267.

UVA. BHSC. IyR_229

2289

UVA. BHSC. IyR_229

229

UVA. BHSC. IyR_229

UVA. BHSC. IyR_229

C-39 ~~463~~ ~~376~~

267.

UVA. BHSC. IyR_229

UVA. BHSC. IyR_229

Sermones quadragesimales fratris Michaelis de Mediolano de decem preceptis

UVA. BHSC. IyR_229

UVA. BHSC. IyR_229

¶ Fratris Michaelis de Mediolano ordinis minoꝝ de obseruantia: viri apostolici ac veritatis euãgelice feruentissimi ꝑdicatoris. Sermones quadragesimales de decem preceptis incipiunt. Prologus.

Sapientissimi Solonis phi sentẽtia ẽ (desideratissimi in Christo frẽs) phiaꝫ a fine solũmodo consecrari. quod phus Aristoteles.2.physicoꝝ videlꝫ liqde ꝑspiciens vanũ asseuerauit vnũquodqꝫ qđ suũ non attingit finez. Quo circa etiam.5.metha. Finem optimũ esse vnaq̃qꝫ in re:qa rei esse confert. Ideo super.2.metha. cõmento.8. Cõmentator ait. Qui destruit finem destruit omne bonũ. Cũ humane ergo creature finis vltimus supna sit felicitas: vt diuus ille doctor Aug.ait.22.de ciuitate dei c.30. Finis noster est ꝑuenire ad illud regnũ cuius nullus est finis. Ad qđ ꝓfecto nullus sibi suadeat posse ꝑuenire: nisi ꝑmo mediuꝫ quo illuc ꝑuenit̃ sũmo cũ studio voluerit amplecti. Hoc aũt mediũ quo noster hic acqrit̃ finis sua ineffabili clemẽtia dñs ac redẽptor noster dignatus est ꝓpalare:ꝑcũctanti adolescẽtulo:qũo finẽ suũ adipisci valeret.dicẽs. Si vis finẽ tuũ habere: hoc est vitã ingredi eternã:serua mandata.19.Matth. Sup qb⁹ verbis diuus ille Hieronym⁹ clare cõpiẽs. Solum hoc esse mediũ quo illuc itur:asserit Vita eterna non nisi per diuinoꝝ ꝑceptorũ obseruatiõez acqrit̃. Idcirco (suauissimi frẽs in dño) cũ sũmopere afficiar:quatenus ad finem nostrum ꝑueniamus: ne a supno patre frustra simus procreati: finẽ vꝫ nostrũ nõ attingendo:pñti compẽdio de hoc medio.s.de diuinis preceptis quãtũ dñs (a quo est om̃e donũ optimũ) donare dignabit̃ verba faciemus. Verũ cũ in alio tractatu quẽ de moribus ⁊ peccatis nup edidimus omiserimus multa:vt lucidius oĩa habeãt̃.hic aliq̃ miscẽdo describem⁹:⁊ que ibi fuerunt enumerata subticenda in pñtiaꝝ arbitror: euitans fastidiosam ꝓlixitatẽ. Igit̃ de preceptis dei aliq̃ deliberare volentes:hoc ordine ꝓcedendum duximus optimũ. Circa enim sacratissimaꝫ quadragesimã in gnãli de ipsis dñi mãdatꝫ pertractabimus. In ipsis vero sacrosanctis diebus quadragesimalibus in particulari: quãtũ in nobis erit de eisdem nõnulla enodabimus: vt ea facilius ⁊ strenue obseruãdo gaudia ꝑcipere mereamur eterna. Amen.

¶ Dñica in septuagesima in qua tractat̃ de obedientia diuinoꝝ preceptoꝝ per auctoritates legꝫ nature scripture ⁊ gr̃e. Sermo ꝑm⁹.

Iccurrite vt cõprehendatis. ꝑme cor.9.c. Omnipotens deus frẽs carissimi mox hõi creato dedit preceptuꝫ.s.ne comederet de ligno vetito. Gen̄.2. quod si perfecisset sine labore ad consumatam gl̃iam vna cuꝫ adiutorio nature ꝑuenisset. Verꝝ qꝛ per trãsgressionẽ nã deordinata est ⁊ deprauata necesse fuit altissimo ei succurrere ꝑ ordinationẽ legis noue. Idcirco Ambrosius dic̃ ꝙ lex data est in adiutoriũ nature:vnde fuit sententia oĩuꝫ modernoꝝ doctoꝝ:ac theologoꝝ in ꝑncipijs suoꝝ voluminũ:ꝙ vꝫ necesse fuit ad salutem viatoris aliqua doctrina supnatural̃r ⁊ diuinitus reuelata:que non solũ finẽ nostꝝ oñderet:verꝝ etiam viam ꝑueniendi doceret. Iuxta qđ Aug.18.de ci.dei.41.c.inqt. Quid agit aut quo vel qua vt ad beatitudinẽ ꝑueniat hũana se porrigit ĩfirmitas:si diuina nõ ducit auc̃tas:quasi dicat nescit quo tendat. Ipsa eni est que dat nobis precepta que seruare debemus:vt.s.oẽs obediant in his. In reliquis aũt licitis ⁊ honestis vicem dei tenentibus:vꝫ prelatis ⁊ ipsis dñis ⁊ ꝑncipib⁹ tꝑalibus obediant ꝓpter deũ:de qbus preceptis vt premissum est ꝑncipal̃r in generali tractare volentes: tres ꝯsideratões faciem⁹.

¶ Prima dicetur obtemperatio.

¶ Scđa vero variatio.

¶ Tertia autem dignificatio.

¶ Circa primã ꝯsiderantionẽ in pñtiaꝝ insistentes aduertendũ:ꝙ plura sunt que nos inducũt ad obtemperãdũ mandatis supiorũ ⁊ maxime dei:quasi dicant oĩbus nobis:cuꝫ Paulo apostolo in epl̃a hodierna verba ꝓposita vꝫ. Sic currite.vꝫ obtemperando mãdatis dei:vt comprehendatis.s.supnã gl̃iam Tria autem sunt que nos ad huiusmõi obtemperationem inducunt.

UVA. BHSC. IyR_229

¶ Singulares auctoritates.
¶ Diuine proprietates.
¶ Varie exemplaritates.
¶ In pñti igit̃ sermone de p̃ma inductione tm̃ cā breuitatis describentibus. sciendum ꝙ triplex doctrina autentica inducit nos ad p̃dictā obediētiā. q̃ꝝ Prima hr̃ ex lege nāe. Scd̃a ex lege scp̃ture. Tertia ex lege gr̃e.
¶ Pars p̃ma huius sermonis: in qua ꝓbatur per doctrinā legis naturalis ꝙ obligamur parere mandatis supioꝝ: ⁊ p̃cipue dei.

Primo igitur in isto sermone dico ꝙ incitamur ad obediendum doctrine legis naturalis tripliciter. s. Ratione Auctoritate. ⁊ Exemplo. ¶ Primo ꝓbatur triplici rōne. Rōne supioritatis. Rōne maioritatis. Rōne necessitatis. ¶ Primo probat̃ rōne supioritatis. Sicut enim actiones reꝝ nālium procedunt ex potentijs nālibus: ita etiā humane opationes ꝓcedunt ex humana voluntate. Oportuit aūt in rebus naturalibus vt supiora mouerent inferiora ad suas actiōes ꝑ excellentiā nālis virtutis eis collate diuinitus. Idcirco oportet ꝙ etiaꝫ in rebus humanis ꝙ superiores moueāt inferiores per suā voluntatē ex vi auc̃tis diuinitus ordinate. Mouere aūt per rōneꝫ ⁊ volūtatem est precipere. Ideo sicut ex ipso ordine nāli diuinitus instituto inferiora in reb⁹ naturalibus necesse hñt subdi motioni supiorū ita etiam in rebus humanis ex ordine virtutis nālis tenent̃ inferiores suis superioribus obedire. Sed nullus est supior ipsi deo. Igit̃ ei sup oēs est obediendū. hec Tho. scd̃a scd̃e q. 104. ar. j. ¶ Scd̃o ꝓbat̃ rōne maioritatis sic oēs virtutes morales indite sūt a lege naturali: qꝛ s̃m ph̃m. 5. ethico. Lex nature dat precepta de oibus actibus virtutū. Sꝫ quēadmodū inter virtutes theologicas p̃cipua est charitas iuxta illud. j. cor. 13. Maior horū est charitas. ita iter virtutes morales maxia est obedientie singularitas: qd̃ euidenter pꝫ: quia sicut pctm̃ ꝯsistit i hoc ꝙ homo ꝯtēpto deo mutabilibus rebus inheret: ita merituꝫ virtuosi actus cōsistit ecōuerso in hoc ꝙ hō contēptis bonis creatis deo iheret. Quia ḡ finis potior est his que sunt ad finē. s̃m ph̃m 2. physi. ⁊. 2. de aīa. si bona creata ꝓpter hoc vel contēnunt̃ cōuertūt̃ vt deo inhereat̃: maior est laus virtutis ex hoc ꝙ hō deo inheret q̃ꝫ ex hoc ꝙ bona terrena contēnit. Et iō ille virtutes qb⁹ s̃m se hō deo inheret. s. theologice sunt potiores virtutibus moralibus qb⁹ aliqd terrenū contēnit̃ vt deo ihereat̃. Inter quas virtutes theologicas precipua est charitas. Inter virtutes morales tāto aliqua ē potior quāto maius aliqd ꝯtēnit vt deo inhereat. Sunt aūt tria gnā bonoꝝ humanoꝝ que hō pōt ꝯtēnere ꝓpter deum: quoꝝ infimum sunt exteriora bona. Mediū aūt bona corporis sunt. Suppremū vero bona sūt aīe inter que p̃cipuū quodāmodo est volūtas. s. inquātum per voluntatē hō oibus alijs bonis vtit̃. Et ideo per se loquendo laudabilior est obedientie virtus: que ꝓpter deū ꝯtēnit propriā voluntateꝫ: q̃ꝫ alie virtutes morales que propter deū aliqua bona ꝯtēnunt. vnde Grego. lib. vltio moral̃. dicit. ꝙ obedientia victimis iure p̃ponit̃: qꝛ per victimas aliena caro: per obedientiā vero voluntas propria mactat̃. Vnde alia etiam quecūqꝫ virtutum opa ex hoc meritoria sunt apud deū: qꝛ fiunt vt obediat̃ voluntati diuine. Nā si qs etiaꝫ martyriū sustineret: vel etiā oīa sua paupib⁹ erogaret: nisi hoc ordinaret ad impletionem diuine voluntatis: qd̃ directe ad obediētiaꝫ ꝑtinet meritoria esse non pñt. igit̃ ex his concludit̃: ꝙ diuinis mandatis maxime est obtēperandū. hec Tho. vt sup̃ ar. 3. ¶ Tertio hoc idem ꝓbat̃ rōne necessitatis. s. iustitie gnālis que reqrit vt voluntas humana debito obsequio obediat diuino impio: qd̃ sic pꝫ. Nā ille qui obedit mouetur per imperium eius cui obedit: sicut res nāles mouēt̃ ꝑ suos motores. Sed quēadmodū deus est p̃mus motor oīuꝫ que nāl̃r mouēt̃: iuxta illud Boe. de consol̃. lib. 3. Stabilisqꝫ manens dat cuncta moueri. Vñ ⁊ ph̃s. 8. physi. ꝓbat ipsum esse via motus: qꝛ est deuenire ad aliqd̃ imobile qd̃ sit cā alioꝝ motuū. Ita etiā ē p̃mus motor ipse deus oīuꝫ humanaꝝ voluntatū. Et ideo sicut nāli necessitate oīa nālia subdunt̃ diuine motōi: ita etiā quadā nec̃itate iustitie oēs voluntates humane tenent̃ obedire diuino imperio. hec Tho. vbi sup̃ ar. 4. Et sic patet propositū per ratiōes. ¶ Scd̃o in illa parte ꝙ incitemur ad obedientiā mādatorū in lege nāli ꝓbat̃ auc̃te triplici. ꝓbat̃ auc̃te.

Primo ph̃oꝝ. Scd̃o poetaꝝ. Tertio legum humanarum.

¶ Scd̃a ꝑs in qua incitamur ad obedientiā triplici auctoritate in lege naturali.

UVA. BHSC. IyR_229

Primo probatur auctē pbōr moralīū ne discurrendo. Didimus scribit ad Alexandrum sic nullum virtutis initium est id nancisci qđ mutari non possit. Sed nec glia dicenda est quā sibi qsq; non dederit: ergo non in angustijs ꝛ egestate sed in opulentia tempate virusse laudandum est. Aliogn ccitas ꝛ pauptas sole virtutū glīaz sortiunt: illa qz nō videt vt capiat: ista qz nō hz vt capiat. Nos aūt qui nullī⁹ inedie lege pstringimur ad bñ viuēdū libero incitamur arbitrio: vt volūtariā ꝓtinentiā remuneratō consequaī. dedit eni nobis multas nā blanditias: quas plerūqz virtus obediētie cohibz Seneca vero i epla. 63. dicit. Da ergo opaz ne vnq̄ qd inuitus facias: qcqd futuꝝ eē necesse est repugnanti in valente necessitas nō est ita dico. Qui imperia libens excipit prez acerbissimā seruitutis effugit. i. facere qđ nolit: nec qui iussus aliquid facit miser est sed qui inuitus. Itaqz sic animū componamus vt qcqd rex exigit illō velimus. ℌ ille. Tulius lib. p̄ de legibus sic ingt. Justitia est obtēperare legibus scriptis ꝛ institutis pplōr. Idez quoqz lib. 4. Et qui bñ imperat paruerit ali quādo necesse ē. Et qui modeste paret videt qz aliqñ imparc dign⁹ esset. Si inuit⁹ pares seruus es: si volens liber. Salustius insuper in catilinario dicit. Quid cōuenit in minori negocio timere legē si eam in maiori neglexeris. vñ ꝛ Elion pbs dicebat. Legib⁹ obedire. Et Arist. redarguens aliqñ atheniēn. dicē eos adinuenisse argumentatōes ꝛ leges: sed solū argumētationib⁹ eos vti: quapropter. io. ethico. sic dicit. Legislatores ertimāt bonos oportere ꝓuocare boni gra: inobedientibus legis penas apponere: ꝛ punitiōes insanabiles totaľ extirpare. hec ille. ¶ Scō idez ꝓ batur auctē poctaꝝ. Mā obedientia ē animi deliberati iuste iussionis effectus: ꝛ ꝓ studio iussi ꝓpe voluntatis abnegatio ꝛ voluntaria recusatio. Inobedientia vero est duritia mētis obstinate cui debeas imperanti nolle obtemperare. vnde Augustus Octauianus in Virgilij vita. Sz legū est seruāda fides sup prema voluntas. Nō mandat fieriqz iubet parere neēe ē. hec ille. Terentius i adelphis ait. Mā qd tu hic agis: vbi si qd bñ ꝑcipias nemo obtemperat. Nō vis cogit voluntas imperat. Nulla est tam facilis res gn difficilis sit si inuit⁹ facias, ꝛ Horatius li. epla. 1. dicit. Vel qz turpe putant parere minoribꝰ ꝛ que. Inberbes didicere senes pdenda fateri. Et Ouidius in li. 6. fastoꝝ ait. Sic agit census: ꝛ sic exēpla parant. Cū iudex alios que monet ipse facit. ℌ ille. ¶ Tertio hoc idē probaī auctē legiz humanaꝝ. Mā scribit. ff. de reg. iur. l. contumacia. Cōtumacia eorum qui ius dicenti nō obtemperāt litis dāno coarcent. ꝛ. C. de offi. prefecti ꝓeto. l. j. dō. Si qs er quacūqz ꝑte ausus fuerit iussiones nr̄as execrari ꝛ non festinanti cum dei timore eas seruare: non solū dignitatis ꝛ substātie periculū substinebit. Sed etiā vltimo supplicio subiacebit. ꝛ. C. de legib⁹ ꝛ ꝓstitu. l. nō dubiū Mō dubiū in legē cōmittere qui verba legī amplexus ꝓtra legis niritur volūtatē: nec penas insertas legib⁹ euitabit qui se ꝓtra iuris sniaz sceua ꝓrogatiua verboꝝ fraudulēter excusat. Et. C. ō statuis ꝛ imaginib⁹. l. j. Nec eos eni a periculo pudoris volum⁹ imunes haberi: qui adulandi studio: aut metu incōtinentis ignauie transire que sunt interdicta tētaucrūt. ꝛ. ff. de bis qui notā. infa. l. liberoꝝ §. vlti. Qui obtemperauit venia dignus est. ꝛ. ff. de re mili. l. ij. §. in bello. Jn bello q rem prohibitā a duce fecerit: aut mandata nō obseruauerit: capite puniaī etiā si res bñ gesserit. Et. ff. de iurisdi. om. iudi. l. si per errorē. dō Qui impia libens excipit ꝓtem acerbissimā seruitutis effugit. hec ille. Si igit tā districta aiaduersione puniunt qui mortalitatē ꝓncipum mandata non seruant: quātā credendū est vltionē excipient qui oipotenti deo semp rebelles esse voluerunt: ꝛ pz qualr incitamur ad obedientiam mandatorum.

¶ Tertio incitamur ad obedientiam in lege naturali triplici exemplo.

¶ Tertio ꝓ auctes legis nālis hoc idē ꝓbaī exēplo triplici. Ethico. Politico. Jconomico. ¶ Primo ꝓbaī exemplo ethico siue morali. Nam scribit Valerius lib. 2. c. 4. q̄ ler erat rome coercens conuiuioꝝ sumptus. Quidā aūt tribunus plebis noie Duronius ascendit sedē tribunalē spectante pplo: q volens abrogare predictā legē dixit. Frena iniecta sūt nobis nec modo ꝓ patiēda. Alligati ꝛ stricti estis malo vinculo seruitutis. Ler. n. lata est que nos esse frugi. i. per cos. s. vt non expendatis. Abrogemus ergo hanc bonidaz legem: etenim qd opus est libertate: si volentibus luxu perire non licet. Sed Marcus

UVA. BHSC. IyR_229

Antonius ⁊ Lucius flaccus censores priuauerũt Duronium senatu. Et idem lib. 6. c. 3. dicit q; Marcus Curius ꝺſul iminente neceſſitate coactus eſt ſubito facere electionem militum: vnde cuꝫ reqſiti non cõperent: ſtati recurrit ad ſcruiũ publicũ vbi notauerat nomina reqſitoꝝ: ⁊ ꝑmũ nomẽ reqſitoꝝ citatũ eſt. Quare cũ ille non cõparẽt fecit ipſum et bona eius vendi. d. non eſſe opus eo ciue rei publice: qui parere neſciret. ex quo pꝫ q̃ꝫ graiter inobedientia punita eſt. ¶ Scõo ꝑbat exemplo politico. Mã ſicut qs cõtumax põt eſſe inobediens iudicio humano tripliciter ita ẽt diuino. ¶ Primo non ad iudiciũ veniendo: ſiue qr venire cõtenit: ſiue quia malicioſe ſe occultauit ne audiat citationẽ. ff. de re. iu. l. cõtumacia. ſiue qr ipedit ne citatio poſſet ad eũ puenire. hec tria hñtur exꝫ vt lit. non ꝺteſta. c. qñ frequenter. In ꝑ puncto inobediẽs eſt deo: q ſtati poſt pctm̃ non venit ad iudicium ꝺfeſſionis: ad qõ a deo vocaꝝ. Jo. xj. Lazare veni foras. Sed dicit cũ ¶ Pharaone Exoꝺ. 5. c. Quis eſt dñs vt audiã vocem eius? In ſcõo pũcto latet q retrahit ſe ne audiat predicationẽ vel pcõꝝ ſuoꝝ reprehẽſionẽ in qua vocaꝝ ad ſalutẽ aie ſue: ſicut ꝑmi parẽtes: q poſt peccatũ abſconderũt ſe a deo volẽte eos reprehendere. Scñ. 3. In tertio puncto eſt ille qui minis vel iniurijs ipedit ne veritas ei dicaꝝ: vt fecit ¶ Pharao Moyſi. Exoꝺ. 10. Recede a me: caue ne videas vltra faciem meã: quocũqꝫ die appueris mihi morieris. ¶ Scõo eſt ꝺtumax qui citatus venit ad iudiciũ: ſed non vult ſtare iuri. xj. q. 3. c. certum. Sic multi audiũt cõminatões ⁊ ꝑmiſſiões dei: ſed nolunt audire vel obedire legi opere implendo qõ verbo didicerũt. ¶ Tertio ẽ cõtumax ille qui iuſſus nõ vult emẽdare etiaꝫ ſi offenſa ſit manifeſta. eꝝ de verbo. ſig. ex pte el ꝑ. in fine. ⁊ talis eſt in periculo dathan et Abyron: q̃s terra abſorbuit. di. illõ Numeri 16. Mõ veniemus ꝛc. Et ex hoc Saul expulſus eſt de regno. j. Reg. 15. cui dixit Samuel Quare non obediſti ꝛc. ¶ Tertio idẽ ꝑbat exẽplo iconomico. Mã ois qui deo ẽ inobediens iuſte dãnaꝝ: cr quo ille qui non obedit mandato ꝓncipis lꝫ factum inobedientie ſit glorioſuꝫ ⁊ vtile debet mori: vt ꝑ legẽ ſupra allegatã. ff. de reg. iu. l. diſertorem. §. in bello. Nam Valerius lib. 2. c. 2. dic. q; poſthumi⁹ dictator habuit filiũ nõie Aulũ poſthumiuꝫ litteris ⁊ armis doctiſſimũ forte ⁊ prie amatiſſimũ. Cũ reges expulſi veraret Romam acerrimis bellis: iſte Aulus po. cõtra mãdatũ pris ſua ſpõte egreſſus a cuſtodia caſtroꝝ hoſtes deuicit magnũ reportãs honorem et victoria. Cũqꝫ pater hoc audiſſet ꝑpter iobedientiã eũ decapitari iuſſit. vñ ⁊ ibidẽ Valerius dic q; Maulius torquat⁹ habuit filiũ militari diſciplia eruditũ. Qui cũ i bello qõ Romani hẽbant ꝺtra latinos torquat⁹ eſſet princeps ⁊ ꝺſul. gdã Seminius dux tuſcula noꝝ ꝓuocauit filiũ torquati ad dimicanduꝫ de quo filius torquati gloioſuꝫ triũphũ repor tauit: quẽ pater occidi iuſſit: nõ qr ꝺtra priaꝫ ſed ꝓter pris impiũ dimicauit. Et ſic patet

prima pars huius ſermonis.

S Ecũdo in iſto ſermõe attẽdẽdũ ẽ q; icitamur ad ꝓdictã obediẽtiã p auctoritates in lege ſcripture tripliciter. Aucte moſaica. Aucte hyſtorica. Aucte ꝓphica. ¶ Pars ſcõa in qua incitamur ad obedientiam ꝓceptoꝝ dei p doctrinã legis ſcripture. ¶ Primo aucte moſaica ad obediendũ mãdatis ſic diſcurrendo incitamur. Quia non pepciſti filio tuo ꝓpter ſermonẽ meũ: bñdicã tibi ⁊ multiplicabo ſemẽ tuũ. Scñ. 22. In ſemine tuo benedicent oẽs gentes: qr obediſti voci mee ibidem. Ad tui oris imperiũ cũct⁹ pplus obediet. Scñ. 41. O ia que locutus ẽ dñs faciem⁹ ⁊ crimus obedictes. Exoꝺ. 24. Qui nõ obedierit voci mee ñ videbũt terrã pro qua iurauí pribus eoꝝ. En ꝓpono in cõſpectu veſtro hodie bñdictionẽ ⁊ maledictionẽ: bñdictionẽ ſi obedieritis mãdatis dñi dei veſtri. Maledictionẽ ſi nõ audieritis mãdata dñi dei veſtri. Si cuſtodieritis mãdata q̃ ego precipio vobis diſpdet dñs oẽs gentes iſtas ante faciẽ veſtrã: ⁊ poſſidebitis eas que maiores ⁊ fortiores vobis ſũt. Deut. xj. Que ꝑcipio tibi hoc tm̃ facias nec addas gcõꝫ nec minuas. Deutero. no. 12. Qui ſupbierit nolẽs obedire ſacerdoti ipio morte morieꝝ. Deut. 17. Si genuerit hõ filiũ ꝺtumacẽ q nõ audiat pris vel mris ipiuꝫ ⁊ correct⁹ obedire cõtẽpſerit lapidib⁹ eũ obruet pplus. Deuter. 21. Si audieris vocem dñi dei tui vt cuſtodias mãdata eius faciet te excelſiorẽ cũctis gentibus. Deut. 28. ¶ Scõo idem ꝑbat aucte hyſtorica. Nam Joſue. x. c. ſcribit q; obediente

UVA. BHSC. IyR_229

dño voci hoīs ⁊ ꝓgnāte ꝑ illis reuersus ē Josue cū oi isrl̄ī castra galgalc. Si igit̄ dñs obediuit voci hois: quare ei nō debem⁹ obedire. Item legit̄ Nume. 31. q cuz filij isrl̄ de mādato dñi pugnauerūt de multis victoriā habuerūt ⁊ hoc ꝓpter obediētiā: q̄ vt hī. 3. Reg. pluribus capitulis ꝓmiserat domin⁹ Salomoni q̄ si precepta ei⁹ seruaret: ponēt in sempiternū tronū ei⁹ in isrl̄. Et iō. j. Reg. 15. dixit dñs ad Samuelē de inobedientib⁹. Non eni dereligit. s. non obediendo te ʒ me q. d. Tibi obedire debuerunt ꝓpter me. q̄ꝓ ibi infra. j. Reg. 15. 9 cludit̄. Nunqd vult dñs holocausta ⁊ non potius vt obediaī voci sue melior est obedientia q̄ victime.

¶ Tertio hoc idē ꝓbaī auctē ꝓphica sic discurrendo. Vir van⁹ in supbiā erigit̄ ⁊ tāq̄ pullum onagri se libez natum putat nolens obedire. q. d. non est sic. Job. xj. Omnia que cūq̄ precepisti pater mi faciam. Tob. 5. Paratum cor meū deus: paratū cor meū. ps. 107. Paratus sum ⁊ non sum turbatus. ps. 125. Qui timet p̄ceptū i pace versabit̄. Prouer. 13. Qui custodit mandatū custodit aiaz suaz Prouerb. 19. Vir obediens loquit̄ victoriā Prouerb. 21. Multo melius est obedientia q̄ stultoz victime. Ecclesia. 4. Pecunie obediunt oia ⁊ nō deo. idem. 10. Qui obedit pri refrigerabit matrē. Eccles. 3. Salutare sacrificiū est attendere mandatis ⁊ discedere ab oi iniquitate. Eccles. 35. Post cogitationes nostras ibimus: vnusq̄sq̄ prauitatez cordis sui mali faciemus. Hiere. 18. O bedictes sui mus iurta oia que precepit nobis Jonadab pater noster. Hiere. 35. Nunqd non accepistis disciplinā vt obediatis verbis meis dic̄ dñs ibidem. Simeon sr̄ vester scio q̄ vir cō filij est ipsuz audite semp ⁊ ipse est vobis p̄ j. Machab. 2. Siluit terra omnibus diebus Symonis. j. Machab. i 4. Non obedio ꝓcepto regis: sed precepto legis. 2. Machab. 7 Et sic patet scōa pars.

Ertio dico q̄ incitamur ad obedi
t entiam doctrina legis gratuite triplici auctoritate. s. Euangelica. Apostolica. Canonica.

¶ Pars tertia in qua incitamur ad obedientiam doctrina legis gratie.

¶ Primo ꝓbaī auctoritate euangelica sic. Per aliam viam quā fecerūt ipsi Magi reuersi sunt in regionē suā. Matth. 2. Extēdēs man⁹ in discipulos suos dixit. Ecce mater mea ⁊ fratres mei ⁊c. Matth. 12. Si vis ad vitam ingredi: serua mandata. Matth. 19. Quid vocatis me domine domine ⁊ nō facitis que dico vobis dicit dominus. Luc. 6. Si quis vult post me ⁊c. Matth. 16. Meus cibus est vt. f. ⁊c. Joan. 4. ¶ Scōo hoc idez probaī auctoritate apostolica omnis aia potestatibus sublimioribus subdita sit. Ro. 13. Filij obedite parentibus vestris. Eph. 6. Et quod cum filius dei ex his que passus ē didicit obedientiam. Hebre. 5. O bedite prepositis vestris ⁊ subiacete eis. ipsi enim peruigilant quasi rationez pro animabus vestris reddituri. Hebre. 13. Domine quid me vis facere dixit Paulus. io. Act. 9. Animas vestras castigantes in obedientia charitatis. j. Petri. 2. Subiecti estote oñi humane creature ꝓpter deum. Et infra subdit. Estote in omni timore dñs ⁊c. In hoc scimus q̄m cognouimus deum si mandata eius obseruamus. j. Jo. 2. Subditi estote deo: resistite diabolo ⁊ fugiet a vobis. Appropinquate deo ⁊ ipse appropinquabit vobis. Jacobi. 4.

¶ Tertio hoc idem ꝓbaī auctoritate canonica. Mā eī de tempo. ordi. c. ad aures. scribitur. Honestius ⁊ tutius est subditis debitaz prepositis obedientiā. Impendendo in inferiori mysterio deseruire: q̄ cum prepositorū scandalo gradum appetere dignitatuz: quia non in sūmitate graduum sed virtute obedientie ⁊ amplissime charitatis acquiritur regnum dei. Et. 8. q. j. c. sciendum. Grego. in moral. Si enim quasi peccatū ariolandi est repugnare: ⁊ quasi scelus idolatrie nolle acquiescere: sola est obediēcia que fidei obtinet meritum sine qua quisq̄z infidelis esse conuincitur. hec ibi. Et. xj. q. 3. c. absit. Quicūq̄ maioribus non obtemperasset aut extra castra a populo labidabitur: aut gladio ceruice subiecta ictum excipiebat. Nunc inobediens spirituali animaduersione truncatur: aut eicet⁹ de ecclesia rabido demonum ore diripitur. hec ibi. Et. i 4. q. j. c. quisq̄. Augu. sti. in sermone domini in monte. Quisquis preceptis non obtemperat reus est et debitor pene: ⁊ paulopost. Preceptis domini nō obedire peccatum est. Et si consilio vti volueris minus boni adipisceris nō mali aliquid perpetrabis. Et infra. quod precipitur imperatur: et quod imperatur necesse

a 4

UVA. BHSC. IyR_229

est fieri: ⁊ si non fiat penam habet. Vbi consiliū datur offerentis est arbitriū. vbi preceptum necessitas est seruiētis vel cooperātis. hec ibi. et. 23. q. 3. c. Justū est scribit. Justū est ut qui diuina cōtemnūt mandata ⁊ inobedientes paternis existūt iussionib⁹ corrigant se ueriozib⁹ vindictis: quatenꝰ ceteri talia cōmittere nequeant: ⁊ oēs gaudeant fraterna concordia: ⁊ cūcti sumāt scueritatis atq; bonitatis exēplū. Nā si qō abfit ecclesiastica sollicitudinē vigoreq; negligim⁹: perdit defidia disciplinā: ⁊ animab⁹ fideliū profecto nocebit hec ibi. ⁊ extra de sen. excō. c. Relatum. hī. q plus deo q̄ hoib⁹ deferēdū est. De hac materia hī. 23. q. 5. ca. miles. ⁊. c. cū homo. q̄q̄. et 3i. di. c. nulli fas. ⁊ extra de offi. ordi. in ca. Ad reprimendā. ⁊ de ma. ⁊ obe. ca. illud. ⁊. xi. q. 3. in ca. si dñs. Vbi Hiero. in epla ad Ephe. inquit. Si dñs iubet ea que ꝓtraria nō sunt vel aduersa sanctis scripturis subiciat domino suo seruꝰ. Sin vero cōtraria p̄cipit magis obediat spūs q̄ corpus dño. Et ibi. Si bonū est quod precipit impator iubētis crequere voluntatē. Si male: reſponde obedire oportet deo magis q̄ hoibus. hec ille. Qua propter extra de renū. ca. nisi cum pridē. Innocē. tertius. ait. Tunc in re verā humilitatē custodies. cum ⁊ p eam locū sublimē fugies. ⁊ per obediontiā non dimittes. hec ille. Vnde Augusti. sup psal. ait. Non potuit deꝰ perfectius demōstrare q̄tū sit bonū obedientie nisi cū prohibuit ab ea re que nō erat mala. Sola ibi obedientia tenet palmā. Sola inobedientia inuenit penā. Tu qui verā requiē que post hanc vitā promittit xpianis queris ⁊ hec iā inter amarissimas vite huius molestias suauem iocundamq; gustabis: si eius qui eam promisit precepta seruaueris. Et in libro de natura boni. c. 35. idē ait. Non p̄buit hoiem tangere arboꝛē tanq̄ mala esset sed ut ostenderet anime rōnalis naturā non in sua potestate sed deo subiectā esse debere ⁊ ordinē sue salutis p obedientiā custodire: ⁊ per inobedientiā corrūpere. Jdeo eam appellauit scientiā boni ⁊ mali: quia cum eam p̄ vetitū tetigisset experiret penam peccati ⁊ eo modo dignosceret inter obedictie bonū: ⁊ inobedientie malū. Sic igit currite fratres per obedientiā ad quā tot auctoritatib⁹ concitamur: ut comprehendatis gloriam eternam. Amen.

¶ Feria secunda post dominicā in septuagesima: in qua declarat q̄ incitamur ad obtēperandū diuinis mādatis ꝓpter dei potētiā

Sermo secundus.

Jcurrite vt

comprehēdatis. iterū vbi. s. Quando ego fratres carissimi suspicare possez animos vestros nō mihi esse beniuolos ⁊ attentos nō me tederet p̄ vestra vtilitate in p̄sentiarū exordiri ad acquirendā attentionē vestrā. Verū quia puto vos patos esse ad ea intelligenda que ad obediēdū mandatis dei habent incitari. ¶ Postq̄ in superiori sermone aperte probauim⁹ qualiter per doctrinā legis nature scripture ⁊ gratie ad ipsam obedientiā manu ducimur. nūc restat ostendere q̄ ad eandē ꝓpriētates diuine nō minus cogunt: quarū precipua est ipsius diuine maiestatis potentia. Nam scribit ff. de iurisdom. iudi. l. fi. Et. xi. q. 3. ca. qui resistit. Et extra de consti. ca. ut animarum. libro. 6. Obedientia nō se extēdit vltra limites potestatis precipientis. Sz deꝰ est sup omnes potentissimꝰ: habēs potestatē ad omnia. Quapropter est ei summe obediendū: quia potēs est inobedientes punire: obedientes p̄miare Quanto enim principes sunt potētiores tanto magis timētur ⁊ studiosiꝰ eis obedit. ¶ Potentia igit divina clamat nobis cū paulo: in verbis propositis. Sic currite ⁊c. sc̄z obediendo: q̄z ut expedire valeamus in illo sermone dei potentiam triplici via explicare conabimur.

¶ Primo p cōclusiones theologicas.

¶ Secundo p auctoritates sacras.

¶ Tertio per exemplaritates.

¶ Pars prima in qua deū ostēdit esse potētissimū p conclusiones theologicas.

Primo igit in illo sermōe dico q̄ est p omniptēti deo studiose obediendum quia est summe potēs. Quāto enim duces armoꝛ sunt potentiores tanto stipendiarij sui eis sunt magis obsequentes. q̄ autem deus sit vere potens ⁊ potētissimus p̄bat per cōclusiones theologicas. Nā sententia est oium theologoꝛ q̄ potentia dei est infinita. Quod quidē inductiue sic p̄bat. Regula est maria in theologia q̄ quicquid est in deo idē est q̄ ipse deus, sed deꝰ est infinite

UVA. BHSC. IyR_229

essentie. Jn ipso autē est potentia ut patebit in parte sequēti. igitur cum oia infinitenī in essentia diuina potētia dei est infinita. Qō sub alijs verbis declarat Tho. in ꝑma parte q. 25. ar. 2. di. q. ꝙ to aliquid agens pfect⁹ habet formā qua agit tanto maior est ei⁹ potentia in agendo. Exempli gratia: ignis calefacit: sol calefacit: sed magis ignis ꝙ sol: ⁊ vnde hoc nisi q⁹ magis habet de calore in sua essentia: ⁊ ideo maiorē potentiā habet calefaciendi: ⁊ inde est q⁹ si calor esset infinitus infinite calefaceret. sed deus agit per suā cētiā que est infinita ſm omnes doctores maxime Hilariū in. 8. de trinitate. vbi ait. Deus est imēse virtutis viuens ⁊ potēs. ¶Preterea tante potētie est ipse de⁹ q⁹ omnia potest. vñ Boe. de conso. ait. Deū esse omnipotentē nemo dubitat. Maz potētia eius fuit causa omniū que sunt: quia Aristoteles ꝓmo Methaphisice di. q⁹ deus videt oibus causa ⁊ ꝓncipiū quoddā. Est tamē aduertendū q⁹ etsi deus sit oipotens: nō tamē omnia potest que possunt creature: quia oia solū potest que nō dicūt imperfectionē. Ait enīz ꝓbus. 9. Thopicoꝝ. q⁹ potens posse nō dicit aliquis vitupabiliū vel fugiendoꝝ ut furari formari ⁊ huiusmodi: quia nō in eo q⁹ possit aliquid hoꝝ dicit potens. vnde ſm eundē ꝓbum sciendū. q⁹ quidā sunt qui dicunt potentiā ꝙtum ad modū dicendi: ut dicendo ille potest mōri: ille potest ambulare: dicūt tamē impotentiaz ex parte rei. scz imperfectionē quandā. ¶Propter hoc intelligendū est ſm Bonauē. in ꝓmo di. 42. ar. j. q. 2. q⁹ quedā sunt que posse ē possibile simpliciter ⁊ perfecte: ut posse intelligere diligere ⁊ opari. Quedā sunt q⁹ posse est possibile nō pfecte sed imperfecte: ut currere ⁊ ambulare. Jsti actus dicūt simul actionē ⁊ passionē siue defectū in agente. Quedā sunt que posse simpliciter est ipossibile: ut priuatiōes. s. posse peccare posse deficere. Et ſm illā di. Cōsideranda est dei potētia: quia cū sit ipse deus potētie pfectissime illa potest in se ⁊ ꝓ se: q⁹ sunt potētie simplr pfecte ut intelligere ⁊ opari. Illa vero q⁹ sunt possibile sz imperfecte pōt quidē non in se ꝓpter illud qō est imperfectiōis q⁹ in illo nō cadit. Sz bñ ꝓ se quia nō indiget alieno adiutorio: ⁊ q⁹ ibi est aliqd pfectiōis potētie. s. opatio. Illa aūt que sunt simplr impossibile: nec pōt in se nec per se. in se non: quia ipfectō in se nō cadit nec ꝓ se: qz nihil est a deo qō nō sit ꝓ se ⁊ inmediate. hoc autē qō est defect⁹ non pōt eē in deo nec a deo: qz deus nō deficit in eēndo nec in agendo. Ampli⁹ est talis dei potētia ⁊ tanta q⁹ ꝙtus nō possit facere id qō fuit nō fuisse: tamē pōt id qō est facere nō esse. pōt etiā facere ea que creatura nō potest. Maz opaf in ꝓtinēti qō creatura nō pōt: potest de trunco facere vitulū: de palea aurū: de lapide specio sam mulierē: parere sine semie: q⁹ natura abhorret. Quid plura ſm Bonauē. ut. s. in. q. 3 ¶Potētia dei nō est limitata a deo qō ea pt facere ea q⁹ nō possum⁹ intelligere. O dicat ille stultus totus mūdus nō posset. Nō intelligo quis pt facere hoc: o fatue: deus potest. Mā nō intelligim⁹ quō in corpe xpi sit accidens sine subiecto: tñ deus facit ⁊ pōt facere Silr q⁹ corpus xpi sit simul ⁊ semel in pluribus locis: ramen deus facit. Ampli⁹ dico tibi hanc cōclusionē esse verā ſm Tho. ut. s. q. 25 ar. 5. Qō deus pōt facere alia ꝙ ea q⁹ fecit. Mā posset facere aliū mūdū: creare alias species ⁊ sic de alijs: quō pōt facere hoc: dicit ip se doctor: q⁹ tota rō ordinis ꝙ sapiens reb⁹ suis iponit a fine assumit: qz oē agēs ſm rō nē agit ꝓpter finē scō ¶Phificoꝝ. ⁊ scō de aia. Sñ ergo finis ē ꝓportionat⁹ reb⁹ ꝓpter finē factis tūc sapiētia faciētis determinatur ad aliquē ordinē determinatū. Sz dina bonitas ꝓncipalis finis est ⁊ causa oium rerū creaturaꝝ. Sñ Aug. in li. ench. c. 8. ⁊ habetur in scō sen. di. j. in ꝓncipio sic di. Credim⁹ rerū creataꝝ celestiū ⁊ terrestriū visibiliū ⁊ invisibiliū nullā cām esse nisi bonitatē creatoris. Sz diuina bonitas est finis in ꝓportionabiliter excedēs res creatas: vñ diuina sapientia nō determinat ad aliquē certū ordinē rex: ut nō possit alius cursus rex ab ipso efluere. Vnde dicendū est simplr q⁹ de⁹ pōt alia facere ꝙ ea q⁹ fecit. Sñ Lu. j. nō erit im possibile apud deū oē verbū. ⁊ Mat. 26. An nō possū rogare patrē ⁊ exhibebit mihi mō pluſ ꝙ. 12. legiones angeloꝝ: ergo poterat hoc facere q⁹ tū non fecit. Timcatis ergo deū et ei obediatis: qz pōt tot ⁊ tanta qcquid vult ⁊ qñ vult incōtinēti sine tpe sine mora sine labore. O mūdo stulte tume deū ⁊ ei obedias saltem ex timore: qz potest facere q⁹ celi non moueanf ⁊ sic tota mūdialis machina destruaf. Time deū dico ⁊ obedias ei: qz potest obtenebrare solē: ut remancas in tenebris.

UVA. BHSC. IyR_229

Time deuz ꝛ obedias ei: qz potest deficcare terrā ut nō faciat ructū potest claudere celū ꝛ chatheratas celi ut nullū influant rozem pōt submergere te ꝛ totā terrā in aquis: pōt totū aerē inficere:ita ꝙ nō viuas sup terraz: potest corpus tuū quattuoz humoꝛib⁹ ꝓportionatū ita disproportionare per babūdantiā vnius ꝛ diminutionē alterius ꝙ nunq̄ sis sanus:potest te tot ꝛ tātis modis interficere ꝙvir intelligere potes:potest te finaliter in corpe ꝛ aīa ad infernū mittere: ergo obediatis diuites ꝛ paupes:fortes ꝛ debiles:pn cipes ꝛ duces:reges ꝛ impatoꝛes :religiosi ꝛ sacerdotes:plati ꝛ pontifices:qz nulla contra eū valet potētia. Ipse enim ait Deutero. 32. Ego occidā ꝛc. ꝓpterea.L. de ve.iure enucl. l.pma.scribit de potētia dei. De⁹ enim res penitus desperatas donare cōsummare virtutē siue magne potest. Vñ Bonauē.sup can.ait. Qui oia solo verbo creat ꝛ corpa ꝛ spūs cui de sola volūtate stellis suppetit efficientia tā increandis reb⁹ q̄z ordinādis ꝓut voluerit. valet cū vult q̄tum vult:quō vult: ꝛ idē vbi ś.oipotenti arbitrio pōsito est cōstanter ꝙ voluerit:oē opus altū inclinat:oē aduersum cedit:docet sine lingua:sine manib⁹ pbet et tenet:sine pedib⁹ currit ad quecūqz vult agēda: ꝛ itez idē sup luc. in expositione sup missus est.soli deo idē est facere qō loqui:idē log qō velle.si quid est apud deū nec verbū desinet ab intentione:qz veritas est: nec factū a verbo:quia virtus est:nec mod⁹ a facto:qz salus est.Timete deū ergo qz non poteritis ab eo fugere ꝛ ei obediatis:qz tanta est ei⁹ potestas ꝙ facit alias potestates cōtremiscere. Nam philippus rex francoꝝ dicere solebat quādo audiebat tonitrua ꝛ cōtremiscebat. Iste rex solus dicēdus est rex potentissim⁹ g alios reges solo nutu facit cōtremiscere.qō ꝓfirmat Lactātius in libro de ira dei.c.17. Recitans apollinē milesiū de religione iudeoꝝ cōsultū hoc rñsum dedisse. Regē autē ꝛ genitorē oium ante oia quē terra cōtremiscit celiqz ꝛ mare ꝛ latebre tartaree ꝛ demones abhoꝛrescūt si tam leuis est quē ꝓbivolūt qūo ad nutū eius nō modo demones ꝛ tante potestates ministri:sed ꝛ celū ꝛ terra ꝛ rex materia ois cōtremiscit.O bediendū est ergo deo qua potēs est:tū ex timoꝛe: qz habet potestatem inferre marima in hoc ꝛ in alio:tum ex amoꝛe:qz habet facultatē conferre bona. Et ẽuis sit aliis potestatib⁹ obediēdū: nō tamē ut deo multo min⁹ supra deū: ꝛ minime contra deū:iuxta illud Augus.lib.j. de verbis dñi sermone.6.dicētis. Hec tibi regula ꝓponitur:eū minime offendendū g maioꝛ est ceteris:discute nūc maiores tuos: ꝑmi tibi sunt pater ꝛ mr̄. Maioꝛ est de⁹ g te ꝛ ipsos creauit. generat eniz hō:creat deus.hec ille. Qui illa clarius exꝑmit sup eplam ad Roma. 6. Si quis ergo putat qñ xp̄ian⁹ est nō sibi eē vectigal reddendū aut tributū:aut nō eē honoꝛe eis q hoc curant potestatib⁹ in magno erroꝛe versant. Itē qui se putat esse subdendū qs etiā ut in suā fidē potestatē habere arbitret cum q tpalib⁹ administrandis aliqua sublimitate precellit in maioꝛē erroꝛē lebit. Sed mod⁹ iste seruand⁹ est quē de⁹ ipse prescripsit:ut reddam⁹ cesari que sunt cesaris: et deo q̄ sunt dei. Quamq̄ ad illud regnū vocemur vbi minima est potestas hui⁹ mundi. In hoc tamē itinere dū agimus donec puenianus ad illud seculū vbi sit cuacuatio ois principatus ꝛ potestis cōditionē naturā ꝓ ipso rerū humanarū ordine tollerem⁹:nihil simulate facientes ꝛ in eo ipso non tm̄ hominib⁹ q̄z deo q hoc iubet obtēperātes. hec ille. ¶ Pars secunda in qua ponit summa dei potentia ꝑ auctoritates sacras.

Secundo in isto sermone ꝓbat summā esse in deo potentiā:ꝛ per consequens obsequendā ꝛ obediendā per auctoritates sacras noui ꝛ veteris testamēti. Primo quidē p septez testes veteris testamēti:quoꝝ ¶ Prim⁹ est Moyses ꝑ quē loquit dñs Deutero.4.c.d. Congrega ad me populū ꝙ audiat me ꝛ sermones meos ꝛ discat timere me omni tempe ꝓpter.s. potētiā meā mihi obediendo:ꝓpterea Deutero. 10. scribit. Et nūc israel quid dñs deus tuus petit a te nisi ut timeas dñm deum tuū ꝛ ambules in vijs eius ꝛ diligas eū.s.eius mandatis obtempando. Et.4. Reg.13. dicitur. Dñm deū vestr̄ qui eduxit vos de terra egipti in fortitudine magna ꝛ in brachio extento illum timete illū adorate illi immolate.s. obediendo.ꝛ scōi paly.9. Exercuit potestatez sup cūctos reges. ¶ Scōs testis est Job ꝙ soliū ꝙ vēto rapit ꝛc. Job.13. In fortitudie brachij tui posidebas terrā ꝛ potētissim⁹ obtinebas eā. Job.22. Deus potētes nō abicit cū ꝛ ipse sit potēs. Job.36. Nō est ptās sup terrā

UVA. BHSC. IyR_229

que cōpet ei. Job.41. Scio dñe q oia potes. Job.42. ¶ Tertꝰ testis est Dauid dñs fortis ⁊ potēs dñs potēs in ꝓlio. psal.23. Accigere gladiū tuū ⁊c.ps.44. ℣ Prospans mōtes in virtute tua accinctꝰ potētia.ps.64. Introibo in potētias dñi.ps.70. Tu dñaris potestati maris ⁊c.ps.88. ℣ Potens es dñe ⁊ veritas tua in circuitu tuo. Quis nouit ptātem ire tue.ps.89. Excita potentiā tuā ⁊ veni.ps.79. Quis loq̄tur potētias dñi.ps.105. ¶ Dñ tus testis est Salomō.d. Magna est potentia dei solius. Eccl.3. Data est nobis ptās a deo. Sap.6. Tu es dñe q vite ⁊ mortis hēs ptātē. Sapie.16. ¶ Quiꝰ testis ē Daniel di. ℣ Ptās tua i termios vniuerse terre. Dañ.4 ℣ Ptās eiꝰ ptās eterna ibidē. ℣ Ptās eiꝰ ptās sempiterna q̄ nō auferet. Dañ.7. ¶ Sertꝰ testis est Zacharias.d. Loq̄tur pacē gētibꝰ ⁊ potestas eiꝰ a mari vsq̄ ad marc. Zacharias.9. ¶ Septimꝰ testis ē Hiere.d.fic. Fortissime magnet potēs: deꝰ exercituū nomē tibi. Hiere.32.9. ¶ Scōs in ista pte adducuntur septē testes dine potētie. ¶ ℣ Primꝰ quoꝝ ē Mat. euāgelista di. Docēs eos.s.xp̄s sicut ptātem hñs. Mat.7. Sciētes q̄ filiꝰ hois hz ptātez. Mat.9. Oia sunt possibilia apō deū. Mat. 19. Data est mihi ois ptās in celo ⁊ in terra. Mat.18. ¶ Scōs testis ē Luc.d. Fecit mihi dñs magna. Lu.j. Fecit potētiā ⁊c. Ibidē dedit eis ptātē sup oia demonia. Luc.9. Illum autē timete q hz ptātē ⁊c. Luc.12. Mīt ptātē scz a deo ut cōcertant a tenebris ad lucez. et ptātē sathane ad deū. ¶ Tertꝰ testis est Jo. ℣ Ptātē dedit ei iudiciū facere. Jo.5. ℣ Ptātez habeo ponēdi aiaz meā. Jo.10. ¶ Quartꝰ testis ē Marcꝰ.d. Sedē āt ad dexterā meā ⁊c. Mar.10. ¶ Quintꝰ testis ē ℣ Paulꝰ di. Nō est ptās nisi a deo. Ro.13. Arma militie nō carnalia sz potētia dñi.2. Cor.10. ℣ Ptātē quam dedit mihi dñs in edificādo. ibidē.13. Cōfortamini in dño ⁊ in potētia virtutꝰ ei. Eph.6. In oi virtute ꝓfortati sm potētiā claritatis eiꝰ. Col.j. Qui eruit vos de ptāte tenebrarū ibidē: estis in illo repleti q ē caput ois ꝓncipat⁊ ptātis. Col.2. ℣ Potēs ē his q tēptātur auxiliari. Hebr.2. ¶ Sextꝰ testis ē ℣ Petrꝰ d. Humiliami sub potēti manu dei.j. ℣ Pe.5 ¶ Septimꝰ testis ē Judas.d. Ei aūt.s.deo q potēs ē coseruare vos a pctō. Et sic p3 q̄nta est potētia dei p allegatas scripturas.

¶ ℣ Pars.3. in q̄. pbaī potētia dei p exēpla.

Tertio pbaī summā esse dei potentiā per varia exempla antiqua ⁊ moderna. ¶ ℣ Primo declaraī per prodigia vetera quoꝝ primū fuit expulsio maloꝝ angeloꝝ de celo empyreo: quia mor ut insu perbiam sunt elati. di. cū lucifero. Ascendam sup altitudinē nubiū ⁊ ero similis altissimo. ut p3 Isa.14. Data est cōtinuo ptās michaeli archā. Et ut habeī Apoc.12. Factū est ꝓliū magnū in celo ⁊c. ⁊ qs fecit hoc nisi potētia dei magna: ergo diligēter est ei obediendū. ¶ Scōm fuit exēplū mūdatiōis. Hen.6.c. Videns deꝰ ⁊c. ¶ Tertiū exēplū fuit submersio sodome ⁊ aliaꝝ.4. ciuitatuz. Hen.19. dic histo. ¶ Quartū fuit exēplū ꝓfusiōis babilonice. Hen.xi. ¶ Quintū fuit exēplū submersionis exercitꝰ pharaonis. Exodi.14. ¶ Sextū fuit destructiōis Assur: de quo scribit Esa.io ⁊.xi. di.ca. Inferior.⁊.23.q.5. Remittūt. §. hic notādū. virga furoris mei Assur. ipse āt nō cognouit. Assur enim erat virga furoris dñi: q̄ ipso nesciēte afflixit dñs p cū pplm isrl. Mā maximā ptē filioꝝ isrl captiuauit q cū venisset ad obsidēdū hierlm. ab āgelo nocte ē fugatꝰ occisis ab ipso deo iubēte. 188. millib⁹ de exercitu suo. ¶ Septimū exēplū fuit destructiōis nabuchodonosor: cui dictū ē Dañ.4. 17.q.4.c. miror. Quāobrē regnū trāsijt a te ⁊ ab hoibꝰ eiciā te ⁊ cū feris ⁊ bestijs erit habitatio tua: fenū q̄si bos comedes: ⁊ tpa mutabūī sup te donec scias q̄ dñs excelsus dñet in regno hoiuz. ¶ Scōo hoc idē pbaī p exēpla noui testamti. q̄z ¶ ℣ Primū fuit destructiōis hierlm ⁊ dispsiōis iudeoꝝ. ¶ Scōz fuit vindicatiōis tyrānoꝝ scōs mres occidētiū ut herodis ascalonite Antipe ⁊ Agripe. Domiciāi nerōis ac traiani ⁊ reliq̄ꝝ. ¶ Tertiū fuit destructiōis tēploꝝ idoloꝝ p ipos mres ¶ Quartū fuit roboratiōis ipsoꝝ scōꝝ mrm ut Jo. in dolio ⁊ cathecumic ⁊ ceteroꝝ quos fcē alacriter ppeti mria. ¶ Quintū fuit obscuratiōis sol⁊ tpe passiōis xpi ⁊ scissiōis petraꝝ ¶ Sextū fuit opatiōis miraculoꝝ ut cecoꝝ il luiatio leprosoꝝ mūdatio. ¶ Septimū ⁊ vlt. fuit exēplū multoꝝ terribiliū vsq̄ i diē bodiernū occurrētiū. Quid eni facit grādines ter remotꝰ fames pestilētias ⁊c. nisi dei potētia obediamus: ergo dilectissimi. Amen.

¶ Feria tertia post dñicam in septuagesima in qua declaraī deū fuisse benignū obedientibus ꝑceptis eius in oi lege. Sermo tertiꝰ

UVA. BHSC. IyR_229

Iccurite vt

supᵉ. Qm superiori sermone frēs in Xpisto aliqua de potētia dei q̄ nos sume excitāt ad eius preceptis obediēduz Et qm nonnulli magis blandicijs q̄z minis attrabunt. Si non eius potentiam expauescimus: saltē nos eius benignitas t clementia ad preceptoz eius obseruantiā debet auertere. presertim cū in eo minor non sit bonitas t gratiositas q̄z potētie imensitas. Vt enim ait sapiēs Apuleus de deo. Sicut nihil est deo pfectius t potētius ita fm Platonē. Nihil est deo gratiosius. Idco Aug. sup ps. 61. dicit. Potestatem dei timete: misericordiā ei⁹ amate: nec sic de mia presumatis vt ptātem ptēnatis: nec sic pote statem timeatis vt de mia desperetis: apud illum ptās: apud illum mia: hūc humiliat: et hunc exaltat: hunc humiliat ptāte: illū exaltat mia. hec ille. Est igit clementia eius in cordibus oiuz vociferans predictū verbū Pauli. Sic currite tc. s. per semitā mandatoruz dei. dulciter t benigne eius erga nos bonitatem considerantes: qz in triplici lege ab origine mundi humano generi data reptus est de⁹ benignus t gratiosus obedientibus.

Primo in lege nālr indita. Scdo in lege antiquitus scripta. Tertio in lege affabili t gratiosa.

¶ Prima pars q deus fuit clemens obedientibus in lege nature.

Rimo q de⁹ fuit benign⁹ t clemēs ipsis obedientibus in lege nature p3 Nam postq̄ deus creauit pmos parentes nostros: tria eis pcipua tulit dona: t hoc non ob aliud nisi vt ei essent obedientes. Primum spūale. Scdm corporale. Tertiū temporale. ¶ Primū donū qd eis contulit dico fuisse spūale: qd fuit triplex. vz. Primū fuit sociatio: qz dedit vnicuiq ipoz angelum in custodē. fm oēs theologos presertim Bona. in. 2. di. xj. ar. j. q. 2. triplici rōne. ¶ Prio rōne dignitatis: qz iurta Hieron. sup illud Mat. 18. Angeli eius magna ē dignitas aiaz tc. Si g deputatio angelice custodie ptinet ad dignitatē aie: t ipsa anima fm statum nature institute dignior erat: q̄z fm statum nature lapse. Igitur si nunc habet angelū ad sui custodiā deputatū: multo magis debuit tūc habere. ¶ Scdo rōne cōtrarietatis. Pronior enim est deus ad miserendū: q̄z ad condēnandū. Ergo si homo in statu nature institute habuit angelū tentantem: multo magis diuina misericordia debuit sibi dare angelū custodientē. ¶ Tertio rōne profectiōis: quia hō viatoz angelice custodie cōmittitur: ut p auxiliū angelicū t ei⁹ opatiōis studiū possit de bono in meli⁹ ascēdere. Sed homo in statu innocētie pficere poterat. ergo ad ipsius custodiā angelus deputari debuit. ¶ Qd si dicat angelus deputat ad hois custodiam ppter supplendos ei⁹ defectus: sed in hoie fm statū illū nulli erant defect⁹. ergo tc. Respondet q illa nō est tota causa nisi large vocet suppletio defect⁹ siue q̄stū ad defectū qui inest siue etiā q̄stū ad defectū q potest inesse t nō insit. Et licet in primo hoie non esset defectus actualis: erat tamē in eo defectus possibilis: qz ab aduersario precipitari poterat. Immo de facto p̄cipitatus est: quapropter ei fuit misericorditer angelica custodia deputata. ¶ Scdm bonū spirituale pmo hoi datū fuit Illustratio. Nam ei tantū donū scientie: clemens dns contulit: ut vir a nobis intelligi possit rerum sez oiuz cognitionē. Vnde hugo in libro de sacramētis. Rerū oium que cū homine t ppter hominē facte sunt. Ade cognitionē dedit. Et Hene. 2. capi. Appellauitq Adam noibus suis cūcta animātia t vniuersa volatilia celi t oēs bestias terre tc. Tūc sic arguitur. Nomina imponūtur a propetatib⁹ rex. fm Aristo. 4. libro Methaphi. q etiā hētur 12. q. j. clericus. t. 16. q. j. Si cupis. t de pben. c. cū fm aplum. t Insti. de dona. §. est t aliud. cum similib⁹. ergo Adā nomina reb⁹ imponens carū ppietates cognouit. ppter qd Nicolaus de lira dicit. Cū nomina denotātur: propetates rerū cognoscunt: pbat etiaz p rationē sic. Null⁹ bn regit t gubernat ea quoz naturā ignorat. Sz omnia cōmissa fuerunt regimi Ade. fm psal. 8. Omia subiecisti sub pedib⁹ tc. ergo a primaria cōditione habuit pm⁹ homo rerū oium cognitionē. Sed cōtra hoc arguit sic. Aut habuit talē scientiā per spēs acqsitas: aut p spēs infusas. Non primo mō: qz huiusmōi cognitio ab experiētia causat: ut dī in pmo Methaphi. Ipse tūc nō fuerat oia expertus. Simil⁹ nec scdo mō: qz

UVA. BHSC. IyR_229

erat eiusdē nature nobiscū. Anima autē nostra est sicut tabula rasa in qua nihil est depictū: ut dr in. 3. de anima. si ergo p spēs infusas hoc nō videt: quia sic scientia eius quā habuisset ex rebus non esset eiusdē rōnis cū scientia nostra: ergo rē. hec Tho. ꝑma parte q. 94. ar. 3. ꝑmo argumēto. Ad hanc qōnem respondēdo querūt doct. Si Adā non peccasset vtrū in scientia p intervalla tēpoꝝ ꝓficisset. Respōdet Bonauē. in. 2. di. 23. ar. 1. q. ꝑma. ꝛ Tho. in ꝑma pte. q. 94. ar. 3. in rnsione tertij argumenti. q̄ quedā res sunt que fiunt cursu naturali: quedā que cursu fiūt miraculi: quedā que cursu fiūt voluntario. ꝛ hec est sentētia anselmi de cōceptu virginali. In earū igit rerū cognitione que fiūt cursu naturali nō profecisset. Adam q̄tū ad noui habitus acqsitionē ꝛ scitoꝝ qdditatē. Accepit eni sicut dicit Magister in. 2. di. 23. ꝛ sicut ꝓbatum est supius ab exordio oium rex plenam cognitionē: tamē potuisset ꝓficere q̄tum ad modū sciendi: q̄ que sciebat intellectualiter potuisset cognoscere experimētaliter: ꝛ inq̄tum ad maiorē habitū: quia ex frequēti consideratione eorū que nouerat ꝓmptior fuisset: ꝛ patior ad iudicandū de his rebus: quarū habebat cognitionē p habitū innatū. In earū vero cognitione que fiūt cursu voluntario ꝛ miraculi siue supnaturali: simpliciter ꝓficere potuisset non solū q̄tum ad modū cognoscēdi: sed etiā in acgrendo nouā cognitionem. Nec mirū quia ad hoc q̄ cognosceret diuina misteria: indigebat supna illustratione. Ad hoc q̄ cognosceret secreta alteri⁹ indigebat eius manifestatione. Nec talis ꝓfect⁹ statui innocētie derogabat. Et sic patz ꝑma q. Dic ergo ad argumētū in cōtrariū: q̄ primus hō habuit sciētias oium p spēs a deo infusas: nec tamē illa sciētia fuit alteri⁹ rationis a sciētia nostra: sicut nec oculi quos xp̄s ceco nato dedit sunt alterius rōnis ab oculis quos natura ꝓduxit q̄uis fierent p miraculū. Amplius etiā habuit Adam ut dicit Magr vbi supra oium artiū liberaliū cognitionē: ꝛ hoc ꝓpter scām obedientiā. Tu ergo qui filios habes: bene guberna ꝛ morib⁹ conserua: deo eos cē obedientes ꝓcura: si cupis in scientia illos ꝓficere. Nam dicit Alexan. in scō. q̄ si Adam nō peccasset: filij ei⁹ in addiscendo nullus laborē habuissent: ecce q̄tum donum ꝓpter obedientiaz. ¶ Tertiū donū spūale ꝑmo homini a deo concessuz dicitur cognitio. s. dei: q̄ Adam in statu innocētie habuit cognitionē dei multo excellentiorem q̄z nos: q̄ nos per speculū in enigmate: qō gdē enigma vt dicit August. in. 14. de trinita. est similitudo obscura. Adam vero deuz cognouit per speculū clarz. Vnde nota q̄ quadruplex est modus deū cognoscendi. s. per fidē: p contemplationē: per apparitionē: per apertā visionē. Primū est gr̄e cōis. Scōm est gr̄e excellentis. Tertiū est gr̄e spālis. Quartū est gr̄e ꝓseruationis. Et sufficientia istorum modoꝝ ita colligit. Omne enim qō cognoscitur: cognoscit per aliquid pns. presens aūt voco ꝑm Aug. qō est pns in intellectu ad videndū. Aut ergo cognosco deum per aliqd quod est pns mihi: aut per aliquid quod est pns alteri. Si per hoc quod est pns alij sic est cognitio fidei. q̄ enim deus sit trinus et vnus: hoc ego credo filio: qui hoc predicauit ꝛ miraculis confirmauit: ꝛ spiritui sancto q hoc inspirat rē. Si aūt per hoc quod est p sens mihi cognosco: hoc pōt esse tripliciter. Aut per hoc q̄ est pns mihi in effectu ꝓpo: ꝛ hec est cognitio contemplatiōis: que tanto est eminentior: quāto effectū diuine potētie ꝛ gr̄e magis sentit in se homo: vel quantum etiam melius scit ꝓsiderare in exterioribus creaturis. Aut est mihi pns in signo ꝓprio ꝛ sic est cognitio apparitionis: sicut apparuit deus Abrae in substātia ꝛ creatura: que ipm deum significabat. Scē. 18. Et sic spiritus sanctus apparuit in colūba. Mat. 3. Mar. 1. Luc. 3. Jo. 1. que significabat ipsius. s. ꝓpetates. Aut est pns mihi in lumine suo: ꝛ in seipso. Ex hoc cognitio qua videtur deus in vultu suo siue facie ad faciem: ꝛ sic est tota visio que dicitur merces beatorum omnium.

Primū igit ꝛ vltimuz genus cognitionis statui innocentie non cōpetebat. Primum ꝓpter cognitionē obscurā: ꝛ ꝓpter hoc qō cognitio fidei vtplurimuz est ex auditu. iurta illud apostoli. Fides est ex auditu. Vltimū vero ibi esse non poterat ꝓpter summā perfectionē: ideo homini non exhibebat: iz poti⁹ ꝓmittebat ꝛ reseruabat. Media vero duo sc̄z ꝓtemplatōis ꝛ apparitiōis vtriqz statui sc̄z innocētie: ꝛ nature lapse cōia cē potuerūt maxime cognitio ꝓtemplatōis que i vtroqz statu reperit. In statu tū innocentie potissime vigebat: tum ꝓpter aie puritatem: tū ꝓp

UVA. BHSC. IyR_229

carnis ꝛ virium inferioꝝ ſubiectionē: quib⁹ duobus:qꝫ vtplurimū aīa caret in ſtatu nāe lapſe:ideo non pōt ad vllum gradū ȝtēplationis attingere.Qō ergo aīa perdidit:p inobedientiam acgrīt per obedientiā: necnon maceratiōis penitentiā:ſicut patet de beato patre noſtro Franciſco:qui tantā dei cognitionem habuit per ȝtemplationē necnō per apparitionē.Hec oīa iſta Bonauentura in 2.di.23.ar.2.q.3.tangit. predicta per Ugonē de ſancto vic.in li.de ſacrīs.di.Cognouit bō creatorē ſuū non ea cognitione qua modo a credentibus abſens querīt.Sed ea que tunc per pīntiam ȝtemplationis cernebaī.pȝ ergo quātum donū habuit bō ſcientie in ſtatu innocentie: ꝛ habuiſſet ſi obediens fuiſſet.

¶ Scōm donū qō dedit deus Ade fuit corporale:qō fuit tripler. Primū dicīt impaſſibilitas:qꝫ ſi obediens fuiſſet eius corp⁹ impaſſibile fuiſſet:adeo vt nulla res ſibi poſſet eſſe ȝtraria ſm qꝫ determinat Tho.in.j.pte q.97.ar.2.diſtinguens qꝫ dupler eſt paſſio.ſ. propria ꝛ cōis. Propria eſt que remouet a ſua nāli diſpoſitione. Scōa cōis ſm quācūqꝫ imutationē etiā ſi ptineat ad pfectionē nature:ſicut itelligere ꝛ ſentire dicīt pati qō dam.Et iſto modo bō in ſtatu innocentie paſſibilis erat q patiebaī ſm aiam ꝛ ſm corp⁹. Scd pmo modo impaſſibis erat: ꝛ ſm aiaꝫ ꝛ ſm corp⁹. Poterat enim paſſionē pbībē ſi abſqꝫ pctō ſtitiſſet. Vnde Iſidorus i lib. de trini.ait.Si homo i paradiſo innocenter viueret ignis eū non cōbureret: ꝛ aqua non ſubmergereī:alia que nocere ei poſſent non nocerent.Et ideo nullū laborē paſſi fuiſſent in laborando:qꝫ oia eis parata erant. ppter qō ait Aug.lib.14.de ciui.dei.c.26. Viuebat ſine vlla egeſtate:ita ſemp viuere bñs in poteſtate.Cib⁹ aderat ne eſuriret:pot⁹ne ſitiret lignuꝫ vite ne illum ſenecta reſolueret: nihil corruptiōis in corpore:nec lex corporea vllas moleſtias vllis eius ſenſib⁹ ingerebat: null⁹ intrinſecus morbus:nullus ictus metuebaī extrinſec⁹:ſumma in carne ſanitas:i aio tota tranqlitas.Ecce ergo quātū donū corporale habuiſſemus ſi obedientes fuiſſem⁹.Et ideo Aler.dicit in.2.q nos qui tātis ſum⁹ aſſueti calamitatibus vix poſſumus cōprehendē gd ſit innocentie ſtatus.¶ Scōm donū corpale primo hōi datū dicīt imortalitas: qꝫ ſi obedientes pſeueraſſent immortalitatē habuiſſent.vñ Paul⁹ Ro.5.p pctm intrauit mors in mūdū:ergo añ peccatū hō erat immortalis.Scd attēdū eſt ſm Tho. vbi ſupra.ar. primo.qꝫ aliqd pōt eſſe incorruptibile ꝛ imortale tripl̄r. ¶ Vno mō ex pte materie: co.ſ. vel qꝫ nō habet materiā ſicut angel⁹: vel qꝫ hȝ materiā que nō eſt in potētia niſi ad vnā formā:ſicut corp⁹celeſte ꝛ hoc dī ſm naturā incorruptibile. ¶ Scōo mō ex pte forme qꝫ ſcȝ rei corruptibili p naturā inheret aliq̄ diſpoſitio p quā totaliter a corruptione ꝓhibetur:ꝛ hoc dī incorruptibile ſm gloriā: qꝫ ut dicit Aug.in epla ad dioſcor. Tam potenti natura fecit aīam de⁹ qꝫ eius beatitudine redundat in corp⁹plenitudo ſanitatis ꝛ incorruptiōis vigor. ¶ Tertio mō dī aliqd incorruptibile ex parte cauſe efficiētis.ꝛ hoc mō homo in ſtatu innocētie fuiſſet immortalis: qꝫ ut dicit Aug.in li.de.q.n.ꝛ veteris teſtamēti De⁹ eniȝ hoiem fecit ut q̄diu nō peccaret immortalitate vigeret viueret ut ipſe ſibi actor eſſet ad mortē vel ad vitam. Non eniȝ erat corpus ei⁹indiſſolubile p aliquē immortalitatis vigorē in eo exiſtentē:ſed inerat anime vis quedā ſupnaturaliter ꝛ diuinit⁹ data: p q̄ȝ poterat corpus ab oi corruptione pſeruatus q̄diu ipſa deo ſubiecta māſiſſet:vide ergo q̄tū bonū ꝓpter obedientiā ſibi reſeruaſſet.ſim⁹ergo obedientes ne mori timeamus: ꝛ ut corp⁹ incorruptibile ꝛ imortale recipiam⁹. Preterea donū aliud habuiſſet:qꝫ null⁹ ſenex fuiſſet:nec aligs dētes pdidiſſet:nec capillos canos habuiſſet.¶ Tertiū donū corpale qō fuit hoi pmo datū in ſtatu inocētie dī fecūditas: qꝫ ſi pmi parētes fuiſſent obedientes potuiſſent cōcipe ꝛ ſine dolore parere ꝛ ſeditare.Mā ſi queraī ſi in illo ſtatu fuiſſet ſeruū cōmixtio:pȝ qꝫ ſic ꝓ textuȝ Scī.2. di.Faciam⁹ei adiutoriū ſile ſibi:ꝛ hoc nō ad aliud niſi ad actū generatiōis. Nec poterāt ſimul aliquē generare niſi ſimul cōmiſcerēt ergo ꝛē.pȝ etiā ꝓ Aug.li.14.de ciui.dei.ca.23. Quisqs dicit nō coituros nō generaturos hoies ſi nō peccaſſent:qd aliud dicit niſi propter nūeroſitatē ſctōꝝ neceſſario fuiſſe pctm pȝ etiā ꝓ rationē:qꝫ potētia generādi ſpectat ad cōplexionē nature:vſus vero generatiōis ad cōplementū ꝛ pfectionē fraterne ciuitatis. Et qꝫ in ſtatu innocētie natura pfectior erat q̄ȝ in ſtatu vic.Et ſi hō ſtetiſſet fraterna ciuitas ſctōꝝ numeroſitate fraudata nequaq̄

UVA. BHSC. IyR_229

esset: ergo in statu innocētie hō generasset: sz qz nec vir p se nec mulier p se sufficeret: ergo p cōmixtionē vni⁹ ad altez fieret: z cōsequenter ibi esset decisio seminis: nec tñ fuisset inordinata delectatio sz moderata z mēsurata ſm q eā volebat tpare bois rō. Nec in actu fuisset pena z dolor z aliqua fedatio. Immo mēbra pudēda rōni obedirēt: ut ait Augusti. sicut obediunt os manus z lingua. Nō sicut manⁱ apiunt z claudūtur nec ē ibi passio vel pena nec delectatio feda: sic fuisset in natura istituta: nec turpi⁹ loq fuisz de istis mēbris q̄ de alijs. O miseria būana in q̄tis calamitatib⁹ es ꝯstituta: ppter inobidientie vitiū: q̄z⁹ nūc dolor in coitus actu: q̄z⁹ fedatio: q̄z⁹ putredo: q̄z⁹ inordinata delcātio: q̄z⁹ rōnis subuersio: q̄z⁹ eiulat⁹ filiorū in vtero existētiū in supportatiōe: q̄z⁹ luct⁹ in cor pturitiōe: q̄ oia abfuissent si in obedie tia pstitisset: z in oi coitu filios, pcreassent: qz hoc exigebat virt⁹ generatiua q̄ hēbat ordinē ad rōem pfecte subiectionis: z ideo i actu nō exibat nisi ſm q rō dictabat. Nō aūt recta z ordinata dictat: nulli⁹ rei debem⁹ vti nisi ad id, ppter qō est: z qvis generatiua data fuit hoi ad, pcreandū z, plis multiplicatio nē: ideo rō recta nū q̄z⁹ dictaret: z vis generatiua nū q̄z⁹ exiret in actū: nisi, ppter, plis multiplicationē. Aderat etiā ibi virtut⁹ pfectio q̄ ad id sufficiebat: qz eni vis generatiua inuio labil⁹ erat ad generādū potens: nullū hēbat impedimētū. Sil⁹ z in mulere, p suo loco z tpe. Ideo cū ordinate cognosceret vir vroꝛez sp er ea, plē susciper, ppter rōnem p̄dictā. Et etiā ibi fuisset virox z mulier multiplicatio eqlis. Cui⁹ rōnē assignat Bonauē. in scō. di. 20 q. 5. ar. 6. oia p̄dicta pba bñtur. Vide ergo q̄z⁹ ta corpalia bona fuerūt hoi donata ut esset deo obediēs. ¶ Tertiū p̄ncipale donū pmo hoi a deo datū in statu innocētie dr tpale: qō fuit tripler. ¶ Primū dr locatio: qz. s. colloca uit eū in paradiso terrestri: de quo dr gen. scō Plātauerat aūt dñs de⁹ paradisuz voluptatⁱ a p̄ncipio in q̄ posuit hoiem quē formauerat. Produxitqz dñs de⁹ de būmo oē lignū pulchꝛ visu z aduescēdū suauc. lignū etiā vite i medio paradisi. lignūqz scie boni z mali. Vbi dic mgr in scō di. 17. c. 4. Nō ex paradisuz ē creat⁹. postea in paradiso est positus. z illa erat Adc bitatio pulcherrima: plena oib⁹ fructib⁹ tpalib⁹. sed de hoc paradiso diuerse sunt opiniones: sed q̄ recitat mihi vbi s. Mā alij dixerūt q̄ ille loc⁹ erat corpalis. Alij aūt dixerūt nō eē corpalē sz spūalē: z oia q̄ dicūt de paradiso in gen. dicta eē methaphisice. Alij vero dixerūt z melius q̄ erat corpalis z spūal⁹: qz paradisus spūal⁹ dic̄ statū gr̄ⁱ z amenitatē deliti az spūaliū: z p̄t ille eē sz duplicē statū ecclie triūphātis z ecclie militātⁱ. Vñ paradisus spiritualis dupl⁹ ē dicⁱ⁹: vn⁹ ē in ecclia militāte alter in eccl̄a triūphāte. vñ illa q̄ dicta sunt in gen. de paradiso illo spūali pñt exponi metha. Paradisus aūt corpal⁹ ē loc⁹ delitiarū et amenitatⁱ: z h̄ silr ē dupler ſm duplicē statū sez pfectū z impfectū. Secundū statum perfectū. paradisus est in celo empireo. Secundū statuz impfectū: paradisus est locus terrestris amenus plen⁹ arboꝛib⁹ z fructib⁹ z alijs corpoꝛeis amenitatibus. Qui quidē ſm magistrū. ut. s. z Augusti. li. 20. 18. sup Gen̄. z. 13 de ciui. dei. c. 20. z Isidoꝛ. 14. Ethim : Josephū li. 20 antiquitatū. c. pmo. erat in ptib⁹ oꝛientis cōstitutus aere purissimo in quo deuit hoiem poni. Et ut ei esset facultas pueniendi ad patriam: z ut ei ostenderet beniuolentiā cui hunc locū amenissimū preparauerat. O Adam quare peccasti? quare inobediens fuisti? Nam statim post peccatū de paradiso hoc es eiect⁹ de loco amenissimo: vbi nullus erat laboꝛ: vbi nullus sudoꝛ: fruct⁹ aderat: sine solicitudine: oia parata erant. Nūc autē terra maledicta in opere tuo: quc germinat spinas z tribulos: z panē comedis in sudoꝛe vultus tui. Gen̄. 3. ¶ Secōm donuz tempale primo homini datū dicit equiparatio: quia si fuissent obedientes nullus dominarēt alteri. Sed oēs dñi terre fuissent equaliter. Sed sciendū est q̄ duobus modis inueniunt seruientes. Vno mō reperit⁹ seruit⁹ libertatis z complacētie: z illa hic bñ fuisset. Alio modo inuenit⁹ seruitus cōtrarietatis z violentie: z illa ibi nō fuisset. hec Tho. prima parte. q. 96. ar. 4. Ecce qz propter inobedientiā facti sumus vnus alterius seruus. Vnde Augusti. de ciuitate dei. 19. ca. 15. prima seruitutis causa peccatū est. ¶ Tertiū donū tempoꝛale primo hoi datū dicit damnatio: qz si inobedientia pmāsisset dominationē piscīū z omniū terre animantiū habuisset. O mirabile imperiū. o magnū donū. o Adam qd fecisti. o quantā excellentiā pdidisti. Quam primū cuiz inobediens fuisti tibi omnes cre

UVA. BHSC. IyR_229

ature inobediẽtes facte sunt: ⁊ cõtrarie. Si m⁹ ergo nos obedientes ut cetera nobis obediãt sicut exptum videm⁹ in sanctis: ut ꝓ de btõ Anthonio de padua cui pisces in littore maris obedierũt ipsius ꝓdicationem audientes: ꝓpter donuꝫ obedientie ei⁹: ⁊ hoc in ciuitate Arimini. patet etiã de beato Franciſco cui creature cõdescendebant ⁊ obediebãt Vide exẽplũ illud mirabile de lupo. O mirabilis deus ⁊ potẽs: o immẽsus ⁊ excelsus q̃ta seruis tuis ꝓpter obedientiam cõcessisti. Certe ꝓpter obedientiã sanctã leonẽ omniũ animaliũ ferocissimũ hieronymo subiugasti. Multa ⁊ innũerabilia exẽpla possent in mediũ adduci que longũ esset enumerare Ecce ergo q̃ gratiosus deus fuit in lege nature in statu innocẽtie ꝓpter scãm obediaꝫ.

¶ Pars scõa huius sermonis. q⁹ fuit gratiosus obedientib⁹ in lege scripture.

Ecundo dico q⁹ deus fuit gratiosus
ſ obedientib⁹ in lege scripture. Maꝫ ꝓ moysen merita bona ꝓmisit deus obedientib⁹. Deutero. 28. ⁊ Leui. 26. Si in p̃ceptis meis ambulaueritis ⁊c. vsqꝫ ibi vos eritis populus me⁹. O clemẽtissimus pater. o suauissim⁹ creator. o dulcissimus deus q̃ta iudeis ꝓmittebat ut eius p̃cepta seruarent. Noe reseruatus fuit tempe diluuij ꝓpter obedientiã. Loth a submersione ciuitatũ. Iudas machabeus ⁊ reges plũi iudeoꝝ maximas victorias obtinuere donec dei p̃cepta seruarũt: ⁊ patet breuiter pars secũda.

¶ Pars tertia huius sermonis. q⁹ deus clemẽs fuerit obediẽtibus in lege gratie.

Ertio dico q⁹ in lege gratie repitur
t gratiosus deus obediẽtibus. Vnde nota ſm Ber. Mundus caro ⁊ demonia diuersa mouent p̃lia. Maꝫ mũdus promittit ⁊ decipit. caro ꝓmittit ⁊ deficit. diabolus ꝓmittit ⁊ desp̃icit. Solũ autẽ deus ꝓmittit ⁊ reficit. O cecitas hũana. o summa demẽtia. o stulta obediẽtia. Mũdus p̃cipit ⁊ ei fere omnes obediunt: ⁊ tamẽ decipit: qz gaudia vera ⁊ magna ꝓmittit ⁊ tamẽ nullo mõ concedere põt. Caro p̃cipit ⁊ ei obediũt ceci homines que tũ deficit: quia delectationes magnas ꝓmittit: sed momẽtanee sũt et caduce que cito transeũt ⁊ transacta fastidiunt. ꝓmittit diabolus ⁊ ei summe obeditur ⁊ tamẽ despicit: quia ꝓ obedientia nobis parat maxima tormẽta. O clemens deꝰ tu p̃cipis ⁊ homo resistit ⁊ non obedit: qui magna promittis vera eterna ⁊ nõ caduca. di. Mat. 19. Si vis ad vitã ingredi serua mandata. Nostra ergo cecitas est magna. ingratitudo summa. Talia vꝫ despicientes ꝓmissa: ei⁹ mandata seruare cõtemnẽtes: ⁊ potius carnẽ ⁊ demonia sequentes. ¶ Propterea di. Hieronym⁹ ad celantiã de recto mõ viuendi. Quid enim vnq̃ taꝫ superbũ: quid vero tã ingratũ videri põt: q̃ aduersus eius viuere voluntatem a quo ipsum viuere accepis: q̃ illius p̃cepta despicere: qui ideo aliqd ipat vt cãs hẽat remunerãdi. Neqꝫ eni obsequij nr̃i indiget deus: sed nos indigemus illius imp̃io. Mandata eni eius desiderabilia sũt super auꝝ ⁊ lapidẽ pꝛeciosum: ⁊ dulciora sup mel ⁊ fauũ: qm̃ in custodiendis illis retributio multa. ps. 18. Et ideo nobis irascit. Idcir co magna illa imensa bonitas dei offendit: qz cũ per tanti etiã ꝓmij detrimenta ꝓtẽnimus: ⁊ non solũ impia: sed etiã ꝓmissa illius pro nihilo ducimus. Vnde semper aio sepe nobis dñi reuoluẽda snia est. Si vis ad vitã ingredi serua mandata. hoc enim tota nobis lege agit. hoc ꝓphe. hoc apli docent. h̃ a nobis ⁊ vox Christi ⁊ sanguis flagitat: qui ideo pro nobis mortuus est: vt qui viuunt iã sibi non viuãt: sed ei qui pro ipsis mortuus ẽ ⁊c. Simus ergo obedientes ⁊c. Amen.

¶ Feria quarta post dñicaꝫ i septuagesima in qua declarat diuinis p̃ceptis esse obediendũ ꝓpter dei seruitutẽ i lege nãe scripture ⁊ gratie. Sermo quartus.

Iccurrite ⁊c.

vt .s. Dialetica et nãlis snia ẽ
ſ q⁹ vnũ oppositoꝝ attẽdẽtes ⁊ reliquũ p̃cipiũt: vt in topi. lib. persepe legim⁹. Qua ex re cuꝫ superius caritatẽ vestrã q̃tuꝫ in nobis fuit dei mandatis obedire debem⁹ docuerimus: ⁊ eo p̃sertim: qz eius p̃cepti summa cũ diligentia obtẽpantibus: q̃ius in lege non obliuiosuꝫ ⁊ immemorẽ aliquãdo deꝑchensum ꝓsperimus. Sed semp quadã ineffabili clemẽtia ⁊ bonitate summaqꝫ pietate erga tales extitisse cõpertus est. In p̃sentiaꝝ ergo si nos tanta non alicit clementia seuꝛitas saltẽ cogat. Vnde Augu. lib. 2.

UVA. BHSC. IyR_229

de verbis dñi dicit. Non potuit deus perfe
ctius demonstrare quātum sit donū obediē
tie nisi cū ꝓhibuisset hoiem ab ea re que nō
erat mala in qua obedientia palmam tenet
sola ibi inobedientia inuenit penam. hec ille.
Quāta est ergo eius clementia voluntati ei⁹
obedientibus: tantā oīo eius scueritatem in
obedientes ferire non est ambigendū: que di
uina seueritas euidenter demonstrata in tri
plici lege clamat cū ꝑ Paulo. Sic currite ꝛc.
Prio in lege nature. Scōo i lege scꝑture
Tertio in lege gratie.

¶ Pars ꝑma q⁹ deus fuit seuerus inobedi
entibus in lege nature.

Primo dico q⁹ sicut deus fuit gratio
p sus ꝑmo homini in lege nature ꝓpi
obedientiam: ita ꝛ in eadem ꝓtinus
factus est seuerus ꝓpter inobedientiam.
Ad quoꝝ declarationē querit: vtruꝝ peccatū
Ade fuerit peccatū inobedientie. Mā q⁹dam
videt q⁹ fuerit pctm superbie. ꝑ p auctez
scripture. Eccle. io. Initiū peccati ois est su-
perbia. Sz initiū peccati fuit pctm ꝑmi hois
scz Eue. Eccle. 25. A muliere initiū pctm est
peccati: ꝛ per illam oēs morimur: ergo fuit
peccatū superbie. ¶ Scōo idem ꝓbatur per
Augu. in lib. de virginitate. di. Diabolus in
celo voluit esse sicut deus. cadens aūt ꝓsuasit
hōi similitudinē sue voluntatis. hec ille. Tunc
sic diabolus peccauit pctō supbie volens eq̄r
deo esse. di. illud Ysaie. 14. Ascendā super ꝛc.
Nam Bonauentura dicit in. 2. di. 5. ar. 1. q. 1.
q⁹ pctm eius incohatū fuit i ꝓsumptiōe. cō
sumatū in ambitiōe: ꝯfirmatū in inuidie et
odij auersione. Et hoc idem ꝓsuasit hōi. di.
Eritis sicut dij ꝛc. Et hō ꝯsensit: q̄ fuit pctm
supbie. ¶ Tertio per rōnē ꝓbat sic. Mulier
voluit manducare pomū non ꝓpter famem
q⁹ erant alij cibi: non ꝓpter appetitū delectā
di in cibo: q⁹ ibi nulla erat in gustu deordi-
natio: igit hoc fuit: q⁹ aliqd spūale p illi⁹ cibi
comestionē intendebat. hoc aūt non erat nisi
illud q⁹ diabolus ꝓsuaserat. s. esse sicut deus:
ꝛ hoc fuit pctm supbie: ergo ꝛc. Sz alijs vī
q⁹ fuerit pctm auaricie. Primo p scripturā
sacrā Ben. 3. di. Eritis sicut dij scientes bo
nū ꝛ malū: hoc diabolus ꝑmisit ꝛ mulier ap
petiit. Sz appetere multitudinē scie plus q̄z
oz hoc est auaricia: ergo ꝛc. Scōo ꝓbat per
aplm. 1. ad Thi. vlt. di. Radix oīuz malo⁹ est
cupiditas. q⁹ etiā hr. 47. dist. c. bonoꝝ. ꝛ. 49.
di. c. hinc etenim. de pe. di. 2. c. q⁹ radix. Sed
pctm mulieris fuit radix oīuz pctōꝝ: ergo ꝛc.
Tertio hoc ipm expresse declarat glosa sup
illud ps. Que nō rapuit tunc exoluebam. di.
Eua voluit rapere diuinitatē: sed rapina est
pctm auaricie: g̃ ꝛc. Alijs vero videt q⁹ fue-
rit pctm gule. Primo per tertum scripture
Ben. 3. di. Vidit g̃ mulier lignū q⁹ eet pul-
chrū visu ꝛ ad vescendū suaue. Scōo p cuā
gelistā Matth. 4. vbi Christus fuit tēptat⁹ a
diabolo de gula: qm dixit. Dic vt isti lapides
panes fiāt. Sed eo ordine tēptatōis tēptauit
primū hoiez quo tēptauit Christū sicut dicūt
sancti: ꝛ sicut decepit ꝑmū hoiez p tēptatōez
ita credidit xp̄m decipe: sed ipse deceptus est
ex qbus oībus videt q⁹ pctm ꝑmi hois fuerit
pctm gule. Tertio h idez declarat Ambro.
in hymno. di. Nā pomi noxialis ꝛc. Si igit
fuit pctm gule nō fuit supbie nec auaricie cuz
sint diuersa pctōꝝ gnā: ꝛ vnū ꝛ idem fīt ꝛ sēt
in diuersis generibus esse nō possint. Sz et
alijs videt ꝛ melius q⁹ fuerit pctm inobediē
tie. Primo p tertū Ben. 3. di. Quis indica
uit tibi q⁹ esses nudus: nisi q⁹ de ligno de q̄
ꝑceperā tibi ne comederes comedisti. Scōo
per aplm. di. Ro. 5. Per inobedientiā vni⁹
peccatoris ꝯstituti sunt multi. Tertio expres
sius declarat Aug. lib. de vera religione. di.
Adam ꝓpter transgressionē inobediētie de
paradiso ciectus est. Ex qb⁹ oīb⁹ ꝯcludit q⁹
fuit pctm inobedientie ꝑmi hois pctm. Sz
ad has ꝓpietates ꝯcordandas Bona. clare ꝛ
optime rñdit in. 2. di. 22. ar. 1. q. 1. tenēs ꝛ ꝯfir-
mans q⁹ ꝑncipale pctm hois p qō lapsus ē
ꝛ per qō oēs morimur: ꝛ p qō tanta mala i
curri⁹ fuit pctm inobedientie: nec ad aliud
ipm diabolus inducē intendebat nisi vt eet
deo inobediēs. Sz qm nemo opaī mādatū
inquātū mādatū est. i. solū ad mādatū aspi-
ciens: nec appetit mādatuz nisi sub spē boni
qō pz exp̄sse p exēpla. Nullus eni furaī solū
aspiciēs ipm esse ꝑceptū diuinū. Sed ad
bonū rpale qō p illō furtū acgrit: nec aliqs
fornicaī inquātū fornicatō mala ē: q⁹ est ꝑ
ceptū: sz q⁹ ꝓfegt ex ipsa delectatione carna-
lē: ꝛ sic de alijs. Cuius rei noticia patēs erat
diabolo q clare deꝑhendēs nō posse mulierē
precipitare nisi apponeret aliqd appetibile ꝛ
etiā nisi sub alia spē ꝛ nō iproꝑa: ꝛ q⁹ mulier
facilioꝝ erat ad decipiendū: ꝛ p illā facilius
hoiez decipet. In illa tētatōe tria fecit: ꝛ hoc

UVA. BHSC. IyR_229

totū vt ad inobedientiam hoiem induceret. ¶Primo tentauit sub spē bruti: et non bois: sz serpentis. Scōo accessit p pus ad mulierē et p eā ad hoiez. ¶Tertio ꝓposuit in tētatōe ad que hō facilius ꝺm nām inclinat. ¶Prio dico tentauit sub spē aiaꝭ bruti et hoc triplici respectu. ¶Tū respectu opis. ¶Tū respectu finis intēti. ¶Tū respectu diuini iudicij. ¶Respectu opis dico: qz hō natus est inclinari ad bonū pñs et transitoriū carnale et momentaneum marie ex pte sensibili et brutali: et iō ꝺgruum erat ipsum tentare in effigie aialis bruti: qa p pctm̄ imutat hō nām et fit pei⁹ bruto semp appetens et desideras ea que appetūt bruta sz sensibilia et carnalia. vnde Arist. j. politic. ait. Vt eni pfectōe suscepta optimū cunctoꝝ aialiuz est hō: ita si alicuus fiat a lege et a iudicijs pessimū ē oiuz. Et nota qꝺ dic̄ pfectōe suscepta. s. ꝓpter intellectū et prudentiā: quia ꝺm eūdē. 2. de aia. ¶Prudētissim⁹ oiuz aialiū est hō. Et etiā pfecte suscepta dr̄ ꝓpter virtutes: vt ait ipse. 6. phyſi. et. 5. methaphy. di. qꝺ p fectus est q pfecte bz oēs virtutes vt sanctus hō: et iō bñ dr̄ alicuus a lege: pessimū ē oiuz qz p pctm̄ hō pdit pfectiones suas. s. verā itelligentiā et prudentiā: et pfectiones virtutū: gb⁹ pditis pessimū est oiuz: qz i pfectōe sensuum exterioꝝ aialia bruta supant boiez. Mā phs dic̄. 2. de aia. qꝺ hō bz gustū certissimū. i aljs aūt deficit a multis. Mā agla bz pspicatiozē visū: vultur subtiliozē adoratū: aranea tactū canis auditū ꝛc̄. Et iō rōne opis ꝺgruū fuit tēptare in effigie bruti. ¶Respectu etiā finis intenti fit̄ ꝺgruū erat q̄si p candē rōnez: qa diabol⁹ hoc itēdebat vt hō p tēptatiōez filis efficerē bruto: cū ꝓtēpto bono icōmutabili adheret bono cōmutabili: et ibi gesceret. Et iō sic diffinit̄ pctm̄ ab Aug. in lib. de libe. ar. ¶Pctm̄ est spretis bonis icōmutabilib⁹ bōis cōmutabilib⁹ adherē: et sic faciūt bruta: g̃ ꝛc̄.

¶Respectu et diuini iudicij cōgruū fuit: qm̄ deus iust⁹ et fidelis nō pmittit boiez tēptari vltra id qꝺ possit. vñ. j. ad cor. io. ¶Paulus ait qꝺ etiā habet. 49. di. hinc eteni. de pe. dist. 2. Inter hec tēptatio vos nō apprehendat nisi humana. fidelis aūt est de⁹ q non patiet vos tēptari sup id q potestis: sz facit et cū tēptatione ꝓuentū vt possitis resistere. Et iō non patit de⁹ diabolū in tētatione sic latere vt ñ possit ab boie deꝑhendi. Et iō nō passus est q diabolus tēptaret boiez in spē humana: sz potius brutali vt eius astutiā meli⁹ cōꝑhenderet. Nō solū tēptatus est hō in spē brutali simplr̄: sed in effigie serpentis. Et hoc etiam triplici respectu. s. respectu opis: respcū finis: et respcū diuini iudicij. ¶Prio rōne opis: qa tentatio fiebat p suggestiōis ingressum q̄ fit p diabolū. di. Greg. Suggestio fit p diabolū: delectatio p carnē: ꝺsensus p spm̄: et iō intrat ad cor p modū serpentis et ibi virt⁹ pcti diffūdit: erquo hō bz spūaliter mori: iō vt exterior effigies opi rñderet interiori. ꝺgruū fuit hoiem a diabolo tēptari in effigie serpentis cuius est serpere: et venenū diffundere: et diffundēdo boiez interimē. Scōo respcū finis itēti: qz itēdebat diabolus facie bois. i. supiorē mentē ꝓuertere deorsum et totū ꝓsternē: et ꝓsternēdo ad malū deducē: ꝓponēdo sibi aligd delectabile. Ideo pmissus est tēptare i forma serpentis: q ꝺm corpus suū bz in suo incessu terre adherere: et ideo diffinit̄ pctm̄ a damnando. ¶Pctm̄ est ab eo qꝺ est ꝺm nām ad id qꝺ est ꝓeter nāz auersio. Tertio rōe diuini iudicij: qz eni ex illa tētatiōe diuino iudicio iter tēptatū et tēptatorē debebat inimicitia exoriri: iō tēptatio aialis in serpente debuit fieri quē post lapsum maxime abhorret. Nullū eni aial ita abhorret hō sicut serpētē et iō dr̄ Eccle. 21. Quasi a facie colubri fuge pctm̄. ¶Scōus mod⁹ tentatōis fuit icipiēdo a muliere: et p eā pueniendo ad vir. Rō aūt sumit̄ ex pte sapiētie dei: et ex pte astucie diaboli. Ex pte sapiētie dei pp tria. tū pp viri exercitationē. tū ne mulier brēt excusationez tū et pp nr̄az eruditionē. ¶Prio pp viri exercitationem: qz ipse a deo fortis erat et spūali mēte ꝑdit⁹ qꝺ nō solū poterat resistē tēptatōi serpentis: sz et suggestiōi mulieris: et iō fortiori tēptatōe pmissus ē tēptari. Scōo ꝓpter mulieris excusationē remouendā. Nā si uir ꝑ peccasset cū sit vir caput mulieris. j. cor. 7. nō eēt multū mirandū si mlr̄ ei ꝺsentiret: nō magnū brēt excusatōis colorez. Tertio pp nr̄az eruditionē. in illo eni mō tēptandi nos eni cognoscim⁹ modū et pcessuz tēptatōis in uisibilis et spūalis: et sicut diabolus a serpēte venit ad virē mediāte mlr̄e: sic idē a sensualitate pueniet ad supiorē portionē mediāte inferiori. Vñ Greg. ait. Serpēs pctm̄ suggessit Eue delectata est sicut caro: Adā velut spūs ꝺsensit. nisi eni ꝺsentiat spūs nunq̄ mortale pctm̄ est vt volūt oēs thologi in. 2. di. 24. et iō

UVA. BHSC. IyR_229

si nō peccasset Adam nō fuisset corrupta nā hūana. Et ptc silr astutie diaboli pōt sumi rō cadē. Diabolus. n. attēdebat mlrez eē mi noris sapie: t iō p eā voluit sibi transitū facē Attendebat insup eā debilioris eē ostātie: et iō aggressus ē hois ciuitatē: et ea pte et q̄ de bilio: erat mur⁹. Attendebat ꝓterea eā ipoz tunioris eē adherētie: t iō coḡuit q̄ si ipaz ꝑ vinceret nō qescēt quousq; puerteret virum vñ de ipsa dr Eccle. 7. est venatoꝛ laqus et sagena coꝛ eius: vincula sunt manꝰ illius. Et Hieron⁹. ad Occe. de vi. cp̄oꝛ t cle. Janua diaboli: via inigtatis: scoꝛpionū pcussio: noci uūq; genꝰ feia: cū ꝓriat stipula incēdit ignē flāmigero igne percutit feia osciam pariter bitantꝫ: exuritq; fundamēta mōtiū. Ego iu dico si feie cū viris bitant nō deerit viscariū diaboli: et eis aucupatū ē ab initio pctī: ser reas mētes libido domat. ꝟ ille. Et sic pz q̄ ogruū fuit tēptatōez icipe a mlre: tū q̄ astu tia diaboli hoc expectebat: tū q̄ diuina puide tia hoc disponebat. q̄ si ꝺ ꝟ opponit sic. pctī nō ē i carne sz i dei magnitudie. Vñ Treñ. 4. dr. Denigrata ē facies tua sup carbones t ꝟ pp pctī. Sz mlr t vir eq̄lr sunt ad dei imaginem: q: in aia nō ē distinctio sexus. g̃ vr̄ q̄ nō debuit magr tēptatio ichoari a mu liere q̄z a viro. Rñdeo q̄ lz i mlre t viro re periat imago q̄tū ē de nā ipsiꝰ aie: q̄z diu ē i coꝛpe cōplerioné coꝛporis imitat. pp qō ait Aristo. 1. de aia. Qui direrit aiaz p se itelligē dicet ipaz silare t terere. qō dcm ē pp cōple rioné coꝛpis quā ipa imitat. vñ de Oces. pbē. t eccle. nō vac. i. c. q̄ diuersitatē. dr. diuersita tem coꝛpoꝛ segr diuersitas aioꝛ. Idcirco ex rōne debilitat⁹ cōpleriōis t sexꝰ i mlre: ꝺbit aia quādā effeminationē: ppea q̄tū ē ex pte nāe nisi adsit fortitudo maioris gre facilius incurrat ad malū sexꝰ femineꝰ. ¶ Tertio in illa tēptatōe ꝓponit diabolus illa ad q̄ nāli bō iclinat. bō. n. nāli btitudinē appetit que ē bonū: gliosuz: copiosuz: t delicioū. Et iō ois bō nāli appetit excellētiā: sufficiētiā: t letitiā in q̄z ordinato appetitu osistit recta iustitia. Nā iustitia vt br insti. de iusti. t iur. in. §. j. t 12. q. 2. in. c. Luz deuotissimā. est recta volūtas reddēs vnicuiq; qō suū ē. Si g̃ nostrū ē hre excellētiā: sufficientiā: t letitiā: illa appetē oꝛ dinate sūma iustitia ē. In appetitu vero ioꝛ dinato circa ista cōsistit culpa. Nam supbia nihil aliud est q̄z inordinatus appetitus ex cellentie. Auaritia inordinatus appetitus suf ficientie. Gula inordinatus appetitus cibi suauiter reficientis. Considerans igitur ho minem diabolus ad illa naturaliter inclina tum: cogitauit ipsum reducere ad illoꝛū in oꝛdinatū appetitū: t p hunc modū ipm ꝓci pitare i pctī inobediētie: qō pz ituēti. Gen. 3. Accessit igit serpens ad mulierē di. Cur p cepit vobis deꝰ vt non comederetis de oi lig paradisi. et quo vr̄ q̄ intentio diaboli erat in ducē hoiez ad inobedientiaz. Cui rñdet mlr. De fructu lignoꝛ q̄ sūt i paradiso vescimur de fructu vero ligni qō ē i medio paradisi ꝑ cepit nobis deꝰ ne comederem⁹ t ne tāgerem⁹ ne forte moriamur. Dixit serpēs ad mu lierē: neq̄q̄z moriemini. Scit. n. deꝰ q̄ i q̄cuq; die comederitis ex eo aperient⁹ oculi vestri t eritis sicut dii: t ꝟ ꝓmisit dignitates t excel lentias. s. esse sicut deꝰ ē: qō appetēdo mlr ce cidit in supbiā. ¶ Scdo subiūrit cognitionis abundātiā dicēs. Sciētes bonū t malū: qō appetendo plus q̄z oportebat cecidit i auari tiā. ¶ Tertio ꝓtendit suauitatis expientiā: cū oñdit pulchrū lignū visu tē. qō appetēdo ce cidit i gulā: ꝓpter q̄ oia simul diabolo osen sit t ꝓceptū obediētie transgressa ē. vñ segtur tertus. Vidit igit mlr q̄ bonū eēt lignuz ad vescēdū t pulchrū oculis aspectuiq; delecta bile t tulit de fructu illius t comedit dediteq; viro suo q̄ comedit t apti sunt oculi amboꝛ. Patet igit q̄ t si pctī fuerit incboatū in su perbia: t pgressum fuerit in auaritia: t cōsu matū in gula: tñ ꝓncipalr fuit inobedientia: q: sibi ꝟ a diabolo parata sunt vt ad inobe dientiā eū reducēt. q̄ t Dantes de paradiso cap. 26. affirmat dicēs. O figliolo mio non fu el gustar del ligno. Di p se la caron di tāto exilio. Ma solamente lo trapassar del segno Ecce g̃ pctī ꝓmi hois inobedientie. O Eua qd fecisti serpenti osentiēdo. O Adam tu vi debis q̄z male egisti vroꝛi tue adherēdo. Nā statim senserūt carnis rebellionē: t verecun diam hre ceperūt. Vnde sequit cūq; cogno uissent se esse nudos consuerunt folia ficus t fecerunt sibi pizomata: a pari q̄ est circum t zomata cooperitio: quasi cooperimēta nu ditatis t verecundie sue. O clemens deus O deus glorioſe. O benigne pater respice hominem: cui tanta dona spiritualia coꝛporalia et temporalia propter obedientiam sanctam contuliſti, Nunc inobedientem:

UVA. BHSC. IyR_229

ꝛ tui precepti transgressorē a facie tua fugiē-
tem ꝛ se cum vxore sua abscondentē. O iuste
iudex qd facis: nōne sicut bonus fuisti ꝛ be-
nignus: ita eris seuerus. Nōne sicut gratio-
sus ita terribilis eris. Vade igit tu ad cū: qz
ipse fugit a te. Voca cum qz ipse se abscōdit
Ideo sequit vocauitqz dñs Adam ꝛ dixit ei
Adam vbi es: qui ait: vocem tuā audiui in
paradiso ꝛ timui eo q nudus essem ꝛ abscō
di me. Cui dixit: quis indicauit tibi q nudus
esses: nisi qz ex ligno de quo precepera nc co
mederes comedisti. Dixitqz Adam: mulier
q̄ dedisti mihi sociaz dedidit mihi de ligno
ꝛ comedi: ꝛ dixit dñs ad mulierē. Quare h̄
fecisti: Que rñdit. Serpens decepit me ꝛ co
medi. Et tunc maledixit domin⁹ serpenti: di.
Maledictus eris inter oia aiantia, deide di
xit mulieri. Multiplicabo erūnas tuas ꝛ cō
ceptus tuos. In dolore paries filios ꝛ sub vi
ri ptāte eris: ꝛ ipse dñabit tui. Ad Adā vero
dixit. Quia audisti vocē vxoris tue ꝛ come-
disti de ligno ex quo precepera tibi ne come
deres: maledicta terra in opere tuo. In labo
ribus comedes escā cūctis diebus vite tue:
spinas ꝛ tribulos germinabit tibi ꝛ comedes
herbas terre. In sudore vultus tui vesceris
pane tuo donec reuertaris in terra de q̄ sūp-
tus es: qz puluis es ꝛ in puluerē reuerteris
ꝛ sic expulsi sūt de paradiso. O Eua vbi est
pulchritudo ꝛ honestas tua: vbi sanitas cor-
poris. vbi conceptus ꝛ partus filioꝝ sine do
lore: Vbi obedietia corporis ad aiaz: oia p
dita sunt. Quare: ꝓpter inobedietiā. o Eua
vnde ꝓcesserunt tandi dolores: lachrime:
vlulatus: planctus: lamentatōes: menstruita
tes: ꝛ corruptiones. Ab i obedietia. O Adam
vbi sciētia ē oium rex vbi cognitio ꝛ noticia
dei excellentissima: vbi sanitas corporis: vbi
imortalitas: vbi pulcher paradisus cū oibus
arboribus ꝛ delicijs: vbi obedientia aialium
oia pdita sunt. Quare: ꝓpter inobedientiaz
O Adam vnde tot infirmitates ꝓcesserunt
tot febres: tot capitis dolores: tot antietates
mentis: tot langores mēbroꝝ: tot psecutōes
ꝛ angustie: tot penitentie sanctoꝝ hominum:
tot martyria martyriū: tot sudores ꝛ tormē-
ta: Ab inobedientia. Ecce ergo q quantum
fuit deus gratiosus obedientib⁹ in lege nāe
tm̄ fuit terribilis in eadem ꝓpter peccatum
inobedientie.

¶ Scōa pars q deus fuit seuerus inobedi-
entibus in lege scripture.

Secundo dico diuinā seueritatem in
f obedientibus in lege scripture terri-
biliter demonstratā ad obediendū
diuinis mandatis sumopere nos ꝓuocare.
Nam Leui.26. cōminat deus scuissima q̄-
dam censura inobedientibus. di. Si nō au-
dieritis me: nec feceritis oia mādata mea ꝛc.
vsq; ibi eritqz terra deserta ꝛ ciuitates vre
dirupte. Huic fide habetur. 28. Deutero. q si
audire nolueris vocē dñi dei tui ꝛc. Hmōi
etiā terribilitatū hītur exempla. Nā Joñ. ꝑ
scribit quasr ipse non obediens deo vt ꝓdi
caret in Ninive submersus est i mari. Aliō
exemplū hētur. 3. Reg. 13. q quidam vir dei
missus a deo venit de iuda in bethel vt ibi
ꝓdicaret cui dñs ꝑcepat ne ibi comederet
nec biberet ꝛc. dic hystoriā. O maledicte pec
cator qui semp inobediens extitis: qd faciet
tibi dñs si seruo suo qui solū semel inobedi-
ens fuit talē terribilitatē cominatus est: nec
nō ꝛ ipsum leoni tradidit deuorandū: ꝛ hoc
ꝓpter inobedientiā. Habetur etiā exem-
plū vxoris Loth: que ꝓpter inobedientiaz
conuersa est in statuam salis. Gen. 19. Saul
ꝓpter inobedientiā suā priuatus est regno
vt patet. j. Reg. 15. Populus isrl g deo obe-
dire contēpsit. i. decem trib⁹ a Salmanasar
rege assyrioꝝ in captiuitatē ducte sunt i Ni-
niue: ꝛ postea ꝓpter inobedientiā mādatoꝝ
dei i babyloniā captiui ducti sūt. 4. Re. vlt.
¶ Tertia pars deus fuit seuerus inobedien
tibus in lege gratie.

Tertio dico q sicut deus fuit glorio-
t sus ꝛ etiā est clemēs in lege gr̄e obe-
dientibus in eadē lege: ita fuit terri-
bilis ꝛ seuerus inobedientib⁹. q ꝑ ꝓ rōnem
in forma. Nā sm Arist. 4. topico. Quot mo
dis bz fieri vnū oppositoꝝ tot bz fieri ꝛ reli-
quū. ꝛ. 8. q. j. c. Sciēdū. ꝛ. de furtis. l. mani
festissimi. de ꝺtrarijs cedē regle dant ex q-
bus oib⁹ illa maria ozit. q ꝯtrij cāꝝ ꝯtrij sūt
effectus. Tūc sic ex obedientia ꝓcedit gr̄a et
glia: ḡ ex inobedientia ꝓcedēt cruciat⁹ ꝛ tor-
mēta. Nā sm magnitudinē peccati adhibet
magnitudo pene. Sz inobedietia ē maxim̄
pctm̄: qz cōpar idolatrie. q. pbat. j. Reg. 15. ꝛ
Act. 4. trāsumptiue vero. 8. q. j. Sciendū. 8i.
di. Si g ꝑsbyteri. de maio. ꝛ obe. c. Illud. in
gb⁹ locis dr pctm̄ ariolandi est nō obedire ꝛ
quasi scel⁹ idolatrie nolle acquiescē. O igit filij

UVA. BHSC. IyR_229

inobedientes. O transgressores ꝑceptoꝝ dei O filij sceleratiꝫ qd faciet vobis q̄ꝫ seuerus et terribilis erit. Nil aliꝫ faciet: nisi qꝫ vos oēs insimul ogregatos ꝛ a pte sinistra ostitutos vultu terribili ꝛ voce amara condēnabit. di. Ite maledicti ꝛc. Et hoc nō ob aliꝫd: nisi ꝓp ꝑcm inobedientie: ꝓpter qꝫd Aug. in quodā sermone ait. O q̄ꝫ enorme vitiū qꝫd obedientie ꝺrium fuit: ꝙ hoc celū diabolus pdidit: hō paradisum amisit. Saul regnuꝫ. Salomon diuinū amorem. O obedientia sancta: tu xp̄i sponsa: tu pfecta scala ꝙ quā celū ascendit: tu quadriga q̄ Helyas vectus est in paradisuꝫ tu fidelibꝫ porta paradisi ꝛ clausura inferni. ꝫ ille. Nō simus ergo iobediētes sꝫ filij obedientes.

¶ Feria qnta post dñicam in septuagesima in qua ponunt exempla suprema xp̄i virgis matris eius ꝛ angeloꝝ ad obedientiā incitātia. Sermo qntus.

Iccurrite vt

s supra. Lactantius vt diuus Hieronymus ait. Quidā eloquētie fluuius. 4. di. cr inst. dic Hoies malūt exempla q̄ꝫ verba: qꝫ loq ꝓfacile est: ꝓstare difficile. Idcirco iam i mediū tot scripturaꝝ sententijs ꝓductis: necnō ꝛ diuinis ꝓperatibus ad diuinoꝝ ꝑceptoꝝ obedientiā ꝓuocātibus relinquū est si non his oibꝫ plenā adhibeamꝫ fidē: vt saltē ipsa nos exempla moueāt ac ꝓrsus cogant: q̄ in alijs videbimꝫ facta ꝛ nos facē debemꝫ. Mā ꝛ phisnia ē ꝑ. poeta. qꝫ exēplū est inductio. Cui sententie ꝛ Varro Marcus assentiēs dicit. Excellentissimū est docendi genꝫ exēploꝝ vti subsidio. Quare ꝛ Aug. sup ps. xi9. ver sic ulo sagitte potētis. ait Paꝝ est verbis agere: sed etiā exēplis agendū est. In pūtiaꝝ ꝙ diuersa attendētes exempla: nihil aliꝫd ꝓ: sus agē videmꝰ nisi qꝫ grādi ꝛ altissima voce nobis cū Paulo in verbis ꝓpositi clamāt. Sic currite. ꝛc. Que exēpla a nobis diuersimode sunt apienda. Sūt eni diuersoꝝ genera exēpla. Alia eni sunt suppone ma: nōnulla media. aliq̄ mfima: q̄ ad obediendū inducūt. In isto aūt sermone de suppmis tm̄ cā breuitat̄ tractabo: tria tm̄ ꝑsona ꝓponens. Primum dꝰ xp̄i hu manati.

Scōm femineꝰ sexus electi. Tertiū angelici cetus coronati.

¶ Pars ꝓma huiꝰ ꝓmonis i q̄ declarat̄ qꝫ exēplū obediētie xp̄i relucet sup alia exēpla.

Primo dico qꝫ iter obediētie exēpla p xp̄i sūmū relucet exēplū ꝙ ꝺm apm Phil. 2. humiliauit scipsuꝫ ꝛc. Et iō ort̄ dubiuꝫ. Si xp̄s ex obedientia mortuus est. Ad qꝫ rndet ꝺm Thomā in. 3. pte. q. 47 ar. 2. qꝫ xp̄s virtute obediētie mortuꝰ ē: ꝛ hoc fuit ꝓueniēs triplici rōne. Prio rōne iustificatiōis hūane nāe: qꝫ sicut ex hꝫ oppositū in oppositoꝝ ita ꝓpositū in ꝓpositoꝝ. 4. topicoꝝ. ꝙ qua via orta erat mors in creatura rōnali cadē debebat extingui. Sꝫ ꝑ iobediētiā hoc fcm̄ erat: iō ꝓueniens fuit vt sic ꝑ vniꝰ iobediētiā hoīs peccatores ostituti sūt multi: ita ꝑ vniꝰ obediētiā. s. xp̄i etiā multi ostituent̄ iusti: vt apls asserit Ro. 5. qꝫ confirmat Augu. super Gen. lib. 8. c. 23. di. Singulare exēplū obedientie i xp̄o. qppe q ñ venit facē volūtatē suā sꝫ volūtatē eiꝰa q̄ missus est: nō sicut hō qui elegit facē voluntatē suā: nō eiꝰa quo factꝰ ē. Merito ꝙ ficut ꝑ vnius inobediētiā peccatores ostituti sunt multi: ita ꝑ vniꝰ obedientiā iusti ostituūt multi: qꝫ sicut ā Adā oēs mortuūt: sic ꝛ in xp̄o oēs viuificabūt. qꝫ si dicatur charitas ē maioꝝ virtꝰ q̄ꝫ obediētia. Sꝫ legit qꝫ xp̄s ex charitate fit passus. iurta illud ad eph. 5. Ambulate i dilectiōe sic ꝛ xp̄s dilexit nos. ꝛ. ꝛ. s. ꝑ nobis. ꝙ passio eiꝰ magis attribui debuit charitati q̄ꝫ obediētie. Rndet qꝫ passus ē xp̄s ex charitate ex obediētia: qꝫ ēt precepta charitat̄ nō nisi ex obediētia cōplent.

Scōo fuit ꝓueniēs xp̄m mori ex obediētia rōne reccōciliatōis. s. dei ad hoīes ꝛ hoīuꝫ ad deū. iurta illō Ro. 5. Reccōciliati sumꝰ deo ꝑ mortē filij eiꝰ. fuit. n. eiꝰ mors qddā sacrificiū deo acceptissimū: vt de ipo logt̄ idē apls di. eph. 5. Tradidit semetipsuꝫ ꝑ nobis oblatiōnē ꝛ hostiā deo i odoꝛē suauitat̄. Sꝫ obediētia vt dcm̄ ē victimis ꝓponit̄ q̄ꝫ illō qꝫ valde attritū ē. i. Reg. 15. Melioꝝ ē obediētia q̄ꝫ victime: ꝙ fuit ꝓueniēs vt sacrificiū passionis ꝛ mortis xp̄i ex obediētia ꝓcedēt. qꝫ si dicatur illō ex obediētia fieri dꝰ qꝫ ex nēcitate ꝑcepti facit. xp̄s aūt nō ex nēcitate sꝫ volūtarie passus ē. Nō ꝙ ex obediētia passus ē. Ad qꝫ rndet. qꝫ ꝛ si obediētia iportet nēcitatē respectu eiꝰ qꝫ ꝑcepit: tm̄ ipoꝛtat volūtatez respectu ipletiōis ꝑcepti: ꝛ tal̄ fuit obediētia xp̄i. q̄ꝫ eni ipsa mors xp̄i sꝫ se ꝺsiderata nāli volūtati repugnabat: tm̄ ipse volens circa hoc dei

UVA. BHSC. IyR_229

iplere volãtatẽ dicit illud Mat.26. Si non põt trãsire. ¶Tertio hoc fuit ꝯueniẽs rõe triũ phatõis. Nõ.n.miles vincẽ pt nisi duci obediat. verũ qz xps debuit p mortẽ suã i gẽtes optinẽ victoriã. iuxta illõ. Vicit leo de tribu iuda. vñ t Aug. in sermone martyꝝ ait. Triumphauit ḡ de morte trãsiit. igit fuit ꝯueniens vt obediendo mereret: qz puer. xi. scriptuz ẽ vir obediẽs loqt victorias. q si dicat: ñ legit xpo fuisse ꝑceptũ debere pati: non ḡ ex obedientia passus est. Ad hoc rñdet q xps accepit a pre mandatuz tacite t secrete debere pati. vñ Crisо. dic. nõ est itelligendũ q expectauerit audire t opus fuerit ei dicẽ: sz volũtariũ mõstrauit ꝓcessum t ꝓtatis ad prez suspitionẽ destruxit. Quia tñ i morte xpi lex vetus ꝯsumata est: hm illud qõ ipse moriẽs dixit Jo.19. Cõsumatũ est: põt intelligi q patiẽdo oia veteris legis ꝑcepta iplcuit. s. moralia: cerimonialia: t iudicialia. ¶Dio quidez iplcuit moralia que in ꝑceptis charitatẽ sunt: tũ qz passus est dilectõe pris: iuxta illõ Jo.14. vt cognoscat mũdus: qz diligo prem t. s. m. d. m. p. s. f. t Mat.26. Surgite eamus hinc. s. ad locũ passionis: tũ vero ex amore ꝓximi: qõ attestat ¶Pau. in se ꝓ oib9 di. Dilexit me t tradidit semetipsum ꝓ me. Scõo iplcuit xps ꝑcepta legis cerimonialia: q ad sacrificia t oblationẽ ꝑcipue ordinãt. Et fec hoc sua passione inquãtũ oia illa antiq sacrificia fuerũt figura illius veri sacrificij qõ xps optulit moriendo ꝓ nobis. vñ cor. 2. dr. Mẽo vos iudicet in cibo: aut potu: aut in pte diei festi: aut neomenie: aut sabbatoꝝ: q sunt vmbra futuroꝝ. Corp9 eni xpi cõpat ad illa: sicut corp9 ad vmbrã. Tertio aũt ꝑcepta iudicialia q ꝑcipue ordinant ad satisfaciẽdã iniuriã passis. Impleuit xps sua passione: qñ vt ips. dr ni pson xpi. s. que nõ rapui tc. s. pmit tẽs se ligno affigi ꝓ pomo qõ ꝺ ligno rapuerat hõ ꝺ dei mãdatũ. Ecce q̃ singularis xpi obedictia. fact9 ẽ. n. obedict ñ solũ iciunãdo: ñ solũ circũcisionẽ t baptismũ suscipiẽdo: ñ solũ sabbata custodiẽdo t alia hmõi q inũera sunt: sed vsq ad crudelẽ t acerbissimã mortẽ patiendo. Quis ḡ nõ moueat tali exẽplo ad dei ꝑcepta iplenda. Quis nõ obtẽpet: qs tam insolens t pertinax erit q recalcitret: pr eni nr ac dñs q ꝺidit firmauitq celũ: q solẽ cũ ceteris siderib9 induxit: q liberatã magnitudine sua terrã vallauit mõtibus mari circundedit: omnibusq distinxit: t q eqd ẽ in hoc mũdi ope ꝺflauit ac ꝑfecit e nihilo ꝑspectis erroꝛib9 hoiuz: ducẽ in terris misit q nobis iustitie iura panderet: hunc sequmur oẽs hũc audiam9: hũc deuotissime pream9: qñ solus vt ait Lucretius poeta clarus.

Veridicis hoiuz purgauit pectora dictis.
Et finem statuit toꝛpedinis atq timoris.

Exposuitq bonũ summũ quo tendim9 oẽs. Quid foret atq viã monstrauit limite puo. Quo possemus ad id recto ꝓscendere cursu Nec mõstrauit tm: sed etiã ꝓcessit: ne quis difficultatẽ gra iter veritatis honeret: vt ait Lactantius. 7. diuinaꝝ institu. ꝑterea ꝓcludit Aug. lib. de diuinitate in carne verbi sic dicẽs. Vnigenit9 dei filius q erat verbum t sapia pris cũ esset in ea glia q̃ habuit añq̃ mũdus cẽt crinaniuit semetipsuz formã serui accipiẽs efficit obediẽs vsq ad mortẽ vt obedientiã doceret eos q nõ alr nisi ꝑ obedientiã sal. cõseq poterãt: i semetipso ꝓus cõples qõ ab alijs volebat impleri. h ille. Et idcirco Greg. xi. q. 3. c. qd ḡ. Exẽplo xpi nos hortat di. Quid ḡ miꝝ si peccatoꝛ hõ obedictie etiã pnis vite breuitate se subijcit qñ hanc mediatoꝛ dei t hoiuz tenuit t tenendã precepit t eũ obedietes remunerat: nõ relinqt. Sciẽdũ tñ est nũq̃ ꝑ obedientiã manifestũ fieri. Aliqñ aũt ds ꝑ obedictiã qõ agit intermitti Mecz eni mãdata in paradiso arboꝛ extitit q̃ deus hõi ne ꝓtingeret interdixit. sz vt melius ꝑ obedientie meritũ hõ bñ ꝺidt9 crescẽt dignũ fuerat vt etiã a bono ꝓhibereꝛ: ꝗtens9 tãto verius hoc qõ ageret virt9 eẽt quãto t a bono cessans auctoꝛi suo se subditũ t hũilez exhiberet. hec ille.

¶ ¶Pars scõa huius sermõis i qua ꝓponit exemplũ de obedictia beate Marie virgis.

Secundo post exẽplũ filij dei humanati ꝓponendũ est exẽplũ mris eius virginis Marie: que fuit valde obediens angelo ãnuncianti. ¶Propter qõ q̃rit que virtus fuerit ꝑncipalis cã incarnatiois filij dei i ea. Ad qõ rñdet q gnaz fuerũt virtutes q̃ videt pugnare ꝓ ꝑncipatu bui9 opis optinendo. ¶Prima fuit humilitas: q figuratur in viola. Nam ipa attestat Luc. ꝑ. Quia respexit tc. t ps. cii. Dñs humília respicit in celo t in terra. Scõa fuit castitas: q figurat in lilio. Mã illa dicit se tenere ꝑncipatuz: qa odoꝛ suus ascendit vsq ad cõciliũ sancte

UVA. BHSC. IyR_229

trinitatis. Ideo ipsa Eccle.24. dicit. In plateis sic cinamomū ⁊c. Tertia fuit charitas que figurat in rosa. Illa dicit se tenē pncipatū: q; ꝓpter nimiā charitatē qua dilexit nos cius filius sanguine suo redemit nos.

Quarta fuit puritas siue ꝓudentia: illa se dicit pncipatū obtinere: q; ocupuit rex decorem meū. ps. 44. Seu ꝓudentiam meam.

Quinta fuit solitudo seu verecūdia: que figurat in floze amigdale. Illa se dicit pncipatū tenere: q; vt virga Jesse floruit. Isa. xj. Et vt virga Aaron. Numeri. 17. Sexta fuit obedientia q̄ figurat in palma seu cupresso. Illa se dicit tenere pncipatū: q; sicut palma exaltata sum in cades: ⁊ sic cypressus i mōte syon. Eccle. 24. Omnes. n. ille virtutes alter cantat inter se ⁊ qlibet vult tenere pncipatuz demus sniam ſm veritatē huic dubitationi ¶ Rndeo dicēdū est q; ille virtutes se in illo ope ꝓ quēdā ordinē habuerūt. Sz obediētia tenuit pncipatū. Solitudo eni fuit dispositio respectu exterioz. Prudentia respectu modi vel nūtij ne ꝓsentiret incerta. verecundia respectu cuiuslibet alteri⁹ boīs. Virginitas seu castitas quātū ad corp⁹: humilitas quātum ad mētē: q; tota redegit ad dei dignationē ⁊ sui nihilitatē: obediētia fuit respectu dei: q; se et oia posuit in diuina prāte ⁊ liberalitate ⁊ se ⁊ virginitatē. Dñ Ber. sup missus est. omelia 4. ait. Nō. n. qrit an fiat illa: sz quo. q. d. Luz scit deus me⁹ ꝓscie mee votū esse ancille sue nō cognoscere viz: qua lege quo ordine placebit ei: ⁊ illō fiat: si oportuerit me frangē votū vt pariā talē filiū: ⁊ gaudeo de filio ⁊ doleo ō ꝓpositio: fiat tñ ei⁹ volūtas. Sin vero virgo concipiā ⁊ pariā: qō vtiq; si placuerit ei ipsi sibile nō erit. hec ille. Vnde ⁊ in illo qd punc to quo fuit obediēs. di. Ecce ancilla dñi ⁊c. fuit filius dei incarnat⁹ ſm Petrū Jo. in. 3. di. 3. ⁊ ſm Francis. de May. sup missus est. vbi dicit. q; virgo beata oñdit in pdictis verbis tria que regrunt ad pfectionē obediētie. Primo festinationē. di. Ecce: non ꝓcrastinādo. Scōo humiliationē: q; dixit ancilla: non dña vel mater. Tertio deuotionē: q; nō tēpozat pncipis sz dñi. s. eterni: q; deo sup oēs ē obediēdū: ⁊ iō Helisabeth dixit Marie. brā que credidisti Luc. j. ⁊ hoc ꝓpter obedientiā. Si igit ꝓpter obedientiā beata virgo facta est mater Christi: obediamus ⁊ nos: vt nō solum mater sed etiā frater ⁊ sozoz eius efficiamur: q; Matth. 12. ait dñs. Quicūq; fecerit volūtatē patris mei qui in celis est ⁊c. Sup quibus verbis dicit Aug. Notate fratres dignitatē vestrā: si adimplentes voluntatē dei frangitis voluntatē vestrā. Ecce beata ⁊ venerabilis virgo Maria ſm carnē: q; mater Christi fuit: frater non fuit: sozoz non fuit. Et quicūq; aliqui boz aliter ſm carnal iura ꝓ pinquitatis exciterit: aliud omnino sibi esse non valebit. Et nimirū si mater fuit frater vel sozoz esse non potest. Si vero frater vel sozoz exciterit: mater non sit. Nos autem h̄ simul omnia Christo per spiritum sumus: si voluntatem Christi que illi semper cum pfectis est adimplere satagimus. hec ille.

¶ Pars tertia huius sermonis in qua ponitur exemplus de obedientia angelorum inducens nos ad obedientiam obseruandā.

Ertio habemus cōsiderare obedientiam angelici cetus: vt sic ⁊ nos ad obedientiam inducamur. Nam angeli superiores imediate deo obediunt. Sed moueꝫ dubiū. Si omnes angeli a deo mittant. ait eni Dyonisius de angelica hierarchia. Suprema illa agmina ab intimis nunq̄ recedūt: qm̄ que superiora sunt vsum exteriorum officij nunq̄ habent. et quibus pater q; angeli superiores ad extra non mittuntur. Sed alijs poti⁹ imperant. Preterea Dan. 7 dicitur. Milia millū ⁊c. ergo est distinctio inter ministrātes ⁊ imediate assistētes: ergo non omnium est ministrare. probatur. maioz est ordinatio in angelica hierarchia q̄ fit in ecclesia. Sed in ecclesia aliqui ita intenti sunt contemplationi q; non actioni occupantur: ergo multo fortius videtur q; ita debeat esse in ierusalem superna: ergo non omnium angelorum est mitti. Oppositum tamen asserit Apostolus hebr. j. di. Omnes sunt ad ministratorij spiritus missi ꝓpter eos qui hereditatem capiunt salutis. Si igitur omnis est terminus vniuersalis pro omnibus supponens neminē angelox etiam superiorum excludit Paulus ab huiusmodi ministerio. Nam vt habetur de maio. ⁊ obedi. c. Solite de obserua. ieiu. c. 2. L. mandati. l. a. pcuratore ff. de officio presi. l. 4. Qui totū dicit nihil excludit. Preterea idem videt per illud Isaie 6. Volauit ad me vn⁹ de Seraphin: ergo si vn⁹ de ordine Seraphin q ē suppm⁹ missus fuit ad Isaiā, videt q; omnes alij mittantur.

UVA. BHSC. IyR_229

Amplius hoc ideꝫ appet euidenti rōc. Maꝫ
snia est oium theologoꝝ in.2.d.9. q ad oēs
ordines angelorꝝ hoies assumunt:ut eoꝝ se-
des repleant. Ergo si glꝫ angelus dꝫ restau-
rationē sui ordis ꝓcurare:ꝛ dꝫ ipse deus ad
hoc mittē:igr videt q oēs angli aliqñ ad nos
mittant. Nam caritas anglorꝝ facit eos sol-
licitari circa salutē nostrā:ꝛ p hoc ad nos ve
nire diuinā iussionē. Si g in supremis ordini-
bus maxima caritas est:pꝫ ꝓpositus.s.q ōs
maxime dꝫ eos ad nos mittere. Ad h respō
detur ſm Tho.in ꝑma pte.q.cxii.ar.2.ꝛ Pe.
Aureoli:ꝛ Ricar.ꝛ Bona.in.2.d.10.ar.ꝑ.q.2.
q dimissis varijs opinionib⁹ tenendū est:p
firma veritate.q angeli mittuntur ad nos a
deo:ꝛ ipi obedientes ꝓmpte ad nos veniunt
ꝓpter caritatē quaꝫ erga nos hñt. Sꝫ distin
guendus est q sunt anglī supiores ꝑme hie-
rarchie:ꝛ angeli iferiores. Rursus dupler ē
missio.s.exterior:q est ad nos.ꝛ interior:q est
angeli ad anglꝫ pp nos. Si de missione ex
teriori legmur:sic non ꝓpetit oibus angelis
q non ꝓpetit supioribus agminib⁹:ꝛ sic con
cludūt doc.ꝛ rōnes ad ꝑmaꝫ partē adducte
q ea q ꝑtinēt vsum exteriorꝝ officij nūq̄
hñt:in quo significat maxime Diony.cē hoc
dictū q intelligit de missione exteriori: q est
ad nos. Si aūt intelligam⁹ de interiori que
ad angelos ꝓpter nos :sic mitti ꝓpetit oib⁹:
qm supiores mittunt ad medios. Medij ad
inferiores:dum reuelando purgant ꝛ illumi
nant ea:q nobis expediūt. Et hoc tm est ꝓpi
nos. Et ideo signāter apl⁹ dicit. Sunt oēs
ad.s.missi ꝓpter nos:nō qdeꝫ ad nos. Et sic
vtiq̄ pōt intelligi illō Ysaie. q vnus sera-
phin venit ad euꝫ purgare labia eius:non q
imediate ipe facēt hoc:sꝫ q inferior angelus
virtute eius hoc facit. Sic papa dī absolue
aliquē:etiaꝫ si būficiuꝫ absolutōis impendat
p alium. Nec ex hoc sequit oēs anglos nos
nō diligere:q oēs sunt nob⁹ in adiutoriuꝫ:ꝛ
oēs nos adiuuāt vel mediate : vel imediate:
siue in ꝓferendis reuelatōibus:siue in offerē
dis nris oꝝonibus. Ecce g q oēs angeli ad
nutū dei semp obediūt. Nā angeli missi ad
mouendū celos sine labore in obia pseuerāt
Adhūc fuit anglꝰ Gabriel ad Mariā. Lu
ce ꝑmo. Raphael ad Thobiā:Thobie.3.ꝛ si
ne labore ꝛ ꝺditōe obedierūt. Missi fuerūt
ad sodomitas ad Loth. Heu.19.ad Abraaꝫ
ad ꝓriaꝫ destructores:ꝛ oia ꝓfecerunt:ꝛ alia
huiusmodi multa repiuntur:q breuitatis cā
omitto. Exēplo g angeloꝝ obediam⁹. Ait.n.
Amb.sup illō heb.ꝑmo. Oēs sunt ꝛc. Quid
miraris si filio suo ministeriū exhibēt anglī:
cuꝫ etiā nrē salutis ministros effectos ꝓfect.
Mentes coꝝ ad quos loquī sublcuare vo-
lens:dicit anglorꝝ functōes humane salutis
cā a dño dictas eē.filius vero sicut dñs sa-
lutat. Isti vero sicut fui saluti ꝑdestinatoruꝫ
descriuūt:cuiusue pleni sunt veteris testamē
ti vel noui vbiq̄ libri. Nam ꝛ pastorib⁹ an-
geli cuāgelizauerunt. Luce.2.ꝛ angelum legi
mus ad virgineꝫ mariā missuꝫ:ꝛ in resurre-
ctione dñi anglī mulieribꝫ apparuerūt:vt pꝫ
Mar.16.ꝛ.io. Ro.ꝛ alia mlta in diuis legūt
scripturis. Intelligite nūc q̄tus bonoꝝ nob
existit:vt sic ad amicos: ita ministros ange-
los suos ꝺestinauit. h ille q oia ꝓfirmat Au
gusti.ad Horosiū.d. Non est ambiguuꝫ qn
oēs sci anglī assistāt dine maiestati:q ꝛ qñ
mittunt in terra ꝓcurrunt a quo mittuntur.
Dō aut oēs admistratorij dñr:sic est intelli
genduꝫ illo mō quo declaratū est p moder-
nos. Ad illoꝝ g exēpla intuemur:vt sicut il-
li p nra salute sunt solliciti:ꝛ ꝓtinue laborāt
p nobis obediēdo.sic ꝛ nos inuigilare debe
mus quatenus ad illaꝫ ad quaꝫ nos inuitāt
patriam peruenire valeamus. Amen.

¶ Feria sexta post dñicam in septuagesima
de exemplis sctoꝝ ꝛ paganoꝝ ad obedientiā
nos inducentibus. Sermo sextus.

Iccurite vt

supra. Qm supiori sermone
exempla sugna.s.xpi exēplis
angeloꝝ sunt ptractata vris
vt plolicīti eramus caritati-
bus: reliquū est vt h in ſmo
ne vris satisfaciā desiderijs.ꝛ qō ipe ꝓmise
ram:debitū q̄tuꝫ in me erit:psoluaꝫ. Addu
cemus igit in mediū aliqua exēpla media: ꝛ
q̄tenus iuꝝ Terentij sniaꝫ inspicē valeamus
tanq̄ i speclo vitas hoiuꝫ:atq̄ ex alijs vnus
qsq̄ possit sumē exēpluꝫ sibi : vt non frustra
Paul⁹ ꝑfata verba nob dicat. Sꝫ pot⁹ de
mus opaꝫ oi cuꝫ diligētia:vt vere dicat. Sic
currite. Sūt.n.ꝑcipue tria exēpla media:que
nos p banc viaꝫ ꝓcurrēdaꝫ allicūt. Quoꝝ
ꝑncipalia sunt patriarchaꝝ antiquoꝝ. Se-
cundaria sunt exēpla sanctoꝝ modernoꝝ

UVA. BHSC. IyR_229

¶Postrema sunt exẽpla politicoꝝ hoium. ¶Pars ꝓma huius ꝑmonis:in qua ponũt exẽpla sanctoꝝ patriarchaꝝ veteris testamẽti ad obedientiam inductiua.

Primo ad excitãdaꝫ hoiꝫ inertiaꝫ p exẽpla patriarchaꝝ antiquoꝝ sunt ꝓponẽda ad obiaꝫ nos inducẽtia: & in hac ꝑte breuitatis cã tria tm̃ adducant.

Quoꝝ ꝓmuꝫ fuit exẽpluꝫ Noe:de quo habẽ. gen̄.67.q tm̃ fuit obediẽs in fabricatiõe arce p.120.annos laborãdo:deinde collocãdo illa alia:& ipe & familia sua ingrediendo.

Secũꝫ exẽpluꝫ fuit Moysi:q inter alia gnges vocatus:excusauit se de ducatu ꝑpli: sed postea obediuit. Exo.3.4.4.ꝑ etiã eius obia p totũ libꝝ exodi:qñ ad vocẽ dñi totiens ingrediebat ad Pharaonẽ: totiẽs hortabat p obiaꝫ ꝑplm:& egressus de egypto cũ ꝑplo ptrãsiens mare. Ingressusq; desertuꝫ tot annis pseuerauit semp obediẽdo: voluntatẽq; dei semp adimplẽdo. Tertiũ fuit Abrae singlarissimuꝫ memoriaq; dignũ. Nam in his tribus fuit obediẽs. Primo in desertione ꝓpie di.dño. Egredẽ de terra tua:& de cognatiõe tua:& domo ꝓris tui. Gen̄.12. Secõ de circũcisione:gen̄.17. Vltimo de filij occisione: gen̄.22. Circa quod ꝓdigium tria ꝓsiderant Primũ dr magnificatio. Secm̃ acceptatio. Tertiũ executio. ¶Primum dicit &c. Quãuꝫ ad ꝫ dico fuisse magnificũ hoc ꝑceptum.s.vt occideret ꝓpriuꝫ filiuꝫ:qõ appet si attẽdam⁹ qd dicat scriptura gen̄.22. Tẽptauit deus Abraã. Secm̃ Nicholauꝫ de lyra temptare est experimẽtuꝫ accipe de ignorãtia. Deus autem cuꝫ omnia sciat lucide: non tẽptat aliquẽ vt acciptat experimẽtum de his q̃ ignorat:sꝫ vt alijs q ignorãt deũ: & fiãt manifesta. Et sic ds temptauit Abraam:dixitq; ad euꝫ. Abraaꝫ tolle filiũ tuuꝫ vnĩ.q.d. & vade in terrã visionis: atq; offeres euꝫ ibi in holocaustũ sup.u.m.q.m.i. Secm̃ Nico. de lyra mos ille erat altus respectu aliaruꝫ ptiuꝫ terre,pmissionis. Et ideo inde poterat terra mirari in circuitu:& ibi vt ipe oclis ꝓpriis vidi:est tẽpluꝫ Salomonis:vt habet.2 pali.3. Hoc aũt ꝑceptuꝫ miras hũit ꝺditiones:q̃ ipius magnitudinẽ difficultatẽꝫ ostendunt. Prima sepatio:qz.s.ex obia dei caret re sibi carissima.s.filio suo vnige.d. Tolle filium tuũ:nõ tuuꝫ:nõ aliũ. Filius.n.dicit a filos qõ est amoꝛ.q.d. sepa a te per mortẽ filij amoꝛẽ tuũ. Secda dr gñatio:qz ille filiꝰ dino ei munẽ datꝰ est:& miraculo cõceptus fuerat exvxoꝛe vetula nonagenaria & sterili:& ipe cẽtenarius erat:vt ꝑ gen̄.21.qbus de rebꝰ summe cum diligebat. Tertia ꝺditio dr occisio qz nõ ꝑcipiebat soluꝫ vt illo se ꝓuaret: sꝫ ipe cum occideret. Quarta dicit pfectio:qz filiꝰ erat plenus virtutibꝰ:& ideo summe euꝫ diligebat. Quinta dicit ꝺsolatio: qz erat ꝺsolatio prĩs & solatiũ matris.qõ notat cum subditur. Isaac q interꝓtat risus. Sexta ꝺditio dicit,ꝓpria opatio:qz nõ solũ cum occidi pmittẽt:sed ipe ꝓprijs manibꝰ hoc perageret. Septima dicit solitaria filiatio: qz hũc solum hebat de hac ꝺiuge. Octaua dr ꝓmissio:qz multa magna ꝓmissa erant:& hoc in filio.s.seminis multiplicatio ac benedictio Nona dicit dilatatio.qz voluit ds q ducere eum ꝑ triduũ ad imolationis locũ:cuꝫ tñ esset modica via. Et de hoc subdit sup vno montiũ &c. Ex hac.n.dilatatiõis cã doloꝛ in Abraaꝫ augebat. Si.n.ex inspato ꝑcepisset eum imolari:tolerabilius quodãmodo extitisset. Vnde super hunc locum ait. Non est Abraã statim iussus occidẽ filium suũ:sꝫ per triduũ ducẽ ad imolationis locuꝫ:vt lõgitudine tpis tẽptatio augeret:& crescẽtibus curis paterna viscera cruciarent. Decima cõditio dicit ꝺbustio: qz ꝑcipiebat cõburere & in holocaustũ offerre ante oculos ꝓprios.qõ grauius est:q̃ si in absentia fiat. Ex quo ꝑ q ante ꝑcepit ꝺburi:& nõ ptez aliq̃:sed totũ in holocaustũ ꝺsumeret:& sicut noluit parcẽ vino nec mortuo. Molebat.n.vt nullũ de eo memoꝛabile remanẽt: nec os.s.nec puluis.

Vndecima dr frustratio. Nulla.n.ꝑcepti vtilitas videbat. Et ideo ꝓrium erat rationi eum absq; vtilitate occidere:ꝑsertim cuꝫ eẽt bonus:fidelis & iustus. Duodecima ꝺditio dicit teslificatio:qz hoc ꝑcepto nullus aderat vnde nõ crederet ei si dixisset dñm hoc ꝑcepisse. Decimatertia dicit admiratio:qz nũquam sic auditũ fuerat dñuꝫ alijs sctis ꝓcepisse. Vnde hoc alijs cã admiratõis & scãdali fuisset. Chaym.n.punit ꝓ fratricidio: & Lamech similr. gen̄.4.ideo de eo imminebat piculum: q de eo scãdalum brent:qbus hoc notuꝫ fuisset. ¶Quantũ ad scdaꝫ,s.acceptationem obie huius: sciẽdum est q audito dñi ꝑcepto acceptat Abraaꝫ: & ad obediẽdum se ꝓparat. Primo.n.obediuit simplr:qz nõ

excusauit: vt de eo dici possit illud psalmiste 17. In auditu auris ꝛ cetera. Non enim que iussit a domino cur hec preciperet. Secundo obediuit libenter voluntatem precipientis faciens. Ideo Augustinus libro decimo cōfessionum ait. Optimus tunc minister est qui nō magis intuet a te audire qō ipse voluit: sed potius hoc velle quod a te audierit.

Tertio obediuit festinanter. Non enim pro crastinauit exequi quod dei fuerat preceptus vnde subdit. Igitur Abraam de nocte cōsurgens. i. festināter. Non. n. dicit expectat. Mane noctu p̄ceptum ei fuerat: ꝛ etiam ipse tunc preparat. Quarto obediuit fideliter. Nam in re tam ardua consilium non requisiuit: tātum de domino confisus. proinde gala. tertio dicitur. Credidit Abraam deo ꝛ cetera.

Quinto obediuit stabiliter. Nulli enim hoc reuelauit: nec etiam vxori: ne impediret a domini precepto. Vnde. 22. q. 2. ca. propha. Ambrosius ait. pphetauit qō ignorabat: ipe solus ponebat redire immolato filio: sed dominus per os eius locut⁹ est quod parabat. Cautiose autem loquebat cum seruis: ne cognito negocio: aut impediret eū aliqs aut gemitu obstuperet: aut fletu. Si igitur Abraam aliqd horum egisset: perdidisset meritum: qz diuisset dominus ei. Molebam te hoc facere sed temptaui te. Vnde. 22. q. 2. ca. si quilibet. §. non enim. ait Ambrosius. Non enim volebat immolare deus a patre filium: nec impleri hoc munus volebat qui ouem pro filio immolandam obtulit: sed temptauit affectum patris: si dei precepta preferret filio.

Sexto obediuit viriliter. quod patet si attēditur quod sequitur. Strauit asinum suum. s. ipsemet: nec expectauit vt seruus surgeret: tāto accelerat implere seruoꝛ mandatum domini: ducens secum duos iuuenes: qui fm hebreos fuerunt Ismael ꝛ Eliezerus: ꝛ Isaac filium suum. Cumqz cōcidisset. s. in itinere ligna in holocaustum: abijt ad locum quem preparauerat illi deus. Septimo obediuit indesinenter. Nam omne impedimentū qō eus ab obedientia remouere poterat a se sollicite seperauit. Vnde subditur die aūt tertio eleuatis oculis vidit locum procul: diritqz ad pueros. Expectate hic cum asino. Timebat enim ne impedirent eius obedientiam: si presentes fuissent. Sequitur ergo. Ego ꝛ puer. s. Isaac illuc vsqz properantes postqz adoꝛauerimus reuertemur ad vos. Hic fm Nico. de lyra logitur pphice: nō tñ aduertēs qd diceret: ꝛ ideo nō fuit pphetia pprie dicta: ad quā regritur intelligentia Danielis. Intelligētia. n. op⁹ est in visione: ꝛ fm Jheronymum in prologo super Isaiaz. Ecce ergo acceptatio tanti precepti. Quantuz ad tertium scilicet qd executionez sequitur in tertio. Tulit igit ligna holocausti de doꝛso asini: ꝛ imposuit super Isaac. Erat autem Isaac. 35. annoꝛum. Abraam vero. 135. ꝛ ipe poꝛtabat ignem ꝛ gladium. Cūqz pergerēt duo simul dixit Isaac patri suo. Pater mi ecce ignis ꝛ ligna: vbi est victima holocausti? Oqz suauiter verba hec patris penetrabāt cor audentis. Audiens se patrez appellari ꝛ cogitantis qz ipse esset victima holocausti: nec tñ pp hoc percunctabatur siue auertebatur ab impletōe mandati. Sz filio pphetice respondens dixit. Dominus pnidebit sibi vitulum fili mi: ꝛ venerūt ad locū quem ostēdit illis deus: in quo edificauit altare: ꝛ desup ligna cōposuit. Scōm aūt Josephū libro antigratum li. p. ca. 22. dum altare fuisset ꝑstructum dixit Abraā ad filiuz. O puer quē innumeris votis optaui a deo mihi ꝓferri duz pueniisses ad vitam: nihil est qō p alimento tuo nō feci: nec felicioꝛē magis arbitrabar: qz cū te ad hanc viderem etatē: ꝛ moriēs successorem mei pnciparus relinq̄re gaudebā: qz dei volūtate tuus pr̄ sum fact⁹. denuo fm placitum eius te reponā: hanc fortiter pōta dicationez. Deo nanqz de celo q hunc honoꝛem dignat accipe ad hoc eo qz mihi placidus fuit: ꝛ p omnia suffragabat. Natus igit moꝛē. non cōi mō hac e vita egredieris: iz a patre pprio oblatus octoꝛ ob legitimū sacrificiū. Deoꝛ. n. qz te dignū iudicauerit: nec egritudine: nec bello: nec qualz alia passione: q̄ solent hoib⁹ accidē hac vita liberare: sz tm oronib⁹ ꝛ sacrificijs tuaz aiam suscipe ꝛ apud se retinere. Eritqz decetero mei curam marime te nutriebam. Hec ille. Auditis igit verbis pris Isaac fugē non temptauit: nec pri dixit nolo tibi ꝛsentire: qz te fortioꝛ suz. Moli me tangē: nolo tuis verbis credē: sed potiꝰ cum mīta mā suetudine acgescens, pstrauit se in terrā: patriqz se obtulit. Mdi pater ingens fiat voluntas dei ꝛ tua. Accipe manus ꝛ pedes meos ꝛ fac quicqd licet de me. O mirabilis obia ꝛ

UVA. BHSC. IyR_229

humilitas Isaac sic pstratus expectabat facere patrem qđ pdixerat. Quis pōt sine lachrymis senē illum tam deuotū ꝓsiderare? quis nō stupeat? gs non miret in ꝑmptitudine talis obie? Ut arbitror sctūs est patri archa funem capiēs genibus fleris irruit super filium suum: et retro volues eius manus: eas ligauit. Et postq̄ eas ligauit cum multis lachrymis cū ꝓfortabat: et osculādo d. O fili mi mānsuetissime tē. tollera hec patiēter. Dominus. n. noster oipotens sic mihi iniunxit. Post hec ligauit pedes eius nō vt timeret eum fugē vel ꝓtradicere: sed vt sm modū immolationis facēt. Sic enim aialia vinciebātur que imolabant. Sicq̄ cum ꝑmptissima voluntate pabatur ad filium imolandū. Sequitur in textu. Posuit eum in altari superstruem lignoꝝ: extenditq̄ manuꝫ et arripuit gladium: vt imolaret filium suum: et ecce angelus dñi de celo clamauit di. Abraā abraā qui rūdit adsum. Dixitq̄ ei. Non extendas manū tuā super puerū: neq̄ facias ei quicq̄: nunc cognoui q̄ timeas deum: et nō pepcisti filio tuo vnigenito pp me. Leuauitq̄ Abraam oculos suos: viditq̄ post terguꝫ inter vepres arietem herentez cornibus: quem assumens obtulit holocaustū pro filio. Appellauitq̄ nomē loci illius dñs videt. vnde vsq̄ hodie dicit in montem dñs videbit. Vocauitq̄ angls dñi Abraam secūdo de celo di. Per memetipm iuraui dicit dñus: q̄ fecisti rem hanc: et non pepcisti filio tuo vnigenito ꝓpter me. Benedicā tibi et multiplicabo semen tuum sicut stellas celi: et velut harenam q̄ est in littore maris: possidebit semen tuum portas inimicoꝝ suoꝝ: et benedicent in semine tuo oēs gentes terre: q̄ obedisti voci mee. Et nota q̄ cum Abraā hoc sensit soluit filiū suum: ac ampleratus est cum magno gaudio similr et filius patrē. Et dicit Nico. de lyra q̄ qñ Abraam offerebat aial: deprecabatur dñm: vt illō ea gratia acceptaret qua fecisset filium suum: si illum obtulisset.

¶ Pars scda hui⁹ mōnis in qua ponunt exempla scoꝝ modernoꝝ ad obiam inducētia.

Secundo ꝓponenda sunt exempla scoꝝ noui testamēti tria solū breuitatis cā pstringens. ¶ Primum quorum est bti Petri et alioꝝ apl̄oꝝ. Nam Petrus q̄ interpretat obediens ut habetur Mar. 4. cum gbusdaꝫ alijs aplis relictis retibus et naui secuti sunt ihūm: ac in oibus q̄ obedientes fuerūt. Et post resurrectōez dñi ꝑceptum est eis ab eo: vt euntes p vniuersuꝫ orbem ꝓdicarent euangeliū omni creature. Mar. vlti. Nō q̄ diligentissime pfecerunt vsq̄ ad sanguinis effusionez imm obiit pseuerātes. Nam vt habet Actu. 5. Apli in carcerez positi fuerunt a ꝓncipibus sacerdotuꝫ Angls autē dñi per noctem apiens ianuas carceris educensq̄ eos dixit illis: Ite et stantes loquimini in templo plebi oia verba vite. Qui intrauerūt diluculo et docebāt. Tūc ꝓnceps sacerdotū aduocans eos in ocilio ꝑcepit illis di. Precipiendo p̄cepimus vob̄ ne doceretis in noie illo: et ecce replestis ihrlm doctrina vestra: et vultis inducere super nos sanguinez hois illius. Respōdens aūt Petrus et alii dicebant. O bedire oz. d. m. h. Nō ctiā habet. xj. q. 3. ca. Julianus. de sen. exco. c. Relatū et postea et nos sum⁹ testes hoꝝ verboꝝ spūs sctūs quē dedit oib⁹ obedientib⁹ sibi. Et ideo ait Aug. de obia Petri in ser. 6 de iciunio q̄dragesime. Adiplcuit Petrus ꝑceptū xpi. d. Et tu aliq̄n ouersus ꝓfirma frēs tuos. Luc. 22. Et nos gppe ꝓfirmauit p apl̄a tuꝫ: p martyrium: et per epl̄as suas. hec ille.

¶ Scōz exēpluꝫ fuit Stephani et alioꝝ martyruꝫ. Mā ipse Stephan⁹ deo obedies et hoibus ꝓdicās veritatē sustinuit martyrium. Actu. 6. Et alij martyres exēpluꝫ xpi imitātes fuerūt vsq̄ ad mōtis suppliciū obedientes de gb⁹ loq̄r Aug. 5mo. 5. de marty. di. Martyres redēptōis exēpla secuti: verba et vincla sustinētes: corp⁹ tormētis subijcentes: et sanguinē fundētes: ad celestē meruerūt ptingē pmiaꝫ: et coronā vite accipe. Nihil tū in ij certamine: in verberib⁹: in tormētis positi metuē tes mortē: tū supplicio nolebāt: sz certabāt agonizātes: et nomē dñi inuocātes: xp̄z ꝓfitētes: et ipm deū ꝓdicantes: et p hui⁹ ꝓfessionē et sectiōs tradētes ignibus et flāmis. Carceres: vincla: verba corpib⁹ ipimētes nō iā ad corp⁹: sz ipa verba supplicioꝝ tela lacerante gladio trucidāt signis acvirtutib⁹ atq̄ miraculis coruscātes. ¶ Tertiū fuit Augu. Būdi. Frācisci et alioꝝ ꝓfessoꝝ q̄ sacras religiōes instituerūt: i gb⁹ p fundamēto oēs obiaꝫ posuerūt: vt. 5. nō solum dei ꝑcepta seruarent: sed etiam cuāgelicis ꝓfilijs se astringerent. Mā vt habetur de statu monachoꝝ. capitulo cuꝫ ad monasteriū. 5m Innocētiū tria sunt

UVA. BHSC. IyR_229

religionis fundamenta.ſ.caſtitas:paupertas obedientia.q̄ perfectioni quodāmodo pater noſter Franciſcus obſeruauit que inter alia fratrib⁹ ꝓcepit di. ¶Precipio fratrib⁹meis vt obediant ſuis ſupioribus in oibus que non ſunt ꝛua aie ⁊ regule nr̄e ⁊ hoc ipſe ꝑmitus obſeruauit ſe ponēs alijs in exēplū: q̄ in ꝓn cipio regle dr̄:ff Franciſcus ꝓmittit obedie tiā ⁊c.vñ vt dic̄ de ipſo Bonaueñ.in legēda Ipſe aliq̄n dixit ſocijs:inter alia q̄ mihi diuina pietas ꝺceſſit hāc gr̄am ꝺtulit q̄ ita di ligēter nouicio vni⁹ hoze ſi mihi guardian⁹ darēt obedirez:ſicut antigozi ⁊ diſcretiſſimo fratri.Subdit⁹ ingt ꝑlatū ſuū: nō hoiem cō ſiderare dz:ſed illū,ꝑ cuius amoze ē ſubiect⁹ Quāto aūt ꝺceptibilioz ꝑſidet:tanto magis obedientia placet. Cuius tāta fuit obediētia ⁊ hūilitas:vt ⁊ demonib⁹ceteriſq̄ creaturis iparet:digne itaq̄ ait dñs Bona. Sectāda eſt Franciſci hūilitas ⁊ obediētia: q̄ tā mirā etiā in terris obtinuit dignitatē vt deum ad votū inclinaret:⁊ hois inuitaret affectū: demonū,pteritatē ſuo iuſſu,ppelleret:⁊ flāma rū vozacitatē ſolo nutu refrenaret. ℜe vera ꝫ eſt q̄ poſſeſſozes ſuos eraltās dū oib⁹ reue rentiā exhibet ab oib⁹,pmerē honozē.ꝫ ille. ℭ ¶Pars tertia huius ſermonis in qua ponunt exēpla politicoꝝ hoiuꝫ paganoꝝ ſaracenoꝝ legū humanaꝝ ad obediētiā iducētia.

Ertio ſunt ꝺſideranda exēpla politi
t coꝝ hoiuꝫ vz. ¶Dzio paganoꝝ hoiuꝫ
Scōo ſaracenoꝝ. Tertio legū hūanarū. ℭ ¶Primū eſt exēplū paganoꝝ antiq̄ꝝ ℳarrat eni Trog. pompeius lib.3.q̄ cū ſta tuiſſet lacedemonijs. Ligurgus rer quaſdaꝫ leges q̄ dicē videbāt.Auctorē ipſaꝝ Apolline delphicū finxit ⁊ fit̄ ſe proficiſci ad ipſius oraculū:obligauitq̄ ciuitatez vt nihil mutarēt de ipſis legib⁹ donec ipſe reuerteret:quo fctō iuit cretā i exiliū ꝑpetū: moziēſq̄ iuſſit oſſa ſua iactari in mare:ne ſi reportarent ad vrbē pp̄lus criſtimaret ſe a ſacro ſolutum ⁊ dictas leges deſineret obſeruare. ℜeitem⁹ leges ꝑdictas licurgi que fuerūt.iz. ¶Prima lege pp̄m in obſequio ꝓncipū ⁊ ꝓncipes ad iuſtitiā ipioꝝ formauit. Scōa lege parſimoniā oib⁹ ſuaſit:criſtimās laborē militie aſſidua frugalitatis ꝺſuetudine facilioꝛē foze:de qua parſimonia fit mentio.ff. de pecul.l.peculiū etiā. Tertia lege emi ſingula nō pecunia:ſz cōpenſatiōe mercīū:q̄ ſm iſtā legem hoies reducebāt ad obſeruationē antiq̄ cuꝫ nō eſſet nūmus vel pecunia: ſed poſtea ꝑ difficultatē hoiuꝫ inuenta fuit pecunia ⁊ cā inuentiōis fuit vt res emerēt pecunia ⁊ precio ff.de ꝺhen.cm.l.j.⁊ hoc fecit licurgus: q̄ in ſequenti lege ,phibuit vſum auri ⁊ argenti.

Quarta lege vſuꝫ auri ⁊ argēti velut oiuꝫ ſceleꝝ māz ſubſtulit:⁊ ī ꝺ ꝺcordauit cuꝫ dcō xp̄i in euāgelio. ¶Nolite poſſidē aurꝫ neq̄ argentū neq̄ pecuniā in ꝛonis veſtris ¶Mat. x. Iſtud certe aurꝫ eſt mā oiuꝫ ſceleꝝ. Eſt eni cā frangendi oēm iuſtitiā. ¶Mā cū inder fuerit corrupt⁹ facit oia venalia: hinc ,pcedūt latrocinia:adulteria:inuaſiones:vulnera:rapt⁹ virginū:⁊ ꝺceptoꝝ legū ⁊ iudicū. Vñ Iſidoꝛ dicit.Citoviolat auro iuſtitia nullāq̄ reus p timeſcit culpā quā redimē nūmis criſtimat ſicut ſcriptū eſt.xj.q.3.paup. Iſtud aurꝫ ⁊ argentū eſt cā ,pter quā auri ſacra fames penetralia venerāda ,ſcrpit:⁊ veneranda dei tēpla pecunijs exp̄gnāt:vt.C.de epiſ.⁊ cle.l. Si quāq̄. Quita lege adminiſtrationē reip. per ordinē diuiſit:regib⁹ptātez belloꝝ:magiſtratib⁹ iudicia ⁊ ānuas ſanctōes: ſenatui cuſtodias legū:pplo eligendi vel creandi quos velit magiſtrat⁹ prātem ꝑmiſit. Videamus ergo aliq̄ circa ꝑdicta. ¶Regib⁹ dedit prātem belloꝝ:q̄ ſcribit̄ in cano.di.j.c. Ius militare q̄ ducib⁹ dat̄ ius militare: magiſtratib⁹ cōmiſit iudicia:de qb⁹ bētur.ff.de offi.eius cui manda.eſt iuriſdi.l.j.⁊ de iuriſditiōe om.iud. l.impiū.⁊ magiſtratib⁹ ānuas ſanctiōes pmiſit:q̄ āno pdurabat officiū ſuū:nec voluit q̄ ligarēt vltra tp̄s officij ſui:⁊ hoc fat̄ erat ꝺñs.p hoc q̄ nō.ff.de pe.l.ſi.cū ſilib⁹. Senatus cuſtodiā legū cōmiſit:q̄ ſenatus legē fac̄ ⁊ facē pōt gnālē.ff.de.ll.l.nō ambigit. ¶Pplo ꝑmiſit prātez eligendi vel creandi magr̄at⁹ quos velleꝛ:ſic eni erat ſm legē:q̄ reges nō eligebant:ſz pplī ſuffragio creabant.i.electōe pplī. Sexta lege fundos oēs in oēs equalr diuiſit:vt ea patrimonia neminē alijs potentioꝛē redderēt. Sic eni dr̄ de apl̄o:q̄ gratia magna erat in oib⁹ illis nec q̄ſq̄ egens erat inter illos q.ſ.ad preceptū apl̄oꝝ oia vendidērāt ⁊ in cōi viuebāt.Act.4.ſic ⁊ ille licurg⁹ fecit:⁊ etiā ꝑz leges tpe nec̄itatis oia cōicanda ſunt: vt ſcribit.ff.ad.l.ro.de iac.l.z.§. cū in eadem. Septuma lege omnes publice iuſſit cōiuari:ne cui luxurie vel diuitie in publico eſſent.ꝑ hanc eni legē charitatē induxit q̄ ēt

UVA. BHSC. IyR_229

in monachis vsqz mō seruat. ut habet in auctentico de monachis. Col. j. §. cogitandum. Octaua lege iuuenib⁹ vna veste toto anno nō ampli⁹ vti pmisit: ⁊ sic pfimoniā in vestibus induxit que etiā per canones approbat ut patet. 41. d. c. pfimoniā. cum veste humili nō reprobam⁹: sicut etiā ornatū preter corporis diligentiā infucatuz laudam⁹. dissolutos autē ⁊ fractos vestib⁹ ⁊ incessu nō recipim⁹, hec ibi. ¶ Nona lege pueros paupes nō in forū: sed in agrū duci iubet: ut pmos annos nō in luxu sed in opere agerēt: iuxta illud genes. 3. In sudore ⁊c. Luxuria eniz accipit pro omni imoderato excessu. ut. ff. de dā. infec. lege. ex dāni. i pncipio. ⁊ de cur. fur. l. ⁊ mulieri ¶ Decima lege statuit virgies sine dote nubere q̄z postea imitatus Cato dixit. Caue ne ducas vxorē sub nomine dotis. Non enim matrimoniū est semp cū dote: sed dos non potest esse sine matrimonio. ut habet. C. de do. añ nup. l. fi. ¶ Vndecia lege iussit ut vxores eligerent nō pecunia qd vtiqz intelligidz in viro: qr Themistodes phs dixit. Malo virū pecunia q̄z pecuniā viro carentez. ut testat Valerius maxim⁹ li. 7. c. 2. ¶ Duodecima lege maximos honores nō diuitū nec potentū: sed gradu etatis senū ⁊ sapientū eē voluit. qd ēt habet. C. ad. l. iu. rep. l. fi. ff. de iu. immu. l. semp. Semp in ciuitate nr̄a senect⁹ venerabilis fuit nāqz maiores nostri pene eundē honorem senib⁹ quē magistratib⁹ tribuebant. ¶ Scdz exēplū est sarracenoꝝ sub lege machometi diabolici degentiū. Nā ipsi habent pcepta grauia ⁊ tamē tanta diligentia obseruāt qd est quid mirū. habent enim inter alia tria precipue difficilia mandata. ¶ Primū est inter diem ⁊ noctez qnquies orare: ⁊ ante orationē se aqua frigida lauare: p omnia corpis membra: etiā pudenda ⁊ hoc omni tempe etiaz in hieme: quod q̄uis sit bestiale pceptum tamen tanta diligētia cōplent: ut etiā in itinere quiescāt ⁊ perficiāt orationē ⁊ salutationē dei ⁊ sui pseudo machometi ⁊ hoc ego ipse oculis pprijs aspexi. ¶ Secundū est p vnū mensem integrū ieiunare. s. a mane in aurora vsqz ad stellam serotinā: ⁊ hoc etiaz in estate nō comedere vel bibere: licz sint in magna constituti necitate Vix autē in magnis laborib⁹ frangūt ipz ieiuniū. ¶ Tertiuz est q semel in vita precipit cuilibet visitare archā machometi in longinquis partib⁹ positā: quod preceptum tāta difficultate implet ut vsqz ad mortis periculuz pducat. Nam p deserta transeūt in quibus aquā vix inueniūt: ⁊ sic psepe bestie moriunt ⁊ ipsi bestijs stultitiores ⁊ tam ut oculata fide vidi in ciuitate chayri magnā ⁊ populosā multitudinē accedere: ⁊ quidā ita sunt fatui ut sibi erui faciāt oculos ne quicq̄z aliud in hoc seclo videre ꝯtingat. O stulti sarraceni. o plusq̄z illi fatui xp̄iani qui ad exemplū illoꝝ nō iplēt vtilia ⁊ scā xp̄i pcepta: cum illi tanta cura impleant vni⁹ porci machometi spurcissima iussa. ¶ Tertiū exemplū est legū humanaꝝ: in quib⁹ talis ponit casus. Rex francie habet bellū cōtra regē anglie. Baro vero regis francie habet bellū cōtra aliū baronē. Rex precipit subditis suis q seruiant ei cōtra anglicos. Baro vero mandat omnib⁹ suis ut iuuent eū cōtra aliū baronē. Querit cui tales obedire teneant. Ad hūc casum respōdit. vui. durāti in speculo in titulo de. feudis. §. Qm̄. ver. 16. vbi dicit. q tales tenētur obedire regi: quia ipsi vocant ad maius tribunal. ff. de re. iu. l. contra pupillū. ⁊. 18. di. c. si ep̄us. q verū est si a rege vocantur pro cōmuni vtilitate regni ⁊ corone defensione: qr sm phum. j. Ethicoꝝ. Bonū vniuersale ē diuinius: quapropter regi tenet obedire. di. j. c. Jus gentiū. Si autē rex vocaret eos pro aliquo pticulari negocio debent obedire baroni: ⁊ sic in hoc casu homo dñoꝝ duorū tenet potius obedire baroni ad bellū eunti p cōmuni vtilitate q̄z regi. pro papali negocio ita nos semp debemus obedire deo vocāti nos ad bellū contra vitia ut in stadio currentes app̄hendam⁹ brauiū eterne salutis ⁊c.

¶ Sabbato post dominicā in septuagesima in qua ponūtur exēpla infima demonum ⁊ aliaꝝ creaturarū irrationabiliū ad obedientiā inducentia. Sermo septimus.

Ic currite vt cōprehendatis. ut. s. Et si exempla pclarissima a nobis supioribus in sermonib⁹ pertractata vos ad superiorum obseruantiā mādatorū minime excitare potuerūt: nos saltē ab infimis ⁊ inferiorib⁹ creaturis in dñi Saluberrimoꝝ preceptoꝝ obediētia pudeat supari. Idcirco saluberrimū

UVA. BHSC. IyR_229

duri nonnulla etiã inferiorũ creaturarꝫ enarrare exempla quc si ꝑfata quipendim⁹ nos omni rõne ꝓuocent q iam ꝓmisimus summa diligentia eroluere. Vnde Ber. in quodã sermone sic ait. Bona que facere negligimus nobis deus ab alijs fieri demõstrat. ut qui ꝑceptis nõ attendim⁹ saltẽ exemplis excitemur: atq; in appetitu rectitudinis nil sibi mens ipsa difficile extimet quod perfecte ab alijs pagi videt. hec ille. Igit cũ superioribꝫ exempla suprema media ꝑstricta sint: ut qõ ꝓmiserã me facturũ pagam: an ꝑsentiarũ in fima exempla ad obedientiã ꝓcurrendã inducentia a nobis describẽda sunt: ut cũ paulo dicere valeamus sic currite ꝛc.

¶ Primũ est exẽplũ creaturarũ infernaliũ ꝛ spiritualiũ. ¶ Secundũ est creaturarꝫ ꝛ inanimatarꝫ ꝛ mundialiũ. ¶ Tertiũ est animarũ ꝛ irrationabiliũ.

¶ Pars prima huius sermonis in qua ponũtur exempla demonũ ad obedientiã nos prouocantia.

Primo dico q manuducimur ad p obedientiã exẽplo demonũ: q ipsi demões tripliciter reperiũtur obedientes. Primo inuicẽ sibiipsis. Scõo supnis angelis. Tertio imperijs dinis. Quã tũ ad primũ oꝛit difficultas inter catholicos An inter demones reperiatur ꝓlatio ꝛ obedientie subiectio. Ad qꝫ difficultatẽ respondet sm Tho. pte pria. q. 109. ar. 2. ꝛ petꝫ aureoli. in. 2. di. 6. ar. 3. q. 1. ꝛ Ricar. ꝛ Bonauẽ. ibidez ar. 3. q. 2. q. absq; dubio in demonib⁹ est ꝓlatio ꝛ alij imperãt ꝛ alij obediũt ut etiã asserit Adagꝫ. in. 2. di. 6. ꝛ ꝓbat rõne: auctte: et exemplo. Primo ergo probat triplici rõne. ¶ Primo ratione cõditionis: quia in excellentia nature quidã eorũ superiores ceteris sunt creati: ꝛ ideo a sui cõditione data ẽ eis potestas ꝛ vis administratiua potentioꝛ vni qꝫ alijs. sicut enim patet in reb⁹ coꝛpalibus: q inferioꝛa coꝛpa naturali ordine sunt: ita coꝛpoꝛa celestia: ideo actiones ꝛ motus eoꝝ subdunt actionib⁹ ꝛ motibus celestiũ coꝛpoꝛum ita ꝛ actionib⁹ superioꝛũ subsunt actiones inferioꝛũ: ꝛ hoc est q rationẽ ꝓlationis facit. scz ut actio subditi sit sub actione ꝓlati. sic igitur ipsa naturalis cõditio ꝛ dispositio demonũ requirit q in eis sit ꝓlatio. q si dicatur omnis seruitus sm Ambro. introducta est ꝓpter peccatũ sed oẽs demones peccauerunt: ergo talis ꝓlatio inter demones non videt posse stare: qꝛ tam supioꝛes qꝫ inferioꝛes debent subici. Ad hoc respondet q ut ps in ratione predicta ꝓlatio demonũ est naturalis: quia demones naturaliter nõ sunt eq̃les sicut homines. q autẽ superioribꝫ inferioꝛes demones subdant nõ est ad bonũ supiorum sed magis ad malũ eoꝛũ: quia cũ male facere maxime ad miseriã pertineat ꝑsse in malis est magis esse miserũ. ¶ Secũdo hoc idem ꝓbatur ratione ordinationis. s. diuine sapientie: que sm Augusti. nihil relingt inordinatũ: quia que a deo sunt ordinata sunt. Roma. 13. Et etiã attingit a fine vsq; ad finem fortiter ꝛ disponit omnia suauiter sapientie. 8. Et ideo ordinauit diuina sapiẽtia ut minus potẽtes ꝛ sapientes magis potẽtib⁹ ꝛ sapientib⁹ subessent in ministrãdo. Vnde ꝛ Hugo dicit. q illud in maluꝫ ministrum exercẽt q ꝑficiendũ ex cõditõe accipiũt ꝛ ita inuicẽ sibi ꝑsunt: ꝛ cũ cessabit stat⁹ ministerij cessabit ꝓlatiõis stat⁹. q si dicaꝫ ꝓlatio ẽ sm ordinẽ aliquẽ iusticie. Sz demones a iusticia penit⁹ exciderũt: ergo in eis nõ videt eẽ ꝓlatio. Ad hoc rñdeo q demonũ ꝓlatio nõ fũdat sup eoꝛ iusticiã sz sup iusticiã dei cuncta ordinãtis. Nã ipsi demões nihil precipiũt: nisi contra ius: eo q ruperũt ius: et dissipauerunt fedus sempiternuꝫ. ¶ Tertio hoc idẽ ꝓbatur rõne cõcordationis puersc. Naꝫ cõ cordãt ad inuicẽ ad nobis plus nocendũ ex affectu malitie. Nã plus nocet exercitus ordinatus qꝫ diuisus. cũ ergo hẽant colluctatõnẽ aduersus gen⁹ hũanũ. exercit⁹ eoꝛ sine capite stare nõ põt: ideo habẽt ꝓncipes quib⁹ obediũt ꝛ subiacent in malo nrõ. q si dicaꝫ obediẽtia ꝛ subiectio sine ꝯcordia eẽ nõ ꝑt sed in demonib⁹ nulla ẽ ꝯcordia iurta illõ ꝓuer. 13. Inter superbos sp iurgia sunt: ergo i demonib⁹ nulla ẽ obediẽtia vel ꝓlatio. Ad hoc rñdeo q sic ꝓlantes in exercitu q̃tũcunqꝫ sint ꝑsumptuosi: tñ ꝓpter pugnã ꝛ odiũ inimicoꝛ libẽter subiacent duci imperãti: ꝛ hñt mltos ꝓrios ꝛ vnũ ꝓncipalẽ ducem: ꝛ sic credendũ est etiã eẽ in demonib⁹. Nõ ergo ex amicitia qꝫ inter se hẽant: sz ex cõi odio quo boies odiũt ꝛ dei iusticie repugnãt. ¶ Scõo hoc ꝓbat auctoritate triplici. Prima ẽ Job 41. Non est ptãs sup terrã que cõpet ei ꝛc. Ipse ẽ rex sup oẽs filios superbie. Scõa est Mat. 25. vbi dr a xpo. Ite maledicti ꝛc. vocat

UVA. BHSC. IyR_229

minores demones angelos diaboli. Cū ergo angelus diaboli nullꝰ dicat ꝯtū ad nē cō ditionē dꝰ ergo ꝯtū ad misteriꝫ subiectionē

Tertia ē glose ꝑme Lor.iſ.ꝯdiu mūdꝰ durat angeli angelis boies boibꝰ demões demonibꝰ ꝑsunt:ergo ꝛc. ¶Tertio idē ꝓbat̄ ex emplo triplici. ℣Primū eſt alioꝝ angelorum bonoꝝ qꝝ ut dicit Bonauē. Filij tenebraꝝ filios lucis imitari conant. vñ ſic videt̄ ageles ordinate ſua officia ſm ipia ſuperioꝝ ereg:ſic ⁊ ipſi maleficia. Scōm eſt exemplum boium bellicoꝝ ⁊ ipioꝝ:qꝝ ſic ꝓpoſitū ipſoꝝ ē ut eis ſe adiungāt ⁊ ſubiciāt ad ꝓpria negocia exequēda quos potēciores videt.ita fiūt demones inferiores potēcioribꝰ ⁊ ſuperioribꝰ ad nos expugnādū ſubdunt. Tertium ē exemplum ſcōrum in vitis patꝝ. vbi legit̄ demonioꝝ ꝓnci pē quoſdā minores flagellari iuſſiſſe: ꝓ hoc in ſermōe de pctis mortalibꝰ.in tractatu de pctō in gnāli:⁊ ideo hic breuitat̄ cā ptrāſeo

Ecce ergo demonū obediētia qꝝ ſibi obediūt

¶Quātū ad ſcōm ꝙ demones obediūt angelis ſcis:ꝓ ꝓ Aug.3.de trinitate.c.4. Spiritꝰ vite vobis deſertoꝝ atqꝫ pctōꝝ.regit̄ p ſpiritū vite rōnalez piū ⁊ iuſtū:ꝓ ⁊ ꝓ Greg.d. ℣Ptātes ſunt ageli quoꝝ ditioni virtutes ad uerſe ſubiecte ſunt. ꝓ inſup p btm Tho. pte prima.q.109.ar.4.d.ꝙ totus ordo ꝓlationis prio ⁊ originaꝝ eſt in deo ⁊ ꝓticipat̄ a creaturis ſ3 ꝙ deo magis appropinquāt: ille āt creature ſup alias influentiā hūt: q̄ ſunt pfectiores ⁊ deo ꝓpinquores. Maria aūt pfectio ꝓ q̄ꝫ demaxime appropinq̄nt eſt creaturaꝝ fructiū deo: ſic ſunt angeli. q̄ pfectōe ꝓuant ōmones:⁊ iō boni angli ſup malos ꝓlatōez hūt:⁊ p eos regunt. Et q̄ꝫ quiꝫ alius angelus ſit iferior ordine nē gbuſdā demonijs tñ ſuperior eſt ordine dine iuſtitie: cui inherēt angli boni. Cuius dine iuſtitie virtꝰ potentior eſt ⁊ potior:q̄ angloꝝ virtus nālis. Mā⁊ pbs dicit in.4.etb.ꝙ virtuoſus ē regla ⁊ mēſura oium humanaꝝ actionū. ꝙ ſi dicat̄ ꝓlatio angloꝝ ꝑcipue attēdit ſm illuminatiōes S3 mali angli cū ſint tenebre: nō illumināt a bonis.q̄ ⁊c. Ad ħ rñdet ꝙ imo ꝓ ſctōs angelos mlta de dinis myſterijs demonibꝰ revelant cū dina iuſtitia exigat:vt p demones aliq̄ fiāt ad punitōem maloꝝ ⁊ exercitatōez bonoꝝ:ſic in rebꝰ humanis aſſeſſores iudicij reuelāt tortoribus eius ſniaz. De aūt reuelatōes ſi ad anglos reuelātes ꝓarent:illuminationes ſunt:qꝝ ordinant eos ad deum. Et ꝓte vero demonū nō ſunt illuminatōes qꝝ eas in deum nō ordināt: ſ3 ad expletionē ꝓprie inigratis. Ecce igit̄ quare anglis ōmones obediūt. Nam vt ait Augu.de dinatōe demonū.26.q.3.ca. Sciendū. Accipiunt demones ſepe ptātez morbos mittere:⁊ ip3 aſſem imurando morbidū reddē. Quantum ad tertiū q.ſ.deo obediāt demones p3 ex p̄cedētibus:qꝝ ſi angelis ſctis obediūt ex parte dei ⁊ ex virtute ei ꝑcipientibꝰ:q̄ꝫto magis ipi deo: iuxta illā phi regl̄a3.j.poſteri. ꝓpter vnūquodqꝫ tale ⁊ illud magis. Si ḡ anglis ꝓpter deuz obediūt:multo magis ipi deo debent obedire. Dō aſſerit Augu.de vera rcligione. ¶Poſt mediū hoc totuz voluptatis regnum ⁊ ima pulchritudo ſubiacet corruptōi ꝙ ſi nō eſſet:ſumma putaret. S3 adeſt dina ꝓuidētia:⁊ infra miſcēs eis dolores:diſtortiones morbos mēbroꝝ: ⁊ tenebras oculoꝝ ⁊ aioꝝ ſimultates ac diſcenſiones: ut eis ad moneamur incōmutabile aliqd eſſe quercendum. Et hoc facit ꝓ infima myſteria:quibus ſic agere voluptatis eſt.ſ.exterminatores: ⁊ quos angelos iracundie diuine ſcripture nominant. Quanuis igit̄ neſciant de ſe qd agatur boni.bis ſimiles ſunt boies: qui gaudēt miſijs alienis: ⁊ riſus ſibi ac delucra ſpectacula exhibēt:vel exhiberi volunt euerſionibꝰ ⁊ erroribus alioꝝ:atqꝫ ita in oibus his boni admonentur:⁊ exercent̄:⁊ vincunt: ⁊ triumphant:⁊ regnant. Mali vero decipiunt̄:cruciantur:vincuntur:damnantur: ⁊ ſeruiūt nō ſolum vni oium domino ſummo:ſ3 vltimis ſeruis illius.ſ.angelis: qui doloribus ⁊ miſeria damnatoruz paſcuntur: ⁊ ꝓ illa maliuolentia bonoꝝ liberatione torquent̄: ita ordinant̄ omnes officijs ⁊ finibus ſuis in pulchritudine vniuerſitatis: Hec ille. Dō ſi dicatur ſententia eſt omnium theologoꝝ in ſcōa diſtinctione ſeptima. ꝙ demones non poſſunt amplius mereri vel facere bonum: quia motus voluntatis coruz ſunt mali. S3 obediendo eſt bonum ⁊ virtuoſuz ac meritorium. Ergo non videt̄ ꝙ demones deo obediant. Ad hoc reſpondetur ſm ℣Petrū Arcoli in ſcōa diſtinctione ſeptima.arti.primo queſtione ſecunda. ꝙ obediunt ⁊ tamē non merent̄:qꝝ ⁊ ſi nō peccāt i ħ ꝙ faciūt ꝓceptū: peccant tū in mō faciēdi cum murmure ⁊ indignatōe. Habet̄ hoc exēplum i legēda ꝓrie

UVA. BHSC. IyR_229

nostri Fracisci: qui hospitatus in suburbano ybis Aretine vidit sup ciuitatez exultantes demones z pturbantes ciues ad eodem tē. dic totū. Si igit demões obediūt demonib⁹ in malo: cur nō obedim⁹ nos diuinis preceptis: z dñis tempalibus in licitis z honestis Si demones obediūt angelis sancti quare z nos parē non debemus ecclesie preceptis z si obediūt deo z sanctis suis. quare nos sumus ipsis deteriozes ut deo oipotenti resistam⁹? O magna duricia: o inaudita puersitas: demonib⁹ non pōt alia denuo infligi pena: sed nobis sunt supplicia augenda si dei p ceptis nō paream⁹ z tñ adhuc nostra flectit ceruix durissima. O bediam⁹ ergo z moueamur ad obedientiā saltē exemplo demonū.

¶ Pars secūda huius sermonis in qua ponūtur exempla insensibiliū z arbustoz simt ad obedientiā inducentia.

Secundo ponenda sunt exempla inanimatoz z arbustoz ad obedientiā inducētia: quia ipsa subsunt z obediūt āgelis nobis z pmis psonis. Prio dico q oia corpa celestia clemēta z arbusta obediūt angelis. Ait enim Aug. 3. de trinitate. ca. 4. q oia corpa regūtur p spm vite rationalem. et Greg. in. 4. dyalogoz dic. q in hunc mūdū visibilē: nihil nisi per creaturā inuisibilē disponi potest. qō declarat Tho. i pte pma. q. 110. ar. 1. di. q tam in rebus humanis: qz in rebus naturalib⁹ cōiter hoc inuenitur q potestas pticularis gubernat z regitur a potestate vniuersali: sicut potestas baronis gubernat per potestatē regis: z ideo supiozes angeli: ut pz ex supradictis psunt inferiozib⁹ quia habent scientiā magis vniuersalē. Cum igit virtus substantie spūalis sit magis vniuersalis qz virtus cuuslibet corpozis: qa ois forma corpalis est determinata adhuc z nunc z p materiā indiuiduata: qō non potest dici de forma in materiali z intellectuali cognitum est: ut sicut inferiozes angeli qui habent formas minus vniuersales regūtur p supiores: ita omnia corpalia reganť per angelos: z qz̄uis res corpales habeant actiones determinatas sibi diuinitus patas non tamē has exercent: nisi fm q mouenť quia propūm corpis est: q non agit nisi per motū. Id circo oportet q creatura corpalis a spirituali moueat: z hoc nō solū a sanctis doc. ponitur sed etia aūt phis qui incorporeas substantias posuerunt qz̄uis diuersimode procedant. Plato enim dicit substantias imateriales habere p̄fidentiā immediatā circa oia sensibilia corpa z diuersas circa diuersa. Argum tales autē nō attribuit eis immediatā p̄fidētiā supra sensibilia corpora: sed solū supra vniuersalia agentia que sunt corpa celestia. Et ideo conatus est assignare numerū substantiarū spūalium fm numez motuuz qui apparet in celestib⁹ corpibus. Auicēna autez mediū secutus est. ponit enim cuz platone aliam substantiā spūalem p̄sidentē immediate spe actiuoz z passiuoz. Iam ponit cum ipso platone q forme hoz sensibiliū deriuātur a substantijs immaterialib⁹. Sed in hoc a platone differt q posuit vnam immaterialem substantiā p̄sidentē omnib⁹ inferioribus quā vocauit intelligentiā agentē. docto res aūt catholici sicut platonici posuerūt diuersis rebus corporeis diuersas substantias spirituales esse p̄positas. Ait enim Aug. in libro. 83. q. q vnaqqz res visibilis in hoc mūdo habet angelicā potestatē sibi p̄epositam. Vnde z Damascen⁹ dicit. q diabol⁹ erat ex his angelicis virtutib⁹ que p̄erant terrestri ordini. Et ozi. sup illud nūeri. 22. Cū vidisset asinā angelū tē. dicit. q est opus mūdo angelis qui p̄sint bestijs z p̄sint animaliū natuitati virgultoz plantationūqz z ceteraruz rerū incremētis. hec ille. Non tamē hoc est ex natura rerū: sed ex ordine diuine sapiētie que diuersis reb⁹ diuersos rectores p̄posuit: z dicit Greg. q ad ordinē potestatis pertinēt oēs angeli qui habēt virtutē super res pure corporeas. Considerare ergo debemus q obediētibus angelis deo oia angelis obediunt z subiciūtur z corpora z aiata. Vnde Augusti. libro. 8. sup Gen. c. 32. dicit. Sublimib⁹ angelis deo subdite fruentib⁹ z btē deo seruientib⁹ subdita est ois natura corporea: ois irrōnalis creatura: omnis volūtas vl in firma vel prava ut hoc cū subditis vl de subditis agant: q nunc ordo poscit in oibus iubente illo cui subiecta sunt omnia: p̄oinde illi illā veritatē z incōmutabilitatē vidēt z fm eum suas dirigūt voluntates. sunt illi principes eternitatis: veritatis: volūtatis: ei⁹ sempe loco tempe ve. mouenť autē eius impio z tempaliter moti: nec ita ut ab eius cōtemplatione refluant aut defluant: sed simul z illum sine loco ac tempe cōtemplanť z ei⁹ in-

UVA. BHSC. IyR_229

terrenis iussa ꝓficiunt mouentes se ꝑ tps: corpus aũt ꝑ tps ⁊ locũ quãtũ cozuꝫ ꝯgruit actioni.hec ille.¶Scõ dico q̃ obediunt nobis:qz.s.mouent celi ꝓpter vtilitatẽ nostraꝫ. Sol lucet in die:luna i nocte ac sidera cũcta refulgent: clemẽta ꝓducunt. oia eni qbꝰ constat quicqd generat ex se mũdus ad vtilitatẽ hois accomodata sunt: vt ait Lactan. in lib. de ira dei.c.13. Sed si nobis aliqñ resistũt et contradicũt hoc solũ est:qz sumus deo inobedientes.iuxta illud sapie.5. ¶Pugnabit ꝑ eo orbis terraꝫ cõtra insensatos:patent ista diffusius in sermone de penitentia.sermone.25. ¶Tertio dico q̃ oia ꝓdicta obediũt deo: qõ ꝑ er predictis. Nam angelis ⁊ nobis non aliam ob cãm obediunt nisi vt ordinationez dei expediant:ergo sũmopere deo obediunt. Ait enim apostolus.j.cor.8. Nobis aũtez est vnus deus pater ⁊ vnus dñs.q.d. cui super omnes est subijciendũ. Ipse eni vt habetur Sapien.9. Gubernat oia sapientia sua. vñ laudat eũ Boe.3.de ꝯsolatiõe.di.O qui perpetua mũdũ rõe gubernas. Nam summe bonus oipotens deus sicut per bonitatẽ suã omnes res in esse ꝓduxit:qz optimis est optima facere:ita etiã ꝓductas res per eandez bonitatem gubernat ⁊ regit: ⁊ oia suc ditiõi subiacent:nec inuenit aliqua creatura illi cõtradicens nisi sola voluntas humana atqz p uersa. Vnde Aug.omnia predicta nos cõsiderare admonet.di.Frẽs ꝯsiderare debem⁹ obedientiã filij dei. Ipse enim obediens fuit vsqz ad mortẽ. Ecce angeli in oibus obediũt deo:⁊ tu vermis contradicis deo. Irrationabilia obediũt deo:⁊ tu rõnabilis resistis deo Sol a sua via nõ deuiat:neqz luna neqz stelle.O mnia enim celica suis idulgent officijs ad nutũ dei.Campi floribus decorant: terra fructibus fecundat:frondibus crispat silua:i nemore cytharizat auicula:oia obediunt deo Solus homo ei voluntarie resistit: ꝟ est illa obedientia que concordiã seruat in angelis: pacem nutrit in monacis:pacem generat in ciuibus:fine qua respub.stare non põt. ꝟ ille. Hoz exemplu⁹ habet a Xpisto Matth.8. Luc.8.Qui imperauit ventis ⁊ facta est tranquillitas magna in mari.Et sic ꝑ scõa pars huius sermonis.

¶ Pars tertia huius sermonis in qua ponuntur exempla aiatoꝝ sensibiliũ ⁊ irrationabilium ad obedientiam inducentia.

Tertio in hoc sermone breuiter ponuntur aliqua exempla bruto⁊ sensibilium ⁊ aiatoꝝ ad obedientiã excitantia. Ista eni obediũt sibiipsis: obediũt nobis:obediũt psonis diuinis.¶Primo enim obediunt sibiipsis. Nam multa repiunt aialia volatilia ⁊ quadrupedia q̃ hñt duces ⁊ capita:⁊ ea vbicũqz sequũt:⁊ qõ fecerit vnũ oia faciũt:vt ꝑ i apibus. Lupis:vrsis:gallinis:⁊ pullis eaꝝ. Vñ Hieron⁹.ad rusticũ mo.ait. Etiam aialia muta ⁊ feraꝝ greges ductores sequũt suos. In apibus ꝓncipes sunt. grues vnã sequunt ordine litterato. Et hr̃.7.q.j.in apibus.¶Scõ obediũt nobis aialia:qa ad vsum nobis data sunt. Omnia eni ait ꝓpha ps.8. Subiecisti sub pedibus eius oues ⁊c. Mã ⁊ multa mansueta ad nutũ nobis obediũt:sic canes:eq.pecudes ⁊c.silua. q̃ ⁊ si alia repiunt que nobis ꝺria eẽ videant: hoc factũ est diuina volũtate:ꝓpter hoiuꝫ pctã. Vnde Aug.ꝺ manicheũ ait.Aliqñ solent dicẽ qõ accepit ptãtem hõ pisciũ maris:⁊ volatilium celi:⁊ oiuꝫ pecoꝝ ⁊ feraꝝ:cũ videam⁹ a multis feris hoies occidi: ⁊ a multis volatilibus nobis noceri:q̃ volum⁹ vel vitare vel cape et plerũqz nõ possum⁹? qõ g̃ in hoc accepim⁹ ptãtez? Hoc illis ꝓmũ dicendũ ẽ q̃ multuꝫ errãt q̃ post pctm̃ ꝯsiderãt hoiez cũ in huius vite mortalitate dãnatus est:⁊ amisit pfectionẽ illam qua factus est ad imaginez dei. Sz si dãnatio illius tm̃ valet vt tm̃ multis pecca toribus iperet:q̃uis a multis feris ꝓ fragilitatẽ corporis possit occidi:a nullis tm̃ potest domari:cũ ipse tã multas ⁊ ꝓpe oẽs domet. Si g̃ ꝟ hois dãnatõ tm̃ valet:qd ꝺ regno ei⁹ cogitandũ est?q̃ ei renouato ⁊ liberato diua voce pmittit?:ꝟ ille. Si igit̃ nos essem⁹ obedientes deo certe ⁊ irrationabilia obedirẽt nobis. Nõne vt dcm̃ est pisces beato Antonio obedierũt: leo diuo Hieronymo obtempauit. Nõne ⁊ volucres in paludib⁹ veneciarũ beato Francisco obsecute sunt.⁊c.hmõi filia ⁊ sic ꝑ aialium obedientia.¶Tertio ꝑ q̃ ꝟ ⁊ oia deo obediunt:qz si ꝟ alijs obediũt creaturis:quanto magis ipsi deo? Ait.n.Boet⁹ 3.de conso.q̃ non est aliqd q̃ sũmo huic bono vel velit vel possit obsistẽ. Mã ordinauit pisces mari inhabitare: ⁊ ita faciunt. Ordinauit bruta terrã peragrare ⁊ obediũt. Ordinauit volatilia celũ ⁊ aerẽ ornare ⁊ obediũt ei:cantare ⁊ mellifluos cant⁹ iter̃ spineta re-

UVA. BHSC. IyR_229

sonare ⁊ obediunt ei. Super ħ omnia hoiez rationabilem omniū animaliū dñm constituit:omniū gratiarū ipsum replenit ⁊ replet: ac q̄ melius est ipsum ad imaginem suam ⁊ similitudinem creauit. ⁊ tamen hic solus est qui diuine presumit obtrectare potentie. Is solus est cui tot bona contulit ⁊ non recognoscit. Is solus qui dñm suum sempiternum pium ⁊ clementē patrem ⁊ omnium bonoꝝ munificū cōtēpnit ⁊ ibonorat ac polluto ore verbis oi spurcicia plenis blasphemat obaudiūt a seculo demones:bruta animalia ⁊ pecora cuncta ac insensibilia vt satis cōprobatum est deo eorum creatori: ⁊ nūq̄ ab eius obedientia recedunt. Nemus ergo operam fratres mei vt non beluis simus infeliciores sed saltem eorum obedientiam imitantes p dei obtemperantiam mandatoꝝ curramus ad gloriam supernam gaudentes in scla seculorum. Amen.

¶ Dñica in sexagesima in qua tractatur de veritate entitate ⁊ origine legis eterne.

Ie effugi manus eius.

Scribit ħ verba 2.corin.xj.c.⁊ in epistola occurrētis dñice. Determinata principali parte de obediētia.s.diuinoꝝ mandatorum de scōa vz illoꝝ diuersificationē nunc est dicendum. Varia enim precepta sunt fm legū diuersitatez. Nam vt scribit.i3.q.2.c.ebron. §.ecōtra. Que aūt legibus expressa non sunt arbitriū sequūtur humane voluntatis. Scribitur eni dist.j.c.j.q̄ omnes leges aut diuine sunt aut humane: diuine a natura: humane moribus constant.hec ibi. Quedā vero sunt leges publice ⁊ aperte:nōnulle vero priuate: vt pulchre tradit Vrbanus pontifex.i9.q.2.c.due sunt. Que tamē ab vna deriuari eterna.s.le.noscuntur. Tres igit leges reperiunt principatum tenentes:quaꝝ. Prima dicit diuina ⁊ eternalis. Scōa inclita ⁊ nālis. Tertia scripta ⁊ vsual. Que oēs dāt pcepta saluberrima:quia fm phm.5.ethico. Ex fm vnāquāq̄ malitiam viuere ꝓhibet. hec ille. Malicia aūt ⁊ omne vitiū eterne dānatōis penam parit:quā sola legis obtemperatione fugere possum⁹ vt quilibet nostrū dicē possit. Sic effugi man⁹ ei⁹.s.diaboli nos persequētis. In hoc sermone causa brevitatis de sola eternali lege tractabitur sub triplici consideratione. Prima dicitur verificatio. Scōa appropinquatio. Tertia originatio.

¶ Prima pars huius sermonis in qua tractatur de entitate legis eterne quidditate ⁊ stabilitate eiusdem.

Primo circa le. eterne verificationez p consideranda sunt tria. Primo entitas. Scōo quiditas. Tertio stabilitas. ¶ Quātum ad pmum.s.entitatem sciēdum est fm Alexā.in.3.parte.in tractatu de l.dei eterna.ar.j. Proculdubio esse le.eternā que est supra mentem nostraz: que veritas ⁊ conclusio ꝓbatur tripliciter. Primo p locū ab auctoritate Isido.2.ethimo.di. Si rōne lex constat:lex erit omne qō rōne constiterit hec ille. Tunc sic.prouidētia dei est lex. patet Nam omne qō ratione constat est lex: ꝫ vt dicit Boetius lib.4.de consol. Prouidētia scz dei est diuina ratio in summo pncipe cōstituta qua cuncta disponit. ergo cum ꝓuidētia dei sit lex:⁊ non nisi eterna. cōstat le.eternam esse. Scōo idem ꝓbatur per locum ab auctoritate Aug.in lib.de liber.arbi.di. Due le.ita sibi videt cōtrarie:vt vna caz honores vandi populo tribuat potestatē alia non: vt nullo modo in vna ciuitate simul esse possint nūqd dicemus aliquam illaz iniustaz esse ⁊ ferri minime debuisse:q.d.non. Ex quibus verbis sic arguitur.impossibile est leges contrarias temporales conciliari in ratione iustitie:nisi per legem non habentez contrariū cōciliantem alias legē eternam appellamus ergo est reperire ipsaz legem eternam a qua omnes processerunt. ¶ Tertio ꝓbatur rōne cuidenti sic:nullum bonum irremuneratum ⁊ nullum malum impunituz relinquitur qn aliqua lege puniatur.quia.ff.de iustitia ⁊ iur. l.j.⁊.l.iustitia. Justitia est cōstans ⁊ perpetua voluntas tribuēs vnicuiq̄ qō suum est. Sz vt dicit Aug.li.j.de libe.arbi.videtur lex ista que regendis ciuibus fertur multa concedē atq̄ impunita relinquere que per diuinam prouidentiam iudicant.hec ibi. Si ergo non est aliquod malum qō non puniatur aliqua

UVA. BHSC. IyR_229

lege ⁊ non punitur le.temporali: ergo punit eternali:ergo est ipsa lex eterna. ꝙ si dicitur. Si lex non esset impressa creature rationali non ligaret illam:sicut nec ligat creaturas irrationales quibus non est impressa: igitur non est lex nisi ex impressione ad rationem vt vz imprimatur rationi. sed hec impressio est sicut ipsa creatura temporalis: quia non potest imprimi nisi fit: ergo lex est temporalis ⁊ non eterna. Ad hoc respondeo ꝙ lex dicitur a ligando:que ligatio potest in deo per respectum ad creaturas dupliciter intelligi.s. in habitum:⁊ in actu.sicut enim diuinū i habitu de deo dicitur ab eterno:dñiz in actu ex tempore:ita lex si importat habitum ligādi sic ab eterno fuit in dispositione ad ligandum:⁊ ad hoc vt creature rationali imprimatur:⁊ isto modo dicitur lex eterna. Si autez importat actum ligandi non fuit ab eterno: quia non imprimēt in effectu nisi in tēpore. ¶Quantum ad scōam considerationem legis eterne.s.quiditatē:quia dicunt ꝙ de vna quaqz re ꝑmo oportet cognoscere: quia est: deinde quid est. Aduertendum est ergo ſm Alexan. vbi supra.q.ea.ar.3.ꝙ notio legis diuine siue eterne potest tripliciter considerari ¶Primo ſm ꝙ habet respectum ad bona et mala simul:⁊ ſm hanc considerationem datur diffinitio ipsius legis ab Aug.lib.j.de li. arbi.di.vt breuiter eterne legis noticiaz que impressa nobis est quātum valeo verbis explicem:ea ē qua iustum est vt omnia sint ordinanda.hec ille. Lex enim eterna ſm quod est ius ordinandi respicit bona ⁊ mala: quia deus bona facit ⁊ ordinat. malum autez nō facit sed ordinat.vnde ordinare est actus cōmunis ipsius legis respectu bonorum ⁊ malorum. Nam ⁊ ꝓbus.5.ethicoꝝ.ait. Legalia sunt que a le.positiua fūt determinata:⁊ vnū quodqz eorum iustum esse dicimus.quanto ergo magis debet esse iusta lex eterna ⁊ diuina a q̄ leges oēs vt infra patebit originez traxerunt? Est igitur ista notio ipsius prout respicit bona ⁊ mala vt ordinentur eo modo quo dictum est. Justum est etiam vt omnia sint illa lege ordinatissima in gnē suo in hac vniuersali serie vniuersi: quia idem Augu. 8.super Geñ.dicit. Voluntas diuina subiji cit sibi primitus omnia:deinde creaturā corporalem spirituali: irrationalem rationali: terrestrem celesti. Scōo potest considerari lex eterna ſm ꝙ respicit generaliter tam creaturas rationales q̄z irrationales: ⁊ sic datur alia diffinitio Augusti.lib.de vera religione di. Lex eterna est incommutabilis veritas: que est lex omnium artium: ⁊ lex omnipotentis artificis. hec ille. Conuenit autem illa ratio vel diffinitio legis eterne. Inquantum enim est ars omnipotentis artificis respicit causam diuinam que est ars ⁊ causa omnium bonorum: ⁊ q̄uis reperiantur artes etiam pernitiose sicut artes magice: tamen potest dici lex diuina causa omnium artium: sicut etiam est causa omnium legum:quia sicut proprie non est lex que mala est ⁊ facit malos.iurta illud philosophi.io. ethicorum. Legislatores ciues assuefacientes faciunt bonos:⁊ voluntas cuiuslibet legislatoris hoc est facere bonum ⁊ bonos. et ideo nō pōt dicit lex que speciem mali pretē dit: ita proprie non est ars que est mala: cuius ratio est in aperto. Ars enim imitatur naturā quātū potest.2.phyſicoꝝ.2.de anima. 7.methaphi.sed natura est bona: ergo nulla ars est mala:⁊ si ars mala est ars non est. Ars enim virtus ⁊ lex cadunt sub ratione boni: sic vitiū peccatū ⁊ inertia cadūt sub ratione mali. Artes igitur magice sunt a lege diuina inquantum est ibi virtus siue veritas:non autem inquantum est ibi falsitas ⁊ malicia:nec sunt proprie artes: quia illusio demonum est principium earum. diffinitur ergo lex eterna per comparationem ad omnia bona generalr qua deriuātur ab arte prima eterna: que est causa omnium. Ait enim ꝓbus.12.methaphi. ꝙ celum ⁊ natura dependunt ex tali principio quod in actu puro ⁊ simplici actimobili consistit: ⁊ hec est p̄ma causa. hec ille. Sed nota ꝙ quedam fūt bona que a lege diuina ⁊ eterna procedunt i mediate:sicut illa q̄ ꝓcedūt ab opatōe dina. Quedam mediate sicut illa que procedunt ab operatione humana. Dicitur ergo lex cē omnium artium vt intelligat esse regla operationum bonaꝝ a creatura rōnali. Dicit aūt lex oipotentis artificis ſm ꝙ est regula illoꝝ bonoꝝ que imediate sunt a creatore. ¶Tertio pōt cōsiderari lex eterna ſm ꝙ respicit bona creature rōnalis spāliter:⁊ sic datur alia diffinitio Aug.lib.j.de liber.arbi.di.

UVA. BHSC. IyR_229

Lex eterna est sūma ratio cui semp obtemperandū est: per quā mali miseriā: boni beatā vitā merent: per quā illa que temporali ratione fertur rōneq; mutat. hec ille. Ad cui⁹ difficilis declarationē notādū est q; h diffinitio cōuenit legi eterne per cōparationez ad creaturā rōnalem sm q; ipsa lex est pncipiū ordinis rōnalis creature. Sed rōnalis creatura triplicem habet ordinē. s. ad deum: ad se t ad primum. Primo inquātū lex eterna est pncipiū ordinis rōnalis creature ad deū cui ordini per subiectionē t obedientiā: ideo dicit in rōne cui ob. est. Scdo inquātū ipsa est pncipiū ordinis rōnalis creature ad se dr per quā mali miseriā tc. q; homo sibi meret vel demeret penam vel gloriā. Tertio iquātum est pncipium ordinis ipsius ad primuz dicitur: per quā illa que temporalis est c⁹ rationalis est creatura ordinanda erat p leges temporales vt infra patebit. vt ergo ostendatur q; lex eterna est pncipium vniuersale ordinis rōnalis creature tot ponunt membra i illa diffinitione tc. q; si dicit ad illam partez per quā mali miseriā tc. in voluntate vestra consistit meritū vel demeritū. in lege autem premiū vel supplicii: ergo per legē eternam non meremur nec demeremur. Ad h rndet q; meritum considerari pōt dupliciter. vno modo dicit actus bonus dignus beatitudine malus dignus miseria: alio modo dicit meritum ordo actus boni ad premiū: vel actus mali ad penā. Actus ergo bonus primo mō est a libero arbitrio: sed ordo eius. s. act⁹ scdo mō ordinat⁹ ad pmiū est a lege eterna. Ideo carissimi exercitemus nos in virtutib⁹ t dū tempus habem⁹ operemur bonū fz apostolū ad Gal. 6. Tempore eni suo metemus: sz nō minus fugiamus vitia t peccata quib⁹ lege eterna parant supplicia. Nam Augu. sequit di. Lex eterna incōmutabili stabilitate firmauit vt sit in voluntate meritū in beatitudine t miseria premiū. h Alexan. vbi sup. Quātū ad tertiū. s. legē eterne stabilitatem. sciendū q; lex eterna est imutabilis: qō pbat tripliciter. Primo aucte Aug. di. in lib. z. cōfes. Ignorabam iustitiam veram interiorē: non ex cō suetudine iudicantē: sed ex iustissima lege dei oipotentis qua formarent regionuz mores: cui ipsa vbiq; t semp non alibi alia nō alias aliter. hec ille. ergo est imutabilis. Scdo idē probat aucte eiusdem Aug. di. in lib. de vera religione. Quis dubitat eam. i. illam legem interuallis locoz t temporz: nec maiorez esse nec minorē: cum potentia superet omnia. h ē eni lex omnium artium cū sit omnino imutabilis. h ille. Tertio idem pbat auctoritate Jaco. p. di. Apud quē. s. deum qui est lex eterna non est transmutatio nec vicis. ergo lex eterna est imutabilis. Que oia sane intelligēda sunt sm doctrinā Alexan. vbi supra. ar. 5 scz q; lex eterna vno mō est imutabilis: alio modo mutabilis. Ait enim Greg. q; de⁹ nō mutat consiliū sed sniam: t appellat ibi consilium ratio diuina: sm quā diiudicat t disponit omnia. snia aut vocat ipse temporalis effectus qui sequit. Primo mō lex diuina est imutabilis. Scdo mō est mutabilis: qa ipse temporalis effectus sequēs ex ipsa quotidie mutat: sed ipsa ratio sm quā diiudicat t disponit: t ab ipsa deriuant ipsi effect⁹ sem per manet imutabilis. Qō confirmat Augu. lib. q. super Exō. q. 67. di. Lex dei sempiterna est quā consulunt oēs pie mentes: vt qō i ea inuenerunt: vel faciant: vel iubeant: vl vetent: sm q; illa icōmutabili virtute precipit. q; si dicitur precepit aliquando deus duas hē vxores. modo aut vetat. ergo aliquando precepit qō modo vetat: ergo lex diuini pceptionis est mutabilis. Ad h respondet q; tal mutatio facta est ratione alicuius temporis qō subiacet legi eterne t eius preceptis. Unde Aug. in lib. confessionū inquit. Aliqua licuerunt in antiquo seculo iustis que modo non licent: quia illis precepit dns vnum: istis aliō pro temporalibus causis. hec ille. Mutat. n. vobis languentibus bonus medic⁹ precepta quia mutabilis est nostra valitudo: ita diuina prouidentia cum sit omnino imutabilis mutabili tamen creature varie subuenit: t p diuersitate morboz alijs alia iubet. t sic patet prima pars huius sermonis.

¶ Scda pars ciusdē sermōis de attributiōe legis eterne ad diuinas personas sm diuersas consideraciones.

Secundo in hoc sermone aduertendum est q; patri t filio t spiritui sctō lex eterna attribuitur: qō sic deducit t declaratur. In quacūq; lege. z. reperiri necesse est. s. auctoritas: veritas: t bonitas. t h sm tria que concurrunt ad hoc q; sit lex. s. pncipium: forma: t finis. Primo ratione pncipij debetur ei auctoritas; quia nihil potest

UVA. BHSC. IyR_229

esse principium legis non habens auctoritatem. ⁊ ideo institu. de iur. naturali. §. Quodcũqz. Quodcũqz igitur imperator per epl'am constituit: vel cognoscens decreuit: vel edicto precepit: legem esse constat. hec ibi. ⁊ hoc est propter eius auctoritatem. Respiciẽdo ergo le. eternam quãtum ad principium ⁊ auctoritatem dicitur in deo ꝑm rationem vel intentionẽ potestat⁊: ⁊ sic appropriatur persone patris. Ait enim Aug. ad confirmationem super Gen. de⁹ creat naturas bonitate: voluntates ordinat potestate: vt nec sit natura que ab eo non sit: nec voluntas bona cui nõ presit: nec mala qua bene vti non possit. potestas ergo in deo est ꝑncipium ordinis. si ḡ lex eterna est ꝑncipium ordinis: ergo appropriatio persone patris. s. ꝑm rationem ptãtis ⁊ principij. ¶ Scdo vero ratione forme debere legi veritas: quia lex nunq̃ fertur sine recta ratione: ⁊ sic lex eterna appropriatur Sapie. ⁊ ita persone filij. Sicut enim appropriatur ei iudicium: quia Jo. 5. Omne iudicium dedit filio. bene Aug. in lib. de vera religione dicit. Pater non iudicat quẽq̃: sed omne iudiciuz dedit filio: ⁊ spiritualis homo a nemine iudicat. i. a nullo homine: sz ab ipsa sola lege ꝑz quã iudicat omnia. ħ Alexan. vt supra ar. 4. Jdeo verissime ait apostolus. 2. corin. 5. Oportet nos exhiberi ante tribu. xp̃i ex quibus confirmat propositum: quia vz. si omne iudicium datum est filio: qm̃ solius veritatis siue sapientie est iudicare: ⁊ iudicium ꝑm legem debet fieri ꝑm dictum Aug. ergo lex in deo ꝑm rationem veritatis est appropriata filio. ¶ Tertio ratione finis legi detur bonitas: quia lex non est nisi ad bonum: vñ a ꝑhis moralibus solet sic lex diffiniri. Lex est sanctio sancta iubens honestũ ꝓhibensqz cõtrariuz: ⁊ sic lex eterna appropriatur spiritui sancto: qr i ps. 18. dicit. Nec est qui se abscõ. a ca. eius. s. spiritus sancti ꝑm glo. Jpse ḡ appropriatur ꝑm rationẽ bonitatis. Ex quibus omnibus elicitur ꝙ sequentes actus diuersi mode deriuãtur a lege eterna. Nã impare ⁊ vetare sunt illius legis ratione auctoritat⁊ Consulere vero ⁊ permittere sunt ipsius rõe veritatis. punire autez ⁊ premium dare sunt ipsius ratione bonitat⁊: ⁊ sic oportet ꝙ i lege inueniatur ratio vel intentio potentie vt precipiat vel prohibeat. Ratio veritatis vel sapientie vt possit permittere vel consulere: insuper ⁊ ratio bonitatis vt puniet maliciaz et premiet bene facta. Ceterum apparet ex his etiam ꝙ predicti actus respicient vires aĩe. nam consulere ⁊ permittere rationalem respiciunt: quia sunt actus virtutis ⁊ sapientie imperare ⁊ vetare respiciunt irascibilem. punire vero ⁊ premium tribuere pertinet ad cõcupiscibilem. ⁊ sic patet scda pars.

¶ Pars tertia huius sermonis in qua declaratur que leges procedant a lege eterna: ⁊ que non: ⁊ que sunt effectus ipsius legis.

Tertio in hoc sermõe circa legis eterne originem tres sunt consideratões Prima dicitur negatio. Scda confirmatio. Tertia fructificatio. ¶ Quantũ ad primam sciendũ est ꝑm Alexan. vbi supra. q. 2. ar. j. ⁊ Tho. j. 2. q. 93. ar. 3. ꝙ nullo modo cõceditur leges iniquas esse a lege eterna: imo poti⁹ negat: cuius ratio in aperto est. nam voluntas dei non potest esse ꝑncipiuz vel causa male voluntatis: quia deus nõ est causa malorum. ergo nec lex eterna legum iniquaruz. non enim inuenitur mali causa efficiens: sed tm̃ deficiens: vt dicit Aug. ꝙ si dicitur iam ẽ determinatum supra ꝙ lex eterna est qua iustum est vt oĩa sint ordinatissima. ergo si oĩa ordinantur etiam leges inique ab illa ordinantur: sed omnia ordinata a lege diuina deriuantur ⁊ finiuntur ab ipsa. ergo le. inique deriuant ab ipsa. Respondet ꝙ malum inquantum malum non est ordinatũ: quia i eo ꝙ dico maliciam dico defectum a debito ordine. ⁊ ideo malicia est inordinatio ⁊ maluz ratione non est ordinatum: sed qd dicitur inordinatum ħ est ratione subsistentis: qr ipsa ordinatur ad supplicium eternum per legem diuinam: ex quo noluit ordinari ad gloriam. Et ideo non valet consequentia: est ordinatum a lege eterna: ergo est deriuatum ab ea Vnde Jsa. x. Cõminat talibus illas leges condentes. di. Ve qui condunt le. iniquas ⁊ scribentes iniustitias scripserunt ⁊c. ibi totũ. Sed hic oritur dubium de illa lege de qua loquitur apostolus ad Ro. 7. s. Video aliaz legem in mente mea repug. l. men. mee. vbi dicit glo. Fomes peccati recte dicitur lex: quia legitime factum est vt qui non obediũt suo superiori eis non obediat suum inferius scz caro: cuius. s. illa lex ꝓcedit a lege diuina Ad quod respondet per Alexan. vbi supra. ꝙ fomes importat quãdam inordinationem ⁊

UVA. BHSC. IyR_229

defectum ex peccato Ade:eo q̄ non obedijt caro spiritui vt dicit glo.prealligata. Fomes igit̄ pena est.s.seditatis ⁊ passibilitatis. Prio igitur modo.s.fm q̄ lex seditatis vocatur ab apostolo lex peccati: ⁊ sic non est a lege eterna sed a diabolo:q̄ fm glo. Ro.7. consortio carnis anima maculatur peccato: ⁊ h̄ q̄druplici ratione. Primo quia facit animā ream idest obligatam ad penam. Scō maculat eam.s.deformando dei imaginem in ea:⁊ ita his duobus facit animam indignam gloria ⁊ obligatam facit ad penam:sed hī duo reat⁹ tolluntur per baptīsmū. Tertio quia fm glo. ibidem.hec lex est mala qua quilibet carnali consuetudine implicitus astringit̄. Nam implicat hominem ⁊ astringit ad concupiscentiam carnalem:siue reddit difficilem ad bonum. Quarto dicitur mala illa lex: quia ad eam diabolus accedit vt suggestionib⁹ malis fm predictam glosam decipiat: ne faciat homo que lex precipit: ⁊ illa duo vltima remanent etiam post peccatum. Dis igit̄ q̄ttuor modis lex fomitis est lex peccati dicēs inordinationē. vnde glo. super illud Ro.8. Lex spirit⁹ vite in Christo Jesu liberauit me dicit Due leges bone sunt. Lex spiritus q̄ peccatū tollit. Lex Moysi que peccatū ostendit. Lex peccati mala que reos facit:q̄ ergo lex peccati facit reum ⁊ est mala. isto modo non est a lege eterna. ab ea enim nullum malum procedit vt dictum est. Scō modo.s. fm q̄ est lex passibilitatis ⁊ afflictiōis:q̄.s.affligit aiaz sic ipsa est a deo ⁊ a lege eterna. Vnde glo. super illud ad Ro.7. Scio q̄ non habitat in me hoc est in carne mea bonum ⁊c. sic dicit. Manet lex carnis in corpore tenens robur diuine sententie date in Adam.hec ibi. Afflictio aūt illa dicit bonum ⁊ ordinem ad diuinam iustitiam vt.s.homo coactus redeat et conuertatur ad deum.ex hoc eni q̄ aia videt ita se deiectam ⁊ tante vilitati subiectā citius cōuertitur ad deum. Et ideo quo ad hec ab ipsa lege eterna a qua est omne bonum ꝓcedere ⁊ emanare videtur. ¶ Quātū ad scōaz in hac parte cosideratione sciendū. hēt ab oibus sanctis ⁊ theologis affirmari.s.le.nālem ⁊ inditam mosayca ⁊ humanā a le.eterna manasse: dequibus omnibus fiet pticularis mentio in sequentibus sermonibus. Lex eni naturalis ⁊ mosayca sunt bone.⁊ ideo a lege optima deuenerūt:quia fm Plato. Omne tale per participatōez ꝓcedit ab eo qō ē tale per essentiam: sicut caliditas in ferro ignito procedit ab ipo igne calido per essentiā. Sili modo omnes bonitates legum temporaliuz procedunt a lege sume bona.s.eterna. Solus enim deus:vt habet Luc.8. Bon⁹ est p cētiam.s.a quo deo ⁊ in quo lex eterna rcpitur iurta illud Aug.lib.22.contra Faustum. Lex eterna est ratio diuinalis. voluntas dei ordinem nālem conseruari iubēs perturbari vetans.hec ille. ¶ Quantū ad tertiā in hac pte considerationē sciendū est tres effectus duplicatos a lege eterna ꝓcedere.ꝓmi sunt pcipere respectu boni:⁊ ꝓhibere respectu mali Scōi sunt consulere respectu boni:⁊ ꝓmittē respectu mali. Tertij sūt punire: ⁊ h̄ respectu mali:⁊ premiare respectu boni. Primi igit̄ effectus leg⁹ eterne sunt precipere ⁊ ꝓhibere circa quos aduertendū fm q̄ theologi ꝛcludunt. q̄ deus non pōt precipere nec ꝓhibere contra legē nature. Nam Aug.ait q̄ creator nature nihil facit contra nāz: quia sic faceret contra se:⁊ sicut se habet creator ad naturaz sic lex eterna creatoris ad legē nature:q̄ creator per legē eternā non pōt precipere ꝯtra legē nature. Sz aduertendū est q̄ lex nature pōt dici tripliciter. Aut fm illam summam nāz in deo que regulat alias:⁊ sic contra le. nature nō pōt deus. Aut dicit lex nature fz ordinem creature ad creatorez fm subiectionem:vt de ea faciat creator quicqd vult ⁊ ei obediat natura:⁊ isto modo ēt non pōt deus cōtra nām sicut nec ꝑ se. Aut pōt dici lex nāe fm cursum ipsius nature inditū:⁊ hoc mō ꝑ le.nature bñ pōt ꝓcipere. Non pōt etiā deus precipe:aut ꝓhibere ꝓtra ꝓcep. decalogi: q̄ sane est intelligendū fm theologos:q̄ dicunt q̄ precepta decalogi emanāt a lege siue a iure nāli. ius aūt nāle respicit ordinez creature ad se vel ad creaturā aliquā. insup respicit ordinē creature ad deū. Primo mō igit̄ iquātū precepta emanantia a iure nāli respiciunt ordinē creature ad se vel ad aliam creaturā: sic contra illa ꝓcepta pōt ꝓcipere deus ⁊ ꝓhibē q̄ expresse patuit Exō.12. vbi precepit hebreis expoliationem egyptiorū:q̄ erat cōtra illud preceptum. Non furtū facies. ¶ Scō modo aūt inquātum precepta emanantia a iure naturali respiciunt ordinem creature ad deum:vt quelibz creatura deo subijciat: ⁊ ad deum tendat tanq̄ ad finem: contra ista pre

UVA. BHSC. IyR_229

cepta non potest deus facere aut ꝓhibere: q̄ sic faceret contra se. Scd̄i effectus le. eterne sunt consulere ⁊ permittere. dat enim consilium de bonis expedientibus ad profectum salutis nostre: ⁊ ad maiorem perfectionē conducentibus. qd̄ expresse claret in euāgelio discurrenti per consilia castitatis Luc. 12. Sint lumbi vestri precincti ⁊c̄. paupertatis. Mat. 19. Si vis perfectus esse ⁊c̄. ⁊ alioꝝ multorū que breuitatis gratia omitto. Insuper ꝑmittit mala fieri. Condecet enim naturam rationalem liberam esse vt faciat quod vult. vnde glo. super epistola ad thimo. dicit. Libertatez rationali creature nō negauit. potestatē vero qua iuste malos ordinaret sibi tenuit. hec ille. Ex quibus elicitur ꝙ deus permittit mala fieri: aut ꝓpter maiora mala vitanda: aut ex seueritate diuini iudicij ꝓpter maiora mala cumulāda vt qui in sordibus est sordescat adhuc Apoc. vlti. ꝓpterea Aug. dicit in lib. ꝯ Fau. Ad naturalem iustitie ordinē pertinet vt aut peccata non fiant: aut impunita eē nō valeant. Ex quo patet ꝙ lex eterna si ꝑmittit mala fieri: tamen non ꝑmittit ea esse impunita. Vltimi effectus le. eterne ex precedētibus sequētes sunt premiare bona ⁊ punire mala. Non enim potest deus virtute huius legis facere qn bona merita retribuat ⁊ mala puniat. potentia saltem ordinata ab illa le. eterna. Ideo dum tempus habemus opere. bonum. quia ſm apostolū ad Gal. 6. tēpore suo metemus illam. s. gloriam de qua loquit Aug. in lib. de clementia. Que erit bene operantium gloria q̄ grandis ⁊ sūma leticia: cū populum suum ceperit recensere: ⁊ meritis atqz operibus nostris promissa premia contribuens: pro terrenis celestia: pro temporalibus sempiterna: pro modicis magna prestare: offerens nos deo patri: cui nos sanctificatione restituit. eternitatem nobis imortalitatemqz largiri: ad quā nos sanguinis sui verificatione reparauit: reducens ad paradisuz denuo facere regna celorū fide ⁊ veritate sue pollicitationis aperire. hec ille. Verum non minus caueamus a vitijs vetitis ⁊ peccatis: quia per legem eternam impunita non permanebunt: qn potius ſm qualitatem criminum acrius ab ipsa cruciabuntur. Vnde idē Augustinus super Jo. sermone. 89. scribit. Ille perire deo dicitur qui ab illa beatitudie quā dat sanctis suis per suppliciū separatur. Tanta autem est suppliciorū varietas: q̄ta est diuersitas peccatorum: que quomodo se se habeant altius iudicat sapientia diuina quam coniecturans scrutatur: aut effat̄ humana. Vnde idem contra donatistas lib. 4. de baptismo. confirmat di. Nec dubitandum est quidem penas ipsas quibus cruciabuntur qui regnum dei non possidebunt ꝑ diuersitate criminum diuersas esse: et alias alijs acriores: vt in ipso igne eterno pro disparibus ponderibus peccatorum sint disparia tormenta penarū. neqz enim frustra ipse dominus ait. Tolerabilius erit sodomis q̄ vobis in die iudicij: sed tamen ad non possidendum regnum dei tantūdem valet ex vitijs illis quod eligeris mitius q̄ vel plura vl̄ vnū quod perspexeris grauius. hec ille. ergo carissimi insudare debemus vt supplicia illa eterna vitemus ⁊ gaudia illa mereamur. ⁊c̄.

¶ Feria scd̄a post dominicaz in sexagesima in qua tractatur de veritate ⁊ stabilitate legis naturalis. Sermo. 9.

Ic effugi manus eius. Iteruz vbi supra. Dicto de lege eterna: nunc conuenit de legibus ab illa origine trahentibus pertractare. presertim de lege naturali ab illa sine medio aliquo procedente q̄ veritatem doc. noster irrefragabilis Alex. de ales loco superi⁹ q̄pluries ānotato clare demonstrat triplicem asseuerans esse legem naturalem. Quedam enim est lex naturalis que respicit ordinem rationalis creature. de qua glosa super illud Ro. 2. cum gentes que leges non habent ⁊c̄. sic dicit. Lex nature est qua intelligit vnusquisqz ⁊ sibi conscius est quid sit bonum: ⁊ quid sit maluz: de qua ifra Quedam vero lex naturalis est respiciens ordinem irrationalem creature sensibilis: de qua Isidorus lib. 2. ethimologiaꝝ dicit. Lex naturalis ē qua natura docuit omnia aialia Quedam est lex naturalis respiciens ordinem creature omnis. s. irrationalis ⁊ insensibilis. de qua dicit Augustinus lib. soliloqoꝝ

UVA. BHSC. IyR_229

Deus cuius legibus rotantur poli ⁊ cursus suos sidera peragũt. hec ille. Scdm has igit leges naturaliter est lex naturalis a lege eterna: quia omnis bonitas est naturaliter a lege eterna hoc ẽ a bonitate diuina ⁊ eterna: Ergo cum omnis lex naturalis sit bona: cuz ⁊ a lege eterna. Tamen prima propinqus q̃z cetere: ꝑm ꝙ creaturam rationalez cõstat propinquiorem esse deo: q̃z sensibilem ⁊ irrationalem. In presenti igitur de lege naturali creature rationalis tractatur: vt illam imitando vnusquisqz cum Paulo apostolo dicere possit sic. s. illaz seruando ef. ma. ei⁹ .s. diaboli: de qua tres considerationes faciẽde sunt. Prima dicitur verificatio. Secũda mutatio. Tertia contentio.

¶ Prima pars in qua tractatur de verificatione: diffinitione: ⁊ creatione legis nãlis.

Primo in hoc sermone circa verificationem legis naturalis tria notãda sunt. Quorum ꝑmum dicitur probatio. Scdm diffinitio. Tertium creatio. ¶ Quantam ad ꝑmum probatur triplici via esse legem naturalem. Hec Alex. secũda parte summe. tractatu de lege nãli. arti. ꝑmo. Primo ratione sic. Scdm sententiã phoꝝ cognitiua habet ꝑncipia veri sibi innata ⁊ notõem illorum sicut istoruz. Omne totum est maius sua parte: ⁊ de quolibet est affirmatio siue negatio. Sed virtus motiua siue voluntas non est minor: q̃z cognitiua. Est enim regina in toto regno anime imperans cognitiue. Igitur sicut cognitiua habz virtutem innatam sibi conuenientem: ita ⁊ motiua habet regulam sibi inditam ꝑ quaz regulatur in bonum: ⁊ hec dicit lex naturalis. Ergo pz propositu. Confirmatur illa ratio sic. Creatura rationalis est debitrix volũtarie faciendi bonum ⁊ vitandi malum. Si ergo non potest facere bonuz: nec vitare malum nisi prius cognoscat iuxta dictuz phi. 3. de aia. Voluntas nõ fertur nisi in precognitum. Necesse est naturalr habere notitiã boni faciendi ⁊ mali fugiendi: ⁊ insuper necesse est habere ꝑncipia per que reguletur faciẽdo bonum: ⁊ fugiendo malum. Illa autẽ sunt a natura. Ergo a lege nãli indita: ergo ipsam esse manifestuz est. Scdo probat auctoritate veteris ⁊ noui testamenti. Nam in veteri testamẽto eccl'ia. 17. scribit. Addidit illis disciplinam ⁊ legem vite. glo. nãlem quam dedit hoi: vt subijcẽt suo creatori: ⁊ btõꝝ in se honorificentiã custodiret. Ergo lex nãlis est. Preterea in nouo testõ Roma. 2. apl's ait. Cum. n. gentes q̃ legem non hñt ea que lege sunt nãli faciunt: eiusmodi legẽ non habẽtes ipsi sibi sunt lex q ostendũt op⁹ legis scriptũ in cordib⁹ suis. Hec ibi. vbi glo. dicit. Opus legis hñt scriptũ. i. firmiter impressum in cordibus suis. i. rõni eoꝝ dum illa opa laudant q̃ lex iubet: illa dãnant q̃ lex ꝓhibet. Cum ḡ illa sint nãlia cuilz hoi: pz ꝙ lex naturalis est

Tertio idem ꝓbatur exẽplo. s. insensibilium ⁊ sensibiliũ irrõnabilium. Primo pz exẽplo isensibiliũ: qꝛ vt di. glo. sup illd Ihere. 31. Si defecerint leges iste ⁊c. In sole luna ⁊ stellis sunt leges: qbus nãliter dirigunt in finem. Patet etiaz exẽplo irrationabiliũ sensibilium: qꝛ vt dictũ est supra ꝑm Ysidorum Lex nãlis est quam nã docuit oia animãtia Cuz igit creatura rõnalis ꝑfectior sit omnibus istis: necesse est ponere ꝙ habeat legem nãliter sibi inditã qua dirigatur ⁊ inclinetur vnde Augu. sermo. 2. de sermone dei in nr̃o ca. 3. ait. Nulla est aia q̃uis peruersa: q̃ tñ rõcinari non possit: in cuius ꝯsciẽtia non loquatur deus. Quis eniz scripsit in cordibus hoium legem nãlem nisi deus: de quo apl's Cum. n. gentes que legem non habent: naturaliter que legis sunt fa. ⁊c. Et idem sup Jo. sermo. 48. Legem inqt naturalez homines habent in corde defixam. Quod tibi nõ vis fieri: alij ne feceris. Nunquid hec de paginis distinctio cum in natura ipsa quodãmodo legitur? furtuz non vis pati? vtiqz nõ vis. Ecce lex in corde tuo est. Quod non vis pati: facere noli. Hec ille. ¶ Quantum ad secũduz in hac parte qd dicitur diffinitio: aduertendum est legem nãlem sic diffiniri: sic dictum est in exordio per glosaz Ro. 2. s. lex naturalis est qua intelligit vnusquisqz: ⁊ sibi cõscius est ⁊c. Ad cuius declarationez tria nõ.

Primo ꝙ lex naturalis primo ⁊ ꝑncipalr est habitus facultatis: quia nullo modo primo ⁊ per se dicitur esse in ratione ⁊ voluntate: sed in facultate: quia ipsi. s. facultati debet auctoritas ⁊ possibilitas: ⁊ aperte eius flexibilitas. Et ideo lex nãlis cuz se teneat ex parte auctoritatis: possibiliat ⁊ flexibilitat dicitur esse principaliter in facultate: tanq̃z regula facultatis: quod pz per exemplum. Nam

UVA. BHSC. IyR_229

ſicut grauitas ſiue ponderoſitas in grauib⁹ regulat totum motum grauis :ꝛ dicitur lex ipſius motus:ita lex naturalis regulat p̃ncipaliter motuꝫ ipſius naturalis creature in eo quod faciendum eſt. Secundario ꝛ con ſequenter lex naturalis eſt actus rõnis:ideo dicitur in diffinitione. Lex naturalis eſt qua quis intelligit ꝛc. Eſt etiam conſequẽter ha bitus voluntatis: ideo ſeqtur ꝛ ſibi conſcius eſt ꝛc̃.non tamen q̃ lex naturalis ſit conſciẽ tia vel finderesis:cuius conueniat in hoc qõ eſt regulare. Differunt tamen quantum lex eſt regula facultatis p̃ncipal⁹ vt dictum eſt: mediante aũt ⁹ſcientia eſt regula rationis. Mediantevero finderesi que eſt ſcintilla cõ ſcientie eſt regula ipſius voluntatis:quod p̃z inductiue. Lex enim primo artando facultatem dictat in faciando qd faciendũ: ꝛ qd nõ: qm̃ in faciente eſt flexibilitas ad bonum vel ad maluꝫ. Lex.n. dictat ei bonũ faciendum:ꝛ malum vitandũ. Poſt hoc ſequit in rõne iudicium: ꝛ formatur cõſcientia alterius facto iudicio: qõ ſic debꝫ eſſe. Sequit finderesis ſcintilla.ſ. ⁹ſcientie ſtimulãs voluntatẽ ad bo num faciendũ:ꝛ maluꝫ dimittendũ. Et ideo lex per ſe iudicat ꝛ regulat facultatem. Mediante vero ⁹ſcientia:hoc eſt ſm̃ q̃ ratio ac cipit iudicium legis regulat rationeꝫ. Legis enim ratio eſt ⁹ſcientia: qm̃ conſcientia ex le ge formaſ. Mediante aũt conſcientie ſcintil la.i.finderesi regulat voluntatẽ. Et ideo bene dicitur. Lex naturalis eſt qua quis intẽdit: ideo facit ſibi ⁹ſcientiam hoc bonum eſſe fa ciendum:vel illud ꝛ illõ malum dimittẽduꝫ

Scõo nõ q̃ cum concordant tria de inten tione liberi arbitrij.ſ.facultas:ratio:ꝛ voluntas:iurta illud Auguſt. in libro de libe.ar. Li berum arbitriũ eſt facultas rõnis ꝛ voluntatis:ꝛ ad illam ⁹paratur lex nãlis. Scõm illas comparationes habet triplicez actum.

Primus eſt ligare quem bꝫ per ⁹patõem ad facultatem:ꝛ hoc q⁹ facultas bꝫ de ſe libe ram inflexionẽ:ideo reſpectu illius bꝫ ligare.

Scõs actus cui⁹ eſt oñdere quẽ bꝫ p ⁹pa rationem ad rationeꝫ: ꝛ hoc ſm̃ intentõem qua lex dicit:eo q̃ in ea legatur:ſicut dic Yſi dorus. 4. ethimo. Lex a legendo dicit. Ter tius actus eſt inſtigare ſiue mouere ad bonũ faciendũ:ꝛ malum vitandum.quem habet p ⁹parationem ad voluntatẽ:q⁹ ſm̃ Yſidoruꝫ vbi ſupra. Jus naturale cõmune oĩuꝫ vbiq; inſtinctu nature nõ aliqua inſtitutione habet. Reſpectu igit facilitatis lex naturalis dicit: ſicut ligans ꝛ artans. reſpectu rõnis ſicut il luminans rationem. reſpectu voluntatis ſiẽ bonum p̃ſuadens ꝛ ad illud inſtigans: ꝛ ſic participat naturam vtriuſq; habitus.ſ.ratio nis ꝛ voluntatis. Tertio notandum eſt q̃ quedam lex naturalis eſt infra liberum arbi trium:ſm̃ q̃ dicit Damaſcenus. Quedaꝫ vi res ſunt que obediunt libero arbitrio: ſicut ẽ vis generatiua:que libero arbitrio ſubijcit:ꝛ illa eſt quaꝫ natura docuit omnia animãtia: ſicut eſt lex generationis. Quedam eſt lex na turalis ſupra liberum arbitrium: ſicut lex in creata: que eſt lex illius ſue nẽ increate. Et ſic dicitur Roma.xj. ſuper illud. Tu ⁹tra na turam inſertus es in bonam oliuam:ait glo. Contra illam ſum maꝫ nẽ legeꝫ a notitia re motam ſiue impio:um:ſiue inferioꝝ: tamẽ deus nullo modo facit quaſi contra ſeipſum non facit. Quedam vero eſt lex naturalis p̃ ter liberum arbitrium: ſicut illa que regulat motum virium que nõ obediunt nec ſubijci untur libero arbitrio:vt vult Damaſcenus: ſicut eſt vis digeſtiua retentiua:ꝛ huiuſmodi vires naturales. Et ſm̃ hanc eſt appetitus determinatus in vnoquoq; :ꝛ in nobis per hanc eſt appetitus naturalis felicitatis. Vn de propter hoc dicit Augu. ſuper geneſim q̃ ſunt leges ſm̃ quas ſpes vite habet appetit⁹ determinatos: quos etiã mala voluntas nõ poteſt excedere. Quedam inſuper eſt lex na turalis extra liberum arbitrium:ꝛ ſic dicitur in decret⁹ di.i.in p̃ncipio. Jus nature eſt qõ in lege ꝛ in euangelio continetur:qua quiſq; iubet alij facere qõ ſibi vult fieri: ꝛ ꝓhibet alij iferre quod ſibi nolit fieri. Hec ibi. Et h̃ eſt quia ipſa a lege naturali extrahit vt p̃cepta moralia ꝛ huiuſmodi:de quibus infra. Quedam etiam eſt lex naturalis cum libero arbitrio:de quo hic loquit⁹:ꝛ in diffinitiõe di citur. Lex nãlis eſt qua quis intelligit. ꝛc̃.

Quantum ad tertium in hac parte decla randum qõ dicitur creatio.cõcludit q̃ lex na turalis vltimo modo ſumpta eſt tpalis crea tura:quod ꝓbatur tripliciter. Primo diſti ctione Aler. vbi ſupra q̃ lex naturalis vno modo dicit regula exẽplaris p̃ma: ꝛ ſic lex naturalis idez eſt quod lex eterna ꝛ increata

UVA. BHSC. IyR_229

Alio mō dicitur lex naturalis regula que est exemplum inditum aie ad cognoscendū qd faciendum ⁊ quid non: ⁊ hoc mō creata est ⁊ indita aie. Scō idez probatur ratione sic. Lex naturalis est corrigibilis: sed lex increata non: ergo ⁊tuz in lege eterna siue increata nō cadit mutabilitas. Ergo lex naturalis nō est increata: ergo creata ⁊ temporalis. Tertio idem probatur auctoritate ipsius glo. Ro. 2. di. Lex naturalis obscuratur ⁊ obtenebratur per peccatum: sed lex increata non potest obscurari. Ergo lex naturalis non est increata. Confirmat omnia paucis verbis Augu. sup psal. iii8. ℣mone. 22. versiculo a iudicijs. di. Tu deus interior intimis meis. Tu intus in cor de legē posuisti mihi spiritu tuo tanq̄ digito tuo: vt eā non tanq̄ ℣uus sine amore metue rez: ſ casto amore diligere: ⁊ dilectōe casta, timerē. Hec ille: ⁊ sic p3 ps ꝑma hui⁹ ℣mōis. ¶Secunda pars eiusdem sermonis in qua declaratur q lex naturalis de se est stabilis: ⁊tuis possit per peccatū deleri quo ad nos.

Secundo in hoc sermone circa legis naturalis mutationem tria notanda sunt. Quorum primum dicitur stabilitio. Secunduz deletio. Tertiū narratio. ¶Quantum ad primum sciendum ℣m Alex. vbi supra q lex naturalis quantuz ad essentiaz est stabilis: nec potest deleri quouis modo: nec per peccatum aliquod aut iniquitatem aliquam: sicut nec lux solis potest deleri per tenebram quantum ad essentiam ⁊ hoc probat triplici auctoritate. ℣Prima ē Augu. 2. ℣fessionum di. ℣Furtum certe domine punit lex tua: ⁊ lex scripta in cordibus hominum: quam nec vlla quidē delet iniqtas. Quis. n. fur patitur equo aio alium furari? Ergo nō est delebilis: sed stabilis. Scōa ē glo. Ro. 2. di. ℣Mō vſqz adeo in aia mea ima go dei terrenoꝝ affectuuz labe attrita est: vt nulla in ea lineamenta remāserint. ℣Non. n. omnino deletum est quod ibi per imaginez dei cum crearetur impressum est. Hec ibi.

Tertia est glo. super illud malach. 2. di. Custodite spiritum vestꝝ ⁊ vxorem adolescentie tue noli despicē tē sic di. ℣Noli de spiritu vxoris adolescētis tue. i. nālem legē in corde scriptam: que etiam incredulos cōpellit dicere. Deus iudicet: deus videat: ⁊ ipi cuncta inter me ⁊ te diuidenda ꝑmittо. Hec ibi. Unde insti. de iure nāli. §. sed nālia. dicit. ℣Naturalia qdem iura que apud oēs gētes peque seruantur: diuina quadam ꝓuidentia ꝓstituta: semp firma atq3 imutabilia semper manēt. Hec ibi. Ex qbus oibus p3 q lex nālis ē stabilis ⁊tum ad essentiā. ¶Quantū ad scōm in hac pte ꝓsiderandum qō dicit deletio: sciendum est q ⁊tuis lex nālis sit stabilis quo ad essentiā vt dictum est: tamē est delebilis quo ad effectum ꝑ malitiā iniquitatē ⁊ peccatum: quod etiam ꝓbatur tripliciter. ℣Primo rōne. sic glo. ℣Malach. 2. dicit. Nec vxor. ſ. lex naturalis residuum est spiritus nostri: quia nostro spiritui semper copulatur: que si recedit a nobis: statiz offendimus deū. Hec ibi. Si igitur lex naturalis recedit: p3 q deletur quo ad officium ⁊ effectū qui est incitare ad bonum faciendum ⁊ malum dimittendum: sicut dicitur domin⁹ a domo recessisse quando imperiuz amplius non habet in ea.

Secundo idem ꝓbatur exemplaritate. Sicut enim in eclypsi solis lux non deficit quātum ad essentiam vt expressum est: deficit tamen quātum ad effectum quem habet in nobis: que est illuminare. Eodem modo dicendum est in hac parte: quia lex naturalis que est ficut sol in anima: quanuis non deleatur quo ad essentiam in se delectari: aliquando quo ad effectum qui est animaz illuminare. ℣Non autem semp illam illuminat: sicut cuz anima auertitur a deo ⁊ obtenebratur ꝑ peccatum. Vnde tenebra peccati interposita inter deum ⁊ aiam ꝓhibet illum effectuz legis.

Tertio idez ꝓbat auctoritate glo. Ro. 2. di. super illud. Cum gentes tē. Nota q per nē nomen vt dictum est: negata sit gratia: ſ potius per gr̄az reparata nā: qua gratia interiozi hoie renouato lex iustitie scribit: quaz deleverat culpa. Ergo p3 q lex nālis delet quo ad effectum. ¶Quantum ad tertium in hac pte ꝓsiderandu3 qō dicit variatio diligēter pscrutandū est ℣m Ale. q lex nālis de ratione sua est imutabilis ⁊tum ad rōnem suoꝝ preceptoꝝ ⁊ sanctionuz: non tñ ⁊tum ad obseruatiōem ipsoꝝ. ℣Primo ergo ⁊tum est de rōne sua q sit imutabilis lex nālis ꝓbat tripl'r. ℣Primo rōne sic. Lex posita ab aliq̄ manente voluntate pctōris: ⁊ illo cui posita ē semp dz manere. Ergo cum maneat voluntas poncntis legem nālem, ſ dei q non mu-

UVA. BHSC. IyR_229

natur:iuxta illud malach.3. Ego deus ꝛ non mutor:ꝛ etiã manet ratio in creatura cui posita est: erit ꝛ ipa lex nãlis manens ꝛ inmutabilis. Scõ,pbat auctoritate canonica.di. 6.ca. Non est petñ.§. His itaqꝫ.vbi dicit. Moralia mandata ad nãle ius spectãt: atqꝫ ideo nullam mutabilitatem recepisse monstrantur. Mystica vero quantum ad superficiem a naturali iure putantur. Quantuꝫ ad moralem intelligentiaꝫ inueniuntur sibi annexa: ac per hoc ꝛ si ſm superficiem videantur esse mutata:tamen ſm moralem intelligentiam mutabilitatem nescire probantur. Naturale ergo ius ab exordio rõnalis creature incipiens:vt supra dictum est manet im mutabile. Tertio ,probatur exẽplo Augu. libro ꝙfessionuꝫ di. ꝙ sicut medicina est ars ĩmutabilis:ꝛ tamen medicus quandoqꝫ mutat precepta languentibus:sic ꝛ lex naturalis de se est immutabilis. Secundo aũt quantum ad obseruantiam ipsorum probatur triplici exemplo. Primum exemplum est qꝛ vt ait Ysidorus.4.ethimolo. Jure naturali cõmunis est omnis possessio: ꝛ omniuꝫ vna libertas:illa sanctio mutata est: vt modo iure gentiũ sit aliud proprium ꝛ rationabiliter propter iniquitatem hoium post trangressionem ꝓnioruꝫ parentum : vt declarabitur in parte sequenti. Secundum exemplum est: quia vt habet genesis.4. tempore Lamech qui primus plures habuit vxores fuit peccatum plures habere:quia vt dicit glosa ibi. Contra legem ꝛ naturam adulterium cõmittit:postmodum illud peccatum non fuit. vnde Jacob plures habuit vxores sine peccato Genesis.29.32.q.4.obijciũtur.ꝛ hoc ex dispensatione : quia omnia in figuram contingebant illis ſm apostolum prima corint.io. Tertium exemplum habetur a lege scripta superaddita:que conuenienter facta est vt illa duo p̃cepta legis naturalis scilicet omnia quecunqꝫ vultis vt faciãt vobis homines ꝛc. Mat.7.Luce.6.ꝛ di.j.in principio.ꝛ aliõ vꝫ Quod tibi non vis:alij ne facias. quod habetur Thob.4.ꝛ di.50. Ponderet. ꝛ.2.q.6. decreto nostro.ꝛ.io.q.j. Placuit. per scripturam antiquam ꝛ euangelicam clarius aperiuntur vt infra patebit. Non fuit tamen propie mutatio:sed supplementum legis naturalis. Nam ipsa dictabat in generali modo predicto. Sub hac enim generalitate comꝓhenduntur multa particularia: vt nõ occides non falsum testimoniuꝫ dices:ꝛ reliqua que in lege scripta particularius sunt aperta:ꝛ sic ꝑs secunda pars huius sermonis.

¶ Pars tertia huius sermonis in qua declaratur ꝙ in lege naturali continentur ea q̃ ordinant nos ad deum:ꝛ ad nos:ꝛ primuꝫ.

Ertio in hoc sermone tractãdo de t hijs que continentur in lege naturali sciendum est ꝙ in ea continentur ea que ordinant ad deum : ad seipsum:ꝛ ad proximum. Primo in illa continentur ea que ordinant nos ad deum: ad quoꝝ declarationem tres conclusiones ponuntur.

Prima vniuersalis. Secunda ꝑticularis Tertia specialis. ¶ Prima ergo conclusio vniuersalis est : ꝙ nos lex naturalis ordinat ad deuꝫ:quod probatur tripliciter. Primo sic. Naturaliter homo factus est ad imagidei:iuxta illud gene.primo. Faciamus hoieꝫ ad imaginem ꝛ similitudinem nostram. Sꝫ homo inquantum est ad imaginẽ dei factus habet cognitioneꝫ prime veritatis q̃ deus ẽ: quia ſm Augu. imago attenditur in potentia cognoscendi. Ex hoc vero ꝙ est ad similitudineꝫ:est in potentia ꝛ debito diligendi suam bonitatem:quia similitudo attenditur in potentia diligendi. vt dicit Augu. Et ꝓpter hoc in lege est:vt per ipsam ordinetur homo ad deum. Secundo,pbatur sic. Ait.n.Tullius in rhetorica. Jus naturale est quod non opinio genuit:sed quedam innata vis inseruit:vt religionem:pietatem:vindicationem : gratiam:obseruantiam:veritateꝫ. Et postea sequitur. Religio est pars iuris naturalis. Hec ille. Si igitur religio est que superioris cuiusdam nature quam diuinam vocant curam cerimoniamqꝫ affert . patet ꝙ lex naturalis ordinat nos ad deum. Tertio confirmatur sic per glo.eccĺia.17.di. Legem naturalem dedit deus homini: per quam subijceretur suo creatori : ꝛ bonoꝝ operum in se honorificentiam custodiret. Ergo in lege naturali est ꝙ homo subijciatur suo creatori ꝛ ꝙ ad ipsum ordinatur per obedientiam.

Secunda conclusio ꝑticularis est ꝙ lex naturalis dictat saltem implicite fidem vnius dei ꝛ redemptoris nostri:gubernatoris mũdi ꝛ remuneratoris vniuersi. Nam dic̃ Hugo ꝙ nunq̃ fides min⁹ habere põt : q̃ credẽ vnum deuꝫ oium dñm creatorẽ vniuersoꝝ :

UVA. BHSC. IyR_229

collatorem omnium bonorum ⁊ eorum qui in malis sunt: ⁊ eum querunt ⁊ expectant redēptorē. h̄ ille. Quāuis igit̄ in rōne ꝑticulari non possit legi fides articulorum in lege naturali potest tamen legi in ratione vniuersali. Lex ergo naturalis habet vnde possit dictare anime omnia necessaria ad salutem in vniuersali ⁊ i particularitate faciēdo credere ac assentire testimonio rationis. ¶ Tertia cōclusio specialis est ex precedenti sequens ꝙ sicut lex naturalis dictat fidez vnius dei implicite: ita etiam dictat ⁊ insinuat deum debere diligi sup̄ omnia: etiaz supra se: ⁊ ꝓpter se. Non tamen est causa efficiens lex naturalis huius dilectionis sed solum insinuat. Lex enim naturalis eo ꝙ naturalis insinuat ⁊ istigat deum diligere debere super omnia: sz non perducit. Et ideo preter hanc fuit necessaria lex gratie quā deus cōmunicat preparanti se ꝟm instinctum nature. Quāuis igit̄ non sit in potestate nostra tāq̄z efficiente per legem naturalem deū diligere super omnia est tamen illud in voluntate nostra tāq̄z imperante. Vnde glo. Eccle. 17. ait. Lex naturalis insinuat vt deum toto corde: tota anima ⁊ tota virtute diligamus: ⁊ mandata eius in dei ⁊ proximi charitate custodiamus. hec ibi. ⁊ loquitur de insinnatione: ⁊ non de ꝑfectōe Ex quib⁹ patet ꝙ lex nālis ordinauit hoīem ad deum. ¶ Scd̄o dico ꝙ lex naturalis ordinauit hominē ad seipsum. qd̄ patet tripliciter. Primo ex precedentibus correlarie. nā dictuz est ꝙ homo inclinatnr per legem naturalem facere alteri qd̄ sibi vellet fieri ⁊ nō facere alteri qd̄ sibi nollet fieri: ergo si ꝑ illa legis nāl̄ precepta homo ordinetur ad deuz ⁊ proximū multo fortius ad seipsum. Si eni vult bonum proximo in eo ꝙ vult illd̄ quod sibiipsi debet velle: hoc est diligere proximū per legem naturalem: ergo per eandem vult bonum sibi ⁊ diligit se. ¶ Scd̄o idem ꝓbat̄ auctoritate Tul̄. j. de offici. di. Animantium omni a natura tributū ē vt se corpus vitāqz tueatur declinetqz ea que nocitura videntur omnia que sunt necessaria ad vitam inqrat ⁊ paret. hec ille. Si igitur natura inclinat ad seipsam quātum ad corpus non est dubium ordinare etiā quātum ad animam. ¶ Tertio idem probatur ratione euidentie: nā ꝑ experientiam patet ꝙ nusq̄z datuz est in lege scripta preceptum de dilectione sui: sed bene de dilectione dei ⁊ proximi: q̄uis in lege naturali ad deum ordinemus ⁊ ad ꝓximum vt infra patebit. Qd̄ ideo non reperitur de dilectione sui: quia ad nosmetipsos non modicum ordinati sumus a lege naturali: nam diligendo deū diligit vnusquisqz seipsum. Ait enim Aug. in epistola. 46. ad macedo. Tunc quisqz diligit seipsum cum deum diligit. qui enim aliter se diligit prius se odisse dicēdus est fitqz iniquus: priuaturqz luce iustitie: quo aptiore ac p̄stātiore bono auersus atqz inde vel ad se conuersus ad inferiora ⁊ egra vtiqz cōuertitur: fitqz in ipso quod veracissime scriptum est. Qui amat iniquitatem. o. a. su. hec ille. ¶ Tertio ⁊ vltimo dico ꝙ lex naturalis ordinauit hominem ad proximū tripliciter. Primo circa matrimoniū vnius ad vnam Nam. ff. de iusti. ⁊ iur. l. j. §. ius naturale. scribitur. Jus naturale est quod natura omnia aīalia docuit: ⁊ postea subdit̄ hinc mar⁊ ⁊ femine coniugatio quā nos matrimoniū appellamus. de quo diffuse infra in precep. Nō mechaberis. Scd̄o ordinauit lex naturalis ad proximum circa rerum exteriorum communem possessionez: nam ipsa lege oīa sunt cōmunia: vt. 12. q. j. dilectissimis. Cōis enim vsus iniquit omnium que sunt in hoc mundo omnibus hominibus esse debuit. Preterea Aug. super Jo. di. 8. c. Quo iure. inquit Jure humano h̄ villa mea est: h̄ seru⁹ meus est. ⁊ infra tolle iura imperatorij: quis audet dicere h̄ villa mea est: h̄ seruus meus est: mea est domus. Ex quibus patet ꝙ proprietas est de iure positiuo: ergo non de iure naturali. igitur patet propositum. Amplius idem probatur sic. Arripere sibi alienum ⁊ appropriare est cōtra ius naturale. ergo appropāre sibi illud quod est cōmune est contra ius naturale: ergo iure naturali non debet esse proprietas: sed poti⁹ omnia debent esse communia. Sed aduertendum est ꝟm Alexan. ꝙ lex naturalis vt dictum est supra patitur vnitatem ⁊ varietatem: ꝟm diuersitatem tēporum respectu nostri. ⁊ ideo ꝟm diuersitatem temporum diuersimode dictat. Primo cum aliquid dictat vt bonum: ⁊ sicut in statu nature bene institute dictabat omnia esse cōmunia: ⁊ illo modo intelliguntur proxime dicta. Tunc enim non erat iniquitas. et iō pacifice vixissent. qlibet. n. accepisset nec̄iuz reliq̄ dimittēdo: ⁊ sic oīa eq̄nimit̄ ꝑtractassēt.

UVA. BHSC. IyR_229

In statu vero nature corrupte dictat. q̄ bonū est aliqd esse ꝓprium: alioquin boni egerent ⁊ non staret humana societas: qꝛ mali rapēt oīa: ⁊ nunq̄ꝫ esset par vel ꝯcordia: nec eēt nulla diligentia in laboribus ⁊ exercitijs. Secundo aliqd dictat vt equum ⁊ cōueniens: ⁊ illo mō dictat aliqua esse coīa: vt mare: littora: arenam: ⁊ huiusmodi. vt insti. de rerum diuisione. §. ⁊ qdez. ⁊ etiā dictat q̄ ea q̄ sunt appropriabilia si in nullius sint bonis occupāti ꝯcedūt. Vnde ea que terra mariqꝫ capiuntur ⁊ repiuntur sunt reperientis ⁊ capientis. Tertio aliqd dictat lex nālis: vt debituꝫ: ⁊ illo mō dictat q̄ in casu necessitatꝭ sint oīa coīa: quod etiam statutuꝫ est per leges: q̄ in lege nāli fundant. ff. ad. l. Ro. de iac. l. 2. § cum in eadem de furtis. c. Siqs ꝓpter necessitatem. cuꝫ sil̄ibus. In statu ergo isto oīa sunt coīcanda: hinc orit̄ illa lex nālis sepe dicta oīa quecunq̄ꝫ vultis ⁊c̄. Mat. 7. Nullus enim reperit̄ q in nec̄tate nō velit sibi subueniri. Tertio lex nālis ordinat ad ꝓximū quo ad ſuitutez ⁊ libertatē. Ait. n. Ysido. 4. ethi. di. j. ca. Jus nāle est cōe oīum nationū: eo q̄ vbiqꝫ instinctu nē: non ꝯstitutiōe aliqua habetur: vt viri ⁊ femine ꝯiūctio: liberoꝝ susceptio ⁊ educatio: coīs oīum passio: ⁊ omnium vna libertas: acqsitio eorum q̄ terra mariqꝫ capiunt̄. Hec ibi ⁊ insti. de iure nāli in p̄ncipio. Jus nāle est quod nā omia al̄ia docuit. Nam ius istud nunq̄ꝫ humani generis proprium est: sꝫ oīum aīalium que in celo: q̄ in terra: que in mare nascunt̄. Hinc descendit maris atqꝫ feīe ꝯiugatio quam nos matrimonium appellamus. Hinc liberoꝝ ꝓcreatio ⁊ educatio: ex qbus pꝫ q̄ sicut matrimoniuꝫ ⁊ passio oīum est de iure nāli: ita ⁊ oīuꝫ libertas. Sꝫ aduertendū est ſm doctrinaꝫ Alexandri q̄ est loq de nā dupl̄r. Primo ſm statum ante pctm̄: ⁊ tunc nō fuit seruit⁹. Et qꝛ lex nālis dictat coēm oīuꝫ libertatem ſm statum nē institute. vnde Augu. 19. de ci. dei. ca. 15. ait. Nullus in nā in qua p̄us de⁹ hoīez ꝯdidit seruus est hoīs aut peccati. Et ideo subijcitur homo hoī: qꝛ fecit se ſuuꝫ peccati. Hec ille. Scd̄o est loq de nā ſm statū nature corrupte: ⁊ sic lex nālis dictat q̄ necessaria est ſuitus ⁊ dn̄iuꝫ ad coercendā malorum ⁊ impioꝝ malitiā. Si. n. in libtate plures essent nullus cum eis viuere posset: vxores nō subiecte essent maritis: nec eis fidem uarent. vnde glo. sup illud Jhere. 4. Si cōtemnat mulier amatorem suum ⁊c̄. sic dicit videns eam seruire libidini sue ⁊ in se mutatam legem p quaꝫ quondā viro subiecta fuerat. Que oīa ꝯfirmat Augu. 15. de ci. dei. ca. 15. post p̄dicta verba ibideꝫ legit̄. Nullus autem in nā in qua post deus hoīem condidit seruus est hoīs aut peccati. Veruꝫ ⁊ penalis ſuitus ea lege ordinat̄ que nālem ordinē seruari iubet. perturbari vetat: qꝛ si ꝯtra eaꝫ legem nō esset factuꝫ: nihil esset pena in ſuitute coercentē. Ideo apl̄s monet seruos subditos esse dn̄is suis. Ephe. 6. Colo. 3. ad Titum. 2. ⁊ ex aīo eis cum bona volūtate seruire. s. vt si nō possint a dn̄is liberi fieri: liberaꝫ quodāmodo suaꝫ seruitutē faciant nō timore sub dolo: sed fideli dilectione seruiendo donec transeat iniqtas ⁊ euacuet̄ oīs p̄ncipat⁹ ⁊ potestas humana: ⁊ sit deus oīa in omnibus. Hec ille in illa scilicet superna gloria. Ad quam ⁊c̄.

¶ Feria tertia post sexagesimam de originatione tp̄e ⁊ creatōe legis mosaice. Ser. 10.

Ic effugi manus eius. iteꝝ vbi supra post tractatum de le. nāli: nūc de le. mosaica q̄ ad explanationem legis nālis a deo lata ē aliqua sunt breuiter vidēda quibus manus diaboli effugere valeamus: iuxta illud. Sic effu. ⁊c̄. De lege ergo mosaica tres sunt faciende ꝯsiderationes siue mysteria. Primum dicit̄ sua originatio. Secundum sua tempatio. Tertiū sua causatio ¶ Pars prima huius sermonis in qua declaratur quomō lex mosaica data est a deo per angelos.

Primo in hoc ſmone de legis mosaice ordine tres ꝯsiderationes annotant̄. Prima dr̄ ꝓbatio. Secunda mediatio. Tertia concessio. ¶ Quātum ad primam. s. ꝓbationem tripl̄r ꝯcluditur ⁊ ꝓbatur legem mosaicam a deo dataꝫ ratione: auctoritate: ⁊ exemplo. Primo ꝓbatur ratione vnica tali modo deducta. Sētentia est ph̄i primo thopicoꝝ di. Omne bonum hꝫ p̄ncipium ab vno: ⁊ in libro de secretis secretoruꝫ ad Alex. iteꝝ dicit. Sic̄ omnis

UVA. BHSC. IyR_229

veritas ꝓcedit abvna veritate: sic oīs bōitas abvna bonitate. ⁊ cum eo ꝯcor. eius p̄ceptor Plato. s. in thimeo. d. A p̄ bono oia bona, ꝓcedūt: quos aīcellit Jaco. apl's. d. ꝑmo cano. suc. ⁊ c̄ da. op. ⁊ oc̄. d. p. dc sur. ⁊ c̄ dc. a pa. lu. tūc sic. Lex moy. ē bona: qō ꝑz ꝑ aplm ꝑme ad Ti. p̄. Bona est lex si qs ea le. vtaī. ⁊ itez Ro. 7. Lex sc̄a ⁊ man. sc̄m ⁊ iu. ⁊ bo. ⁊ addit ibidē. Volenti mihi fa. bo. inue. le. qm̄ bona est. Si igit̄ bona est lex: ⁊ omne bonū ꝓcedit a deo: g̃ ipsa est a deo data. q fi ꝯ hec obijcit vt opponūt impij manichei sic argu endo. Augu. in li. de li. arbi. Jubet eterna lex auertere amorē a tpalibus: ⁊ ad eterna ꝙuertere: ꝫ lex moysi ꝙuertit aiuz ad tpalia ⁊ cōuertit ab eterna: iurta illō Ysa. ꝑmo. Si volueritis ⁊ audieritis me: bo. ter. co. ⁊c̄. Ergo ē ꝓria legi eterne. g̃ nō ꝓcedit ab ea. Ad h̄ respondet ſm Augu. ꝯ manicheuz. q ſicut est vnus deus creator bonoꝝ tpaliuz ⁊ eternoꝝ ita deus vnus auctor duoꝝ testamētoꝝ. s. veteris ⁊ noui: tñ in vno allicit ꝑ eterna. s. i nouo: in alio. s. in veteri ꝑ tpalia. Quādo g̃ dicit̄ q lex mosayca auertit aīum ab eternis ⁊ cōuertit ad tpalia: dōm q ad tpalia ꝙuertitur gs dupl̄r. Primo ꝓpter ipsa tpalia: vt fiat sibi stat⁹: ⁊ hoc nō facit lex moy. q ꝙuertit ad tpalia: vt ꝓpter hoc hō alliciat̄ ad eterna. s. vt ex dono moueat hoiem: ⁊ alliciat ad amorē dei. Scō q lex moy. a deo sit data, ꝓbat̄ auctoritate veteris ⁊ noui testamēti

Primo auctoritate veteris testamēti. Jhere. 31. Ecce dies veniūt dicit dñs: ⁊ faciā domui israel ⁊ domui iuda fedus nouū nō ſm pactū qō pepigi cum patribus vr̄is. Hec ibi Ergo est idez latoꝝ euāgelij ⁊ veteris. vñ Jacobi. 4. dicit̄. Vnus est legislator qui pōt viuificare ⁊ pdē. Scō auctoritate noui testamenti. Nam Luce. 18. iuueni q̄renti qd faciē do vitam eternā possidebo? Respōdit deus. Nosti mādata: non occides: nō mecha. ⁊c̄. Si igit̄ xp̄s ꝙsuluit legem esse bonaz: g̃ est a deo: qō melius explicat dñs Mat. 15. d. pharisеis. Quare vos trāsgredimini mandatuz dei ꝓpter traditiones vr̄as. Deus enim mandauit dicens. Honora patrem tuum ⁊ matrem. Ergo est a deo: qz xp̄s est veritas q̄ non fallit̄: g etiam Mat. 5. dic̄. Non veni legē soluē: sed adimplere. Ergo ⁊c̄. Qō si dicit̄ Paulus Ro. 7. dicit. Cum venisset mandatū p̄cti reuiuixit. ⁊ glo. Ro. 4. dicit. Lex auget pctm̄: sed nullū tale est a lege eterna. Ergo non est lex moy. a deo. Item ꝑma coz. 15. dicit̄. Vitiuz pcti lex. Ergo lex est effectiua peccati: nō alia lex eterna. Ergo ꝑz ꝓpositum. Ad illas auctoritates respōdet q ē log de pctō siue de passionibus pctōrum: aut q̄tum ad sui notitiā: aut q̄tum ad sui excrescentiā. Primo mō intelligunt̄ ille auctoritates causalit̄: qz lex illa fuit cā cognoscēdi peccata. vnde sup illō Ro. 7. Pctm̄ nō cognoui nisi ꝑ legē. dicit glo. i. passiones pctōz: hoc est interiores ꝯcupic fuerūt note. Scō mō s. q̄tuz ad excrescētiam siue augmētum sic oēs ille auctoritates intelliguntꝰ occasionez non p cām. vnde Ro. 7. Occasione accepta p̄ctm̄ operatuz est in me ꝑ mādatuz: qō ꝑz ꝑ similitudinē. Nam sic aqua subiecta igni magis facit feruē ignez: qz ibi sunt due cāe respectu feruoris. s. calor q est cā feruoris ꝑ se: ⁊ aq̄ q̄ est cā ꝓij. tñ ꝯfluentibus bis cāis: qz calidum est ꝓriuz frigido comprimit̄: calor vero euaporat: ⁊ sic ita ꝯpressus magis feruet. sed hoc est ꝓter intentionē: ⁊ occasionalit̄. Ita similit̄ dōm est q lex erat ad bonū ꝑ se: sic ad ꝯprimenduz fomitē ⁊ ꝯcupiscentias prauas ⁊ phibendū illas: ⁊ qz semp nitimur in vetituz: ⁊ ꝑ fomitē ꝑni sumus in malū: ex h̄ occasionalit̄ ⁊ ꝓter intentionez legis accidebat intensio fomitis. Tertio legē moy. a deo datam, ꝓbat̄ exēplo ꝑmo xp̄i. d. Mat. 8. leproso Vade offer mu. tu. ad al. qō ꝑcepit moy. i testimonium in israel. Sz xp̄s non mō apparet qō a diabolo traditū esset. Ergo est a deo. Scō exēplo Pauli q ꝑme coz. 9. ap probat illō deuto. 25. Non alligabis os bouis. ⁊ hoc dicit, ꝓbādo licitū ei esse sumpt⁹ ab eis accipe. Ergo ꝑz ꝓpositum. q fi dicitur lex data ab optimo dirigit spūz: ꝫ obſuantia legis spūm excludit. iurta illō Pauli gala. 5.

Si spiritu ducimini nō estis sub lege. Ergo ⁊c̄. Ad hoc respōdet̄. q esse sub lege pōt intelligi dupl̄r. Aut necessitatis timoris: ⁊ sic q ducitur spiritu nō est sub lege: qz. s. non implet ex timore. Aut pōt esse volūtate obi: ⁊ sic aliquis est sub lege ⁊ ducit a spiritu volūtario.

Quantum ad scām ꝯsiderationē in hac parte faciendā q̄ dicit̄ mediatio diligēter attendendum est legem a deo moysi datā per medium angloꝝ: qō ꝑz tripl̄r. Primo vnica rōne. Scō multiplici auctoritate. Tertio de singlari exēplaritate. Primo proba

UVA. BHSC. IyR_229

tur vnica rōne sic deducta. Sentētia ē Dionysij in libro de angelica hierar. q̄ propriuz est summe bonitatis esse suiipsius communicatiua: ⁊ ad coīonem sui alia vocare: vt vnicuiq̄z distribuat̄ ꝑm capacitatē ⁊ ꝓportionē suam: q̄r vt habetur cōmento sup̄ decimam ꝓpositionez de cāis. Decipiens recipit ꝑm modum suuz: ⁊ nō ꝑm modū rei recepte. vñ ⁊ phs. 5. physi. dicit. Causa p̄ma influit suam bonitatē vna influxione: sed res nō recipiūt illam bonitatem essentialr: sed ꝑm capacitatem sue nē. Hec ille. Summa ergo bonitas .i. deus q̄ est prima causa ⁊ p̄ma bonitas: sic̄ habetur libro de causis. ducit hoīem ad se ⁊ ad suam coīonem ꝑm ꝓportionē ipsius propriam. Sed angelus est prior creatura q̄z hō media inter deum ⁊ hoīem. Ergo si infima per media ducunt̄ ad suprema: ducit̄ homo i summā bonitatem mediante angelo. Si ergo lex data est ad illam deductionem ⁊ directionem: relinquit̄ q̄ data sit homini p̄ angelos. Scd̄o idem ꝓbatur multiplici auctoritate. Nam Paulus apl̄s dicit ad gala. 3. Lex ꝓpter trāsgressores posita est donec venerit semen. cui ꝓmiserat ordinata per angelos in manu mediatoris ⁊c̄. ⁊ ad hebre. 2. idem ait. Si. n. qui per angl̄os dictus est sermo factus est firmus. vbi glo. sermo dei inq̄t qui per angelos dictus est ad Moysez ⁊ alios fratres factus est firmus. i. verus. Ex quo vult dicere q̄ lex data sit moysi per angl̄os Item actu. 7. scribit̄. Accepistis legem in dispositione angeloꝝ. ⁊ ibidem supius de moy. dicitur. Hic est qui fuit in eccl̄ia in solitudine cum angelo: qui fuit in mōte syna ⁊c̄. Quas auctoritates ꝯfirmat Diony. in libro de angelica hierar. dicens. In hierarchia angl̄ica docet theologia legem per angelos ad p̄res peruenire: tanq̄z legali ordine illud legalr ponente. Hec est prima regula in deuz reduci. ⁊ nō solum in suppositis ⁊ subiectis animis sed in eque potentibus ipsa lex disserit̄. Hec est per vnāquanq̄z hierarchiā p̄mas ⁊ vltimas ⁊ medias esse ordinatōes ⁊ virtutes: sicut p̄ angelicaz nām creatura rōnalis ⁊ humana debuit accipe legem: ⁊ ad deū reduci. Hec ille. Recepit ergo legem a deo p̄ angelum. Tertio idem ꝓbatur singl̄ari exēplaritate. Ait. n. Dionysi. in libro de angl̄ica hierar. cap. 13. q̄ ignis caliditas magis seipsam distribuit ad magis susceptiua ⁊ ad similitudinem suam venientia. Ad ꝯtrarias vero sb̄stantias aut nullum aut obscuꝝ sue opatōis vestimentū manifestant. Hec ille. Sicut igitur ignis p̄mo operat̄ in eo qd̄ est sibi ꝯforme: ⁊ per illd̄ accedit ad ip̄m qd̄ non est sibi ꝓpinquum: ita claritas summi boni copiosissima effusione p̄mo manifestat se sup̄ excellētissimas sb̄as. s. angelos: ⁊ p̄ eas alie magis remote dine lucis p̄ticipāt radiū. Rationalis ergo creatura q̄ est hō dine claritatis illuminationē per angelos p̄ticipat. Si ergo lex data est ad eius illuminationē: ergo hz legem a deo p̄ angeloꝝ ministeriū. Hec Ale. 2. parte hie. de lege moysi. q. 2. ar. lee. ¶ Quātum ad tertiā ꝯsiderationē in hac p̄te faciendam q̄ dicit̄ ꝯcessio: est videndū q̄ lex data ē ⁊ ꝯcessa ppl̄o israeli ⁊ nō gentib⁹: triplici rōe ꝑm Ale. vbi supra. Primo rōne vnionis. Scd̄o discretionis. Tertio dispositionis. ¶ Primo data fuit lex iudeis rōe vnionis. Scd̄m. n. ꝓph̄am q̄z bonum ⁊ iocum. ha. f. in. v. q̄r ergo solus ppl̄s israel in vnitate animi ꝯgregatus erat ad colendū deum: ⁊ de⁹ libenter inhabitat vbi plures ꝯgregati sunt in noīe suo: vt habet̄ actu. j. Apl̄is vno corde ⁊ aīo ꝯgregatis in cenaculo cum maria matre ih̄u: missus est a deo sp̄ūs sanctus: ita in vnum iudeis collocatis ad deū colendū data est lex. q̄ si dicit̄ deus non est acceptor p̄sonarum. Actu. io. Roma. 2. Sed inter gentiles erant multa ydola nō colentes: vt Job ⁊ alij. Ergo ⁊ eis sicut iudeis ⁊c̄. Respōdet̄ q̄ q̄z uis in alijs populis essent alique persone deo accepte: tamē nullus populus preter istum erat deo acceptus. Lex autem non datur persone: sed populo congregato ⁊ vnito ⁊ viuenti sub vna consuetudine. ¶ Scd̄o ratione discretionis: vt. s. discerneretur ab alijs. Ille enim erat populus de quo fili⁹ dei erat nasciturus. Vnde Hugo ait. Circūcisionis sacrm̄ semini Abrae sancificando ⁊ significādo pariter datū est. sanctificādo vt iustificaret̄ significando vt a ceteris gentibus discerneretur: quatenus singularis ⁊ discreta gnātio maneret: de qua xp̄s nasceret̄. q̄ si dicit̄ de⁹ facit oriri solez suum sup̄ bonos ⁊ malos: vt dicit̄ Mat. 5. Sed deo magis est cura aīaꝝ: q̄z corpoꝝ. Ergo si lucē corporalez ministrat oībus equalr: sic ⁊ lucem spiritualem ministrare dz. Sed talis lux erat lex. iuxta illd̄ ꝓuerbiorum sexto. Lucerna mandatum tuuz.

UVA. BHSC. IyR_229

Ad hoc respondeꝛ q⁹ lux corporalis non lucet oculo nisi bene dispositoꝛ:ita lux spiritualis q̄ est lex nō datur nisi dispositoꝛ. Dispositus est aūt ad ipsam per voluntatez: vt velit homo ꝯorditer sub lege viuere. Ergo p̄z ꝓ posituz. Tertio ratione dispōis: qꝛ ſm phz 2. de aia. Actꝰ actōꝝ sumꝫ in patiēte bñ dispositoꝛ. Quia ergo alius ppꝛs deditus erat ydolis:ideo dignus nō erat vt lex sibi dareꝛ: ga Mat. 7. dicit. Nolite scm̄ dare canibꝰ: neq; mittatis margaritas vestras ante porcos. Et p̄ sctm̄ intelligit ibi legis eloquz:ꝛ ꝓ margaritas scie ꝓphaꝝ. Data ergo fuit lex ppꝛo israel:qꝛ non alius erat q̄ ad eam se ꝓparaꝛet. Aū si dr̄ eccla. i7. scribit in vnāquanq; gentem p̄posuit rectoꝛē. s. angl̄m: qꝛ de ipsis hoc intelligit. Sicut ergo angelus q̄ erat rectoꝛ gētis hebraice ministrauit legē:ita ꝛ angeli aliaꝝ gentiū debuerūt eis ministrare legem. Ad hoc respondeꝛ ſm Dion. de angelica iherar. hoc non fuisse angeloꝝ culpa: imo culpa gentiuz qbus angeli dñabanꝛ: qꝛ se non ꝓparabant ad susceptionez legis: nec volebant se ꝓparare:ne legem recipe. Et ga nō datur nisi volētibus recipe:ideo eis non fuit data:sicut etiā nō danꝛ alie gratie dei nisi dispositis ꝛ bene ꝓparatis. Patet q̄ ꝛc.

¶ Pars scda huius sermonis in qua declaratur q⁹ lex mosayca nō debuit citius dari.

Secundo in hoc ſmone ꝯsiderāda est legis mosayce tp̄is determinatio:circa quam tres alie ꝯsiderationes sunt. Prima rōcinatio. Scda dilatio Tertia determinatio. ¶ Quantū ad p̄imam dico q⁹ rationabiliꝛ lex nō fuit data añ pctm̄:cuius cām assignat Alex. vbi supra di. q⁹ lex data est ad figurandū:ꝛ significandum ꝛ coercendū ꝯupiscentiā: vt in pte sequenti patebit. Sz ante pctm̄ homo erat spūali mēte p̄ditus: ꝛ ideo nō erat ei necessaria figura ad significandu:z: nec ctiam erat in illo statu ꝯupiscētia inordinata: Ergo aliquo modo nō debuit lex dari ante pctm̄. Dico tamē q⁹ nunq̄ virit̄ bō sine aliqua lege. Nam Ade etiam ante pctm̄ fuit data lex disciplineꝛ:quā do dixit ei dñs gene. 2. De ligno scie boni ꝛ mali ne comedas. Vnde Aug. in q̄stionib⁹ veteris ꝛ noui testamēti ait. Prima lex formata in litteris dari nō debuit: qꝛ in nā ipa inserta est quodāmodo illa notitia creaturis Naz qs nescit qd bene ꝯueniat: aut ignorat quod sibi fieri non vult alij fieri nō debere? Hec ille. Q̄ portuit igit̄ q⁹ hō vteꝛet lege naturali: ꝛ cum illa ei deficeret sicut fecit Ade ꝛ lex simil̄r discipline q̄n peccauit: addereꝛ ei lex scripta ꝛ moralis. ¶ Quantū ad scdaz in hac parte ꝯsiderationē que dicit dilatio. est sciendum q⁹ lex nō debuit statim dari post pctm̄:imo debuit alia lex addi ipi legi nē ad ipsam legem mosayca ordinandā ſm diuersas etates. qō p̄z sic inductiue. Facta est enim ꝓpter pctm̄ triplex ordinatio in nā. s. ipi? cō cupiscibilis:ipsius irrōnabilis:ipsiusq; rationabilis. Primo. n. ante diluuiū viguit inordinatio ꝯupiscibilis maxime: ꝛ ad hanc restringendam fuit addita lex q̄dam in qua uixit homo ante diluuiū:iuxta illō geñ. 3. Sub te erit appetitus. s. sub rōe. Scdo post diluuium rapta hac lege fuit magna iordinatio irrōnabilis:qñ. s. filij Noe voluerūt edificare vsq; ad celum. Geñ. xi. ꝓpterea data est lex ad ordinandū irascibilē q̄ fuit gen̄. 9. Carnē cum sanguine nō comedetis. Et hoc fuit ad horroꝛē sanguinis ꝛ detestationē homicidij: vt horreret hō sanguinē fundere humanum

Tertio secuta est iordinatio rōnabilitat̄ tē poꝛe Abrae: qꝛ oēs ydolatre ꝛ contra inordinationem data est lex Abrae circuncisionis ipsius ppli ad deum ordinandi: ꝛ signuz int̄ ppl̄m fidelem ꝛ deum. Vnde gen̄. i7. scribit vt sit signū federis inter me ꝛ vos. Sic ergo p̄cesserunt ille leges legem Moysi disponētes ad eam. ¶ Quantum ad tertiā ꝯsiderationem in hac pte que dicit determinatio: non tandem est q⁹ lex Moysi ꝯuenienter data ē illo tpe. Nam cum ipsa lex sit ius hoium ꝯuentium sub vno:ꝓius necesse fuit q⁹ eēt populus vnicus q̄z dareꝛ lex. A tpe aūt circuncisionis cepit esse ppl̄i vnitas ꝛ discretio:ꝛ iō ante nō debuit lex dari: imo lex circuncisionis fuit signū future gratie:ꝛ ideo debuit p̄cedere. Ad quoꝝ declarationē aduertendū est ſm Alex. vbi supra. q⁹ quattuoꝛ fuerūt fundamenta legis. s. fides vnius dei:fides incarnationis:pbatio fidei:ꝛ ipsius fidei firmitas.

Primum enim q̄z dareꝛ lex oportuit:esse attestationem fidei vnius dei:ꝛ hec p̄cessit in signo circuncisionis q̄ posita est in signum sederis inter deum ꝛ pplm. Attestatio aūt fidei incarnationis facta est q̄n facta est ꝓmissio de xp̄o Abrae. In semine tuo benedicēt ꝛc. Geñ. 2i. ꝛ. 22. Sed qꝛ non sufficit testimo

UVA. BHSC. IyR_229

nium in ore vnius: immo in ore duoruz vel trium stat omne vebruz. Mat. 18. Ideo pri⁹ facta est illa ꝓmissio ad Isaac ⁊ Jacob: ⁊ repetitum est cuilibet in semine tuo ⁊c. vt pz genesis. 26. 27. ⁊. 28. Et hec facta fuerunt añ collationem legis: sed nõ debuit sic statim dari immo prius oportuit fidez ꝓbare: ꝓbata autem fuit in egypto per aduersitates: vt. s. nulla aduersitas posset eos auertere a fide: quibus danda erat lex ducens ad deum ⁊ incarnationem. Oportuit etiã ꝙ esset firmata: ne posset ppl's seduci aliq̃ fallacia. Firmata aũt fuit in multis signis ⁊ miraculis: que eis dominus fecit ⁊ ostendit in exitu de egypto per desertum. Hijs aũt factis ⁊ impletis debuit moysi ipsa lex dari: que ducit in xp̃z: ⁊ hoc fuit impletum in quarta etate. ⁊ sic pz conuenientia temporis mosayce legis.

¶ Pars tertia huius sermonis in qua declaratur legez moysi fuisse vtilẽ ⁊ necessariã.

Tertio in hoc ſmone circa legis antique ⁊ mosayce dationez: sciendu est solam necessitatẽ ⁊ legis vtilitatem fuisse causam legis predicte: que ꝓpter tria sunt in hac parte consideranda. Primum fructificatio. Secnudum oppositio. Tertium respõsio. ¶ Quantum ad primuz est sciendum ſm Ale. vbi supra: ꝙ lex naturalis includit̃ in lege moysi per explicationẽ in moralibus. Lex vero gratie per figurationem in cerimonialibus: ⁊ ideo dz necessaria dici saluti: q̃tum ad moralia que sunt signa legis naturalis. Vtilis vero saluti q̃tum ad cerimonialia ⁊ figuralia ante lationẽ hijs q de gente iudeoꝝ erant: ⁊ probant̃ illa tripl'r. Primo ex lege nature. Naz lex moysi data est in adiutorium legis nẽ per mĩam dei. vnde glo. super illud Ro. 5. Lex subintrat: sic dicit. Data erat lex in adiutoriũ humane nẽ vt quia ipsi nature quodãmodo inserta sunt iustitie semina adderetur lex: cuius auctoritate ⁊ ministerio ingeniũ nãle proficeret ad fructum iustitie faciendum. Secundo probatur ex lege ꝯcupiscẽtie siue fomitis: qꝛ lex data est ſm rõnez iustitie ad coertionez fomit'. Et de h̃ habet̃ ad gala. 3. vbi dicit̃. Propter trãsgressores lex posita est: vbi glo. dicit. Lex posita est ꝓpter trangressionem coercendã: vt saltem homines cessarent timore transgredi: vt quandoq̃z vel facerẽt voluntate qd̃ tunc faciebant timore. Data est ergo vt populum dei erudiret sub timore: vt dign⁹ fieret accipere promissionez: que xp̃s est. Vnde Aug. in omelia de penitentia dicit. Ad h̃ lex data est: vt superbo infirmitatem suã notam faceret: infirmo penitentiam suaderet. Ad hoc lex data est: vt diceremus in conualle ploratõis. Video aliam legem in mẽbris meis: ⁊ cum ipso ploratu clamaremus. Infelix ego homo quis me liberabit de. c. mundi huius: vt succurreret nobis auxiliante illo qui erigit elisos: qui soluit cõpeditos: illuminat cecos gratia dei: ꝑ illum ih̃m xp̃m dñm nostꝝ. Hec ille. Tertio ꝓbatur per legem euangelij ⁊ gr̃e legẽ moy. fuisse vtilẽ: ⁊ ad euãgelicam figurandã: ⁊ ad directionẽ ad ip̃az. vnde glo. super illud. Lex dei imacl'. conuertẽs aĩas. sic dicit. i. sua districtione corrigens ⁊ ad xp̃i gratiam mittens. Ex quibus omnibus pz ꝙ lex fuit vtilis ⁊ necessaria. Dicit. n. glosa Ro. 5. ꝙ erant in illo populo tria genera hominum. s. duri: incipientes: ⁊ perfecti: ⁊ hijs omnib⁹ data est lex. Sed duris dat̃ in flagellum: incipientibus in pedagoguz: iustis in signum. s. future gratie per xp̃m: ⁊ ideo in lege erant hec tria. Primo moralia q̃ erãt ad dilucidationem legis naturalis: ⁊ illo modo erant ad instructionem incipientiũ. Secundo erant iudicialia ad coercendum legez concupiscẽtie vel fomitis: ⁊ quantum ad hoc erant duris in flagellum. Tertio erant figuralia seu cerimonialia ad stringendum legez generalem: que figure erant futuroꝝ: ⁊ q̃tuz ad hoc fuit iustis in signuz. ¶ Quantum ad secundũ in hac ꝑte ꝯsiderandum qd̃ dicitur oppõ tripl'r opponit̃ contra p̃dicta. Primo sic. Augu. contra Fau. dicit. Lex improbos p̃uaricatõis reatu ligat: cuz iubet qd̃ nõ possit implere. Sed preuaricationis reatus maxime nocet. Ergo non erat vtilis. Scd̃o opponitur sic. Idem Augu. in libro de natura ⁊ gratia dicit. Natura qua homo ex Adam nascitur indiget medico: sed lex non facit ad medicinam ⁊ curationem morbi: imo ex ea sequitur morbus ⁊ infirmitas. Ergo nocet saluti aĩe: ergo non est vtilis. Tertio opponitur sic. glo. super illud gala. 3. Lex ꝓpter transposita est sic dicit. i. vt homo superbe de suis viribus fidens acciperet precepta: in quibus deficiens ⁊ factus preuaricator liberationem saluationẽq̃z requirẽt. Hec ibi. De intentione g̃ legis fuit vt hõ post egritu

UVA. BHSC. IyR_229

dinem medicuz q̄reret: ⁊ ꝙ homo prius defi
ceret: sed hoc nō erat vtile. Ergo pz ꝓpositū.
¶ Quantum ad triplicez in hac parte cōside
rationez que dicitur respōsio predictis oppo
sitionib⁹ cōiunctiz: respondetur sic ſm Ale.
vbi supra dicēs. ꝙ sicut est duplex ordo diuie
prouidētie. s. vnus p̄ncipalis in quo statuitur
creatura. Alius non p̄ncipalis qui posit⁹ est
ad hoc: vt si homo ab assignato ordine reces
serit: inde repellatur. Ita de lege omnino di
cendum est: vtpote si recedat homo ab ordi-
ne mīe: statim fiat sub ordine iustitie. Et hoc
est quod explicit Boetius di. ꝙ ordo cuncta
cōplectitur: vt si quis ab assignato sibi ordie
recesserit: in aliam labat̄. Ita in lege fuit or-
do p̄ncipalis: vt homo. s. ordinaretur ad deū
⁊ alius qui ordinabat hoīem ad penam: qn̄
a predicto ordine recedebat. Principalis or
do fuit vt reprimeret̄ fomes peccati in homi
ne: ⁊ reduceretur homo ad gratiaz. Et ille fu
it ordo mīe: quia instruebat insipientes: ⁊ co
ercebat peccatores a suo malo. Ordo autem
nō principalis erat ordo iustitie: quo ordina-
bat hominem ad flagella ⁊ egritudinem: vt
per hoc ad priorem ordinem reuocaret: si ab
ipso diuerteretur. Vnde si ꝯtingeret aliquā
do peccare: reuocabat eum per flagella. Et il
le fuit optimus adducēdi modus hominem
ad salutem: vt. s. malos flagellaret ac per hoc
reuocaret: ⁊ volentes peccare a malo coerce
ret: ⁊ insipientes instrueret. Lex ergo simpl̄r
erat in adiutorium ad bonum instruendum
⁊ coercendum a malo: nō principaliter ad h̄
vt homo deficeret ⁊ fieret preuaricator: sz vt
morbo crescente ex preuaricatione medicus
quereretur. Obseruemus ergo legem caris-
simi in hijs ad que modo tenemur: vt infra
videbit̄: vt inimici manus fugiam⁹ ⁊ ad glo
riam pertingamus.

¶ Feria quarta post dominicam in sexage-
sima in qua tractatur de lege humanitatis
inuenta seu politica. Sermo. xj.

Ic effugi ma
nus eius. iterum vbi supra.
Infirmitatez Ade posterita
tis nō aliter potest mortalis
homo a se remouere: nisi ꝑ
medicinalem preceptoꝝ ⁊ le
gis obseruationem: quod ⁊ ph̄s compertum
habens dicit scd̄o ethicoꝝ. Lex necessaria est
ad hoc ꝙ hoīes fiant boni: quia habet coacti
uam potestatem: ⁊ idem ius ⁊ esse asseruit. 5.
ethicoꝝ. naturale. s. ⁊ legale. Naturale est qd̄
apud omnes eandem habet potentiam. Le-
gale quod statutum est a lege. Recte ḡ post
dicta superius nunc de humanis legib⁹ est
tractandum: de quo dicitur in auten. de trie.
⁊ semisse. §. cōsideremus. l. 3. coll. 3. ⁊. C. de cō
sulibus. l. fi. li. 12. Erubescimus cum sine lege
loquimur. Vt ergo eternam confusionē vi-
temus ⁊ cum apostolo dicamus. Sic effugi
⁊c. tria de lege humana in presenti sermone
mysteria faciemus. Quorum pirmuz dicit̄
legis humane cautio. Scd̄m originatio.
Tertium defensio.

¶ Pars prima huius sermonis in qua de-
clarat̄ quare lex humana est data: ⁊ quomō
conuenienter condita fuit.

Primo in hoc ſmone cām legis hu
mane ꝯsiderare ꝯuenit: circa quaz
sciēduz ē valde rōabilez fuisse leges
humanas ordinare: qd̄ tripl̄r ꝓbat̄: ratione:
auctoritate: ⁊ exēplo. Primo ꝓbat̄ ratione
triplici. s. amonitōis: ordinatōis: ⁊ ꝯditionis.
Primo ꝓbat̄ rōne amonitōis sic. Hoī in
est nāl̄r q̄daz aptitudo ad virtutē: qꝛ ſz ph̄m
p̄ poli. ⁊ p̄ ethi. Homo nāl̄r ē aīal politicū ⁊
ciuile: ⁊ in li. de inspi. ⁊ respi. dicit. Homo ē
rectissimū aīalium. tunc sic ꝑfectio virtutis
nō pōt hoī aduenire: q̄zuis sit ad eaz ordina-
tus nāl̄r ex ꝯditōe p̄mordialis nē: nisi ꝑ ali-
quam disciplinā vel admonitōez: ad quā nō
inuenit̄ hō sibi sufficiēs. Cōsistit. n. huiusmōi
disciplina in retrahēdo hoīez ab indebit̄ de
lectationibus: ad quas hoīes ꝓni sunt. iuxta
illd̄. 12. q. j. c. oīs etas ab ado. s. ꝓna est ad ma
lum. qd̄ etiā habet̄. 20. q. 3. ꝓcliuis. ⁊ extra de
p̄sumpt̄. cū in iuuētute. Igit̄ necessariū fuit
hanc disciplinā ab alio sortiri ꝑ ꝯstitutōes le
gum: vt ꝑ vim ⁊ metuz cohiberent̄ a malo: ⁊
per huius cōsuetudinez ad hoc perducerent̄:
ꝙ voluntarie facerēt q̄ p̄us metu implebant
⁊ sic fierēt virtuosi. Propterea ait Ysido. in
li. ethi. 2. Thimo. 4. c. facte sunt leges qdē: vt
eaꝝ metu humana coerceat̄ audacia. tutaqz
sit inter improbos innocētia: vt in ip̄is im-
probis formidato supplicio refrenet̄ audacia:
⁊ nocēdi facultas. Hec ibi. Ait. n. ph̄s p̄ poli.

UVA. BHSC. IyR_229

ꝙ ſicut hō ſi ſit ꝓfectus virtute eſt optimum aialium. ſic ſeparatus a lege eſt peſſimū oiuꝫ quia vꝫ homo habet arma rationis ad erplē das ꝺcupiſcentias ⁊ ſcientias: que nō habent alia aialia. Ideo neceſſarium fuit ponere leges ad eas refrenādas. Scō idem ꝓbaᷓ ratione ordinatiōis. Nam ſicut dicit phs ꝑ rheto. Melius eſt oia ordinari lege: q̄ꝫ dimittere iudicium arbitrio ꝓpter tria. Primo qꝛ facilius eſt inuenire paucos ſapientes: qui ſufficiant ad rectas leges ponendas: q̄ꝫ multos qui regrantur ad recte iudicāduꝫ de ſingulis. Scō qꝛ illi qui legem ponunt ex mꝫto tpe ꝺſiderāt qd legitime ferendū ſit. Sꝫ iudicia de ſingularibus fiūt ex caſibus ſubito ortis. Facilius aūt ex multis ꝺſideratꝫ poteſt hō videre qd rectum ſit: q̄ꝫ ſolus ex aliquo vno facto. Tertio qꝛ legiſlatores iudicant in vniuerſali ⁊ de futuris. Sꝫ hoics iudicijs preſidentes iudicant de preſentib⁹: ad que afficiūtur amoꝛe vel odio aut aliqua cupiditate: ⁊ ſic coꝛ deprauatur iudiciuꝫ. Quia ergo iuſtitia aiata iudicis nō in multis inuenitur: ⁊ qꝛ fleꝛibilis eſt: ideo fuit neceſſarium vt in qbuſcunq; eſt poſſibile legem determinare: qd iudicandum ſit: vt pauciſſima hoiuꝫ arbitrio cōmitteꝛēt. Melius eſt ḡ regi lege: q̄ꝫ rege. Ergo pꝫ ꝓpoſitum. Tertio idem ꝓbatur rōne ꝺditionis. Nam vt dicit. 2. phiꝫ. Vniuſcuiuſq; rei que fit ꝓpter finem neceſſe eſt qꝺ forma determinet ſm ꝓportionem ad finem: ſicut forma ſerere talis dꝫ qualis ꝺuenit ſectioni. Et ideo quelibet res ordinata ⁊ regulata opꝫ qꝺ habeat formam ꝓportionales ſue regule ⁊ mēſure. Sꝫ ler humana vtrunq; hꝫ: qꝛ ⁊ eſt ordinata ad finem: ⁊ eſt regulata ⁊ mēſurata a lege dīna ⁊ naturali: vt infra patebit. Ergo dꝫ dari ⁊ ordinari.

Scō ideꝫ ꝓbaᷓ auctoꝛitate triplici. ſ. legali canonica: ⁊ ꝓbicali. Probaᷓ primo auctoꝛitate legali. Ait n. Papinianus. ff. de legibus ⁊ ſenatuſcōſul. l. prima. Lex eſt cōmune precꝫptum viroꝫ prudentum ꝺſultum: delictoruꝫ que ſponte vel ignoꝛātia contrahuntur coercio cōmunis: reipu. ſponſio. ⁊ hec cum ſit neceſſaria: ideo danda. Item. C. de legi. l. leges ſacratiſſime. Leges ſacratiſſime que cōſtringunt hoium vitas ab omnibus ſcribi debēt: vt vniuerſi preſcriptione eaꝫ manifeſtiᵹ cognita ⁊ inhibita declinent: ⁊ promiſſa ſectent. Amplius. ff. de legi. ⁊ ſenatuſcōſul. l. legis virtus. vbi dicitur. Legis virtus: hoc eſt imperare: vetare: ⁊ punire. Hec Celſus. ⁊. C. de ſententijs ⁊ interlocu. l. nemo. dicitur. Mō erem plis: ſed legibus iudicanduꝫ eſt. ⁊. C. de nup. l. Si libertam. dicitur. Cum enim vna radice vitium naſcitur: conueniens eſt vt vna lege tollatur. ⁊ inſtitu. de iuſtitia ⁊ iu. §. primo dicitur. Juris prudentia eſt diuinarum atqꝫ humanarum rerum notitia: iuſti atqꝫ iniuſti ſcientia. ⁊. §. Juris precepta. idem dicitur. Juris precepta ſunt hec: honeſte viuere: alteruꝫ non ledere: ius ſuum cuiq; tribuere. Hec ibi Si igitur omnia illa in lege humana reperiuntur: ⁊ illa ſunt vtilia ⁊ neceſſaria: ergo debet ordinari. Secundo idem probatur auctoꝛitate canonicali. Ait enim Gregoꝛi. nonus in ꝓhemio decretaliū. Lex producit vt appetitus noꝛius ſub iuris regula limitet per quam genus humanum vt iuſte viuat: alterum non ledat: ius ſuum vnicuiq; tribuat informatur. Hec ille. ⁊ Inno. de offi. oꝛ. c. ad reprimendam malitiam peruerſoꝝ pene certe ſunt in canonibus conſtitute. ⁊ di. 10. c. vides. ſcribitur. Quod contra leges accipiᵹ per leges diſſolui meretur. ⁊. 25. q. 2. c. imperiali. dicitur. Imperiali conſtitutione ſanctituꝫ eſt aperte: vt ea q̄ ꝺ leges fiunt: non ſolū vtilia: ſed etiam ꝓ infectis habenda ſunt. ⁊. 23. q. 5. c. nō fruſtra. ait Jheronymus. Non fruſtra ſunt inſtituta poteſtas legis ⁊ cognitoriꝰ ius: vngule carnificis: arma militis: diſciplina damnatis: ſeueritas etiā boni patris. habent illa omnia modos ſuos: cauſas: ratōes vtilitates. Hec cum timenᵹ: mali coerceantur ⁊ boni quieti inter malos viuunt. Hec ille. Ergo pꝫ ꝓpoſitum. Tertio idem probaᷓ auctoꝛitate ꝓbicali. Ait enim phs. 5. ethicoꝝ. Legalium multa a virtute precepta ſunt: ler alia ſm vnāquanq; malitiam viuere prohibet. ⁊ iterum ibidem ait. Legalia ſunt que a lege poſitiua determinata ſūt: ⁊ vnūquodq; eoꝝ iuſtum eſſe dicimus. ⁊. 2. ethicoꝝ ait. Lex eſt ſermo procedens ex aliqua prudentia: ⁊ intellectum dirigens ad bonum. ⁊ ibidem dicit. Lex precipit actus virtutum. ⁊. 2. politicoruꝫ ait. q̄ legiſlatores aſſuefacientes faciunt bonos. Item Tullius primo de legibus dicit. Lex eſt ratio ſumma inſita nature que iubet ea q̄ facieda ſunt: ꝓhibetq; cōtraria. Hec ille. Si igiᵹ illa ſūt putilia q̄ legibꝰ ꝺtinent: valde ꝺueniens fuit illas condere.

UVA. BHSC. IyR_229

¶Tertio idem probatur exemplo triplici.

Primo phico: quia sicut videmus q̄ indu
stria humana possumus homini in suis ne
cessarijs subuenire:puta i cibo ⁊ vestitu: quo
rum initia quedam habent a natura.s.ratio
nem ⁊ manus:non aūt ipsum complemen
tum: ita quo ad mores q̄zuis habeat inclina
tionem naturalem ad eos: nō tamen perfe
cte cōsequitur nisi per legem dirigat. Secū
do exemplo economico. Sicut enim per ex
perientiam p3 que est omnium magistra:do
mus que nō habet rectorem nullo modo sta
re potest quin non destruatur. Simiſr neq3
ciuitas:neq3 ppls siue vitiosus sit siue virtuo
sus absq3 rectore ipsum ſm legem guberna
te:pacifice potest viuere. Quapropter Aug⁹.
super psal.ait. Omnia indiget domino:⁊ mi
sera ⁊ felicia: quia sine illo miser nō subleua
tur:⁊ felix nō regitur. Hec ille. Tertio exē
plo politico paganoꝝ. Sicut enim moyses he
breis legem dedit:vt supra: ita egyptijs legē
primus Mercurius tradidit. Solon legem
primus tulit athenienſibus. Licurgus rex p̄
mus legez dedit lacedemonijs. Numa Pō
pilius qui Romulo succeſſit in regno:p̄mus
legem ꝺidit romanis. Fozoncus primus le
gem grecis ꝺtulit. Vnde Ysido.4.etbimo.
Tranſumptiue vero di.7.ca.moyses.dicit.
Moyses gentis hebree p̄mus hoiuz dinas
leges sacris litteris explicauit. Fozone⁹ rex
grecis p̄mus legem iudiciaq3 ꝺstituit. Mer
curius termegistius p̄mus legē egyptijs tra
didit. Silon p̄mus legem athenienſib⁹ edi
dit. Lycurgus primus lacedemonijs iura ex
aplis auctoritate ꝺstruxit. Numa Pompi
lius qui Romulo succeſſit in regno: primus
legem romanis edidit. Deinde cuz populus
seditiosus magistratus ferre non posset:decē
viros legibus subscribēdos curauit: leges ex
libris Solonis in latinū sermonem transla
tas:duodecim tabulis exposuerunt. Hec ibi
Quod etiam paucis exprimit verbis in au
ten.vt p̄eponatur nomen imperatoris. Col
latio.4. vbi dicit legislator q̄ Numa ciuita
tem romanam legibus adornauit ⁊ exornau
it. Nam tempore Nume Pompilij ordi
natum fuit per romanos q̄ decem ꝺstitue
rentur viri:per quos leges peterent a grecis
qui greci miserunt quēdam sapientem Ro
mani:vt explorarent an romani digni essent le
gibus. Qui cum Romam veniſſet:quēdaz
stultum romani posuerunt ad disputandum
cum eo signio:qui grecus leuauit vnum di
gitum significans esse vnum deuz. Stultus
autem credens q̄ vellet eum vno oculo exce
care:eleuauit duos digitos:⁊ cum eis polic̄
sicut naturaliter euenit:quasi cum eccare vellet
de vtroq3. Grecus aūt credidit q̄ trinitatez
ostenderet. Item grecus aperuit manum:vt
ostenderet oia nuda ⁊ aperta esse deo. Stul
tus aūt tumens marillatā sibi dari:pugnum
clausit:quasi repercussurus:leuauitq3. Gre
cus intellexit q̄ deus oia clauderet palmo ⁊
pugillo suo:⁊ sic romanos dignos legib⁹ cre
didit:legesq3 dans sapiētibus recessit. Hec
habentur partim in textu:⁊ partim in glo.ff.
de ori.iu.l.2.§. Exactis deinde legibus. Illi
autem viri dederunt ptātem:vt ipsi decē vi
ri possent addere ⁊ interpretari. Qui aduer
tentes aliqd deesse:duas tabulas addiderūt
⁊ sic ex accidēti appellate sunt leges duode
cim tabulaꝝ:vt habet in dicto.§. exactis. No
mina vero dictoꝝ sapientum lex non ponit
expresse:ſz Ysido.ponit in ca.fuerunt.di.7.d.
Fuerunt aūt hij. Apius claudius: Titus ge
mitius: Publius sestius: Lucius veturius
Caius iulius: Aulus manlius: Publi⁹ sul
pitius: Publius curiatius: Titus Romuli⁹
Spurius posthumius. Hij decem viri legū
ꝺscribendaꝝ causa electi sunt. Leges autem
redigēdas in libris primus cōsul Pompei⁹
instituere voluit: sed non perseuerauit obtre
ctatorum metu. Deinde Cesar voluit id facē
sed ante est interfectus. Paulatim aūt anti
que legis vetustate atq3 incuria aboleuerunt
.i. defecerunt:quarū ⁊ si iam nullus est vsus:
notitia tamen caꝝ necessaria videt. Hec ibi.
Et q̄ Apius fuerit vnus ex illis: habetur.ff.
de ori.iu.l.2. Postea cum Apius Claudi⁹ p̄
posuisset tē. Et nota q̄ sicut fuerunt decez p̄
cepta que fuerunt data moyſi:ita etiam fue
runt decem tabule que date fuerunt roma
nis a grecis: ꝫ postea per decem sapientes
alie due fuerunt addite. Preterea tpe Con
stantini addite sunt alie leges predictis defi
cientibus. Vnde Ysido.post p̄dicta in dic.c.
fuerunt.di.7.adiungit. Nouc autem leges a
Constantino Cesare inceperunt ⁊ religs suc
cedentibus: crantq3 permixte ⁊ inordinate.
Postea vero theologus minor Auguſtinus
ad similitudinem gregoriani ⁊ hermogiani.
Codicem factum constitutionum a Constā-

UVA. BHSC. IyR_229

nini temporibus sub proprio cuiuscunq; imperatoris titulo disposuit: quem a suo nomine Theodosianum vocauit. Nec ille. Nam post legem duodecim tabularū reperit ius ciuile diuisum esse in duas partes. s. in ius scriptum: et non scriptum. Jus aūt scriptum est subdiuisuz in quinq; partes: que sunt hec. s. lex plebescita: senatusconsulta: principum placita: magistratuuz edicta: respōsa prudentū. Que omnia qualia sint: habent insti. de iure naturali. §. constat. cum. §. sequenti. et. §. ex nō scripto. et sic patet tē.

¶ Pars secūda huius sermonis in qua declarat q; omnes leges humane iuste et bone a lege eterna habuerunt originem.

Secundo in hoc sermone videnda est legis humane originatio. Nam sic lex naturalis et mosayca traxerunt a lege eterna principium: ita et leges humane ab eadem sumpserunt initium: qō probatur tripliciter. Primo rōne et auctoritate theologicali. Scōo auctoritate humanali. Tertio exemplo gentili. ¶ Primo probat ratione et auctoritate theologicali. Nam sm theologos maxime Ale. in tertia parte. in tractatu de lege eterna. Oēs leges humane quantum ad id qō iustum habent et legitimum in se: a lege eterna acceperūt: qz sicut omnis bonitas a prima bonitate: et omnis veritas a p̄ma veritate ꝓcedit: ita oēs leges a prima et eterna lege procedere conuenit: quod confirmat Aug. primo li. de libe. arbi. di. in temporali lege nihil est iustum atq; legitimum qō non ex eterna hoies sibi deriuauerint. et itez super Jo. di. 8. ca. quo iure. idez ait. Jura autem humana iura imperatoz sunt. quare qz ipsa vita humana sm imperatores et reges seculi describit deꝰ generi humano. Nec ibi ¶ Scōo idem ꝓbatur auctoritate humanali siue legali. Nam romanoz reges dicunt q; ipse leges sunt et fuerunt a deo. Naz in ipis legibus romanis quedam condite sunt a romanis paganis ante natiuitatem xp̄i: q̄dam a xp̄ianis: vt que late fuerūt ab imperatoribꝰ post ascensionē xp̄i: et p̄sertim post Constantinum qui fuit primus imperator christianꝰ: vt. C. de naturalibus libe. l. diui Constantini leges. Paganorum dicunt leges a deo esse. Nam vt habet. ff. de legibus. l. scōa. Demosthenes orator grecus dicit, Lex est cui oēs hoies decet obedire pp multa et varia: et maxime quia omnis lex est inuentio et donum dei. Dogma autem omnium sapientum cohertio volūtarioz et non voluntarioz pctōz ciuitatis aūt compositio cōis ꝙz quaz decet oēs viuē qui sunt in ea. Hec ille. Leges etiam xp̄ianorū p̄ncipum dicunt q; leges quodam motu diuino per ora principum ꝓmulgate sunt: vt habetur. C. de prescrip. lo. tē. l. fi. vbi dicitur ad litteraz. Nostri maiores subtilissimo aio quodaz spiritu diuino moti ad actiones et eoz iura peruenerūt. et in auten. de fide instru. §. primo. colī. 6. idem dicitur.

Tertio idem ꝓbatur exemplo gentili. Nā sicut leges fingebant omnia habere ex consilio deorum suorum: ita et nos habemus oēs leges a deo. Patet exemplo singlari Lycurgi de quo dictum est supra sm Trogum li. 3. q; lacedemonibus leges ex apostolis auctoritate confinxit. Quid aūt vult dicere: nisi q; Lycurgus dictas leges confinxit dei auctoritate. Pagani enim Apollinem deum dicebant. Patet ergo humanas leges a lege eterna habuisse principium.

¶ Pars tertia huius sermonis in qua respondetur ad argumenta que possunt cōtra predicta fieri: et ideo dicitur defensio.

Tertio in hoc sermone absoluenda sunt ea que possent per p̄dicta opponi. Naz sicut ratione auctoritate et exemplo ꝓbatum est leges humanas a lege eterna procedere: ita simili modo pōt opponi. Primo ratione sic. Lex humana relinquit impunita que iustum est punire: sicut pz per Augu. lib. primo de libe. ar. d. Lex illa que regendis ciuitatibus fertur: multa cōcedit atq; impunita relinquit que per diuinaz prouidentiam iudicant: quod etiaz supra declaratum fuit. Ergo si lex humana aliqua relinquit impunita que diuina punit: non videtur esse lex humana ab eterna. Ad hanc rationem respōdeo sm Augu. li. primo de libero arbitrio di. Videt mihi legem istam q̄ populo regendo scribitur recte ista permittē et per diuinam prouidentiam puniri. Ea. n. scilicet lex humana iudicanda hic sibi assumit que sunt conciliande paci hominibꝰ imperitis. et propter hoc non sequitur ratio illa Lex temporalis dimittit impunita que vindicantur per diuinam: nisi cum hoc addatur

UVA. BHSC. IyR_229

ꝛ ipsa posita est ad vindicanda mala illa: qꝛ tunc nō sequitur quin a lege procedit eterna Non enim lex humana statim assumit sibi vindicanda: vt infra videbitur. mala contraria paci hominis ad deum. Patet ergo propositum. Secundo idem probaꝫ auctoritate Aug. di. li. primo de libero arbi. Non lex iusta est que dat potestatem viatori vt latronem ne ab eo occidatur occidat: vel cuipiam viro aut femine vt violentur sibi stupratorē irruentes ante illatum stuprum si possit interimat: ꝛ ponit rationes huius di. Quomō enim apud eam. s. legem eternam sunt isti peccato liberi: qui pro bijs rebus quos contemni oꝫ humana cede polluti sunt. Hec ille q. d. Si lex humana iudicat liberos a pena: quos eterna iudicat reos. Ergo contraria ē ipsi. Ergo non procedit ab ea. Ad hoc respōdetur ſm Ale. vbi supra. qꝛ non ex hoc sequit qꝛ lex humana nō procedit ab eterna: ꝛ sit ei contraria: ſm qꝛ sit imperfecta respectu ipi⁹: vt infra dicit: quia solum de illis iudicat lex temporalis que sunt ad suum finem vel contra ipsum. Judicat ergo lex temporalis liberos quos non inuenit contrarios paci inter homines: q̄ par est finis ipsius. Sed lex eterna non solum respicit pacem illam: sed etiaꝫ pacē huiuꝫ ad deuꝫ. Et pp hoc iudicat reos quos temporalis liberos: ꝛ sic imperfecta est lex humana respectu legis eterne: ꝛ ideo nō contraria. Unde Augu. primo de libe. arbi. dicit. Laudo ꝛ probo istam. s. legem temporalem: cuius inchoatam nusq̄ perfectaꝫ. Tertio idem probatur exemplaritate sic. Lex humana concedit aliqua mala fieri: vt ne occidaris occidas: sed occidere hoicm non potest fieri sine improba voluntate. vnde Aug. vbi supra ait. Quomodo possum dicere istos libidine carere. qui pro bijs rebus digladiant quas possunt inuiti amittere: aut si non possunt quid op⁹ est pro bijs rebus vsq̄ ad hominis necem progredi. Hec ille. Hoc dicit propter castitatem quam nullus inuitus potest amittere: qꝛ virtus est animi ꝛ mentis. Cum ergo talia prohibeat lex eterna: non videtur qꝛ humana ab ea veniat. Ad hoc respondetur qꝛ cuius lex procedit vim vi repellē ff. de iustitia ꝛ iu. l. vt viz. ꝛ ff. qō metus. l. sed ꝛ ptus. §. queri potest. ꝛ l. j. §. viz vi. ff. de vi ꝛ vi armata. nunq̄ tamen concedit aliqd ex libidine fieri. Unde Augu. dicit qꝛ lex nō hꝫ culpā in hoc qꝛ aligs vim vi repellat. Aut. n. ille ordinatus est ad hoc: ꝛ iuste facit ꝛ ordinate: ꝛ causa ciuiuꝫ tuendoꝝ: sicut iudex ꝛ miles qui est minister legis: ꝛ tunc obtemperādum est sine libidine illi legi q̄ hoc precipit. Aut non est ordinatus: ꝛ tunc iniuste facit. Nunq̄. n. lex precipit vt talem vim repellat illo mō: sed in sua cum potestate relingt. vnde Aug. primo de libe. ar. di. Potest ergo illi legi que tuendoꝝ ciuiuꝫ causa vim hostilē eadez vi repelli iubet sine libidine obtēpari. ꝛ de omnibus ministris qui iure atq̄ ordine potestatibus qbuscunq̄ subiecti sunt id dici potest. Sed illi hoies lege inculpata: quomō inculpati esse queant nō video. Non. n. eos lex cogit occidere: sed in eorum relingt potestatem. Libeꝝ itaq̄ eis est neminē necare ꝓ bijs rebus quas inuiti possunt amittē. Hec ille. Mō est igit lex humana culpabil: ſꝫ iusta ꝛ spiritui sancto ſbdita. Quaꝫ obseruare nobis ꝺcedat: qui vi. ꝛ rc. in secula. Amen.

¶ Feria quinta post dominicam in sexagesima de conditione legis humane ꝛ legislatorum ꝛ obseruatorum. Sermo. ij.

Jc effugi manus eius. iterum vbi supra. Ad clariorem notitiā carissimi legis humane qbus. s. circunstantijs ille fulgē debeāt: vt ad illarum obligenī obseruantiam: in presenti est declarandū: vt vere possimus dicere sic effugi ꝛc. Vt aūt sermo noster ꝺgruo ꝓcederet ordine: de legibus humanis tres sūt considerationes faciende. Prima dicitur ꝺditoris legum cōditio. Scōa ipaꝝ qualificatio. Tertia subditoꝝ eadem subiectio. ¶ Pars prima huius sermonis in qua declaratur qꝛ omnis p̄sidentia est a deo: ꝛ quales esse debeant presidentes: vt eorum legib⁹ obtemperentur.

Rimo in hoc sermone circa presidentiuꝫ ꝺditionem mouet dubiuꝫ an omnis presidentia sit a deo. Ad quod respondetur ſm Bo. in. ꝛ. di. 44. arti. primo. q. j. qꝛ potestas p̄sidendi dicit cē

UVA. BHSC. IyR_229

id per quod aliquis ꝓsidet ⁊ dominat alteri Illud autē per quod ꝓsidet: dupliciter potest dici. Uno mō ipsa virtus per quam qs ꝓualet alteri: ⁊ hec virtus absq; dubio est a deo: iurta illud Roma. 13. Non est ptās nisi a deo. s. ꝓsidendi. Alaz potestas ꝓsidendi dicit potentiam in excellentia: ⁊ esse tale dicit potentiam aliquam: sed tale est a summa potentia. Ergo ⁊c. Alio modo illud per qō ꝓsidet dicitur modus deueniendi ad hanc virtutis excellentiaz: ⁊ tunc distinguendū est Quidam enim ꝓsunt alijs ex iustitia: ⁊ tūc illa potestas dominandi simplr loquēdo dicitur a deo: ⁊ respectu ꝓsidentis: ⁊ respectu subiacentium. Omnis enim seruitus est pena: sed omnis pena inquantuz pena ē a deo Ergo cum ab eodem sit potestas dominandi a quo est seruitus: pz ⁊c. Quidam etiā ꝓsunt per astutiam ⁊ violentiam: ⁊ tunc dicendum q; talis potestas dupliciter potest comparari. ¶ Primo ad meritum subiacentiuz ⁊ sic talis ꝓsidētia est iusta: q; est aut ad bonum probationem: iurta illud Jo. 19. Nō haberes in me potestatem: nisi datū tibi eēt desup. dicit dns ¶ Pilato: aut iusta est ad malorum punitionem: iurta illud Job. 34. Facit regnare hyppocritam propter peccata ppli. ⁊ Osee. 13. dr. Dabo eis regē in furore meo. ⁊ istis modis dicitur a deo ordinante ⁊ faciente. Secundo modo in cōparatione advoluntatem ꝓsidentis: sic dicitur a deo esse p missiue: non aūt approbatiue, ppter qō dicit Osee. 8. c. Ipsi regnauerunt: ⁊ non ex me pn cipes extiterunt: ⁊ non cognoui. Quāuis igit potentia dominandi iniusta sit frequēter in comparatione ad voluntatē ꝓsidentis: semper tamen iusta est ad meritum subiacentis tum quia est ad vindictā malefactorum: laudem vero bonorum: sicut dicitur prime ¶ Petri. 2. tum quia quando ꝓsidētes iuste ⁊ ordinate regunt iusta semper est: ⁊ a deo illoz ꝓsidentia regulatur: eisq; voluntarie a subditis obtemperatur. Quapropter quilz prin ceps leges condens tribus dz fulgere. s. ducatu rationis: consilio sapientis: ⁊ exēplo virtutis. ¶ Primo dz fulgē ducatu rationis. Ait enim Ysido. libro. 3. de sum. bo. Reges a recte agendo vocati sunt: ⁊ recte faciendo regis nomen tenēt: ⁊ peccando auertit. Reges vocantur qui tam subditos q̄ semetipsos bene regendo mortificare nouerunt. Sed nemo potest se regere aut alios nisi sub principatu proprie rationis qua refrenantur passiones: sine quarum refrenatione nullus potest bene principari. Unde Tullius in paradoxis ait. O qui te beatum: qui te florentem putas: te miserie: te erumne premunt: te tue libidines torquent: tu die noctuq; cruciaris: cui non satis est quod est: ⁊ idipsum quod habes ne non diutius futuruz sit times. Te cō scientie stimulant malefactorum tuorum: te metus eraminant iudiciorum atq; legum. ⁊ infra. Cui tandem libere imperabit qui non potest suis cupiditatibus imperare? Refrenet primuz libidines: spernat voluptates: iracundiam teneat: auaritiam coerceat: ceteras animi labes repellat: tuncq; icipiat alijs imperare cum ipse improbissimis dominis de decori ac turpitudini parere defierit. Hec ille. ¶ Preterea Nero tyrannus fuit: ⁊ nō pn ceps verus: quia rationem suppossuit sensua litati: qui vt di. Orosius libro septimo: ita libidinibus agnitus est: vt nec a matre: nec a sorore abstineret: nec ab vlla sue consanguinitatis persona. Virum in vxorem duxit: ⁊ ipse a viro tanq; vxor cognitus est. Tante fuit crudelitatis: vt maximam partem senatus interficeret: equestrem pene ordinem deleuit: matrem: sororem: vxorem: vniuersāq; cognationem suam occiderit. Et vt Eutropius refert: tanto dedecore se prostituit: vt saltaret ⁊ cātaret habitu tragico. Urbē quoq; Romam incendit: Senecam preceptorem suum mori iussit: legem statuit vt christiani interficerentur: nisi ydola colerēt: vt patet de beatis apostolis ¶ Petro ⁊ ¶ Paulo: que lex cō scientiam non obligabat. Secundo dz fulgere consilio sapientis. Nam philosophus p mo rhetorice dicit. ¶ Principes oportet sapere: quia eccliā. 10. ca. scribitur. Rex insipiens perdet populum suum. ¶ Principatus sensua litati stabiles erunt. Unde Boetius p̄ dc cō solatione ait. Beatas fore respublicas ¶ Plato sanxit: si eas vel studiosi sapientie regerēt vel earuz rectores sapie studere ꝓtigisset. Et Vegetius li. ꝑmo de re militari ca. ꝑmo dicit. Non quandoq; marime decet vel meliora scire: vel plura quam principem: cuius doctrina potest omnibus prodesse subditis. Hec ille. Sed si princeps fuerit insensatus aut inexpertus: necesse est eum vti sapientum consilio: quo si non regitur impos-

UVA. BHSC. IyR_229

sibile est vt eius p̄ncipatus bene disponatur. vnde Policratus li.5.c.9.dicit. Quid.n.nobilius est cetu senum qui emeriti a vulgarib⁹ officijs ad consilij ⁊ regiminis officiū trāseūt ⁊ in marcido corpore erexerunt vires mētis: eo sapientie magis apti negocijs: quo min⁹ in exercitijs cōporis possunt: eoꝝ vtiqꝫ tant⁹ honor extitit apd̄ grecos vt duces reipublice nusq̄ꝫ procederet vel egregium ageret̄ quod senes instituti non inducerent: aut approbarent:⁊ qd̄ magis est ab initio vrbis condite nomina eorum a nostris litteris scripta sunt ipsiqꝫ patres conscripti appellati sunt ab oībus:qui aliquos sapientia:etate:affectu:p̄rno precedebant:penes istoꝝ consiliū erat auctoritas omnium reipublice agendoruꝫ.hec ille. Tertio debet fulgere p̄nceps exemplo virtutis: nam sicut cecus corpore non potest eē tutor:cū non possit res pupilli per se gubernare ff.de excusa.tuto.l.post susceptaꝫ. sic neqꝫ ceci spiritualiter qui habent oculos ⁊ non vident non sunt apti custodes vel aliorum rectores. quia Ecclesi.i4.scribitur. Qui sibi neq̄ꝫ est cui bonus erit? Tales enim non custodiunt subditos:sed corrumpunt. ⁊ ideo si bene debent p̄ncipari super omnes debent esse virtutibus ornati. Vnde Isidorus in epistolari lib.5.dicit. Multa in te genera virtutum superno munere congesta gaudemus: si quod agere narraris sine superbia nobilem: sine inuidia potentem: sine superstitione religiosuꝫ sine iactantia litteratum:sine ineptia grauez sine falsitate facetum:sine asperitate constantem:sine popularitate cōmunem. hec ille. O felicem rempublicā.O felices homines hui⁹ temporis.o felix ecclesia dei:si tales p̄ncipes christiani reperirentur:quis tunc eos non timeret?quis eorum mandatis non libenter pareret?quis eoꝝ exemplo non moueretur? nam h̄ est superiorum conditio:vt qd̄ agunt precipere videantur.qd̄ ideo fit: quia omnes exemplo illorum ducuntur:ideo p̄ncipes sup omnia debent exemplares esse ⁊ virtuosi.vñ Ouidius in.6.de fastis dicit.Sic agitur censura ⁊ sic exempla parātur:Cum iudex alios quod monet ipse facit. ⁊ lib.2.sine titulo .qd̄ decuit reges cur mihi turpe putē? Et Iuue. satira.8.dicit.Omne animi vitium tanto cōspectius in se crimen habet quāto qui peccat maior habetur.⁊ Claudianus in maiori subinfert.componitur orbis regis ad exemplum nec sic inflectere sensus hum̄anos edicta valent q̄ꝫ vita regentis.mobile mutatur semp̄ cum principe vulgus. Super omnia autem principes ⁊ reges debent iustitia ⁊ equitate esse ordinati:quia dicitur Sapien̄.j.Diligite iustitiam qui iudicatis terram.⁊ nil mirum si solum de iustitia facit mentionem:qꝛ nihil est magis expediens ad gubernationem rei publice q̄ꝫ prudentia ⁊ iustitia: quod probat triplici ratione. Primo ratione inclusionis: quia omnes virtutes in ea includūtur. vnde Ambrosius in exameron dicit. Vbi est prudentia interdum est malicia:vbi est fortitudo ibi est iracundia:vbi temperantia ibi impatientia.plerūqꝫ etiā alia vitia.vbi aūt iustitia ibi ceterarum virtutum concordia. hec ille. Scd̄o ratione gubernationis: quia sine iustitia non pōt regi respublica.vnde Aug.i.4. de ci.dei.c.4.ait. Remota iustitia qd sūt reg̃ nisi magna latrocinia: qꝛ ⁊ latrocinia quid sunt nisi parua regna.⁊ infra. Eleganter enī ⁊ veraciter Alexandro illi magno quidā cōprehensus pirata ait. Nam cum idem rex illum interrogasset:quid ei videretur vt mare haberet infestum: ille libera contumacia.qd tibi inquit orbem terrarum? Sed quia ego exiguo nauigio facio latro vocor:tu quia magna classe imperator. hec ille. Tertio ratiōe rectificationis:qꝛ operationes que sunt hoīs ad seipsum rectificantur passionibus rectificatis p̄ alias virtutes morales: sꝫ operationes que sunt ad alium indigent speciali rectificatione:non solum per comparationeꝫ ad operantem:sed etiam per comparationeꝫ ad eum ad quē sunt:que rectificatio fit per virtutem iustitie.vnde Tullius lib.j.de offi.dicit Iustitie ea ratio est qua societas hominum inter ipsos ⁊ vite quasi cōitas cōtinetur.hinc imperator in auten.de nō eli.secū.nub.coll.j. constitutio p̄ma in persona omnium principum dicit. equalitatis enim ⁊ iustitie sum⁹ amatores:quā in omnibus volumus obtinere ⁊ maxime consortijs. Quod melius explicat in auten.vt iudi.sine quoqꝫ suffrag.§. itaqꝫ.coll.2.consti.2.di. Itaqꝫ deo ⁊ saluatori nostro omnes offerāt hymnos pro lege quā eis dedit:⁊ patrias habitare caute: ⁊ ꝓprias facultates habere firmissime:⁊ iudicum frui iustitia:non ꝓpterea posita est vt iustitiam q̄ in lege est valeamus domino deo vouere:et nosmetipsos ⁊ nostrum cōmendare impiuꝫ

UVA. BHSC. IyR_229

t non videamur dispicere oppressos homines contra iustitiā quos nobis tradidit dō vt ei per omnia pareamus cius sequētes benignitatem. hec ibi. t sic patet quatenus esse debeant pncipes legum latores t statuta facientes.

¶ Pars scōa huius sermonis in qua declaratur q̄ lex humana debet esse rationabilis probabilis t vtilis.

Secundo in hoc sermone visa prīcipum t legislatorum conditione: videdum est qualis lex esse debeat humana: ad hoc vt obliget subditos ad eius obseruantiam in foro conscientie. nam ſm iura canonica debet esse tripliciter qualificata. ¶ Primo debet esse rōnabilis. Scōo probabilis. Tertio vtilis. ¶ Primo dico debet cē rōnabilis: quia vt habetur dist. j. c. consuetudo. Lex est omne quod ratione constitit dū tarat quod religioni congruit: qō discipline conueniat: qō saluti proficiat. hec ibi. Jō lex est constitutio populi contra maiores natu si mul cum plebibus aliquid sanxerunt. di. 2. c. lex. Si autem lex ipsa rōnabilis non fuerit iurisditionem aliquam non obtinet: vnde si leges humane nōnulle reperiantur que lege naturali. diuine aut ecclesiastice in aliquo cō tradicant nullatenus sunt obseruande: quia di. x. c. lege. dicitur. Lex imperatorum non est supra legē dei sed subd̄. imperiali iudicio nō possunt ecclesiastica iura dissolui. t in. c. seq. Symacus papa subiūgit. Nō licet impatori vel cuicūq̄ pietatem custodienti aliqua contra diuina mandata presumere: nec quicūq̄ qō euāgelicis vel prophēticis aut apostolicis regulis obuiet agere. t in. c. constitutiones contra canones t decreta presulum romanorum vel bonos mores nullius sunt momenti. vñ 2. q. 3. c. cupbenium. scribitur. Leges seculi sacros canones non dedignantur imitari: qua propter quod legibus ecclesiasticis diffinitum est firmissime tenendum est: vt habetur. 6. q. 4. c. si inter episcopos. Cuius ratio ponit. xj. q. 3. c. sūmopere. vbi scribitur. Causis pus diligenter examinatis: cum res que ignorabat penitus ad noticiam venerit. tunc diuina et humana lex resoluatur: t ſm q̄ ibi constitutum est remota personarum acceptione diffinitiua proferat sentētia. hinc est q̄ Moyses querelas populi semper ad dominū tabernaculū ingressus referebat: t iuxta quod dñs imperabat iudicia prepenebat: nimirum nos instruēs vt nō ex corde nostro: sed ex precepto diuino condēnationis vel iustificationis sententiam proferamus. hec ibi. Quādo igitur lex sit ad morum compositionem: t ad vitiorum refrenationem tūc rationalis ē: t sic tenenda: vt habetur. 35. di. c. Serto die. Scōo lex humana debet esse probabilis. nam ois lex t constitutio ligat postq̄ peruenit vel peruenire potuit ad noticiam subditorum. extra in nouella Innocentij de concess. preben. lib. 6. c. j. Si autem quis dicat q̄ vult vti vanis aut illicitis: quia sunt ab omnib⁹ solita. Respondetur q̄ non excusatur a peccato: quia propter bone vite transgressores lex posita ē t non propter iustos. Justis enim non ē lex posita: extra de regula. c. lz. qui lege puata ducitur nulla ratio exigit vt lege publica cōstringatur. t. 19. q. 2. c. duc sunt ingt le. in fi. nec ob. q̄ pontifices romani t alij nouas leges condunt: t antiquas reuocant: quia precedentiū reuocatio: t nouarum ordinatio fit occasiōe malorum emergentium. De quo. 25. q. 2. c. postea cū. §. sancta romana ecclesia. Habet etiam exemplum de serpente Eneo de quo Jo. 3. c. dicit. Sicut Moyses exal. ser. i deser. tē. qui fuit factus iubente deo quē cum postea populus coleret: Ezechias rex iussu dei destruxit. Tertio debet esse vtilis: nam lex dz statui pro cōmuni vtilitate t nō pro pūata: quia bonum cōmune debet particulari preponi: ſm phm. j. ethico. di. Bonū cūto cōius: tanto melius. ō idez habet de regula. c. lz. de postula. cap. bone. el. j. ff. solu. ma. l. j. C. de ca. tol. l. vnica. §. fin. in auten. de non alienan. aut permu. ecclesia. rebus. §. quia vero. colt. 2. vbi dicitur. O portet ea que cōmuniter t generaliter t ad omniū vtilitatez sanctiūtur potuis valere cūq̄ ea que circa aliquos studentur cuz publica vtilitas merito sit preferenda priuate. hec ibi. Et ideo lex debet esse cōmunis ad vtilitatem omnium facta. Contingit autem multotiens q̄ aliquid obseruari cōmuni vtilitati t saluti est vtile: vt in pluribus tamē alicui quibus nociuum: t ideo oportet ponere ſm ea que in pluribus accidunt: vnde si contingeret casus in quo talis legis obseruatio sit dānosa cōmuni saluti: non est obseruanda: sicut si i ciuitate obsessa statuitur lex: q̄ porte ciuitatis stent clause: t aliqui ciues vtiles rei publice insequuntur t capiuntur nisi aperiāt

UVA. BHSC. IyR_229

illa lex non est obseruanda. Debet etiam lex esse vtilis ⁊ possibilis: quia si non potest obseruari in conscientia excusantur non potentes illam obseruare: nec imputatur eis ad penam. i5. questione. j. c. non est. Debet etiam esse iusta ⁊ honesta. ait enim Augustinus. j. de libero arbitrio. Lex mihi non videtur si iusta non fuerit. De quibus omnibus ait Isidorus libro ethimologiarum. transumptiue distinio. 4. c. erit lex. Omne quod ratione constiterit: dũtaxat quod religioni congruat: quod discipline conueniat: quod saluti ꝓficiat: erit lex honesta iusta possibilis ꝑm naturam ꝑm consuetudinez patrie: loco temporiqz ꝯueniens necessaria vtilis manifesta quoqz: ne aliquid per obscuritatem in captione contineat: nullo priuato commodo: sed pro communi vtilitate omnium circunscripta. hec ibi. Et Augustinus libro de correctione donatiuarum ad Bonifacium comitem dicit. Imperatores quãdo pro falsitate contra veritatem constuũt malas le. probantur bene credentes: ⁊ conantur perseuerantes: quando autem pro veritate contra falsitatem constituunt bonas leges terrentur persecutores ⁊ corriguntur inobedientes. Quicũqz ergo legibus imperatorum que contra veritatem dei feruntur obtemperare nolunt: acquirunt grande premium. Quicunqz autem legibus imperatorum que pro veritate dei feruntur obtemperare non vult: acquirit grande supplicium. hec ille.

¶ Pars tertia huius sermonis in qua declaratur ꝙ christiani debent obedire legibus humanis tam temporalibus q̃z spiritualibus.

Tertio in hoc sermone visa conditione legis humane ⁊ iuste. Aduertendum est ꝙ christiani ipsis legibus subiecti esse debẽt: ipsorũqz principibus. Primo temporalibus. Scdo spiritualibus. Tertio sibiipsis ⁊ legibus.

¶ Primo dico ꝙ christiani principibus temporalibus debent obedire in licitis et honestis: ac legibus ab ipsis iuste ordinatis: quia concludunt theologi maxime Tho. scda scde. q. 104. arti. vltimo. ⁊ Bonauẽtura in. 2. distinctio. 44. articulo. 3. q. j. ꝙ christiani ex conscientia peccati mortalis ad predictam subiectionem obligantur: ⁊ hoc propter ordinem iustitie. Fides enim Christi est principium et causa iustitie: ꝑm illud Romanos 3. Iustitia dei per fidem Iesu Christi. Et ideo per fidem Christi non tollitur ordo iustitie: sed magis formatur. Ordo igitur iustitie (vt supra satis claruit in primo sermone) requirit vt inferiores suis superioribus obediant. Aliter enim non posset rerum humanarum status conseruari: ⁊ ideo per fidem Christi nõ excusantur fideles qn ꝑncipibus secularibus non obediunt: teneanturqz obedire. Eo maxime ꝙ non solum ꝑm humanam institutionem: sed etiam ꝑm diuinam dispensationez vt visum est i ꝑma parte. Inter christianos autẽ sunt reges ꝑncipes domini ⁊ serui: ⁊ ꝑm distinctionem potestatis ei subijciuntur ⁊ tenentur ꝑm plus ⁊ minus. ⁊ hoc docet dominus Matth. 22. di. Reddite que sunt Cesaris Cesari: ⁊ que sũt dei deo. Et hoc apostolus in pluribus locis docet. Nam ad Romanos. i3. dicit. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit: ⁊ sequitur. reddite omnibus debita: cui tributum tributum: cui vectigal vectigal: et supra ait. Qui potestati resistit dei ordinationi resistit. Et ad Timot. 3. ait. Admone illos principibus ⁊ potestatibus subditos esse. Et ꝑme Titum. vltimo. Hoc idem docet. arguitqz contrarium predicantes. di. Quicunqz sunt sub potestatis iugo ⁊ seruitutis dominos suos omni honore dignos arbitrẽtur: ne nomẽ dei ⁊ doctrina eius blasfemetur. et infra. Si quis autem aliter docet ⁊ non acquiescit sanis sermonibus domini nostri Iesu Christi. supbus est nihil sciẽs ⁊c. Hoc idem docet Petrus in. ꝑma canonica sua. 2. c. di. Serui subditi estote in omni timore discolis non tm̃ bonis ⁊ modestis: sz etiaz discolis: que omnia confirmat Augu. in lib. de conflictu vitiorum. c. 4. di. Inobedientia dicit quis tu es vt peioribus obtemperes: deterioribus famulatuz exhibeas? te magis q̃z illos decuerat imperare: qui tibi non possũt ingenio vel industria coequari. Obtempera igitur magis domini imperio ⁊ non sit tibi cure de aliquo. sancta subiectio respondit. Si domini imperio obtemperandum est: humano subdi necesse est magisterio. Ipse enim dicit qui vos audit me audit: ⁊ qui vos spernit me spernit. ita iniquis oportet: sed si talis

UVA. BHSC. IyR_229

est qui imperat ⁊ non talis per quem deus imperet. sed apostolus cōtra. Non ē potestas nisi a deo: que a deo sunt ordinata sunt. itaq; q potestati resistit dei ordinatōi resistit. quales enim esse debeant non a subditis discutiendus primis ecclesie pastoribus dominus dicit Luc. 22. Scitis quia reges gentium dominantur eorum: ⁊ qui potestatem habent super eos benefici vocantur. Vos autē non sic: sz qui maior est in vobis fiat sicut minor ⁊ qui precessor sicut ministrator. Scōo debent christiani statutis: legibus: prelatisq; ecclesie obedire: quia sunt omnino sm voluntatem dei: ⁊ nostre expediunt saluti: ⁊ ideo obligant in foro conscientie etiam si non sit qui transgressionem puniat. Nam qui scienter facit contra prohibitionem canonum: siue cōtra precepta mortaliter peccat. Vnde .j.q.7. c. Si quis. dicitur. Si quis omnem traditionem ecclasiasticam: siue scriptam: siue non scriptam violat: anathema sit. Et Hostien. de maio. ⁊ obedien. c. fina. dicit. q traditio ecclesie obligat vt preceptum. Lex enim canonica: ⁊ lex ciuilis concordat cum lege dei. ipe enim prohibet homicidiū: furtum: adulteriū ⁊ humana similiter: vt patet. 32.q.5.c. Non mechaberis. Concordat etiam in punitionibus ⁊ promissionib⁹: quia omnes leges puniunt delinquentes: ⁊ sub omni lege multa permittuntur: que tamen non prohibentur 31.q.j.c. hac ratione. Et ideo di. 3. c. omnis lex. aut precipit: aut vetat: aut permittit. hec ibi. Obediant ergo christiani legi ecclesiastice: quia vt dicit Gregorius di. 12. c. preceptis. Preceptis apostolicis non dura superbia resistatur: sed per obedientiam que a sancta romana ecclesia ⁊ apostolica auctoritate iussa sunt salutifere impleantur: si ciusdem dei ecclesie que est caput omnium nostrum cōmunionem habere desideratis: non nouum aliquid presenti iussione precipimus: sed illa que olim indulta videntur firmamus: cum nulli dubium sit: q non solum pontificalis creatio: sed omnis sancte religionis relatio ad sedem apostolicam quasi ad caput ecclesiarum debet referri: ⁊ inde normam sumē vnde sumpsit exordium ne caput institutoris videatur omitti: cuius auctoritatis sanctionem omnes retineant sacerdotes: qui nolūt ab apostolice Petre super quā Christus vniuersalem fundauit ecclesiaz soliditate diuelli Si quis huic apostolice sedi precepta nō obseruauerit: precepti honoris hostis esse non dubitetur. hec ille. Et Hieronym⁹ ad Lucianum: vt habetur ibidem in. c. illud. sic dic. Illud breuiter te admonendum puto traditiones ecclesiasticas que fidei non officiant ita obseruandas vt a maioribus tradite sunt nec aliorum consuetudine econtrario more subuerti. hec ille. ¶ Tertio debēt se subijcere legib⁹ ⁊ statutis humanis etiā ipi rectores: ⁊ pncipes: ⁊ prelati: vt suo exēplo ad hoc aliqs inducant. De principibus temporalibus dicitur. C. de testamen. l. ex imperfecto. nihil tā proprium imperij qm legibus viuere. ⁊. ff. de lega. 3. dicitur. Decet enim tantam maiestatem eas seruare le. quibus solutus est. hoc idem. C. de legi. ⁊ constitutio. l. digna vox. vbi dicitur. Digna vox maiestate regnātis legibus alligatum se principem profiteri: adeo de auctoritate iuris nostra pendet auctoritas: ⁊ reuera maius imperio est legibus submittere principatuz: ⁊ oraculo presentis edicti: quod nobis licere non patimur aliis indicamus. hec ibi. Curare ergo debent principes ⁊ iudices ne quis opprimatur potentia cuiusqz. ff. de officio presid. l. preses. ⁊. l. congruit. C. de officio preto. prouincie. l. 2. C. ne liceat potentioribus. l. j. in fine. Similiter nec principes nec iudices debent sua potentia aliquos opprimere: quia equum est vt ipsi obseruent leges: quas tulerunt. ff. qō quisqz iuris in alterum statu. l. j. §. Si quis. et. l. si quis in principio. De prelatis etiam ecclesie ⁊ summis pontificibus qm̄uis possint relaxare statuta iuris positiui ⁊ humani: tamē congruum est vt si nolunt sua seruari decreta a successoribus: q ⁊ ipsi predecessorum suorum leges non pretermittant. Vnde di. 19. c. Sic omnes. dicitur. Sic omnes apostolice sedis sanctiones accipiende sunt: tanquā ipsius diuina voce Petri firmate. hec ibi. Et qm̄uis non habeat imperium par in parem: vt dicitur de electionibus. c. Innotuit. ⁊ sic videntur saltem summi pontifices a preceptis humanis exempti: ⁊ non alio precepto vbi diuino obligari: tamen congruum est valde vt leges predecessorum obseruent. Nam. 25. q.j.c. confidimus. ⁊. c. iuste scribitur. Justitie ac rationis ordo suadet: vt qui a suc

UVA. BHSC. IyR_229

cessoribus desiderant mandata sua seruari: predecessoris sui ꝑculdubio voluntatez ⁊ statuta custodiãt. Hec ibi. Ecce ergo quales debent esse rectores ⁊ principes: quales illoꝝ leges: quales obseruatores: vt sic omnes manus diaboli effugiẽtes perueniamus ad gloriam. Amen.

¶ Feria sexta post dominicaz in sexagesima in qua tractatur de dignitate: ratione: ⁊ tempore legis euangelice. Sermo .xj.

Jceffugima

nus eius. Jteruz vbi supra.

s De lege euangelica in ꝑsenti dicturus conuenit vos carissimi aures eo deuotiores ⁊ attentiores accõmodare: quo illa non tm̃ ab imortali deo venisse nouit: vt etiam naturalis: mosayca: ⁊ humana: sed etiam ipsum dei filium ihm̃ xp̃m eiꝰ fuisse latorem ⁊ ꝺitorem cognoscatis: ⁊ per obseruationem precipue dici potest. sic effu. ⁊c. De illa g̃ ipsius legis euangelice lege in presenti tres tm̃ causa breuitatis considerationes sunt declarande. ¶ Prima legis euã gelice rõnabilis additio. Scõa legis euangelice tẽporalis institutio. Tertia legis euãgelice conditionalis perfectio.

¶ Pars prima huius sermonis in qua declaratur quare lex euangelica est addita legi naturali: ⁊ moysi: ⁊ qꝫ est ipax ꝺfirmatio.

Rimo in hoc sermone de lege euã

p gelica cꝫ rationabiliter ⁊ ꝺueniẽter sit alijs superaddita declaratur triplici ratione. ¶ Primo ratione perfectõis Scõo ordinationis. Tertio confirmatõis

¶ Primo probaꝫ illõ ꝺueniẽs ⁊ necessariũ fuisse rõni pfectõis. s. legis nãlis. Sic. n. ars imitatur nãm inq̃tum potest: vt habetur. 2. phi. ⁊. 2. de aia. ⁊ etiam supplet defectũ nature: vt habetur. 6. politi. Jta ⁊ gratia perficit nãz Quẽadmoduz ergo natura ordinaꝫ ad gratiam tanq̃ ad suam pfectionem: ita ⁊ lex nature ad legem euangelij ordinatur: tanq̃ ad illam ex qua perficiaꝫ. Non est. n. eadem lex nature ⁊ lex euãgelij: vt pz inductiue. Nõ. n. idem sunt natura ⁊ gratia: sed differũt essentialiter: nec sunt idem ordo nẽ ⁊ ordo gratie. Igitur nec lex euangelij que est lex gratie, q̃ erit idem cum lege nãli: que est ſm ordinẽm nature. Sicut. n. virtutes naturales nõ sunt eedem cuz virtutibus gratuitis: ergo nec lex nãlis est eadẽ cum lege gratie. Ergo nec lex naturalis per legez euangelicã tollitur sed ꝑficitur: sicut natura ab arte non tollitur: nec a gratia: sed ab ipsis perficit: ⁊ eius defectus suppletur. Igitur pz fuisse rõabilem illam superaddere. Nam lex nãlis dicit qꝫ deus est diligendus: qz beneficus ⁊ creator. Lex vero euãgelij dictat qꝫ est bonus ⁊ redẽptor. ¶ Preterea lex nãlis dictat qꝫ bõ est diligẽdus: qz homo est ⁊ conformis in specie: iuxta illud ecclesia. ij. Omne aial diligit sibi simile: ⁊ etiã quia ab vno sumus ꝺdti. Lex vero gre dictat diligendum esse ꝓximum: qz filius dei vel possibilis ad filiationem: iuxta illud Jo. j. di. dedit. e. potestatẽ filios dei fieri. ⁊ etiaz qz ad imaginem dei factus: ⁊ etiam ab vno redẽptus est saluatore: cum eo. Ex diuersis igitur causis debitũ est diligendi deum ⁊ ꝓximum: ſm legem nature: ⁊ ſm legem euangelij: quarum vna tm̃ perficitur ⁊ ordinatur per aliam. ¶ Patet igitur rõne huius pfectionis qꝫ rõnabilis fuit euangelij supinstitutio qꝫ si dicitur Jhere. xxi. c. scribit. Dabo legem meam in visceribꝰ eoꝝ: ⁊ in corde eoꝝ scribã eam: quod intelligit de lege euangelij. Ergo est eadem cum lege nature. Nam Gratianus di. j. in ꝓncipio dic. qꝫ ius nãle est quod in lege ⁊ euãgelio ꝺtinet. ⁊ ibidem in. c. ꝓmo Ysi. lxv. etbimo. dicit. Omnes leges dine aut humane: diuine a nã: humane moribus constant: ⁊ Gratianus di. 6. §. hijs ita respõdit dicit. Jn lege ⁊ euangelio nãle ius continet: non tamen quecunqz in euangelio ⁊ in lege inueniunt naturali iuri coherere probantur. Hec ibi. Ergo pz ꝓpositus. Ad hoc respõdetur qꝫ lex euangelij est scripta in corde sic lex naturalis: sed differeni. Est enim inscriptio debiti faciendi ſm dictamen inditũ cõscientie ab ipsa conditione eadem apud oẽs ⁊ est inscriptio ſm dictamen conscientie im pressuz ex fide seu iustificatõe apud credẽtes.

¶ Prima est nẽ. Scõa est legis euangelice

¶ Prima est ex natura indita. Secunda ẽ ex gratia data seu superaddita. Et ideo bene dicit Jhere. Dabo legem meam ⁊c. ⁊ ad Roma. primo. Euangelium est virtus dei in laudez omni credenti: quia sicut lex nãlis eadem est ad omnem hoiem: ita lex euãgelij

UVA. BHSC. IyR_229

eadem est apud omnes credētes: ⁊ sic habēt ille auctoritates decretorum intelligi: quia lex naturalis est fundamentum legis euāgelice: sicut natura subiectum gratie: ⁊ ideo qcquid lex dictat naturalis: dictat lex euangelij sed altiori ratione: nam ꝑm legem nature dictatur matrimonium ad hoc vt generet hō ⁊ multiplicetur species. Scdz aūt dictamen gratie: ad hoc vt filus hominis per regenerationem fiat filus dei: ⁊ vt multiplicentur plures ad cultum dei. Quapropter ipsa euangelica lex est super omnes fructuosa ⁊ vtilis. de qua dicit Aug. de oratiōe dñica. Euangelica precepta fratres dilectissimi nihil sunt aliud: nisi diuina mysteria fundamenta edificande spei: fundamentū cōparande fidei: nutrimēta fouendi cordis: gubernacula dirigendi itineris: presidia obtinende salutis. que dum dociles credentiū mentes in terris instruūt: ad celestia regna perducūt. hec ille. ⁊ sic patet ꝑma ratio. ¶ Scdo idem ꝓbat rōne ordinationis sufficientis ipsius hominis. Ad quoꝝ declarationē sciendū ꝑz Hugo. lib. de sacris q̄ h̄ tria distinguūt elementa: exordiū: ⁊ ꝑmo In elementis sonus est: sed sensus non est. In exordio sensus est: sed non cōpletus. In sermone sensus est ⁊ perfectus. vide tria h̄ in scriptura silia. Carnem cum sanguine nō comedetis. Leuit. 19. Hoc est elementū. Subiunxit postea. Non occides: hoc est exordiuz Exod. 20. postea cōpleuit: etiaz iram ꝓhibēs Matt. 5. Omnis q irascitur fratri suo reus erit iudicio. h̄ est sermo. Item dicit carnē porcinam non comod. Leuit. xj. hoc enim est elementū. Addit postea nō mechaberis. Exod. 20. hoc fuit exordium. Nouissime posuit si qs viderit mulierem ad cōcupiscendū eam: iam mechatus ē eam in corde suo. Mat. 5. h̄ fuit sermo. ⁊ h̄ fuit cōpletio. Precepta igitur ad tempus superaddita: elemēta fuerunt: ꝑcepta decalogi exordia: precepta euangelij sermo. Inde est q̄ lex data Moysi. Deutero. 18. qd dictum fuerat ei a deo. vz. Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suoꝝ silem tui: ⁊ ponam verba mea in ore eius: loquetqz ad eos omnia que precepero illi: in quo expresse ostenditur per ꝓpham a Christo aliam legez esse ferendam. q̄ si dicit ꝑm apostolū. j. Thi. j. Finis precepti est charitas: cum igitur in lege Moysi sit preceptū charitatis perfecte. iuxta illud Deutero. 6. Dilige dñm deū tuuz ex toto corde tuo ⁊c. Igitur in lege est ꝑfectio finis preceptoꝝ: sed a ꝑfectione finis dicitur simpliciter res perfecta: quia ꝑm ꝓhm finis dat esse rei: ergo lex Moysi est perfecta: ergo alia non erat requirenda. Ad hoc rñdet q̄ q̄uis amor dei precipiat in lege: tñ ꝑm intētionez legis precipit vt debitus ex beneficijs temporalibus generatus ꝓmissis vel accept sicut patet Deut. xj. Vbi post multa beneficia cōnumerata dicit. Ama dñm deū tuum ⁊ serua precepta eius. ⁊ subdit: vt possitis introire ⁊ possidere terrā fluentē lac ⁊ mel ⁊c. Amor aūt in euangelio precipit vt gratuitus vt patet Mat. 5. vbi dicitur: Si diligit eos qui vos diligunt q̄ mercedez habebitis: nō ne ⁊ publicani hoc faciunt. Silr habet Luc. 6. Sicut igitur in amore debito non est perfectio: sed in gratuito: nec in amore qui oritur ex beneficio temporali: sed ex eterno: ita non est ꝑfectio amoris in lege: sed in euangelio vt in sermōe sequēti diffusius aperiet. ¶ Tertō idem ꝓbatur rōne ꝯfirmatiōis ipsius antiq̄ legis. Nam Mat. 5. dicit dñs. Nō veni soluere legem sed adimplere. s. que scripta erāt. Ecce additum est euangelium ad ꝯfirmāda que scripta erant. q̄ si dicitur q̄ alia glo. sup predictuz. verbum Christi Mat. 5. ait. Adimplere. s. aut addendo qd mandam⁹: hz aūt implendo qd iubet. ⁊ alia glo. sup illd. Nisi abūda. iustitia vestra ⁊c. sic dicit. Nisi nō solum illa minima legis precepta feceritis: sed etiā ea que addo non intrabitis in regnū celoruz igitur apparet q̄ non solum ad confirmationē legis antique sed etiā ad additionez data sit lex euangelij. Ad hoc respondet Alexan. vbi supra. q̄ est considerare legem dupliciter Primo quātum ad sensum: ⁊ sic dupliciter fit additio: aut quantū ad innouationem preceptorum: ⁊ illo modo euangelium non addit legi quātum ad sensum: qd patet intuenti quasi totum. c. 5. Mat. Si sane itelligat nisi cōfirmet ea que dicta sunt antiquis. Vnde Aug. in. q. no. ⁊ veteris testi. ait. Cum dictuz est in euangelio. Audistis quia dictum est antiquis: oculum pro oculo: ⁊ dentē pro dente. ego dico vobis ⁊c. non aliud voluit dicere q̄ lex in sensu habuit: ita intelligendū ē de alijs Aut fit additio ad preceptoꝝ dilucidationez: ⁊ sic est additio euangelij ad legem: aut respectu figurarum: aut respectu moraliū. Respectu figuraꝝ: qr intelligentia occultoꝝ myste-

UVA. BHSC. IyR_229

ria manifestant̃ ꝑ euãgeliũ. Vñ Aug. in lib. de cathetizãdis iud. i veteri testõ ẽ occultatio noui in nouo testõ est manifestatio veteris. Respectu moralium est additio sicut impliciti ad implicitum. Vnde Aug. ꝯtra Faustũ ait. ꝙ iudei non intelligebant homicidiũ: nisi per iteremptionẽ corporis humani: per quã vita priuaret̃: aperuit dñs omnem iniquum motum ad nocendũ fratri: in homicidij genẽ deputari. vnde ille Jo. 3. Qui odit fratrẽ suũ homicida est. Putabant etiã iudei soluz carnalem cõcupiscentiã vocari mechiam: ⁊ dñs vt dictum est manifestauit nihil aliud eẽ cõcupiscentiam q̃ꝫ mechiaz. ¶ Scdo modo p̃t cõsiderari lex quãtum ad litteram relinquẽdo ⁊ moralia ⁊ cerimonialia causa breuitat̃ fit additio in moralibus quẽadmodũ prohibitio cause vel occasionis addit ad actũ. vñ Crisosto. super illd̃. Omnis qui irascit̃ fratri suo ⁊c̃. sic dicit. Qui non irascit̃ non occidit. licentia enim irascendi causa est homicidij: tolle iram ⁊ homicidiũ nõ erit. In hoc ergo ꝙ lex euangelica ꝓhibet iram quãtũ ad lr̃az que est causa homicidij. Lex vero quãtuz ad litterã nõ ꝓhibet nisi actũ. di. Non occides Exod̃. 20. Additio est sicut cause ad actum. Ex his igit̃ apparet: ꝙ nulla est additio q̃ꝫtũ ad sensum: sz quãtũ ad litterã. ⁊ ideo nisi abũdauerit iustitia vestra ⁊c̃. s. nõ attendendo ad sensum: sed solũ quãtum ad litterã: non itrabitis ⁊c̃. qꝛ littera occidit: vt dicet̃ in ſmone sequenti. Ecce ergo quia euangelica non est antique contraria: vt voluerunt inimici leg̃ ⁊ ꝓphaꝝ pessimi manichei: sed potius fuit ipsius confirmatio ⁊ roboratio quedam: quod claret intuenti sacra euangelia in quib⁹ dñs admittit auctoritates leg̃: ⁊ ꝓphaꝝ. Primo admisit ⁊ confirmat auctoritates legis. Nã Matth̃. 4. confirmauit illud Deut. 8. Non i solo pane viuit homo: sed in omni verbo qd̃ procedit de ore dei. Item ibi Mat. 4. confirmat illud Deut. 6. Dñm deum tuum adorabis: ⁊ illi soli seruies: ⁊ illud non tentabis dñm deum tuum. Item Matth̃. 8. cõfirmat illd̃ offeres munus: quod precepit Moyses in testimonium illis. Item Matth̃. 15. confirmat illud Exod̃. 20. Honora patrem tuum ⁊ matrem tuam. di. Quare transgredimini mandatũ dei propter traditionem vestram. Item Matth̃. 19. confirmat illud Exod̃. 20. Non occides ⁊ reliqua: que ibi ponunt̃. Itẽ Matth̃. 22. confirmat illud Deut. 6. Diliges dñm deũ tuũ ex toto corde tuo ⁊c̃. Et Mar. 12. illud idem. Item Luc̃. 6. confirmat ius naturale. s. Omnia quecũqz vultis vt faciãt vobis ⁊c̃. h̃ est lex ⁊ ꝓphe. Item Luc̃. 10. In le. quid scriptum est? qũo legis ⁊c̃. ⁊ postea ait. Hoc fac ⁊ viues. Itez Jo. 19. confirmat illd̃ Exod̃. 12. Os nõ cõminuetis ex eo. dicit. Fcã sunt hec vt impleret̃ scriptura. Os non ⁊c̃. ¶ Scdo cõfirmat ꝓphaꝝ auctoritates. Nã Matth̃. p̃ confirmat dictum Isa. 7. di. Hoc totum factum est vt impleretur quod dictuz est ꝑ ꝓphaz. Ecce virgo cõcipiet ⁊ pariet ⁊c̃. Et in eodem plura habentur huiusmõi. Et Matth̃. 15. ꝯfirmat illud Isa. 29. di. Ipocrite bene prophauit de vobis Isa. di. Populus h̃ labijs me honorat. os aũt eoꝝ longe est a me. Item Matth̃. 24. confirmat dcm̃ Dañ. 9. di. Cũ vide. abominationẽ desolatiõis ⁊c̃. Item in cõmuni confirmat dicta ꝓphaꝝ Matth̃. 26. Qũo ergo implebũtur scripture prophaꝝ ⁊c̃. Item Mar. p̃ confirmat dictuz Isa. 40. Initium euangelij Jesu xp̃i. Vox clamantis in deserto. Item Luc̃. vlti. in cõi confirmat. di. O stulti ⁊ tardi corde ad credẽdum in his que locuti sũt ꝓphe: ⁊ postea addit: ⁊ incipiens a Moyse ⁊ omnibus ꝓphis interpretabatur illis in omnibus scripturis que de illo erant. patet ergo ꝙ lex euãgelica est antique confirmatiua: ⁊ ideo conuenienter est superaddita.

¶ Pars scda huius sermonis i qua probat̃ quare non cito data est lex euangelica: ⁊ q̃re vsqz ad hanc etatem prolongata sit.

Secundo in hoc sermone dico ꝙ lex euangelica non data continuo post peccatum nec in alia etate mundi: sz in hac vltima est instituta triplici ratione. Primo cognitiõis. Scdo affectõis. Tertio ordinatõis. ¶ Primo ꝓbatur rõne cognitionis sic. Lex euangelica est super excellentissima vt patebit: ⁊ res preciose nõ debẽt dari eas non cognoscentibus: ne despectui habeatur. Cum ergo res magni precij non cognoscat̃ nisi per vtilitatem ipsius: siue ab ipsa descendentem. vtilitas nõ videretur nisi per experientiam adiutorij percepti ex contrario. hoies aũt primeui non potuerunt hanc cognoscere vtilitatem ⁊ necessitatem legis euãgelice: nisi p̃mo morbi acerbitatem aduerterent: seipsosqz omni auxilio destitutos perspi

UVA. BHSC. IyR_229

rent:nec se ab hoc morbo liberari nisi per adiutorium posse firmiter crederent: atq; sic ad medicinam se prepararent: vt ea data cā magnidicerent. necessarium ergo valde fuit quia phs dicit.q; innata est nobis via cognoscendi a cōioribus ad ppa.j.phsicor.r.2.de anima. Dignū ergo fuit vt prius homo sub lege naturali derelictus suam ignorantiam experiretur:r sic humiliter se cognoscendo: ad auriliū querendū se disponeret. ¶ Scdo ratione affectionis sic. Actus actuorum sūt in patiente bene disposito.2.de anima. Non enim introducitur forma ignis in aliquā materiam nisi per dispositionem calonis. Sic nec deus confirmat gratias suas nisi mentibus bene dispositis calidis r feruentibus:vt ergo homo se disponeret perfecte ad hāc dignitatē legis necesse fuit vt cognita sua ignorantia in lege naturali derelict9: sciens fact9 in mosaica consiliuz quereret: cognitaq; sua impotentia auriliū grēret: ipsumq; sumope affectaret:r incessanter ab omnipotenti deo exposceret:qō est gratia Christi quā euangelium predicat:ergo ppositum. ¶ Tertio idez probatur ratione ordinatōis sic. Omnia q̄ a deo sunt ordinata sunt. Ro.13. Et ideo ipsa diuina prouidentia sicut maiori mundo nullam suam perfectionē deficere voluit: sic nec minori.s.homini deesse debuit aliq; necessaria perfectio fm statum suum. Sed sicut fm Aug.83.q.q.44. Absurduz est esse totā vitā hominis in crate iuuenili vel senili:ita absurdum est in toto genere humano vnā tm etatem esse. Ideo fm diuersos status generis humani in diuersis etatibus occurrentibus a principio seculi: diuina prouidētia parauit diuersa genera ordinationum r legum: r ei nunq; defuit aliqua perfectio necessaria fm status suos.vz quia generis humani infantia fuit ante legem.puericia vero in lege: que etates non fuerunt susceptibiles perfectionis disciplineiuuentutis vero tempore gre que etas susceptibilis est perfectionis disciplinet doctrine:ideo congruū fuit illo tempore dari ler euangelij r nō ante. Vnde apostolus ad Gal.3. Itaq; lex pedagogus noster fuit in Christo: vt ex fide iustificemur at vbi venit iam nō sumus sub pedago.i.sub lege.omnes enim filij dei estis in Christo Jesu.hec ille.q; si contra predicta omnino arguitur sic. Sepe dictum est q; deus nō est personax acceptor Act.io. Ro.2.ergo eque prouidit saluti poz uz iustorum r posterioz: si ergo per euangeliuz prouidit saluti posterioz: ergo per euangeliū prouidere debuit saluti priorum. Ad hoc respondetur fm Aug.in lib.83.q.q.44. q; aliz agit deus particulariter r sigilatim cum personis particularibus:quia nulli vnq; defuit in necessarijs:sicut nō deficit nā.3.de anima r aliter agit cum genere humano consulens publicis vtilitatibus. igitur dicendum est diuinam prouidentiam eque puidisse fm statz exigentiam r priorum r posteriorum iustorū Scōm enim congruitatem diuine prouidentie requiritur vt per gradus etatum mundi: gradatim currat cognitio veritatis fm similitudinem etatis singularis hominis vt dem est:cuius non eque prouiderat quantum ad necessitatem persone r dispensationem prouidentie personarum:nam tunc prouidet fm exigentiam persone r non temporis. r sic pz de conuenientia temporis.

¶ Pars tertia huius sermonis in qua declaratur dignitas legis euangelice: r institutio:r obseruatio:r ipsius consultatio.

Tertio in hoc sermone videnda est excellentia legis euangelice r dignificatio que ex trib9 peipi potest. Primo ratiōe instituentis. Scdo obseruātis. Tertio consulentis. ¶ Primo monstratur dignitas euangelij ratione instituentis q.s.fuit Christ9 deus r homo per seipsum loquens r os suū aperiēs docebat eos Matth.5. Beati pauperes spiritu tc.que sunt verba euangelica: r ipsaz doctrinā signis r miraculis cōfirmās: vt pz Matth.8.vbi habetur. q; cū descē.Jesus de mō.secute sunt eum turbe multe.r ecce leprosus veniēs adorabat eū.di.dne.Si vis potes me mundare:r extendens Jesus manū tetigit eum.di. Volo mundare.r confestim mū data est lepra eius. Super quib9 verbis dicit Nico.de lira q; duplex est doctrina: quedaz que non excedit facultatem humani intellectus:r illa debet per rationes demonstratiuas confirmari: alia est doctrina excedens facultatem humani intellectus:r hec nō pōt confirmari per rationem cuidentem: r ideo oportet q; confirmet per opa diuine virtutis ostensiua. Talis aūt est euangelica doctrina que a diuina sapientia immediate ,pdijt per instrumētū suū mirifice ,plata:qua ex re sūma cum reuerentia est audienda. Vnde Augu.

UVA. BHSC. IyR_229

super Jo. sermone.29.inquit. Nos sic audiamus euangeliū sicut ꝓfitem dñm: nec dicamus o illi felices qui eum videre potuerunt: quia multi in eis fuerunt qui eum viderunt: ⁊ non crediderūt: ⁊ multi in nobis qui nō viderunt ⁊ crediderunt. Nō enī pcioſum ſonabat de ore dei: ꝓpter nos ſcriptū eſt: ⁊ nobis ſeruatū: ⁊ ꝓpter nos recitatū recitabitur etiam poſteris noſtris donec ſeculū finiatur Surſum eſt dñs: ſz etiam h veritas dñi. corpus eni dñi ita reſurrexit: q; ſolū in vno loco eſſe poteſt: virtus eius vbiq; diffuſa. hec ille. ¶ Scōo monſtrat dignitas euangelij rōne obſeruantis. ſ. eiuſdem filij dei: qui non ſoluz verbo ſed etiaz facto le. impleuit: q; vt habet Act. j. Cepit Jeſus ꝑmo facere poſtea docere vt ſuo alios hortaret exēplo. iurta illō dictū Jac. Nec tm viam. ſ. euangelicā que duc ad patriam noſtram: ſed etiam precelſit: ne gs difficultatis gra iter veritatis horreret. hanc inſuper apoſtoli obſeruauerūt: ⁊ per totū mūdum eam predicauerunt. iurta illud ps. 18. et ſpau. Ro. x. In omnē terram exiuit ſonus eoz. ſ. apoſtoloz euangeliū predicantiū. Mā propter hoc dedit eis ptātem miraculorum di. Jo. 14. Maiora hoz facietis: ⁊ ꝓpter hoc promiſit eis ſpm ſanctuz. di. Rogabo pfem ⁊ alium paraclitu dabit vobis: ⁊ infra. ſpūs ſanctus quē mittet pater in noie meo ille docebit vos omnia tc. quem in die pentecoſtē. acceperunt. ⁊ ideo vt habet Mar. vlti. Illi āt profecti ꝑdicauerūt vbiq; domino cooperāte ⁊ ſermonem confirmante ſequentibus ſignis que omnia confirmat Aug. in lib. de concor dia euangeliſtaz. di. Inter oēs diuinas auctoritates que ſacris litteris ꝓtinent euangelium merito excellit. qō enim lex ⁊ ꝓphete futurum eſſe ꝓnūciauerūt: hoc redditū atq; cōpletum in euangelio demonſtrat: cuius ꝑmi predicatores apoſtoli fuerūt: qui dñm illuz et ſaluatorem noſtrū etiam ꝑſitem in carne viderunt: ⁊ non ſolū que ex ore eius audita vel ab illo ſub oculis ſuis opata dicta ⁊ fca meminerant: verum etiam que ꝓius q̄ſ illi per diſcipulatum adheſerant: in cuius natiuitate vel infantia vel pueritia diuinit⁹ geſta ⁊ memoria digna ſiue ab ipſo ſiue a parentibus eius ſiue a q̄buſdaz alijs certiſſimis indicijs ⁊ fideliſſimis teſtimonijs requirere ⁊ cognoſcere potuerunt: ipoſito ſibi euāgelizandi munere generi humano ānunciare curarent. h ille. patet ꝓpoſitū. ¶ Tertio legis euangelice numerat dignitas rōe ꝓſulent(: q. ſ. lex euāgelica: precipit perfecta: conſulit meliora: deſcribit delectabilia. ¶ Primo precipit p̄cep. perfecta vt clarius in ſermone ſequēti apparebit: tū q; lex antiqua non ꝓhibet mali cāz ſz intentionē ⁊ voluntatē vt dcm eſt. h aūt ſz lex euangelica ſingulariter aufert. tum q; illa ſequit litterā tm. h aūt ſenſum ⁊ legiſlatoris intentionē: ideo eius precepta pfecta ſūt. Scōo hec lex non modo noua cōſulit ſz meliora: ad maius perfectionis culmen acgrendum: conſuluit eni oia perfectionis ⁊ pietat(Matth. 19. di. Si vis pfectus eſſe: vade ⁊ vē de omnia que habes ⁊ da paupibus. Conſulit etiam opa pfecta charitatis que ſunt ppe tue caſtitatis. di. ibidem. ſunt eunuchi q ſe caſtrauerūt ꝓpter regnū celoz. Conſulit opa perfecta abrenūciatōis. di. Luc. 14. Niſi qs renunciauerit oibus que poſſidet non poteſt meus eſſe diſcipulus. Cōſuluit inſuper abdicationē ꝓprie voluntatis. di. Mat. 16. ⁊ Luc. 9. Qui vult venire poſt me abneget ſemetip ſum ⁊ tollat crucem ſuā ⁊ ſequat me. Cōſuluit demū opera patientie in aduerſis: vt p; Mat. 5. ⁊ i alijs multis locis: vt Luc. 6. Qui te percutit in vnā maxillam prebe ei ⁊ aliam Tertio deſcribit lex euangelica delectabilia ſz opa xpi ⁊ redemptionis noſtre: ⁊ glie ſupne. Qua ō re quātū delectabile eſt ipſaz audire legem: ⁊ in ipſa meditari. Vnde Augu. in lib. de baptiſmo xpi dic. Fons euāgelicaz doctrinaz habet apertos riuulos: ⁊ ſi quis ſitiens biberit ex eo viuificabit. Viuificatur aūt ſm ſpm ⁊ legem mandatoz: ſup leticiaz vini ſuſcipiens. Inſatiabilis enim eſt dulcedo ſpiritualiuz eloquioz: non enim letificat ventrem ſed coz. Et idem ſuper Jo. ſermone 7. ait. ¶ Paſcamur epulis dei: ſit gaudiū nm ſermo ipſius. inuitat enim ad euangelium: ⁊ ipſe cibus noſter quo nihil dulcius: ſed ſi qs habeat palatū ſanum corde: ⁊ omnia ſupradicta confirmat idē Aug. in lib. de conſenſu euangeliſtarū. c. 12. di. Veritas euangelij verbo dei q̄ ſupra omnē creaturaz eternum ⁊ incōmutabile permanet: per creaturā temporalibus ſignis ⁊ linguis hoiuz diſpenſata ſummū culmen auctis obtinet. Et idem lib. 33. contra Fau. di. Que nūq; lre vllum habebunt pondus auctis: ſi euangelice lre non habebunt. hec ille. ergo fratres ſtudeamus tc.

UVA. BHSC. IyR_229

¶ Sabbato post dominicam in sexagesima de cōparatione legis antique ⁊ noue: respectu radicationis: viuificationis: ⁊ onerationis. Sermo.14.

Ic effugi manus eius. Iteruz vbi supra. Audiat nunc mãsuetudo vestra carissimi de legis euangelice preconio ⁊ excellẽtia.1. quomodo sit ceteris legib⁹ preferenda: vt dicere possit. cuz Paulo. sic effugi ⁊c. Veruz qꝛ ſm phm.2. de celo ⁊ mũdo. textu cõmenti.40. Opposita iuxta se posita magis elucescunt: ideo euangelicaz legẽ antique comparande magis eius excellẽtia ⁊ dignitas elucescit. Tres aũt in p̃senti ꝯpationes tm̃ annotabimus causa breuitatis.

Prima respectu radicationis. Secunda respectu viuificationis. Tertia respectu onerationis.

¶ Prima pars huius sermonis in qua declaratur ꝙ lex euangelica radicatur in amore: lex aũt antiqua in timore.

Primo in hoc sermone dico ſz sententiam oĩum doctorum: precipue Ale. in tertia parte. in tractatu de lege euãgelica. ⁊ Tho. p̃ma.2.q.107. ⁊ ar. p̃mo. ⁊ Petri aureoli in.3.di.vlti. ⁊ Bo. in ea.di.q.j. ꝙ lex antiqua radicatur in timore: lex euãgelica in amore. vnde Aug. dicit. Breuis differentia legis ⁊ euangelij est amor ⁊ timor. ⁊ apl's ad Ro.8. Non accepistis spũm seruitutis iterum in timore: sed spiritũ adoptõis. Hec ibi. vbi dic̃ Ale. ꝙ lex moysi recte dicit lex timoris ⁊ seruitutis. Lex timoris: qꝛ plurimas habuit cõminationes ⁊ modicas promissiones: vt pz ex serie legis. Lex ire dicit: quia districtam habuit punitionem: raro habuit miseratões. Lex ſuitutis dicit: qꝛ dominus precipiebat semper eis tanq̃ dñs ſuis. Euangelium autem recte dicitur lex mĩe: lex amoris: ⁊ lex libertatis. Lex mĩe dicitur: quia in penis legis habet mĩam ⁊ relaxationem vnde mulieri in adulterio deprehense dicit. Vade ⁊ amplius noli peccare. Jo.8. Lex autem amoris dicitur: qꝛ plurimas habet promissiones: raras vero cõminationes. Ex ꝓmissionibus. n. amor generatur. Lex vero libertatis dicitur: qꝛ in monitionibus p̃ceptorum pro ratione spopondit gratiam diuine paternitat. Vnde Luce.6. postq̃ dixit. Estote misericordes ⁊c. ⁊ illud diligite inuicẽ subiunxit vt sitis filij patris vestri q in celis est di. Hoc facite libertate filiali. Ecce ḡ quare lex noua est gratiosa ⁊ amorosa: non aũt lex antiqua. Qd̃ si dicit omnis timor ſm Augu. ex amore causatur: ergo si amor est radix timoris vnuz ad alteꝝ habet reduci: ergo nõ habent ad inuicem distingui. Ad hoc declarandum ⁊ predictam rationem melius intẽdendum: ait Bona. ꝙ comparatio illaruz legum potest fieri dupliciter: aut respectu singularis p̃sone: aut respectu cõmunitatis. Primo mõ non est differentia in ipsis legibus. Nam multi erant in lege veteri: qui ducebãtur spiritu amoris: ⁊ multi sunt in lege noua q ducunt spiritu timoris. Ideo etiam in hac alique fiunt cõminationes. Homo. n. carnalis ⁊ sensualis magis exercetur cuz cõminat sibi pena in presenti: q̃ in futuro: sicut fures multi ⁊ latrones: qui magis timore suspendij abstinent se a furtis ⁊ latrocinijs: q̃ timore infernalis supplicij. Vbi tamẽ in lege noua fiunt cõminationes: pene maiores fiunt promissiones gratie: q̃ qdem excitat ad amorem ⁊ cõfidentiam. Secundo modo autez habito. s. respectu ad hoĩuz coĩtatez. Lex mosayca respiciebat statum imp̃fectionis: qꝛ ad perfectionem neminẽ duxit ſm apl'm ad hebreos.7. Euangelium vero respicit statuz p̃fectionis: ſm qd̃ dicitur Mat.5. Estote perfecti sicut pater vester celestis p̃fect⁹ est. ⁊ imperfectoꝝ est duci spiritu timoris: perfectivero spiritu amoris. Hinc est ꝙ ſm statuz cõmunem penes hec duo habet illarum leguz differentia assignari. Signum aũt huiusmodi differentie deprehenditur in mõ ferendi hanc duplicem legem. Lex. n. vetus data fuit cum clamore magno: vt habetur exo.2. ita ꝙ ppl's nõ audebat appropinquare. Lex autem euangelij data est cum multa dilectiõe ⁊ caritate: qm̃ ipse rex regum in medio discipulorum sedens docebat eos di. Bti pau. spiritu: qm̃ ipsoꝝ est regnum celoꝝ. Mat.5. Et diuersus modus ferendi legem talis demonstrat ⁊ significat nobis diuersitatẽ hui⁹ duplicis radicis in obseruando que hijs duabus legibus cõpetebat: ꝓpter diuersaz qualitatem personaꝝ: ⁊ status earum: ob quam

e

UVA. BHSC. IyR_229

oportebat diuersimode manuduci. Vnde si cut videmus in disciplinabilib⁹ ꝙ ad homines persuasibiles vtendum est sill'o ostensiuo qui ducit direte ad ver. Ad homines vero contentiosos vtendum est sill'o per impossibile qui ducit ad manifestum fl'm: vt per illud reducat ad verum. Sic quia in tempore legis hoies erant dure ceruicis ⁊ ad maluz proni: ideo ponit ꝯminatões ⁊ ꝯstituit etiaz penas graues: vt incitēt eis timorem ꝑ quē a malo reuocarentur ⁊ ad bonum stimularētur. Sed postmodum apparente benignitate ⁊ humanitate saluatoris nostri dei ꝯz apostolum ad Thituz. 3. ceperunt hoies esse persuasibiles. Ideo dñs ꝓmisit eis magnas ꝓmissiones per quarum amorem ⁊ desideriū alliceret eos ad bonum. Et ꝓpterea q̄uis in vtroqz precipiat̄ amor ⁊ timor: tamen qr lex vetus principaliter habet oculum ad timorē lex vero noua ad amorem. Dicitur illa lex timoris: ⁊ hec amoris. Lex aūt nature partim ꝯuenit cum lege scripta: partiz cum lege euāgelica noua ⁊ gratuita. Quantū ad libertatē ꝯueniebat cum lege gratie: q̄tuz ad ipfectionem ⁊ obscuritatē cum lege scripta. Et ideo ꝯm diuersas ꝯditiones reduci habet ad illa duo motiua: nec oportuit habere tertiam radicem differentem ab istis. Ergo pz ꝓpositū

Ad argumentum vero in oppositu respōdetur facil'r: qr ꝯm Bona. ⁊ Alex. duplex est amor vt dictum est supra in sermone precedēti. Primus est q̊ amat̄ deus inq̄tuz bonus: ⁊ ex hoc orit̄ timor filialis: qr timet quis ipsum patrem offendere ꝓpter hoc ꝙ euz diligit. Scd̄s est amor quo diligitur deus in quantum beneficus: ⁊ ex hoc orit̄ timor pene quo qs timet beneficia perdere ⁊ mala pene incurrē. Primus amor ⁊ timor ꝯuenit legi euangelice. Scd̄s amor ⁊ timor cōuenit legi mosayce. Primus amor ꝯuenit statui perfectiōis in quo regnat amor. Scd̄s statui impfectionis in quo regnat timor. Hinc est ꝙ q̄uis vtrobiqz sint amor ⁊ timor: lex tñ euangelij dicitur magis obseruari ex amore q̄ timore. Lex vero moysi ecōtrario. Et quāuis sint alie affectiones in aīa: tamē illa duo sufficiunt pro eo ꝙ oēs alie ad illas possunt reduci. Dis. n. affectio aut est respectu boni: ⁊ sic reducit̄ ad amorem. aut respectu mali: ⁊ sic reducitur ad timorem. vnde ille due dicuntur tenere principatum sup alias: qr maxime habent rationem motiui. Vna inclinando ad bonum. Alia retrahendo a malo. Est igitur lex euangelica perfecta: qr in amore est radicata: propter quod Augu. d. li. 2. q. no. ⁊ ve. te. q. 122. Semper dominus per totā legem peccatores ad se conuerti hortabatur nolens opus suum perditioni esse obnoxiuz cum nec alia causa date legis sit: q̄ vt ex terrore homines conuerterentur ad veritatem ita tamen vt in nouo testamēto auctor legis clementior videatur. Ita tempore quo sacramentū filij sui dñi nostri manifestare dignatus est largior ⁊ vberior in mīa esse voluit: vt plus gratie predicante filio esset: q̄ fuerat predicantibus seruis. Nec imerito. Sic eniz dignum fuerat: vt maiora dona per filiuz q̄ per famulos largiretur. Hec ille.

¶ Pars secunda huius sermonis in qua declarat̄ ꝙ lex antiqua occidit: ⁊ nō viuificat

Secundo in hoc sermone dico ꝙ lex noua siue euangelica: ⁊ lex antiqua differunt effectu respectu viuificationis: qr lex noua viuificat: lex antiqua occidit. quod ꝯfirmat apl's scd̄e corin. 3. Littera occidit: sapientia aūt viuificat. ⁊ idem Ro. 7. Cū enim essemus in carne passiones peccatoruz que per legem erant operabant̄ in membris nostris: vt fructificarent morti: nunc autē soluti sumus a lege mortis ⁊c. ⁊ ad gala. 3. idez ait. In lege enim nemo iustificatur apd̄ deū manifestum est qr iustus ex fide viuit. ⁊ infra Si enim data esset lex que posset viuificare vere ex lege esset iustitia. Ex qbs oībus elicit̄ ꝙ lex vetus erat occidens. Lex aūt noua est viuificans. quod ꝯfirmat Alc. vbi supra di. ꝙ lex vocatur littera occidens quattuor modis

Primo per ostensionem: qr ostendit pctm̄ quod occidit: iuxta illd̄ Ro. 7. Non cognoui pctm̄ nisi per legem. Secundo per occasionem: aut prohibendo: aut innotescēdo. Prohibendo enim auget peccati desiderium: iuxta illud Ro. 7. Occasione accepta ꝑ mandatum peccatum operatum est in me oēm concupiscentiam. vbi glosa ait. Aucta est cōcupiscentia prohibitione legis. Innotescendo vero: quia peccatum faciens cognosci augetur in peccatoribus contemptus dei. Vnde bene dicitur eccl'ia. p̄mo. Qui apponit scientiam: apponit dolorem: quia Luce. 12. scribitur. Seruus faciens voluntatem domini sui ⁊ non faciens: plagis vapulabit multis.

UVA. BHSC. IyR_229

Ergo dicit lex occidere ꝑ occisione prohibendo ⁊ innotescendo. Tertio occidit per defectum: quia sicut dicit Augustinus in libro de littera ⁊ spiritu. Lex mandatum bonum habet tm̄ in littera demonstratur non in spiritu adiuuante. Quia ergo lex non habet adiuuantem spiritum: hoc est gratiam dicitur occidere. Quarto dicitur lex occidere per p̄uaricationem methaphorice: quia non obseruantes digni sunt morte: ⁊ indigni vita. vnde Augustinus super illd̄. Littera occidit ⁊c̄. sic dicit. Precepta illa tam sunt vtilia faciēti ⁊ salubria: vt nisi quis ea fecerit: salutez habere non possit. Lex autem euangelica quanuis precipiat obseruantiam sicut ⁊ antiqua: tamen non occidit: sed viuificat: quia p̄bet adiutorium ad obseruantiam: inquantū scilicet disponit ad caritatem per effcm̄ amoris. Vnde Augusti. de littera ⁊ spiritu ait. Statiz adest spiritus viuificans. Insup ostēdit homo propriam īfirmitatez. vnde nō possit implere sine dono gratie: quia Jo. 15. dicit. Sine me nihil potestis facere. Per euāgelium enim disponitur anima ad humanitatem. ⁊ ꝟm Jaco. 4. Deus superbis resistit: humilibus autem dat gratiam. Disponendo igitur animam euangelium ad amorem ⁊ humilitatem: quam sequitur collo gratie: per quam digne obseruatur decalogus: quod non facit lex que disponit ad timorem Ideo bene dicit Ysidorus in libro differentiarum. Precepta legalia comparatōe euāgelij tam bona dicuntur: quia quod precipiunt non perficiunt. Gratia vero euāgelij exterius imperat: ⁊ interius vt perficiat iuuat. Hec ille. Qd̄ si dicatur lex consistit in doctrina: sed iustificatio in gratia. Ergo videtur ꝙ iustificatio pertineat ad legem euangelicā Nam si euangelium dicitur iustificare aut ratione instructionis: aut ratione obseruationis: nō ratione instructionis: quia multi audiunt euangelium: ⁊ tamen non iustificātur Non enim auditores legis: sed factores iusti sunt apud deum: ꝟm quod dicitur Ro. 2. Non etiam ratione obseruationis: quia tūc eodem mō lex iustificaret ipsam obseruantes. Ait enim Beda. ꝙ iustitia legis suo tēpore custodita non soluz temporalia: sed etiā eterna bona conferebat. Ad p̄dicta melius dilucidanda dicit dominus Bonauentura. ꝙ multipliciter dicitur instituere. Vno modo effectiue: ⁊ sic solus deus dicitur instituere. Secundo modo formaliter: ⁊ sic gratia dicitur iustificare: quia informat animam expellendo obliquitatem culpe: ⁊ dando rectitudinem iustitie. Tertio modo aliquid dicitur iustificans siue iustificare non solum in habitu: sed etiam in effectu: ⁊ sic caritas iustificat siue fides per caritatez operans. Ad galathas. 5. Quarto modo dicitur aliquid iustificans in ipsius iustitie exercitatione ⁊ vsu ⁊ hoc modo mandata dei in quibus iustitia exercetur: dicuntur iustificare: quando debito modo obseruantur: hijs presuppositis: intelligendum est ꝙ in lege noua sunt tria q̄ etiam erant in lege veteri: sed differenter. Sunt enim promissa excitantia hominē ad amorem eternorum: qui est amor caritatis. Sunt etiam percepta spiritualia que dirigūtur sufficienter in via morum: docendo vitare omne peccatum. Sunt insuper sacramenta iustificantia que sanant animam a vulneribus peccatorum: ⁊ sic legi euangelice competit iustificare ꝟm triplicem modum: vz formaliter ratione gratie sacramentalis. Item effectu: ratione amoris spiritualis: ⁊ deniqz in exercitio: ratione mltiplicis boni ad quod dirigitur homo per precepta ⁊ cōsilia. In lege autem veteri erant hec tria aliter ⁊ aliter quantum lex vetus dupliciter potest intelligi ⁊ obseruari. Primo vz ꝟm intellectum spiritualem: ⁊ sic quodāmodo concordat cuz lege euangelica. Et qui legez spiritualiter obseruabant: viri euangelici erant: ⁊ premium eternum obtinebant: quia lex erat pregnans euangelio. Secundo modo potest intelligi ꝟm intellectum litteralem: ⁊ sic ab euangelio distinguitur ꝟm tria predicta: quia in lege ꝓmissa erant temporalia precepta exterioribꝰ reuelantia ⁊ sacramenta figurantia: ⁊ sic ratione promissorum non exercitabatur homo ad amorem spiritualem. Ratione vero preceptorum non dirigebatur ad iustitiam interiorem. Ratione sacramentorum non adiuuabatur vt posset facilius legem ipsam implere: ⁊ ideo declarat sibi iustificatio. Et qr erat ibi oñsio culpe ⁊ non aderat adiutoriuz gr̄e: dicit etiā lex mosayca: ꝟm lr̄alem sensum occidēs eo mō quo dictū est supra ꝟm Alc.

¶ Ad argumentum autem in oppositum respondetur ꝙ lex euangelij non dicitur iustificare prout legitur ⁊ cognoscit: sed ꝓut ope-

UVA. BHSC. IyR_229

re seruatur: & ſm eam viuitur: quod fit per ſacrorum ſuſceptionem: & eternoꝝ expectatõez & mandatoꝝ impletionem. Verus eſt q̄ lex moſayca bene obſeruata ita iuſtificat ſic̄ euãgelica. Nam intelligit Ba. illud alſatum nõ de obſeruatione litterali: ſed ſpirituali: ſm q̄ lex conformis erat euangelio. Nos aũt dicimus legem occidentem eſſe ſm obſeruantiam litteralẽ: que reſpiciebat boꝝm cõmunitatem: que omnia paucis exprimit Augus. in libro de littera & ſpiritu di. Lex data ẽ: vt gratia quereret: gratia data eſt vt lex impleretur. Neqz n. ſuo vitio implebaſ lex: ſed vitio prudentie carnis: qz vitium per legez demõ ſtrauit q̄ per gratiaz ſanandũ fuit. Quod n. impoſſibile erat legis in quo infirmabat p carnem: miſit deus filium ſuum in ſimilitudinem carnis peccati: de peccatoqz damnauit peccatũ in carne: vt iuſtitia legis impleretur in nobis: qui non ſm carnem ambulamus ſed ſm ſpiritum. Hec ille.

¶ Pars tertia huius ſmonis in qua declaratur q̄ lex antiqua fuit onerosa. Lex autem euangelica eſt facilis.

Tertio in hoc ſmone dico legẽ euãgelicam differre ab antiqua reſpectu oneratõiſ: qz lex moyſi erat onerosa. Hec aũt euangelica eſt facilis & ꝓcunda. Vnde Mat. xj. dñs ait. Jugum n. meum ſuaue eſt: & onus meum leue. De quo etiam Petrus Actu. xv. ait. Hoc eſt onus qõ neqz nos: neqz patres noſtri portare potuerunt.

Qõ ſi dicaſ illud quod ad alterꝝ apponit: eſt ille difficilius: ſed lex euangelij ſe hz ex additione ad legem moyſi: vt ſupra dictũ eſt. Ergo maior eſt difficultas in lege euãgelica: q̄ in antiqua. contra propoſitum hoc declarat dominus Bonauen. vbi ſupra. q. 3. & Sco. in. 3. di. 40. & Alex. in tertia parte. in tractatu de lege moyſi. dicit q̄ de hijs duabus legibus eſt loqui tripliciter. aut ratione ſcilicet p̄ceptorum obligantium. aut rationne affectionum mouentium. aut ratione ſacramentorum adiuuantium. Primo ergo mõ. ſ. ratione p̄ceptorum obligantium dicendũ eſt q̄ ille leges ſe habent ſicut excedentia & exceſſa. Nam quantum ad numerũ lex vere erat grauior propter multitudinẽ iudicialium & ceremonialium. Quantum vero ad perfectõez & vtilitatem difficilius eſt euangelium: ſicut difficilius eſt viuere ſm exigentiam perfectionis: q̄ ſm exigentiam iuris communis.

Secundo modo vero cõparando illas duas leges: ad inuicem ratione affectionuz mouentium. ſic leuius eſt euangelium: qz ad obſeruationez legis euangelice mouet amor: quia ſm Bernar. alleuiat onus: nec ſinit ſentire laborez: ſed potiꝰ ſentit delectationem in eo quod facit. Ait enim philoſophus q̄ delectatio perficit opus: & q̄ ſignum habitus. ſ. amoris generati eſt operari cum delectatione. Rõne igiſ affectõis mouentis lex euãgelica eſt facilis & ſuauis. q̄z eoꝰ affectio mouẽs ad obſeruantiam legis moſayce erat timor: vt ſupra claruit: & illi timori iuncta erat grauis punitio: quod ſignificatum eſt Exodi. xvij. vbi dicitur. q̄ manus moyſi erant graues: & quia timor de ſe penã habet: hinc eſt q̄ quãtum ad hoc lex moſayca multo grauior erat q̄ euangelica. Tertio modo eſt cõparare illas leges ad inuicem ratione ſacramentoꝝ adiuuantiũ: & ſic multo lex moſayca eſt difficilior q̄ euangelica: qz ſacramenta illiꝰ legis multũ habebant põderis & parũ de efficientia virtutis. Econtra eſt in ſacramentis noue legis: quia parum habent difficultatis & multũ vtilitatis. Hinc eſt q̄ ſm hãc ꝓpationem lex noua non tm̃ dicitur leuior lege moſayca: immo dicitur iugum leuitatis: & illa dicitur onus grauitatis. Ad illud aũt qõ contra opponitur reſpõdeꝛ q̄ additiones facte in euangelio faciunt ad cumulum caritatis. Et qz ſm Aug. caritate etiam alleuiaſ pondus: vt viſum eſt. Hinc eſt q̄ additiones potius alleuiant: ſicut penne in auibus: rote incurribus: vela in nauibꝰ: quia ſine iſtis multo ſunt grauiores. Ita per hunc modum intelligendum eſt in additione facta in euangelio. Facit enim ad caritatis augmentum: cuius eſt nos ſubleuare ad modum pẽne: ad bona opera continue: ordinare: & mouere ad modum rote: per aquas tentationuz & tribulationum vehere ad modum vele: & ille ſolus qui hanc caritatez habet: ſpectat ad legem euangelij: quam multo melius eſt habere & deſiderare: q̄z habere omne donum ſcientie & prophetie. Patet ergo differentia legis euangelij & legis moyſi ex hijs tribus. Differunt etiam in alijs multis que bzeuitatis cauſa tranſeo: & multa ad hoc pertinentia in precedenti ſermone. De hijs loquitur Augu. libro. 2. q. no. & vete. te. q. io2. di. vnaquecq̄

UVA. BHSC. IyR_229

ler inter ipsa ꝓmordia sensum suum plenū ostendit: vt vetus ler que ad iudicandū ꝓmota erat: inter initia sua asperior videret: ⁊ icusso timore diligētes ⁊ sollicitos faceret auditores suos. Noua vero ꝓterea q̄ pia ad mīaz facilis est: ꝓmordia sua mitissima ⁊ clemētissima demōstrat: vt ipsa oblectatōe sua oēs ad indulgentiam ꝓuocaret. Postea vero illa q̄ aspior visa est fragilitati humani generis nō soluz rigorē suū molliuit: sz etiā humanaz ⁊ piam se ꝓstitit: ⁊ hec q̄ clemens est visa aliquādo iudicauit. Ananias.n.cuz Saphira vxore sua cesi sunt diuinit⁹: ⁊ Elimas magis incredulus ⁊ dei legi repugnans diuino iudicio ⁊ virtute cecatus est. Herodes rex ꝓpter qđ honorem nō dedit deo ab angelo percussus scatens vermibus expirauit. Nam q̄ mīa predicat oio inulte putarētur homines ⁊ impune peccari: timorem posuit ostendens ad h̄ dari veniam delictoruz: ⁊ q̄si er mortuis viuificari: postea abstinere a contrarijs: vt inde laborareť ne quis hinc cum crimine creat: q̄ ad iudicium veniet. Dic.n. vnicuiq̄ sententia imputatur in qua defungitur. Quoniā igitur noua lex plenitudinem h̄z mīe: ne ꝓtemptu duceret ab amatoribus peccatoꝝ in supradictos vindicauit. Vet⁹ vero lex quanq̄ ad vindictam data sit: gbusdā tamē ignouit: ne crudelis diceret: sed in plures vindicauit: q̄ sensus eius ad vltionē ꝓmptus est. Sic ergo maior gratia noue legis ē q̄ fuit veteris. Ne ille. Ergo carissimi frēs legem habentes omni gratia ⁊ suauitate refertam: ad ipsius obseruantiā accēdamur: vt tandē ad ipm legis huius mīe latorez dnm ihm puenire possim⁹: ꝓpetuis cū eo gaudijs in perēni gl̄a fruituri in secla seloꝝ. Amen.

¶ Dominica qnquagesime de magnificatione diuinoꝝ ꝓceptoꝝ rarione replicatōis: oblationis ⁊ leuiationis. Sermo. 15.

Maior autem

m horū est caritas. Prime corinth. 13. ⁊ in epla occurrent⁹ dominice. Magni hic ai ad loquendū carissimi vestraꝝ deuotionum facit beniuolētia: cum venerabilem ꝓuentum tantoruz pceptorum virorum ad diuinū verbuz pcipiendū paratissimum esse videam; magne profecto auctoritates vestre magnis de rebus merito iureq̄ audire petunt. Et qm̄ in precedentibus ꝑmonibus de eterna lege: naturali: mosayca: ⁊ euangelica satis fuit disputatū: nunc ad diuina precepta veniamus: que quantuz in ipsis legib⁹ aut virtualiter: aut litteraliter continetur: ideo dignissima atq̄ excellentissima sunt ab omnibus iudicāda: inter que caritas principatum tenet: de qua Tha. dicit. Maior ⁊c. ¶ Preceptorum autem excellentia ⁊ dignitas ex tribus presertim cognosci valet: respectu. s. magnificationis: respectu ꝓpationis: respectu assignationis. Sed ne prolixitate nimia caritates vestras tedio afficiam in presenti sermone tm̄ de prima excellentia verba faciam: ⁊ vt ordinate sermo procedat: omnibus rationibus diuinorum preceptorū magnificentiam enodabimus. ¶ Prima dicitur replicationis. Secunda obligationis. Tertia leuiationis.

¶ Pars prima huius ꝑmonis in qua declaratur diuersorum preceptorum excellentia: ratione replicationis eorum in omni lege. s. nature: scripture: ⁊ gratie.

p Primo dico q̄ precepta diuina siue decalogi per que regulantur hodie christiani: magnifica sunt per replicationem eorum in lege. s. nature: scripture ⁊ gratie. ¶ Primo reperiuntur in lege nature. Ad cuius declaratōem ponuntur tres ꝓclusiones. ¶ Prima quarum est q̄ precepta decalogi pertinent ad iustitiā. Ait.n.phs. 5. ethi corum. q̄ lex nē dat precepta de actibus oiuz virtutum. Ygit dat ꝓceptum de actibus iustitie: que est vt ius suum cuiq̄ tribuat: ꝑm illud. ff. de iusti. ⁊ iu. l. ꝓma. ⁊ l. iustitia. gb- presuppositis nō ꝑm Tho. scōa scōe. q. 122. arti. 1. q̄ precepta decalogi sunt prima precepta legis: qbus statiz ratio nālis assentit: sic manifestissimis ꝓncipijs. Manifestissime aūt ratio debiti reddendi requirit ad ꝓceptum: q̄ manifestū est q̄ hō est alteri obligat⁹ ad reddenduz q̄ dz. Sz hec ē iustitia ⁊ actus iustitie. Ergo ꝓcepta decalogi ptinent ad iustitiam. Justitia aūt ad legez nē. Ergo pz ꝓpositum. Nam ꝓma tria ꝓcepta sunt de actib⁹ religiōis q̄ ē potissima ps iustitie debiti reddēdi deo. Quartuz aūt ꝓceptuz est de actu pietatis q̄ est scōa ps iustitie. Alia vero sex dantur de actu iustitie coiter dicte: que inter equales attendit. ¶ Pertinent alia ꝓcepta ad

UVA. BHSC. IyR_229

ritatē:ficut ad finē:q̄ ꝑme Thimo.j.dicit. Finis ꝓcepti est caritas. Sz ad iustitiā pertinent inq̄trum imediate sunt de actibus iusti tie. Scōa ꝺcō ē:q̄ ꝓcepta decalogi sunt ō iure nē.ꝓbaꝫ ꝑ ℣De.au. ⁊ Sco.in.3.di.37. primo q̄tum ad illa ꝑme tabule q̄ sunt tria de ꝑmis duob⁹ nemo dubitat qn sint de lege nē:q̄ sunt ꝺcōnes istius ꝓncipij deus est sup oia adorandus. Sz de tertio non est bñ compertum apud oēs q̄ fit de iure nē:q̄ hō non teneret sabbatū custodire:nisi deus ꝑci peret. Verūtamen de lege nē est non septimam diez obseruare:q̄ hoc est cerimoniale. Sz aliquo tpe ⁊ aliqua hora vacare ab ope seruili vt vacet deo. Cuius ratio in apto est: q̄ deo magis obligatus sum q̄ mihi. Sed ius nē ⁊ ratio dictat q̄ ꝓ aliquo tpe debeā vacare mihi:⁊ ꝓcurare salutē meam ⁊ mihi necessaria. Ergo ⁊ deo debeo vacare recogi tando eius beneficia. Nec valet argumētuz hoc. Illa dies nō est de iure nature: nec illa. ergo nulla: q̄ si nō est dies determinata de iure nē:tamen aliqua est determinate necessaria q̄ dedicetur ⁊ appꝛopꝛiet cultui diuino sicut de iure nē est sacrificare deo:sed vtrum ouem vel bouē hoc est i disp̄one offerentis vt iurta pollicientis viz: vt ꝑz.5.ethi. Secūdo q̄tum ad ꝓceptuz scōe tabule dico esse de iure nē:q̄ illō quod noiatum statiz hz malitiā inuolutā videt esse de iure nē:q̄ illud tale gd ꝓhibeat ⁊ nō fiat. Sic est de hijs q̄ ꝓhibēt ꝑ illa septez ꝓcepta. vñ mechia:adulterium: homicidiū:noiata statim sunt inuoluta malitia:vt ꝑz ꝑ ꝑm.2.ethi. Similr nō obedire parentibus est maluz:⁊ sic de alijs. Ideo dicit Sco. q̄ oia que habent siue ꝓcipiuntur: hñt bonitatez formalē: q̄ ꝑm se ordinata est ad vltimū finem:vt per illam bō ꝙuertat ad illum finem:⁊ oia q̄ ibi ꝓhibent hñt malitiam formalem auertentem ab vltimo fine: ita q̄ illa q̄ illi ꝓcipiuntur nō sunt bona tm: quia ꝓcepta sunt. Sz q̄ bona ideo ꝓcepta sunt:⁊ que ꝓhibentur non sunt tm mala: q̄ ꝓhibita. Sed q̄ mala ideo ꝓhibita. ℣Preterea ꝑm ꝑm.5.ethi. Ius nāle est idem apō oēs:sic illa ꝓcepta sunt eadē apō oēs. Non est.n.aliqua lex q̄ nō ꝓhibeat homicidium:⁊ alia dicta tanq̄ mala. Et si alique inueniant q̄ non ꝓhibeant aliqua illoꝝ maloꝝ ꝫ nō est ob aliqd nisi ex nimia malitia:fiē ꝓncipia spe culatiua negant a ꝙbusdaz ex malitia. ℣Preterea si sunt de iure nē vt deꝰ illa.ſ.nō ado. deū ali.⁊ nō assu.no.dei in va.q̄ sunt minus nota apō oēs q̄ illa.ſ.nō occi.⁊ silia:q̄ ꝓrimus est magis nob not⁹ q̄ ipe deus: vt vnitas eius.vñ.2.Jo.4.dr. Qui nō diligit ꝓrimum quē videt: deuz quē nō videt quo pōt diligē? Igit videt q̄ a fortiori magis illa sint de iure nē:q̄ illa duo ꝑma ꝓcepta q̄ si min⁹ nob nota:q̄tus ſz se sit magis nota:iuꝝ illō ꝓbi.ꝑ. Que sunt min⁹ nota nob: sunt magis nota nē. Tertia ꝺcō ē:q̄ illa ꝓcepta decalogi nō sunt de iure nē vt ꝺcōes:ſz vt ꝓncipia Maz alique sunt ꝓpōnes q̄ pñt ꝓbari ⁊ deduci ex ꝓncipijs:nō tñ ꝑ ꝫ sunt solū ꝺcōes imo dñr ꝓncipia:qñ.ſ.sunt exterⁱ nota ꝑ se Jsta.n.ꝑ se est nota. Nix est alba. ⁊ ctiaz illa Omne totū est maius sua ꝑte:⁊ tñ pōt ꝓbari arguēdo sic. Illō q̄ō est tantūdez ⁊ amplⁱ⁹ est maⁱ⁹:sic est de toto respectu sue ꝑtis. Ergo tē.⁊ illo mō dōz est de ꝓceptis decalogi. Licet.n.possent deduci q̄si ꝺcōes imediate ex alijs: tñ q̄ sunt ꝑ se nota:iccirco sunt ꝓncipia iuris nālis. Maz si sit notū q̄ est filⁱ⁹:ꝑz q̄ filius dz patri reuerētiaz. Et si dicit q̄ tenent in virtute illⁱ⁹ ꝓncipij. Nō fa.ali.q̄ō ti. nō vis fieri:est idē q̄ō illō ꝓncipiuz nō ē magis notū quo ad nos ⁊ ad coitatez q̄ ꝓcepta decalogi:q̄ magis respiciunt facta ꝑticularia q̄ sūt magis nota. ℣Profecto ꝫ vetula meliⁱ⁹ nouit q̄ hec herba sanat colerā. ⁊ illa alia si militer:q̄ illā vlem dicētez q̄ ois talis herba sanat colerā. Et ꝫ ꝑz cuidēti experientia:q̄ qñ talia ꝓncipia coia volumⁱ⁹ exꝑlanare:venimus ad inductōez singl̄ium. ℣Patet q̄ q̄ ꝓcepta dei sūt magnificata i lege nē.vñ Aug. in li.de.io.co2. Decez inqt ꝓcepta ad illa referunt:vt diligamⁱ⁹ deū ⁊ ꝓximū.⁊ illa duo ad ꝫ vnū referunt:vt q̄ō tibi nō vis fieri tē.⁊ ꝫ vt sepe dcm est iuris nālis. Ergo a ꝑ ad vltimuz ꝓcepta decalogi sunt de lege nē. Secundo sunt magnificata ꝓcepta decalogi rōe replicatōis in lege mosi. ℣Posset.n.aligs ex āuictis sic dubitare de ꝓpositōibⁱ⁹ ꝑ se notis nō debēt dari ꝓcepta: sed vt dcm est ꝓcepta decalogi sunt ꝑ se nota. Ergo nō debuerunt amplius manifestari nec describi. Ad ꝫ rñdet ſz ℣De.au.in.3.di.37.q.2.in fi.q̄ ꝙuis ꝓcepta sint ꝑ se nota:debuerūt tñ dari tripli ci rōe. ℣Primo rōe cognitōis:q̄ ꝑ pctm facta est tāta ignorātia in nā humana:vt iniq̄ appeāt sibi nālia:vt fornicatio:vsura:⁊ hui⁹

UVA. BHSC. IyR_229

modi. Preterea Hugo de .s.vic.ait. Que in lege nāli sunt duob⁹ p̄cept⁹ clausa fuerant p scriptā legē. Postea ⁊ illis q̄ scd̄a tabl̄a p posita sunt p̄cept⁹ explicata fuerūt. Hec ille.

Scd̄o rōe maligne affectōis: q̄ tanta ingressa est p pctm̄ gn̄is humani: q̄ etiā inducunt ad negāduz p se nota. vñ ⁊ qdam negāt esse deū: ⁊ eē vnuz: iux̄ illd̄ p̄s. Dixit insi. in cor. s. nō est de⁹. Tertio rōe timoratōis: vt hoies magis timeāt: ⁊ ad obs̄uantiā p̄ceptoꝝ se disponant solliciti⁹: vt infra dicit̄ aptius. Et iō nō solū p legē nē fuerūt apta: sz in lege moysi singl̄r descripta: vt pz in plurib⁹ locis librorum moysi. leuiti. 19. deutero. 5. sz expressius exo. 20. vbi dr̄. Locutusq̄z ē dn̄s cūctos s̄mones hos. Ego suz dn̄s deus tuus: q eduxi te de terra egypti: de domo s̄uitut⁹. Nō habeb̄ deos alienos corā me: nō facies tibi sculptile neqz oēz sil̄itudinem q̄ est in celo desup: ⁊ q̄ in terra deorsum: nec eoꝝ q̄ sunt i aqs sb̄ terra: nō adorabis ea neqz coles. Ego. n. suz dominus deus tuus fort⁹ ⁊ zelotes: visitās iniqtates p̄ruz in filios i tertiā ⁊ q̄rtaz gnātōez eoꝝ q oderūt me: ⁊ faciēs m̄iaz in milia hijs q diligūt me: ⁊ custodiūt p̄cepta mea. Nō assu. no. dei tui in vanū. Nec. n. hēbit insontez dn̄s eum q assumpserit nomē dn̄i dei sui frustra. Memēto vt diē sab. san. sex dieb⁹ opaberis ⁊ facies oīa opa tua. Septimo aūt die sabbatuz ē dn̄i dei tui. Nō facies omne op⁹ tu: ⁊ filius tuus: ⁊ filia tua: seruus tuus ⁊ ancilla tua: iumētuz tuū ⁊ aduena q est iter portas tuas. Sex. n. dieb⁹ fecit dn̄s celū ⁊ terraz mare ⁊ oīa q̄ in eis sunt: ⁊ reqeuit die septio. Iccirco bn̄dixit dn̄s dici sabbati: ⁊ sctificauit eum. Honora pa. tu. ⁊ ma. tu. vt sis lō. su. ter. Non occi. nō mecha. nō fur. fa. nō lo. ꝯ̄ ꝓxi. tu. fal. te. Nō ꝯcu. do. ꝓxi. tui: nec deside. vxo. eius: nō s̄uuz: nō ancillā: non bouē: nō asinū nec oīa q̄ illi⁹ sunt. Hec ibi. Que oīa notata sunt p glo. 32. q. 6. c. qd in oībus. Quib⁹ ppl̄s regebat̄: vt habetur in glo. de summa trini. ⁊ fide ca. in verbo dispōnem. Moyses g̊ predictas leges ppl̄o dedit. Et lz dicit̄ Foroneū p̄mo dedisse legez grecis: vt p̄fatuz est: tamē moysi leges ad ipsos grecos deuenerunt.

Nam si volumus diligentius pquirere: etiam leges ciuiles ⁊ humane ad aliud nō tendunt: nisi vt seruentur mandata legis mosayce: quia illa cōprehenduntur in preceptis iuris: lz per alia verba: vt pz. ff. de iusti. ⁊ iure. l. iustitia. §. j. vbi dicitur. Iuris precepta sunt hec: honeste viuere: alteruz non ledere: ius suum cuiqz tribuere. Hec ibi. Et sic pz q̄ non solum in lege mosayca: sed etiaz in humana sunt precepta dei magnificata ⁊ approbata.

Tertio sunt magnificata per replicationem in lege euangelica: que addita est ad confirmationem legis antique: vt dictum est. faciens dominus more medici qui variat medicinam s̄m varietatem motuum infirmitatis sic ad maiorem dilucidationem ⁊ perfectionez hec addita est. vnde Augu. in libro. 22. cōtra Fau. sic dicit. Sicut egri non debent reprehendere medicinalem doctrinam: si ei hodie aliud preciperet: aliud cras: prohibens etiam quod ante preceperat. Sicut enim se habet sanādi eius corporis ratio: ita genus humanum ab Adam vsqz in finem seculi: quādiu corpus quod aggrauat animaz egꝝ atqz sauciatum non debet diuinam reprehendere medicinam: si in quibusdam hoc idem: in quibusdam vero aliud. Primus aut posterius obseruandum esse precipit: presertim qr sic aliud se preceptuꝝ esse promisit. Hec ille. Qd̄ autem precepta decalogi sint in euangelio magnificata: pz euangelia perscrutanti.

Nam Mat. 4. ⁊ Luce. 4. dicit̄. Dominum deum tuum adorabis: ⁊ illi soli seruies: qd̄ ꝑtinet ad p̄mum preceptuz. Item Mat. 5. dicit dn̄s. Ego aūt dico vobis non iurare oīo neqz per celum: qr thronus dei est. neqz per terram: quod pertinet ad secundum p̄ceptuz. Item Mat. 12. Mar. 3. Luc̄. 13. Approbauit sabbatum: vt patebit in tertio precepto particulariter. Itez Mat. 19. habetur de reliquis preceptis: vbi interroganti dn̄s respondit. Si vis ad vitā ingredi: s̄ua mādata. Dic̄ ille Que? Respondit dn̄s ih̄s. Non homicidiū facies: non mechaberis: nō furtū facies: non falsum testimoniū dices. Honora patrez tuum ⁊ matrem tuam: ⁊ proximum tuuz: sicut teipsum. Ecce claret preceptorum magnificatio ⁊ confirmatio in omni lege.

¶ Pars scd̄a huius sermonis in qua declaratur preceptoꝝ mandata cum ipsorum obligatione.

Secundo in hoc sermone dico p̄cepta magnificata esse ratione obligatiōis. Ad cuius declarationem ponuntur

UVA. BHSC. IyR_229

tres conclusiones. Quarum. Prima est quod congruum fuit secundum Bonauenturam in.3.di.37.ar.j.q.j.nobis dare precepta obligatoria:tum ex parte dei:tum ex parte nostri. Primo ex parte dei fuit congruum. Sicut enim decet maiestatem diuinam a rationabili creatura cum omni reuerentia coli:sic etiam decet quod creatura rationalis ad manifestationem illius sacre maiestatis per obedientiam eius ei famuletur: ideo decuit eum imponere homini leges et mandata obligatoria. Secundo ex parte hominis fuit conueniens tribus rationibus. Primo ratione auxiliationis:ad auxilium.s.nostre libertatis poterat namque homo per libertatem sue voluntatis inordinari contra iustitiam et facere multa mala atque damnari. Ad que vitanda ille qui omnibus creaturis regulas assignauit quas obseruarent:etiam homini legem dedit quam nullo modo deberet transgredi. Sed contra hoc potest argui. Nam Aug.super Gen.ad litteram dicit. Meliores indicant homines qui ei liberaliter deseruirent: sed debitum obligationis repugnat libertati obsequij:si ergo deus reliquit hominem in manu consilij sui dando ei libertatem arbitrij videtur quod nullo modo debuerit addere obligationem precepti. Respondetur ad hoc secundum Bona.vt supra quod obligatio non repugnat ad bonum libertatis simpliciter:sed repugnat libertati peccandi.posse autem peccare non est libertas nec pars libertatis. et ideo dum obligatio mandati repugnabat libertati malefaciendi:libertatem non minuebat sed potius augebat. ¶ Secundo dedit homini precepta obligatoria ratione iustificationis: decens namque est iustum iudicem secundum merita retribuere:sed merita et demerita non habent locum vbi nulla cadit obligatio legis:si ergo conueniens fuit deo hominem cui contulerat liberum arbitrium secundum iustitiam iudicare:decens etiam fuit vt regulam iustitie eidem prefigeret per mandatorum impositionem. Sed arguit contra hoc quidam di. Maioris liberalitatis est aliquid dare sine meritis quam cum meritis:sed deus est liberalissimus: ergo gratiam et gloriam debuit dare homini sine mandati obligatione. ¶ Ad hoc dicendum est quod et si maioris liberalitatis sit ex parte dantis dare aliquid sine meritis:non tamen est tante gratie et excellentie ex parte suscipientis et quantum dominus in conferendo premium non tantum attendit sue liberalitatis manifestationem: sed etiam glorie nostre promotionem:hinc est quod maluit nobis dare eternam beatitudinem per impletionem mandatorum et meritum obedientie quam nullo merito precedente. Preterea merita nostra in nullo derogant diuine liberalitati: imo potius eam manifestant:tum quia ipse bonorum nostrorum non eget:tum quia omnia merita nostra procedunt ex munere gratie sue.iuxta illud Ro.6. Gratia dei vita eterna. ¶ Tertio deus dedit homini precep.ratione humiliationis:vt.s. humiliaret eum tamquam seruum:decens vtique est vt homo seruum se sciat:cognoscatque dominum deum omnium:et ad hoc non potest melius se dirigere quam per mandatorum obligationem:et sic patet quod rationabiliter benignissimus creator noster fecit et sectem cum homini precepta dedit ad eorum obseruationem ipsum obligando. ¶ Secunda conclusio est in hac parte ponenda secundum Alexan.de ales et Bona.vbi supra:q.3.quod aliter obligant precepta decalogi in statu inocentie:aliter in statu nature corrupte:aliter in statu legis scripte. Primo enim in statu nature bene institute illa tria precepta prime tabule que ad deum ordinant obligant explicite:quantum idem debitum debet homo deo ante peccatum sicut et potest:quia ex parte dei non est facta mutatio ideo cum sit immutabile bonum:si aliquid debet ei ante peccatum:eadem ratione et potest: nec debet mutari.et hoc dicitur Ecclesi.17.Creauit hominem de terra etc.que ibi leguntur. In hoc quod dicit addidit illis disciplinam:et legem vite:et iustitiam suam: et iudicia sua ostendit illis:et magnalia honoris eius vidit oculus eorum etc.ostenditur magnificentia maiestatis ad quod est primum preceptum. In hoc vero quod sequitur et honores vocis audierunt aures eorum:ostenditur magnificentia ipsius veritatis siue sapientie filij. Vox enim dei:est ipsa sapientia dei:et sic illud pertinet ad secundum mandatum. In hoc autem quod additur et dixit illis attendite ab omni iniquo:ostenditur detestatio malicie et iniquitatis:vt ipsi essent fixi in amore et reuerentia bonitatis.ad quod est tertium mandatum prime tabule quod specialiter datum est ad honorem diuine bonitatis: et sic tollitur quod precepta prime tabule in illo statu obligabant explicite. Quantum vero ad precepta secunde tabule que ordinant ad proximum in statu nature bene institute:non obligabant nisi implicite. vnde post dicta verba addit. Sap.et mandauit vnicuique de proximo suo.s.implicite:nam quia homo mutatur et de facto mu

UVA. BHSC. IyR_229

tatus est per peccatū ⁊ factus est ꝑimus ad malum:ideo mutata sunt mandata que sunt ad ꝑimum:ita ꝙ tunc erat vnū solum: nūc autem sunt plura:ante enim peccatū ꝑimꝰ non erat indigens:⁊ oia erāt cōia: nec erant homines mortales:⁊ ideo non indigebat ꝓ filio:nec vnus alio:ideo sola sufficiebat dilectio: nec erant necessaria illa mandata que postea fuerunt ꝑ peccatū necessaria. ¶ Scōo in statu nature corrupte siue lapse obligabāt precepta decalogi implicite ꝟ illa duo ꝑcep. iuris naturalis.s.qđ tibi nō vis fieri tē. ⁊ fa. alteri tē. ¶ Tertio ꝟm statū legis scripte obligant precepta decalogi explicite ⁊ lucide.explicite enim plenaria preceptoꝝ decalogi obligatoria:vt patet in parte precedenti: oportuna fuit ꝟm statum peccati. Mā scriptura cordis interior erat obnubilata ⁊ homo qui fuerat spiritualī mente predit⁹:effectus erat carnalis ⁊ sensualis:ideo opus erat vt legeret ⁊ audiret per sensus corporeos ea que haberēt eu3 regulare ad rectitudinē iustitie. vñ Aug. lib.2. de ser. dñi in monte.sermone.3. sic ait. Quādiu nūc i supiora: nūc in iferiora.i. nūc in spūalia:nunc in carnalia animi affect⁹ alternant:tāq3 ei qui aliq̄ fame patitur quotidie panis necessarius est:quo reficiat esuriens ⁊ relabens erigatur. Sic itaq3 corp⁹ nostrum in hac vita ante illam.s.imutationem cibo reficitur:qz sentit dispendiū: sic ⁊ anim⁹ quē temporalibus affectibus quasi dispēdiū ab intentione dei patit̄: preceptoꝝ cibo necē est reficiatur.hec ille. ¶ Tertia cōclusio ponēda in hac parte est ꝟm Bona.vbi supra.q.2. ꝙ precepta decalogi obligant ad opera charitate formata tripliciter. ¶ Primo exclusione deformitatis omnis peccati:qz.s.obligant ad omnia peccata mortalia vitanda: huius rō i aperto est. Nam intentio precipiētis fuit dare illa mandata per que illa seruando:illi seruantes placeamus. Hoc aūt non ꝓ̄ꝓ̄ nisi ꝑ opa charitate: ⁊ gr̄a informata sine deformitate alicuius peccati. Mā informatio ⁊ deformatio sunt opposita:sicut preceptio ⁊ ꝓ̄hibitio: sed sicut ꝓ̄hs in topi.dicit. Sicut se h3 oppositum in opposito ita ꝓ̄positum in proposito;: ergo cum deformatio opeꝝ per peccata sit in prohibitione:ꝓsequēter informatio coꝝdem erit in precepto. Scōo obligant diuina mādata ad opera formata charitate: per positionem dignitatis meriti conditiōe.qz.s.nō pōt quis vitam ingredi beatam nisi mādata decalogi seruet ex charitate: que qdē3 charitas est meriti p̄ncipiū. Nam Mat.19. dicit dñs Si vis ad vitā ingredi:serua mandata.ſ3 nemo introducitur ad vitam per aliqua opera nisi sint ex charitate formata:igit̄ ꝓpositū ꝓ̄ ¶ Tertio obligant precepta decalogi ad opa formata collectione.s.ꝓ̄ hīt reduci ad duo charitatis mādata:que sūt dilectio dei ⁊ ꝓximi:qz ſ3 Apo. Ro.13. Nic pēdet lex ⁊ ꝓphe ⁊ ſ3 Aug. ⁊ magist̄rū sniaꝝ omnia precep. decalogi reducunt ad illa duo ꝑceeta dilectionis.s.dei ⁊ ꝓximi:⁊ illo modo diuina ꝑcepta collecta in vnum cū contineant regulā iustitie ꝟm ordinem ad deū ⁊ ꝓximum per quā excluditur omne peccatū:proculdio obligant ad aliqđ opus charitate formatum:aut in se si homo habet vnde possit in illud exire aut in disponitōe seu ꝓparatōe ad illud.tenetur enim homo sic mandata decalogi ad implere vt per illoꝝ implctionē ꝓparet locum ipsi gratie:qui obtemta creat loco ⁊ tpe in opera meritoria adimplendo:v3 ipsa;charitatis precepta.ꝙ si dicat ꝟm Aug.sup illud ꝑs.Declina a malo ⁊ fac bonu3:declinare a malo semꝰ vitat penā q̄uis nō semꝰ ꝓmereatur palmā:sed quotiēscūq3 declinat hō a malo ex charitate ꝓmereť palmā:ergo nō teneť homo semꝰ ex charitate a ꝙalo declinare:sed declinando a malo obseruanť ꝑcepta negatiua:ergo non videť ꝙ obligant ad opa formata. ¶ Preterea aligs filius in pctō mortali exīs nāli pietate honorat parentes cū se offert:locus:tp̄s: ⁊ opportunitas: sed constat illum non peccare parentes honorādo: ergo mandatū illud de honore parentū non obligauit ad hoc opus ex charitate formatū pari ratione nec alia mādata. ¶ Ad illa faciliter rñdetur:qz diuina mandata absolute ꝯsiderata ⁊ figillatim siue particulariter intellecta non obligant ad opus charitate formatū fic concludūt predicte rōnes. vez est ꝙ predicti oio charitate carentes ⁊ aliqua mādata particularia obseruātes nō peccāt in hmōi obseruatione:ſ3 potius penā diminuūt q̄ augēt in transgressione. S3 nec sic patriam celestē promerenť:ad cuius acgsitionē vt dcm̄ est requiruntť opa charitate formata. Qui vult ḡ gl̄iam celestē ꝓmereri diuina mādata absq3 diminutioe ⁊ peccati cōtagione adimplere satagat. Nam Jaco.2.scribit̄. Qui tota legē

UVA. BHSC. IyR_229

seruauerit:offendat aūt in vna: factus ē oiuꝫ reus. Qui ti. dixit non mechaberis: dixit nō occides. q̄ si non mechaberis. occidas autez. Factus est trāsgressoꝛ legis. hec ille. Sꝫ sane intelligendū est ꝺm theologos: quia non erit oiuꝫ reus pena sensus: sed pena dāni. i. nō habitur pꝛo oibus in infernū: tñ gloria ꝓua-bitur ac si oīa mandata transgressus fuisset. Jō hortaꝛ nos Aug. ad oīa mādata obseruā da i li. 2. ꝯfes. di. Cū deus aliqd cōtra moꝛem vel pactū quoꝛūlibet iubeꝛ: ꝛ si nūq̄ ibi factū est: faciendū est: ꝛ si omissum est: instaurāduꝫ est: ꝛ si institutū non erat instituendū est. Si eni regi lꝫ in ciuitate cui reḡ iubeꝫ aliqd: qō neq̄ ante illū quisq̄ nec ipse nūq̄ iusserat: ꝛ si non est contra societatē ciuitatis eius ob-temperaꝛ ei: imo ꝑ societatē fit si ei non obtē pereꝛ. generale qppe pactū ē societatꝭ būane re: obedire regibus suis: quāto magis regna toꝛi deo vniuerse creature fue ad ea que iusserit sine dubitatione seruandū est? Sic eniꝫ in potestatibus societatis humane: maioꝛ po testas minoꝛi ad obediendū pꝛeponiꝫ: ita deꝰ oibus. hec ille. Que etiā habent di. 8. c. que ꝑ Et sic patet scōa pars huius sermonis.

¶ Pars tertia huius sermonis in qua de-claratur pꝛeceptoꝝ magnificentia ratione leuiationis.

Ertio dico in hoc sermone magnifi-
t ca esse diuina pꝛecepta ratione leuia tionis: qō ꝓz ex trib⁹. Pꝛimo ex pos fibilitate. Scōo ex gratiositate. Tertio ex suauitate. ¶ Pꝛio qdeꝫ facile est seruare mā data deꝰ: q̄ a deo grauia nō sunt vt non ob seruari possint: imo ita leuia vt nullus sit ipo tens ad ea implenda. Ait eni Hieronymus Anathema sit qui diꝛeꝝ deū aliqd pcepisse impossibile. Et Aug. dicit in quodā sermone Seruū pigrū nō dānares si ea q̄ fieri: nullo mō possent imperares. ꝛ. j. Jo. 5. Hic ē cha-ritas dei vt mandata eius custodiam⁹ ꝛ mā data eius grauia nō sunt: hñti figdez charita tem facilia sunt: ꝫ nō hñti impossibilia videꝝ tāq̄ aui pēnas hñti: vn Aug. lib. de vera ino centia. c. 25. Omne pceptū dei leue est amāti nec ob aliud itelligiꝫ dm̄ illud. Onus meū leue est: nisi q̄ dat spūsc̄m per quē diffundiꝫ charitas. in coꝛ. eni vt diligēdo liberaliꝫ facie mus: qō qui timendo facit: seruiliꝫ facit: nec ē amicus recti qui mallet si fieri possꝫ id quod rectū est non iuberi. hec ille. ¶ Scōo est faci le ea seruare ꝓpter gratiositatē. Mā vt dicit dns Bona. i. 3. di. 37. ar. 1. q. 1. i rūsione. 1. arg. deus sic tribuit pꝛecepta obligatoꝛia q̄ semp fuit ꝓmptus tribuere gr̄am adiutricē ad illa iplenda: ꝛ ideo dns nr̄ in cuāgelio Mat. 19. dicit discipulis qñ cōquerebanꝫ. di. Quis ḡ poterit saluus esse? aspiciens aūt Jesus dixit Apud hoies hoc ipossibile est. apō vero deū oīa possibilia sunt: nemo ergo de ipossibilita te se excusare valeꝫ: qz si vel hō gr̄az dei que semp parata est pōt inuocare: ita vt adsit no bis facultas mādata dei iplendi: ꝛ voluntas pfecte pficiendi: que cū gr̄a dei semp est in li bertate desiderij ꝛ boni appetendi: ꝛ a q̄ oia bona ꝓcedūt: que oīa ꝺfirmat Aug. li. de nā ꝛ gr̄a. c. vlti. di. Valde sunt bona pꝛecepta si bis legitime vtimur. Eo qppe ipso q̄ firmis-sime deo credit deū iustū ꝛ bonū ipossibilia non potuisse pcipe. hinc admonemur ꝛ in fa cilibus qd petamus. oīa eni sūt facilioꝛa cha ritati cui xp̄i sarcina leuis est. ¶ Tertio facile seruant, ꝓpter suauitatē. qd enim suauius est q̄ dei seruare mādata. Dñi Ecclē. 23. scribit. Nihil melius q̄ timere deū: ꝛ nihil dulcius q̄ respicere in mandatis eius: sed infecto pa lato: dulcia amara vident: ita puersis hoib⁹ aspa videt ꝛ ipoꝛtabilia. Insup dulcia appa-rent ex ꝺsideratione fructus inde sequentis. ꝺferūt enim magnas in pūti gr̄as: ꝛ eternaꝫ in futuro beatitudinē. De gratijs in pūti cō-cessis per diuina pcep. logt Aug. in lib. de. x. coꝛ. di. decalogꝰ legis. x. pcepta bꝫ q̄. x. pcep. sic sunt distributa vt tria ptinēāt ad deū ꝛ septē ad hoies. hec. x. pcep. fūt. x. coꝛ. psalterij quas tāgendo feras peccatoꝝ occidis. Tāgis ꝑmā coꝛ. qua vnus colit deus ꝛ cedit bestia super-stitiōis. Tangis scōam q̄ nō accipit nomen dei i vanū ꝛ cecidit bestia nefandaꝝ hereseꝫ. Tāgis tertiā vbi ꝓ spe. future getis sabbatū spūale custodis ꝛ iterficit amoꝛ seculi. Hono ra patrē tuū ꝛ matrē tuā. Tangis quartā vt honoꝛē parentib⁹ deferas ꝛ cecidit bestia im pietatis. Nō mechaberis. Tangis qntā coꝛ. ꝛ occidis bestiā libidinis. Nō occides. Tāgis sertam ꝛ cecidit bestia crudeliter. Nō furtuꝫ facies. Tangis septimā ꝛ cecidit bestia frau-dis. Nō fal. testimoniū dices. Tāgis octauā ꝛ cecidit bestia falsitatis. Non cōcupi. vroꝛē pꝛorimi tui. Tangis nonam ꝛ cecidit bestia adulterine cogitatiōis. Nō ꝺcup. rē. pꝛi. tui. Tangis decimā ꝛ cecidit bestia cupiditatis: ꝛ

UVA. BHSC. IyR_229

ita cedẽtibus oĩbus beſtijs ſecurus ⁊ inocẽs in dilectiõe ⁊ humana ſocietate verſaris.hec ille. De ꝑmio aũt in ſupna gl̃a ꝓceſſo ꝑ diuina precepta loquit̃ idez Aug.lib.4.ꝯ epl̃as pelagioꝝ.c.6.di.In futuro tpe negandũ non eſt mercedẽ eſſe tã bonoꝝ opeꝝ q̃s malorum vt qõ h ꝓferr̃ in ꝓcepto ꝓcipiat̃ in ꝑmio.⁊.li. 3.de ver.di.c.2.Idez dic.Tria nobis ꝓcepta ſunt:hoc eſt abſtinentia a malo:opatio boni: ⁊ ſpes eterni ꝑmij:h̃ in p̃s cõmemorata ſunt declina a malo:hoc eſt ꝓtinentia: ⁊ fac bonũ h̃ eſt opatio boni:inquire pa.⁊ p.e.h̃ eſt ſpes eterni ꝑmij.Aõ vobis ꝓcedere digneť.q ⁊c.

Feria ſcõa poſt dñicam in qnquageſima de excellẽtia ꝓceptoꝝ dei reſpectu numeratiõis ⁊ ordinationis. Sermo 16.

Aior autem

m

hoꝝ eſt charitas. Itez vbi ſupra. Hodie fratres cariſſimi ſi beniuolas accõmodaueritis aures de preceptoꝝ dei numero ⁊ ordine diſſeremus. Immortalis nãq; deus ſua eterna ſapientia ꝓſpiciens humanũ genus: habitis nature legibus in multa facinoꝝ demergi baratra ſolita ſua miſeratione voluit ei pie per preceptoꝝ tabulas ſubuenire:ne creatura ſua quã fecerat ſũmo fruerer̃ bono: illõ amitteret.Maior aũt hoꝝ eſt charitas. ℣Poſt excellentiam ergo magnificationis: excellentia eſt videnda aſſignatiõis: que triplici ratione claret.Quaꝝ dicit̃. ℣Prima ſufficiẽs enumeratio. Scõa virtuoſa radicatio. Tertia cõpetens ordinatio.

℣Pars ꝑma huius ſermonis in qua declaratur q̃ mandata decalogi.x.eſſe debuerunt ⁊ non plura nec paucioza.

p

Rimo in hoc ſermone dico q̃ mandata decalogi ſunt.x. in vtraq; lege Moyſi.ſ.⁊ tpi ſcripta ⁊ apta vt in p̃cedenti ſermone patet:quoꝝ. ℣Primum eſt Non adorabis ſine nõ hẽbis deos alienos Scõm non aſſumes nomẽ dei tui in vanũ Tertiũ memento vt.d.ſab.ſanct. Quartũ honora patrẽ tuũ ⁊ ma.tuã. Quintũ nõ occides. Sertũ non mechab. Septimũ non furtũ fa. Octauũ non di.fal.teſti. Nonum non concup.vxo.pri.tui. Decimũ nõ ꝓcup. rem ꝓri.tui.h̃.r.precepta ſunt fundamentum omnium legum: que vnuſquiſq; ſcribẽre dz in corde ſuo:⁊ opere cuſtodire:que vt melius memorie imprimanť ſic metrice deſcribunť.

Vnum cole deum:ne dicas vana per ipſum:
Sabbata ſanctifices:hẽas i honore parẽtes.
Non ſis occiſor:fur.mechus: teſtis iniquus.
Alterius nuptam: nec rem cupias alienam.
Quoꝝ ſufficientia ⁊ numeri ratio quare nõ ſint plura vel paucioza aſſignatur ab Alerã. in.2.parte i tractatu de le.Moy.⁊ a Bona.i 3.di.37.ar.2.q.1.modo ſubſequenti. Omnis enim lex mandat iuſtitiã vt dictũ eſt.Eſt.n.lex regula iuſtitie: ſed iuſtitia eſt ſm quã homo debet ordinari ad deũ ⁊ ꝓximũ. Vnde quedam ſunt mandata ordinantia nos ad deum: quedam ad ꝓximũ. Et ideo Moyſi due tabule date fuerunt ſm hos duos reſpect⁹. In prima cõtinebanť mandata que dirigũt nos ad deum. In ſcõa que nos ad ꝓximũ dirigunt ⁊ ordinant. ℣Prima igit̃ precepta ꝑme tabule ad deũ ordinantia ſunt tm̃ tria:⁊ non ſunt plura nec paucioza: quoꝝ numer⁹ ⁊ ſufficientia ſumi põt tripliciter. ℣Primo ex pte obiecti. Nam cum in deo ſunt tres perſone ⁊ tria appꝛopꝛiata:⁊ tripler genus cauſe ſm q̃s comparať ad creaturam:ita eſt triplex ꝑceptum ſm q̃ creatura rõnalis ordinari hẽt ad deum. deus aũt eſt trinitas.pater filius ⁊ ſpirituſſanct⁹. ℣Patri attribuit̃ maieſtas. filio veritas: ſpirituiſancto bonitas. In patre eſt ſũma maieſtas:humiliter adoranda: in filio eſt ſumma veritas:fideliter aſſerenda in ſpũ ſancto eſt ſumma bonitas:ſinceriter amanda:ſed ſi illa tria extrema ordinatiue debemus facere neceſſe eſt i ꝑma tabula eſſe,tria mandata ſm tria appꝛopꝛiata tribus ꝑſonis Eſt tamen notãdũ q̃ in omnibus preceptis quãdo deus aliquid prohibet precipit cõtrarium:⁊ quãdo aliquid precipit prohibet contrarium:ly precepta negatiua dicantur in q̃bus poſita eſt nota negationis:⁊ in quib⁹ nõ eſt dicuntur affirmatiua: omnia tamen precepta continent affirmationem ⁊ negationẽ. In primo ergo mandato nõ habebis deos alienos ꝓcipit̃ humilis adoratio diuine maieſtatis: ⁊ prohibetur idolatria.In ſcõo mãdato.ſ.nõ aſſu.no.dei tui in vanũ:precipit̃ fidelis ꝓfeſſio dine veritat⁹:⁊ ꝓhibeť piurium.

In tertio mandato.ſ.memento vt diez ſabbati ſanctifices:ꝓcipitur ſincera dilectio ſum

UVA. BHSC. IyR_229

me bonitatis: ⁊ prohibetur indeuotio. Secundo modo sumitur ratio ex parte subiecti ordinatis: quod quidem est aia rationalis: in qua est triplex vis motiua: scm quam habet in deum ordinari. s. rationabilis: concupiscibilis: ⁊ irascibilis. Primum mandatum de adoratione respicit ipsam irascibilem. Secundum vero respicit ipsam rationabilem.

Tertiū aūt respicit ipaz ꝯcupiscibilez: sic intuenti satis apparet. Tertio sumitur ratio ex parte actus medij. Triplex est enim actus scm quem habet homo in deum ordinari.

Primus est actus operis penes quem attenditur p̄mum mandatum adorationis.

Secundus est actus oris penes quem attenditur scōm mandatum: quo prohibet falsa in uocatio nominis diuini. Tertiꝰ ē actus cordis penes quem attenditur tertium mandatum: in quo precipit sanctificatio mentis: ⁊ sic ps sufficientia numeri preceptoruz prime tabule. Scōaria ꝑcepta scōe tabule sunt alia septem ordinantia nos ad proximum: cuius ratio ⁊ sufficientia numeri simiłr potest haberi tripliciter. Primo ex parte obiecti potest sic intelligi ipsoz ratio. In primo. n. ad quem ordinant mandata scōe tabule: relucet ppietas patris: ⁊ filij: ⁊ spūs scti. Primo ḡ scm q̄ relucet in primo ppietas patris sic debem⁹ ei honorez ⁊ reuerentiaz: ⁊ penes ħ attendit illud mandatū. Honora patrē tuū ⁊c. in qbus relucet ppietas summi patris in hoc q̄ bñt rōem pncipij. Scōo aūt inq̄tuz relucet ppietas filij in primo: sic debemus ei virtutem: ⁊ penes ħ attēdit illud mandatū Non lo. ꝯ pri. tu. fal. te. Tertio relucet in primo ppietas spūs sancti: ⁊ sic ei debemus dilectoez ⁊ innocētie puritatez. Et q̄tuz primo multiplr possumus nocere seu euz dāni ficare. Primo in psona ppria: ⁊ sic est illō mandatū. Non occi. Scōo i psona ꝯiūcta: ⁊ sic est illō. Non mecha. Tertio in reb⁹ suis ppijs: ⁊ sic est illō. Nō fur. fa. Et q̄ ħ sepe voluntate perpetrant anteq̄ in opus exeant. s. in psona ꝯiuncta: ⁊ i rebus ppijs: ideo circa illa sunt alia duo ꝓhibētia ꝯcupiscentiam. Vnuz ꝓhibēs ꝯcupiscentiā carnis di. Non ꝯcu. vro. pri. tui. Aliō ꝓhibens ꝯcupiscentiaz rei di. Non ꝯcu. rez pri. tui. Scōo pōt rō ⁊ sufficientia ꝑceptoꝝ scōe tabule ꝯsiderari ex pte subiecti. s. aic nostre: cuius triplex est potentia scm quā ꝓtingit ad primū ordinari: rōabilis. s. ꝯcupiscibilis: ⁊ irascibilis.

Primo q̄tuz ad potētiam irascibilem hz hō ꝯueniēter ordinari ad superiorem p reuerētiam ⁊ honorē: ⁊ sic est illō. Honora pa. tuū. Ad primuz aūt per pacē ⁊ odij euitationez: ⁊ sic est illō. Non occi. Scōo q̄tuz ad rōabilez ordinamur ad primuz p veritatem: loq̄lam: ⁊ testificatōez: ⁊ sic est illō. Non lo. ꝯ pri. tu. ⁊c. Tertio q̄tuz ad potētiaz ꝯcupiscibilem ordinari hz ad primuz p ipsius refrenationem: ⁊ q̄tum illa est multiplr corrupta p ꝯcupiscētiam ⁊ cupiditatē. Idco ꝯcupiscētia ⁊ cupiditas ꝓhibēt i actu exteriori p duo mādata. s. nō mecha. ⁊ nō fur. fa. Prohibent etiā in actu interiori p alia duo. nō ꝯcu. vro. pri. tui: nec aliquā rez eius. Tertio pōt ratio ⁊ sufficiētia ꝑceptoꝝ scōe tabule ꝯsiderari ex pte actꝰ medij. Naz hēmꝰ ordinari ad primuz scm innocētiaz: ⁊ scm bñficentiam.

Primo hēmꝰ ordinairi hz bñficentiā: ⁊ sic ē illō. Honora pa. tu. ⁊c. Scōo hēmꝰ ordinari hz innocētiaz: ⁊ ħ triplr. Primo hz actū opis: ⁊ ħ pōt eē triplr. Prio in, ꝓhibēdo de ordinatōez q̄ est ꝯ ipz eē idiuidui. ⁊ sic ē illō nō occi. Scōo ꝯ debitā ꝯseruatōez spēi: ⁊ sic est illō. nō me. Tertio ꝯ possessionez tpalis subsidij: ⁊ sic est illō. nō fur. fa. Scōo ordinamur ad primuz hz actū oris: ⁊ sic est illō. nō fal. te. di. Tertio ordinamur ad primū scm actū cordis: q̄ quidē ꝯsistit in affectu: ⁊ ħ pōt esse duplr: aut libaſ ꝯ cupiditatē: aut honeste ꝯ voluptatſ ꝯcupiaz: ⁊ scm ħ sunt duo mādata. vnuz ꝯ voluptatſ ꝯcupiaz: ⁊ sic est illō. nō ꝯcu. vro. p. tui. Aliō ꝯ cupiditatē ⁊ auaritiā ⁊ sic est illō. Nō ꝯcu. rez pri. tui. Et sic p oēz modū pz numerus ⁊ sufficiētia mādatoꝝ de calogi: q̄tuz tria sunt q̄ ordināt hoiez respectu sūme trini. ⁊ respectu totiꝰ vniuersitatſ in feriozis: vt sic nō tm̄ sit ꝯgruētia numeri ex pte rei: sz ex pte ipiꝰ numeralis ꝑpoztōis: hz quā rectissime ꝓtigit in numero denario iuenire: scm qō ait Augu. in li. ꝑ musice. vbi ostēdit in denario numero q̄ndam esse excellentem pfectōem: ob quaz est status in numero illo ⁊ vltra in numerando non procedimus noua numeratione: sed redimus ad caput: quia scm pbm. io. methaphisice. Numerus ē vnitatū pluralitas: ⁊ idem ibi addit. Numerus est multitudo vno mensurata: ⁊ ideo in numero illo docebant terminari ⁊ ꝓceben bendi diuina ꝑ cepta que sunt via deueniēdi

UVA. BHSC. IyR_229

ad perfectionem suam que diuina precepta etiam exterius scripta in corpore ne aliqua obliuione vnq̄ deleant. sunt autem scripta i triplici parte corporis. s. in manibus per decē digitos manuū. In pedibus per decem articulos pedum: t in ipsis sensibus ꝓpter sensus interiores qui sunt gnq̄ similiter exteriores. Ideo autem scripta sunt in predictis tribus partibus ad significandū q̄ diuina precepta debent regulare in nobis man⁹ operationem dirigere gressus affectionē. t moderare sensus t motus affectionis t conuersationis: vt vz in omni operatione tua bonoꝛē diuinum intendas: in omni affectiōe tua diuinum amoꝛem exerceas: t in omni conuersatione tua exempla sanctitatis pretendas. t hec ꝑma pars tē.

¶ Pars scōa huius sermonis in qua declaratur q̄ in preceptis decalogi virtualiter cōtinentur omnia alia mandata.

Secundo in hoc sermone ad cōfirmationem t declarationē predictoꝝ: t ad excellentiam preceptoꝝ melius denominādam ratione miraculis illoꝝ assignationis. Sciendum q̄ in preceptis decalogi omnia reducuntur t virtualiter continētur. Ad q̄ declarandum tres ānotantur conclusiones. quaꝝ. ¶ Prima dicitur comprehensionis. Scōa ꝓhibitionis. Tertia reductionis. ¶ Prima dicitur comprehensionis quia ſm Bona. t Alexan. vbi supra: ly deo magis obligemur q̄ ꝓximo sicut comparationē: quia ab ipso habem⁹ esse anime t corporis gratie t glorie: t omnis deniq̄ perfectionis donum: t per consequēs plura debuissent dari mandata ad deum nos ordinanda: q̄ ad ꝓximū. cuius oppositum ex supra dictis patet: quia solum tria sunt ad deum septem ad ꝓximum nos ordinanda: nihilominus si diligēter perscrutemur hoc nō fuit inconuenienter factum: q̄ habetur clarum ex hoc: quia omnia que damus homini: quodammodo damus t soluimus deo: quia ei⁹ voluntati seruimus. Vnde Aug. super Jo. sermone. 65. dicit. In precepto ꝓximi non excluditur illud vt diligamus deum. vtrūq̄z enim bene intelligētibus inuenitur in singulam qui diligit deum non cum potest contēnere precipientē vt diligamus ꝓximum Et qui sancte ac spiritualiter diligit ꝓximū in eo non diligit nisi deum: t ista dilectio ab omni dilectione abstracta: quā distinguendo addidit Christus sicut dilexi vos. quid enim dilexit in nobis: nisi q̄ habebamus: sed vt verum amoꝛem haberemus qui nos perduceret ad deum: vt sit ipse deus omnia in oibus. hec ille. Et ideo in vno mādato omnia comprehenduntur virtualiter: t diliguntur ad dei honoꝛem: t consequenter sunt plura que debentur t redduntur deo q̄ ꝓximo. Est tñ notandum q̄ quia ad deum ordinamur ſm vitam contemplatiuā: ad ꝓximum ſm vitaz actiuam: t in vita cōtemplatiua queritur vnitas. iuxta illud Luc. x. Optimam partem elegit Maria tē. In actiua autē versatur multiplex rerum varietas. hinc est q̄ plura sunt que ordinant nos directe ad ꝓximū: q̄ que ad deum. hinc est q̄ plura sunt peccata q̄bus peccatur in ꝓximuz. ¶ Scōa conclusio dicit ꝓhibitionis: quia ſm predictos doctoꝛes q̄uis tñ obligemur ad benefaciendum ꝓximo: q̄tū obligamur ad non malefaciendū non tamen datur nisi vnū ꝓceptum ad benefaciēdū. Sex vero alia precepta data sunt ad offensionem ꝓximi refrenandam t ꝓhibendam. Cuius ratio in aperto est: nā corruptio concupiscentie in nobis quātum ē de se inclinat ad malum. Ideo enim sumus difficiles ad bonum operandum: quia ꝓni sumus ad malum. hinc est q̄ plura sunt ꝑcep. negatiua ordinantia ad ꝓximum q̄ affirmatiua. plura enim sunt quibus ꝓhibetur ne fiat malū q̄ quibus precipitur vt fiat bonum. Vnde Aug. in lib. q. no. t vete. testa. q. j exprimit predictam inclinationē ad malum di. Nibil est aliud malum. nisi priuatio boni dum enim inconcessa presumunt: aut concessa inordinate fiunt vt aliud sit mandatum: t aliud fiat q̄ in vroze cōcessum est fiat in meretrice: t q̄ deo offerendum erat offeratur diabolo: t cum quis non tollat suum sz alienum: t cum preuaricatoꝛem occidi liceat: occidatur innocens. hec ille. Fuit igitur necessarium potius illa ꝓhibere. ¶ Tertia conclusio dicitur reductionis: quia cuz gnq̄ sint capitalia peccata sic magis quantum est ob nā sui: sicut peccatum auaritie t luxurie: non tñ reperitur speciale mandatū: in quo ꝓhibeat superbia: nec aliquod in quo refrenet inuidia nec in quo contradicat gule t excitet inertia: t sic de reliquis: sicut dat speciale mandatuz in quo ꝓhibet auaritia. s. non furtū fa. t alio

UVA. BHSC. IyR_229

in quo ꝓhibetur luxuria.ſ. non mechaberis: cuius ratio in aperto eſt. Iſta enim duo magis explicite ꝓhibent: quia ꝓpter improbitatem libidinis citius progrediunt in actum exteriorem opis. Attamen ⁊ alia capitalia peccata per reductionem mandati decalogi: ḃnt ꝓhiberi implicite. Superbia enim ꝓhibet in adoratione dei: ⁊ in honorificatione ꝓximi. Invidia vero ⁊ ira ꝓhibentur in fuga homicidij. Accidia aũt in ſabbati ſanctificatione. Auaricia vero expreſſe ꝓhibetur exclusione furti. Luxuria atq; gula: quia invicem ſunt coniuncta iuxta Hieronymi dictum. ſ. cum venter extenditur luxuria concitatur: ꝓhibentur in negatiõe mechie ⁊ adulterij: vbi ꝓhibetur omnis immoderatus coitus: ⁊ ibo neſta ⁊ immoderata delectatio carnal. q; ſi dicitur ꝑme Jo.2. ſcribitur. Omne quod eſt in mundo: aut eſt concupiſcentia carnis: aut cõcupiſcentia oculoꝝ: aut ſuperbia vite: ergo ſic cõtingit peccare duabus primis concupiſcentijs: ita ⁊ tertia ſuperbia vite: ſed in ꝓceptis decalogi ꝓhibetur cõcupiſcentia carnis cũ dicitur. Non concupi. proxi ꝓximi tui. ⁊ cõ cupiſcentia oculoꝝ: cuꝫ dicitur. Non deſide. domum ꝓximi tui. igitur penes ſuperbiaꝫ vite debet ſumi aliquod mandatũ in quo ꝓhibeatur concupiſcentia honoris ⁊ excellẽtie Ad hoc reſpondetur ſm Alexan. ⁊ Bonauẽ. q; in omni actu ꝓhibetur ſiue ꝓcipit etiã ſua voluntas. de illis tamen concupiſcẽtijs erat neceſſaria ꝓhibitio expreſſa que poterãt decipere ſub ſpecie neceſſitatis: que erant cõ cupiſcentia carnis ⁊ oculoꝝ: ſed nõ ita eſt de ſuperbia vite. Ideo de predictis etiam duabus deteſtandis loquitur Saluſtius in catelinario. di. Multos peſſima inter ſe mala diuerſa luxuria atq; auaritia verant: ⁊ infra. Auaritia fidem ⁊ probitatem ceteraſq; bonas artes ſubuertit: ⁊ pro his ſuperbiam et crudelitateꝫ docet deum negligere: omniaq; venalia habere. hec ille.

¶ Pars tertia huius ſermonis in qua declaratur q; precepta decalogi fuerunt debite ordinata.

Ertio in hoc ſermone dico excellentia eſſe decalogi preceptꝫ reſpectu aſſignationis ꝓpter condecentem ordinem in ipſis ſeruatum. Nam vt habetur Exo. 22. Deus eſt debiti ordinis inſtitutor ⁊ ſm Aug. Nihil inordinatum relinquit: iõ ipſa precepta ſummo ordine contulit. Ad q̃z declarationem tres conſiderationes ãnotãt quaꝫ. Prima dicit contraditionis. Secũda concordatiõis. Tertia ordinatiõis. ¶ Prima dicitur contraditionis. Tres enim veteres doctores inueniunt: in ordine preceptorum diſcordantes. Joſephus eni lib. 3. antigratuꝫ c. 6. dicit. 5. fuiſſe in vna tabula. 5. in alia: quia ille tabule equales fuerũt quãtum ad magnitudinem: quod ſatis eſt ꝓbabile cum non legatur contrarium: ergo videt tot fuiſſe i vna quot in alia. Mã ⁊ apoſtolus Ro. 13. loquẽs de amore ꝓximi dicit. Qui diligit ꝓximũ legẽ impleuit. ⁊ numerat ſolum. 5. di. Nam non adul. non occi. non fura. non fal. teſti. di. Non concupi. ⁊c. Preterea ſicut denarius numerus conuenit perfectioni: ſic ꝓnarius numerus conuenit ſtatui carnali: q̃n ſtatus ille per. 5. habet diſtingui ꝓpter ꝓnarium. 5. ſenſuum. ergo ſicut decebat totam legem cõtineri inter decalogum: ita decebat in tabul' ſcribi per ꝓnarium. ⁊ ideo ḃ eius fuiſſe comprobatur opinio. Origenes autem dicit q̃tuor fuiſſe ſcripta i vna tabula. 6. in alia: cuiꝰ ratio eſt: quia ꝓmum mandatum qõ ſpectat ad dei venerationẽ dicit affirmatiuum ⁊ negatiuum: cum dicit. Ego ſum dñs deus tuꝰ ⁊ non erũt alij tibi dij preter me: ⁊ adiungit Non facies tibi ſculptile. mãdatum vero de concupiſcentia interponit vnum in alio. ſ. mãdatum de concupiſcentia proxis: ⁊ de concupiſcentia rerum. Exo. 20. ergo ſm ipſum ſic ordinant: qõ etiam confirmatur per dictum Hieronymi ſup. Oſe. 1. Due iniquitates tẽ. ſic di. Due due iniquitates contra duo ꝓcep. decalogi ſunt: in quibus dicitur. Ego ſũ deꝰ tuus: ⁊ non erunt alij tibi dij preter me. ergo ſi illa duo ſunt mandata ꝓme tabule erunt quattuor vt dictum eſt ſm opinionẽ Orige. Aug. autem dicit q; tria data ſunt in ꝓma tabula: ſeptem in alia vt dictum eſt: cuius rõ fuit. Primo q; ſcriptura tabularuꝫ exterior debet correſpõdere ſcripture interiori: ſed in tabulis cordis interi⁹ mãdata ordinãtia ad ſummã trinitatem ſcribũtur in ſuperiori ꝓte rationis: ḃ autem nõ ſunt niſi tria ſm q; appropriata vt dictum eſt. Reliqua vero q̃ ordinant ad ꝓmum in inferiori parte ſcribit qui tenet quaſi rationem alterius tabule: iõ videtur q; ſi tabule exteriores debẽt interioribus correſpondere: tria debẽt in vna ſcribi

UVA. BHSC. IyR_229

septem in alia. Preterea melius distinguūt mandata per speciem q̄ꝫ mām: sed mandata non concupiscendi vxoris ⁊ ceteras res debentur formaliter: quia illa est concupiscētia carnis: ⁊ h̄ concupiscentia oculoꝝ. mandata vero de non colendis alienis dijs: ⁊ nō faciendo sculptile: non diuersificant̄ nisi ꝟm māꝫ igitur optime distinguunt̄ prefato modo vt ait Aug. ¶ Scd̄a conditio dicitur concordationis: qꝛ Alexan. ⁊ Bona. in. 3. di. 37. arti. 2. q. 3. concordant predictas contraditiones di. ꝙ scriptura mandatoꝝ in tabulis dupliciter hꝫ distingui: vꝫ ꝟm sensum lr̄alē ⁊ ꝟꝫ misticū Primo modo si fiat distinctio illius scripture ꝟm sensum litteralem sic. 5. fuerunt i vna tabula ⁊. 5. in alia. ⁊ hoc mō distinguit Josephus qui ad sensuꝫ litteralem p̄ncipaliter respiciebat. Scd̄o modo si fiat distinctio ꝟm spiritualem seu misticum sensum: sic distinxerunt sacre scripture doctores. di. Mandata ordinantia ad deum pertinere ad p̄mam tabulam. mandata autem ordinantia ad proximum ad scd̄am. Talis enim distinctio tabularum fiebat ad gratiā charitatemqꝫ commendandam. Et quātum mandata ordinantia ad deum ⁊ ad proximū dupliciter possūt distingui ⁊ verificari. s. diuersitate formali et materiali. hinc est ꝙ ad hoc doc. diuersa dixerunt. Primo eni cōsiderādo distinctionē materialē q̄ttuor sunt mādata hoiez ad deū ordinātia. materialiter enim loquēdo in hoc qd̄ dicitur. Non adorabis deos alienos: et non fa. tibi sculp. duo mandata distinguūtur ⁊ intelligunt̄: ⁊ ordinantia ad proximum sūt tm̄ sex intercludendo vnam in alia concupiscentia ⁊ hunc modū distinguendi ⁊ assignādi seruat Origenes. Scd̄o autem modo. s. cōsiderando ꝟm rationem formalem sic mandata ordinantia ad deum non sunt nisi tria tribus diuinarum personarum ꝓprietatib⁹ attributa. mandata autem ad proximum ordināda sunt septem: ita ꝙ illd̄ quod est de cōcupiscentia vxoris aliene distinguit̄ ab eo qd̄ est de concupiscentia aliarum rerum ꝟm ꝙ alia ⁊ alia est concupiscentia ꝟm formam et speciem. Et hoc considerauit Aug. qui super Exod̄. sic dicit. Conuenientius enim mihi videtur accipi illa tria: ⁊ illa septem: quia et trinitatem illa que ad deum pertinēt vident̄ insinuare: ⁊ quod dictum est non erunt tibi dij alieni preter me. Hoc ipsum ꝑfectius explicatur cum prohibentur figurata coli. h̄ ille. Sic ergo respiciendo ad sensum litteralem bene distinxit Josephus. intelligendo autem sensum spiritualeꝫ optime Origenes diuisit considerando vero spiritualem sensum ⁊ distinctionē formalem. Pulchre Augustinus diuisit: nec est vlla contraditio inter ipsos sꝫ diuersus modus dicendi. ¶ Tertia conclusio dr̄ ordinatiōis: qꝛ ꝟꝫ p̄dcōs doctores. s. Alex. ⁊ Bonauen. quocūqꝫ modo accipitur distinctio preceptorum decalogi maxime modo Augustini sunt excellentissime ⁊ ordinatissime assignata: quod patet īductiue: nam sicut in ipsis precep. consideret̄ numerus sufficiēs ita etiam reperitur ordo cōueniens ꝟm quē ordinem ipse legislator ordinat ea conueniētissime: que ordinis conuenientia dupliciter potest considerari: aut. s. ꝟm regulam fidei dirigentis: aut ꝟm regulam iustitie exequētis Primo modo dictat fides nos ordinari. p̄ ad deum: deinde ad proximū per conformitatem ad deum. Primo dictat fides nos ordinari ad patrem exhibendo ei debitam reuerentiam. Scd̄o ad filium refugiendo eius iniuriam vt non credamus eum esse creaturam. Tertio ad spm̄scm̄. preparando sibi habitationem sanctam: ⁊ h̄ est debitus ordo: qꝛ pr̄ a nullo: fili⁹ a solo pr̄e: spūssanct⁹ ab vtroqꝫ Juxta hunc ordinem docet ordinari ad proximum inquantum habet conformitateꝫ ad deum. Primo enim ꝟm ꝙ conformat̄ patri docet exhiberi sibi debitam reuerētiā. Scd̄o ꝟm ꝙ conformatur filio docet vitare eius iniuriam que potest fieri multipliciter. s. ꝑ homicidium: adulterium: furtum: ⁊ per falsuꝫ testimonium. Postremo ꝟm ꝙ homo habꝫ conformitatem cum spiritu sancto docet concupiscentiam vitare: que inquinat cordis habitaculum: ⁊ hoc fit per duo mādata postrema: ⁊ sic patet ordo mandatorum decalogi. ¶ Scd̄o modo possumus considerare congruentiam ordinis mandatorum ipsorū ꝟm exigentiā obligatōis iustitie: ⁊ quātū iustitia dictat nos deo magis teneri q̄ꝫ ꝓximo: ideo premittuntur mandata ad deum ordinantia tanq̄ꝫ digniora ⁊ magis obligatoria. Rursus qꝛ magꝭ ē obligari ad actū opis q̄ꝫ oris: ⁊ ad actum oris q̄ꝫ cordis. hinc ē ꝙ preceptū adoratōis in opere respectu patris: est primū principium demonstrans: preceptū cōfessionis est in ore respectu filij: ⁊ est scd̄m. p̄ceptū

UVA. BHSC. IyR_229

aūt sanctificationis in corde respectu spiritus sancti est tertiū. Similiter qr plus est obligari ad beneficentiam q̄ ad inocentiā: p̄ceptuz illud per qd̄ obligamur ad benefaciendū alij precepit illa per que obligamur ad non nocēdum. Et iterum qr magis obligamur vitare maius nocumentū ꝓximi: ⁊ maius nocumētum est in homicidio q̄ in adulterio: ⁊ i adulterio q̄ in furto: ⁊ in furto magis q̄ in falso testimonio: ⁊ in his omnibus est maius nocumentū q̄ in concupiscentia cordis: ⁊ in cōcupiscētia cordis respectu vxoris q̄ respectu cōcupiscentie rei tēporalis: ⁊ ideo hoc ordine sunt distincta ⁊ ordinata precepta decalogi. Idcirco sunt excellentia respectu assignatōis ex parte numero ipsoꝝ: ⁊ virtuse completōis nec non ⁊ mirabilis ordinatiōis: que nobis sic ordinate ⁊ ꝑfecte obseruare concedat illorum institutor ⁊ lator: vt tandem ad euz fruendum in illa celesti patria ꝑuenire mereamur vbi regnat gl̄iosus i eterna scl̄a. Amē.

¶ Feria tertia post dn̄icaz in qnq̄gesima de excellentia p̄ceptoꝝ respectu cōpationis ipsorum ad humana precepta. Sermo. 17.

m Aior autem hoꝝ est charitas. Iteꝝ vbi supra. Insolubile charitatꝭ vinculum fratres in christo carissimi cōpellit: vt de scrituris sacris aliquid salutiferum ꝓponam de preceptoꝝ diuinoꝝ excellētia: in eo qd̄ ad hūana cōparāt̄: qr maior ho. est charitas. s. diuina: sup humana precepta qd̄ triplici ratione probatur. Primo rōne concessionis. Scd̄o rōne ꝓhibitiōis. Tertio rōne stabilitionis.

¶ Pars prima huius sermonis in qua declaratur excellentia preceptoruz dei respectu comparationis ipsoꝝ ad leges humanas ratione concessionis illicitoꝝ in lege humana.

p Rimo in hoc sermone dico diuina precepta esse excellētiora respectu cōparationis ipsoꝝ ad leges humanas in concessione multoꝝ illicitoꝝ ꝟm decalogi precepta ⁊ diuina que nihil inhonestū ⁊ illicitum admittunt: qd̄ patet in comparatione aliquoꝝ preceptoꝝ. ¶ Primū eni preceptuz est. Non adorabis deos alie. vbi ꝓhibet̄ ois diuinatio: ⁊ ꝓhibet̄ ire ad ariolos ⁊ magos. Vnde Leuit. 19. dicit̄. Anima que declinauerit ad ariolos ⁊ magos interficiam illam de medio populi mei. ⁊. 26. q. 5. per totum. vt declarabit̄ diffusius in p̄ precepto. Sed ꝟm le. imperiales lz diuini icantatores magi ⁊ malefici puniunt̄: tn̄ qui h̄ faciunt cōtra imbres ventos grandines ⁊ infirmitates premiant̄. C. de malefi. l. eoꝝ. ¶ Scd̄m est non periurabis: qd̄ plerūqz leges cōcedunt. nā ꝟm leges imperiales licitū est in causa sanguis corrūpere accusatorē. ff. de p̄uaricato. l. fi. ¶ Tertiū preceptum de sanctificatiōe sabbati ꝯfirmat̄ per leges: nec aliquo mō infringit̄ vt patebit ¶ Quartū est honora patrem tuū ⁊ matrez tuam: vbi inclusiue etiā precipit̄ parentibus filios diligere: qr amor debet esse reciprocus sed ꝟm leges imperiales: filius spurius ex dānato coitu ab omni beneficio excludit̄. C. de naturali. libe. l. lz patri. qd̄ est expresse contra nālem pietatē. ⁊ ideo episcopoꝝ interest dare operam q̄ vterqz parentuz talib⁹ necessaria subministrent: ꝟm eoꝝ facultatem. de eo qui dux. in vxo. quā pol. per adul. c. cum haberet. Preterea ꝟm hoc preceptū etiam p̄res spirituales tenemur reuereri: vt suo loco dicetur prelatos. s. ⁊ matrē nostrā. s. sanctā ecclesiā: et leges sepe contra faciunt statuentes: vt nō solum laici: sed etiā ecclesiastici soluant gabellā seu pedagiū pro rebus suis: quas non causa negociationis deferūt vel deferri faciunt: sed pro victu necessario: qui oēs si sunt ꝑsone singulares sunt excōicate ipso facto: si collegiuz vel vniuersitas: vel castellum: vel ciuitas talia statuta fecerit: ip̄o facto subijcit̄ interdicto nec a predictis absolui p̄nt nisi satisfecerint ⁊ plene restituerint: vt nō. in. c. quāq̄. de censi. libro. 6. Et ideo si quis statuit leges cōtra ecclesie mandata: puta qr liceat facere statuta symoniaca: aut ecclesiastica alienare: ⁊ hmōi: ipso iure non valent: vt di. 8. c. que contra. et 32. q. 7. c. flagitia. de cōstitu. c. que in ecclesiaꝝ imo facientes ⁊ seruantes peccāt mortaliter de symo. c. cū i ecclesia. ⁊. c. nō sat̄. ¶ Quintū preceptū est. Non occides: qr nullo modo lz ꝟm deum ⁊ ꝯsciaz: ⁊ tn̄ ꝟz leges imperiales licitum est iure occidere adulteꝝ vxoris: dep̄hensum in adulterio si sit ꝑsona vilis: cui nō debet reuerentiam. ff. de adulte. l. Marito. similiter latronem siue populatorem agrum C. qn̄ lz vnicuiqz. l. j. ⁊. 2. ¶ Sextuz preceptuz

UVA. BHSC. IyR_229

est non furtū facies: vbi ꝓhibet̄ vsura: retentio rei aliene: ⁊ oīs deceptio ⁊ fraus in emēdo: vendēdo: ⁊ huiusmodi. sed ꝟm leges imperiales ⁊ humanas ꝑmittuntur vsure saltē leues. C. de vsuris. l. eos. Itez ꝟm leges imperiales heres nō tenet̄ ad oīa debita defuncti: facta ex maleficio testatoris: nisi inq̄ꝫtum ad ip̄m ꝑuenit: vel nisi cum testatore fuerit lis ꝯtestata: sed ꝟm deum ⁊ ꝯscientiā heres quilz tenetur ad oīa debita defuncti: siue fuerit ex contractu: siue ex maleficio vel quasi: siue res ꝑuenit ad heredē: siue nō: siue lis contesta: siue nō: dūmodo hereditas sufficiat. i6. q. 6. c. si ep̄m. de pigno. c. ex p̄ntium. de solu. c. primo. Item ꝟm leges impiales inter vendentes ⁊ emētes ꝯceditur deceptio: qꝛ lex humana multa ꝑmittit impunita. Punit autē solum qñ est magnus excessus in emptione ⁊ venditione: vt si vltra dimidium iusti p̄ti j. Tunc. n. cogit̄ ad restituendū. Sz ꝟm legem dīnam nihil impunituz relinqtur. Et ideo si non seruat̄ equalitas iustitie in ꝯtractib⁹: tenetur ille q plus hz recōpensare damnificato. de dona. c. per tuas. Item ꝟm legē impialem nō licet emere iura ⁊ actōes que qs habet ꝯtra aliuz ꝓ minori p̄tio q̄ꝫ sit p̄ncipale debitum: al's nō valet emptio: nec peti poterit nisi vsqz ad illd̄ quod solutū est. nec etiaz p̄nt talia iura pro ꝑte vendi ⁊ ꝓ parte donari. C. mandati. l. ꝑ diuersas. ⁊. l. ab anastasio. sed ꝟm deum ⁊ ꝯscientiaz nihil ꝓhibet me emere iura ꝯtra aliquez ꝓ minori pretio q̄ꝫ sint ipsa iura: dūmodo hoc non faciā in fraudem vsure: sed ꝓpter interesse meū aut laborem: q forsan erit in vendēdo: aut qꝛ dubitone debitor fugiat: aut ad pauꝑtatē deueniat. Item ꝟm leges impiales in lōgissimo tempore possessor male fidei p̄scribit: qꝛ requirit̄ bona fides in p̄scriptione decem vel viginti annoꝝ. C. de p̄scrip. io. vel. 20. an. l. male fidei ꝟm deū ⁊ canones alid̄ est. de re. iuris. c. possessor. li. 6. ⁊. i6. q. 3. §. pōt de rescrip. c. vigilāti

Septimum p̄ceptum est nō mecha. vbi ꝓhibet̄ oīs actus carnalis: etiaz inclusiue cōfirmatur sacꝝ matrimoniū. Sed ꝟm legem impialez hoī soluto licet tenere solutā mulierez in ꝯcubinā: vt in auten. qbus modis. §. si quis autez. ⁊ tñ per illud p̄ceptum est pctm̄ mortale. Item in multis casibus ꝟm leges licet vxorē repudiare: ⁊ matrimoniū rite cōtractum dissoluere: sed ꝟm legem dīnaz ⁊ sacros canones non ꝯceditur: vt notat̄ di. io. c. lege. vbi dicit̄. Si religionis cā dissolui debē vincula matrimonii dicant̄: sciendū est ꝙ ⁊ si lex humana hoc ꝯcessit: dīna tñ lex prohibuit. ⁊. 27. q. 2. c. sunt q idez hr̄. vbi illd̄ Mat. i9. q̄s deus ꝯiunxit homo nō separet. scribit̄ Preterea ꝟz leges impiales damnant̄ qui deprehensam in adulterio tenent in vxorem C. de adul. l. Crimen. ⁊. l. castitati. sed ꝟm deū potest illam tenere absqz vlla pena: dum illa velit ab adulterio recedere: quod ꝯfirmatur per iura canonica. 31. q. j. c. illud vero. Preterea ꝟz leges impiales mortuo viro mulieres nubētes infra tp̄s luctus sunt infames. s. infra annum illum: ⁊ incurrunt multas penas C. de scd̄is nup. l. j. ⁊. 2. sed ꝟm deuz ⁊ ꝯscientiam: vt apl's dicit p̄me corin. 7. Nubat libe cui vult. Melius est. n. nubere q̄ꝫ vri. ⁊ de secundis nup. c. fi. ⁊ ꝟm Inno. Omnes ille pene q̄ sibi debent̄: remittunt̄ ei. Itē ꝟm leges imperiales filius vnius gn̄is pōt copulare matrimoniū cuz filio alterius gn̄is: vt in auten. de nup. §. inter eas. ⁊. C. de nup. l. Nemini. sed hic casus illicitus est: ⁊ nullo mō seruandus: imo tales debent penitus separari: vt habetur. 35. q. 3. c. progeniem. ⁊ de consan. ⁊ affi. c. non dz. Octauuz preceptum est. nō dices falsuz testimoniū: vbi ꝓhibetur omne mendaciū ⁊ falsa testificatio: sz ꝟm leges imperiales si promitto aliqd nudo pacto: nō teneor: qꝛ nō orit̄ mihi actio. ff. de pactis. l. Iuregentium in p̄ncipio. sed ꝟm deuz ⁊ sacros canones. mortal'r peccat recedens a pacto. de pac. ca. p̄mo. vbi habet̄ ꝙ ex nudo pacto siue nuda ꝓmissione orit̄ actio. Preterea ꝟm leges impiales illd̄ quod relinquit̄ in vltima voluntate nō valet: nisi habeat septē testes: vel qnqz isti. de testamētis. §. fi. ⁊. C. de testamētis. l. hac ꝯsultissima. Sz ꝟz deuz ⁊ ꝯsciētiam: ⁊ sacros canones: in hijs q̄ reliquunt̄ ad pias cās sufficiūt duo testes: qꝛ in ore duorum vel trium stat omne verbum. Mat. i8 Et hoc qꝛ non debet false testificari: per illd̄ p̄ceptum. Alia duo p̄cepta pertinent ad ꝯcupiscentiam interiorem: de qua leges imperiales nullam faciunt estimationem: vt in parte sequenti. Ecce ergo quia leges humane ⁊ imperiales multa permittunt: que a diuina lege prohibentur: ⁊ sic pz illorum excellentia ratione comparationis ⁊c̄.

UVA. BHSC. IyR_229

¶ Secunda pars huius sermonis in qua declaratur excellentia preceptorum dei ratione prohibitionis actus interioris q̄ nō facit lex humana.

Secundo in hoc sermone considerāda est excellentia preceptorum: ratione comparationis ex ꝓhibitione.s. actus interioris: quod non facit lex humana ⁊ imperialis: que regulariter non punit maleficia cogitationis. ff. de penis. l. cogitationis vbi dicitur. Cogitationis penam nemo patiatur. Sed ſm deum ⁊ conſcientiam omnis cogitatio mala niſi per penitentiā puniatur a deo punitur: ⁊ nullo modo remanet impunita. Nam deus potius reſpicit voluntatez ⁊ actum interiorē q̄z exteriorem: q⁹ ſine actu interiori nullum pōt eſſe pctm: qđ p3 p magiſtrum ſententiaruz in. 2. di. 26. c. qđ non dicunt. ⁊ di. 34. c. mala. ⁊ di. 35. c. ꝑ. ⁊ di. 41. cap. poſt hec. ⁊ in. 4. di. 17. c. ꝑmo. vbi dicit. Deus reſpicit boium volūtates. vñ. 14. q. 5. c. Si qđ dicit. d eus cor interrogat nō manum. 15. q. 6 ca. j. dicit. Amplius. n. reſpicit deus ad cogitationes ⁊ ſpōtaneas voluntates: q̄z ad actus qui per ſimplicitarē fiunt: aut neceſſitate fiūt 22. q. 5. c. q piurare. ſcribit. Deus non ex opibus iudicat: ſed ex corde ⁊ voluntate. 23. q. 4 c. diſplicet. habet. Nam q̄s neſciat nō damnari boiem niſi merito male voluntatis: nec ſaluari niſi merito bone voluntatis. 24. q. j. c. odi. Deus non ea que offeruntur: ſed voluntatem reſpicit offerentiū. Hoc idez dicit 42. di. c. geſcamus. ⁊. 56. di. c. naſci. 8. q. j. c. ſciendum. 15. q. j. §. ex voluntate. ⁊. c. merito. c. illa. ⁊ de pe. di. j. c. piculoſe. vbi habet. volūtas ꝑ facto reputat. ⁊ de pe. di. j. c. ſi cui. §. itē dr. Item vt auctoritas teſtat voluntas remittitur non opus. Igitur nec aliud q̄z voluntas mala punit: ideo legiſlator in ꝓceptis diuinis. poſt prohibitionem operum ꝓhibuit actus interiores. ſ. voluntatis di. Non ꝯcupiſces. ꝓximi tui: qđ ꝯfirmat dñs Mat. 5. di. Qui uidet mul. a. cō. c. i. m. c. c. in. c. ſuo. Deide dicit. Non ꝯcupiſces ꝓximi tui. Qđ ſi forte queratur quare in preceptis diuinis non prohibet affectus ex parte irascibili: ſicut prohibetur ex parte concupiſcibili: vt p3 in vltimis duob⁹ mandatis. Actus enim irascibilis eſt occidere: ⁊ ille prohibetur cum dicitur. Non occides. Affectus autem ipſius eſt irasci: qui nō prohibetur. vnde huiuſmōi. Ad h reſpondet ſm Damaſce. ⁊ Alex. q̄ ira eſt audax nimie ex ſeſe ꝯcupiſcentie: ꝯſequenterq̄z eſt motus ſequens concupiſcentiaz: quia ſi prohibetur homo a concupiſcentia ſtatim irascitur. Et ideo in concupiſcentia prohibetur ira: q⁹ ratio irascendi eſt a cōcupiſcentia. Quia ergo prohibetur cōcupiſcentia: prohibet ⁊ ira: ⁊ in hoc ſimiliter inſinuat. Ratio vero prohibitionis expreſſe concupiſcentie eſt occultatio mali ſub ſpecie neceſſitatis: vt clarius poteſt reſponderi ſm Bona. q̄ cuius reperiat concupiſcentia circa homicidiū: falſum teſtimonium: piurium: ⁊ circa omnia alia mandata ſicut in adulterio ⁊ furto: non tamen dat expreſſa prohibitio cōcupiſcentie circa alia mā data: ſicut circa illa triplici ratione. Primo quia irascibilis nō eſt adeo corrupta: ſicut cō cupiſcibilis: que ꝓpter ſuam ꝛmoderatam corruptionem dicit corrupta ⁊ infecta: ⁊ magis ad malum prona. Scō quia vt dictuz eſt: ira habet ortum a concupiſcentia: ⁊ ideo dum ꝓhibetur cōpiſcentia ipſo origine quo dāmodo prohibetur ⁊ ira. Quapropter fuit opus geminari mandatū quod reſpicit actū concupiſcentie: ⁊ ex hoc modo poteſt haberi ratio quare nō oportuit vt alia mādata duplicarentur: cum clarum ⁊ apertum ſit apud omnes bene de diuinis preceptis ſentiētes: q⁹ in prohibitione operis ſubintelligit ſimil⁹ ⁊ prohibitio cordis ſiue actus interioris ipſius voluntatis: qđ non intelligitur in preceptis legis imperialis: que ſoluz prohibet malum non curans de voluntate ⁊ ꝯcupiſcentia. vnde reſpectu legis dine vt dictuz eſt valde reperitur imꝑfecta. Qđ autē precepta diuina prohibēdo actum exteriorē: prohibeant ⁊ interiorē: clarius habetur etiam in decretis de pe. di. j. in. ca. omnis. vbi dicit. Omnis iniquitas ⁊ oppreſſio: ⁊ iniuſtitia: iudiciū ſanguinis eſt. ⁊ ly gladio non occidas: voluntate tamen interficis. ⁊ in capi. ſequēti ibidem Cyprianus ait. Mungd Caym cuz dño munus offert peremerat fratrez: ⁊ tamen fratri cidium mente conceptum: deus prouidēs ante damnauit: vt illic cogitatio mala ⁊ pernicioſa conceptio deo prouidente conſpecta eſt ita ⁊ in dei ſeruis apō quos cogitatur: ⁊ virium mente concipit animus ad bonū dedi tus: deo iudice coronat. ⁊ in ca. homicidium. ibidem dicit inquit Augu. Homicidium lege vetituz putatur non aliud eſſe niſi cordis

UVA. BHSC. IyR_229

peremptio. Aperuit ergo dñs oẽm iniquum motum ad nocendum fratri in homicidij genere deputari. ⁊ iterum ibi. c. si propterea. idē Augu. ait. Si propterea nō facis furtuꝫ quia times ne videaris: itus in corde fecisti: reus furti teneris: ⁊ nihil tulisti. Amplꝰ in. c. si cui idem Augustinus de libe. arbi. dicit. Si cui non contingat facultas concumbendi cum coniuge aliena: planum sit aliquo modo cupere. ⁊ si potestas detur ēē factuꝫ: non minus reus est cꝫ si in ipso deprehenderetur. Hec ibi.

Paret ergo q̄ in predicta non solum prohibetur actus: sed etiā affectus malus. ⁊ sic tē.

¶ Pars tertia huius sermonis in qua declaratur excellentia diuinorum preceptorum ratione stabilitionis eoꝝ super alia p̄cepta.

Tertio in hoc sermone attendenda est excellentia preceptorū decalogi: t respectu cōparationis eorum ad leges humanas: ratione stabilitionis. Ipsa. n. permanent: nec aliqua consuetudo ea delere ⁊ infringere pōt: sicut facit leges humanas: ⁊ imperiales: ⁊ canonicas: q̄ non sunt cōtra hoc preceptum. Nulla. n. ꝯsuetudo etiā longissimi tp̄is facit piurium esse licitum: aut fornicationem: aut furtum: aut inuidiam: aut blasfemiam: nec aliqd̄ aliud p̄tm̄ contra diuina p̄cepta cōmissum: vt p̄z di. 8. c. q̄ contra vbi dicitur. q̄ contra mores hoium sunt flagitia pro moꝛuꝫ diuersitate sunt vitanda: vt pactum inter se gentis aut ciuitatis ꝯsuetudinis vel lege firmat. Nulla ciuis aut peregrini libidine violent. ⁊ in ca. mala. ibidē scribitur. Mala consuetudo non minus vitanda est cꝫ peruersa corruptela. ⁊ iterum in ca. Si consuetudinem fortassis opponas: aduertas q̄ dñs dicit. Ego sum veritas ⁊ vita: nō dicit ego sum consuetudo: sed veritas. ⁊ certe vt beati Cypriani vtar sententia: quelꝫ cōsuetudo cꝫuis vetusta: cꝫuis vulgata veritati: est omnino postponenda. ⁊ versus qui est veritati contrarius est abolendus. Et ideo idem Cypr̄ianus ibidem in ca. Si solus xp̄s audiendus est: non debemus attendere qd aliud ante nos faciendum putauerit. Sed q ante nos est xp̄s p̄ior fecerit: neq; hois consuetudinem sequi oportet: sed dei veritatem: cuꝫ per Ysaiam ,ppham loquitur dñs. Sine cā colunt me mandata ⁊ doctrinas hoium docentes. Hec ibi. per omnia que etiam habētur de ꝯsue. ca. fi. ⁊ de sen. ⁊ re. iudi. ca. cum cā vbi dicitur. Diuturnitas temporis non minuit p̄tm̄: sꝫ auget. ⁊ de elec. ca. bone el. scō. Ecce q̄ tam stabilia sunt diuina precepta: q̄ p̄ veram ꝯsuetudinē auferri possunt. Et tamē contra iura humana. s. ꝯsuetudo longa ⁊ vniuersalis obtinet iurisdictionē: vt habetur. C. de arbi. l. fi. ⁊. C. que sit longa cōsuetudo. l. 2. ⁊ de ref. spo. c. litteras. ⁊ de cōs. ⁊ affi. ca. p̄. ⁊ de dona. ca. 3. ⁊. 2. q. 3. nemo eps. ⁊. xj. q. 3. experiētic. ⁊ ca. de persona. cuꝫ multis alijs similib⁹ que causa brcuitatis omitto: q̄ alibi dicent. Et ideo Bal. optime dicit q̄ consuetudo eq paratur p̄iuilegio. C. de indi. vidui. tollē. l. j. Et notatur per glo. in ca. dilectio tua. 16. q. 3. Nam ꝯsuetudo vniuersalis quā papa sciēs tolerat: valet etiam cꝫ ius positiuuꝫ sm dñm cardinalem in ca. a nobis de decimis: vbi refert consuetudinem venetoꝝ non soluentiuꝫ decimas: nisi in articulo mortis. ¶ Preterea leges humane possunt tolli per earum latores siue per successores eorum: nisi sint tales q̄ sint sm ius nature vel dominium: sic̄ videmus quottidie fieri nouas leges ⁊ antiquas mutari: sm exigentiam tēpoꝝ: ⁊ beneplacitum p̄ncipuꝫ: ⁊ prelatoꝝ. Scōm cniꝫ leges impiales puella rapta non pōt ꝯtrahere matrimonium cum suo raptore. C. de ra. vir. l. vnica. Et hoc idem erat sm antiquos canones. Sed hec lex mutata est: q̄ pōt contrahere cum ipso raptore si velit. extra de rap. c. accedens. Sed precepta diuina nō possunt ab aliquo dispensari: q̄ non habet inferior potestatem in superiorem. 21. di. ca. inferior Immo quod amplꝰ est precepta diuina ita stabilita sunt: vt sm oium theologoꝝ sententiam: vt supra de lege eterna. Etiaꝫ deus nō potest auferre p̄cepta p̄me tabule: nec in eis dispensare. Scōm quosdam autem in preceptis scōe tabule potest dispensare: cꝫuis nō sit repertum ad hoc q̄ hoc fecerit: ⁊ si reperiretur non esset ,ppria dispensatio. Mā Sco. in. 3. di. 33. dic. q̄ sententia data populo israeli spoliantibus egyptios non fuit respectu p̄cepti dispensatio: q̄ nō receperunt alienū sm plicīter. Ipsi. n. filij isr̄l seruiēdo egyptijs meruerunt tanta ⁊ plura cꝫ receperunt. Et habet ꝫ egyptij nollent ea reddere tancꝫ iniusti: tamen per iudicem superioꝛeꝫ potuerunt compelli: ⁊ quia acceperunt sua per sententiā iudicis superioꝛis iuste ⁊ licite fecerūt. Et quia dñs est supꝫ oēs: potuit trāsferre illō dñium

UVA. BHSC. IyR_229

in eos etiã inuitis eis.ſ.dominis inferioribꝫ Et ideo non peccauit xp̃s licentians demones intrare porcos:qui ſtatim in mare precipites ruerunt:ꝛ nõ iniuſte priuauit illos porcis ſuis:vt pꝫ Mat.8.c. ¶Preterea ſunt illa p̃cepta a deo ſtabilita ꝛ permanentia:vt ſm Sco.ꝛ Bo.vbi ſupra.etiam remaneãt in patria:q; in illa beatitudine ſumme eſt obſuat o illoꝝ preceptoꝝ: tam negatiuoꝝ q̃ affirmatiuoꝝ:niſi forte illius ſolius. ¶Honora patrẽ tuum ꝛc. non tñ q̃ ibi deſit voluntas implendi.Sed q; non eſt neceſſitas implere ſaltem prout extendit ad ſuſtentationem neceſſariam:q; ibi nullus alterius auxilio indigebit:imo qõ amplius eſt vt Bona.dicit ꝙꝫ q̃ virtutes manent in patria ſm excellentiores ꝛ nobiliores vſus ꝛ actus: ita ꝛ impletio mandatoꝝ ſeruabitur excellentiori modo:q̃ in via:ſm q̃ homo excellentiori modo ibi ordinabitur ad deum ꝛ ad ꝓmum : ꝛ ſm q̃ nobilitas erit excellentiori modo ad bonum ordinata:ꝛ a malo remota. Et ideo q; ita firma ꝛ ſtabilita in lapideis tabulis fuerũt ſcripta ſolum illa ꝛ non alia:quia erant regla iuſtitie que in ipſo maxime conſiſtebat. ꝛ alia ad illa debebant reduci. Et etiaꝫ q; ſm Bonauen.nullo modo debebat euacuari per legem ſuperuenientem. Fuerunt igitur in tabulis lapideis ſcripta:vt oſtenderetur eorum prerogatiua q̃tum ad dignitatem ꝛ quantũ ad ſtabilitatem. Que firmiter obſeruare cõcedat nobis auctor.ꝛc.

¶Feria quarta cinerum de probatione primi precepti decalogi per rationes:auctoritates:ꝛ exemplaritates. Sermo.18.

Acrificium ꝛ

libamen domino deo noſtro Jobelis ſcõo ca. Cum de preceptis fratres in xp̃o cariſſimi ſuperioribus diebus generales ſermones fecerim⁹ ad eorum nunc particularitatem tranſire dignum exiſtimo. Non enim faciunt nobis ſatis generalia pertractaſſe: niſi ꝛ ea particulariter diſſeram⁹. Ea igitur facilitate de ipſis p̃ceptis dilectioni veſtre res miras ſingulariter enodabo:vt neminem veſtꝝ (ſi mihi vires animi volueritis accõmodare)confuſo animo relinquam. Igitur a primo precepto inchoandum eſt:quo noſtrum factorem ꝛ creatorem immortalem deum colere: vt dignum eſt enodemus. Ideo pulchre prefata aſſumpſi verba.ſ. Sacrificium ꝛc.i.bonorem:ſinceram deuotionem: ꝛ illibatam adorationem noſtro patri celeſti: omnibus noſtris viribus offeramus. Circa quod preceptum tria conſiderabimus:vt ordine debito procedamus. Quorum primum erit huius precepti probatio. Secundum erit huius p̃cepti modificatio. Tertium erit huius precepti cõtrariatio. Ne igitur prolixitate nimia faſtidio vos afficiam:vt hactenus conſuetus ſum:circa huius precepti probationem hodierne ſermo verſabitur. Tribus ergo vijs h̃ declarabimus.ſ.hoc preceptum iuſte fuiſſe datum. ¶Primo ratione. Secundo auctoritate. Tertio exemplaritate.

¶Probatio per rationes q̃ primmum preceptum decalogi ſit iuſtiſſime datum.

¶Rimo igitur in hoc ſermone dico q̃ primum preceptum decalogi.ſ.vnũ colendum deum : ꝛ non colas deos alienos:iuſtiſſime ꝛ rationabiliter eſſe datum. Quod patet ſeptem rationibus. ¶Primo ratione principationis. Secundo ratione dignificationis. Tertio ratione ſubiectionis. Quarto ratione naturalis inclinationis. Quinto ratione iuſtificationis. Sexto ratione appropinquationis. Septimo ratione ſanctificationis. ¶Primo igitur probat ratione principationis inſtum eſſe nos vnum ſolum deum colere debere:ꝛ religioſe ei ſeruire : eo q̃ ipſe eſt principium omnis creature:a quo omnia bona procedunt.q; eſt ſumma bonitas : a quo omnis bonitas deriuat: iuxta illam regulam platonicam. ꝛ etiam in libro de cauſis. Omne tale per participationem procedit ab eo quod eſt tale per eſſentiam. Sed omnis creatura eſt bona:iuxta illũ geneſis primo. Vidit deus cuncta que fecerat ꝛ erant valde bona.ſ.per participationẽ. Ergo ab illa ſumma bonitate tota vniuerſalis creatura proceſſiſſe cognoſcitur. Quod cõfirmatur per illud pſal.103. Aperiẽte te manũ tuam ꝛc. Et per illud eiuſdem prophe. Aperis tu manum tuam ꝛ imples omne animal be. Tunc ſic. Deus eſt prima cauſa ꝛ primũ

UVA. BHSC. IyR_229

principium omnium. Ideo tanq̃ indeficiẽti ꝓncipio debemus ei adherere ⁊ alligari ꝑ veram cognitionem: ⁊ deuotionem: ⁊ honoris exhibitionẽ: sequentes doctrinam Augu. qui in libro de vera religione dicit. Religet nos religio cum omnipotenti deo. Confirmatur hec ratio sic. Deus non solum est ꝓncipium creature rõnalis: sed etiam finis: ipso dicẽte apoca. ꝑmo. Ego sum. α. ⁊. ω. ꝓncipium ⁊ finis. Nam ipse ꝑparauit nobis seipsum in ꝓmiu: q̃ Jo. 17. dicit. Hec est vita eterna ⁊c. Et ideo ꝓmissa sunt nobis talia ꝓmia: quibus in nulla lege reperiuntur similia. Nam saracenis ꝓmittitur fluuius lactis ⁊ mellis iudeis terra ꝓmissionis: sed xp̃ianis angelorum gloria. Mat. 13. Et erunt sicut angeli dei. Igitur ꝯgruum est ipsum tanq̃ creatorem ⁊ remuneratorẽ recognoscere: reuereri: adorare: ⁊ religiose ei seruire: Igitur ꝑ ꝓpositum. Sc̃o idem ꝓbatur rõne dignificationis. Sententia est oium logicoꝝ: q̃ relatiua debent ad aliqd: vt dicendo pater: alicui⁹ filij pater est: ⁊ filius alicuius patris filius. Igitur si dñs alicuius serui ipsum esse dñm necesse est. Tunc sic. Cum seruus dicatur ad dñm: necesse est q̃ vbi est spãlis ⁊ propria ratio dominij: ibi sit specialis ⁊ ꝓpria ratio seruitutis. Dominium vero ꝯuenit soli deo: ꝑ quandam singularem excellentiam: q̃ summum in oibus obtinet ꝓncipatum. Igit̃ specialis ratio seruitutis ⁊ reuerentie ei soli debetur: ⁊ non alteri. Hoc põt videri ex ꝯsuetudine hoim: q̃ cuilz dignitati debetur reuerentia spãlis. Et ideo ficut ꝓdito⁹ est regis q̃ aufert ei quod debeb̃: ita magnam iniuriã facit deo: q̃ non exhibet ei specialem reuerẽtiam ⁊ seruitutem super oẽs: que fit in obseruatione huius precepti per religionem. vnde 2. rhetorice dicit Tullius. Religio est ꝑ quaz reuerenti famulatu cerimonie diuini cultus exhibentur. Et ideo vt habetur. ff. de iusti. ⁊ iu. l. veluti. est illa reuerẽtia qua tenemur deo q̃ vnus solus est rex regum ⁊ dñs dominantium. Nam vt scribit̃. ff. de origi. iuris. l. 2. ꝯ. nouissime. ⁊. ff. de officio perfecti vig. l. 3. ⁊ in autentica. quomodo op. epi. colk. 2. vnicuiq; regno vnus solus preesse debet. vnde ⁊ ꝓbs in fine. 12. methaphisice inquit. Entia nolunt male disponi: nec est bonum pluralitas ꝓncipatum. Vnus ergo ꝓnceps. Jccirco solus ꝑ esse debet: solus adorandus: colẽdus ⁊ reuerendus. Igitur ꝑ ꝓpositum. Tertio idez ꝓbatur ratione subiectõis. Sicut. n. dominus debet ꝓncipari ac dominari: ita dignuz est ꝓuum subijci. Naz vt habet instit. de bijs q̃ sunt sui vel alieni iuris. ꝯ. In potestate domino⁹ sunt serui. Et idem eodez titulo. ꝯ. Cuius rescrip. habetur. Dominoꝝ qdem potestatem in seruos suos illibatam esse decet. Tunc sic deo debemus reuerentiam ⁊ honorem: non ꝓpter ipsum tm̃: qm̃ in seipso est gloria plenus: cui nihil a creatura addi põt: iurta illud ꝑsal. 15. Bonoꝝ meoꝝ nõ indiges Sed ꝓpter nos ipsum adorare debemus ⁊ reuereri: q̃. s. ꝓpter hoc q̃ adoramus ⁊ reueremur mens nostra ei subijcitur ⁊ ꝯiungitur. Et hec est religio de qua logtur Julius 2. rhetorice. Religio est que supioris cuiusdã nature quam dinam vocant curam cerimoniamq; affert: vt notatur etiaz per glo. C. de summa trinitate: ⁊ fide catholica. Mã religiosa dicuntur dina siue diuini iuris: vt instit. de re. di. ꝯ. Mullius. ⁊. ff. e. titu. l. ꝑma. in ꝓncipio. Dicitur aũt religio a religando ꝑm rheologos: q̃ per ipsaz deo religamur. Ecce igit̃ q̃ mens nostra per huius religionem: reuerentiam: ⁊ cultuz dinum subijcimur deo: ⁊ ei ꝯiungimur. Et in hoc marime perfectio ei⁹ consistit: q̃. ꝑm pb̃m. 5. metha. Omnis res ꝑficitur cum attingit suum finem. Cum ergo vt est dictum dñs sit finis noster: ꝑ ꝓpositũ

Quarto idem ꝓbatur rõne nãlis inclinationis. Ratio. n. nãlis dictat q̃ homo alicui superioꝝ subdatur ꝓpter suos defectus: quos in seipso sentit: in qbus ab aliquo supioꝝ indiget adiuuari ⁊ dirigi: Tunc sic. Nullus superioꝝ est hoie; ⁊ mente humana: nisi de⁹ ꝑm Augu. Ergo naturaliꝝ dz ei subijci ꝓpter honorem ⁊ reuerentiam: cogitando eius maiestatem. Sicut eniz in nãlibus naturaliꝝ inferioza suis subdũtur supioribus ⁊ ab ipis adiuuantur ⁊ perficiuntur: sicut coꝝpus subdit̃ anime ⁊ ab ea viuificatur. aer soli subditur ⁊ ab eo illustratur: ita ⁊ ratio nãlis dictat homini ꝑm naturalem inclinatõez: vt ei qui est superioꝝ oibus subiectõez ⁊ honorẽ exhibeat Jccirco religio ⁊ cultus dinus est de iure gẽtium. ff. de iusti. ⁊ iu. l. veluti erga deum. Jꝑ autem ius gentium dicit̃ naturale esse: vt instit. de re. diui. ꝯ. singuloꝝ. Jdeo religio ⁊ cultus dei ẽ de iure naturali. Ergo ꝑ ꝓpositũ.

Quinto idem ꝓbatur rõne iustificatõis.

UVA. BHSC. IyR_229

Scōm enim pħm.2.ethico.virtus est habit⁹ bonus:q̄ habentem perficit ⁊ opus eius bonum reddit.Et ideo necesse est dicē oēz actū bonū ad virtutez ptinē.Tunc sic reddere debitum alicui dz rōez boni:qz hic est actus iustitie.s.colē summū in rebus bonū.12.q.2.ca. cum deuotissimā. ⁊ in Aui.vt oēs obediant. vidi circa p̄cipiuz colr.5.Nam p̄ h̄ q̄ alteri aliqs debitū reddit:ostituit in ꝓportōe ꝯmē ti respectu ipius: ⁊ q̄si ꝙuenienter ordinat ad ipsum.Sz p̄ Augu.dicit in li.de nā bo:Ordo ad rōez boni ptinet.Cum igit ad religionem pertineat reddere honorem debitum deo inq̄ntum est p̄ncipiuz creatōis ⁊ gubernatiōis rex:vt dcm est in p̄ma rōe. vñ ⁊ ipe deus Malach.j.dic. Si ḡ sum pater:vbi est amor meus: ⁊ si ego sum dñs:vbi est honor meus?Et sic p̄z,ppositum. Sexto idez ,pbat rōe appropinquatōis . Snia est.n.phi.2.phi. q̄ ois effectus tanto magis recipit influenti am cāe:q̄nto magis ei appropinq̄t.verbi gra Quāto magis igni appropinquamus:tanto magis eius calorem sentim⁹.Tunc sic.Ois bonitas vt dcm est ,pcedit a summa bonitate:q̄ deus est.Igit q̄nto magis ei ,ppingores sumus: tanto magis de eius bonitate pticipamus. Sz p̄ religionē ⁊ cultuz magis deo appropinquamus:inq̄ntum opamur ea q̄ directe ⁊ imediate ordinant ad honorē dinuz. Igit p̄z ,ppositum. Septimo ⁊ vltimo idem ,pbatur rōne sanctificationis.Deus.n.solus sanctus est p̄ cēntiaz:vt cantat eccl̄ia.Tu solus sanct⁹.Tunc sic. Christiani ⁊ oēs creature rōales sctificari p̄nt per pticipatōem ipsi⁹ dine sanctitat⁹.Q̄ dñs hortat leuiti.20.di. Sanctificamini ⁊ sti estote ⁊c.Sz sic apud antiquos sancta dicebant q̄ legib⁹ erant munita nec violari deberēt: qz aliqd dicitur esse scm q̄ est lege firmatū.Ita p̄ legem dinam mens scipam sctificat se suos actus deo applicādo: ⁊ deo debitū famulatū exhibēdo in bijs q̄ spāl̄r ptinent ad dinum cultū: sicut in reuerētia corporis oblatōibus:⁊ bijs sibus Augu.li.7.de fmo.dñi in mō. Ipsa ingt orationis intēriō cor nr̄m sanat ⁊ purgat: capaciusq̄ efficit ad excipiēda dina munera:q̄ nobis spūal̄r infundunt.Semp.n.parat⁹ est deus suaz lucē dare nob:nō visibilē: sz spūalez ⁊ intelligibilē:sed nō semp parati sum⁹ accipere:cum inclinam⁹ cor nr̄z in alia: rex tēporalium cupiditate . Nec ille,vt cum veritate dicē valeamus illō Luce p̄mo.Seruiamus illi in sctitate.Et sic p̄z ⁊c.

¶ Pars scōa huius sermonis in qua ponūtur auctoritates ,pbantes p̄mum p̄ceptum iustissime datum esse.

Secundo in h̄ p̄mone idez ,pbatur multiplici auctoritate:sic,pbatū est multiplici rōne. vz p̄mum p̄ceptuz esse iustissimū.s. ¶Primo mosayca . Scōo prophetica. Tertio cuāgelica. Quarto apl̄ica. Quinto canonica. Sexto phōbica. Septimo ⁊ vltimo polytica. ¶Primo ,pbatur auctoritate mosayca p̄ libros.s.moysi sic discurrendo.p̄mo post q̄z adorauerimus reuertemur ad vos. Scñ.22. Nō hēbis deos alienos cora me:nō facies tibi,sculptile nz oēm situdinez q̄ est in celo desup:⁊ q̄ in terra deorsum:neq̄z eor q̄ sunt in ags sub terra.Nō adorab ea:nz coles.Et quasi de h̄ volēs rationem reddē:subiūxit . Ego.n.sum dñs deꝰ tuus ⁊c.Exo.20.Non adorab deos alienos nz coles:nō facies opa eor.sz destrues eos ⁊ ofringes statuas eor.23.idem. Stabant ipsi .s.pp̄l̄s isr̄l ⁊ adorabāt p̄ senestras tabernaculoꝝ suoꝝ.Jdē.33. Ego.n.suz dñs deꝰ tuus Non adorab deos alienos in ospectu meo ⁊ nō adorabis eos nz coles.Deute.5. Dicēt oēs gētes,quare fecit dñs sic terre huic: que est hec ira furoris eiꝰ imensa? Et rñdebunt: qz dereliquerūt pactū dñi qđ pepigit cuz patribus suis : qñ eduxit eos de terra egypti: ⁊ fuerunt dijs alienis:⁊ adorauerunt eos q̄s nesciebāt.Deute.29.¶Scōo idez,pbatur auctoritate ꝓphica sic discurrēdo. Cum audisset Gedeon somniū ⁊ interpretatōem eius: adorauit ⁊ reuersus ē ad castra isr̄l Judic.7 Ascēdebat vir illa de ciuitate sua statut⁹ diebus:vt adoraret ⁊ sacrificaret deo exercituū in sylo.p̄mi Re.j. Seruiuit baal ⁊ adorauit eum raro dñm deū suum . Tertij Regū.16. Procidens in terra adorauit eum.s.deum. Esdre.9. Omnes fines terre adorent ⁊c. Tob.13.Cūq̄z vniuersa acies exposuissz vniuersus pp̄l̄s cecidit in faciē adorās dñm.Judith.6.Adorās sup terrā dixit ⁊c. Ruth.2. Adorauit dñz deuz suū di.Mudus egressus sum de vtero mr̄is mee:nudus reuertar illuc.Job.j.Adorabūt eu⁹ vniuerse familie gētium. Psal.21.Adorate dñz in atrio sctō ei⁹. Psal.28.Dis ter.ado.te ⁊ psal.ti. Psal.65. Adorabūt eu⁹ oēs re.ter.⁊c. Psal.71.Ado-

UVA. BHSC. IyR_229

raqunt de ipso semp idem. Audi ppls t ore staboꝛ te tc̃. ℣Psal.80. Adoꝛabũt coꝛã te dñe ℣Psal.85. Adoꝛate in mõte sctõ eius. ibidez. Confundant oẽs q adoꝛãt sculpti. ℣Psal.96. Adoꝛate scabellũ.p.c. ℣Psal.98. Adoꝛabim⁹ in loco vbi ste.p.ei⁹. ℣Psal.152. Opꝛ puenire solẽ ad bñdictionez t ante oꝛtũ solis te adoꝛare. Sapic̃.16. Adoꝛẽt cum in oblectatione ℣Prouer.30: In die illa ꝓijcict ydola argẽti sui: t simulachꝛa auri sui: q fecerat sibi vt adoraret talpas t vesptiliones. Ysa.2. Non eni erant dij: sed opa manuũ hoium lignũ t lapis ꝯminuerunt eos. Et nunc dñe deus noster salua nos de manu eius: t cognoscãt oia regna terre: qꝛ tu es dñs de⁹ solus. Ysa.37. Adoꝛabũt ipsi dñz deũ tuuz. Ysa.49. Vultu in terra dimisso adoꝛabũt te. ibidez. Abierunt post deos alienos: vt fuirent eis: t adoꝛauerunt eos: t erunt sicut lũbare istud qõ nullo vsui aptum est. iz. Hiere. Inuocabitis me t ibitis: t adoꝛabitis me t exaudiã vos. Hiere. 29. Ecce in hostio tẽpli dñi inter vestibulum t altare viri hũtes facies ab oꝛiente: t adoꝛabãt oꝛtũ solis. Ezech. 8. Horribilis dñs sup eos: t attẽptabit oẽs deos terre t adoꝛabũt eũ viri de loco sctõ suo. Soph. 2. Ab oꝛtu solis vsq; ad occasum magnum est nomen meũ in gẽtibus. dicit dñs. Mala. j. ¶Tertio ꝟ idem ꝓbatur auctoꝛitate euangelica sic discurrẽdo. At illa venit t adoꝛauit eum. s. xp̃z di. Domine adiuua me. Mat. 15. Accessit ad eum mater filioꝝ zebedei tc̃. Mat. 20. Dominũ deum tuuz adoꝛabis tc̃. Luce. 4. Ipsi adoꝛãtes regressi sunt in ihr̃z cum gaudio magno: t erant semp in templo laudantes t bñdicentes deum. Luc vltimo. Homo in spiritu imundo q demonium habebat in monumentis videns ihm a longe cucurrit t adoꝛauit eum. Mar. 5. Veri adoratoꝛes adoꝛabũt patrem in spiritu t verita te. Jo. 4. Erant qdam gẽtiles ex hijs q ascẽderant vt adoꝛarent in templo. Joannis. iz. ¶Quarto idem ꝓbatur auctoꝛitate applica: sicut discurrendo. Et adoꝛabunt eum oẽs angeli. Heb. ꝓmo. Adoꝛãtes laudabũt dñz. Actu. 16. Sicut fui dei oẽs honoꝛate: fraternitatem diligite: deum timete: regem honorificate. Hec est. n. gratia. ℣Prime ℣Pe. 2. Et dabant illa quattuor aialia gloriam t honorem t benedictionem sedenti sup thronum: viuenti in secula seculoꝝ. Apoca. 4. Timete dominum t date illi gloriam t honoꝛez': quia venit hora iudicij eius: t adoꝛate eum q fecit celum t terraz: mare: t omnia que in eis sunt: t fontes aquaꝝ. Apoca. i4. ¶Quinto idem ꝓbatur auctoꝛitate autẽtica t canonica. Nam vt habet de conse. di. 3. c. prolatũ Solus deus adoꝛatur adoꝛatõe latrie: vt patebit diffusius in ꝓmone sequẽti. Quare autem debeamus deum adoꝛare t ei humiliari: habetur. 3. q. j. c. nulli dubium. vbi sic scribitur. Nulli dubium est: quia boni a malis semper persequuntur t tribulantur: propter quod oportet nos humiliari sub potenti manu dei: vt liberet nos in tempoꝛe tribulatõis Hec ibi. De hac adoꝛatione habetur de pe. di. j. c. non potest. t di. 30. c. si qui filij. De hac adoꝛatione loquitur Aug. in libꝛo de oꝛone dominica di. Adoꝛans autem fratres dilectissimi nec ignoꝛet quẽadmodu⁹ in templo cuz phariseo publicanus oꝛauit: non eleuauit in celũ ipudenter oculis: nec manibus impudẽter erectis: pectus suuz pulsans: t peccata intus inclusa contestans: diuine mie implorabat auxilium. Et cum phariseus sibi placeret: sanctificari magis sic meruit q sic oꝛauit: q in misericoꝛdia dei spez salutis: nõ innocẽtie sue fiducia posuit: cum innocens nemo sit sed peccata cõfessus humiliter oꝛauit: t exaudiuit oꝛationẽ qui humilibus ignoscit. Hec ille. Et Ambꝛosius in cõmento super epistolam ad Ro. dicit. In nomine ihu omne genu flectatur: celestium: terrestrium: t infernorum. Hec sunt omnia super que deus xp̃s est. Neqz. n. exceptis hijs sunt aliqua: vt nõ super oium deus xp̃s sit: nec potest genu flecti oi creature: nisi soli deo. Denicz Jobes apostolus inscius cum vellet angelum adoꝛare: audiuit ab eo. Ne facias: quonia ꝯseruus tuus sum. deum ama: nec dominus vtiqz se adoꝛari premisisset: si quo minus vsurpasset dicendum est t peccasse: quod absit: cum ipse diabolum increpans: dñm deum amandum adoꝛandumqz t ipsi seruiendum soli ostẽdat Nihil ergo preiudicat deo patri cum amat xp̃s vt deus: quia t cum soli deo seruiendum dicatur: seruitur t xp̃o. Dicit eniz apostolus in alio loco. Qui in hijs fuit xp̃o: placet deo Quid g̃ supꝛest: vt pater deus t filius deus t nihilominus vnus deus credatur vtiqz. Siue. n. pꝛem gs amet: siue filium: siue spũz sanctũ: deum dicit amare: fuire patri: t filio

UVA. BHSC. IyR_229

ꝛ ſpiritui ſancto: vni deo ſeruitium exhibere. Nulla igitur diſcretio: quia qui amat patrē amat filium ꝛ ſpiritumſanctum: ꝛ qui ſeruit patri ſeruit filio ꝛ ſpiritui ſancto. hec ille.

¶ Sexto idem probatur auctoritate phica. Nam didimus ad Alexādrū dicit. Quapp nimium vecordes ꝛ miſerabiles iudicamus qui originem noſtrā eſſe celeſtem non ſuſcipitis: magnāq; cum deo habere cognitionē ſed ſplendoꝛeꝫ generis noſtri reb⁹ vilißimis obfuſcatis. Quippe quibus maxima i carne voluptas: hanc fouetis ꝛ colitis ꝛ amatis: et contractio viuentis horrenda eſt: ꝛ contagio morientis inceſta in cuius vſibus elementa verantur: ꝛ mundus in exhibendis laboꝛat obſequijs: ꝛ qō eſt vehemētius audictis deū cecis carnibus exſpiare: ꝛ in hac ſ. carne decepti. re enim vera non opitulantes deos ſꝫ carnifices teterrimos inuocatis: qui veſtra viſcera ſupplicijꝫ diuerſitate diſcrepant. O vos infeliciſſimos quoꝝ religio crimen eſt et vita ſupplicium. hec ille. Valerius inſup lib. j. rubꝛica de religione dicit. Omnia namq; poſt religionē ponenda ſemp noſtra ciuitas duxit: etiā in quibus ſumme maieſtatis conſpici deus voluit. Quapꝛopter non dubitauerunt ſacris imperia ſeruire: ita ſe humanarum rerum futura regimen exiſtimantia: ſi diuine potentie bene atqꝫ cōſtanter fuiſſent famulata. Qō cum iudiciū in ꝓuatoꝛum q̄ꝫ pectoꝛibus verſatum eſt ꝛ infra. Moluerunt eni priſci viri quicq̄ in hac ciuitate aſſeruari quo animi hominū ad eoꝝ cultu auocarē tur. Non mirum igitur ſi pro eo imperio augendo cuſtodiendoq; pertinax indulgentia ſemper deoꝝ excubuit q ō cauſa ſcrupuloſa cura paruula q̄ꝫ momēta religionis examinari videntur: quia nūq̄ remotas ab eractiſſimo cerimoniaꝝ cultu oculos habuiſſe nra ciuitas extimanda eſt. hec ille. Itē Porfir⁹ phs ꝛ loicus ait. Deus vtpote omniū pater nullius indiget: ſed nobiſcum eſt bene cum p iuſtitiam ꝛ caſtitatē cū adoꝛamus ipſaq; vitā precem ad eum fundentes permutationem ꝛ inquiſitionem de ipſo. Inquiſitio eni purgat mutatio: deificat affectionem ad ipſum operando. preterea Policratus lib. 7. de veſtigijs phoꝝ ſic dicit. Cum enim Plato dicat ſapientem eſſe cultoꝛem dei: quis alī⁹ habendus eſt ſapiens q̄ꝫ ille qui moꝛat in deū iuſtificationibus: ꝛ mulcente ſe cōſcientia bonoꝝ operuꝫ vere felicitatis ſapiētioꝛē totamentꝫ auiditate p̄guſtat ꝛ ſentit: ꝓculdubio nequaq̄ illius expers eſt cui agnita beatitudo dulceſcit: cui expectabiliuꝫ cumulus adeſt qui in vita guſtat ꝛ videt q̄ ſuauis eſt dñs. hec ille. Et quia ille cultus dei erigit ad celeſtia. ideo Iuuenalis ait. Felicem puto q celū coꝛde tuentur. Viſibilis deus his per ſecula cuncta manebit. Et Bernardus filueſter in microcoſmo ſuo dicit. Bruta patēt⁊ hñt tardos⁹ aialia ſenſus. Cornua deiectis vultibus oꝛa ferunt. Sed maieſtatꝫ mentis teſtante figura. Tollit homo ſanctum ſolus ad aſtra caput. Vt celi leges indefeſſoſq; meat⁹. Exē plar vite poſſit habere ſue. hec ille. ¶ Septio hoc idem probaꝫ auctoꝛitate politica ſiue humana. ſ. legum ciuiliū. Nam ꝛ leges ciuiles ſequunt hoc preceptum: quia legiſlatoꝛ dicit. q; vniꝰ ꝛ ſummi dei nomen vndiq; celebꝛatur: vt. c. de ſum tri. ꝛ fi. cato. l. 2. patet. Nō ſ deos ſed vnum deū nos colere precipit. Itē deos alienos habere nos omnino prohibet dū reꝓbat ſuperſtitionē Apolinis ꝛ dyane vt notatur. ff. de iureiuran. l. non erit. §. j. Itē dum deos paganoꝝ ꝛ eoꝝ ludibꝛia ꝓhibet. vt. C. de paganis per totum titu. Et ſic patet multiplici auctoꝛitate hoc preceptū eſſe probatū: patetq; pars ſcōa huius ſermonis. ¶ Pars tertia huius ſermonis in qua ponuntur exempla probanda p̄mum p̄ceptum iuſtiſſime datum eſſe.

Ertio p̄mum p̄ceptum decalogi pro
ꝛ batur eſſe iuſtiſſimū exēplo ſeptuplici
Primo moſayco. Scōo ꝓphetico
Tertio euangelico. Quarto apoſtolico.
Quinto autētico. Sexto paganico. Septimo politico. ¶ Primo ꝓbatur exemplo moſayco. Nam vt habetur Geñ. 17. Abꝛaam videns tres viros deſcendentes. ſ. tres angelos: tres vidit ꝛ vnum adoꝛauit: ſignificans vnum ſolum deum debere adoꝛari. p. Noe edificauit altare dño ꝛ de mundis animalibus ꝛ volucribus obtulit holocauſtum dño vt habetur Geñ. 8. Item edificauit Jacob altare domino vt adoꝛaret dominū qui apparuit ei in via quādo fugiebat Eſau fratrē ſuum Geñ. 15. Amplius precepit dominus Moyſi q; ipſe ꝛ Aaron ꝛ leuite aſcenderent ꝛ oꝛarent. ꝛ. 12. Vitulos obtulerūt Exo. 24. ¶ Scōo probatur exemplo ꝓphico. Nam vt habetur Tobie. j. Cum irent filij iſrael ad

UVA. BHSC. IyR_229

vitulos aureos quos Hieronym⁹ bona fecerat. Tobias fugiebat cozũ consortia: ꝛ ibat in ierusalem ad templuz dñi vt ibi adozaret dominum deum israel. Item Manuel volenti sacrificare angelo: dixit ei angelus. Si vis offerre sacrificium: offer illud dño quasi dicat: quia specie solus est adozandus. Judi. 13. Dauid persecutus a Saul sepe adozauit dominum se ei recomẽdans. Vnde. j. Reg. 20. scribitur. Cũ abijsset puer surrexit Dauid de loco suo qui vergebat ad austruz ꝛ cadẽs pronus i terram adozauit. ¶ Tertio idem ꝓbatur exemplo euangelico. Nam Matth. 2. scribitur. ꝙ nato dño in bethleem iude: venerunt magi ab oriente. di. Vbi est tc. vsqz ibi myrram. Item habetur Jo. 9. de ceco nato ꝛ a domino sanato. ꝙ interrogatus a domino Credis in filium dei: respondens ille dixit. Quis es domine vt credam in eum. Et dic ei Jesus tc. vsqz adozauit eũ. ¶ Quarto idẽ probat exemplo apostolico. Nam Matth. 14. scribitur. ꝙ cũ esset ventus validus ꝛ naucula iam inciperet mergi clamauit ℙetr⁹ Dñe saluum me fac tc. vsqz ibi. vere filꝰ dei es. Itẽ Act. x. Factũ est cũ introisset ℙetrus ei obuius fuit Cornelius ꝓcidens ad pedes adozauit eũ: ꝛ leuauit eũ ℙetrus di. Surge ꝛ ego ipse homo sum. Et Apoc. 19. exemplum habetur Joãnis euangeliste: cui cũ angelus apparuisset: velletqz eum adozare respondit illi angelus. Vide ne feceris: cõseruus tuus sum ꝛ fratrum tuozum habentium testimonium Jesu deum adoza. ¶ Quinto idem ꝓbatur exemplo autentico. Nã scribit Exod. 32. ꝛ habetur di. 45. c. disciplina. ꝙ quasi. 23. milia hominum: propter idolatriam huic pcepto contrariam perierunt. Scriptum ẽ enim. j. c. sic. Ador enim vt culparũ venia ne deleret obtinuit: rectissimo zelo succensus ingt sic Moyses. ℙonat vir gladiũ suꝑfemur suum. ite ꝛ cedite de porta vsqz ad portam p medium castrozũ: ꝛ occidat vnusquisqz frem ꝛ amicum suum ꝛ primum: ceciderunt qz illa die q̃si viginti tria milia hoiuz. hec ibi. Itẽ vt habetur. 3. Reg. xj. ꝛ. 3. q. 7. c. Sacerdos. reprobatus est Salomon ꝙ mulierum captus amoze deos gentium coleret. ¶ Sexto idem probatur exemplo pagano. Narrat enim Valerius lib. j. ti. de religiõe. ꝙ Metellus de preclarissima familia Metellozum sacerdos maxim⁹ existẽs: precepit sub certa pena ℙostumio: cõsuli ei in affrica ad bellũ gerendum ne recederet de vrbe nisi prius Marti sacrificaret: cuius festũ in primo celebrandum erat: huic autem mãdato paruit ℙostumius: quia ei videbatur non posse se cure bellum cõmittere: nisi prius deo marti liberaret. Quãto ergo magis nos cum aliqd acturi sumus ante omnia deo nostro viuo ꝛ vero sacrificare: ꝛ adozare eũ debemus. Mã ipsi pagani maiora fecissent si vnum deũ cognouissent. ¶ Septimo idem probatur exemplo politico. Sicut enim seruus domino suo tenetur seruire in operibus realibus ꝛ personalibus: vt habetur. ff. de operibus seruozum per totum: sic nos deo seruire tenemur qui plus ab eo accipimus q̃ aliquis serꝰ: quia ille in terram colẽdam: aut cibum a domino recipit: nos autem corpus ꝛ animam ꝛ qcqd habemus. Ille mercedis parum sperat accipere. nos autem celum speramꝰ ꝛ paradisuz Ideo dicit ps. 99. Seruite domino i leticia: introire in cõspectu eius in exultatione h pciendo gratiam: ꝛ in futuro gloziam adozantes eum cum angelis ꝛ laudantes in secula seculozum. Amen.

¶ Feria qnta cinerũ de modo adozãdi deũ ꝛ ꝙ solus adozãdus est: adoratõe latrie actu interiozi ꝛ exteriozi. Sermo 19.

Conuertit

Ezechias faciem suam ad parietẽ ꝛ ozauit dominũ. Isa. 38. c. ℙuncipis phoz Aristotelis 8. physicoz sententia ẽ fratres carissimi. Quinihil est inordinatum eoz que sunt naturaliter ꝛ fm naturam: que cum sit vera ⁊ iam in experimento ꝓbata in his inferiozib⁹ rebus naturalibus: multo potius in spiritualibus que longe illis sunt excellentioza ordinẽ ꝛ monitionẽ ꝓcedendũ esse opus erit: ꝙ aia ordine debito ad finem suum possit puenire Idcirco quia precedenti in sermõne satis approbatum est: iustissime datum esse moralibus preceptũ de summo ꝛ optimo deo adorando: congruum duxi imo vt ita dicam ne-

UVA. BHSC. IyR_229

cessarium durerim: quo a nobis sit adorandus ⁊ cum debito ordine colendus in presentiarum aliqua enodare: ⁊ pro cōmuni salute hoc predicare. Qua de re pulchre exemplum Ezechie regis occurrit nobis considerandum qui vt legitur. prefato in loco audiens mortē e vicino ad se venturam cōuertit faciem suā ad parietem. s. dīm adorando ⁊ deprecando toto corde ⁊ deuotiōe maxima: que si diuino cultu presertim est necessaria. Cuius exēplum imitari volentes dīm debemus tripliciter adorare. Et pmo actu interiori ⁊ spirituali

Scōo actu exteriori ⁊ corporali. Tertio actu exteriori ⁊ temporali.

¶ Pars pma huius sermonis in qua declaratur quo deus adorandus est actu interiori ⁊ spirituali.

Primo de adoratione dei tractātes quia religionis ꝓpium est reuerētiaz deo exhibere ipsa adoratiōe que est actus religionis ⁊ latrie ante oia videndum est quid sit latria. Mā phus sic eam diffinit di. Latria est cultus dei. Vnde Aug. in. x. de ciui. dei. c. j. ait. Latria fm consuetudinē qua locuti sunt qui nobis diuina elloquia condiderunt: aut semp: aut tam frequēter vt pone semper ea dicat seruitus que pertinet ad colendum deum: super qua diffinitione Alexā. in. 2. parte tractatu de preceptis p̄ precepto. ⁊ Ric. in. 3. di. 9. arti. j. q. j. ⁊. 2. Et Bona. in ea. di. ar. 2. q. j. 2. ⁊. 4. Et Tho. 2. 2. q. 84. ar. 2. Et Scotus in. 3. di. 9. dicunt tria esse notanda.

¶ Primū notanduz est q accipiendo latriā prout dictat exhibitionē reuerentie ipsi deo est actus virtutis. Et ideo dicit in diffinitiōe Latria est cultus dei. Sed accipiendo ipsaz prout dicit habitum per quē exhibitio p̄dicti obsequij ⁊ reuerentie prompte: ⁊ faciliter elicitur: ipsa dicitur virtus per diffinitionē virtutis. 2. ethicoz. Virtus est habitus bonus q habentem perficit ⁊ opus eius bonū reddit. Sed per latriam colitur deus ⁊ adoratur q est actus bonus perficiensqz operantez: ergo patet q est virtus. Nam adoratio est actus latrie vt est premissum. Sed adoratio precipitur in hoc p̄cepto. Dñi Deutero. 6. Matt. 4. ⁊ Luc. 4. Dñm dm deuz tuū adorabis ꝛc. Sed non precipiunt nisi virtutes: ergo ipsa ē virtus. Dñqz ergo dicit q est seruitus que p tinet ad colendū deum. Nominat etiam illa virtus aliqū pietas ꝓpter deuotiōis affectū

Aliqñ vocat theosobia. i. dñi cultus: vel eusebia. i. bonus cultus: quia per ipsam studiose obsequio dei intendit. Illud enim dicit coli cui homo studiose intendit. Aliqñ etiaz dicit latria quā fm Aug. x. de ciui. c. j. nostri interpretati sunt seruitutem: inquātum per ipsam deo exhibet obsequiū ad recognitionē dñij in ipso ⁊ seruitutis in offerente. Aliqñ etiam vocatur religio: inquātum obligat homo ad aliqua determinata opera ad cultum dei exhibenda. ¶ Scōo notādū est q latria noiat habitum ⁊ noiat cultum dei ad quē ille habitus ordinat. Sed talis dei cultus tripliciter pōt cōsiderari. s. generalr ꝓpe ⁊ magis ꝓpe

Primo cultus dei est actus latrie direct⁹ i deum sub ratione finis. Et sic est actus oiuz virtutum: q: quilibet actus directus in deuz tāq̄ in finē: q: dei cultus pōt dici. Sicut magnanimitas negociat circa actus aliaz virtutum in quātū intendit magnū in omni virtute. vt dicit. 4. ethi. c. 9. Ita etiam pōt dici q latria respicit act⁹ omniū virtutū sub aliqua spāli inquātū. s. per actū cuiuslibet virtutis intendit testificari in deo suā excellentiam dñij

Scōo cultus dei ꝓpe est actus directus in deum non solum sub rōne finis sed etiā obiecti. Et sic est act⁹ oiuz virtutū theologicaz: quia talis cultus proprie per latriam nō est sed per fidem: spem: ⁊ caritatem vt clarebit i sequentibus. Et per hoc ait Aug. in. 12. de tri. c. 14. Cultus dei non nisi amore est quo nūc desideramus cū videt credimus: ⁊ speram⁹ nos esse visuros. Tertio dicit cult⁹ dei act⁹ directus in deum: non solū sub rōne finis ⁊ obiecti: sed etiam sub rōne bonorabilis: ⁊ tal est actus adorationis que est actus virtutis specialis. s. latrie. Sicut etiā idolatria ē spāle vitium: ita latria ei opposita est spālis virtus Nam sicut idolatria non dicit q̄libet petm̄ sed id solū qō creatura adorat: sic latria non dicitur quicūqz habitus: sed ille solū fm quē cultus adoratōis exhibet. ⁊ ideo est spālis virtus: spāli hoc mandato precepta inquātuz. s. respicit suū obiectuz sub aliqua rōne speciali boni: qō quidem est honor quo significat in deo summū dñiuz: ita q omnis honor q per latriam deo exhibet sub predicta rōne exhibetur. Et qz in solo deo est summū dñiuz in quātum solus est creator: ⁊ cuiuslibet rei p̄ncipium ⁊ p̄ncipalis conseruator idcirco cult⁹ qui per latriam exhibet soli deo debet. Nec

UVA. BHSC. IyR_229

ꝫ talem cultū alicui creature exhiberi. Ideo in diffinitōe dicit. Seruitus ad colendū deū non aliquā creaturam. Tertio notandū ꝙ latria ⁊ dulia sūt diuerse spēs virtutis ad cui⁹ declarationē est sciendū ꝙ nomen dulie accipitur multipliciter. Primo ſm quādā analogiam. Et tunc importat cultum debitū: nec superiori siue creature: siue creatori ſm aliquā rōnē⁊ qua creator cōicat creature vtpote ſm rōnem dñij. Et hoc mō accipit in glosa sup illud ps. In ecclesijs benedicite deo dño sic di. deo cui debet latria. dño cui debet dulia.

Secō accipit dulia ꝫ anthonomiā. Et sic dicit reuerentiā debitā creature deo vnite vt assumpte: per quē modū accipit sup illud ps. Adorate scabellū. p. eius: vbi dicitur ꝙ dulia maior debet solūmodo humanitati xpi. Et de hac in sermone sequenti dicetur. Tertio accipit dulia ſm significationē ꝓpriam. Et sic dicitur dulia honor ⁊ reuerentia debita ⁊ exhibita rōnali creature. Et hoc modo ꝯsueuit accipi ſm vsum cōez. Et sic dulia ⁊ latria sūt diuerse spēs virtutis: qz ꝯsiderant exteriores cultus q formalē hñt differentiā: ſm ꝙ creature vna: ⁊ creatori altera exhibet. Alius ē. n. modus adorandi creatorē: ⁊ alius creaturaz ⁊ alia rō motiua: ⁊ ideo alia virtus. Vñ dic Ric. in. 3. di. 9. ar. 3. q. 1. ꝙ alia rō ē dñij i deo ꝫ in creatura: qz est i deo plenitudo dñij pp plenitudinē nobilitatū que ad dñiuz regrūt dñiuz aūt in hoie est quedam ꝑticularis potestas. Ex quo segt ꝙ alterius rōnis est honor qui debet deo a creatura: ⁊ alterius ille qui debetur creato dño. His ergo visis ⁊ ꝙ deus est adorandus solus adoratione latrie: iam ad ꝓpositū redeamus: ⁊ quō eum adorare debemus actu interiori aperiam⁹. Mā triplr est isto actu intrinseco ⁊ spāli adorandus: ⁊ ei honor debitus ab oibus creaturis rōnabilib⁹ exhibēdus: vz. Primo rōnis in tētiōe. Secō cordis deuotōe. Tertio mētis dilectiōe. ¶ Primo ergo adorādus ē rōnis intentione. Nō enim deo accepti sunt act⁹ exteriores nisi regulati sint p interiores. Vñ Crisostom⁹. 22. q. 5. c. ꝙ periurare dic. Nō ex opibus iudicat deus: sed ex corde ⁊ volūtate Mā ⁊ phs i ethicis dicit. ꝙ actus exteriores ⁊ morales ꝓ tanto sunt virtuosi ꝓ quāto a rōne sunt regulati. Sic beata Lucia dixit Pascasio. Si thura in manu mea ponas ⁊ per manū meā idolis sacrificiū facias: hoc attendit ⁊ irridet: deus qui solū de volūtatib⁹ ⁊ cordibus iudicat: si corpore deo reuerentiam exhibem⁹ ⁊ non mente hoc non acceptat de⁹ sed potius cōtēpnit. di. id Isa. 58. Populus h labijs ⁊c. Idcirco Je. 4. dixit dñs. Venit hora ⁊ nūc est: qñ veri adoratores adorabūt patrem in spū ⁊ veritate. vbi glosa dicit. Nō in templo: non in monte hoc sed interius in intimo cordis tēplo. Ergo adorare siue adoratio dicit ꝓncipaliʒ actū interiorē in itentōe ſm Alexan. ⁊ Tho. sup dcm verbū dñi. Vñ ⁊ Rabanus sup Ben. dicit. Adorare est ad deum qui solus est adorandus: tota mentis intentione tendere. Et ideo quātū ad hoc est necessaria fides que ꝫ nobis oñdere quem adorare debemus. Vñ dicit Alexā. ꝙ qlibet virtus i suo actu ꝫ mouere alias ⁊ excitare. Et h ē pp cōnexionē ipsaꝝ: ⁊ iō fides excitat alias ad reuerentiā ipsius veritatis. ¶ Secō adorādus est deus actu interiori. s. cordis de uotione. Nam deuotio ꝫ Tho. 2. 2. q. 82. ar. 1. est voluntas tractandi se ad ea que ꝑtinent ad dei famulatū. Vñ Exo. 35. dicit. ꝙ multitudo filioꝝ isrl obtulit mente promptissima ⁊ deuota ꝓmittas dño. Habenda est igitur deuotio ⁊ promptitudo intrinsecus in voluntate vt melius perficiat exhibitio reuerentie in opere. Ad quā deuotionē habendā multum cōfert meditatio ⁊ ꝓtemplatio ꝫ Tho. vbi supra ar. 3. Cuius rō in apto est. Omnis eni actus voluntatis ex aliqua meditatione procedit vel ꝯsideratione ex eo ꝙ bonū intellectum est obiectū voluntatis. iuxta illō phi 3. de anima. Voluntas nō fertur nisi in ꝓcognitum. Et ideo necesse est ꝙ meditatio fit deuotionis causa inquantum. s. per meditationem concipit spem boni: ⁊ per ipsam spem voluntas ad deum cui exhibēda est reuerentia erigitur: ⁊ per deuotionem ad ipsuz afficitur: ⁊ ad eius reuerentiam dispōnitur. Et ideo etiam adest necessaria spes: que erigat mentem nostram ad summū bonum et ad ipsum deū. Per meditationē ꝓetiā hmōi concipit homo ꝙ se tradat diuino obsequio. Ad quod quidem inducit duplex consideratio. Vna qdem que est ex parte diuine bonitatis ⁊ beneficiorū illius: iuxta illud psal. 72. Mihi adherere deo bonuz est ⁊c. Et hec cōsideratio excitat spem ⁊ delectationem que est ꝓprima deuotionis causa. Alia aūt est ex parte hois suos defectus ꝯsideantis. ex qui

UVA. BHSC. IyR_229

bus indiget vt deo vniat: ſm illud pſal.i4i. Leuaui oculos meos ꝛc. Que gdez conſideratio excludit p̄ſumptionem: qua impeditur homo ne ſe deo ſubijciat dum ſue virtuti innititur. Et ideo ad hoc eſt neceſſaria humilitas: que ſm Augu. eſt ex conſideratione diuine maieſtatis ⁊ ꝓprie miſerie voluntaria mentis proſtratio. Hijs igitur ꝙſiderationibus mens noſtra ſit deuota ⁊ ad cultuꝫ dei melius diſpoſita. Tertio adorandus eſt ōs actu interiori mentis dilectōe. i. perfecta caritate. Ait. n. Ale. q adoratio eſt actus caritatis per informationem: qz caritas informat oēs alias virtutes ⁊ opa noſtra. Quāuis. n. fides vt dictum eſt excitet ad reuerentiaꝫ veritatis: attamen caritas excitat ad amorē bonitatis. Vnde fides aliquādo adorat cum. ſ. intuitum in ipſam veritatem. Similr ⁊ caritas: tñ caritas magis mouet ad adoratōez qz mouet ſicut informās. Quid. n. ꝓdeſt deum credere vnum ſummū bonū eſſe ⁊ oiuꝫ p̄mum? Quid etiā ꝓdeſt in ipſam ſpem noſtram erigere actibuſq; exteriorib⁹ euꝫ venerari. ⁊ nulla caritatis ſcintilla feruē. Ait. n. ⁊Aug. gala. 5. Fides per dilectionez operat. Adorabis igit dñm deum tuū caritate pfecta: qz deutero. 6. poſt p̄dicta verba ſequitur. Audi iſrael: dñs deus tuus vn⁹ eſt. Diliges dñm deum tuum ex toto corde tuo: ⁊ ex tota aia tua: ⁊ ex tota mēte tua: ex tota fortitudine tua. Erūtq; verba hec q̄ ꝑcipio tibi hodie in corde tuo: ⁊ meditabis ſedēs in domo tua ⁊ ambulans in itinere dormiens atq; conſurgens: ⁊ ligabis ea quaſi ſignum in manu tua: eruntq; ⁊ nō mouebunt ante oculos tuos: ſcribeſq; ea in limine dom⁹ tue. Hec ibi Adorandus igit dñs tota cordis dilectione oēm actum ⁊rarium. ſ. pctm̄ remouendo. vñ pſal. 28. Adorate dñm in atrio ſancto ei⁹. ſ. in dilatato ⁊ ſctificato corde. Adorabis ergo vnum deuꝫ ſicut ꝓmiſiſti in baptiſmo: ⁊ renūciaſti oibus opibus ſathane q̄ ſunt peccata: confitens patrem: ⁊ filiū: ⁊ ſpūm ſanctū. Vnde Augu. ⁊tra epl̄as pelagianoꝝ li. 3. c. 5. ait. Terrenaꝫ qualēcunq; facultatem non niſi a dño creatori vniuerſitatis gſāq; putet cuiq; poſſe cōferri. Sed ſi ꝓpter illam colat deus fuilis eſt cultus ꝓtinens ad filios ancille. Si aūt ꝓpter ipſum deuꝫ: vt in eterna ſit vita: ſit deus omnia in oibus: liberalis ⁊ fuitus ꝓtinens filio libere que eſt mater noſtra eterna in celis. Hec ille. Et ſic ꝑ ꝑma pars huius ſermonis.

¶ Pars ſcōa hui⁹ ſmonis in qua declaramus q̄ de⁹ adorādus eſt actu exteriori ⁊ corꝑali genu flexionis. ſ. ⁊ actib⁹ humiliatōis.

Secundo dico q̄ q̄uis deus nō indigeat noſtro cultu ⁊ fuitio: qt ſm ꝓpha bonoꝝ noſtroꝝ nō indiget. Attamē vt dictū eſt ꝓpter nos ipſ reuereri ⁊ honorare debemus: qō ꝙfirmat Augu. ibi, ꝙfeſ. in ꝑſona oium noſtꝝ di. Tu dñe deleuiſti omnia mala mea merita. nec retribueris manibus meis in ḡbus a te defeci. Et p̄ueniſti omnia bona merita mea: vt retribueris manibus tuis ḡbus me feciſti: qz ⁊ p̄ſq; eſſem tu eras: nec cram cui p̄pares vt eſſem: ⁊ tamen ecce ſum ex bonitate tua p̄ueniente totuꝫ b̄ q̄ me feciſti. Neq; n. eguiſti meo aut tale bonū ſum quo tu adiuueris dñs meus ⁊ deus meus: vt tibi ſic fuiā quaſi fatigeris in augēdo: aut minor fit ptās tua carens obſequio meo: vꝫ vt ſic te colā quaſi terraꝫ ac ſi ſis incultus ſi te nō colaꝫ: ſed vt ſeruiaꝫ tibi ⁊ colam te: vt de te bene mihi ſit: a quo mihi eſt vt ſim cui bñ ſit. Hec ille. Sꝫ vt ait Ale. vbi ſupra. ar. 3. ⁊ tho. 22. q. 84. Sicut adoratio interior ꝙſiſtit in interiori reuerētia ⁊ deuotione: ⁊ mētis ſubiectōe erga eum q̄ adoratur vt dictū eſt in p̄cedenti ꝑte: ita alia eſt adoratio exterior q̄ ꝙſiſtit in honore exteriori: q exhibet alteri ⁊ ordinat ad interioreꝫ: q eſt p̄ncipalis: ſicut ſignū interioris ⁊ eius exercitatiuum. Mens. n. noſtra indiget ad hoc vt ꝙiungat deo ſenſibiliū manuductōe: qz ſm ap̄m Ro. p̄. Inuiſibilia dei p ea ꝙ ꝛc. Et ideo in dino cultu neceſſe eſt aliqbus corꝑalib⁹ vti: vt eis quaſi ſignis ḡbuſdam mens hois excitet ad ſpūales actus ḡbus deo ꝙiungit. Quapꝛopter deus adorandus eſt: non ſolū actu interiori: ſed etiam exteriori ⁊ corꝑali ad p̄ncipalem ⁊ interiorem actum ordinandum. Et hoc tripl̄r: corꝑali genuflexione: vocali oratione: carnali maceratione.

¶ Primo adorandus eſt deus corꝑali genuflexione. Scriptum eſt enim per ſapientez Eccleſi. 32. ⁊Pꝛo reuerentia accedet tibi bōa gꝛa. Et iō ly p̄ncipalr ad mentem reſpiciat: attñ hmōi act⁹ reuerētie deo fūt exhibēdi: vt maiorem gꝛam ab ipſo impetremus. Et etiā ſm Ric. vbi ſupra. ar. 2. q. 5. eſt hoc mō adorandus: tum ꝓpter ꝓmoꝝ edificatiōes: q

UVA. BHSC. IyR_229

nos iudicare non pñt nisi per actus exterio-
res nostros cũ nõ videant interiora:tum ꝑꝑ
deuotionis interioris excitationẽ. Nam cuꝫ
aĩa nostra sit corporis forma: hinc est ꝙ ge-
stus corporis exteriores excitant motus aĩe i
teriores. Tum ꝓpter obligationem: qꝛ cum
a deo habeamus aĩaꝫ ⁊ corpus de vtroqꝫ ei
debemus obsequium:ad recognitionẽ pleni
dñij in deo sup̄ totum hoiem. Vnde deum
adorare per actus exteriores debem⁹ nõ tm̃
de congruenti:sed etiam necessitate.Loco.s.⁊
tp̄e:qꝛ ꝟm Scotum hoc preceptum est affir-
matiuũ:⁊ ideo obligat semp̄ sed nõ ad semp̄
Ideo aliqñ ad recognoscendũ deum est ado
randum non solum spũali sed etiam corpo-
rali adoratione. Nam.ff.de aqua plu.arcen.
l.j.scribit̃. Seruandũ est semp̄ inferiorem su
periori seruire atqꝫ hoc incõmoduꝫ pati. hec
ibi. Huiusmõi enim reuerẽtie corporalis ha
bemus exemplũ Apoc̃.5.vbi scribit̃.ꝙ cecide
runt in facies suas ⁊ adorauerũt dñm. Et iõ
dicit Alex.in.4.parte tracta.de oratiõe.ꝙ in
oratione ⁊ cultu dei sunt quedam ex p̄te nr̃a
ad significandũ:sicut sunt genuflexiones vbi
significatur vera humiliatio ac reuerẽtia: ex
pansio manuũ:vbi significat̃ dñice passionis
crudelitas ⁊ ei exhibenda obedientia:⁊ tũsio
pectoris:vbi significat̃ debita penitentia de
peccatis. Cõtra hanc corporalem reuerẽtiaꝫ
faciunt multi qui maiorem reuerentiã faciũt
hominibus mũdi ex complacẽtia ⁊ vtilitate:
quã inde sperant ab illis quibus assurgunt:
genuflectunt:caput detegunt:⁊ deo nihil vel
parum reuerentie exhibent: ⁊ corpori christi
in missa vel in ecclesia.ꝙ adorandũ sit a fide
libus:capitis inclinatiõe:genuflexiõe:⁊ hmõi
habetur de imunita. ecclesia.lib.6.ca. Decet.
¶ Scd̃o adorandus est deus actu corporali:
vocali or̃one:qꝛ ⁊ si deus itueat̃ cor:⁊ verbis
non egeat:tñ vt ei omnibus modis seruiat̃:
ore vtiqꝫ eius dñiuꝫ ⁊ maiestatẽ ꝓfiteri de-
bemus: ⁊ etiam ꝓpter nos vt oratione exte-
riori ⁊ sensibili mentem tepidam excitemus
Ait eni Hgo lib.de virtute orãdi.c.xj.Que-
cũqꝫ sunt verba orantis:absurda non sunt:sꝫ
tm̃modo ad hoc competẽter ꝓferri pñt:vt vl̃
orantis affectum ad amorẽ dei excitent: vel
ꝙ amplius est si iam amore eius flagrat ex-
citatum demonstret.hec ille. Sed de his sa-
tis in sermonario de penitentia: tractatu de
oratione diximus. ¶ Tertio adorandus est
deus actu corporali:siue exteriori corporis af
flictione:siue maceratiõe carnis. Nam quia
adoratio respicit p̃ncipalem actum interiorẽ
mentis(vt dictum est)si volumus ipsaꝫ mẽ
tem totis conatibus ad deum leuare:necesse
est carneꝫ non mortuã sed vigilijs ⁊ ieiunijs
afflictam esse:ne impediat mentem a contẽ-
platione ⁊ oratione.qd̃ confirmat apostolus
Ro.12.Obsecro vos per misericordiam dei
vt exhibeatis corpora vestra ⁊c̃. Et sic patet
qualiter odorandus est deus:⁊ pars scd̃a h⁹
sermonis.
¶ Pars tertia huius sermõis in qua decla
ratur: ꝙ deus est adorãdus actu exteriori ⁊
temporali per oblationes ⁊ sacrificia.
Tertio in hoc sermone dico ꝙ adorã
dus est deus actu temporali per sa-
crificioꝝ exhibitionẽ:que soli deo sũt
offerenda. Nam oblatio fit ad aliquid signi-
ficandũ. Significat aũt sacrificium qd̃ offer
tur exterius:spirituale sacrificium qd̃ interi⁹
in anima offertur. Offert enim seipsam aĩa
deo per tale sacrificium:ꝟm illud p̃s. Sacri-
ficium deo spiritus contribulatus. Offert ãt
se anima deo sicut p̃ncipio sue creationis et
fini sue beatitudinis. Et ideo sic̃ soli deo de-
bemus sacrificium spirituale:ita ei soli debe-
mus sacrificia exteriora.vnde Aug.x.de ciui.
dei.dicit. Exteriora sacrificia ita sũt signa ex
teriorum:sicut verba sonantia signa sunt re-
rum. Et ideo idem Aug.sermone.5.de ad-
uentu dñi.dicit.Suis cultoribus deus sacri-
ficium laudis indixit:⁊ non ꝙ a nobis tanq̃ꝫ
indigens expectet laudem:sed vt in eo nobis
consulat ad salutẽ. hec ille. Adorandus igit̃
est deus actu exteriori ac tp̄ali tripliciter. vꝫ.
Primo determinatione. Scd̃o ꝯuersiõe
Tertio rerum oblatione. ¶ Primo adorã
dus est deus determinatione alicuius loci:
quia ꝟm Tho.2.2.q.84.arti.3.Et Alexan.in
4.parte tractatu de oratione. ⁊ Ricard. vbi
supra ar.2.q.5. Quanuis deus sit vbiqꝫ nec
ab aliquo circũscribatur loco:⁊ per cõsequẽs
in omni loco possit adorari:nec sit necessari⁹
actus exterior: sed solũ deuotio interior tãq̃ꝫ
principalior:attamen corporalia signa neces-
saria sunt:tãq̃ꝫ scd̃aria ad p̃ncipalem actum
incitantia. Et ideo determinatio loci vtpote
ecclesie:vel alterius loci deuoti ⁊ secreti sunt
opportuna ad orationem per quãdam cõde-
centiam: sicut alia signa corporalia. Quapro

UVA. BHSC. IyR_229

pter Isa.56.⁊ Joan.2.⁊ Matth.xj.scribitur. Domus mea domus orationis vocabitur.s. ecclesia. Idcirco ecclesia summa in reuerentia est habenda:non in ea aliquid inhonestū fieri debet: sed solum cultus dei celebrare:sz q̄ scribitur de imuni.ecclesi.lib.6.c.decet.vbi sic habetur. Decet domū dei sanctitudo vt cuius factus est in pace locus eius:cultus sit debita veneratione pacificus: sitqz ita ad ecclesiam humilis ⁊ deuotus igressus: sit i eis deuota conuersatio:deo grata. Inspicientib⁹ beneplacita. h ibi.⁊.42.di.c. In oratorio dicitur. Preter orandi ⁊ psalendi cultum penit⁹ nihil agatur:vt nomini huic ⁊ opera iugiter impensa concordent. ¶ Scdo adorandus est conuersione.s.corporis ⁊ faciei nostre ad oriētem:quia sm Alexan.vbi supra. q̄uis dn̄s i q̄uis partem homo statuatur possit adorari attamen per quādam condecentiam conuertimur ad orientem:in quo significat̄ qd̄ sicut sol ex illa parte oritur:⁊ lux diurna nobilissima inter omnes creaturas corporales sic ad illum qui super omnes creaturas excellens esse adoratio ⁊ oratio dirigenda est. Vnde Aug.lib.2.de sermone domini in monte sic ait. Cum ad orationem stamus ad orientem conuertimur:vnde celum surgit non tāq̄z ibi habitet deus:quasi ceteras mūdi partes deseruerit:qui vbiqz presens est: non locorum spatijs sed maiestatis potētia:sed vt moneat̄ animus ad naturam excellentiorem se contere.i.ad deum: cum ipsum corpus eni quid terrenum est ad corpus excellentius.i.ad corpus celeste conuertitur.hec ille. Vnde Ric. vbi supra in responsione p̄mi argumenti.dic̄ q̄ nunc adoramus ad orientem ꝓpter motum celi qui incipit ab oriente: ⁊ ꝓpter paradisum terrestrem qui est in oriente:⁊ quia sic̄ dicit Damascenus lib.5.c.j. lz dominus crucifixus ad occidentem respiciebat: ⁊ ita adoramus ad ipsum respicientes: tamen assumptus ad orientem sursum ferebatur:⁊ ita ip̄z apostoli adorauerūt.cui ꝯcordat p̄s.di. Ascēdit super celos colorum ad orientez. Et etiā quia ab oriente p̄mo apparebit aduentus ei⁹ iuxta illud Matth.24. Sicut fulgur exit ab oriente ⁊c̄. ¶ Tertio adorandus est domin⁹ sacrificij oblatione. Sicut enim triplex est hominis bonum: ita est triplex sacrificium. ¶ Primum est bonum anime:quod deo offertur quodam interiori sacrificio ⁊ deuotōe vt dictum est: ⁊ hoc p̄ncipale de quo scribit̄ de peni.dist.3.§.inter h. ¶ Scdm est bonum corporis quod offertur deo quodāmodo in sacrificium:per martyrium:abstinentiam: et cōtinentiam:de quo etiam dictum est i scda parte. ⁊ etiam loquitur Aug.lib.x. de ciuita. dei.di. Verum sacrificiū est omne opus qd̄ agimus vt sancta societate deo inhereamus Et Hieronymus de isto ⁊ de sequenti in ꝓlogo:in agro loquit̄ transumptiue.j.q.j.c. sic populus. sic dicit. Sic populus iste hereticorum omnium in cōspectu meo dicit domin⁹ Omne quod fecerit: qd̄ mihi obtulerit: vel vota vel pro salute pacifica: vel pro peccato holocausta:siue elemosynas:siue ieiunia:siue corporis castitatem:contaminata erunt. hec ille. ¶ Tertium igitur bonum est rerum exteriorum de quo offerimus sacrificium. Sed in veteri lege animalia occidebantur: ⁊ comburebantur in huiusmōi sacrificium ad honorem dei: ad que nos non tenemur. Nam illis ista mandauit deus tū ne idolis offerēt exēplo gentilium vt dicit Hieronymus.22. q.j.c.consideratum.etiā in figura gratie nr̄e 12.q.2.c.gloria episcopi.tum etiam ad instruendum nosmetipsos:qūo debemus deo spiritualiter offerre:vt agni per innocentiam:vt oues per patientiam:vt turtures per castitatem:⁊ huiusmodi. In nouo autem testamento offerūt sacerdotes sacrificia determinata pro se ⁊ pro alijs ad cultum diuinum: precipue eucharistie: de qua habetur.j.q.j.multi. Sacrificium enim dicitur quasi iam sacruz factum: quia prece mystica consecratur pro nobis in memoriam diuine passionis. Est igitur sacrificium quādo res nostras deo offerimus:mediate:vel imediate alteri: ꝓpter deum.q̄ maxime debet fieri sacerdotibus:q̄ offerunt pro nobis vnum sacrificium ⁊ medij sūt inter deum ⁊ populum: sicut loquitur de Moyse Deuterono.5. Et ideo apostolus ait hebre.5. Omnis pontifex ex hominibus assumptus ⁊c̄. Et ideo oblatiōes que deo appositio offeruntur:ad sacerdotes pertinēt nō solum vt eas in suos vsus conuertant:sz etiā vt eas fideliter dispensent in his que ad diuinum cultum pertinent. Ad quorum declarationem habetur canon Grego.7.de ꝯse. dist.j.c.omnis christianus procuret ad missarum solēnia aliquid deo offerre ⁊ ducere ad memoriam q̄ deus per Moysen dixit. Nō

UVA. BHSC. IyR_229

apparebis in conspectu meo vacuus. ¶Pro cuius declaratione dicit Tho.22.q.86. q̄ nomen oblatiōis est extensiuum ad omnes res que in dei cultu offeruntur. q̄ si aliquid offeratur exhibeatur in diuinum cultum quasi i aliquod sacrum q̄ inde fieri debeat ad sumendum: t tunc dicitur sacrificium t nō oblatio: vt patet Leuit.2. Si vero exhibeatur vt integrum maneat diuino cultui deputandū vel in vsum ministrorum expediendum: erit oblatio: non sacrificium. Huiusmōi oblationes de sui ratōe debent esse voluntarie iuxta illud voluntarie sacrificabo tibi. Vnde Exo. 25. Ab omni homine qui offert vltroneus accipietis eas ꝛc. Hoc enim idem ait glo. dicti c. omnis. s. q̄ est consilium in diebus priuatis in festinis vero preceptum. potest tamen esse q̄ aliquis ad oblationes teneatur quattuor rationibus. ¶Primo ꝓpter precedentez cōuentionem: sicut cum alicui conceditur aliq̄ feudum ecclesie vt singulis temporibus certas oblationes faciant. ¶Scōo propter precedentem deputationez: sicut cum quis facit donationem inter vivos: vel legat aliquid ecclesie mobile: vel imobile. ¶Tertio propter ecclesie necessitatē: vt cum ministri nō habēt vnde substentētur. ¶Quarto ꝓpter consuetudinem. Tenentur enim fideles in aliquib⁹ solēnitatibus: ad aliquas ecclesias consuetas In his tamen duobus casibus vltimis manet oblatio voluntaria: quo ad quātitatem t speciez rei oblate. q̄ si laici nō dant oblationes possunt eis subtrahere sacramenta: non tamen per ipsum sacerdotem vt dicit glosa. Sed vt dicit Tho. per superiorem. Voluamus ergo mentem nostram ad dei maiestatem: t cum deuotione cordis: reuerentia corporis: t sacrificio rei oblate t tēporalis: adoremus cum: vt ad illud templum supernum peruenire possimus in quo ipsum laudabimus in secula seculoꝝ. Amen.

¶Feria sexta Cinerū de adoratione Christi virginis t sanctorum ac eorum reliquiarum. Sermo. 20.

Dogant me

r

iudicia iustitie t appropin quare deo volunt Isa.88 Nā imperitum vulgus: (frēs i Christo carissimi) ab inimico toti⁹ boni i uaria posset erroꝝ ab duci via: t vt persepe consuecuit in angelum se lucis trāsformādo: sub pietatis vclamine honorem deo debitum t cultum in creaturā exhibere persuadet: t facillime circa sanctoꝝ reliquias hoc optinet vt cultus ille summus t latria: que vno sūmo t optimo deo debet sanct⁹ t creaturis exhibere faciat. Quia igit in sermonibus precedentibus pertractatum est qūo solus creator adorādus sit adoratiōe latrie. In presenti sermone dignum est t vtile aliqua percurrere t videre qualis honor t reuerentia sanctorum reliquijs debetur: ne cult⁹ creatoris creature exhibeat. Qua de re hodie constitui de hac materia facere verba ne de vobis dici possit. q̄ ingrato indeorum populo dictuꝝ est in verbis prefatis. Rogāt me ꝛc. q. d. Et tū viā rectā ambulare nolunt. Videndum est ergo in hoc sermone de triplici adoratione. ¶Primū erit de adoratiōe xp̄i t nāꝝ eius. Scōm de adoratione virginis Marie t supernoꝝ angeloꝝ. Tertium de adoratione sanctorum t reliquiarum suarum.

¶Pars p̄ma huius sermonis in qua declaratur qūo humanitas xp̄i t imago: t imago t crux eius debet adorari.

p Rimū in hoc sermone de adoratiōe Christi humanati qui est deus t hō tractantes tres considerationes pulcherrime annotande sunt: vt clarius p̄cedat ¶Prima quaꝝ dicitur coniuncte humanitatis. Scōa sculpte imaginis. Tertia autem insignite crucis. ¶Quātum ad p̄mam i hac parte considerationē: mouet quoddā dubiuꝝ a theologis. Si caro xp̄i t humanitas sit adoranda vna adoratiōe. s. latrie cum diuinitate ei coniuncta. Ad q̄ respondet per plures sapientes doc. s. Scotum in.3. dist.9. ¶Petrum aureoli eius discipulum ibidem circa finem. t Alexan. in.2. parte tractatu de preceptis p̄ precepto. t Ric. in.3. di.9. ar.2. q.3. t Bonauē. ibidem arti.3. q.3. Et Tho. in.3. parte. q.25. ar.3. t.2. q̄ oio hoc vex est si sane intelligat. q̄ vs eadem adoratione adoranda est humanitas xp̄i: t deitas ei coniuncta: q̄ tripliciter probatur: vs. ¶Primo distinctione. Scōo crē plaritate. Tertio aūt aucte. ¶Primo probatur distinctiōe. Nam in eo qui honoratur duo possumus considerare. s. cum cui honoꝝ

UVA. BHSC. IyR_229

exhibetur: ⁊ causa honoris. honor aũt ꝓprie exhibetur toti rei subsistenti: non enim dicimus q manus dñi honorẽt: sed q dñs. Et si qñq contingat dicere q manus honorẽtur vel pes: hoc dicitur rõne totius corporis. Cũ aũt honoris est id ex quo ille qui honorat hꝫ aliquã excellentiã: qr ſm phm. j. ⁊. 4. ethico. Honor est reuerentia alicui exhibita. ꝓpter aliquod in eo excellens: ⁊ ideo si in vno hoie sunt plures cause honoris: puta prelatio: scia ⁊ virtus: tũc erit illius hominis vnus honor ex parte eius qui honorat. plures tñ ſm cãs honoris: qr vnꝰ est hõ q honorat: ⁊ pp sciaꝫ ⁊ propter virtutẽ. Cum igit in Christo vna tm sit ꝓsona: diuine ⁊ hũane nature: ⁊ etiaꝫ vna ypostesis ⁊ vnum suppositũ: ita etiã erit vna adoratio ⁊ honor vnus ex parte. ſ. eius q honoratur. Sed ex parte cause qua honoratur possent esse plures adoratiões. ſ. vt alio honore adoretur: ꝓpter sapientiaꝫ increatã: ⁊ alio propter sapientiam creatam. Quibus prelibatis sciendũ est ſm sacros prefatos theologos. q adoratio humanitatis Christi duplr põt intelligi. Primo mõ vt sit eius. ſ. rei adorate: ⁊ sic adorare carnẽ xpi nihil aliud est q̃ adorare verbũ dei incarnatũ: ſm qõ dicitur Jo. j. Verbũ caro ꝛc̃. i. totus ille qui est deus ⁊ homo. Et iõ quia honor iste exhibet carni propter verbũ: cum quo vera adoratiõe adoratur humanitas Christi: isto modo adorat adoratione latrie: qm̃ vna ⁊ eadem adoratõe adoratur suppositũ ⁊ natura: ita q natura p suppositũ. Christus aũt est nomen persone i duabus naturis ſm Damasce. lib. 3. c. 3. Et ideo vna ⁊ eadem adoratiõe adorat Christꝰ ⁊ nã humana in ipso. ¶ Scõo mõ põt fieri adoratio ⁊ intelligi: rõne humanitatis xpi p fectioni muncre gratiarum habendo respectum ad eam tm̃: ⁊ sic adoratio humanitatis xpi non est latrie: sed dulie: ita. ſ. q vna ⁊ eadem ꝓsona xpi adoret adoratiõe latrie, ꝓpter suam: ⁊ adoratione dulie: ꝓpter pfectionem humanitatis. Nec hoc est incõueniens: quia xpi deo patri debetur honor latrie: ꝓpter dignitatem honor dulie dñiuꝫ quo creaturas gubernat vt dcm̃ est supra in precedenti sermone. Et sic patet predicta distinctione qũo humanitas xpi adorat vna adoratione cum diuinitate. ¶ Scõo idem declarat exemplaritate. Nam sicut purpura qua rex indutus est honorat illo honore quo honorat rex ſm Aug. omel. 58. di. cum rex purpura fuerit indutus periculũ mortis incurrit: si eam simul cũ rege quis ꝓtẽpserit. Ita sit cũ̃ꝫ humanitas xpi si esset a verbo separata non debẽt adorari adoratione latrie: tñ inquãtum ẽ verbo vnita: vna ⁊ eadem adoratione cum ipso verbo adorari debet eo modo quo dictũ est: quia ſm Hieron. non seorsum. ſ. ab humanitate verbũ est adorandum. ¶ Tertio ꝓbatur auctõe Aug. p̃ in prefata omel. di. Perfectam in Christo humanitatẽ ꝓptereo odoro: quia a diuinitate suscepta atq̃ diuinitati vnita est: ⁊ non alium atq̃ alium: sed vnum eundẽq̃ deum ⁊ hoiem filium dei esse confitear. Et itez ibidem subiũgit in Christo dño humanitatẽ non solam vel nudã: sed diuinitati vnitam. ſ. vnũ filium deũ vez ⁊ hominẽ verum si quis adorare contempserit eterna liter morietur. hec ille. Que etiam habentur in. 3. sen. dist. 9. c. vico. ¶ Scõo hoc ꝓbatur auctoritate Damasceni: vt habetur in. 3. dist. 9. sic di. Vnus Christus est deus perfectus quẽ adoramus cum patre ⁊ filio ⁊ spiritu scõ vna adoratione cum incõtaminata eius carne. ¶ Tertio ꝓbatur auctõe sinodali. di. sic. Si quis duabus naturis dicit adorari Christuꝫ ex qua duc adorationes introducunt ſz non vna adoratiõe dñi verbũ incarnatũ cum ꝓpria eius carne adorat: sicut ab initio dei ecclesie traditum est anathema sit. hec illa synodus. 15. di. Sic̃ sancti. ⁊. 16. di. c. Qm̃. ¶ Quãtum ad scõam in hac parte consideratiõez q̃ dicitur sculpte imaginis monetur dubium: si imago Christi sit adoranda adoratiõe latrie Ad cuꝰ dubij declarationẽ tria notãda sũt.

Primũ quoꝝ dicitur introductio. Scõm declaratio. Tertium respõsio. ¶ Primum ergo notandum est ſm Ric̃. in. 3. dist. 9. arti. 2. q. 2. in responsione articuloꝝ. ⁊ Bona. ibidẽ arti. j. q. 2. q imagines virginis ⁊ sanctorum introducte fuerunt triplici ō causa. Prio. pp ruditatem simpliciũ: vt qui non possunt scripturas legere in picturis possint sacramẽta nostre salutis ⁊ fidei cernere. Ideo scribitur de consecra. dist. 3. c. perlatum. Perlatũ ad nos fuerũt: q icõsiderato zelo successus sctoꝝ imagines sub hac quasi excusatione ne adorari debuissent confregeris: ⁊ quia adorari eas vetuisse oio laudamus: fregisse vero reprehendimus. Dic frater a quo factum esse sacerdote aliqñ auditum est qõ fecisti. Aliõ emi

UVA. BHSC. IyR_229

est picture adorare: aliud per pictam hystoriam quid sit adorandum adiscere. Nam q̄ legentibus scriptura: ħ idiotis pstat pictura cernentibus: quia in ipsa ignorantes vident qđ sequi debeant: in ipsa legunt qui litteras nesciunt. vnde t pcipue gentibus p lectōe pictura est. Verba hec scribit Brego⁹. Sireno epo marsiliensi. Scđo sunt imagines introducte ꝓpter tarditatē affectuam: vt hoies q non excitant ad deuotionem: cum aliqua audiunt de sanctoꝝ memoria: saltem moueant dum ea in picturis quasi psentia cernunt. Plus. n. excitatur affectus noster per ea que videt: q̄ per ea que audit. Trtio introducte sunt ꝓpter memorie labilitatē: qz vt dicit. C. de veteri iu. cnu. oium habere memoriā: t in nullo nō errare potius diuinitatis q̄ humanitatis est. Et ideo qz multi que audiunt tenere nō possunt: sed cum imagines vidēt recordant: ideo introducte sunt. Et ħ est qđ dicitur de ose. d. 3. c. venerabiles. Imagines. n. xpiani non deos appellant: neq; seruiunt vt dij: neq; spem salutis ponūt in eis: neq; iudicium futuꝝ expectant ab illis: sed ad memoriam t renouationem ꝑmitiuoꝝ venerantur eas t adorant: sed nō seruiunt eis cultu diuino: nec alicui creature deseruiunt. Hec ibi.

Scđm notandū est fm Ri. Bo. t Alc. vbi supra. t Tho. parte. 3. q. 25. ar. 3. Hijs psuppositis ad maiorem dubij declaratōem positi t iaz dictoꝝ: qz aliter dicendū est de imagine xpi: t aliter de imaginibus alioꝝ sctoꝝ ꝓ quibus premittendum est fm pđm in. j. de memoria t reminiscētia: q̄ dupler est motꝰ aie ad imaginē. Vnus qdem est in imaginē ipsam: fm q̄ est res q̄dam ꝓilegium pictuꝝ t sic nulla ei debeť reuerentia: qz nulla debeť reuerentia irrōnali: sed solum rationali. Alꝰ motus est in imaginē: in q̄ztum est alteriꝰ rei representatiua: t ducit in ipam: t sic dz ei reuerentia fieri: t sic relingtur q̄ cadē reuerentia debeť imagini xpi t ipsi xpo. Cum igitur xps adoreť adoratōe latrie: ꝯñs est q̄ ei⁹ imago adoretur adoratōe latrie: sicut t ipse xps. vnde Augu. in. 3. de doctri. xpi. c. ꝓmo dicit. Qui operať aut veneratur vtile signum diuinitus institutū: cuius inde signa nunc intelligit. Non ħ venerať qđ videtur t trāsit: sed id potius quo talia refrenāda sunt. Hec ille. Et Dama. li. 4. c. 8. dicit. q̄ honor imaginis referť ad ꝓtbotipū. i. ad id qđ imaginať. Est igitur adoranda imago xpi: tenendo mentez ad ipm xpm: q̄ est deus t saluator mūdi adoratione latrie. Alie vero imagines alioꝝ sanctorum sunt adorande: sicut t sti adoratiōe nō latrie: vt infra diceť: sed dulie inq̄ztum. s. imagines repsentant ipos stos. Patet ħ p dcm. c. platum t p glo. in. c. venerabiles sup verbo adorāt. Nam ꝓhibetur in hoc precepto solum adoratio latrie fienda creature: ꝯ nō adoratio dulie q̄ est q̄dam reuerentia ei ꝓpter deū exhibita. vñ t gen. 27. dicit Jsaac ad Jacob filiū suum. Seruiāt tibi ppli: t adorēt te trib⁹. Insup ex hijs pscrutandū ē q̄ eadem reuerentia debeť noi scripto stoꝝ vel ipsius dñi: q̄ debeť imagini p modum repsentationis cuiusdā: que est in ipsis litteris. Et multo fortius: qz ipse imagines succedūt loco litteraꝝ. t sic sequunť ipaz nām et ꝓditionē: t nō eo. extra de re iu. c. accessorium. li. 6. Et ideo gloriosum est nomē ihu: qđ repsentat diuinitatem: t adorandum est sicut ipse xps t imago eius: vt dicit philip. 2. In noie ihu zē. Hoc idez habeť de imu. eccliaꝝ in. 6. c. decet. qđ cā brevitatis omitto. Tertiū notandum est qđ dicit respōsio: qz posset qs p dicta dubitare. Primo qz exo. 20. scribitur Nō facies tibi sculptile nz oēz similitudinē Jgit imagines nō sunt adorāde: ne fiat contra pceptuz illō. Scđo qz. 2. q. 4. c. 2 suluisti scribit. Qđ sctoꝝ patꝝ documēto sancitum nō est: superstitiosa adinuentōe non est psumēdum. Cum q̄ imaginum introductio nec per nouū: nec p vetus testm̄ approbeť: ideo est superstiosa. Tertio qz nobilior est creatura viuens nō viuēte: qz vicinior est summe vite. Si q̄ creature viuētes: vt talpe t vesptiliōes nō sunt digne honore: mlto min⁹ imagines Hijs q̄ ad clariorē notiaz pdictoꝝ facile respondeť fm oium pfatoꝝ doctorum sniam.

Ad pmum respondeť q̄ nō hoc pcepto ꝓhibetur facere quācunqz sculpturā: sed facere vt adoreť. vñ scribit. Non adorab deos alienos. neq; coles. Et qz sicut dictū est idē motus est in imaginē t in rem: eodem mō ꝓhibetur adoratio rei cuius est imago. vñ ibi ꝓhibeť adoratio imaginū quas gētiles faciebant in honorem deoꝝ suoꝝ. Et ideo ꝓ illo tpe ꝓhibituz est imagines fieri: qz deus nōduz humanam nāz sumpserat. t ħ triplici de cā. Prima qz dina nā nō est figural: vñ Dama. dic̄

UVA. BHSC. IyR_229

Magna impietas est figurare qd est diuini tatis: sicut faciūt illi bestiales: q deuz pingūt barbatū: ꝛ ꝓ trinitate mōstꝝ hoīs tria capita hñs: qd valde ridiculū est ꝛ detestandum.

Scdo qꝛ populus iudaicus valde pronus erat ad ydolatriā: ꝓpter exemplū gentilium

Tertio qꝛ aliq ydolatrie credebant ꝙ ex vi ꝯstellatōis sub qua fiebant imagines: attribuere ipsis imaginibus ad dinuz. Cum aūt deus factus sit hō: ꝓpter dictas rōnes pñt imagines fieri: ꝛ si aliqui ibi errāt prouenit ex eoꝝ malitia: qꝛ nolunt scire qd debent. Nam littere fuerūt ꝛ sunt vsqꝫ in hodiernū diem: ꝛ tñ sunt bonis in bonū ꝛ adiutorium malis aūt in damnatōez ꝛ malū: sic ꝛ imagines. Ad scdz respōdet ſm Dama. li. 4. c. 4. ꝙ multa non scripta tradiderūt nobis apli: de qbus idez Dama. eodē li. c. 8. narrat duo quoꝝ vnum est ꝙ abagaro. i. abagaro gelisinorum ciuitatis regi pictorē misit: vt imaginem dñi figuraret ꝛ depingeret: quo neqente ꝓpter coruscātes a facie eius radios: cum pāno abstergens faciē: supmansit imago faciei eius: quam abagaro regi trāsmisit. Aliđ est qđ ibi dicit Damasce. ꝙ Lucas depixit imaginē xpi ꝛ virginis mr̄is sue. Potest etiam dici ꝙ i veteri testō dñs p̄cepit fieri imagines. s. cherubin: q obumbrarēt ꝓpiciatoriū vt habet exo. 15. Ad tertiū respondet ꝙ imagines nō adorant rōe sui. Et ideo q̄uis creatura viuens sit nobilior non viuente: vt ait phs. 6. polit. nobilitate. s. reali: non tñ est verꝝ de nobilitate significatōis. Res. n. parui precij rem nobilissimā significare pōt. Cum ergo adorat imago: nō adorat rōne nobilitatꝭ quam hz in se: sz rōne nobilitatis in se signate: ꝛ sic pz scđm in hac pte ꝯsiderandum.

¶ Quantū ad tertiā ꝯsideratōez q̄ dicit sctē crucis: tres ꝯcl̄ones ponende sunt. Prima quaꝝ ē ſz Ric. in. 3. di. 9. ar. 2. q. 3. ꝛ Bo. vbi supra. q. 4. ꝙ illa ꝛ eadē crux in qua xp̄s pependit: absolute ꝛ ſz se ꝯsiderata: nō dz adorari adoratiōe latrie: sz venerari sicut p̄ciose relique ꝓpter ꝯctuz sctissimoꝝ xpi membroꝝ: ꝛ propter multa beneficia q̄ per xpi mortem in cruce nobis sunt collata. vnde Dama. lib. 4. c. 3. ait. Oībus eni mirabilior p̄ciosa eius crux. per ipsam enim mors euacuata est: parentis pctm̄ absolutum est. Infernus depredatus est: resurrectio donata est: virtus nob ad ꝯtemnendum p̄ntiaz ꝛ ipsam mortez tributa est: porte paradisi aperte sunt. Hec ille. Ista etiā veneratio eadem rōne fieri dz: vestibus: clauis: ꝛ oībus xpi rebus: ꝓpter ꝯtractum preciose eius carnis. vnde Dama. vbi supra ait. Preciosum lignū vt sanctificatuz cōtactu sancti corporis ꝛ sanguinis: decēter est adorandū. Adoramusqꝫ clauos indumenta cuz lācea ꝛ sacra eius tabernacula. Hanc tamen opinionez nō sequitur Tho. in. 3. pte q. 25. ar. 4. in corpore. q. vbi videt velle ꝙ est crux xpi isto mō ꝯsiderata: ꝛ claui: ꝛ alia prefata sint adoranda adoratōe latrie. Sed certe alioꝝ opinio est doctoꝝ rōnabilior ꝛ verior. ¶ Scđa ꝯcl̄o est ſm p̄dictos doc. ꝛ etiaz Tho. ibidem. ꝙ illa crux in qua xp̄s fuit crucifixus in relatōe ad xp̄m pendentē ꝯsiderata dz adorari adoratōe latrie: qꝛ ipsa adoratio nō sistit in cruce: sed refert ad xp̄m. vnde q̄uis crux nō sit imago xpi: est tñ signum rep̄sentatiuuz passionis eius. vñ Mat. 24. Apparebit signum filij hoīs. qđ quedaz glo. ibidem. ꝛ Dama. li. 4. c. 3. exponūt de signo crucis. ¶ Tertia ꝯcl̄o est ſm oēs doc. ꝙ cruces q̄ de alia mā fiunt: vt auro: argento: ligno ꝛc. adorande sunt: inq̄tum xp̄m crucifixū repre sentant. vñ nulla veneratio debet: nisi rōne figurationis: rōne cuius est crux xpi crucifixi signum. vñ Dama. li. 4. c. 3. dicit. Si amatorum diligit dñs: ꝛ lectulum: ꝛ ortuz: q̄to magis q̄ dei ꝛ saluatoris: ꝑ que saluati sumus: adoramus typum p̄ciose crucis. Et si ex mā aliq̄ facta est nō māz honorantes absit: sz typum christi. Et postea subdit. Materia eniz ex qua typus christi crucis consistit: ꝛ si aurū ꝛ si preciosi lapides fuerint: post typum si cōtigerit dissolutionem: non est adorāda. Hec ille. Et sic pz prima pars.

¶ Pars secūda huius sermonis in qua declaratur quomodo debet adorari beata virgo ꝛ angeli.

Secundo in hoc sermone de adoratione beate virginis tractātes ꝛ angelorum tres ꝯsideratōes faciem⁹

Quarum prima dicitur superrogationis. Secunda vero negationis. Tertia vero affirmationis. ¶ Quantum ad primam. s. superrogationis: sciendum est ſm Tho. vbi sup. arti. 5. ꝛ Ric. in. 3. di. 9. art. 2. q. 4. ꝛ Bona. ibidem arti. j. q. 3. ꝙ beate virgini non debetur adoratio latrie: qꝛ pura creatura est. Ipsa. n. adorauit filium suum adoratione latrie. Sz

UVA. BHSC. IyR_229

eiusdem ꝑm eandem naturam non est adorari: ⁊ adorare. Cuꝫ igit̃ in virgine sit tm̃ vna natura. s. humana non est adoratione latrie adoranda. vnde verbum Dama. li. 4. c. 8. dicit. Honor qui est ad beatam virginem: ad deum q est ex ipsa incarnatus reducitur. Intelligendum est de reductione non sicut ad obiectũ: sed sicut ad finez. Attamen ei debet̃ maximus honor: q licite exhiberi possit creature: tum qꝛ inter oẽs creaturas est excellentissima: ⁊ super choros angeloꝝ exaltata: tuꝫ quia est mater filij dei ⁊ oium creaturarum dña: ⁊ ab ipsa oẽs gratie a deo nobis impetrantur: tum qꝛ ipsaꝫ filius suus venerari dignatus est. Iccirco ꝑꝫ p̃dictos sapientes doctores ei debet̃ maior honor dulie. i. adoratio siue honoratio hyperdulie: que plus dicit dulia. ꝑm qd̃ dicit̃ duplex dulia: vꝫ dulia maior ⁊ dulia minor. Ex hoc. n. ꝙ beata virgo mater dei est: ⁊ sup omnes gl̃ificata est: ceteris creaturis p̃lata. Ideo preceteris decens est eam honorari ⁊ venerari isto honore: q̃ a doctoribus hyp̃dulia appellatur. i. honore oĩbus maiore: ⁊ dei honore minore. ¶ Quantum ad scd̃am consideratõem que dicit̃ negationis: sciendum ꝑm Ale. vbi supra. ꝙ angeli ⁊ beati non sunt adoratione latrie adorandi: qꝛ sicut dicit Augu. sola imutabili bonitate est fruendum simpl̃r. Rationali vero creatura que nobiscum põt participare suaꝫ voluntatem: est fruendum ꝑm qd: ꝑm illud apl̃i ad philemonem. Ego te fruar in dño. Irrationabili vero creatura que non potest nobiscum suam bonitatem participare non est fruenduꝫ: nec ꝑm qd: nec simpl̃r. Ita simili modo est dicendum: ꝙ latria simpl̃r debet̃ deo. Latria vero ꝑm qd debet̃ humane nature in deo: hoc est non de se: sed rõne volũtatis dine cui est vnita. Latria vero ꝑꝫ quid nec simpl̃r debet̃ pure humane nature: quia latria est debitus honor ⁊ seruitus creatoris vnde ꝑm Ale. ⁊ Ri. quando Abraam gene. 19. apparentibus sibi tribus angelis: tres vidit ⁊ vnuꝫ adorauit: non ipsos angelos adorauit: sed trinitatem ⁊ vnitatem dine essentie per ipsos rep̃sentatam. Duo enim Abraam intelligebat in illa apparitiõe. Primo intelligebat naturam angelicaꝫ in forma humana. Scd̃o trinitatem representatam: ⁊ ideo duplex actus sequebat̃ in ipso. s. adoratio que consequebatur ad intellectum trinitatis: ⁊ ministerium eis ministrando: qd̃ sequebatur ad intellectum nature angelice sibi apparentis. ¶ Quantum ad tertiam ꝯsiderationem que dicit̃ affirmatõis: sciendum est ꝑm Ale. vbi supra. ꝙ angeli sunt adorãdi ⁊ venerãdi adoratõe dulie: maxime post xp̃i incarnatõeꝫ: qꝛ ⁊ si ita sint bti nunc sicut añ nec magis: nũc q̃ꝫ tunc ⁊: ꝯñr ex parte ipsoꝝ non sit eis maior honor exhibendus in presenti q̃ꝫ ante: tamen ex parte hois est maius debituꝫ honoris nunc q̃ꝫ prius: qꝛ. s. plura fecerunt pro hoie. Fuerunt enim incarnatiõis ministri ⁊ miraculoꝝ. Nam Luc. p̃mo scribitur. ꝙ angelus Gabriel nunciauit marie de ea xp̃m fore nascituꝝ. Qd̃ si forte querat̃ quare ḡ est ꝙ angeli post incarnationem nõ permittunt se adorari: vt pꝫ per apoca. 19. de Joanne vt dictum est supra: qui angeluꝫ voluit adorare: sed ab illo prohibitus est. Ad h̃ respondetur ꝑm Ale. ⁊ Augu. ꝙ duplici de causa aliqs adorãdus est ab alio. Primo propter maius bonum aggrediendum: sicut vocauit illum dñs q volebat sepelire patreꝫ suuꝫ: vt scribitur Mat. 8. Dimitte mortuos ⁊c̃. Scd̃o propter facilem declinationeꝫ in malum: sicut Paulus prohibet vesci in idolio: qꝛ potest esse occasio mali: vel in se: vel in alio. s. veneratio idoli. Primo coꝝ. 8. Et his rationibus prohibuit angelus Johẽꝫ ne eũ adoraret. Primo propter prouocationẽ ad maius bonum: qꝛ per hoc volebat ostendere quantum exaltata esset humana natura: ⁊ hoc valde debet hoieꝫ ad bonum prouocare vnde Grego. dicit. Post incarnationeꝫ vident angeli naturam humanã super se exaltatam: non permittunt se adorari ab hominibus. Secundo propter mali remouendã occasioneꝫ: quia sub pretextu dulie posset introduci: vt latria creature impenderetur: qd̃ maximum esset malum. Et sic pꝫ quid dicẽdum sit de adoratione virginis ⁊ angeloruꝫ patetqꝫ secunda pars huius sermonis.

¶ Pars tertia huius sermonis in qua declaratur quomodo debent sancti adorari: ⁊ eorum reliquie.

Tertio circa sanctoꝝ adoratõem ac eorum reliqaꝝ tres consideratões faciemus. Quarum p̃ma dicetur probatõis. Scd̃a diuersificatõis. Tertia autem veneratõis. ¶ Quantum ad p̃mam

UVA. BHSC. IyR_229

sciendum est ſm Bona. vbi supra. q. 5. ⁊ communiter oēs theologos. q sanctus est adorā dus adoratōe latrie: qō probatur triplicit.

¶Primo ex pcedentibus. Ait. n. phs. Si de quo magis videt inesse ⁊ iest: ergo ⁊ de quo minus. Sz beata virgo est sup oēs sanctos: que tamen nō adorat adoratōe latrie: vt in parte pcedenti dictum est. Ergo nec aliquis sanctus debet adorari adoratione latrie.

Scō probatur excellentia adorationis latrie: q̄ anthonomasiace soli deo debetur: qui est pncipium oium: finis ⁊ remuneratio. Sz illud quod alicui per excellentiā attribuit: ei soli ꝓuenit. Ergo solus deus est adorandus adoratōe latrie: ⁊ non aligs alius. Tertio probatur ex inequalitate recipientis. Oēs enīz sancti sunt membra xpi ſm humanam nāz: ita tamen q ratio membri nō tollat rōnem seruitutis: nec ponat equalitatem dignitatis Et qm̄ latria debet dignitati creatoris: rōe suę maiestatis ⁊ excellentie: hinc est q christi membris non cōpetit cultus latrie. Multa enim dra distat caput a corpore diuinitatis vnite. ¶Quantum ad scām consideratio nem q̄ dicit diuersificationis: sciendū est q sancti sunt adorandi adoratōe dulie: inq̄tuz sunt serui dei. Et q̄uis ſm Ale. oibus hoibus exhibendus sit honor pro statu ⁊ tpe: qz ad imaginē dei oēs facti sunt. Attamen ſm q plus vnus hz de gratia dei q̄ alius: plus dz honorari. Et qz qlz sanctus est talis: ⁊ in aliquo alium excellit: lz non habeat oia dona: ideo idē hymn⁹ cantat de quolz ꝓfessore Iste ꝓfessor ⁊c. ⁊ non est inuent⁹ filis illi ⁊c. Iccirco qlz sctūs est adorādus: lz vnus magis alio. Quor ratio pz. Nam adoratio est debitū rōne dignitatis excellētis. Ergo si est dignitas aliq̄ excellēs in vno respectu alteri⁹ nō equalr debet eis adoratio. Sctōs g̃ debemus adorare tanq̄ xpi mēbra ⁊ intercessores nros: illos maxime q̄s eccl̄ia canonizauit: qz quē ipsa approbat: approbandus est: ⁊ quē reprobat reprobādus est: vt notat. 24. q. 3. c. hec est fides. ⁊ c. qm̄. ¶Quantū ad tertiā ꝓsideratōez. s. venceratōis tres ꝓclones sunt faciēde. ¶Prima dr venditōis. s. q sctor relige vēdi non pōt: vt in. c. cū ex eo. de reli. ⁊ ve ne. scor. ⁊. L. de sacro sctā eccl̄ia. l. nemo. cl. 2 qz sacra res nō recipit estimatōez. ff. de rer diuisione. l. sacra. §. vlti. Et ideo nō pōt vēdi qz venditio sine pcio nō ꝓsistit. Insti. de empti. ⁊ ven. §. pciuz. ⁊ spūalia vēdi non pōt: vel ctiā spūalibus annexa: vt notat de symonia q̄rela. ¶Scōa ꝓclo dicit affirmationis. s. q relige sctor q sunt ab eccl̄ia canonizati: sunt honorāde: vt pz in. c. cum ex eo. vñ Augu. de eccl̄ia deg. d. Sancta corpora ⁊ pcipue brōr martyr religas acsi xpi mēbra fincerissime adorāda credimus. Sigs ꝺ hanc sniaz velit esse nō xpianus. Sz vigilātius. Nec ille. Sup q̄ verba dicit Tho. in. 3. pte. q. 25. ar. 5. in corpore. q. q̄g hz affm ad aliquē etiam ea que post mortē de ipso relinquunt venerat: non solū corpus aut ptes corporis eius: sz etiam aliqua exteriora eius: puta vestes ⁊ huiusmodi. Cum aūt sctos dei in veneratōe: vt est dictuz: debeamus hre tanq̄ mēbra xpi ⁊ amicos nros. Iccirco eor religas qualescūq; honore ꝓgruo in eor memoriā venerari debemus: ⁊ pcipue eor corpora q̄ dei templum fuerunt: ⁊ organa spūs sancti in eis opant⁹ ⁊ inhabitantis: ⁊ sunt corpori xpi ꝓfigurati p gloriam resurrectōis. vñ ⁊ ipse dñs huiusmodi religas ꝓueniēter honorat: in eor pñtia miracula faciēdo. Que ꝓfirmat Micro. ad Ripiuz di. Mos nec martyr religas: nec angelos adoramus. s. adoratione latrie. Honoramus aūt martyr religas: vt eum cuius sunt martyres adorem⁹. Nec ille. De canonizatione qūo fieri debeat: vide Host. i ru. de reli. ⁊ ve. sctor. in. 6. etiam melius p Jo. an. c. j. Que breuitatis cā omitto. ¶Tertia ꝓclo dicitur negatōis. s. negs religas de nouo inuētas publice venerari nō pſumat: nisi prius a romano pōtifice fuerint approbate: vt in dicto ca. cum ex ce. ⁊ de ꝓfe. di. j. c. placuit. Dō nulla memoria, pbabilr accipiat: nisi aut vbi corp⁹: aut relige certe sunt: aut vbi origo alicuius habitatōis vel passionis fidelissima origine tradit. Nam q̄ per inanes rebelliones ⁊ somnia glz hoiuz vbicunq; ꝓstituunt altaria oia reprobent. Nec ibi. Quor sensus est Dō negs recipiat seu solleniset p martyre nisi antētice sciat de morte eius vel origine: nec reliquie venerētur: nisi sciatur q sint alicuius sancti martyris. Nullus aliquem p sancto colat: nisi fuerit canonizatus. Hoc intelligitur in publico. Nam secrete ſm Inno cen. ⁊ hosti. alicui defuncto que credit sanctū pces porrigere. Et hoc scribit Ale. 3. de religione ⁊ veneratione sanctorum. Audiuimus q quidam inter vos diabolica fraude dece-

UVA. BHSC. IyR_229

pti hominem quendam in potatione ⁊ ebrietate occisum: quasi sanctū more infidelium venerantur. Cum vir pro talibus inebrietate peremptis ecclesia permittat orare. Dicit enim apl's p̄ma coꝝ.6. Ebriosi regnum dei nō ꝯsequunt̄. Illū ergo de cetero nō p̄sumatis colere: cum etiam si per eū miracula fierent: nō liceret ipsū nobis pro sancto absq; auctoritate ratione ecclie venerari. Hec ibi. In hoc capitulo prohibetur ne qs adoretur pro sancto publice: etiam si per eum miracula fierent: qm̄ quādoq; miracula fiunt ꝑ malos.j.q.j.c.tentamus. Nec imerito talis regula datur ab ecclesia: qr aliter superstitōes multe cōmitterentur. Nam vidi quosdam venerari corpora quorundam: eo ꝙ essent integra. Vidi etiā in plerisq; locis plenas ampulas: nescio aut calce: aut farina ipastata: ⁊ incole dicebāt esse de lacte Marie virginis ⁊ multi etiam ossa accipiunt ⁊ fingunt eē ossa sanctorum: vel sanguinem hirci accipiunt ⁊ mentiuntur esse de sanguine alicuius scti. Ideo iuste ⁊ sancte ordinauit sancta mater ecclesia: ne quis decipiatur. Ergo fratres carissimi sic agamus: vt cultus noster deo sit accept⁹: ⁊ nullus error aut superstitio aliqua in nobis locum habeat: sed potius veritatē ⁊ sanctitatem habentes in nobis: tandē ad patriam vbi nulla potest haberi falsitas peruenire valeam⁹ perenniter: summa illa ⁊ ineffabili bonitate fruituri. Ad quam nos perducat q est bn̄dictus in secula ecloꝝ. Amen.

¶ Sabbato cinerum de superstitione cōtraria cultui diuino ⁊ primo precepto. Et p̄mo de ydolatria ⁊ p̄ma eius specie. Sermo.21.

Si enim domini locutuz est. Esayas.58. Decisis fratres in christo carissimi. idem primo dei mandato probatione. s. eius ⁊ modificatione: dignuz est vt ad alteram eius considerationem in ordine tertiam. s. contrariationem descēdamus. Sicut enim religio consistit in reuerentia dei ⁊ reꝝ sacrarū: ita superstitio que est contraria importat superfluum ⁊ indebitum modum cultus dinū: cum nō exhibet̄ eo mō quo dz: vel cui non dz. Cultus.n. diuinus ordinat̄ p̄mo ad reuerentiam deo exhibendā: contra quez est prima species supstitionis: que dicit̄ ydolatria: que exhibet reuerentiā creature. Secundo ordinat̄ cultus dei ad hoc vt homo instruatur ab ipso quem colit. s. de sciendis: credendis: ⁊ agendis. Contra quam instructōez dinam est alia superstitōis spēs: que dicitur diuinatio: per quam non querit̄ instructio a deo: sed a diabolo. Tertio ordinatur cultus dei ad directionem humanoꝝ actuuz: ꝟm institutionem dei quem colit: puta per ieiunia: sacrificia: ⁊ festa: remedia cōtra infirmitates per orationes: ⁊ alia ꝟm ordinem dei ⁊ ecclesie. Contra quam est tertia spēs superstitōis que dicit̄ obseruatio dieꝝ: temporꝝ: ⁊ planetarum: non ꝟm institutionez dei: sed diaboli ꝑ incantatōes ⁊ huiusmodi. Et de hijs tribus loqtur Augu. in li. de doctri. xp̄ia.26.q.2.c. illud di. Superstitiosum est quicqd institutuz est ab hoibus ad facienda vel colenda ydola ⁊ creaturam: ⁊ hoc ꝑtinet ad p̄mam spēz: vel ad consultatōes ⁊ pacta quedam cum demonibus: ⁊ hoc pertinet ad scd̄az spēm. Et paulo post seqtur. Ad hoc genus pertinēt oēs ligature atq; remedia: que medicoruz disciplina ꝯdemnat ⁊c̄. Et hoc ꝑtinet ad tertiā spēz De qbus diffuse ac copiose tractare volētes de p̄ma tm̄ spē. s. ydolatrie tractabim⁹: quia vt dicitur in verbis ꝓpositis per Isayam ꝓpham. Os dn̄i locutum est. s. in hoc precepto di. Non adorabis deos alienos: qr hoc est ydolatrare: de qua ydolatria tria annotabimus. Primum dicitur qdditas. Secundum causalitas. Tertium grauitas.

¶ Pars prima huius sermonis in qua declaratur quid sit ydolatria: ⁊ quot modis cōmittitur: ⁊ in cultu diuino.

Primo igit̄ in hoc sermone de ydolatria que est p̄mo precepto prohibita singl'r tractētes: sciendū est ꝟz coēm oīum theologoꝝ sniam: ꝙ ydolatria ē cultus dinus q exhibet̄ creature representate per aliqd̄ signum vel figurā: que dr̄ ydolum Ydolum.n. deductum est ab eo qd̄ est ydos: vt dicit Isid. Ydos aūt dicit formā ab idea tractam: vt dicit Seneca. vn̄ ydoluz proprie dicitur simulachꝝ representatiuum rei existētis vel rei ficte. Et ꝟz hoc ydolatria ꝓprie dicitur cum simulachra colunt̄: vt elicitur ex dictis Ale. in tertia ꝑte in breui expōne preceptorum. ⁊ Astesani in p̄ma ꝑte sue summe ti

UVA. BHSC. IyR_229

tulo.9.li.j.q.j. Ad cuius diffinitōis ⁊ dictorū declarationem tria notanda sum.vz. Primum dicitur nihilationis. Scdm vere diuersificationis. Tertium aūt modificatōis. ¶ Quantum ad pmum notandū ꝙ dicitur nihilationis: adducit textus magistri sniaruz in.3.di.37. vbi habet ꝙ ydolum nihil est: qꝛ nihil hz sibi simile qd dictuz fuit Origenis ⁊ assumptum. Prima coꝝ.8.c. Hoc videtur falsum: qꝛ ydolum est fabricatum ab artifice. Artifex aūt non fabricat nihil per similitudinem quam hz in aia. Sed nihil est in intellectu quod prius non fuerit in sensu.3.de aia. ⁊ in libro de sensu ⁊ sensato. Nihil autē est in sensu quod non fuerit in re exēpla. Ergo videtur non bene dictum ꝙ ydolum sit qd nō habet simile sui exempla. Ad hoc respondet sm Bona.in.3.di.37.in.q.circa litteram. ꝙ ydolatria dupl̄r consueuit apud antiquos cōmitti. Aut fingendo nouam sculpturam: cui⁹ non reperiretur omnino simile ex. vt ostenderetur ꝙ specialis ⁊ singulis cultus esset ei exhibendus. Aut qñ fiebat aliqua imago q̄ esset representatiua alicuius rei extra quam quis crederet in illa imagine esse venerēdaz Que duo in hoc precepto prohibētur. vnde psal.96.dicit. Confundant q adorant scul.⁊c. Ideo bene dicitur. Ydolum nihil est: qꝛ ⁊ si sit aliqd q̄tum ad mām ⁊ figuram quam sibi artifex impmit: nihilominus q̄tum ad excellentiam dinitatis quam ei ydolatria assignat omnino nihil est nisi in sola fictione ⁊ falsa estimatione. Et qñ dicit ꝙ forma ydoli non habet similitudinem extra. Respondet ꝙ aia non habet aliquam similitudinē quā suscepit ab extra vel sm totum: vel sm ptez. Iccirco si ydolum non hz similitudinez sm totum: tamen hz sm partem: sicut pz de chimera: ⁊ monte aureo. Anima.n.facit nouas cōpositiones: lz non faciat nouas res: ⁊ sm qd fingit interius: sic ⁊ depingit exterius. Et de hoc reprehensus est ppl̄s israel: qꝛ vt dicit in psal.105. fecerunt vitulum in oreb ⁊c. Nam vt habet. C.de sta.⁊ ima.l.2.⁊.3. Statue ⁊ imagines ponunt pro eodez. Alij vero dicunt ꝙ statua est figura hois: sed imago ē aliaꝝ reruz: vt vituli ⁊c. Vel pōt dici ꝙ figura est hois statua: q̄ fit de lapide vel ligno auro vel argēto. Sz imago est pictura. Ista.n. cōsueuerunt notari. C.de sta.⁊ ima.in rubri. ⁊.ff.de vsuf.l.statue. Idem imago est q̄ impmitur per sigilluz in cera: vt scribit de pe.di.2.pncipium. ⁊ ita qd fit est statua vel ydoluz qd autem pingitur vel impmitur est imago. ¶ Quantum ad scdm qd dicitur diuersificationis: sciendum est sm Tho.2.2.q.94.ar.j. ꝙ diuersimode cultus dinus ydolis exhibet. Quidam.n.exhibebant cultum ipsis imaginibus: quia quadam arte diabolica fabricate erant: adeo vt demonium virtute quosdā viderēt habere effectus: vt dare respōsa ⁊ remedia sanitatum: ꝓpter quod putabant homines aliqd diuersitatis in eis esse: ⁊ sic decepti cultuz dinitatis exhibebant eis. Et hec fuit opinio Hermet trimegisti: vt ponit Augu.8.de ciui.dei.623. Alij exhibebāt cultū diuinum non ipsis imaginibus: sed creature quarum erant imagines. ⁊ horū fuit triplex opinio. Nam aliq erant credentes quosdaz hoies deos fuisse: quos per imagines colebant: vt Iouem: Mercurium ⁊c. Et hoc ratione alicuius excellētie in eis: vt scientie: fortitudinis: vel ratione alicuius beneficij: vl̄ artis inuentōe ⁊c. Pleriqz estimabant totum mundū esse vnum deum non ꝓpter corporalem sb̄am: sed ꝓpter aiaz ipsius mundi: quā deum esse credebāt di. nihil aliud esse q̄z animam: motu ⁊ gubernatione mundi: sicut hō dicitur sapiens propter aiam: non ꝓpter corpus. vnde putabant toti mundo ⁊ oībus partibus eius esse cultum dinitatis exhibenduz vt celo: aeri ⁊c. ⁊ ad hoc referebant imagies suorum deoruz. sicut dicebat Varro: vt dicit Augu.in.7.de ciui.dei.c.6. de qbus omnib⁹ loqtur sapien.13.c.di. Vani aūt sunt oēs homines in qbus non est sapiētia dei: ⁊ de hijs que vident non potuerūt bona intelligere eū q est: neqz opibus attendentes agnouerunt qs esset artifex. Sed aut ignem: aut spm̄: aut citatum aerem: aut gyrum stellaꝝ: aut nimiā aquam: aut solem: aut lunam rectores orbis tetraꝝ deos eē putaueūrt. Hec ille. Nōnulli aūt vt platonici putauerunt ⁊ sic posuerūt eē vnū deum cām oium: post quez ponebāt quasdaz sb̄as spūales a summo deo creatas quas deos noiabant: participatōe.s.dinitat quos nos angelos dicimus: post quos ponebant aias corpoꝝ celestium: ⁊ sub hijs demones: quos dicebāt aerea animalia: ⁊ sub eis ponebant hoium aias: quas per virtut meritum ad deoꝝ vel demonum societatē assumi credebāt. Et istis hoibus ita associat cul

UVA. BHSC. IyR_229

tum diuinum exhibebant: vt refert Augu. 8. de ciui. dei. c. 14. Has aũt duas vltimas opiniones dicebant ptinere ad theologiaz quã phi ꝓsiderabant in mũdo: z vocabãt in scholis: z phisicalem appellabãt. Aliam vero opinionem de cultu boiuz dicebant ptinere ad fabularem theologiã: que ſm figmenta poetarum repzesentabant in theatris. Aliam autem opinionẽ de imaginibus dicebant pertinere ad theologiã ciuilem: q̃ per pontifices celebrabant in templis. Et hec oia pertinebant ad ſupſtitionem z ydolatriam ſm dcm̃ Augu. in croadio allegatum: qz neqz exhibebant cultum qbus non credebant. Et ideo Alexan. in. 2. parte in tractatu de ꝓceptis primo ꝓcepto. ar. j. dicit q ydolatria z latria nõ habent eandem adoratõem vniuocã: ſed per equocationez. Adoratio dicit de latria z ydolatria: quia rõ ipſa mouens eſt diuerſa in vtraqz. ſ. numen diuum ſm veritatem: z ſm eſtimationem. Vnus. n. adorat numen diuinum in veritate: alter in falſitate. Hic autem non vniuocantur: z ideo rõ adorationis vtrobiqz equoca eſt. ¶Quantum ad tertiuz notandum qõ dicitur modificatõis: eſt sciẽdum q non ſolum dicitur ydolatria in exhibitione cultus cui non debeť: veruz etiam ſi exhiberetur cui debeť: ſi idebito modo aut ſuperfluo exhibeatur. Ait. n. Tho. 2. 2. q. 93. ar. 2. q ſuperfluum dicit aliqd dupliť. Vno modo ſm q̃ẽtitatem abſolutã: z ſm hoc non poteſt eſſe ſuperfluũ in dino cultu: qz nõ poteſt facere homo q non ſit minus eo quod dz. Alio modo põt aliqd eẽ ſupfluũ: ſm q̃ẽtitatem, pportionis: qz. ſ. non eſt ſm ,pportionatuz. Finis aũt diuini cultus eſt vt homo det gloriam deo: z ſe ei ſubijciat: z mente: z corpore. Et ideo qcqd homo facit: faciat ad dei gloriam: z ad hoc q mens hois deo ſubijcia tur: z in corpus per moderatam refrenatõez ſm dei z eccle ordinationem z conſuetudinem cor: gb9 homo conuiuit non eſt ſuperfluum in dino cultu. Si autem fiat oppoſitũ eſt ſupſtitioſum z ad ydolatriam pertinẽs. Quod ſit q̃ẽtum ad preſens ſpectat trib9 modis. ¶Primo in cultu veri dei aliqd exhibẽdo contra modũ a xp̃o inſtitutum: ſicut falſarius eſſet q aliqua, pponeret contra modum ſibi ab aliquo impoſitum. Ita falſitatem incurrit q aliqd deo exhibet in cultu diuin o cõtra modum diuine auctoritatis inſtitutum, vnde q eleuant hoſtiam non ꝓsecrataz ad altare vt adoreť a ppło: peccant pctõ ydolatrie

Scõo in cultu dei aliqd ſibi vſurpando cõtra modum eccle ꝓſtitutum. vnde Amb. ait Indignus eſt q alr celebrat myſteriũ q̃ẽ xp̃s tradidit. z glo. dicit colł. 2. q ſupſtitioſum eſt quando traditõi humane nomen religionis applicatur: vt p3 de Ozia rege: q more ſacerdotis voluit adolere incenſum dño non exhibens reuerentiã ſacrificio: z factꝰ ẽ lepzoſus. Scõi para. 26. Tertio in cultu veri dei ertrioz iudicio curam p̃cipalem impendendo z nõ interioz iuſtificatõi. Si. n. fiat aliqd de ſe qõ non pertineat ad dei gloziam: neqz ad hoc q mens hois feratur in deuz: aut q carnis concupiſcentia refreneť: totum eſt ſupſtitioſuz: qz in exterioribus ſolis ꝓſiſtens ad interiorem dei cultuz non pertinet. vnde Augu. de vera religione inducit q dicit Luc. 17 Regnum dei intra vos eſt: cõtra ſuperſtitioſos q exterioribus curam p̃cipalem impendunt. Et ſic claruit qd ſit ydolatria: pateqz pars huius ſermonis prima.

¶Pars ſecũda huius ſermonis in qua declaratur vnde ydolatria oziginẽ habuerit.

Secundo in hoc ſmone de oziginе ydolatrie tractãtes: sciẽdum eſt ſm Tho. 2. 2. q. 94. ar. vlt. q dupler fuit cauſa. Vna diſpoſitiua ex pte hoiuz. Alia cõſumatiua ex pte demonũ. Decirco tria poſſumus ꝓsiderare cãtiua ipi9 maligne ydolatrie. ¶Primuz dr̃ vanitas. Scõm cecitas Tertiũ iniqtas. ¶Quãtuz ad ꝑmuz qõ dr̃ vanitas: aduertenduz eſt q hoies ꝑmi tpis excellẽtiaz veri dei nõ ꝓsiderantes: z de pulchritudine z vanitate imaginũ delectãtes q buſdaz creaturis pp ꝓchritudinẽ ſeu vanitatez: dinitaťcultũ exhibuerũt: qz ſm phm in poetria hõ delectať de repũtatione. vñ ſapi. 13. dr̃. Si qs artifex fab de ſilua lignũ recruz ſecuerit: z hui9 docte eradat cortic̃ẽ: z arte ſua vſus diligẽter fabricet vas iutile i ꝓuerſatõe vite: religio aũt hui9 opis ad pzepatõez eſce abutať. z infra. z p ſciaz artť ſue figuret: z aſſimilet illa imagini hois: aut alicui er aialib9 illõ ꝓpet: pliniẽs rubrica: z rubicũduz faciẽſ ſuco colozez illius: z omnẽ maculam que in illo eſt perliniẽs: z faciens ei dignam habitationem: z iperiote ponẽs illud: z conformans ferro ne forte cadat pzoſpiciẽs illum. Sciens qz non poteſt adiuuare ſe. Imago

UVA. BHSC. IyR_229

enim est: ⁊ opus est illi adiutoriū: ⁊ de substā tia sua ⁊ filijs suis ⁊ de nuptijs suis votum faciens inquirit. hec ibi. Idcirco scribitur in hystorijs romanis antiqs: ꝙ antiq romani quadam natiuitate ducti: multas statuas er rexerunt in honore aliquoꝝ ꝓboꝝ hominuz vt patet de Mutio Sceuola: ⁊ Scipione: et pluribus alijs: ⁊ precipue de Seruio sulpitio iurisconsulto. ꝙ cum factus fuit excellentissimus hominū: ⁊ in legationē a populo romano missus in legatione vita defunctus est. Tunc populus romanus ei statuam pro rostris erexit: sicut habet. ff. de origine iur. l. 2. §. post hos. ¶ Quātum ad scdm qd dicit Cectas. Sciēdū ē ꝙ ꝑmi hoīes pꝰ hos ꝑmi tpis tāta cecitate amoris iordinati estuabāt: ꝙ aliquos nimiū venerantes eis honorē diuinuz impendebāt: ⁊ etiam vsqz in hodiernū diem impendūt plurimi. Vnde Sap. 14. describitur sic. Superuacuitas hominū hoc adinuenit in orbem terraꝝ: ⁊ ideo breuis illoꝝ finis inuentus est. Acerbo enī luctu dolens pater filij rapti fecit sibi cere imaginē: ⁊ illum q tūc quasi homo mortuus fuerat: nūc tāq̄ deum colere cepit. Et ideo hoc fecit causa ꝑme statue ⁊ imaginis sculpte. Nam vt legit in hystorijs Ninus rex assyrioꝝ fuit ꝑmus q statuam erexit. Fuit pater eius bellus rex quo mortuo Ninus filius eius ꝓpter reuerētiaz ⁊ honorem patris sui. s. belli: fecit statuā erigi ⁊ a populo cepit honorari: ⁊ pro deo haberi: ⁊ imolabant ei aīalium sacrificia. qd audientes alie nationes ⁊ spāl̄r populus iudaicus irridebant: ipsamqz statuam vocare ceperūt belzebub a bello ⁊ Zebub: qd est musca quasi deus muscaꝝ: eo ꝙ in sanguine ī quo fiebat sacrificium ibant musce: ⁊ inde pascebantur: ⁊ exinde appellatū ē nomē diaboli belzebub Vnde scribitur Matth. 12. h nō eicit demonia nisi ī belzebub ꝑncipe demonioꝝ. Inde etiam vocatuz est nomē eius. Belial dictus ab idolo. Belli d quo scribit apostolus. 2. ad cor. 6. Que cōuentio Christi ad belial: vt hēt de pe. di. 1. §. si cui. ¶ Quātū ad tertiū qd dr iniquitas. Sciēdū ꝙ tanta ē iniqtas ⁊ ꝑuersitas demonū ꝙ se coleret deos hoībus orātibus exhibuerūt in idolis: dando rñsa: ⁊ aliqua miracula faciendo: que videbant hoībꝰ diuina. Vnde ⁊ in ps. 95. dicit. Omnes dij gentium demonia. Qui demones vsqz ī hodiernum diem humanū genus decipiunt: et maxime imperitos hoīes: ⁊ mulierculas: vt se loco Christi: ⁊ virginis Marie adorari faciant. Nam transfigurāt se in angelos lucis fingentes se esse Christū ⁊c. sicqz apparentes ab eis adorant. Qui si cū cōditiōe adorarent excusarent a peccato. Quia tūc non adorarēt demonē sed Christum. Si aūt adorarēt simpliciter non excusarent ꝓpter ignorantiam: sed grauiter peccant ſm Bona. in. 3. di. 9. ar. 1. q. 6. ⁊ Alexā. vbi supra. Cuius rō triplex pōt assignari. Prima est: qr premonitus ꝑ diuinam scripturam ꝙ angelus tenebraꝝ trāsfigurat se in angelū lucis. vt habet ab apl̄o. 2. cor. xj. que verba ponunt. 26. q. 5. c. epi eorūqz mi. ⁊. c. nec miꝝ. ⁊. 1. Jo. 4. habetur. Nolite oī spiritui credere: sed ꝓbate spūs si ex deo sūt. Et Matth. 24. dñs dicit. Multi venient in nomine meo. di. Ego sum Christꝰ: ⁊ ideo tenetur discutere ⁊ nō statim credere. ¶ Scda ratio est: quia habet remediū. s. oratōis q̄ dz premittere ante hmōi adorationē. Nā scribitur Jo. 16. Quicqd petieritis patrem ⁊c. hoc est ſm augustinuz uicqd pertinet ad salutem. patet ergo ꝙ qui orant non adhibent omnē diligentiam q̄ debet. ¶ Tertia ratio est ꝙ qlibet debet se reputare indignū hmōi visionibus: ⁊ ideo potius debet illas timere q̄ desiderare. Narrat enī exemplū de quodam sctō patre: ꝙ cum ei diabolus in specie Christi appareret clausit oclos: ⁊ dixit se nolle Christum in hac vita videre. At diabolus eius humilitate confusus euanuit. Peccant igitur qui hmōi adorare faciles sunt: quia faciliter possunt periculum euitare apponendo conditionē hoc modo. Adoro te si tu es xp̄s. Et hoc modo ſm Alexan. dz adorari hostia consecrata. Si hac tacita conditione vel exp̄ssa. Si dbita forma obseruata sit. Et sic patet vnde idolatria originem traxerit.

¶ Pars tertia huius sermonis in qua declaratur quā grauis sit culpa idolatrie ⁊ qualiter detestatur ⁊ reprobatur.

Tertio in hoc sermone de grauitate idolatrie tractantes tres considerationes annotande sunt. Quarum Prima dicitur offensionis. Scda aggrauationis. Tertia reprobationis. ¶ Quantū ad ꝑmam que dicitur offensionis idolatrie. Est sciendum ſm omnes predictos doctores scz Tho. 2. 2. q. 94. ar. 2. ⁊ Bona. ⁊ Ricarduz ⁊ Scotum in. 3. dist. 37. ⁊ Alexan. vt supra.

UVA. BHSC. IyR_229

q̄ idolatria est peccatū mortale: quia de directo est contra p̄mum p̄ceptum p̄me tabule Exō. scriptum vbi dicitur. Non adorabis deos alienos neq; coles. s. interius ſm glo. ⁊ loquitur de sculptibilibus ⁊ imaginibus: q̄ peccatum est idolis interiorem vel exteriorē cultum exhibendo. Idcirco errauerunt qdaꝫ putantes q̄ offerre sacrificia ⁊ alia ad latriaꝫ pertinentia: non solum summo deo: sed etiā suis superioribus esset debitum ⁊ per se bonum: hoc non est rōnabiliter debitum: quia ⁊si omnes superiores venerari ꝺbeam⁹: nō tamen eadem reuerentia debetur omnibus vt claret ex supra dictis. Sic enim deus oēs excellit: ⁊ quidaꝫ modus singularis ei soli debere. Quidam aūt alij putauerunt visibilia sacrificia alijs dijs congruere ⁊ summo deo tāq̄ melioꝛi melioꝛa. s. pure mētis. Sed hoc est irrationale: vt dictum est supra: quia sacrificia ista sunt signa interiorum. Quidā vero alij crediderunt: latrie cultū exteriores idolis exhibendum: non tāq̄ debitum ⁊ per se bonum: sed tāq̄ vulgari ꝓsuetudini consonum Et hec opinio videt fuisse Senece vt refert Aug. i li. de ciui. dei. Et hūc errorē secuti sūt quidam heretici putantes q̄ tpe persecutōis liceret cultum exterius idolis exhibere: fidem seruando in mente: qō falsissimū est: qꝛ sicut mendatiuꝫ pernicioſum est mortale cū quis verbo dicit aliquid cōtra veritatem fideꝝ ita pernicioſa falsitas est cum quis cultum exteriorem deo debitum alteri exhibet. contra id qō sentit in mente. Vnde Aug. vbi supra cō tra Senecam ait. q̄ eo dānabilius colebat idola: quo ea mendaciter aiebat sic agere vt eū a pp̄lo veraciter agere estimaret. ¶ Quā tum vero ad scḋam que dicit aggrauationis Sciendū q̄ peccatū idolatrie est grauissimū quia Leuit. 15. super illud qō dicit de imundicia mulieris patientis fluxum sanguis sic dicit glo. Omne peccatum est imūdicia. Sꝫ idolatria est maxima. q̄ si dicat est ſnia p̄bi 8. etbico. q̄ pessimū optimo opponit. Sꝫ cultus interior qui consistit in fide. Spe: ⁊ charitate est melioꝛ q̄ cultus exterioꝛ: igit infidelitas: desperatio: ⁊ odium que opponunt cultui diuino interiori sunt grauioꝛa peccata: q̄ idolatria que opponit exteriori. Ad hui⁹ declarationem est notandum ſm Tho. ⁊ alios doctoꝛes vt supra. q̄ grauitas alicui⁹ peccati pōt attendi dupl'r. Vno modo ex pte ipsius peccati: ⁊ sic peccatū idolatrie est grauissimū. Sicut enim in terrena repu. grauissimū esse videt. q̄ aliqs honoꝛem regiū alteri ipendat q̄ vero regi: qꝛ quātum in se est totū reipub. perturbat ordinē. Ita in peccatis que ꝓ deū cōmittunt: que tū sunt maxia: grauissimū eē vr̄ q̄ aliqs honoꝛem diuinū creature ipēdat qꝛ quantum in se est facit aliū deū in mūdo. Alio modo pōt attendi grauitas peccati ex parte peccantis. Sicut dicit grauius ē pctū eius qui scienter q̄ qui ignoranter peccat: et ſm hoc nihil ꝓhibet grauius peccare hereti cos qui scienter corrumpunt fidē quā accepe runt: q̄ idolatrias ignoranter peccantes: ⁊ sic etiam aliqua alia peccata ꝓpter ꝓtēptū peccantis pñt esse maioꝛa. Ad argumētū ergo dicit q̄ idolatria p̄supponit interiorē infidelitatem: ⁊ adiungit exterius indebitū cultum Si vero sit exterior tm̄ idolatria absq; interiori infidelitate: addit culpe falsitat⁹ vt deū est. ¶ Quātum ad tertiam cōsiderationeꝫ q̄ dicitur reprobationē. Sciendū est q̄ vitium idolatrie est sic grauc q̄ p. 12. testes sacre scripture reprobat. ꝯPrim⁹ est Moyses q̄ in p ſona dei sic dicit. Ego dñs deus vester non acietis sculptile: neq; idolū: nec vitulos ergetis: nec infignē lapidē ponetis in terra vra vt adoretis eū. Leuit. 26. ⁊ itez. Ipi hostiliter egerunt ꝓtra nos ⁊ deceperūt insidijs p ido lum. Mume. 25. ⁊ itez. Non referes q̄q̄ ex idolo in domū tuā: ne fias anathema: sicut ⁊ illō est: qꝛ spurcitiā detestabilis: ⁊ velut inquinamentū ac sordes abominatiōi hēbis: quia anathema est Deutero. 7. Scḋo ē Tobias qui sic ait. Omis aūt terra eius deserta replebitur: ⁊ domus dei que est i ea itensa rebedificabit: ibiq; reuertātur omnes timētes deū ⁊ relinquent omnes idola sua: ⁊ venient in icrusalem: ⁊ habitabāt i ea Tob. 14. Tertio est dicendum qui dicit. Simulacra gentium argentum ⁊ aurum ⁊c. Os hñt ⁊ non ⁊c. ps iij. Quartus est filius eius Salomon qui sic dicit. Benedictū est enim lignum per qō fit iustitia. per manus aūt per qō fit idolum maledictum est: ⁊ ipsum qui fecit illud: qꝛ ille gdē operatus est. Illud aūt cum esset fragile deus cognominat⁹ est. Sap. 14. Quintus ē Isaias qui sic dicit. Confundant omnes ab idolis suis ḡbus sacrificauerunt Isaias. p. et iterum. In die illa abiciet vir idola argenti sui: ⁊ idola auri sui: que fecerunt nobis man⁹

UVA. BHSC. IyR_229

in peccatū.31. Et iterꝝ predixi tibi ex tūc añq̄ venirēt indicaui tibi ne forte diceres. Idola mea fecerūt hec ⁊ sculptilia mea ⁊ cōflatilia mea manducauerūt ista.48. Sextus testis est Hieronym⁹ qui sic dicit. Sacerdotes nō dixerunt vbi est dñs ⁊ tenentes legem nescirent me: ⁊ pastores preuaricati sunt in me: ⁊ prophe ꝓphauerunt in Baal: ⁊ idola secuti sunt. Propterea adhuc in iudicio ꝯtendam vobiscū: ⁊ cū filijs vestris disputabo Hie.2.c. Et iterꝝ. Reddam post duplices iniqtates ⁊ peccata eoꝝ: qui ꝯtaminauerūt terrā meaꝫ ī morticinijs idoloꝝ suoꝝ.16.c. Et iterū. Posuerunt idola sua in domū meam in qua inuocatum est nomen meū.32.c. Septim⁹ testis Ezechiel.di. Et cessabūt idola vestra de lubra vestra: ⁊ delebunt opera vestra.6.c. Et iterꝝ. Cōuertimini ⁊ recedite ab idolis vestris ⁊ ab vniuersis cōtaminationib⁹ vestris auertite facies vestras.14.c. Et iterum si vir iust⁹ fecerit iudiciū ⁊ iustitiam: in montibus non comederit: ⁊ oculos suos nō leuauerit ad idola domus isrl: ⁊ vxorē ꝓximi sui nō violauerit: h iustus est vita viuet ⁊ non morietur.18.c.

Octauus est Daniel.di. q̄ rex colebat idolum ⁊ ibat ꝑ singulos dies adorare eū. Porro Daniel adorabat dñm deū suum: dixitq̄ ei rex. Quare non adoras Baal. Qui respōdens ait illi. Quia nō adoro idola manu fcā sed viuentē deum qui creauit celum ⁊ terrā: ⁊ habet potestatē omnis carnis. Daniel.14.

Nonus testis est Oseias qui dicit. Dispergantur excelsa idoli peccatū isrl.10.c. Et iterū effraim quid mihi vltra idola: ego exaudiaꝫ ⁊ dirigam eum: ego vt abierem vrentem: ex me fructus tuus inuentus est.14. Decimus est Amos qui inquit deceperunt eos idola sua: post que abierunt patres eorum.2.c. Et iterum. Portastis tabernaculum moloch: ⁊ imaginem idoloꝝ vestroꝝ.5.c. Et iterū. Demolientur excelsa idoli: ⁊ sanctificationes isrl desolabunt: ⁊ consurgam super domū Hieroboam in gladio Amos.7. Vndecimus testis est Zacharias per quē loquit domin⁹. di. Et erit in die illa dicit dominus exercitiū dispergam nomina idoloꝝ de terra ⁊ nō cōmouebūt vltra.13.c. Duodecimus est apl̄us Paulus.di. Qui abominaris idola sacrilegium facis Ro.2. Et iterum. Neq̄ cultores idolorum efficiamini sicut quidā ex ip̄is: quē admodum scriptum est. Sedet populus mā ducare ⁊ bibere ⁊ surrexerūt ludē.j.cor.10. Et iterum. Nolite iugum ducere cum infidelib⁹ Que enim participatio iustitie cum iniqtate aut que societas lucis ad tenebras? Que cōiunctio Christi ad Belial: aut que pars fidel cum infideli? Qui aūt consensus templo dei cum idolo. Vos eni estis templū dei.2.cor.6 Contēpnamus ergo fratres demonum spurca demonum idola colendo ⁊ debite honorādo deum nostrum viuum ⁊ verum: qui ē potēs solus ⁊ sapiens: solusq̄ pius ⁊ clemens q̄ trinus ⁊ vnus viuit ⁊ regnat: per infinita secula seculorum. Amen.

¶ Dñica p̄ma ī quadragesima in mane de alia specie sup̄stitiōis q̄ dr̄ diuinatio: īcātatio demonū inuocatio: ⁊ huiusmōi. Sermo.22.

h

Ec omnia tibi dabo si cadēs adoraueris me. Matth.4.c.⁊c̄. Sollicit⁹ eni plurimū fratres ī xp̄o carissimi die noctuq̄ minime cessans tenebrarum angelus antiquus videlꝫ humani generis inimicus: ⁊ solita sua versutia querens qūo Christi sacratissimam religionē qua regnum illud beatitudinis acq̄ritur qd̄ isdem suo perdidit fastu: euertere valeat: vt mortalis homo per deuia queq̄ deductus: tante felicitatis imemor effectus: non iam omnipotentem ⁊ īmortalem deum colat: vt dignum est: ⁊ honoret ac in suis calamitatibus presurisq̄ inuocet: sed potius creaturam mortalem: ⁊ suum querat inimicum: ⁊ persuadeat se omnipotentem: faciatq̄ se ꝓ deo coli vt sic sūmo ⁊ īmortali deo contēpto secum hominum animas in infernum demergat: vt habetur.26.q.5.c. nec mirum: vbi dicitur. Ad hoc mentitur diabolus vt adorē quasi deus: vt prelibatū est in precedenti sermone. Idcirco vestrum est summa cum diligentia eius ꝑscrutari fallacias: quatenus nō ipsum tāq̄ deum habeamus: sꝫ vt eum tāq̄ hostem peruersissimum repellamus. Quod nos dominus pio miseratus affectu edocuit verbo pariter ⁊ exemplo: ne quis dicat se nescire quid agere debeat. Nam hodierna die exemplum habemus dñi: qui surgenti diabolo vt se adoraret ei proposita verba. di. Hec

UVA. BHSC. IyR_229

omnia tibi dabo ꝛc. Respondit. Vade Satha-
na. Scriptum est enim dominū deū tuū
adorabis ꝛc. ¶Pertractata ergo ꝑma specie
superstitionis que dicitur idolatria merito i
hoc sermone de scōa. s. diuinationis vbi de-
mones inuocantur: ꝛ adorantur videndū est
de q̄ hoc mane tres ꝙsideratōes ānotabim⁹
vz. ¶Prima dicitur diuinationis diffinitio.
Scōa vero specificatio. Tertia ār reductio.
¶Pars ꝑma huius sermonis in qua decla
ratur quid sit diuinatio: ac quō sit ministerio
demonum: ꝛ ideo ꝓhibetur ꝛ detestatur.

RIMO in hoc sermōe de diuinatiōe
p aliqua specie hmōi mādato cōtraria
ante omnia eius declaranda est dif-
finitio: quia Tulius dicit in ꝑmo de officijs.
Omnis rei que a ratiōe suscipitur institutio
debet a diffinitione proficisci: vt melius intel
ligatur quid sit de quo disputetur. ſm etiam
ꝑhm p̄ de anima. Diffinitio est ꝓncipiuz ois
demonstrationis. ꝛ. 7. metha. ꝛ. 7. topico. idē
ait. q̄ diffinitio est indicans quid esse rei. Et
p̄ posteriox idem ait. Diffinitio est cognitio
scie: ꝛ ipsius quicqd est: ꝛ vnius rei debet cē
diffinitio ſm eundē. 7. methaphy. p̄. elencox.
ꝛ. 6. topico. Idcirco ꝟz theologos ꝛ marime
Alexan. nostrum in. 2. parte. sic diffinitur vna
tm̄ descriptione. s. diuinatio est vsurpatio co-
gnoscēdi futura. ¶Pro cuius declaratiōe tria
notanda sunt. ¶Primum dicitur distinctio.

Scōm offensio. Tertium ꝓhibitio.

¶Quātum ad ꝑmum notandum ſm Tho.
2. 2. q. 96. articu. 1. ꝛ Bonauē. in. 2. dist. 7. parte
2. ar. 1. q. 3. ꝛ Alexā. in. 3. parte tractatu de scia
demonum. q̄ tripler genus reperitur futuro
rum. Quedam enim habent cām determi-
natam ꝛ infallibilez: vt illa que attendūntur
circa motum coꝛpoꝛum celestiū siue inferio-
rū in quib⁹ ē determinatio: ꝛ omnino i pec-
cati cessatio: ꝛ talia p̄nt certitudinaliter sciri ñ
solum a deo vel in deo. Sed etiam a creatu
ra: ꝛ hoc in sua causa: sicut tempus eclypsis ꝛ
similium: vnde quis non dicitur diuinatoꝛ
si p̄uidet ea que necessario in temporib⁹ ve
niunt que humana ratione sciri possunt. Sic
astrologi ex considerationē causaꝛ ꝓnunciāt
fu⁹as eclypses: pluuias: ꝛ siccitates: ꝛ medici
prenunciant sanitatem ꝛ mortem. Quedam
sunt que habent causam determinatam: sed
tamen fallibilem vt sunt illa que ſm interio
rem nām habent cām determinatam: quia
intentiō nature mouet determinate ad vnuz
ſz ideo fallibile: q̄ multipliciter pōt incurrere
in pctm̄: sicut ager seminatus in terra pingui
ex bona dispositione superioꝛ coꝛpoꝛ affert
pinguē fructū. Ista p̄nt certitudinaliꝛ sciri ꝛ ꝑ
nunciari: nō tm̄ a deo: ſz etiā a creatura q̄ no
uit nās rex supioꝛ ꝛ inferioꝛ: nō tū sic certi-
tudinaliꝛ sicut predicta. Quedā hnt cām ide
terminatā ꝛ fallibilē: sicut sunt ea que sunt a
voluntate nr̄a que indeterminata est ꝓ eo
q̄ō est ad oppasita: ꝛ fallibilis: q̄ p̄nt volēti ꝑ
ficere multa occurrere in peccata: ꝛ talia non
p̄nt certitudinaliꝛ sciri ab aliqua creatura in
scipsa: sed solū a deo per reuelationē diuinaz
Vnde phs. j. pericni. ait. De futuris contin
gentibus non est determinata veritas. adeo
q̄ Damasce. li. 2. c. 4. dic̄. q̄ futura ꝙtingētia
neqz angeli neqz demones nouerūt: ꝛ milto
minus hō. Vñ Act. j. xp̄s dixit ap̄lis. Non ē
vestrū nosce. ꝛ. v. m. q. p. p. i. s. po. Si igit̄ sancti
angeli: ꝛ ap̄li sanctissimi: spū. s. pleni nō pote-
rant scire futura ꝙtingentia nisi deo reuelan
te. qūo hi q vasa sunt pctōx ꝛ amici diaboli
poterūt scire. ꝛ iō si qs aliq̄ ꝙtingētia deo re-
uelante p̄cognouerit: ꝛ illa p̄dicit nō diuinat
ſz q̄ diuinitatis ē facit vl̄ q̄ diuinū ē suscipit
Tūc ḡ dr̄ qs diuinare qñ in debito mō sibi
p̄nūciationē euētuū futuroꝛ vsurpat. ¶Quta
qñ p̄ter dei manifestationē futura ꝙtingen
tia reuelare presumit: vt sunt illa que depen
dent ex libero arbi. vel q̄ p accidēs ꝙtingunt:
siue in reb⁹ būanis: siue nālib⁹ nūciat. Sol⁹
eni dei ē talia p̄scire. Vñ Isai. 41. Anūciate
q̄ futura sunt ꝛ sciem⁹: qz dij estis. ꝛ. 16. q. 4.
c. q̄ aūt. Futura p̄scire solius dei ē: q i sui cō-
tēplatōe ille etiā angelis p̄scire fac̄. ¶Quātū
ad scōm notādū ex p̄dict̄ seqūt. q̄ hmōi diui
natio culpa ē mortalis: ſm oēs p̄dcōs doct.
qz qui p̄sumit cognoscere ꝛ p̄nūciare futura
nisi deo reuelante: vel nā p̄docēte: certū ē q̄
sibi vsurpat qō dei est. Et ex hoc diuini qdā
dicunt. Vñ dic̄ Aug. in lib. de mā demonū.
Et hr̄. 26. q. 4. Igit̄ genus diuini dicti sūt q̄si
deo pleni. diuinitate eni se plenos dissimilāt
ꝛ astutia quadā fraudulenter hoib⁹ futura cō
iecturāt. q̄ si dicaꝛ Aug. dic̄ in lib. de lib. arb.
Quis audeat dicē disciplinā esse malam: ꝛ
subiungit. Nullo mō dixerim⁹ aliquā intel
ligentiā malā esse posse. Sed ſm phm. 10. de
memoria. ꝛ reminiscētia circa ꝓncipiū. Aliq̄
sunt artes inter qs ānumerāt diuinationez:

UVA. BHSC. IyR_229

ergo si diuinatio ad aliquā itelligētiā ptinē videt ⁊ artē:patet ꝙ diuinatio nō sit peccatū Ad hoc respondet ꝙ sunt quedam artes ad futuros euentus cognoscendos:qui ex necessitate frequenterqꝫ proueniunt:⁊ ille ad diuinationem non pertinēt : sed ad alios euētus cognoscēdos non sunt aliq̄ vere artes seu disciplinе:sꝫ fallaces ⁊ vane ad decipienduꝫ introducte ꝑ demones:ꝑm Aug.21.de ciui.dei Et ideo lꝫ sit ad cognoscenduꝫ nālis inclinatio:iuxta phꝫ in ꝓhemio metha.di.Omnes hoīes naturalr scire desiderant. Hoc intelligendum est ꝑm modum humanum:nō autem ꝑm indebitum diuinationis modum.

¶Quantum ad tertium notatur ꝙ diuinatio prohibetur triplici doctrina.s. Primo veteris testamenti. Scdo nouelli. Tertio decreti. Primo ꝓhibetur auctoritate veteris testamenti. Nam leuiti.13.scribit. Non declinetis ad magos:nec ab ariolis aliud scistitemini:vt poluamini per eos:ego domin⁹ Super que verba dicit Augu. ꝙ hoc obseruare curat deum infamare nitit:tanq̄ auib⁹ plusq̄ deo sciaꝫ tribuat. Item leuiti.20.scribitur.Anima que declinauerit ad magos vl ad ariolos:⁊ fornicata fuerit cum eis: ponaꝫ faciem meā ꝯtra eaꝫ:⁊ interficiā eam de medio ppli mei. Et iterū ibidem dicit. Vir siue mulier in qbus phitonicus siue diuinationis spiritus fuerit:morte moriant:lapidib⁹ obruent eos.Et deute.13.dicit.Si surrexerit i medio tui ꝓpha:aut qui somnium vidisse se dicat:⁊ p̄dixerit signum atqꝫ portentū:⁊ euenerit qd locutus est ⁊ dixerit tibi. Eamus ⁊ sequamur deos alienos:⁊ seruiamus eis:non audies verba prophe illi⁹ aut somniatoris: qr temptat nos deus.Et iterum deutero.18. Non inueniatur in te q phitones aut dīnos consulat:aut querat a mortuis veritatem. ⁊ Omnia enim hec abhominat dn̄s.Et eccli. 34.habet.Diuinatio erroris:⁊ auguria: mādata ⁊ somnia maleficentium:vanitas est.⁊ Esay.47. Stent vt saluent te augures celi: qui ꝯtemplabant sidera: ⁊ supputant mēses vt ex eis annunciarēt tibi ventura.⁊ Ezech. 13. Vident vana:diuinant mendacium. Secundo ꝓhibentur auctoritate noui testamenti:vt pꝫ in euangelio hodierno.⁊ per aplꝫ ad gala.4.nos reprehendens dicit.Nunc autē cum cognoueritis deum: imo cogniti sitis a deo:quomō conuertimi iterum ad infima ⁊ ignobilia culta qbus denuo seruire vultis: dies obseruatis: ⁊ menses:⁊ tempora: ⁊ annos. Timeo enim ne forte sine causa laborauerim in vobis ⁊c̄. Tertio ꝓhibētur auctoritate decreti. Nam.26.q.4.c.igitur.scribit. Arioli sunt q circa aras ydoloꝝ nefarias p̄ces emittunt:fuuesta sacrificia offerūt. hijsqꝫ celebritatibus demonum recipiunt respōsa. Et.26.q.5.c. si quis.dicitur.Si quis ariolos vel aruspices:vel incantatores obseruauerit: aut philaterijs vsus fuerit:anathēa sit.Et in ca.qui dinationes.dicitur. Qui diuinatōes expetunt:⁊ morem gentilium subsequuntur: vel in domos suas huiusmodi hoīes introducunt: exqrēda aliud in arte magica:aut expianda causa:sub regula qnquennij iaceat:ꝑꝫ gradus pnīe diffinitos. Prohibetur etiam diuinatio per leges. Nam ca.de male.⁊ mathematicis.l.nemo.dicitur. Sileat oībus ꝓpemodo diuinandi curiositas. Et ideo Augu.de cathacismo li.p̄mo dicit.Ad sortilegium veniunt:duo consulunt illum fur.⁊ q passus est furtum dicit ille putas inuenio quod perdidi:dat nūmos ⁊ audit inuenies: venit ⁊ qui abstulit putas non inuenio : dat ⁊ ipse nūmos ⁊ audit.non inueniens.Quicqd horum euenerit datur palma diuino:perdenti dicit inuenies:furi dicit non inuenieris. Si inuentum fuerit laudat ille qui perdidit. Si vero non inuentum fuerit:laudat ille q tulit. Ab vno diuinus accepit laudeꝫ : ⁊ ab ambobus nummos.Jam ergo fratres mei nolite credere illis:nolite cor vestrum illis dare:nolite sacculos vestros talibus inhaurire:⁊ animas vestras demonibus subiugare. Quoꝝ vincula soluit ihs:non eos denuo alliget diabolus.Magis autem operaꝫ date:vt elemosynis peccata redimatis:q̄ talia ꝯmittendo graues vobis sarcinas que vos deprimant comparetis.Hec ille.Et tunc quid sit diuinatio:⁊ ꝙ sit prohibita claruit: patetqꝫ p̄ma pars huius sermonis.

¶Pars secūda huius sermonis in qua ponuntur tres species supstitionis.s.nigromantie:⁊ augurij:⁊ sortilegij.

Secundo in hoc sermone ad clariorem declarationem dictorum:sciēdum ꝙ varie sunt species diuinationis: ⁊ quantuꝫ ad presens sunt tres partes p̄ncipales. Prima dr̄ inuocatiōis. Scda augurationis. Tertia sortiligiationis.

UVA. BHSC. IyR_229

¶Quātum ad primam speciem que dicitur inuocationis tria notanda sunt. ℙPrimum notandū est ſm Bona.in.2.di.7.parte.2.ar.j.q.3.in corpore.q. circa fi.q. q̄uis demones non possint p seipsos futura ptingentia scire tñ frequenter vera predicūt:qz futuroꝝ euentum aliquo mō presentiūt. Hoc aūt est quadrupler sicut dicit Augu. vz super Gen. ad litterā vt habet.26.q.5.c.sciendū. ℙPrio sensus aut ingenij acrimonia:vt qñ vident z diligenter ꝓsiderant ad q̄ inclinet affectio nra vel q̄ sunt inducentia:vel retrahētia. Scōo temporū experientia:quia ex talibus vident accidere talia. Tertio dolosa cautela:qñ ꝓponit aliquid facere z predicit illud quasi aliq̄ fit facturus. Quarto aliena doctrina qñ iusto dei iudicio permittit adiscere ab angelis. ¶Scōm notandū ſm Tho.2.2.q.95.ar.3.q̄ demones expresse inuocati. Aliqñ prestigiosis apparitionibus se ingerūt aspectui hoiuz seu auditui ad prenunciandū futura:sicut cuz dant responsa per idola: vel cū apparent diuersis formis:z dicit prestigium. Aliqñ exp̄s se inuocati per somnia predicūt futura: z dr̄ diuinatio per somnia:de qbus dicetur infra. Aliqñ per suscitationē mortuoꝝ inuocati prenunciant futura:nō q̄ vere suscitēt mortuos sed opere demonū vident aliqui resuscitati: ex quibus prenunciant:z dicit nigromantia. Aliqñ inuocati prenunciāt per arreptitios.i. per hoies viuos:z vigilātes ab eis obsessos: z a phitonio Apolline:qui fuit ꝑmus inuētor diuinandi dr̄ phitonia. Aliqñ inuocati pnūciant futura ex figuris varijs: aspectui hoiuz in diuersis rebus se ingerentibus. Et hoc si fiat in visceribus aialiuz idolis imolatorum dicit aurispex. Si in corpore terrestri vt vngue cornibus capillis ferro lapide polito dicitur bromantia. Si aūt apparēt in aq̄ tales figure vel signa vnde querit precognitio futuroꝝ:dicit somātia. Si in aere:acromātia. Si in igne dicitur piromantia. vñ.26.q.4.c. Igitur.z in.2.numeruz.q.5.hec omnia scribūt ¶Tertiū notandū est ſm Bonauenturā in 2.dist.7.parte.2.ar.j.q.3. q̄ homo pōt aduocare diabolū duobus modis. Uno mō virtute diuina ei imperando aligd licitū z bonestum:z hoc modo lz. Unde ℙPaulus act.16. diabolo imperauit exire de puella:z exiuit eadem hora:z hoc silr̄ cē posset qñ deus suo iusto iudicio diabolū subijceret homini: prout de quibusdam viris sanctis narrat. Nam z si demon nō inuocatus alicui hominū scōz occurreret:posset virtute diuina cum cogere ad aliqua vera dicenda:ad vtilitatē aliorum Alio modo pōt quis inuocare diabolū volūtario comertio z familiariter: z hoc mō non lz tacite vel expresse. Qō probat tripliciter.s. Ratione. Auctē. Et exemplo. ¶Primo probat rōne sic. Tales enim sic inuocantes: aut peccāt peccato infidelitatis vtpote si demoni credendo aliquid diuinitatis tribuant Aut peccato idolatrie vt in oblatiōibus z sacrificijs:aut saltem peccato inobedientie: qa contra ꝓhibitionē diuinā z ecclesie faciūt vt statim dicetur. Ratio aūt huius ꝓhibitiōis est tripler. ℙPrimo qz tales peccāt in scipos dum se committūt discrimini: qz vir aut nūq̄ diabolus satisfacit:nisi aliqua infidelitas vel idolatria misceat. Sicut cni ad diuina miracula plurimū facit fides recta:sic ad demonū miracula facit fides peruersa:qñ diabolus peruersus est imitator dei. Scōo qz tales peccant cōtra ecclesiā dum bñt oio ab ecclesia pcisum comertiū ecclesieq̄z prorsus cōtrariuz z aduersarū. Tertio qz tales peccant in diuinam maiestatē dum recurrūt ad diabolū quare non sit deus noster oipotens z benignus: ideo ꝓhibitū est z sine peccato fieri nō pōt. Nam zsi aliqñ dicant vera:tñ vt plurimū dicūt falsa:z maxima suscitant odia:scandala:suspiciones z bis silia que longuz esset enumerare. ¶Scōo idem ꝓbat auctē. Maz Leuit.20. ℙPrecipit occidi qui sciscitant magos z ariolos.z.26.q.2.c.illud. Aug.ait in lib. de doctrina xp̄iana. Oēs igit artes hmōi vanugatorie vel norie supstitiones ex quadam pestifera societate hoiuz z demonū q̄si pacta infidelis z dolose amicitie cōstituta penitus sunt repudiande z fugiende a christianis. ¶Tertio idem ꝓbatur exemplo.4.Reg.p. Reprehenditur z punitur rex israel: qui misit ad consulendū deum Acharon. Item habetur exemplum Christi vt habetur Luc.4. iussit simil̄r demones illam magnā veritatē di. Tu es Christus filius dei viui: vt doceret nos non inquirere debere veritatē a diabolo:nec multum curare qñ ipsam nunciat expresse: precipue cum habeamus noticiā scripturarum qbus magis credendum est. Mā vt habet.26.q.5.c.episcopi eorum. A diabolo captiui tenentur qui relicto creatore diaboli

UVA. BHSC. IyR_229

auxilia querunt. hec ille. q; si queraꝫ vnde habent tales aduocantes virtutem compellendi ipsos demones. ℜspondeꝫ ſm Bona. q; nullam de se hñt virtutem: sed solũ ex diabolica pactione. Sic enim diabolus cuꝫ eis pepigit fedus qui fiunt ei familiares: q̃ꝫ talia signa cognosceret: ꝛ ad talia pñtez se offerret Ostendit aũt per illa se cogi: vt ostendat aliquid necessitatis esse in huiusmõi actibus in quibus multa sunt nefanda: per que abducit homo ꝛ a fide: ꝛ a cultu dei: vñ nullo modo credẽdũ est: q; tales caracteres aligd possint marime super spũs: nisi ex pactione: ꝛ iõ oia talia crimina vana sunt ꝛ periculosa ac peruersa: nec facit diabolus: qz in illis delectet: sed in infidelitate operantium. ꝛ sic patet qd sic dicendũ de ꝑma specie diuinationis que dicit̃ inuocatio. ¶ Quãtum ad scõam spẽm diuinationis que dicit̃ auguratiõis que ꝓhibetur Deutero. 18. vbi dicit̃. Nõ inueniatur in te qui obseruet auguria. Sciendũ q; preci pue fit qñ ex cõsideratõe motuũ: vel vocum quoꝛũcũqz aialum: vel ſtramutatione hoiuꝫ cũ vult hõ precognoscere futura fortunij: vel ifortunij vl̃ cũ ex ꝓsideratõe verboꝛ alicuius alia intentiõe dictoꝛ aligs retoꝛquet ad futura que vult precognoscere: ꝛ hoc dicit̃. O mẽ vel cũ liniamẽtꝫ manus ꝓsideratꝫ: vel signis inspectis in specula vult precognoscere futura: ꝛ dicit̃ ꝑmũ cyromantia. scõm specula mantia. Sciẽdũ ꝙ ſm Tho. 2. 2. q. 95. ar. 7. q; ois diuinatio vl̃ precognitio futuroꝛ si extẽdat vltra id ad qõ (illud vnde fuerit talis precognitio) põt pertingere ſm ordinẽ nature vel diuine ꝓuidentie erit superstitiosum ꝛ illicituꝫ Mam motꝰ vel garitus auiũ: vel alie dispositiones hmõi in rebus ꝓsiderate nõ sunt cã futuroꝛ euentuũ: vt ex eis aliqua futura possint cognosci sicut ex causis: vnde cuꝫ futura non possint in eis precognosci sicut ex causis oꝫ q; si sint in eis aliq̃ que precognoscamus: hoc erit inquãtum hmõi motus: vel voces: vel dispositiones sunt effectus aliquaꝛ cãꝛ que sũt causantes: vel p̃cognoscẽtes p̃dictos effectus. Notandũ igit̃ q; instinctus naturalis quo mouent̃ bruta ad suas opatiões: cãri põt ex duplici causa. Vno mõ ex cã corporali. Cum eni bruta non habeãt nisi animaꝫ sensitiuã: cuius oẽs potentie sunt actus corporaliũ organoꝛ: subiacet coꝛ aia dispositõi continentiũ coꝛpoꝛ: ꝛ ꝑmordialꝫ celestiũ. Et ideo nihil prohibet aliquas coꝛ opatões esse futuroꝛ euentuũ signa inquãtum ꝓformant dispositiõibus coꝛpoꝛ celestiũ: ꝛ aeris ꝓtinẽtis ex quibus tales ꝓueniunt futuri euentus. Sed in hoc duo ꝓsideranda sunt. ¶ Primũ est q; hmõi operatiões nõ extendant nisi ad precognoscenda illa futura que causant̃ per motus celestium coꝛpoꝛ. Scõm est vt non extendãt nisi ad ea que aliqualr possunt ad hmõi aialia ptinere. cõsequunt̃ eni p celestia coꝛpoꝛa: cognitionem quãdam ꝛ instinctum ad ea que coꝛ vite sunt necessaria hñt: sicut imutationes que fiunt per ventos pluuias ꝛ hmõi. Alio modo põt causari hmõi instinct ex causa spũali. ſ. vel ex deo: vt pz in columba sup Xpistũ descendente Luc. 3. ꝛ in coruo q pauit Helyam. 3. ℜgũ. 17. ꝛ Jonã in Cete euomente: vt pz Jone. 2. Vel etiã ex demonibus qui vtunt̃ hmõi opationibus bꝛutoꝛũ ad implicandas hoiuꝫ aias varijs opinionibus: ꝛ eadem rõ videt̃ esse de oib⁹ aliis: ꝑter q̃ꝫ de hoibus: qz verba humana que accipiũt pro hoic nõ subdunt̃ dispõni stellaꝛ: nisi per prouidentiã diuinam: ꝛ q̃ꝫ per operationẽ demonũ. Dis ergo premissis tria notanda sunt. ¶ Primũ est q; hmõi diuinatio si non extendat̃ vltra ordinẽ nature nullo mõ ẽ superstitiosa. Mam Hieron. 8. dicit̃. In celũ cognouit miluus tempus suũ: turtur ꝛ irũdo ꝛ Ciconia custodierunt tps aduentus sui. ſ. p instinctũ nãlem: puta si qs ex hoc q; coꝛnicula frequenter crocitat: predicit pluuiam cito esse futuram: sicut ꝛ ille rusticus cognoscebat mutationẽ tpis foꝛe ꝓximã per quedam signa afini sui: q̃ꝫ non cognoscebat sapiẽs quidam astrologus. ¶ Scõm notandum est q; hmõi diuinatio: etiam si non extendat̃ vltra dispõnem ꝓuidentie diuine: non est superstitiosa. Mã ꝛ Gedeon qui est i numero scõꝛ ſm Aplm hebꝛ. xj. Vsus est oic audiens somniũ ꝛ interpretationẽ. Judic. 7. Sed vt dicunt doct. obseruauit hmõi recitationem ꝛ expositionem accipiens eã p omine quasi ordinatã ad sui instructionẽ a diuina ꝓuidentia. Sicr ꝛ elizer vt legitur Gen. 24. attendit verba puelle: oratione ad deum premissa. ¶ Tertio notandum est q; si hmõi diuinatio extendat̃ vltra id ad qõ põt pertingere ſm ordinem nature: vel diuine ꝓuidentie: est superstitiosa ꝛ illicita: ꝛ ad decipiendũ per operationẽ demonũ adinuenta. Vnde Augu. 26.

UVA. BHSC. IyR_229

q.4.c.ſciendum.dicit. Nunc ergo qñ de diuinatione demonũ queſtio eſt. ¶Primo ſciendum eſt illos plerũq; prenũciare que ipſi facturi ſunt: ⁊ infra. Aliqñ aũt non que ipſi faciunt:ſed que nãlibus ſignis futura ꝓnoſcũt que ſigna in boiuꝫ ſenſus venire nõ poſſunt ante predicũt. Nec qz preuidet medicus q̃ prenidere neſcit huius artis ignarus.ideo tñ habendus eſt diuin⁹. Quid aũt mirũ ſi quẽadmodũ ille corporis humani vel ꝑturbata vel mortifera temperie ſeu bonas ſeu malas futuras preuidet valitudines. Sic demones per aeris affectões ſibi notas:nobis ignotaſ preuident futuras tempeſtates.hec ibi. Et ſic patet qd dictũ ſit de augurijs. De inuocationibus etiã demonũ:log⁹ Aug.26.q.2.c. Qui ſine.dicens. Hec vanitas magicaꝫ artiũ ex traditiõe maloꝝ angeloꝝ in toto orbe terrarum pluribus ſeculis inualuit per quandam ſciam futuroꝝ ⁊ inferioꝝ: ⁊ per inuentiones eoꝝ. Inuenta;ſunt auriſpicia:⁊ auguratiões: ⁊ ipia q̃ dicunt oracula:⁊ nigromantia.h̃ ille. ¶Quãtum ad tertiã ſpẽm diuinatõis q̃ dr̃ ſortilegiatio tria ſunt notanda. ¶Primũ no tandũ ꝼm q̃ habet.26.q.j.c. vnico. q̃ ſortilegi ſunt q ſub nomine ficte religionis ꝑ quaſdam quas ſanctoꝝ ſeu apłoꝝ vocant ſortes: diuinatõis ſciam ꝓfitent:aut quarũcũq; ſcripturaꝝ inſcriptiõe futura ꝓmittunt. hec ibi. que ſunt verba Iſidori ethimolog.8. Eſt igit̃ ſortilegiũ cũ aliqd fit ab hoibus vt eius cuẽtu conſideraro aliqd occultũ inotcſcat:vel aliquid alicui exhibendũ in ſorte diuiſoria: vel agendũ:vt in ſorte conſultoria:ſeu qd futurũ ⁊ dr̃ ſors diuinatoria. Et fiunt multipliciter: quia per tractationẽ punctoꝝ:vel ꝑ ꝯſiderationẽ figuraꝝ que proueniũt ex plũbo liquefacto ,picto in aquã:vel ex qbuſdam ſcriptũ cedulis in occulto,plectis vel poſitis ꝯſiderãdo q̃ſq̃ accipiat:vel expunctiõe tabulaꝝ quis plura puncta ,piciat:vel ex feſtucis inequalibus ꝯſiderando q̃ſq̃ accipiat maiorẽ vl̃ minorẽ:vel etiã ꝯſiderando qs aperiendo librũ qd occurrat ⁊ hmõi. ¶Scõm notandum eſt ꝼm Tho.2.2.q.95.ar.8.q̃ euentus ſortiũ põt expectari a triplici cauſa. ¶Primo ex diſpoſitione celeſtiũ corporaꝝ ita q̃ ea intentiõe fiat quaſi hmõi actus humani q regrunt̃ ad ſortes ꝼm diſpõnem ſtellaꝝ ſortiant̃ effectum:⁊ ſic eſt opinio falſa:⁊ per ꝯſũ nõ carens demonũ ſuggeſtione: quapropter ,ſuperſtitioſa eſt talis diuinatio. Scõo põt expectari euentus ſortium ex forma qõ videt̃ habere locuꝫ in ſorte diuiſoria:⁊ ſic nõ videt̃ habere vitiũ niſi ſorte vanitatis:ſicut ſi aliq non valentes aliqd concorditer diuidere velint vti ſortib⁹ ad diuiſionem quaſi fortune experientes q̃ꝫ partem qs accipiat. Tertio poteſt expectari euentus a cauſa ſpũali:⁊ hoc põt eſſe duplici ter:qz vel a diabolo:vel a deo. Si a diabolo ſuperſtitioſum ⁊ illicitũ eſt:⁊ he ſunt ſortes q̃ prohibent̃ per canones. Vnde Leo papa.26 q.5.c.Sortes ſic dicit. Sortes quibus cũcta vos veſtris diſcriminatis.i. iudicatis ,puncijs quas patres dãnauerũt:niſi aliud q̃ꝫ diuinatões ⁊ maleficia eſſe decernimus. Quã obrem volum⁹ illos oẽs dãnari oio ⁊ vltra inter xpianos nolumus noiari. Et ne exerceantur anathematis interdicto ,phibem⁹.hec ibi. Ex qbus patet q̃ ꝑ ſuperſtitio eſt mortalis:qz ,phibet̃ ſub pena ercõis. q̃ aũt inſtituta ſint alique ſortes ab apłis qbus aliq vtũtur falſum eſt:qz a diabolo inuente ſunt vt dictum eſt. Si autez expectatur euentus a deo tunc ꝼm ſe non eſt malum huiuſmodi vti. Et de his itelligãt illõ Aug⁹.26.q.2.c. Sors di. Sors non eſt aliqd mali:ſed i re humana dubia:diuinam idicãs voluntatẽ: ⁊ tales fuerunt ſortes qbus vſi ſunt patres que deſcribunt̃.26.q.j.in ꝓncipio: vt Joſue in deprehẽſione Achã Joſue.7. Saul in deprehenſiõe Jonathe.j. Reg.14. Jonas cum a facie domini fugeret a nautis ſorte deprehenſus eſt in mariꝫ iactatus Jone.j. Zacharias ſorte erijt ⁊ in cenſuꝫ poſuit Luc.j. Et Mathias ſorte electus Act.j.⁊.21.di.cleros. Eſt tamen cauendum ab huiuſmodi: quia.26.q.2.§.his ita. Reſpondetur ſic dicitur. Antecq̃ꝫ euangelium clareſceret multa ꝓmittebant̃ que tẽ pore perfectõis diſcipline ſunt penitus eliminanda. Idcirco ſciendũ q̃ põt in hmõi petiñ et reperiri quadruꝑr. ¶Dio ſi abſq; neceſſitate ad ſortes recurrat. hoc enim videt̃ pertinere ad tentationẽ dei: que i hodierno euãgelio ,phibetur:vt clarius videbit̃ in parte ſequenti. Scõo ſi in neceſſitate ſed abſq; reuerentia. Vnde Beda.26.q.2.c.non ercõplo ſic aut. Si q̃ tñ neceſſitate aliqua cõpulſi deũ putant ſortibus apłoꝝ exemplo eſſe ꝯſulẽdũ videant hoc ipſos apłos nõ niſi collecto fratrum cetu:⁊ precibus ad deum fuſis egiſſe.h̃ ille. Tertio ad terrena ⁊ vana iſtis ſortibus

UVA. BHSC. IyR_229

ēt diuinis oraculis vtendo. Vnde Augu. 26. q. 2. c. bi qui sic dicit. Mi qui de paginis euāgelicis sortes legunt: ⁊ si optandū est vt illō potius faciant q̄s ad demonia ꝓsulenda concurrant: tū ista mihi displicet consuetudo ad negotia secularia: ⁊ ad vite huius vanitatem diuina oracla velle ꝙuertere. ℞ ibi. Quarto si in electiōibus ecclesiasticis que fieri debēt inspirante spūsctō aliq sortib⁹ vtant. Nam vt habet vt supra in. c. Nō statim. dic Hieronymus. Non statim debemus sub exemplo Ione sortibus credere: vel illō de actib⁹ apostoloꝝ huic testimonio coplare vbi mathias in apostolatū eligit. Secus aūt est in secularibus dignitatibus que ad terrena disponēda ordinant: in quoꝝ electione plures vtunt sortibus: sicut ⁊ in temporaliū rex diuisione ⁊ vulgariter dicunt scrutinia. Alias imineāte necessitate licituꝝ est diuinū iploꝝare iudiciū sortibus: cum reuerentia ⁊ sine supstitione: ⁊ exemplū ponit Aug. ad bonoratū. q̄ cum cēt tempore pscutionis disceptatio inter ministros dei q debebant fugere ne occiderentur ⁊ sic ecclesiā deserere: vti sortibus licituꝝ erat ⁊ esset etiam i pūti. ¶ Tertio notandū est ꝑ Tho. vt supra i rūsione vltimi argumenti. q̄ iudiciū ferri cādentis vel aque feruentis q̄ olim ordinabatur ad alicuius peccati occulti manifestationē ⁊ ingsitionē: q̄ excedit cōꝝ sortium rōnem: inquātū exinde expectaꝫ aliq̄s miraculosus effectus prorsus illicitū redditur: tum q̄ ordinaꝫ ad iudicanda occulta q̄ diuino iudicio reseruant. iurta illud. j. cor. 4. Itaq̄ nolite ante tempus iudicare ⁊c. tū ga hmōi iudicium non est aucte diuina sancitū vnde. 2. q. 5. c. consuluisti dr. Ferri candentis vel aque feruentis examinatiōe extoꝝqueri a quolibet sacri non censerūt canones: ⁊ q̄ sanctoꝝ patrū documento sancitū non ē supstitiosa adinuentōe non est presumendum. Spontanea eni ꝓfessione: vel testium probatione publicata delicta tāto pre oculis dei timore ꝙcessa sunt nostro regimine iudicare. occulta vero ⁊ incognita illi sunt relinquēda qui solus nouit corda filioꝝ hoiuꝝ. ℞ ibi. Attendant igitur q̄s grauiter peccant q̄ maleficia sortilegioꝝ faciūt de ossibus mortuoꝝ: de oleo sancto: de aqua baptismi: ⁊ q̄ dictu horrendum est de corpore xp̄i. Quidam pro luxuria: quidam pro auaricia: quidam pro vindicta ⁊c. ⁊ sic patet scōa pars sermonis.

¶ Pars tertia huius sermonis in qua ponuntur tres alie spēs reductiue ad supstitionem idolatrie ⁊ diuinationis.

Ertio in hoc sermone ad maioꝝē su
t perstitōis idolatrie ⁊ diuinatiōis ex
pssionē tres alie spēs sūt vidende. q̄ꝝ
Prima dr somniatōis. Scōa tentatōis,
Tertia affectiōis. ¶ Quātum ad p̄mā spēz que dr supstitionis somniatio: q̄ quedam solent per somnia aliqua ventura interpretari sciendū sm Bona. in. 2. di. 7. parte. 2. ar. j. q. 3. in respōsione. 3. argu. ⁊ Tho. 2. 2. q. 95. ar. 6. q̄ somnia. 5. de causis ꝙtingūt. Quedam ꝙtingunt ex dispositione corꝑis: ⁊ ista sunt pre sagia futuroꝝ: q̄ hūt causam in nobis. nam sunt signa infirmantis. Quedā ꝙtingūt ex sollicitudine mentis: ⁊ ista etiā sunt signa eorum ad que facienda vel desiderāda nostra inclinaꝫ affectio: ⁊ ista rōe nō sunt signa nec causa alioꝝ de se: imo si ipsa applicentur ad alia potius prebent occasionē errandi q̄s pre sciendi. Quedā aūt sunt ex illusione diabolica: ⁊ ista sunt nullius roboris sicut nec diuinationes auris picum. Quedam insup sunt ex reuelatione angelica. Quedā vero ex visitatione diuina: ⁊ hec duo vera sunt signa. Si igit q̄s somnijs vtatur ad precognoscenda futura sm q̄ somnia ꝓcedunt ex diuina reuelatione seu angelica: aut ex nāli cā q̄tū virtus talis cause potuit se extendere nō erit illicita diuinatio. Si autem hmōi diuinatio causaret in nobis ex reuelatiōe demonū cuꝝ quibus pacta habēt expressa vel tacita: quia hmōi diuinatio extendit ad q̄ nō potuit se extendere erit illicita ⁊ superstitiosa ⁊ ꝓhibetur. 26. q. 7. c. non obseruetis. ꝓpterea Deut. 18. Nō inueniaꝫ in te ingt q̄ obseruet somnia. Multa alia essent de somnijs dicenda que causa breuitatis omitto. ¶ Quantuꝝ ad scōam spēm que dicit tentationis. s. diuine. Sciendum sm Nicolaū de lira sup hodierno euāgelio: ⁊ Tho. 22. q. 97. ar. j. ⁊ Astesanū parte. j. lib. j. ti. 16. q̄ tentare deum est experientiā de eius potentia ⁊ maiestate querere sine necessitate. Ad cuius declarationeꝫ tria sunt notanda sm doctoꝝ ꝓdictos. ¶ Primum notandū est q̄ tentatio dei est quedaꝫ spēs superstitionis ꝓtraria religioni diuine cuius rō in apto est. Finis eni religionis est deo reuerentiam exhibere: ⁊ ideo omnia que directe ꝑtinent ad irreuerentiā dei religioni

UVA. BHSC. IyR_229

opponuntur. Manifestum est aūt ꝙ tentare aliquem ad eius irreuerētiaꝫ ꝑtinet. Ergo tē tare deum est opus religioni oppositū. Secundo notanduꝫ est ꝙ huiusmōi tentatio est mala ⁊ culpabilis: cuius ratio in aperto est. Nullus.n. sumit exꝑimentuꝫ de quo est certus: ⁊ ideo tētatio ex aliqua ignorātia vel dubitatione ꝓcedit. Sed ignorare vel dubitare de hijs que ꝑtinent ad dei perfectōeꝫ est peccatum. Igit̄ manifestuꝫ est ꝙ tentare deū ad hoc ꝙ ipse tētans cognoscat dei virtutē pcm̄ est. Si qs aūt ad hoc q̄reret exꝑientiam eoꝝ que ad dīnam ꝑfectōeꝫ pertinent: nō vt ipse cognoscat: sꝫ vt alijs demōstret: hoc non est tentare deuꝫ: cū subsit pia vtilitas ⁊ iusta necessitas: ⁊ aliqua q̄ ad h̄ ꝯcurrē debēt. Sic.n. petierunt apl̄i a deo signa in noīe ih̄u actu. 4. s. vt virtus xp̄i fidelibus demonstraretur.

Tertio notandū est ꝙ plurib⁹ modis querit qs exꝑientiam de deo tentādo. Primo tētando potentiaꝫ dei sicut pharisei. Mat. 12 Tentabant xp̄m signū de celo querētes. Similiter qn̄ qs infirmat̄ ⁊ renuit remediū naturale accipe: vt exꝑiatur an miraculose de⁹ sanet euꝫ. Et ideo siqs pōt se adiuuare in aliquo casu occurrente ꝑ remedia nālia aut auxilia humana: ⁊ nō facit: sꝫ soluꝫ expectat dei auxiliū: dicit̄ talis tētare deum: sicut fecit populus betulie q volebat se tradē Holoferni: nisi ifra qnqꝫ dies exaudiret deus: vt pꝫ Judith. 8. Scd̄o tēptando sapiaꝫ dei: sicut ille legis doctor. Mat. 22. Quesiuit.n. a xp̄o qd̄ esset maius mandatū in lege. Simil̄r ⁊ quidam p̄sumunt docere siue p̄dicare absqꝫ sufficienti scia expectātes a deo sibi ifundi gratiam: q anteq̄ꝫ efficiant̄ discipuli veritat̄: docentes efficiunt̄ magr̄i erroris: vt dicit Leo papa. Tertio tēptando patiētiā dei: sic̄ faciunt ꝑseuerātes in pctis: ⁊ expectantes a deo vt eis angelū suum mittat: ad hoc ꝙ desistāt a pctis: cōtra quos dicit̄. 93. di. c. diaconi per Hiero. Si nō ꝯuertimur: si deum coli sim⁹ assiduo peccātibus non miseretur deus. Et ideo vt dicit̄ eccl̄ia. 18. Noli esse tēptans deū Postremo tēptando maiestatē dei: sicut fec̄ diabolus q voluit experiri an xp̄s esset vere filius dei di. Si filius dei es dic vt la. ⁊c̄. Deinde tēptauit euꝫ di. Si filius dei es: mitte te deorsum ⁊c̄. vt in hunc errorē induceret q sapientissime respōdit ei. Scriptuꝫ est eniꝫ deuteronomij. 6. Non temptabis ⁊c̄.

¶ Quantum ad tertiam spēm que reducit̄ ad suꝑstitionem q̄ dicitur affectōis. s. inordinate reꝝ tꝑalium per quaꝫ affectōeꝫ sepenumero colunt̄ demones: sciendū s̄m Ale. tractatu breui de expōne preceptoꝝ precepto p̄. ꝙ hoc p̄ceptum s̄m allegoricā rōnem ostendit ydolatras vꝫ. Primo.n. ostendit ydolatras saracenos ⁊ iudeos. Scd̄o scismaticos ⁊ hereticos. Tertio xp̄ianos maxime auaros. Primo.n. ostendit ydolatras saracenos ⁊ iudeos: quia dicit. Non habebis deos alienos. Nam saraceni hn̄t suum diaboluꝫ machometum: cui tantam reuerentiaꝫ exhibent: acsi esset deus: ita vt centies parati essent in die pro illo mori. Et iudei messiaꝫ futurum expectant antichristū. Habent ḡ deos alienos. i. ꝓph̄as. Conuincunt̄ ḡ de ydolatria: qꝛ deos hn̄t alienos. Scd̄o ostendit ydolatras hereticos: qꝛ seqtur. Non facies tibi sculptile. Nam heretici faciunt sibi sculptilia: quia de deo non credunt: nisi qd̄ imaginatione ⁊ fantasia ꝯfingunt: ꝯtra illd̄ Isa. 40. Cui similem fecistis deum? aut quā imaginem ponetis ei? quasi dicat nō est reꝑire.

Tertio ostēdit ydolatras xp̄ianos peccatores di. Non facies sil̄itudineꝫ eoꝝ que in celo sunt desuꝑ: neqꝫ in terra deorsum: neqꝫ in aqs. Nam xp̄ianus peccator facit sil̄em eoꝝ que in celo quam colit per suꝑbiam nimiuꝫ elleuatā: qꝛ vt inqt Hiero⁹. ꝙ qs plus amat ⁊ venerat̄ hoc illi deus est. Colit ḡ superbus ⁊ ambitiosus similem eoruꝫ que in celo sunt qꝛ suꝑ oīa diligit p̄laturaꝫ: dignitatē: ⁊ honorem: ⁊c̄. Et ideo xp̄s docuit nos hanc ambitionem fugē: qꝛ dum diabolus eū hodie portaret: nō sinebat se videre: ne crederet̄ volare ⁊ gl̄iam ꝓpriam q̄rere. Colit insuꝑ auarus ⁊ cupidus similem eorum que in terra: iuxta illud apl̄i colo. 3. Auaritia que est ydolorum seruitus. ⁊ eph̄. 5. illud dicit̄ idem. vnde Ambro. ibidem ait. Vt auaritiam tam rem periculosam esse diceret: Ydolatriā hanc nuncupauit: qua nullum pctm̄ maius. Ydolatria enim dei honorificentiam vsurꝑat: ⁊ vendicat creature: cum in noīe diuinitatis qd̄ solum conditiori competit: participare illi asserunt ei⁹ facturaꝫ. Auaritia autem hec iccirco equata est: qꝛ sil̄r ea que dei sunt sibi vsurpat ⁊ recōdit auarus: quodqꝫ vsibus oīum concessit cōmuniter auaritia denegat: qn̄ iccirco ꝯgregat apud se ne alij vtantur. Hec ille.

UVA. BHSC. IyR_229

Quapropter hodie in euangelio dicit dominus sathane promittenti sibi oia regna mūdi. Vade retro sathana. Scriptum est dñm deum tuum adorabis ⁊c. Solit deniq; carnalis homo filitudinem eoꝝ que in ags sunt. i. deliciis: iurta illud philip. 3. Quorum deus ventus est ⁊ glia in confusione ⁊c. vnde hodie dñs dicit diabolo suggerenti sibi delicias. Scriptum est deutero. 8. Non in solo pane viuit homo: sed in omni verbo qđ procedit ⁊c. Propter que oia Augu. li de vera religione. c. 15. ait. Non diligamus per carnis voluptatez corrumpere atq; corrumpi: ne ad miserabilem corruptionem dolorum tormētorumq; veniamus. Non diligamus certamina: ne qui talibus gaudent in potestate demur humiliandi: vincendi: ⁊ verberādi. Non diligamus visibilia spectacula: ne ab ipsa veritate aberrando ⁊ amando vmbras in tenebras proiiciamur. Sed potius ad illā supernam patriam perducamur: cum societate angelorum gaudentes ⁊ exaltantes in secula seculorum. Amen.

¶ Dominica ꝑma in q̄dragesima post prādium de superstitione obseruationū: planetarum: temporum: incantationum: ⁊ hutusmodi. Sermo. 23.

A omnibus exhibeamus nosmet ipsos sicut dei ministros. Scribuntur hec verba. 2. corinth. 6. ca. ⁊ in epistola occurrentis dominice. Cum hoc mane fratres carissimi quedam de euangelio perorauimus pulchre duxi in hoc meridiano: vt ita dixerim: sacratissimo nōnulla de epistola vestre deuotioni predicare. Non tamen ab incepto nostro proposito deuiantes: vestraz velim non latere caritatem: plerosq; esse q aut crassa quadam ignorantia que est cunctorum mater errorum laborantes: aut obstinatiōe quadam malicie sue sensum proprium sequētes superstitionibus quibusdam: ipso contēpto deo: diabolum vt ꝑfatum est venerantes ei se offerunt semetipsos immolātes per vana opera sua. Iccirco postq̄ in superioribꝰ sermonibus de ydolatria ⁊ diuinatione alternatis superstionis speciebus: tm̄ est singulariter ⁊ breuiter scriptum: in presenti ad eius perfectionem: que tunc fm phm adest: quādo rei nihil prorsus deest: de altera ipius specie varia. s. obseruatione describentes ac predicantes sequamur apostoli doctrinā in verbis ꝓpositis. Jn oibus exhibeamus nosmet ipsos sicut dei ministros: nō diabolī obseruationes ⁊ vanitates imitando. De quibus hoc ordine procedendum est. Primum dicitur de obseruatione planetarum ⁊ corpoꝝ celestium. Scōm de obseruatione incantationum: ⁊ suspensionum: ⁊ illusionum. Tertium de obseruatione temporum ⁊ occurrētium.

¶ Pars prima huius sermonis in qua declaratur quomodo obseruatio corporuz ⁊ celestium plerunq; est causa erroris ⁊ superstitionis.

Primo igitur in hoc fmone de obseruatione planetarum ⁊ corporuz celestiuz tractātes per quam qs et ꝓsidratione astroruz precognoscit vel prenūciat futuros euentus: que vocat astronomia sciendum q̄ isti tales influētias obseruātes plerunq; in magnum errorē superstitiōis incidunt. Nam Augu. libro de doctri. xp̄iana 26. q. 2. c. illud. sic dicit. Neq; ab hoc gnē superstitionis pernicioso errore segregandi sunt: q olim genetiliati ꝓpter nālium ꝓsideratiōes dierum: nunc aūt mathematici vocantur. Nam ⁊ ipsi q̄uis veram stellaꝝ positionez cum qua quisq; nascitur ꝓsequant ⁊ aliquādo perueſtigant: tamen q̄ cogentur inde vel actiones nostras: vel actionum euentū producere nimis errāt. Hec ille. Ad quoꝝ clariorem notitiam mouet dubium an ex impressione corpoꝝ celestiuz ⁊ luminarium causet in hoibꝰ diuersitas moꝝ: ⁊ an possint astronomi ex impressionibus ipsorum corpoꝝ celestium futura ꝓdicere. Nam dicunt ipsi q̄ Saturno domināte ferus ⁊ crudelis homo nascitur: dominante Marte nascit hō bellicosus: domināte Venere luxuriosus. Mercurio dominante eloquēs nascit. ⁊ sic de singulis. Queritur igitur vtrum necesse sit ita euenire: ficut aſtra minantur. Ad cuius dubij declarationem quattuor annotantur vz.

Primum dicitur cuidens confirmatio.

Secundum vigorosa oppositio. Tertium catholica respōsio. Quartum irrefragabu

UVA. BHSC. IyR_229

lis deiectio. ¶Quantum ad primus dico q̄ ex quattuor videtur verificari posse q̄ verus sit q̄ diuersitas morum ꝛ varietas euentuū causetur ex impressione corporum celestium

¶Primo ex textu euāgelij Mat.2.c. vbi habetur q̄ videntes stellam magi cognouerūt ortum regis. Si ergo xp̄s natus fuit sub cōstellatione quod apparet ex hui⁹ stelle apparitione: ergo multo fortius videtur q̄ alij regi ꝛ gubernari habeant sub stellaꝝ virtute.

¶Preterea confirmatur ex alio euangelij textu Jo.2.di. Nondum venit tempus meū siue hora mea. ꝛ Jo.8. Nemo apprehēdit eū q⁹ nondum venerat hora eius. Ex quib⁹ videtur q̄ regebatur ex ¶stellatione: ergo multo fortius ꝛ nos. Scōo ex textu phi in lib. de proprietatibus elementoꝝ: vbi dicit. q̄ regna vacua facta sunt: ꝛ terre depopulate propter ¶iunctionem duarum magnaꝝ stellaꝝ Jouis ꝛ Saturni. Sed hoc nō esset: nisi q̄ bella ꝛ lites hoium ex astris pendēt. Ergo p̄ ꝓpositum. Tertio hoc idem ex experientia sensibili. In mortibus.n. regum vt dicūt astronomi: apparet stella comata: ꝛ astronomi: ꝛ mathematici de multis regsiti p̄ astrologie iudicia multa pandūt vera. Hoc autē non esset: nisi mores ꝛ affectus hominuꝝ diſponerentur ſm veritatem stellarum. Ergo ꝛc. Quarto videt ratione euidente. Ad vniuersitatis ordinem spectat: ꝛ ad perfectionē regis: vt nihil casu fiat respectu diuine ꝓuidentie. Ergo si deus regit ignobilia per nobilia: inferiora per superiora: ꝛ corporalia per incorporalia: videtur q̄ nihil ex hijs inferioribus fiat: q̄ō a stellarum virtute ꝛ influētia non procedat. Et si hoc verum est: ergo ꝛc.

¶Quantum ad scm̄ quattuor opponenda sunt. ¶Primo opponitur fundamento scripture. Dicitur.n. deutero.4. Solem ꝛ Junaꝝ ꝛ vniuersa astra celi creauit deus in ministerio cunctis gentibus quc sub celo sunt. Sed quod creatum est in ministerium hominis: non predominatur ei in virtute ꝛ regimine. Aliter enim esset creatum ei in dominium: ꝛ non in ministerium. Si igit̄ astra sunt creata in ministerium: ergo ex eis non pendent principaliter mores hoium. Scōo hoc idē probatur auctoritate ¶Ptolemei di. q̄ sapiēs dominabitur astris. Sed hoc nō esset: si mores hoium causarentur ex impressionib⁹ stellarum. Ergo ꝛc. Tertio hoc probat̄ ostensiua ratione: quod ordinatum est recte: ſm huiusmodi non intendit nihil ad rectum. Sed celum cum suis sideribus a primo conditore rectissime ordinatum est. Ergo nunq̄ tendit nisi ad bonos mores. Ergo aut oēs homines habēt bonos mores: aut bonitas nō causatur ex positione fideꝝ: patetq̄ falsus eē per experientiam: q̄ plures sunt mali q̄ boni. Ergo ꝛc. Quarto hoc idem probatur rōne ducente ad impossibile. Si enim bonitas morum causatur ex positione fideꝝ: cum motus eorum sit naturalis ꝛ necessarius: diuersitas morum in hoibus est naturalis ꝛ necessaria. Ergo nec erit liberum arbitrium: nec valebit ¶silium: nec meritum erit: nec demeritū: nec laus: nec vituperius. Si ergo hoc est maximus impossibile est: q̄ dehonestat ꝛ detur pat totum vniuersum. Maxime impossibile est q̄ diuersitas morum causetur a positionibus stellarum siue siderum: ꝛ sic p̄ illa pars alteri p̄me contraria. ¶Quantum ad tertium est respōsio catholica oium theologoꝝ: ꝛ maxime. d. hoc. in. 2. di. 14. pte. 2. ar. 2. q. 3. q̄ mores hoium ꝛ euentus futuroꝝ a sideribus causari dupl̄r potest intelligi. Aut necessarie ꝛ sufficienter. Aut dispositiue ꝛ ꝓtingenter. Si primo modo dicatur non solum est falsum: sed hereticum: imo ꝛ diabolicū figmentum. ¶Primo q̄ repugnat xp̄iane religioni Scōo quia repugnat sensui. Tertio repugnat rōni. ¶Primo dico q̄ repugnat xp̄iane religioni dum est ꝓtra veritatē fidei ꝛ honestatem moꝝ. Veritas aūt fidei in hoc erroꝛe saluari non p̄t. Dum.n. ponit oia necessario a sideribus venire: tollit meritum ꝛ per consequens premium: tollit ꝛ gratiam: ꝛ per ¶sis ꝛ gl̄iam: q̄ tollit libertatē liberi arbitrij: dum ponit oia necessario venire. In q̄ dem libertate totus nē nostre bonoꝝ consistit: virtus: p̄mium: laus ꝛ omne bonum q⁹ non esset verum si necessario a ¶stellationibus fideꝝ ista venirēt. Honestas etiaꝫ morum p̄ hunc erroꝛē ꝓiudiciuꝫ patit. Quis.n. si hoc veꝝ est: vōt de malo reprehendi? Mullus. Immo licētia malefaciēdi sine reprehē sione ꝓcedit: duꝫ culpa peccātis in fidera refunditur: ꝛ hō ad colēduꝫ fidera incuruatur. Et iste est finis huius erroꝛis pessimi: q̄ ad ydolatriā ꝓducit. Et ideo est figmentū diaboli: q hoc maxime intendit q⁹ maxime reprehenditur. 26. q. 5. c. Non licet xp̄ianis te-

UVA. BHSC. IyR_229

nere traditiones gentilium ⁊ colere elemẽta aut lune: aut ſtellaꝝ curſus: ⁊ inanem ſignoꝝ fallaciam. Nec ibi. Scõo qz repugnat ſenſui: qz ſenſibili experientia in eadem ꝓſtellatione ꝓceptos ⁊ natos videmus diuerſificari in moribus ⁊ exercitijs: ⁊ cuentibus: ⁊ naturalibus ꝓpꝛietatibus. ⁊ illud manifeſte apparet in Jacob ⁊ Eſau: q ſimul fuerunt ꝓcepti ⁊ nati: ⁊ tñ in hijs oibus ſunt diuerſificati. Habetur etiã de hoc exẽpluꝫ Augu. in. ſ. de ciui. dei. c. 6. q arguit ꝓtra mathematicos de duobus geminis quos ipſe vidit. ſ. maſculo ⁊ feia di. Mouimus geminos diuerſi ſexus: ambo adhuc viuunt: ambo adhuc etate vigent: quoꝝm cum ſint inter ſe ſiles corporum ſpẽs ẽztum in diuerſo ſexu: põt inſtitutio ⁊ ꝓpoſito vite ita ſunt diſpares: vt ꝓter actus quos neceſſe eſt a virili diſtare femineos: q ille in officio comitis militat: ⁊ a ſua domo pene ſemp peregrinat: illa de ſolo patrio ⁊ de rure ꝓꝛio non recedit. Inſup qõ eſt incredibilius: ſi aſtralia fata credant: non autem miꝫ ſi voluntates hoium ⁊ dei munera cogitent: ille ꝓiugatus: illa virgo ſacra eſt. Ille numeroſam ꝓlem genuit: illa nec nu pſit. ⁊ infra. Quid. n. taꝫ ad corpus ptinet: ẽz corꝑis ſexus: ⁊ tñ ſub eadez poſitione fide rum diuerſi ſexus gemini ocipi potuerunt. Nec ille. Apparet etiã q in eadem ꝓſtellatione naſcitur filius regis ⁊ filius ruſtici: naſcitur hõ leo ⁊ aſinus femina ⁊ maſculus: q nec ꝓueniunt in moribus: nec in cuentibus: nec in nãlibus ꝓꝛietatibus: ⁊ hoc ipz ꝓbat Hgego⁹. in omelia epi. di. Fateri etiam mathematici ſolent: q quiſqs ſub aquarij ſigno naſcit: in hac vita piſcatõis miniſteriuꝫ ſortiatur. Piſcatores autez vt fertur getulia non habꝫ. Quis ergo dicet q nemo ſub hac ſtella aquarij naſcit: vbi piſcator minime habetur. Nec ille. Et ideo ꝓpter hanc ſenſibilem experientiam ocludit Augu. falſuꝫ aſſerere mathematicos in. ſ. de ciui. dei. c. 7. d. Wiende ſi ſoli hoies non autem oia que ſub celo ſunt: cõſtellationibus ſubiacent: cur alii eligunt dies accõmodatos ponẽdis arboribus: vel viribus: vel ſegetibus: alios dies pecoribus vel domandis: vel admittẽdis maribus: gbus equaꝫ vel boum ſetent armenta ꝛc̃. huiuſmodi. Si aũt ꝓpterea valent ad h dies electi: qz terrenis oibus corꝑib⁹ ſiue aiantibus: ꝛz diuerſitates tpaliuꝫ momẽtoꝝm ſidez poſitio dominat: cõſiderent ẽz inumerabilia ſub vno tpis pũcto vt naſcant vel moriant: vel inchoentur: ⁊ tam diuerſos ctus habeant: vt illas obſeruatiões cuiuis puero deridẽdas eſſe ꝑſuadeant. Quis. n. eſt tam excors: vt audeat dicere oẽs arbores: omnes herbas: oẽs beſtias: ſerpẽtes. aues: piſces: vermiculos: momenta naſcendi figillatim hꝛe diuerſa. Nec ille. Tertio repugnat recte rõi. Recta. n. ratio dictat q ſupioꝛa debent inferioꝛibus ꝓponi: nobilioꝛa ignobilioribus. Sz ſi vez eſſet q diuerſitas moꝝm cauſaret a ꝓſtellationibus fidez: ꝓponerent ignobilioꝛa nobilioꝛibus. ſ. aſtra boibus: ⁊ h eſt ꝓtra rõnem rectam. Qõ aũt homo ſit nobilioꝛ aſtris: ꝓ rõne. Maz nobilioꝛ eſt finis hijs que ſunt ad finez. 2. phi. Sz hõ eſt finis quodãmodo omniuꝫ. 2. phi. ⁊. 2. de aia. Maz oia terrena ⁊ celeſtia corꝑoꝛa ad vtilitatẽ noſtram facta ſunt. vnde ait Lactan. lib. de ira dei. c. 13. Omnia gbus ꝓ ſtat quicqd gnãt ex ſe mundus ad vtilitatem hoiꝫ accõmodata ſunt. vnde ⁊ Grego. ait. Vitam qppe hoiuꝫ ſolus q creauit ꝓditor adminiſtrat. Non. n. ꝓpter ſtellas homo: ſed ſtelle ꝓpter hoiez facte ſunt. Dico etiam eſſe ꝓtra rõnem: qz aut cuenit hoi. ſ. q conſtellatio in ſuo ortu exigit aut non. Si ſic: ergo fruſtra ſunt ꝓſtellatões obſeruande in actibus ſuis: cum ſm ꝑmam ꝓſtellationẽ neceſſe ſit ei bona vel mala cuenire. Si non in ꝑma ꝓſtellationc: ẽz pari ratione nec in ſequẽtibus: ergo nulle ſunt obſeruande. Et ſic iſte error repugnat ſenſui fidei ⁊ rationi. Hoc aũt tripler incõueniens qõ dictum eſt colligit ex verbis Dama. Greg. ⁊ Augu. Scõm igitur hunc modũ. ſ. hoium moꝛes: ⁊ euentus futuroꝝ: a ſtellis neceſſario ⁊ ſufficienter cauſari falſitas incurrit: ⁊ hereſis periculoſa. Si aũt ſcõo modo dicant mores hoium a diſpõnibus fidez variari diſpoſitiue ⁊ ꝓtingenter: ſic põt habere veritatem qz nec rationi: nec fidei repugnat. Planum eſt enim q diſpoſitio corꝑis varia multũ facit ad variationẽ affectionum ⁊ moꝝ aĩc. Anima. n. vt plurimum paſſiones corꝑis imitatur. vnde colerici ſunt iracundi: ſanguinei benigni: melancolici verecũdi: flegmatici pigri: tamen non eſt hoc neceſſario. Anima eniꝫ dñatur ſuo corꝑi: qñ adiuta eſt ꝑ gratiam. Multos. n. vidimus colericos: mãſuetos: melancolicos: benignos. Quoniam igit

UVA. BHSC. IyR_229

virtus corpoꝝ celestium operatur admixtionem ⁊ qualitatem complexionuꝫ: hinc est qꝫ per ꝺsequens operatur quodāmodo ad qualitatem morum: valde tamen de longinquo. Plus.n. facit ad qualitatem ꝺplexionis virtus nē inferioris. s. elementoꝝ: q̄ꝫ virtus siderum. Vnde Auga⁹ in. ſ. de ciui. dei. c. 2. in solutione cuiusdā questionis de duobus fratribus: qui simul infirmabantur ⁊ curabantur. vnde hoc esset magis ꝺmendat responsionē phifici: q̄ꝫ astronomi. Hyppocras. n. respondet qꝫ hoc erat ꝓpter similitudinem cōplexionis. ⁊ astronomus respondit qꝫ hoc erat ꝓpter identitatem ꝺstellationis. Adelius enim respōdit phisicus q causam reddit magis ꝓpriam: ⁊ magis ꝓpinquaꝫ. Ex p̄missis ergo ꝺcluditur p̄m doctrinā oium theologoꝝ: p̄sertim Bona. vbi supra. ⁊ Ricar. in eodem di. ⁊ Tho. 22. q. 95. ar. ſ. qꝫ ex consideratione coꝝpoꝝ celestium seu cōstellationum p̄t qs velle ꝓcognoscere tripler genus effectiuum.

Primo nāles qui disponi subdunt stellaꝝ ⁊ causantur ab eis: sicut ecclypsatio solis: siccitates pluuie: ⁊ huiusmodi. Et tales euētus ꝓcognoscē ⁊ ꝓnunciare ex ꝺsideratōe astroꝝ non est superstitiosum: sed ꝑtinet ad scientiā astrologie. Scōo effectus fortuitos: vt qꝫ aliqs fodiēdo debeat inuenire thesauꝝ: vel eundo debeat cadere lapis super eum: vel occidi morte violenta: ⁊ huiusmodi. Tales euentus ꝓcognoscere velle ⁊ ꝓnunciare ex ꝺsideratione cōstellationum: vanum est ⁊ superstitiosum: qꝝ virtus coꝝpoꝝ celestium cum sit naturalis: est determinata ad vnum effm̄ ꝓducendum. Illi aūt effectus p̄t euenire: ⁊ non euenire: ⁊ vt in paucioribus ⁊ raro eueniunt

Tertio effectus seu actus ꝓcedentes ex libero arbitrio hoīs ⁊ hos velle ꝓcognoscē certitudinaliter ex ꝺstellationibus superstitiosum est: qꝝ q̄ꝫ impressiones fideꝝ aliquaſ disponant ad varietatez moꝝ: non tm̄ disponūt necessaria dispōne ꝓxima ⁊ sufficiente: sed dispōne remota ⁊ ꝺtingente: ⁊ ꝺtrariuꝫ hoꝝ assererere est superstitiosum ⁊ hereticum: sicut ostensuꝫ est: ⁊ hoc ē ꝺtra suam volentes iniquitatem excusare. Maꝫ supbus dicit: Non possum aliter facere: qꝝ natꝰ sum sub tali planeta. ℣ supbe inique mentiris. Similr̄ aliꝰ dicit. Non possum ꝺtinere. ℣ porce luxurioſe. ℣ nefande sodomita. ℣ libidinosa feia. Infernus te expectat: in ignem eternum ma

nebis: qꝝ libere deum offendis: ⁊ sic in omnibus alijs ⁊ auaris ⁊ inuidis ⁊ gulosis respōdeas. Et sic optime p̄z planeqꝫ claret catholica vera ⁊ fidelis respōsio. ¶ Quantum ad quartum in hac ꝑte visa catholica responsione: opꝫ euidentem affirmationem destruere. Ad p̄mum argumentum quando dicitur qꝫ dōs natus fuit sub ꝺstellatione. dicenduꝫ qꝫ falsum est. Maꝫ stella illa q̄ magis apparuit nō fuit stella nālis sub cuius regione xp̄s nasceretur: vt p̄z euidenter in p̄mone de epiphania in p̄mōnario de pctis. vnde Augu. dicit contra Faustum. Non ex illis erat stellis q̄ ab initio creature itineꝝ suorum ordinē sub creationis lege custodiunt. Sed nouo virginis partui nouum sidus apparuit. Hec ille. Non valet igit̄ istud argumentū: qꝝ stella fuit nouiter creata: per cuius apparitionem diuina reuelatione illustrati venerunt ad adorandum xp̄m. Simlr̄ quando dicit̄ qꝫ xp̄s expectauit ꝺs in passione. Dicendum qꝫ nō expectauit ꝺs fatale: sed tempus adeo ꝓordinatuꝫ ⁊ figuris legalibus ꝓfignatum: ⁊ sic p̄z destructio p̄mi articuli. Ad secundū dicendum qꝫ illud verbum phi non tribuit fidelibus aliud q̄ꝫ quandaꝫ dispōnem ad tales effectus ex qbus bella generant̄. Ex cōmotione enim alicuius humoris p̄t aliqua affectio in anima excitari: quam tamen non est necessario ponere: qꝝ anima potest eam rep̄mere. Sed quia multi sunt insecutores passionuꝫ: ⁊ eis quibus possunt dominari seipos subijciunt. Hinc est qꝫ multi se subdunt impressionibus astroꝝ: ⁊ ideo frequenter astrologi vera dicunt: maxime circa hoies sequētes suas naturales inclinationes. Circa vero spūaliter viuentes ⁊ sapientes qui dominantur passionibus pauca p̄t vera predicē: immo sicut dictum est homo sapiens dominabitur astris. Ad tertium patet responsio ex dictis: qꝝ astrologi in affectibus nālibus possunt per artem veram predicere. Aliquādo certitudinaliter sicut exemplificatuꝫ est de ecclypsi solis ⁊ lune. Aliquando soluꝫ ꝓbabiliter sicut circa serenitates. tēpestates: ⁊ huiusmodi. In bijs vero que subsunt libero arbitrio frequēter ita dicunt falsa sicut vera: ⁊ si aliquando videntur vera dicere hoc fit vl casu: vel diabolico instinctu. Nam diabolus sicut dicit Augu. libenter se imiscet diuinationibus ⁊ huiusmodi. vnde in. ſ. de ciui. dei. c.

UVA. BHSC. IyR_229

7.idem ait. Bijs oibus ꝺ fideratis non immerito creditur: cum astrologi mirabilr multa vera respondent: occulto instinctu fieri spirituum non bonoꝝ: quorum cura est falsas ꝛ notias opiniones de astralibus satis inserē humanis mentibus atqꝫ firmare. Non etiā valet illud qꝺ obijcitur de stella comata: qꝛ prout significat mortem regis: non fit a natura: sed diuino iussu: vt dicit Dama. Si eiꝫ naturalr fit non videt magis ratio quare apareat i morte ꝓncipis: qꝫ rustici. Et ideo dicit ds Bona. qꝺ comata duꝫ non significat mortem ꝓncipis: sed solum qꝺ moriat in eius apparitiōe: aut si significat hoc fit diuino iussu q magis mortem eius ꝓnunciat: tuꝫ quia non est persona cois: tum qꝛ ex hoc frequenter pōt oriri perturbatio regni: in cuius custodia magis sollicitantur angeli: dum bonum cōmune ꝓponunt bono speciali. ¶ Ad quartum dicendum qꝺ quādo dicitur illud quod regitur pfecte subijcitur regenti: qꝺ veruꝫ est quando regens aligd regit per modū dominantis: non ꝑ modum ministrātis. vnde qꝛ humani actus regunt a diuina ꝓuidentia sicut a dominātc: nihil pōt euenire ꝓter ipi⁹ prouidentie intentionem ꝛ cognitōez: ꝛ nihil sic fit casu. Quia vero ab astris diriguntur solūmodo ꝑ modum ministerij: ideo nō oꝫ qꝺ oia subijciantur eis. Et sic ꝑz prima pars.

¶ Pars scꝺa hui⁹ ꝟmonis in qua tractat de obſuationib⁹ incantationū ꝛ ſupſtitōuꝫ.

Secundo in isto sermone tractandū est de obseruationibus incantationum ꝛ superstitionum que fiunt ad curandas infirmitates ꝛ huiusmodi: que ꝓhibentur in hoc ꝓcepto. vnde deutero. 18. dicitur. Nō sit maleficus nec incantator. ꝛ Augu. li. de doctrina xp̄iana. 26. q. 2. c. illud. sic dicit. Ad hoc genus superstitionum pertinent omnes ligature atqꝫ remedia: que medicoꝝ quoqꝫ disciplina ꝺemnat: siue imprecationibus: siue qbusdam notis quas caracteres vocant: siue in quibuscunqꝫ rebus suspendēdis atqꝫ ligandis: vel resaldandis quodāmodo: non ad temperationez corporꝫ: sed ad quasdam significationes: aut occultas: aut manifestas: q enumerationi noie phificaꝫ vocāt: cā .s. excusatōis: vt q̄si non supstitōez implicare ſꝫ nē ꝓdesse videant. Hec ille. Ad quoꝫ declarationē tria notāda sunt. Primū erit de incantatōib⁹. Scōꝫ de illusionib⁹. Tertiū de suspēsionib⁹. ¶ Quātuꝫ ad ꝑmuꝫ de incantationib⁹: est sciēduꝫ ꝙ Tho. 2.2.q.96.ar.2.qꝺ in his q̄ fiunt ad aliqs effect⁹ inducēdos corporales: ꝺ fiderandum est si ista hūt vel putāt habere virtutez nāleꝫ ad ꝓducēduꝫ istos effectus: Tunc erit licitū ꝛ non supstitiosum vti talibus causis: puta si quis teneat sup se iaspidem ꝓ restrictōe sanguinis: ꝛ huiusmōi. Si aūt non videtur qꝺ illa pñt nāliter causare tales effectus: sed per inuentōez aliquarū chartaꝝ: vel noium ignotorum: vel alicui⁹ vane obseruantie expectetur: iste effectus vani⁹ ꝛ supstitiosus erit ꝟm ꝓdictum Augu. verbum. Prohibent igitur incantationes que fiunt: aliquādo verbis ex ꝓesse malis: aliquādo inutilibus ꝛ vanis verbis: aliquando verbis apparentibus bonis dei vel sanctorum. Sed in istis plurimum permiscetur aliqua perniciosa superstitio: sicut in melle venenuꝫ vꝫ aliqui caracteres seu ignota demonuꝫ nomina: seu obseruatio locorum: seu temporuꝫ vel aliquid huiusmodi per deceptionē diaboli: vt bijs obseruantijs occupati curiosiores fiant homines: ꝛ sic multipliciter implicētur: ꝟm Augu. 26. q. 7. c. illud. Colligere tamē herbam medicinalem cum symbolo vel oratōe dominica ex deuotione sine alijs superstitiōnibus: ꝛ eis vti non reꝓbatur: vt. 26. q. 5. ca. non liceat. ꝟm Raynal. De incantationib⁹ dicit Ꝟ Ꝟ. qꝺ si nil superstitiosuꝫ dant vel docent vel faciunt: sed tantuꝫ vtunt licite precibus ꝛ admirationibus: sicut per passionem xp̄i ꝛ crucem ꝛ huiusmodi: credo qꝺ non peccent mortalr: nisi hoc fecerit post ꝓhibitōem ab eccl̄ia eis factam. Sꝫ credo ꝓhibendos esse viros ꝛ feminas a talibus: qꝛ multa inutilia ꝛ superstitiosa solent admiscere. Nam inueni quendam religiosum in quodam castello dantem hostiam triptitam: in vna particularum scribentez: xp̄s mortuus est. In altera: xp̄s sepult⁹ est. In alia vero: xp̄s resurrexit: ad expellendas febres: alternatiꝫ sumēdo eas in mane cum tribus pater noster: q̄i xp̄s non habeat potentiā alr: nisi per huiusmodi obseruationem. ꝺ pernicioſa ꝛ diabolica deceptio: sub specie boni quot abuntur oleo sancto: quot aqua baptismali: quot ossibus mortuorum: quot ligno crucis: cum quibus miscent nomina demonum: ꝛ ita decepti sub pretextu reliquiarum: demones venerantur ꝛ adorant. Quidaꝫ insuper alij ad re

UVA. BHSC. IyR_229

stringendum cruorem a quocunqz vulnere effluentem: hoc versiculo vtuntur dicentes. Longino feri christo dal lato dextro: sangue ⁊ aqua ando per lasta: disse christo basta. Quod nusq̃ reperit. s. q̃ xp̃s dixerit hec verba: cum quando eum vulnerauit: iam mortuus esset. Ecce q̃ diabolicum ⁊ hereticuz est q̃ tollit xp̃m non vere fuisse mortuuz. Iccirco dicit Tho. Orare super infirmos non est omnibus permittendum: propter multa sup̃stitiosa que solent rustici ⁊ mulieres orationibus iungere. Et ideo valde erroneum est q̃ alique orationes psalmi vel alia verba habeant specialem virtutem aliter q̃ q̃ ab ecclesia ordinatū est: qua de re dicit Tho. q̃ si habeatur respectus precise ad verba sacra ⁊ virtutem diuinam non erit illicitum incantare serpentes ⁊ alia animalia: dūmodo nō imisceantur aliquevane obseruationes. Nā tales illicituz reddunt. Qd̃ si forte queratur an imagines astronomie sortiantur effm̃ aliquem ex impressione celestiuz corpoꝝ: respōdetur ꝟm Tho. in responsione scd̃i articuli: supra. q̃ virtutes naturales corpoꝝ naturalium sequuntur reruz formas substantiales: quas sortiuntur ex impressione celestium corporum ex quibus habent quasdam virtutes actiuas. Sed forme corporum artificialium procedunt ex operatione artificis: ⁊ cum nō aliud sit q̃ compositio ordo ⁊ figura: vt dicit 2. phisi. non possunt habere naturalem virtutem ad agendum ex impressione celestiū corporum: nisi solum ꝟm materiam naturalem ⁊ ꝟm Augusti. 10. de ciuitate dei. Imagines quas astronomicas vocant: ex operatōe demonum habent effectum. Cuius signum est quia necesse est eis inscribi quosdam caracteres: qui naturales ad nihil operantur: ⁊ in h̃ distant astronomice imagines a nigromanticis: q̃ in nigromanticis fiunt expresse inuocationes demonum ⁊ pacta: sed in alijs imaginibus sunt quedam tacita pacta per quedam figurarum seu caracterum signa: ⁊ sic patet quid dicendum de incantionibus.

¶ Quantum ad secundum de obseruantia suspensionum. s. chartarum ⁊ huiusmodi ꝟm Tho. sciendum est. 2. 2. q. 96. arti. 4. q̃ cauendum est ne quid horum in eis reperiatur. s.

Primo vt non sit in eis aliquid pertinēs ad inuocationem demonuz: quia sic esset superstitiosum. Secundo ne si habeat nomina ignota: sub illis lateat aliquid illicitum.

Tertio ne quid falsitatis contineat: quia sic eius effectus nō posset expectari adeo: quia non est testis falsitatis: sz a diabolo. Quarto notandum est: ne cum verbis sacris contineat aliqua vana: puta caracteres scriptos: ⁊ huiusmodi signa preter signum crucis.

Quinto vt spes non ponatur in modo scribendi: aut ligandi: puta q̃ scribatur in charta virgine: vel in ortu solis: vel ieiuno stomacho: vel dum legitur euangelium: vel ligari cum tot filis: vel appendi per hominem virginem: vel q̃ nullus debet videri: ⁊ huiusmodi vanitatibus: que ad dei reuerentiam non pertinent: quia illicita essent ⁊ superstitiosa: vt patet ex predictis Augu. verbis. 76. q. 2. c. illud. ⁊. q. 5. Non licet portare nisi simbolum ⁊ orationem dominicam: ⁊ hoc sine aliqua superstitione modis predictis. vnde V. V. dicit qd̃ illa breuia que continent huiusmodi si quis portauerit in igne vel aqua vel non morietur mōte subitanea vel consequetur tale bonuz ⁊c̃. Talia non sunt portanda: sed reprobanda sunt: ⁊ peccant facientes: portātes vtentes: consulentes: credentes: ac vendētes vnde propter hoc dicit Gregorius. 26. q. 5. Si quis ariolos aut incātatores obseruauerit: aut philaterijs vsus fuerit: anathema sit. Philaterie enim dicuntur cedule. Naz frater noster Jacobus de marchia reppit quendam armigerum habentem breue: propter quod confidebat nunq̃ posse male mori: a fratre Jacobo interrogatus vnde hoc hūisset: respondit q̃ quidam suus famulus habebat qui fuit suspensus. Cui senior subridēs dicit. O pauper homo si non profuit famulo tuo: quomodo proderit tibi. Qui cōfusus q̃ primum illud lacerauit. Vana g̊ hec sunt omnia: nec ab aliquo alio efficaciam habentia: nisi a diabolo vt patebit in sermone sequenti. Est tamen aduertendum q̃ hij q̃ vtūtur talibus breuibus ⁊ predictis superstitionibus ⁊ incantionibus: ⁊ si excusentur a peccato mortali cum ista faciunt: simpliciter credentes esse licita cum ibi non appareat manifeste inuocatio demonum vel pactio cum demone: vel adoratio creature: nec vnq̃ audierint esse prohibita: tamen illi qui audierunt a predicatoribus ⁊ cōfessoribus esse illicita non videntur posse excusari a mortali peccato; cum sint contra reuerentiam diui-

UVA. BHSC. IyR_229

ni cultus:ꝛ faciant scienter. ꝛ idem est,de cō silentibus ꝛ permittentibus:quorum interest prohibere .2.q.prima notum sit. Super omnia sciendum ſm Thomā. vbi supra in rūsione tertij argu. q̄ portare religas si fiat ex deuotione sanctoꝝ ꝛ silr nomen Jesu xpi ex deuotione filij dei in q̄bus hñt fiduciā nō adiuncta aliqua vanitate licitū est de se. Sz si addatur aliqua obseruantia vt q̄ vas sit triangulare:ꝛ alia que dicta sunt hmōi superstitiosum erit ꝛ malum.Caute insup in his ē ambulandū:q̄ multe fiunt deceptiōes sub p̄ tertu deuotionis.Mam quedā dña nomine Joāna laborans febre quartana accepit a q̄dam breue huius tenoris. Madona zoana dala febre quartana Dio ve mandi lo mal anno ꝛ la mala septimana.Mā quidā frater nostr cum eius esset cōfessor apperiens hoc breue hanc deceptionē reperit. Silr ꝛ frater Vincentius socius sancti Bernardini inuenit quoddaz breue huius tenoris. Doliate il capo che doler te sole: Dolia a te ꝛ achi ben te vole: Dogliate li occhij ꝛ doliate li denti: Doliate il corpo in fieme cō lo vētre: Vane al mare ꝛ fati incantare: Che cento diauoli te possiano portare.Ecce ergo quāta est deceptio.Nulla equidem alia virtus reperitur in eis.patet ergo q̄ dicendū est de superstitione suspensionum. ¶.Quātum ad tertium in hac parte.s.de obseruatione illusionū qua obseruatione quedā mulieres decipiuntur ꝛ illudunt q̄ asserūt se cū diana vel herodiade nocturno tpe equitare ꝛ se i alias creaturas transformare: que ideo vulgariter dicuntur strege.Mam hmōi valde detestant p̄ociliū aglianū.26.q.5.c.epi eoz.vbi dicit. Quedaz scelerate mulieres post satban conuerse demonum illusionibus ꝛ fantasmatib⁹ seducte credunt ꝛ p̄fitent cū diana hozis nocturnis dea paganoꝝ:vel cum herodiade ꝛ inumera multitudine mulieꝝ eqtare supra quasdā bestias ꝛ multa terraꝝ spacia in tempestc nocti silentio ptransire.Cuius iussionibus obedire velut dñe ꝛ certis noctibus ad eius seruitiuz euocari.Sed vtinā hc sole in p̄fidia sua p̄rsisterent.Mā ꝛ inumerabilis multitudo hac falsa opinione decepta.ꝟ vera esse credūt:ꝛ credendo a recta via deuiant ꝛ erroribus paganoꝝ inuoluūt:cū aliqd diuinitatis vel numinis extra vnū arbitrant deum.Quapropter sacerdotes p̄ ecclesias sibi cōmissas pp̄lo dei omni instantia predicare debēt vt nouerint hec oia falsa esse ꝛ non a diuino sed a maligno spiritu talia fantasmata irrogari:ꝛ ita dicit. Quisqs credit posse fieri aliquā creaturam aut in melius aut in deterius imutari: aut transferri in aliam spēm vel aliam similitudinem:nisi ab ipo creatore:qui omnia fecit per quem oia facta sunt:pculdubio infidelis est ꝛ pagano deterioꝝ.hec ibi.Notanduz ſm glo.xx.in predicto cap.q̄ postq̄ quis predicta audiuit ꝛ credit ꝛ pertinaciter asserit mortaliꝝ peccat:q̄ hec per demones fiere ꝛ simulare fiunt.Mam in vitis patrū legit q̄ ad beatum Machariū discipulū sancti Antonij e vicinio opido quedam puella adducta fuit q̄ oculis hominū p̄sus equa:ꝛ non femina videbatur:q̄ per magicas artes factū erat. Illi a viro sancto percunctati qd vellent virginis parentes.Riderūt equa ista q̄z vident oculi tui filia nra fuit.Sed scelesti hoies per artes magicas in hoc aial verterūt. Velis igit ob secramus p̄o ea dñm exorare vt illam ad id q̄ fuit redeat:at vir sanct⁹ ait. Ego hāc quā oñditis puellam video nihil pecoris in se habentem.hoc aūt q̄ dicitis nō est in eius coꝝpore:sed est in oculis intuentiū. Fantasie enī demonū sunt ista:non veritas rex. Et cū sit fudissent oratione ois fallacia demonis cessauit:ꝛ sicut erat virgo ab oibus videbat. Est aūt aduertendū q̄ illusio aliqñ per fassinationem fit de qua dicit per aplm Gal.3.Quis vos fasinauit veritati non obedire. vbi glo. dicit.q̄ dupl̄r dicit fassinari. Vno modo ponitur p̄o ludificare cū.s.arte magica perstringunt oculi vt aliter res videat q̄z sit vt crem plificatum est.Alio modo alicuius oculo respici ꝛ inde ledi.Sunt enim quidam oculos vrentes hñtes:qui respiciendo parvulos ledunt:ita vt cibū e stomacho eiciāt nauseā patiantur.Et hoc ſm nāz est possibile. Anima enim vehementer affecta imutat oculū:oculus imutatus imutat acrem:aer imutat⁹ immutat tenellaz pueri carnē:ꝛ sic ledit vt cibū cuomat. ¶Primo modo in faciente mortale est in patiente non. Scōo mō in agēte peccatū non est ex quo est nāle:nisi fieret ad nocendū.Mō tñ facienda est aliqua incantatio vel supstitio ad hoc remouendū vt mulierculc solent.Et sic patet quid dicendū de illusionibus:patetq̄ scōa pars huius sermonis.

UVA. BHSC. IyR_229

¶Pars tertia huius sermonis in qua tractatur de superstitione obseruationis temporum ⁊ aliorum occurrentium.

Tertio in hoc sermone tractandus est de obseruatione aliox occurrentium circa que tria ꝓsideranda sunt:vz. ¶Primo de obseruatione tempox ⁊ diex. Scdo de obseruatõe ieiunioꝝ ⁊ oꝛationuꝫ. Tertio de obseructiõe luctꝰ rristitiaꝝ ⁊ foꝛtuitoꝝ. ¶Quãtum ad ꝑmum de obseruatione diex ⁊ tempox. Sciendũ ꝙ si obseruetur tempus vel dies ad aliquid faciendũ vel dimittendum.puta ex causa nãli cauet sibi a sumptione medicine:vel minutiõe sanguinis in fine lunaris.arbores incidit vel plantat ꝯz dispositionẽ que multũ opaꝫ in ista inferiora talis obseruatio non est superstitiosa nec illicita. Sed si non mouet ab aliqua nãli causa: sed aliqua falsa opiniõe.s.quia putat aliquos dies foꝛtunatos ⁊ aliquos infoꝛtunatos superstitiosum est ⁊ friuoluꝫ:vt si quis vtiꝫ herbis collectis in mane ascẽsionis:vel balneat se in nocte Jo.baptiste:vel in kl̃ non vult aliquid dare.hec omnia talia sũt vana. Vnde Aug. 26.q.6.c.non obseruetis.dicit. Non obseruetis dies qui dicũt egyptiaci aut kl̃as Januarij:in quibus cantilene quedaꝫ ⁊ comessationes: ⁊ adinuicem dona donant:quasi in ꝑncipio ãni boni fati augurio:aut aliquot menses aut tempoꝛa aut dies ⁊ ãnos:aut lune soliscꝫ cursus:quia qui ⁊ has ⁊ quascũqꝫ diuinationes:aut fata:aut auguria obseruat: aut attendit:aut cõsentit obseruãtibꝰ. Inutiliter ⁊ sine causa ⁊ magis ad sui dãnationẽ cẽꝫ ad salutẽ tendit.hec ibi. Et ibidez.c.non lꝫ dicit. Non licet iniquas obseruatiões agere kl̃ax ⁊ ociis vacare:neqꝫ lauro aut viriditate arboꝝ cingere domos. Omnis cni hec obseruatio paganox est.⁊.c.sequenti idez habet Dies egyptiaci vt refert Nico.de lira dicũt Vel quia illis diebus percussa fuit egyptus: vel quia tales dies egyptij inuenerũt: cauendos tãꝫ infaustos.⁊ sic patet ꝑmũ i hac ꝑte ¶Quãtum ad scdm.s.de obseruatione oꝛationum ⁊ ieiunioꝝ que a quibusdam exercẽt ⁊ obseruantur in arte notoria:ad sciam ⁊ memoriam acquirendam. Sciendus ꝟm Tho. 2.2.q.96.ar.3.ꝙ hmõi obseruantia illicita est ⁊ inefficax. ¶Primo enim est illicita: qꝛ vtiꝫ quibusdam ad sciam acquirendã que nõ habent ꝟm se virtutem causandi sciam:sicut in inspectione quarũdam figurarũ:⁊ ꝓlatione quoꝝdam verboꝝ ignotoꝝ:⁊ hmõi alijs Et ideo hmõi ars non vtitur his vt causis: sed vt signis:non aũt vt signis diuinitus institutis:sicut sunt sacramentalia signa: vnde relinquiꝫ ꝙ sint superuacua signa:⁊ per ꝺ̃s pertinentia ad pacta cum demonibus.Jdeo ars notoria penitus sic fugienda est ⁊ relinquenda a xp̃iano:ac repudiãda sicut alie nugatorie artes ⁊ superstitiose:ꝟm Aug.26.q.2. c.illud:quia ẽ mortale peccatũ. Nam Deus iã habetur. Non inueniaꝫ in te qui querat a mortuis veritatem.ꝙ ideo ꝓhibetur ꝟm glo. quia hmõi inquisitõ nititur auxilio demonũ Sed per obseruantias artis notoꝛie ingriꝫ cognitio veritatis per quedam pacta signoꝝ cum demonibus:vt dictum est:ergo vti arte notoria est illicitum. ¶Scdo ars notoria est inefficax ad acquirendã sciam.Cuius ratio ẽ quia per hmõi artem cum non attendaꝫ acquisitio scientie per modũ homini generalem.s. adinueniendo vel adiscendo :cõsequens ẽ ꝙ ille effectus expectetur a deo vel a diabolo. Non põt dici ꝙ a deo expectet; quia ⁊si aliquibus dedeꝛit scientiam ⁊ sapientiam per infusionem:vt Salomoni.3.Reg.3. Et aplis vt dicitur Luc.21. Ego dabo vobis os ⁊ sapientiam ⁊c. Non tñ sicut hoc ex tali obseruatione:nec quibuscũqꝫ ꝟm arbitriũ spũs sci ꝟm illd̃.1.cor.12.Q patur ꝫ omnia vnus atqꝫ idem spiritꝰ diuidens singulis ꝓut vult. Nõ insuper dici põt ꝙ hmõi effectus expectetur a diabolo: quia ad cũ non ꝑtinet illuminare intellectum:⁊ ideo nullus vnq̃ a demone scientiam acquisiuit. Qd̃ ctiã videt dicẽ ¶Porfirius vt refert Aug.10. de ciui.dei. ¶Possunt tñ demones hoibus loquẽtes exꝑmere aliqua sciaꝫ documẽta: sed hoc non acquiriꝫ ꝑ artem notoriam. Nec inuestigatiõe aũt rerum perditarum per inspectionẽ astrolabij cuius dicant aliqui esse licitum dũmodo fiat absq̃ superstitione aliq̃: tñ Vincen. Hosti. & Oſ. dicunt simpliciter illicitum ⁊ nũq̃ esse licitũ. Et sic patet scdm in hac parte. ¶Quantum ad tertium in hac parte de obseruatione aliquoꝝ occurrentium ad cuitandum infoꝛtunium ⁊ consequendam felicitatem. Sciẽdus ꝟm Tho.vbi supꝝ ar.3.ꝙ homines huiusmõi obseruatiões attendũt non vt quasdã cãs :sz vt quedam signa futuroꝝ cuentuum bonoꝝ

UVA. BHSC. IyR_229

vel maloꝝ. Non autem obseruantur sicut si gna a deo tradita cum nō sint introducta ex auctoritate diuina: sed magis ex humana vanitate cooperante demonum malicia: qui vt dictum est nituntur hominū animos hmōi implicare. Et ideo manifestum est oēs hmōi obseruationes eē superstitiosas ⁊ illicitas. vñ 26.q.j.c.illō. vñ Aug. dicit. Sic sunt in aures in summo singulariū aurium: aut destructio num ossibus ansule in digitis: aut cum dicit tibi singlutiēn vt dextra manu pollicem teneas: his adiungūt millia mala imanissima rum obseruationū: si membrū aliquod salierit se iunctis ambulantib⁹ amicis lapis aut puer medius interuenerit. hinc etiam sūt illa limen calcare cum ante domū suam transit: redire ad lectuz. Si quis dum se calciat ster nutauerit. Redire ad domū si ꝓcidens offe derit: vel si vestis a sorcibus rodatur. hec ibi Ad predicta etiam sunt multa exēplificatiua que fiunt hodie. Alij enim nouc lune dum p̄ mū viderint radios dicunt adorātes. Salue sancta luna. Alij in suis incantationibus ar borcs salutant dicūt. Salue sancta sambuce ⁊ similia. Mōnulli carbones natiuis dñi suspendunt in vincis vel alibi ad expulsionem grandinis. Quidam tempore grauidatiōis sue vroris: nolunt ignem concedere ꝓximo suo. Pleriqz alij nolūt q̄ mulier grauida te neat filios suos ad baptismuz. Alij obseruāt multa superstitiosa in introitu domoꝝ vel in nuptijs seu dum vroꝝ ducitur. Quidam etiā clerici lugubribus vestibus altaria induūt vt consueta luminaria extinguūt ⁊ hmōi: que si faciant ad humiliationē ⁊ deuotionē: nō est prohibitū: vt pater. 26.q.5.c. Quicūqz. Si aūt faciant ad imprecandum alicui mandatum: peccant mortaliter. Similiter qui dicūt vel dicere faciunt missas per requiem eternam vt persona viua moriatur. Abstineamus ergo frēs ab his vanis ⁊ superstitiosis: seruiamusqz deo nostro optimi: qui solus potens omnez gratiam abundare facere in nobis: ⁊ gloriaz in futuro seculo. Amen.

¶ Feria scōa post p̄mam dominicā in quadragesima de permissione: remediatione: et punitione superstitionum. Sermo. 24.

Ascam illas

p in iudicio ⁊ iustitia. Scribū tur hec verba Ezech. 34.c. ⁊ in pphia hodierna. Et si in Christo fratres carissimi plurima in superioribus iam dicta sūt de superstitionibus p̄ deī precepto aduersantibus ⁊ inumerabiles (vt ita loquar) ad eterne dā nationis cumulum hominum animas trahentibus. Attamen quia clare compertum est ex precedentibus q̄ omnia ista superuacua sunt: ⁊ operatione ipsoꝝ demonum fiunt ne pusilli ⁊ ignorantes in maius incidant periculum criminis: ipsum nomē domini blasphemantes: cur vz istam potentiam diabolo in perniciem animaꝝ nostrarum dominus ipse concesserit asserentes ⁊ condēnantes. Placuit isto in sermone ad euacuationem perfectam demonum deceptionum ad clariorem intelligentiam quedam alia de superstitionibus adducere vel addicere. Iccirco p̄ fata assumpsi verba dñi p Ezech. dicta. s. pascam illas. i. animas omni suauitate: que nō abierunt post iniquitates istas. s. superstitionum in iudicio. i. i die iudicij: ⁊ iustitia dans vnicuiqz ſm opera sua. Tria igitur in presentiaruz de superstitionibus videamus. q̄z

Primum dicitur permissiua possessio.

Scōm vero fructuosa remediatio.

Tertium autem grauissima punitio.

¶ Pars p̄ma huius sermonis in qua declaratur quātam potentiam habeant demones obsedendi ⁊ malefaciendi: ⁊ quare deus permittit.

Primo igitur in isto sermone ad vi-
p dendum qūo iste superstitiones operatione demonum fiunt: ⁊ vnde hāc potestatem assumant tria notanda sunt.

Primum quorum dicitur possessio.

Scōm malefiiatio. Tertiū aūt pmissio.

¶ Quātum ad p̄mum in hac parte considerandum qō dicitur possessio. Sciendum est ſm dñm Bonauē. in. 2. dist. 8. parte. 2. ar. j. q. j. q̄ demones possunt humana corpora habitare ⁊ possidere: sicut innuit textus euangelicus Matth. 8. Et. 12. ⁊ Luc. 8. ⁊ xj. vbi habet q̄ Jesus erat eiciens demoniuz ⁊ illud erat mutū. Cuius ratio tripler assignatur. Pria quarum dicitur ratio spiritualis nature: ga sicut dicit. Aug. lib. de diuinatione demonū

UVA. BHSC. IyR_229

Ipsi demones per naturam sue subtilitatis idest spiritualitatis possunt quecũqz corpora penetrare: ⁊ in eis sine aliquo obstaculo ⁊ impedimento subsistere. Ratione vero sue potestatis possunt ea corpora in quibus sunt cõmouere ⁊ conturbare. Ideo quãtum est de potestate eorum ⁊ subtilitate nature possunt corpora humana intrare que ⁊ ꝑturbare pñt nihil a superiori virtute ꝓhibeantur. Scda ratio dicitur corporalis resistẽtie: quia nulluz corpus potest prebere obstaculũ spiritui: ergo cum demones spiritus sint nullum corpus ẽ eis obstaculum: ergo sicut lumen penetrat aerem vsqz ad ꝓfundum ⁊ ibidem manet: sic spiritus demoniacus corpus humanum subintrare potest per totum: ergo nisi expellatur a virtute videtur ꝙ ibi possit habitare.

Tertia ratio dicitur multiplicis experiẽtie: quia vt dictum est ex euãgelio: ⁊ etiam quottidie reperitur ꝙ multi a demonibus obsidẽtur. Tunc sic aut hoc est: qꝛ habent in eis demones effectũ: aut quia in eis sunt ꝟm substantiam. Si quia in eis habent effectũ: ergo omnes peccatores obsessi essent a diabolo ꝙ falsum est: igitur a sufficienti diuisione: quia sunt in eis ꝟm substantiam obsessi dicuntur. ꝙ si forte dicatur glo. super illd̃ Abac. 2. dñs in loco sancto suo sic dicit. Simulacris assistere potest imundus spiritus: intrinsecus eẽ non potest. Et Beda super illud Act. 5. Cur tentauit Sathanas cor tuum: sic dicit. Implet Sathanas cor alicuius: non quidem ingrediens in eum nec in sensu eius: ergo non videtur ꝙ demon ingrediatur ꝟz substantiã corpus alicuius hominis. Ad hoc respondet ꝟm Bona. ꝙ esse intrinsecus in aliq̃ põt esse dupliciter. Aut sicut contentum respectu continentis: vt aqua respectu vasis: Et sic demõ potest esse intrinsecus i simulacris. Alio mõ esse intrinsec⁹ dicitur aliqd ꝙ influit i initia rei ñ influendo cõseruat ⁊ perficit: ⁊ hoc mõ congruit demoni: nec respectu simulacri: nec respectu hominis: ⁊ sic intelligitur ꝑma glo. Alia vero glo. Bede non loquitur de ingressu in hominem qui attenditur ex parte corporis: sed qui attenditur ex parte spiritus rationalis. Et sic tñ sciendum ꝙ multi fingunt false se a diabolo vexari ⁊ oppressos fatuitate quadam propter maliciam: vel propter amorem carnalem: sicut consueuerunt mulieres. Refert enim quidam ex fratribus nõstris. A parentibus sibi quandã puellã fuisse presentatam vt eam signo crucis signaret. Existimabant enim eam a demonio vexari q̃z cũ fuisset allocutus reperit eã philo captaz amore cuiusdam iuuenis. Nõ igitur de leui assentiendum est: quia sub hac specie multe fiunt deceptiones. ¶ Quantum ad scd̃m in hac parte considerandum qd̃ dicitur maleficiatio. Sciendum ꝙ quedam alie incantationes fiunt operatione demonum ad nocumẽtum hominum: vt ꝙ aliquis consumat̃ paulatim: vel ꝙ non possit vxorem cognoscere: ⁊ hmõi. Et he incantationes dicuntur maleficia: de quibus. 26. q. 5. c. nec mirũ. Dic̃ Aug. Magi sunt qui vulgo malefici ob facinoruz magnitudinem nucupantur. hi sunt qui permissu dei electa concutiunt: hominum ꝑturbant mentes minus confidentiuz in deo: ac sine vllo veneni haustu violentia tñ carnis interimũt homines. Vnde Lucanus. Mẽs hausti nulla sanie polluta veneni incantata perijt. Demonibus enim accitis audẽt ventilare: vt quousqz suos perimant malis artibus inimicos. hi etiam sanguine vtuntur: ⁊ victimis sepe contingunt corpora mortuorũ. Tales mortaliter ⁊ grauissime peccant: ⁊ ꝟm leges ⁊ canones atrocissime puniũt̃ vt infra patebit. ¶ Quãtum ad tertium in hac parte considerandum qd̃ dicitur permissio. Sciendum ꝟm Bonauẽ. vbi supra in corpore. q. ꝙ deus permittit illa demonibus facere: ꝟz sententiam diui Hieronymi. Aut ad sue glorie ostensionem: Aut ad peccati punitionem: aut ad peccantis correctionem: aut ad nostram eruditionem. Sed ex qua causa determinate permittat hoc latet humanam industriam: propter quod occulta sunt dei iudicia: hoc tñ planum est non esse iniusta: ideo non sine cãtalia permittit. vnde Aug. lib. de ciui. dei trãsumptiue vero. 26. q. 5. c. nec mirum cõfirmat ista diffusius apperiẽs ⁊ dicit. Hec potestas ideo datur imundis spiritibus: vt peruersos sibi aptent: hoc est prauos homines seducant illos. s. qui spernunt veritatem ⁊ credunt mẽdacio. Et iuxta Pauli sniam. 2. Thi. 4. sanã doctrinã non ferent: sed ad sua desideria coaceruabunt sibi magistros. p. au. ⁊ a. ver. qdẽ au. auer. ad fa. aut cõuer. onerati varijs peccatis ducentur varijs desiderijs semper discẽ-

UVA. BHSC. IyR_229

tes ⁊ nūq̄ ad veritatem scientie perueniētes Quēadmoduz aūt iamnes ⁊ mambres restiterunt Moysi. Ita ⁊ isti resistunt veritati homines corrupti: mente reprobi circa fidez: sed vltra non perficiēt. Insipientia eoꝝ manifesta erit oibus sicut ⁊ istoꝝ fuit. Nec ideo quisq̄ credere dz quoslibet magicis artibus aliqd facere posse sine permissu dei: q omnia que fiunt: aut iusto dei iudicio facit: aut ꝑmissu suo ita fieri sinit. Hec ibi ⁊ infra. Si autē qlibet opponat aut dicat. Quomodo vel qñ eueniunt aliquādo q̄ illi diuini p̄dicunt futura: aut quomō pñt egris p̄bere medelaz: aut sanis remittere egritudinē: si aliqd ꝓprie virtutis ac ptātis non hēant: hoc a nobis recipiant respōsum: ꝙ ideo quisqz non dz eis credere: qꝛ aliquando eueniūt que p̄dicunt: aut sanare vident̄ languidos vel ledere sanos: qꝛ hoc ꝑmissu dei fit: vt ipsi q hoc audiūt vel vident: ꝓbentur ⁊ appareat quali fide sint vel deuotione erga deum: sicut in deutero. legit̄. Moyses ex verbo dñi ppl̄o dei ita p̄cepisse dicit̄. Si surrexerit in medio tui ꝓpha: aut q dixerit somniū se vidisse: ⁊ predixerit signum atqz portentū: ⁊ euenerit qd̄ locutus est: ⁊ dixerit tibi. eamus ⁊ sequamur deos alienos: quos ignoras: ⁊ seruiamus eis: non audies verba ꝓphete aut somniatoris: qꝛ tētat vos dñs deus vester: vt palam fiat vtꝝ diligatis eum an non. In toto corde vestro ⁊ in tota aīa vestra dñm deum vestꝝ seqmini: ipsum timete: mandata eius custodite: ⁊ audite vocem eius: ipsi seruietis: ⁊ ipsi adherebit̄ ⁊c̄. Vbi sane intelligi volunt ⁊ ea q̄ a diuinantibus non ſm deum dicunt. Si acciderit q̄ dicunt non sic accipiēda: vt fiant que precipiuntur ab eis: non colant̄ que colūtur ab eis. Nec preter suam ptātem deus ostendit esse que ꝯtingunt ista: sed quasi quereret̄ cur ea ꝑmittat cām tentationis exposuit ad cognoscendum vtiqz eoꝝ dilectionem: vtrum habeant eam erga deum suū. Cognoscendū vero ab ipsis priusq̄ ab illo qui scit omnia anteq̄ fiant. Hec ibi: ⁊ sic patet prima pars huius sermonis.

¶ Pars secunda huius ſmonis in qua ponuntur remedia cōtra predictas superstitiones: malefictiones ⁊ oppressiones.

Secundo in hoc sermone aliqua p̄dicta ad euidendas demonuz astutias: peruersitates: oppressiones: ⁊ maleficia tria remedia dantur precipua videlicet.

Primum dicitur inuocatio. Scd̄m cōsideratio. Tertium vero malignatio.

¶ Quantum ad primum qd̄ dicitur inuocatio: sciendum ꝙ demones non melius eijciuntur q̄ per dei inuocationez: ⁊ sanctorum ⁊ maxime nominis ihū: quia Marci vltimo dicitur. In nomine meo demonia eijcient. Sed hodie hijs omissis q̄plures consulunt maleficos: supra se diabolica deferūt: vt breuia plena nominibus demonum ⁊ alijs superstitionibus periculosis. Non est igit̄ hijs credendum: sed in dño sperandum: iuxta illd̄ psal. O disti omnes obseruātes vanitates superuacue. Ego autem in domino speraui. Sed hec spes debet temperari cum timore: vt homo purget se per veram penitentiam ab offensis dei: ⁊ a subiectione diaboli: ⁊ tūc sine dubio non poterunt ei ista nocere: iuxta illd̄ Job. 13. Et si me occiderit in ip̄o sperabo. Veruntamen vias meas coram ipso arguam: ⁊ ipse erit saluator meus. Et si etiā sic faciendo aliquid horum homini acciderit non tamen dimittat spem: quia ad probationem venit vt dictum est: ⁊ ad aliquod suum bonum: sequens doctrinam apostoli ephe. 6 dicens. In omnibus sumentes scutum fidei in quo possitis tela nequissimi ignea extinguere. Et ideo Roma. 8. scribitur. Si deus pro nobis: quis contra nos? ⁊ addit. Scim⁹ quia diligentibus deum omnia cooperant̄ in bonum: ⁊ sic patet primum remedium.

¶ Quantum ad secundum remediuz quod dicitur consideratio. Nemo quippe dubiuz habere potest. Qd̄ si quis diligenter cōsideret huiusmodi vana ⁊ superstitiosa vt supra dictum est: nullam de se prorsus vtilitatem aut efficaciam habent. vnde. 26. q. 7. c. admoneant. dicitur. Admoneant fideles sacerdotes populos: vt nouerit magicas artes incātationesqz quibuslibet infirmitatibus hominum nihil posse remedium conferre: nō animalibus languentibus: claudicantibus vel etiam morientibus quicquā mederi. Sz hoc esse laqueos ⁊ insidias antiqui hostis: quibus ille perfidus genus humanum nitit̄ decipere. Et si quis clericus hoc exercuerit: degradet̄: laycus anathematizet̄. Hec Aug. imo q ꝯriuz crederēt: sī rebelles fidei xp̄iane

UVA. BHSC. IyR_229

ꝛ paganis peiores: vt habeꝯ. 26. q. 5. c. epi. ꝛ. q. 7. c. non obseruetis. Qui aũt talibus credũt aut ad eoꝝ domum euntes aut suis domib⁹ introducunt vt interrogent: sciant se fidem xp̃ianam ꝛ baptismũ p̃uaricasse: ꝛ paganũ ꝛ apostatam. i. retro abeuntem: ꝛ dei inimicũ ꝛ iram dei grauiter in eternuꝫ incurrisse: nisi ab ecclĩastica emẽdatus penitentia deo recõcilietur. hec ibi. Nam quãtam habeãt efficaciam talia superstitiosa patet exemplis occurrentibus. Nã in diebus nostris contigit hoc in ciuitate patauiana. Matrona quedaꝫ nobilis ruri morã trahens febre quartana arrepta: suo impanit rustico in ciuitatem se cõferenti sibi debere portare vnum breue. Acceperat enim quẽdam sacerdotem breuia in ciuitate facientem ꝯ̃sanatiua: postmodũ rusticus mandato dñi oblitus ciuitatem egrediens: in via vidit quãdaꝫ cedulã. Sic breui memor effectus: cum duꝫ ei videreꝯ iterum ciuitatem ingredi sacerdotẽqꝫ perquirere: cedulam illam e via suscipiens finxit hoc esse breue. Mulier aũt illa cum deuotione illud suscipiens statim a febre liberaꝯ: ꝛ alios sanabat operatione diabolica. Tandẽ cõpertum est in eo scriptum esse vulgariter per officiales. ¶Passa zuane da parma cũ sci caualli ꝛc. Nullo modo ergo his maledictionib⁹ fidem p̃bebeamus sed patienter infirmitates sustineamus: vt xp̃i non diabali martyres meri to mereamur haberi: qõ pulchre Aug. ptractat in sermone de beatis martyrib⁹. Seruasio ꝛ ¶Prothasio. di. Multi in lecto patiũtur martyriũ. Est enim quedã psecutio Sathane occultioꝝ ꝯ̃ fuerit tunc. Jacet fidelis in lecto torqueꝯ doloribus: orat ꝛ nõ exauditur. Sed ꝓbatur ꝛ exerceꝯ: vt recipiaꝯ: filius flagellaꝯ. Ergo cũ torqueꝯ doloribus venit lingere temptatio. Accedit ad lectum aut muliercula aliqua: aut vir si vir dicendus est: ꝛ dicit egroto. Fac istam ligaturam ꝛ sanus eris Adhibeaꝯ illa p̃catio ꝛ sanus eris. Illũ ꝛ illum interroga qui sic sani facti sunt. Mõ credit non obtemperat: non coꝝ inclinat: certat tñ ꝛ vires non bẽt ꝛ diabolum vincit: fit martyr in lecto coronante illo qui pro oibus pependit i ligno. ℌ ille. ꝛ sic p̃ scõm remediũ. ℭ Quãtum ad tertiũ remediũ qõ dicit malignatio. sciendũ est tantam esse demonuꝫ et superstitionũ pueritatẽ vt merito ab oibus fugienda sit. Nam ꝓpter supstitiones hoies illaqueant se: ꝛ seruituti demonũ subdũt: qa laquei ꝛ insidie demonum sũt ad occidendũ aias. Dñi. 26. q. 2. c. q. sine. dic̃ Aug. Qui sine saluatore saluꝫ vult habẽ: ꝛ sine vera sapia estimat se prudentem fieri posse: non sanꝫ sed eger: non prudens sed stultꝫ: in egritudine assidua laborat: ꝛ in cecitate norie: stultus ꝛ demens remanebit. Ac proinde ois inquisitio ꝛ omnis curatio que a diuinis vel magicis vel ab ipsis demonijs in idoloꝝ cura expetit̃ mors est potius dicẽda ꝯ̃ vita: ꝛ q ea sectãt si se non coꝛrexerint ad eternã ꝑditionẽ tendunt. di. ꝑs. Omnes dij gen. demonia: qui p deceptos hoies aliquos decipere quottidie gestiũt vt ꝑditõis suc faciãt alios cẽ ꝓticipes ℌ ibi. Nã dicit triplr quis: ꝛ ꝓbat seruꝫ diaboli maxime per hmõi artes. ¶Primo enim sicut serui aut nascunt̃ aut fiunt. ff. de sta. ho. per totum. ꝛ insti. da iure pso. §. j. vbi habetur sic. Serui aũt nascunt̃: aut fiunt: nascunt̃ cum ex ancillis nostris. fiũt aũt iure gentiũ. i. ex captiuitate: aut iure ciuili: cũ hõ liber maior. 20. annis ad p̃tium participandũ se se venundari passus est. hec ibi. Ita simr oẽs hoies nascũtur serui diaboli per participationem a primis parentibus per pctm venũdati descẽdentes cum originali peccato de humana nã ancilla illius per peccatũ. iurta illud ps. Servus tuus sum ego ꝛ filꝰ ancille tue. fiũt vere itex oẽs peccatores serui diaboli maxime incantatores: superstitiosi: ꝛ idolatrie: qꝫ voluntarie ei se subiecerũt. ℭ Sc̃do sic dñs terrenus põt ꝓmouere aliquẽ seruũ suũ esse: quia natus est de ancilla sua: vt ps instituta. de iur. gen. per totũ. aut qꝫ passus se venundari sibi ad p̃tium participandũ: vt habeꝯ institu. de iur. ꝓsona. §. j. ꝛ. ff. de lega. 3. l. j. Ita sitr potest promouere diabolus omnes peccatores maxime superstitiosos: diuinos: ꝛ incantatores sibi esse seruos: quia de operibus suis. s. voluntate carnis ꝛ cupiditate mũdi nati sunt: ꝛ ei voluntarie sociati sunt per hᵒ superstitiosa ꝛ vana. ℭ Tertio quia sicut seruus coꝛpore nõ cẽ potest alioꝝ iuder. ℭ. de iudi. l. seruus. ita diabolus nunqꝫ ꝑmittit tales bene iudicare i cõfessione: sed quãtum valet hᵒ semper impedit vt de eis bene possit dici illõ Hiere. 16. Servietis dijs qui non dabũt vobis requiẽ. Et ideo omnes predicta considerantes abstineant ab his superstitionibus: ꝛ a tanta seruitute: per veram confessionẽꝫ se liberare ꝓcurẽt

UVA. BHSC. IyR_229

ꝛ sicut dñs volēs seruum manumittere ter virga ipsum percutere solet. di. Aio te liberū ꝛ vocabaꝫ manumissio vindicta: vt dicit glo. institu. de libertinis. bo. dicta. §. nālis vel modis. sic est de manumissione de mann diaboli: que fit cum tripliciti ictu virge. i. cum tribus penitentie ptibus pcutiendo seruū: vt fit libero dño suo: ꝛ tunc liber tenetur reddere debitum reuerētie: ꝛ honoꝛis: ꝛ gratitudinis suo manumittēti: quo ad plura. ¶ Ꝓio q⁹ manumissus nūq̄ fit aduocat⁹ ꝓtra manumit. ff. de dolo. l. non debet: sic ꝛ nos nunq̄ pacta aliqua vel amicitiā cum diabolo hꝛe debemus: sed semp deo reuerentiā ꝛ honoꝛē ꝛ di lectionem deferre debemus. Scō in bello manumissus tenet manumissoꝛem iuuare ꝛ hostem. ff. de sena. consul. fileiano. l. si quis in graui. ita ꝛ nos nō solū debemus ab hmōi abstinere: sed ꝛ quātū est in nobis ad hoc debemus alios inducere. Tertio manumissus non debet pferre viram suā vite manumit. adeo q⁹ si dñs habet in duello pugnare pōt ei precipere q⁹ineat certamē. ff. de sena. ꝓsul. fileiano. l. j. ita ꝛ nos debem⁹ resistere diabolo in hmōi ꝛ in alijs potius mortem sustinēdo: q̄ in his mentē implicantes diabolo pꝛebere consensum. ¶ Postremo manumissus tenetur manumitti. egenti pꝛestare alimenta ꝛ nudo vestimenta: ꝛ alia obsequia charitatis. ff. de agnosce. libe. l. necare. q⁹ si non fecerit i gratusq̄ extiterit: rursus in seruitutē redigit. C. de ob. pa. pꝛestandis. l. si manumissoꝛis: sic ꝛ nos debemus confitta obsequia paupibus Jesu Christi: alias in seruitutē diaboli redigimur.

C ¶ Pars tertia huius sermonis in qua tractatur⁹ de punitiōe superstitiosoꝛ ꝛ sortilegiorum ꝛ precepti huius transgressoꝛ.

Ertio in hoc sermone post alia oia videndū est de punitione grauissima contra hoc diuinū pꝛeceptū faciētiuꝫ Nam triplici leges puniuntur. s. Canonica. Humana. Et diuina. C. ¶ Primo le. canoni ca: q̄ superstitiosi ꝛ sortilegi ꝛ hmōi fm ipaꝫ canonicā legē: vt turpes ꝛ pestilentes pſone debent de ecclesia eijci: vt in. c. epi. 26. q. 5. vbi dicit. Epi⁹ coꝝ q̄ minister oīb⁹ viribus elaboꝛare studeant: vt pernitiosam ꝛ a Zabulōe inuentam sortilegam ꝛ magicam artem ex parochijs suis positaꝫ eradicent: ꝛ si aliquē virum aut mulierem hmōi scolis sectatoꝛeꝫ inueniūt: turpiter debonestatū de parochijs suis eijciant. Ait enim apls. Hereticū hoiez post pmaꝫ ꝛ scōam correctionē de vita: sciēs q̄ subuersus est: ꝛ his etiā qui ciusmodi est. Subuersi sunt ꝛ a diabolo captiuitati tenēt: qui relicto creatoꝛe solo diaboli suffragia q̄runt. ꝛ ideo a tali peste debet mūdari sancta ecclesia. hec ibi. Item fm quosdā tales sunt infames: ideo ab officijs excludētur ꝛ dignitatibus. de re. in. c. infamibus. lib. 6. ꝛ a testi. ō testi. c. testimoniū. ꝛ si perseuerant in crimine debent perpetuo anathemate feriri. 26. q. 5. c. quicūq̄. §. exꝛemissis. Si aūt fuerit clericus debet degradari. 26. q. 7. c. admoueant. Itez crimē sortilegij est casus epalis: a quo minores sacerdotes sine illoꝛ licentia absoluere ñ possunt. 26. q. 6. c. j. Eadez rōne videt de alijs superstitiōibus dū malticiose vel post admonitionē in illis deliquerit. C Scō puniunt le. humana ꝛ ciuili. Nam. C. de male. ꝛ mathema. l. coꝛ. dicit. Eoꝝ scia punienda ē ꝛ sceuissimis legibus iudicanda qui magicis accincti artibus: aut ꝓtra sacrilegiū hois molliti: aut pudicos hois ad libidinē fleriſſe detegerēt. ꝛ co. ti. ī. l. nullus. dicit. Nullus aruſper nullus sacerdos: nullus coꝛ qui huic ritui assolet ministrare ad limen alteri⁹ accedat: nec ob aliam cām: sed huius hois amicitia q̄zuis vetus repellatur: cōcremando illo aruſpice q ad domū aliam accesserit: ꝛ illo in insulā deportando post adeptionē bonoꝛ qui eū euocauerit suasionibus vel pꝛemijs accusatoꝛeꝫ huius criminis non delatoꝛē esse: ſz ꝛ dignū magis pꝛemio arbitremur. ꝛ in. l. nemo dicit. Nemo aruſpicē ꝓsulat: aut mathematicum nemo ariolum: auguriū ꝛ vatum pꝛaua ꝓfessio conticescat. Caldei ꝛ magi ꝛ ceteri q̄s maleficos ob facinoꝛ magnitudinē vulgus appellat: ꝛ ne ad hanc partem molianꝫ: fileat ꝑpetuo omnis diuinandi auctoꝛitas. Etenim supplicatio capitis ferire gladio vltoꝛe ꝓstratus quicūq̄ nostris iussis obsequium denegauerit. ꝛ in. l. culpa. dicit. Culpa fiſis est tā ꝓhibita discere: q̄ docere. hec ibi. C Tertio puniunt le. diuina. Nam fm Alexā. in. 3. parte tractatu de pꝛecep. in generali: quia ppls isrl erat pꝛonus ad idolatriam: vt habet ⁊ sce. Argentum multiplicaui eis ꝛ auꝝ qui fecerit Baal ad contēptum dei. iurta illud Jsa. j. Filios enutriui ꝛ exal. ibi: aut spreuerunt me: et sic etiam ad oblitionem dei: fm illud Deut.

UVA. BHSC. IyR_229

32. Oblitus es dñi creditori sui i hoc p̄cepto tria ponit. Primo rōnez di. Ego sum dñs deus tuus qui edu.t.ꝛc̄.ꝛ hoc fecit ad monendum intellectum contra errorem idolatrie. ¶ Scdo ponit cōminationē.di. Ego sum.d.t.for.ꝛ ze.iu.i.pe.in fi.ꝛc̄.ꝛ hoc fecit ad monendū affectū ex timore. Postremo ponit ꝓmissionem.di. Et faciens misericordiā in militibus qui diligunt me ꝛc̄.ꝛ hoc ad monendum affectū ex amore. Sed qꝛ initiū sapie ē timor dñi. Prouer.j.anteponenda est cōminatio: Nam transgressores huius precepti grauissime puniunt̄ a deo ꝯtra quos ait Deut.32. Abscondam faciem meā ab eis ꝛ ꝯsiderabo nouissima eoꝝ. Generatio eni ꝑuersa est et infideles filij dei in sacra scriptura lux intelligentie accipi solet: quia in facie lux corporis apparet. Vñ p̄s. Faciem tuam illustra super seruū tuū.ꝛ do.m.iu.t. Abscondit aūt faciem suam ab istis: quia abominat̄ eos ꝛ tollit eis omne lumen intelligentie ꝛ gratie: nolūt suū errorē audire ꝛ sic nūq̄ corrigunt̄: induratuz est enim cor eoꝝ: ideo dñs ꝯsiderat eoꝝ nouissima.s.eos seuerissime puniendo: ꝛ in p̄nti ꝛ in futuro. Primo enim in p̄nti punit. Vñ Deutero.18.dicit̄. Qñ ingressus fueris terrā quā dñs dedit tibi dabit tibi. Caue ne imitari velis abominatiōes illaꝝ gētiū: nec iueniatur in te qui lustret filium suum aut filiaz ducens per ignem: aut qui ariolos sciscitet̄ ꝛ obseruet somnia atq̄ auguria: nec sit maleficus atq̄ incantator: nec qui phitones ꝯsulat: nec diuinos: aut querat a mortuis veritatez: oia enim h̄ abominat̄ dñs: ꝛ ꝓpter hmōi scelera delebit eos in introitu tuo. Item Leult.20. dicitur. Vir siue mulier in q̄bus phitonicus vel diuinationis fuerit spūs mortal̄r moriat̄ lapidibus obuient̄ illos. hec ibi. ¶ Scdo punit eos deus in futuro in eternū eos dānando. Vnde Aug.4.de trinita.c.12.sic detestat̄ hmōi iniqua.di. Nequaq̄ per sacrilegas similitudines ꝛ ipias curiositates ꝛ magicas consecratōes aīe purgant̄ ꝛ reconciliant̄ deo quia falsus mediator non trahit ad superiora: sed potius obsidens incredulitati viam ꝑ affectus: quos tanto maligniores: quāto sup̄biores sue societatis inspirat: qui non possūt ad euolandum penas nutrire virtutū: sed potius ad emergendum pondera exaggregare vitioꝝ. hec ille. Quibus in die iudicij dicere illud Mat.25. Ite maledicti in ignē eternuz qui per est.d.ꝛ ange.eius. hoc est omnib⁹ sibi obsequentibus. His aūt qui to.cor. diligunt ꝛ venerant̄ deum dicet̄. Veni bene.p.m.p.ꝑ v.re.a constitutiōe mū.ꝛ tandem ibunt hi in suppliciū eternū. iusti vero in vitam eternaz vt ibi dicitur. Ad quā ꝛc̄.

¶ Feria tertia post p̄mā dñicam quadragesime in qua declaratur in generali scdm preceptum p̄me tabule decalogi. Sermo.25.

Nuocate euz

i dū prope est. Isa.55. his diebus (fratres i xp̄o carissimi) cum multa tractauerimus q̄ ad p̄mum decalogi mandatum ꝑtinent presertim ad p̄mam in trinitate ꝑsonā.s.patris: nunc dignū est ꝛ congruum: vt ꝛ aliqua q̄ ad filij reuerentiam cōueniūt diseramus: qui honor ꝛ reuerentia in.2.decalogi precepto: mortalibus precipit̄: qd̄ est non assumes nomen dei tui i vonum. Cum igit̄ aīo voluens: iniurias creatoris saluatoris nostri iniurias: non possū non vehementer dolere: ne ḡ impij hoīes nomen illud impollutū qd̄ os dñi noīauit fedis dilacerent labijs. De hoc scdo precepto decreui facere in p̄nti: vbi videbitur quāta sit honorificentia dignum illud sanctū dei nomē: ꝛ deuotissime inuocandū.s̄m illud. Inuoc.eū ꝛc̄. de h̄ ergo precep.tria p̄ncipal̄r occurrūt. q̄ꝝ. Primū generalis expositio. Scdm.particularis distinctio. Tertium scelerata transgressio. In hoc sermone de p̄mo tm̄ tractabimus gr̄a breuitatis: circa qd̄ tres ꝯsiderationes notande sunt. Prima huius p̄cepti causatura institutio. Scda hui⁹ p̄cepti varia expositio. Tertia hui⁹ p̄cepti diuersa reductio. ¶ Pars p̄ma huius sermonis in qua ponit̄ causa rationalis qñ hoc preceptū institutū sit

p Rimo in hoc sermone dico iuste et sancte hoc preceptum esse institutum Nam vt dictum est cum de primo pertractaretur aliqd opponit̄ religioni ꝑ modū excellentissimū: qñ.s.illud qd̄ est religiōis alteri indebite exhibet̄: qd̄ ꝑtinet ad festinationē: ita fil̄r aliqd ei opponit̄ ꝑ defectum reuerentie: cum.s.ꝯtēnit̄: qd̄ pertinet ad irreligiositatis vitiū. Superstitio igitur ipedit religionem ne suscipiat̄ deus ad colendum. irre-

UVA. BHSC. IyR_229

ligiositas aũt impedit quãtũm ad hoc ne dẽ qui susceptus est honorẽt. ꝓus aũt est deum suscipere ad colendũ:q̃z cũ susceptũ honorari ideo ꝓmittit ꝓcceptũ ꝓhibẽs supstitiones deinde adiungit hoc ꝓhibens piurium qõ ẽ irreligiositatis:qõ triplici aucte ꝯfirmatur.

¶Primo aucte vete.testi.Leuit.19.Nõ pollues nomen dei tui. Ecclisi.23. noiatio dei ñ sit assidua in ore tuo:t noibus sanctoꝝ ne ad miscearis:quãtum non eris imunis ab eis: sicut enim seruus interrogatus assidue: a liuore non minuit:sic ois iurans t inuocãs in toto a peccato nõ purgabit.vir multũ iurãs implebit iniquitate:nõ discedet a domo sua plaga t infra:sed inuanũ iurauerit nõ iustifi cabitur.replebit enim retributõe pessima domus illius.h ibi.C Scõo ꝯfirmat aucte no. testi.Nam ꝓme ¶Pe.4.scribit.Si qs loquitur quasi sermones dei:vt in oib⁹ honorificet deus per Jesum xpm:t infra.Christian⁹ aũt non erubescat ſz glorificet in noie illo.CTertio ꝯfirmat aucte decreti.22.q.j.c. habemus. vbi dicit Hieronym⁹. Habemus in le. dei scriptum.Non piu.in no.m.nec pullues nodei in vanũ. Itaq; admonendi sunt hoies: vt diligẽter caueant piurium:non solum i altari ac in sanctoꝝ reliquijs:sed etiã in cõi loquela. hec ibi.qõ Aug.ꝯfirmat in lib.j.q.ve. t no.test.q.7.di. Nõ assumes nomẽ dei tui in vanum.Hoc est non in mendatio nomẽ dei tui assumes vt periures p illũ.Alia mꝛta h adduci possent:sed latius infra vbi de piurio.Sz ad clariorẽ huius ꝓcepti instructionem tria dubia videnda sunt. C ¶Primum est que differentia sit in hoc:t illo mandato qnto scõe tabule.s. non falsum testi.di. nã vr idem ꝓhibere:t altes erit superfluũ.Ad hoc rñdetur ſm Bona.in.3.di.37.in.q.circa lrãz Et Sco.in.3.di.39.q i falso testimonio duo ꝯsideranda sunt. Vnũ q̃ fit iniuria sũme veritati:que in falsum testimoniũ inuocat: aliõ q̃ fit iniuria ꝓximo qui ex falso tastimonio dãnificat:t hoc in illo ꝓhibet ꝓcepto.Non fal.testi.di.Hoc aũt ꝓhibet aliud.s. ne iniuria fiat p periurium sũme veritati.C Scõm dubium est:quare non ꝓhibet blasphemia q̃ multo grauius ꝑcñ est:vel quid aliud quod fiat in cõtumeliã dei facto vel verbo:sicut periurium t vana dei noiatio:que hoc precepto ꝓhibet. Videt eni q̃ blasphemia t hmõi debuerint per hoc precep.ꝓhiberi multo magis.¶Ad hoc rñdetur ſm Tho.2.2.q.122.ar.3.i solutione.4.arg.q̃ sicut ei qui aliqua scia docetur.ꝓmo anteponunt quedã cõia documẽta:q̃ ſm phm.j.phyſi.ex notioꝛib⁹ nobis venimus in noticiam eoꝝ que non sunt nobis ita nota.Ita etiam lex que instruit homines ad virtutem preceptoꝝ decalogi: ea ꝓponit que sunt ꝓma prohibenda vel mandanda t magis cõia in cursu humane vite accidentia siue cõtingentia.Et ideo in his diuinis preceptis ꝓhibet periuriũ:qz frequẽtius accidit q̃z blasphemia. que tñ vt infra patebit.h.i.in hoc precep.ꝓhibet q̃ sane intelligit non minus q̃z periuriũ.CTertiũ dubium est quare nomen dei in vanum ꝓhibet assumi: cuz ad multa alia noiari ꝓcedit t ꝓcipit. Ad h rñdetur q̃ nomen dei ꝓncipaliꝛ sumit ad.5.¶Prio sumit ad dicti ꝯfirmationẽ: sicut in iuramẽto:t ex hoc ꝯfitemur ꝓmam veritatem solũ esse in deo:quapropter ei fit reuerentia vnde ꝓcepit:vt solũmodo i noie dei iuret. Deui. 6.per nomen eius iurabis:cõtra hoc faciunt qui iurant aliter etiam in iustis t licitis: contra quos scribitur Exo.23.¶Per noia deorum exteroꝝ nõ iurabis. Et q̃uis q̃libz per creaturas iuret. sciẽdũ tñ est q̃ in oibus his non iurat nisi per deum. cum enim iuras p aiam tuam vel per caput tuũ: idem est q̃ obligare ea pene infligende a deo. iurta illud apli.2.cor.j.Testez inuoco deuz in aiam meã Item cum iuras p euangeliũ iuras per eum qui euangelũ dedit.CScõo assumit nomẽ dei ad sanctificationem:vt patet in baptismo aias sanctificante.hoc non habet baptismus nisi per inuocationem sancte trinitatis.iurta illud Mat.vlt.Euntes bap.e. in no.p.t f.t.s. sancti. Vnde t Hier.14.di.Tu aũt in no.es dñe t nomẽ tuũ inuo.est sup nos. C Tertio assumit aduersarij expulsionẽ vñ aũ baptismum renunciat diabolo vnde Tñ iuocetur nomen tuũ sup nos.Sumit etiã ad eꝝ confessionẽ.iurta illud Ro.10.Quo inuocabunt in quẽ non crediderunt.t Joel.2.Quicũq; inuo.nomẽ dei sal.erit.CQuarto sumitur ad defensionẽ. Vnde pue.18.dr.Turris fortitudinis nomen dei.ꝑs.q̃z admirabile est nomen tuũ in.v.t.ꝑs.47.ſm nomẽ tuũ deus.t.l.t.i ſi.ter.ꝑs.110.Scm t terribile nomẽ eius.ꝑs.112. Nomim tuo da gloriam. Ideo Mat.vlti.dicit dñs. In noie meo demonia ejicient.Et Act.4. Nõ ẽ ad nomẽ sub ce.da.

UVA. BHSC. IyR_229

bo.in quo op.saluos fieri credentes. Quin to assumitur nomen dei ad operis executionem. ¶Psal.144. Adiutorium nostꝝ in noie dñi.vnde apls ad colo.3. Omnia quecunqꝫ facitis in voluntate aut in opere: in noie dei facite:quod etiã habeꝫ ꝑme cor.10.7.26.q.7. non obseructis. ¶Potest etiam ꝑm Tho.2.2. q.91.arti.1.7.2. Nomen dei assumi ad laudeꝫ eius ore ipsum laudando: vt nosipsos 7 alios laudes eius audientes: ad eius reuerentiam inducamus. Et ideo necessaria est laus oris:non quidem propter deum: sed propter ipsum laudantem: cuius affectus excitat ad deum ex laude ipsius:ꝑm illud psal.49. Sacrificium lau. bo.iu. 7 il.iter.quo.o.il.sal.dei. qua ratione ꝙgrue fuit institutum:vt in diuinas laudes cant9 sumereꝫ: vt animi infirmorum magis excitarenꝫ ad deuotionez:qz ꝑm diuersas melodias sonoꝝ animi hoium diuersimode disponunꝫ:ꝑm phm.8.polit.7 hoc Boetius in ꝓlogo musice. Hinc est ꝙ etiaꝫ laus oris 7 cantus ecclĩasticus ꝓficit ad hoc ꝙ affectus aliquoꝝ prouoceꝫ ad deum.vnde in psal.33.dicit. Semp laus eius in ore meo 7 postmodũ subdit. Audiãt man.7 le.magni. d.m. Confirmat ꝑdicta Augu.10.confes.post modum di. Adducoꝝ cantandi ꝙsuetudinem in eccl̃ia approbare:vt ꝑ oblectamenta auxilium infirmoꝝ aius in affectum pietatꝭ assurgat:7 de seipso dicit in.9.confes. Flcui in hymnis 7 canticis tuis suaue sonantis eccl̃ie tue vocibus cõmotus acriter. Hec ille. Et sic pz inuocandum esse nomen dei in bijs bonis 7 salutaribus: non in vanis 7 supstitiosis assumendum.

¶Pars secunda huius ꝑmonis in qua tractatur siue datur triplex exempluz generalis huius precepti.

Secundo in hoc sermone declaranda est huius precepti intentio in generali. Ad cuius expositionem sciẽdum ꝑm Ale.in tertia parte tractatu de precep.precepto.2.ꝙ lex moysi media est inter legem nẽ:7 legem gratie. Educitur.n.a lege nature saltem qꝫtuz ad decalogũ:vt dictum est Insup ducit ad legem gr̃e:iuxta illud psalm. Ler dei imacu.9.animas vbi glo.dicit. Sua districtione coꝛrigens 7 ad xp̃i gratiam mittens. Scõm hoc ergo decalogus bz dupliceꝫ respectũ. Vnum ꝓut ducitur a lege nature: Alium ꝓout ducit ad legem gr̃e. Hijs pretibatis dicimus ꝙ hoc ꝑceptum tripl̃r potest considerari. ¶Primo naturaliter ꝑm formã suam. Scõo naturalr ꝑm virtutem suam. Tertio mystice ꝑm gratiam suam. ¶Primo modo põt ꝙsiderari hoc mandatuz ꝑm formam suam:ꝓut.s.educitur a lege nature: 7 sic nomen ꝓprie in vanum assumere est sicut assumiꝫ in attestatiõe virtutis sicut in iuramento.vñ glo.cro.20.dicit. Non assumes nomen tc̃.s.iurando pro nullo.7 deute.5.aliqua dicit. Non assumes no.tc̃.s.iurando ꝓ re que nõ est. Qõ si forte ꝓtra hanc expositionem dicit sic.vanum est vt dicit pbus ꝑ de ce.7 mun.7.2.phi. Vnũquodqꝫ qõ non attingit finem suum ad quem est ordinatuz,sed talis est sermo ociosus ex quo nullus sequitur effectus. Ergo videꝫ ꝙ gcuunqꝫ dicit verum ociosum deuz noiando:peccat mortalr:eo ꝙ videtur facere ꝓtra hoc mandatum. Si aũt dicatur ꝙ nõ intelligiꝫ de quacũqꝫ assumptione in iuramẽto: ꝓtra est illud qõ dicitur in expõne:qz qui iurat ꝓ nullo.s.vbi nõ est necessitas vel vtilitas:facit cõtra hoc mandatũ Ergo tc̃. Ad hoc respõdetur ꝑm Bonauẽ. in.3.di.37.in.q.circa litteram.ꝙ aliquãdo est quid vanum:qꝫtum est de se 7 de sua intentione. Aliquãdo ex accidenti est aliqd vanuz Tunc aũt nomen dei assumiꝫ in vanuz: quãdo ad ꝙfirmationem assumiꝫ alicuius ꝑmonis:ꝙ de se nõ est ordinatus ad aliquam vtilitatez:vt qñ falsum ꝙfirmaꝫ: 7 boc mõ assumendo fit cõtra hoc mandatũ. Quando aũt ad ꝙfirmationem alicuius virtutis assumiꝫ qꝫus sermo ille sit ociosus: tamẽ assumptio talis non est ꝓprius in vanum:qz ordinatur ad hoc vt adhibeaꝫ fides dicẽti:quam 7 si qs non assequatur: non tamen omnino frustratur:sicut nec rhetor semp suum faciẽs officium persuader. Attamen frequens iuratio nois dei vbi nulla est vtilitas vel necessitas nõ omnino culpa caret. Ait.n.Ale.vbi supra ꝙ iurare ꝓ nibilo aut fit ex surreptione siue intentõe:aut cum intẽtione 7 deliberatione.

¶Primo mõ iurare ꝓ nullo nõ est peccatũ mortale:nec est in,pbibitõe.vñ dormiẽs si ꝓ ferret verbũ iuramenti nõ peccat:qz nõ intẽderet iurare. Scõo mõ iurare ꝓ nullo 7 sine cã cuz intentõe ꝓbibituz est 7 culpabile:7 ideo ꝙ cuz intentõe iurat ꝓ nullo directe peccat ꝓtra ḣ ꝑceptuz. Qua ex re Tho.2.2.q.89. ar.2.in corꝑe.q. dicit ꝙ iuramẽtuz de se vt

UVA. BHSC. IyR_229

infra pz est licitus: tñ cedit qbusdam in mãm qz eo male vtuntur. hoc est sine necessitate & cautela debita. ¶Pax. n. reuerẽtie deo hẽe videtur: q cũ oi ex leui cã in testimonio adduc.

¶Preterea in huiusmodi ꝓiuratõe consueta plurii incurit piculum: vt dicit Sco. in. 3. di. 39. Nam de facili hõ verbo delingt: sm illõ Jaco. 3. Si qs in verbo nõ offendit: hic ꝑfectus est vir. vñ eccli. 23. dicit. Juratõi non assuescas os tuum. Multi enim casus in illa. Ideo si nunq̃ vultis ꝑiurare: nunq̃ iuretis: qz ꝑiurium ꝑsupponit iuramentum: siue ꝓpatio ꝑsupponit bitum: vt habet. ff. de ver. obli. l. decem. & l. manumissiones. ff. de iu. & iure.

Sic g̃ solus ille ꝑiurat: qui iurat: & q nũq̃ iurat: nunq̃ ꝑiurat. Quãuis g̃ & Tho. 2. 2. q. 122 arti. 3. di. q iurare in vanum dicit: cum iuratur ꝓ eo qõ non est: non tñ excludunt q nomen dei in vanum dicat assumi: ꝛsi iuretur ꝓ eo qõ non est: sed sine cã & necessitate qõ satis ostendit cum in eodem ꝓcepto subiungit exo. 20. Nec enim insontẽ habebit dñs eum q assumpserit nomẽ dei frustra. & deutero. 5. Non vsurpabis nomẽ dei tui frustra: qz nõ erit impunitus q super re vana nomen eius assumpserit. Frustra. n. sm ¶Prisci. aduertendum est qualr & idem est qõ incassum. i. sine causa. vnde & Nico. de ly. super exo. 20. h idez asserit. s. esse ꝓtra hoc ꝓceptum sine debita cã iurare: ꝓ quo bene facit dictum Piero. 22 q. 2. c. aiaduertendum. & dictum Augu. super epkam ad gala. 22. q. 1. c. nõ est. vbi dicit. Non est ꝓtra ꝓceptum dei iuratio qz a malo non iurantis est: ꝛ incredulitꝫ quo iurare cogit. Nam hoc intelligit ita dñm ꝓhibuisse a iure iurando: vt q̃tum in ipso est qlcz non iuret: qõ multi faciunt in ore hũres iuramentum: tanq̃ magnũ atqz suaue aligd. Dec ibi. Concludendũ igit ex ꝓcedentib⁹ de mẽte illorum doc. q iurare falsum: est pctñ mortale & ꝓtra hoc ꝓceptum vt infra clarius patebit Jurare vero sine cã etiam cum virtute si ex subreptõe fiat veniale videt. Si aũt ex intentione cum ꝓsuetudine videt mortale. Si autem fiat ex magna assuefactione & sine intentione & sine cã & honestate frequentãdo tanquam verba coia & licita: & hoc ex magna negligentia vel incuria ꝓcedit mortale ꝑsus videt: marime in hijs q iurando nominant deum summa irreuerentia: ei que nõ ꝓueniunt. attribuẽdo: sicut faciunt iurãtes per corpus & sanguinez dei: siue per caput vel quid simile: quod nullo modo licet. vnde. 22. q. 1. ea si quis. vbi dicitur. Si quis iurauerit p capillum vel caput dei vel quid simile: si clericus est tanq̃ blassemus debet deponi: & laycus excoicari. Dec ibi. Scõo põt hoc precꝑptum ꝓsiderari nãliter sm virtutem suam: & sic in vanum nomen dei sumere est abuti ei⁹ nomine: & illo mõ datur illa expositio in glosa deute. 5. di. non assumes nomen dei tui in vanum. s. nomen dei ligno & lapidi & huiusmodi tribuendo. i. virtutem suam sibi arripiendo: & alteri accõmodando. Dõ si dicit q q cunq̃ hoc nõ tribuit ydolo facit ydolatriam sed ydolatria prohibet in primo ꝓcepto. Ergo si etiã hoc prohiberet ydolatria: hoc preceptum non differt a primo. quod videt absurdum. Ad hoc respondet sm Alet. q tribuere nomen dei creature: dupl̃r potest fieri. Aut sm formam & actum exteriorẽ in reuerentia & adoratõe: & hoc in primo mandato prohibet. Aut sm virtutem: & sic in h mãdato ꝓhibetur. sed qz distinctio sumit in mãdatis ex parte forme & non ex parte virtutis ideo argumentũ non valet. Vel põt aliter & melius responderi: q etiam sm illam expositionem differt hoc mãdatum a ꝓmo. Nam latria in oibus hijs ꝓceptis ꝓme tabule ꝓcipitur: ideo est distinctio. In ꝓmo n. mandato precipitur latria vt adoratio & veneratio dei: sm actum cordis cum dicit. Non adorabis &c. qz adoratio dicit actum cordis. vnde Hugo de sacris dicit. Deum adorare est totam mentem sm humilitatẽ & deuotionem sustinere: & ipsum ꝓncipium & finem ois boni credere. In scõo aũt mandato precipit latria sm actum oris. vnde ꝓcipitur assumere nomen dei in laudem & gliam ipsius cum ꝓcipitur nõ assumi debere in vanũ. In tertio vero precipit veneratio dei sm actus operis cum sabbatũ precipit sctificari: in quo oꝛes & oblationes: & sacrificia fierent. Tertio põt ꝓsiderari hoc ꝓceptum mystice sm grãm suã put. s. ducit ad legem gratie. Nam sic nõ solum est nãle: sed etiã mysticum: & illo mõ exponitur vt pineat ad filium: sicut ꝓmum ad patrem: & tertium ad spm̃ sctm̃. vñ exo. 20. glo. exponit sic. Non assu. &c. i. xpm̃ ꝑiurando creaturam. & deute. 5. glo. ait. Non estimes creaturã esse dei filiũ. vñ Hugo in li. de sacris inquit. Assumere nomẽ dei in vanũ est filium dei visibilẽ per humanitatẽ sctm̃ creaturam estimare. Maz & ꝓpha ingt. Ante solẽ ꝓma.

UVA. BHSC. IyR_229

nomen eius.vbi glo.ante tpa ⁊ oēz creaturā nomen eius.i.filius regis. Ergo nomen est ipse filius. Ideo ad Ro.8.scribit. Vanitati subiecta est oīs creatura. Ergo assumere nomen dei in vanū est filium dei credē puram creaturā. Ꝺō si dicit decalogus est de dicta mine legis nāliz:g̃ filium dei esse boiez ⁊ incarnatum:non est de dictamine legis nāliz. Ergo ad illō mandatuz non ptinet q̄ filius dei incarnat⁹ nō credat creatura. Ergo illa expō non est ad ꝓpositum. Ad hoc respondetur q̄ q̃uis lex nē non dictet incarnatōez in rone ꝓpria:tñ dictat eam in ratione nāli: q̄ bene dictat q̄ deus summe mīficoz est: ⁊ q̄ nec dimittet creaturā rationalem quaz fecit ad btitudinem:oio pire. Ait.n.Augu.in lib.encho. Nec antiquoz quicunqz sine fide xp̄i salutem potuit inuenire. Est igit̄ ista expositio mystica:non litteralis nec moralis:⁊ sic pz quō illud ꝓceptum intelligat in gnāli. ¶ Pars tertia huius ꝯmonis in qua declaratur q̄ largo mō assumit̄ nomen dei in vanum alijs ⁊ varijs modis.

Ertio in hoc ꝯmone ad clariozem ⁊ dictoz euidentiā:sciendū ꝯm Tho. 2.2.q.122.ar.3. in responsione.2.arg. q̄ q̃uis in isto p̄cepto non phibeatur assumptio quelibet diuini nois: sed ꝓprie illa qua assumit̄ dinum nomen ad ꝓfirmationē veritatis humani p modum iuramenti:tñ potest ex ꝓfitī intelligi:vt p hoc phibeatur oīs inordinata diuini nomis assumptio:q̄ tripl̄r fieri pōt:q̃tum ad pñs spectat. Primo in adiuratione Scōo in ꝓdicatione. Tertio in denoiatione. ¶ Quantum ad ꝑmum sciendū q̄ assumere nomē dei in adiuratōe aliq̄ licet:aliq̄ non. Ait.n.Ale.vbi supra.q̄ est assumere nomē vt nomen:h̄ est ꝯm virtutem: ⁊ est assumē vt virtutē. Ille g̃ solus q̄ iurat accipit nomē vt virtutē. Ille aūt q̄ ꝓtestat accipit nomē vt bonitatez ⁊ gr̃az: p quam sanctificat:sicut ⁊ baptizās. Ille vero q̄ adiurat accipit nomē vt virtutem: vt aliq̄d agat per ipm:⁊ h̄ fit tripl̄r. Primo in adiurādo homines:q̄ ꝯm Tho.2.2.q.90.ar.j. ⁊ Aste.in ꝑma par.sum.li.p̄.ti.21.q.j.⁊ Ricar.in.3.di.37. ar.2.q.2. Sicut hō scipz determinare pōt ad aliq̄d agendū vel patiēduz:ita ⁊ alios pōt inducere supiores qdem deprecādo: inferiores aūt impando. Cum igit̄ in hijs inuocat̄ nomen dei vl̄ alicui⁹ sacre rei adiuratio esse dr

Vnde hoies adiurare: est eos p̄ nois dei inuocationē vel alterius sacre rei:obsecrando vel impando inclinare ad aliq̄d agendū vel patiendū. Si g̃ aliq̄d adiurat p predictaz inuocationē:aut adiurat intēdens hoies inclinare ad malū:aut ad bonum. Primo mō adiurās nomē dei assumit in vanū: ⁊ grauit peccat. Scōo mō aut adiurat obsecrādo: ⁊ nō accipit nomē dei in vanū: nec aliq̄d facit illiciti.vñ ⁊ deū obsecram⁹ p aliqua sacra cū obtestātes:sicut fecit apl̄s ad Ro.12.di.O obsecro vos p mīaz dei:vt exhi.coz.ve.ho.vi.tē Aut adiurat impando: ⁊ tunc subdistinguo: q̄ aut adiurat illū q̄ sibi tenet̄ obe.⁊ sic nō assumit nomē dei in vanū: aut illum in quem nullaz ptātem hz:⁊ sic assumit nomen dei in vanū: q̄ vsurpat sibi in aliuz ptātem quam nō hz:sicut fecit ꝓceps sacerdotū. Mat.26. Adiurādo xp̄m p deū viuū. Scōo fit hmōi adiuratio in demones:que si liceat:declarat Tho.vbi supra.ar.2.⁊ Ricar.vbi sup̄.⁊ Aste. vbi supra.q.2.di.q̄ est modus adiurādi vt dictum est:vnus per modum deprecatiōis vel inductōis alicuius sacri:⁊ sic nō licet demones adiurare:q̄ hoc videt̄ adiurare ad quādam benuolētiaz vel amicitiaz:qua nō licet ad demones vti. Alius est p modū ꝓpulsionis:⁊ h̄ mō licet nob ad aliq̄d vti: ⁊ ad aliq̄d nō:vt pz ex dictis in p̄ ꝑce.de inuoca.demo. Possumus.n.demones adiurādo p diuini nois virtutez tanq̄z inimicos repellē: ne nob corporaliꝫ noceant vel spūaliꝫ vt dcm̄ est in p̄ma ptē:non tñ licet eos adiurare:vt aliq̄d ab eis discat̄ vel p eos aliq̄d obtineat̄: sicut faciunt nigromātici. Hoc.n.ptinet ad aliquam societatē cum eis hīdam: vt dctm̄ est supra: nisi forte ex spāli instinctu ⁊ reuelatōe diuina ad aliq̄s effectus opatōe diuina vtanť: sicut legit̄ de btō Jaco.q̄ per demones fecit Hermogenem ad se venire. Tertio fit in adiurando creaturas irrōnales:q̄ō si licet declarat Ricar.vbi supra.⁊ Tho.vbi supra.arti.3. ⁊ Aste.vbi supra.q.3.di.q̄ creature irrōales ab aliq̄ agunť ad ꝓprias opatōes. Eadez.n. est actio acti ⁊ agentis: sicut sagitte motus est q̄dam sagittātis opatio:⁊ ideo opatio irrationalis creature non tm̄ ei attribuit̄: sed ꝓncipaliter deo cui⁹ dispōne oia mouent̄: ptinet etiā ad diabolū: q̄ ꝑmissione diuina vtit̄ in rōnabilibus creaturis ad nocēdum hoib⁹. Sic ergo adiuratio qua gs vtit̄ ad irrōnalez cre

UVA. BHSC. IyR_229

aturam pōt intelligi dicit. Vno mō vt referatur ad illā ſm ſe: ⁊ ſic eſſet vana: qꝛ nō intendit eam. Alio mō vt referat ad euꝫ a quo agitur ⁊ mouet: ⁊ ſic dupl'r fit. Aut ꝑ moduꝫ ꝯpulſionis que refert ad diabolum: q vtitur irrōnalibus in nr̄m nocumentuꝫ: ⁊ talis eſt modus adiurādi in eccl'iaſticis exorciſmis: ꝑ quos demonuꝫ ptās expellit a creaturis irrationalibus. Aut adiurat creatura irrōnalis ꝑ moduꝫ deprecatōis ad deum: qd̄ directe ꝑtinet ad eos q dīna inuocatiōe mirabilia faciunt. ¶ Quantuꝫ ad ſcd̄m. ſ. de aſſumptione nois diuini in predicatōe: eſt ſciendū ſm Aſte. in p̄ma par. ſum. li. j. ti. 17. circa fi. ⁊ Ale. vbi ſupra. q̄ in predicatōe nomen dei in vanum aſſumit: qñ fit vana intentōe ⁊ appetitu vane gl'ie: iuxta illd̄ Mat. 7. Nonne in noie tuo ꝓph̄auimus. i. p̄dicauimus. Quib⁹ dn̄s reſpondit. Ante di. ve. ne. vos: h̄ eſt opa veſtra non approbaui: lꝫ in nomie meo facta ſint: qꝛ gl'iam veſtrā ⁊ non meaꝫ q̄ſiſtis. In vanum etiā aſſumunt p̄dicatores nomē xp̄i qñ illd̄ nullo ope implent qd̄ ore docent. vñ Aug⁹. li. de. 12. abuſionib⁹. c. p̄. dicit. Primus gradus abuſionis eſt ſi ſine opib⁹ bonis ſapiens p̄dicator fuerit: q quod ſmone docet. actibus explē negligit. Nam auditores doctrine dicta facē negligūt: cum p̄dicatoꝝ opa a p̄dicatoris diſcrepare verbis conſpiciunt. Hec ille. ¶ Quantū ad tertiuꝫ de aſſumptione nois dei in opatōe: ſciendu ꝫ eſt ſm p̄dictos doc. vbi ſupra. q̄ tunc nomē dei in vanum aſſumit: qñ forma ſctitatis tm̄ in opatione exteriori nō ꝓ deo: ſed ꝓ humano fauore querit: de qbus Mat. 6. c. ſcribit. Amē dico vob̄ re. mer. ſuā. Quilꝫ etiaꝫ xp̄ianus nomen xp̄i tm̄ hn̄s: effcm̄ nē xp̄ianitatis ignorans largo mō hic ſibi nomē vſurpat. Dicit eniꝫ ph̄s in li. p̄dica. Ab eo q̄ res eſt vel nō eſt dicit ꝓpoſitio vera vel falſa. Si igit opa xp̄i non imitant: falſo xp̄iani dn̄r. qd̄ confirmat Augu. li. de doc. xp̄i. di. Nec in h̄ nobis noie tm̄ q̄ xp̄iani dicimur: blādimur. ſꝫ pret hoc etiā iudicandos nos credam⁹: ſi nomen nobis fruſtra vendicem⁹ alienū: aut ſi aliqs tam incredulus eſt: taꝫ infidelis: tam ꝑtinax: tam obſtinatus: tam audax: vt qñq̄ venturā eſſe dei iudicis iram indignationēq̄ nō metuat: vel humanaꝫ ꝯſuetudinē erubeſcat ⁊ videat. Quis. n. taꝫ auarus ⁊ tā miſ eſt: q aduocatuꝫ ſe cū l'ras neſciat audeat ꝓfiteri: qs tam inſanus ⁊ excors: vt profiteat ſe militeꝫ q neſciat arma geſtare? Nemo. n. quodcūq̄ nomen ſine cā ſortitur. ſutor vt dicat neceſſe eſt vt calciamēta ꝯficiat: vocet qs faber aut artifex artis ꝑitia facit: vt negociās nūcupet qs carius qd̄ vilius emerat diſtrahit. Huiuſmodi exēplis agnoſcimus nullū ſine actu nomē: ſꝫ omne nomē ex actu. Tu ḡ qūo xp̄ianus diceris: in quo nullus xp̄i actus apparet? Chriſtianus aūt iuſtitie: bonitatis: integritatis: patiētie: caſtitatis: prudētie: humilitatis: innocētie: atq̄ pietatis nomen eſt: ⁊ tu illud qūo defendis ⁊ vendicas: cui de tā pluribus rebus nec pauca ſubſiſtunt? Hec ille. Ergo fratres deum ⁊ dn̄m noſtrum verbo ⁊ opere honoremus: vt ⁊c̄.

¶ Feria q̄rta poſt p̄maꝫ dn̄icam in quadragesima in qua tractatur de qditate: culpatione: ⁊ offenſione periurij. Sermo. 26.

Ambulauit in

a fortitudine cibi illius vſque ad montem dei oreb. 3. Reg. 19. Non miror fratres cariſſimi ſi ſepe vel general'r vel priuati grauiſſimis a deo plagis percutimur: cum eo p̄ſertim infeliciſſima tempora ſunt deuoluta: ⁊ tanta perfidoꝝ accreuere periuria: vt etiā ſacroſanctis euangelijs tact⁹ vix credi poſſit. Facit. n. nūmi fames ꝓ paruo quolibet ꝑiurare. Vt ergo poſſim⁹ vſq̄ ad monteꝫ dei. ſ. paradiſum ambulare: iuxta illud. Ambulauit ⁊c̄. preterq̄ in precedēti ſermone huius ſecūdi precepti prime tabule generalis facta expoſitio ad ſcd̄aꝫ eius ꝯſiderationem particularis. ſ. diuiſionis periurij: iuramenti: ⁊ voti eſt tranſcundum. ⁊ primo de periurio in hoc ſermone tractantes: tria notare debemus. Primum dicitur periurij diffinitio. Secunduꝫ dicitur periurij culpatio. Tertium periurij offenſio.

¶ Pars prima huius ſermonis in qua declaratur qd̄ eſt periurium: ⁊ quot modis accipitur.

p Rimo conuenit a quiditate ⁊ diffinitione periurij incipere. Naꝫ ſm magiſtrum in. 3. di. 39. deſcribit ſic. Periurium eſt mendacium iuramento fir-

UVA. BHSC. IyR_229

matum:cum.s.sentit qs in animo aliter ꝙ̃ loquitur cuꝫ ore:siue sit verum:siue non: quod confirmat.22.q.2.c.aiaduertendum.⁊.itez.vbi dicitur.Qui falsum iurat:mentitur:mentiendo aũt iurare nihil aliꝺ est ꝙ̃ peierare. Hec ibi. Ad quorum dictoꝝ declarationẽ est sciẽdum ſm Soſſ.⁊ Hoſti.ti.de iureiu.⁊ Aſte. ꝓma par.sum.li.j.ti.19.ar.j.i ꝓncipio. ⁊ Sco. in.3.di.39.⁊ Hec.aureoli in ea.di.q̃ tripler ẽ piuriuꝫ.s.falsa iuratio: iuramenti trãſgreſſio ⁊ indiſcreta ꝓmiſſio. Primo mõ periuriũ cõmittitur ſm Ricar.in.3.di.39.arti.3.q.j.in triplici gradu. Primus est cum quis iurat falsum qꝺ credit verum. Scꝺs est cum iurat veꝝ quod credit falsum. Tertius cuꝫ iurat falsum qꝺ credit falsum. Primum est repꝛeſentabile. Scꝺꝫ repꝛeſentabili?. Tertium grauiſſimuꝫ. ¶Primum piurium est mendacium quãtum ad illud qꝺ est mãle in mendacio. Non.n.ſm Bona.in.3.di.39.ar.j.q.j.in omni piurio est mendaciuꝫ ꝓpꝛie dictum: pꝛout.s.dicit falſitatez in voce ⁊ in mẽte:vt pꝫ in ꝓmo:de quo fit hec mentio. Maꝫ ſm Sco.in ea.di. põt periurium esſe abſqꝫ mentiri plene ⁊ integro mẽdacio:puta ſi aliquis ſimplr dubitans iurat partẽ ꝓ qua dubitat: quam forte dicendo siue iurando non mentiret credens illud pluſq̃ oppoſituꝫ:⁊ tñ vt infra dicetur piurat. ¶Scꝺm periurium est mendaciũ q̃ꝫtum ad illud qꝺ est in mendacio formale: ꝓut.s.habetur falſitatez in intentione:ſed nõ in voce. ¶Tertium piurium ſt mendaciũ plenum ⁊ integꝝ:qz falſitatem hꝫ in voce ⁊ in intentõe. Omne igitur periuriam est mendaciũ aliquo modo: aut q̃ꝫtum ad mendacij mãm ſolum: aut q̃ꝫtum ad formam tm̃:aut q̃ꝫtum ad plenum ⁊ integꝝ mẽdacium:non tñ omne piurium est mendaciũ integꝝ ⁊ ꝓpꝛie dctm̃:que oia ꝺfirmat Mar. in.3.di.39.c.2.di.q̃ periurium est vel iurãdo log falſum cuꝫ intentõe fallendi:vel iurãdo log falſuꝫ ſine intentõe fallẽdi:vl iurãdo log mur cũ intentõe fallẽdi. Scꝺo mõ piuriuꝫ ꝺmittiꝫ qñ qs ꝓmittit ad inſtũ vl honeſtum cũ iuramẽto:nec tñ intendit ſuarc.vñ Augꝰ. 22.q.2.ca.primo dicit. In dolo iurat qui aliter facturus est q̃ꝫ quod pꝛomittit:cum periurium fit nequiter decipere credentem. Hec ille.De quo periurio qualiter obliget in foꝛo conſcie infra dicetur:cum de iuramẽto aget.

Tertio modo periurium cõmittitur incaute iurando.s.facere mala: vel ea que verguñ in eritum malum vel minus bonuꝫ: de quo etiam dicetur ibidem:⁊ ſic pꝫ quid ſit periurium:⁊ quot modis accipitur.

¶Pars ſcꝺa huius ſermonis in qua declaratur q̃ periurium omne malum est nõ ſolum in ſe:ſed etiam ſm ſe.

Ecundo in hoc ſermone ſciendum ſm predictos doctoꝛes.s.Scotuꝫ ⁊ Petrum aureoli vbi ſupꝛa.⁊ Ric. ⁊ Bona.in.3.d.39.ar.j.q.2.⁊ Aſte.⁊ Tho.2.2. q.98.ar.j.vbi ſupꝛa.q̃ abſqꝫ dubio omne periurium est malum nõ ſolum in ſe: ſed etiam ſm ſe:ita q̃ nullo mõ potest bene fieri: quod ꝓbatur triplici rõne. Pruno dine iniuriationis ſic.Scꝺꝫ Sco. inuenta est iuratio ad ꝺfirmandaꝫ veritatez: qz cum hõ ſit pꝛauus ⁊ mendax põt fallere:inuentus est modus aſſerendi dicta adducendo illum in teſtez:⁊ veracem:⁊ ſcientez: q nec fallere põt:nec falli.s. ipſe deus q mentiri non põt: ⁊ ſcit veritatez Sꝫ adducẽ deũ tanq̃ falsum teſtẽ:vel tanq̃ ignoꝛantem veritatem:nec omnino ſcientez: vel teſtificari falsum volentem:est irreuerentiam facere deo.Cum ergo in piurio illa cõtingant:ſequitur q̃ in ipſo manifeſte ſit pcñ religioni ꝺtrarium:que est deo reuerentiam exhibere.vnde Augꝰ.in li.de verbis apoſtoli Jacobi ingt de periurio.22.q.2.c.hoies. Videtis q̃ iſta deteſtanda ſit belua:⁊ de rebus humanis exterminanda. Scꝺo idem pꝛobatur rõne inoꝛdinationis ſic. Quicunq̃ piurat inoꝛdinate iurat:⁊ q iurat ioꝛdinate: iurat iniuſte vel temerarie:ſed oĩs talis peccat ergo pꝫ pꝛopoſitum. Mam mendacium ſimpler ſm ſe est maluꝫ:ſed mendacio periuriuꝫ est grauius. Igitur ſi omne mendacium est pctm̃:vt dicit Augu.ergo ⁊ omne periurium est peccatum:quod pꝫ.22.q.2.§. Item qui falſum.nec excuſatur qs ſi iurat coactus neceſſitate. Eſt.n.ſm Bona.⁊ Aſte.vbi ſupꝛa neceſſitas nẽ que legem non hꝫ. de con.di.j. Sic ⁊ de re.iu.c.qꝺ non est.cum ſimilibus. ⁊ illa excuſat a toto. Eſt inſup neceſſitas coactõis que non excuſat a toto: ſed a tanto in hijs q̃ ſm ſe ſunt mala:qz voluntas ſufficienter cogi non poteſt. De his que vi.me ve.cã fi.c. ſacris. Et ideo qz periurium est ſm ſe malũ quantũcunq̃ quis cõpellatur ad aliqd oĩo non excuſatur a peccato:nec est ſimile de fur

UVA. BHSC. IyR_229

to:q3 furtum non est ſm ſe malum: ſed ſoluꝫ ꝓpter appꝛopꝛiationem. Extrema autē ne ceſſitas omnia facit cōmunia.ff.ad le.rod.de iac.l.2.§.cum in eadem. Nulla autem neceſſitas tollit periurij deformitatem: eo q̄ nulla neceſſitate licitum ſit nomen dei in vanuꝫ aſſumere. Tertio idem ꝓbatur ratione cō tumeliationis ſic. Omnis periurans aliquo modo adducit deum vel in ſe vel in ſuis creaturis:z ſic nominat nomen dei in vanum. Sed omnis talis facit iniuriam z contumeliam ſumme veritati:dū eam aſſumit ad ei⁹ cōfirmationē:ad quod non debebat aſſumi. z ideo:quia non tñ deo:dinat hominem ad ꝓximuꝫ:ſed etiam ad deuꝫ: ſequitur q̄ de ſe ſit malū:nec excuſatur quis ſi piurat z falſuꝫ iurat q̄ verum credit etiam ꝓpter vtilitatem ꝓximi:q3 talis peccat ꝓpter veritatē contemptum. Quanuis enim non contemnat ipſam veritatem ex certa ſcientia:adducendo eam in teſtimonium falſitatis: contēnit tamen ex ipſa temeritate. Adeo enim eſt terribile nomen dei z honorabile: q̄ nullus d3 ipſum in teſtimonium aſſumere:niſi opti me nouerit quid loquatur. vnde ignorantia non excuſat in tali iuramento. Hoc cuiꝫ debet vnuſquiſq3 ſcire: non debere aliquid iuramento firmare:niſi de illo ſit certus. Qui ergo ignorat rem de qua iurat ſi iuramento affirmat:non excutitur a culpa. quod confirmat auctoritate Auguſt.di.ad Publicolam 22.q.prima.c.in nouo. In nouo teſtamento dictum eſt:ne omnino iuremus. quod mihi quidem ꝓpterea dictum videtur:non quia iurare peccatum eſt:ſed quia periurare imane peccatum eſt. A quo nos longe voluit eē qui omnino ne iurem⁹ admonuit. Hec ille. Et idem Augu.22.q.2.c. Ita ergo:hoc idem aſſerit.z de iureiu.c.z ſi xps.dicitur. Sit ſermo veſter eſt eſt:non nō.hoc bonum eſt z appetendum. Quod autem amplius eſt:a malo eſt. Hec ibi:z ſic patet ſecunda pars huiꝰ ſermonis.

¶ Pars tertia huius ſermonis in qua declaratur quando periurium ſit mortale:z q̄ſi veniale in omni ſua ſpecie.

Tertio in hoc ſermone de periurij offenſione tranctantibus:tres conſiderationes ſunt faciende. Quaꝝ prima dicit ꝓbatio gnalis. Scōa diſtinctio particularis. Tertia declaratio ſingularis.

¶ Circa primam conſiderationem ſciendū q̄ periurium de ſe eſt peccatum mortale:qō probatur ſm p̄dictos doctores triplici rōne.

Primo ratione deſpectionis. Ait.n.ꝑbs p̄ poſte.ꝓpter qō vnūquodq3 tale:z illō magis:tunc ſic. Illa q̄ de ſe ſunt venialia vl bona ſi in ꝓtemptum dei fiant ſunt mortalia. Sed quicqd ſit pertinens ad irreuerentiam dei z de ſui ratione eſt in ꝓtemptū ipſius. Igitur peccatum eſt mortale multo grauiꝰ q̄ illa que de ſe ſunt venialia. Cum ergo periurium de ſui ratione ſit in contemptū dei igitur eſt de ſuo genere peccatum mortale.

Secundo idem ꝓbatur ratione infamationis ſic. Non ꝓpter aliquod peccatū mortale aliquis efficitur infamis in iure: ſed ꝓpter periuriuꝫ homo efficitur infamis:vt patebit. Ergo propoſitum. Quanuis enim ille qui iurat falſum iuramento aſſertorio non ſit infamis ipſo iure:ſed ſolum per ſententiā diffinitiuam lataꝫ contra ipſum in cauſa accuſationis:tamen talis mortaliter peccat:q3 iam dignus eſt infamia. Qui autem frangit iuramentum z aſſertoꝛium ꝓmiſſoꝛium ſōlenniter factum reputat magis infamis ꝛ̄po iure. 6.q.j.c.infames: q3 in eius ptāte remanet poſtq̄ iurauit:vt det ſuo iuramēto vritatem:quod non ꝓtingit in iuramento aſſertorio. Tertio idem ꝓbatur ratione ꝓceptōis ſic. Ille q̄ iocoſe periurat:nō cuitat dinaꝫ ireuerentiam: ſed q̄ſtum ad aliqd magis auget:q3 nō apponit diligentiam. Ergo peccat mortaliꝫ contra hoc dinum p̄ceptum. Similiter ille q̄ ex lapſu lingue piurat ſi aduertat falſum eſſe qō iurat non excuſat a pctō mortali:ſicut nec a dei ꝓtemptu. vnde Sco. dicit q̄ periuriū eſt ex pleno ꝓſenſu z contra p̄ceptum prime tabule:z p ꝓnās auctoꝛitates immediate a fine vltimo: z ita nihil deficit ſibi de rōne peccati mortalis. Nec eſt curanduꝫ multuꝫ de raritate vel frequētatione vt alig dicunt.ſed de deliberatōe z indeliberatione. qō ſi homo attendat ſit in rꝛe quaſi in peccabili. Nam ſicut virtuoſus d3 breuem deliberationeꝫ reſpectu meriti ꝓpter magnā ꝓudentiam qua eſt ꝓmptus ad deliberādum cito:ita z de oppoſito habet facultateꝫ homo ad deliberandum reſpectu peccati.

¶ Circa ſecundam conſiderationem que dicitur diuiſio ꝓticularis ad ꝓmaioꝛē ꝓdictoꝛ

UVA. BHSC. IyR_229

declarationem est sciendum ſm Ricar.in.3. di.39.ar.3.q.2.⁊ Bona.in.3.ea.di.arti.j.q.3.⁊ Aste.vbi supra.⁊ Tho.vbi supra.arti.3.ꝙ sumendo ꝑmam speciem periurij que dicitur falsa iuratio:triplr talis fieri pōt. Quedaꝫ est deliberata ⁊ solēnizata: sicut quando testes iurant sup sacrosancta dei euāgelia coraꝫ iudice:⁊ hoc mō si periurans deliberat de dicto ꝯfirmādo ⁊ iuramento:nō solum mortaliter peccat: sed etiā si pro tali iuramēto feratur snia diffinitiua cōtra eum in cā accusationis est infamis:vt infra dicit:sicut habetur 6.q.j.c. Infames:vt dictum est. Quedam vero deliberata sed non solēnizata: quando vꝫ qs in occulto iurat aliquid ex deliberatōe intendens lilud ꝓ per diuine veritatis testimonium ꝯfirmꝫre. ⁊ illo mō etiaꝫ periurus aliquid deliberat de dicto confirmando ⁊ iuramento:tunc similr peccat mortaliter cum expresse faciat contra dei ꝑceptum. Leuiti.19. Non periurabis in noie meo. Nam ꝓnuncians aliqd cuius ꝯrium hꝫ in corde semper mortalr peccat: verbi cā cum dicis ⁊ iuras merces quas vis vendere ꝯstitisse tibi decez ⁊ tu mente credis minus ꝯstitisse:⁊ aio hēs sic pro certo eē: vel si dicis merces illas eē bonas ⁊ sine aliquo defectu: ⁊ tu scis plures habere defectus:⁊ si etiam id qđ dicis iuramento esset vt dicis: ⁊ tamē in corde credis ꝯtrariuꝫ.s.ꝙ nō sit:peccas mortalr ⁊ grauiꝰ q̄ꝫ si diceres falsum credendo tñ dicere verꝫ: qꝛ vt dicit Augu. Reum lingua nō facit nisi rea mens. Aut talis iurans deliberat de dicto tm̄:vtꝝ vꝫ sit verum sed nō de iuramēto ⁊ sic pōt ꝯtingere ꝙ homo ꝑiuret sine mortali peccato:tñ ad minꝰ est veniale graue qđ summope est cauenduꝫ: qꝛ si diligētia adhiberetur:forte caueret. Et ideo magnū est ꝑiculum peccati mortalis. Quedā insup est iuratio nec deliberata:nec solēnizata:⁊ tūc circa huiusmodi iurationem qñ periurans nō deliberat nec de dicto: nec de iuramēto:sed totum ꝓfert ex surreptione:sic peccat solum venialr:minus tamen q̄ꝫ in casu precepti. Naꝫ illud quod ex surreptione procedit: nō est perfecte voluntarium. Ad hoc autē ꝙ peccatum sit mortale:requiritur ꝙ sit plene voluntarium directo vel interpretatiue:qđ dico ꝓpter illum q cum deliberare posset:deliberare ꝯtemnit: si ex tali ꝯtemptu ⁊ deliberatione periurat videt multis: nō multū excusari a mortali: vt dctm̄ est in precedēti consideratione. Non sic autem dicenduꝫ est de illo qui deliberare omittit nō ex contemptu: sed ex negligentia. Sed ad horum maiorem declarationem aliqua occurrunt dubia.

Primum an peccet mortaliter iurans cuꝫ assertione aliquid esse de quo dubitat:sꝫ aliquam habet oppositionem ita esse:magis tamen assentit illi opinioni ꝓ qua iurat: qꝛ videtur ꝙ sic per verbum Augu.22.q.2.c.hoies sic di. Hoies falsum iurant vel cum fallunt vel cum fallunt: putat homo verum esse qđ falsuꝫ est ⁊ temere iurat: aut scit vel putat falsum esse:⁊ tamen pro vero iurat: ⁊ nihilominus eum scelere iurat. Ad hoc respondetur ſm Sco.vbi supra ꝙ ille qui accipit iuramētum:aut accipit ex lege positiua: vel ex ꝯsuetudine tanq̄ꝫ simplr iuramentum assertiuuꝫ veritatis. Iurate aūt non tanq̄ꝫ assertiuum: sed probabilr inductiuū ad credendū iurato.

Primo modo iurans quomodocunqꝫ dubium tanq̄ꝫ simplr certum ⁊ deliberate peccat mortalr: qꝛ adducit deum testem dubiū qui est oium certissimus. Nam in dubio nō debet fieri snia:nisi sit ꝓbatio certa. Et ideo tales q asserunt certum qđ est dubium: non solum peccant:sed ad omne damnū inde ꝓueniens obligantur: qñ quis ex tali assertione vt malefactor ꝯdemnat. Tunc enim nō tm̄ fit noi diuino irreuerentia: sed est ꝑnicio sum.s.ꝓximo. Scđo aūt modo si ex ꝯsuetudine habeat:vel ex lege positiua ꝙ iurās nō teneatur deponere de certitudine:sed de credulitate: qꝛ iuramentum habet pro credito: non simplr pro certo.tunc iurans nō peccat dūmodo ex signis ꝓbabilibus partem illaꝫ magisq̄ꝫ aliā esse veraꝫ: sicut habet exēplum de scru.in or.fa.c.aliq̄. Non dꝫ ꝑ hō certum pro incerto asserere: sed dubium ꝓ dubio:⁊ certū ꝓ certo. Et ideo mulier adultera q̄ꝫuis contrita ⁊ confessa non dꝫ aliquo modo iurare ꝙ non sit culpabilis: quia non est certa sibi culpaꝫ esse dimissam.c.accepimus extra de pu.cano. Secundum dubium an iurās aliquid quod credit esse verum sic omnino esse:qđ tamen postea fuit falsum:peccat mortaliter. Ad hoc respondetur ꝙ si quis iurat ita leuiter ⁊ sine consideratione vtrum sit verum vel falsum qđ dicit: exponit se periculo iurandi mendacium: ⁊ precipue in iudicando vel in hijs in qbus ꝓximus damnificat.

UVA. BHSC. IyR_229

Debet enim diligenter examinare qđ dicit ⁊ tunc adhibita diligentia etiã si iuraret falsum: qđ tñ ipse credit verũ: non est mortale in iuramento asserto mđ ſm predictos doc. Jgit si non habet diligentiã non videt excusari a mortali: ⁊ multo magis peccaret mortaliter si iuraret asserendo sic esse vel nõ esse de quo in mẽte sua dubitat. ¶ Tertiũ dubiũ an ille qui compellit alium periurare sciẽter peccat mortaliter: vel si solum eũ ꝓuocat quẽ ꝓ babiliter scit periurat̃: aut si audiat qs aliũ iurare falsum ⁊ ipse scit ⁊ tacet: nũgd oẽs hi vniformiter peccent. Ad hoc rñdẽdo. ¶ Prio dico q ille qui alium cõpellit iurare: ⁊ ipse q periurat ambo mortaliter peccant. Vnde. 22. q 5. c. Qui cõpulsus dicit. Qui cõpulsus a dño sciens periurat: vtriq3 sunt periuri: ⁊ domin⁹ ⁊ miles: dñs q3 precepit: miles q3 plus dñm q3 aiam̃ dilexit. ¶ Scõo dico ſm Aste. vbi supra. Ric. Bona. ⁊ Tho. vbi supra. q ille q ducit alium ad iuramentuz. Aut hoc facit vt persona publica ſm formã iuris: ⁊ sic nõ peccat: lz eum falsum iurare credat: q3 facit illud qđ ex officio tenet: vnde non tam debet dici illum ad iurandũ cogere: q3 pars aduersa q̃ petit hoc a iudice. Aut facit hoc ꝑsona priuata: vel etiam publica: non tñ hoc facit vt persona publica: vel etiam hoc facit vt ꝑsona publica: tñ cõtra ordinẽ iuris: ⁊ sic graviter peccat. ar. 22. q. 5. c. ille qui. vbi dicit. Jlle q hoiem prouocat ad iuramentũ ⁊ scit eum falsum cẽ iuraturum: vincit homicidã: q3 homicida coꝛpa occisurus est: ille aiam: imo duas aias: ⁊ eius quẽ ꝓuocauerit iurare ⁊ suã: scis verũ esse qđ dicis: ⁊ falsum qđ ille dic̃ ⁊ iurare cõpellis: ecce iurat: ecce periurat: tu quid inuenisti: imo ⁊ tu peristi: qui de illi⁹ morte satiari voluisti. hec ibi. ¶ Tertio dico q ſi audiat ali quis iurare falsum: q̃uis Leuit. 5. dicat. Alia que audierit voccm iurantis falsum: testisq3 fuerit: q aut ipse vidit: aut conscius est: nisi indicauerit: portabit iniquitatem suam. hec ibi. Attamen Aug. dicit q erquo Moyses non exp̃esserit cui hoc fit iudicandum: sufficit isti vt se absoluat ab hoc peccati vinculo si indicet talibus qui magis possent prodesse q̃ obesse periuro: siue eum corrigendo: siue deum pro eo orando ⁊ placando: vt sunt sacerdotes vel honesti ⁊ discreti parentes: ⁊ ad hanc denunciationem faciendam talibus personis tenet quilibet ſm omnes qui viderint aliquẽ vicinum precipitatio. i. peccato cõmittendo. 22. q. 5. c. hoc videtur. ¶ Circa tertiam in hac parte consideratiõnẽ: que dicit declaratio singularis. Sciendũ ſm ꝑdictos doctores. s. Ricar. Bona. ⁊ Pe. ario. ⁊ Sco. ⁊ Tho. q periurium in. 2. ⁊. 3. specie. s. dolosum ⁊ incautũ etiã culpabile est: ⁊ q̃q3 mortale in vtraq3 specie Primo igitur loquẽdo de periurio doloso q̃. s. aliquid ꝓmittitur licitum ⁊ honestũ cũ iuramẽto peccat mortaliter: sic dolose iurãs ⁊ contrarium intendens. 6. q. j. c. quicũq3. vñ tria notanda sunt ad huiusmõi declaratiõez ¶ Primũ cum vnum iuratur ⁊ ꝓmittit: et aliud in corde habetur: tale periurium ẽ peccatum mortale. ¶ Scõm notandum est q cum quis iurat aliquid soluere vel facere in talem terminum: ⁊ tñ credit q facere nõ poterit vel soluere: vel credit sed fatue credit: qa causam credendi non habet: tunc in vtroq3 casu periurat: qr i ꝑmo deficit veritas i scõo iudiciuz. Si aũt quis credit ab initio quãdo iurat soluere vel aliquid facere qđ ꝓbabili poterit ⁊ quod faciet: quãtum in hoc nõ periurat: ⁊ si postea suũ posse facit: ⁊ interim soluere non poterit: vel illud qđ ꝓmisit facere: non est ꝓpter hoc periurus ex hac causa. cꝫ de iur. iuran. c. querelam. 23. q. 8. c. si nulla. 5. dist. presbyteros. Si tamen elapso termino soluere posset ⁊ non solueret peccaret periurij peccato. lapsus enim terminus non subtulit iuramenti obligationem. cꝫ de do. ⁊ cõ. c. cum dilecti. ¶ Tertio notandũ est q q̃uis dicitur: cꝫ de iu. iuran. c. vtrum in ea. q illi q iuramentũ pro rebus ⁊ vita saluandis fecerunt debeant a vinculo iuramenti absolui. ⁊ infra. Ceterum vt agatur consultius ⁊ auferatur materia deierandi non eis ita exp̃sse dicatur: vt iuramenta non seruent: sed si non ea attenderent: non ob hoc sunt tãq3 ꝓ mortali crimine puniendi. Hec ibi. Attamen ſm doctores nostros maxime Ric. ⁊ Tho. hoc intelligendum est non in foro dei sed in foro ecclesie iudiciali. Hoc enim non dicitur quia non peccat mortaliter contra iuramentum facientes vel facere intendentes: lz quia sunt puniendi pena minori. ſm enim glosaz ibi in verbo. non seruet. Abbas attenuat culpam. igitur non aufert iuramento promisso vim obligandi respectu eius qđ licite fieri pt ⁊ ideo si quis non implet quod coactus iurauit periuriũ incurrit: ⁊ mortaliter peccat. põ

UVA. BHSC. IyR_229

tamen talis per auctoritatem summi pontificis ab obligatione iuramenti absolui: presertim si a tali metu coactus fuerit qui cadē pōt in constantem virum. ¶ Scdo loquendo de periurio indiscreto ⁊ incauto. Sciendū ſm Ber. de iu. iur. c. tua, el. p̄. q̄ si fiat cum deliberatione est peccatum mortale. ex̄. e. sicut ex litteris. Si vero iocose vel incaute est veniale. 25. dist. c. Vnum orarium. §. criminis. Cum quo concor. Tho. Bona. Ricar. ⁊ Sco. ſm quos tria notanda sunt ad huius declarationē. ¶ Primū est q̄ si quis iurat: adultetari. fornicari: occidere: ⁊ huiusmōi mala perpetrare semper iurando peccat mortaliter: nec debet talis seruare hoc iuramentum: q̄ iterū peccaret mortaliter: vt infra dicetur. Multū enim displicet deo implere mensuram iniqtatum iuramento. 22. q. 4. c. si publicis. ⁊. c. est etiam. ¶ Scdo q̄ si quis iurat non intrare religionem: non loqui cuz amico sine aliqua necessitate: vel rationali causa: vel non dare elemosynam ⁊ alia huiusmōi bona: si ex deliberatione facit peccat grauiter: nec tenetur h̄ seruare: vt infra dicetur. Talia enim sūt cōtra salutem ꝓpriam ⁊ ꝓximi: absoluendusqz est talis cum magna penitentia. de iu. iuran. c. cum quidam. ¶ Tertio notandum q̄ si qs iurat superflue comedere: vl̄ ociosa verba dicere indiscrete iurat: vel iurat q̄ superflue comedit: vel q̄ ociose sit locutus ſm Aug. 22. q. 4. c. si aliquid. talis mortaliter peccat: q̄ contra illud facit. In malis promissis rescinde fidem. 22. q. 4. c. in mal̄. Rod. vero dicit q̄ solum peccat venialiter: quia. c. illud. s. in mal̄. si intelligitur extendi ad venialia: quantum ad illa non est preceptum: sed consimilium: sil̄r incauta ⁊ indiscreta iuratio est: ⁊ ad periurium pertinens obligare se ad damnum ꝓximi ad penam corporis: aut in rebus exterioribus dānificandis: ex̄ de iu. iur. c. contingit. lib. 6. Vel obligare se ad aliquod impedimentum etiam salutis corporis. 22. q. 4. c. pe. vel obligare se ad penitentiaz indiscretam ⁊ insupportabilem. 22. q. 4. c. innocēs. ex̄ de iu. iur. c. petitio. Danda est ergo opera fratres carissimi: vt periurium fugiendo ad eternam beatitudinem veniamus ⁊c̄.

¶ Feria quinta post p̄mam dominicā quadragesime in qua tractatur de detestatione ⁊ abominatione: periurij. Sermo. 27.

Nima que

a peccauerit ipsa morietur. Ezech. 18. ⁊ in ꝓphia hodierna. Si graues iacturas ⁊ imanissimas penas fratres in Christo carissimi quas nefandi periuri homines ac blasphemi suis fedissimis labijs sanctissima nomina assumētes incurrunt intelligerent: ab his omnino cessarēt. Ideo vt periurij nefandum crimen detestemur: de eꝰ abominatione dicendum est. Anima q̄ peccauerit ⁊c̄. Pestiferum ergo periurij crimē detestandum est. Primo ratione. Scdo auctoritate. Tertio exemplaritate.

¶ Pars prima huius sermonis in qua probatur periurium detestandum esse triplici ratione. s. aggrauationis: comparationis: ⁊ punitionis.

p Rimo dico q̄ est detestandum triplici ratione. s. Aggrauationis. Comparationis. Et punitiōis. ¶ Primo ratione aggrauationis est periurium graue peccatum triplici respectu. Primo respectu transgressionis sic illud peccatum est grauiꝰ qd̄ est contra pl̄a precepta. Nam furari rem alienam ex concupiscentia. Primo habetur ⁊ est transgressio duoꝝ preceptorum. s. Non fur. facies: ⁊ non concupis. rem proximi tui. sz periurium est talis conditionis: quia. s. est cōtra hoc preceptum. s. scdm p̄me tabule. s. non assumes nomen dei tui in vanū: ⁊ contra illud non falsum testimonium dices: quia vt dcm̄ est: in omni periurio est mendacium largo modo: ergo periurium graue peccatuz est Preterea sicut potest esse iam concupiscētia ante furtum: vt est dictum: ita etiam ante ꝑiurium. Nam qui paratus est ꝑiurare q̄zuis postea non periuret: periurus dicitur. vt in. c. Qui periurare. el. 2. 22. q. 5. Qui periurare paratus est anteq̄z iuret: periurus esse videtur: quia deus nō ex operibꝰ iudicat sed ex corde ⁊ voluntate. Si ergo homo deliberat periurare: ⁊ facto interuallo postea periurat: tria precepta transgreditur vt patet intuenti: ergo patet propositum. ¶ Scdo graue est ratione

UVA. BHSC. IyR_229

periclitationis.est enim culpe repletio. Nam fenerator non tm̄ mutuat ad vsuram:nec fur tm̄ furatur sicut isti iurant:⁊ per consequens pluries peccant q̄ alij: dum eni vsus iurādi habetur facile incurritur periurium.vnde.22. q.j.c. Non est contra.el.2.dicitur. Non ē cōtra preceptum dei iurare: sed dum iurando vsum facimus:periurij crimen incurrimus. hinc ⁊ Aug.in epistola ad Hilarium inquit. Iurationem caue quātum potes:melius qp pe non verum iurare est:q̄ consuetudine iurandi in periurium cadere:quia cōsuetudine semper periuriatio appropinquatur. hec ille. Iō.vt habetur.xj.q.3.c.precipue.⁊ de sen.⁊ re iudi.c.ad apostolice li.6.glo.in verbo deierat periurium est grauissimuz peccatū. ¶ Tertio est graue peccatum periurium respectu confusionis:quia magis est confusio mentis nr̄e ⁊ aliorum scandalum:quādo verba non seruiunt intellectui.vnde.22.q.5.c.humane.scribitur. Humane aures talia verba nostra iudicant:qualia foris sonant:diuina vero iudicia talia foris audiunt qualia ex intimis proferuntur:certe nouit ille qui intentionē ⁊ voluntatem alterius varijs verbis explicat: qa non debet aliquis verba considerare: sed voluntatem alterius ⁊ intentionem:quia nō dz intentio nominis deseruire:sed verba intelligendum.hec ibi. Ex quibus patet q̄ periurium cōtra mentem factum confundit mentem:⁊ conscientiam nostra pungit:aliquosqz scandalizat cum ad eoꝝ peruenerit noticiaz: quia nihil occultū qd̄ nō reuelet. Matth.io. hinc est q̄.b.Tho.2.2.q.98.ar.3. Et magister in.3.dist.39. Et Bona.ibidē.q̄ si quis iurat solēniter per euangelium grauius peccat q̄ ille qui in cōmuni sermone iurat per deum: tum ꝓpter scandalum:tum ꝓpter maiorem deliberationem.ceteris tamen paribus grauius est si quis per deum iuret:q̄ si per euāgelium vel aliam creaturam iuret. ¶ Scd̄o probatur periurium esse detestandum ratōe comparationis. Nam ipsum ad alia peccata tripliciter potest cōparari. Primo pōt cōparari homicidio. Nam sm̄ quosdam grauius est homicidio.quorum ratio fuit:quia ꝑ iurare nomē dei videtur quedā diuini nois denegatio.vnde scd̄m locum post idolatriaz periurium tenet:vt patet ex ordine preceptorum:quia ergo est contra rationis ordinem ratione ⁊ imediate respicientem deum: ⁊ homicidium est contra ordinem ratōis directe ⁊ imediate respicientem proximum: videtur aliquibus q̄ sit grauius homicidio vel saltē ei comparandum:ergo summe est detestandum. Hic tamen est aduertendum sm̄ Ric. in.3.di.39.q̄ simpliciter loquēdo peccatuz ꝑ iurij minus graue est peccato homicidij: qa homicidium est directe ⁊ imediate cōtra charitatem ratione actus secūdarij: qui est ꝓximum diligere. Periuriū vero est ꝯtrariū latrie ⁊ veritati. Certum est autem q̄ nobilior est virtus charitatis q̄ latria. Nobilior ē ēt actus per xp̄m ex charitate diligere q̄ veruz ex legittima causa iurare. grauius ergo ē homicidij peccatum simplici periurio: q̄uis forte sm̄ quid sit grauius periurium. ¶ Scd̄o comparatur periurium adulterio. ⁊ sz Ric. vbi supra.grauius est peccatum periurij pctō adulterij. Quia tanto est peccatum grauius quāto magis corrumpit ordinem digniorez. Certum est autem q̄ ille ordo est dignior q debet esse hominis ad deum imediate ⁊ directe:q̄ ille qui debet esse ad ꝓximum ⁊ ad deum proximo mediante. Primus autē ordo corrumpitur per periuriū. Scd̄us ꝑ adulterium:nec ordo. Scd̄us corrumpit perfectiꝰ per adulterium q̄ p̄mus per periuriū. Adulterium enim non est propinquius maxime iniurie que possit esse cōtra deum: imo econuerso. Periurium enim est ꝓpinquius blasphemie que est contra deum ex eius odio q̄ adulterium.periurium igitur summopere est detestandum. ¶ Tertio potest comparari ꝑiurium furto. Et patet ex dictis q̄ grauius ē peccatum periurij peccato furti. Nam adulterium est furto grauius. periuriuz grauius adulterio vt premissum est:ergo patet q̄ grauius est etiam furto: igit̄ patet ꝓpositum q̄ valde est fugiendum ⁊ detestandum: confirmantur illa per dictuz Euticiani pape.22.q. j.c.predicandum.vbi dicitur. Predicandum est vt fideles periurium caueant:⁊ ab hoc sūmopere abstineatur:scientes hoc grāde scelꝰ esse:⁊ in ꝓphis ⁊ in euangelio ꝓhibitū. Audiuimus aūt quosdam paruipendere hoc scelus ⁊ leue quodāmodo pene modum paruitatis imponere:qui etiam nosce debent talē de periurio penitentiā imponi debere:qualē ⁊ de adulterio ⁊ de fornicatione ⁊ de homicidio sponte cōmisso ⁊ alijs criminalibꝰ vitijs hec ibi. ¶ Tertio detestandum est periurium

UVA. BHSC. IyR_229

rationē punitionis. Nam punitur tripliciter Pena spiritualī. Temporalī. Et diuinalī. ¶Primo enim punit pena spiritualī. Nam 6.q.j.c. Quicūq; dicit Fabianus papa. Quicūq; scienter pierauerit quarta dies i pane ⁊ aqua: ⁊ per septem sequentes annos peniteat: ⁊ nunq̄ fit sine penitentia. hec ibi. Nec enim penitentia pro quolibet mortali imponitur crimine. 33.q.2.c. hoc ipsum. Ideo ceteris inspectis peccati circunstantijs. s. periurij maior vel minor penitentia est imponenda. Et si quis perpetrato periurio aut quolibet alio criminali peccato timens penitentiā lōgam ad confessionem venire voluerit ab ecclesia repellendus est: siue a consortio ⁊ communione fidelium: vt nullus cum eo comedat neq; bibat: neq; in domo sua ipsum recipiat. 22.q.j. predicandum. ¶Scōo punitur pena temporali. Nam in iure exteriori ciuili et canonico periurus si accusatus conuincat: si sit sacerdos degradabit. 25. di. §. criminis. Et est infamis. 6.q.j. Infames. Ideo dignitates ⁊ officia ei penitus denegantur: ex de re. iur. infamibus lib. 6. Tho. enim ⁊ Ray. dicūt q̄ periurus in iuramento assertorio non est infamis sed solum in promissorio. Sed Hos. ⁊ Hostiē. di. q̄ est infamis periurus siue de preterito siue de p̄nti si sciēter sub iuramēto falsum asserit: siue iuramentū sponte factum de dāno vel faciendo nolens frangat. Tales enim saltem mortaliter peccant: ergo saltem sunt infames infamia canonica. 6.q.j.c. ille q̄ Que tamē per penitentiā tollitur: vt ex codē c. colligi potest: vbi dicit. Infamie macula sūt aspersi ⁊ in baratrum dilabunt: nisi sacerdotali auctoritate subuentus fuerit: vbi glosa in fama canonica tollitur per penitētiā. ⁊ ideo periurus non admittit ad testimoniū: vt. 22. q.5.c. paruuli. vbi dicitur. Qui semel periuratus fuerit nec testis sit p⁹ hoc: neq; ad sacramentum accedat: neq; in sua causa vel alterius iurator existat. hec ibi. Et quo ens semel probatum est/contra eum: periurium etiam in modum exceptionis expellitur in alio iudicio: ⁊ patitur hāc penam ordinariam: quia hoc crimen minus frequentat: ⁊ quia ipsum crimen aliquādo tangit testimonium. c. sicut nobis: de testi. producūt etiam illa per ius ciuile ex quo habetur q̄ periurus non expellit a testimonio tāq̄ infamis: sed tāq̄ malus. ff. de his qui notan. infa. l. Lucius. Nam qui semel fuit malus semper presumitur malus: ⁊ qui semel peierat in vno negocio presumit in ceteris: sic facit. ff. de accusa. l. si cui. §. j. ⁊. ff. de suspec. tutor. ib⁹. l. 3. ¶Tertio punitur pena diuinali in presenti ⁊ in futuro. In presenti enim punitur pena temporali: vt in sermonario de peccat: in tractatu de auaricia. Mā quottidie reperiuntur iudicia dei fieri super periuros. Nam temporibus nostris quidā iudeo iurauit super altare sancti Petri pecuniam se redditurum ⁊ postea negauit: ⁊ in capite mensis perdidit filium. Retulit insuper mihi senior noster. p. f. Jacobus de marchia in ciuitate Neapol. q̄ dum ipse in vngaria predicaret: ibidē quedā mulier bona sua apō ciuem deposuit fugiens propter metum vsitarum: que postea reuersa dum posceret ille negauit coram iudice: ⁊ cum vellet manum super librum extēdere mortuus cecidit: quod ille accepit ab illo qui oculus prospexerat. In ciuitate Florentina vt ipse accepit ab his qui coram viderunt marchianus quidā deposuit apud quendam mercatorem diuitijs affluentem tria milia ducatorum: solo teste quodam messeto: qm̄ bone fame vir habebatur. Marchianus autem alpes transiens tandem post annum rediens: mercator iuramento firmauit nūq̄ ab illo accepisse: ille tristis ⁊ dolens nō recedebat de ciuitate oībus diebus solicitans ⁊ rogans sibi peccuniam reddi. periurus ille tedio affectus ab eo: falso q̄ marchianus proditor esset accusauit: qui in carcerem receptus capite punitur prospiciens hoc messetus ille desperauit: nihil boni decreuit facere: qui per duodecim annos nō audiuit missam: nec confessus est ⁊c. credens deum b̄ non curare. quid plura dei iudicio factus est vt mercator proscriberetur: ⁊ omnibus bonis suis spoliatus: extra ciuitatatem expulsus. Qui post dies aliquot filiū suum misit vt exploraret si ciuitas prodi posset: qui captus in eodem loco vbi marchianus gladio occubuerat capite plexus est. Quod attē dens messetus iudiciorum dei incusator: conuersus sancte ⁊ integre perfectus. Alia multa causa breuitatis omitto. In futuro vero seculo: nisi per penitentiam periurium delecatur grauissime punit: quia grauissimū ē petō vnde. 22.q.5.c. Iuramēti dr. Iuramenti huius est causa: q̄ omnis qui iurat ad hoc iurat vt quod verū est loquatur. Et ideo dominus

UVA. BHSC. IyR_229

inter iuramentum ⁊ loquelam nostram nullam vult esse distantiam: quia sicut in iuramento nullam conuenit esse perfidiam: ita quoq; in verbis nostris nullum esse mendacium oportet: quia vtrunq; ⁊ piuriū: ⁊ mēdaciuz diuini iudicij pena damnabit. Hec ibi. Et sic patet ⁊c̄.

¶ Pars secunda huius sermonis in qua ꝓbatur periurium esse detestandum multiplici ⁊ varia auctoritate.

Secundo in hoc sermone dico piurium esse detestandum triplici auctoritate: antiqua. s. noua ⁊ politica.

Primo probatur auctoritate triplici veteris testamenti. Primo mosayca. Nam leuiti. 19. scribit. Non pollues nomen dei. s. periurando. vnde ⁊ leuiti. 22. dicit dn̄s ꝑ moysez Non pollues nomen sctm̄ meum. Et ideo leuiti. 5. dicitur. Anima q̄ iurauerit ⁊ protulerit labijs suis vt bn̄ vel male quid fecerit: ⁊ illudipsum iuramento ⁊ sermone firmauerit: oblitaq; postea intellexerit delictum suum: agat pniam pro pctō. vnde ⁊ leuiti. 19. dicitur Non piurabis in noie meo. Scdo auctoritate historica. Nam. j. Re. 25. Reprehendit dauid q iurauerit destruere naabel ⁊ omnia q̄ ipsius erant. Itez. 3. Re. 20. Benadab rex syrie indignatus ad responsionez Achab iurauit. Si sufficēt puluis samarie pugillo interficere oēs ppl̄os q eum sequebant. Preterea rex nabuchodonosor vt habet Judith primo iurauit per thronum suum q̄ vindicaret se de oībus filijs israel. Item Menadab iurauit cum fraude Anthiocho fidez tenere: vt crederet ei. p̄mi macha. 6. Tertio auctoritate prophica. Nam sapien. 14. scribitur. Omnia cōmixta sunt: sanguinis homicidiū furtum: fictio: corruptio: infidelitas: turbatio: ⁊ periurium ⁊c̄. ⁊ infra. Non enim iurantiū est virtus: sed peccantium pena perambulat semper in iustorum preuaricationem. ⁊ eccli. 23. dicitur. Iurationi non assuescas os tuuz. Multi enim casus in illa. ⁊ infra. Vir multum iurans replebitur iniquitate: ⁊ non discedet a domo eius plaga. ⁊ iterum ibidē additur. Si dissimulauerit: delinquit dupliciter: ⁊ si in vacuum iurauerit non iustificabitur. Item Isa. 18. scribitur. Omnia enim que loquitur populus iste coniuratio est: ⁊ timorez eius ne timeatis. Dominū exercituum ip̄m sanctificate. ⁊ idez. 45. Incuruabitur omne genu: ⁊ iurabit omnis lingua in domino. Idem. 65. Et dimittetis nomen vestrum in iuramentum electis meis: ⁊ interficiet te dominus deus tuus. Preterea de psalm. 14. ait. Domine quis habitauit in ta. tuo qui iurat per. s. ⁊ non decipit. ⁊. Zachab. 5. scribitur. Hoc est maledicendo que egreditur super faciem omnis terre: quia omnis iurans iudicabitur ⁊ veniet ad domum iurantis in nomine meo mendaciter: ⁊ cōmorabitur in medio domus eius: ⁊ consumet eaz: ⁊ ligna eius ⁊ lapides. ⁊ ibi. 8. c. dicitur. Iuramentuz mendax ne diligatis. Hoc enim odit dn̄s

Secundo probatur periurium esse detestādum triplici auctoritate noui testamenti ⁊ legis gratie. Primo auctoritate euangelica. Nam Mat. 5. dicitur. Audistis quia dictuz est antiquis. non periurabis: reddes aūt deo iuramenta tua. Ego autem dico vobis non iurare omnino: neq; per celum: quia thronꝰ dei est: neq; per terram: quia scabellum pedum eius est. ⁊ infra. Sit autem sermo vester est est: non non: quod autem hijs abundantius est: a malo est. Item Math. 6. Rex ait puelle: pete a me quod vis ⁊ dabo tibi: ⁊ iurauit illi. Quicquid petieris dabo tibi. qd̄ fuit peruersum periurium. Item Luce p̄mo Jusiurandum qd̄ iurauit ad Abraaz patrez nostr̄ datur̄ se nobis. Item Jo. 5. dic̄ ih̄us. Ego autez non ab hoīe testimoniuz accipio q. d. qr omnis homo mendax: ⁊ ad periuria labilis: qm̄ opera que ego facio testimoniuz perhibent de me. Scdo auctoritate apl̄ica. Naz apl̄s Paulus Ro. 2. dicit. Nomē dei per vos blasfematur inter gentes. Itez p̄me Thimo. j. idez ait. Scimus qr bona est lex: si qs ea bn̄ vtat: sciēs hoc qr iusto nō est lex imposita: sed iniustis ⁊ peccatoribus: sceleratis ⁊ contaminatis mēdacibus periuris: ⁊ si qd aliud sane doctrine aduersat. Preterea apostolus Jaco. 6. c. canoni. sue ait. Ante omnia fratres mei nolite iurare neq; ꝑ celum: neq; ꝑ terraz: neq; ꝑ aliud quodcūq; iuramentū Sit autez s̄mo vester est est: non non: vt nō sub iudicio decidatis. Preterea Jo. apostolus in apoca. 21. c. dic̄. Timidis ⁊ incredulis: ⁊ execratis id est false iurantibus ⁊ homicidis ⁊ fornicatoribus: pars illorum erit in stagno ardenti igne ⁊ sulphure: quod est mors scd̄a. Hec ille. Tertio auctoritate canonica Naz btūs Greg. sup illd̄ Mat. nō piu. sic

UVA. BHSC. IyR_229

dicit. Non penitus iurare phibuit: sz occasionem periurij qđ perfectius est cuitare docuit Item beatus Ambrosius lib.j.de officijs.22.q.4.c.vnusquisqz sic ait. Vnusqsqz simplicē sermonē preferat: r vas suū in sanctificatiōe possideat: nec fratrem circūscriptiōe seducat verboz nihil ꝓnunciat inhonestū: aut si promiserit: tolerabilius est ꝓmissum non facere q̄z facere qđ turpe sit. Item Aug. in sermone dñi.22.q.j. Ita ergo dicit. Ita ergo precepisse dñm intelligit ne iurarek: ne qsqz sicut bonū appetat iusiurandū: r assiduitate iurādi ad periurium per ꝯsuetudinē dilabak: quapropter qui intelligit non in bonis sed in necessarijs iurationē habendā refrenat se inquātū pōt: vt non ea vtatur: nisi necessitas cogat: vz cuz videt pigros esse homines ad credenduz: qđ eis ē vtile credē nisi iuratōe firmek r infra. Si iurare cogeris: scias de necessitate venire infirmitatē vtiqz coz quibus aliqd suades: q̄ infirmitas vtiqz malum est. hec ille. Et.22.q.5.c.ecce dico. vbi scribit Augu. di. Ecce dico charitati vestre: r qui per lapidem iurat falsum: periurus est. Vnde r hoc dico qz multi etiam in hoc fallunt r putant: qz nihil est per quod iurant: non se crimine periurij teneri: prorsus periurus es: qz per id qđ sanctū non putas falsum iuras. Si tu illud sanctū non putas: sanctū putat cui iuras. nō enim iuras tibi aut lapidi: sed ꝓmo iuras: homini iuras ante lapidem: sed non quasi ante deum: non te audit lapis loquētem: sed punit deꝰ te fallentem. Item. 22.q.2.c. aiaduertēdū. §. cū g. ait diuinus Hieronymus. Cum ergo oēs q loquūtur mendaciū perdendi sunt. iurta illō ps. Perdes oēs qui lo. mē. multo magis dānabiles sunt qui mentiēdo deierare conuincunt: qz nomē dei sui in vanum assumūt hec ille. Multa aūt habent in iure canonico detestanda periurium. de iureiurā. r si Christꝰ. in. c. si vero. que omnia breuitatis cā omitto. Tertio, pbatur piuriū ee detestandū aucte politica triplici. Primo aucte phoz. Nam Periander phs inssuis sentētijs dicit. Que cūq promiseris obserua. r Socrates inquit Quicqd promiseris indubitanter facito. Item fidelis esto dijs: non tñ imolans: sed in iure iurando pseuerans. illud enim videri opera est hoc verbo ꝓbitatis signum. Item Solon phs inquit. Non mentiaris, pbitati iurciurādo habere. cuius enim deū non habet iusrandum vile est. Item Thales phs interrogatus si iuraret se non fuisse mechatum: respondit. Non peius enim est adulterio periurium. Preterea Tul. j. de offi. dicit. Est iusiurandum affirmatio religiosa: qđ ergo affirmatiue: r quasi deo teste ꝓmiseris: id tenendum est. hec ille. r ibidem ait. At neqz contra rempub. neqz contra iusiurādū ac fidē amici sui cā vir bonus faciet: nec si fuerit iudex de ipo amico. ponit eni psonā amici cum iduit iudicis tñ dabit amicitie vt amici cām malit esse veram: r vt ꝓperande litis tps quo ad leges permiserint accomodet. Cum autez iuramento snia dicēda sit meminerit se deū testem adibere. hec ille. Item Quintil. lib. 8. dicit. Jurare quoqz nisi in necessitate etiam graui viro paz ꝯuenit. C Scdo aucte poetarum. Nā Ouidius lib. j. fine titulo dic. Nō bene cōducti vendūt piuria testes. nec bñ seducti iudicē arca pz. Culpa nec ex facili q̄uis manifesta ꝓbet. Item Boalterius in alexandriade. dicit. Si lis inciderit te iudice dirige libram iudicij non flectat amor: nec munera palpent: nec moueat stabilē persone accepto mentem. Muneris arguitur acceptio censor iniquus. Inquibus oibus colligit nulla cupiditate esse periurandū: nec a iustitia deuiandum. Preterea Patronius poeta b idem suis versibus asserit. di. Quid faciunt leges vbi sola pecunia regnat. At vbi pauptas vincere nulla pōt. Jam nunc iudiciū non est nisi publica merces. Tutius est paruo ere pdita recuperare q̄z in ambiguā litem descendere hec ille. Er qbus patet q̄ ista sunt que iuramenta violant: piuria cōcitant: leges ligant: iudices dānāt: ꝓmissa tollūt. C Tertio aucte legum humanaz. Nam fm leges cogendi sunt testes ferre testimoniū verū iuramento prestito. C. de testi. l. Si qñ. Sed nō in qōne falsi: vt. ff. de peti. hēdi. l. fi qs libertatē. §. vlti. Sike cogēdi sunt testes pūtibꝰ ptibꝰ. C. de fi. instru. l. iudices. In autē. de testi. colk. 7. Preterea testes debent iurare dicere veritatē ꝓ vtraqz parte: vt in auten. de sanctiss. epis. colk. 9. §. nulli. Sed iudex mittat ad eum vnū de ministris suis. C. de testi. l. Si qñ. Item testis debet reddere cām r rōnem dicti sui: als nō valet. C. de testi. l. Solam. Et hec oia statuta sunt ad periuriū fugiendū. r sic patet quot auctoritatibus est periuriū detestādum: r scda huius sermonis pars.

UVA. BHSC. IyR_229

¶ Pars tertia huius sermonis in qua ꝓbatur periurium esse detestādum triplici exemplaritate.s.antiq̄:noua:ꝛ pagana: siue gentili.

Tertio in hoc sermone triplici exemplaritate correspondente ꝓbat̄ ꝑiuriū esse abhominādū.s.exēplaritate. Antiqua vete.test. Nona iuris canonici. Pagana ꝛ hystoriali. ¶ Primo exēplaritate antiqua ve.test. Nam.4. Reg.25.2. Paral.18. vt diuinus Hieronymus refert sup̄ Ageū. propter peccatū periurij Sedechie regis ierl̄z qui fidem ꝓmissam Nabuchodonosor regi caldeoꝝ nō seruauit:ppl̄m isrl̄ refert cū dicto rege hituꝝ expugnata hierl̄m captiuū in babylonem fuisse adductū. Item.2.Mach.vlt. dicit̄ ꝙ Iudas incidi iussit manū cū humero ꝛ capite nichanoris:ꝛ manū ꝛ linguā in plures partes diuidi:dariqꝫ auibus precepit:qa iurauerat destruere tēplū ꝛ iudeos. ¶ Sedo probat̄ exemplaritate noua.s.iuris canonici. Nam.xj.q.3.c.Abijt iudas: comparat̄ vitiuꝫ mendacij ꝛ periurij peccato ipsius meledicti iude.vnde ibi dicit̄.Multi hoīe scelus iude:q dn̄m ac magistrū deniqꝫ suū peccunia vendidit:velut imane ꝛ nefandū exhorrerēt: nec tn̄ caueret.Nam cum pro muneribus falsuꝫ ꝯ quēlibet testimoniū dicunt:ꝓfecto qꝛ veritatem pro peccunia negant:deinde pecunia vēdunt.hec ibi. Preterea ponitur casus in iure canonico sic.Si qs timore mortis facit testamentū in quo iniuriam sibi factam remisit ī manu sacerdotis:postmodū cōualescēs possit habere actionem cōtra illū. Ad h̄ rn̄detur ꝙ ille qui iniuriam remisit potuit habere in corde an̄ remissionē aduersus illū.ꝛ sic tenet̄ seruare iuramentū:qꝛ renūciauit iuri.7.q.j. q̄ꝫ periculose.ꝛ qd̄ semel placuit amplius displicere nō pōt.de reg.iur.lib.6.Si vero habuit desideriū correctionis illius: tunc non tenetur iuramentū seruare:vt vitia corrigant̄: nec ad hoc debuit induci infirm⁹:qꝛ iuramētum est illicitū:ideo non seruanduꝫ. extra de spo.c.ad audientiā.Nō debet enim iuramētum esse vinculum iniqtatis. ¶ Tertio idem probatur exemplaritate pagana ꝛ hystoriali. Narrat eni Valerius lib.7.c.3. ꝙ cū Alexander ad diruendam lampsacene ciuitateꝫ hellespōti:vbi priapus colebat̄ cā impetu ferrebat̄ ex̄ menia obuiū habuit:Anaximenē p̄ceptorem suū sciens:qꝛ preces opponeret ire sue:iurauit se non factuꝝ quicqd petijsset:qui inquit peto vt lampsacū diruas: ꝛ ita salus vrbis vnius beneficij iuramēto obtenta est. Preterea idem narrat lib.8.c.5.ꝙ vxor Cesaris deprehensa in adulterio cum quodam Publio Claudio senatore tpe cuiusdā celebritatis ad quā transierat in habitu femineo in templo:qui accusatus dānatus est nō obstante Ciceronis testimonio q iurauerat secū illa die fuisse:qua de re Cicero tāq̄ꝫ ꝑiur⁹ est dānatus. Item idem Valerius narrat lib.j. ꝛ Eutropius lib.xj.de Marco Attilio:q captus a carthaginensibus dato iuramento ꝙ ad ipsos rediret. Romā missus est qui in cōtrarium dissuasit romanis qd̄ carthaginen̄. petebant:nā querebant vt sui iuuenes a romanis capti loco sui:ꝛ vno sene pensarentur. Dato consilio carthaginem petijt non quasi ignar⁹ ad quā crudeles quāqꝫ infestissimos sibi reuerteretur:hūc cōmendat Tulius.3.de offi.di.ꝙ.iuramētū qd̄ fecerat.M.At.regl's erat aut ꝙ ipse reuerteretur:aut eoꝝ captiui. Ideo redeundo iuramentū seruauit iuxta logicalē sedaꝫ ad veritatē disiūctiue suffic̄ vnā partem esse veram:de quo Aug.in.5.de ciui. dei.c.18.huius exemplo nos hortatur. di. Si Mar.Att.regl's ne crudelissimos hostes iuramento falleret ab ipsa roma reuersus:q̄ꝫtū sicut romanis eū tenere volentibus rn̄disse fertur:postea q̄ꝫ afris seruierat:dignitatē illic honesti ciuis habere non posset: eūqꝫ carthaginenses quā contra eos in senatu romano egerat grauissimis supplicijs necauerūt: qui cruciatus non sunt pro fide illius patrie contēnendi:ad cuius beatitudinē fides ipsa perducit:aut qd retribuetur dn̄o pro oibus qui retribuit:si pro fide que illi debet̄:talia fuerit homo passus:qualia pro fide quā ꝑniciosissimis inimicis passus est regulus.hec ille. Abstineamus ergo tanta periurij iniquitate: nō pro inani seculi gloria vt ille: sed pro dei nr̄i reuerentia debita:ꝛ pro acquirenda nobis ꝑpetua gloria illo prestante:qui viuit ꝛc̄.

¶ Feria sexta post p̄mam dn̄icaꝫ in quadragesimā in qua tractat̄ de diffinitōe iuramēti concessione ꝛ causatiōe. Sermo.28.

Iustitia iusti sup̄ eū erit Ezech.18.ꝛ i ꝓphia hodierna. Sepe frēs i xp̄o carissimi:ad vos phi

UVA. BHSC. IyR_229

ſſ̄ ſñiaꝫ .2.de ce.ꝛ mū. pueniſſe nō ambigo
ꝙ oppoſita iurta ſe poſita magis clueſcunt.
ideo poſt dicta de piurio aliqua ſunt de iura
mento dicenda: quatenus quilibet nomen
dei ſm vt dignū eſt debito ꝓſequaꝫ honore:
ſicqꝫ de vno quoqꝫ noſtruꝫ vere dici poſſint
verba dilectiōib⁹ veſtris recitata. Juſtitia ꝛc̄.
de iuramento tria videbimus in pſm. quoꝝ
¶Primū dicīt diffinitio. Scōm conceptio
Tertium cauſatio.

¶Pars ꝑma huius ſermonis in qua decla
ratur qd ſit iuramentū:ꝛ quot ſunt ci⁹ ſpēs.

¶Rimo ergo dignū eſt a diffinitione
p principiū ſumere. Juramētū enī dif
finitur ſic a theologis: ꝛ canoniſtis.
Aleran.vꝫ.Tho. Boſſ.ꝛ Ray.ꝙ eſt affirma
tio vl negatio de aliquo ſacre rei teſtimonio
firmata:que diffinitio ex Aug. dictis elicitur
di.in quodam ſermone. Quid eſt iurare per
deū niſi teſtis eſt mihi deus. vnde ꝛ apls ad
hebꝛe.6.dic̄. Juramentū ad ꝟfirmationē oꝛ
dinaſ. Ad cuius declarantionē tres ꝟcluſio
nes ānotanⁱ:quaꝝ. ¶Prima dicīt neceſſita
tis. Scōa religioſitatis. Tertia diuerſitat̄
¶Prima que dicīt neceſſitatis ſic declaraſ
ſm Tho.2.2.q.89.ar.j. ꝛ Aſte.pte.j.lib.j.ti.18.
ar.j. Cū iuramentū ad ꝟfirmationeꝫ oꝛdinet
vt deū eſt. Confirmatio aūt in ſcientijs ſcibi
libus per rōnem fit:que ꝓcedit ex aliquibus
nālibus notis:que ſunt infallibiliter vera: ſz
particularia hominū facta ꝛ ꝟtingentia non
pñt per rōnem neceſſariam ꝟfirmari:ꝛ ideo
ea que dicunⁱ de his ſolent ꝟfirmari per te
ſtes:ſed iudiciū humanū non eſt ſufficiēs ad
hmōi ꝟfirmationē: tum qdeꝫ ꝓpter defectū
veritatis humane:qꝛ ꝗplurimi in mendaciū
prolabunⁱ.iurta illud. Oſ coꝝ locutū ē mē
dacium. tū etiam ꝓpter defectū cognitionis
qꝛ hoies nō pñt cognoſcere futura:neqꝫ coꝛ
dium occulta:de ꝗbus etiā hoies loquuntur
Cum ergo expediat rebus humanis vt certi
tudo aliqua de his habeaſ: neceſſariū fuerit
recurrere ad diuinū teſtimoniū: qꝛ deus eſt
ſumma veritas:neqꝫ mentiri pōt:qꝛ ē ſūma
bonitas:neqꝫ euꝫ latere aliqd pōt:qꝛ ē ſūma
ſapientia. Aſſumere enim deū in teſtem dr̄
iurare:qꝛ quaſi ꝓ iure introductuꝫ eſt vt qō
ſub invocatiōe diuini teſtimonij dicitur pro
vero habeaſ. Eſt igīt iurare deū teſtem pro
veritatis neceſſitate aperiendę invocare ſm
Alexan.in.3.parte tractatu de ꝓcep.ꝑcepto
2.ꝛ Tho.vbi ſupra.ꝙ ſi dicīt er h ꝙ aliqs ali
quē ducit in teſtem:nihil ei reddidit:ſed ille q
per deum iurat:aliqd deo reddit. iurta illud
Matth.5. Redde dño iuramenta tua. Vbi
Aug.dicit ꝙ iurare eſt ius veritatis deo red
dere:ergo iurare nō eſt deū teſtem invocare.
Ad h rñdetur ꝙ aliqs reddere dño iuramē
ta dicīt:aut qꝛ implet illud qō iurat:aut quia
in hoc ꝙ invocat deum teſtez recognoſcit eū
habere omniū cognitiōez ꝛ infallibilē verita
tem:ꝛ ſic intelligīt in ꝓpoſito. ¶Scōa ꝟclu
ſio dicīt religioſitatis.ſ.ꝙ iuramentū ē actus
religioſitatis ſiue latrie ſm Tho.2.2.q.89.ar.
4.ex dictis ſic declaraſ.deū eſt ꝙ ille q iurat
invocat dei teſtimoniū ad ꝟfirmationē eoꝝ
que dicīt:ſed nihil ꝟfirmaſ niſi per aliqd qō
certius ꝛ potius eſt: igīt eoipſo ꝙ homo per
deum iurat ꝓfitetur deū potioꝛē:vtpote cui⁹
veritas eſt indefectibilis ꝛ cognitio vlīs:ꝛ ſic
aliquo modo deo reuerentiā exhibet.qō qdē
pertinet ad religionē:ergo patet ꝓpoſitū:qō
confirmaſ per illud apli ad hebꝛe.6. Homes
per maiores ſe iurant:ergo deus in iuramē
to cognoſcīt eē maioꝛ.ꝛ phs.j.methaphy.dic̄.
Sacramētū eſt honorabilius. Et Hieronym.
ſuper Matth.dicīt. Qui iurat aut diligit:aut
veneraſ eum per quē iurat. qō ſm Aleran.
intelligīt per ſignificātiam: qꝛ talis ſignificat
ſe deum amare ꝛ venerari:qui per deum iu
rat:qꝛ vt deū eſt ille q iurat introducit ſcīm
teſtem ſue veritatis maioꝛem ſc: ꝛ ꝓpter h
ſignificat ſe venerari illum per quem iurat.h
Aleran.exponens illud dictum Hieronymi
ꝙ ſi dicīt iuramentū non eſſe actū religionis
ꝛ latrie. Actus enim latrie ſunt circa aliqua
ſacramenta ꝛ diuina:ſed iuramenta adhibēt
circa cōtrouerſias humanas:ſm apoſtolum
ad hebꝛe.6. ergo iurare non eſt actus religio
nis. Ad hoc rñdetur ꝙ in iuramēto duo cō
ſideranⁱ.ſ.teſtimoniū qō inducīt: ꝛ h eſt diui
num:ꝛ illud ſup quo inducīt teſtimoniū: vel
qō facit neceſſitatē teſtimonij inducendi.ꝛ h
eſt humanū.pertinet ergo iuramentū ad dei
reuerentiam rōne ꝑmi: non aūt rōne ſcōi.
¶Tertia cōcluſio eſt diuerſitatis.que ſic de
claraſ ſz theologos:ꝛ canoniſtas: qꝛ diuerſe
ſunt ſpēs iuramēti. Eſt enim ſm theologos
Alexan.ꝛ Bona.in.3.di.39.ꝛ Aſte.vbi ſupra
ar.2.duplex iuramentū.ſ. aſſertoriū ꝛ ꝓmiſ
ſoriū. Aſſertoriuꝫ ē qñ iuraſ aliqd de pñti vl
de preterito:ꝛ pōt ſm Rodo.eſſe etiā de fu-

UVA. BHSC. IyR_229

turo.de pñti qñ iurat aligd sic esse.de preteri to qñ iurat sic fuisse.de futuro qñ iurat ⁊ asse ritur aligd sic debere esse vel venire:vt iuran do q̄ pluet vel minget ⁊ hmõi.Juramentuz promissoz̄ est cum qs narrat aligd se datu rum esse vel factuz̄ vel dictuz̄.fm vero iu ristas vel canones. Juramentū assertiuum est tripler. ¶Primū est voluntariū qō defert pars parti ex cõuentione extra iudiciū:⁊ dici tur voluntariū qō voluntate deferr̄: ⁊ volun tate suscipiť. Scõm est necessariū qō.s.de fert iuder parti ex defectu ꝓbatiõis:vt qñ hz solum vnū testem ⁊ hoc dicť necessariū:qz ñ põt recusari nisi ex iusta cā. puta qñ dubita ret de illo cui deferr̄.cum enim hoc iuramen tum sit de veritate dicenda in hoc casu si nõ admittať recusatio põt appellari. Tertium est iudicabile qō in iudicio pars defert parti ⁊ hoc põt recusari nisi sit aligs cõuicť actiõe famosa:vt furti rex ãmotaz̄ ⁊ hmõi.ħ Sof. ti.de iu.iur.⁊ Ber.er̄.c.c.vlti.Sūt ⁊ alie mul te iuramenti dicens fm iura. ¶Primo ē iu ramentū de calũnia.s.vitanda vel nõ cõmit tenda:qō est cum qs iurat aio se non calũni andi sed bona fide qõnem mouere vel mo uisse:⁊ silr reus iurat se nõ aio calũniandi re sistere:⁊ ꝓtinet ħ iuramentuz.s.q̄ credit se iustam cãm habere.q̄ interrogatus non ne gabit qō verū esse credit.q̄ non vteť scienter falsa ꝓbatione.q̄ dilationẽ non petet i frau dem.q̄ non dabit nec dedit nec aligd ꝓ hac causa,pmittendi psonis gbus leges pmittūt

Scõo est iurādū de malicia vitāda vel nõ cõmittenda.q̄ differt a iuramẽto de calũnia qz iuramentū calũnie prestať tm̃ post litẽ cõ testatā:⁊ tm̃ semel in tota lite ab eadẽ psona ⁊ habet locū tm̃ in ꝓphanis:siue tempozali bus causis:tam criminalibus q̄s ciuilibus: ñ aūt spūalibus vel ānexis spūalibus: ⁊ ꝓ ipm prouideť ne qd malicioſe ꝓponať vel petať. iuramentū malicie prestať toticns quoticns aligd ponit in iudicio:vel petiť fieri q̄ ex ma licia ꝓcedere presumiť: et habet locū tam in prophanis q̄s in spūalibus:⁊ per istud ꝓuide tur ne qd malicioſe ꝓponamur vel petatur.

Tertio est iuramentū de veritate dicenda: qō differt a iuramento calũnie: qz prestať in causis spūalibus:illud aūt non. Jtem illō cõ tinet plura capitula vt dcm̃ est:que locum in hoc non hūt. Jtem in illo dilatatio nō impe tratur cū statim rñderi possit credo. secus in hoc qñ quis rñdere debet de veritate quam volet ab alijs discere. Quarto est iuramen tum decisoziū qō deferr̄ reo:tam in causis spūalibus:q̄s non spūalibus: actoze nõ suffi cienter ꝓbante:nisi iuder inspectis psonaruz ⁊ cause circūstantijs illud actozi viderit defe rendū.ħ dicit Sof.ti.de iura.calū.⁊ hoc ex.c. inherentes.⁊.c.cum cãm.⁊ sic patet ꝑma ꝑs huius sermonis.

¶Pars scõa huius sermonis in qua decla ratur q̄ iurare est actus licitus:⁊ q̄ licet iura re per deum ⁊ creaturas.

Ecundo in hoc sermõe de cõcessiõe tractantes iuramẽti ꝓbať fm Alex. in.2.parte tractatu de precep. p̄cepto scõo.⁊ Bona.in.3.dist.39.ar.2.q.j.⁊ Ric.ibi dem.⁊ Tho.2.2.q.89.arti.2.⁊ Aste. vbi supra ar.3.q̄ iurare per deum est licitū de se: quod ꝓbať. Rone. Aucte. Et exemplaritate.

¶Primo ꝓbať rone triplici.s.originis. finis ⁊ transactiõis. ¶Primo rõne originis sic, Juramentū per deū est introductū ex fide q̄ credunt hoies habere deum veritatem infal libilem ⁊ cognitionez omniū: ⁊ prenisionem vtem:sed habere talem fidem ē gd bonū lici tum ⁊ honestū:ergo patet,ꝓposituz. ¶Scõo ꝓbať rõne finis sic: fm apm ad hebre.6. Juramentū est ad ꝓfirmandam veritatem: ⁊ certificandū hoies:⁊ finiendū ꝓtẽtiones q̄ controuersias. Solo enim iuramento credit qñ de ꝓscia alicuius dubitať. ex de sen.ercõ. c.si vero. el.2. Sed omne illud qō fit ad con firmationẽ veritatis ⁊ ad ꝓfutonem falsita tis ⁊ dolositatis est bonū ⁊ licitū: igitur cum iuramentū sit hmõi:qz per testes boni exp̄ antur ⁊ mali cognoscunť ⁊ puniunť: patet q̄ ipsa iuratio est licita ⁊ honesta. ¶Tertio rõe transactionis sic ois actus trāsiens sup māz debitam est bonus ⁊ licitus: sed iuramentuz per deum est actus transiens sup̄ marceriam debitam:qz hoc est inuocare diuinā veritatẽ testimoniū:ergo iurare per deum est bonuz ⁊ licitū. ¶Scõo idez ꝓbať aucte. Mā Aeu. 19.di. Redde deo iuramenta.i.reddimus ât deo iuramenta qñ iuramus per deū: ergo si iurare in lege est cõcessum:ergo est licitum ⁊ honestum. Jtez Deutero.6. scribitur. Dñm deū tuū timebis ⁊ illi soli seruies. ⁊ p nomẽ eius iurabis. Jtem ꝓbať aucte decreti. Mā 22.q.j.c.non est.dicit. Non est cõtra dei pre ceptum iuramẽto.⁊.c.in nouo habet. Jurare

UVA. BHSC. IyR_229

peccatum non est.7.c.se.dicitur. Vt noueritis vez iurare nō esse pctm. Inuenimus etiam ꝓaulum aplm iurasse. Quottidie mori or per gl̃iam vr̃am.7 in.c. Tu non maluz facis q bene vteris iuramento: q̃ 7si non bona tm̃ necessaria est: vt alteri persuadeas qđ vtiliter persuades. sed a malo illius cuius infirmitate iurare cogeris. 7 in.c.nō est.2.scribit. Non est cōtra dei ꝓceptum iurare: sed dum iurandi vsum facimus: piurij crimen incurrimus.7 in.c.si peccatum.dicit. Si pctm̃ esset iuratio nec in veteri lege diceret. Non periurabis:7 reddes deo iuramenta tua. Non enim ꝓcipℓtur pctm̃ nobis. Hec ibi. Tertio idem probat exemplaritate.s.dei: angelorū 7 hoium scto. ꝓPrimo exẽplo dei. Nullus enim actus q hz in deo exemplaritatem pōt esse malus 7 illicitus: sed iurare p deum habet exẽplar in deo: q̃tuz ipse deus iurat per semetipm. vnde gene.22.dicit. ꝓPer memet ipsum iurauj dicit dñs.7 in psal.109.dicitur. Juravit dñs 7 nō peni.cuz. Vt.n.dicit apls ad hebr.6.hoies per maiores sui iurāt. de9 autem q supiorem non hz: per semetipm iurat. Ergo iurare p deum est licituz. Juratio autem dei est ordinata a seipsa nullaten9 cō uellere. ꝓPenitere vero cadē ordinata cū voluerit imutare.22.q.4.c.incōmutabilis. Ipse enim deus incarnatus: in euangelio inuenit iurasse cū sepe direrit. Amen amen dico vobis. vnde Luce.4. In veritate inqt dico vobis q multi leprosi erūt in israel 7c. Que locutio est iuratoria ꝑm Jnno.in.c.7si xps de iureiu. ꝓPosset tamen dici q talis locutio sit potius q̃daz firma assseueratio veritatis: q̃z iuramentum: sicut cuz gs dicēr: certe sic se hz illud. Scdo ꝓbatur exẽplo angelor. Maz vt habet apoca.10. angelus bonus iurauit p viuentem in secula seculor: q xps non esset amplius. Tertio idem probat exemplo sanctorum veteris 7 noui testamēti. Maz Abraam: Jsaac 7 Jacob sanctissimos viros iurasse legimus: vt pz in gene. Item ꝓPau. Ro. ꝑmo di. Testis est mihi deus.7 pme cor.15. Quottidie morior p gl̃iam vestrā fratres. q̃ locutio fuit iuratoria: vt dicit Augu.22.q.j.c. non est.7.c.vt noueritis.7 de.iureiu.c.7si xps Dō si ꝏtraria illa dicitur sic Mat.5. scribit Ego dico vobis non iurare oio.7 illō Jaco. 5. Ante oia fratres nolite iurare. Ad hz respondetur ꝑm Bona. q circa hoc errauerūt manichei di. omne iuramētum esse illicitum non tm̃ iuramentum p creaturas: sz 7 p dcū faciūt: quem errorem sumpserunt ex verbis ꝓfatis: q: nescierunt dicere. Quia alium sensum facit negatio ꝓposita signo vli. Aliuz negatio postposita. ꝓPreposita.n. cgpollere fac̃ pticulari negatiue. ꝓPostposita vero suo cōtrario. i. vñ negatiue p illam regℓaz pre. cōtra dic. ꝓPotest ꝏtra pre. ꝓter q̃z ꝓbaliter. vñ differt dicere. Non ois homo currit: 7 ois homo non currit. Domin9 autē nō dixit. Ois non iurabis: sed dixit. non iurabis omnino. vnde non ꝓhibuit oēm iurationem: sed ꝓhibuit ne iurarēt oio: 7 sine omni cā. vnde Augu. in li. de mādato dicit. Hoc ideo dctm̃ est .s. ne iurando ad facilitatez iurandi veniat: 7 ex facilitate ad ꝏsuetudinez: 7 ex cōsuetudine in piurium decidat. Hec ille. Hec oia ꝑz ꝑ dictos doc.7 etiaz Nicholaus de lyra supra Mat.5. Sit sermo vester tc. 7 Jnno. extra de iureiu.c.7si xps. q̃uis dicit dñs. Sit ꝑmo vester tc. Attamen nō est ꝏtra ꝓdicta: q: affirmatio 7 negatio que est in corde: dz esse in ore. Jdeo dicit dñs predictū verbum: q: hominum malitia crescente non credit simplici assertioni: ideo adiunxit. Dō aūt amplius est: a malo est: non culpe: sed pene: non iurantiū sed iuramentuz exigentiū. Nam iuramētuz huiusmōi magis est culpa q̃z pena. Jdeo nō dixit malum: sed a malo. Jgitur licituz est iurare. Sed ad maiorem dictor declarationē tria dubia occurrunt. ꝓPrimuz est an iurare per deuz sit actus de se bonus vel indifferens. Ad hoc respondet ꝑm Ricar. Bona. in.3.di.39.ar.j.q.j.7 Alle. vbi supra q quidaz actus sunt q includunt in se ordinē rationis siue legis eterne: vt diligere deum ꝓpter se. 7 similr oia: 7 assentire ꝑme veritati ꝓpter se 7 huiusmodi actus non possunt cē nisi boni. 7 nō tm̃ sunt simplr liciti: sed 7 simpliciter appetēdi. Quidaz vero sunt q includunt in se aliq̃ oppositum rationi ordinis: siue ordini legis eterne: vt adulterari: 7 plures alij: non pñt esse nisi mali 7 illiciti: 7 simplr fugiendi. Quidaz aūt nō includunt in se ordinez ꝓdictum: nec aligd ei oppositum. Et hij sunt liciti: q: possunt bñ fieri non tm̃ sunt simplr appetēdi: q: pñt male fieri: 7 talis est actꝰ iurandi p deum. Sicut.n. iurare per deum est ipsum inuocare in testem assertionis sue: nō aūt quelibet assertio est debita mā inuocati

UVA. BHSC. IyR_229

onis talis testis: nec quelibet est illicita mā. Ideo actus iurandi per deuz in ista gnālita te dictus nō est bonus: neqz malus ex gene re. Iurare tñ verum ꝑ deum bonus est actꝰ ex genere: qꝛ transit super mām debitaz. Sz quia adhuc nō includit ordinem rōnis simpliciter: nec aliqd est ei impossibile: ideo iura re verum potest fieri bene ⁊ male. Si autez iurandi actus ꝑ deum sit cuz tribus suis co mitibus. s. iudicio: iustitia: ⁊ veritate: sic inclu dit in se simplr̄ ordinem rationis: ⁊ est actus latrie. Qui. n. deum inuocat testem in sue as sertionis implicite ꝓfitetur in eo infallibilez veritatem ⁊ oīum cognitionē ⁊ ꝑiuratōez: ⁊ sic deo exhibet honorem debitum ei soli. Et ideo talis actus nō solum est licitus: sed etiā sub p̄dictis circūstantijs appetendus: qꝛ p̄di cto mō circūstantiatus nō pōt esse nisi bonꝰ Si aūt aliqs trium p̄dictoꝝ comitum defue rit actui iuramenti: inducit aliquid incōpossi bile ordini rationis. Et ideo talis actꝰ est illi citus ⁊ simplr̄ fugiendus: qꝛ cuz illo defectu non pōt esse nisi malus. Et ideo dñs Bona uen. vbi supra dicit. ꝙ qꝛ actus indifferēs po test eē diuersis ex cāis occasio cadēdi in ma lum ⁊ vitādi malū: ideo dñs monet ⁊ induc̄ hoīes aliqñ ad iurandū ꝑ deū: vt in veteri te stamento: vt ꝑ hoc reuocarent̄ a iuramento ydolorum: cum dicit. Red. d. iu. t. Aliqnādo retrahit: vt in no. te. vt ostendat ꝑiurium esse fugiendum. Hinc est ꝟm Tho. vbi supra ar. 5. ⁊ Bona. vbi supra in fi. q. ꝙ iuramentum etiam licite factuz non est appetendū ꝓpter mali occasionē adiunctaz. Nam sicut affluē tia diuitiaꝝ qꝛ distrahit hoīez a cultu dei nō debet esse in appetitu: lz possit licite ⁊ merito rie possideri: sic etiam intelligenduz est circa ipsum iuramentū. Nam illud qd̄ non queri tur nisi ad subueniendū alicui defectui vt est iuramentū non numerat̄ inter ea q̄ sunt per se appetenda: sed inter ea que sunt aliqñ ne cessaria. vnde Iaco. 5. Noli iurare: osten dens non tm̄ vitandum esse actum iuratōis sine causa: sed etiam affectum. Scd̄m dubi um est an liceat iurare per creaturā aliquaz. Ad hoc respondet̄ ꝟm Bona. vbi supra. q. 2. ⁊ Ricar. in. 3. di. 36. ar. j. q. 2. ⁊ Aste. vbi supra ꝙ iuramentum assertorium hz fieri duplr̄. Quoddam per imprecationē: vt cuz dicitur. Ita viuat filius meus vel pater meus. ⁊ ꝟm hanc formam iurādi creatura ad testifican duz non inuocat̄: sed potius ipsi creatori oppignoratur: ꝟm qd̄ dicit Augu. ⁊ hoc est licitum: qꝛ oīs creatura lz sit creatoris: tñ bonū vel solatiū quod est creatura recipimus: ⁊ est a deo nobis ꝯcessum. Deo tanq̄z nr̄m oppi gnorare possumus. Aliud vero iuramentuz fit per ipsius veritatem testimoniū ⁊ inuoca tionem: vt quando aliqs iurat per aliquē ad inuocandum eum in testem: pōt a creatura in testez vocari triplr̄. Vno mō ꝟm se: ⁊ hoc modo nō licet: qꝛ sic crederet̄ ꝙ aliqd numi nis eēt in creatura: ratione cuius veritas pos set dici: ⁊ ꝑ huius testimoniuz ꝯfirmari. ⁊ sic dicit̄ Mat. 5. Nolite iurare neqz ꝑ celuz ⁊c. Similr̄ iurare ꝑ membra dei inhonesta: vt ꝑ culum dei: aut ꝑ mēbra pudenda virginis marie: aut sanctoꝝ est mortale pctm̄: quia so nat in blassemiaz ⁊ notabilem irreuerentiā: vt infra dicit̄ de blassemia: ⁊ sic intelligit̄. c. si quis. 22. q. j. Si quis aūt iuraret ꝑ mēbra ho nesta: vt ꝑ corpus vel sanguinē ⁊ huiusmōi: tunc de se ex mō iurandi nō est pctm̄: sz esse posset si ex cōtemptu vel irreuerētia ageret̄. Alio mō potest inuocari in testimoniū: inq̄z tuz relucet in ea diuine veritatis testimoniū ⁊ sic licet iurare per creaturam. Hoc. n. nihil aliud est q̄z iurare in eo vel per euz q relucet in creatura. vñ tunc non veneramur creatu ram: sed creatorē. Et ideo sciendū ꝟz Hosti. Gof. Ray. ⁊ Ber. de iureiu. c. ⁊ si xp̄s. Iura re possumus per crucem sctām: ⁊ in manus ep̄i. 22. q. 5. qui iurat. Item ꝑ euangelium. 22. q. j. c. si aliqua. Itez per ordinē. 2. q. 8. c. quoti ens. Item ꝑ salutē p̄ncipis. ff. e. l. 3. §. fi. ⁊ dic. c. quotiens: qꝛ intelligit̄ iurare per deuz: cuiꝰ iudicio salus p̄ncipis ꝯsistit. Itez per altare seu reliquias. 22. q. j. c. habemus. Item per fi dei interpositionē. extra de hijs q̄vi metusue causa fi. c. ad aures. Tertium dubiuz est an liceat accipe iuramentū ab ydolatris factuz. Ad hoc respondet̄ ꝟm Bona. vbi supra. q. 3. ꝙ ꝯtingit ydolatra iurare in forma ꝯcessa: ⁊ in forma ꝓhibita. Primo mō non iurat vt ydolatra: ⁊ in aliquo casu licet ab eo iura mentum accipe. Ait. n. ille q exigit est perso na publica aut p̄uata. Si publica q̄tum est ex ordine iuris pōt ⁊ dz vt iudex exigere. Si priuata aut exigit ad veritatis ꝯfirmationez ⁊ sic pōt recipi iuramentū sine pctō aliquo. Aut ad veritatis subuersionem: ⁊ sic non po test esse sine peccato mortali: vt quādo quis

UVA. BHSC. IyR_229

aliquem iurare cogit quem nouit iurare fal sum. Aut ad sue dubitationis remotionem: quando.s.suspicat nc homo sine iuramento dicat sibi falsitatem: ⁊ tunc si suspicio illa fi-stat in generali: talis exactio tenet potius ra tionem pene q̄ culpe. Si vero ad spālem de scenderit sic est veniale dum de ꝓmo suo malam suspicationem hz. Si autē ydolatra iuret in forma ꝓhibita: tunc dico q̄ in iura-mento facto p ydoluz est duo considerare.s. ydoli venerationem: ⁊ exterioris verbi cōfir mationē. Si habeā respect⁹ ad ꝑmū: nulli li cet iuramentum ab ydolatra recipe:nec exi gere:nec facere:qz ydoli veneratio oio est de testanda. Ideo dicit exo.23. ℣Per noia deoꝝ exterioꝝ non iurabit⁹. Si vero habetur re spectus ad scōm:sic licet ab eis recipe ꝑ bo no maxime communi: ⁊ aliter non pōt veri tas sciri.⁊ sic Gene.31.recepit Jacob a La-ban socero suo q̄ ydolā ꝓbatur per illud q̄ Rachel abstulit ydola patris sui ꝛc. Sic etiā xp̄ian. a sarracenis recipiūt pro pace ⁊ vtili te coitatis. vnde lz sit ꝓhibituz iurare p ydo lum:qz illa forma est illicita ⁊ ꝓhibita: tamē si necessitas vel cōmunis vtilitas hoc exigit: licet tale recipe iuramentū.⁊ hoc vult Augu. ad ℣Publico. Hoc etiaz hꝫ.22.q.j.c.mouet te tūc ⁊ de iureiu.c.⁊si xp̄s.⁊ de obligatōe talis iuramenti in sermone sequenti habetur.

¶ Pars tertia huius sermonis in qua de-claratur q̄ iuramentum debet habere cōdi-tiones:causas:⁊ circunstantias ꝓpetentes.

Certio in hoc sermone sciendū est ⁊ q̄ ad hoc vt iuramentuz sit licitum ⁊ honestum dz hꝫ tres circunstan tias.s.conditionez:creationē ⁊ idoneā: mani festationem. ℣Primo iuramentū debet ha-bere triplicem conditionem.s.iustitiam: veri tatem:⁊ iudicium: que cōditiones habentur Iere.4.vbi dic. Jurabitis viuit dns in ve ritate:⁊ iustitia:⁊ iudicio.⁊ dicit ibi glo.inter linearis. Hos tres comites dz habere iura mentum:quod etiam ꝓfirmat Iero.super Iere.22 q.2.c.Animaduertendū est q̄ ius-iurandum tres habeat comites:veritatē ⁊ iu dicium atqz iustitiaz:si illa defuerit nequaq̄ iuramentum:sed piurium erit. Hec ille.⁊ de iureiu.c.⁊si xp̄s.⁊.22.q.j.⁊.c. iurabūt.idē ha-betur. q̄ ꝓditiones declarant ꝑm Alex.in.3. parte.tractatu breui de expōne preceptoꝝ p̄-cepto scōo,⁊ Tho.2.2.q.89.ar.3.⁊ Bona.in.3 di.39.in.q.circa litteram.in ꝓncipio.⁊ Ray. ⁊ Hosti. ℣Primo ꝑm Bona.ponēdo ipoꝝ sufficientiaz sic. Juramentū comparatur ad tria. ℣Primo ad iurantem a quo ꝓcedit: ⁊ illo mō debeā fibi iudiciū. Scōo ad reꝫ de qua fit:⁊ sic debeā ei veritas. Tertio ad cāz ꝓ qua iurat:⁊ sic debetur ei iusticia. ⁊ q̄tuz omne iuramentū habet illas tres ꝓditiones: ideo omne rectum iuramentū dz haberc il-los tres comites. Scōo ꝑm eundem ponē do earum rōnem quare iuramentū hz illos tres comites:q̄ alius actus:qz vz iuramen-tum est in assertione nostri ꝑmonis. Sermo aūt noster dubitationem hz:ꝑm q̄ dicit Sa pien.9. Cogitatiōes maloꝝ timide ⁊ incerte ꝓuidentie nostre. Ideo ad hoc q̄ sermo no-ster per dīam voluntatem ꝓfirmetur:dire-cte ⁊ ꝓuenienter indiget comitibus ipsuz re-gentibus:ne inueniat dissimilis veritati iuo cate. Tertio ponendo eaꝝ intelligentiam ⁊ declarationem. ℣Primum enim qō requirit in iuramēto ⁊ ꝓncipale est veritas:vt sit ade quatio rei ⁊ ꝑmonis. Veritas nō magis dz esse in corde q̄z in ore: hoc est q̄ iuret qs ꝑm q̄ ꝓscientia sibi dictat. Jlaz si iuraret qō ve rum est formaliter cuius tñ contrarium cre-deret:piurium esset formaliter:vt dictum est su pra:vbi de piurio. Scōm qō requirit ad h vt sit veritas est iudiciuz.s.discretionis ⁊ ma ture ꝓsiderantis: vt bene ꝓpendat esse verū quod iurat:⁊ si est sufficiens ⁊ vrgens causa Sicut in pudoꝛ esset ⁊ in reuerentiam ꝓnci pis inducere eum in testimoniū alicuius rei frīuole:ita ⁊ q̄ iurat ex leui causa: lz sit verūz quod dicit. Qui q̄ sine iudicio discretiōis iu rat.i.sine necessitate vel vtilitate iurat:vtique peccat:⁊ dicendo veritatē:nō tamen mortaliter cum dicit veritatem vel credit esse verū: nisi hoc in ꝓemptum dei fieret: ad quem induc vsus q̄ ex negligentia ⁊ ꝓemptu procedit:vt dictum est. Tertium quod requirit est iusti tia:qō habet locum in iuramento promissō-rio:vt cum qs promittit aliqd facē:promittat quod iustum ⁊ licitum aliter est petm̄ morta le ⁊ piurium:vt si iurat interficere hoiem:nō relinquere adulteram ⁊ huiusmodi. Jlaz in talibus non est veritas:qz nullo modo licite possunt seruari:imo cuz grauiori peccato ser uantur. Semper aūt cum deest iuramento veritas est mortale petm̄:si sc enter fiat:quia tunc ꝓprie est piurium:de quo c.iaz infra di

UVA. BHSC. IyR_229

cetur: cuz de obligatione iuramenti tractabi
tur. Veritate ergo caret iuramentū mendax
Justitia iuramentuz iniquuz. Judicio caret
iuramentum incautum. Scdo ergo ex pre
dictis dicit q iuramentum dz habere iustaz
cautionem: ideo necesse est videre cās p qbꝰ
licet iurare. Sed eniz Hosti. ⁊ Ale. vbi. s. tri
plici cā licet iurare. Primo rōe boni indu-
cendi. Scdo ratione mali vitandi. Tertio
rōne mali expurgandi. Primo licet iura-
re ratione boni inducendi septem de causis.
Primo causa veritatis ꝯfirmāde: sicut iu
rauit apls Ro. p. ⁊. 9. c. Testis est mihi deus
qr non mētior: vt veritas credendoꝝ quam
predicabat astrueret in cordibus auditorum
Scdo cā veritatꝭ declarāde: iuxta illd deu
terono. 19. In ore duoꝝ vel triuz testium stat
omne verbum. Scdm enim iura non est te
stis nisi iuratus. Hec cā habetur de elec. c. si
gnificasti. ⁊. 14. q. j. c. quanq̄. Tertio cā ami-
citie ꝯtrahende. vnde gene. 26. dixit rex hera
re. Sit iuramentum inter nos: ⁊ ineamus fe
dus. Quarto cā pacis reformande. vñ gen.
31. Jacob iurauit Laban p timorē patris sui
Isaac. De ista cā habet. c. nouit extra de iu-
dicio. ⁊. 22. q. j. c. omne: vbi dicit. Omne qd in
federe pacis venit: tunc solidius subsistit: cuz
iuramēti h interposito roboret. Quinto cā
fidelitatis ꝟuande. vnde. 2. Re. 5. scribit. Ve
nerunt senes israel ad regem: ⁊ pcussit cū eis
fedus coram deo. De hac cā habet extra de
hijs q̄ vi metusue cā fi. c. j. ⁊. 15. q. 6. c. alius.
Sexto causa. obic ⁊ subiectōis recognoscē-
de: sicut abbates epis: ⁊ episcopi metropoli-
tanis. vnde iudi. xj. c. scribit. Dominus q hec
audit: ipse mediator ⁊ testis est: q nostra pro
missa faciemꝰ. Jurauerunt pncipes galaad
ad iepte. De qua habet in pradic. c. significa-
sti. ⁊ extra de iureiu. c. nullus. ⁊. 23. di. ca. q̄q̄:
vbi dicit. Placuit sctō ꝯcilio: vt vnusquisqz
qui ad ecclīasticos gradus est accessurus: nō
ante honoris ꝯsecrationem accipiat: q̄z pla-
citi sui annotatione pmittat: vt fidem catho
licam sincera cordis deuotione custodiēs: iu
ste ⁊ pie viuē debeat: nullis opibus suis ca-
nonicis regulis ꝯtradicat: atqz vt debituz p
omnia hoiem atqz obsequij reuerentiaz pre
eminēti sibi vnusqsqz impendat. Septimo
⁊ vltimo causa obꝟuande ꝯsuetudinis eccl̄ie
cum iurant canonici pro cōsuetudinibus ser
uandis. vnde exo. 20. Postq̄z dominus per
Moysen legem promulgauit: iurauerunt se
ꝟuaturos illam. Hec igit sunt septem cause
iurandi propter bonum introducendū. Se
cundo licet iurare ratione mali vitandi: sicut
quando fit sacramentuz de calumnia qd fit
in pncipio causaꝝ: ne aliqua psonaꝝ inter q̄s
ꝯtrouersia agitat: calumniose eam impetrat
nec altera se calūniose defendat. Preterea
ad euitandum damnū datum vel dandum
vnde. 2. q. j. c. in pmis dicit. Gloriosus autē
comitiolus quicqd predictus eps ianuarius
p violentiam atqz insecutionem ipsius expē
disse vel damnum ptulisse: dato sacramēto
firmauerit eidem epo restituere ꝯdemnetur
Hec ibi. Tertio licet iurare ratione mali
expurgandi. s. infamie. vnde deute. 21: dicitur.
Si inueniat in terra cadauer occisi hoīs: ⁊
ignoret cedis reus: egredient seniores maio
res natu: ⁊ lauabunt manus suas: ⁊ dicent.
Manus nostre nō effoderunt sanguinez ⁊c.
De hac habet extra de pur. c. p totuz. ⁊. 2. q. 5.
cap. psbyter. vbi dicit. Quilibet sacerdos si a
pplo accusatus sit: ⁊ certi testes inuenti non
fuerint: iusiurandum in medio faciat: ⁊ illum
testem pferat de innocentie sue veritate: cui
nuda ⁊ apta sunt omnia. Hec ibi. Tertio iu
ramentum dz habere modificationē quo ad
tria. s. quo ad tempus: quo ad psonam: ⁊ q̄ ad
formam. Primo dz hr̄e moduz quo ad tē
pus. Nam in diebus dñicis ⁊ p ꝯñs in ali-
is diebus festis pceptis: nisi pro pace nō est
iuranduz: vel aliqua pticulari emergenti ne
cessitate. extra de feri. c. j. Antiqtus etiam sta
tutum erat non iurare in quadragesima. 22.
q. 5. c. decreuit. Sed huic iuri in presentiaruz
obuiat ꝯsuetudo. Item honestum est vt iura
menta a ieiunis fiant. 22. q. 5. c. honestum. ⁊ h
vt sobrij habeant melius iudicium discretio
nis. Naz ꝟm Bona. in. 3. di. 39. in. q. circa lit
teram ieiuno stomacho debet fieri iuramen
tum: tum propter piculum: qr post cibuz ⁊ po
tum pronior est hō ad multiloquium. ⁊ ideo
facilius cadēt in piurium. Tum qr p hoc in-
sinuatur q cum magna reuerentia nomē di
uinum est in testimonium inuocandum.
Secundo debet habere modum quo ad p
sonas. Naz tria sunt psonarum gnā: que ex
cluduntur a iuramento: q̄uis diuersimode
ꝟm Tho. vbi supra. ar. 10. ⁊ Astesa. vbi supra
arti. 4. ⁊ Ray. Preterea sunt pueri. i. añ. 14.
annos. Hij non admittunt. i. coguntur in iu

UVA. BHSC. IyR_229

dicio.22.q.5.ca.pueri,ꝛ hoc ideo: qꝛ presumit̃ a iure:ꝙ in eis desit iudicium discretõis plenum:quod requiritur in iuramento: vꝫ si iurant habentes vsum rationis sine iudicio: siue extra iudiciuꝫ in cõmuni sermone:ita peccat mortaliter vel venialiter ꝑm qualitatem ꝑiurij:sicut ceteri extra de delic.pue.c.ꝑmo.

Secundi sunt ꝑiuri:quod intellige de ꝑiuris ꝯuictis in iudicio de ꝑiurio. Hij eniꝫ repelluntur a testimonio ꝛ iudicio: vt dictũ est de pena ꝑiurij. Nam ex retroactis presumit̃ debitam reuerentiam non exhibere. Tertij sunt sacerdotes ꝛ prelati. Hij excludunt̃ a iuramento:non quia nõ possint iurare: imo in quibusdam casibus debent iurare. sed quia ab eis non debet exigi iuramentum in iudicialibus nõ vrgenti necessitate: sicut a laycis exigitur.2.q.5.c.presbyter. Nec ipsi de facili debent iurare extra necessitatem. vt faciunt layci. Et h̃ qñ presumit̃ in eis ꝛ stat⁹ ꝑfecti:ꝛ veritas sine mẽdacio:ꝛ ꝙ nec simplr̃ loquẽdo dr̃et mãdatuꝫ. ꝛ iõ dꝫ credi simplici eorũ verbo. Sunt autem septem casus ꝑm Ray. in quibus clerici debent iurare. Prim⁹ est ne defectu probationis quis ledat̃: vel reꝫ suam amittat:tunc debent iurare nisi sit causa salutis: qꝛ nullius testimonio quantũcunqꝫ religiosi credit̃ in alterius preiudicium sine iuramento.de testi.c.nuper. Scd̃s pro fide: vt cum quis abiurat heresim promittẽs nõ amplius relapsuꝝ.de con.di.2.c.Ego Berengarius.ꝛ.j.q.7.c.quotiens.el.j. Tertius pro obia:sicut iurant ep̃i ꝛ abbates Ro.pontifici:vt dictum est. Quartus pro pace.22.q.j.c. omne. Quintus pro indẽnitate ecclesie.28. di.c. siracusane. Sextus cum quis absoluitur ab excoicatione.de offi.or.c.ad reprimẽdam. Septimus cum debet se ab infamia purgare.2.q.4.c.presbyter. Potest etiam addi ꝙ sacerdos debꝫ iurare de calumnia:similiter ꝛ de veritate dicenda.de iuramento calum.c.j.li.6. Si autem clerici sine necessitate iuramento se assuescunt:peccant grauiter: tũ quia scandalizant alios suo exemplo:tum qꝛ eis precipue prohibet̃ per ius canonicum. Debent ergo a iuramento cauere:vt ceteris doceant nomen dei reuereri: ꝛ non in vanũ assumere. Tertio debet habere modũ quo ad formam. Scd̃m enim Ray.Ale.ꝛ Bon. vbi supra.forma iuramenti tripliciter inuenitur ꝑm tria tempora. Naꝫ in forma iuramẽti introducitur ipsa veritas in testimonium. ꝛ hoc põt esse mltipliciter. Primo inq̃tuꝫ tenet habitudinem retribuentis respectu malorum:ꝛ sic in veteri lege erat illa forma. Viuit dominus ꝛ viuit anima mea. Hoc faciat mihi dominus. ꝛ hoc addat.22.q.j.c.ꝛ iurabunt.ꝛ ꝑmi Re.i4.ꝛ.25. Et illam formã tenebant quando ꝯsiderabant diuinaꝫ veritatem:vt vlciscentem ꝛ vindicantem. Scd̃o inqnantum tenet rationem ꝑncipãtis ꝛ cognoscentis: ꝛ sic in ꝑmitiua ecclesia erat illa forma. Testis est mihi deus. Ro.ꝑ. ꝛ testis est mihi cõscientia mea. Ro.9. Hoc dico coram deo.22.q.j.c.si peccatum. Nulla tunc veritas erat plene manifesta:sed indigebat maiori euidentia:ideo talis forma tenebatur.

Tertio potest introduci diuina veritas:inquantuꝫ tenet habitudinem retribuentis respectu bonoꝝ:ideo in presenti est illa forma. Sic me deus adiuuet ꝑ illas reliquias ꝛc̃. Ait enim Inno.in.c.ꝛsi xp̃s de iureiu.ꝙ nulla vel modica differentia est siue quis iuret per sancta dei euangelia: siue per reliquias: siue tm̃ dicat pro iuramento hoc in fide mea Maius tamen pctm̃ est ꝛ maior ꝯtemptus fallere iuramentuꝫ factũ per increata:vl̃ sanctiores creaturas:q̃ꝫ per minus sanctas. Itẽ verum iuramentum est quando se asserit dicere veritateꝫ in periculo anime sue. De fu. ꝛ mal.c.fraternitatis. Semper tamen quando quis parti iuramentum defert:iuramentum est ꝑm ꝙ ambabus partibus placet.ff. de iureiu.l.3.§.vltimo.ꝛ.l.4.ꝛ.5. In iuramẽtis tamen que in iure precipiuntur: vt est iuramentum testis: ꝛ iuramentum calumnie: semꝑ est iuramentũ:sicut sancta dei euangelia.extra de iure cal.c.fi. ꝛ ideꝫ intelligo in oibus alijs iuramentis que a iure vel a iudice vel a partibus ex necessitate deferuntur. Et ideꝫ est si promiserit aliqua iurare nulla forma distincta.ꝯcor. Hosti.in glo.ibidem. Ergo carissimi diligenter memorie tenendũ est que de iuramento dixi in presenti sermone: ne quandoqꝫ vos deierare contingat.

¶ Sabbato post primam dominicã in quadragesima de obligatione:excusatione: ꝛ dispensatione iuramenti. Sermo.29.

UVA. BHSC. IyR_229

Ab omni specie mala abstinete vos. p̄me thessalo.5.⁊ in epistola occurrentis ferie: lꝫ multa sint supra de iuramento ⁊ periurio dicta fratres in xp̄o dilectissimi: quia tñ dicit glo.in.c.maiores in verbo ex pte de baptismo.⁊.2.q.j.c.nihil. Nihil eim reputat̄ actum cum aliquid superest ad agēdum:ideo de alijs aggrediendum debē: qđ quidem est vtilissimum. Nam iuramentis assuesci discriminosum est:quia ex hoc in ꝑiurium facile labitur. Et veroꝝ xp̄i seruorū est non modo que sunt mala fugere:veꝝ etiā omnia malum precedentia:⁊ ad illud trahētia sancta deuitare cautela: quod in verbis propositis docet apostolus dicēs. Ab omni specie ⁊c̄. In presenti ergo sermone tria considerabimus de iuramento. Quorum primum dicitur obligatio. Secundum excusatio. Tertium dispensatio.

¶ Pars prima huius sermonis in qua declaratur quando iuramentum promissoriuꝫ obligat:⁊ quando non.

Primo igitur in hoc sermone sciendum ſm omnes doctores Alexan. presertiꝫ in tertia pte. tractatu de p̄cep.⁊ Bonauē.in.3.di.39.⁊ Ricar.ibidem.⁊ Tho.2.2.q.89.arti.7.⁊ Aste.in.j.par.li.j.titu.18.arti.7.q.j.ꝙ iuramentum est obligatoriū si est honeste factum cum debitis circunstantijs. Ad quorum declarationem tria notanda sunt. Quoꝝ primum dicitur declaratio Scđm comparatio. Tertium coactio.

¶ Quantum ad primum declarat̄ prima cōclusio sic ſm doctores: maxime Tho. Quia enim obligatio refert̄ ad aliquid faciendum vel dimittendum:ideo non videtur respicere ipsa obligatio iuramentum assertoriū de presenti:de preterito:neqꝫ etiam iuramentū de hijs que sunt per aliquas causas facienda:vt si quis iuramēto affirmaret ꝙ cras futura pluuia esset. Sed respicit tm̄ iuramentum de hijs que sunt facienda per illum qui iurat. Ideo sicut iuramentum assertoriū qđ est de presenti vel de preterito: debet habere veritatem: ita ⁊ iuramentum de hijs q̄ sunt facienda a nobis in futuꝝ. Et ideo vtrunqꝫ iuramentum quandam obligationem habꝫ non respectu eius qđ iam fuit vel est: sed respectu ipsius actus iurandi: vt.s.iam qđ fuit vel est veꝝ iuret. Ita hoc iuramentum ꝓmissorium habet obligationem super re quā qs iuramento affirmauerit. Nam aliquis tenetur verum facere esse id quod iurauit:alioqn ipsi iuramēto deest veritas. Quapropter dicit dñs Mat.5. Redde deo iuramenta tua. ⁊ Inno.de iureiu.c.⁊si xp̄s dicit.q̄uis nō sit per creaturam iuramentum: si tamen iuret̄ per creaturam ſuandum est: quod dūmodo sit licituꝫ quod iurat̄:qꝛ teste veritate q iurat in celo: iurat in throno dei:⁊ in eo qui sedet super euꝫ. Hec ille. ¶ Quantum ad scđꝫ notandum quod dicit̄ comparatio: sciendū ſm Ray.⁊ Bona. vbi supra in.q.circa litteram ꝙ si comparet̄ iuramentum factum per deū ⁊ factum per euangelia ⁊ per creaturas:iuramentum per deum magis obligat q̄ꝫ ꝑ euāgelium:⁊ per euangelium q̄ꝫ per sanctoꝝ reliquias: ⁊ ita crescente solēnitate:crescit eorū obligatio. Si vero vnus iurat ꝑ deum:⁊ alius per euangelium:ſm Chryso:maius est iurare per deum:⁊ maius pctm̄ est. Naꝫ.22.q.j.c.si aliqua causa.idem dicit.O stulti scripture propter deum facte sunt: non deus ꝓpter scripturas. Et hoc est veꝝ ceteris paribus ſꝫ Bona.qꝛ q̄ꝫto illud per quod iurat̄ est sanctius:tanto iuramētum si cetera sunt paria magis obligat:ſm Innoc.de iureiu.c.⁊si xp̄s. Solet tamen coīter dici a doc.ꝙ si vtrunqꝫ iuramentum solēniter fiat eque obligat. Si vero alteꝝ solenniter fiat:alterum vero non: magis obligat solēniter factum quo ad ecclesiam:⁊ de eius transgressione maior dꝫ iniūgi pnia. Sed quo ad deum eque obligant ex̄ qui clerici.c.rursus. Hinc est ꝙ iuramentuꝫ per euangelium quod solet fieri cum solēnitate:ꝓpter solēnitatem additam magis obligat. ¶ Quantuꝫ ad tertium notandū qđ est coactio:sciendū ſm Bona.in.3.di.39.ar.3.q.2.⁊ Ale.vbi.s̄.⁊ Tho.vbi.s̄.ar.7.in respōsione tertij arti.⁊ Ray.Jo.⁊ Bar. de hijs q̄ vi metusue cā fi.c.abbas.⁊ in.ca.petitio vr̄a. de iureiu.ꝙ si qs metu ⁊ coactiōe timorosa iurat aliqd ꝓmittendo diuersimode est ꝓcedēdum. Nam ſm Ale.⁊ Bona.dicendum ꝙ etiam q̄uis illđ iuramentum in foro eccl̄iastico nō sit obligatoriū: tñ qꝛ eccl̄ia p̄sumit ꝙ ille taliter iurans nō iurauerit voluntate implēdi iuramentū:sed potius euadendi ꝑiculum:tuꝫ qꝛ ille q coegit iurare malitiose ꝓ

UVA. BHSC. IyR_229

cesserit:nullūqz ius acqsierit: nec de malitia commodum reportare dz: qz fraus z dolus nulli patrocinare debent. extra de do.z ptu. c.ex litteris.z.c.scōm de rescrip.vnde nullum ius hz repetendi.Attū iure dino iuramentū coactum obligatoriū est: qz cum deus aspici at voluntatē interiorem:z voluntas nō possit cogi coactōe sufficiente:sed inducēte: z voluntas coacta voluntas sit.ij.q.j.c.merito. z ibi in glo.Iudicat deus talez hoicz obligari. Et ideo in foro pscie consulendum est ei sm Tho.nisi relaratio interueniat iuramentum implere. z h dico si iuramentuz fuit respectu rei licite.Scōm vero Tho.z etiā alios inde terminate tenendū est: q iuramentū etiam graui metu extortū est obligatoriū.vnde si qs metu grauī coactus iuraret rem suā tradere:vel etiā rem suaz iam ab eo traditā nō repetē:tale iuramentū teneť meo iure cōseruari si se obligare intēdebat in foro pscientie. Et si qs in h casu rem suam ptra iuramentum repetēt:sm Hosti.repelletur: nisi absolutus fuisset a papa:vt habeť de elec.c.venerabilem.§.penulti.z extra de iureiu.c.veruz: vbi habeť q Romani pontifices absoluunt aliqñ ab huiusmodi iuramentis hoies: non quasi decernētes ea nō esse obligatoria: sed huiusmōi obligationē relaxantes ex iusta cā Transgressio tñ huiusmodi iuramēti si obligare se intēdebat:est culpa mortalis:vt pz intuenti ex snia oium doctoz. Si vero ex metu iurat nō intendens se obligare:sed piculū euadere in foro pscie peccat mortalr: cuius nō obligať ad impletionem. Cuius ratio est: qz quodlz malū dz potius hō fustinē: q̄z mēdaciter piurare:vt pz in.c.sacris de bijs q̄ vi metus xx.z.32.q.2.c.ita ne'. Dō si querať qō remediū possit hre sic iurans. Respondeť q q sic iurat:pōt ab ep̄o petere:vt cogat illuz q vim intulit absolue a iuramēto.ex.co.c.primo Et si h impetrare non pōt soluat:z postea repetat:qz lz iurauerit solue: non tñ iurauit nō repetere:vt faciūt iurantes solue vsuras.cē.c. debitores.z pdic.c.j.z.c.ad audienti. de bijs q̄ vi metusue cā fi. Si aūt iurauit nō repetē: vt faciūt soluentes vsuras:tunc denunciet ecclesie sm formā euangelicā: z eccla cōpellet restituere. Si vero iurauit nō denunciare iuramentuz est illicituz:ideo nō tuanduz. extra e.c.quēadmoduz. Cuius rō ē sm Tho.qz tale iuramentū vergēt in deteriorē exituz. Nā esset ꝺ iustitiā publicam. Quapropter nullo mō est tuandum.ex.e.c.si vero. Et qō dctm est de iuramēto p coactionē extorto: idez est si extorqueať p dolum:qz dolus z coactio in illo eqparāť.cē.e.cum pringat. vbi etiaz dicit q cum iuramentū venit in detrimentuz alteri9 nō dz tuari. Attū dolus pōt magis excusare q̄z coactio:vt si p dolus excludať intētio iurantis:vt patebit in pte sequenti.

¶ Pars scda huius smonis in qua declaratur qbus excusať quis ab obligatione iuramenti prestiti.

Secundo in hoc smone dico q tria sunt q̄ ab obligatōe iuramēti aliq̄ mō vel simplr excusant. Primū dicit intētionabilitas. Scōz impossibilitas Tertiū irrōnabilitas. ¶ Primū qō excusat ab obligatōe iuramenti dicit intētionabilitas:qñ.s.intentio iurantis alr se būit:q̄z ille cui iurať: qz videť standū intentōi iurantis. Ad cuius declarationē dicendū est qz aut intentio iarantis est circa aliquid qō coiter ab oibus sane mētis dz intelligi:aut circa aligd pticulare. Primo mō standū est indifferēter intentōi iurantis.de iureiu.c.gnta vallis.

Scōo mō qñ intentio iurātis est circa aliquod pticulare:si nō adhibet iuramēto dolū simiłr standum est intentiōi iurantis. Dō si iurās adhibeat dolū: stať intentioni illi9 cui iurať.vñ Ysid.22.q.5.c.quacunqz dicit. Quacunqz arteverboz qs iuret:de9 tñ q pscie testis est:ita h accipit sicut ille cui iurať intelligit.i.sm glo.intelligē dz. Dupłr aūt reus sit q z deo nomē in vanū assumit: z primū dolo capit. Hec ibi. Et qbus ozik dubiū an iuramentuz dolosuz sit obligatoriū. Ad h respondeť sm Ricar.z Bona.vbi.s.q.j. q est duplex opinio. Prima est q obligatio iuramenti est volūtaria: sicut obligatio voti z matrimonij. Et lō sicut mrimoniuz non est vez nisi sit interior cōsensus: nec votum est obligatoriū nisi sit intētio obligādi. Ita nec ipm iuramentū dolosuz dicenduz est simplr obligatoriū:in quo qs sic iurat:vt p illa verba obligare se nō intēdat. Et ꝓpterea sm illos distinguiť duplex fox.s.ecclie:z pscientie. Scōm fox ecclie iuramentū tale est obligatoriuz. Ecclia.n.iudicat de bijs q̄ foris obligare pñt.vñ cuz verba illa obligatōez exprimant:iudicat sic iurātez obligari ad id qō insinuant verba. Scōm aūt fox dei q iudicat

UVA. BHSC. IyR_229

fm secreta ꝓscie:ille qdcz nō obligaꝝ: qz obligare se nō intēdebat. vñ Brego⁹.26.mozꝛ 22.q.5.c.humanc.dicit qꝫ talia verba iudicat qualia ex intimis proferunt: qz tñ dolose iurauit:ꝛ nomē dei in vanū assumpsit in actu ipso cōmisit periurij crimen:nec reportat cō modum de malitia sua:quia ex ipso iuramēto iudicaꝝ apō deuz dign⁹ pena eterna: ꝛ sic intelligitur illud dictuz Ysidori.q.s. deus ita accipitur sicut ille cui iuratur intelligit:nō qz ad h reputet hoiem obligatum:sed qz ex h qꝫ ille nō intendit: sicut ille intendebat recipere deus qui hoc intēdebat ex veritate ꝛ iustitia reputat ipm obligatū ad penā. Tñ fm Ric. etiam in foro ꝓscie seruare ꝓmū indēnem tenetur ciusqz dāno satisfacere quē decepit. ¶Scōa opinio est qꝫ iuramētū dolosū fm pliciter obligat:qz ꝛ si dolosus intendat aliū decipere intelligit:tñ verba obligatoria dicē: ꝛ dum illa sponte dicit obligaꝝ:ꝛ huius opinionis est Ray.ꝛ Rodo.ꝛ Hosti.qui ꝓfirmat illud qō dcm est. ¶Primo.s.qꝫ iuramētū semp debet accipi fm intentionē illius q nō habet dolum.2.2.q.5.§.Si ergo.ꝛ.c. qui periurare.ꝛ.§.ex his. qꝫ si forte queratur qñ sūt verba duplicia:cuius intentioni sit standum Ad hoc rñdet fm Bona.qꝫ si verba illa multiplicia magis pretendant vnū sensum illius intentioni standū est qui illud intellexit. Si vero indifferenter se hūt ad vtrūqz cū nullū probari possit:standum est iudicio bonorum vtroꝝ:qui pensatis coniecturis ꝛ rōnib⁹ cōdescendere debent saniori ꝛ puriori intētiōi. fm vero Tho.vbi supra ar.7.ꝛ in rñsione vltimi argu.qñ iuramentū est multipler:aut iurans iurat fraudulenter: ꝛ tunc standū est in tellectui recipientis vt dcm est:aut iurans iurat simplr:ꝛ tunc standū est intellectui eius. Excipiunt quidaz casus in quibus nō valet: lz interueniat sacramentum metu extortum.

¶Primus in matrimonijs que debent esse libera in contractando.et de spon.c.cū locuz.

Scōus in ꝓmissione doris eadem ratione ff.c.l.Si mulier. Tertius in alienatione rei ecclesiastice.de reb.eccle.non alie.c. si qs presbyterox. Quartus in iurisdictiōe ꝓcōda ff.de iudi.l.z. Quintus in voto.et.c.j. ꝛ.2.ꝛ de vo.c.lz. Sextus in aūcte tuto.ff.de aucto. tuto.l.j.Simlr si qs per metū facit testimonium. Septimus in snie ꝓlatione.xj.q.3.c. iniustum.Simlr in ꝓcuratoris ꝓstōne:et de ꝓcurato.c.accedens.ꝛ sic patet ꝓmū in hac parte.¶Scōm qꝫ excusat ab obligatōe iuramenti est impossibilitas:qz.ff.de reg.iu.l. impossibiliū.dicit.Impossibiliū nulla est obligatio.Tum si scienter iurat impossibile peccat mortaliter:quia cōtra scōm preceptū egit vt dcm est supra de periurio.Si vero ex cuentu fit factū omnino excusat: quia fortuito casui prouidere non possumus. Si aūt fiat impossibile ex incōsideratione excusat a mortali: lz non a veniali. Vnde Aug.25.di.§.alias ponit h inter alia venialia.di. Si dum incaute iuram⁹:ꝛ hoc ꝓ aliqua necessitate implere non possumus.h tñ videt intelligendū: nisi i illa incōsideratiōe fuerit lata culpa que dolo equiparaꝝ:vt habet de consti.c. vt aiaꝝ.lib.6. ¶Tertium qō excusat ab obligatōe iuramenti est irrōnabilitas. Nam iuramentum icautum contingit esse videt fm Ric.ꝛ Bona. vbi supra.q.vlti. ꝛ Aste.vbi supra.ar.10.q.3.

¶Primo qñ iuraꝝ aliqd qō simplr vergit in salutis detrimentū: sicut cū quis iurat aliqd qō absqz mortali peccato ꝓfici nō possit:ꝛ sic non est (absqz dubio) licitus nec obligatorius: imo qui obseruat peccat mortaliter: vñ si qs iurat adulteriū vel furtum factuꝝ ꝛ hmōi:peccat mortaliter.Sitr si ea obseruat.Sitr si quis iuraret alicui:qꝫ si iuuet eum in spoliando aliqē partiat secum spolia:peccat iurādo ꝛ nō tenet seruare:qz magis peccat ptiendo qꝫ sibi retinendo totū:qz alijs soluere non possumus qō alijs debemus.ex.c.c.ea te. Nec obstat.22.q.4.§.ccce.vbi dicit gravius peccat: si nō fuerit ptitus cum socio:qz hoc dicit referēdo ad erroneā ꝓsciam que se teneri credit ex tali iuramento: ideo non satisfaciendo ꝓscie iterū peccat mortaliter. Similiter si qs iuret si ferre testimoniū contra aliqē iuramentum est temerariū ꝛ illicitū ꝛ non astringit.Quicūqz ergo iurat aliqd iniustū ꝛ illicitū siue intendat facere siue non semp peccat mortaliter vt dcm est supra de adulte.ꝛ non tenet iplere ꝛ implēdo peccat magis. Vnde Ysido.22.q. 4.c.In malis.dic.In malis ꝓmissis rescinde fidem.In turpi voto muta decretū. Qō i caute vouisti ne facias.impia enim est ꝓmissio que scelere adimpleꝫ.hec ibi. Ytez.22.q.4. c.si aliqd.dicit Beda. Si aliqd forte nos incaute iurare cōtigerit:qō obseruatū in peiorem vergat in exitum:libere illud salubriori consilio mutandū nocebimus:ac magis in-

UVA. BHSC. IyR_229

stante necessitate peierandū nobis quē,p vitādo periurio in aliud crimen diuertendum. hec ibi. Non enim est obligatoriū contra bonos mores prestitum iuramentū. vt de reg. iur.in.6.nec iuramēta sed potius periuria dicenda sunt:que contra vtilitatez ecclesiasticā z sanctoz patrum veniunt.instituta de his q̄ si.a.ma.par.ca.c.cum in cunctis. Vnde etiā de his que vi me.cau.si.c.cum dilectus filius z de iu.iur.c.Si vero scribit. Non est tutum quēlibet contra iuramentū suum venire:nisi tale sit qō seruatū vergat in interitum salutis eterne.hec ibi. Quapropter Ambro.noster i lib.de offi.z.22.q.4.c.vnusquisq;sic dic. Sepe pleriq; constringunt se iuriiurando sacro: et cum ipsi cognouerint ,pmittendū non fuisse: sacramēti tñ contemplatōe faciūt qō spoponderunt. Sicut Herodes saltatrici premium turpiter ,pmisit z crudeliter soluit.Turpe est q regnū pro saltatione ,pmittit: crudele ē q mors ,pphe pro iurisiurandi religione donatur.hec ibi. Vbi Ambro.ponit exemplū Herodis qui iurauit puelle saltatrici dare qcqd peteret male z incaute z sine iudicio: z peius fuit q impleuit dando illi caput Jo.baptiste vt habetur Mat.i4. Si enim Herodes intendebat dare qō postularet:etiam si maluz peccat mortalr in iurando:nec tenebat ipē. Si aūt hoc non intendebat:sed de temporalibus z licitis q̄ postulasset: sic forte non peccat mortaliter in iuramento:nec ad illud tenebatur ex vi iuramenti qō non intendebat:vt pz ex supradictis.Nam z dicendū z si iurasset i terficere Nabal ,ppter illata cōuicia nūcijs: ad intercessionē tñ vroris Nabal abigail nomine: dō pepercit illi: mutauit propositum z sic ꝺscia non cum reprehendit aliquādo:qr non illum occiderat:qa illicitum fuerat iuramentum:vt habet.j.Reg.25.z.22.q.4.c. Jurauit.Confirmant predicta per le.imperialez in auten. Scenicas non solū si fideiussores p stent cōll.5.ꝺsti.4.in pn.vbi dicit.Mulieres aūt nisere a malo seducte:pie agere se putāt si impie egerint vt custodiāt iusiurandum illicitum. Propterea suam ,psternunt castitatem cum oporteret agnoscere:q̄ huius trasgressiones magis deo placere:q̄ iurisiuran. obseruationes:C Scō modo dicitur iuramentū cuz qs iurat aliqd qō vergat i salutis sue dispendium z perfectionis impedimētuz vputa cum qs iurat non ingredi religionez nec elemosynam facere:z hoc non est licituz: ideo nec obligatoriū:lz ipsum seruare non sit semper peccarum:qa non est peccatum religionem non intrare:graue tñ peccatum est iurare se nunq̄ ascensuz ad gradum pfectionis:qa quodāmodo obicere ponit sancte ispirationi z iustitie perfectioni. Similiter si qs iurat facere aliquod illicitū veniale ponit impedimentum saluti suc:vt cum iurat qs bibēter:vel quater:vel ire ad spaciandū:vel pcutē puerum z huiusmodi. Si vero non seruet tale iuramentuz q̄uis tunc intenderit seruare non tamen videtur esse mortale. Et ratio hō est:qa non deest veritas de necessitate. Non enim tenetur contrariū facere de necessitate salutis eius qō iurauit: qa si seruat illud qō iurauit pec.solum venialiter:sm Guil.Attñ sm aliquos potest dici q̄ iurando forte mortaliter peccat:qa frustra z sine causa:imo cuz vituperio vero dei assumūt. Cōtra scōm de calogi preceptū in faciendo venialiter peccat cum de se sit veniale qō agit. nullum ergo iuramentum de faciendo qō melius est nō facere:vel de non faciendo qō est melius facere q̄ non facere est obligatoriū. Ideo iurans q̄ non tenebit aliquem in suo seruitio quē alʒ melius esset retinere q̄ non retinē: vel q̄ non loquatur cum proximo: vel q̄ nō faciat sibi consolationez: vel q̄ non visitabit eum in domo z huiusmodi que facere meli9 esset q̄ non facere:non tenetur seruare quod iurauit. Similiter si iurauit alicui gladium reddere apud se depositum:z ipse postmodū effectus est furiosus:etiam repetenti non tenetur restituere ei:vt patet.22.q.2.c. ne quis. quia seruando in peiorem exitum vergeret. CTertio modo iuramentū est incautum cū quis iurat aliquid in omnem euentuz: quod vno casu contingente vergit in salutis dispēdium: illo casu contingit vergere in salutis perfectionē.z in hoc casu est obligādum:alio vero casu contingente est illicitum z non obseruandum:vz cum vergit in salutis dispendium:vnde si quis iurat non recepturum se prelationem si vergat in detrimentum proprium z alienum obligauit. Si vero non cedit in aliquod detrimentū non obligat: quia non tm̄ persona est sibi vtilis sed etiam alijs Attamen si iuramentum precesserit non ꝺz se quis auctoritate propria a vinculo tali absoluere:sed superioris voluntatem mandatū

UVA. BHSC. IyR_229

ꝛ auctoritatem ſuper hoc requirere: cuius voluntati magis ꝯ̃ ꝑpie debet in hoc caſu obligare. Similiter meretrix iurans ſolum cuꝫ ſuo amaſio dormituram: ꝛ non cum alio. ad ꝓmum non tenet ꝛ pec. in ſcõo non pec. ꝛ oblig. ſ. cuꝫ nullo dormire. Et ideo dic̃ Aug. quia peior eſt non ſeruando: ꝯ̃ ſi iuramentũ ſeruaret. nullum ergo iuramentũ qõ vergat in peiorem exitum eſt obſeruandũ. Si vero non eſt obſeruandum ſemp: nec aliquo mõ excuſatur ſi facultas adſit. Et ideo Joſue: vt habetur. 9. c. ſui li. ꝛ. 22. q. 4. c. innocens. ꝯ̃uis incaute ꝛ ſine iudicio pacem gabaonitis dediſſet. Attamen ſm Ambro. lib. de offi. reuocandum non cenſuit: qꝛ firmata erat ſacramenti religione: qꝛ iuramentum illud nõ vergebat in peiorem exitum. Triplici enim rõne gabaonite fuerunt reſeruati ſm Bona. vbi ſupra. ¶ Primo qꝛ melius erat vt dãnaretur ꝑpetua ſeruitute: ꝯ̃ morte punirentur: ga ſm iura ſeruitus egparatur morti. ff. de reg. iur. l. ſeruitutem. Joſue enim dãnauit eos ꝑpetue ſeruituti. ¶ Scõo qa in hoc ſignificabat ꝙ deus quãtũcũqꝫ alicui mereret ꝛ indigneꝫ in pñti: ſi tñ ad ipſum reuertat toto corde nõ claudit viſcera miſericordie. ¶ Tertio qa in b ſignificabãt duo ppli qui ſemp in nobis ſic fiꝫ fuerũt in terra ꝓmiſſionis: vꝫ amoreox ꝛ filiox iſrl: hoc eſt motus rõnalium ꝛ bruta lium: ſm ꝙ ait Ber. obſeruando illud iuramentũ non vergebat in malũ exitum: ſꝫ potius in bonum. ꝙ ſi forte dicit ipſum feciſſe cõtra preceptũ dñi. Qui Exod. 23. Precepe rat ne cum hominibus illius terre fedus iniret. Reſpondetur ꝙ hoc eſt intelligendum quãtum ad illos qui erant incorruptibiles. Similiter iuramentum ab idolatra factum per idolum ſm Ray. obligatur ſi iuramentum eſt licituꝫ. Nam ſi infidelis iurat in nro iu. ca. tenetur. Et ſi non obſeruat peccatuꝫ peccato addit. Claruit. ꝓma ꝛ ſcõa pars huiꝰ ſermonis.

¶ Pars tertia huius ſermonis in qua declaratur qũo pñt diſpenſari iuramenta ꝛ cõmutari.

Ertio circa iuramenti diſpenſatiõeꝫ
ꝛ ſeu relaxationem tria notanda ſunt: quoꝝ. Primum dicitur abſolutio. Scõm cõmutatio. Tertium irritatio.

¶ Quãtum ad primũ queritur ſi in iuramẽto poteſt fieri abſolutio vel diſpenſatio. Ad h reſpondetur ſm Tho. 2. 2. q. 89. ar. 9. ꝙ illud qõ cadit ſub iuramento ꝓmiſſorio: aliquãdo eſt peccatum manifeſte: vel eſt maioris boni impedimentum: ꝛ tale iuramentũ diſpenſatione non indiget: ſed ꝑpa auctoritate debet ꝛ poteſt cõtrafacere: vt dictũ eſt. Aliqñ ẽ dubiũ: vtrũ vel licitum: vel illicitũ: ꝓficuum: vel nocuum: aut ſimplr: aut in aliquo caſu: ꝛ tũc quilibet eps poteſt diſpenſare: cũ ꝓmittitur aliquid in iuramento qõ eſt manifeſte licituꝫ ꝛ vtile non videt habere locum diſpenſatio in tali iuramento: nec eſt abſolutio impetranda: ſed talis cogendus eſt vt iuramentũ ſuũ impleat: de iureiu. c. ꝛ ſi Chriſtus. Quinimo nec papa poteſt diſpenſare ſine cauſa. Ad qꝝ rum dictox declarationẽ ſciendum ꝙ aut tale iuramentum fuit preſtitum per ſuperiorez in materia ſpectante ꝑncipaliter ad papam: vt ſi iurauerint canonici non recipere aliqñ vltra numex: ꝛ tunc papa poteſt abſoluere a tali iuramẽto ſine cauſa: quia in tali iuramẽto ſubintelligitur excepta auctoritate papali: ꝛ ſic debet intelligi. ca. venientes. e. tit. vt ibi notat Hoſti. Aut fuerit preſtituꝫ in alia mã ꝛ b poteſt eſſe dupliciter. Primo poteſt eſſe in materia concernente dei honorem ꝛ reuerentiam: vt fabricandi eccleſiam vel intrãdi religionem ꝛ hmõi. ꝛ ſic nullus poteſt remittere ſine cauſa iuſta preter deum: nec etiam papa: vt. 24. q. j. c. manet. ꝛ. 23. q. 4. Si bis q. Sed ſi ſubeſt iuſta cauſa poteſt abſoluere: vt in. c. ſi vero. e. ti. vt ꝓpter ſcandalũ magnum vitandum: vel cum maior vtilitas ſequit: vel huiuſmodi: ſicut dicetur etiam infra de voto ¶ Scõo poteſt iuramentum ꝑncipaliter reſpicere comodum hois: ꝛ tunc etiam ſine cã papa remittere non põt: ſed bene cum cauſa vt not. archi. in. c. auctoritate. Et eſt iuſta cã ſi iuramentum cõtinet turpitudinem ex parte recipientis: puta ſi iurauit ſoluere vſuras. Et in his caſibus non ſoluꝫ papa ſm Rodo. ſꝫ etiam eps poterit abſoluere: ſicut ꝛ votũ mutare: vt dic̃ Inno. i. c. debitores. e. ti. nec ob. c. venerabilem de elec. qꝛ logtur qñ fuerit dubium an iuramentũ fuerit licitum vel illicitũ ꝛ hoc circa magꝫ ꝑſonas: ꝛ ardua negocia. Nam tunc ꝓpter ſcandalũ ſolus papa põt interponere ꝑtem ſuam in talibus iuramentis ꝛ forte etiam in iuramento vniuerſitatis ꝑ ſcandalũ non põt eps diſpenſare vel in aliõ cõmutare: põt etiã dici ꝙ ſolus papa põt da

UVA. BHSC. IyR_229

re licentiam cõueniendi sine aliqua cõmutatione in aliud: vt dicit dñs Anto. de bu. i. c. quãto. c. ti. & predic. Rodo. Dicũt tñ Hosti. & Inno. in. d. c. debitores. q̃ eps in iuramento dispensat si sint dolo metu: vel vi extorta. 15. q. 6. c. j. & 2. Et cẽ. c. cũ ꝓtingat. Immo eps ꝑt qñ ex cã in iuramentis licite prestitis dispensare. 15. q. 6. c. nos sctõr. & c. iuratos. ¶ Quãtũ ad scõm qõ dicit cõmutatio ex predictis clarer: vt habet in. e. ti. c. puenit. el. 2. q. non deierat qui iuramenti cõplementũ in melius cõmutat. Ad cuius declarationẽ ꝟz doc. marie dñs Anto. de bu. Sciendũ q̃ cõplementum iuramenti aut cõcernit bonorem dei: aut vtilitatem ꝓuatã. Primo mõ si illud in quod vult cõicare est dubiũ vtrũ sit maius bonus requirit sup hoc auctas superioris incõmutatione. Ideo simr est si illud est maius bonũ manifeste & euidenter: sed obseruatio illi⁹ qõ iurauit non impedit illud maius bonũ: puta quia iurauit ire ad sanctum Antoniũ: & nũc intelligit ire ad sepulchrum. põt enim iplere ꝓmũ & postea ire ad sepulchrũ: vnde si vellet primũ i scõz cõmutare: regrit auctoritas superioris saltem epi. Nam sicut põt eps votum cõmutare: ita & iuramẽtũ vt dcm est ꝑm Innoc. in. d. c. debitores. Si aũt non põt seruari iuramentum sine ꝓturbatione vel defectione maioris boni: tũc ꝓpa auctẽ cõmutare põt: puta si iurauit ire ad sepulchrum vel cõtrahere matrimoniũ cuz aliqua auctẽ ꝓpria põt cõuenire intrando religionez: qz ipendit ꝓ tpali obsequio ꝓpetuã deo seruitutez. ar. de vo. c. scripture. ¶ Scõo mõ vero cũ. 5. iuramentũ cõcernit vtilitatẽ ꝓuatã. Dico q̃ sine consensu illius cui prestitum fuit etiam i melius cõmutare non põt: nec ꝓdest in hoc superioris auctas ex hoc q̃ nõtur. e. ti. c. quãto. & per Inno. c. cum inter. de renũc. ꝓ quo facit q̃ debitor non põt vnã rem etiam melioꝛem ꝓ alia soluere inuito creditore: vt insti. quib⁹ mo. tol. obli. in ꝓn. ¶ Quãtuz ad tertiũ in hac parte qõ dicit irritatio. Sciendum q̃ iuramentum fit irritum. tripliciter. Primo enim ꝑm Tho. vbi supra pertinet ad vnumquẽq; irritare iuramenta que a subditis fatã sũt: in his que subduntur ei⁹ potestati si vult. Ideo pater & mater põt irritare iuramenta filioꝛ: vt dicit. 22. q. 5. c. pueri. in ter. & in glo. & hoc si cito faciunt: nec peccant parentes irritando: nec filij obediendo. Et sic viri possunt vroꝛum irritare iuramenta: vt dicit Nume. qõ. 30. videtur intelligẽdũ in his que nõ ꝓsit fieri sine scandalo & ꝓciudicio viroꝛ. Nam vt dicit Anto. de bu. in. c. veniẽtes de iureiu. non valet iuramentũ prestitum in ꝓciudiciũ superioris. ¶ Scõo irritat iuramẽtũ quãdo sunt duo qui vocant ad inuicem: vt qz vnus promittit certum qd: quia alius promittit qd aliud. Sic nõ implet ex parte sua: nec ille tenetur adimplere: & sic loquit predic. c. pucnit: & regula frustra: de reg. iu. in. 6. Sic si ꝓmisi pro te ire romã si dederis mihi. r. si non das mihi non teneoꝛ: & sic de filibus. ¶ Tertio irritatur iuramentũ per eũ cui factũ est. Nam si iuramentũ factum alicui peruenit ad vtilitatem eius cui factũ est: puta q̃ ei seruiat vel dare pecuniã: ertunc ipsemet põt absoluere & irritare. Intelligit enim ei soluisse qõ ꝓmisserat qñ fecit ꝑm eius voluntatẽ. Si vero promissum pertinet ad honoꝛem dei vel ad vtilitatem alioꝛ: puta si quis alicui iuret se intraturum religionem vel aliud opus piũ factuꝛ tunc ille cui ꝓmittit non põt absoluere ꝓmittentem: qz non ꝓmissum est illi sed deo ꝓncipaliter: nisi sit interposita conditio: si illi videbitur cui ꝓmittit: vel aliqd tale. Iuramenta ergo sancta & iusta seruemus: & inhoneста & illicita abiciamus: vt ꝫ gratiã & in futuro gloriam habeamus. Amen.

¶ Dñica scõa in quadragesima in mane de diffinitione: variatione: & obligatione voti.

Sermo. 30.

Faciam⁹ hic tria tabernacula Mat. 17 & in euãgelio occurrentis dñice. Dicto de iuramẽto dilectissimi in xpo Jesu. Cõgrue nũc est de voto dicendũ: qz voto iuramẽtũ ẽmarie est ꝓiunctuz: & hoc sine illo pfecte nõ põt seruari. Votũ ẽt magis ipo iuramẽto est obligatoriũ ꝟz doctrinã Tho. 2. 2. q. 89. ar. 8. Cuius rõ est in aptom. voti obligatio a fidelitate causat quã deo debemus. Juramenti aũt obligatio ex reuerentia quã oipotenti deo inquãtũ ẽ ꝓma veritas cãtur. Infidelitaſ aũt & ꝓfidie culpa: oĩ irreuerẽtie ac dehonoꝛatõis vitio est grauioꝛ & detestabilioꝛ: qõ vt noster Ric. refert in. 4. dist. 38. articu. 5. q. 2. intelligendum est de iuramento

UVA. BHSC. IyR_229

homini facto ꝛ non deo: quia quod homini iurat minus obligat: ꝯ votum factum deo. Si aũt quid deo iuretur ceteris paꝝ maior est obligatõe voti. ℣Per votũ.n.solaz deo ꝓmissionẽ facim⁹. ℣In iuramẽto aũt ad maiorem ꝓmissionis ꝺfirmatõez ꝺducit ꝑma veritas in testimoniũ. Sz plerũqz hoi fit iuramẽtuz ꝛ deo votuz: põt dici simplr loquẽdo votũ magis cẽ obligatoriũ. Et qz quãto magis obligatoriũ est: tanto est transgressionis culpa maior: nõ vtilissimũ erit de illoverba facẽ: ꝑ quo assumpsi faciam⁹ h.s.in religione: in quo oia ꝓ votũ exercenr tria taberna cula. s. voti obie: pauptatis ꝛ castitatis. Devoto ḡ in coi tria in pñti sermone videbimus.

Quoꝝ ꝑmuz dicit voti diffinitio. Scõm voti variatio. Tertium voti obligatio.

¶℣Pars prima huius sermonis in qua declaratur quid sit nomen: quot ꝺditiones ꝺz habere: ꝛ ad quem finem ꝺz fieri.

℣Rimo ergo in hoc ꝑmone a diffi-
p nitione incipiẽduz est. Diffinit.n.sic a magro sniaꝝ in.4.di.38. Votuz est testificatio q̃daz ꝓmissionis spontanee: q̃ deo ꝛ de bijs q̃ sunt dei fieri ꝺz. Huc diffinitio sumpta est ab Hugone lib.2.de sa.pte 12.c.3.ꝓterea ꝑm Tho.2.2.q.88.ar.1.sic describitur. Votum est ꝺceptio melioris ꝓpositi animi deliberatõe firmata. Itẽ ꝑm Ricar. in.4.di.38.ar.3.q.2.sic describit. Votum est ꝓpositi superrogatiõe boni ꝓmissio: deo fcta ꝓpter bonũ finez: ex deliberatiõe firmata ꝑ intẽtionez obligãdi se ad iplenduz ꝓmissum ℣Prima diffinitio ꝺuenit voto ꝑ sensibilez locutionem: exℓsso: siue solẽni: siue priuato.

Scõa ꝺuenit tm̃ voto tacito: qõ fit ꝑ interiorem locutionẽ tm̃. Tertia est diffinitio voti ꝓprie dicti: ꝺprehendẽs alias duas. Ad quoꝝ euidentiã tria sunt declaranda. s. obiectio: intẽtio ꝛ ꝺditio. ¶Quantum ad ꝑmuz in hac voti diffinitõis declaratione: qz dicit Votuz est ꝓpositi su.bo.ad dr̃iam boni ꝓpositi: qõ est de bono necessario ad salutem qz ibi nõ inuenit plena rõ voti: vt infra patet ℣Iota ꝑm Ricar. vbi.3.q.1.ꝛ Tho. vbi supra ar.5.ꝛ Aste. ꝑma par. li.1.ti.20.ar.2.q.1.ꝛ Bona. in.4.38.di.q votum nõ est faciendũ nisi deo: qõ triplr probat. ℣Primo rõne vniuersi obligatõis sic. Homo in voto obligat se ad faciendũ aliqd bonũ: nulli autẽ alij adeo põt homo de iure obligare se totum: qz soli deo ꝺuenit de iure ptãs sup hoiem totum: Sz nullus põt recipe obligatõez de iure: nisi ꝺueniat ei potestas de iure in illam rem. Ergo soli deo põt fieri votum ꝓprie loquẽdo de vo. Scõo idem probat rõne religionis cultiuationis. sic. Scõm doctores predictos votum est actus religionis diuine siue latrie: qr est ordinatio quedam eoꝝ que quis vouet in diuinum cultum vel obsequm. Ad eandem.n.virtutem ptinere videt vouere ꝛ deuotũ esse: qõ est actus latrie. Sz latrie cultus soli deo exhibendus est: ergo soli deo votum dirigendũ. Tertio idez probat ratione directe intẽtionis sic. Sentẽtia pbi est ꝑm posterioꝝ di. ℣Propter vnumquodqz tale ꝛ illud magis: sed votum factum sanctitat nõ plene habet rõnem voti per compationẽ ad sanctum: sed ad deum apud quem sanct⁹ ꝺz intercedere. Ergo pz propositum. Nam ꝑm Ricar. vbi supra in respõsione ꝑmi arti. qui vouet sancto Jacobo eius ecclĩam visitare, locutio siue mentalis: siue vocalis: qua dic se visitaturꝝ ecclĩaz sancti Jacobi fit ipi sctõ sz obligatio ad impediendũ qõ dicit ꝓprie ꝛ simplr loqnde votuz: nõ nisi ipsi deo. vñ qõ est mãle in ipso voto fit sancto. qõ autem est formale fit deo. Ideo si homini fiat votum: aut fit ei vt vicario dei: vt ꝺtingit in prelatis ꝛ illo mõ potius deo factum videt: aut fit ei vt in eo in quo relucent opa dei: sicut contingit in sanctis qbus adhibet ꝓpter deuz: ꝛ in ipsis repzesentat deus cui votum factum videtur. Sanctis ergo põt fieri votuz aliq̃ modo: non plene hñs rationem voti: qz potestas ꝺuenit sanctis aliquo modo sup hominem. ℣Peccatori aũt nullo modo põt de iure potestas super hominem conuenire: nisi quantum ad corpus. Et ideo ꝯuis homo possit sibi promittere: non tamen vouet: nisi imprimissime votum accipiendo. Confirmat ꝓdictam ꝺclusionem ℣Prosper li. epigrãmatuz di. Hac desiderij deus est pietate colendus iustissime: vt merces tota sit ipse deus. Opti ma vota deo quorum est datoꝝ ipsa ꝺuenit. Et Cassiodo. li.8. epistolaꝝ dicit. Deo auctore omnia prosperant: dñs consuevit aspos casus in prospera mutare: omnis prouentus est ad deitatis munera referẽdus: nec aliqd constat esse bonum: nisi quod ab ipso digno scitur esse collatum: quos superna protegunt aduersarios habere non possunt. Nec ille.

UVA. BHSC. IyR_229

¶ Quātum ad sedm in hac diffinitiōe voti: quia dicit ꝑꝑ bonū finē: ad excludendū votū qđ fit ꝓpter malū finē. Notandū ſm Ric. vbi supra. ar. 2. q. j. ⁊. 2. Et Aste. vbi supra. ar. j. q. j. Primo ꝙ non tenet votum de re bona factum intentione mala: siue ꝓpter finē malum. Cuius ratio est: qꝛ votū magis dependet a suo fine q̄ꝫ a sua materia: qꝛ ſm phm. 2. metha. ⁊. 2. physi. Finis est cā causaꝝ: sꝫ votuꝫ factum de materia mala ꝓpter finē bonum non tenet vt infra dicet. Ergo multo magis non tenet de materia bona factum ꝓpter finem malū. Vnde sic vouēs grauiter peccat: puta si quis vouerit se ieiunatuꝝ si occiderit suū inimicū. Nam talis aut intendit ꝑ illud votum se posse consequi finē illū: aut nō. Si sic maxime errat: quia ſm Augu. lib. 83. q. 3. Impossibile est ꝙ deo volente fiat homo deterior. Deterior āt efficitur homo per consecutionē finis mali. Error vero circa ꝑncipale motiuū alicuius facti impedit consensum in ipsum factū. Si aūt non intendit iā nō obligat se ꝓpter illū finem. quia sicut dicit phs 3. ethicoꝝ. c. 5. Electio non est impossibilium: ergo a simili nec est alicuius possibilitat ad consequēdum illud qđ homo scit se consequi non posse per illud. ¶ Scđo notandū ꝙ votum de re bona ꝓpter temporale bonū tm̄: si bonum illud non assequat: non tenet. Nam in tali voto implicat ꝯtradictio. s. si illud assequatur ⁊ votum conditionale non tenet: nisi exñte conditione vt infra dicet. ¶ Tertio notandum ꝙ pōt aliqs vouere aliqd ꝓpter finē indifferentem: sumendo indifferens respectu adeptiōis vite eterne: vt cū quis vouet quid propter aliqđ bonū temporale qđ nō est vtilius ad vitam eternā q̄ꝫ eo carere. Sumēdo vero indifferens respectu ad votuꝫ vouentis nullus aliqd vouere pōt ꝓpter finē indifferētem. Impossibile est enim aliquē posse se intendere obligare ad aliqd pro cōsecutiōe alicuius rei: ad cuius adeptionē vel nō adeptionem volūtas indifferenter se habet. ¶ Quātum ad tertiū in hac diffinitione: qꝛ dicit ex deliberatione firmata per intentionē obligādi se ad implendū ꝓmissum. Sciendū ꝙ ad perfectionē voti requirunt tria. s. Deliberatō Promissio. Et honestatio. Et addunt qñqꝫ alia duo ad confirmationē voti. Vt ꝓmissio oris: ſm illud ps. 65. Reddā tibi vo. m. q̄ d. l. m. Et alioꝝ testimoniū. ¶ Primo igitur est necessaria deliberatio ſm Tho. 2. 2. q. 88. ar. j. ⁊ Bona. in. 4. di. 38. ar. j. q. j. Et Ric. ea. di. ar. 2. q. 2. qꝛ votū dictū est a volēdo: ⁊ sicut in nobis est duplex velle. s. plenū quod est deliberatū: ⁊ semiplenū qđ est velle ex surreptione: sic etiā est duplex votuꝫ. s. qđ habet plenā rationē voti: ⁊ de rōe talis voti est: ꝙ sit fcm̄ ex deliberatione: ⁊ est votū qđ non hꝫ plenā voti rōnem: ⁊ de rōne talis non est ꝙ fiat cū deliberatione: quia extra de vo. c. lꝫ. dicit. vniuersis libeꝝ est arbitriū in vouendo. Tale. n. fieri pōt ex surreptiōe. Et qꝛ plenā rōneꝫ voti non habet: ideo non obligat de necessitate sed potius ex quadā congruitate. Et ideo venire contra tale votum etiaꝫ ꝓpa auc̄te non est peccatū mortale: vt infra dicet. Nec ꝑ hoc est intelligenduꝫ ꝙ actus volendi voluntatis cum deliberatione sit de essentia voti: sumendo votū pro obligatiōe q̄ manet postq̄ꝫ trāsit actus ille: sed ꝙ essentia voti sic accepti est ꝙ sit factū per talē actum. Ille tñ actus conuenienter dicit votum ſm aliquā eius significationē. Ex his patet ſm Tho. ꝙ vota que fiunt a mulieribus in partu vel infirmitate vl a viris in angustijs ꝓprijs vel suoꝝ: si haberent teles intentionē se obligandi deo: cogitātes etiam de cā que mouebat eos ad vouendum. s. de infirmitate vel periculo: ꝓpter qđ euitandū vouebant: tenenda sunt ſm Amb. 17. q. 4. Sunt q opes. Si aūt dubitent vtrū intenderint se obligare tutius est ꝙ impleāt. Sed hmōi aduertendū est ſm Ric. in. 4. di. 38. ar. 3. q. 3. ꝙ ex nuda ꝓmissione que non ē firmata fidei īterpositōe: nec iuramēto: nec ꝓmittens obligare se intendit: non oritur ſm quosdā in foro cōscie obligatio: cuius īpletio necessaria sit ad salutē. ar. 3. de vo. c. litterarū ff. de act. ⁊ obli. l. obligationū. Nuda ꝓmissio aliqñ dicit q̄ nō est firmata fidei interpositione: nec iuramēto. Et qñqꝫ ex promissione: sic nuda oriri pōt obligatio. s. si ꝓmittens obligare se intendat. Si aūt accipiat nuda ꝓmissio: q̄ non est firmata fidei interpositiōe: nec iuramento: nec ꝓmittens obligare se intēdit ad illud qđ ꝓmittit implendū: ex ꝓmissione sic nuda in foro ꝯscie non oritur ſm quosdā obligatio: cuius impletio necessaria sit ad salutē. Pro qua opinione videtur facere: ex̄ de voto ⁊ vo. re. ad lr̄am. vbi dicitur de quodaꝫ mortis pauore perterrito qui dixit. Nō diu hic morabor ꝓponens in aīo religionis ha-

UVA. BHSC. IyR_229

bitum aliqñ suscipere: q si plus non est i voto processum transgressor iudicari non potest si non impleat quod dixit. Et in glo. ibidem dicitur: q non dixit hoc aio se obligãdi z nemo se obligat: nisi qui habet aiuz obligãdi se. Ad hoc etiã facit qõ dicit. ff. de act. z ob. l. obligationũ. Quãuis enĩ ex iure nature obligetur ꝓmittens implere qõ promittit: illa tñ obligatio non est necessitatis: nisi sic se obligare intenderit: sed honestatis z congruitat: Et ideo cõueniens non peccat mortaliter: iz venialiter. Et hoc rationabile videt: quia multi ex deliberatione aliqua bona dicũt se facturos: qui hoc non dicerent: si per hoc crederẽt se obligatos ad faciendũ tãq̃ necessariuz ad salutem. Alij tñ dicũt q nuda ꝓmissio ex deliberatione facta ꝓmittentẽ obligat obligatione necessaria ad faciendum qõ ꝓmittit: si vult consequi salutẽ: ar. 12. q. 2. Quicũq; cl. 2. z q. 5. c. q Joãnes. z. 22. q. 5. c. Juramenti. z. 27. q. 1. c. he vero. z. ff. de act. z obli. l. obligationuz in glo. que dicit inter obligationẽ ciuilẽ z naturalem. Et hi dicunt in diffinitione voti nõ esse ponendam illam pãrticulã. s. per intentionem obligandi se ad implendũ ꝓmissum: qz hoc implicat in ꝓmissione ex deliberatõe firmata q̃uis ꝓmittens se obligare obligatõe necessaria explicite nõ intendat. ¶Preterea ẽ notãdũ q si gs iratus patri vl magistro vt bene potatus iuret vel vouerat intrare religionem: non tenet tale votum: qz qõ calore iracundie sit: ꝓ nõ facto haberi debet: qõ vex est si fiat subito qõ deliberate non fecisset: z fm finiaz rõnis: que nõ regrit magnã moraz temporis fm Sco. Sed sciens iurãs vel vouens tenet: nisi cum eo dispensẽt rõne min9 plene deliberationis. Sicut etiam qui calore cõcupiscentie succensus: aut bene potatus iurat mulieri eam in vxorem acceptuz: cõpelli tur eam ducere: nisi penitus ebrius esset. Cõ firmant predicta vnica rõne sic. deliberatio requirit ad votum sicut ad peccatũ mortale: z tñ iz sit iratus: aut potatus nõ ꝓpius ebri9 occidens hoiem non excusatur in totum gn peccat mortaliter. Exquo non sic fuerit extra se gn sciret qd faceret: iz statim postea penitet nolletq; fecisse: qz cũ statim de peccato penitebit: arguit q illud non sit factũ ex habitu sed non arguit q non sit factum ex electione iz passione turbante iudiciũ rõnis. Illa ergo temporis deliberatio que sufficeret ad obligandum diabolo per peccatũ mortale: sufficit ad obligandũ deo per votũ. Est igit necessaria deliberatio: qz dic glo. de voto z vo. re. c. litteraturam. q cum non interuenit intentio obligandi se nõ obligatus est. ¶ Scõo ẽ necessaria ꝓmissio in voto fm ꝓdictos doc. Ait enim Bona. vbi supra. q de essentia voti est obligandi intentio z ꝓmissio. Nam votum quãdã obligationẽ importat ad aliquid faciendũ vel omittenduz. obligauit aũt se bõ homini per promissionẽ que rõnis est actus ad quã pertinet ordinare. Sicut enim bõ imperando vel deprecando ordinat quodãmõ quid ab alijs sibi fieri: ita ꝓmittendo ordinat qõ pro alio ipe facere debeat. Sed contingit promissore alicui dupliciter verbo. s. interiori z exteriori. ¶Promissio quãtum ad verũ cogitationis interius z deliberationis est de necessitate voti simplicis qõ obligauit quãtum ad cum qui intuet cor qui est solus deus ꝯ. Reg. 16. i. 4. q. 5. c. si quid. ¶Promissio autem quãtum ad vex: vel signũ exterius est de necessitate voti solẽnis qõ obligat quãtum ad faciem ecclesie que iudicat fm ea que patent promissio igitur ꝓcedit ex ꝓposito faciendi: propositũ aũt deliberationẽ ꝓexigit cum sit actus voluntatis deliberate. Ex qbus concluditur q illa cõcurrunt ad pfectionez voti sc̃z deliberatio: ꝓpositionis: z ꝓmissio saltem corde facta: z sic itelligẽdũ ẽ effectũ illud: qui bona facit. 17. q. 1. vbi dicit. Qui bona facit z melioꝛa facere ꝓponit: si bona illa non facit i cõspectu dei cecidit. hoc enim intelligit non de ꝓposito solum sed de ꝓposito cũ intẽtõe se obligandi z ꝓmissione interiori. h̃ eni bẽt rõne voti: z iz non ore exꝑmat obligat tñ vt votum: z non implendo dicit ceciditse in conspectu dñi: qz moraliter peccauit. Sed h̃ orit dubiũ an susceptio habitu religionis cũ solo proposito remanendi in religione z ꝓpetuo deo seruiendi: eqpoleat voto. Ad h̃ rñdet q ea que habent. c. Statuimus: de regula. per Brego. 9. z in. c. consulti. co. ti. per Innocẽ. z dñm Antoniũ ó bu. Jo. an. z Franc. de zan. Hosti. z Archi. q cõiter tenẽt q q intrat aio perpetuo perseuerandi in abrenũciatiõe scĩi non põt ad seculũ redire: sed in illa debet remanẽ vel ad aliam põt tranfire religionez. Alij aũt dicunt q equipolet voto solẽni: non nulli vero asserunt equipolere tñ voto simplici. Ex qb9 ꝯcludit: qz fm aliquos est votũ

UVA. BHSC. IyR_229

solēne inducendus est sicut vouēs ad aliquā religionē in genere: vel ad illam; simplr de q̄ est egressus si ad illā solū se intendebat obligare. Si aūt non acgescit: inducendus est vt querat dispensationē a papa qui solus potest cū hac. s. dispensatōe. q̄ si obtinere nō potest dispensationē: paratus sit votū implere. Alias durante ꝓpōsito nullo modo implēdi votū etiam si obtineret dispensationē non esset in statu salutis. ¶ Intenta aūt dispensatione pōt contrahere matrimoniū: nec peccat mortaliter contrahendo etiam sequendo opinionē. s. q̄ illud habeat vim voti solēnis ex statuto eccle sie: siue sit solēne: siue simplex: et in statutis ecclesie papa habet plenitudinē potestatis i dispēsando. Si aūt ntrahat absq̄ dispensatōe peccat mortaliter: vt infra patebit de matrimonio. ¶ Tertio in voto ē necessaria honestatio vnde notandū q̄ votum. ¶ Primo, ppe nō dz fieri de illicito et inhonesta. Secō non debet fieri de inutili et munus bono. ¶ Tertio nō dz proprie fieri de cōi et necessario sed de melio ri. ¶ ¶ Primo igitur ꝟm Tho. 2. 2. q. 88. ar. 7. Ric. vbi supra. ar. 3. q. 1. Ea que ad dispendiū salutis vergunt sub voto cadere non possunt inquātum in tali voto sit detrimentū iustitie sicut in iuramēto inhoneſto: nec est illi ler voti: nec obligatio: sed ipsi voto sit iniuria: nec ē obligatio ad seruandū: sed potius ad penitendum sicut de ꝟscia erronea. Vnde. 2. 2. q. 4. c. in malis. et est sumptū. ab Ysid. i synodis. li. 2. c. 16. dicit. In turpi voto vnita decretū. Q̄ incaute nouisti ne facias. Nam et inepte qui propter votū filiam suam occidit: vt habetur Judic. xj. ꝟm Ric. in vouendo fuerit incaut⁹ et in reddendo votuz ipsius: sed de ipso iepte penituit: et ideo inter sanctos ānumeratur q aplīn ad hebre. xj. predicta etiaz vota dānat. Senec. epla. x. di. Roga mentē: bonā valitudinem animi: deinde tunc corporis. Quid ni tu ista vota sepe facias: audacter deum roga nil illū de alieno rogaturus: ſz ne more meo cum aliquo munusculo eplam mittā. Verū est q̄ apud Athenodoꝛ inueni. Tunc scio cē te oībus cupiditatibus solutū: cū eo pueneris vt nihil deum roges: nihil q̄ rogare possis palam. Nūc vt quāta clementia est hominū q̄ turpissima vota dijs insusurrāt. Si gs ad mouerit aurem: cōticescent: et q̄ scire hoiem nolunt: deo narrāt. Sic viue cū hoibus: tāq̄ deus videat. Sic loquere cuz deo: tāq̄ hoies audiant. hec ille. ¶ Scō ꝟm Tho. et Host. vbi supra. et Ric. vbi supra. q. 2. et Aste. vbi supra. q. 2. Votū nō dz esse de iutili indifferēti: nec de simplici inutili et vano: nec de min⁹ bono Non debet dico fieri de inutili ad salutem sub rone qua est indifferens: q̄ de obligatōe obligationis qua nō est ad dei honorem: nec vtilis ad offerentis sal. non curat deus. et iō talis obligatio non tenet ipso iure: et diri sub rone qua indifferēs: q̄ si sit tale indifferens q̄ per aliquā circūstātiā per cōparationē ad vouentē sit cōferens ad salutē sic de illo pōt fieri votū: ſz rone generis sit indifferēs: vt vouere nō ꝟuersari cū aliqua ꝑsona male conditionis q̄ pōt ꝟferre ad salutē eius: et comedere et abstinere: et hmōi. Talia enim indria informalia sunt motu et circūstantia virtutis et ideo pñt voueri. Si igit sit aliquid q̄ vno casu pōt esse licitū et bonū: et in alio casu malum: pōt voueri sub cōditione euent⁹ boni: q̄ si vouet in oēm euentum fine cōditione indiscretū est. Nam dicit Tho vbi supra q̄ votum macerationis ꝓprij corporis puta p vigilias et ieiunia: nisi inquātum est opus virtutis non est deo acceptū: q̄ est inquātum fit cum debita discretione: vt. s. cōcupiscentia refrenet et nā non nimis grauet: et sub tali tenore pñt hmōi sub voto cadere: ppter q̄ aplus Ro. 12. postq̄ dixit. Exhibeatis corpora. v. ho. v. s. de. pla. addit rōnale obsequiū. v. Sed quia in his que ad scipsum ptinent de facili fallitur homo in iudicio talia: cōgruentius est consilio et volūtate superioris in se habere. Ita tū q̄ si ex obseruatione talis voti magnum grauamen et detrimentū sentiret manifestum et non esset facultas ad superiorem recurrendi non debet homo tale votum seruare. Non igitur a fortiori etiam debet fieri de inutili et vano q̄ nihil facit ad salutem quātū est de se: nec pōt habere circūstantiā virtutis vt leuare festucam vel ire ad ꝓrata: nec pectinare caput et hmōi: q̄ talia vota iudicio carent: et ideo sunt magis deridenda q̄ obseruanda. nihil enim vouendū est nisi q̄ rōnabiliter creditur deo esse gratum et acceptū: vnde si tale votum voueat quis non est tenendū sed cōmutandū. Non debet insuper votum eē de minori bono. Vnde notandū est ꝟm Bon. vbi supra in rñsione. 1. argu. q̄ minus bonuz est dupliciter cōsiderare. ¶ Primo modo, put dicit statum, quēdam licitum: et sic licitum est

UVA. BHSC. IyR_229

vouere illud respectu mali: quia respectu illi⁹ est quodāmodo mai⁹ bonū. Alio modo pōt esse minus bonum, put dicit ꝓuationē maioris boni: ⁊ sic licitum non est vouere: nec obligatur quis ad seruandū sed ad penitendū vnde si quis vouerat ꝙ deo seruiat caste i statu seculi: ⁊ nūq̄ ingredierē religionē. ¶Primū bonum est ⁊ licitū. Scōm inquantum ꝓuat statum altioꝛem illicitum est: qꝛ gl̄iaꝫ dei duro corde repellit: ⁊ hoc est in ꝓtiudiciū salutis ⁊ in derogationē abundanter iustitie. Sed si obligat sic: licitū est sic cē: ḡ ⁊ vouere. ℜndet ꝙ sicut laudari nō ē malū: tū appetere ē malum. s. appetere laudē: sic etiaꝫ in tali statu cē non est malū: sed obligare se vt ad meli⁹ nō possit pertinere: obligatione deo facta ipsi iniuriam facit: nec est silr de matrimonio: quia est obligatio facta alteri persone que cōtenta est illa nec querit perfectionē: deus aūt semp vult qō melius est. ¶Tertio nō debet cē votū ꝓpe de cōi ⁊ necessario: sed de meliori cāt qꝛ ſm predictos doc. votū ꝓpe non debet fieri de necessario ad salutem: qꝛ tale nō ē ꝓpe votum qō est de nouo se obligare: nisi large sumatur votū pro quacūq̄ testificatōe: ⁊ tale votum ⁊ si non sit de nouo obligatio: est tū testificatio obligatiōis: qꝛ homo nō solū fatetur se esse obligatum: sed etiam cōplacet sibi in illa obligatione vt obligatio necessaria sit voluntaria: sicut multi faciunt de necessitate virtutem. Est tū sciendū ꝙ in talis voti trās gressione peccatū mutat spēm. Nam si quis iuret vel vouerat nō amplius fornicari: nō solum peccat peccato luxurie fornicando: sed ēt peccato periurij ⁊ fractōis voti. Nam ſ̄z doc. circūstantia aggrauans que per se ⁊ non ex suppositiōe prāua importat deformitatē: mutat spēm vel nouā addit peccati spēm: fractor igitur cōis voti: quia de se habet deformitatem ꝓpter modū obligatiōis: quia grauius peccat: qñ non faceret si non nouisset: ex gb⁹ oibus patet ꝙ votum ꝓprie debet esse de re vtili non neccia. sed sup erogatōis vt ex dicti elicitur diffinitionibus: vbi dicit ꝙ votum ē cōceptio meliōris ꝓpositi: ⁊ sic patet quid sit votum pars q̄z ꝑma huius sermonis.

¶Pars scda huius sermonis in qua declaratur quotupler sit votum ⁊ qūo solēnizat.

Ecundo in hoc sermone ad plenioꝛē
ſ dictoꝝ declarationē cōsideranda est voti varietas ⁊ diuersitas. Variat enim ⁊ diuersificat triplici diuisione. Nam aliud est votuꝫ cōe. Aliud est votū singulare. Aliud absolutū. Aliud conditionatū. Aliud simpler. Aliud solēne. ¶Primo dico ſm magr̄m sniaꝝ in. 4. di. 38. c. 2. ⁊. Ric. e. dis. ar. 3. q. 2. ⁊ Aste. vbi supra. q. 2. ⁊ Tho. 2. 2. q. 88. ar. 2. ⁊ in. 4. scripto. di. 38. ar. 2. q. j. ꝙ aliud est votum cōe seu necessitatis ⁊ aliud singulare seu voluntatis. Votū cōe ⁊ necessitatis ē de his que sunt necessaria ad salutē: ⁊ ad que gs alr tenet: ⁊ isto mō ꝓmissio que fit in baptismo de credendo ⁊ diabolo abrenūciando et pompis eius large dicit votum: de quo dicit de con. dist. 4. c. ꝑma igit. Nam ibi nō inuenitur nisi diminute rō voti: qꝛ votuꝫ ꝓpe est quid voluntariū ⁊ respectu ꝓncipij a quo ꝓcedit: ⁊ respectu eius qō vouet. Et in his pōt vnus aliū obligare ignoꝛantem: vt patrin⁹ puerꝝ quē tenet ad baptismū. Tenet. n. baptizatum ⁊ cogitur seruare fidem in adulta eta te quā ꝓ eo patrin⁹ ꝓmisit: ⁊ bmōi voti trās gressio qō fit in baptismo non videt esse alia spēs peccati: sed solū circūstantia aggrauans peccatum. Eodem enim genere peccati plus pec. fidelis q̄ infidelis. Votum vero singulare ⁊ voluntatis est de his que sunt sup erogationis ad que gs alr non tenetur: ⁊ de his votis predictis loquit Aug. i7. q. j. c. j. di. Sūt quedam que vouentes deo debemus: q̄dam etiam nisi nouerum⁹: nec debemus: ſ̄z postq̄ ea deo ꝓmittimus necessario reddere ꝙstringimur. hec ille. Et notandū ꝙ in huiusmodi votis nō potest vnus alium obligare: nisi cō sentiat. Vnde mater quātumcūq̄ vouerat ꝓ puero infirmo ꝙ ieiunet non tenet ieiunare: nisi consentiat cū habeat legitimam etatem. Filius enim quē pater posuit in religione cū ad ānos discretiōis venerit nisi consenserit pōt exire. ¶Scōo ſm predictos doc. aliud ē votum absolutū: ⁊ aliud cōditionatū. Votuꝫ absolutum est cū gs simplr vouet aliqd esse factuꝫ absq̄ vlla cōditiōe vel determinatōe temporis: ⁊ tūc tenet qñ pōt cōmode statim adimplere. vnde qui vouit religionē intrare statim tenet qñ cōmode pōt: nec sufficit itrare in fine vite sue: qꝛ qñ vouit sic religionem intrare residuū vite sue deo dedicauit. Silr qui vouit determinato die eodē die tenetur. Sed cum ꝓmittit gs cum alia cōtrahere: nō sufficit semel contrahere ante mortē: quia ad hoc fit matrimoniū: vt simul viuant. Itē qui

UVA. BHSC. IyR_229

vouit religionem intrare: non debet differre propter debita: vt laborando ⁊ lucrando possit illa soluere: cedat bonis q̄ habet. ⁊ ꝫ sufficit: nec postmodū in religiōe tenetur manib⁹ operari vt soluat. sicut nec in seculo tenetur si bonis cessisset. Votum ꝺditionatum est cuꝫ quis vouet aliqd facere cum ꝺditione: vt cuꝫ quis vouet ieiunare si ab infirmitate libret: si liberatur teneť: aliter nō. Tertio dico ſm ꝑdictos doctores q⁹ aliqō est votuꝫ simpler: ⁊ aliqō solēne. Votuꝫ simpler est omne qō non est solenne: siue fiat publice: siue priuatim: siue ore: siue tm̄ corde fiat: quod ſ. sine aliqua solennitate emittit. Nam ſm Ricar. in 4. di. 38. ar. 7. q. 3. Est differētia inter votum publicū ⁊ solēne: q⁹ votum corā multis factū potest dici publicum. Sꝫ non omne tale est solenne: vt infra dicet. Votum aūt huiusmodi simpler non solēne: aliqū ꝟsistit in faciendo: vt cum qs vouet orare ire ad sancrū Jacobum: ⁊ huiusmodi. Aliqū ꝟsistit in non faciendo: vt cuꝫ qs vouet non ꝫhere matrimonium ⁊ similia. Quod qdem simpler votum nō minus obligat apud deum q̄ solēne: vt habeť ad lr̄am. extra g clerici. vel vo. c. rursus Preterea hoc votum simpler ꝟtinentie impedit matrimonium ꝫhendum. Non autez dirimit ꝺtractuꝫ: vt infra de matri. in. 6. precep. Non mechaberis. Item aduertendū q⁹ hoc votuꝫ q̄ſto est manifestius: tanto ꝓpter scandalum aliorum ⁊ exemplum durior penitentia trāsgressoribus debeť: vt habetur p Bonifa. octauum. c. vnico de vo. ⁊ vo. re. li. 6. Non tm̄ dirimit matrimoniū ꝺtractum: vt patet ibidez. Votum aūt solēne ſm Ricar. vbi supra. ⁊ Tho. 2. 2. q. 88. arti. 3. dicit. Illud quod in se hꝫ aliquid annexum vt in publicum debeat venire: ⁊ per quod vouet: ponit vouens sub prāte alterius. Sicut. n. solennitas alicuius ꝓmissionis corporalis attendit ſm aliquid corporale: ita solennitas spiritualis promissionis attendit ſm aliquid spirituale quod ad deum ptinet. Nam solennitas militie ꝟstat in apparatu militum ⁊ equoꝝ: solennitas nuptiaꝝ ꝟsistit in apparatu spōſi ⁊ sponse: ⁊ ꝓpinquoꝝ. Cum ergo votum solenne fit ꝓmissio facta deo p quaꝫ homo cō stituitur in alteri⁹ potestate duobus modis soleniter votum ſm Ricar. ⁊ Tho. ⁊ Bona. in. 4. di. 38. ar. 2. q. 1. ⁊ Aste. vbi supra ar. 5. q. 2 ⁊ ſm Hosti. in sum. ti. qui clerici. vel vo. circa fin. ⁊ Pe. ⁊ Jo⁹ ſm alios additur. Primo solēnizatur votum per susceptionē sacri ordinis: per quez suscipiens efficit minister ecclesie ad deo publice ſuiendum: quod ponitur aliter q̄ſ ante sub epi potestate. vnde tale votum etiā esset solēne: si in secreto ꝑdictum ordinem susciperet: vt probat. 28. di. c. ꝺyaoni. vñ si quis ꝺtraheret post susceptum ordinez: ꝺz dirimi talis cōiunctio. 27. di. ꝑbyteris. Secundo solēnizatur per ꝓfessionem religionis q⁹ perfectio in religione facta in manu eius q potest eam recipe in se hꝫ aliquid annexuꝫ quo in publicum debet venire. Et ideo talis ꝓfectio solenniz at votum etiam si fiat in occulto: dūmodo fiat in manu eius q pōt eam recipe. ⁊ hoc pz extra de regla. c. statuimus. ⁊ 27. q. 1. c. vt ler continentie. ⁊. c. ti. c. q⁹ votuꝫ in 6. Et hoc intelligendum est de ꝓfessione tacita vel expressa alicuius religionis approbate per aplicaꝫ sedem. Est. n. perfectio duplex. Una vera ⁊ expressa: quando verbis exprimitur. 20. q. 1. c. vidua. extra de cōuer. coniu. c. dudum. Alia est tacita ⁊ ꝑsumpta: vt si quis traxerit moram vltra annum in religione sine ꝓtestatione de nō profitendo. Nam tūc est quedam presumpta professio. extra de regula. c. er parte. in ter. ⁊ glo. ⁊. e. ti. c. ad apostolicam. Est etiaꝫ ꝓfectio presumpta: qñ qs scienter susciꝑit hituꝫ ꝓfessoꝝ religionis illius duꝫ est distinctus hitus ꝓfessoꝝ ⁊ nouitioꝝ Tunc aūt nō esset ꝓfessio ꝑsumpta: nisi talis faceret omnia que faciunt ꝓfessi: pz in dic. c. statuimus. ⁊. c. consulti. ⁊. c. porrectum de relationibus. 22. q. 1. c. vidua. Et nota q⁹ post tale votum solenne matrimoniuꝫ contractū oio dirimendum est ſm Ricar. ⁊ Bona. vbi supra. ⁊ alios doctores q̄ſtum qui dedit rez alicui ad aliquem vsum determinatum: nō potest eandem alteri dare ad vsum contrariuꝫ Et quia in contractu matrimonij coniuges mutuo sibi concedunt potestatem suoꝝ corporum: ⁊ per tale votum ordinatur ad vsum continentie: ideo non tenet ibi matrimoniū. Omnia predicta cōfirmat Bonifa. octauus in dic. c. vnico. de rela. in. 6. di. ꝑscntis declarandum duximus oraculo sanctionis. illud solum votum debet dici solenne q̄ſtum ad post contractum matrimonium dirimēduꝫ: quod solennizatum fuit per susceptionem sacri ordinis: vel per professionem expressam: vel tacitam factam alicui de religionibus p

UVA. BHSC. IyR_229

sedem apostolicam approbatis. Hec ibi.
Tertio modo solennizatur votum etiaz ꝑz quosdam: maxime Innocē. ⁊ Rodo. per ueli virginitatis vel viduitatis susceptionez: quādo. s. aliqua virgo vel vidua velum virginitatis vel viduitatis accipit: ⁊ vestem religiosam assumit: ⁊ in scriptis a se vel ab alio factis ⁊ suo signo signatis ꝓmisit se perpetuo continentiam seruaturam alicui persone publice. ⁊ ꝑm Innocē. tale votum dirimit matrimonium contractuz. Aliqui tamen dicūt ꝙ non est votum solenne: nisi alicui religioni se subijciat: ⁊ habituz eius induat: ⁊ sic patet quanta est voti varietas: ⁊ secunda pars huius sermonis.

¶ Pars tertia huius sermonis in qua ꝓbatur ratione: auctoritate: ⁊ exemplo ꝙ votum rite factum obligat ad sui obseruationem.

Tertio in hoc sermone de obligatione voti tractantes triplici via vota rite facta executioni mandanda probare conabimur. s. ratione: auctoritate: ⁊ exemplaritate. Primo igitur probatur hominem obligari ad executionem votoruz ratione triplici. Primo ratione obligationis sic. Omnis promissio facta cum intentione obligandi ⁊ ex deliberatione si accipeť ab illo cui fit: obligat promittentem non tm̄ ex p̄cepto legis diuine: sed etiaz ex precepto legis nature. Votum autem est licita promissio facta deo ex deliberatōe cuz intentione obligandi se: ⁊ omnem talem promissionem deꝰ acceptat. Ergo talis vouens tenetur ad implenduz: ⁊ qui pretermittit aliquid ad quod implendum obligatur necessario peccat mortaliter. Licet enim vouere sit voluntarium: tamen post emissionem voti est necessariuz. vnde glo. super illud psal. Vouete ⁊ reddite domino deo vestro: sicut dic̄. Vouere est voluntatis: reddē ex necessitate. Et hec est Ricar. ratio: in. 4. di. 38. arti. 5. q. j. Secō idem probatur ratione perditionis. s. fidei sic. Qui non seruat fidelitatem deo: mortaliter peccat transgressor autem voti non seruat fidelitatem deo. Ergo peccat mortaliter. Sed quilibet tenetur vitare peccatum mortale. Ergo patet propositum. Nihil est tam congruum fidei humane: q̄z ea que placuerunt custodire: vt dicitur. ff. de pac. l. p̄ma. ⁊ C. de trāsac. l. non minorem: ⁊ vt fidelitas illa seruet̄ aliter conceditur ratione voti: quod nullo modo concederet: vt patet. ff. de offi. presidis. l. illud. ⁊ ff. de procura. l. aut si valitudinem. ⁊ l. aut longa pegrinatione. Et hec est ratio beati Tho. 2. 2. q. 88. arti. 3. Tertio idem probat̄ ratione deliberationis sic. Promissio. n. facta sine causa: nullius est momēti: vt. ff. de excep. doli. l. 2. §. si quis sine causa. Sed qui vouit promittit ex magna causa: quia voluntarie approbat. Quod autem semel approbatū est: amplius reprobari non potest. C. de inofficioso testamento. l. parentibus. ⁊ ff. e. ti. l. penultima. Votum autem semel est approbatum per deliberationem beneplaciti. Quod vero semel placuit: amplius displicere nō potest. de re. iu. li. 6. Ideo votum debet omnino seruari: quia quod legitime factum est ex aliquo euentu infirmari non debet: vt. C. de administratione tutorum. l. sancimus. ⁊ institu. quibus non est permissum facere testamentum. §. furiosi. Secundo idem probatur etiam auctoritate triplici. s. veteris testamēti: noui: ⁊ decreti sic discurrendo. Si votuz quispiam obtulerit hostiā eadem die edet̄. Leui. 7. Animal quod potest imolari domino: siqs vouerit: sanctum erit: ⁊ mutari non potest. s. minori bono. Leuitici. 27. Cum votum voueris deo de tuo: nō tardabis redde: quia requiret illud dominus. d. t. ⁊ si moratus fueris: reputabitur tibi in peccatum. Deute. 23. Aperui os meum ad dominum. s. vouendo ⁊ aliud facere non potero. Iudi. xj. Rogabis dominum ⁊ exaudiet te: ⁊ vota tua reddes. Iob. 22. Vota mea reddam dño in conspectu timentium eum. Psalm. 21. Redde altissimo vota tua. Psal. 49. Reddam vota mea de die in diem. Psalmi. 6. Victias ꝓ salute deuoui: hodie reddidi vota mea. Prouer. 7. Ruina est homini deuotare sanctos ⁊ post vota retractare. Prouer. 20. Si quid vouisti deo: ne moreris reddere. Displicet. n. deo infidelis ⁊ stulta promissio. Ecclesia. 5. Multo melius est non vouere: q̄z post vota promissa non soluere. Ibidez. Et cognoscēt egyptij dominum: ⁊ colent eum in hostiis ⁊ muneribus: ⁊ vota vouebunt domino: ⁊ soluent. Ysa. 19. Quam bonus dominus: q̄z in eternum misericordia eius: ⁊ portantiuz vota in domo domini. Ihere. 33. Timuerūt viri timore magno: ⁊ imolauerunt hostias domino: ⁊ vouerunt vota. Ione primo. Ego autem in voce laudis immolabo tibi quecunq̄

UVA. BHSC. IyR_229

voui reddam pro salute mea domino. Jo.2. Redde vota tua: quia non adijciet vltra vt pertrãseat in te belial:sed vniuersus interijt. Maum primo. Maledictus dolosus qui habet in grege suo masculum:t votum faciens immolat deo debile. Mala.primo.t sic patet voti obligatio in veteri testamento. Secundo probatur auctoritate noui testamẽti. Mam Mat.19.dicit dominus. Amen dico vobis q vos qui reliquistis omnia:possidebitis.si vz adimpleuerit' que vouistis:vt me sequeremini.vnde Luce.9. Nemo mittens manum ad aratrum.s.ad religionem t aspiciens retro.s.transgrediendo votum apt' est regno dei:sed potius incendijs sempiternis. quod patet in figura Luce.8.vbi dicit q ruptis vinculis.s.obedientie:castitatis:t paupertatis:agebatur a demone in deserto. Hinc apostolus hortatur pme corin.7.di. Vnusquisq; in quo vocatus est:frater in hoc pmaneat.t ad hebreos.4.dicit. Adeamus cuz fiducia ad thronum glorie.s.per votum: vt misericordiam consequamur:t gratiam inueniamus in auxilio op.si vz tale votum implea mus. Tertio probatur auctoritate decreti t decretalium. Mam.20.q.j.c.puelle. Leo papa sic inquit. Ambigi vero non potest crimẽ magnum admitti:vbi t propositum deseritt consecratio violatur. Mam si humana facta non possunt impune calcari: quid de eis manebit qui corrumpũt federa diuini sacramenti:t.20.q.3.c.primo.idem Leo papa ait. Propositus monachi proprio arbitrio t voluntate susceptum: deseri non potest absque peccato. Quod enim quis vouet deo:debet reddere.vnde qui relicta singulari professione ad militiam vel ad nuptias deuolut' est: publice penitentie satisfactione purgandus ẽ quia tsi innocua est militia:t honestum potest esse conuiuium:electionem tamen melioreȝ deseruisse transgressio est. Hec ille.t.27 q.j.c.viduas scribitur. Si inter homines solent bone fidei contractus nulla ratione dissoluiqto magis ista pollicitatio quam cum deo pepigit solui sine vindicta non debet? Hec ibi.t.27.q.j.c.nuptiarum scribit. In cõiugali quippe vinculo si pudicitia non seruatur damnatio nõ timetur: sed in virginali t viduali continentia excellentia amplioris muneris expetitur:qua expetita t electa:t voto debito oblato:iam non soluȝ capescere nuptias:sed etiam si non nubant:nubere velle dãnabile est. Hec ibi. Et ideo extra de vo.t vo.rc.c.licet dicit. Licet vniuersis liberuȝ sit arbitrium in vouendo:vsqueadeo tamẽ sollutio necessaria est post votum: vt sine proprio salutis dispendio alicui nõ liceat resilire Hec ibi. Et sic pz obligatio voti rite facti.

Tertio hoc idez probatur exemplaritate triplici.s.naturali:historiali:t gentili. Primo exemplo naturali. Mam verbum simplex:t votum differunt:sicut chrystallus t glacies. Glacies enim primo fuit aqua:t in aquam faciliter resoluitur. Chrystallus autem primo aqua fuit:sed tanta firmitate solidatur t constringitur:q nunq̃ amplius in substantiam aque commutatur. Sic simplex verbum est tanq̃ glacies:quod faciliter firmatur t facili ter dissolaitur: absq; conscientie preiudicio. Votuȝ vero chrystallus dicitur: quod a pncipio lz velut aqua fuerit facile t flexibile seu liberum ad faciendu: postq̃ tamen emissuȝ t firmatũ fuerit ex deliberatione nunq̃ amplius dissipatur:immo tenetur inuiolabilr.

Secũdo exemplo historiali scripture sacre. Mam vt habetur primi Re.2. Anima que vouit pro filio obtinendo:illo obtento statim perfecit. Item vt habetur Judith.16. Omnis populus post victoriam venit in ierusalem: t obtulerunt holocausta t vota sua. Et pmi parali.29. Letatus est populus cum votum sponte promitteret: quia toto corde que vouerat deo offerebat. Et scdi para.16. Asa rex que vouerat pater suus: obtulit in domo domini:aurum t argentum. Et scdi macha.3. Eliodorus flagellatus:per orationem sanatus:oblatas hostias votis reddidit. Et quia Ananias voluit reddere vota domino:vt habetur Actu.5.male vitam finiunt.vnde Habetur Gre go.27.q.j.c. Ananias deo pecunias vouerat sed postea diaboli victus persuasione subtraxit.sed qua morte mulctatus est:scitur. Si g̃ ille mortis periculo dignus fuit: qui cos qs dederat nummos deo abstulit: qsidera quãto periculo dignus eris:qui non nummos: sed teipsum omnipotenti deo:cui te sub monachali habitu deuoueras: subtraxisti h. Hec ibi. Tertio exemplo gentili. Narrat enim Valerius libro primo q Marcellus cum quintum consulatum ageret ratione vt obtineret victoriam de castidio castello agri panensis:t de syracusis ciuitate Sicilie:vouit

UVA. BHSC. IyR_229

deo virtutuꝫ illi se facturum: qui victoria potitus Romam rediens: voti debituꝫ persoluens: duo edificauit templa pontificum consilio: ꝙuis non teneretur nisi ad vnius templi fabricam. ¶Preterea idem Valerius lib. secundo narrat ꝙ cum maxima pestis Romam vastaret: ⁊ agrum eius quidam Valesius vir locupler habebat duos filios ⁊ filiã peste corruptos: qui cum postularent aquam calidam: ⁊ ille filiorum saluti intendens genibus flexis venit nocturno tempore dijs lari bus hostias immolare: vouitq; ¶Plutoni ⁊ ¶Proserpine templum edificare. Restitutis itaq; sanitati filijs: quod vouerat opere complcuit: araꝫ consecrando: ⁊ ludos: ⁊ sacrificia implēdo. Nec ille. Si ergo fratres tanta diligentia gentiles demonijs vota reddebant: quid nos facere debemus deo omnipotēti? Ergo quod deuouimus: hilari animo exoluamus: vt hic gratiam ⁊ ibi gloriam habeamus. Amen.

¶Dominica secunda in quadragesima infra dicm de fructificatione: mutatione: ⁊ excusatione votorum. Sermo. xi.

Liat vnus

s quisq; vestrum vas suum possidere in sanctificatione ⁊ honore. ¶Prime thes. 4. Neminem vestrum latere ambigo fratres i xpo carissimi veram esse illam philosophi sententiam: iam vulgo tritam: qua in topicorum libro dicit plura bona paucioribus esse preferenda. Ideo de voto cum hoc mane verba fecerimus. Nunc vero ꝙproficuum sit vouere dicemus. Nouimus itaq; bonum: quod fit: si votum addatur duplicari virtute meritoq; ipsius voti: vt in sequētibus apparebit. Ipsum enim vouere aliud est quomodo sit implere illud. Dicitur nanq; aliquid fieri: cū vouere sit causa eius: quia effectus virtualiter continetur in causa: sicut faciens instrumentum quo aliquid detur alicui: dicitur ei iam dedisse. Instrumentum enim est causa recipiendi illud: ita qui per votum promittit inquantum obligat se ad id faciēdum: ita quo dammō contulisse dicitur. Inde est ꝙ nō solum danti: sed etiam promittenti gratie refe runtur. ¶Plenius tamen promissum soluēti confertur. Sciat ergo vnusquisque vas suum. i. corpus castitare deo dicatuꝫ possidere in sanctificatione. s. per ipsius voti expletionem: ⁊ honore. s. nominis dei. De voto autē preter iam dicta tria considcranda. Quoꝝ primum dicitur fructificatio. Secunduꝫ cō mutatio. Tertium excusatio.

¶Pars prima huius sermonis in qua declaratur an sit expediens vouere: ⁊ vtruꝫ sit melius aliquid facere ex voto: ꝙ sine voto.

P Rimo in hoc sermone de voti fructificatione tractantes: tria considerabimus. Quorum primum dicit votiua expeditio. Secundum optima comparatio. Tertium religiosa fructificatio.

¶Primo igit in ista parte dico sm doctores nostros Ricar. in. 4. di. 38. ar. 6. q. ꝑma. ⁊ Astesa. vbi supra ar. 9. q. ꝑma. ⁊ Tho. 2. 2. q. 88. arti. 4. Qd si queratur an sit expediens ad salutem vouere. Respōdendum est ꝙ aut quis vouet bona ꝛproportionata sue facultati: aut vouet bona quorum obseruatio videtur probabiliter ꝛpportionata infirmitati sue spirituali. ¶Primo modo nō expedit homini nec est laudabile vouere: nisi tale votuꝫ comitem suum haberet. s. discretionem: cuꝫ per hoc vouēs magis se videtur illaqueare: ꝙ se curitatem de sua salute augere. Quilibet tamen reputare debet obseruationem voti religionis ꝛpportionatam esse sue infirmitati spirituali: nisi per certam experientiam sibi de contrario constaret. ¶Propter enim custodiā que magis adhibetur religiosis ꝙ secularibus: ⁊ propter bona exempla que videnť frequentius: ⁊ bona verba que frequentius audiunt: ⁊ propter maiores consolationes spirituales quas ex diuina benignitate ob fauorem religionis: ⁊ ex sancta societate recipiūt: obseruatio aliquorum bonorum proportionata est alicui existenti in religione: que eidez proportionata non essent in seculo remanēti

Secundo modo autem vouere expedit homini: quod triplici ratione probatur. s. ratione cōsultationis: consecutōis: ⁊ fructificatōis

¶Primo expedit vouere ratione consultationis sic. Votū est actus latrie: vt dicit Tho. vbi supra. arti. 7. ⁊ Ricar. vbi supra in corpore. q. vt in sermone precedenti. Sed latria est virtus sublimis: qua deo inheremus. Ideo dominus per prophetam consuluit vouere:

UVA. BHSC. IyR_229

dicens. Vouete ⁊ reddite domino deo vr̄o. Consilium autem de melori semp dat̄.s.melius ⁊ perfectius ad finem inducens:quia vt dicit philosophus.3.ethicoꝝ : ⁊ primo rheto. consilium nō est de fine:sed de hijs que sunt ad finem. Ergo patet propositum ꝙ vtile est vouere:⁊ saluti expediens. Qd̄ si dicitur sic. non expedit homini p̄uare se magno dei dono:sed libertas hominis est magnuꝫ dei donum:qua in parte se priuat homo per votuꝫ. Ergo non expedit vouere. Ad hoc respondetur ꝟm Ansel.in li.de libertate. arti.ꝙ potestas peccandi nō est potestas siue libertas: nec pars libertatis: immo ut paꝝ post dicit: liberior est uoluntas que a rectitudine declinare nequit:sicut patet de deo:angelis:⁊ beatis:q̄ꝫ illa que possunt deserere. Vnde Augusti.dicit in epistola ad Armentarium. Libertas nulla maior meliorue potestas:q̄ꝫ seruire deo:cui bene seruit amor. Hec ille. Homo autem per votum in se non minuit libertatem bonum faciendi:sed auget ⁊ diminuit potestatem faciendi malum. Votum eiꝫ nō causat necessitatem coactionis:quia tunc excluderet libertatem:⁊ causaret inuoluntariū ⁊ auferret deuotionem:que sunt falsa:sed cāt immobilitatem voluntatis : ut infra dicitur. vnde ⁊ uoluntatem confirmat:⁊ deuotioneꝫ auget. Secundo idem probatur ratione cōsecutionis sic. Expedit homini facere illud q̄ maiorem misericordiam consequatur : si de peccato vere penitet. sed ꝟm Ansel.in lib.de similibus. Si religiosus peccat ⁊ de peccato penitet:maiorem misericordiaꝫ consequetur: q̄ꝫ si in seculo sine uoto peniteret. Ergo expedit homini uouere. Nam ut experimēto didicimus uouentes etiam simplici uoto in dies multiplices a deo impetrant gratias ꝑ votum. Patet de Jacob gene.⁊8. qui fugiens Esau fratrem suum:votum uouit deo dicēs Si dominꝰ deus meus fuerit mecuꝫ in via ista per quam ego ambulauero : decimas ⁊ hostias pacificas deo offeram: ⁊ sic gratiam consecutus est. Ergo propositum. Qd̄ si dicitur non expedit hoī se ꝑiculo exponē:sed uouens exponit se ꝑiculo alicuius transgressionis cui nō erat expositurus.votū ḡ ⁊c̄. Ad h̄ respondet̄ ꝟm Ricar.ꝙ uouens discrete nō exponit se ꝑiculo transgressionis: nisi ꝑ accidens:sed ꝑ uotum maiorē obtinet securitatē ad implenda dīna mandata: ut pꝫ ex dictis. Non enim ꝟm Tho.ꝑiculum est ex ꝑte voti:sed ex parte facientis:q uoluntatem habet transgrediendi votum:q̄ꝫuis habeat causam magis uoluntatem firmandi:ut statim patebit. Tertio idem ꝓbatur ratione fructificationis sic. Illud expedit facere quod in utilitatem nostram cedit:sed huiusmodi est uotum Nam ꝟm August.in quadam epistola illud quod damus deo:nō est deo utile: eo ꝙ bonis nostris non indiget:sed potius nobis est utile:quia quod ei reddit̄:reddenti additur. Hec ille. Ita ⁊ ꝓmissio qua aliqd deo vouemus nō cedit in eius utilitatē: qꝛ a nobis certificari nō indiget:sed ad vtilitateꝫ nr̄am inq̄ꝫtum vouendo uoluntatē nostraꝫ imobiliter firmamꝰ ad id qd̄ expedit facere. vnde Augu.in epl̄a ad Armen.⁊ Paulinam dic̄. Non te vouisse peniteat:imo gaude iam tibi nō licere quod cum tuo detrimento licuisset. Hec ille. Quia ḡ homo per votū amplius firmat voluntatem suam in bono:⁊ ꝓ māgna ꝑte excludit a se libertatem malefaciendi. Naꝫ vt scribit̄.23.di.c.q̄ꝫq̄ꝫ. Solet plus timeri qd̄ singl̄r pollicet̄: q̄ꝫ qd̄ generali spōsione cōcludit̄. Patet ergo ꝙ expediens est vouere. Scd̄o in illa ꝑte dico ꝟm p̄dictos doctores.s.Ricar. ⁊ Aste. vbi.s̄.q.2. ⁊ Tho. vbi supra.ar.6. ꝙ magis meritoriū est idem bonum facere ex voto:q̄ꝫ sine uoto. Qd̄ probatur triplici rōne.s.ratione virtutis nobilioris:subiectionis maturioris:durationis firmioris. Primo probat̄ nobilius esse ⁊ magis deo gratū:⁊ nobis magis meritoriū aliquid facere cum voto:q̄ꝫ sine uoto. Ratione virtutis nobilioris sic. Quanto virtꝰ est nobilior:tāto eiꝰ actꝰ ē sublimior ⁊ magis meritorius. vñ opus inferioris virtutis est magis meritoriū imꝑatum a suꝑiori virtute cuius fit actus per imꝑiuꝫ:q̄ꝫ non imꝑatum:sicut actus fidei uel spei est melior si imꝑatur a caritate. Et ideo actus aliaꝝ virtutuꝫ moralium:puta ieiunium qd̄ est actus abstinentie:⁊ ꝯtinentie qd̄ est actus castitat̄ sunt meliora ⁊ magis meritoria:si fiant ex uoto:quia sic iam ꝑtinet ad dinum cultū : quasi quedā dei sacrificia : cum magis ꝑtineant ad diuinum cultum:q̄ꝫ si fierent sine uoto. Cum ergo latria que est cultus dei sit nobilissima inter virtutes morales:⁊ vouere sit actus eius patet ꝓpositu.vñ Augu.in li.de virgi.ait. Neq̄ꝫ ip̄a virginitas qꝛ virginitas est:sed qꝛ

UVA. BHSC. IyR_229

deo dicata est honoratur: quam vouet ⁊ seruat continentia pietatis. Hec ille. Qd̄ si dicitur minus meritoriū est bonum fcm̄ ex necessitate q̄ sine necessitate. Naz minus meritoria est obſuatio mandatoꝝ q̄ consilioꝝ: sed opus qd̄ fit ex uoto: fit ex necessitate. Ergo non magis est meritoriuz qd̄ fit ex uoto: q̄ sine voto. Ad hoc respōdetur ꝙ maior ē vera si intelligat̄ de necessitate coactōis: sz si intelligatur de necessitate q̄ est necessitas cōditionata ſm quam dicimus aliqd necessarium ad ꝯñdum finem: que necessitas libertatem nō excludit: nō est veꝝ. vnde ⁊ obſuatio p̄ceptoꝝ magis est meritoria: q̄ cōsilioꝝ: accipiendo ꝯsilia ratione ipsoꝝ p̄cise que addunt sup̄ precepta: q̄uis sit eꝯ: ſm ꝙ accipiuntur ꝯsilia cum inclusione preceptorum.

Scd̄o idem probat̄ ratione subiectōis maioris: sic ille qui plus ⁊ in pluribus subijcit se deo ⁊ ei magis seruit: magis meret̄: q̄ ille q in vno solum: sed q bonuz aliqd sine uoto facit: se subijcit deo ⁊ ei ſuit: q̄tum ad vnuz solum actum. Qui aūt bonū facit cum uoto subijcit se deo ⁊ ei ſuit: q̄tuz ad plura. s. quātum ad actum: ⁊ q̄tum ad ptātem: qꝛ talis a se voluntatem ꝓpriam tollit: ita ꝙ post votū non pōt aliter facere: nec velle salua ꝯscia. Ergo talis magis meret̄. vnde Ansel. in lib. de silibus dicit. ꝙ sicut plus daret hoi qui ei arborē cum fructu: q̄ q solum daret fructum Ita q dat deo uoluntatem: ptātem: ⁊ opationez simul: plus ꝯfert ⁊ magis meret̄: sicut facit qui uouet: q̄ q tm̄ dat opationez: sicut nō uouens facit. Si aūt dicit̄ minus meritoriuz est fcm̄ cum tristitia q̄ cuz hilaritate: qꝛ sicut dicit apl̄s. 2. corin. 9. Hilarem. n. datorē diligit deus. sz sicut dicit ph̄s. 5. methaphi. Qd̄ fit ex necessitate: fit cum tristitia. Quod autē fit ex uoto: fit ex necessitate. Ergo ⁊c̄. Ad h̄ respondet̄ ꝙ ph̄s loquit̄ de necessitate uiolētie: nō de necessitate quam incurrit homo ex uoto. Talis eniz necessitas nō debet parere tristitiā: nec ꝯtraria libertas gratulatōez. vñ Augu. in epistola ad Armentariuz ⁊ Paulinam circa finem dicit. Felix est necessitas q̄ ad meliora ꝯpellit. ⁊ idez addit. Non est gratulanda libertas: que fit ut nō debeat̄ quod cum lucro redditur. Tertio idem probatur ratione firmioris durationis sic. Ille cuius uolūtas immobiliter firmatur in bono: magis meretur: q̄ ille cuius voluntas potest declinare a bono. Nam ad perfectionem virtutis pertinet imobiliter operari. Scd̄z philosophum. 2. ethicorum. c. 4. Sed per uotum uoluntas immobiliter firmatur in faciendo bonum: quod tamen non facit sine uoto. Ergo patet propositum. Nam ille qui facit aliquid sine uoto: habet immobilem uoluntatē respectu operis tunc solum quando facit illd̄ non autez respectu temporis futuri. Qui autem cum uoto aliquid facit: non solum habz firmam uoluntatem respectu eius quod uoluit ⁊ operatur: sed etiaz anteq̄ illud opus faceret obligat suam uoluntatem ad illd̄ in posterum pluries faciendum. Et ideo plus meretur. Et confirmatur ratio sic per locum ab oppositis: quia sicut uoluntate peccare obstinata aggrauat peccatum: ⁊ est peccatū in spiritum sanctum: ita benefacere uoluntate firmata in bono per uotum auget meritum. Preterea deus acceptat opus propter operantem: ⁊ ideo tanto magis acceptat opus: quanto est ab homine: ad seruitiuz suum specialius deputato ⁊ dedicato. Sz ceteris paribus homo specialius dedicatur ⁊ firmius ad seruitium dei per uotum: q̄ sine uoto. Confirmantur omnia predicta ratione generali per locum ab auctoritate Augu. in epistola ad Armentarium: qui fecerat votuz cōtinentie sic dicens. Modo quod absit tanto miserior eris si fidem deo fregeris: q̄to beatior si persolueris. Ergo sicut peior est opatio mali contra votuz: sic melior est operatio boni cum voto: q̄ sine uoto. Tertio ex predictis patet tertium in hac parte propositum. s. q̄ sit fructifera uita religiosa: que tota in ꝑfectione uoti consistit: de qua quia alibi copiose tractare intendimus: hoc tribus rationibus tm̄ indicare conabimur. s. ratione purgationis: emulationis: ⁊ premiationis. Primo ratione purgationis probat̄ q̄ sit expediens ⁊ fructuosum votum religionis. Naz per ipsum purgatur homo ab omni culpaꝝ labe. Si enim homo potest elemosynis satisfacere deo pro peccatis: iuxta illud Dani. 4. Peccata tua elemosynis redime: multo maiorem elemosynam facit qui ⁊ sua: ⁊ se totuz deo tribuit: religionem intrando: ideo ⁊ maiorem satisfactionem pro peccatis. Que equidem satisfactio omne aliud genus satisfactionis excedit etiam publice penitentie: vt patet 33. q. 2. c. admonere. Hinc concludit Tho. 22.

UVA. BHSC. IyR_229

q. vltima. arti. 3. q cum votum religionis sit perpetuum: est maius uoto peregrinationis terre sancte. quod est temporale: quia ut dicit infra omne uotum potest cōmutari in votuz religionis: z per consequens si per visitationem terre sancte consequitur homo remissionem omnium peccatorum. vnde z glo. in. c. scripture de uo. z uo. re. dicit q intranti monasterium non est imponenda peniteutia p peccato ante cōmisso. z de pe. di. j. c. mensura dicit. Non est necessaria certa satisfactio peccati: cuius totum vite tempus obedientie impenditur sui conditoris. Hijs etiam concordat Ber. in libro de precep. z dispen. c. 4. di. Vita religiosorum preeminet vniuersis generibus vite humane per factores z amatores suos angelis similes: dissimiles hominibus facit: immo diuinā in homine reformat imaginem: configurans nos xpo instar baptismi. Hec ille. vnde i auten. de monachis in pncipi. colr. xi. dicitur. Conuersationis monachalis vita sic est honesta: fic commēdare deo uouit ad hoc venientem hoiem: ut oēm quidem humanam eius maculam detergat puruz aūt declaret ac rationabili natura decentem. Hec ille. Ergo patet propositum.

Qō si dicitur cōtra per votuz religionis homo expurgetur: attamen non expedit multū hanc viam eligere: quia non expedit homini facere aliquid quo suum aggrauet peccatum si quandoq peccat. Sed si religiosus peccat grauius peccat: cōtra si secularis esset: quia sicut dicit Ansel. in libro de similibus. Inter monachum peccantem z laycum si penitē nolue rit: maiori damnationi subiacebit. Ergo nō expedit ꝛc. Ad hoc respondet q nō maior ē vera quādo ex hoc quo aggrauat trāsgressio peccantis augetur meritum benefacientis: z quo merito deus penitentē suscipit misericorditer. Vt enim patet ex dictis: magis est meritorium bonum cum voto: cōtra sine uoto: z ut dictum est: religiosus penitens maiorem ꝛse quitur gratiaz. Secundo probatur ratione cumulationis cōtra sit proficuum uotum religionis. Si enim ut dictum est: bona facta cum uoto sunt valde meritoria: z religio tribꝰ uotis fundat: z pene omnia per obedientiā fiūt sequitur q omnia religiosorum opera ad meriti cumulum deputantur: non solum vigilie orationes: diuina officia: discipline: iciunia: z huiusmodi: sed etiam bibere: comedere: dormire: z alia ad corpus spectantia: cum p obedientiam z ad honorez dei rediganf: omnia eis uertuntur in meritum z gratiam. Vnde Jheronimus ad Rusti. monachum dicit. Nulla ars absq magistro discit: etiam muta animalia z ferarum greges ductores sequuntur suos. Jn apibus principes sunt: grues vnam sequuntur ordine litterato. Imperator vnus: unus iudex prouincie. Roma ut condita est: duos fratres simul reges habere non potuit: z fratricidio dedicatur. Jn Rebecce vtero Esau z Jacob bella gesserunt. Singuli ecclesiarum episcopi: singuli archipresbyteri: singuli archidiaconi: z omnis ordo ecclesiasticus suis rectoribus nititf: in naui unus gubernator: in domo vnus dominus: in quouis grandi exercitu vnius signuz expectatur: z ne plura replicando legenti fastidium faciaz: per hec omnia ad illud nostra tendit oratio: ut doceam te non tuo arbitrio dimittenduz: sed uiuere debē in monasterio sub vnius disciplina patris: consortioq multorum: ut ab alio discas humilitatez: ab alio patientiam: hic te silentiuz: hic te doceat māsuetudinem: nō facias quod uis: cōcedas qō iuberis: habeas quod acceperis: opis tui pēsa persoluas. Subijciaris cui non uis: lassus ad stratum venias: ambulansq dormites: z nedum expleto somno surgere compellaris. Hec ille. Ergo patet propositum. Qō si dicitur. quanto bonum est munus difficile: tanto minus est meritorium: quia fm philosophum secundo ethicorum. ca. tertio circa difficilius semper fit ars z uirtus: sed minꝰ difficile est seruare continentiaz in religione: cōtra in seculo: quia multo difficilius est habenti opportunitatem incontinentie continere: cōtra non habenti. Seculares autem maiorez habent opportunitatem: cōtra religiosi. Ergo eorum minor est obseruatio cōtra secularium.

Ad hoc respondetur q difficultas alicuius boni operis non auget meritum: quanuis illa augeat que ex voluntate operantis non p uenit. Et ideo quanuis remanenti in seculo ex voluntate propria difficilius sit seruare cōtinentiam: cōtra religioso ceteris paribus: ex h tamen non sequitur q illa obseruatio sit seculari magis meritoria cōtra religioso: imo cōuerso: quia facilitas bene operandi prouenit

UVA. BHSC. IyR_229

ens ex bona dispositione voluntatis operantis meritum auget. Et ideo Iheronymus in Vigilantium rñdit in quadam epistola di. Cur inquis pergis ad heremũ: vz vt te non audiam: non videam: vt tuo furore non mouear: vt tua bella nõ patiar: ne me capiat oculus meretricis: ne forma pulcherrima ad illicitos ducat amplexus? Rñdebis hoc nõ est pugnare sed fugere. Sta in acie aduersarijs armatus obsiste: vt postq̃ viceris coroneris fateor imbecillitatẽ meã: nolo spe pugnare victorie vt perdã victoriam. Si fugero gladiuz deuitaui: si stetero aut vincendũ mihi est: aut cadendũ: qd aũt necesse est certa dimittere: et incerta sectari? aut scuto: aut pedib⁹ mors vitanda est. Tu qui pugnas ⁊ superari potes ⁊ vincere: ego cum fugero non vincar in eo qđ fugio: sz ideo fugio ne vincar: nulla securitas est vicino serpente dormire põt fieri vt me ñ mordeat: tñ põt fieri vt me aliqñ mordeat. h̃ ille. ¶ Tertio ꝓbatur rõne premiatiõis q̃ta sit religiosa vita. Nã ſm merita que h̃ acqrunt̃: p̃mia in futuro tribuũt̃. iuxta illud apl̃i Ro. 2. Deus reddet vnicuiqz ſm opa sua. i. penas ſm peccatoꝝ mensuram ⁊ premia ſz bonoꝝ copiaz. Vnde Crisosto. in omel. ferie 6. 2. dñice in quadragesima. sic dicit. Sicut i bono sunt gradus gaudioꝝ ⁊ vnusqsqz ſm mensurã boni sui accipiet gloriã: sic ⁊ i malo sunt gradus penaꝝ ⁊ vnusqsqz ſm mensurã mali sui accipiet penã. Sicut enim infinitus est deus in retributione bonoꝝ sic ⁊ infinit⁹ est in retributione maloꝝ. hec ille. Cum ergo vt ex predictis patet religio in se habeat multa ⁊ magna merita: cõsequẽter ⁊ multa gaudia: ⁊ sic de multis h̃ pauca sufficiant. ⁊ patet prima pars.

¶ Pars scđa huius sermonis in qua declaratur an vota possit dispensari: ⁊ quare ⁊ cui competit dispensare.

Secundo in hoc sermone circa cõmutationẽ votoꝝ tria notanda sunt: q̊ꝝ Primũ dicit̃ dispensatiõis cõuenientia. Scđm dispensatiõis cã. Tertiũ dispensationis ꝑsona. ¶ Quantũ ad p̃mũ de conuenientia dispensationis voti tria notanda sunt. Primũ ſm Tho. 2. 2. q. 88. ar. 10. ⁊ Bana. in. 4. dist. 38. ar. 2. q. 3. ⁊ Ric̃. ca. di. ar. 9. q. 1. ꝙ cõuenienter in voto põt fieri dispensatio cũ hac distinctione. s. ꝙ dispensatio põt dupliciter itelligi. Vno modo pro relaxatõe iuris: ⁊ sic nullum votum est dispensabile: qa per votum factũ deo ab eo qui est libere potestatis in vouendo: vouens remaneat obligatus: hoc est de iure diuino. papa aũt relaxare non potest ius diuinum: vt patet. 25. q. 1. c. sunt quidam. ergo ꝓpositum. Alio modo potest intelligi pro iuris declaratiõe sicqz ſz quosdam doctores. Aliqua sunt dispensabilia: vt ea q̃ possunt in melius cõmutari. Aliq̃ vero non vt que non possunt in melius cõmutari: vt patebit infra. ſm vero alios om̃e votum supererogationis dispensabile est: qa in tali voto potest rõnabilis inueniri cã dispensandi. s. profect⁹ maioris boni: vel vitatio mali. Et ideo q̃uis ius diuinum ⁊ naturale papa non possit tollere vel mutare: tamẽ qa iuris diuinũ ⁊ naturalis pertinet declaratio ad ius humanũ cũ sit de iure naturali ⁊ diuino votuz reddere ꝓpter honorẽ dei: si aliđ magis cedat ad honorem dei potest dispensari. ¶ Scđm notandũ est ꝙ talis dispensatio fit eo modo quo fit dispensatio in lege. qa enim lex ponitur respiciendo ad id qđ est vt in pluribus bonum: sed quia contingit in aliquo casu homini non esse bonum: oportuit ꝑ aliquẽ determinari in illo ꝑtineri legem nõ esse seruandam: ⁊ hoc ꝓprie est dispensare i legem. Similiter qui vouet legez sibi statuit obligãs se ad aliquid quod est ſm se ⁊ i pluribus bonum. potest tamen contingere ꝙ in aliquo sit simpliciter malum: vel inutile: vel maioris boni impeditiuum: qđ est cõtra rationez eius qđ cadit sub voto. ⁊ ideo necesse est ꝙ determinetur in tali casu votum nõ eẽ seruandum. Et si quid absolute determinet̃ aliquod votum non esse seruandum: dicitur esse dispensatio voti. si aũt per hoc aut aliqd imponitur. dupliciter potest esse: aut per modum emptionis: aut per modum permutatiõis. vñ ille qui vouit ire ad sanctũ Iacobũ si illic hostes habet: ⁊ non versus romam: et liberetur a p̃ma peregrinatione: ⁊ obligetur visitare limina apostoloꝝ cõmutatio est: qa fit per modum permutationis que potest fieri. Cuius ratio ſm Bona. in. 4. dist. 38. ar. 2. q. 2. qa ratio recta dictat ⁊ diuina illustratio manifeste clamat. ꝙ per mediatorem ⁊ ꝓcuratorem debeat cuz possit prouiniri vt deus non dãnificetur: nec his qui vouit periclitet̃.

UVA. BHSC. IyR_229

quapropter potest cōmutari. Si aūt impet⁹ absoluatur ꝛ precipiat sibi dare pro deo q̄tū erat expensurus cundo ꝛ redeūdo redēptio ē que etiam debet iusti precij ꝛ equalis p̄ modum emptionis:ex̄.e.c.magne.¶ Tertio notandum q̄ de forma dispensandi requiritur q̄ sit expressa vel saltem interpretata. Vnde siue in votis siue i alijs nūq̄ superior dispēsat:nisi hoc exprimat ipse:vel dispensare intendat. Et in episcopo quidem ꝛ in alio inferiori a papa videtur canonistis quia subsunt viri q̄ non sufficit q̄ intendant dispensare: nisi exprimāt:sicut dicitur de concess.preben. c.litteras.¶ Quātum ad scōm in hac parte quod dicitur dispensationis causa:tria notāda sunt. ℙPrimum est ꝟ Tho.vbi supra ar. 12.ꝛ Bona.vbi supra.ꝛ etiam alios doctores q̄ si i positiuis prelatus pōt dispensare dicendo:sic volo:sic iubeo:cum sit pro rōne voluntas.quia qđ p̄ncipi placuit:legis ht vigorem:tamen in his que sunt iuris diuini sec⁹ est:ex̄ de vo.c.nō est.ꝛ ideo sicut prelatus nō potest precipere ea que sm se deo displicent sez pecunia. Ita nec potest ꝓhibē ea q̄ sm se deo placent.s.virtutis opera: ꝛ ideo absolute potest ea homo vouere. Ad prelatum tamē spectat diiudicare quid sit magis virtuosum ꝛ magis deo acceptū. Et iō debet cōsiderari tria in cōmutatione voti: vt habeā in.c.magne:ex̄.e.s.Quid licet. Quid decet. Et qđ expedit. Debet autem talis causa esse: q̄ melius fit recedere a iure cōmuni.i. voto q̄ tenere:ꝛ non sufficit q̄ sit eque bonum: als crit dissipatio:ꝛ vterq̄ peccat.s. ꝛ dispensans: ꝛ ille q dispensatur si sciat.vnde Hosti. dicit q̄ pec. papa si dispensat sine causa in votis:nec ē ei obediendum si manifeste liqueat q̄ sit cōtra dei voluntatem. Si aūt esset causa apparēs per quā saltem in dubium verteretur:an melior fuerit ꝛ deo magis accepta posset stare iudicio prelati dispensantis vel cōmutantis. Nō aūt iudicio proprio. vnde si dispensaret sine causa in solēni voto continentie viri vel mulieris qui credent se habere iustaz causaz excusaretur.non autē ille qui sciret iniustam esset tamen verum matrimoniū quātum ad vtrūq̄z:q̄ claudicare non pōt: sed sciens nō posset petere:sed reddere debituz. Est igitur iusta causa requirenda in dispensatione:ꝛ cō mutatione votorum:vtputa quia est inutilis vel maioris boni impeditiuum. Sufficiens etiam causa dispensandi est paupertas:vt si i voto est iciunium:ꝛ mendicans in vna hora non inuenit quātum ei sufficit. Similiter et infirmitas vt si vouit abstinentiam a vino:ꝛ a carnibus:ꝛ ex hoc incurrit infirmitatem:ꝛ huiusmodi.¶ Scōo notanduz sm Tho.vbi supra in responsione p̄mi argu. ꝛ ℝicar.vbi supra.ar.8.q.2. ꝛ Aste. lib.j.parte.j.titu.20.ar. 10.q.2.q̄ lz votum cōmutari possit votum religionis si sane intelligatur. Nam volens facere professionem si actualiter seu habitualiter vult remanere obligatus ad que in seculo fecerat vota:non sic cōmutantur in votum religionis.tñ postq̄ peruenerit ad noticiam p̄lati poterit eum absoluere a talibus votis:p̄sertim si ipsum latebat quādo accepit cuz ad professionem. Si autem faciens professionē intendit actualiter seu habitualiter se amplius non teneri:nisi ad religionis votum: per hoc ab illis absoluitur.s.personalibus: nō autem realibus:si post tempore professionis:in h̄ pp voti religionis altitudinem pronotat h:ex̄ de vo.ꝛ vo.re.c.Scripture.vbi dicit. ℝec⁹ fracti voti aliquatenus nō habetur qui temporale obsequium in perpetuam nosc̄itur religiōis obseruantiam cōmutare. Si tamen rex vn⁹ vel imperator vouerit q̄ vsq̄z ad triennium vel septēnium militabit in terram sanctaz ꝛ tenebit secum duo vel tria milia militum vl similē. De cuius absentia desolaretur exercitus: volensq̄z religionem intrare vt refert nr ℝic.videtur q̄ super hoc papa sit consulendus.certum autem est personam priuatam p religionis ingressum a voto vltramarino absolui:dūmodo in ea profiteatur.¶ Tertio notandum est sm Tho.in.4.dist.38. ꝛ ℝicar. in ca.di.ar.9.q.j.ꝛ Hugo.ꝛ Inno. ꝛ Hosti. ꝛ cōmuniter sm oēs canonistas:ex̄ de statu. mo.c.cum ad monasteriū.q̄ papa potest dispēsare ex causa in voto solēni religionis:nō quidem vt sit quis religiosus non seruās vota:sed de religioso potest facere laicum causa magna vrgēte.verūtī sm Tho.2.2.q.88.ar. xj.est contrarium.s.q̄ nō possit cum tali dispensare. Bonauentura autem noster in.4. dist.38.ar.2.q.3.vtrāq̄z opinionem dicit esse probabilem:tamen huic magis adherere videtur ꝛ securio:ē.ℙPrima tamen opinio cōmuniter tenetur.ꝛ in sū.conf.Joānes dicit se

UVA. BHSC. IyR_229

vidisse papam dispensare. Ricar. aūt noster vbi supra dicit. q. q̄uis dicitur Ecclesia. 26. Omnis ponderatio non est condigna continenti animo: tamen ſm glo. illa ponderatio de qua h̄ loquitur opus est mundi ⁊ sapientie secularis: ⁊ per continentem aiam intelligitur animam Christo desponsatam in spirituali sapientia siue scientia. Ideo dicendus est: q. quia potest conueniri rationalis causa ſz maioris boni: vel vitatio magni scandali in tali voto: his causis concurrentibus p̄t fieri dispensatio. Si autem intelligeretur q. in nullo actu esset maioris meriti: q̄ in obseruatione continentie: falsus esset intellect⁹ dicte scripture: quia in sustinendo martyrium maius est meritum. Vnde ⁊ aureola martyrum nobilior est q̄ virginum. In duobus ḡ casib⁹ potest fieri predicta dispensatio. Prio propter bonum reipub. ⁊ pacem reformādam: Reformatio enim pacis inter regna maius est bonum q̄ continentia vnius persone. Et ideo si persona que continentiā vouerat nubat per obedientiam domini pape vt reformetur pax in regno: sua obedientia est magis meritoria q̄ continentia: quātum ad p̄mium substantiale. Scō potest fieri huiusmodi dispēsatio si in aliquo regno deficeret heres regni ad vitandum magnum scandalū inde secuturum. Et etiam vitatio probabilis trāsgressionis voti: si probabilitas sit vehemens potest esse rationalis causa dispensandi quo cūq; supererogationis voto: aliter non video quin obligatio pro charitate facta: quandoq; contra charitatem militaret. Et si dicas q. h̄ non esset per se sed per accidens. s. ppter infirmitatem persone: hoc non obstat. Recta enim ratio dictare videtur aliquem eē loco dei in ecclesia qui periculis personarum pensatis infirmitatibus vtilitatib⁹ ⁊ dānis possit rationaliter obuiare: ⁊ dico rationaliter: quia vbi non est rationalis causa si dispensaretur non esset dispensatio sed dissipatio ſm Ber. de consid. ad eugenīū. c. 14. ¶ Quantum ad tertium in hac parte. s. de persona dispensationis tria notāda sunt. Primū est ſz Ric. vbi supra ar. 8. q. j. ⁊ Aste. vbi supra, ar. x. q. j. q. q̄uis in votis possit fieri cōmutatio: vt habetur eo. ti. c. magne. ⁊ de iur. iuran. c. peruenit. el. 2. Nam aliter esset eorum obligatio cōtra charitatem: si vz non liceret vota in melius cōmutare: non tamen hoc fieri debet auctoritate vouentis: quia nullus debet esse iudex in propria causa. L. ne quis i sua. l. vnica. Sz potest quis auctoritate iuris cōmutare votū temporale in perpetuam obseruantiam religionis vt dictum est. Et etiam votum religionis largionis in artiorem. prius tamē p̄lati sui petita licentia siue obtenta: siue non: sine leuitate: ar. de regularibus. Sanc. et. c. lz ¶ Scō notandum ſm Tho. vbi supra ar. 12. ⁊ Ricar. vbi supra arti. 9. q. 2. q. summus pontifex: quia gerit plenarie vicem Christi i tota ecclesia: ipse habet plenitudinem dispensandi in omnibus dispensabilib⁹ votis. Alijs vero prelatis cōmittitur dispensatio in votis que cōmuniter fiunt: ⁊ indigent frequenti dispensatione vt habeant de facili homines ad quos recurrant: sicut sunt vota peregrinationum: ieiuniorum: ⁊ huiusmodi. Jura enim hoc posse ab episcopis non excludunt. Argu. ad hoc de vo. ⁊ vo. re. c. j. in ter. ⁊ glo. Et ideo vota terre sancte: ⁊ religionis: ⁊ crucis reseruantur summo p̄tifici: ex. e. c. Ex multa ⁊ caplis sequentibus. ⁊ idem ſm Hostiē. Quare in his votis non est dispensandum: nisi ppter aliquam ecclesie vtilitatem: vel aliquam necessitatem magnam. Ideo ipsorum dispensatio merito reseruatur illi: ad quē pertinet vniuersalis ecclesie cura. ⁊ vt dicitur in dicto. c. Ex multa. Addendum est votum visitationis liminum apostolorum Petri ⁊ Pauli: ⁊ sci Jacobi: in quibus etiam solus papa dispensat: ⁊ ita obseruat curia: his exceptis: episcopi in omnibus alijs possunt dispensare ⁊ commutare. Inferiores autem prelati nullum votum cōmutare possunt: nisi fuerit eis specialiter cōmissum siue cōcessum. Preter prelatos religiosos: qui dispensare possunt in votis subditorum suorum. ¶ Tertio notandum est q. in cōmutatione voti debet considerari persone qualitas: ⁊ cōmutationis causa. s. ex infirmitate: aut alia causa probabili recompensando an melior fuerit ⁊ deo magis accepta: ex. e. vo. c. j. quia vt dictum est debet esse rationalis causa cōmutationis. ⁊ ideo si votum erat hierosolimitanum: seu contra hereticos ⁊ infideles: omnia sine diminutione transmittat: ex. e. magne. ⁊. c. q. super his. In alijs peregrinationibus: puta sancti Jacobi: ⁊ similibus eodem expense considerande sūt

UVA. BHSC. IyR_229

& in alios vsus cōuertende:ex̄.e.c.j.⁊.c.scriptu re. In voto autem abstinentie habenda est ratio asperitatis:⁊ aliorum que in voto com prehensa fuerunt. Item de affluentia vouē tis:ex̄.e.c.j. Et in his omnibus est aduertendum ꝙ vouere nūq̄ petere dispensationem a papa non est vniuersaliter obligatorium. Cuius ratio assignatur per Ricar.in.4.dist. 38.ar.9.q.3.quia quedam vota sunt: que tñ non sunt necessaria ad salutem: sed sunt in differentia. Vnde apostolus p̄me corin.6. Omnia mihi licent: sed non omnia expediunt:sed nūq̄ petere dispensationem a papa non est quid vtile ad salutem: imo quādoq; multuz expedit petere:⁊ ideo nūq̄ petere ab eo dispensationem non est conueniens mā voti. Preterea votum de non petendo illd̄ quod esset vtile anime vouentis non est obligatorium:sed quandoq; vtile est anime illius qui vouit vt dispensetur in illo voto: qa quādoq; votum est illi qui vouit nimis graue ad obseruandum ita ꝙ probabiliter timet transgressionis periculum: ergo votum de nunq̄ petendo dispensationem in aliquo voto non est vniuersaliter obligatorium: ⁊ sic causa breuitatis patet de cōmutatione ⁊ dispensatione ⁊c̄.

¶ Pars tertia huius sermonis in qua ponuntur cause excusationis tres.s.impossibilitatis:inferioritatis:conditionalitatis.

Tertio circa voti excusationem sciendum ꝙ tribus de causiis excusatur quis ab impletione. Primo ratiōe impossibilitatis. Scd̄o inferioritatis. Tertō conditionalitatis. ¶ Primo excusat ab impletione voti impossibilitas. Nam ꝟz Tho. 2.2.q.88.ar.3. Si illud quod quis vouit ex q̄cūq; causa reddat̄ impossibile: debet homo facere quod in se est: vt saltem habeat promptam voluntatem faciendi quod in se est. Ad quorum declarationem tria notanda sunt. ¶ Primum est ꝟm Ricar.in.4.dist.38.ar. 5.q.j.in responsione.2.argu: Ille qui vouet se intraturum religionem:aut determinat intē tionem suam ad vnam religionē tm̄:aut nō. Si sic:non tenetur intrare aliquam religionem si illa religio quā determinate vouit intrare:eum non vult recipere:quia illam itrare sibi factum est impossibile:⁊ ad nullā aliā obligauit se. Si non tenetur se tot religionibus offerre ꝙ vnam inueniat si potest que ipsum velit recipere:nisi sit talis: de qua probabiliter credit:ꝙ si de illa cogitasset nullo modo consensisset intrare illam. ꝟ Ricar.in 4.dist.38.arti.5.q.j.in responsione scd̄i argu. ꝙ si quis vouit monasterium aliquod intrare debet dare operam quātum potest vt ibi recipiatur: ⁊ siquidem cum eius intentio fuit se obligare ad religionis ingressum principaliter:⁊ ex consequenti elegit hanc religionem vel hunc locum propter complacentiam specialem huius religionis vel loci: nō tenetur aliam religionem intrare si illi eum recipere nolunt. ¶ Scd̄o notandum est ꝟm Ricar.vbi supra.arti.5.q.j. in responsione.j. argumenti. ꝙ si quis fecit votum de re impossibili non tenetur: sed vouendo peccauit: si autem prius fuit possibile quando.s.nouit: postea factum est impossibile: vt cum vouet elemosynam ⁊ postea adeo fit pauper vt nō possit:non tenetur: nisi cum venerit ad pinguiorem fortunam. Si autem partem potest illud impleat quod potest: aliter non excusatur a peccato: nisi fuerit dispensatum cum eo: si autem omnino impotens est: dispensatione non indiget. ꝙ si sua culpa in impossibilitatē inciderit tenetur insuper de sua culpa penitere: penitentiamq; de ea agere:sicut mulier que vouit virginitatem si postea corrumpatur: non solum tenetur seruare quod vouit.s.continentiam: sed etiam de peccato cōmisso penitere. ¶ Tertio notandum respō deo si quis fecerit votū de carnibus non comedendis: vel de non bibendo vino ⁊ huiusmodi: ⁊ infirmetur vt a medicis dicatur in maximum ei discrimen esse futurū si a vino vel carne abstinet: de p̄cepto maioris: ⁊ etiā absq; precepto:potest carnem comedere ⁊ vinum bibere. Voto enim videtur tacita conditio fuisse.s.vbi necessitas:vel superioris mādatum obuiet. pronūciant̄ ꝟ omnia per illaz regulam iuris.l.impossibiliuz nulla est obligatio.ff.de reg.iur. ⁊ per aliam ꝙ necessitas non habet legem.de reg.iur.c.quod non est. ¶ Scd̄o excusat ab impletione voti superioritas:quia ꝟm Bonauenturā. in.4.dist.38. articu.j.q.3.cum votum procedat a libera voluntate omnis qui liber est potest vouere et facere quod vult. qui autez in omnibus sub est nihil potest vouere: qui autem in aliqui-

UVA. BHSC. IyR_229

bus subest in eo q̄ subest non potest vouere. Ad quoꝝ declarationem tria notanda sunt. Primum est ſm eundem ⁊ Ricar. vbi supra.arti.4.q.prima ⁊ scd̄a. ⁊ Tho.2.2.q.88. arti.8.⁊ Astesa.vbi supra.arti.6.q.prima. q̄ quedam sunt persone:quorum vota nō sunt obligatoria:nisi ratificentur ab alijs: ⁊ irritari possunt. Nemo eniꝫ potest se obligare ad illud quod est contra uoluntalem alterius. Quicunqꝫ autem est alteri subiectus quantum ad id quod ei subiectus est: non est sue potestatis:ideo non potest uouere sine supioris consensu. non tamen talis peccat in uouendo:quia intelligitur si prelatus siue supior uoluerit. Primo ḡ episcopus sine licētia pape uouere non poterit: per quod uinculuꝫ inter eum ⁊ ecclesiam dissoluatur:ut puta religionem intrare.extra de renun.nisi cum p̄dem nec emissum adimplere sine eius consensu,quod si non obtinuerit:excusatur. Itez etiam non potest votum emittere per quod fieret graue preiudicium ecclesie sue:vt de lōga peregrinatione:⁊ ab ecclesia sua absentatione:vt notat Innoc.extra.super ca.magne. Qd̄ si non oporteret multum absentari:sufficeret auctoritas archiepiscopi. Votum tamen abstinentie ⁊ elemosyne temperate potest emittere arti.8.q.prima. Clemens extra de testa.relatum scd̄o ⁊ breuiter potest emittere quodlibet votum per quod prebeat bonum exemplum.extra.e.c.magne.§.j.quia ad hoc tenet. Secundo clericus secularis si habet sub episcopo aliquod beneficium debēs residentiam:non potest sine episcopi licentia votum emittere longe peregrinationis:vt in dic.c.magne.⁊ de con.di.5.c.non oportet.nec etiam aliud votum per quod habeat suaꝫ ecclesiam relinquere.extra de renun.admonet nisi uotum religionis quod potest facere sine licentia episcopi.19.q.2.duc.⁊ votum accipiendi. extra.e.c.ex multa:qꝛ ad hoc licentiam habere videtur a papa generaliter: sicut illi qui possunt esse vtiles terre sancte. Votū autem castitatis:orationum:⁊ abstinentie facere potest sicut dictuꝫ est de episcopo. Tertio non potest uouere religiosus ꝓfessus circa ea que sunt in preiudicium obedientie prelati sui:ut dicit Inno. Qd̄ si uoueat aliquid quod non sit in preiudicium prelati sui ⁊ religionis ⁊ professionis:debet illud seruare:vt dicē psal. Pater noster: quod etiam asserit Bonauen.⁊ Tho.vbi supra. Sed Ricar.noster vbi supra.art.4.q.j.dicit q̄ religiosus nihil potest vouere:⁊ si uouet:nō tenet. Cuius ratio est: quia pensata humana fragilitate ⁊ religionis onere non posset se ad aliquid vltra suam perfectionem obligare:quod posset implere sine qnalicunqꝫ preiudicio uel preiudicij periculo:obseruationis cuiuslibet eoruꝫ ad que ex sua perfectione tenetur: ⁊ absqꝫ periculo reddendi se onerosum interdum prelato suo:vel alicui ex fratribus. Item quia tante altitudinis est religionis uotum:ut omnia alia in ipsum cōmutari possint. Ideo ecclesia considerans hanc altitudinem religionis ⁊ humanam fragilitatem: uoluit auctoritate dei ad religionis uotum nullum aliud posse superaddi propter periculum trangressionis vitanduꝫ. Ad hoc etiam faciunt iura.33.q.5. ca.uoluit.20.q.4.c.monachuꝫ in glo. Quarto pueri ante annos pubertatis.s.masculus ante decimumquartum annuꝫ:⁊ femina ante duodecimum completum:non possunt uota emittere bene:quia ut in pluribus patiuntur defectum rationis: ⁊ etiā quia sunt in potestate parentum vel tutorum:⁊ si uouent nō habent effectum:quia irritari possunt per parentes. Et ſm Guiel.si pater uel tutor primo contradixit ⁊ postea assentit:non reuiuiscit uotum.vnde si impubes intrat religionē pater uel tutor potest eum reuocare infra annum.20.q.2.c.puella.⁊ de re.la.c.2. Post annos pubertatis possunt quātum ad ea q̄ pertinent ad personam suam: ⁊ tenentur implere que uouerint:etiaꝫ inuitis parentibus: puta de ingressu religionis:de abstinentia: de contrahendo matrimonium:⁊ huiusmodi. Sed quantum ad illa que pertinent ad dispensationem domesticam: non possunt sine consensu patris: puta de danda elemosyna: de peculio tamen castrensi uel q̄i potest uouere:⁊ tenetur implere:etiam inuitis parentibus. Multa alia circa hoc dici possent:que breuitatis causa transeo in presenti. ¶ Quinto serui qui sunt in potestate dominoꝝ suorum quātum ad ꝑpetuales operationes: nō pñt vouere cōtra voluntatem dñoꝝ qd̄ impediat eoꝝ seruitutē:vt de ingressu religiōis peregrinationis ⁊c̄.54.di.c.ex antiquis. ⁊.c. Si seruus sciente. Pñt tñ vouere abstinen-

UVA. BHSC. IyR_229

tiam:ꝯtinentiam:ꝛ dñi eoꝝ non pñt eos impedire. ¶ Sexto qꝛ vir ꝛ mulier sunt sibi mutuo debitores in reddendo debituꝫ: alter nõ põt vouere sine alterius cõsensu de nõ reddendo:vt dicit̃ in tractatu de matrimonio. Sed qꝛ in dispensatiõe domus ꝛ regimine familie mulier est subiecta viro:ꝛ nõ ecõuerso. Ideo de pertinentibus ad illa:mulier nõ põt vouere sine licentia viri.33.q.5.c.manifestum.ꝛ.c.noluit. Qđ intelligendũ est de his ĩ quibus est subiecta viro:vt est de voto abstinentie:peregrinatiõis ꝛ hmõi. In illis autez in quibus non est subiecta viro: vt facere elemosynam de suo: vel dicere aliquas orationes:põt vouere sine preiudicio viri. Vir aũt indistincte põt vouere:excepto ꝯtinentie voto sine consensu mulieris: quia in alijs ẽ sui iuris. ¶ Scđo notandum est ꝙ in his casib⁹ in quibus põt votum irritari:quousqꝫ nõ irritatur per eum qui põt:votum tenet: postq̃ꝫ aũt fuerit irritum non tenet̃ vouens seruare imo nec debet contra voluntatem irritantis. ¶ Tertio notandũ est ꝙ est differentia inter irritationẽ ꝛ dispensationẽ. Nam irritatio põt fieri sine causa ad libituꝫ irritantis: sicut vir irritat votum cõiugis ad libitũ:ita ꝙ nec pec.irritando:qꝛ nemini facit iniuriaꝫ: q vtit̃ iure suo:nec illa votum omittendo cũ fuerit inefficax a p̃ncipio. Sed dispensatio in voto non fit per inefficaciam voti:sed aliquã cãm vt patet in parte precedẽti. ¶ Tertio excusat ab impletione voti:conditionatas: circa quã tria notanda sunt. ¶ Primũ est ꝟm Ricar. in.4.di.38.ar.5.q.j. Regulare est ꝙ votũ sub conditione factum non obligauit:nisi conditione exñte.32.q.8.c.non solum.ꝛ hoc intelligas siue sit cõditio spãlis ꝛ expressa: ex̃ de cõditione apposi.c.vnũ.ꝛ.c.de illis.siue sit tacita que ex sui nã inest voto:vt si potero:si vixero si deus dederit:si deus aliter non reuelauerit:ꝟm Gof. Si tñ aliqs voueat ex duabus causis:vel sub duabus conditiõibus vel pluribus:ꝛ nihilominus intendat se obligare q̃libet illaꝝ conditionũ vel causaꝝ exñte: tenet̃ votum implere:lꝫ deficiat vna vel plures:dũ extet vna ipsaꝝ:ꝟm Ray.ꝛ Rodo. ¶ Scđo notandum est ꝟm Ric̃.vbi supra. ꝛ Aste.ar.7.q.6.ꝙ si aliqs horrens cõmittere aliquod magnũ scelus:qđ nũq̃ꝫ intẽdit cõmittere voueat:ꝙ si cõmiserit intrabit aliquã religionem quam non vult:sed potius horret intrare:ꝛ postea scelus cõmittat:tenetur religionẽ intrare:qꝛ votum sub ꝯditione factum de re bona:ꝛ ꝓpter bonũ finem est obligatorium: extante ꝯditione:siue illa ꝯditio sit bona siue mala. ¶ Tertio notandũ est ꝙ votum sub cõditione factum:que conditio non implet̃ per culpam vouentis:est obligatoriuꝫ. Cuius rõ est ꝟm Ric̃.vbi supra.ar.5.q.3.qꝛ si ꝓmittẽs scienter ꝛ ex deliberatiõe impedit:ꝛ est ĩ culpa:ne ille cui fecit ꝓmissionẽ impleat conditiones idem est per equiualentiã:ac si ipsam remitteret seu tolleret cũ eam velit non adimpleri:ꝛ conat̃ vt non adimpleat̃:cum ergo promissio sua teneret si conditio impleretur nihilominus etiam tenet qñ per culpam suã stat ꝙ non impleatur.patet hoc ꝑ argumẽtũ de spon.c.sicut ex litteris. Cum ergo suauissimi fratres tante sit gratie ꝛ premij votuꝫ debitis circũstantijs premunitũ: quis non studebit vota debite facta seruare ꝛ alia emittẽ cum tantum nobis per votum acquirimus bonum:ꝛ deo honorem debitum reddimus. Seruemus ergo vt ꝛc̃.

¶ Feria scđa post scđam dñicam in quadragesima in qua tractatur de blasphemia ĩ generali. Sermo.32.

Omen tuuꝫ

n inuocatum est super ciuitatem ꝛ super populum tuũ. Scribunt̃ hec verba Dañ. 9. Et in ꝓphia hodierna. Cum in p̃ncipio huius precepti.2.j.tabule frẽs in xp̃o carissimi tria proposuerimus p̃ncipalr̃ ꝛ duo iam sint expleta generalis vꝫ expositio ꝛ particularis diuisio iuramenti:ꝛ periurij:ꝛ voti:reliquũ est tertiũ aggredi qđ scelerata transgressio dicitur per blasphemiã.s.vitium detestandissimũ ꝛ nefãdissimũ. Nam iuxta irrefragabilis doc.nr̃i Alexan.sniam est contra illud preceptũ: non assu.no.d.t.in vanum. Nomen enim dei in vanum assumere est diuine maiestati derogare:aut in ipsum deum ꝛ seruos suos contumeliaꝫ in ferẽdo:aut ei ꝛ seruis eius quod eis debetur auferendo: siue denegando: qđ proprie blasphemie ꝯuenit.vt infra dicetur. Blasphemi insuper non solum vane nomẽ dei assumũt:sed etiam ꝑuerse ꝛ ꝑnitiose pol

UVA. BHSC. IyR_229

luto ore mellifluū nomen ꝓtractant:cōtra id directe facientes. Nomē tuū ꝛc.in verbis ꝓ positis qō est cum honore ꝛ reuerentia inuocandum:cū ergo fit adeo perniciosus hoc vicium vt inter cetera ꝓncipatus tenere videatur.ꝛ hoc nomine cetera appellari possint: ꝓ aiaꝝ vtilitate:tria sunt de ipso ꝓncipaliter cō sideranda:quoꝝ. ¶Primū dicitur notificatō Scōm reprobatio. Tertiū malignatio.

¶In pñtiaꝝ aūt de ꝓmo solum breuitaꝛ cā tractare volentes tres ȝsideratiōes videbimus. ¶Prima dicit descriptio. Scōa speci ficatio. Tertia variatio.

¶Pars prima huius sermonis in qua declaratur diffinitio blasfemie.

P Rimo igitur i hoc sermone de blasfemia dei tūc tractantes a diffinitōe incipimus. Diffinit eni sic magistraliter. Blasfemia est contumelia vel aliqō cōuicium inferre in iniuriā creatoris. Ad cuiꝰ declarationē tria notanda sunt. ¶Primum est ꝑm Tho.2.2.q.13.ar.1. ꝛ Aste.parte.1.lib.2. ti.60.ar.1.q blasfemia est ȝtra actum fidei q est confessio credendoꝝ. Vnde ad infidelitatem ptinere videt:qō ex verbis apli elici pōt ꝑme ad Thi.1.di.de fi. ¶Prius fui blasfemus ꝛ psecutor:ꝛ subdit. Ignorans feci i incredulitate mea. Nā nomen blasfemie importare videtur quādam derogationē alicuius excellentie bonitatis:ꝛ precipue diuine. deus aūt vt dicit Dionysius de di.no. Est ipsa eēntia bonitaꝛ.vnde qcqd deo conuenit ptinet ad bonitatem ipsius:ꝛ quicqd ad ipsum nō pertinet longe est a ratione pfecte bonitatis:que est eius eēntia. Quicūqꝫ ꝯ denegat aliqd de deo qō ei conuenit:vel asserit de deo qō ei ñ cōuenit:derogat diuine bonitati:ꝛ blasfemiā incurrit. Vnde Ambro.in li.de paradiso ait Blasfemia est cum deo attribuit qō ei nō conuenit:vel cum ab eo remouet qō ei conuenit ¶Scōo notandū est ꝑm Aleran.nostrū in scōo suo volumine:tractatu de blasfemia.ar. 1.q ex̄uis Aug.dicit. Blasfemia est cū aliqua mala dicunt de deo vel sanctis. Aliqñ enim ȝtingit blasfemare deū:ꝛ aliqñ sanctos.attñ blasfemia,ꝑe dicta est in deū.q aūt dicitur esse in sanctos vel in aliam creaturā hoc est quia in illis deus blasfemet:qui est creature conditor ꝛ sanctitatis datoꝛ.directe ergo vel indirecte omnis blasfemia est in deū.ideo dicitur in diffinitiōe q est ȝtumelia in iniuriā creatoris. Nam sicut laudat deus in sanctis inquātum opera eius que facit per sanctos: ita etiam blasfemat in sanctis inquātū blasfemia que fit in sanctis redundat in deum. ¶Tertio notandū est q blasfemia est mortale peccatū de se:qō ꝓbat ꝑm Alex.vbi supra ar.3.ꝛ Tho.vbi supra.ar.2.triplr. ¶Prio rōe contrariatiōis sic. ¶Peccatū mortale est p qō hō separat a ꝓmo ꝓncipio spiritualis vite: qō ē charitas dei. Vnde quecūqꝫ repugnāt charitati ex suo genere:sunt mortalia peccata sed blasfemia ꝑm genus suū repugnat charitati diuine:quia derogat diuine bonitati q ē obiectum charitatis:ergo ex suo genere ē peccatum mortale. ¶Scōo rōne irrogationis sic Lcuit.24.scribit. Quicūqꝫ blasfemauerit nomen dei.mor.morī.sed pena mortis nō irrogatur nisi ꝓ mortali:ergo patet ꝓpositum. Nam vt dictum est:blasfemia est contra ꝓmum ꝛ scōm preceptū ꝓme tabule: ꝫ oia cōtraria diuinis preceptis reputātur mortalia. Sicut enim preceptum obsequētibꝰ:vita datur eterna. Et iuxta illud Mat.19. Si vis ad vitam ingredi serua mādata. Ita a cōtrario sensu. Qui non seruauerit mortem eternam incurret. ¶Tertio rōne cōparatiōis: sic glo. super illud Isa.18.ad pplm terribilem ꝛc. sic dicit. Omne peccatū cōparatū blasfemie leuius est:sed multa sunt alia peccata mortalia ergo peccatum blasfemie est mortale. q ſ dr per glo.col.3. Nunc aūt deponite vos ꝛc. q apostolus post maiora ꝓhibet minora: inter que cōputatur blasfemia:ꝛ enumerantur ibi venialia:ergo aliqua blasfemia ē veniale peccatum. Ad hoc rndetur ꝑm predictos docto. Aleran.in rñsione.1.argu.vbi supra.ꝛ Tho.i rñsione.3.q blasfemia est de se mortale vt dictum est:sed cōputat etiā inter minora: non quia in oēm euentū sit venialis: sed q aliqñ pōt esse venialis per accidēs:ſ vꝫ fiat ex surreptione sine deliberatione:qō pōt esse dupliciter. Vno modo qñ quis ea que dic nō aduertit esse blasfemiā:qō pōt cōtingere qñ ex aliqua passione in verba subito homo prorumpit:quoꝝ sensum non attendit:siue significationem non ȝsiderat esse blasfemiam: et tunc est veniale peccatum:ꝛ ideo non ꝫ ꝓpric rōnem blasfemie. Alio modo qñ quidez aduertit qō dicit esse blasfemiaꝫ: considerās verboꝝ significata:sed subito:ꝛ ex impetu ire ꝛ ex praua consuetudine hoc facit: non ꝓpter

UVA. BHSC. IyR_229

hoc excusat a mortali: etiaz si de cōmisso cito doleat: sicut nec etiam excusat ab homicidij reatu qui ex subito ire motu occidit hominē ⁊ sic patet quid sit blasfemia. ⁊ sic pars p̄ma huius sermonis.

¶ Pars scd̄a huius sermonis in qua ponūtur tres spēs blasfemie: quib⁹ blasfemat de⁹.

Secūdo in isto sermone ad predictoꝝ declarationē tres assignātur species blasfemie dei: que ponunt ab Aug. j. de trini. c. j. Prima est cum attribuit deo qd̄ ei non conuenit. Scd̄a est cum ab eo remouet qd̄ ei conuenit. Tria est cum attribuit creature qd̄ deo cōuenit ⁊ appropriatur: que spēs s̄m Alex. vbi supra. ar. 2. ⁊ Tho. vbi supra. nō p̄nt prop̄e loquēdo dei diuerse spēs peccati blasfemie. Attribuere enim deo qd̄ ei non cōuenit: non differunt nisi s̄m negationē ⁊ affirmationem: que quidem: diuersitas habitus spēm non dicit: qꝛ per eandez sciam innotescit falsitas affirmationū ⁊ negationū: ⁊ p eādem ignorantiam vtroqz modo errat: cū negatio ꝓbet p affirmationē: vt habet. j. poste. ꝙ aūt ea que sunt dei ꝓp̄a creature attribuantur ad hoc ꝑtinere videt. ꝙ aliquid ei attribuatur qd̄ ei non cōuenit. quicqd enim deo propriū est: est ipse deus. attribuere ergo qd̄ dei ꝓprium est alicui creature est ip̄m deuz creaturam dicere. q̄uis ergo non ꝓp̄e differant: tn̄ largo modo differūt. ¶ Prima igit blasfemia dicitur affirmatiua cum. s. deo vel creatoris. s. sanctis attribuit qd̄ eis minime conuenit: sicut verba dispectiua contra ipsuz deum: vel verba maledictōis in deū vel scōs vt cū quis iratus quasi vindicare se volens profert verba maledictionis inhonesto: aut despiciendo membra vel viscera noiat: vel iniuriando illis cōtumeliam irrogat: quas nō solum dicere: sed etiam cogitare nefariuz est Vnde quidam semel ludendo dum sic blasfemaret a diabolo coram astantibus arrept⁹ est: ⁊ qd mirꝝ si hec snia illi euenit: qui deum ⁊ sanctos blasfemauerat: cum Eccle. 21. dicit. Dum maledicit impius diaboluz: maledicit ipse aiam suam. hinc etiam reperit ꝙ quidaz propha vidit ꝙ p⁹. 70. ānos captiuitat ierl̄z Michael archangelus ante deū. di. Miserē populo. t. vt ꝓmisisti. ⁊ diabolus ꝯtra aiebat Promisit sed sub conditione. s. si eum nō offenderet. ad qd̄ Michael nō ei maledixit: sz dn̄s inquit ponat tibi silentiū. Et ideo Hieronymus in epl̄ ad Ti. 24. q. 3. c. Si igit. dic. Si igitur Michael non fuit ausus diabolo (⁊ certe maledicionis dignissimo) iudiciuz inferre blasfemie: quāto magis nos ab om̄i maledicto puri esse debemus? Merebatur diabolus meledictum: sed per os archangeli exire non debuit. hec ille. Sed de illa blasfemia maledictiōis dei ⁊ creaturaꝝ satis dcm̄ est in scd̄ario de quattuor peccat in tractatu ire. ideo transeo ⁊c̄. ¶ Scd̄a blasfemia dicit negatiua: cū a deo remouet qd̄ ei conuenire dignoscit: ⁊ illo modo aliqui blasfemant deū eius oīpotentiā denegādo: aliqui eius prouidentiam aliqui eius iustitiaz. ¶ Primo quidam blasfemant deum eius ꝓuidentiā negādo. di. deum non habere ꝓuidentiam de actibus humanis vl̄ rebus: sed omnia euenire hominibus a fortuna: ⁊ casu. Vnde Lact. in 3. di. isti. aduers. gē. c. 17. de epi. pho. sic ait. Videbat Epicurus bonis semp aduersa accidē pauptatem labores: exilia: caroꝝ amissiones malos contra bonos esse: augeri potentia: honoribus affici: videbat innocentiā minus tutam: scelera ipune cōmitti. Videbat sine delectu moꝝ: sine ordine ac discrimine annorū sceuire mortem: sed ad senectutē ꝑuenire: aliquos infantes rapi: aliquos robustos iterire aliquos in adolescentie flores imaturis ānis extingui: in bellis poti⁹ meliores vinci ⁊ ꝑire Maxime aūt cōmouebat hoies in p̄mis religiosos grauiorib⁹ affici malis. his q oio negligerent deum: aut non pie colerent: vel minora mala ⁊ incōmoda euenire: vel nulla: et subdit. Cum h cogitaret Epicurus eaꝝ rerū velut malicia indutus. sic enim cām rōnēqz videbat ignoranti estimauit: nullā esse prouidentiam: nāqz dei iustitiam. hec ille. Sz pōt dicē ip̄e de⁹ quottidie: ꝙ semel incarnat⁹ dixit iudeis. Quis ex vo. ar. me de pec. Jo. 8. s. ignorantie: vel iprudentie: aut iniustitie? certe nullus. Sicut enim dicit phs. x. metha. In q̄libet genere est dare vnū qd̄ sit regula ⁊ mēsura oiuz que sunt in illo genere. Nam mensura caloris s̄m sapientes ignis: qꝛ nulla res est sic calida vt est ignis. Mensura omnium lucentiū est sol: quia sol est lux intensior oib⁹ lucidis: ⁊ ideo oēs alie res lucide hn̄t mensuram ab illa luce: ⁊ res illa est magis lucida q̄ magis appropinquat ad lucem solis. Mensura venalium est auꝝ: qꝛ s̄m ipsum omnia mensurant: ⁊ ponit preciū rebus. Ita ad pro

UVA. BHSC. IyR_229

positum.di.doc.q regula nostre voluntatis: est lex: que est tāq̄ qdam oculus qui hz magis dirigere voluntatē. Lex aūt humana p cessit ab imperatore z sua voluntate: sed ille fuit peccator: z vt ceteri hoies: z ideo aliq̄n errauerunt in cōdendis legibus non rectis: oz ergo q sit vna voluntas summa: absq̄ vllo peccato z defectu: z illam dicūt esse diuinam voluntatē que nō pōt esse magis recta: z nulla rectitudo est super eam: z sicut ignis ñ pōt perdere suū calorē: z sol suū splendorē: sic vo lūtas dei que est ragula ois rectitudinis: nō pōt effici torta: z ideo magna est illoz blasfemia qui negant diuinā ꝓuidentiā. ¶ Scō blasfemant aliqui negando diuinā potentiā vt illi qui dicunt: deus non pōt facere h vel illud: z sic non esset oipotens: cum tñ dicitur Ero. 15. Omnipotēs nomē eius. Dia enim pōt nisi que important defectū z impfectōez vel que implicāt ꝓtradictionē: vt dcm ē sup de inductione ad obedientiaz ꝓceptoꝝ dei ꝓpter eius potentiam. Vnde Hiereny. de pe. di. 2. §. vlti. dicit. Solus ille oipotens est q cum oia possit: hoc solū non pōt: cuius posse non est aliqd posse: sed nō posse. s. peccare. Et idem. 32. q. 5. §. Si paulus dicit: cū oia possit deus: h nō pōt. s. suscitare virginē post ruinā hoc enim implicat ꝓtradictionē: q aliqua sit virgo z corrupta: non ergo tante fit insolētie homo: vt dei potentiam blasfemando neget. Nam vt habet. 4. Reg. 19. z Isa. 37. cū senacherib blasfemaret dei potentiā. di. Quis est ex oib⁹ dijs terraꝝ qui eruat terram suā de manu mea: z sic blasfemauit dei potentiā quasi non posset eos liberare de manu sua: Cui per Isa. dcm est. Ponā ergo circulum i maxillis tuis z frenū i labijs tuis: z reducā te per viam per quā venisti: z sic factū est: vt patet supra de potentia dei. Petrus etiam Damianus: vt narrat Vincentius in speculo historiaꝝ. Ad idem ponit h exemplū: q cū duo amici z cōpatres in pānoie partibus discumberent simul: allatus est gallus: vnusq̄ frustatim concidit qō alter attendens dixit: certe compater sic concidisti gallum illum: vt etiam si sanctus petrus vellet: non posset eum resuscitare: alter aūt subintulit nō solū sanct⁹ Petrus: sed etiaz si ipse Christus adesset eū suscitare nō posset. O mira dei potentia. Ad hanc vocem subito gallus viuus coopertus plumis exiliuit: alasq̄ excutiens cantauit: totumq̄ liquorem super discumbentes aspersit: z subito blassemi lepra sūt perfusi: que plaga in posteris illoz hereditaria pmanfit vsq̄ in obitū. Vnde in famulatū subacti sunt auiesi ecclesia: que. b. Petri insignita est vocabulo. ¶ Tertio aliqui blasfemāt dei iustitiā. di. oz esse iniustū: cum multuz quosdam affligat: et crudelem se eis oñdit: cum tñ sit iustissimus z clementissimus. iuxta illud ps. 10. Just⁹ dñs iustitiam diligit z. Et h est dānatoꝝ in inferno blassemia. Vnde Apoc. 16. Estuauerunt homes estri magno: z blasfemauerūt nomen dei habentes potestatē super has plagas: vbi dicit glo. q in inferno positi: quāq̄ nō ignorent digne puniri. dolent tñ q deus habeat tantam potentiā vt plagas eis inferat. Pro cuius declaratione dicit Tho. 2. 2. q. 13. ar. 4. z Aler. vbi supra. ar. etiam. 4. q cū ad rōnez blasfemie ptineat detestatio diuine bonitatis illi qui sunt in inferno retinent malā voluntatem. Auersam prorsus a dei iustitia in hoc q diligunt ea p quibus puniunt: z vellēt eis vti si possent: z odiunt penas que pro hmōi peccatis inferunt: z dolent de peccatis q cōmiserunt non ipsa odiendo: sed quia pro eis puniuntur: z talis detestatio diuine iustitie ē etiam eis interior: credendūq̄ est q post resurrectionē erit in eis vocabulū blasfemie: sic in sanctis vocabulum laudis dei. Et ex tali blasfemia nō demerent: quia in alia vita nō est merendi vel demerendi locus: sz fm merita recipiēdi. Vnde sicut in beatis bona eorum opera que ibi agunt nō sunt meritoria: sed pertinentia ad ꝓmiū beatitudinis eoꝝ ita in dānatis mala illoz opera vt blasfemare z odire deum z hmōi: non sunt demeritoria: sed pertinentia ad penā dānationis sue. Nam tsi abstinet gdaz h a blasfemia ꝓpter timorē penaꝝ quas credunt euadere: sz dānati non sperant se penas posse euadere: iō tāq̄ desperati ferunt ad oia que suggerit eis peruersa voluntas. Qui ergo deū blasfemāt vel ex tribulationibus: vel quauis alia causa dānatoꝝ agunt officiū. Vnde multū bñt de sua timere dānatiōe. Judei enī qñ audiebāt blasfemare deum: vestimenta scindebāt siue aures sceleris horrore obturabant: ne talia eos audire ꝓtingeret: sicut z pontifex existimans Christum blasfemasse fecit. Matth. 26. Mar. 14. ¶ Tertia z vltima blasfemia dicitur vsurpatiua: cū. s. attribuit creature q̄

UVA. BHSC. IyR_229

soli deo appropriatur: sicut sepius faciunt superbi ⁊ vanagloriosi: diuinos sibi honores attribuentes. Dolendum est valde multumq; gemendum: qꝛ hodie tot luxuriosi hñt q diuinum amorem amori meretricuꝫ: ⁊ quod nefanduꝫ est dictu: pueroꝝ postponũt. O quot dicunt diligo te sup oĩa: immo plusq̃ deum. Quod verbum qualis sit blasfemia cogita. Sicut ⁊ auari diuios honores pecunijs impendendo blasfemãt. ⁊ sic patet quot sunt species blasfemie: patetq; ps scda huiꝰ ꝑmonis.

¶ Pars tertia huiꝰ ꝑmonis ĩ qua declarat̃ q triplex est blasfemia. s. cordis: oris: ⁊ opis.

Tertio in hoc ꝑmone dico ꝑm Ale. vbi supra. ar. 6. ⁊ Tho. etiam vbi supra. ar. ꝑmo. q cum blasfemia sit diuine derogatio bonitatis: huiusmõi derogatio dupl'r põt cõtingere. Aut solum ꝑm opinionem intellectus: aut ꝯiuncta quadaꝫ affectus detestatione. Si consistat in corde: erit blasfemia cordis. Si exterius p verba ꝓdeat: erit blasfemia oris: vbi ꝓprie dicitur esse blasfemia: q̃uis ad illam que est in opationibus possit extendi: sicut dicit̃ ad Tituꝫ ꝑmo. Confitent̃ qdam deum verbis: factis aũt negant: qbus prelibatis ꝯcludit̃ q blasfemia tribus modis fieri põt. s. corde: ore: ⁊ ope. Primo blasfemia fit solũmodo corde: qñ remanet in sola cogitatõe: de qua Mat. 15. scribit̃. De corde exeunt cogitatões male blasfemie ⁊c. Tam. n. q de deo asserit qd̃ ei non ꝯuenit q̃ qui negat qd̃ sibi negare non potuit: etiaꝫ sola intellectus opinione corde dicitur blasfemare. Et hoc mõ peccant q dicunt apud se. Deus nõ videt peccata nostra: vt peccẽt liberius: de qbus psal. 93. Non videbit dñs nec intel. deus ia. Sic. n. blasfemauit deũ. Auer. qui. xj. methaphi. habuit hanc opinionem q intellectus diuinus vilesceret: si minima nr̃a natural'r attendẽt. Ita plures dicunt. Deus attendit maioribus ⁊ excellẽtioribus factis: ⁊ nõ miserijs hoĩum: cum tñ dicit psal. 93. Dominus scit cogitatões hoĩum quoniaꝫ vane sunt. Scdo mõ fit blasfemia ꝓprie ore: que ex corde originem sumit: ⁊ illa est ꝓprie blasfemia. vnde blasfemanti dicit̃ Jhere. 3. Verbis supbe blasfemasti: ⁊ implesti malam cogitationem. Hodie plurimũ hec blasfemia in omni hoĩum statu viget. Nam duodeciꝫ genera reperiuntur: q diuersimode illa blasfemia laborant. Primi sunt q sine causa deũ ad singula iurando negant: ⁊ sic iurando se diabolo reddunt. De qbus satis est dictum supra de periurio. Secundi sunt qui sacra christi membra que pro nostra suscepit redẽptione: turpiter sumunt: ⁊ quasi membratim enormiter lacerant. Insup ⁊ actum illum fetidissimum. quod audire absurdũ est: domino tribuere nõ verent̃. Qui etiam sctõs quedam illoꝝ membra impudica noĩando vituperant: contra illud quod dicit̃ in glo. ad eph. 4. s. Omnis blasfemia tollat̃ a vobis: que. s. fit in deum ⁊ in sanctos. Tertij sunt q blasfemant deum: qꝛ deus ꝑmittit eis tribulationes di. Quid ego feci deo? semp bene facio ⁊ deus semp magis me ꝑmittit tribulari. Sunt tot adulteri: fures: ⁊ homicide: q semp male faciunt: ⁊ tñ eis secunda oĩa eueniunt: ⁊ similia. De hijs scribit̃ Malac. 3. Inualuerunt super me verba vestra dicit dñs: ⁊ dixistis. Vanus est qui seruit dño: ⁊ quod emolumentum qꝛ custodiuimus precepta eius? Ergo nunc beatos dicimus arrogantes: siq dem edificati sunt faciẽtes impietatẽ. Quarti sunt q blasfemant deum: qꝛ non dat eis filios sicut facit alijs: contra quos dicit̃ eccl'i. 2. Rursus detestatus sum oẽm industriaꝫ meam: qua sub sole studiosissime laboraui: habiturus habitudinẽ post me: quem ignoro vtꝝ sapiẽs an stultus futurus sit. Hec ibi. Multo enim melius est ꝯmittere diuine maiestati si ei placet dare filios: vel nõ. Quinti deum blasfemant: qꝛ non dedit eis diuitias sic̃ alijs: ꝯtra quos Innoc. de vilitate humane ꝯditionis dicit. O miserabilis ꝯditio mendicitatis: si petit pudore ꝯfundit̃: si non petit egestate cõsumit̃. sed ut mendicet necessitate compellitur. Deum causatur iniquum: q nõ recte diuidit: ꝓximum criminat̃: q nõ plene subueniat. Hec ille. Sexti sunt qui deum blasfemãt: qꝛ nimis cito preoccupent̃ morte: contra quos Augu. de doctri. xp̃ia. dicit. Vocantur ante tempus boni: ne diutius vereantur a noxijs. Mali vero ⁊ impij tollunt̃: ne diutius bonos persequant̃. Hec ille. Septimi sunt qui deuꝫ blasfemant: qꝛ pueri sui ante baptismum in matris vtero moriunt̃: contra quos ait Sene. epistola. 75. Non affligigitur sapiens liberoꝝ amissione: non amicorum. Eodem enim animo fert illorum mortem: quo suam expectat. Hec ille. Deus eniꝫ scit q si tales pueri viuerẽt: grauissime in in

UVA. BHSC. IyR_229

ferno punirentur propter horrenda scelera q̄ cōmitterent. Octaui sunt qui blasfemāt deum: q: non dat eis gratiam sicut alijs: sed iō non accipiunt gratiam: q: vel contemnūt accipere: nec se disponunt: vel q: si acciperent: in supbiam eleuarentur. vnde Chrysō. in epi stola ad hebr̄. dicit. Alij plerīq; t vitam habentes mundam: non accipiunt gratiam: ne in supbiam eleuentur: ne inflentur ventosita te iactantie: ne altitudo muneris negligentiores efficiat. Hec ille. Noni sunt q duz turbantur: blasfemant deum verbis inhonestis di. Ad despectū dei ego faciam hoc vel illud vel maledicendo nomen dei: cōtra quos ait Augu. libro de singularitate clericoruz. Cum etiam laycos deceat ne extraneas blasfemādi occasiones ostendant maxime necessitat: tam clericos vehementer astringit: quibus religio blasfemata duplices penas irrogat.

Decimi sunt qui ita assuescunt blasfemijs in iuuentute: vt in senectute nequeant discedere: contra quos Maximus in ꝓmone sancti Jobis Baptiste ait. Qui nō assuescit virtutibus dum iuuenescit: A vitijs nescit discedere quando senescit. t quod in iuuētute adiscitur: immatura morte seruatur. Hec ille.

Undecimi sunt qui in ludo perdentes blasfemant: sicut ille qui ludens ad tarillos duz ꝑdidisset: blasfemauit deum dicens. Maledicta sit valisa sancti Xp̄ofori: intelligens xp̄m erui deberent mihi oculi: qui non vidi mihi p̄ctuz meū: t statim ceciderunt ambo oculi sup tabularium: t sic semper cecus remansit quousq; vixit. Duodecimi t vltimi sunt qui blasfemant deum: aut q: non ita ad bonam perfectionem sua opera deducunt: t ad lucra: sicut alij. aut quia aliquod instrumentum facientes: non tm̄ non perficiūt: sed sua ignorantia aut negligentia frangunt: aut qa aliquod malum facientes occulte deprehenduntur in sua malitia. Ultimo fit blasfemia opere: quando quis sibi vsurpat quod est dei solius: sicut Nabuchodonosor rex qui Holoferni precepit: vt omnes terre deos extermineret: quatenus ipse solus terre deus dicere tur: vt habetur Judith. 3. t magis blasfemauit: quando cogebat penis gētes statuā adorare: tamen non impune hoc peccatum fugit Nam more bestiarum in deserto multo tēpore fuit. Blasfemauit Herodes agrippa: vt scribitur actu. 12. ideo ab angelo percussus cō sumptus a vermibus expirauit. Item blasfemia operis est: quando quis aliqd turpe agit quo alijs fit occasio ruine t oblocutionis in deum: vel contra bonos: vt vz cum quis apostatat a bonis moribus: per cuius exemplum multi scandalizantur: t contra deum bonos obloquuntur: sicut ꝓphete peccanti. 2. Re. 12. dicitur per Nathaz ex parte dei. Quantum blasfemare fecisti nomen domini inimicos. propter verbum hoc filius qui tibi natus est morte morietur. Addit quoq; Durandus noster aliuz moduz qui fit scriptura: contra tales Ysa. 10. dicit. Veh qui condunt leges iniquas t̄c. Blasfemant similiter incantatores qui faciunt breuia: t hereticī. vnde apoca. 13. Vidi inquit Jobes q bestia ascendebat de mari: per quam heresis significabatur: t habebat capita septem: in quibus erant scripta nomina blasfemie. Quibus septem capitib⁹ vniuersitas heresum denotatur: qui scribunt t tradunt blasfemosa de deo: a quibus liberet nos t̄c.

¶ Feria tertia post secundam dominicaz in quadragesima de reprobatiōe blasfemie triplici via. scilicet rationis: auctoritatis: t exempli. Sermo. 33.

X illa die hi

e dria farine nō defecit: t lechitus olei non est imminutus. Tertij Reg. 17. Quanto aliquis act⁹ dilectissimi in christo de se est magis quersus: tanto magis est fugiendus t reprobatiōe dignus: sicut illa mala que mox nominata habent: ꝑm philosophum in ethicis inuolutam malitiaz: nec aliqua circunstantia possunt bene fieri. Quantoq; aliqs actus est contra plura dei precepta: tanto grauior esse dignoscit. Quia ergo dei blasfemia de se mala est: vt nullo mō bene fieri possit: nec tantuz est contra hoc scōm preceptum prime tabule: sed etiam contra ꝑmum: cum nihil contra dei adorationez fit sicut blasfemia. ideo fugienda: vt nullus quacūq; tribulatione blasfemet: q: ad se recurrētibus nō deficit dñs: sicut ꝑz in vidua de ꝑdria t̄c. Quomodo autez blasfemia

UVA. BHSC. IyR_229

reprobetur ꝙ est secundum considerandum: tripliciter ostenditur. Primo via rōnum. Scdo via auctoritatum. Tertio via exemplaritatum.

¶ Pars prima huius sermonis in qua declaratur triplici ratione blasfemie reprobatio .s. ratione irremissionis: punitionis: ⁊ retributionis.

Primo in hoc sermone dico ꝙ blasfemia triplici ratione damnatur ⁊ reprobatur .s. ratione irremissionis: punitionis: ⁊ retributionis. Primo ꝙ sit reprobanda blasfemia: probatur ratione irremissionis sic. Illud est graue peccatum ⁊ dignum reprobatione: quod est irremissibile. Sed blasfemia est huiusmodi: qd̄ pz Math. 12. vbi dicitur. Spiritus blasfemie non remittitur: neqz in hoc seculo: neqz in futuro. Ergo ⁊c. Qd̄ autem sit blasfemia irremissibilis notanduz est ſm Bonauen. in. 2. di. 43. in. q. circa litteram. ⁊ Ale. in. 2. par. sum. in tractatu de blasfemia. arti. vltimo. Qd̄ blasfemia quantum est de se indifferens: est quantū ad hoc ꝙ sit in spiritum sanctum: ⁊ non in spm̄ sanctum. Et ideo multum interest inter blasfemiam ⁊ spirituz blasfemi. Blasfemia eniz est tm̄ in opere ex infirmitate ⁊ coactione: spiritus autem blasfemi est in voluntate vel cuz malitia certa in opere. Et ideo irremissibilis appellatur: quia sic est peccatum in spiritum sanctum. Spiritus enim blasfemie sic spirat ad odium dei: sicut spūs sanctus ad amorez. Quanuis enim omnia peccata sint ꝯtra trinitatem beatissimam: tamen per appropriationem quandam peccatum quod ex infirmitate ⁊ coactione cōmittitur: est contra pr̄em: cui ne debilis videret ſm magistꝝ sententiarum attribuit potētia. Peccatum quod cōmittitur ex ignorantia est contra filiuz: cui sapientia attribuitur: ne parum prudens crederetur. Peccatum autem quod cōmittitur ex propria malitia: est contra spiritum sanctum cui ne ex vocabulo terrorem incuteret: attribuitur bonitas ⁊ clementia. ⁊ hoc vltimū dicitur irremissibile. Blasfemia igitur ſz Ale. aliquando fit ex infirmitate ⁊ coactōe: ⁊ tunc peccatur in patrem. Aliquaudo ex ignorātia ⁊ deceptione: ⁊ tunc peccat in filium. ⁊ vterqz modus habet causam excusationis. Aliquādo fit ex certa malignitate superbie ⁊ ꝓpria malitia: ⁊ tunc dicitur irremissibilis: non qꝛ nō possit remitti: vel qꝛ non aliquādo remittatur: sed qꝛ non hz secum cām aliquam vel materiam ad remissionem. vnde Hugo de sctō Vic. loques: de hoc peccato dicit. Hoc malum eo ꝙ nihil in se hz excusationis: non meret habere excusationem remissionis. Iudei aūt vt pz euangelia intuenti: ⁊ blasfemiā ⁊ spm̄ blasfemie habuerunt. Nam cōtra potentiam blasfemauerunt di. illud Math. 27. Confidit in deo liberet eum nunc si vult contra sapientiam filij. Jo. 9. di. ceco. Da gl̄iam deo: scim⁹ qꝛ hic homo peccator est. ⁊ Mat. xj. de xp̄o di. Ecce vorax est ⁊ potator vini: ⁊ publicanoꝝ ⁊ peccatorum amicus. In spūm sanctum Mat. 12. ⁊ Luce. xj. In belzebub p̄ncipe demonioꝝ eijcit demonia: pietatis opa peruertentes. Scdo blasfemia est digna reprobatione ratione grauis punitōis. Nam triplici pena grauiter punit. s. tpali: spirituali: ⁊ gehennali. Primo punit pena mortis corporis. Naz Leuit. 24. scribit. Qui blasfemat nomē dei: morte moriat: lapidibus opp̄met eum omnis multitudo ppl̄i: siue ille ciuis sit: siue peregrinus fuerit. Item ibi. Educ blasfemum extra castra ⁊ imponant illi q audierunt manus suas super caput eius: ⁊ lapidet eum omnis populus. Item ſm leges impiales blasfemus dz eadem mori morte cuz sodomita. In auten. Vt non luxurient contra nām. Coll. 6. circa p̄ncipium vbi dicit. Quātum qdam ad hec que diximus ⁊ blasfemia verba: ⁊ sacramenta de deo iurant: dominū ad iracundiaz ꝓuocantes: ⁊ istis iniungim⁹ abstinere ab huiusmodi blasfemis verbis: ⁊ periurare per capillos ⁊ caput: ⁊ hijs ꝓxima verba. Si enim ꝯtra homines fecit blasfemiaz impunite non relinquit: multo magis qui per ipsum dominum blasfemat dignus est supplicia sustinē. Hec ibi. Insuper leges municipales ⁊ statuta cōmunitatum contra blasfemātes multipl̄r ordinata sunt: lz in executione sint consopita istis nostris temporibus. Naz ⁊ apud sarracenos blasfemi legis sue ꝑ medium scinduntur: vt in ciuitate Cayri ipse experimento didici. Secundo punit morte spirituali. Nam. C statuimus de male. dicit Grego. nonus. Statuimus vt si qs contra deum ⁊ aliquem sanctorum suorum: ⁊ maxime contra beatam virginem linguaz in blasfemiam publicam relaxare presumpserit: per episcopum suum pene subdatur infe-

UVA. BHSC. IyR_229

rius annotate: vz vt septem diebus domini cis preforibus ecclesie in manifesto duz agũ tur missarum solennia blasfemus existens: altero illorum die dominico palium ⁊ calcia menta non habeat: ligatus corrigia ad collũ: septemqz precedentibus ferijs.6.in pane ieiunet ⁊ aqua: ecclesiam nullatenus ingressurus. Quolibet predictoꝝ quoqz dierum tres si potest: aliogn duos reficiat pauperes: siue vnum. ⁊ si ad hoc cuius nec suppetunt facultates: id in penaz aliaz ꝯmittetur. Cui etiam si renuerit recipe ac peragere sententiaz supradictaz: ecclesie interdicat ingressus: ⁊ in obitu ecclesiastica careat sepultura. Per temporalem preterea potestatem coactione: si necesse fuerit episcopi diocesani adhibita cõtra eum: blasfemus si diues fuerit.40.solidos: alioquin.30.siue.20.⁊ si ad id non sufficiat.5. soldoꝝ vsualis monete pena mulctet: nullaz in hoc misericordiam habiturus. quod etiaz inter alia cõmunitatum statuta ponatur.

Tertio punitur pena gehennali. Refert.n. Grego.in.4.dialogoꝝ ꝙ puerulus quidaz Rome annorum quinqz blasfemijs assuet⁹ prestim cum aliqd eius obstaret animo: cuz teneret a patre diligẽter: quadam die cuz intra brachia eum haberet: clamore magno cepit vociferare: mauri homines venerunt qui volunt me asportare. Quo dicto nomen dei blasfemauit: statimqz diabolus cum e manibus patris rapuit: ⁊ ad eterna supplicia portauit: qr tanti erat intellectus ꝙ rõnis vsum habuit. vnde mereri potuit ⁊ demereri. Miles quidam in diocesi remensi cum quadaz die in cena ludendo: deum blasfemaret: statim percussus morbo caduco: coram astantibus cadens: per totam sequentez diem horribiliter se discerpens: miseram aiam diabolo cõmendans: expirauit. Nauta quidam natando deuz blasfemauit: ⁊ statim submersus fuit: quem eius frater in littore reperiẽs linguam penitus inuenit euulsam: qr scriptũ est Per que peccat homo: per hec ⁊ torquetur. Sapien.xj. Alius etiam in diuersis mẽbris virginem gloriosam matrem dei Mariam blasfemans: illa membra in corpore perdidit primo: demumqz desperatus vẽtre crepans infelicem animam in manu diaboli tradidit. Tertio blasfemia est digna reprobatione ratione retributionis sic. Omnes retribuunt bona pro bonis: sed blasfemus retribuit mala pro bonis: ⁊ odium pro dilectione. Ergo ⁊c. Est enim peior cane blasfemus. Naz canis non latrat contra dominum ⁊ benefactorem suum. Blasfemus autem non cessat blasfemare deum suum. Eodem ore quo vinum a deo concessum bibit: eodem confestiz blasfemando mordet. Ideo dominus per ꝓphetam psal.68.in blasfemos dicit. Fiat mẽsa coruz in laqueum ipsis.s.suffocentur: ⁊ in retributione.s.subitanee mortis. ⁊ in scandalum.s.eterne damnationis. Obscurent oculi eorum ne videant.i.nunqz peniteant. ⁊ dorsum eorum semper incurua.i.vadant de malo in peius. Effunde super eos iram tuam.i. sint semper in miseria sine sustentatione. ⁊ furore ire tue cõprime eos.i.sint semper in flagellis inferiorib⁹ ⁊ aduersitatib⁹. Fiat hitatio eorum deserta.i.sine herede ⁊ orbati filijs. Et in tabernaculis eorum non sit qui inhabitet.i.ita diruantur: vt nullum sit vestigiuz memorie eorum. Appone iniquitatem.i.penam sensus. Super iniquitatem eorum.i.super penam damni. Et non intret in iustitiaz tuam.i.ecclesie sacramenta nihil eis prosint. Deleantur de libro viuentium: ⁊ cum iustis non scribantur: quo ad premiuz vite eterne glorificaris: vbi ponit duodecim maledictiones contra blasfemos. vnde subdit. Quoniã quez tu percussisti persecuti sunt.s.blasfemãdo christũ: quem passioni ⁊ morti tradidisti. Et super dolorem vulnerum meorum addi .s.blasfemias tanqz noua ⁊ recentia vulnera ⁊ sic pz prima pars huius sermonis.

¶ Pars secunda huius ꝑmonis in qua declaratur qualiter detestatur blasfemia ꝑ auctoritates.s.philosophorum: prophetaꝝ: apostolorum: ⁊ euangelistarum: ⁊ doctorum.

Secundo in hoc ꝑmone dico ꝙ blasfemia reprobat multiplici auctoritate: ⁊ maxime triplici.s.auctoritate phh̄oꝝ: ꝓph̄aꝝ: apl̄oꝝ: euangelistaꝝ: ⁊ doctoꝝ

Primo auctoritate philosophorum probatur blasphemiam esse reprobandam. Nam Sidoni⁹ in epistolari libro tertio dicit. Garulo non respondere conuitiuz est. Ergo garulus debet vinci: non ipsuz blasfemando: vt plures faciunt: sed silendo. Magis eniz iniuria fit ei non respõdere. Item Xenophon dicit. Ego cõscientia teste didici maledicta cõtemnere. Qui enim iniurias extuat: mox in blasfemias prorumpit. Et ideo contemnen-

UVA. BHSC. IyR_229

de sunt: ne peccatum aliorum nobis noceat. Item in puerbijs sapientur dicit. Pleriq; cum stultis maledicunt:ipsi sibi conuitia faciunt. Perturpe.n.est quod obijcit in obijciẽte cognosci. Hec ibi. Item Varro in sententijs dicit. Contemnendi sunt ineruditor̃ contemptus si vis ad summa pgredi. Ergo qui maledicit:in baratrum perditionis se deijcit. Item Terẽtius in andria dicit. Desinãt maledicere:malefacta ne noscãt sua:qui pgit dicere que vult: audit ea qne nõ vult. Blasfemi enim q maledicunt alijs:etiam ipi a deo maledicunt. Patet ergo blasfemandas non esse creaturam: q̃to magis blasfemia creatoris qui fecit celum t terram fugienda est.

Scõo probat blasfemiam esse reprobandã auctoritate ppha: sic discurrendo. Nam p Mosen dns dicit exo.20. Non assumes nomen dei tui in vanum: q̃to maius ad blasfemandum. Item dauid psal.20. Inueniatur manus tua ommibus inimicis tuis.i.blasfemantibus. Dextera tua inueniat oẽs qui te oderunt.pones eos vt clibanum ignis in tẽpore vultus tui.in iudicio. Dns in ira sua cõturbabit eos t deuorabit eos ignis. Fructus eorum.i.filios eor. De terra pdes t semẽ eorum a filijs hoium.i.oẽm cognationem cor t subdit cãm di. Quoniam declinauerunt in te mala:cogitauerunt consilia que nõ potuerunt stabilire.i.blasfemias cõtra te direrunt. Item Ysa.primo. Veh genti peccanti: pplo graui iniquitate:semini neq; filijs sceleratis dereliquerunt dñm: blasfemauerunt sanctũ israel:alienati sunt retrorsum. Super quo p cutiam vos vltra addentes puaricationem: terra vestra deserta: ciuitates vestre sucense igni: regionem vestram coram vobis alieni deuorant:t desolabitur sicut in vastitate hostili. Item Jhere. pro verbis penitẽtie:verbis superbie blasfemasti t implesti malã cogitationem tuam: t ostendisti contra virum fortitudinem tuam:vt possis facere quod sermone tractasti. Et dixit dns ad me. Nungd vidisti quid fecerit aduersatrix israel:scito iniquitatem tuam:q; in deum tuum preuaricata es:egrediat vt ignis indignatio tua:t succendatur: t non erit q extinguat ppter malitiam cogitationum tuarum. Item Eze.35:cõ queritur dns di. Insurrexistis super me ore vestro:derogastis aduersum me verba vra. ego audiui. Item Dani.3. Positum est hoc decretum:vt omnis populus:tribus t lingue quicunq; locutus fuerit blasfemiam ꝙra deum celi omnipotentem dispereat: t domus eius vastetur. Neq; enim est deus alius:qui ita possit saluare. Tertio idem probatur auctoritate euangelistarum:apostolorum: t doctorum. Primo euangelistarum. Mat.27. Judei reprobati sunt:q; preter eum xpm blasfemates mouent capita sua di. Alios saluos fecit:seipsum non potest saluum facere. Item Mar.3.t cõfirmatur prima ratio prime partis quando dicitur. Amen dico vobis quoniam omnia dimittentur filijs hoium pecca ta t blasfemie quibus blasfemauerunt. Qui autem blasfemauerit in spiritum sanctum:non habet remissionem in eternum:sed reus erit eterni delicti. Item Luce.12. Omnis qui dicit verbum in filium hois reuertet ei. Qui autem in spiritum sanctum blasfemauerit: nõ remittetur ei. Item Jo.7. De bono ope nõ lapidamus te: sed de blasfemia. Scõo auctoritate apostolorum. Nam Pau.ad colo. 3.dicit. Deponite blasfemiam t omnem turpem sermonem de ore vestro.t ad Ephe.4. idem ait. Omnis amaritudo:t ira: t indignatio:t clamor:t blasfemia tollatur a vobis cũ omni malitia. Item De.scõa canonica.2.c. ait. Multi sequũtur eorum luxurias p quas via veritatis blasfemetur.t infra. Sibi placentes t sectas non metuunt introducẽ blasfemantes. Item Jacobi.4. Nonne diuites blasfemant bonum nomen quod inuocatus est super vos. Item Judas apostolus ꝑmo ca.suc cano.dicit. Similiter t hij qui carnẽ quidem maculant.dominationem autem cõtemnunt:maiestatem autem blasfemãt: ignis eterni penam sustinentes. Tertio auctoritate sanctor̃ doctorum t canonicorum. Nam Ambrosi.noster in libro de offi.dicit. Quis enumeret q̃tas modicum membrum lingue attrahat sordes:qñ multipler in labijs incircumcisis inuenit insipietia? Est.n.in sermonibus ociosis lingua dissoluta:in lasciuijs iocis:in arrogãtia magniloq; i blasfemijs detestãda:in detractõe maledica: in mendacijs execrãda. Hec ille. Jgit Grego.7.moza.di. Praui sicut in sensu sunt leues:sic in locutione precipites.i.blasfemando: quia quod leuis conscientia concipit: leuior protinus lingua prodit. Isti sunt casus culpe crescentis: vt lingua cum restringitur: nequaq; vbi ceci

UVA. BHSC. IyR_229

derit videat: sed semper ad deteriora descendat. Hec ille. Et ideo.24.q.3.c.aplice scribit. Apostolice auctoritatis exemplo didicimus errantium ⁊ in errorem mittentiuꝫ spiritus tradendos esse sathane: vt blassemare desistant. Hec ibi.⁊.24.q.3.c.qui negligunt scribitur. Qui negligunt oris maledici consuetudinem resecare: etiaꝫ si non corde maledicāt tamen imunditiam labioruꝫ ꝑm Ysa.verbū ⁊ inquinamenta omnino incurrunt. ⁊ ex̄ de maledi.c.2.dicitur. ꝙ blassemia non soluꝫ in deum: sed in beatam virginem ⁊ in sanctos cōmittitur: cum ipsis maledictionibus derogatur. ⁊ sic patet scd̄a pars huius ꝑmonis.

¶ Pars tertia huius sermonis in qua declaratur qualiter triplici exemplo detestatur blassemia.s.diuinali:ciuili:⁊ gentili.

Tertio in hoc sermone probatur reprobatam esse blassemiam triplici exemplaritate.s.diuinali:ciuili: ⁊ gētili. Primo triplici exemplo diuinali. Primum est de punitione. Naꝫ vir dei dixit ad regem israel qui dixerat. Deus montiū deꝰ est:⁊ non deus vallium. Dabo oēm multitudinem hanc regis syrie.s.benadab in manu tua:vt habetur.3.Re.20. Insuper dicentibus iudeis Nicanori. Est deus potens in celo:q iubet custodiri sabbatum. Ait etiam. Ego potens in terra:qui iubeo sumere arma:cui tamen male successit: vt habetur.2.machab.15.

Scd̄m est exemplum grauis transgressionis ⁊ incorrectionis. Nam maius pctm̄ nesciuit excogitare Gezabel: ꝯ Naboth ad eū lapidandum:q̄ꝫ blassemiam: ut habet̄.3.Re.31. Preterea blassemi q̄ꝫto magis arguunt̄: tanto fiunt peiores:⁊ magis blassemant. propter quod ꝓhibuit Ezechias ne ꝓpl̄s aliqd blassemijs rñderet. Senacherib.4.Re.18. Item arguit Iheremias ꝓpl̄m:qꝛ sacrificabat dijs alienis:⁊ ille respōdit. Nomen dei non audiemus:sed sacrificabimus regine celi:vt habet̄.4.Re.18. Tertium est exemplū confusionis:quia cum diceret Nabuchodonosor blassemando tribus ꝑueris. Quis est deus q eripiat vos de manu mea? confusus remansit:vt dcm̄ est supra.⁊ habet̄ Dani.3. Sed post hoc precepit ne qs blassemaret nomen dei ibi.4.c.de quo Augu.sup Jo.⁊ habetur.23.q.4.c.qñ vult di.sic. Nabuchodonosor rex decreuit di. Quicunqꝫ dixerint blassemiam in dñm Sydrach: Misach:⁊ Abdenago:in interitu erunt:⁊ domus eorum in dispsione. Ecce quomō rex alienigena seuit: ne blassemet̄ deꝰ israel: qui potuit tres pueros de igne liberare. Hec ille. Scd̄o ꝓbat̄ exemplo ciuili tripliciter. Primo sic. Scd̄ꝫ leges culpa cuiuslibet est coercenda: vt habetur.ff.de offi.presi.l.diuus.§.vlti.⁊.ff.solu.matrimonio.l.si constante.§.si maritus. Sꝫ tribus modis quis est in culpa.aut quia non fecit quod quilibet diligens fecisset. aut qꝛ contra pactioneꝫ venit. aut quia fuit in mora:vt habetur.ff.locati.l.videamus. ita etiam blassemus hijs tribus modis est in culpa. Primo non fecit diligentiā:vt sibi caueret a blassemia. Scd̄o fecit contra pactum initū cuꝫ deo in baptismo ⁊ in confessione sacramentali:promittendo abstinere a blassemijs.

Tertio est in mora: cuꝫ assidue in peccato ꝑseueret. Ergo patet propositum. Scd̄o exēplo ciuili sic. Filij parentibus debent reuerētiam exhibere tam debitam:q̄ꝫ deuotam.C. de patria potestate.l.ꝯgruentiꝰ.⁊.ff.de in ius vocan.l.generaliter. Cum igitur deus sit pater noster:iuxta illd̄. Pater noster qui es in celis: ergo sanctificandus ⁊ honorandus:nō autem blassemijs vituperandus. Ex sermonibus enim ⁊ loquelis quis sapiens dignoscitur ⁊ insipiens.ff.de tuto.⁊ cura. datis ab hijs.l.is qui.§.si.vnde ex blassemia homo insipiens iudicatur:de qua dicitur in psal.35. Verba oris eius iniqui.⁊ do.n.in te.vt bene ageret. Tertio exemplo ciuili etiam probat̄ sic. Sed legi ꝓmptiores eē debemus ad parcendum:q̄ꝫ ad cōdemnandum:vt habetur.ff. de periculo ⁊ cōmo.rei vendita.l.j.⁊.ff.de seruis expor.l.seruus. Sed blassemus intendit nocumentum eius quem blassemat:⁊ ita efficitur socius diaboli ⁊ damnatorum. Qd̄ si malam societatem acquirit: sibi imputet̄: vt habetur.ff.pro socio.l.cum duobus.§.j.⁊.l.socius.el p̄ ⁊ insti.pro socio.§.vlti. A tali autem societate per veram pniam omnino recedēdum est: tum quia nemo debet esse imemor proprie salutis.C.ad.l.iul. repetun.l.vltima. Cum etiam quia ecclesia nunq̄ꝫ claudit gremium salutis redeuntibus ad se.C.de sum. tri.⁊ fi.ca.l.inter claras. Tertio ⁊ vltimo ꝓbatur triplici exemplo gentili. Primum ponit Seneca libro ꝑmo de ira. Caius Cesar ordinauit fieri solennissimum festum nobilibus suis. Eodem die contigit tonitrua:co-

UVA. BHSC. IyR_229

ruscationes:pluuias: ⁊ tēpestates plurimas fieri. Rex indignat⁹ maledixit Jouī: eiq; bellum indixit:iubēs tela ⁊ machinas cōtra Jouem iactari. Qui iussa complentes:tela ⁊ lapides contra celum iaciebant: que ad se descendebant ⁊ magnam populi partem peremerunt. Sic est de blasfemantibus qui verba in deū iactant:⁊ sibijpsis nocent. Scdm exēplum ponit idez Seneca.2.declara.c.j.dicens ꝙ quidam pater abdicauit filium suuz ad quez alius filius accessit rogans ne patri quid dure responderet: tacite promittens ei sub cyrographo: ꝙ ei postmodum dimidiaz partem hereditatis daret. Ille tacuit duz pater eum abdicaret:tunc frater ille gratus germano dixit. Dēm fortunam tibi frater iungam comitem. si militandum est:vna militabimus. si peregrinandum est:vna peregrinabimur.malui vt tacendo iram patris vinceres:q̄z recentem peius iram exagitares.mee partis heres sis:ero tuus custos. Spiritualiter pater est deus:qui quandoq; aliquos flagellat: ⁊ frater noster dominus iesus dicit. Sustine patienter:⁊ noli blasfemare:⁊ dabo tibi dimidiam partem hereditatis mee: ⁊ in omni fortuna tecum ero. Tertiuz exempluz ponit Elimandus in cronicis: vbi ponit de moribus grecorum:ꝙ tempore Alberi regis grecorum qdam seruus regis magnus apd eum:sed maior blasfemus cum ensem teneret semel ante regem:venerunt quidaz nigri homines:ipse plus ceteris videbat:⁊ ceperūt eum:ille clamabat adiuua me rex:ipsi respōderunt quiesce rex:quia noster est. ⁊ sic sublatus est ab oculis regis ⁊ alioruz:viuus ad infernum descendit. Ergo fratres abstineam⁹ a blasfemijs:vt ⁊c̄.

¶ Feria quarta post secundam dominicam in quadragesima in qua declaratur quanta sit peruersitas blasfemie:⁊ hoc triplici respectu.s.grauitatis:horribilitatis:⁊ societatis. Sermo.34.

t **U es dominus omnium:⁊ non est q tue resistat maiestati. Hester.13.** Sententia est dilectissimi in christo principis philosophorum Aristo.8.phisicoꝝ. ꝙ maiori bono opponitur maius malum:ex quo ꝯnter ab eodem habetur topicorum.8. ꝙ maximo bono maximum malum opponitur. Ideo sicut sūmum bonum est ipse deus: immo ipsa bonitas: maximum etiam est bonum ipsum laudare: sic summum malum ⁊ peruersitas illū blasfemare. Hoc enim horrent etiam multi peccatores: vt vtrū sit quod dicit idem philosophus.9.ethicorum.mala multa ⁊ dura qui operati sunt: ⁊ propter malitiam ab hominibus odiuntur sicut blasfemi: qui non attendunt quanta sit dei maiestas.de quo in themate dicitur. Tu es domin⁹ ⁊c̄. Quanta sit ergo blasfemie peruersitas: in hoc sermone ostenditur triplici ratione.s. Primo respectu grauitatis. Secundo respectu horribilitatis. Tertio respectu societatis.

¶ Pars prima huius sermonis in qua declaratur blasfemiam abominandam esse triplici ratione.s.comparationis:comprehensionis:⁊ intensionis.

p Primo in hoc sermone dico ꝙ blasfemia ē summe maligna ⁊ propter ea detestanda respectu grauitatis. Est enim peccatum grauissimum: quod probatur tripli ratione.s.comparationis:comp̄hensionis:⁊ intētionis. Primo ratione cōparationis pctm̄ h̄ pōt ꝯparari triplr̄.s.ad homicidiuz:ad periuriū:⁊ ad omne pctm̄: ⁊ sup oīa blasfemare pctm̄ est grauissimū sane itelligendo. Primo enim comparatur ad homicidiuz concludendū ꝑm Tho.2.2.q.13.ar.3 in responsione p̄mi arti.⁊ Ale.in.3.par.sum. in tractatu de blasfemia.arti.5. ꝙ peccatum blasfemie est maius homicidio duplici rōne. Primo ratione obiectionis:quia illud peccatum est grauius: quod imediate habet deū pro obiecto:⁊ in deuz fertur directe. Sz blasfemia est huiusmodi.ergo ⁊c̄. Homicidiū autem est in proximum. Verum est tamen ꝙ si compararetur ꝑm effcm̄ nocendi:sic homicidium preponderat. Plus enim homicidium homini nocet q̄z blasfemia deo. Ideo infertur homicidio maior pena temporalis. Sed quia in grauitate culpe magis attenditur intentio voluntatis peruerse: q̄z effectus operationis:ideo cuz blasfemus intendat nocumentum inferre diuino honori simpliciter loquēdo grauius peccat: q̄z homicida: q̄uis homicidiū teneat p̄mū locum in peccatis cō

BIBLIOTECA DE LA UNIVERSIDAD VALLADOLID
UVA. BHSC. IyR_229

tra prorimū. ¶ Scōo rōne preceptionis: qa maius est peccatū cōmissum ꝺtra maiora p̄ cepta: sed peccatū blasfemie est ꝺtra preceptū prime tabule. homicidiū aūt ꝺtra preceptuꝫ scōc tabule. maiora sunt aūt precepta prime q̄ꝫ scōe: ergo maius est peccatū blasfemie q̄ꝫ homicidij saltem spūs blasfemie qō est pctm in spūmsanctum: non aūt homicidiuꝫ: ergo pz propositū. ¶ Sōo dico q̄ compando blasfemiam ad periurium grauius est peccatū periurio: qō ꝓbaī ſm Alexan. vbi supra ⁊ Tho. vbi supra in rūsione scōi argumēti. qr q piurat non dicit aut sentit aliquid falsi de deo si cut facit blasfemus: sed deum adducit testem falsitatis: non tāq̄ deum testem falsum esse: sed vt firmet credulitas in eo cui iurat ꝑ aliquod euidens signum. Et ideo glo. sup illud ad Eph. 3. Omnis blasfemia tollat a vo. sic dicit peius est blasfemare q̄ꝫ peierare: qr peieratio falsi rei adhibet testis deus. blasfemā do aūt de seipso falsa dicunt. pōt. tñ ꝯ Alex. aliqua blasfemia minor esse aliquo periurio: tum quia minoris sit dānī: tum quia ex mi nori libidine procedat. ¶ Tertio comparādo peccatum blasfemie ad omnia alia grauius reputauit. qō ꝓbaī ſm dictos doctores vbi supra triplici rōne. Primo rōne oppositōis quia blasfemia opponit cōfessioni fidei: vt pz ex dictis. ideo habet in se grauitatem ratiōe infidelitatis: sed infidelitas est maximū pec catuꝫ ſm genus suum. ſm oēs doc. maxime Tho. 2. 2. q. 1. ar. 3. Oñs est vt blasfemia sit pec catum maximum ad idem genus pertinens ⁊ ipsum aggrauans. ¶ Scōo rōne intensio nis sic: pctm tanto grauius esse cognoscitur: quāto fit cum maiori intensione voluntatis: ſm oēs theologos. sed saltez spūs blasfemie fit cum malicia ⁊ voluntatis detestatiōe. qua propter vt dcm est peccatum in spiritūsanctū reputatur: ideo est grauissimū: ⁊ ad hoc magꝭ grauatur si in verba prorumpat: sicut laus si dei augetur per dilectionē ⁊ confessionē: ⁊ iō dicit glo. super illud Isa. 18. Populū terribi lem ꝛc. nihil horribilius blasfemia que ponit os suum in celū. Omne enim peccatū blas femie comparatum leuius est. ꝯ ibi. ¶ Tertio probatur rōne offensionis. Nam vt dictum est tanto grauius est peccatum q̄ꝫ imediati⁹ offendit deum. Deus enim ſm theologos a malis varijs modis offendi soler. Primo quātum ad suas creaturas: ⁊ sic qui furatur: fornicatur: vel hoiem occidit: deum offendit i suis creaturis: ⁊ omnia ex suo genere sūt pec cata mortalia. ¶ Scōo offēdit quātū ad suā specialem familiā: ⁊ ita qui martyres ⁊ alios sanctos: qui per gr̄az familiares extiterūt oc ciderunt grauius pec. ¶ Tertio quātū ad p̄ sonam relatam: ⁊ sic qui corpus Christi con culcaret ad hoc grauius pc. ¶ Quarto quātū ad naturam assumptam: ⁊ sic qui Christum crucifixerunt sceleratius omnibus fecerunt. ¶ Quinto quātum ad nām diuinam: ⁊ sic q propric ⁊ fine aliquo velamine ad offensionē diuine nature pretendit. ꝓfecto in grauitate peccati omnes excellit. Qō qdem ipsi blasfe mi faciunt. Nam blasfemia est peccatū ime diate contra deum factum. Ideo Reuerē. pater meus ⁊ preceptor frater Seraphinus gaietanus: sacre theologie ꝓfessor. di. se hanc opinionē tenere. q̄ grauius pec. deum blasfe mans: q̄ꝫ qui pedibus corpus Christi cōcul carcet vt corpus Christi: ⁊ hoc bis rōnibus cō cludebat. Primo rōne obligationis sic: quia vbi est maior obligatio ibi maior culpa: sed plus obligamur diuinitati q̄ꝫ humanitati: ꝯ fidem. ꝯ fundaī in euangelio Luc. 7. de debi toribus ⁊ feneratoꝝ. ¶ Scōo rōne prauitatis. Nam quāto minores occasiones habet vo luntas ad peccandū tanto peccatū est grauⁱ patet in luxurioso sene ⁊ iuuene: sed possibile est q̄ blasfemus faciat ex prauitate voluntat vt se de deo vindicet maledictione: quia non pōt opere: ⁊ cōculcans ex passione lucri: quia diabolus indicat sibi thesauꝝ vt faciat illud in Christū. Primus eni nullam hꝫ occasio nem. Scōus habet passionē auaritie quam grauitatē ponit spiritussanct⁹ in. ps. 54. Et si bis qui oderunt me super me ma. loc. su. abs. m. for. ꝛc. ¶ Tertio rōne necessitatis: nā qñ aliqua virtus est necessaria ad salutez ille qui non credit est in statu dānatiōis. Mar. vlti. Qui non credi. cōdēnabitur. Et ꝯ apm ad hebr. xj. Sine fide impossibile est placere deo: sed q̄ humanitas Christi sit minor diui nitate Christi. patet quia pater maior me est Et in symbolo eccl̄is patri ſm diuinitatē ꝛc. sed grauius est offendere maius q̄ꝫ minus. ¶ Quarto rōne infidelitatis: quia dicens op positum contradicit euangelio. Nam euan gelium ⁊ tota christiana fides: ⁊ doctores oēs tenent: q̄ Christi humanitas est minor diui nitate eius. Sed si dicis q̄ culpe sunt ineq̄

UVA. BHSC. IyR_229

les oportet dicere q̄ humanitas est maioris dignitatis: ex quo facit maiorem grauitatem hoc aūt est cōtra omnes predicros. dicens q̄ blasfemia est maior: conuenit cum omnibus doc. predictis: quia dicit maius peccatum eē offendere maius q̄ minus. Humanitas āt Christi est minus ens ipsa trinitate beatificata. ergo patet ꝛc. ¶ Quinto rōne diuerse bonitatis. Nam lz bonitas humanitatis sit melior quacūq; bonitate creata respectu nature ꝛ gratie: tamen illa bonitas est participata. bonitas autem diuinitatis est per essentiam Mat. 19. Quid me interrogas de bono? sol⁹ deus bonus est. nunc aūt in rōne bonitatis grauius est offendere maiorem bonitatem. ¶ Sexto rōne redēptōis. Si enim duo nos redimerent inequaliter ꝛ vnus daret centuz ducatos quos ab alio haberet q daret mill'. magis pec. qui offendit maiorem redēptorez Christus aūt redemit nos vt deus p̄ncipal'r ꝛ quodāmodo īstrumētal'r ſm humanitatez ſm omnes theologos. ¶ Septimo ex parte sacrilegij qd̄ est offendere rē sacram: ꝛ q̄to fit iniuria rei magis sacre tanto sacrilegium grauius est. Dicit enim Tho. 2. 2. q. 99. ar. j. in responsione. q. q̄ omne illud quod ad irreuerentiam rerum sacrarum pertinet habet sacrilegij rationem. mō lz humanitas Christi sit res sanctissima: trinitas aūt est magis sacra: ꝛ ita in ratione sacrilegij magis pec. blasfemus q̄ ille. Ex predictis igit̄ patet q̄ graue sit blasfemare deum: cum blasfemātis lingua efficiatur quasi gladius cor dei penetrās ꝛ ensis vndiq; deum scindens. Nam si de⁹ pati posset tot vicibus gladiaret̄ quot blasfemat̄. Ideo ꝓpha p̄s. 58. dicit. Et gla. i la. e. s. blasfemātium. Et q̄uis deus sit īmortalis nihilominus ex parte illoꝝ malicie occiderēt deum ꝛ sanctos si possent: quos non cessant quottidie blasfemare de quibus dicit ꝓpha p̄s. 56. Filij hominum dentes. c. ar. ꝛ sagit. ꝛ lin. eoꝝ gla. ac. Vnde dic̄ glo. super illd̄ Isa. 18. Populum terribilem ꝛc. Nihil horribilius blasfemia ꝛc. Tam scelesti enim sunt q̄dam blasfemi q̄ si deum ꝛ sanctos haberēt dentibus lacerarent. O canes rabidi. o diabolici homines. o demones incarnati. o traditores q̄s vos docebit furari auē. ira? o dñi ciuitatum ꝛ rectores. o p̄ncipes ꝛ reges: vbi iustitia: vbi fides. vbi iusiurandum: vbi zelus honoris nostri nō dicamus dei? vulneratur sepe figura Christi ꝛ gloriose virgīnis matris dei cum tanta confusione christiane fidei eruuntur oculi. Nulla inde correctione vl' inquisitiōe facta. Sed multi dicūt nescimus quis fecerit: ignoratis vtiq;: q̄r de iniuria dei non curatis: o si quis diceret etiam minimū verbum in regem ꝛ ditionem aliquorum: profecto si ip̄os caspios montes pertransisset inueniretur. estote ergo soliciti: quia vbi ē thesaurus tuus ibi est ꝛ cor tuuz. Matth. 6. ¶ Scd̄o blasfemiam esse grauissimum peccatum. ꝓbatur ratione comprehensionis. ait enim ph̄s. 4. ethico. Malum si integre fiat ī portabile erit: sed blasfemia non solum ē de se mala: sed comprehendit integre multa alia mala: ergo summe est maligna ꝛ īportabilis. Sicut enim bonum tanto melius est quanto plura bona in se comprehendit: sic per locum ab oppositis quod est bonum argumentum in iur̄. ff. de offi. eius cui manda. est iurisdi. l. j. Tāto malū deterius est quāto in vno plura mala concurrunt: sed in blasfemia presupponitur infidelitas: vt dictum est quod est maximum peccatoꝝ: quia tollit fundamentum edificij spiritualis. iuxta illud Jo. 3. Qui non credit iam iudicatus est. Addit insuper heresim ꝛ plus q̄ heresim. Nā hereticus illa de deo dicit que vera esse credit q̄uis erret: sed blasfemus illa dicit que omnino non credit esse vera nec dicenda: deteriores etiam sunt blasfemi ipsis iudeis quibus consuetum fuit obturare aures: cū blasfemare audirūt. iuxta illud Act. 7. continuerūt aures suas. glo. in t. dicit ne blasfemiam audirent. ¶ Tertio idez probatur ratione intentionis. ſm enim ph̄m 2. de anima. Omnia iuste denomināt̄ a fine qui. s. intendit̄. ff. ad. l. falci. l. his si qui. quadraginta. §. sed si opus. hinc est q̄ opera humana ex mala intentione facta mala redduntur iuxta illud Matth. 6. Si oculus tuus neq̄ fuerit: totum corpus tuum tenebrosum erit. per oculum enim intentio designatur: que si neq̄ fuerit tota operatio tenebrosa erit. In alijs enim peccatis maxime que fiunt cōtra proximum: peccans cum non intendat diuinam offensaz: īmo vellet si possibile eēt talia posse agere sine diuina offensiōe: vt fornicari homicidium facere: furari ꝛ alia. In blasfemia vero totum oppositum: quia blasfemātis intentio semper cōtra dominum gradit̄ offensam dei intendens. bene ergo dicitur

UVA. BHSC. IyR_229

venenata: quia super omnia alia peccata veneno mortifero plena est. Vnde Jo. apoc. 17 dicit. Vidi mulierem sedentem super bestiā coccineam plenam nominibus blasfemie: h̄ mulier veneno mortifero plena: est blasfemātis intentio: que super habitum malicie sedet coccinea ꝓpter crudelitatem dicitur: ⁊ plena propter consuetudinem blasfemandi malaꝫ: ⁊ sic patet pars p̄ma huius sermonis.

¶ Pars scd̄a huius sermonis in qua declaratur blasfemiam horribilem esse triplici ratione. s. delectationis: vilificationis: ⁊ ingratificationis.

Secundo in hoc sermone dico blasfemiam summe esse detestandam respectu horribilitatis. est enim non solum graue peccatum: sed horribilissimum: qd̄ triplici ratione probatur. Primo ratione delectationis. Nam s̄m ph̄m. 2. physi. Posita causa sufficienti sequitur effectus: ⁊ quāto causa est propinquior: tanto ad causandum effectum est potior. ff. de condi. ob tur. cau. l. si ob turpem causam. ⁊. ff. rerum ānotaꝝ. l. Si mulier. ff. de excu. ⁊ temp. coꝝ. l. sed ⁊ milites. §. ignominia. ex quibus sequitur a contrario sensu: ꝙ quāto est minor causa: tanto minor debet esse effectus: ⁊ vbi nulla est causa: nullꝰ debet sequi effectus. ideo inter peccata hoc interest vt eorū tāto grauius quodlibet sit: magisqꝫ maiestatem diuinam offendat: quanto ex minori tentatione procedit: vel causa motiua. peccat enim ī carne iuuenis: pec. ⁊ senex. sed ideo magis seni imputabitur: qui dū peccat dico: iuxta illd̄ Ecclesi. 25. c. tres inqt dn̄s Sp̄es odiuit anima mea: ⁊ aggrauor valde anime illorum: pauperem superbum: diuitez mendacem: ⁊ senem fatuum ⁊ insensatuꝫ: sed cū ī ceteris peccatis semper aliqd sit ad peccatum inducens: sicut verbi gratia in superbia delectatio honoris: in luxuria delectatio carnis: in gula delectatio gustꝰ: in auaria delectatio pecunie: ⁊ ita de cōsimilibꝰ. In blasfemia vero nullum est motiuum delectationis inducens ad blasfemiam: ergo grauius ⁊ detestabilius est ceteris peccatis. vn̄ Hug. de sancto Vic. ait. Scelestissimū genus peccati est: quādo quis in dei vituperio delectat̄ Quid enim est aliud sp̄us blasfemie nisi desiderium vituperationis diuine: hoc peccatū irremissibile vt dictum est: quia causam ad remissionem̄ secum minime gerit. ¶ Scd̄o ratione vilificationis probatur. Tanto enim maior ⁊ horribilior est culpa vilificationis: quāto maior est persona offensa: patet ex̄ de senten. excōmu. c. cum illoꝝ. §. nos tamen. in tex. ⁊ in glo. ff. de iniu. l. itē apud. §. ꝙ ait p̄tor. sicut exemplariter manifestari potest. offensa enim est in ciuem cōuitium facere: maior in principem: maxima in regem: sic in ꝓposito est de peccato blasfemie. In alijs peccatis cōuitium infertur creature in blasfemia creatori: sed quātum creator excedit creaturam: tm̄ blasfemia excedit alia peccata. Ideo dicitur in. c. vergētis: de here. Longe grauius ē eternam q̄ꝫ temporalem offendere maiestatem. Et Ecclesi. 22. scribitur. Ad amicum si produxeris gladium non desperes: est enim regressus ad amicum. Si aperuerit os triste: non timeas. est enim concordatio: excepto cōuitio ex improperio ⁊ superbia ⁊ misterij reuelatione: multo amplius est conuitium inferre in omniū creatorem. Est tamen sciēdū ꝙ h̄ cōtumeliosa blasfemia potest dupliciter contingere. s. directe: ⁊ indirecte. Primo directe cum quis mala dn̄o irrogat: vt in precedentibus pretactum est. ¶ Scd̄o vero indirecte vel interpretatiue: cū qs cruci Christi irreuerenter ⁊ inhoneste contractat. vnde. C. nemini licet. in. m. Nemini lꝫ signum saluatoris in terra vel in silice ⁊ in marmoribus humi positis sculpere vel impingere: ne pedibus conculcetur: sed quid dicendum est de puellis nouiter coniugatis ⁊ eorum parentibus que tempore nuptiarum cum ad coniugium domum ire volunt in calciamentꝭ suis denarios portant in quibꝰ sepe crux vel imago domini: aut virginis gloriose: ⁊ alioꝝ sanctorū: vel dei aliqua nomina sculpta aut descripta sunt: que omnia in horam maledictā ⁊ in diem ⁊ indicium mali āni futuri: ⁊ inter ipsam ⁊ maritum semper infelicissime vite: veluti lutum conculcare non curant. O blasfematores imo horribiliꝰ est dicere ⁊ audire ⁊ conculcatores sanctissime crucis: ⁊ sanctoꝝ nomen sanctoꝝ ⁊ sanctarum presertim gloriose virginis Marie: ⁊ diuine maiestatis. o nefandissimum scelus: o initium annoruꝫ malorum huius coniugij maledicti ⁊ in noīe sexcentum paria demonioꝝ initiati: quid innumerabiles inter illos infelicitates deuenerint: qui cum dei ⁊ aliorum sanctorum blas-

UVA. BHSC. IyR_229

semijs:⁊ in nomine demoniorum matrimonium consumare nituntur. ¶ Tertio idem ꝓbatur ratiōe ingratificatōis.s.beneficiorū dei Ingratitudo enim tale malum ⁊ pctm̄ videt esse ꝙ non solū deo sed etiā hoibus summe displicere videtur. Nā manumissi si ingrati extiterint contra dn̄os suos:rursus ad seruitutē rediguntur.C.de liberti.⁊ eoꝝ liberis.l. Si manumissus.s.ingratus circa patronum extiterit suū:⁊ quadā iactantia vel contumacia ceruices aduersus eū errexerit: aut leuis offense culpam contraxerit:a patrono rursus sub imperio ditioneqꝫ mittatur: filijs etiaꝫ q postea nati sunt seruituris.Multum etiā displicet deo. Vnde Ber.ait. Ingratitudo est ventus vrens ⁊ siccans fontem pietatis ⁊ fluenta gratie.Sed quis est magis ingratus q̄ꝫ impius blasfemus:qui de munere loquele sibi preceteris creaturis ꝯcesse: has vices dn̄o reddit:⁊ sanctis eius:qui cū dicere debeat cū propha ps.33.Benedicā dn̄m in oī tempore semꝑ la.e.i.o.m.Ore suo fetido.do. maledic̄. Oēs creature laudes quas pn̄t referūt creatori:extollentes eius oīpotentiā:admirantes sapientiā:collaudantes clementiā ⁊ bonitatē Ad quod per ꝓpham inuitamur.di.ps.169. Laudate deū de ce.vsqꝫ laudēt nomē dn̄i.⁊ infra.Lau.do.de ter.vsqꝫ qa axaltatū est nomen eius solius:qꝛ vt dic̄ Aug. Quicqd deꝰ creauit siue in celo siue in terra siue in mari laudat deum:solus maledictus blasfemus facit oppositum de beneficijs cunctis ingratus Nam membra illa infirmitatis humane q̄ pro salute humani generis assumpsit blasfemus ad contumeliā noīans viscera anteriora ⁊ posteriora:⁊ qd̄ peius est blasfemare nō curat:quasi non a perfidis iudeis satis fuerit affectus obprobrijs:sed oīuꝫ ipse neqssimus iudeoꝝ:complere velit contumelias eius: vn̄ Aug.dicit. Non minus pec.qui blasfemant xp̄m regnantem in celis:q̄ꝫ qui crucifixerunt ambulantē in terris.Cuius rationē noster irrefragabilis doc.Alex.in.2.assignat:qꝛ sit maior iniu.rōne maioris status.regnans enim ī celis satis maior ē q̄ꝫ in terris:⁊ qꝛ iudei hoc ignotis fecerunt.iuxta illud p̄me corin.2. Si cognouissent nūq̄ꝫ dn̄m glorie crucifixissent: blasfemus aūt sciēter agit ⁊ ex certa malicia ¶ Tertio qꝛ iudei non promiserant ei fidem sicut christiani qui baptizati purificati ⁊ confirmati sunt in Christo.Et ideo de his igrat⁊ scribitur Ecclesi.29.Bona verba repromisoris.s.in ꝯfirmatione sibi ascribit peccator: et ingratus sensu derelinquit liberantez se:⁊ sic patet scd̄a pars sermonis.

¶ Pars tertia huius sermonis in qua declaratur detestatio blasfemie respectu maligne,societatis:⁊ hoc triplici rōe.s.distinctōis: cognitionis:participationis.

Tertio i hoc sermone dico blasfemiā detestandam esse respectu societatis maligne ⁊ peruerse:qd̄ ꝓbat triplici ratione. Primo diuisionis. In blasfemia eni distingui possunt filij dei a filijs diaboli: nā vere filij dei tolerare nō possunt: ꝙ pater eoꝝ tam imaniter sagittetur: de quo filij diaboli minime curant.vn̄ Augu.dicit.Dilectio sola distinguit iter filios dei ⁊ filios diaboli signēt se signo crucis:oēs rn̄deant oēs amē. cantent oēs Alł.baptizent oēs.intrēt eccl̄as: impleant parietes basilicarum non discernūtur filij dei a filijs diaboli:nisi charitate:qui habent charitatem nati sunt ex deo:qui non habent charitatem non sunt ex deo magnuꝫ indiciū magna discretio: quicquid vis habe hoc solum nisi habeat nihil tibi prodest: alia si non habeas hoc habe:⁊ implesti legem. h̄ ille. Cum igitur perfecta charitas in dilectōe dei ⁊ proximi consistat:qūo diligit deum ac proximum qui eum blasfemare non cessat? O cor lapideum ⁊ ferreum imo durius adamante: posse tolerare blasfemiam dei tui: patent predicta per exemplum valde notabile. Vir quidam ex vxore propria tres filios se habere credebat.sed die quadam turbata in eū mulier dixit ei:ex his tribus filijs scias pro certo duos ex alio viro me genuisse:quis proprius esset filius nolens propalare: breui facto interuallo moritur mulier: non post multum temporis vir infirmatus voluit testari:ignorans filium proprium: sic testamentum condidit. Qui ex vobis tribus legitimus est mihi filius omnium bonorum meorum relinquo heredem. post patris mortem quilibet asseuerabat se eē ligitimū quē pater instituerat heredem. Ante iudicem defertur causa. Iudex forte prudētie Salomonis nō imemor.3.Reg.3.de mulieribus litigantibꝰ pro filio ⁊c̄. Iudex prudens precepit corpus defuncti ad arborem ligari:⁊ ab his tribus filijs sagittari. Iacit primus ⁊ scd̄us.tertius

UVA. BHSC. IyR_229

vero cum deberet patri sagittare cadauer ab horruit sacimus:cōmota quippe sunt viscera eius super patre suo: ast ad iudicem. Stupet animus meus:manus tremunt:oculi caligant:t breuiter toto corpore cōtabesco:patris mei quāuis defuncti cadauer vlnerare. Date ergo cui vultis:malo hereditatem ego amittere:q̄ tale scelus perpetrare. Quib⁹ dictis veritas ꝓpallatur per nām que p culpā tegebatur. Huic enim oia iussit iudex dari. Qui ergo in ꝓposito verus filius pati potest etiam patris ꝓtumelias t blassemias:gs deuotus filius virginis gl̄iose:tot opprobria:q̄t a sceleratissīs linguis hoium impiorum p ora spurcissima exeunt:audire valet? Quis dñs zelum dñi:audiens deus t sctōs blassemari: nō ꝓfodit gladio interius ꝓpassiui doloris:t si nō vlcisci manu possit:corde saltem doleat t clamet singultibus vsq; ad celū di. Tanq̄ vulneratꝰ in corde:heu:heu:heu me: q; dñs meus gubernator:t creator:t redēptor meꝰ. Trenor.3.cōquerit di. Posuerunt me sicut signum ad sagittam dicit dñs. Scōo idem probat ratione cognitōis. Solet.n.cognosci hō qua patria sit oriundus ex loquela. Tres autem regiones possidet deus.s.celestez: mūdalez:t infernalē:t vnaquegz caꝝ ꝓpriuz hz ydioma. Celestis regio ꝓ suo linguagio hz semp laudare deum. Psal.83. Beati q habitāt in do.t.i s.s.lau.te. Quis igit in terra ciuis celestis possit appellari:nisi q in pauptate t angustijs nō cessat deuz laudare t benedicere? Dō hic ciuis sit celestis.fmo indicat: vt Mat.12.scribit. Bonus hō de bo.the.cor. ui ꝓ.bo.s.dñi gl̄iam t honorē. Mundialis aūt regio hz ꝓ suo linguagio loqui de mundi rebus. Omne vero quod in mundo h̄ est vt ꝑme Jo.2.c.dicit. Concupiscentia car.con cu.ocu.t supbia vite. Supbi qui loquunt de mundi honorib⁹: luxuriosi de lasciuijs t carnalibus:auari de congregādis diuitijs:q; q de mundo sunt:loquunt de mundo.vñ Jo.3.dr Qui de terra est:de terra loquit. Infernal etiaz pria nunc in mundo cōciues mīros hz. Nam eius linguagiuz sunt maledictiones t blassemie.vñ apoca.16.Blassemauerunt deū celi pre doloribus suis.t Ysa.8. Cum esurierit irascetur t maledicet regi suo:t deo suo. Blassemi igit quia scripti sunt in libro eterne damnationis iam in presenti assuescūt officio suo. Haz sicut facile italici t alemani ex loquela cognoscuntur:sic'etiaz reprobi hoies ex sermonibus dei maledictione plenis. O igit homines infernales:o demoniorum complices:o incarnati diaboli. Nam cuilibz vestrum digne dici potest. Tu es damnatus iuxta illud Mat.26. Vere tu ex illis es. Nā t loquela tua manifestū te facit:q;s.es de numero dānatoꝝ. Tertio idez probat ratione pticipationis. Nam q; in.c.sicut dignum de homicidio.t.86.di.culpā scribit. Non caret scrupulo societatis occulte q manifesto facinori nō desiunt obuiare. Jsteo nō solum blassemi: sed ipsoruz diuersi fautores diuersimode ad eandez culpaz obligant. Primo in h̄ scelere pticipes sunt blassemantiū genitores qui nō corrigunt filios suos. Hoc vitio delinquentes: quos sepe iusto dei iudicio perdunt:t tandē etiaz ipsi i baratꝝ eterne pditionis dilabunt:ita vt de eis verificet illd eccl̄i. 41. De patre impio ꝓquerunt filij: q̄m ꝓpi illum sunt in opprobriuz: q; in inferno blassemant parentes:q nō coercuerunt eos. Secundo sunt pticipes i domo ꝓpria blassemare pmittentes. O nefanda crudelitas:creatorem nostꝝ t dei matrem in ꝓpriis laribus sinere illis maledictis linguis sic crudeli laniari. Quis sapiens t timens deum pmitteret si posset obuiare alicui sancto viro in domo ꝓpria inferri ꝓtumeliā.hz q̄to minꝰ deo t saluatori: t sanctis iam cum xp̄o beatis? Quis tolerare posset ante se patri suo iniuriam fieri: q̄to minus illi cui quottidie dicimus. Pater noster q es in celis:sanctificet nomen tuuz. Tertio sunt in h̄ scelere pticipes plati t aiaꝝ rectores in correctione negligentes: q circa hoc iudeis peiores appellari possunt: q; illi audita dei blassemia blassemantes fm legem lapidare iudicabant:t in signum cordialis doloris aures obturabant t vestimenta scindebant. Quarto sunt pticipes dñi ciuitatū t rectores de talib⁹ non curātes. Nam si in eorum ditione ydolatriam sustinerent nōne horrenduz scelus censeret? t tñ blassemia maior est idolatria:q; h̄ aufert honorem:illa infert contumeliā: nam in hoc scelere tanto est vtilis iustitia quāto dānabil pmissio:ideo tñ lucrari pñt puniendo:quātū amittunt nō corrigēdo. O quot denarij possent bñ t iuste acquiri puniendo blassemos. Quinto sunt participes cōitatum rectores t ptātes qui statuta obseruari facere negligūt:

UVA. BHSC. IyR_229

in quibus cōiter pena cōtra blasfemos poni tur:⁊ iurant ꝙ facient obseruari:ideo sunt ꝑiuri quotiens hoc negligunt ꝙ si fecerint honorabiliores ⁊ famosiores ⁊ maioris meriti ⁊ lucri erunt.⁊ tale lucrum est benedictuꝫ in secula: per qđ tanta impietas coerceť. Pensandum quippe est ꝙ virgo gloriosa sanctiqꝫ omnes per hmōi punitiōibus apud deū fundant preces. Ideo denarij ex tali iusto lucro prouenientis illud mamone iniquitatis vocabulū retinent.de quo Luc.16.diciť. Facite vo.amicos de mamo.iniquitatis.i.cōdēnate blasfemos:⁊ tantā iniqtatem saltē pecunijs vindicate:vt ex hoc sancti oēs facti amici vr̄i pro vobis intercedere dignenť:⁊ cū defeceritis recipi.vos ī eterna tabernacula. Vltimo sunt participes assistentes:si quātum possunt licite non ꝯtradicūt:qñqꝫ dulciter admonendo: iuxta illud Gal.6. Huiusmodi instruite in spū leuitatis:qñqꝫ mansuete reprehendēdo:qꝛ dicit ꝓpha.ps.89. Qm̄ supuenit mansuetudo ⁊ corripiemur:qñqꝫ mansuete arguendo. Prouerb.27. Melior ē manifesta correctio:q̄ꝫ amor absconditus:qñqꝫ dure increpatio.2.Thi.4. Iusta oppor.ipor.argue.ob.increpa.qñqꝫ officialibus accusando:⁊ h̄ oīa cū grandi discretiōe ex zelo dei tm̄ ⁊ amore ꝓximi:qm̄ que tali zelo mouet regitur ⁊ gubernatur:neqꝫ in his offendat: neqꝫ blasfemat. Adiuuet nos deus benedictus. Amen.

¶ Feria qnta post scđam dñicam in quadragesima in qua tractať de sanctificatione sabbati in generali. Sermo 35.

O vnicuiqꝫ

iuxta viam suā. Hiere.17 Dicto carissimi de duob⁹ preceptis p̄me tabule:nūc est dicendū de tertio.s.memento vt diem sabbati sanctifices. Ad cui⁹ expositionem tria principaliter annotabim⁹. Primum dicitur cōuenientia ⁊ obligatio. Scđm memoria ⁊ declaratio. Tertiū abstinētia ⁊ sanctificatio. ¶ Quātum ad p̄mū cum sit deus auctor maximus: vt ait Plato in timeo cōuenienter hoc tertiū preceptū instituit:⁊ istud fideliter obseruantibus remunerationē preparauit in superioribus ꝟꝫ illđ do vnicuiqꝫ ⁊c. Nam cum hoc preceptū ꝟm oīuꝫ theologoꝝ sniam nō solū sit cerimoniale siue figuratuꝝ:verū etiam morale: ideo qa morale remanet q̄ꝫuis nō teneamur ad illud inquātuꝫ cerimoniale:obligamur tm̄ īquātū morale qđ est.s.deo vacare:iuxta illđ.ps.45 Vaca.⁊ vi.q.e.s.deus. In pñti ergo qualiter hoc preceptū cōuenienter sit datum: ⁊ ꝯñter obligatorium mō quo dcm̄ est tripl'r oñdiť. Primo via rationis. Scđo via auctis. Tertio via exemplificationis.

¶ Pars p̄ma huius sermonis in qua declaratur qūo tertio preceptum sit conuenienter datum:⁊ tertio septuplici via.

Primo in h̄ sermone qūo h̄ p̄ceptuꝫ cōuenienter sit datum ꝓbať via rōis septuplicis.s. Rōne appropriationis cessatōis:destructōis:instructōis:roboratōis inflāmatiōis:⁊ opationis. Primo ratione appropriationis sic tria sunt precepta prime tabule:quoꝝ. Primū appropriatur patri: qđ cōsistit in obsequio operis.s.colere deum ⁊ honorare qđ debetur diuine potestati q̄ꝫtū ad patrem.ideo dicitur dñm deū tuū ado. et illi seruies Deuť.6. Scđm appropriať filio: qđ cōsistit in reuerentia oris ⁊ diuine veritati:que attribuiť filio.ideo dicitur. Non assumes nomē.d.t.in vanū. Exođ.20. Tertium scꝫ Sabbata sanctifices ꝯsistit in deuotione cordis que debeť diuine bonitati:ideo appropriatur spūisancto:ideo Deuť.5.dicit glo.sup illđ obserua vt diē sabbati sanctifices. Recte hoc mandatuꝫ ꝑtinet ad spm̄sanctū: tum ꝑꝑ sanctificatiōis nomē:tū ꝓpter eternā regem ad donū spūisancti ꝑtinentē. ꝙ si ꝯ dicitur sic.videť appropriari filio rōne sapientie: qꝛ ī sapientia est quies. Ecclesia.xj. Inueni mihi multam regem in ea.s.sapientia:ergo cū hoc mandatū sit de quiete seruili:debet appropari filio qui est sapientia. Item in amore non est quies:quia amor currit per desideriū. vñ Greg. Amor dei nō pōt esse ꝯciosus:ḡ mādatum de quiete nō est appropriandu ꝫ spūisancto qui amor est ⁊c. ¶ Rñdeť ꝟm Alexā. de ales in.3.ꝑte in tractatu de p̄ceptis.p̄cep. 3.q.vltima.ꝙ nec ꝑ amorē: nec ꝑ cognitionē est ī pñti quies perfecta:quia ex ꝑte cognoscimus:⁊ ex ꝑte ꝓphamus.p̄me cor.13. Quia ēt imꝑfecte diligimus:ideo nō est qes nisi imꝑfecte.s.in ꝑte per sciam vel amorē. Sed quia aīa per charitatē tendit merendo in plenam requiem quē habet h̄ in parte: sed nō anima

UVA. BHSC. IyR_229

sciens per suam sciam merek vt plene quie-
scat sicut per suam charitatē. Cum igitur in
festo debeamus vacare deo per amorem et
deuotionē: ideo spūisancto appropriatur hoc
mandatū nō filio. ¶Preterea cognitio i verū
est.amor aūt in bonū. Cum igit bonū dicat
rōnez cause finalis in qua est ges per se. vez
aūt rōnem cause exemplaris fm quā ē mo-
dus t ordo t motus relatis in finē.i.bonum
inde erit q i cognitiōe nō ponit quies plena
sed in amore. Dicas ad pmū q sapia nō dic
puram cognitionē: que est respectu veri: imo
saporem qui est ex dilectione. Ad scōm di-
cas q amor anteq̄z obtineat amatū currit p
desiderium: sed cum obtinet qō amat i ipso
per delectationē quiescit: vñ aia que p chari
tatem in pñti deum in pte.i.imperfecte habet i
futuro vero habebit pfecte inquātum habet
quiescit in bono summo: inquātum nō habz
currit per desiderium. ¶Scōo, pbatur rōne
cessationis sic. deus.6.diebus fecit celum et
terrā: t die septimo requit: vt habet Gen.j.
ideo cōueniens fuit vt nobis quiescere preci-
peret aliquo die. q si dicit oppositā nata sūt
fieri circa idem: sed moueri t quiescere sunt
oppositā: igitur si in deo non est accipere mo
ueri aliquo modo: ergo nec quiescere. ¶Pre-
terea Jo..5.dicitur. ¶Pater meus vsq̄z mō
operatur t ego operor: ergo septimo die ab
opere non cessauit. Ad hoc rñdet fz Alerā.
vbi supra.q.5.q illud fm Be.t Aug.sic intel
ligitur.i.opera: t nouā creaturā facere cessa-
uit. Nam etiam cū creatur aia creatura no
ua creatur in numero: non in genere vel in
specie. Cum enim aia Ade crearet genus et
species creabat.t ideo cuius nunc deus opet
in creatione aiaꝝ t aliaꝝ rez: non repugnat
ci qō dicitur requieuit. Quo aūt intelligitur
requiescere notat multipliciter fm sententiā
Be.t Aug.in glo.super Gen. que colligitur
hac dictione. Cum enim dicit regeuit pōt in
telligi per negationē: vel per positionē. Si p
negationem duobus modis. Uno modo vt
sit abnegatio ex parte creature: vt sit sensus
requieuit.quia postea nil nouū fecit in specie
fz Aug. Alio modo abnegatio ex parte crea
toris: t tūc sic exponit fm Be. Requieuit.i.
operibus non indiguit vt in eis requiesceret
sed in seipso quietus fuit. Item per positio-
nem duobus modis. Uno modo vt per hoc
qō dicitur regescere ponat actio. Alio modo
vt ponat significatio. Si ponat actio intelli-
gitur per cām. Unde fm Augu. requiescere
dei est rōnali creature in se requiem pstare:
vt illyc desiderio feramur quo requiescam⁹.
Sicut enim dicitur facere: cuz ipso in nobis
operante facimus: t cognoscere cū cognosci-
mus: sic requiescere cuz eius munere quiesci
mus. Si vero ponit significatio: intelligitur
duobus modis. Uno modo anagozice rege
uit die septio.i.significabat q post bona opa
in pñti: dabit requiem in futuro. Alio modo
allegozice: quia diem quo xps post mortem
quicturus erat in sepulchro prefigurare vo-
luit. ¶Tertio idem ,pbat rōne destructionis
sic. Deus t natura nihil agunt frustra fm
phm.j.de ce.t mun. Quia igit futuri erant q
dicturi erāt mundū semp fuisse: quoz singlr
Aristoteles vir tante auctis in nalibus. qui
dicit in lib.de vegetatibus t plan. Mūdum
semp fuisse plenuz hoibus t plantis. Voluit
igitur deus qui nihil facit in vanum vt custo
diretur vnus dies in memoriam q de⁹ oia
creauit in.6.dieb⁹ t in septima quieuit vt
dictum est in rōne precedenti. ¶Quarto idē
probat rōne instructionis sic. preceptum hoc
vt dem̄ est in exordio est cerimoniale simul t
morale: t inquātum cerimoniale qō idem q
figurale significabat carnez xpi sabbato in se
pulchro quiescere ōbere: nec tū corrūpi: iurta
illud ps. Caro.m.rege. in spe. Tunc enim.s.
septima die ab omni opere qō patrarat re-
quieuit: qō salus nostra requirebat. Nā die
dominico fuit honorifice recept⁹. Scōo die
consiliū fem q caperetur. Tertio fuit ordina
tum q occideret. Quarto die fuit venditus.
Quinto fuit captus. Sexto crucifixus t mor
tuus. Septimo requieuit in sepulchro. vnde
Augu.lib.4.super Gen.ad lram dicit. vbi
probatur post obseruandū sabbatū iudeis fu
isse preceptū in vmbra futuri q spūalem re-
quiē prefigurabat: cuis quietis ipse domin⁹
Jesus Christus: qui nō nisi qñ voluit passus
est in sepultura sua mysteriū cōsumauit. Ipe
die sabbati regeuit in sepulchro: t eam totaz
diem habuit sancte cuiusdam vacationis.
¶Quinto idem ,pbatur rōne roborationis
sic: ,pmittit vobis reges. vnde Isa.14. dicit.
In die illa cū requiem tibi dederit dñs de⁹
tuus a labore tuo. Et ideo ad roborandum
hanc ,pmissionē datū est nobis hoc preceptū
de quiete, huj⁹ eni quies erit. A labore. A tē

UVA. BHSC. IyR_229

ratione: ⁊ a peccatis seruitute. ¶ Primo a labore quia homo nascit̃ ad laborẽ: vñ nihil p̃t homo opari sine labore: etiam ipsum intelligere. Et ideo natura diuina tempus diuisit: ⁊ dimidiũ tempus dedit quieti. s. noctem in qua requiescũt. s. virtutes aiales: ⁊ dimidiuꝫ tempus. s. diem in qua requiescunt virtutes naturales: sed ab oib⁹ his laboribus reqescemus in deo. iuxta illud. p̃s. 4. In pace in id ipsum dor. ⁊ requiescam. ¶ Scd̃o a tentatõe tentamur enim a diabolo a mũdo ⁊ a carne ⁊ tunc he tentatões nõ erũt: quia nec diabolus nec mũdus nec caro p̃ualebũt. ¶ Tertio erit requies a seruitute peccati eo ꝙ oẽs erũt filij dei ⁊ adepti eternã hereditatem quã eis deus repromisit: vt possit vnusquisqꝫ dicere illud Ecclesi. 51. Modicũ laboraui: ⁊ inueni multam requiem. plus enim excedit incomparabiliter tp̃s eternitatis totum pñs tẽpus q̃ꝫ mille ãni vnũ diem: ergo patet propositũ. ¶ Sexto idem ꝓbat̃ rõne inflãmatiõis sic. Sap̃. 9. scribit̃. Corp⁹ qd̃ corrũpit̃ aggrauat aiam. Et ideo aia icuruat̃ ad terrena: nisi studeat ab eis se erigere. Et ideo ne mens nr̃a nimis tepescat debet eleuari per contemplationem in deum. Nam quidam hoc faciunt toto tempore. iuxta illud p̃s. 33. Benedicam dñm in omni tẽpore. ⁊ hi quottidie subbatuꝫ faciunt. Nõnulli faciunt quibusdam horis. iuxta illud p̃s. 131 Septies in die laudeꝫ dixi tibi. Ceteri igitur ne prorsus a deo alienẽtur oportuit eis dari aliquã diem determinataꝫ ⁊ h̃ est dies sabbati. iuxta illud Isa. 58. Erit sabbatũ delicatũ. Ad hoc etiã inducit: nã que est p̃ncipium motus ⁊ quietis. 2. physi. quelꝫ enim res nãliter ad eum locũ mouet̃ in quo requiescit: sicut lapis mouet̃ nãliter deorsum qꝛ est nãlis locus quietis ipsius. Cũ ergo hõ nõ possit quietari nisi in deo. iuxta illd̃ Aug. p̃ ꝯfessionũ. Fecisti nos dñe ad te: ⁊ inqetum est cor nostrũ donec cõquiescat in te. nãl̃r dꝫ tendere in deum. rõ nãl̃r dꝫ habere certum tp̃s i quo possit deo per ꝯtẽplationẽ vacare. Dictat igit̃ rõ vt aliquis dies ebdomade deputet̃ ad diuinũ cultũ s̃m Tho. 2. 2. q. 122. arti. 4. i rñsione. j. arg. ⁊ Nico. de lira sup̃ Exod̃. c. 20. Inest eni homini naturalis inclinatio ad hoc vt cuilibet rei necessarie deputet̃ aliqd̃ tẽpus: sicut corporali refectioni somno: ⁊ hmõi. Vnde ⁊ spũali refectioni q̃ mẽs hois in deo reficit̃ s̃ꝫ dictamẽ rõnis nãlis: aliqd̃ tp̃s homo deputare debet: cum talis refectio quod sit non minus necessaria q̃ꝫ corporalis ¶ Septimo ꝓbat̃ rõne opationis sic. sunt q dam adeo auari vt quot dieb⁹ vellẽt opari. ideo dñs ꝯtra tales Exo. 20. precipit di. Sex diebus opaberis. Vnus vero dies dñi dei tui est omne opus seruile non facies in eo. p̃ sex dies in quibus opari lꝫ datur intelligi ꝙ debet esse opa hois p̃fecta: eo ꝙ senarius est p̃fectus numerus. ꝯstat enim ex p̃tibus suis simul sumptis: tribus: duobus: ⁊ vno: p̃ que opera facta p̃ueniatur ad qetem diuinam: ⁊ ideo debet septimo die ab om̃i opere seruili quiescere: ⁊ ipsum venerari: ⁊ sanctũ habere. iuxta hoc mandatũ. s. memento vt di. sab. sanctifices. ⁊ sic patet p̃ma pars hui⁹ sermonis. ¶ Pars scd̃a huius sermonis in qua ꝓbat̃ tertio mandatũ ꝯuenienter datum esse ⁊ obligatorium: ⁊ tertio multiplici auctoritate.

Secundo ꝓbat̃ hoc mandatũ ꝯuenienter fuisse datum: ⁊ per ꝯñs obligatorium via auc̃tis multiplicis. s. Mosaice: Prophice: Euãgelice: Apl̃ice. Autẽtice Ethice: Et poetice. ¶ Prio auc̃te mosayca sic discurrendo. Sex diebus colligite mãna: die aũt septimo sabbatum est dñi. Exod̃. 16. Memento vt di. sab. sanctifices. 6. dieb⁹ opaberis ⁊ facies oia opa tua. septimo autẽ die sabbati dñi dei tui. nõ facies omne opus: tu ⁊ filius tuus: ⁊ filia tua: seruus tuus ⁊ ancilla tua: iumentũ tuũ ⁊ aduena qui est intra portas tuas. Exod̃. 20. Videte vt sabbatum. m. custodiatis: qꝛ signũ est inter me ⁊ vos i generationibus vestris: vt sciatis qꝛ ego dñs q sanctifico vos. Custodite sabbatũ. m. sanctuꝫ est eni vobis q polluerit illud morte morict̃. Exo. 31. Custodite sabbatũ. m. ⁊ pactũ meum Leuit̃. 19. Obserua vt diem sabbati sanctifices. Nume. 28. Sanctificate ergo sabbata: ⁊ custo. dei precep. vt bene sit vobis. vñ Exod̃. 15. Si audieris vocez dñi dei tui. ⁊ qd̃ rectũ est coram eo feceris ⁊ obedieris mandat̃ ei⁹ custodierisqꝫ p̃cepta oia illius: cũctũ langorẽ quẽ posui in egypto non inducam super te. ¶ Scd̃o auc̃te ꝓphica ⁊ maxime quattuor prophaꝝ. p̃ Isa. qui in p̃sona dei polluentes sabbatũ arguit. j. c. di. Ne offeratis vltra sacrificium frustra incensum abhominatio est mihi neomeniã ⁊ sabbatũ ⁊ festiuitates alias nõ feram: iniqui sunt cetus nostri. kl̃as vr̃as ⁊ festiuitates vestras odiuit aia. m. facta sunt

UVA. BHSC. IyR_229

mihi moleſta:laborauí ſuſtines.ℏ ibi.2. Die. 12.c.ℏ dicit dñs. Cuſtodite aias veſtras:z no lite portare pondera in diebus ſabbati: nec i feratis p portas hierlm:z nolite ejicere onera de domibus veſtris z infra. Si ſanctifica ueritis diem ſabbati:z omne opus non facie tis:ſicut precepi patrib⁹ veſtris habitabitur ciuitas in ſempiternū.3.Ezc.20. In ꝓceptis meis ambulate:z iudicia mea cuſtodite:z fa cite ea:z ſabbata mea ſanctificate vt ſit ſignū inter me z vos:z ſciatur: quia ego dñs deus veſter.4.Amos.c.5.Odi z ꝓiecí feſtiuitates veſtras:z nō capiam odorem cetuū veſtrorū q ſi obtulerit mihi holocauſta z munera ve ſtra:non ſuſcipiam:z vota pinguiū veſtrorum non reſpiciam.hec ille.¶ Tertio aucte euāge lica:vbi ſciendum q Chriſtus ꝓbauit diem ſabbati non eſſe tam diſtricte ſeruandum:vt phei interpretent:ſed ab opibus ſeruitutibus erat abſtinendū:z non a ſalute aiaꝝ z corpo ris:vt p3 per quattuor euangeliſtas.ꝑ.Mat. 12.dicit. Quis erit ex vobis homo q habeat ouem:z ſi ceciderit ſabbatis in foueā: nonne tenebit z leuabit eā:quāto magis eſt melior homo oue? Itaqꝫ licet ſabbatis bene facere. 2.Mar.3.dicitur. Intrauit itez in ſynago.z erat ibi homo manū bñs aridam: z obſerua bant eum ſi ſabbatis curaret:vt accuſarēt illū z ait homini manū aridam bñti.ſurge i me diū:z dicit eis:lz ſabbatis benefacere an ma le:aiam ſaluam facere an ꝑdere? at illi tace bant:z circūſpiciens eos cū ira contriſtatus ſuper cecitatem cordis eoꝝ dicit homini:erte de manum:z extendit:z reſtituta eſt man⁹ illi 3.Luc.13.dicitur. Hypocrite vnuſqſq veſtrū ſabbato nō ſoluit boucm ſuū aut aſinū a pre ſepio z ducit adaquare:hanc aūt filiā Abrae quā alligauit Sathanas ecce.18.ānis ñ opor tuit ſolui a vinculo in die ſabbati?q.d. ſic.4. Jo.7.c.d. Jn ſabbato circūciditis hominez. Si circūcīſionē accipit homo in ſabbato: vt non ſoluatur lex Moyſi:mihi indignamini qui totum hominem ſaluum feci in ſabbato. ¶ Quarto aucte aplica,pbaſ q̄drupliꝝ. Primo rōne ſignificationis:qz vt inf a dicet.obſer uatio ſabbati ſignificat quietem aiaꝝ: z getē Chriſti in ſepulchro. Poſt aūt aduentū eius cōuerſum in diem dñicam: ꝓpter eius reſur rectionē. Propterea ꝑme Thi.6.dicit aplus Precipio tibi coram deo qui viuificat omnia: z i Chriſto:qui teſtimoniū reddit ſub pontio Pilato bonam ꝓfeſſionē:vt ſerues man datum ſine macula irreprehenſibile in aduē tu dñi noſtri Jeſu Chriſti:quē ſuis tēporib⁹ oſtdet beatus z ſolus potens rex regū z dñs do. Scōo rōne ſanctificatiōis. ceſſare enim ab operibus ſeruilibus diebus feſtis: ideo ꝓ cipitur: vt ſpiritus liberius poſſit intendere ſpualibus:per que ſanctificat aia. Jdeo dicit apoſtolus Jaco.1.c.ſue canonice.q aūt ꝑſpe rerit in lege libertatis.ſ.legis gr̄e: z p manſerit in ea:non auditor obliuioſus fact⁹: ſed factor operis diuini.ſ.maxime die dñica ℏ beatus in facto ſuo erit. ¶ Tertio rōne per fectionis. Nam ſimplr ꝑfectius vacat deo i noua lege.q̄ꝫ in ve.ſicut in officijs canonicis: z eccleſie predicationis z hmōi. z in hoc abū dat plus iuſtitia veſtra: q̄ꝫ ſcribaꝝ z phiſeoꝝ ſcz quo ad ꝑfectionē opeꝝ interioꝝ:z nō quo ad rigoreꝫ exteriorē. Jdeo dicit ꝑme Petri 4.c.Chriſtianus aūt non erubeſcat: ſed glo rificet dñm i illo noie.ſ.chriſtianitatis:q dieꝫ dñicum obſeruat. ¶ Quarto rōne reuellatio nis:qz die dñico fiunt reuellatiōes: vt p3 de Jo.apoc.1.vbi dicitur. Ego Jo.frater veſter z particeps in tribulatione z regno z patiā i Jeſu:fui in inſula que appellabaſ pathmos: ꝓpter vez dei z teſtimoniū Jeſu chriſti fui in ſpū in dñica die ꝛc̄. ¶ Quinto aucte autē tica ſanctoꝝ doctoꝝ. ꝑmo.b. Ambro.noſtri i lib.de ioſeph.di. Diſcamus ergo ſanctorum iniuriam z imitemur patientiā z cognoſca mus illos nō nature preſtantioris fuiſſe: ſed obſeruatōe maioris:nec vitia neſciſſe:ſz emē daſſe.hec ille.z hoc maxime in dieb⁹ memo rie eoꝝ. ¶ Scōo.b. Grego.in regiſtro.d.die dñico a labore terreno.ceſſandū eſt: atq; oi modo rōnibus inſiſtendū:vt ſi qd negligētie per dies.6. agitur: per diem reſurrectionis dñice precipim⁹ expiet. ¶ Tertio Hieronym. di.ad Euſto. Valde abſurdū eſt nimia ſan ctitate velle honorare matrē quē ſcim⁹ deo placuiſſe iciunijs ab oi nequitia mundū eſſe neceſſe eſt:z dolo qui cupit regnare cum xpo Si vis regnare cuꝫ xpo ipſius exemplo tibi viuendum eſt. Si ſanctoꝝ cupis habere con ſortiuꝫ:a malitie z nequitie cogitatu pectus emunda:quia non niſi ſanctos iuſtos ſimpli ces inocentes z puros cecitatis aula ſuſcipit. ¶ Quarto aug.i quodā ſermone di. Toties eni dies natalitios ſanctoꝝ celebrami⁹:q̄tes virtutes coꝝ recolimus quibus claruerunt

UVA. BHSC. IyR_229

in terris:vt ad gloriam a qua totum habuimus referamus. Sexto idem probaꝫ auctoritate ethica legum ciuilium. Nam.C.de feriis.l.omnes dies.§.sacros dicitur. Sacros quoqꝫ pasce dies: qui septeno vl ꝓcedent numero:vel sequuntur. Dies etiaꝫ natalis atqꝫ epiphaniaꝫ xpi: ⁊ quo tempore cōmemoratio aplice passionis toti⁹ xpianitatis magꝭ a cunctis iure celebraꝫ:in quibus etiam ꝑdictis scitissimis dieb⁹ neqꝫ spectaculoꝝ copiā reseramus. In eadem obseruatione numeramus ⁊ dies solis: quos dominicos rite dicē maiores. q repetito in se calculo reuoluūtur parꝫ necesse est haberi reuerentiā. Nec ibi. ⁊.l.dies dicitur. Dies festos:dies maiestati altissime dedicatos:nullis volumus voluptatibus occupari:nec vllis exactionum veratiōnibus ꝓphanari. Dominicum itaqꝫ diem semper honorabilez ita decreuimus venerādum:vt a cunctis executionibus cessetur:nl la quenqꝫ vrgeat admonitio:nulla fideiussionis flagitet exactio. Taceat aparitio: aduocatio delitescat. Sic item dies a cognitionibus alicuius preconis horrida vox filescat: respirent a controuersijs litigantes: ⁊ habeant federis interuallū. Simul aduersarij veniant ad se:sc nō timentes. ⁊ infra. Nec tamen hec religiose diei ocia relarātes obscenis quēqꝫ patimur voluptatibus detineri:nihil eodem die sibi venditet scena theatralis: vel circēse certamen: aut ferarū lachrymosa spectacula: etiam si in nostrum ortum aut natalem celebranda solennitas inciderit:deferaꝫ. Nec ibi Ecce quomodo festa sunt obseruanda. Septimo auctoritate poetica: ⁊ ꝑcipue quatuor.

Primo Ouidij libro de fastis sic dicentis

Prospera lux oritur:linguis aiscqꝫ fauete:
Nunc dicenda bono sunt bona verba die.
Lite vacent aures: insanaqꝫ ꝓtinus absint
Iurgia:defer opus liuida turba tuum.

Scdo Tiburtij alias Tibulli lib.2.sic di.

Luce sacra regescat humus regescat arator:
Et graue suspenso vomere cesset opus.
Soluite vincla iugis:nunc ad presepia debēt
Plena coronato vertice stare boues.
Omnia sunt aperta deo: non audeat vlla
Lanificam pensis imposuisse manum.
Vos qꝫ abesse ꝓcul iubeo:discedat ab aris
Cui tulit hesterna gaudia nocte venus.
Diua diez celebrēt:nec festa luce madere:
Est rubor errantis:⁊ male ferre pedes.

Hec ille. Tertia Catonis sic dicentis.

Si deus est animus nobis vt carmina dicunt:
Hic tibi precipue sit pura mente colendus.

Fuerunt enim quidam poete dicentes deuz esse animam mundi:quod falsum est. Sz verum est q deus est rector ⁊ gubernator mūdi: sicut anima regit ⁊ gubernat corpus.

Ergo colendus est deus pura mēte Quarto Prosper in libro epigrāmatum sic dicēs

Non recto seruat legalia sabbata cultu:
Qui pietatis opus credit in bijs vetitum.
Nulla dies actus hoium non dānat iniqs:
Omnia conueniunt tempora iustitie.
Nec corrumpunt virtutibus ocia sancta:
Tm a peccatis libera corda vacent.

Hec ille. ⁊ sic pz pars scda huius ꝑmonis.

¶ Pars tertia huius sermonis in qua ꝓbatur eius conuenientia via exemplaritatis multiplici.

Tertio in hoc sermone probatur eti
t am hoc preceptum fuisse conueniēter institutū via exemplaritatis multiplicis. Quarum pma est iudeoꝝ: q tanta diligentia obseruabant sabbatum:vt illa die nollent se defendere ab impugnantib⁹. Primi Macha.2. Et colligens ligna fuit lapidatus iussu dñi a populo: qui violauerat sabbatum. Numeri.15. Et arguit Neemias calcātes torcularia:⁊ portantes onera die sabbati Neemie.4.c. Ecce qꝫ preceptum est sanctificari festum:⁊ inter precepta numeraꝫ. Secunda est legum ciuilium: qꝫ sicut si amicus dedisset tibi ser denarios:⁊ retinuisset tibi septimum:quem ad nutum voluisset sibi reddi si non redderes sed ab eo auferres:esset turpe furtum ⁊ ingratitudo maxima:in quo casu dator posset donuz reuocare:qꝫ propter ingratitudinem donationis reuocantur. vnde C.de reuocandis donationibus.l.vlti. dicit.

Generaliter sancimus omnes donationes lege ꝯfectas firmas illibataſqꝫ manere:si nō donationis acceptor ingratus circa donantem inueniatur:⁊ paucis interpositis ⁊ infra vt vel quasdam conuentiones siue in scriptꝫ donationi impositas:siue sine scriptis habitas: quas donationes acceptor spopondit: minime implē voluerit. Nec ibi. Sic deus ser dies nobis concessit ad operandus ad vtilitatem nostram: ⁊ septimum sibi reseruauit ad hoc vt ei seruiatur. quem si ei auferamus vel corporaliter laborando: siue mortali pec

UVA. BHSC. IyR_229

cando: iuste reuocat dies nobis cōcessos ad laborandum pro nobis: mittendo talem indispositionem aeris: vt tunc laborare nō possimus: z sic centum pro vno pdimus. Tertia est etiam legum imperialium: quia sicut lex punit filium familie qui vult potius obedire patri q̄ magistro ciuitatis. ff. ad municipales. l. lucius titius. Sic deus punit illum: qui magis obedit alteri q̄ sibi: qui dicit deutero. 8. Omnes peribitis si non obedieritis.

Quarta est gentilium. Nam Valerius li. primo. c. de religione dicit. q maiores. i. anti qui Romani statuerunt celebrari statas. i. festiuitates que fiebant Ioui: solenneſq; cerimonias: maxime ad gratias agendum dijs de beneficijs sumptis: z aliquid ab eis impetrandum. Quinta est etiam gentiliuz: quia in festiuitatibus deorum abstinendum erat a foro iudiciali. vnde Valerius libro eodem ca. de somnijs dicit. q in quadam festiuitate Jouis in qua fiebant ludi circenses exercente ibi multitudine magna: quidaz paterfamilias habens fuuz: verberauit eum: z p hunc locum durit eum ad suspendiuz. propter qō Jupiter apparuit cuidaz viro Romano in somnis: precipiens ei vt diceret consulib⁹ ludos ea festiuitate aptos sibi non placuisse: z q alia die restaurarent: aliter magnum periculum immineret vrbi. Sexta est etiaz gentilium: qz precipuo honore venerabant apud eos dij: quemadmodū Valerius libro scō de institutis antiqs dicit. q Remus z Romulus audientes q a pastore Faustulo educati essent: lz essent de stirpe regia: Numitor rex albanorum eorum erat auus: qui promiserat dicto Faustulo se conditurum vrbez in eodē loco vbi educati fuerant sub mōte Palatino in honorez dei Pannis constituerūt fieri sacrificia: celebrari omni anno eius festa z vocauerunt ea lupercalia. Septima z vltima est etiam paganorum: apud quos prohibitum erat nihil dissolutum fieri in die festo. vnde Titus Liuius libro de vrbis origine. 48. z Valerius libro scō aiunt. q ad videndus ludos scenicos in diebus festis Rome fuerāt inchoata theatra lapidea: Aemilia z Lassio censoribus. Scipio autem nasica videns q multe dissolutiones fiebant auctor fuit: vt omnis apparatus venderetur: z scena tuscon sulto sancitum ē: ne quis intra vrbem vel prope ad mille passus subsellia ponerent ad hui⁹ ludos spectandos. Ecce quanta diligentia ceci pagani deos demones colebant. Conuenientissimuz igitur fratres est: vt deū nostrum viuum z verum colamus: qui est benedictus in secula. Amen.

¶ Feria sexta post secundam dominicam in quadragesima: i qua declaratur quare huic mandato additur memento quare fuit mutatum: z quare superaddite sunt alie festiuitates. Sermo. 36.

Ho z mater

e tua: z fratres tui adorabim⁹ te super terram. genc. 37. ca. Cum in sermone supioi dilectissimi fratres in deo tractandum fuit q̄ optime h̄ sabbati mandatum fuerit institutum: posset non imerito oriri questio quare vz non sabbatuz sed dies dominica a nobis sanctificet. Dicēdum est q lex quelibet z statutum debet populo: cui datur conuenire. Nam in pplo illo antiquo erat inflictus nature cōis. s. rationalis: erat etiam cursus praue consuetudinis: z carnalis insuper: z status temporis nonduz implete veritat⁹. Hinc est q tria gnā statuto rum p̄cipue sunt data eis. s. mozalia: iudicialia: z cerimonialia. Mozalia ad aduaanduz instinctuz legis nē. Et ideo oia illa manēt. s. Non adorabis deos alios. non assumes nomen dei tui in vanum: z similia. Judicialia ꝓpter cursuz praue ꝯsuetudinis: q̄ ideo in pte manserunt: z in parte nō: qz minus carnalis est nunc populus xp̄ianus z magis spūalis: q̄ tunc iudaicus. Manſit. n. qō erat rōalis egtatis: vt illis. Non furaberis. nō occides. z similia. Sublatuz est aūt qō erat rigidum z seueritatis: vt q furatus fuerat vnā ouem reddat quatuor: z oculum p oculo: z dentē p dente: z silia. Cerimonialia vero data sunt in figura implēde veritat⁹. s. circūcisio: imolatio agni paschalis: z hmōi. Que oia p̄sus sunt sublata: qz euacuat⁹ est status nonduz implete veritatis. In statuto igit sabbati aliqd erat mozale. s. sanctificatio: z hoc manet. Aliqd iudiciale. s. modus sanctificationis tam districtus: puta cessatio ab oi ope seruili. z hoc in pte manet: z in pte non. Aliud vero cerimoniale. s. tp̄s determinatuz z illud nō manet. Postq̄ ergo visa est hui⁹

UVA. BHSC. IyR_229

precepti conuenientia ꝛ obligatio quod erat principale ꝯsiderandum dignum est scōm agredi.quod dicit declaratio.s.aliquox in hoc mandato incidentiū: vt talibus diebus xpo dicere valeamus. ¶Per Joseph in presenti.p phetia figuratum. Ego ꝛ mater ꝛc. Tria igit in pñti declaranda occurrūt. ¶Primū dr̄e cordatio. Scōz imutatio. Tertiū supadditio. ¶Pars prima huius sermonis in qua declaratur quare huic mandato additur recordatio.s.memento.

¶Primo ergo in hoc sermone consi-
p derare opz quare in hoc mandato simpliciter ponit recordatio:ꝛ in nl lo alio preceptox decalogi posuit deus ꝥ verbū memento.ꝛ lz de hoc dari possint plurime rationes: attamen breuitatis gratia vna tm̄ sufficit. ¶Preuiderat.n.deus humane fragilitatis ꝯditionē:ꝛ ꝙ in alijs diebus totius ebdomade mundanox solicitudines memoriam hoium occuparent:intelligētias exceca rent:ꝛ volūtates atq3 affectiōes delectabilr inuiscarēt. ¶Propterea vt aiax ꝓuidēt ruine ne ꝓsus ab eo alienēt cautasq3 redderet añ casū:memēto aitvt diē sabbati sctifices. Dic ḡ i frōte hui⁹ ꝑcepti memēto:qz ꝟz Bona.in 3.di.37.q.circa lram. Hoc tpe dns ab homine reqsiuit: vt sibi cordis hitaculum ꝓpararet:ꝛ ei aliqñ vacaret:vt ꝙ dilectionez ei inhe reret:iuxta illō Ysa.58. Erit sabbatū delicatum ꝛc. Et quantum ad hoc ſm magistrū in 3.di.37. Hoc ꝑceptum non tm̄ erat morale: sed etiam quodāmodo faciebat ad aliox mandatox integram impletionē:qz duz homo vacat sibi ꝛ deo:meli⁹ cognoscit qd agēdum fit. ¶Propterea.n.ꝑmittitur huic mandato specialr memēto: qz in eius recordatōe cetera ad memoriā reuocant. Hec ille. Ex q bus ꝑz ꝙ transgressio huius ꝑcepti est causa oium transgressionū dum in eius obseruatione oia alia obseruant. Ad quox clariorē notitiam est aduertendū ſm Ale.in.2.pte trac. de ꝑcep.de sacra.q.j.ꝙ hoc ꝑceptum vltra litteralem sensum q est de cessatione ab omni ope seruili: bz vlterius triplicem intellectū.s. tropozicum:allegozicum:ꝛ anagozicum. Ideo hec admonitio triplicē regrit sensum.s.vt memoriam bēamus trium dinox beneficiox.s. creationis:redemptōis:ꝛ glificationis: quasi nostri ꝓncipij medij:ꝛ finis. ¶Primo igitur ſm sensum tropozicum vel moralem recolē debemus beneficiū creatiōis. Nam tropozice seu moralr ꝙ sabbatuz significat cessatio a pctis. ¶Proinde circa creationē tria ꝯsideranda sunt. ¶Primo ꝙ deus vniuersa creauit:iuxta illō Jo.ꝑ.Omnia ꝙ ipm facta sunt ꝛ sine ipso factū est nihil: ⁊tra errorem manicheox q dicunt mundi duplicez cām:deuz .s.ꝛ diabolum. Deuz substantiax spiritualiū Diabolum ſbax corporaliū:⁊tra quos psal. 166. Qui fecit celum ꝛ terraz: mare ꝛ omnia que in eis sunt. ⁊tra quos Aug.li.de fide ad ¶Pe.par.j.c.4.ait. ¶Principalr tene oēm ñaz q̄ non est trinitas deus ab ipsa sctā trinitate q solus verus ꝛ eternus est deus: creataz ex nullo:ac sic vniuersa in celo: ꝛ inter visibilia ꝛ inuisibilia siue thronos:siue dñationes:siue ꝓncipatus:siue ptātes:opus atq3 creaturā esse sancte trinitatis:que est vnus deus:oiuz rerum creator ꝛ dns:eternus oipotens ꝛ bonus:bñs naturalr vt semper sit:ꝛ vt mutari aliqñ non possit.ꝛ li.iz.de ciui.dei.25.idē dic. Cōditorez nāx nō dicimus nisi deuz: q neq3 ex mā fecit aliqd:quā ipse nō fecerit: nec opatio bz ipse:nisi quos creauit. Et si potentiam suaz vt ita dicā:fabricatoriā rebus subtrahat ita nō erunt sicut anteq̄z fierent: nō fuerunt. Sz ante dico eternitate:nō tpe. Quis.n.ali⁹ creator est tpx:nisi q fecit ea? Quox motib⁹ currunt tpa. Hec ille. Me igit obligationem huius incurrēmus:dicit memento.s.laudare creatorē in tali die ꝓp creaturā ab ipso factā De hoc idem in ꝓncipio.2.cok. Unde ait Augustin⁹ lib.de innocē.c.378. Quantacūq3 bona:q̄uis magna:q̄uis minima:nisi ex dō esse non pñt. Quid.n.maius est in creaturis: q̄z vita intelligens:aut qd minus esse pōt: q̄z corpora que q̄zt̄ulibz deficient ꝛ in id tēdant vt nō sint:tñ aliqd forme eis remanet: vt q̄lz mō sint. Quicqd aūt forme cuiuspiā rei deficientis remanet ex illa forma etiam q̄ nescit definire:motusq3 ipsos rex deficientiū excrescere numerox suox:leges nō sinit. Quicqd laudabile.n.aduertit in rex nā:siue exigua:siue ampla laude digna iudicat:ad excellentissimam ꝛ ineffabilē laudez referēduz est ꝯditoris. Hec ille. Scōo ꝯsiderandū est ꝙ deus oia ꝓp hoiez ꝯdidit.vñ Aug⁹.ait. Omnia cō didit ꝓp hoiem ꝛ ꝓpter se.ꝛ Sapi.9. In sapientia ꝯstituisti hoiez:vt dñaret creature tue: ꝛ disponat orbem terraz in egrate. ꝛ psal.8. Omnia subiecisti sub pedib⁹ eius ꝛc. Hinc

UVA. BHSC. IyR_229

Lactantius libro de ira dei.c.13.ait. Omnia enim qbus ꝓstat quicquid generat ex se mūdus:ad vtilitatez hois accommodata sunt.ꝛ Aug.hec oia ꝓfirmat in omel.sup epla ꝑma Jo.di.Dedit dñs ptātem hoi pisciuz maris volatilium celi:ꝛ oiuz pecoꝝ que repunt sup terram.ꝛ infra in pſona dei ait hoi. Prepo sui te equo ꝛ mulo:qz ad imaginez meam te feci.Idco ptātem super illa dedi:que non habent rōnalem mentē. Hec ille.q.d.memēto .s.tantoꝝ bñficioꝝ:vt sic me deum tuum diligas. Tertio ꝓsiderare oꝫ q deus ipꝫ hoiez ad imaginē suaz formauit:sicut gene.i.ipe testatur di. Faciamus hoiez ad imagi.ꝛ si.no. ꝛ deinde subdit.Et creauit deus ho.ad ima. ꝛ quare factus sit hō ad imaginē dei: declarat Augu.li.13.ofes.di.Homo renouat⁹ ima gine dei ꝑm imaginez eius q creauit eum ꝛ spūalis iudicat oia queqz vtiqz iudicāda sunt Ipse aūt a nemine iudicat.Qui autē iudicat oia hoc est qō hz ptātem pisciū maris ꝛ volatilium celi:ꝛ oium pecoꝝ:ꝛ ferarꝫ: ꝛ omnis terre:ꝛ oium q repunt sup terram.Hec eim agit p mentis intellectuz: p quem pcipit que sunt spūs dei. Aliogn hō in honore ponitur nō intel.ꝓ.est iu.insi.ꝛ si.f.est illis.Hec ille. Me igit obliti tantoꝝ bñficioꝝ peccarem⁹ in eoꝝ largitatez ꝑm tropoicuz siue moralem intellectuz ait. Memento q cesses ꝛ gescas ab omni offensione tāti bñfactoris. Scōo ꝑm intellectū allegoricum vel figuratiū recolere debem⁹ in hoc die beneficij nostre redemptionis.vñ ait memēto.s.tanti beneficij Licet.n.tot ꝛ tanta beneficia nobis a deo collata sint: tñ hoc est singlarissimū ꝛ dine bonitatis demōstratiuuz. Nam cuz ꝓpter peccatum primoꝝ parentum genus humanum eterne damnationi esset obnoxiū:miserando homini mificoꝛs dñs carnē humanā assum pſit:laboresqz nostros atqz erumnas absqz petō ꝓ nra redemptione exptus. vñ Jhero. ad Dama.papam non longe a pncipio ait. Quc aūt maior pōt esse clementia:cū vl filiꝰ dei filius hois putaretur? decem mensiuz fastidia sustineret: partus expectaret aduentuz muoluceretur pannis: subijceretur parentibꝰ per singulas adolescereꝫ etates: ꝛ post cōtumelias vocum alapas:flagella:crucis quoqz ficret maledictum: vt nos a maledicto legis absolueret: patri factus obediens vsqz ad mortem:vt id opere cōpleret:quod ante ex p sona mediatoris fuerat deprecatus di. Pater volo vt qūo ego ꝛ tu vnum sumus: ꝛ hij in nobis vnum sint.Ergo qz ad hoc venerat vt quod erat impossibile legi:qz nemo ex ea iustificabat:ineffabili mīa vinceret: publicanos ꝛ pctōres ad mīaz ꝓuocabat:coniugiuz quoqz coꝝ expetens: vt in ꝓiugio docerent: sicut manifestū esse poterit ei q euangelia solicite mente plegerit:qūo ꝛ cibus eius: ꝛ potus:ꝛ deambulatio:ꝛ vniuersa q gessit in terris:salutem oium ꝓcurarent. Tertio autē iuxta intellectū anagoricum vel spiritualem in hac die recolere debem⁹ gfificationis beneficium.Nam ꝑm hunc intellectū sabbatū significat aiaz quietem in patria gloriosa:vt etiam dcm est in sermone ꝓcedenti.vñ Aug. lib.de lapsu mundi ait. Tertium ꝓceptuz de sabbato quod iudei carnaliꝛ celebrabāt:nos spiritualiꝛ obseruemus: in quo dñs requit. Nō sic dictū intelligas: vt post bona opa sci as te quietuz: qō clarius explicatur in ꝑmo. ig.super Jo.di. Sacramentum sabbati nos xp̄iam obseruemus:vt ab omni seruili opere .i.ab omni peccato abstineamus:ꝛ habeam⁹ quietem in coꝛde nostro.i.tranglitatem spiritualez. Et ideo dicit q quieuit dñs:vt nos admoneret post bona opa geturos. Et ideo dicitur q fecit deus oia bona valde:ꝛ requieuit die sabbato:vt nō.speres tibi requiē nisi bona fueris opatus. Et quēadmoduꝫ deus postq̄ fecit hoiem ad imaginē ꝛ similitudinem suam:requit die septimo: sic ꝛ tibi requiem nō speres: nisi cum redieris ad imaginē ꝛ similitudinem dei:in qua factus es:quam per pctm perdidisti. Hec ille,vñ ero.20. Sex diebus fecit deus celum ꝛ terrā:significans ꝑm glo.q in pfectione senarij sunt nobis opa facienda:vt rege fruamur eterna:q̄ ꝑm Bern. Rationi erit plenitudo lucis: voluntati plenitudo pacis:memorie ꝓtinuatio eternitatis Per hunc tertiū intellectū dñs memēto ait Quem sensum ꝓfirmat Augu.22.de ciui.dei ca.30.dicit.In vita eterna erit maximū sabbatuz nō habens vesperam:qz ꝓmendauit ds in ꝑmis opibus mūdi:vbi legit. Et requit deus die septima ab oibus opibꝰ suis q fec: ꝛ benedixit deus diez septimū:ꝛ sanctificauit euz:qz die septima requit ab opibus suis q inchoauit deus facere.Dies.n.septima etiaz ipsi nos crimus:qñ eius fuerimus benedictione ꝛ sanctificatōe pleni atqz pfecti: ibi vacā

UVA. BHSC. IyR_229

tes videbim⁹:q⁹ ipse est deus: qō nobis ipsi esse volumus: quando ab illo cedimus audi entes a seductore:eritis sicut dij ⁊ recedētes a vero deo quo faciente dij essemus ptcipa tione eius:nō desertione. Quid.n.sine illo se cimus:nisi q⁹ a vita eius defecimus:a quo re fecti ⁊ dono gratie:⁊ maiori gratia pfecti:va cabimus in eternū videntes q⁹ ipse est deus quo pleni crim⁹:qñ ipse erit omnia in omni bus Nam ⁊ ipsa bona opa nostra tunc nob ad hoc sabbatum adipiscendū imputāt:q⁹ ⁊ſi ea nobis tribuerimus seruilia erunt:cum de sabbato dicat. Omne opus seruile nō facie tis in eo.⁊ p Ezech.ppham dicit. Et sabba ta mea dedi eis in signū inter me ⁊ ini vos vt scirent q⁹ ego suꝫ qui sanctifico eos. Hoc tunc sciemus qñ pfecte vacabimus ⁊ videbi mus q⁹ ipe est deus.⁊ infra. Et tunc erit sab batum cuius finis nō erit vespa.sed domini cus dies velut octauus eternus infra. Vbi vacabimus ⁊ videbimus:videbimus ⁊ ama bimus:amabimus ⁊ laudabimus. Ecce qō erit in fine fine fine. Hec ibi.

¶Pars scōa huius ſmonis in qua declaratur quare sabbatum mutatum fuit in diez dominicam.

Secundo in hoc ſmone dico declaranduꝫ esse sabbati mutationē: q̄re vꝫ mutatuꝫ sit in diez dñicum. Iudei sentiunt pceptuꝫ sabbati simplr esse morale. Quoruꝫ ratio est:q⁹ de⁹ die illa cessauit ab ope creationis mundi:quare voluit iudeos die illa vacare ab opibus seruilibus. Ad cuius errozis extirpationē tria notāda sunt.

Primum ſm Bonauen.in.3.sen.di.37.in q.circa lrāz.⁊ Ale.vbi supra.⁊ Tho.2.2.q.122. ar.4.q⁹ de obseruatione sabbati dupl̄r loqui possumus:vel in sensu spūali:vel in sensu literali. In sensu spūali tria precipiunt. Primum ptinens ad fidem.s.credere regem x̄pi in sepulchro septimo die factā. Scōm ptinens ad spem.s.regem aiaꝝ in glia septima etate futuraꝫ. Tertiuꝫ ptinens ad caritatez .s.a peccatis q̄ sunt opera seruilia cessare. de qbus ait Dama. Sabbatū qppe septima di es vocat. Significat aūt regem. Huiusmōi numerus apud iudeos honorabilis est: deo iubente ipsum honorari. In sensu vero litterali tria ptinebantur. Primum quoddam simplr morale.s.vacare deo:orando:colendo meditando: iuxta illud psal.45. Vaca.⁊ vi. qm̄ sua.est domin⁹. Scōm quoddā simplr cerimoniale vel figurale.s.tpis assignatio septime diei:que fundabat sup rōnem figura lem solum. Nam in re nō plus valet deum colere septima die:q̄ sexta. Tertium est qō dam partim cerimoniale:ptim morale.s.ob seruatio sabbati admodū stricta: que funda batur super iudeoꝫ carnalem consuetudinez Quia.n.carnales erant: difficile poterāt con uerti ad spūalia. Ideo separationē ab omni bus impedimētis oportuit eis iuberi stricte. Si aūt quera⁹ quare in hoc pcepto hec tria miscuit. Respondet ſm Bonauen. q⁹ h agit vt aptius innuat q⁹ quicqd latet:⁊ quicqd pa tet:ad caritatem reduci dz. Propterea hec tria in hoc pcepto oīūrit:q⁹ omnia alia mā data ab illo dependent: cum sit pceptuꝫ appro priatum spīritui sctō:q.s.est amoꝫ in diuinis.

Scōo notandū est ſm pdictos doctores q⁹ sabbatū quenienter remotū est: vt non am plius sanctificet triplici rōne. Primo rōne cōpletionis. Nam aduenīente figurato ces sat figura:sicut vmbra cessat post aduentū lu cis. Sz vt sepe dcm est: sabbatū significabat regem x̄pi in sepulchro.qō iaz aduenisse cer tum est:ideo q⁹ hoc cerimoniale erat:⁊ figu rale cessat:⁊ amplius nō est obseruandū. Sz inq̄ꝫtuꝫ morale solū:vacādo deo.qō alia die ita fieri pōt:sicut in sabbato dz;ne videamur iudaicare. Qō si dicit sic.precepta que nō re cipiunt dispensationē a deo:nec ab hoie reci piunt mutationem. Sed pcepta ptme tabule nō recipiunt dispensationem:ſm Bona.lib. de pcep.⁊ dispē. Ergo cuꝫ pceptuꝫ de sabba to sit tertiuꝫ ptme tabule nō recipit mutatio nem:q̄ ad hoc est obseruanduꝫ. Respondet q⁹ ibi Bona. loquit de pceptis pure moralib⁹: q̄ nullo mō recipiunt dispensationē nec mu tationez:ſz vt dicit glo cro.3i.⁊ leuit.25.q̄uis pceptum de sabbato esset in numero precep toruꝫ prime tabule:non tñ erat ex eis: quia nō erat pure morale. Scōo probatur rōne pparationis. Naz ante legis dationē nō fu it sabbati institutio.sed instituēdi insinuatio. Observabat.n.dies septima etiā ante legez: sicut tpe Ade: Noe: Abrae ꝛc.tanq̄ syrupus pparatiu⁹ ante medicine sumptionez. Nam ante legem fuerunt data plura precepta ceri monialia.s.circūcisio.gene.17.paschalis agni ritus.exo.12.sabbati obseruantia.exo.16. Hec enim erant dispositiua ad legis receptionez:

UVA. BHSC. IyR_229

ꝛ sabbati obseruationē. Ad ſi ꝯ dicit sic. Sic enim ſm Augu. ſi aliqd iubeat pconſul: aliꝰ impator: imperatori obediendū eſt: non ꝓcō ſuli. Ita ſi aliud iubeat homo ꝛ aliud deus: obedire opꝫ deo. Cum g̃ obſeruātia dñice ſit ex mandato hoīs: ſabbati autē obſeruantia ex mandato dei: ſabbatum g̃ ꝛ nō dñica eſt obſeruandum. Reſpondeꝯ ſm Tho. vbi ſupra. q̄ deus iuſſit obſeruantiam diei ſabbati nō in ꝑpetuum: ſed ad tp̄s: quo pacto iuſſit obſeruantiam dñice facto per apl̄os ſtatuto. vnde apoſtoli nō aliud ſtatuerunt: q̄ ipſe deus.

Tertio idem ꝓbatur rōne ſignificationis pfectionis: q̄ ſabbatum ſignificabat getem aiaꝝ vt adhuc futuram: ſed dñica ſignificat nō ſolum getem aniaꝝ: ſed etiam coꝛpoꝝ: vt iam in xp̄o capite exēplariter inchoatā. ideo tpe gratie obſeruari dꝫ dies dñica: ꝛ non ſabbatum. vnde Hugo li. de ſacra. dicit. Tēpore legis nālis paruulos ꝙ filio nutriuit: tēpore legis moyſi ꝓfectos de ꝑcepto tētauit: tēpore euangelij pfectos in libertatē ire ꝑmiſit Ad ſi ꝙra dicat ſic. Preceptuꝫ dnum nō pōt reuocare niſi deus: cuꝫ g̃ ꝑceptuꝫ de ſabbato ſit traditus lege diuina: nec inueniat̄ lege diuina reuocatū. Ergo adhuc eſt obſeruādum. Confirmat̄ q̄ xp̄s reprehendit iudeos relinquentes ꝑceptum dnum: ꝓpter traditiones ſuas. Mat. 15. Cum g̃ ſabbatum ſit ex traditione dna. Exo. 20. Dominica autē ex traditōe eccl̄ie: nō eſt ſabbatū ꝓpter dñicaꝫ relinquendū. Reſpōdeꝯ q̄ obſeruantia dñice nō eſt ꝑncipal̄r traditio humana: ſed diuina: q̄ xp̄s in reſurrectōe ſua ꝙſecrauit hunc diem: per apl̄oſq̄ inſtituit ſpū ſc̄ō inſpiratos ꝛ ſic deus ſabba. inſtituit p ſpm̄ ſc̄m: ita etiā reuocauit: q̄ nō erat ſtatutum in ꝑpetuum: ſed ad tp̄s: q̄ in ſignū erat. Tertio ex ꝓcedentibus notandū eſt ſm Ricar. in. 3. q̄ conuenienter ſabbatū mutatū eſt in diem dñicuꝫ triplici rōne. Primo rōne declaratōis myſterioꝝ. Maꝫ ſm Ale. vbi. s. dñica dies non tm̄ eſt inſtituta ad ſignificandū quod futurū eſt. ſ. regem aiaꝝ per btām fruitionē: ſed etiā quod ꝓteritum ꝛ pn̄s: vꝫ reſurrectioni domini q̄ facta eſt octaua die: ꝛ iam in gl̄ia reſurgentis eſt pn̄s in regno celoꝝ. vñ de. 9. di. 3. in. c. ſabbato. Preterea papa Inno. ait. Die dñicam ob venerabilē reſurrectionē dn̄i noſtri ihu xp̄i: non ſoluꝫ paſcha celebramꝰ: ſed verum etiā per ſingl̄as ebdomodas ipſius diei frequētamus imaginē. Hec ille. In xp̄o nē pe reſidet exēplar ꝛ cālitas gnālis reſurrectionis: ꝛ iam in ipſo ſicut in capite rcgeſcit humana nā. vñ Dama. ait. Celebremus reſurrectionis diez: in qua dn̄s ieſus vite ꝑncepſ ꝛ ſaluator eos q̄ ſpūal̄r deuꝫ colūt: in ꝑmiſſaꝫ hereditatē introduxit: ſupple iaꝫ in ſpe. ꝛ ſequit. In qua ꝑcurſor ipe nunc itrauit: ꝛ reſurgens a mortuis aptis celeſtibꝰ portis: ad dexterā pr̄is coꝛporal̄r ſedet: vbi ꝛ q̄ ſpūales legē ſuant introibūt. Hec ille. Scō idem ꝓbatur rōe multitudis ꝑuilegioꝝ. ſ. dñice diei vltra oēs alios. Mā in. 12. dñica dies ꝑuilegiata ē. Primo q̄ fuit ꝑma oiuꝫ dieꝝ. Scō q̄ erit vltimus dies pn̄tis vite in ſeculi fine.

Tertio q̄ illaꝫ die nl̄la ꝑceſſit nos. Quarto q̄ vt infra dicit: nulla nox ſubſequetur ei.

Quinto q̄ in ea creauit celū ꝛ terrā. Sexto q̄ in ea oēs angeli ſunt creati: boni gdez gl̄ificati: ecōtra mali peccātes ad inferos ſūt detruſi. Septimo q̄ ſm Oroſiuꝫ in ea ꝑcepta data ſunt filijs iſrael. Octauo q̄ in ea die xp̄s incarnatꝰ eſt. Maꝫ vt teſtat magr̄ hiſto. illa die q̄ di. Fiat lux: viſitauit nos oriēs ex alto: ꝛ xp̄s incarnatꝰ eſt. In huiꝰ myſteriū ꝛ figurā datuꝫ fuit manna in dñica die: ſicut ait Origē. ſup exo. ꝛ ꝓbatur p̄ h. Exo. n. 16. dicit. Ser dieb⁹ col. il. die aūt. 6. du. col. Patet. n. die ſertū vocari illū: q̄ ſabbm̄ ꝑcedebat q̄ eſt feria ſexta. ꝛ ex h pz q̄ māna die dñica datuꝫ fuit. Si. n. ſex dieb⁹ ꝙtinuis collectū fuit. Septima aūt die ceſſatū eſt: ꝛ p ꝙs manē initiū: a ꝑma die dñica exordium ſumpſit

Nono q̄ in die dñica xp̄s deſtructis inferni clauſtris: ſcōꝝ aias de libo eripiēs: triumphator a mortuis reſurrexit. Decimo i dñica ſpūs paclⁱ xp̄i apl̄is ꝛ diſcipl̄is eſt datⁿ.

Undecimo in dñica erit mortuoꝝ reſurrectio: ꝛ reddet vnicuiq̄ iuꝫ opa ſua. Duodecimo in dñica erit initiū ꝛ ꝙſumatio ſine fine laudū dei: ꝛ dn̄i nr̄i ihu xp̄i in gl̄ia ſempiterna. vñ. 25. d. c. q̄ die dñica Leo papa ign. Dominica dies tātis dinaꝝ diſpēſationuꝫ myſterijs eſt cōſecrata: vt quicqd a dño eſt inſigne ꝙſtitutū: i hm̄oi diei dignitate ſit geſtū. ꝛ in hac die mundus ſumpſit exordiū: in hac ꝛ p reſurrectionē moꝛs iterijt: ꝛ vita accepit ꝑncipiuꝫ. Hec ibi. Tertio idez ꝓbat rōe exclusionis erroꝝ. Statuerat. n. deus ſabbatuꝫ vt ſbueniret ppl̄o iudeoꝝ: eo q̄ cognoſcebat euꝫ ad ydolatriā ꝓnuꝫ: ꝛ illum maxime ordi

UVA. BHSC. IyR_229

nauit: in quo mundi creatio: ⁊ vnus creator cognosceret: ⁊ rememoraret: eadēq; rōe sancta mater ecclia diuinit⁹ inspirata statuit dominicu; die. Ma; ſm Bonauen. vbi. ſ. apō gētiles dies dñicus ꝓmus est: cu; in ꝓn⁹ illius diei incipiat dñari ꝓncipalis planeta. ſ. sol: ꝑ qō vocabāt eu; diez solis: vt habet. C. de feri. l. 3. in te. ⁊ glo. in verbo solis. ⁊ exhibebant ei veneratione ꝑ capitis inclinatione ⁊ reuerētia; corporalez se vertētes ad solez. sic Leo papa in ſmo. 33. scribit di. De talib⁹ instatutis ⁊ illa gnātur ipictas: vt sol in inchoatione diuine lucis exurgēs: a q̄busdaz inspirationib⁹ de locis eminētioribus adoret. Nec ille. Vt igit ille error excluderet: ⁊ reuerētia cult⁹ soli deo exhiberet: ꝓfecta fuit dies dñica in qua ppls xp̄ian⁹ spāl̄r deo vacaret: postpōēdo terrena negocia: q̄ alium distrahunt ne intēdat deo. Que oia dicta in hac ꝓte cō firmat Aug. in ſmo. 7. de resur. dñi di. Quo Maria virgo mr̄ dñi inter oēs mlieres ꝓncipatu; tenet: ita inter ceteros dies h̄ oium diez maior est. Rez nouā dico: ſz, q̄ scripturaru; vocibus ꝓbat. Nec dies septima vna de septem: ⁊ ex septez: h̄ est dies q̄ appellatur octaua: h̄ est in q̄ synagoga finit: ⁊ ecclesia nascit: h̄ in cuius numero octo aie saluc facte sunt in archa Noe. Vniuersa. n. sabbati gra ⁊ antiqua illi⁹ ppli festiuitas iudeoꝝ in diei istius solēnitate mutata est. Illi i sabbato nō faciēbāt opus ſuile: ⁊ nos in die dominica nō facim⁹ ſuile opus: q; ꝓtis ⁊ viti is nō ſuim⁹. Qui. n. facit ꝓtm: ſuus est peccati. Illi de domibus suis nō egrediebant: ⁊ nos de domo xp̄i nō egredimur. Sumus. n. in eccha. Illi nō accendebāt ignez in die sabbati: ⁊ nos ⁊tra accēdim⁹ in nob ignez ſpūs scti: ⁊ omnevitiū exogm⁹. Illi ꝑ die sabbati nō ambulāt in itinere. Perdiderāt. n. cuz q dixit. Ego suz via. Nos aūt dicim⁹. Beati imaculati in via. Nec ille. ⁊ sic ꝑs pars secunda huius sermonis.

¶ Pars tertia hui⁹ ſmonis i q̄ declarat q̄ſtr addite sunt alie festiuitates vltra die dñicu;.

Ertio in hoc ſmone declarāda est
t aliaꝝ festiuitatū additio. Plurima
gdem festa vltra diez dñicum addita sunt ab ecclia dei ⁊ ppło xp̄iano. ſ. xp̄i verbis ⁊ alioꝝ q̄ obseruanda sunt ꝓp ꝓceptum dei ⁊ ecclesie. Primo introducta sunt festa xp̄i ſm Bonauē. vbi. ſ. ꝓp rememorationez beneficioꝝ q̄ nobis a deo in talibus dieb⁹ collata sunt: sic est bñficium natiuitatis: passionis: resurrectōis: ascēsionis: ⁊ filiū solēnitatu; q̄ non sunt minoris excellētie q̄ dñica. Quanuis. n. ſm aliquos nullu; festum fit de lege diuina; q; nō ponunt in scriptura: ſz tm̄ ab ecclia: etiaz dies dñicos: tm̄ ſm Nico. de ly. ſuper exo. 20. dicendū est ⁊ verius: ꝓut ipse sentio. q; lz hoc ꝓceptu; esset cerimoniale quo ad ſpālem diem ſabbati. Erit tm̄ morale q̄tu; ad h̄ q; aliquis dies ebdomade ad diuinum cultu; deputet. vñ ois valde fuit: q; sicut ante aductum xp̄i deputatus fuerat ad festandū dies vacatōis: q̄ deus cessauit opera: rita ⁊ post aduentū xp̄i tpe gre: quo dñs salutez nr̄am opatus est: deputaret dies magnifice opations. Et lz scriptura nō expressit qs h̄ fit dies: tm̄ satis declarauit tacite demōstrando magnalia opa: q̄ fecit die dñico: de q bus ē dcm̄. Idco ecclia er̄ de fer. c. lz dic q; ēt scriptura no. t. c. ꝓcipit diem. 7. Claret aūt: q; non pōt h̄ intelligi de ſabbato. Igit intelligit de dñica. Qui aūt vident dicere q; nō sit de lege diua: pñt intelligi quo ad expressam declarationez: q; non ꝓcipit ler diua exp̄sse: sed tacite. ⁊ si diua lege dñica ꝓcipit: multo magis festiuitates maiores: quas enumerat glo. de con. di. 3. in ꝓncipio. vz natiuitas dñi: epipha nia: pascha resurrectōis: ascēsio dñi: ⁊ pentħ. Addi ctiā pōt dies passionis. ſ. veneris sctē: q; maius fuit ꝑ nobis mori: q̄ nasci: ⁊ mai⁹ nō reperit deum ꝑ nobis patrasse opus: q̄ q̄ illa die fecit: tantā ꝑ nobis in se recipiendo passionez. Merito g̃ ecclia hec festa ꝓcipit expresse celebrari: declarans expresse q; ler diuina inuit tacite. Quas festiuitates etiam nos dignū est celebrare: tu; ratione ꝓcepti ipsius dei: tum ratione ecclīastici statuti: tum ratione memorie beneficij recepti in similibus diebus. Nam si pagani Romani tanta diligentia deoꝝ suoꝝ demonum celebrabāt solennia: quia vt dicit Varro in vltimo volumine rerum diuinarum de Jano qui regnauit in illis partibus: vbi nūc est Roma: a quo mons ianiculi dictus est: cuius festum celebrabant Romani ꝓmo die ianuarij: a quo mensis ille dicitur. Jtez dicit Ouidius libro de fastis: q; Faunus fuit filius Picci filij Saturni: qui fuit deus mōtium: cuius festum celebrant in februario. Similiter summo studio de mēse martij co

UVA. BHSC. IyR_229

lebant Martem : quanto magis christiani debemus deo viuo ⁊ vero et dño Jesu xpo celebrare memoriaz. ¶ Scdo introducta sūt festa virginis glorioſe: ꝓpter sūmas pfectiones quas i se habuit. Nam si romani sūmo celebrabant festa minerue: siue bellone dee belli de mense Januarij. ⁊ deam felicitatem quā mutam vocauerūt vt refert Ouidi⁹ vbi supra. Et de Numa romanorum rege refert Ti. Liuius. 2. lib. de vrbis origine. q̄ cum cēt istruct⁹ disciplina tetrica. i. nigromātica nympham deam: cuiusdā aque que egeria vocabatur: solebat de rebus ad diuina ptinentib⁹ cōsulere nocturno tpe: insomnes ducēs sepe noctes: vt que de sacris direrat apollo perciperet: quāto magis nos debemus festa glorioſe virginis celebrare? Nam oiuz grax: sic deus ē generalis dator: ⁊ Christus ministrator. Ira virgo glorioſa est generalis dispensatrix. Jdeo Cant. 7. dicit Collum tuū sicut turris eburnea: nempe ipsa est collum capitis nri xpi: per qō oia spūalia dona corpori eius mistico cōicantur. Solent quidā deuoti. b. virgines ꝓpter reuerentiā eius ieiunare sabbatū eo q̄ in sabbato post dñi passionē tota fides de xpi misterijs in ea remansit: ⁊ hoc bonuz est dūmō ieiunia ab ecclesia precepta nō relinquāt. ¶ Pleriqz etiā die sabbati post nonā cessant a labore suo seu opere seruili: q deluſi a demonio predīnati ⁊ effecti eius serui antichristi efficit nuncios. Cōtra quos apostolus ad cor. c. 2. dicit. Nemo vos indicet in ci. vel i po. vel in pte diei festi: aut neomenie: aut sabbatoz que sunt vmbra futuroz. ⁊ de ꝺse. di. 3. c. peruenit. Greg. ait. ¶ Peruenit ad me q̄sdam peruersi spūs hoies praui inter vos ali qua ⁊ sancte fidei aduersa seminasse ita vt in die sabbati aliquid operari ꝓhiberent: quos quid aliud nisi predicatores antixpi direrim qui veniens die sabbati: atqz dñicum ab oi faciet opere custodiri: quia cnim mozi se ⁊ resurgere simulat: haberi vult in veneratione dñicum diem: ⁊ quia ꝓpm iudaicare ꝓpellit vt exteriorem legis ritum reuocet: ⁊ sibi iudeoz pfidiam subdat: coli volet sabbatū. his aūt temporibus nostris pleriqz cōtra hoc decipiuntur atqz decipiunt. hec ille. ¶ Per quādam epkam quā dicunt de celo allatam ab angelo in icrm: ⁊ super altare. b. ¶ Petri cum veraciter de cancellaria Satbane ab inferis est delata cū ibi multa sint falsa stulta: ⁊ mēdacijs plena. Quapropter non pñt deo nec b. vir. grata esse. ¶ Proinde ex de feriis sup. c. lz. in glo. hosti. dicit. q̄ in sabbato magis q̄z i alio die operari debeamus: ne iudaizare videamur : sicut patet in ꝓfato. c. puenit. tū hoc non predicandū est nisi sabbata male custodiunt. ¶ Tertio introducte sunt cetere sanctoz solēnitates quas statuit ecclesia celebrari: vt illoz martyria recolamus. Ipsi enim sunt q nobis cum. b. virgine Maria impetrant mi sericordias dei. vnde de talibus apoc. xj. dicit bi hñt ptātem sup aquas. s. grax ipctratiuax a summo oipotente deo. Et est diligenti⁹ aduertendū q̄ simplr festa. 12. apostoloz sunt celebranda. Narrat enim Ti. Liuius lib. 5. de vrbis origine. q̄ cum Rome orta esset pesti insanabilis: que durauit circiter duob⁹ ānis pro ea expellēda ꝑ filio viroz qui diuinis ꝓcrāt. 12. lectisternia ordinauerē i honorē deoz scz ¶ Primū apolinis. Scōm latone. Tertiū diane. Quartū Merculi. Quintū mercurio Sextz neptuno. Septimū Jouis ⁊ Junoni. Octauū Minerue. Nonum Martis ⁊ Veneri. Decimū Apollini ⁊ Diane. Undecimum. Vulcano ⁊ veste. Duodecimū Mercurio ⁊ Cereri quāto magis nos xpiani debemus festa sanctoz xpi apkoz celebrare: qui fuerunt a xpo per totum mundū missi. Et iō ad clariorē dictoz intelligentiā ponende sūt festiuitates ab ecclesia ordinate. Nam i. c. ꝓ nunciandū. de ꝺse. di. 3. vltra dñicaz ponunt illa. s. festū pentecostes cū duobus sequētib⁹ diebus. Natiuitas dñi nri Jesu xpi cuz tribus sequētibus. s. sancti Stephani. Joannis euangeliste ⁊ Innocentium. Circūcisio dñi. epiphania ⁊ assensio xpi purificatois virginis Marie ⁊ assūptio eius ac ipsi⁹ natiuitas Natiuitas sancti Joannis baptiste: festa. 12. apostoloz. festum omniū sanctoz. festū sancti Michaelis de mense septembris. festū Silucstri. Martini ⁊ Laurētij. Item festū crucis de mense Maij. s. inuētiōis. de ꝺse. di. j. crucis festū corporis Christi. per cle. de reli. ⁊ ve. san. Si dūm. De quibusdā aūt festis est dubiuz vtrū debeant celebrari. s. per cessationem ab operibus . Et de festis quattuor doctorum Ambrosij Aug. Hieronymi. ⁊ Greg. mandatur celebrari solēnitter sub officio duplici de reli. ⁊ ve. san. glorioſus lib. 6. Et lz videat ecclesia tenere q̄ celebrāda sunt ꝑ cessationē ab operib⁹: tū ꝺsuetudo que est optima legus

UVA. BHSC. IyR_229

interpres est incontrariū:qꝛ nullibi pene custodiunt̄:sed nec ipsa ecclesie ꝯstitutio hoc sonat expresse:per hoc ꝙ mādet sub officio duplici:que tñ nō sunt in precepto. Peritos viros ⁊ timoratos audiui hoc sentire.s.ꝙ non sunt in precepto. Et vidi quādam declarationem per Eugeniū factā ad reqsitionē quorūdam fratrū sup hoc:ꝙ non intendebat fideles obligare. Et idez videt̄ dicendū de Luca ⁊ Marco euangelistis.⁊ hoc attendenduz ꝙ vbi illa festa celebrant̄ plene seruanda sunt. ar.di.xj.in his. Illa etiaz festa de quib⁹ nulla fit mētio in corpore iuris:vel extrauagantib⁹ si de cōiore omniū ꝯsuetudine celebrant̄:seruāda sunt:sicut festū.b.Nicolai ⁊ forte beati Antonij: que aūt in vna ciuitate vel patria: in illa seruanda sunt. Sicut enim cōsuetudo generalis facit le.generalē:si est rōnalis ⁊ p̄scripta.ita ꝯsuetudo ꝑticular⁊: legē ꝑticuarlē illos ligās: vbi seruat̄:ar.di.j.c.ꝯsuetudo: festum visitatiōis.b.Marie:quādo.s. visitauit Helisabeth:qđ celebret̄ ifra octauas apl̄oꝝ ab Vrbano.6.fuit preceptū:sz qꝛ nunq̄z fuit receptū vel custoditum nec forte publicatum ideo non obgligat nūc: ⁊ si obligaret non tñ illos qui non erant sub obedientia illius: sed benedicti. Festum vero ānunciatiōis ⁊ si nō contineat̄ inter alia festa precepta. de ꝯse.di.3.ꝓnunciandū:qꝛ forte non erat institutum: tñ sine dubio obseruandū: vt ex̄ de ferijs. cōquestus.de faciendo festum trinitatis: ꝯsuetudo seruāda est.ex̄ eo.qm̄. Hodie tñ ex mādato Jo.22. Fit hoc festum per vl̄em eccl̄iaz. Quedam etiam festa que erant in precepto sunt abrogata:per contrariā ꝯsuetudinez: vt cōiter dicitur quo ad cessationē ab opibus:⁊ hi sunt tres dies rogationum. Item septem dies passionis dñice.i. ebdomada sancta: et septem resurrectiōis.i.ebdomada pasce: erāt antiquitus in precepto:vt patet dicto.c.pronunciandum. Sed hodie solum duos dies dñicam pasce seruentes seruamus: ⁊ diem pasceue:⁊ feriam qntaz cene dñi. De festo ēt Innocētiū:⁊ sancti Siluestri:videt̄ etiā standum ꝯsuetudini locoꝝ ⁊ cōiter male custodiuntur.festū etiā dedicatōis ecclesie est abrogatum. Festum beati Bartholomei alicubi celebrat̄.24. Aug.alicui.25.die i hoc seruandus est mos patrie:ex̄ eo.qm̄.ꝯ fratres operādemus diem dñicum:⁊ festa alia precepta celebrare:vt propitiū deū ⁊ ei⁹ sanctos hēam⁹.

¶ Sabbato post scđam dñicam in quadragesima de sanctificatiōe sabbati per missarū officia declarando qui sit missa ad eius obligatio ⁊ ipsius dignificatio. Sermo.37.

Ecce odor

e fi.m.sic̄ o.agni ple. geñ. 27. Determinat̄ duobus p̄ncipibus ꝯsiderabimus huius precepti. ad tertiā que dicit̄ sanctificatio transeundum quia in eo dicitur: memento vt di.sab.sanctifices.sanctū eni duobus modis accipit̄. Aliqñ sanctū idē est ꝙ puꝝ.iuxta illud Leuit.20. Sancti esto.qꝛ ⁊ ego sanct⁹ sum. Aliqñ sctm̄ dicit̄ res ꝯsecrata ad cultum dei. his ꝯ duobus modis debemus festa celebrare.s.pure nos mancipando dei seruitio. In hoc ꝯ mādato duo p̄ncipal̄r attendenda sunt. quid vz facere:qdue debeamus cauere. De p̄ma in p̄ñti tractantes dico breuitatis Aug.dictum lib.de vera inocentia.c.78.nū ꝯsiderare sufficiat.di.Male celebrat sabbatū qui ab opib⁹ bonis vacat. Ocium autē ab iniqtate dz esse perpetuū:qꝛ bona ꝯscia non inquietum sed tranquillum facit.h̄ ille.hinc etiā Orige. omel.69.super Exod.dic̄. Si desinas ab oībus opibus secularibus ⁊ nihil mundanum geras:sed sp̄ūalibus opibus vaces ad ecclesiam ꝯuenias lectionibus diuinis aurem p̄beas:de celestibus cogites:de futura spe solicitudinē geras:ventuꝝ iudiciū preoculis habeas:non respicias ad p̄ñtia ⁊ visibilia:sz ad inuisibilia ⁊ futura.h̄ est obseruatio sabbati i xp̄iano.h̄ ille. Diebus ergo festiuis vacandū est opibus diuinis ⁊ bonis: maxime ꝯtēplādū verbi dei:qꝛ vt habet̄ Deut.8.⁊ Mat.4. Non in solo pane viuit homo: sed in omni verbo qđ ꝓcedit de ore dei.qđ pōt tripl̄r itelligi. Prio ꝓ verbo eterno. vñ Jo.j. In p̄n. erat verbū ⁊ verbū erat apđ deum. De hoc non fit ibi mentio. Scđo pro verbo dei predicato.de quo etiam dñs in euangelio Luc. xj.ait. Beati q audiūt verbū dei ⁊ custodiūt illud. Et de hoc intelligebat Jesus precipue in hoc dicto.ꝙ maxime dieb⁹ festis audiēdū est. Vñ de ꝯse.di.j.c.oēs fideles ꝯueniāt i solēnibus sacris ad eccl̄iaz vt scripturas apl̄oꝝ audiant.hec ibi.de quo etiam verbo in p̄ñti

UVA. BHSC. IyR_229

transeo: qꝛ alibi in sermone cõi tractare iten do. Tertio põt intelligi de sacrificio misse: i qua ꝯsecrat̃ corpus xp̃i vnitũ verbo diuino: etiam de hoc nõ est dubiũ xp̃m h̃ intellexisse Nam sicut aia tres habet potẽtias ꝫ ꝑhos ⁊ theologos. s. intellectũ: memoriã: ⁊ volũtatem. ita in predicatiõe verbi dei nutrit̃ intellectus: in visione vero ⁊ auditõe misse nutrit̃ memoria: qꝛ recordat̃ bñficioꝝ dei. s. passiõis ⁊ recordando afficit̃: ⁊ sic nutrit̃ voluntas qđ figuratiue in verbis ꝓpositis Isaac in ꝑsõa dei p̃ris loquẽs de filio suo. dicit. Ecce o filij scꝫ incarnati: ⁊ in altari ꝯsecrati: sic̃ o. a. pleni ad nutriendũ spũal̃r aiam. Quia igit̃ in diebus festiuis oratõi ⁊ misse audiendũ: insistendum est tria occurrunt dicenda de missa: q̊ꝝ

Primũ dr̃ misse descriptio. Scđm misse obligatio. Tertiũ misse dignificatio.

¶ Pars p̃ma huius sermonis in qua declaratur quid sit missa ⁊ vnde dedicatur.

Primo igit̃ de misse celebratiõe tractantes ab eius descriptiõe conuenit inchoare. Nam vt ex sanctoꝝ dictis elici põt: sicut põt describi. Missa est celebratio qua ꝯsecrat̃ corpus ⁊ sanguis xp̃i: qđ cõfirmare videt̃ Aug. in cõibus sermonib⁹ sermone. 19. di. Si diligenter attẽdit̃ cognoscetis: qꝛ tunc non est missa qñ diuine lectiões i ecclesia recitantur: sed qñ munera offerunt̃: ⁊ corpus ⁊ sanguis ꝯsecrat̃. Nã lectiones siue prophicas: siue euangelicas: etiaꝫ in domibus vestris legere ⁊ audire potestis. cõsecrationẽ vero corporis ⁊ sanguis xp̃i non alibi nisi in domo dei videre valetis: ideo q vult missam ad integrũ cũ lucro sue aĩe celebrare vsqꝫ q̊ or̃o dñica dicat̃: ⁊ benedictio ppl̃o det̃ humiliato corpore: ⁊ cõpuncto corde: se dꝫ in ecclesia ꝯtinere. h̃ ille. Ad quoꝝ declaratõeꝫ tria notanda sunt. Primũ ꝙ tribus rõnibus sacrificiũ altaris vocat̃ missa. Prima ratio significat̃ a magistro sniaꝝ in. 4. di. 13. ꝙ ideo dicit̃ missa ex eo ꝙ missus celestis. i. angelus adueniat ad ꝯsecrandũ: non vt ꝯsecret ꝑm Ric̃. nostrũ ibidem in expositiõe lr̃e Magr̃i: qꝛ non est ei collata hec potestas: sꝫ vt assistat celebranti: vñ li. ꝯsecrandũ dꝫ legi impsonaliter: ⁊ capitur singulare pro plurali: quia nõ vnus sed magna multitudo ad hãc consecrationẽ aduenit. vnde Greg. de cõse. di. 2. c. Quid sit. dicit. Quis enim fideliũ dubium habere possit in ipsa imolatiõis hora: ad sacerdotis vocem celos apiri in illo Jesu xp̃i misterio: choros angeloꝝ adesse: summa ⁊ ima sociari. Vnumqd ex visibilib ⁊ inuisibilibus finit̃. Item vno eodemqꝫ tpe ac momento ⁊ in celo rapit̃ misterio angeloꝝ cõsociandum corpori xp̃i: ⁊ ante oculos sacerdotis in altari videt̃: tanta est vnitas ecclesie in ipso: vt vn⁹ vbiqꝫ sit panis corporis Christi: ⁊ vnus sit calix eius sanguinis. h̃ ibi. ¶ Scđa ratio assignatur ab Hugone lib. 2. de sacr̃is. parte. 8. c. vlti. ꝙ ideo missa dicitur eo ꝙ fidelis populus per ministerium sacerdotis (qui vice Christi siue mediatoris fungi) inter deũ ⁊ hoies preces ⁊ vota ⁊ obligationes mittit. Vnde in canone fit memoria: ante cõsecrationem: de viuis: ⁊ post de mortuis. Item in canone dicitur. Supliciter te rogamus om̃ipotens deus iubeas hic perferri per manus sanctoꝝ angeli tui vt in cõspectu diuine maiestatis tue pro nostra: ⁊ pro totius mũdi. sal. cum od. suauitatis ascendit. Amen. ¶ Tertia ratio est Ricar. in. 4. dist. 13. circa litteram. ꝙ ideo missa dicitur: quia per transubstantialẽ panis ⁊ vini in corpus Christi ⁊ sanguinem incipit sub vtraqꝫ specie esse totus Christus: quasi de nouo esset missus. Vnde Aug. dic̃ ꝙ sacerdos facit Christũ celerius radio solari: de celo descẽdẽ. ¶ Scđo nota ꝑm Bona. in. 4. dist. 13. in. q. circa litterã. ꝙ etiam his rationibus dicitur in fine sacrificij. Iteꝫ missa est ad significandũ ꝙ missum est sacrificium ad deum. vnde Hugo vbi supra dicit. Ipsa hostia sacra missa vocari potest: qꝛ trãsmissa est primũ. s. a patre: vt esset nobiscum. Preterea a nobis patri: vt apud patrem pro nobis intercederet. primũ a patre nobis per incarnationem. Scđo a nobis patri per passionem. Similiter in sacramento p̃mũ a patre nobis per sanctificationem: quia nobiscũ cẽ incipit: postea ⁊ a nobis patri: per oblationeꝫ quia pro nobis intercedit. hec ille. q. d. igitur potest in fine dici. Ite missa est. Sed est qõ quare nõ in fine cuiuslibet misse dicitur. Ite missa est. Respondit Bonauentura vbi sup̃ ꝙ ⁊ si quelibet missa totum corpus Christi misticum respiciat: sicut patet per triplicem hostie particulam: tamen ꝑm illam differentiam triplicem cõtingit missas tripliciter approbari. ¶ Quedam enim celebrant̃ special̃r ad honorem sanctoꝝ: ⁊ quia ipsi sunt in tuto loco: ideo licentiatur populus in talibus. di.

UVA. BHSC. IyR_229

Ite missa est: quasi fessuitate ꝛ vos ingredi in illã regez. ¶Quedã spãr ad salutẽ viuoꝝ ꝛ qz nõ sum⁹ certi de salute nr̃a: iõ debemus quottidie solliciti eẽ: ne ꝑpter nostrã ignauiã in nobis misse efficatia euanescat: ideo in oi missa in fine dicitur. benedicamus domino: ꝑm illud p̃s. Benedicam dominum in oñi tempore. ¶Quedam specialiter ad requiem sempiternam defunctoꝝ: ꝛ tunc dicitur regescant in pace. ¶ Tertio notandum ꝑm Riẽ. ꝛ Hugo. vbi supra. q⁹ beatus ℙetrus apl̃us primus omniũ antiochie dicitur celebrasse. ꝛ de cõse. dist. j. c. Jacobus. dicitur q⁹ Jacobus cui primũ tradita ẽ ecclesia hierosolimitana: ꝛ Basilius cesarien̄sis ep̃s addiderũt nobis misse celebrationẽ. i. ordinẽ celebrande misse ꝑm glo. ibidẽ: ꝛ post alij addiderũt ad decorẽ ꝛ solẽnitatẽ: vt habetur di. xj. c. ecclesiastica. ℙrimit⁹ aũt simplr ofecrabãt ꝛ posset etiã fieri si haberetur materia apta ꝛ fieret cũ intentione: sed peccaret mortalr sic consecrans ꝓpter institutionem ecclesie. Nec etiam lz nisi semel in die celebrare excepto die natiuitatis. Vnde de conse. dist. j. c. sufficit. Aleran. papa dicit sufficẽ sacerdoti vnã missaz i die celebrare: quia Xp̃us semel passus ẽ: ꝛ totuz mundum redemit: nõ modica res est vnam missam facere: ꝛ valde felix est qui vnã digne celebrare potest. hec ibi. Ad h̃ de cele. mis. c. cõ suluisti. ait Innocẽ. Excepto die natiuitatis: nisi causa necessitatis suadeat sufficit sacerdoti semel in die vnam missam solũmodo celebrare. ꝛ in. c. te referente. e. ti. dicit Honorius Cuilibet sacerdoti quacũq; prefulgeat dignitate: vnam in die celebrare missam suffic̃. nã felix valde est qui celebrat digne vnam. h̃ ibi. Ratio autẽ quare die natiuitatis tres misse celebrantur: habetur in glo. de conse. dist. j. c. nocte sancta. ꝛ Riẽ. in. 4. dist. 13. ar. 2. q. 4. di. q⁹ vna missa in die natalis ante diẽ celebret: que significat tempus ante legem: qñ cram⁹ intendebãs. Scõa cum diescit que significat tempus sub lege: quando nondum plena dei cognitio habebatur. Tertia in die. s. plena: et significat temp⁹ gratie quãdo iam plena cognitio habeẽ. Similes rationes ponit magr Guido archidiaconus mozien̄. in tractatu quẽ facit de officijs ecclesie. c. 12. superaddens q⁹ ideo tres misse predictis temporibus celebrantur: quia multi homines trium temporum per Xp̃i natiuitatem saluantur. Nõ autẽ quia nõ celebratur in die parasceue est: quia dupliciter representatur passio Xp̃i. Vno modo inquãtũ fuit i Xp̃isto ꝑz se ꝛ absolute Scõo mõ iquãtũ illius passionis effect⁹ seu influentie ad nos peruenit: seu in nos descẽdunt. ℙrimo mõ representat feria. 6. ebdomade sancte. Scõo modo alijs diebus in celebratõe misse. Et ideo volens ecclesia merces fidelium occupari circa passionẽ domini nostri Jesu Xp̃i: prout fuit in ipso ꝑm se ꝛ absolute: vt moueantur corda eorum ad cõpassionez: ꝛ quia ipsa dies in qua passus fuit ipsam passionem satis efficaciter representat statuit vt illa die non consecraretur corpus Xp̃i: sed qõ in precedenti die consecratuz est ꝛ reseruatur sumatur. Sanguis tamẽ nõ reseruatur ꝓpter effusionis periculũ. Quia vero effectus illius passionis seu influẽtie ad nos continue perueniunt seu in nos descendunt: ideo statuit ecclesia: vt excepta die predicta: quottidie in ecclesijs misse celebrentur ꝛ hoc ꝑm Hugo. gnqz rationibus. ℙrimo quia oportet semper paratam esse medicinã contra quottidiana peccata. Scõo vt lignũ vite sit semper in medio paradisi. Tertio vt nobis Xp̃us quottidie vniatur sacramentaliter: ꝛ vos ei spiritualiter. Quarto vt sit apud nos iugis memoria passionis Xp̃i.

Quinto vt vero agno loco tipici quottidie vtamur ad vesperam: qñ iudei ad vesperam conuertendi esurient: ꝑm illud p̃s. 58. Cõuertentur ad vesperam ꝛc. Et ideo dicitur de consec. dist. 2. Iteratur quottidie h̃ oblatio: lz Xp̃istus semel passus sit: quia quottidie peccamus saltem in peccatis sine q̃bus mortal̃ infirmitas viuere non potest: ꝛ ideo qz quottidie labimur: quottidie pro nobis Xp̃istus mistice imolatur: ꝛ sic patet p̃s ꝑma ꝑmõis.

¶ ℙars scõa huius sermonis in qua declaratur: qualr tenemur missas audire diebus ab ecclia statut̃ ꝛ h̃ sub pena peccati mortal̃.

Ecundo in hoc sermone sciendum q⁹ in diebus dñicis ꝛ festiuis: quilibet fidelis nisi legitime impeditus: tenet audire missam sub pena peccati mortalis: pp ecclesie preceptum: a ꝓncipio vsqz ad sacerdotis benedictionem: sicut patet de conse. di. j. c. missas. vbi dr. Missas die dñico secularib⁹ totas audire precipimus: ita vt ante benedictionẽ sacerdotis egredi pplus nõ presumat: quod si fecerit: ab ep̃o publice ofundat̃. ꝛ in

UVA. BHSC. IyR_229

ca. cuz ad colẽdas missas in dei noie ꝓcuerit: populus non ante discedat: ꝙ̃ misse solẽnitas ꝓpleatur: ⁊ vbi non fuerit cp̃s: benedictionem accipiat a sacerdote. ⁊ in. c. g die sol. dicit. Qui die solemni ptermisso eccl'ie ꝓuẽ tui ad spectacula vadit; exc̃icetur. Hec oia ibi. Qd etiaz affirmant theologi. Maz Sco. in. 3. di. 9. dicit. Qd si aliqua necessitas excuset ab executõe huius actus quẽ determinat eccl'ia: tũc sudplet in alĩq̃ equalenti: vt saltem illo die dino cultui special'r deputato habeaẽ aligs actus in deum imediate relatus ad reuerentiaz eius. Excusant aũt ab hỹ ꝓcepto in firmi: g nõ valent exire domũ: ⁊ coꝛ seruito res q non ꝑsit illos relinquere pp piculum. ⁊ matres q̃ non possunt puulos relinquere: absqz ꝑiculo: ⁊ alij vt diximus legitime excusati. argu. de re. iu. quod non est. Ad maiorem horum declarationem tria notãda sunt cum aliquibus dubijs. Primum notandũ est q ꝙ̃uis decretum fiat secularibus: tñ ſm archidi. in dic. c. missas. Ad hoc etiam tenent clerici ⁊ religiosi ꝓ locum a maiori. Si. n. tenentur ad hỹ layci: mlto magis religiosi ⁊ clerici: q ad maiora tenent: qui ꝓsus diuino cultui sunt deputati. 12. q. j. duo. ⁊ marime cultus diuinus in missa exhibet. Nec tenco preceptum aliquod ad quod layci teneantur: ad quod etiam magis nõ teneantur clerici ⁊ religiosi: cum aliorum bonitatis exemplar esse debeant: ⁊ alias precellere populuz: vt. 25. di. §. crimínis. Sed hic oꝛiuntur aliqua dubia.

Primuz si quilibet sic tenetur audire missam diebus festiuis: sicut in dominica: qz de cretum illud solum logtur de dominicis diebus: ⁊ non alijs. Respõdetur q sic: qz Hosti. dicit ti. de parrochijs. §. in quibus ver. Tu diceo q quilibet chr'istianus tenet in dominicis ⁊ festis solẽnibus audire missaz. extra de parrochi. c. vt in dominicis. ⁊. c. sequenti. Mã vbi eadem ratio: ibi ⁊ idem ius. ⁊ de similiꝫ idem est iudicium: vt dicit Boetius ꝓmo topicoꝛ suorum. ⁊ habet. C. de conueniendis fi sci debilibus. l. inter cartulas. li. x. ⁊. ff. de legi. l. non ꝑsit. ⁊ extra de baptismo. cap. maiores. Sicut. n. statutum de auditione misse factuz fuit: vt in die dominico saltez hoc modico tẽpoꝛe vacaret diuinis. Ergo ille modus audiendi missa determinatus p eccl'esiaz: debet etiam extendi ad alia festa. Hoc idem videt sentire Jo. an. in nouella. per ca. qui die solẽni. de cõ. di. ꝓ̃ma. Secundum dubium est si non ex contemptu: sed ex aliqua negligentia tardet qs venire vsqz ad epistolam: vel euangelium: peccat mortaliter: quia decretum diẽ totas missas. i. integras. Respondetur ſm Ricar. in quolibet q non: dũmodo non possit aliam videre. Modicum enim ꝓ nihilo reputatur. de con. di. 2. Re vera nec verba legis ita amare interponẽda sunt: ministri eti am misse cuz aliquando discurrãt hinc inde ꝓ hijs que expediunt ipsi misse intelligẽdi sunt vidisse ⁊ interfuisse ipsi misse: etiam ꝓ illo tempoꝛe discursionis. Tertium dubium est vtrum quis tenetur audire missaz in diebus festiuis a ꝓꝓio sacerdote prochiali seu in ꝓpꝛia parrochia: quia ca. scõo de parro. dicitur. Qui contempto ꝓꝓio sacerdote audit missam in alia ecclesia: debet expelli ⁊ remitti ad ecclesiam suam. Respondetur ſm Innocen. qui fuit iuris pater super dic. ca. q si quis non facit ex contemptu: sed ob aliam iustam causam: non est ejciendus de ecclesia Nam ⁊ glo. in dic. capi. vt in dominicis dicit in verbo contempto: q potest alibi audire missam ex deuotione vel alia rationali ⁊ iusta causa: dũmodo non fiat ex contemptu. Si tamen hoc diocesanus preciperet. s. audiri in ꝓpꝛia parrochia obtemperandum est argu. xi. q. 3. ca. quid ergo. ⁊. c. sententia. Male tamen faciunt episcopi rollendo pias cõsuetudines cum scandalo populoꝛ: cum ⁊ Sre go. sanctus permiserit sacerdotes crismare: ad tollendum scandalum: vt. 94. di. c. peruenit ⁊ etiã multa tolleraẽt a sctis pp vitãduz scãdaluz. Quartũ dubium vtꝛ teneaẽ qs audire missaz de die ꝓꝓiaz: q. c. 2. de cel. mis. reprehendunt q dimittũt missas ꝓꝓias pp peculiares. Respondeẽ q si audit a fratribus minoꝛibus in diebus suis: ⁊ octauis sanctoꝝ suoꝝm: ꝓpter ꝓuilegium quod habent: nõ obligantur ad aliam missam audiendam. Quantum autem ad alios sacerdotes „qdaz dicunt q sic: ꝓsertiz cum constat sibi ⁊ nõ curat audire aliam. Alij autem dicunt q nõ tenetur ex necessitate: quia cum dicit missas: loquitur indistincte. Predictum autem capitulum secũdum loquit de congruitate. Hostien. n. de celc. mis. ca. quidam laycoꝝm super verbo peculiares. i. speciales dicit: q nõ ẽ malum audire missas pticulares pp deuotionẽ: ſz est malũ spnere ꝓꝓias ⁊ ordinarias

UVA. BHSC. IyR_229

Sicut non est malum dare elemosynam:sed ad iactantiã.aliqñ enim ꝓhibetur aliqd quod non est malum:non ꝓpter hoc:sed ꝓpter sequelam mali quod exinde sequi pōt. de vi.et bone.cle.c. cũ ab omni.2i.dist.c.i nouo.xj.q.3. c.Nolite. ¶Quintũ dubiũ est vtrum sit necessariũ distincte audire verba misse:qz dicit in dicto.c.Audire. Rñdet q non:qz tunc sequeret hoc incõueniens:q qui audiret missã vbi est magna multitudo et submisse dicitur: non implerent hoc preceptuz. Silr qui surdi sunt vel bñt beberem audituz. Nam vt dicit Hilarius. Intelligentia dictoꝝ ex causis est assumenda ꝺ̃i.de verb.signi.c.Intelligẽtia. 22.q.5.c.humane. Intentio ergo ecclesie i hoc decreto est q ꝑ ꝑs sit i missa et vacet deo. Si est intelligens:est dignum et iustũ vt intẽdat et conet intelligere que dicunt. ¶ Sextũ dubium est:an melius sit audire missaz boni sacerdotis cũ mali. Rñdet ꝑm Bona.in.4.di. 13.ar.2.q.4.q de missa est loqui quãtum ad substantiale qꝺ est ibi. Et hoc ꝓfectio corporis et sanguinis dñi: et quãtuz ad ꝫ equalitas est in oĩbus:qz vnũ et idem ab oĩbus fit. Vñ Aug.in lib. de corpore Christi. In mysterio corporis et sanguinis dñi nihil a bono mai⁹: nihil a malo mi⁹ ꝑficit sacerdote. Sũt etiã in missa aliqua circũ adiacentia: sicut petitiones vt gratia sanitatis: pacis: ꝓsperitatis et hmõi orationes et obsecratiões: que fiũt ꝓ ppło christiano ꝛc. Quãtũ ad hoc plus valet sacerdotis boni missa cũ mali: qz magis ꝓuocat ad deuotionez: et magis exaudit.plura enim bona paucioribus sunt preponenda et meliora:sed in missa mali sacerdotis de⁹ acceptat solum corpus Christi. in missa autem boni orationes et deuotiones non solũ q̃ ad se:sed etiam quo ad alios. Item melius ẽ qꝺ est fructuosius:sed missa boni est hmõi: quia melius exaudit et magis in ea boies ad deuotionem excitant:et ideo melius facit gs audiẽdo missam boni sacerdotis: dũ tñ credat ipz malũ in substantiali equiualere bono:aliogn periculose erraret. ¶Septimũ et vltimũ dubium est vtrũ missa publici concubinarij vel notorij fornicatoris audienda sit:qz hoc eccle sia,ꝓhibuit exp̃esse.32.di.c.nullus.et de coha. cle.et muli.c.vlti. Rñdet q qz illa iura fuerũt in concilio Constantiensi moderata ꝑ spãle decretum.s.q nullus teneꝫ rales euitare: nisi essent publice denũciati:ideo ꝑñt audiri. In locis aũt vbi sunt etiam boni sacerdotes consultius eẽt hoꝝ audire missaz:cũ ꝛcubinatoꝝ vbi sine scandalo fieri potest:et sic patet ꝛc. ¶Scõo notandũ in hac parte q hoc ꝑceptũ vsurpaꝫ maxime a tribus ꝓsonaꝝ generibus ꝓmo a patribus famil.qui non inducunt subditos suos audire missaz diebus festiuis. Dicunt enim doctores q non magis serui cũ dñi excusant ab hoc precepto: imo seruus et ancella debet vacare deo dieb⁹ festiuis: sic dñi. Sed qz qñqz oportet aliquẽ domi remanere:debẽt domini sic ordinare vt audiãt sat tem missam si ꝑñt.nam et de eis sunt dño ratione reddituri:si non fuerunt de illoꝝ salute solicuti:vt dicit Ambrosius di.86.c.an putaꝫ ¶Scõo vsurpatur hoc preceptũ a parentib⁹ non inducentibus filios et filias in dieb⁹ saltem festis missam audire:nec excusant parẽtes puellaꝝ qui non ꝑmittunt eas accedere custodientes patrie cõsuetudinẽ: ꝓsertim si sinũt illas exire ad choreas vl ad alia loca:vl stare ad hostia et fenestras domus vt videãt ab hoibus. Nam in eo casu dici non pōt cõ suetudo que in rõne fundaꝫ.di.j.c.ꝓsuetudo: sed est corruptela:et ideo radicitus euellenda. di.8.c.mala. Ipse non puelle videnꝫ excusari si ignorant preceptũ:vel si sciunt libenter irẽt si ꝑmitterent? Nõ enim honestũ esset solas exire domũ et occulte ire:quia multa pericla inde ꝓuenire possent. Tenentꝫ autez parentes inducere ad missam audiendam: qñ habent vsum rõnis:et silr alij sũt ad hoc obligati: qñ sciunt vel scire ꝑñt hoc preceptũ. Et Iz ignorantia iure diuini veliñalis neminez excuset habentem vsum rõnis in necessariis ad salutem:tñ ignorantia positiui excusat qñ ꝓbabilis est:vt habeꝫ.j.q.4.§.vlti. ¶Tertio vsurpatur hoc preceptum a ꝓsortio nouiter viduaꝝ Nam q vidue aligbus diebus vel ebdomadis in morte viroꝝ domi mancant:ob tristitie signũ.vñ et missam non audiunt: videtur tolerandũ si est de more patrie. Sed q maneant per ãnũ integrũ:vel plures menses:excusari non ꝑñt:qz magna abusio est.dist.8.c. cõsuetudo. Coniugate vero que nõ ꝑñt exire ad audiendam missaz:sine magno scandalo viroꝝ:qz.s.bñt preparare necessaria familie:et seruitutes non bñt:que talia preparent: videtur excusari posse cuz in gubernatione dom⁹ et familie eas iura velint esse subiectas:vt famulas.33.q.5.c.nolui.et.c.manifestũ. non tñ

UVA. BHSC. IyR_229

ex hoc q aliquãtulũ indignenť eis: qz non sic eis bene ꝓparatur cum accedũt ꝺz ꝺimittẽ

¶ Tertiũ in hac parte notandum est qz circa auditionẽ misse seruandus est modus, ꝺicit enim ꝺe ꝺse. ꝺi. j. c. qñ sic. ¶ Qñ aũt stamus ad orationem fratres ꝺilectissimi: in vigilare t i cumbere ad preces toto corꝺe ꝺebemus: cogitatio ois carnalis t secularis abscedat: nequaq; tunc aĩus aliuꝺ q; iꝺ solum cogiter: qꝺ precatur. Ideo aũt sacerꝺos ante orationem ꝓfatione premissa: parat fratrum corꝺa ꝺi. Sursum corꝺa: t ꝺum rñdit plebs: habem⁹ ad ꝺñm moneať nihil aliꝺ q; ꝺñm cogitare ꝺebere: claꝺať cõtra aꝺuersantium pectus: t soli ꝺeo pateat: nec aꝺ se hostem ꝺei tẽpore orationis venire patiať: ꝺe euangelio q; in. c. apostolica ea. ꝺi. habeť. Apostolica aucte mã ꝺamus: ꝺum sacra euangelia in eccl'ia legũť: vt sacerꝺotes t ceteri oẽs non sẽꝺentes: sed venerabiliť curui t in cõspectu euagelij stantes ꝺñica verba auꝺiant: intente t fideliť aꝺorent. Insup ꝺe imu. eccle. c. ꝺecet lib. 6. scriptũ est. Conuenientes ibiꝺem nomen illuꝺ: qꝺ ẽ sup oñe nomẽ a quo aliuꝺ sub celo non est ꝺatum hoibus in quo saluos fieri credentes oporteat nomẽ: vz Jesu Chꝛisti q sal. fa. ppz suum a peccatis eoꝝ exhibitione reuerentie spũalis extollant: t qꝺ generaliť scribiť i noie Jesu tẽ. singuli singlť iplẽtes: ꝓccipue ꝺum agunť missaꝝ sacra mysteria: gloriosum illꝺ nomen qñcũq; recoliť flectant genua corꝺis sui: qꝺ vel capitis inclinatione testenť. Preterea ad missaꝝ solẽnia sp aliqꝺ ꝺeo offerenꝺum est. Vñ ꝺe cõsc. ꝺi. j. c. ois: scriptum est. Omnis xp̃ianus procuret ad missarũ solẽnia aliqꝺ ꝺeo offerre: t ꝺucere ad memoriaꝫ qꝺ ꝺeus per Moyseñ. ꝺixit. Nõ apparebis in conspectu meo vacuus. In elevatiõe aũtẽ sanctissimi sacri pcutiendũ est pectus i signũ contritiõis: vt ꝺicit sequẽti sermone. Itẽ oia aꝺuertať laici seculares: q; scriptũ est ꝺe ꝺse. ꝺi. 2. in. c. Sacerꝺotũ. vbi ꝺicit. Nulli laicoꝝ liceat in eo loco vbi sacerꝺos t reliqui clerici consistũt: qꝺ ꝓsbyteriũ nuncupať: qñ missa celebrať consistere: vt libere ac honorifice posſ sint sacra officia celebrare. Sike habetur ꝺe vita t bone. cle. c. j. Iꝺem quoq; in. c. puenit. ꝺe cõsc. ꝺi. 2. confirmať. Sigꝺem magnũ incõueniens est sacerꝺotũ ac ministrantiuz in ꝺiuinis: presumptuose occupare locũ: ac sacra mysteria impeꝺire: plus enim gratuz est ꝺeo stare aꝺ missaz longe peccatorẽ cum humili reuerentia: cꝫ prope cum arroganti iustitia. Exemplũ Luc. 18. ꝺe pbco qui stabat ꝓpe altare t publicanus a longe stans ab altari ꝺe scẽꝺit: ꝫ inquit iustificatus in ꝺomũ suã: quia omnis qui se humiliat exaltabiť. Exemplum etiam huius Ambꝛosij habetur: qui expulit Theoꝺosiũ imperatorẽ ꝺe choꝛo. Memo ꝓt etiam ꝺuobus ꝺñis seruire. Mar. 6. l. ꝺco t mamone. proinꝺe ordinati sunt hostiarij i ec cleſia: qui ẽm Jſiꝺoꝝ. Hostijs eccleſie pſũt: vt bonos recipiant: malos expellẽꝺo. q; si gs contrariũ attentasset: facto in hostio quoꝺaz signo pcussionis: oẽs etiã in choꝛo raceꝫbant quo aꝺ vsq; ille malꝰ exiret. Sũt etiã pleriq; ignari qui cũ sacerꝺos celebrat: stant extra ec cleſiam loquẽtes t solũ aꝺ elevationẽ currũt cum strepitu t irreuerentia: t statim vt viꝺerint fugiunt: quasi non Chꝛistũ sed ꝺiabolu viꝺerint. Contra quos clamant iura pcallegata. ꝺe cõse. ꝺi. j. c. missas. t x. seq. t. c. qui ꝺic. proinꝺe legiť in vita Jo. elemosynarij q; cuz post sancti euangelij lectionẽ quiꝺã ꝺe popu lo ociarent. t extra eccleſiam starent: pꝛefatꝰ patriarcha sanctus ꝺe eccleſia egressus est: et foris cum turba sediť. oibus aũt illis aꝺmirantibus ꝺixit. filioli vbi oues ibi pastoꝛ: aut ergo intrate eccleſiã t ego: aut manete hic et ego vobiſcũ manebo. ꝓpter vos enim venio aꝺ eccleſiam: fecit ꝫ semel t bis emenꝺans t eruꝺiens plebem suã: t sic patet scꝺa ps huiꝰ sermonis.

¶ Pars tertia huius sermonis in qua ꝺeclaratur quãta sit misse excellẽtia t boc septẽ rationibus.

Ertio i hoc sermone quãta sit misse
t excellẽtia: ꝓbatur septẽ rõnib⁹. l. Ratione locationis. Jeiunationis. Celebrationis. Jnꝺuitionis. Diuersificationis. Memoꝛationis. Et fructificatiõis. Primo rõne locationis: qz nõ ꝺebet nec põt alibi ce lebꝛari cõiter: cꝫ in loco sacro. ꝺe ꝺse. ꝺi. j. c. si cut: vbi ꝺicitur. Non in alijs cꝫ in ꝺño consecratis locis. i. in tabernaculis precibus ꝺiuinis a pontificalibus ꝺelibutis missas cantare t sacrificia offerre lz. t hoc iꝺẽ habeť i. c. sequẽti. t. c. ergo. t. c. nullus. vbi ꝺicit. Nullus presbyter missas celebꝛare presumat: nisi in sacratis ab epo locis: qui sui particeps vo luerit esse sacerꝺotij. Ratio aũt huius institutionis fuerit ẽm Ric. in. 4. ꝺi. 13. ar. 3. q. j. q

UVA. BHSC. IyR_229

in sacramēto altaris qō in missa consecrat: continctur ille qui est summe sanctus: t totiꝰ sanctitatis causa effectiue inquātum deus: et meritorie inquātū homo. In casu tñ magne necessitatis ꝓmittunt iura celebrari in loco ñ sacro: si tñ tabula sit consecrata: ceteraqꝫ misteria ad illud officium ptinentia ibi fuerint. puta cū ecclesie patrie fuerint accense: vel cuꝫ homines fuerint i itinere: t ecclesia defuerit. de ꝯse. di. j. c. cōcedim⁹. verūtñ est q minores fratres t predicatores pñt cū altari viatico i plateis t locis ꝯdecētib⁹ celebrare. de ꝑui. lib. 6. c. qñ. glo. super verbo indulgem⁹. his ergo casibus exceptis non licet celebrare in loco ñ sacro: nisi de ꝯsensu epi. de ꝯse. di. j. c. missaꝫ Qui tñ eps hoc cōcedere non debet: nisi legitima t rōnalis causa fuerit. ¶ Scdo idem probat rōne ieiunationis: qz. s. debet celebrari missa ieiuno stomacho et ieiuna aia siue mente: vt per hoc facilius diuina gratia ipetrari possit. Omnia enim fere sacra sumi debent ieiuno corpore: vt habet. 7. q. j. c. nihil. de consc. di. 2. c. liquido. de ꝯse. di. 5. c. vt ieiuni. c. vt epi: glo. super verbo a ieiunis. di. 75. c. qō a patribus. de temp. ordi. c. ffas. 22. q. 5. c. bonestum. hosti. de ꝯse. eccle. t alta. Ş. equalr. Silr de ieiuno spūali qō est a peccatis t vitijs abstinere. habet de ꝯse. di. 5. c. Ieiunium. Debet enim homo in missa cum inocentia cordis: t sensuū refrenatiōe t reuocatiōe ante deū apparere. de ꝯse. di. 7. c. nihil. t. c. panē. ¶ Tertō idem ꝓbat rōne celebratiōis hoc sacm̄ pertinet ad tps gratie: ideo non in nocte: ſz i mane t die celebrat: qz ſm Ric. in. 4. di. 13. ar. 2. q. 3. per diē tps gre significat. iurta illō apoc. Nox precess. dies aūt app. hoc habet. de ꝯse. di. j. c. solet. Ş. i ieiunijs. Et ideo excepta nocte natiuitatis t sabbato sancto cōiter loquēdo: debet celebrari missa de die artificiali qñ. s. aduertitur esse aliqua aeris illustratio. Solēnis tñ misse celebratio tribus horis instituta est fieri. s. hora tertia sexta t septima. Celebratio misse est memoriale passionis Christi: qui ſm Aug. lib. 3. de cōcor. euāgelistaꝫ. c. 13. circa medium: crucifixus fuit hora tertia lignis iudeoꝝ. hora sexta manib⁹ militū: t hora nona expirauit. Consuetudo tñ est vt non celebret hora nona: nisi in dieb⁹ ieiunioꝝ t maxime qñ ordines celebrant. misse autē priuate dici pñt ab aurora vsqꝫ ad sextam: t cōiter ꝯsuetudo ecclesie seruat: in diebus non ieiuniorū missa solēnis celebretur inter tertiā t sextaꝫ. ¶ Quarto idem ꝓbat rōne indutiōis: qz. s. sine vestibus ab epo benedictis: t sine igne celebrare non lz ſm Ric. vbi supra. ar. 3. q. 4. Nam ecclesia reprehendit celebrantes sine igne. c. vlti. de cel. mis. Ignis enim significat dilectionis feruorem: per quā Christus hoc sacramentū instituere voluit: t per quā deus filium suū pro nobis passioni tradidit. iurta illud Jo. 3. sic deus dilexit mundū vt filium suū vnigenitū daret. Exterius enim lumen t calor significāt q sacm̄ operat in celebrante digne: t suscipiente augmentū illuminationis in intellectu: t feruoꝝ charitatis in affcū non debet etiam ignis omitti ꝓpter eius ꝓfigurationē. h enim prefiguratū fuit ꝑ ignem de quo dicitur Leui. 6. Ignis in altari meo semp ardebit: t per ignē qui iurta sub aqua. Jo. ānis: vt habet in glo. sup decretalē allegatam in verbo sine igne. Non debet etiam celebrari sine vestibus ab epo benedictis: ꝓp ecclesie cōstitutionē: t etiā ꝓpter vestium significationi: que significant multa spūalia: de quibus in alio tractatu de missa dicitur aſ. t propter illaꝫ prefigurationē que precessit in vestibus legalibus: siue legatum sacerdotum q aūt sine vestibus ab epo benedictis celebrari non debeat: habet expresse. de ꝯse. di. j. vestimenta: vbi dicit. Vestimenta eccīe gb⁹ deo ministrat: sacrata debent esse t honesta: quibus in alijs vsibus non debent vti qz ecclesiastis t deo dignis officijs. Que aūt t qt sint vestes ille refert Innocentius in lib. de offi. mis. parte. j. c. x. di. Ser enim indumenta epis cōia t presbyteris: vz amictus: alba: cingulū: stolla: manipulus: t planeta. In multis tñ locis inualuerit ꝯsuetudo: vt cingulū non benedicat: rōnabilius tñ esset ipsum benedici specialē enim significatiōez habet: sed non ꝟ includit necessitatē. Calciatio enim sacerdotis specialez ꝟz significationē: nec tñ subtalares benedicunt. ¶ Quinto idem ꝓbat rōne diuersificationis. Nam tres diuerse lingue ꝓp nobilitatez eius in missa loquunt. ꝓma est diuina: vt patet in euangelijs. Scda angelica: vt patet in gloria in excelsis: t sanct⁹. Tertia humana vt ps in epīis t ꝓphis. Preterea in missa est diuersitas idiomatum. Primū hebraicum: vt alla t sabbaoth: Scdm latinū vt oratiōes. Tertiū grecū vt kyrie. xpeleison Et ideo titulus crucis scriptus est tribus lris

UVA. BHSC. IyR_229

quia Christus regnauit in lingua iudaica: ꝑ spm̄ ꝓphic: in greca per illuminationē sciaꝝ humanaꝝ: in latina ꝑ potentiā suā. ¶ Sexto probat̄ rōne memorationis. s. passionis xp̄i: qua neqꝫ in celo neqꝫ in terra inuenit̄ dulci⁹ iuxta illud Ber. Jesu dulcis memoria dans vera cordis gaudia. Ideo dicit ipse Luc. 22. Hoc. s. cele. missā faci. i meā cōmemoratōeꝫ vt habet̄ de ꝯse. di. 2. c. iterat̄. ⁊. c. dū frangit̄: sic scribit̄: dum frangit̄ hostia: ⁊ calix in ore fidelium funditur: qd aliud q̄ꝫ corporis dñi in cruce imolatio: ⁊ sanguinis de latere effusio designat̄. h̄ ibi. ¶ Septimo ⁊ vltimo idem ꝓbatur rōne fructificationis. Primo enim ꝑ missam pluries dimittunt̄ peccata venialia. p̄mo in p̄ncipio ꝯfessione facta pro rōe: ⁊ qñ datur aqua benedicta ad asperges. Scd̄o in confessione publica in medio misse. j. q. j. c. dem̄. c. maledicta. ⁊. c. seq. Tertio qñ inclināt se deuote fideles noiato Jesu. Quarto quādo eleuat̄ corpus xp̄i. Quinto qñ eleuat̄ sanguis. Sexto qñ dicit̄ pater noster. de pe. dist. 3. c. de quottidianis. Septimo qñ in fine dat̄ benedictio a sacerdote: vt patet dic. c. maledicam. ¶ Scd̄o ꝑ missaꝫ liberant̄ aīe a purgatorio: de cele. mis. c. cū marthe. oīa dic̄ Greg. in. 4. dialo. ꝙ quidam presbyter in missa liberauit dñm balnei patientē ibi sibi seruientem ad modū iuuenis oblato pro eo sacrificio. Insuꝑ ibidem narrat̄ de quodā monacho inter medicinas tres ducatos habēte: ⁊ precipiente Gregorio specioso fratri carnali eius ⁊ preposito in. 30. missaꝝ fuit liberatus post tres dies penaꝝ. Sil̄r ibidem habet̄ de quodam in vinculis astricto: qui dum vxor eius faciebat missam celebrare: soluebatur a vinculis: ⁊ tandem liberatus est. ¶ Tertio audientes quottidie missam raro vel nūq̄ꝫ male pereunt. Legit̄ enim tres iuuenes sil̄ ambulantes: quoꝝ duo a fulgure fuerunt interfecti. non aūt tertius: quia audierat missam. Exemplū etiā habet̄ huius valde vulgatum de illo qui audiens missam non fuit ꝓiectus in fornacem: sed emulus eius loco eius infornacem missus est: qꝛ non audierat missam. Item Greg. 4. dial̄. narrat ꝙ Agatus ep̄s panormitanus veniens romā in tempestate maris in periculo positus: nauta incidit funē ⁊ descēdit in nauicula ⁊ disparuit iter vndas ⁊ die tertio in insulam quādam venit ep̄s in naui: ⁊ fecit offerri sacrificiū pro nauta cogitans mortuū esse: ⁊ reperit eum in portu romano: ⁊ dixit ei ꝙ die tertō ex labore ⁊ fame cecidit in caiano quasi mortu⁹: sed vnus sup vndas portauit sibi panē ⁊ fortificatus euasit ⁊ reperta veritate hoc fuit qñ pro illo hostiaꝫ offerebat: ergo dilectissimi fratres non soluꝫ quia precepto simus astricti: sed etiam quia deo placatum ⁊ nobis vtilissimū missaꝫ audire studeamus quottidie cum deuotione: vt illa consequi mereamur. Amen.

¶ Dñica tertia quadragesime in mane de tribus abstinendis operibus in die festo. s. ab opere culpe fortune ⁊ nature. Sermo 38.

b

Eati qui au

diūt verbū dei ⁊ custodiūt illud. Scribunt̄ hec verba Luc. xj. c. ⁊ in euāgelio occurrentis dñice. Dicto qd sit diebus festis agenduꝫ: superest declarare: a quibus debemus istis diebus abstinere. Tanta nempe est demonū astutia ⁊ nequitia: nocendiqꝫ cupiditas: ꝙ qc quid a deo pro charitate acquirenda est istitutum: totum conet̄ ꝑuertere: ⁊ inde honorationem diuini noīs: ⁊ nostre salutis dispendium. Statuerat nāqꝫ deus dies festos vt a vitijs cessaremus: ⁊ ab opibus seruitutibus ⁊ mundanis: insistendo diuinis. Sed hūani generis inimico insidiante: iam totū versum est in cōtrariuꝫ: ad dei ignominiā: ⁊ cumulū nostre dānationis. Proinde conquerit̄ dñs per Isa. j. c. di. Kl̄as vestras ⁊ solēnitates. o. a. m. facta sunt mihi mole. labo. sustinens. s. vsqꝫ ad tp̄s. q. d. cuꝫ accepero tp̄s ego iu. iu. Et iteꝝ Amos. 5. c. ait. O diui ⁊ ꝓieci festiuitates vestras: nec capiam odorem cetuū vestroꝝ. heu magna xp̄ianoꝝ ꝯfusio. Judei tanta ad hoc diligentia obseruant sabbata ⁊ cerimonias suas: ⁊ xp̄iani insensati ꝑuipendētes fere totū sabbatū ⁊ festa oīa: non cessant polluere: vnde in derisum dati sumus iudeis Trenoꝝ. j. Viderūt eam hostes ⁊ deriserūt sabbata eius h̄. Et ꝓph̄a preuiderat i p̄s. 73 di. Dixerat i cor. s. cog. e. sil̄ quiescere fa. o. di. Festos de a terra. q. d. destruamus oēm cultum diuinū in mūdo. Propterea bene dicit Christus. Beati qui audiunt ⁊c̄. Ad vidēdū ergo a qbus sit cessandū in festis adducit̄ tex.

UVA. BHSC. IyR_229

scripture Exo.20. Die autem septimo sabbatuz dñi dei tui est. nõ facies in eo omne op⁹ seruile. Triplex opus reperitur a quo vacare debemus. Primum dicitur culpe. Secundum fortune. Tertium nature.

¶ Pars prima huius sermonis in qua declaratur qualiter ab ope seruili culpe cessandum sit in diebus festiuis.

Primo in hoc ꝑmone dico ꝙ in diebus solennibus cessandum est ab opere ꝑuili culpe. vñ mouet dubiuz a theologis an ꝑceptum de sabbato tm̃ obligat tpe gratie: sicut obligabat tẽpore legis. Videt ꝙ non. Tunc.n.non audebant cibaria ꝑparare qđ nunc: licet similr ⁊ vendere. Similr in sabbato nõ licebat iter agere: nũc autem in die dñico aliquando licet. Igit videtur ꝙ tũc magis q̃z nunc obligaret. In cõtrarium videt qꝛ tpe gratie debemus perfectius deo vacare: q̃z tpe legis. Ergo ab oib⁹ a qbus abstinebat tẽpore legis: abstinenduz est tpe gratie: ⁊ etiaz a pluribus: qꝛ magis ẽ deo vacandũ. Ideo de con.di.3.c.ieiunia dicitur. De dñica nihil aliud est agendum: nisi deo vacandũ: nulla opatio in illa sancta die agatur: nisi tm̃ hymnis: ⁊ psalmis: ⁊ canticis spũalibus dies illa trãsigat. Ex qbus oritur hec difficultas. Ad quam respondetur ꝑm Alex. vbi supra. ⁊ Pe. Jo. in.3.di.37. ꝙ sicut dcm̃ est supra hoc ꝑceptuz fuit figurale ⁊ morale: inq̃tum figurale fuit facta taxatio dici sabbati: ⁊ translata nunc est in dñicam diez. Inq̃tuz aũt morale aliqd participat de precepto affirmatiuo: aliud de negatiuo. Affirmatiuum est: memẽto vt di.sab.sancti. ꝑ vacationem.s.deo: ⁊ hoc obligat semꝑ: sed non ad semꝑ: sed ꝓ loco ⁊ tpe. Negatiuum vero est illud. Omne opus serui.nõ fa.in eo.s.op⁹ culpe: fortune ⁊ nature. Quantum ad opus culpe obligat semper ⁊ ad semꝑ: sicut etiã in antiqua lege: q̃tum ad fortune silr obligat. Quantum aũt ad opus nẽ sicut est preparatio cibi ⁊ alia nẽ necessaria: sic nõ obligat ita stricte: sicut in antiqua lege: vt infra patebit. Nam aliter possumus vacare deo: ⁊ sufficit. Hijs ergo ꝑlibatis tria notãda sunt in hac parte. Primo notandũ est ꝑz Pe. Jo. vbi supra: ꝙ quilibet tenet deuz recognoscere in die dñica in aliqua hora: lz nõ in qualibz: alias peccat mortalr. Et ideo q est in pctõ mortali: ⁊ non ꝯteritur vel non dat opam: vt in die dominico ꝯteratur: de nono peccat mortaliter: qꝛ transgredit preceptuz dñi di. Memento vt diez sabbati sctifices: ⁊ maxime cõteri dz homo opportunis horis: puta dũ missarum ⁊ vesperoꝝ agunt solennia: ⁊ tenetur ad ꝓpositum cõfitendi: ⁊ satisfaciendi: loco ⁊ tempore opportuno. Quod q non seruat: nouam incurrit culpã transgressionis ꝑcepti de sanctificatione sabbati: ob ꝑtinaciam ⁊ obdurationem in propria culpa: ⁊ obligationẽ primariam. proinde saltem in eleuatione corporis ⁊ sanguinis xp̃i tundimus pectus: qua tũsione nã ⁊ integra pnia designant. Nam in ꝑcussione immittit ꝯtritio: in sono ꝯfessio: in manu satisfactio. Scđo notandum est ꝑm Alex. in.3.parte.tractatu de precep.ꝑcepto.3. ⁊ Pe. Jo vbi.s̃. ⁊ Nico. de ly. sup penta exo.20. ꝙ q in die dñico peccat mortalr: triplici reatu ꝯstringit. Nam q fornicat die dominico: duplr maculat.s.quo ad reatũ: ⁊ quo ad actum: sicut ille q deflorando virginẽ talimõ deflorat: ꝙ eam interficit: ꝓculdubio dupliciter peccat vno actu.s.interficiendo ⁊ stuprando. vñ si pctm̃ numeret rõne reat⁹: duo peccata sunt. Si ratione actus: vnuz peccatũ est. Ita similr ꝯtingit h ⁊ in qualibet culpa mortali: q̃ de sui nã etiam extra diem festuz esset mortalis. Nam peccans mortalr in dominica transgredit hoc ꝑceptum: ⁊ etiam aliud in quo peccat: sicut fornicãs. ꝯtra illud nõ mecha. ⁊ furans ꝯtra illud non fura. ⁊ etiam contra hoc simul cum illo. Tertio notandũ est ꝙ tria sunt peccata de qbus loquit Jo. ꝑma cano.c.2.di. omne qđ est in mundo aut ẽ ꝯcu.car.aut ꝯcu.oc.aut supbia vi. que ampli⁹ in festis q̃z in alijs diebus in ꝯtumeliaz dei frequentãt: ab oibus tamen o io est abstinendum rõnibus ꝑdictis. Primo igit abstinẽdum est a peccato superbie. O quot pompis quot vanitatibus: quot huiusmodi faustib⁹ in talib⁹ diebus corpus honorat: ⁊ spũs confundit. Tunc ille felicior est: q exquisitiõe excessu ꝯtra deum sic bellando ꝓgredit. Tunc mulieres conant vanitatibus vna aliam superare. Tunc liqdo deprehendit verificatum vaticiniũ Ysa.3.c.di. Eleuate sunt filie syon: ⁊ ambulauerunt extorto collo: ⁊ nutibus oculorum ibant: ⁊ plaudebãt manibus: ⁊ ambulabant pedibus suis: ⁊ cõposito gradu incedebant. Hec ibi. Quo fastu incedant: ꝑsertiz q̃ se pulchriores estimãt qs verbis explicetur?

o

UVA. BHSC. IyR_229

vt verificetur quod dicitur de talibus. Fast⁹ ineſt pulchris: ſequitur⁹ ſuperbia formam.

Scđo abſtinendum eſt a pctō luxurie: qō marime in feſtis ſolet freq̄ntari. Maz ſi dicbus dñicis vt habet. 33.q.4.c.quotiēs. ꝓſulit abſtinere a ꝓpria vroze: q̄to magis abſtinēdum eſt a fornicatione: adulterijs: ſacrilegijs ſodomijs: ⁊ hijs ſimilibus: que etiā alijs diebus ſceleratiſſima ⁊ nefandiſſima ſunt. Quā etiā execrabile ſit diebus feſtis vacare cantibus: chorcis: laſciuijs ⁊ ſpectaculiſ: gs lingua exprimat: vbi viſu: auditu: tactu mentes hominum capiunt ⁊ ꝺtaminant. vnde dicit noſter Ricar. in. 3. di. 37. ar. 2. q. 3. q. q in diebus dñicis choreas ducunt: ⁊ aſtiludia peragunt mortaliꝝ peccāt. De tozneamētis non ſolum in dñicis: ſed ſemp. habet de tor. c. j. de chorcis ꝓbatur p illō quod habet. C. de ſertjs. l. vltima: vbi dicitur. Feſtos dies maieſtati altiſſime dedicatos: nullis volumus voluptatibus occupari. ⁊ infra. Nec tñ huius religioſe dici ꝺtra relaxantes: obſcenis quenā̄ patimur voluptatibus detineri. Et hec opinio ſatis eſt rōnabilis: maxime ſi de chorcis intelligatur: in gbus mulieres ſe oſtentāt virozuz aſpectibus. ⁊ ecōuerſo: q⁹ tunc directe occaſionez dant ꝓuocationi ꝺcupiſcētie. Non eiz delicijs ⁊ epulis carnalibus diem dñicuz deputauit: ſed magis ipm ſacris exercitationib⁹: ⁊ ocio ꝓſecrauit. Benedixit. n. diei ſeptimo: ⁊ ſanctificauit illum: vt legit gene. 2. Non enim dixit tunc vacanduz ſpurcitijs ⁊ diſſolutionibus. ꝓinde de con. di. 3. c. irreligioſa. ſacrum ꝺcilium ait. Irreligioſa conſuetudo eſt: quaz vulgus per ſcrōz ſolennitates agere ꝺſueuit ppli: g cuz dz diuina officia attendere: ſaltationib⁹ turpibus inuigilant: cantica nō ſolum mala cantantes: ſed religioſorum officijs pſtrepunt. Hij etenim vt ab oibus ꝓuincijs depellanꝝ: ſacerdotum ⁊ iudicū ꝓfilio ſancte cure cōmittitur. Nec ibi. Sed veh. Et itez dico. Veh hijs g ſunt cauſa tanꝝ malōz: q⁹ de omnibus que occaſione pulſationes ſue aſtantibus eucnerūt reddent apud iuſtum iudicem rōnem. Quantorum etiam malōz patratozes ſunt g diebus feſtis decubant in tabernis. Quot ibi irritamenta puria: blaſſemie: ebrietates: rixe: contumelie: murmurationes: deceptiones: maledictionesꝫ ⁊ ꝓphani ludi: ſicut ꝑme cozin. io. dicit apls. Sedit ppls manducare ⁊ bibere: ⁊ ſurrexerunt ludere. ⁊ ſi opa ſeruilia q̄to plus ꝓhibentur hmōi opera carnalia q̄ multo magiſ ſpūi repugnant: Quod intelligens Aug⁹. in lib. de decem chordis verſus ꝑmum ait. Dicitur tibi vt ſpiritualiꝝ obſerues ſabbatuz. nō quomō iudei obſeruant carnali ocio. Vacare enim volūt ad nugas atq⁹ luxurias ſuas: melius facēt iudeus agens aliqd in agro ſuo vtiq: q̄ in theatro ſeditioſus exiſtere. ⁊ melius femine eoz in die ſabbati lanaz facerēt: q̄ tota die in neomenijs impudice ſaltare. Nec antez dicit Augu. nō q⁹ non ſit ceſſanduz ab opibus exterioꝛibus: ſed q⁹ be tales diſſolutiones ⁊ laſciuie nō ſoluz in diebus feſtis: ſz omni die ꝓhibentur. Maxima qdem inſania eſt tota ſeptimana ꝓ miſerrimo corpore laborare: ⁊ die dñico ⁊ feſto laborare ꝓ damnatione infelicis aie. Mira demētia: nullus amplius reperiꝝ q velit in xpi ſeruitio laborare. Tota ebdomada ſe exercēt in laboribꝫ ſuis licitis: ⁊ die feſto obſcenis ludis: ⁊ voluptatibus: ⁊ chorcis vacant. Sed audiant qd per Amos. 8. c. dñs dicit. Conuertam feſtiuitates veſtras in luctum: ⁊ oia cantica veſtra in planctū. Tertio abſtinendū eſt a peccato auaritie. Mira auarox cupiditas: vt nullius ſolennitati dei vel ſanctoꝝ parcat. In omni die feſto de quolibet ꝺtractu pctm̄ ſue auaritie duplicantes: vt ſupra p3. Sunt pleriq⁹ q̄s in tantam auaritie voraginē deūtauit diabolus: q⁹ quaſi nullum lucꝝ exiſtimant: niſi q⁹ die feſto acgrunt. Credunt ſe ad extremā paupiem deuenire: niſi in dicbus ſolmnnibꝫ negocia ſua exercēāt. Videbis quādoq⁹ homines decrepitos: capite ⁊ toto corpore tremulos: ple ⁊ filijs deſtitutos: tanta anxietate diuitiaꝝ diuitijs cumulare: vt quaſi niſi etiam diebus feſtis aliqd lucrenꝝ: ſibi munduz deficē credant. De talibus Eccłia. 4. dicitur Vnus eſt: ⁊ ſcōm nō bz non filium: non fratrem: ⁊ tñ labore non ceſſat: nec ſatianꝝ oculi eius diuitijs: nec cogitat di. cui laboro ⁊ fraudo aiam meam bonis? O miſeri ⁊ miſerabiles potius vultis anxietatibus ⁊ laboribuſ in p̄ſenti vita infernū ichoare: q̄ ſpūali gete ⁊ dulcedine paradiſum incipe: potius eligitis portare pondus q⁹ eſt pctm̄ in infernum deprimēs: q̄ onus leue quod eſt amoz in celum erigens. potius ꝺcupiſcitis cum damnatione ſubeſſe diabolo: q̄ chriſto cum ſalute. Non aūt ſolum a culpis hijs tribus in die-

UVA. BHSC. IyR_229

bus festis abstinendum est:sed etiam a quolibet alio vitio ⁊ peccato. Et quāuis oia alia peccata implicite in hijs ꝺtineant: tamē magis explicite in multis alijs scripture locis,pbibita inueniunt: psertim in multis actib⁹: q iudeis in die sabbati erant interdicti. ¶Primo interdictus erat onera pōderaqꝫ portare Ille onera portat: q diuinis offensionib⁹ nō renunciat. ¶Proinde Ihere.17.dñs ait.Custodite aias vestras:⁊ nolite pondera portare in die sabbati. Secūdo interdictum erat ignem accendere. Ille ignem accendit:q furgia ⁊ dissolutiones seminat:⁊ mala conscientia ,pmit.Ad quos Ysa.5.ait.Ecce vos accēdentes ignem:accincti flāmis.scestis. Tertio ,pbibitum erat vuas calcare. Ille vuas calcat:q spūalia bona nauscat:ficut,puer.27. scriptum est.Anima saturata calcabit fauꝫ. Quarto pbibitum erat debita repetere. Ille debita repetit: q iniurias malo animo ad memoriam reuocat. vnde Eccīa.io.precipit dñs dicens. Omnis iniurie proximi ne memineris. Quinto interdictum est cibos emere. Ille cibos emit:q oculos suos vanitatibus pascit:ꝺtra quod a prophęta postulat a deo liberari.di.psal.122. Auerte oculos meos ne videant vanitatē. Sexto ,pbibitum est cibos coquere. Ille cibos coquit:qui ventrem per ingluuiam nutrit:dño ,pbibente.Luce.21 Attendite ne grauent corda vestra crapula ⁊ ebrietate. Septimo ,pbibituꝫ erat plusqꝫ mille passus pagrare. Ille plus de itinē ambulat:qui delicijs dissoluitur.vnde Ihere.31. Reuertere virgo israel: reuertere ad ciuitates tuas: vsquequo delicijs dissolueris.

Octauo pbibituꝫ erat ligna colligere. Ille ligna colligit: q mundanis delectationib⁹ animum flectit. Hinc talibus dicit per prophetam psal.4. Ut quid dile.vani.⁊ que in. Nono pbibituꝫ est opera seruilia facere. Ille opera seruilia facit: qui deum quocūqꝫ modo offendit. ¶Proinde Leuiti.23.c.scribit. Dies septimus quia sabbati requies est:vocabitur sanctus: omne opus non facietis in eo.Magis autem abstrahit animum a diuinis quecunqꝫ mortalis culpa:qꝫ quodcunqꝫ exercitium corporale licitum ⁊ honestum. Sed heu christianorum miseranda cecitas. Plura ⁊ grauiora peccata cōmittuntur in festis: qꝫ per totam ebdomadam. Nam alijs diebus in suis officijs ⁊ exercitijs occupantur: in diebus autem festis quando debent pro anima laborare:solum in vitijs occupantur. Alij saltando ⁊ choreas ducendo: alij ludendo ⁊ blasfemando:alij per ecclesias discurrendo ⁊ plateas: seiaꝫ vult⁹ vagizando:alij sedendo murmurant:⁊ detrahere nō cessant:⁊ alia multa vitia admittendo. Et in super tota occupatio circa corpus. Plaꝫ mulieres fere totum tempus expendunt se ornādo:⁊ sic animas capiunt: famuli ⁊ serue ad preparandum accuratius solito cibos: mercatores solicitiores sunt hijs diebus suos cūputos facere:infelicis conditionis homines: potius delectātur audire vana: qꝫ aliqua de deo bona. Nulla de filijs cura habetur:sed omnes ad perpētranda mala dimittuntur. Sed queri potest vtruꝫ abstinendo a crimibus ⁊ operibus alijs manuum per hoc soluꝫ quia non vacant diuinis: nisi audiendo missam:toto alio tempore solaciādo peccāt moraliter:quia intendendo legislatoris est vtvacent deo. Ad hoc potest responderi p quandam demōstrationem quam ponit beatus Tho.prima.2.q.100.arti.9. in ratione secūdi argumē.s.q intentio legislatoris circa aliqd̄ preceptum est de duobus. Vnum quidem ad quod intelligit inducere per precepta legis ⁊ hec est virtus. Aliud est de quo intelligit p ceptum ferre:⁊ hoc est quod inducit ⁊ disponit ad virtutem.s.actus virtutum.Non eniꝫ idem est finis precepti: ⁊ id de quo preceptū datur:ficut nec in alijs rebus est idem finis: ⁊ illud quod est ad finem. Similiter ⁊ hoc videtur posse dici q quanuis intendat legislator finem precepti ⁊ quid perfectius: non tamen intendit illud ponere sub precepto:quia multitudo cui datur lex:non est subito capax perfectionis:sed paulatim. Sed intendit ponere sub precepto illud quod disponit ad id quod facilius est ad obseruandū. Et sic abstinere ab operibus seruilibus est in precepto: non tamen vacare diuinis pro maiori parte die:⁊ sic patet prima pars.

¶Pars secūda huius sermonis in qua declaratur qualiter in dominicis ⁊ alijs festiuitatibus abstinendum est ab opere seruili fortune.

S Ecundo in hoc sermone dico q in diebus festis pcipue dñicis abstinēdum est ab ope seruili fortune: ex q̄

UVA. BHSC. IyR_229

adducit tex.q habet in primo capitu.de feriis:vbi sacr ꝯcilium ait. Omnes dies dominicos a vespa in vesperaz cum omni veneratione decreuimus obseruare:ꝛ ab omni illicito ope abstinē:ut mercatū in eis minime fiat neqz placitum:neqz aliquis ad mortez vl' ad penam iudicet: nec sacramenta nisi pro pace vel alia necessitate prestent. Ad cuius decreti ꝛ opis seruilis fortune declaratōez:tria notanda sunt. Primum ꝙ dies dñica dz celebrari a vespa in vesperā:vt pz in dic.c.vt habetur Leuit.23.c.7.de con.di.3.c.ꝓnunciandum:hoc est dicere ab hora diei sabbati.24. vsqz ad.24.horam dñice. Nam ꝛ gene.p̄ dr̄ Factum est vespe ꝛ mane dies vnus:vbi ꝟz Nico.de ly.dicit. In vespe cōpletur dies artificialis. Hic igit vespera p̄ma pars noctis vocatur:vz imediate post.24.horam siue solis occasum:qr ꝟm sctām scripturā festuz incipit imediate post occasum soils diei precedentis vsqz ad occasum solis diei sequentis. Potest tñ ꝯsuetudo augere festum siue solennitatez:p̄terq̄z in dñica: cuius solennitas nō dz incipe ante solis occasum diei sabbati ne videamur iudaizare:vt dicit in dic.c.pronunciandum.vñ ꝛ in.c:qm̄ de ferijs dic̄ Ale. tertius. Licet sit scriptū de vesperis in vespaz celebrabitis sabbata vestra sanctoꝝ:tñ p̄ncipium ꝛ finis iuxta eoꝝ qualitatē ꝛ diuersaꝝ regionū ꝯsuetudinem dz attēdi: ꝛ sic magnitudo dieꝝ exigit p̄us incipe ꝛ tardius terminare. Hec ibi. Hoc tñ dctm̄ qdaz male accipiunt ip̄z allegātes diminuitiue di. ꝙ ꝑ ꝯsuetudinem pōt festum abrogari: cūtaz clare cōstet ꝙ loquit nō diminuitiue :sed augmentatiue dicēdo. Prius incipe ꝛ tardius terminare:non dicit tardius incipe ꝛ prius terminare. Item ꝯsuetudo non pōt diminuere festum maxime dñice ꝛ aliarum magnaꝝ solennitatum:sicut dñica que sunt de iure diuino loco sabbati:vt dictum est supra. Dicit tñ archie. floren. ꝙ vbi est de more gnāli aliq̄ꝝ artificuz:vt tonsores:ꝛ huiusmōi ꝙ in sabbato vel vigilijs magnoꝝ festoꝝ laborant ꝑ duas horas noctis:qr tunc magis ꝯcurrūt homines q̄z alijs diebus. Potest tolerari talis mos: quia etiam de sero festi:qñ licet laborare die transacta nō laborant vsqz ad mediaz noctem:ꝛ sic videt admitti compensatio: consuetudine sic agente:ꝛ dñs Eugeni⁹ quartus super hoc reqsitus:dicit dispensasse. Sed prima opinio tutior est ꝛ tenēda. Scdo notandum est ꝙ in p̄dicta decretali quattuor ponuntur casus. Primus est de mercato vel foro:circa quem Rodonēsis distinguit di.ꝙ euntes ad talia mercata: aut sunt mercaturi ad ea festa necessaria.s.illius diei:sicut emere pullos:carnes:vinum:ꝛ similia: tunc nō peccat: dūmodo non dimittant audire dina officia. Aut mercant aliqua: ꝛ tunc faciunt aut ex necessitate:nō ꝯsuetudine:sic etiā non peccāt. Aut ex lucri cupiditate:sicut facere solent mercatores: q ꝓpter frequentanda mercata vix aut nunq̄z tali tpe intrant eccl'iam:ꝛ sic a mortali culpa excusari non pñt. Quidam tñ dicunt ꝙ mercata q̄ ex quadam necessitate fiunt de victualibus ꝛ necessarijs ad aliquem diem:nō credunt esse illicita:dum tñ ꝑꝑ hoc non se subtrahant a dinis. Quidā etiam ꝓbabiliter dicunt: ꝙ tenētes foꝝ in dñico die mortal'r peccant:maxime in tpe misse vel vesperos:qñ deo vacare debent. Scds casus ꝓhibitus in dic.decretali est in die dominico placitare. Idem ꝓbatur in alijs festis p̄ceptis:sicut pz.15.q.4.per totuz.ꝛ ꝟz glo.in dic. ca. Nulla causa tractari dz in dñico die: nisi hoc pietas suaderet:vt in.c.ult.de ferijs patet Suadet aūt pietas si causa est debilium vel miserabiliū personaꝝ.ꝛ sicut ibidem pz:in talibus diebus iudiciarius ꝓcessus non tenet nisi de ꝯsensu ꝑtium fiat. Tertius casus ponitur ibi.s.ꝙ nullus ad mortē vel ad penam iudicari pōt:maxime cum nulla cuusa tractari tunc dz ꝟm glo.ibidem. Quartus casus est ꝙ iuramenta nisi pro pace vel alia necessitate p̄stari non pñt. Pro pace.n.omni die iurari pōt:cum sit pietatis opus.22.q.j.omne quod. Licite etiaz pōt fieri ꝓ alia necessitate ꝟm glo.in dic.c.p̄ de fe.in verbo necessitate: puta ꝓ fide:ꝓ obia: ꝓ fama.in.c.signifi.d̄ electiōe i verbo ꝓvnitate.glo.pōit hos Vsus. Pax ꝛ fama:fides:reuerētia:cautio dānum Defectum verbi sibi poscunt magna caueri.

Tertio notandū est ꝙ addunt alij quattuor casus de opere ꝟuili fortune. Primus ē de carnificibus:q vendunt in diebus festis carnes crudas. Nam sine necessitate ꝛ vendere ꝛ emere ꝓhibituz est. Non credunt tñ peccare mortal'r:si carnes preparent in festo:vt in die sequenti vendant: si prius non poterant cōmode preparare:aut prepata seruare. Sz quid fiet quādo erunt tria vel quatuor festa

UVA. BHSC. IyR_229

sibi imediate succedentia: dicendum q̄ tunc prudenti discretione vtendum est: semperq̄ deferendum solennioꝛi diei: vbi Brego⁹. Erit die sabbati festū apꝛi. cui dominica sub sequitur scōa. Etiam sequenti feria erit festū preceptum: tunc maxime tempoꝛe estiuali licebit in sabbato vendere carnes: pꝛo sequēti dominica in feria scōa emere vel vēdere suo die. Non puto hoc hyemali tempoꝛe licere: quia absq̄ coꝛꝛuptione carnes conseruantur per plures dies. Scōs casus est de tabernarijs: quoꝛum abusio non sine grauissima culpa est. s. summo mane in quacūq̄ magna solēnitate aperire tabernas: nunq̄ quasi audiendo missam: nec intrando eccl̄iam: quasi sic parrochiani diaboli. Ad quoꝛum eccl̄esias. s. tabernas maioꝛem habent concursuꝫ: q̄ sacerdotes chꝛisti ad eccl̄iam. Hij sunt cogendi: ne possint apire tabernas vsq̄ ad boram tertiam vel circa: cum efficacem occasionem pꝛestent: vel q̄ multi non vadunt ad audiendum missam: ꝛ diuina officia: vel cuꝫ biberint ꝛ inebꝛiati sint in tabernis: vadunt ad eccl̄esiam non solum sine merito: sed etiā cuꝫ anime detrimento. Ceteruꝫ qui cām damnidat: dam. de. videt de iniu. ꝛ dam. da. c. si culpa. Ex qbus manifeste apparet q̄ oium malorum que maxime eo tempoꝛe tales admittunt: quos. s. recipiunt in tabernis: vel non audiendo missam ꝛ verbum dei: ꝛ alia parendo non vrgente necessitate: participes fiunt: ꝛ redditurꝰ sunt apud iustum iudicem rōem. Sꝫ quod peius eo tempoꝛe sicut ꝛ alio illuc pꝛopter potationes cōcurrere. Quidam etiā sunt aliqua gule incitamenta vendentes: qui nunq̄ vel raro intrant eccl̄iam: quoꝛum etiā maloꝛum tabernarij causa sunt. Tertius casus est de oꝛtulanis: q̄ vendunt herbas ꝛ q̄scunq̄ fructus. de quibus dicendum credo q̄ illis vendere ꝛ emere licebit: cum conditionibus iam p̄termissis. Quartus casus est de vendentibus quasdam merciunculas: pꝛesertim ad mulieꝛum oꝛnamentum ꝛ vanitatem vel ad illicendum pueros ad gule incitamenta: q̄ coiter vendi solent in locis sacris ꝛ festꝫ talia emere ꝛ vendē non licet: tuꝫ ꝓpter diem festum: tum quia sunt luxurie incitamēta: vanitatis ꝛ gule. Tum etiam quia coiter ꝓphanant loca sacra. Ceteruꝫ abhoꝛꝛenda est quoꝛundam consuetudo: quibus vltra predictos non satis est meꝛcib⁹ suis polluere sacra opa sed etiam pollunt sacra templa: quos pꝛofecto si inuenisset ihs in templo: qd queso egisset: postq̄ tanta seueritate vsus est cōtra eos qui vendebant ꝛ emebant in illo ea que diuino cultui ꝛ sacrificijs necessaria erant? Maꝫ tanto zelo contra tales accensus est: vt manibus pꝛpꝛijs expelleret. quod contra oia alia vitia feciſſe mūq̄ legitur. ¶Proinde p̄ma. q. 4. c. ex multis. ꝛ. c. vendentes. cum sequenti.

Ejicens vendentes ꝛ ementes de templo ꝛ mensas nūmulaꝛioꝝ eucrētes: ꝛ cathedras vendentium columbas: ad coꝛꝛectionem populi fecit: vt non mundanis ineptijs ꝛ vendi tionibus vacent in diebus festiuis: ꝛ etiaꝫ in locis sacris: sed oꝛationibus tm̄ vacare atq̄ congregari in domo oꝛationis. Quapꝛopter teꝛribiliter cōtra tales intonat. c. decet. de immu. ec. li. 6. Ideo omnes q̄ tales emere ꝛ vendere videnꝰ: exemplo chꝛisti diuino zelo accē si illos redaꝛguere debent: ꝛ si licet expellere de locis sacris: si sine scandalo fieri poteſt. ꝛ sic patet pars secunda huius sermonis.

¶Pars tertia huius sermonis in qua declaratur qualiter sit abstinendum ab opere seruili nature in festiuitatibus.

Ertio in b sermone dico q̄ ab opt seruili nature abstinendū est in diebus solennibus: pꝛo quo etiam tria notāda sunt. ¶Pꝛimum q̄ nouem sunt gnā personaꝝ que hoc ꝓceptuꝫ transgrediunt. ¶Pꝛimi sunt qui dñs suis vecturas blaꝺoꝝ: atq̄ eis saluiaꝛia asserunt in diebus festis. Tales enim sm̄ Suiel. non excusant a culpa: nisi aliqua necessitas eos compellat. Qui aūt aliqua necessitate coguntur: excusari pñt. vñ de re. iu. c. qō non est: licituꝫ ex lege fit licitum ex necessitate. Simil̄ qui conducunt currus ꝛ saluias blaꝺoꝝ: lignoꝝ: ꝛ filiuꝫ ne occupent huiusmōi ferialib⁹ dieb⁹: ciuesq̄ sui asserunt hoc a suis rusticis: diebus talib⁹ postulare pꝛo minoꝛi incōmodo ꝛ dāno illoꝝ. sed mentita est iniquitas sibi: eo q̄ sibi non illis querunt tales vtilitatem: immo etiam si pꝛo illoꝝ cōmodo hoc agerent: nisi vrgente illoꝝ magna necessitate nō licet.

Secundi sunt qui compelluntꝰ a dominis seu officialibus ciuitatum atq̄ terraꝝ in solennitatib⁹ laboꝛare. Tales si iusto metu hoc facere compelluntur: sm̄ Suiel. excusabiles

UVA. BHSC. IyR_229

videntur: alias non tenentur parere: nisi in rebus licitis ⁊ honestis. Ceterum eis qui laborare precipiunt: si id agunt cogente necessitate. s. guerre vel quacūqꝫ alia causa iusta: tūc excusabiles sunt precipitantes ⁊ obedientes. Si autem sine iusta causa in precipitante: sꝫ non sine iusto metu in obediente id fiat: tota culpa est precipientis: ⁊ non obediētis: qꝛ vt dicit. 30. q. j. c. ad limina. Inculpabile iudicandum est quod necessitas intulit. Tertij sunt vectores mercium: vel personarum: vel alimentorum: aut aliarum reruꝫ ad diuersa loca ⁊ remota. Tales enim si sine graui incōmodo quiescere in festo pñt: quiescere debēt. Sinautem excusari possunt ꝓpter necessitatem per iura preallegata. Facit ad hoc. j. q. 7 ca. quod pro remedio. Quarti sunt iter agētes ⁊ similes cursores: quia dieb⁹ festis iter agere non licet: nisi magna necessitate cogēt. Aggrauat autem Guiel. regulariuꝫ ⁊ sacerdotum culpam: qui in dominicis diebus ⁊ festis quadrigant: ⁊ equitāt: ⁊ huiusmōi operantur sine vrgenti necessitate: quia exemplo eoruꝫ ceteri corrumpuntur. Ex quo sequitur ꝙ q̄ꝫto sunt maioris fame: tāto grauius peccant: qꝛ talis eorum actus magis corrumpit aspicientium mentes. Quinti sunt aromatarij: quib⁹ laborare ⁊ vendē non licet: nisi vrgente aliq̄ necessitate: puta infirmoꝝ ⁊ alioꝝ qbus sine scandalo subueniri non possit: nec propter hoc deberent tenere officinas aptas sed cuꝫ discretione ⁊ honestate diei festi: verbo dei ac missa non pretermissis. Proinde solent aromatarij statuere ⁊ insimul conuenire in ciuitatibus magnis: ꝙ vicissitudine huius in contrata necessitatibus occurentib⁹ hēat subuenire. Attñ ꝯtracta aromatarij necessitatibus infirmorum licite subuenire pñt Medici vero ⁊ artem medicine qualibꝫ die exercere: ⁊ inde discretum salarium accipere possunt. Et si merentur omni die pauperib⁹ subuenire: multo magis in die festo merent. Nam sicut ex precedentibus pꝫ: sicut duplicatur reatus in quolibet mortali actu ꝓpter diem festum. Duplex etiam meritum quodā modo ex quolibet virtutis actu augmentari debet in eo: cuꝫ non minus possit caritas in bonum apud deum mereri: q̄ꝫ iniquitas demereri. ⁊ sic credo dicendum de quibuscūqꝫ operibus bonis ⁊ sanctis ī die festo. Sexti sunt barbitonsores ⁊ sanguinis minutores: qui ꝟm Ihere. si in festis artez suam exercēt principaliter propter lucrum ⁊ cupiditatem: a culpa minime excusantur. Sed si exercent propter eorum quibus seruiunt vtilitatem ⁊ pretium lꝫ recipiant excusantur. Porro illi q de talibus requirunt postmodum premium non excusantur: si alias cōmode sibi prouidē poterāt: alioquin excusari possunt. Minime nihilominus excusari possunt qui radunt in sabbato vel alia vigilia magnarum solennitatum in nocte: ⁊ multi sepius stant vsqꝫ ad matutinum. ⁊ quod peius radunt quosdam in mane magnarum solennitatum: vt sic politi vadant: ⁊ visitent templa dei arantes illa ⁊ resulcantes lasciuis mentibus ⁊ procacib⁹ oculis: multarum infeliciuꝫ mulieꝝ animas vulnerantes: ⁊ horum malorum oīum tonsores prestant occasionez. Septimi sunt ferratores equorum ⁊ alioꝝ aīalium. Talibus enim laborare non licet: nisi vrgente necessitate eoꝝ: quibus seruiunt: si tamen non agāt hoc ex cupiditate. Octaui sunt sutores: qui ex ingluuie lucri promittunt: que temporis breuitate non possunt seruare sine manifesta precipuarum solennitatuꝫ trangressione. vñ pro promissoꝝ vestimentorum expeditione ⁊ cōplemento: sutor cum adiutoribus ⁊ famul suis ꝑ totā noctē magnaꝝ solennitatuꝫ laborant: totumqꝫ mane occupant inducendo nouas vestes. ⁊ nedum audiunt in talibus diebus predicationem ⁊ missam. Idem iudiciū est de caligarijs ⁊ cerdonib⁹. Noni sunt q vtuntur molendinis ad ventum ⁊ ad aquaꝫ. Nam si absqꝫ hominis opera magna exercentur: credit Guiel. obseruandam esse consuetudinem regionis nō prohibitam a prelatis: q̄ꝫuis aliquibus alijs non placeat. Naꝫ molendina que exercentur cum iumentis q escere debent. vnde exo. 20. Iumēta sabbato quiescere iussa sunt: qꝛ ꝟm Ale. de ales. vbi. s. irrationabilia sine ducatu hoīum laborare non possunt. Ideo vt perfecte intelligatur interdicta in solennitatibus corporalis exercitatio: vterqꝫ prohibetur. Et inde sumitur ꝙ ducentes quadrigas in festis sine sacerdotis dispensatione: peccat. Hec ꝟm Alexandruꝫ.

Scdo notanduꝫ est ꝙ alia nouem genera personarum: etiam festa ⁊ solennitates trāsgrediuntur. Primi sunt qui lauant lanam

UVA. BHSC. IyR_229

proprie ex cupiditate paruitates: q̄ in die festo illam extendāt ad solem. Quod non licet eis: nisi arctent̄ aliqua magna necessitate: ⁊ idem iudiciū est de trahentibus in tiratorijs pannos: ⁊ maxime in tinctam guadi. Hijs non potest facile dari regula. s. ꝓpter periculum magni damni in ꝑditione tincture guadi: que facile euenire pōt: sicut pz exptis in illa arte. Dare tñ opaz debent in die festo nō ꝑdere missam: ⁊ verbum dei si fieri pōt: ⁊ festa q̄ꝫtum in eis est: sicut magno incōmodo celebrare. Scdi sunt mercatores: q sepi⁹ eligunt solennē diem: puta natalis dñi: ⁊ silīuz: vt videant rōnes suas: aut societatum suaꝝ: illiq̄z apponūt omne cor suum: omni deuotione ⁊ diei festi sanctificatōe neglecta: qd̄ fieri non pōt sine mortali cl̄pa. Tertij sunt notarij q non debēt ꝯficere instrumēta contractuum in diebus festis: sine magna necessitate: vel suadente aliqua pietate alias peccāt.

Quarti sunt scriptores: qbus nō licet pro p̄tio scribere: vel al̄ aliam magnā scripturaz facere. Scolaribus tñ ſm Guiel. licet temperate suos ſmones ⁊ lecturas notare: etiaz in lectionibus libros corrigē: ⁊ silīa parua: dū modo hec sine p̄tio fiant. Quinti sunt scholares: q nō sine magna abusione ⁊ trāsgressione diuini p̄cepti solēnes actus ⁊ disputationes ordināt ⁊ exercent in mane solēnitate dieꝝ: neglecta missa oibusq̄z alijs dinis officijs penitus derelictis: quod oio non licet.

Sexti sunt hijs sil̄es. s. q faciunt ꝯsilia. i. congregant̄ in ꝯcilijs ciuitatū atq̄z terraꝝ: missa oibusq̄z alijs dinis postpositis. qd̄ etiaz nisi vrgente magna necessitate vel pietate suadēte minime licet. Septimi sunt q conducunt oparios ad opera sua in mane diei festi: vel soluunt eis de laboribus: dantes occasionē: vt suis ⁊ sue familie ꝓuidē possint: vz emēdo carnes ⁊ alia necessaria i festo: ꝯtra q̄s. 19. Leui scriptuz est. Non morabit̄ opus mercenarij tui apud te vsq̄z mane. Octaui sunt qvoluntarie ⁊ scienter sibijpsis p̄parant occasionem laborandi in die festo. s. vel in ꝯgregando fenum: sicut q secant illd̄ tali die: q̄ necessitas eos sepius cogit laborare in die festo. s. vel i ꝯgregando fenū ꝑ pluuias: ⁊ in domuz reponendo: ⁊ silīa: ꝯsideret qlz in talibus intentionez suā: qꝛ sicut dicit̄. 14. q. 5. si qd. de⁹ interrogat cor: nō manuz. Debent ḡ tales in vigilia p̄uidere: ne sua negligentia siue cupiditate illud facere die festo ⁊ ꝓhibito necesse sit. Vbi tñ necessitas vere cogit in hijs silib⁹ excusabiles sunt. Noni sunt faciētes serta adiscentes ricamaturas: ⁊ consimiles vanitates in die festo. Tales eniz ſm Guiel. nō sunt excusabiles a pctō: tum qꝛ diei fe. ex hoc obſuantia violat̄: tum ꝓpter ꝑiculum taliuz vanitatū: qꝛ de facili abutunt̄: cum sint incitamēta luxurie ⁊ carnalitatis. Posset tamē exercitiū esse tam modicū ⁊ honestuz: q̄ non esset tenēduz mortale. Tertio notādum est: vt ex p̄ceptōibus ꝑcipi pōt: q̄ triplex cā excusat hoiez a mortali culpa. si laborat in die fe.

Prima est necessitas. Scda pietas. Tertia opis ꝑuitas. Primo nccitas excusat laborantem in festo a culpa mortali: ⁊ hoc tripliciter. s. in aliquo casu seu tp̄re: in aliqua ꝑsona: ⁊ in aliquo loco. Primo licet in aliq̄ casu: puta ꝑꝑ ꝑiculum pluuie: qñ amittit̄ bladum in area: vel vinuz in vinea: ⁊ de ceteris rebus q̄ destruunt̄ dicendū est idez si in die festo circa ea nō māualiter operat̄. Idem dicenduz est: si laborat̄ ꝓ ꝯseruatōe personaꝝ ⁊ aliaꝝ rerum suaꝝ: puta faciēdo foueas: vel machinas: ⁊ huiusmōi: vel portādo res suas ad loca securiora ingruēte bello: vel portādo necessaria ad defensionē: ⁊ hmōi. Scdm tñ Ale. opz vt sit magis necessitas ad hoc vt ꝑmittat̄ in die dñico: puta cuz alias nō possit differri vrgēte necessitate excusant̄ hoies: sic notat̄ de feri. in. c. ꝯquestus in fine idez q̄z dicendum est de ferijs ſm Bernar. Secūdo licet in aliqua ꝑsona: vt si al̄r nō posset acquirere victuz ⁊ necessaria: ꝓ sustentatōe nē sue atq̄z suoꝝ. Talis. n. excusat̄: qꝛ vt dicit̄. j. q. j. remissionez necessitas nō hz legē. ⁊ de obſua. ieiu. c. ꝯsiliuz. ⁊ de re. iu. qd̄ non est. Tertio licet in aliquo loco de quo pz in. c. licet de ferijs. vbi Ale. tertius ait. Indulgemus vt liceat parrochianis vr̄is in dieb⁹ dñicis ⁊ alijs festis: p̄terq̄z in maiorib⁹ anni solennitatib⁹ si alecia se inclinauerint coꝝ captione ingruente intendere: ita q̄ post factam capturā ecclesijs circūpositis ⁊ xp̄i pauꝑibus ꝯgruam faciant portionē. Et ideo q̄ꝫta necessitate liceat laborare non est regula danda: sed predictis tribus casibus se homo debet cōformare. ⁊ vbi consilium surgit: standum est consilio boni viri: ⁊ securius est facere cum dispēsatione illorum quibus dispensatio credita ē si cōmode fieri potest. Proinde nec die do-

UVA. BHSC. IyR_229

minico se balneare propter necessitatem prohibitum est. vnde con.di.3.in cadi.peruenit Gregorius ait. Si pro luxuria ⁊ voluptate qs lauari appetit hec fieri: nec reliquo die concedimus. Si autem pro necessitate corporis hoc nec die dñico prohibemus. Nam ⁊ pfectis ⁊ religiosis balneare se lz.sic pz.24. q.j.c.oīs. ¶ Scda causa excusationis a culpa est pietas. vñ ꝑz Alexā.de al'.vbi supra. Si q̄ratur de operibus que ex sua genere seruitia sunt:⁊ fiunt causa pietatis:vt portare lapides ad edificandas ecclesias ⁊ hospitalia:siue domos religiosas.que vix ⁊ fere nūq̄z al' edificarent:vtrum licita sint die dñico. Dicendū qd Mar.2.dñs ait. Sabbatū ꝓpter honorem factum est:⁊ non homo ꝓpter sabbatuz. vbi glo. Sabbatum custodiri preceptum est:vt si necessitas fuerit: non sit reus qui violauerit illud.h aūt intelligūt in his interueniēte maxime dispensatione illoꝝ quibus dispensatio credita est:vt supra dcm̄ est.hec ille. Guil.ēt addit.q̄ p̄dicta licita sunt: ita tñ q̄ huiusmōi labor ñ sit vsqz ad vltimā fatigationē:nec tñ propter hoc dimittatur missa: ⁊ verbū dei: ⁊ alia diuina officia laborare etiam lz in agris pauperum ⁊ similia pro elemosyna pauperibus dūmodo h non fiant in solēnitatib⁹ magnis:nec ꝓpter hoc a diuinis retrahāt hoies nec etiam talia fiant ꝓpter affectionem carnalem:aut spe remunerationis mundane: sz solum ꝓpter deuz:⁊ quia paupertas illius h exigere videat. ¶ Tertia causa a culpa mortali excusans ē operis paruitas: puta ꝑz Guil. si quis in vinea vel in agro repararet fracturam sepis ⁊ ꝯsilimilia parua:ita q̄ labor ita modicus sit q̄ quietem mentis in deo impedire non possit:⁊ hoc inuit Exod.13. super p̄ verbo. Quicūqz polluit sabbatuz.glo. dicit.s. turbando quietē aīe vero moriat. Ex q̄ ꝑm quosdam satis patere potest.q̄ solus ille labor qui turbat quietem mentis ⁊ spiritus libertatem:in h ad mortale reputatur crimen quātum tñ talibus diebus laborare sit licitū: standū est arbitrio boni viri. Ideo carissimi digne sabbata celebrem⁹ vt dñs prestet grāz in presenti:⁊ gl'iam in futuro.

¶ Dñica eadē infra diem de ꝓbatiōe p̄mi precepti scde tabule.s.de honore parentum. Sermo.39.

Ambulate in

a dilectione:sicut ⁊ Christ⁹ dil. nos. Eph.5.c. Tam magna virtus est reuerētia paterna vt eam in semetipso perfecte implere vellet filius dei Christus. Tā digna ⁊ necessaria: vt oīa mira que Christus inter hoies operabat ad paternā referret gloriam ⁊ merito cum inata pietas h exigat. vnde lex imperialis.ff.vnde liberi.l.scripto. ait. Parētes ad bona liberoꝝ ratio miserationis adducit liberos parentū ⁊ nāe simul cōe votuz hec ibi. Tanta deniqz vt oīs lex ⁊ scriptura ad illam:vt ita dixerim:adducat. Ideo ābul. in dil.precipue.s.parentū vestroꝝ ⁊c. Explet ergo precep.decalo.p̄me tabule ad scdaz trāseundū est.cuius p̄mū est hoc de honore parentum.de quo iuxta ordinem inchoatū tria principal'r cōsiderabimus. Quoꝝ Primū dicitur huius precepti rationalis occasio. Scdm huius p̄cepti reuerētialis exhibitio. Tertiū huius precepti obseruandū remuneratio. Sed causa breuitatis de primo tm̄ in h sermone tractantes triplici via ad huius p̄cepti obseruationez manu ducant. Primo rōnibus euidentibus. Scdo auctibus elegantibus. Tertio exemplis apertissimis.

¶ Pars p̄ma huius sermonis in qua ꝓbat septem rōnibus hoc preceptum debere nos studiose obseruare.

p Rimo igit dico q̄ ad huius precep. obseruationem septem rōnibus euidentibus inclinari.s. Rōne affinitatis. Equitatis. Vniuersalitatis. Pietatis. Essentialitatis. Necessitatis. Et pfectibilitatis. ¶ Primo rōne affinitatis.s.cū deo. Nā precepta decalogi ordinat ad dilectionē dei ⁊ ꝓximi. Inter ꝓximos aūt maxime obligamur parentibus:ideo imediate precepta ordinata ⁊ ordinantia in deum:statim ponitur preceptum ordinans nos ad parentes: q sūt particulare p̄ncipium nostri esse:vt infra patebit:sicut deus vl'e p̄ncipium:⁊ sic est quedā affinitas huius precepti de honore parentuz ad p̄mū preceptū p̄me tabule. vnde Hugo i libro de sacr̄is.ait. Primū preceptū scde tabule ad patrē ꝑtinet honorē:sicut p̄mū p̄me ad pr̄em deum.vtrobiqz paternitas p̄ponit:

UVA. BHSC. IyR_229

vtrobiqz ꝓncipij dignitas honorat̃: qz ſm quendã modũ ſicut habem⁹ ꝓncipiũ naſcẽdi a patre hoie:ſic ꝓncipiũ eſſendi p ordinem accepimus a deo patre:vt diſcat cor humanum in eo ꝓncipio qõ videt:qd debeat alteri ꝓncipio a quo eſt:z quẽ non videt.hec ille. ¶ Scõo rõe eqtatis. Mã precepta decalogi ſunt ꝓcep.legis:qbus ſtatim rõ nãlis aſentit ſicut manifeſtiſſimis. manifeſtiſſima aũt rõ legis que requiri ad preceptũ apparet in iuſtitia quo ad alterũ:qz in his que ſpectant ad ſeipſum:videt ꝓmo aſpectu qz hõ ſit dñs ſui actus:z qz liceat ei facere qõ vult. Sz in his que ſpectãt ad alterũ manifeſte apparet qz hõ eſt alteri obligatus ad reddendũ ei qõ debet Ideo precepta decalogi ptinent ad iuſtitiaz nam ſm le.imperiales.ff.de iuſti.z iu.l. iuſtitia.§.iuſ precepta ſunt alterũ non ledere: honeſte viuere:ſua cuiqz iura tribuere. Vnde tria ꝓma precepta ſunt de actibus religionis que eſt potiſſima pars iuſtitie. Quartũ preceptum ẽ de actibus pietatis que eſt pars iuſtitie ſcõa. ¶ Tertio rõne vltatis. Mam in maiori ſemp includitur minus:z ideo cultus qui deo debet includit in ſe: ſicut vniuerſale particularem cultum qui debetur parentibus. Vnde dr̃.Male.j. Si ergo pr̃:vbi ẽ honor meus? Mam homo diuerſimode ẽ alicui debitor:vt ait Tho.2.2.q.ioi.ar.j. ſm diuerſam eius excellentiaz:z diuerſa beneficia ab eo ſuſcepta. In vtroqz aũt deus obtinet ſummũ locũ: qui z excellentiſſimus eſt: z eſt nobis eſſendi z gubernandi ꝓmũ ꝓncipium ſcõarium vero ꝓncipium noſtri eſſe z gubernatiõis ſunt parentes:z patria in qua nati z nutriti ſumus:z ideo poſt deum homo maxime eſt debitor parentibus z patrie. In cultu aũt parentũ includit oiuz ꝟſanguineorum cultus:vt pz.8.ethico.p phm. z Tullius i rhetorica dicit. ¶ Pietas eſt per quã ſanguine cõiunctis:patrieqz beniuolis:officiuz z diligẽs tribuit cultus.ẽ ille. ¶ Quarto rõne pietatis Mam ſicut Aug.dicit.io. de ciui.dei. More vulgi nomen pietatis etiam in oibus opib⁹ miſericordie frequẽtat̃.qõ ideo arbitror eueniſſe:qz hoc fieri precipue mandat deus iter ea que ſibi in ſacrificijs placere teſtat̃:ex qua ꝟſuetudine factũ eſt vt deus pius ipſe dicat̃. hec ille. Et Brego.lib.j.moral.c.16.dic. ¶ Pietas in die ſuo ꝟiugiũ exhibet:qz cordis viſcera miſericordie operibus implet:opa autem miſericordie oibus ſunt exhibenda maxime parentibus:ergo rõne pietatis ab hoc opere non excludimur imo obligamur. ¶ Quinto rõe eſſentialitatis:qz.ſ.filij vlr vt intueri pñt bñt eſſe ꝓmo a deo:poſtea a parentib⁹.iz.q.z c.qui abſtulerit.z Deut.32. Mõne ipſe ẽ pr̃.t. qui creauit z fe.z poſ.te. Mam creauit aiam z corpus z vtrũqz poſſidet:ac poſt eum ſunt parentes. Ad cuius eſſendi dñm vero.q.n.ẽ fũdamẽtũ oiuz bonoꝝ.ſ. Spũaliũ. Corꝓaliũ Et tꝓaliũ. Spũalia ſũt:fides: ſpes charitas: humanitas:tẽperãtia:iuſtitia tc̃.Tempantia ſunt diuine:ſapientia:ſcia.Corꝓoralia ſunt ſanitas:pulchritudo:iuuentus:fortitudo tc̃.h.n. oia ab eẽ ꝓcedũt:qz ſi nõ ꝓceſſiſſet eẽ illa bona hõ hr̃e nõ potuiſſet:z ideo Ariſt.2. de aia dicit qz oia appetunt eſſe:z ꝓ0 iſtius eſſe cõſeruatiõe oia ſm nam opanf̃.exempli grãtia Si nã aligd ꝓducit:etiã ꝓducit modũ ipſuz ſeruandi. Mã aialia ꝟſeruandi cã ſuum eſſe edunt herbas:hõ panem tc̃. Ideo idẽ pbus 2.de generatõe ait. In oibus inquirimus qz melius eſt ſemp deſiderare eẽ. Et quis decernit tibi hoc eſſe niſi pater tuus z mater poſt deum. ¶ Propterea Eccleſia. 7. Honora patrem tuum :z genitus matris tue ne obliuiſcaris:memento qz niſi p illos nõ fuiſſes. Et Hicrony.de hono.parentibus.ait. Honorandi ſunt parẽtes:qz ꝓmo ſunt nobis cã naſcendi.hec ille. ¶ Serto rõne nẽcitat̃. Mã poſt eſſe cuilibet viuenti nẽcia ſũt plura.ſ.alimenta ne pereat precipue in tenera etate inducenda:z plura alia.z qs illo tribuit niſi pr̃ z mater:? Cogitaſti ne o fili qõ te infantem nutriri neceſſe erat:? z qõ per te non valebas ipſi miniſtrauerũt. Mam mater tua ſine vlla vtilitate lac tibi a pectore ſuo miniſtrauit ha filij ingrate quare tantaꝝ beneficioꝝ es immor? O pater z mater oia ſemp que agitis ꝓpter filios agitis:ecce quãtuz beneficium vltra eſſe filij a parentibus recipiunt: ꝓpter qõ obligant̃ eos ſumme venerari. Mam.8. ethico.pbs ait.dijs z parentibus nõ põt equalens reddi. ¶ Septimo rõne pfectibilitat̃ quia poſt eſſe ac viuendi neceſſitatẽ ad bois rõnalis pfectionẽ regrit̃ qz politice viuat:z ñ voluptuoſe.ſ.moderate comedere:menſurate loqui:grauiter ambulare. O fili quis te docuit vt bene loqui ſcires? quis te ſollicitauit

UVA. BHSC. IyR_229

adiscere? quis te ad studiū magna cū ipensa tenuit? quis te artem quā scis fecit adiscere? quis te loqui docuit qñ infans eras? fuerunt parentes ingrate fili. Propterea Hierony. vbi supra de hono. parentibus ait. Memēto parentum qm̄ talis es quoꝝ manibus icrementa sumpsisti. Ecce quot rōnibus obligat̄ honorare parentes.

¶ Pars scda hꝰ ſmōis i q̄ ꝓbat̄ multiplici auc̄te qūo hoc p̄ceptuꝫ obſuare debemus.

Secundo in hoc sermone idē ꝓbatur auc̄tibus euidentibus mltiplicibꝰ. s. Mosaycis. Prophicis. Euangelicis Apostolicis. Canonicis autenticis. Politicis

¶ Primo auc̄tibus mosaycis quattuor sic discurrendo: honora patrē tuū ⁊ matrē tuā: vt sis longe. sup terrā quā dñs deꝰ tuus daturus est tibi. Exod. 20. Qui ꝑcusserit patreꝫ aut matrem mor. moriatur. Exod. 21. ¶ Qui maledixerit pr̄i aut matri mor. mo. sanguis eius in ipso erit. Exod. 21. ¶ Maledictus qui non honorat̄ pr̄em suū ⁊ mr̄em suā: ⁊ di. oīs populus. auic. Deut. 27. ¶ Scdo auc̄tibus prophicis sic discurrendo. Qui maledicit pr̄i suo ⁊ matri: extinguetur lucerna eius in medijs tenebris. Prouer. 20. Qui subtrahit aliquid a patre suo ⁊ a matre: ⁊ dicit hoc nō cē peccatum ꝑticeps homicida est. Prouer. 28. Judica ciuitatem sanguinum: ⁊ oñde patreꝫ ⁊ matrem cōtumelijs affecerūt aduenam calumniati sunt pupil. ⁊ vi. ꝯ tristauerūt. Propterea dedi eos in oppositū in gentibus: et vniuersis populis in derisionem. Eze. 22. Cnotumeliā facit filius patri filia ꝯsurgit aduersus matrē suam: nurus aduersus socrum suam. Inimici hoīs domestici eius: nūc erit vastitas eoꝝ. Mich. 7. Oculi vestri videbūt ⁊ vos dicet̄ magnificet̄ dñs super tribuum isrl̄: qꝛ filius honorat patrem ⁊ seruus dñm suum timet. Mal. 1. Audi fili mi verba oris mei. ⁊ ea in cord. t. quasi pro fundamento cōstrue: cū acceperit deus aīam. m. corpus. m. sepeli: ⁊ honorē habebis matri oībus diebꝰ eiꝰ memor enim esse debes que ⁊ quāta ꝑicula passa sit propter te in vtero suo. Thob. 4.

¶ Tertio auc̄tibus euangelicis quattuor sic. Vnus accedens ad illum. dicit Magr̄ quid boni faciam vt habeam vitam eternam. qui dixit ei. Si vis ad vitam ingredi serua mandata. honora. p. t. ⁊. m. t. ⁊ dili. ꝓxi. t. sic̄ teipsuꝫ Mat. 19. Irritum fecistis preceptum dei ꝑꝑ tradi. v. Moy. enim dicit. Honora patrē tuū ⁊ matrē tuā. Mar. 7. Rogauit illū quidam phariseꝰ: ⁊ dicit ei. Dicit aūt Jesus ei mūdata nosti? Non occi. ho. p. t. ⁊. m. tuam. Luc. 18. Dicit Jesus ego demoniū non habeo: sꝫ honorifico patrem meū. Jo. 8. ¶ Quarto auc̄tibus apl̄icis quattuor sic. Filij obedite parentibus vestris in dño. hoc enim iustū est honora. p. t. ⁊. m. t. q d̄ est primū mandatū in ꝓmissione vt bene sit tibi: ⁊ sis lōgeuus sup terrā. Eph. 6. Quicūqꝫ le. seruauerit. offen. autē in vno factꝰ est oīuꝫ reus. Si aūt frater ⁊ soror nudi sunt ⁊ indigeant victu quottidiano. di. aut aliqs de vobis illis. Ite in pace: calefacimini ⁊ saturamini ⁊c̄. a fortiori de parentibꝰ Jaco. 2. Vos aūt curam oēm subinferentes ministrate in fide vestra virtuteꝫ. in virtuteꝫ aūt sciam infra in dñi nr̄i Jesu xp̄i cognitionem. 2. Pe. 1. Scribo vobis iuuenes quā fortes estis: ⁊ verbū dei manet in vobis. 1. Jo. 2. ⁊ hoc maxime de honore parētū. vnde col. 3. filij obedite parētibus per oīa. hoc enim placitum est deo. ¶ Quinto auc̄tibus canonicis sic. Si qui filij parentes maxime fideles deseruerint occasione dei cultus: hoc iustum eē iudicantes: ⁊ non post debitum honorem parentibus reddiderint: vt hoc ipsum in eis venerent̄: qꝛ fideles sunt: anathema sit. di. 30. c. Si qui filij. Ceteꝝ traditio dei est: vt p̄us pascas parentes. Nam si iuxta diuinū oraculū contumelia parentū morte luitur quāto magis fames que multo grauior est? quo i loco insolētem deus frenat iactantiam h̄ di. 86. c. in singulis in fine. Omnes qui aduersus parentes armantur in om̄i mundo infamia notant̄. 6. q. 1. infames. Qui clementiā nō hꝫ nec indutus est viscera misericordie ⁊ lachrymaꝝ q̄uis spūalis sit: non adimplet legem 86. di. c. in singulis maxime ad parentes h̄ facere debet ⁊c̄. ¶ Sexto ꝓbat̄ auc̄te autentica scꝫ q̄ttuor doctoꝝ p̄mo Ambrosij sup epl̄as Pau. di. Filij obedite parentibus vestris in deo. h̄ enim iu. est. Et idem Ambro. in lib. de offi. c. 31. ait. Est igit̄ adolescentiū timorē hr̄e dei deferre parentibus: honorem habere senioribus castitatē tueri: non aspernari humilitatem diligere clementiā ac verecundiam que ornamento sunt minori etati: vt enim in senibus grauitas in iuuenibus alacritas: ita

UVA. BHSC. IyR_229

in adolescentibus verecundia velut quadam dote comodate nature. Erat Isaac dominū timens vtpote Abrahe indoles deferens pri vsqz eo vt ⁊ aduersus paternā voluntatem: nolo mortem recusaret Joseph quoqz cum somniasset ꝙ sol ⁊ luna ⁊ stelle adorarēt euz sedulo tamen obsequio deferebat patri. h̄ ille ¶ Scdo. b. Grego. in quadam omel. sic di. diligamus illos qui vobis coniuncti sunt cognatione: ⁊ quos ꝓximos nouimus: ⁊ quos aduersarios in via dei patimur odiendo ⁊ fugiendo nesciamus. ¶ Tertio Aug. in li. de. 12. abusi. c. 3. sic. di. Dis nāqz disciplina in pñti non videtur esse gaudij: sed meroris: postea vero fructum pacatissimū exercitetis per eaz reddet iustitie. Sicut ergo fructus non inuenitur in arbore in qua pāpinus aut flos non apparuerit: sic cum senectute honorem legitimum non poterit consequi: qui in adolescentia discipline alicuius exercitatione non laborauerit. disciplina igitur absqz obedientia q̄liter fieri potest? Adolescens ergo sine disciplina: adolescens sine obedientia: que omniū disciplinarum mater est: magna exercitatiōe indiget: que sui normam studij a dño xp̄o sumpsit: qui obediens patri vsqz ad mortem ignominiam crucis libēter sustinuit: ⁊ supra ibidem. Tertius abusionis gradus est si sine reuerentia adolescens deprehenditur q̊ mundus a recto rationis ordine deprauatur: qualiter nāqz in senectute alijs ministris imperabit: qui in adolescentia se obedientie exhibere contēnitur. hec ille. ¶ Quarto beatus Hieronymus sic di. super illud honora pr̄ez tuum ⁊c̄. Meretur cecitatis sue subire supplicium: qui parentum vultus toruo vultu respexerit: ⁊ elatis oculis leserit pietatem. Itez ad matrem ⁊ filiam in gal. cōmouentes. Idē diuus pater ait. Mater ⁊ filia nomina pietatis officiorū vocabula vincula nature: scda post deum federatio non est laus si vos diligitis: scelus eni ē ꝙ odistis dominus Jesus Christus subiectus erat parentibus suis: venerabatur matrem: cuius ipse erat pater colebat nutricium quē nutrierat: gestatūqz meminerat alterutris brachijs: vnde ⁊ in cruce pendens cōmendat parentem discipulo: quā ante crucē nunq̄z dimiserat. Tu vero filia iā desino ad matrem loqui quā forsitā ⁊ etas ⁊ imbecilitas ac solicitudo excusabilem faciūt: tu inquā filia eius domuz augustam videas cuius tibi non fuit venter augustus. Nouez mensibus vtero clausa vixisti: ⁊ vno die in vno cubiculo cuz matre non duras. An oculos eius ferre non potes? ⁊ que omnes motus illa que genuit: que aluit: ⁊ ad hanc adduxit etatem: facibus intelligit: testem domesticam fugis. hec ille. ¶ Septimo ⁊ vltimo idē probatur auctoritatibus politicis. j. p̄ncipis ph̄oꝝ Aristotelis. di. 9. ethicoꝝ. Patrem videtur homo magis debere venerari q̄z seipsum. Filij maxime debentur parentibus in his que pertinent ad sufficientiam nutrimēti: ad conseruationem ipsorum: sicut causis essendi per generarionem ibidem. 9. ethicoꝝ. Filij debent parentibus honorem. Ibidem filio non lz patrem abnegare. x. ethicorum. 2. aliorum ph̄oꝝ q̄z plurimum. Tullius lib. j. d̄ offi. ait. Certior vero colligatio est societas ꝓpinquorum. ab illa enim societate immensa generis humani: in exiguum augustumqz cōcluditur. Nam cum sit hoc nature cōmune omnium animantium: vt habeant libidinez procreandi causa. p̄ma societas est in hoīum coniugio proxima in liberis: deinde vna domus cōmunia sunt. Id autem principiuz est vrbis: ⁊ quasi seminarium reipublice sequūt̄ fratrum coniunctionis post consobrinorum consobrinarumqz: qui cum vna domo capi non possunt in domos exeunt sequuntur cōnubia ⁊ affinitates: ex quibus ⁊ plures propinqui. que propagatio ⁊ soboles origo est rerum publicarum. Valerius lib. j. ait. Justissime quidem pari vindicta parentū ac deoꝝ violatio expianda est. Cassiodo. lib. j. epl̄aruz ait. Quibus fuit exosa societas parentum ciuium non meretur habere consortiū: ne puri corporis serena iocunditas nebulosis oculis polluatur: gratificāte quippe natura illis amplius debemus: qui nobis aliqua proximitate iungūtur. hec ille. Socrates ait. Filio modesto nūq̄z graue est quod pater iubet impossibile. Solon ph̄s statuit ꝙ si quis parentes indigentes non alat inglorius sit. Idem ait. Deos honora: parentes reuerere. Thabes ph̄us ait Patrum iura cum filiorum iuribus: qui in magistratibus aut in potestate sunt collata intus quiescere debet paululum. Sed cum extra rem publicam in domestica re atqz vita sedetur: ambulatur in couiuio

UVA. BHSC. IyR_229

quoq̃ familiari discũbit: tunc inter filiũ magistratuz ⁊ patrez priuatum honores publicos cessare: nãles autem seruari equum est.

Tertio poetaꝝ. Primo Senece in Thieste sic dicentꝫ. Nulla vis maior pietate vera est Quosq̃ verus amor tenuit tenebit. vbi nõ est pudor: nec iure cura. Sctitas: pietas: fides istabile regnũ est. sctitas dic̃ q̃ ad deũ: pietas q̃ ad parẽtes: fides q̃ ad oẽs. Et in trage. 6. dicit. Inclytas laudes iuuat: ⁊ clara magnifacta genitoris seq. Hec ille. Sz magna impietas est hodie in ꝯsanguineis: iõ idẽ ait in tragedia. 4. A fratre frater: dextera nati parẽs. Cecidit marit⁹ ꝯiugis ferro iacet: premũtq̃ fetus impie matres suas. Taceo nouercas: mitius nihil est feris. Hec ille. Scdo Virgilij. 2. enei. de Enea qui respondit patri volenti vt ipse aufugeret patre relicto.

Rursus i arma feror: mortẽq̃ miſrim⁹ opto Nam qd̃ ꝯsiliuz: aut q̃ iam fortuna dabat: Me ne efferre pedez genitor te posse relicto Sperasti: tantũq̃ nefas patrio excidit ore: Et infra. Alteꝝ in alterius mactatos sanguine cernam: quasi dicat tecum potius pater volo mori: q̃z sine te viuere. Tertio Statij in theba. di. Prolis amor crudelia vincit pectora. Quarto Patronij di. O maxima rerum ⁊ merito pietas tutissima virtus.

Quarto auctoritatibus impialibus legum ciuilium. Qui ex te ⁊ vxore tua nascit: in tua ptãte est. Itez q ex filio ⁊ vxore eius nascitur nepos tuus ⁊ neptis eque in tua ptãte sunt. Insti. de patria ptãte in fine. Nam ſm iura ciuilia de iure gẽtiuz ⁊ nãli: est honor parentum: vt pz. ff. de ius. ⁊ iure. l. veluti. Dicit eniz iuriscõsultus. Patrẽ ⁊ venerari opz. ff. de obse. alib. paren. p̃stan. l. p̃ma. Et pp exhibitõez talis honoris inuenerũt p̃riam ptãtem: quaz dederũt patrib⁹ in filios. Patria. n. ptãs de iure ciui. ẽ vt. ff. de hijs q sunt sui vel ali. iu. l. Itez in ptãte. ⁊. l. Nam ⁊ ciuiũ. ⁊ insti. de patria ptãte. in p̃ncipio. Et olim tanta fuit patria ptãs: q̃ patribus licebat occidere filios. ff. de li. ⁊ postu. l. in suis. ⁊. C. de p̃ria ptãte. l. fi. Sed hodie nõ licet patri filium vendere: lz in casu necessitatis. C. de pa. q fi. dis. l. 2. Sed si occiderit punit. ff. de le. pompeia. de paricidis le. p̃ma. ⁊ insti. de pub. iudi. §. alia deinde lex. Sed aduertendũ est q̃ hec ptãs occidẽdi filios non data fuit matribus: quia femine non habẽt filios in potestate insti. de adoptionibus. §. femine. ⁊ insti. de heredũ qualitate ⁊ dr̃ia. §. ceteri. Sed lz non sit patris ⁊ matris equalis potestas in filios: tamen par ⁊ qualis reuerẽtia est que debetur matri. vnde scriptum est. Pietas enim parentibus ⁊ si sit inequalis eorum potestas: eque debetur. s. reuerentie: vt. ff. de curatore furiosi. l. furiose. Et ideo dicitur. ff. de lega. p̃mo. l. filius §. scd̃m. Patria potestas inextimabilis est. Preterea ad hanc reuerentiam hortant leges imperiales. vnde in auten. vt cum de appella. cogitur. dicitur in. §. considerare. coll. 8. consti. xj. ibi sic. Considerare debent parentes quia ⁊ ipsi filij fuerunt: ⁊ eadem a parentibus suis sperauerunt. Similiter qui nũc filij sunt: debent studere parentum animas sanare: qui ⁊ ipsi parentes fieri desiderant. Leta suis optant filijs honorari. Hec ibi. Item. ff. de obse. ali. paren. prestan. l. liberto. dicitur. Filio semper honesta ⁊ sancta persona patris videri potest. Hec ibi. ⁊. ff. si qd in frau. patroni. l. prima. §. at si Pietas patris non est spernenda. Hec ibi. ⁊ in auten. de nuptijs coll. 4. §. sed quod sancitum. dicit. Erubescat enim lex: castigatores filios parentib⁹ esse. Et ideo. ff. de obse. l. prima dicitur. Si filius patrem aut matrẽ: quos venerari oportet contumelijs affecerit: vel manus impias iniecerit: prefectus vrbis delictum ad publicam pietatem pertinens: pro modo eius vindicet. Indignus enim militia est iudicandus qui patrem ⁊ matrem: a quibus se educatuz dixerit: maleficos appellauerit. Hec ibi. Et iõ in autẽ. vt cuz de appella. cog. §. causas. collo. 8. quod etiam habetur in glo. de iureiur. ca. quintauallis. assignantur cause quibus filius amittit hereditatem. Primo si parentes verberauerit: si inhonestam iniuriam ingessit: si in fama eos lesit: si cum malis conuersatus fuerit: si maleficus efficitur: si vite eorum insidietur: si cuz concubina patris vel cuz nouerca copulauerit. si delator cõtra eos fuerit: si pro patre fidem dare noluerit: si testamentum facere prohibuerit: si contra voluntatem eorum cum arenarijs conuersatus fuerit: nisi forte sint huius conditionis: si filia vitam luxuriosam duxerit. Propter quod a matrimonio impediatur. Si parentibus furiosis remedium non adhibuerit:

UVA. BHSC. IyR_229

Si parentem captiuum cito non liberauerit pro posse.hec ibi.& sic ꝑz scda pars hꝰ ꝑmõis. ¶ Pars tertia huius sermonis in qua ꝓbatur multiplici exemplaritate hoc mandatum esse obseruandum.

Ertio in isto sermone. Idem ꝓbat exemplis manifestissimis. Et vt ordine congruo ꝓcedamus. Sicut septẽ rõnibus & auctibus ꝓbauimus.Sic etiam septem exemplis ꝓbat. ¶ Primũ omnium est exemplũ.Christi:de quo dicit Lu.2.quod dixit Mat.ad eum.Fili quid fecisti nobis sic sequit.Descendit cuꝫ illis & venit Nazareth Et erat subditus illis. descendit inquã fine aliqua contradictione:& venit sine rebellione & cum maxima sui humilitate:& erat subditꝰ illis cum promptissima obedientia.Sz quid cui creator creature: plasmator facture: imperator militi:dñs seruo:ꝑmũ patrem bonorabat in omni predistinatiõe:& opatione: vñ qñ aligd faciebat:ad ipsum oculos erigebat: totum sibi appropriabat.di.Pater scio quia semp me audis.Jo.xj.Ad patrez recurrebat in sua tribulatiõe.vnde di. Jo.12. Pater sal. me ex hac hora:& dum moreꝛeꝛ ingt. Pater in manus tuas cõ.spũm meũ. Luc.23. Patri discipulos cõmendabat in oratione: sicut ꝑz Jo.17.per totum.vbi ipse supplicabat ꝓncipaliter:q ipe deberet eos custodire ab aduersitate.di. Pater sancte nõ rogo vt tolas eos de mundo:sed vt serues eos a malo.hec ibi. ¶ Scõm exẽplum est de Salomone de quo 3.Reg.2. dicit q venit Bersabee mater eiꝰ ad eũ vt loqueꝛeꝛ ei ꝑ adonia: & surrexit rex in occursum eius adoraitq eam:& resedit super thronum suũ: posituscz est thronus matris eius que resedit ad dexteram eius: dixitq ei deprecationẽ vnã parvulaz deprecoꝛ a te: ne confundas faciem meam. dixitq rex ei pete mater mi: neq enim fas est vt auertã faciẽ meã a te.hec ibi.ergo cõ. ¶ Tertiũ est de sctõ Joseph Gen.37.cui cũ diceꝛeꝛ a Jacob pre suo. Frẽs tui pascunt oues in sichimis: veni: mittam te ad eos. Rndit presto sum:nõ solũ bũiliter rndit: verũ etiam humilius obediẽdo peregit:patris mandatũ. ¶ Quartum est gentiliuz qõ narrat Valerius lib.5. de Coriolano nobili ciue romano:qui fuit maximi consilij in vrbe:qui inique dãnatus exiuit ciuitatem:& ad volscos ꝓfugiens:electus est in imperatoꝛem contra romanos:quia magno vbiq precio virtus estimatur. Qui viriliter dimicans coegit romanos ad eum ꝓ pace mittere:& supplicare qui miserunt ad eum legatos:deinde sacerdotes cum insulis:& nihil secerunt: et omnes maxime agitabantur timoꝛe exciũ ciuitatis:& regni timentes. Tunc Vecturia mater Coriolani: sumpsit secum volumiam vroꝛẽ filiosq Coriolani: & ad castra volscoꝝ se cõtulit: quã cum Coriolanus filius vellet osculari:simulq vroꝛem suam & filios:illa rndẽs ait. Sine vt sciam:an ad hostem veneꝛim:an ad filium:an capta mr sui: an non.O infelix senectus mea: quare exulẽ deinde hostem patrie te vidi:quo potes populari hanc patriam:que te genuit atq aluit nisi te genuissem Roma non oppugnaretur cũq fletibus & ciulatibus vitam impulsaret cum suis Coriolanus cõmotus atq cõplexꝰ matrem ait.Expugnasti iram meã patriam tuis precibus liberasti:cõtinuoq inde discesfit cum omni exercitu. ¶ Quintum etiã gentilium.Narrat Valerius ibidem.s.q quedã mulier romana capituli snia dãnata:a ꝓtoꝛe in carcerem recipit:vt sic famẽ moꝛẽꝛ.custos aũt carceris ꝓcessit filie vt eam visitare possz diligenter obseruans ne quid cibi ad eam afferret:que super iurta pluribus diebus admiratus obseruauit filiam que matrẽ suo lacte sustentabat:que nouitas matri remissionem impetranit:quid nõ ipetrat:aut qd non excogitat pietas:que in carcere seruande genitrici:nouã rõnez inuenit.quid enim tam inusitatum:quid tam inauditus:cõ matrem vberibus nate alitam putauerit aliquis.h ꝓtra naturam factum:nisi diligere parentes. prima lex nature esset.hec ibi. ¶ Sextũ narrat Valerius ibidem de Rue mulieꝛe que patrem suũ Cymona pre infirmitate:& senectute comedere non valentem:velut infantem pectoris sui alimonia enutriuit: quod cũ fuisset cõpertum in memoriam tanti preconij: corpus femine fuit a corruptione preseruatũ:a romanis:& myrra ꝓsecratum.hec ille. ¶ Septimum exemplum narrat Seneca in.3.lib.de beneficijs.q cum siculi iuuenes suos parentes conspicerent in quodam suffocari fluuio mortis obliti dispendio:in fluuiũ se miserũt ad liberandum paꝛẽtes. Jdeo filij ambulate in dilectione parentuz:vz vestroꝝ vt h gram & in futuro seculo gliam consequi digni sitis & si rõnes:si exempla: si auctes:si deniq qõ

UVA. BHSC. IyR_229

omniū fortius est amor ⁊ erga parentes nāt pietas ad illoꝝ reuerentiā nos nō flectit: saltem dñicum preceptū: timorq; iudicij terreat quo malos filios plectit: qđ ipse auertat: qui viuit ⁊ reg. in scl̄a scl̄oꝝ. Amen.

¶ Feria scđa post tertiam dñicam quadragesime in qua declarat̄ qs sit pater i tertio p̄cepto et q̄ honore venerari oꝫ. Sermo. 40.

Tu rez grandem dixisset: ꝓpha tibi certe facere debueras. 4. Reg. 5. Expleta iam: frēs in xp̄o carissimi. p̄ma huius ꝯsideratione ad scđam transeundū est: que dicit̄ reuerentialis exhibitio. Ad cui⁹ declarationē p̄mo videndū est: quis pater ꝑ h̄ precep. honorari precipit̄: deinde qua reuerentia ⁊ breuitate studendo solū de p̄mo in hoc sermōe tractabit̄. Nā ⁊ si rem grādē ⁊c̄. scꝫ pater spūalis ⁊c̄. facere debuit. Sꝫ de p̄re carnali querit̄ an filius possit facere ꝯdignā retributionem. Ad qđ breuiter ſm ph̄m. 8. ethico. dicit̄. ꝙ dijs ⁊ parentibus non possūt equiualens reddi: qđ pꝫ p̄ de esse. Cuꝫ enim filius habeat esse a patre: non aūt ecōtrario: esse aūt est perfectionū omniū naturaliū nobilissimū: sequit̄ ꝙ in hoc filius nūq̄ pōt recōpensare patri. Scđo aūt de doctrina ⁊ nutrimento: lꝫ filius possit illa patri reddere: nō tñ equiualens: tū quia maiori cura ⁊ affectu pater filio talia impendit: tū qꝛ filius nāliter se ꝯstituit debitorem patri: non aūt p̄r filio. ⁊ ideo lꝫ sufficiat filio ſm suam possibilitatem patri retribuere reuerentiaꝫ ⁊ honorē: nō tñ equiualenter: nec ad hoc obligat̄ cū nō possit ⁊ dic̄ ph̄s vbi supra: lꝫ ēt ꝓ magr̄o de labore suo condigne retribui possit: non tñ pro scia ab illo accepta. hoc enim excedit oēm estimationem carnalis ⁊ corporalis mercedis: ⁊ hi tāq̄ dij ⁊ parentes homicidi sunt. tria igitur in p̄nti circa obligationeꝫ huius precepti videamus: quoꝝ. Primū dicitur declaratio. Scđm acceptio. Tertium variatio.

¶ Pars p̄ma huius sermonis i qua declaratur quare non precipitur honor filij sic̄ honor patris.

Primo igitur in hoc sermone occurrit difficultas quedam declaranda: quare. s. non precipitur honor filij sicut honor patris. videt̄ enim ꝙ magis deberetur p̄cipi honor filij q̄ patris. ¶ Primo ꝑ locuꝫ ab auc̄te apl̄i. 2. cor. 12. sic di. Patres debent thesaurizare filijs: non aūt filij parentibus: ⁊ ideo dicit lex imperialis. ff. de nego. ges. l. qui aliena. Mater filij sui negocia: ſm rectam p̄cedentis rōnem: recte gerit. ⁊. C. de legi. here. l. de emancipat̄. dicit̄. Votum est patris ad filios: suas res ꝑuenire. ⁊. ff. de bonis liberto. l. vlti. dicitur. Omnia que nostra sunt: liberis nostris ex voto paramus. h̄ ibi. Si ergo magis debent parentes filijs ministrare nec̄ia: q̄ econuerso: ⁊ honor est in exhibitōe nec̄ioꝝ videt̄ ꝙ magis debet esse in precep. honor filij q̄ patris. ¶ Scđo hoc idem videt̄ ꝑ locuꝫ ab auc̄te Criso. super Mat. 19. c. sic di. Humor de radice ascendit ad ramos: sed a ramis ad radicem nō flectit̄: sic charitas de patribus ad filios: sed non reuertit̄. h̄ ille. g̊ ⁊c̄.

¶ Tertio per locū a maiori sic: magis tenemur ad illud qđ est melius: sed in successione filioꝝ saluat̄ esse diuturnū. vnde Ecclesia. 30. Mortuus est pater eius: ⁊ quasi non ē mortuus. sil̄em eni reliquit sibi post se. s. filium. p̄terea. ff. de verb. signi. l. liberoꝝ. dicit̄. Ideo filios filiasq; concipimus ⁊ procreamus: vt ex eoꝝ prole earūue diuturnitatē: nobis memoriam in eum relinquamus. In sustentatione aūt parentum est temporale vel particulare bonum: ergo magis tenēt̄ honorare filios: ēt sustentando q̄ econuerso: qꝛ melius bonum inde sequit̄: vt patet ex dictis. ꝙ si hoc ē verū magis debuit esse in precepto honor filioruꝫ q̄ parentū: quare ergo ⁊c̄. Ad hoc rñdet̄ ſm Alexā. de ales in tractatu de precep. decalo. ꝙ amor patris in filios totus est gratuit⁹: qa filij sunt a parentibus: ⁊ intenditur amor per nām sensualitatis. parentes qdem filios diligūt: vt seipsos. vt ait ph̄s. 8. ethico. 8. imo carior est parentibus vita filioꝝ: q̄ ꝓpria: vnde Penelope scribit ad maritū suum Vlixem de cōi filio eoꝝ: orans deos pro Thelamaco filio suo. dicens ad Vlixem patrem eius.

¶ Dij p̄cor h̄ iubeāt: vt euntibus ordine fat̄. Ille meos oculos cōprimat: ille tuos. hec ille Hinc etiam Anchises hortabat̄ Eneā: vt se relicto fugeret: ne secuꝫ moreret̄. 2. Eneidoꝝ. Vos o qbus integer eui. sanguinis ait. Solideq; suo stant robore vires. Vos agitate fugam: ⁊ rebus seruate secundis. Ipse manu

UVA. BHSC. IyR_229

mortē inueniā:miserebit hostis. Eximiasq; petet:facilis iactura sepulchri est. Talia p̄stabat memorās:fixusq; manebat. Sz Eneas vt bonus filius noluit acqescere. Propterea Hieronymus de honore paren.ait. Sit tibi grata vita eoꝝ quibus est carior vita tua: q̄ꝫ propria. Et ideo est ꝯclusio phi.8. ethico.c.8. ꝙ matres ⁊ patres magis diligunt filios q̄ꝫ econuerso:que cōclusio ꝓbat tribus rōnibus Primo rōne appropinquatiōis.s.qꝛ patres sunt ꝓpinquiores filijs. Nam filius est quid datris:non ecōuerso. Non tñ est sic aliquid patris:ꝙ sit forma vl materia patris: q̄ actu existat sub forma eius:sicut est caro vel os: sz dicitur esse aliqd patris eo ꝙ nascitur ex seie patris: qdē semen est supfluū alimenti:vltra digestione preparatū:⁊ qꝛ illud semen est ꝓpinquū substantie:ideo dicit filius esse aliqd patris.i.de substantia patris. format autē rō sic. In qualibet amicitia rō dilectiōis est ꝓpinquitas vnius ad alteꝝ:sed pater magꝭ appropinquat filio:q̄ꝫ ecōuerso. Pater eniz vt dicit Eustasius transfundit se in filiuz: cū sit eius substātia:⁊ non ecōuerso.ḡ ⁊c̄. ¶ Scdo rōne ꝯseruationis. Nam cū esse parentū in proprio indiuiduo seruari non possit:conseruatur in filio.⁊ ideo diligunt filios suos sicut seipsos:in quibus seipsos speculant: q̄ꝫuis ḡ filij diligant parentes:non tñ tanta dilectiōe sicut ecōuerso. Nam ⁊ parentes fiunt q̄ sunt ab eis geniti:magꝭ q̄ꝫ ecōuerso. Quapropter etiam magis diligūt eos.hinc est vt ait phs vbi supra. Matres magis diligunt filios q̄ꝫ patres:qꝛ certiores sunt q sūt filij sui: q̄ꝫ p̄res Tamen est etiā huius alia rō:qꝛ.s.ſm phm 9.ethico.c.4. Plus circa eos laborāt.et plus eis habent siue ꝯuiuūt:constantius tamē diligit pater:q̄ꝫuis feruentius mater ⁊ dulcius quia id qd habet pater in filio:ꝯsistit in vno scz in forma que est magis ꝑmanens. id aūt quod est matris in pluribus:que sunt.s.ꝑtes materie:que magis fluunt ⁊ refluūt. Si aūt filius debeat magis diligere patrē q̄ꝫ matrē videbit infra. ¶ Tertio ratiōe diuturnitatis. Maior enim est amicitia que temporis diuturnitate ꝯfirmat:vt ait phs.8.ethicoꝝ.c.3.sz maior est diuturnitas parentum ad filios q̄ꝫ ecōuerso. Nam phus.j.physi.dicit. Pueri a principio oēs viros appellant patres:⁊ feias matres. Et iō oz ꝙ cognoscant eos distincte aut hoc vt diligant:ergo ⁊c̄. Et h etiam ratio est quare p̄us diligunt matres filios q̄ꝫ p̄res vltra predictas:qꝛ.s.diuturnior est affectꝰ matris:q̄ꝫ patris. Diutius enim tenent eos in vtero. Cum igit querit quare non sic est mādatum de honore filioꝝ: sicut de honore parentū.dicendū ꝙ nā sufficienter ⁊ inclinat ad h.vnde.C.de rei.vxo.act.l.vnica.§.sed ⁊ si.naturalis stimulus:parentes ad liberoꝝ suorū educationem hortat. Quis enim talis affectꝰ axtraneos inueniat vt vincat paternū:vl cui alij credendum est: res liberoꝝ gubernādas parentibus derelictis:C.de cura.furiosi.l. cū furiosus.h ibi. Ecce qūo ad amorem filioruz incitat ratio nālis. Nam Seneca li.3.de beneficijs dicit.qꝛ vz filij manifesta bona maiora plura ⁊ difficiliora suscipiunt de parentes q̄ꝫ parentes filij. Et ideo ſm le.nature plus tenent filij parentibus q̄ꝫ ecōuerso. Et iō ad honorem inclinat rō excitata per ꝯsideratio nem debiti ⁊ precepti:quēadmodū ergo non est preceptū de amore sui:qꝛ ad hoc nā sufficienter inclinat:sed bene de amore proximi. Ita dicendū est de amore filioꝝ. Nam oīs honor est respectu preeminentie. pater autez ex eo ꝙ est p̄ncipium filij p̄eminentiā habet respectu ipsius:non aūt ecōuerso:ḡ ⁊c̄. ¶ Ad illud ergo qd p̄mo obijcit ꝙ filij non debent thesaurizare patribus ⁊c̄. Dicendū ꝙ nō seqtur ex hoc ꝙ nō debeant necessaria mīstrare thesaurizare enim est ex superabūdantia succedenti in posteꝝ necessitate ꝓuidere:quia ḡ patres non succedunt filijs:sed ecōuerso. Iō dicit ꝙ filij non debent thesaurizare parentibus: ministrare vero necessaria est p̄ntem indigentiam supplere:⁊ hoc tenet filius facē patri:maxime quia ei est p̄ncipiū. ¶ Ad scdz iam patet rñsio:quia ex hoc ꝙ affectus p̄rnꝰ decurrit in filios per nām sensualitatis non sic aūt ecōuerso.ideo magis debz esse p̄ceptū quod est magis debitum: ⁊ ad qd minus nā inclinat:vt est honor parentū. ¶ Ad tertium dicendū ꝙ sustentatio tam filij q̄ꝫ patris respicit ꝑsonā non spēm.ꝑsona enim singularꝭ ipsa est que sustentat:non spēs. ipropie eniz dicit spēs sustentari:cum singulare sustētent Et ideo cum sub illa ꝓp̄etate eque sustentēt spēs:cum sustentat pater:sicut cum sustentat filius:illud argumentū non valet:⁊ neganda est ꝓpositio:quā ꝓponit.s.i successione filioꝝ saluaret eē diuinū:⁊ sic pz p̄ma ꝑs ſmonis. ¶ Pars scda huius sermonis in qua decla

UVA. BHSC. IyR_229

ratur q̄ pater multimode accipit: ꝛ qñ tertij intelligatur.

Ecundo in hoc sermone ad declara
S tionē huius mandati. tria nontanda
sunt. Primū q̄ pater multis mōis accipit. Primo enim dicit pater creatione sc̄z deus. Deut. 32. c. 12. q. 2. c. qui abstulerit.

Sc̄o imitatione: vt diabolus. j. q. j. cum or dinaretur. de sum. trini. ꝛ fi. catho. dānamus.

Tertio aūc̄e sicut ep̄i ꝛ prelati dicunt p̄res di. 16. c. sexta synodus. Quarto tēporis antiquitate: sicut ve. ꝛ. dicunt p̄res. 23. q. 4. c. cū in lege. Quinto dicit pater spūalis sacri collatione: siue baptismi: vl confirmationis: vel penitētie. 30. q. j. de his. Sexto iure diuino vt adoptiuus. 30. q. 3. ita diligere. Septimo opinione sicut Joseph pater Christi. 27. q. 2. inuenta. ¶ Sc̄o oriť dubiuz: an oībus istis modis dicatur pater: aut aliquoz illoz: cum dicit honora patrē tuū ꝛc̄. Videť enim q̄ solum precipiat honor dei. Nam Eccle. 6. sup illud. Honora ꝛc̄. ait glo. hoc est mandatum primū in promissione deum vel patrez: fide ꝛ operibus honore. ḡ ꝛc̄. ꝛ aliam glo. habes. Deut. 5. Honora patrē tuū ꝛ matrem tuā. s. deum ꝛ ecclesiam. ergo ꝛc̄. ¶ Sed ctra h̄ opponit: q̄ in p̄mo p̄cep. p̄me tabule precipitur honorandus deus: si sic est idem ꝛ h̄ precipit qō preceptū fuit. Item Aug. dicit q̄ mandatum sc̄e tabule ordinat ad primū: ergo cuz hoc sit sc̄e tabule preceptū: h̄ precipit honor proximi: ꝛ non honor dei: ergo h̄ pater nō intelligit deus: cū dicit honora patrē tuum ꝛc̄. ¶ Ad hoc rñdet q̄ hoc mādatū p̄t intelligi trib⁹ modis. Primo ꝟz q̄ educit a lege nāe

Sc̄o modo ſm q̄ est legis scripte a deo i spirate. Tertio ſm q̄ accipit per alegoriam impropric. ¶ Primo modo intelligit p̄ carnalis. Nam enim non nouit nisi patrē qui est p̄ncipiū in esse nature. ¶ Sc̄o modo itel ligitur pater spūalis: ꝛ in hoc addit lex scpta: a deo inspirata ad legem nature: non eni reputat tñ patrem illū qui est p̄ncipium in cē nature: vno ꝛ illum qui est p̄ncipiū in cē gr̄e ſm illud. j. cor. 3. per euāgeliū. Ego vos genui ¶ Tertio mō per allegoriā: itelligi p̄t deus. sed hoc est impropric. ¶ Tertio notandū est q̄ p̄pe ꝛ per se in hoc p̄ceptū non p̄cipit honorari deus: sed homo qui est p̄ncipium per generationē: quo ad esse nature: vel p̄ ministerium regnationis: quo ad esse gr̄e: tamen per allegoriam nihil p̄hibet patrem vocari deum: sed impropric. Similr per accñs: sicut in dilectione primi: intelligit amor dei. Silr in honore patris intelligit honor dei: a q̄ ois paternitas in celo ꝛ fic in terra noiaf: ꝛ illud respiciunt predicte expositiones: ꝛ sic p̄z pars sc̄a huius sermonis.

¶ Pars tertia huius sermonis i qua declaratur quot varijs modis intelligit honorari pater: ſm q̄ vario modo accipitur pater.

Ertio in hoc sermone ꝯcludendum
t est ex precedentibus q̄ ly p̄ncipaliter
honorandus sit pater ſm corpus: tñ quia ſm Aleran. nostrum de al. vbi supra. Honor est p̄statio p̄eminentie illius q̄ honoratur: quia igitur honor dicit respectū p̄eminentie in eo qui honorat septem dici p̄t patres: qui digni sunt honore qui diuersis respectibus p̄eminentias h̄nt. Nam ſm p̄m ethico. Maioribus debeť honor. Minoribus aūt lucrū: quia honor est retributio i beneficijs: lucrum aūt in auxilio indigētie. h̄ ibi Sunt igitur septem qui digni sunt honore. Primus pater celestialis. Sc̄us corporal. Tertius spūalis. Quartus tpalis. Quintus doctrinalis. Sextus senilis. Septimus virtualis. ¶ Ad quoz intelligentiā ſm Aleran. vbi supra. nota q̄ duplex est p̄eminentia: increata ꝛ creata. Prima attēdit ſm p̄minētiam p̄ncipij bonitatis: ꝛ p̄ncipij creantis: sapientie gubernantis: ꝛ bonitatis ꝯseruantis ꝛ h̄ p̄eminentia excedit in infinitū p̄eminentiam creature. Inde est q̄ post honor debeť primo patri qui est celestialis: cui ꝯuenit infinitus honor: qui est honor latrie: qua homo protestatur deū sicut suū creatorem. de hoc honore Mat. 6. dicitur. Pater noster q̄ es in celis ꝛc̄. Et Deut. 32. Ipe enim est pater. t. qui possedit te. ꝛ fe. ꝛ creauit te. Et ad Eph. 3. a quo omnis paternitas in celo ꝛ i terra nominatur. Et ideo Deut. 6. Matth. 4. Dñm deum tuum adorabis ꝛc̄. Et nota q̄ est dria inter colere ꝛ adorare: vt dicit Alerā. sup illo verbo Exod. 20. Nō adorabis ea neq̄ coles Colere est actu interiori. Adorare actu exteriori. dicit ergo adorabis. s. actu exteriori honorabis: sed q̄ actus exterior sine interiori ē solum corporis: ideo cuz suadetur actus exterior precipit ꝛ interior. Hinc Dani. 6. Mat. 22. Mar. 12. Luc. 10. precipit actus amoris q̄ ē propric honore: ſm phm. 8. ethico. c. 8. ꝛ dicit

UVA. BHSC. IyR_229

dic.c.Diliges dñm deum tuum. Scd q illa pertinent ad ꝓmum preceptuꝫ prime tabule dicta ſufficiant. Scda autem preeminentia creata ꝛ ex triplici participatione originem habet.ſ.ex participatione ꝓncipij:ſapientie: ꝛ bontiatis dei. Inter illas aũt participatões prima ꝓticipatio eſt ꝓncipalis.ſ.participatio principii. Huius aũt tres ſunt ꝓticipationes ¶Prima ad eſſe nãle: ꝛ ſic eſt pater corpoꝛalis bonoꝛandus ſup oẽs alios:excepto deo. Ideo glo.ſuper.6.c.ad ephe. Sicut primum ꝓncipiuꝫ bois eſt deus:ſic pater ſcdario ꝛ ratione huius ꝑeminentie eſt pater corpoꝛalis bonoꝛandus:q; vt dctũ eſt a parẽtibus maximum bonuꝫ accepimus.ſ.qđ eſt fundamẽtuꝫ nẽ:gratie:ꝛ glie. de quo patre bonoꝛãdo ſuper oẽs alios deo excepto: loquit Augu.li. de.12.abuſio.ca.3.d.Quattuoꝛ modis p ſcripturas diuinas patres vocãt:hoc eſt nã:gẽte:admonitione:ꝛ ctate. De patre nanq; nali loquit Jacob ad Laban. Niſi timoꝛ patris mei Iſaac affuiſſet: tuliſſes omnia que mea ſunt. Dico patre gente. dicit cum dñs de mõte ad moyſeꝫ loquebat. Ego ſuꝫ ingens deꝰ patꝛ tuoꝛ:deus Abꝛaaꝫ:deus Iſaac: ꝛ deꝰ Jacob: interroga patrẽ tuuꝫ ꝛc. Đ ſi g̃ naturalis pater ſupſtes nõ fuerit: aut admonẽti:aut ſenioꝛi ab adoleſcẽtibus:obia prebẽda erit. Quomõ ergo in ſenectute bonoꝛatꝰ apparebit:q diſcipline laboꝛẽ in adoleſcẽtia nõ ſuſtinuerit. Quodcunq; n.hõ laboꝛauẽrit:h ꝛ metet. Hec ille.vbi apparet q; q nõ bonoꝛat maioꝛes ſuos:maxime patrem nãlem:ipe di uino iudicio non bonoꝛabit:iuxta illõ ¶Mat. 7. Qua mẽſura mẽſi fueritis:metiet ꝛvobis ¶Pater hoc exẽplo notabiliſſimo: in quo declaratur illõ de quodaꝫ milite:q poſuit in ſtabulo patrem ſuuꝫ:ibiq; fame moꝛiebat ꝛ frigoꝛe:ipſe epulabat ꝛ gaudebat. Cumq; vna diex omnes de familia epularent ſplendide puer q ſecunduꝫ ctatis agebat annum: caſu iuit ad ſtabuluꝫ: ꝛ ſenex illum ſic crudeli tractatum repit:qui apprehẽſo puero oſculabat eum ꝛ narrabat ei negocium: q puer iudicio dei intelligens:venit ad ꝑem dicẽs. ¶Pater mi auus meus q hic inferius fame ꝛ frigoꝛe moꝛit:poſtulat aligd quo ſe tueat a fame ꝛ frigoꝛe. Reſpõdit pater. Tace fili:ꝛ talia deinceps ne loquaris. ¶Puer vero accipiens cultellum volebat ſe interficere. Cui pater compatiens impauit famulo: vt quoddam viliſſimum equoꝛum opimentum traderẽt puero: vt auo ſuo daret. Quod cernens puer inſpirante deo ait ad patrem. Accipe ¶pater pannum iſtum ab illa parte. Cum pater nollet: accipiens cultellũ puer:ſcindebat pannũ illũ. Cui pater qd agis fili? Reſpondit. Ideo ſcindo:q; medietatem volo tibi reſeruare: vt dũ ꝛ tu ſenueris:hanc ꝑtem tibi tradaꝫ. Đ audiens pater iudicio dei territus ꝛ conuerſus ploꝛanſq; coꝛam patre genuflexus: venã petijt. Scda ꝓticipatio eſt ad bene eſſe ſpirituale: ꝛ ratione huius ꝓticipationis ꝑlatus bonoꝛandus eſt.i.qlibet ſpũalis pater. Multi nanq; dicunt ſpũales patres.ſ.ſancti patriarche ꝛ patres veteris teſtamẽti. Jo.8. Si filij Abꝛae eſtis ꝛc. Item apli ſancti. Ideo ꝑme cozin.4.c.apls ait. Nam ſi decez milia pedagogoꝝ habeatis in xpo:ſed nõ multos patres. Nam in chriſto ihu p euangelium ipſe vos genui. Item papa dicit pater amabilis. Item patres dicunt epi: ꝛ ſacerdotes parrochiales:q ꝛ dicunt paterni: quaſi paruꝫ a patribus minus. Inſup qui tenet ad baptiſmũ q ſolus dz eſſe. de con. diſtin.4.c.nõ plures. Quanq; ſi plures ſunt: ſunt tñ cõpatres. de cogna.ſpũ.c.q̃uis.li.6. Idem de ꝯfirmatiõe. Ad qd aũt tenent tales: vide de cõ.di.4.c. vos ante oia tam viros q̃ mulieres:q filios in baptiſmo ſuſcipitis: moneo vt vos cognoſcatis fideiuſſoꝛes apud deuꝫ extitiſſe: ꝑ illis quos iuſſi eſtis de ſacro fonte ſuſcipe. Ideo ſemp eos admonete: vt caſtitatẽ cuſtodiant: iuſtitiam diligãt: caritatem teneãt: Ante oia ſymboluꝫ ꝛ oꝛonez dñicam: ꝛ voſipſi tenete: ꝛ illis quos excepiſtis oſtẽdite: ꝛ ſunt verba Aug. Ideꝫ eriã dicit Hugo li. de ſacra. par. 6.c.12. ¶Predicatoꝛes: ꝓfeſſoꝛes: ꝛ qlibet ſacerdos pater eſt. ¶Prime Thi.5. ¶Preſbyteri duplici honoꝛe ſunt honoꝛãdi.ſ.tpali ꝛ ſpũali.xj.q.j. ſacerdotibus. Tertia ꝓticipatio eſt ad bene eſſe tpale: ꝛ ſic bonoꝛandus eſt ꝑlatus tẽporalis: vt rex: ꝛ ſimilr qlibet alius dñs ſm diuerſos gradus. vñ ꝑme ¶Pe.2. Deuꝫ timete regem honorificate: ꝛ talis pater tempoꝛalis habet defendere ab iniurijs ſubditos ſuos. Ideo mereꝫ honoꝛez ꝛ fidelitatẽ. 23.q.5. regũ ꝛ.c.ſi apꝰ cardinales ait. ¶Principibus ꝛ ptãtibus fidẽ ꝛ reuerentiã obſuari opz. Quã q nõ exhibuerit: apꝰ deuꝫ ꝑmia hꝛe nõ poterit Item ephe.6. Serui obedite dñis carnalibꝰ cum omni timoꝛe ꝛ tremoꝛe: in ſimplicitate

UVA. BHSC. IyR_229

cordis vestri sicut christo. Maxime autez honorandi sunt boni: qz prauus honore non est dignus: vt ait phs. 4. ethi. Et ideo fm leges puniunt grauiter: tales nō honorantes. vnde .ff. de re. mili. l. omne delictum. §. p. t ibidem l. miles irreuerens dicit. Qui manus intulit ppōsito: capite plectēdus est. Auget nanqz petulantie crimen dignitate ppōsiti. Hec ibi Que etiam lex hortat supiores venerari debere. ff. de aqua plu. ar. l. j. in fi. dicit. Seruandum est semper superiori inferiorem seruire: arqz hoc incōmodum naturaliter pati. Et idco tales se exhibere debēt: vt merito reuereant. vnde Plato ait. Seueritatez ac lenitatē misce: ne aut grauis: aut contemnendus existimeris. Nimia. n. bonitas vel prudentia vilis est: nimia seueritas stulta prudētia est. t. ff. de offi. pfi. l. obseruandum dicit. Mandatis pncipum adiungit: ne presides ,puinciaz in vlteriorem familiaritatē ,puincialis admittat. Nam ex uersatione equali cōtemptus dignitatis nascit. Hec ibi. Circa aduocatos patientem esse ꝯsulem opz sed cum ingemo: ne contemptibilis esse videat. ff. de offi. proconsl. l. nec quicq̄. §. circa. 86. di. c. qñ. t. c. si autem 9. q. 3. c. facta alioz. Scōa pticipatio pncipalis est sapientie: ratione cuius honorādus primo est glibet doctor siue in theologica: siue in iure canonico: siue ciuili: siue in medicina: siue in quacunqz alia doctrina t scientia licita t honesta. Quelibet. n. scientia est honorabilis: vt ait phs primo de aia in prohemio. t qlibet talis dicit pater doctrinalis: de quo in glo. super illō Leuiti. 19. Honora psonam senis. Letare vel sapientia. Omnis. n. sapientia a dño deo est. Eccli. j. t Eccli. 38. Honora medicum pp necessitatem. t. 9. ethicorum ca. j. Magistris non potest equiualens reddi Interrogatus enim Aristippus quo differūt docti ab indoctis ait. Sicut domiti equi ab indomitis. t Plato ait. Si sapientie forma oculis videri posset: ad amorem sui maxime omnes incitaret. t Sextus pythagoricus ait Magnam scito sapientiam: per quam ferre potes ineruditorum insipientiam. Hec ille. Propterea Diogenes cōsueuit deboneste re homines scientiam odientes: t quadam die ascendens in locum eminentem: alta voce clamauit. O vos homines conuenite: t cō uenientibus multis ait. Non vos voco: sed homines. Vos enim bestie estis: qui fm rationem non viuitis: t sapientie non studetis. Et vidit Diogenes iuuenem decorum: sapientiam adiscentē: cui dixit. Bene agis. Amas pulchritudinem anime tue: tui aspectus pulchritudini conuenire. Ecce quomodo homo sine scientia estimatur: vt bestia. Et quis hanc docēt nisi doctores? Idco illos venerari debemus. Quod t lex imperialis facit. C. de profe. qui in vrbe consta. l. pma. distin. grā maticos tam grecos q̄ latinos: sophistas t iure peritos: perfectionem suam exercentes tē. scōa placuit honorari: t hos qui sūt ex vi caria dignitate cōnumerati. Secundo honorandus est ex illa participatione senex: qz vt dicitur Job. 12. in antiquis est sapientia: t in multo tēpore prudentia. Vt enim ait philosophus. 6. ethicorum. prudentia est recta ratio agibiliuz. Hec ibi. Et idco in senibus est multa discretio: propter multam experientiam. Iuuenes autem fieri prudentes nō possunt: quia prudentia est circa singularia que fiunt cognita nobis per experientiam. Iuuenes autem experti non sunt: quia multitudo temporis facit expientiaz. Hec philosophus vbi supra. vnde senes sunt boni cōsilij. Idco deutero. 32. Interroga patres tuos t annunciabūt tibi: maiores tuos t dicēt tibi. t psal. 77. Quanta audiuimus t cognouimus. t patres nostri annunciauerunt nobis. t de hijs dns precipit Leuiti. 19. Coram cano capite cōsurge: t honora personam senis. Nam t Bias philosophus ait. Honestis t senibus cōplacere stude. t. ff. de iure immuni. l. semp. Semper in ciuitate nostra senectus venerabilis fuit. Nanqz maiores nostri pene hunc honorē senibus: quē magistratibus tribuebāt. Hec ibi. t. C. de testa. l. testa. Mos nanqz retinendus est antiquissime vetustatis. Hec ibi.

Tertia participatio principalis est bonitatis: ratione cuius honorandus est vir iustus: t sanctus. t hic est pater q dicit virtualis: de quo apls ad philip. 2. Necessarium autez existimaui Epafroditum fratrem meum: t cooperatorem: t cōmilitonem meum. Et subdit Excipite itaqz illum cum omni gaudio in domino: t cum honore habetote: quoniaz vsqz ad mortez propter opus christi accessit. Hec ille. Nam cum sit honor premium virtutis: primo t. 4. ethicorum: bonis t virtuosis maxime debet attribui. Idco etiam philosoph⁹ 4. ethicorum ait. Honor solum bonis est at

UVA. BHSC. IyR_229

tribuendus:immo quanto meliores sunt virtuosiores:tanto magis sunt honorādi. vnde philosophus vbi supra. Virtuti perfecte non fit condignus honor. Cōfirmat hoc idē Seneca di. Non est meliorib⁹ minora submittere:non procedit armento:degener taurus: sed qui magnitudine maiori ceteros mares vincit:elefantorum gregem excellentissimus ducit. Inter omnes primo optimus omniu⁹ eligebatur rector: nec poterit esse potentior: nisi melior. Sicq⁹ qui prior est t melior: inferioribus precellit:t ab eis etiam debet honorari. Hec ille. Prim⁹ nō ex ordine loci post positis meritis faciat: qm̄ apud deu⁹ nō gradus elegantior: sed vite melioris actio comprobatur. Augu.23.q.4.c.sicut. t de prēben. ca.venerabilis. Non loci aut generis nobilitate:sz virtute vnusquisq⁹ gloriari sibi parat Hoc idem dicit Ambro.40.di.c.illō. Confirmat hec lex imperialis in auten.de monachis.§.illō.coll.ista.cōsti.5.di. Vir deo amabilis ac famosissimus in conuersatione sancta:longeuus vite sue peragens tempus: pollens autē t animi virtutibus:t corporis oportionibus venerentur:quia in eo gratia dei reluceat. Hec ibi. Omnes ergo honores:cupiditates vacare virtutibus debent:immo oēs hoc facere debetis. Omnes ad hoc attēdite: quia omnes vt ait phs.6.topicorum honorē affectatis. Iterum dico virtutibus vacate:q⁹ maximum bonorum exteriorum est honor: vt ait idem phs.4.ethicorum. Amplius dico inuigilate virtutibus: ne honore priuemini: quia idem phs ait p̄mo economice. Multo grauius quis fert:si honore priuatur:cū si bona sibi auferantur. Vos ergo filij honorate parentes:honorate patres spirituales: honorate patres tples: t mres honorate sapientes t doctiores:honorate superiores: honorate bonos t virtuosos: quia vt ait phs primo ethicorum honor est in honorāte: t non in honorato. Aduertendum est tamen hoc vltimo dictum: q⁹ etiam ratione participationis bonitatis:sz Ale.vbi supra.omnes honorādi sunt Est tamen dupler estimatio bonitatis. Vna sm actum:sicut debemus estimare in bonis quia quantumlibet bonum debemus estimare nobis meliorē:iuxta illud apostoli ad philip.2. Superiores sibi inuicem arbitrantes. Scōa est sm potentiā:qua mali pñt fieri boni t meliores cū nos:ratione cuius possibilitatis t forte predestinationis ad maiorem p fectionem mali honorantur. Propterea p̄me Pe.2.ca.scriptu⁹ est. Omnes honorate. t ad Roma.12. Honore inuicem preuenientes. Et sic patet q⁹ sm vtranq⁹ participationem seu preeminentiē quemlibet honorare oportet:ac sm deum amare. Quod si fecerimus tē.

Feria tertia post tertiam dominicam in quadragesima de reuerētia t obligatione filiorum erga parentes. Sermo.41.

Ece creditor venit:ut tollat duos filios mihi ad seruiendum sibi. Quarti Reg.4. Viso carissimi in christo qui patres sunt honorandi: nunc est dicendum quali honore habendi. Nam dupler est honor qui ipsis debetur: corporalis vz t spiritualis. vnde super illud ephc.6. Honora patrem tuum t matrem tuam.glo. Honorare patrem est ei reuerentiaz exhibere:t necessaria ministeare. Quod probat Aler.primo de patre corporali di. Quāuis filius accipiat eē corporale tm̄ a patre:efficitur tamē ex hoc in debito duplici: q⁹ illud corporale quod accipitur est de corpore patris sumptum:trāsfusum anime virtute t operatione. Ideo,ppter hoc efficitur filius debitor honoris patris:tū ratione corporis paterni:tum ratione anime quia anima t corpus concurrūt in patre: vt sit principium filij. Ratione ergo corporis paterni est debitus sustentationis proprie. Ratione autem anime est debitum reuerentie. Nam anima non indiget sustentatione:nec corpus est reuerendum. Secundo vero de patre spirituali. Spiritualis ratio reuerentie est preeminentia potestatis. vnde Roma.13. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Ratio vero reuerentie est sustentatio instructionis. vnde gala.6.ca.apls ait. Cōmunicetur is qui catheizatur verbo ei q se catheizat in omnibus bonis. Propterea debetur patri corporali t spirituali honor sustentationis t reuerentie. Nam q⁹ vtrunq⁹ principium est:ideo debetur reuerentia: quia vero vtrunq⁹ indigēs est debeť substētatio q⁹ quelibet res diligit salutem sui principij:sicut t causa salutē sui effectus. Sicut ergo vidua

UVA. BHSC. IyR_229

dolens dicit. Ecce venit credi. ꝛc. sic homo tenetur diligere parentes ꝛ necessaria pro viribus procurare. ¶Parentibus ergo spiritualibus ꝛ corporalibus tenentur filij exhibē debitum honorem. ¶Primo ipsos diligendo ꝛ timendo. Secundo eis obediendo ꝛ reuerendo. Tertio eis ꝓfitiando ꝛ subueniēdo.

¶Pars prima huius sermonis in qua probatur ꝙ filij tenent parentes diligē ꝛ timere

¶Primo igitur in hoc sermone dico p ꝙ filij tenentur parentes diligere ꝛ timere. ¶Primo diligere exemplo christi: q Jo. i4. de se ait. Vt cognoscat mundus qz diligo patrem ꝛc. Nam vt dctuz est supra. Quis enim extraneus affectus inueniatur: vt vincat paternum. C. de curato. furio. l. fi. Et ideo non est preceptuz de amore filioꝝ sed de amore parentum: vt dictum est. Nazdeutero. 6. Mat. 22. Mar. i2. Luce. io. qō etiā habef. 23. q. 4. c. ea vindicta. ꝛ c. debet homo. de pe. di. 2. c. caritas. ꝛ de sac. vnct. ca. vnico. §. hoc vnguento. Diliges ,primum sicut teipz. ꝛ quis est magis proximus patre corporali siue spirituali? Nonne fiktudo est causa dilectionis. 8. ethico. vbi etiam dicit ꝙ ois homo omni homini nāliter est amicus. Sed qs nobis magis similis: cū̄ pater ꝛ mater corporalis?: cuius caro ꝛ sanguis sumus? Et qs nob esse debet magis amicus: cū̄ pater spūalis? Sed sunt qdam: qui non solum non diligūt parentes: sed mortez illoꝝ optant. ꝛ quādoqz quando sunt senes: imprecant eis mortē di. O deus quare hunc senem ante oculos meos dimittis? quoadusqz hanc vetulaz viuere paticris? O fili ingrate: o fili sceleratc: o fili puersc. Et hoc sepe procedit ab auaritia: qz vellent habere facultatum libertatem: quas parentes solicitius pro eis custodiant: cū̄ ipsi met faccrent. Immo qō peius est ob amorē filiorum instant die noctuqz: vsuris ꝛ falsis contractibus ꝛ iniustitijs. vnde Gregorius libro primo morum super illud. Nati sunt ei filij septem ꝛc. dicit. Ad auaritiam cor parētum allicit fecunditas prolis. Eo enim ad ambitum congregande hereditatis accenditur? quo multis heredibus fecundatur. Nec ille. Sed stulti sunt quia vel relinquēt alicnis: vl filijs qui nulla alia de causa eos diligūt: nisi propter vtile: non propter honestum. Nam interrogat? Thales phūs: quare nunc̄ accepisset vxorem: respondit. Job amorem filioruz Aliquando enim faciunt patres renunciare hereditati: ꝛ matres doti: ꝛ postea non curant de eis. Sed veh filijs illis: iuxta illō ꝓ uerbiorum. i4. Filio doloso nihil erit boni. Et ideo patres nolite decipi ob amorem filiorum. ¶Preterea Eccli. 33. capi. dicitur. Ne des potestatem filio super te in vita tua: ꝛ ne dederis aliis possessionem tuam: ne forte penitcat te: ꝛ postea deprecceris pro illis. Quidam magis diligunt quosdam beneficiatos ab eis: cū̄ parentes: quia vt dicit philosoph? 9. ethicorum. beneficiatis est quasi quoddam opus benefactoris. vnde consuetum est dici de aliquo: ille est factura illius. Naturale est ꝙ quilibet diligit opus suum: sicut videmus poetas diligere poemata sua. Simpliciter tamen benefactor est magis diligendus: q cuz sit principium boni in beneficiato: habet rationem excellentioris boni. Et ideo maluz est ꝙ benefactores nostros a gbus tanta beneficia accepimus. f. parētes: postponamus bijs qui minora cōtulerunt. Jdeo dicitur Eccli. 3. Honora patrē tuum: vt superueniat tibi benedictio a deo: ꝛ benedictio illius in nouissimo manebit. Nec ibi. Quidam magis diligunt socios: quos sibi sponte elegerunt: ꝛ cū illis magis consentiunt in agendum. ¶Prouerbi. i8. Vir amicabilis ad socictatem: magis erit amicus: cū̄ frater. Nec ibi. Taceo de amore meretricum ꝛ concubinarum ꝛc. Sz amor parentum ꝛ consanguineorum est stabilior ꝛ preualet in bijs: que ad naturam spectant. vnde Eccli. 3. Fili suscipe senectaz patris tui: ꝛ ne contristes eum in vita illius. Alij magis diligunt eos: qui se de magna tribulatione eripuerunt: cū̄ parentes. Sed magis debemus diligere eos: qui sunt nobis ꝓ pinquiores fm naturales originem. ¶Prime ethi. 5. Si qs suoꝝ ꝛ maxime domesticoꝝ curam nō habet: fidez negauit: ꝛ est in fideli deterior. Ecce q̄ quomō obligamur diligē parentes super omnes hos. Secundo tenentur filij parentes timere: quod vt efficere possit: paterna diligentia solicite obseruabat: ne dissoluta letitia ꝛ inordinato affectu conuersentur cum illis: cum iam adulti sunt: sed reuerentia: maturitate: ꝛ grauitate discreta: ꝛ exemplari semper sit cum eis. Jnsolentes. n. fieri solent ex nimia letitia ꝛ leuitate parentum: perdueūtqz erga eos timorez ꝛ reuercn

UVA. BHSC. IyR_229

tiam. Cumqz iam ceruicem erexerint in parentes: franguntur flagellis: ⁊ quandoqz disciplina deterioresqz efficiuntur. Sapiens ergo pater plus aspectibus oculorum ⁊ venerãdis verbis ⁊ exemplis: q̃z duris disciplinis in tenera etate erudiet. Exemplum enim est inductio. primo posteriorum. ⁊ Terentius. In spicere tanq̃z in speculo vitas hominum iubeo: atqz ex alijs sumere exemplum sibi. ⁊. ff. de penis. l. aut facta. in fine multis personis crassantibus exẽplo opus est. Hec ibi. Plꝰ ergo temere facit sapiens pater suo aspectu ⁊ exemplo: q̃z pater stultus minis ⁊ flagellis vnde Eccl̃ia. xj. dicitur. In filijs suis agnoscitur vir. Et si necesse est: debet filium suum castigare. nõ autem eum in suis criminibꝰ fouere. 5. q. 5. ca. non osculetur. ⁊ Ecclesi. 7. dicitur. Tibi filie sunt: serua corpus earum: ⁊ nõ ostendas faciẽ tuam hilarem ad illas. Hijs moribus nutritur filius in amore parentum ⁊ timore: iuxta quod Iheronymus de ho. parentibus hortatur dicens. Prebeatur parẽtibus amori mixta formido: ⁊ sic pz ps p̃ma ¶ Pars secunda huius sermonis in qua ꝓbatur ꝙ filij tenentur parentibus obedire: ⁊ eis summopere reuerentiam exhibere.

Secundo in hoc sermone dico ꝙ filij tenentur parentibus obedire: ⁊ illos colere ⁊ reuereri. Primo obedire. vnde apostolus ad eph̃. 6. c. ait. Filij obedite parentibus vestris in deo. Hoc eniz iustum est exemplo christi: qui Jo. 15. de se ait. Ego precepta patris mei ꝟuaui. ⁊ ad phil̃. 2. Humiliauit se factus obediẽs vsqz ad mortem. ⁊ Socrates in ꝓuer. phoꝝ ait. Filio modesto nunq̃z graue est quod pater iubet impossibile. Ad collo. 3. Filij obedite parentibꝰ vestris per omnia. Sed queritur in quibus tenentur filij parentibus obedire. Respondetur ꝟm Ale. vbi supra. ꝙ ꝟm gradum superioritatis est modus obeditionis: qꝛ ꝟm apl̃m Ro. 13. omnis ptãs a deo est: ⁊ omnis aĩa potestatibus sublimioribus subdita esse dz. Est aũt superioritas constituta triplex: spiritualis: temporalis: ⁊ familiaris. In regimie spũalium prelatus potest precipe ea que ꝑtinent ad spiritualia: puta ieiunium: orões ⁊c̃. Et subditi eius tenent̃ obedire. Si pater corporalis preciperet illa: non teneris obedire: nisi inq̃ztum sunt primo a patre spirituali p̃cepta. In regimine aũt tꝑaliuz q̃ztum ad rẽpublicam: presul secularis ⁊ p̃nceps siue rex potest precipe: ⁊ tenent̃ subditi in licitis ⁊ honestis obedire: ad rem publicam ⁊ regimen suum pertinẽtibus. verbi gratia tꝑe guerraꝝ vel destructionis ciuitatis. Sed si pater carnalis preciꝑet tibi hec talia: non teneris obedire: qꝛ ad eum tale p̃ceptuz non pertinet: sz ad ciuitat(rectores. In regimine tẽporaliuz q̃ztum ad ꝓpriam formam pater põt precipere. Sicut ergo determinat obedientia patris spiritualis in hijs in qbus preest. s. in spiritualibus: ⁊ prelati tꝑales in tẽporalibus rei pub. sic obedientia patri debita in dispositõe rei familiaris. ⁊ sic intelligende sunt p̃dicte autoritates. Sic etiam intelligitur illud Hugo. de sancto Vic. di. Parentes nostros honorare debemus: obediendo eis in omnibus exceptis in qbus dilectio dei patris offendit̃. ⁊ illud deute. 21. Si genuerit homo filiuz contumacem: qui non audiat patris vel matris imperium: lapidibus obruet eum populus. Ad predictoꝝ maiorem declarationẽ ⁊ ꝯfirmationem: notandum est ꝟm Eustra. 9. ethi. ca. 2. ꝙ in qualibet actione obediendũ est ei: q est p̃ncipiuz illius actionis. Sz quarundaz actionum p̃ncipium est lex: vt virtuosarum: quarundaz p̃nceps: vt ciuilium ⁊ bellicarum quarundã paterfa. vt actionum in domo ꝑtinentium. In virtuosis igit̃ ⁊ moralibus obediendum est legi: qꝛ ipsa est p̃ncipium illarũ: qꝛ vt dicit̃. 5. ethi. c. 2. lex dat precepta de actionibus virtutuz oĩum. vñ dicit Eustra. ꝙ lz pater p̃cipiat negare deuz: vel destruere rempu. non est ei obediendum: nec etiam patri tẽporali nũq̃z licet in talibus. In actionibꝰ aũt bellicis ⁊ ciuilibus obediendum est principi: dũmodo non derogẽt actionibus virtuosis. In hijs aũt que sunt ad ꝯseruationẽ patris est obediendum: qꝛ in hijs q̃zdiu viuimꝰ: debitores sumus patri. Et qꝛ paterfa. est principium domus: ideo in yconomicis est obediẽdum sibi: magisq̃z alij: dũmodo vt dictuz est p̃dictis non derogent. In hijs aũt que pertinent ad regimen sanitatis: magis medico. Amplius filius tenet̃ obedire patrifa. in disciplina morum: vt ꝙ vadat ad scholam litteraruz: ⁊ maxime in hijs que sunt necessaria ad salutem: vt confiteri: audire missam: cõmunicare: audire verbum dei: ⁊ cetera sil̃ia opera facere. Secundo tenentur filij patres reuereri ⁊ honorare. s. assurgẽdo: ⁊ ꝯsil̃ia faciẽdo:

UVA. BHSC. IyR_229

Hoc enim modo accipit honor. Roma.13. vbi dicitur. Cui honorez.glo.reddere ⁊ assurgere ⁊ huiusmodi. supple que sunt signa honoris exemplo christi: q Jo.8.ait. Honorifico patrem meum. Filius dei honorificat Joseph non debito: sed pietatis officio. Honorificat vtiqz matrem: non tm in vita: sed ⁊ in morte. vnde Jo.19. Ecce filius tuus: sup quo verbo Chrysosto. ait. Docet nos xps vsqz ad mortē vltimā respiratōez: honorare parētes ⁊ eorum diligentiam habere: qz alijs mulieribus astantibus nihil dixit. Docet nos: qz plus quid impendere parētibus debeamus. Hoc ille. Aduertendū tamen est: qz nō quēlibet honorem parentibus exhibē tenentur filij: sed illum q sibi ꝯuenit. Vnicuiqz est honor ⁊ reuerentia exhibendus: ꝑm suaz dignitatem: sed non glibet honor ꝯueniens est dignitati patris vel matris: ꝯueniens est dignitati ꝓncipum ⁊ doctoꝝ. Similiter honor patris non ꝯuenit dignitati matris: qz vt dicit Eustra. 9. etbi. c. 2. In balneo ꝯuenit abstergere ⁊ lauare patrem. Hoc autē facere erga matrem inhonestum est. Confirmat oia supradicta Ambro. super Mat. 15. ca. ibi. Honora patrē tuuz ⁊c. di. Primus gradus pietatis est ille: vt quos auctores tibi deus voluit: honores obsequijs: abstineas ꝯtumelijs nec vultu ledenda est pietas parentum. ⁊ sic patet secunda pars huius sermonis.

¶ Pars tertia huius sermonis in qua probatur q filij tenentur parentes ꝯsolari ⁊ eis subuenire ⁊ inseruire.

Tertio dico q filij tenent̄ pro viribꝫ ⁊ parentes ꝯsolari: ⁊ eis seruire ⁊ subuenire. Primo consolari. s. verbis ad quod hortatur Eccli. 3. c. di. Fili suscipe senectam patris tui: ⁊ non ꝯtristes eum in vita illius. Si defecerit sensu: veniam da: ⁊ ne spernas omnia in virtute tua. Ponderanda sunt hec verba plurimum. Primo dicit. suscipe. s. amoroso affectu: gaudioso osculo ⁊ amplexu: que omnia in tua pueritia tibi tradidit pater tuus ⁊ mater: ita ⁊ tu debes reddere illis in eoꝝ senecta: iuxta ꝯsilium Eccli. 7. c. d. Retribue illis quomō ⁊ illi tibi. Secundo subiungit senectā multum quid alijs: sed sibi multo magis tediosam ⁊ laboriosaz. Et ideo Tho. 5. c. vocat filium baculum senectutis sue: qz in senectute filius debet esse baculus patris sui. Tertio addit patris. s. non canis: nō extranei: non inimici: sed patris. s. nutritoris ⁊ cordialis dilectatoris tui. Vnde Jhero. de bono. paren. Foueatur parentum senectus: in factis eoꝝ vicissitudo reddatur. Videant liberi vestri quid faciant vicem similem reddituri. Quarto apte subinfertur: ⁊ non contristes eum in vita illius: nō factis non signis: non modis: nō verbis etiam contristes. vnde Jhero. vbi supra. Nemo patrez asperis verbis ledat. affectum sonent quicqd lingue direrint filiorum: hec ora loquantur: q parentes delectat audire. Quinto dicit. ⁊ si defec. sensu. i. non ratione fecerit aliqua: vel direrit ridicula: siue puerilia ⁊ stulta. da veniaz non impropium: non iniuriaz: non vindictā vnde Jhero. vbi supra. Habet enim quandā senectus infantiam. q. d. recole puerilia infantie tue: ⁊ recole in eis patientiaz: imo gaudiū factorum tuorum. Hinc Valerius libro. 4. de Decio volente filium suum ad regnuz assumere: narrat q nullo modo voluit assentire propter hanc causam. Sexto concluditur ⁊ non spernas euz in verbis tuis multas naturales virtutes habet iuuentus: que inexperta malis illos quos cōcessis bonis priuatos conspicit: facile despicit ⁊ ꝯtemnit. Preterea dicit. Et ne spernas eum in virtute tua: noli spernere tu iuuenis senem: tu sanus infirmū tu fortis illum debilem: tu iocundus illuz tristem: tu sensibus vigens illum cecum: fetidū ⁊ dentibus priuatum. Ideo Eccli. 8. scriptū est. Ne spernas homines in senectute sua. ⁊ prouerbio. 16. Corona dignitatis senectus.

Secundo tenentur filij parentibus seruire in omnibus eis necessarijs ⁊ opportunis: iuxta quod Eccles. 3. ca. scriptuz est. Qui timet dominum: honorabit parētes: ⁊ quasi dñis seruiet hijs qui se genuerunt in opere: ⁊ sermone: ⁊ omni patiētia. Attendenda sunt hec verba diligenter. Primo dicit. Qui timet dominum: non solum moratus ꝑm mundū: sed etiam seruus dei honorat parētes: marime seruorum honore. Secundo subdit. Et quasi dominis seruiet hijs qui se genu. ⁊ notanter quasi dominis dicit. Maz sicut supra patet ita parentes sunt domini sue domus: sicut principes ⁊ barones ditionis eorum in modo regendi. Qui igitur cupit parentibus digne seruire: consideret quomodo seruiunt serui dominis suis. Tertio subdit triplicem

UVA. BHSC. IyR_229

modum:scilicet cordis:oris:z operis. Primo operis di.in omni opere. Vnde Hieronymus vbi supra ait. Exolue fili q̄ debes: z officia debita qualiacunq; exhibe famulatu:quia parentibus non potest reddi quod debetur:vt supra dictum est. Primo in mane cum de lecto surgit pater consideret: si aliud necessarium sit ei: vt calefacere pannos si est senex in hyeme: si senex vel inualidus iuuet eum pannos inducere:z sustentet si opus est patrē domuz egrediente: filius eius lateri se iungat:intrantem ecclesiam filius comitetur presertim in festis semper cum illo stet: missis z alijs diuinis attentus z grauis intersit verbum dei audiat limpido intellectu: saltez aliq̄ memoria teneat: q̄ postmodū cū eo cōferat: humilitate seruata. Si aliq̄n pr̄ reuertit domuz balneatus:lutosis pedib⁹:siue dolore aliquo corrept⁹:siue sudorib⁹ madefactus: siue frigore fatiscens: inter filiorum z filiarum manus excipiat: z se quisq; feliciorem existimet alijs: que precurrit z plura circa parentes facit. Scōs modus seruiendi est oris⁹: quia cum patientia cordis z dulciter parentibus debet loqui. Ideo subdit in sermone. debent enim filij ad interrogata respondere reuerenter:cum dilectione z dulcedine loqui:illos dominos appellare:tanq̄z serui suis dominis:exēplo Pauli actu.9. Domine quid me vis facere? Tertius modus subditur di. cum patientia.s.cordis. Hoc enim est dicere q̄ in seruitijs multis parentibus exhibitis: impatientia non frangantur filij reprehensionibus:improperijs:z conuitijs non dedigne tur:immo contra se turbatos parentes: bumili patientia repacificare debent:quantum possunt. Sic enim facere serui erga dominos suos solent:sicut prouerbi.15.scribitur. Patientia lenietur princeps:turbatus est pater vt mater suauitate verborum placentur. Nam prouerb.15.dicitur. Responsio mollis frāgat iram:z lingua eukaris in bono boie abundabit. Tertio obligantur filij parentibus subuenire.s.i trib⁹ Primo i necessitate:alimēta licet z alia necessaria ministrare. Ipsi nanq; primo a parentibus receperunt alimentum: z precipue a matre:in quo nō possunt equaliter parentibus ministrare. Nam parentes nutrierunt filios de propria carne: z de propria substantia:filij vero de aliena. Preterea Ambrosius super illud Luce.18. Honora patrem tuum cc.dicit. Si paueris matrem.nō reddidisti cruciatus quos pro te passa est: nō obsequia quibus gestauit:non alimenta que tibi prebuit:non pietatis affectuz immulgēs labijs vbera: non famem quam ipsa pro te tollerauit: ne quid quod tibi noxium erat comederet:ne quid quod lacti noceret hauriret tibi illa iciunauit:tibi comedit:tibi illa cibum quem voluit non accepit:tibi quem noluit cibum sumpsit:tibi vigilauit:tibi fleuit: z tu illam egre patieris? Illi debes quod habes: cui debes quod es. Hec ille. Et philosophus ait. Que sparsim seminata sunt in animalibus per naturam:in hoibus collocata sunt p rationem. Et ideo in libro de animalibus legitur q̄ filij balach.s.cuiusdam auis cibāt parentes suos,cum ad senectutem deuenerunt z filij morocb.i.cuiusdam alterius auis cibāt parentes non solum in senectute: sed quādocunq; z quando indigent. Ergo a fortiori h̄ homo facere debet: quod etiam confirmant iura ciuilia.ff.de agno.li.l.si quis.§.Si impubes filius sit emancipatus: patrem inopem alere cogitur. Iniquum est enim patrē egere cum filius sit in facultatibus. Hec ibi.z.C. de alendis liberis ac parentibus dicitur. Parentum necessitatibus liberos succurrere iustum est. vnde nota ad declarationem predictorum q̄ peculium est quadruplex.

Quoddam dicitur castrense:quando scilicet filiofamilias occasione militie a parentibus vel ab amicis:vel a capitancis exercitus aliquid donatur:vel ipse in militia acquirit.

Quoddam vocatur quasi castrense: quando filiusfamilias ex aliquo officio publico aliqd accepit: z similiter quando obuenit presbyteris z clericis de officio suo:z in bijs pater nihil iuris habet: quin potius ipse filius pater familias in eo censetur.ff.ad macedonianuz le.prima.§.vltimo.z.l.scōa.z.C.de inofficioso testamentn.l.finali. Quoddam dicitur profectitium: quod est quando ex rebus patris vel earum occasione aduenit sibi fructus siue lucrum: z in huius peculio filius nihil habet iuris:sed pater plenam potestatem habet. vt instit.per quas pso.nobis acq.§.illo. Quoddā dicitur aduenticium:q̄.s.cr aliqua quacūq; causa filio aduenit:siue a matre:siue ab extranea psona:siue de alijs opationibus seu laboribus suis: z in hoc peculio seruatur filijs proprietas:z si premoriat pater:filij est:ꝫ pre

UVA. BHSC. IyR_229

viuente habet in eo plenam potestatē ꝛ plenum vsufructū:ita ꝙ nec de eo testari potest filius:vt de sepul.lꝫ pater.lib.6.porro i bonis que habet pater multorum⁹ habet filius aliquā potestatē:nisi quia debet ali. Ex qb⁹ pꝫ quō res filij pro magna pte sunt patris: imo si pater est in necessitate tenet̄ur filij de oib⁹ suis rebus ei subuenire:vt ex predictis auctoritatibus patet:ꝛ qui patri non subuenit i necessitatibus mortalissime peccat: non minus q̄ꝫ qui eos iniurijs molestant. Hinc ꝓuerb. 28.dicit̄. Qui subtrahit aliquid a patre suo ꝛ a matre sua:ꝛ dicit hoc non est peccatū: particeps homicida est. hec ibi. Et Cassiodo.in quadā epla:tales reprehēdit.di. Quē alienū tibi fidum inuenies:si tuis hostis fueris? qui fallere audebit parētes:qualis est in ceteros. hec ille. Nam tenetur filius magis ad ꝺseruationem patris q̄ꝫ ad ꝓpriam: ſm pbm.9. etbicoꝝ.c.2. Vnde mouetur dubiū vtrū filiꝰ magis debeat liberare patrez q̄ꝫ seipsum de captiuitate:ꝛ ꝓbatur ꝙ seipsum. Mā illi magis tenet̄ ad quē nāliꝰ inclinat̄: sed nāli⁹ ad seipsuꝫ inclinat̄:q̄ꝫ ad quācūqꝫ alimētū. ḡ ꝛc. Cōtra si qō minus videt̄ inesse ꝛ inest: ergo ꝛ qō magis: sed minus videt̄ ꝙ filius tenet̄ patri subuenire in necessarijs:q̄ꝫ sibiipsi: ꝛ tñ ad hoc tenetur vt dicit pbs: ergo ꝛc. Rñdet̄ ꝙ ꝟ questio implicat p̄ quod dcm̄ est.deinde vtrū filius tenetur magis patri subuenire q̄ꝫ sibiipsi ꝓro p̄ ꝛ.ꝛ.vero ꝙ filius quātum ad naturalem inclinationē ceteris parib⁹ magꝭ tenet̄ ad sui liberationē ꝛ sustentationem q̄ꝫ patris. Cuius ratio est:quia cū natura sit recurua super seipsam:videt̄ ꝙ nāliter incurue tur magis ad ꝺseruationē suiipsius q̄ꝫ alteri us cuiuscūqꝫ. Sed quātum ad rōnem bone sti quo attenditur ad bonū rōnis: magis ꝺꝫ illud quod.est melius amari ꝛ excellentius:ꝛ sic filius magis tenet̄ patrem liberare ꝛ subuenire eidem q̄ꝫ sibi: tum quia filius maiora accepit:tum quia pater amabilioꝝ est ꝛ excellentioꝝ filio:cum sit ei ꝓncipiuꝫ ꝛ causa essendi:tum etiam quia filius tāq̄ꝫ robustioꝝ ꝛ iunior:magꝭ pōt pati labores q̄ꝫ pater. ꝟ Henricus.9.etbicoꝝ.c.2. Scōo debent filij parentibus subuenire in infirmitate ꝛ maxime tempore pestis:nulla qppe ingratitudo maior:nulla iniquior:nulla deniq; diuina vltiōe dignior:q̄ꝫ nequissimoꝝ peruersorūqꝫ filioꝝ qui post tot suscepta beneficia: tot amoris et legis ꝛ nature vincula:patrib⁹ subuenire negligunt:contra quos.j.Ethi.5.c.aplus ait. Si quis suoꝝ ꝛc.vt supra. Cōtra quos etiā dñs ait Mat.25. Esuriui ꝛ non dedistis mihi man.ꝛc. Quero qd filijs ingratis sit dicturus:scenum neq̄ꝫ:ꝛ crudelibus in parētes. Quid dictur⁹ est his qui fame parentes cruciatos panem claudunt:ꝛ multoties potius dant canibus q̄ꝫ eis? Sic de potu. Quid his qui de ꝓpriis laribus expellunt eos:ꝛ frigore mori finūt: ꝛ firmatosqꝫ velut canes derelinquunt: vel in carcere diu stare ꝑmittunt. Justissime galem ait Valerius lib.j.vt dictum est supra. Pari vindicta parentum ac deoꝝ violatio expianda est:ꝛ multa alia ibi. ¶ Tertio debent filij parentibus subuenire in antiquitate. Nam enim nostra in ꝓncipio ꝛ i fine est. Infantis ꝛ senectus sūt admonēdū debiles ꝛ laboriḃ⁹ ꝛ angustie plene. Quapropter qō eis parentes impendunt:in crate puerili.hoc idem debent eis filij in etate senili. Solicite ergo nutriant eos electis cibis ꝛ potib⁹ melioꝝ stratus ꝛ vestes ministrent discant a ciconijs q̄ ſm Ambrosium in exameron omek.5.parētes suos senes nutriunt in ꝓpo nido:pēniſqꝫ alarum suarum nudatos presenectute dulciter fouent. Quapropter Romanoꝝ vsu: pia auis vocata est. Discе ab illa romana q̄ matrem lactauit in carcere:ꝛ ab illa que patrez senem lactauit:vt dictum est supra. Mā q̄tū deo displiceat non subuenire parentibus crē plo patet. Bononie quidam infirmam mꝰz cibis vilibus nutricbat:sibi aūt delicatos ꝑparabat:quadam die cum legumina matri: ꝛ sibi admodum pinguē caponem preparari iussisset:ad mensam capo coctus allatus: statim versus est in buffonem ꝛ saltauit: ꝛ faciei illius se inseparabiliter appendit: quod aduertens ad matris pedes prouolutus veniam petijt. In olla autem vbi legumina cō diebantur inuenta est quedam sapida ꝛ optima perdix:quod angelorum ministerio fuisse quis dubiter:vt matris patientia ꝛ filij manifestaretur iniquitas. Tandem fuit ad caudā equi suis demeritis tractus:ꝛ capite plectus. Quo exemplo probatur deo displicere filioꝝ impietas in parentes. Ideo ꝛc.

¶ Feria quarta post tertiam dñicam in qua dragesima de remuneratione parentes honorantium. Sermo.42.

UVA. BHSC. IyR_229

Honora pa-
tuum ⁊ matrem tuam vt
b ſis lõgeuus ſuper terram
Exo. 20. Duabus propo
ſitis partib⁹ iam ptracta-
tis: ad tertiam tranſire cõ
uenit. ſ. remunerationis. quadruplices reperi
untur filij quibus omnibus ad parentes eſt
obligatio. Quidam ſunt naturales ⁊ legiti-
mi. ſ. qui de honeſto matrimonio ſunt ꝓcrea
ti. c. cum inter Joãnem. qui fil. ſunt leg. Si tñ
vir ⁊ vxor in facie eccleſie vincti ſunt bona fi
de: credẽtes ſe legitime copulatos: vel ſi alter
tñ credebat: quia ſic legitim⁹ eſt filius: ⁊ ſuc-
cedit vtriq; ibidẽ. c. Ex tenore. Secus ſi clã-
deſtinatione cõtrarerunt. c. cum inhibitio. de
clande. Quid prodeſt filios eſſe legitimos.
Reſpondetur ad duo. Primo quo ad bene
ditionẽ dei ſi ſunt boni: vt patet de Iſaach: ⁊
Jacob. Nam Iſaach fuit a deo benedictus
Iſmael aũt eiectus. Jacob fuit benedictus ⁊
dilectus: Eſau reprobatus ⁊ eiectus. Scõo
quo ad ſucceſſiõis potentiã in bonis paren-
tum: vt in auten. quibus mo. natura. effi. legi.
§. qm̃. Quidam ſunt filij adoptiui ⁊ legitimi
Adoptari autẽ poſſunt tam maſculus q̃ fe-
mina: dũmodo ſit tñ mino: patre adoptate
q̃ eius naturalis filius eſſe poſſ⁹. ff. de adop.
l. adoptio. Effectus adoptionis eſt q̃ filius
adoptiuus per omnia: vt filius adoptanti hꝫ
ita q̃ etiam ab inteſtato ſuccedit. C. de adop.
l. penult. Quidam ſunt filij naturales tñ: vt
filij concubine: qui de ſoluto ⁊ ſoluta q̃ vxor
eſſe poſſit naſcuntur: qui filij legitimari pñt:
per ſequens matrimonium inter ſolutum et
ſoluram: ⁊ per ſpecialem legitimam pape: ex̃
qui fil. ſunt legi. c. per venerabilem: ⁊ etiam ſi
pater offerat filium curie imperatoris: fiatq;
curialis: vt in auten. quibus mo. natura. effi.
legi. §. ſi quid igitur. colſ. 7. aut ſi pater mori-
ens nominat filium ſuum naturalem: in te-
ſtamento heredem legitimũ: ⁊ ille poſtea of-
ferat principi teſtamentum fiet legitimus: vt
ſi pater non habet aſcendentes vel deſcendẽ
tes: tunc poſſet ſtatuere naturales inſolidum
ſibi heredes. C. de naturalib⁹ liberis. l. 3 pri.
debent tamen naturales paſci arbitrio boni
viri etiã ſi legitimi extent: vt ſuccedant. dicta
l. 3 patri. Quidã ſunt filij ſpurij nati de adul
terio ⁊ inceſtu: aut aliter per leges damnato
coitu: qui ꝑm leges ab omni beneficio exclu-
duntur: vt. C. de naturali. li. l. 3 patri. Ꝑoꝛ3
tamen intereſt facere: vt vterq; parentum ta
libus filijs neceſſaria miniſtrent: ꝑm q̃ ſup-
petunt facultates: ex̃ de eo qui du. in matri.
quã pol. per adulte. c. cum haberet. ⁊ in h̃ mi-
tius ſe habet ius canonicũ q̃ ciuile. Quilibet
ergo illoꝛum tenetur parentibus: vt per pro-
miſſiones predictã conſequi poſſint honora.
vt tc̃. Ad quoꝛum declarationem tria i hoc
ſermone conſideranda ſunt. Primũ dicit
promiſſio. Scõm declaratio. Tertium re-
muneratio.

¶ Pars ꝑma huius ſermonis in qua decla
ratur q̃ huic mandato facta eſt promiſſio.

Primo igitur in hoc ſermone queriꝫ
p Quare huic mandato facta eſt pro-
miſſio: ⁊ nõ alijs: vt p3 i themate tc̃.
Ad hoc reſpondetur ꝑm Alexan. vbi ſup̃ q̃
hec promiſſio h̃ facta eſt tribus rationibus.
¶ Primo ratione retributionis. Solũ enim
hoc preceptum in ſcõa tabula eſt affirmatiuũ
cetera vero negatiua: ſicut non occides: non
mecaberis: non furtum tc̃. Et ideo ſunt pre-
cepta de non faciendo malo quãtum ad for-
mam precepti. facienti autem bonum debe-
tur merces ⁊ premium: non autem debetur
non facienti malum inquãtum huiuſmodi:
ſed vitatio ſupplicij ſolum: ideo huic manda-
to additur promiſſio. ¶ Scõo ratione cuita-
tionis. ſ. auaricie: ad quã populus iudaic⁹ mul
tum erat pronus. Additur ergo huic p̃cepto
promiſſio vt ad ſuſtentationes parentũ alli-
cerentur filij: ⁊ inclinarentur ex diuina pro-
miſſione: ſicut ad ſuſtentationem filioꝛum in
clinantur parentes ex natura: q̃ ergo bonoꝛ
patris principaliter intelligiꝫ in erogatione
euadenda erat auaricia diuina promiſſione.
ergo tc̃. ¶ Tertio rõne ſtatus ipſius iudaici
populi. Nam in deſerto fuit ei data tabula
preceptoꝛum: in quo deſerto per diuturnam
fatigationem itineris peruẽturi erant ad ter
ram promiſſionis: ne ergo filij in ſubueniẽ-
dis neceſſitatibus parentum: que tunc marie
indigebant eſſent negligẽtes ereirandi erant
promiſſione diuina. q̃ ſi contra predicta ar-
guitur ⁊ queratur: quare hoc preceptum pro-
ponit ſic ſub illa forma affirmatiua: plus q̃ꝫ
cetera ſcõe tabule: cum dicant omnes theo-
logi q̃ in oñi precepto eſt affirmatio in iuſ-
ſione: ⁊ in prohibitione negatio. ¶ Ad hoc re

UVA. BHSC. IyR_229

spondetur q̄ precepta dabantur iperfectis ⁊ rudibus:⁊ ex corruptione nature ad omittendum bonum pronis. Vbi ergo erat maior pronitas ad omissionem q̄ ad cōminationē dabatur preceptuz affirmatiuū:hinc est q̄ cū duo sint:honoratio patris exhibenda:⁊ inhonoratio fugienda proniores erant ad omissionem honorationis q̄ ad cōmissionem honorationis:⁊ ideo debuit dari preceptum cum promissione:vt dictū est ex vitio auaritie qđ in eis maxime vigebat:vt patet Matth.15.c. Ne ex negligentia diuturui seruitij ⁊ laboriosi illud in deserto omittent. vbi vero non solum ad omissionem pronitas: sed ad commissionem impetus erat corruptionis dabat preceptum negatiue.⁊ ideo quia ex corruptōe nature proni erant ad homicidia ⁊ furta ⁊ reliqua:ideo negatiue data sunt. Potest tamē aliter dici ſm alios.s.q̄ honorare parētes ē respectu omnis temporis ⁊ omnis subditi: quia non fuit tempus in quo parentes non debuerint honorari semp ⁊ cuilibet cōmune est habere parentes:quos tenetur honorare semper:sed non ad semper.⁊ ideo affirmatiue:sed in alijs mandatis non est inuenire ſz affirmationem ita vle:ſm omne tempus et cuilibet. Occidere eni iuste q̄uis sit vniuersale quātum ad omne tempus:non tamen ē vniuersale quātum ad omnem personam:vt iudicibus ⁊ magistratibus: sed in negatione vniuersale est:non occides iniuste. Similiter coniuge moderate vti:non obligauit omnes ⁊ semper:quia sic omnes tenerentur vxorem sed negatio illa non mechaberis est vniuersalis. Similiter in mandatis alijs que dant negatiue in scđa tabula non tamen in p̄ma ⁊ sic patet pars p̄ma huius sermonis.

¶ Pars scđa huius sermonis in qua declaratur quare huic mandato facta est vna promissio tm̄ in Exođ.in Deuterono. duplex.

Secundo iuxta predicta querit quare in Exođ.additur vna promissio tm̄: quia ibi solum dicitur vt sis longeuꝰ sup terram. In Deuter.autez.c.5. duplex.d. Honora pa.tuū ⁊ matrē tuam vt longo viuas tempore:⁊ bene sit tibi. Si dicitur sicut quidam dixerat:q̄ hoc est ꝓpter duplicē statum.s.perfectorum:⁊ imperfectorum.mandata autem Exo.respiciunt statum imperfectorum:mandata Deuter.statum perfectorum. ideo imperfectis qui sustentant corporalē vitam patrum.additur vna promissio.s.longeuitatis in corpore.perfectis vero qui sustentant non solum corporalem temporali subsidio:sed etiam spiritualem vitam:spirituali solatio parentuz.duplex promittitur promissio scz longeuitatis in corpore:⁊ bene esse i mēte Cōtra arguitur Deuter.22.precipitur sic. Si inueneris matrem pullis vel ouis incubātez non tenebis eam cum filijs:sed abire patieris:vt bene sit tibi ⁊ longo viuas tempore. Sed constat qđ illud preceptum non est obseruatio perfecte:sed tamen idem ꝓmittitur quod ibi honoranti patrem. ¶ Ad h̄ respondetur vbi supra:q̄ in illa promissione Deut. fit additio propter explanationē:dicit autem Deut.i.explanatio Exodi. Longeuitas enim in miseria non est apponenda:nec promissio longeuitatis simpliciter:nisi cum successu ꝓsperitatis aliceret.ideo preceptum Deutero. quod est explanatio ⁊ declaratio Exodi: determinat longeuitatem habentez conuinctā prosperitatem:esse enim solum promittitur: cum dicitur:vt lon.vi.tempore: in quo promittitur diuturna conuersatio: cum autem subditur vt bene sit tibi promittitur prosperitas ad bene esse. Ad id ergo quod obijcitur de precepto figurali:quare addit promissio. ait.idem doc.q̄ in lege erant promissio addita precepto. Aliquando propter congruitatē actus.⁊ hoc modo longeuitas permittit honoranti patrem. Aliquādo propter contrarietatem abusionis actus: quēadmodum in precepto cerimoniali. Nam ad litteram error auguriorum apud idolatras:credebat obtinere longeuitatem: si caperet super pullos matrem:siue super oua incubantem. Ideo p̄ceptum diuine legis currit: ꝓpter prohibitionem obseruantie augurij:⁊ vt lōgius ad hoc eos remoueret:⁊ timerent ex hoc infortuniū sibi futurum:eidem diuina promissio:que ꝓmittit contra augurium facienti: longeuitatē ⁊ vite felicitatem:⁊ sic patet pars scđa huius sermonis.

¶ Pars tertia huius sermonis in qua ponuntur huius precepti varie remunerationes.

Tertio in hoc sermone ad predictorū clariorem: ⁊ apertam dilucidationē ⁊ quāte remunerationis sit huius p̄cepti obseruatio est notandum q̄ septem sūt premia remunerātia huius precepti obserua

UVA. BHSC. IyR_229

tores. Primū est longa vita. Scdm multa substantia. Tertium pulchra familia. Quartum odorifera fama. Quintum benedictio paterna. Sextum diuina gratia. Septimum est eterna gloria. ¶ Primum ergo premium est longa vita. Querit autem Alexan. vbi supra. quare huic mandato magis additur promissio longeuitatis q̄ alteri⁹ boni. Si enim dicitur q̄ illud est ꝓpter congruentiam: quia congruum est q̄ qui cōseruat patris vitam eius vita conseruetur: ergo in. 5. precep. non occides: per affirmationem iubetur conseruatio vite proximi: iuxta illud glo. Deuter. 5. qd̄ habet̄. 86. di. pasce. vbi dr̄ Pasce fame esurientem quē si non paueris occidisti: videt̄ q̄ illi precepto maxime debuerit addi illa promissio. Respondit ipse doc. irrefragabilis ad h̄. s. q̄ rōe ꝯgruitat: vt dem̄ est: fit talis promissio. congruū enim est vt ꝓcuratio cōseruationis vite p̄ncipij mereatur conseruationem sui: vnde Hierony. de ho. parentibus. ait. Humanitas talibus oblata personis. s. parentibus viuendi tempus extēdit: ⁊ morte dilata vicemq̄ reddens facientibus officia nostra domino videnti cōmendat. Non autem est sic de conseruatione alterius vite: qui nō est nobis p̄ncipium. h̄ ille. Et ideo non imerito huic precepto additur promissio longeuitatis: non autez illi precep. non occides. Studeant ergo filij hoc p̄ceptū seruare: si eis longa vita est cara: q̄uis mors sit desideranda: vt etiam multi ph̄i dogmatizant. Nam Zenon stoicus ait: qd̄ etiā Sen̄. dicit. Nullum malū gloriosum est: mors aūt gloriosa. mors ergo malū non est. vnde ⁊ ip̄e Zenon sibiipsi manus intulit: vt post mortez felicius viueret. ⁊ Arist. de regi. p̄nci. ait. Sapiens debet delectari de morte ⁊ nō dolere. Et Valerius ait lib. 7. c. Cum autē ab atheniensibus iudicatū: vt Socrates hausto veneno periret delatumq̄ sibi mortis poculū: non aliter q̄ medicamentum imortalitatis accepit: ⁊ de mortis contemptu: vsq̄ ad vite exitum libero animo disputauit. Et Plato i phedrone ait. Mortē ph̄antibus appetendā: tamen oēs nāliter eam refugiunt ⁊ lōgā vitā querunt. Ideo iuuenes honorate parentes vestros vt longo viuatis tp̄e sup̄ terrā. Naz sapiens Ecclesi. 3. dicit. Qui honorat patrez suū vita viuet longiore. ¶ Scdm premiū est multa substātia. q̄uis enim diuitie per se nō sint bone: q̄ ait ph̄s. j. ethico. Diuitie sunt bona ciuilia: ciuilia errorem habent: q̄ multis contingunt detrimenta ex ipsis. iam enim q̄dam perierunt propter diuitias. hec ille. Et Epicurrus multis parasse diuitias: nō finis miseriarum fuit: sed mutatio. Interrogatus Pithagoras si diues eē vellet. ait. Diuitias habere contēno: que liberalitate perduntur: ⁊ paupertate putrescunt. Interrogatus etiaz Solon a quodam diuite: si diuitias haberet ait diuiti. Tu ⁊ ego thesauros habemus: sed inter meum ⁊ tuum hoc interest: qm̄ de meo me inuito nullus pōt quicq̄ contingere: ⁊ si alijs distribuo: diminutionē non patit̄. Tuus aūt amissionis quottidie discrimen patitur: etiam te inuito: ⁊ si alteri vel modice tribuis semp̄ minuitur. Bias ph̄us vt ait Valerius lib. 7. c. 2. Cum terram eius fortuna mutata hostes inuaderent: ⁊ qui euadere potuerunt preciosarum rerum suarum pondere onusti fugerent: nihil ipse deferens fugit. Interrogatus cur nihil de bonis suis secum deferret. ait. Omnia bona mea mecum porto. s. sciaz sapientiaz: ⁊ virtutes animi. Pectore enim illa gestabat non visenda oculis: sed estimāda: que domicilio mentis inclusa erant. Tn̄ potest eis bene vti homo: q̄uis de se nō sint bone: iuxta illud Luc. 16. Faci. no. amicos de mamona iniquitatis: propterea eas multi desiderant: ⁊ cruciantur non habentes. diffinit enim sic diuitias Secundus ph̄us dicit. Quid sunt diuitie? Auari pondus curarum minister: delectatio verenda: insatiabilis iniuria: desiderium inexplebile: res desiderata: os excelsum: inuisa concupiscentia. hec ille. O filij mei si cupitis habere diuitias cum salute anime vestre: diligite parentes: concedit nāq̄ misericors deus: vt qui a se amota auaritia: benigne parentibus subuenit in bonis multis: licitis ꝯualescant. vn̄ Eccl̄ia. 3. Sicut q̄ thesaurizat: ita ⁊ q̄ honorificat matrem suaz. qd̄ ꝯgrue intelligi potest: nō soluz de diuitijs tp̄alibus que ꝯsistunt in denarijs ⁊ possessionib⁹ ⁊ similibus: sed etiā de corporibus: que ꝯsistunt in sanitate: libertate: ⁊ fortitudine. Insup̄ ⁊ de diuitijs spiritualibus: que ꝯsistunt in ratione sensuata: in scientia acq̄sita: inspirata: ⁊ similibus. Tertiū est pulchra seu grata familia: que q̄dem tunc est grata: cuz filij sunt multi: maxime masculi: corpore sani: mente integri: sensuati: mori-

UVA. BHSC. IyR_229

gerati:ac virtutibus pleni ⁊ phi:quod optimum est supra alia. Quid.n.prodest multos habere filios deformes ⁊ infirmos:aut sanos ⁊ elegantes: sed vitiosos ⁊ sceleſtos. ℣Propterea Diogenes cum vidiſſet iuuenem deformem corpore: sed venuſtum moribus ait. Anime eius bonitas:dat multū pulchritudinis facie ei⁹. Idez cum vidiſſet quendā facie pulchr⁹:ſed moribus deformem ait. O q̄ pulchra domus:⁊ malus hoſpes. Ideo Socrates ad corrigēdos mores:phiam inuenit. de quo Sene. ait epla.74. Adeo ſtudioſus fuit:q; ad cōponendos mores corrigendoſq; vniuerſaz phiam flexiſſe dicitur. ⁊ hanc ſummam phiam eē dicebat:bona a malis diſcernere. Hec ille.⁊ Tul. in tuſcu.q̄ſtionibus dic̄ q; Socrates phiaz vocauit de celo:⁊ in vrbibus collocauit:⁊ coegit de vita ⁊ moribꝰ rebuſq; bonis ⁊ malis querere. ℣ſido.vero.z. ethi.ſic ait de eo. Ethicam Socrates p̄mus ad corrigendos cōponendoſq; mores inſtituit:atq; omne ſtudiū ad bene viuendi diſputationem pdurit: diuidens eam in quatuor virtutes animi:prudentiā:iuſtitiam: fortitudinem:⁊ tempantiaz. Fuit aūt mirabilis caſtitate:iuſtitia:aluſq; virtutibus: ita vt propter virtutuz heroicaz eminentiā:euz vltra homi nem etiam phi.pronunciarent. Hec ille.

O q̄ta ḡ felicitas in terris habere tales filios decoros ⁊ morigeratos. Ideo filij honorate parentes ſi in etate ſenili talem felicitatem ꝓſequi vultis. Nam Eccli.z.ſcriptū eſt Qui honorat patrē ſuuz:iocundabit in filijs ⁊ pſal.148. Filij.t.ſicut no.oli.in cir.m.t. Sed q̄ta erit iocunditas de filijs in p̄dictis cōnumeratis? Reſpōdeo q̄tum ſuos honorifica uēit parētes. Quartuz p̄miuz eſt odorifera fama:vera qdem ⁊ nō falſa. Nam Vale.ait Socrates humane ſapientie quaſi terreſtre quoddā oraculuz:ꝓpēdioſiori via eos ad gloriam puenire dicebat:q id agerent quales videri vellent:tales etiā eſſent. Cum igit̄ hec fama ⁊ glia radicata ſit in obſeruatione huius p̄cepti:de quo auctor ait. ℣Pietas eſt virtus qua debitū parentibus exhibemus honorez. Idem ipſe ait. ℣Pietas eſt ex benigne mentis dulcedine grata oibus affectio. Si ḡ honorare parentes eſt oibus gratū:⁊ ex virtutibus laudamur: ḡ non eſt vana fama illa ex qua excitamur etiaz ad alias virtutes. Nam Ouidius poeta libro quarto triſtium dicit.

Non paruas animo dat gloria vires?
Et ſecunda facit pectora laudis amor.
Et libro de ponto idem poeta ſic canit.
Excitat audtor ſtudium: laudataq; virtus
Creſcit:⁊ immenſum gloria calcar habet.
Hec ille. Ecce q̄ta eſt bona fama in virtutibus radicata:cuz puer.22.ſcripturz ſit. Melꝰ eſt bonuz nomen:q̄ diuitie multe. Hoc aūt bonum nomē datur hoi in hoc ſeculo:pp honorem parentū:teſte Eccli.a.3.ca.ait. Filia homis ex honore patris ſui.⁊ paulopoſt. In die tribulatōis ꝓmemorabit̄.q.d. non mortificabitur eius bona fama: cui ſic in ſereno glacies ſoluit̄:ſic pctā ſua ſoluunt̄. Quintuz p̄minm eſt benedictio paterna. Solent enim pij patres: maxime in extremo vite ſue bene dicere filios reuerētes ⁊ bonos.qō q̄ti faciē dum ſit:oſtendit̄ Eccli.a.3.vbi dicit̄. Benedictio patris ꝓfirmat domos filioꝝ. ℣Propter ea Moyſes moriens benedixit filios iſrael circa finez deuꝫ. Simil̄ btūs patriarcha noſter Franciſcus:dum diem ageret extremuz benedixit i crucis virtute ac noie ibu fratres tam abſentes q̄ p̄ſentes.dūs quoq; illius pro diſcipulis ſuis dum iret ad paſſionē:diu patrem oranit:vt habet Jo.14. In legēda etiaz Aurelij doc.Auguſt.legit: q; pp matris eius oſones ⁊ lachrymas:fuit a diaboli manibus liberatus.vñ fuit cuidaz epo diuinitus reuelatum:vt matri eius diceret. Deſine mulier plozare: qz mihi dūs demonſtrauit q; filius tantaz lachrymaz perire nō poſſet. Juſte ḡ recipiunt boni filij benedictionez: vt merito honoratōis iſtius a quo trahit eſſe meredē bēat ad bene eſſe.qō maxime ꝓfiſtit in firmitate domus:⁊ in multis alijs q̄ notant̄ in benedictione: quaz fecit Iſaac filio ſuo Jacob genc.27.dicēs. Det tibi deus de roze celi ⁊c. In qua benedictione octo per ordinem comprehenduntur in myſterium aliarum.

¶Prima eſt gratia ideo dicitur: det tibi deꝰ de ro.ce. Ros enim gratia eſt in ſacris percepta: in cuius myſterium Exo.16. deſcendē te manna:deſcēdebat ⁊ ros in deſerto.ḥ ros eſt hermon qui deſcen.in mon. ſyon: ſm p̄phetam.ps.153. ¶ Secūda eſt abundantia de qua ſubdit:⁊ de pinguc.terre abū.ui.⁊ ol.ſm enim magiſtrū:per frumentū cibū: p vinum potus:per oleum deſignat̄ omne pulmentū: ⁊ ſic cōprehendit oēm fertilitatem: per quā hoies diuites fiunt.vnde in ps.4. Afruc.ſu.

UVA. BHSC. IyR_229

vi.ꝛ ol.mul.sunt. Licet eniꝫ moraliter in frumento abundantia firmitatis:in vino abundantia iocūditatis:in oleo abundantia suauitatis designat̄. ¶ Tertia ē seruitiū: vnde subditur seruiant tibi populi.i.etiam peccatores dicit̄ ppl̄s quasi pollutus:ꝛ significat malos qui etiam diuina dispensatiōe: quodāmodo cogunt̄ seruire bonis ꝛ iustis viris.vnde p̄s. 109.donec po.ini.t.sca.pe.t. ¶ Quarta ē honor ideo dicit. Adorent te tribus.i. virtuosi:a tribus virtutibus theologicis dicti.vñ Apoc. 3. Faciam vt veniant ꝛ adorent.s. reuerendo ante pedes tuos. ¶ Quinta est timor dñi: de quo subiungit esto.i.eris dñs fratrū tuorum quia qui inter filios parentes amplius honorat:lꝫ minor sit etate ceteris:tñ erit dñs diuina dispensatione:ꝛ iusti iudicij auctoritate ¶ Sexta est reuerentia de qua dicit ꝛ incuruent̄ ante te filij matris tue:qꝛ illum reuerebuntur ceteri eius fratres. ¶ Septima ē vindicta.vñ di. Qui maledi.tibi erit ille maledi. Si enim maledicet̄ via iusti:eo ipso maledicentes maleditionibus replebunt̄. Insuper q non appropinquat iusto:exēpla iustitie atqꝫ virtutis non reportabit.qđ qdem ad sue maledictionis cumulū crescit. ¶ Octaua ē p̄mij de quo subdit. Qui benedi.tibi benedi.repl. magna qdem beneditio est bene sentire de rectis.qđ qdem rectitudinis prefert signum. Nam sicut recto ligno:nisi aliud rectuꝫ:non cōuenit. Ita anime recte:nisi mens recta cōcordare non potest. Propterea de talibus a propha dcm̄ est generatio rectoꝝ benedicet̄: he sunt beneditiones dulcedinis qbus parētes probi virtuosis filijs in suo fine benedicunt:vnde ad talem patrē sic filio benedicentem per ꝓpham dicit̄. Preuenisti eum i benedi.dul.posuisti in capite eius coronā de lapide precioso.que istis beneditionibus ornata est. ¶ Sextum premiū est diuina gr̄a. Vñ Ecclesi.3.c. Honora.p.t.vt veniat tibi benedictio a deo ꝛ benedictio illi⁹: que est gratia in nouissimo maneat.i.vsqꝫ in finem ꝑseueret. Quid nāqꝫ ē benedictio dei:nisi bona facere:qꝛ ipse dixit ꝛ facta sunt. Cum eni deus aie benedicit multa bona multiplicauit ei:sic̄ propha ait.p̄s.106. Benedixit eis ꝛ multiplicati sunt nimis. Sed qꝛ magnus dñs ꝛ laudabilis ni.cum benedicit multa bona facit. Maxima quedaꝫ bona sunt: que ꝓpinqora sunt fini:qꝛ finis ꝛ bonum ꝯuertunt̄.2.physi. Bona aūt minima illa esse dicūt̄ que a fine maxime distant .finis qppe oiuꝫ deus ē. Sꝫ quia angeli plus q̄ꝫ aie ꝓpinqui sunt deo:iō meliores iudicant̄ ꝛ celi:qꝛ ꝓpinquiores sūt elementis nobiliores sunt: qꝛ i alterabiles ꝛ ꝛ incorruptibiles:insuper aie propinquiores snut q̄ꝫ corpus: ꝛ corpus q̄ꝫ res corporales. Propterea etiam temperātia in infimo gradu sunt bonoꝝ. Cum ergo dicit ꝓpha. Benedixit.e.ꝛ multiplicati sunt iu.de gr̄a gratificante:ꝛ virtutibus intelligi hꝫ:que sunt maxima bona. Nam ꝛ Augu.sup p̄s.66. dicit. Cum benedicit nos deus: nos crescimus.s.i gratia:ꝛ cum benedicimus nos deum: nos crescimus:vtrūqꝫ nobis ꝓdest. Non auget̄ ille benedictione nostra: qui maledicit dño: ipse minuit̄: qui benedicit dño ipse augetur prior est in nobis benedictio dñi.ꝛ inde ꝯñs est vt benedicamus dñm illa pluuia ille fructus.h ille. Ecce q̄ꝫ bonū ꝛ q̄ꝫ dulcissima est dñi benedictio reuerētibus filijs repromissa vsqꝫ in finem. ¶ Septimū ꝛ vltimū est eterna gloria:vnde.j.Thi.4.pietas.s.q̄ erga parētes exhibetur ad omnia vtilis est ꝓmissionē hñs vi.que nunc est ꝛ future.i.glorie. Insup h idem sentire videt̄ idem Apl̄us ad Eph.6. honora.p.t.ꝛ.m.t.qđ est p̄mum mandatum in promissione:vt bene sit tibi.s.in p̄nti: ꝛ sis longeuus super terram.s.eterne glorie: de q̄ p̄s.26. Credo videre bona dñi in terra viuentium. Ad quā nos dominus ꝑ huius p̄cep. obseruationem perducat. Amen.

¶ Feria qnta post tertiam dñicam in quadragesima de causatione:correctione: ꝛ punitione impioꝝ filiorum. Sermo 43.

Abitabo vobiscū in loco isto i terra quā dedi patribus vestris. Hier. 7.c. Tm̄ est in Christo carissimi hūana natura corrupta pro peccatis q̄ omnes degeneratur ab instituta natura:nec tm̄ obliuiscūtur corporalis patris:sed etiam ipsius patris eterni.nam.2.q.7.c.non pōt.habet̄. Nō pōt erga hoies esse fidelis:qui deo extitit infidel̄. contra quos Ro.j.apl̄us. dicit̄ Repletos oi

UVA. BHSC. IyR_229

iniquitate:malitia:fornicatione ⁊c. parentib⁹ non obedientes. Sunt enim tales viperis similes:de ḡbus dicunt nāles. q̄ generatio filiorum interemptio est parentum. nā masculus cū genuerit parit: mater aūt non potest parere:nisi scisso ventre:que sui morte filios producit:sic sunt multi filij nequissimi qui ita crudeliter parentes tractant: q̄ sepe tam ex dolore ⁊ tristitia:q̄ etiā ex filioꝝ crudelitatibus parentū vita breuiaṫ.Ad quos Jo.bap. Luc.3.ait.Cōminatione eos increpans. Ge nimia viperaꝝ gs docebit vos fugere a ventura ira:ꝫ ibi. g si parentes digne colerent dñm se dulciter alloquentē audirent.di.Habitabo vobiscum ⁊c. ⁊ qm̄ cōtrariorꝝ eadem ē disciplia:sicut filij boni parētes honorātes multipliciter a deo premiant: vt dcm̄ est: ita rebelles ⁊ impij grauissime puniunt.Jn hoc ergo sermone.tria notanda sunt. quorum.ſ.

¶Primum dicitur filioꝝ puersoꝝ causatio.

Scm̄ filioꝝ delinquentium correctio.

Tertio filiorum peruersorum punitio.

¶Pars p̄ma huius sermonis in qua declaratur:vnde causaṫ nequitia filioꝝ ꝯ parētes.

Primo ergo in hoc sermone dico q̄ p filioꝝ puersitas in parentes causaṫ: q̄ñq̄ ex auaricia: q̄ñq̄ ex superbia: q̄ñq̄ ex luxuria:q̄ñq̄ ex diuina iustitia:q̄ñq̄ ex cōdigna vindicta. ¶Primo ex auaritia crescente in cordibus iuuenū virtute non obsistente totum nequitie virus a filijs effundiṫ i parentes:si in manus taliū deuenerit substātia domus.nam incipiunt parentibus necessaria denegare illoꝝ morte croptant eos diuersis iniurijs insequendo vsq̄ ad mortem illos molestant.de his p̄ exemplū Absalon filij Dauid:qui vt habeṫ.2.¶Reg.15. expulit ō regno patrem inique p̄secutus est eum ꝓpter auariciaꝫ suā.de quo scribiṫ.47.dist.§.necce sic dicendū ergo filios bonitatez ñ disciplīe seueritatē exercens eoꝝ iuuentutē exp̄imēto didicit pernicioſam:quoꝝ puericiā vaga lnia permisit esse voluptuosam. Vnus ḡppe sororē suā stuprō corrūpēs a fratre ei⁹ Absalone vꝫ inter ep̄las quas fraudulenter fratribus suis parauerat: obtruncatus est.Absalon p⁹ q̄ꝫ a patre veniam obtinuit: ⁊ a regno illum expulit ⁊ ad concubinas eius ingressus est: demum per inuia deserti patrē persequens: quercui inhesit:atq̄ ita suspēsus iterijt. q̄ñq̄ aūt reperiunt impij filij ⁊ rebelles parentib⁹ ex eoꝝ supbia:qui nōdū apertis oculis imprudentes ⁊ inexperti patres suos sapientes ⁊ canos despicere non verenṫ:in quoꝝ genitoꝝ gementiū ⁊ dolentiuꝫ psona. Jsa.j.c.ait. Filios enutriui ⁊ exal.ipsi aūt spreuerūt me. Exemplum patet de filio ꝓdigo Luc.15. qui spreta patris sapientia:relinquēs patrē dissipauit substantiā luxurie viuendo: demum se recognoscens miser ⁊ miserabilis:ad patres canos lachrymabiliter reuersus est.Q̄ñq̄ ex luxuria filij parentibus sunt rebelles. Satis enim manifestū indicium est: q̄ cum filij ⁊ filie philocapti sunt:a sapientibus iudicat inobedientia ad parētes.cuius rō est: q̄ amor cecus ⁊ fedus alicubi applicatus a parentib⁹ segregat filioꝝ corda. Jdeo Lactā.2.diuina. insti.aduer.gen.ait.Ex rex ergo prosperitate luxuria.ex luxuria vero vt vitia oia:ita impietas aduersus deū nascit.hec ibi.Quāto ergo magis aduersus parentes. Q̄ñq̄ ex diuina iustitia filij parentib⁹ sunt rebelles. Cuius cni sepe parētes soliciti sunt bene enutrire filios: tñ q̄ eos non maritali:sed adulterina intentione gemuerūt:aut q̄ eos sup deū diligunt ⁊ ꝓpter eos multa peccata cōmitterent:ideo iusto dei iudicio parentibus sunt rebelles et eis molesti:sicut demones infernales: quare patienter di.pater ⁊ mater illō Jsa.46.Ego feci:⁊ ego ferā:ego portabo ⁊ saluabo. ¶Propterea.56.di.c.Si gens scriptum est.Si gēs angloꝝ sicut per illas ꝓuincias diuulgatum est:⁊ nobis in frantia ⁊ in italia improperaṫ: ⁊ ab ipsis paganis improperiū nobis obijcit spretis legalibus cōnubijs adulterando ⁊ luxuriando:instar sodomitice gentis fedā vitā duxerit:de tali cōmixtione merctricū estimādum est degeneres populos ⁊ ignobiles ⁊ furentes libidine fore ꝓcrādos: ⁊ ad extremū vniuersam plebem ad deteriora ⁊ ignobiliora vergētē:⁊ nouissime:nec bello seculari fortem:nec in fide stabilem: nec bonorabilē esse gentem hominibus: nec deo amabilem esse venturaꝫ.Sicut alijs gentibus hispanie ⁊ ꝓuincie ⁊ burgundoꝝ populis contigit:que sic a deo recedentes fornicate sunt: donec inder talium criminū vltrices penas per ignorantiam legis dei:⁊ p saracenos venire ⁊ scuire permisit.hec ibi.ad litterā.Q̄ñq̄ cā puersoꝝ filioꝝ est cōdigna vindicta digne vltionis iudicio plecti debent:qui parētibus rebelles:vt qui patri non obediuit:a filijs ꝑcnaṫ:

UVA. BHSC. IyR_229

ꝛ qui parentum mortē optāt illoꝝ mors cuꝝ desiderio expectet:ꝛ qui parentes expellit: a filijs expellat:ꝛ qui patrem ꝛ matrē iniurijs afficit:ꝛ ipse a filijs vituperet:ꝛ qui parentes pugnis ꝛ calce: ense vel baculo percutit: ipse a filijs verberet.ſicut Luc.6.ſcriptum eſt. di. dño. Eadem menſura qua menſi fueritis re metiet ꝛ vobis. Eadē.ſ.ſalſam filij parentib⁹ reddent:qualem ipſi parentibus ſuis p̄parauerūt:qꝛ qualis pater talis filius. Legi eni de quodam qui cū patrē expulſſet de domo multiſq; iniurijs affeciſſet:inter alia ſemel p capillos ꝛ barbam:pugnis ꝛ calcibus p longum vie ſpaciū per terrā trarit:cui filia eius filius fecit. Cūq; eum per terram traheret vt ipſe traherat patrē:ꝛ puenuſſet ad locum vbi traherat patrē:intelligens iudicium dei cum multis lacrimis ꝛ contritione dixit filio:non plus non plus fili mi: qꝛ hucuſq; trari p̄fem meū:ꝛ tu fili feciſti vindictam. In Alexādria ciuitate lombardie: gdam filius impius capi te deo:ſum trarit p̄fem per ſcalam. hoc idem fecit ſibi filius ſuus per candē ſcalam. Ecce q̄ filij p̄mittunt iudicio dei eſſe iniqui:vt parentum iniquitatē purgent:ꝛ ſint alijs in exēplum:vnde puerſi filij debent iudicia dei tremere:ꝛ ſic patet p̄ma pars huius ſermonis. ¶ Pars ſcā huius ſermonis in qua declaratur q̄ parentes tenent corrigere filios.

Ecundo in hoc ſermone dico q̄ etiā cauſa puerſoꝝ filioꝝ eſt paterna negligentia:qꝛ non curant inſtruere et corrigere filios delinquentes: ſed dimittunt eos voluntati ſue. Nam phs.8.ethicoꝝ dicit q̄ parentes obligant. Primo filios educare Scō inſtruere. Tertio corrigere. ¶ Primo educare ꝛ ad hoc inducunt ex cōſideratione omniū creaturaꝝ. Videmus enim q̄ qcqd radit humiditatis ex terra haurit:fere totum ad ramos trāſfundit ꝛ parum ſibi retinet ad fructus ꝛ folia tāq̄ ad filios. Aues etiaꝫ poſt ſumptū cibum ad os reuocant:ꝛ in oꝛe pullorum ſuoꝝ ponunt. Confitmat hoc Aug.i lib. de ſancta viduitate.di. Tibi ſūt filij quos foꝛte antea non habuiſti:nec ideo laudanda es: qꝛ habes eos:ſ; qꝛ pie nutrire atq; aducare ſtudes. vt enim tibi naſcerent fecunditatis:vt viuant feliciter:vt aut ſic inſtituantur voluntatis atq; poteſtatis tibi in illis boics gratulentur:in hoc te imitent. hec ille. Immo tenē tur eis etiā theſaurizare:ſm illō Pau.2.coꝛ. 12. Non debent filij theſaurizare parentibus ſed parentes filijs. Ideo parentes nō debēt ſubſtantiā ſuā diſſipare per conteſtiones: et ebrietates:veſtium ſuperfluitates: ludos ⁊c. Unum tū admonco parentes:nolite theſaurizare filijs per rapinas ꝛ vſuras:per defraudationes pupilloꝝ ꝛ viduaꝝ: per pauperum angariationes:nec velitis de hoc multum cē ſoliciti. neſcitis eni qd ventuꝝ ſit filijs: ꝛ vos relinquetis alienis diuitias veſtras. Nam Eccleſia.2.c.dicit. Detcſtatus ſum oēm induſtriam meā:qua ſub ſole ſtudioſiſſime laborauit: habiturus heredem poſt me quē ignoro vtrum ſapiens an ſtultus futurus ſit. ꝺ ibi ¶ Scōo parentes tenent filios inſtruere et i formare. vnde Prouerbi.19.c.dicit. Erudi filium tuū ꝛ ne deſpceres: lcz durus ꝛ ibabilis videatur:ꝛ.29.dicit. Erudi filium tuū ꝛ refrigerabit te: ꝛ dabit delectatōez aie tue. ꝛ ibi.c. 15.dicit. Sapiens filius letificat patrem: filius vero ſtult⁹ meſtitia eſt matris ſue. Et Eccle. 22.dicit. Confuſio patris eſt de filio indiſcipli nato. ꝛ ideo ſicut aues docent filios ſuos volare:quia vt dicit de ꝓpetatibus rex. Accipi tres expellunt filios ſuos vt doccant eos volare:ante cos volando. debent ergo parētes inſtruere filios:vel per aliuꝝ inſtrui facere ea que hñt credere:qualr cum ſodalibus hēant eſſe:qꝛ homo eſt nāliter ſociabilis: qualr log ꝛ qualr opari. Mā ꝛ de Charolo magno legitur q̄ filios ſuos in armis ꝛ lanificio iſtrui faciebat. Policrat⁹ etiā dicit de Octauiano q̄ bonam hereditatē ſe relinquere filijs eſtimabat:ſi illos inſtitui faceret in artibus:qb⁹ vbiq; viuere poſſent. Nam ꝛ filios adiſcere fecit artem militarem:qualr.ſ. deberent currere:ſaltare:iacere arcu:lapides funda ꝓijcē: acies oꝛdinare: ꝛ his fila: filias vero in vſu lanificij:ac ſi eas in extrema relinqueret paupertate terēdit: veſtes ſuendi:ꝛ componendi non tm̄ artem:verū etiā vſum habere p̄cepit Policratus etiā dicit:q̄ idem impatoꝛ ſcripſit regi Francoꝝ:vt filios ſuos faceret eruditi. di.q̄ rex illiteratus eſt ſicut aſinus coꝛonatus. Idem etiā Policratus dicit q̄ nato Alexandro rex philippus patꝛ eius ſcripſit Ariſtoteli hec verba. Philippus Ariſtoteli ſalutem dicit. Filiū mihi genitum ſcito de q̄ equidem dijs gratias habeo: non tā ꝓinde q̄ natus eſt:q̄ꝫ ꝓo eo q̄ cum naſci ꝓtigit tpe vite tue. Spero enim q̄ edoctus a te digni⁹

UVA. BHSC. IyR_229

eriſtat:z nobis z regni ſuſceptioni.¶ Tertio tenent parẽtes filios corrigere. Si enim non corriguntur efficiunt latrones:luſores:glutones:ebrioſi:piuri:blaſſemi:mẽdaces: ſodõite parentuz pcuſſores z ꝓẽptores z multoriẽs cruciatores.ꝑs teſte q ait, Filij merces.ſ.ſũt parentibus: hoc eſt ſunt talcs quales merentur:z rõnem ſubdit.di.ſunt fructus ventris i.ſunt ſolum carnales:nõ ſpũales patres. Jõ audite ſcripturã: o patres o matres:qualiter admonet vos vt corrigatis filios veſtros:ne ſcz deo z vobis ſint rebelles: etiã vos ſimul cum ipſis grauiter puniamini. Nam ſapiẽs ℣Prouerb.13.dic̃.Qui parcit virge odit filiũ. qui aũt diligit illum inſtanter erudit.puerb. 13.Adoleſcens iuxta viam ſuam etiã cum ſenuerit non recedet ab ea. ℣Prouerb.22.Moli ſubtrahere a puero diſciplinã.ſi enim pcuſſeris cũ virga:non morier:tu virga pcutis cuz: z aiam eius de inferno liberas. ℣Prouer.23. ℣Puer qui dimittit voluntati ſue: confundit matrẽ ſuam. ℣Prouerb.29.Filij tibi ſunt cruci illos z curua illos a puericia coz. Eccleſi. 7.Qui diligit filium ſuũ aſſiduat illi flagella vt letet in nouiſſimo ſuo.Eccleſia.30.Tunde latera eius dum infans eſt:ne forte indureat coz z non credat tibi:z erit dolor aie tue.ſ.in futuro.Eccleſia.30. Doce filium z operare i illo:ne i turpitudine eius offendas:ibidem.i. ſis in culpa:inde patre impio cõquerunt filij qm̃ ꝓpter illum ſunt in obꝓbriũ.ſ. ꝓpter malum exemplum z defectum correctionis. Eccleſia.41.Educate filios veſtros in diſciplina z timore dñi.Eph.6.Ecce pres z mres qũo ſcriptura admonet vos vt filios corrigatis.Lex etiam imperialis ait. Si filius tuus pietatẽ patri debitam non agnoſcit exherere caſtigare cum iure patric ptãtis non phiberis.C.de pa.po.l.Si filius.z.l.congruentius Immo patres filios non corrigentes reprehendũt.qñqz etiã puniunt in filios pz exẽplo Hely ſacerdotis.j.Reg.3.z.4. cuius filij ab eo male nutriti:dei iudicio interfecti ſunt:qõ cum audiſſet retrorſum de ſella cadẽs fractꝫ ceruicibus defunctus eſt. Jdeo diuus Hieronymus in epla ad Eph.qõ habet.37.di.c. legant.dicit Hely ſacerdos ipſe ſanctus fuit ſed quia filios ſuos non erudiuit in omni diſciplina z correctione ſupinus cecidit z mortuus eſt.z.47.di.§.neceſſe. Itẽ de ea ſcriptũ eſt:qz hely facere diſſimulauit ac falſa pietate ſuperatus filios ſuos delinquẽtes corrigere nolut.ſicut in lib.Reg.legit apud diſtrictuz iudicem ſemetipſum cum filijs crudeli dãnatione peuſſit.vnde ei diuina voce dicit. Honorasti filios tuos magis q̃ me. hec ibi. Et Jnno.3.de ſymo.c.lz hely.ait.lz hely ſummꝰ ſacerdos in ſe bonus exiſteret: qz tñ filiorum ſuoz exceſſus efficaciter non corripuit:z in ſe pariter:z in ipſis aiaduerſionis diem vindictam excepit:dum filijs eius in bello pemptꝫ ipſe de ſella corruens fractis ceruicibus expirauit.ẽ ibi. Huius etiam habet exemplum vulgare de filio a parentibus non correcto:q dum ad patibulum ducereꝫ:prẽ cum lachrymis ad ſe vocato dentibus precidit ei naſuz di.qz a te pater non ſui correctus: nunc morior. Molite ergo parcere filijs patres: nec enim illa pietas eſt:ſz crudelitas. ℣Propterea Aug.in lib.de puero centurionis ait.z habet 23.q.j.c.paratus. Non in corripiendo filium quãtũ licet aſpere nũq̃ paternus amor amittitur:fecit tñ qõ nolit:z doleat:qui etiã inuitꝰ videt dolore ſanãdus.hec ibi. Corrigite ergo filios o parentes ne ſimul cum filijs pereat. z ſic patet zc.

¶ Pars tertia huius ſermonis i qua declaratur q̃ grauiter filij puerſi puniuntur.

Tertio in hoc ſermone dico q ſic pij t filij multipliciter remunerãt:ita puerſi grauiter puniũt. Solet aũt ſeptẽ punitiones inueniri qbus infelices z impij filij percutiunt. ℣Prima eſt breuis vita. Scõa paupertas magna. Tertia infelix familia. Quarta mala fama. Quinta maledictio paterna. Sexta mlta culpa. Septima eterna pena. ¶ ℣Prima ifelicitas eſt breuis vita Sepe nãq tales ſubitanea morte z ipꝛouiſa perierunt: ſm illud ps.72. Subito defecerunt ꝓpter iniqtatem ſuam.z glo.ſuper illud Matth.15.Qui maledi.patri vel matri mor.mo.ait.morte eterne dãnatiõis: nec mirum ſi reputantur indigni vita eterna:q etiã reputant indigni hac penoſa z crũnoſa vita: que eis diuino iudicio ſubito ſubtrahit cum alijs peccatoribus ad penitentiã cõcedat: vñ Deutero.21.dicit dñs. Si genuit homo filiũ contumacẽ:qui non audiat patris aut mris imperiũ diceret ſenioribus ciuitatis filius nr̃ ẽ proteruus z contumax eſt: cõueſalibus et luxurijs vacat lapidibus obruet eum pplus. Ex quo pateret põt quãtus ſit reatus huius

UVA. BHSC. IyR_229

precepti transgressio: qꝛ contra illud peccantes ob huius peccati detestationem: eximuntur a pñtia diuine pietatis. Ezech.18. dicit ceteris pctōribus. Nolo mortem pctōris: sed vt ma.cōuer.ꝛ ui. De istis aūt propter repentinam mortem qua plectunt̄: ecōuerso videt̄ di. Nolo vitaꝫ huius pctōris: sed vt ip̄e moriatur. Patet exēplum.2. Re.18. de Absalō: qui qm̄ persecutus est patrem suum Dauid ꝓprijs capillis dei iudicio ad arborē suspensus est: ꝛ sic gladijs ꝛ lanceis tribus perfossus. Item admiranduꝫ valde in cathalonia hijs tp̄ibus ꝯtigit in ciuitate sui. prope valētiam de iuuene quodā quasi.18. annoꝝ: q parentibus inobediens: latro criminosusqꝫ factus: ꝓpter eius scelera ꝛ cruciatus tandem in patibulo morit̄. Jamqꝫ defunctus ꝛ pendens cum esset oio imberbis mirāte populo ac stupente: paulatim emittit barbam: mutat faciem: capilli crescunt sensim senescens: capilli ꝛ barba albescunt: ꝛ vsqꝫ ad.90. annorum etatem ostēdēs factus est. Concurrit admiraculum ep̄s cum vniuerso clero: ꝛ reliq̄ ciuitatis pplo. Stupent oēs: ignorant mysteriuꝫ: expectant vt reuelet̄ secretuꝫ. Surgit in eminenti loco ep̄s doctus: ꝛ manu silentiuꝫ indicens ait. Viri: fratres: ꝛ filij mei dilecti nostis iuuenē hunc qua culpa: qua vita: qua etate perijt. Videtis nunc eum senem: ꝛ decrepitum: ꝛ canum: vt intelligatis ꝑ hoc manifestum iudicium dei: ꝙ huic diu victuro: adeo misericorditer ꝓpter peccata sua: ꝛ parētum inobedientiā abbreuiata est: vt verificet̄ illud psal. Viri san. ꝛ dolosi non dimi. di. su. Honorate ḡ parentes o iuuenes: ne cito deficiatis. Quanuis.n. oībus mors sit crudelis ꝛ penosa: qꝛ est vltimum terribiliū.3. ethico. iuuenibus tñ est crudelissima: ꝑꝑ qđ Tul. ait lib. de sene. Mors etiam ꝯtingit adolescentibus: aduersante ꝛ repugnante nā: ꝛ iō grauis. Senibus vero venit tanq̄ꝫ sponte nulla vi adhibita: ꝛ ideo leuis. Sicut.n. poma ex arboribus si cruda sunt: vi euellunt̄: si matura ꝛ cocta: decidunt. Sic vis adolescentibus vitam aufert: senibus maturitas. Hec ille.

¶ Scđa punitio est pauꝑtas: que etiam multis est pena grauis. Quanuis.n. pauꝑtas sit de se cōmendabilis: ꝛ desiderabilis: tñ a mlt̄is odio habetur. Ideo Secundus ph̄s diffinit hanc pauꝑtatem sic. Pauꝑtas est odibibile bonum sine solicitudine seminata: sapiētie reparatrix: negocium sine damno: possessio absqꝫ calumnia: sanitatis mater: curarū remotio: indetractabilis substantia: sine solicitudine felicitas. Hec ille. Propterea Anaxagoras cum admodū diues esset: possessionibus derelictis studendi gratia: ꝑegrinationem assumpsit: ꝛ cum vt ait Valerius lib.8. ca.7. post multa tp̄a reuersus: possessiones suas deſtas vidisset: ait. Non ego essez saluus si nō ille perijssent. Ex quo apparet ꝙ pauꝑtas de se est desiderabilis: tñ vulgus illā odit ꝛ quasi oēs relinquunt ꝛ fugiunt. Ideo non imerito ꝑuersi filij per eam puniunt̄: ꝛ si nō sic subito moriunt̄: iudicio diuino paupertate torquent̄. vnde Eccl̄ia.41. dicit̄. Filiorum pctōꝝ periet hereditas: ꝛ cum semine eorum hereditas opprobrij. Item Eccl̄ia.5. Generauit filium q in summa egestate erit. ¶ Tertia punitio est infelix familia Naꝫ tales aut non hñt filios: aut subito moriunt̄: vel si hñt in iudicium parentum: a domino permittūtur viuere: aut dantur illis filij mōstruosi: infirmi: dementes: aut incorrigibiles rebelles parentibus: infelices ꝛ oībus odiosi. vnde sapientie.4. Ex iniquis enim omnes qui nascuntur filij: testes sunt nequitie aduersus parentes in interrogatione sua. ꝛ in psal. Nutantes transferantur filij eius: ꝛ mēdicent: ꝛ eijciantur de habitationib⁹ suis. Fit enim iusto dei iudicio: vt filij sint scelerati: vt inde etiam parentes sint angustiati: quia ꝛ ipsi scelerati fuerunt. Propterea Sextus pythagoricus ait. Excrucient te liberi male viuentes: magisq̄ꝫ morientes. Viuere quideꝫ non est in nobis: viuere autem ratione in nobis est Hec ille. ¶ Quarta punitio est mala fama: que grauissima est: quia bona fama optima res est. Maledictus ait Augu⁹.12. q. prima. c. nolo. qui negligit famam suam. Et ideo. C. de hijs qui potentiori nomine. l. prima. in fi. dicitur. Prodigus habetur qui famam pro nihilo habet. ꝛ Virgilius decimo eneidos.

Cumqꝫ dies breues ꝛ irrecuꝑabile tempus
Omnibus est vite: sed famaꝫ extendē factis
Hoc opus: hic labor est.

Et Ouidius de arte amandi li.3. dicit.

Quid petitur sacris nisi tm̄ fama poetis.
Hoc votū nostri sūma laboris habꝫ: hec ille

Sed pessimi filij hoc p̄ceptū transgrediētes de tali dono parū aut nihil curant. Impossibile est enim ꝙ qui hoc preceptū non seruat:

UVA. BHSC. IyR_229

cū bone fame odore viuat. Vñ Eccle.3. scriptū est: O q̄ male fame est qui relinquit patrē: quod quidē dei iudicio fit: ut cuz talis in veritate sit malꝰ & peruersus: nequaq̄ valeat apparere bonus: ctiaz si hoc per hypocrisim totis viribus mentiri conetur: teste dño qui Math.x. dicit: Nihil opertū quod nō reueletur: & occultū qō non sciat. ¶ Quinta punitio est maledictio. Maledicuntur tales primo a deo. vñ Deutro.27. Maledictꝰ qui ignorat patrē suū. Eccle. quoqz.3. dicitur: Maledictꝰ homo qui exasperat matrē. Etiā multotiens a parentibꝰ maledicuntur: que quāto timēda Eccle.3. ostenditur vbi habetur: Maledictio matris eradicat fundamenta domꝰ. In hoc etiā mysterio Scī.9. scribitur: q̄ Moe propter cbrietatē a filio derisus ait: Maledictꝰ chanaā puer: seruus seruoz erit fratribꝰ suis Et econuerso benedictꝰ dñs deus scn. sit chanaā seruus eius. Insuper Prouer.30. O culum eius qui subsanat patrem: & qui despicit partū matris: effodiant eū corui de torrētibꝰ: & comedant euz filij aquile. Caueāt aūt pres & matres ne proni sint ad maledicēdū filijs: quia sepe deus insequitur eā. Legitur eni in vi.pa.q̄ vir quidā Albimus nomine vnicuz habens filiū: relicto filio ad monasteriuz adolauit. filius vero in domo manens quādā virginē deflozauit: quod audiens pater maledixit filio di. O bsecro dñe mitte talem spiritū in carnē filij mei: ut de cetero peccare nō possit. & mitte eū in talem locuz: ut deinceps nō habeat potestatē offendendi te dñm meū Statim facta hac oratione apprehendit euz demon: portauitq̄ ad mōtē olineti: ibiq̄ eū affligebat: adeo ut illius regionis homines opus haberent eū ligare. Ecce quid facit maledictio paterna. cuius eniz sit hominū vana maledictio: quia Aug. super psal.102. ait. Qui iustus est & iniuste maledicit: premiū illi redditur. Et super psal.108. dicit idem: Vana est & falsa maledictio filiozū hominū diligentium vanitatē & querentiū mendaciū: deus autem cū benedicit facit quod dicit. Attamē iudicio dei maledictio parentū ut multotiens patet esse cat est. Marrat Augu.22. de ci. dei. c.8. q̄ quedā domina a filijs suis molestata & prouocata eos maledixit morbū horribilē paralisis eis ipsecādo: & ilico morbꝰ apprehendit eos: qui miseri pre cōfusione votorum relicta domo p mundū vagabātur: casu peruenerūt duo illoruz. s. vnus masculus & vna femina. Erant enim quinqz mares & duc femine ad ciuitatē hypoñ. cui tunc aurelius doc. Augustinus presidebat. Cūq̄z vna dierū missaz celebraret in honorem beati stephani: vnꝰ illorū accessit ad altare cōpunctus & suppler recuperande salutis: statimq̄z fuit liberatꝰ: qō cernens eius germana & ipsa compūcta suppler post aliquot dies accedens meritis beati matiris extitit liberata. Ideo Senc. in epistola. 60. ait: Jam non miroz si omnia nos a pma pueritia mala insequūtur. Inter execrabiles parentum enim creuimus: eraudiant quoqz dij nostrā pro nobis vocem gratuitā. hec ille. ¶ Sexta punitio ē grauis culpa. Est enim transgressio omniū legum: maxime le. nature: scripture & gratie: necnon & canonuz & omniū legū imperialiū: quia omnibus his parentum bonoz preceptus est ut dictuz est. Proinde Lassiodozus in quadā epistola ait Qui fallere audebit parentes: qualis erit in ceteros? Item Petrus rauenas in quodaz sermone ait: Auelle a sole: solis radiū & non lucet: riuū a fonte: & aresci ramū ab arboze: & exiccatur: membrum a corpore & putrescit. Separa filium a deuotione paterna: & iā nō est filius: sed frater & collega corū. de quibus dicitur: Vos ex patre diabolo estis. ¶ Septima punitō est damnatio eterna. Vñ glo. super illud Math.15. Qui maledixerit patri vel matri: morte moriatur. ait: morte eterne damnationis. qua vere digne plectunt. Maz si deus ut Matth.25. scribitur sic erit seuerꝰ in die iudicij his qui pietatis opera in extraneos non fecerunt: quanto magis his qui in parentes impij extiterunt? Dicet primꝰ qui a finistris eius erunt: Discedite a me maledicti in ignē eternum qui paratus est diabo. & anei. Esuriui: sitiui: hospes: nudus: infirmus: quanto maiori furore dicere poterit impijs filijs cōtra parentes. In parentibus vestris esurini: & non solum nō dedistis mihi mādu care: sed panem meum vi mihi abstulistis et clausistis. Sitiui & subtraxistis cū iniuria vinū meum. In domo propria eram & expulistis me. Indutus eram & propijs meis vestibus denudastis. Infirmus eram: & me sine carne dereliquistis. Liber eram: & in carcerem posuistis. Propterea discedite a me maledicti in ignem eternū: qui paratum est diabolo & angelis eius. s. vobis maledictis si

UVA. BHSC. IyR_229

tis qui parentes inhonorastis. Ideo vnusquisq; circa hoc attendat: digne scilz honorare parentes: ut tanta mala effugere: z ad eterna promissa valeat peruenire: prestante dño iesu christo qui est benedictus. zc.

¶ Feria serta post tertiaz dominicā in quadragesima de descriptione homicidij: prohibitione z multiplicatione eius. Sermo. 44.

Tinam perisemus

inter frēs nostros coram dño Mume. 20. Expleto capitulo pmo pcepti secūde tabule p qō ordinamur ad proximū in bonū faciendo: iā ad illa per que ordinamur circa eū in non malū inferendo transeundū est. Quoz precipuū est prohibēs nocumentum ꝓprie persone. s. non occides. Scōm q patet ex epistola Clementis: tres sunt homicidij species: ut de pe. di. pma in. c. homicidiorū. Nota tria esse genera dicebat btūs Petrus: z parilē illorū penā: sicut enī homicidas interfectores fratrū: ita detractores illorū: cosqz odientes homicidas esse manifestant: quia z qui occidit z qui odit fratrē suū: z qui detrahit homicida esse demonstratur. Ex quibus verbis clare comprehēditur q homicidiorū aliud est cordis z odij: z de h satis in sermonario de peccatis dictū ē. Aliud est oris siue detractionis: z ibi etiā de hoc abunde tractatū est. Aliud est operis qō interfectores hominū operātur: quod in hoc p cepto ꝓhibetur: de quo tractare volētes tres principales considerationes faciemus.

¶ Prima dicitur homicidij clarificatio.

¶ Secunda homicidij excusatio.

¶ Tertia homicidij detestatio.

De hoc pñt exponi illa Vba. Vtinā perisz. zc

¶ Pars pma hui⁹ sermonis in qua declaratur quid sit homicidiū z quare ꝓhibitum sit hoiem occidere: z nō alia aialia.

Vantū ad pmū in hoc sermōe tria notanda sunt. Primo descriptio. Secūdū ꝓhibitio. Tertiū multiplicatio. ¶ Primo in hoc sermone dicendū est quomodo homicidiū describitur. Scōm enī doctz magistralit sic diffinit. Homicidiū est occisio hois illegittime facta. Ad cuius diffinitiōis declarationē tria notāda sūt. ¶ Primū q notanter dicit est hois occisio: quia occidere animalia nō est homicidiū: destruere plantas seu arbores: que viuūt anima vegetatiua. Vñ Augu. primo de ciui. dei. c. 20. sic dicit: Cum audim⁹ nō occides: nō sic propterea accipiam⁹ hoc dictū esse de frutectis: quia nullus est in eis sensus: nec de irrationabilibus animantib⁹ volatilibus: ambulantibus: natantibus: reptilibus: quia nulla nobis ratione sociātur. Vñ iustissima creationis ordinatione: vita z mors eoz nostris vsibus subditur. Restat ergo ut de hoie intelligamus quod dictū est: nō occides. Nō horū est fm Aleran. in scōa parte in tractatu de p cepto. 5. ar. p. Et Tho. scōa scōe. q. 64. arti. p quia nullus peccat vtendo aliqua re ad illud ad quod est ordinata. In rerū aūt ordinatōe iperfectiora sunt ꝓpter pfectiora: ut ait Egidius. 2. de aia. patet hoc via generationis: vbi natura ab impfectis ad pfecta ꝓcedit. Et inde est q sicut in generatione prius est viuū: deinde aial: postea homo: ita etiaz que sunt tūi z viuūt: ut plante coiter sunt ꝓpter aialia z animalibus ꝓpter hominū vtilitatē nō est illicitū: nec contra dei ꝓceptū. quod etiā patet fm phm p Politicc. Inter aliqs aut vsus maxime videtur necessariū vti in cibū: quod fieri nō potest nisi mortificatione: quod etiā ordinatuz fuit a lege diuina Gen. p. ca. dicit deus: Ecce dedi vobis omnē herbaz: z vniuersa ligna: ut sint vobis in escam: z cunctis aiantib⁹ terre. Et Gen. 9. addit: Oē quod mouet z viuit est vobis in cibū. ¶ Nō si dicatur qui furat ouē vel bouē siue hoiem cōtra hoc ꝓceptū est non furaberis. g q occidit ouē vel bouē vel hoiez facit cōtra hoc ꝓceptū: nō occides: q2 eque vniuersaliter p ꝓhibitionez dī non occides: sicut dicitur non furaberis. ¶ Ad hoc rñdetur fm Aleran. q hō factus est domin⁹ brutorū a pma institutione. ut patet Gen. 1. sed non est factus dñs hominis: vnde cū dñi sit facere de re sua quicqd vult: ex pma institutiōe potest homo occidere bruta: vel seruare si vult sine offensa: non sic aūt hominē. Sed quia homo dominū ablatum est homini per peccatū: nisi inq̄tum facta est appropriatio. Vñ qui occidit ouē alteri⁹ non peccat: nisi in eo q dānificat primū in re p pria cōtra illud preceptū: nō furtū facies: non in eo quod est occidere. Ideo Exo. 22. statuit certa pena occidenti bouē vel oucm primi:

UVA. BHSC. IyR_229

ratione dānificationis:nō ratione occisionis
ꝛ ꝯtuis in hoc ꝓcepto nō dicaꝫ ne homicides
sicut dicit in alio nō mechaberis: tñ sicut ibi
nō ꝓhibetur ois coitus:sed solū inordinat⁹:ꝛ
ira cū dicitur nō occides ꝓhibetur ois inor-
dinata occisio. Ideo sequit in diffinitione in
ordinate:siue illegittime facta:qz si homo oc
ciditur ꝓpter maleficiū a iudice:non est tale
homicidiū cōtra dei ꝓceptū: de quo hic lo
quimur. ¶ Secūdo notādū est q⁹ dupliciter
hic ꝓhibetur occisio.ſ. explicite ꝛ implicite.
Primo occidere ꝓprie seu explicite est sepa-
ratio aie a corpore:ꝛ hoc ſm omnes doct.ex
presse in hoc ꝓcepto ꝓhibet.ꝛ non solum
ꝓhibetur actus occidendi: sed etiam volun-
tas. Vnde magister in.3.di.37.dicit. In hoc
ꝓcepto non occi.,ꝓhibet actus homicidij ſm
litterā:ſm spm vero volūtas occidendi: sup
quibus verbis dicit Bo.vbi supra ar.vltimo
circa finē.q⁹ hoc ꝓceptum potest intelligi aut
ſm intellectū legislatoris:aut ſm intellectuꝫ
populi carnalis. Si ſm intellectuꝫ legislato-
ris sic vtiqꝫ ꝓhibet homicidiū exterius ꝛ vo
luntas deliberatiua ordinata ad ledendū ꝓ-
rimū ex iracundia. Vnde ꝓhibetur ira cum
cōsensu deliberatiuo in aio: ꝛ cū expressione
exterius in verbo:ꝛ signo: ꝛ cū ꝑpetratiōe in
facto. Si vero intelligatur ſm intellectū po-
puli carnalis:qui solū reputabat illud ꝓhibi-
beri ꝓ quo inferebaꝫ postea ab ipsa lege: sic
intelligebaꝫ ira ꝓhiberi ꝓgrediens ad opus
homicidij:ꝛ hunc intellectū dicit magister lit
teralē:nō quia intellectus alius non esset de
ꝑncipali intensione ferentis legē:sed quia ibi
claudebaꝫ implicite:ꝛ facta est illius explica-
tio in lege euāgelij. Ideo dicit magister sup
additionē illi mandato esse factā:non qz no-
uū aliquid ꝓcipiaꝫ:sed quia intellectus p̄di
cti mādati explicaꝫ:dūmodo tñ dat intelligi
in p̄dicto mādato ꝓhiberi ꝑpetrationē ho-
micidij in opere:ſz etiā ꝟsensuꝫ in corde:ostē
sionē in signo:ꝛ expressionē in verbo: ꝓpter
quod tria dicit: Qui iraſcit fratri suo: re⁹ est
iudicio. Qui aūt di.racha.reus erit concilio.
Qui aūt di.fatue vbi est expressio verbi reus
erit gehenne ignis. Vbi dat intelligere tri-
plicē gradū peccati iracundie ꝓcedentez ho-
micidij cōsumationē. ¶ Sco etiā ſm Mi-
co.de ira sup Exo.20.ꝛ aste.p.al.li.i.sū.ti.26.
ar.i.q.i.ꝓhibetur implicite in hoc mandato
ipsa dispositio ad occisionē ut est vulnerare:
verberare:mutilare ꝛ similia:que non licent
Ad quorū maiorem declarationē est notan-
dū ſm Tho.2.2.q. 65.ar.i.ꝛ2.q⁹ cū membꝝ
aliqō sit pars totius corporis humani: ē ꝑ-
pter totū:sicut imperfectū ꝓpter pfectū. Ad-
bꝝ eni hūam corporis p se gdē vniuersale ē
ad bonū totius corporis:si ergo sanuꝫ fuerit
membꝝ ꝛ in sua naturali dispositione cōsi-
stens:nō potest precidi absqz toti⁹homis de
trimēto:sed qz ipse tot⁹homo ordinaꝫ ad to-
tam cōmunitatē:cui⁹ est pars. Pōt tamē cō
tingere q⁹ abscisio membꝝ:ꝛ si vergat in de
trimentū toti⁹corporis:oñdit tamē ad bonū
cōmunitatis:inq̄tū alicui infertur in penaꝫ
ad cohibitionē peccatorū.ꝛ ideo sicut per pu
blicā potestatē aliquis totaliter ꝑuatur vita
ꝓpter maiores culpas: ita ꝛ priuari aliquo
mēbro ꝓpter minores:hoc aūt nō licz alicui
priuate ꝑsone:etiā volēte illo cuius est mem
bꝝ:quia ꝑ hoc fit iniuria coitati cui⁹ est ipse
homo:ꝛ omnes parentes eius. Si autē mē-
bꝝ sic corporis putrefactiuū de volūtate ei⁹
cui⁹ est pōt p̄scidi:quia cuilibet cōmissa ē cu
ra ꝓprie salutis.ꝛ eadē rō est si fiat de volū
tate eius ad quē ptinet curare de salute ei⁹:
qui habet membꝝ putrefactū: alꝫ aūt oino
illicitū est aliquē membꝝ mutilare Simili-
ter etiā verberare nec vulnerare licz:quia no
cumentū alicui inferri nō licz:nisi ꝑ modum
pene ꝓpter iusticiā:nullus aūt aliquem iuste
punit:nisi sit eius ditioni subiectus.ꝛ iō ver-
berare aliquē nō licz:nisi habenti aliquā sup
eū potestatē. Ideo parentib⁹filios: dñis ser-
uos:ꝓceptoribus discipulos: quia sup eos
habent potestatē:licz tēperate verberare cor
rectionis ꝛ discipline gra. Ideo non possunt
eos mutilare nec crudeliter verberare. Et sic
intelligit illud apostoli ad Ephc.6. Patres
nolite ꝓuocare ad iracūdiā filios.i.nō imo-
derate affligant eos verberib⁹. ¶ Tertio ꝑ
cipaliter notandū est ſm Aleran.vbi.ſ.ime-
diate ꝓhibetur ipsoꝛie seu interpretatōe oc
cisio spūalis. Si eni aia melioꝛ est corpore:ꝛ
vita aie melioꝛ est vita corporis:ꝛ mors ani-
me peioꝛ est morte corporis. Qui ergo mor-
tē ꝓhibet corporis: multomagis aie vetatur
mors: nō tñ ꝓprie pōt dici ab aliquo mors
spūalis alicui inferri:quēadmodū mors cor-
poralis:mors eni corporalis inferꝫ alicui per
causam ꝛ violentiā:mors spūalis culpe non
pōt ab aliquo iferri nisi ꝑ occisionē: qz culpa

UVA. BHSC. IyR_229

nō pōt fieri in nobis nisi volentib⁹ ꝛ cōsentientib⁹ nobis: cuius occisio possit esse in verbo ꝛ facto: ideo occisio spūalis dr inferri improprie ꝛ interpretatiue: qr p occasionez nō p causaz. Et sic intelligit illud Aug. sup psal. vi. Noli putare nō esse homicidaz qñ fratri tuo mala psuades. Si fratri tuo mala psuades occidis: ꝛ ut scias quia occidis audi psal. di. Filij hominuz deo e. ar. ꝛ sag. ꝛ li. c. gl. ac. Habeť etiā hec de pe. di. i. c. noli putare.

¶ Pars secūda huiꝰ sermonis in qua declaratur q̄ priuate persone ꝓhibetur oino corporalis occisio tam sui q̄z aliorū.

Secundo in hoc sermone ad declarationē ꝓdictoꝝ notandū q̄ in hoc mādato cuilibet ꝑuate psone ꝓhibeť. Primo occidere seipsū. Secūdo occidere quēcūqz etiā impijssimū. Tertio ꝓhibeť occidere ad tollendū scādalū

¶ Primū ꝓbať rōne: auctoritate: ꝛ exemplari tate. ¶ Primo ſm Aleran. vbi. s. ꝛ Bona. vbi. s. in. q. circa lrāz. Et Tho. 2. 2. q. 64. ar. 5. ꝛ Aste. p. ꝑma. li. i. titu. 25. ar. 2. q. 5. triplici ratione. ¶ Primo rōne naturalis inclinationis sic: quelibet res naturaliter seipsā amat: ꝛ ideo quelibet res naturaliter cōseruat se in esse: ꝛ corrūpentib⁹ resistit quātū pōt. Vnde Tul. ꝑ de offi. ait: Primo generi aiantiū oi est a natura tributū ut se vitā corpusqz tueať declinetqz ea q̄ nocitura videnť: oia q̄cunqz necessaria sunt ad viuēdū ingrat ꝛ paret: ut pastū: ut latimula: ꝛ alia generis eiusdē. ꝑ ille Sed quicūqz occidit seipsuz facit cōtra banc naturalē legē: ꝛ cōtra ꝓpriā charitatē: ergo occisio sui est semp peccatū mortale. ¶ Scōo rōne iniuriatiōis sic: Quelibz pars est id qō est totiꝰ: qlibet aūt hō est pars coitatis: ꝛ ita est aliqd coitatis: igiť homo in hoc q̄ seipsuz interficit nō solū sibi sed etiā coitati facit iniuriā ſm phm. 5. ethicoꝝ. ¶ Tertio ratione vsurpationis sic: Vita hois est quoddā donū diuinit⁹ datū: ꝛ eius potestati subiect⁹ eiꝰ est viuificare ꝛ occidere. Iurta illud Deutro. 32. Ego occi. ꝛ ego viuc. fa. sed q̄ seipsum vita ꝑuat vsurpat sibi iudiciū de re sibi nō cōcessa: ideo in deū peccat ad quē solū ptinet iudiciū mortis ꝛ vite: sicut q̄ alienū seruū interficit: peccat in eū cuiꝰ est seruus. Et ideo Pro sic ad ꝓpositū dicit: Cōstat nos esse sub dominio dei: cuius tutella gubernamur: nil aūt est faciendū inuito dño: ergo ꝓpositū. ¶ Secūdo idez ꝓbať auctoritate triplici. Primo phi siue naturalis. Nā Plotinꝰ phus ut recitat Alex. sic dicit: Cū aia de corpore violēter extrudiť: qr erit rupto vinculo nō soluto. s. p occasionē fit ei ipsa necessitas occasio passionis: ꝛ malis vinculis dū ruptis inficiť. q. d. esse iniustū. ergo. ꝛc. Scōo auctoritate Pauli ad Roma. 3. di. Nō sunt facienda mala vt eueniāt bona. ergo nō licz alicui seipsuz occidere cā fugiendi adulteriū: fornicationem et huiusmodi. Tertio auctoritate Augu. ꝑ de ci. dei. c. 26. di. sic di. Hoc dicimꝰ: ꝟ asserimꝰ: ꝟ modis oibꝰ approbamꝰ. neminē spontaneaz mortē sibi debere inferre: ut fugiēdo molestias tpales ne incidat in ppetuas. Et. 23. q. 5. c. tu dixisti. et. c. nō est. et. c. nō occides. ꝛ. c. placuit. vbi habeť. Placuit q̄ sibiipsis voluntarie aut p ferrū: aut p venenū: aut p ꝓcipiciū: aut p suspēsionē: vel quolibet mō inferūt mortē: nulla ꝓsus ꝓ illis in oblatione cōmemoratio fiat: neqz cū psalmis ad sepulturā eoꝝ cadauera deducanť. Multi eni sibi hec p ignorātiā vsurpāt. Sikiter ꝛ de his placuit fieri: q̄ p suis scelerib⁹ moriūť. hec ibi. Subaudiť si ipenitentes moriunť. ¶ Tertio idē ꝓbať exēplaritate triplici. Primū exēpluz est: qr sicut cū lex dicit nō dicas falsuz testimoniū q̄z nō dixerit ꝓ ꝓximū: sed etiā figs ꝓ seipsū dixerit nō erit imunis a pctō. ita ꝛ q̄ seipsuz occidit nō erit sine pctō. Secūdū exēplū habeť 23. q. 5. c. si nō licz. dať exēplū ab Augu. di. Si nō licz ꝑuata potestate alicui occidere hoiez inocētē: cuiꝰ occidēdi licētiā lex nulla cōcedit Profecto etiā q̄ seipsuz occidit homicida ē: ꝛ tāto fit nocētior cū seipsuz occidit: q̄sto inocētior in ea cā fuit q̄ se occidēdū putauit. Tertiū exēplū dať ab eodē Augu. vbi s. sic di. In scis canonicisqz libris nobis nūq̄z diuinitus ꝓceptū ꝓmissuue reperiri pōt: ut vel ipsiꝰ adi piscēde imortalitatis: vel ipsius cauēdi curādiue cā criminis nobisꝫ metipsis necē inferamus: nā ꝛ ꝓhibētes nos esse intelligēdū est: vbi lex ait: non occides: ꝟ ibi. Vbi etiā ponit oēs casus q̄ possunt mouere hoiem ad sui occisionē: ꝛ illos sume improbat. Primo pōt qs se interficere cā cōsequēdi citiꝰ felicitatē: sicut fecit discipulus Platonis Scribonis ut pz ꝑ Augu. ꝓmo de ciui. dei. c. 22. q̄ se ꝓcipitem dedit de muro: ꝛ ex hac vita migrauit ut ad meliorē ꝓficisceret. sed ut dicit Tho. vbi s. in rñsione scōi argu. ꝛ Aleran. vbi s. in rñsione

UVA. BHSC. AyR_229

ārti argu.trāsit⁹ hois de hac vita ad aliā feli
ciorē:nō subiacet li.ar.hois:sed potestati di
uine:ideo nō licz ob felicioꝛē vitā se ꝛoccidere
Mā ꝛ ¶Plato sic ingt:Eos q potestatis ipe
rio tradunt in carcerē:nō oz exire siue diffu
gere pus q̄s ptās illa q̄ clausit abire pmiserit
nec vitari penā furtiua discessione sed cresce
re.hec ille. Scō pōt moueri gs ad hoc ut
euadat miserias hui⁹ vite:sicut fecit Achito
fel laqueo se suspēdens.ꝛ.Reg(.).Et Saul q
a philisteis debellat ruit sup gladiū suū ꝛ nō
plene mortu⁹ rogauit amalechitā seruū suuz
ut interficeret euz: ne illuderet a philisteis.ꝛ
sic reprobat nec hoc rōnabile:q̄ ſm phm.z.
Ethico. Vltimū terribiliū est mors.ꝛ nulla
quauis miseria debet hō seipsuz interficere.
Tertio pōt aliqs moueri ꝓpter aliqō hoz
ribile pctm cōmissuz:sicut fecit Judas scari
oth:q laqueo se suspendit Math.26.nec hoc
licz.Cui⁹rō est ſm Aler.qa aiab⁹ in hac vita
lapsis:post mortē nō est facultas resurgēdi:
ergo vtendū est ꝺcessis vite spacijs:ut perfe
cte purgationis sit facultas. Quarto potest
moueri ne ab alio corrūpat:sicut mulier illa
honestissima: p q̄ cū misisset Diocletianus
iperator ut abuteret ea:dixit marito:q cū re
spōdisset nec posse obuiare:seipsaz interfecit:
vt habeꝛ in historia ecclesiastica.sed ꝛ hoc nō
licz.q̄ non debet hō admittere maximū cri
mē:ut min⁹ alienū deuitet peccatū: nō enim
est pctm mulieri inviolatōe:si ꝺsensus nō ac
cessit:ꝛ min⁹ etiā pctm est fornicatiōis q̄s ho
micidij. Quinto pōt moueri ne cōsentiat in
peccatū aliud:puta mulier tumet ne i actu cō
sentiat delectationi:vel hac de cā aliqs absci
dit sibi pudēda mēbra:sicut fecit Origenes:
qō ꝓbibeꝛ tanq̄z homicidiū.di.55.c.figs ab
sciderit.sed nō hoc licz rōne ꝓcepti:nō enim
faciēda sunt maiora ut euitent minora vl in
certa. Incertū eni est an aliqs cōsentiat tunc
in pctm. ¶Potēs eni est de⁹ a quacūq; tēptatio
ne nos liberare.vñ Augu.in ꝑmo de ci.dei
sic dicit.Si detestabile facin⁹ ꝛ dānabile sce
lus est etiā seipsuz occidere:sicut veritas ma
nifesta,pclamat:Quis ita desipiscat ut dicat
iā nūc peccem⁹ ne postea peccare possim⁹:uaz
nūc ꝓpterem⁹ homicidiū ne postea incidam⁹
in adulteriū:nōne si tm dnāt inigras:ut non
inocētia sed pctā eligant:sanct⁹ est incertum
de futuro adulteriū:q̄s certū de ꝑsenti homi
cidiū:nōne sanct⁹ Hagitiū cōmittere qō pe
nitēdo sanct:q̄s tale facin⁹ vbi loc⁹ pnie salu
bris nō relinquat.hec ille.Qō aūt Sanson
Judic.16.seipsū occidit ercusat a pctō: q̄ hoc
spū scō inspirāte fecit.ut dicit Augu.23.q.5.c.
nō occides.ꝛ cādē rōnē assignat in ꝑmo de
ciui.dei de quibusdā scis mulierib⁹ q̄ se inter
fecerūt tpe ꝑsecutionis:quaꝝ memoria in ec
clesia celebrat. Itez Razias q ut habetur.2.
Macha.14.seipsuz interfecit ſm Tho.vbi s
in responsione vltimi argu.ꝛ Alexan.in res
ponsione vltimi argu.ꝛ Augu.in ꝑmo de ci.
dei. Nō ercusat a pctō q̄ nō fuit vera fortī
tudo sua:sed q̄dā ai mollicies: nolētis mala
penalia sustinere. ¶Scō dico q̄ hoc,mādā
tū ꝓhibet puate interficere malefactorē.qō
ꝓbat ſm Tho.vbi.s.ar.3.ꝛ Aler.vbi.s.ar.3.
ꝛ Bo.vbi s.etiā in.q.circa litterā. triplicit.s.
Rōne.auctoritate.ꝛ similitudine. ¶Primo rōe
sic. Nō licz etiā malefactorē occidere:nisi in
q̄ztū ordinat ad bonuz comitatis talis occisio:
sed hoc ad illū ptinet cui cōmittit cura comi
tatis.cū ergo cura boni comitatis sit cōmissa pn
cipib⁹ ꝛ alijs habētib⁹ publicā auctoritatē: p3
q̄ eis solis licz malefactores occidere:nō aūt
alijs.ergo ꝛc.q̄uis liceat cuilibet ꝓuate ꝑsone
facere aliqd ad coēm vtilitatē:dū nulli lz
nō tñ licz facere q̄n alicui noceat:etiā si alijs b
vtile sit:nisi ſm iudiciū habētis publicā po
testatē. Scō idē ꝓbat auctoritate Augu.
ꝑmo de ciui.dei.ꝛ.23.q.vlti.c.quicūq;s.fic. di.
Qui sine aliq̄ publica administratiōe malefi
cū:furē:sacrilegū:adulterū:piurū : ꝛ quēlibet
criminosuz interficit:aut membra debilitat:
velut homicida iudicabit:ꝛ tāto acri⁹ quantā
nō sibi a deo ꝺcessaz potestatē abusiue vsur
pare nō timuit.ħ ille. Et.23.q.4.c.ille gladiū
Idē Augu.2.li.3ⁱ manicheos ait: Ille gladiū
accipit q nulla supiori ac legittima potestate
vel iubēte:vel ꝺcedēte in sanguinē alicui⁹ ar
mat.ergo ꝛc. Tertio ꝓbat similitudine natura
li ꝛ spūali. Similitudine naturali sic: Mā sicut
absscisio membri putridi vel corrupti ipsi⁹ cu
ratio nō ad quēlibet sed ad solū medici⁹ spe
crat:qñ ci fuerit cōmissa cura salutis:ita ma
lefactorē ꝓuate ꝑsone nō lz interficere:ſz soli
cui est cura cōmissa. Similitudine etiam spūali
Mā aia corpori ꝺiūcta est tanq̄z sponsa ipsi
spōso suo:sed ut dr Math.19.qō de⁹ ꝺiūxit
hō non separet:sed ꝑsona ꝓuata hoc faciens
scilz interficiēdo malefactorē male facit:quia
separat qō de⁹ ꝺiūxit.ħaiaz a corpore. ¶Per-

UVA. BHSC. IyR_229

sona aūt habens publicā auctoritatē nō ma lefacit:qꝛ reputat talē ꝑsonam dei. Et q̄uis hō pctōꝛ cōparet̄ bestijs: nō tñ ꝓpter h̄ licet priuate persone interficere sicut bestiaꝫ:quia si est siluestris nō requirit̄ aliqd̄ iudiciū : an sit occidēda:sicut requirit̄ in hoīe:an.s.sit occidend⁹ ꝓpter salutē cōmunē. Sed orit̄ dubiū:an liceat marito occidere vxorē in adulterio deꝑhensaꝫ. Rñdet̄ ꝟm Ricar.in.4.di. 37.ar.2.q.j.ꝙ vxoreꝫ occidere ꝓpter adulteriū potest dupliciter intelligi:aut ꝙ vir ꝑ iudiciū ꝓcuret vxorē occidi a iudice.ꝛ hoc licitū est viro amore iustitie:non libidine vindicte. Hoc tamē nō licꝫ in iudicio ecclesiastico sed ciuili vbi lex talis posita est per eū q eam d̄ iure ponere potuit. Aut qꝛ eā occidit extra iudiciū:ꝛ hoc nūq̄ facere licuit:ꝟm legem diuinā:sed in aliquo casu permittit̄ ꝟm legem humanā.33.q.2. Inter h̄.in glo. Argumentū etiā ad h̄.C.ad le.iul. de adulterijs.l. gracus. sed illa lex loquit̄ q̄tū ad pene interficientis mitigationē. Tertio dico ꝙ h̄ mandatū ꝓhibet occidere aliū ꝑuate persone:etiā ꝓpter quodcūqꝫ scandalū vel mandatū vitanduꝫ : sui vel alterius:quia sicut non sunt facienda mala ut eueniāt bona:ut dictuꝫ est s̄. Ro.3. ita nec etiaꝫ ut euitent̄ mala ꝟm Tho.vbi s̄. sicut sunt mulieres ꝯcipiētes per fornicationē:incestuꝫ: ꝛ huiusmodi scelera: ne infamia vel occisio sui siue alioꝝ:siue occupatio hereditatis aliene si occidant : siue in vtero : siue natum nihil hoꝝ excusat a mortali pctō. Si autē ante baptismū occiderint multo graui⁹ peccant:quia simul cū corpore aīam occidūt: que sola nobilior est sup oīa corpora:non tñ homicidiū reputat̄ si occiderint cuꝫ in vtero est:nisi fuerit puerperiū formatū.32.q 2.ca.ꝙ vero non formatū. Similiter ꝛ illi qui ꝓcurant vel ictu causant abortiuū dum constat ꝙ fetus ex anima ꝛ corpore sit format⁹: homicida ꝛ irregulares iudicāt̄:ut patet in.eo. ca. Dicitur autē formari masculus spacio q̄draginta dierū vel circa:ꝛ femina spacio.80. vel econuerso ꝟm aliā opinionē. Sed nec lꝫ matrē ex infirmitate nō valentē euadere:ei⁹ accelerare mortē ut proles in vtero non moriat̄:nec prolē nondum natā occidere ut mater saluetur:ꝛ oēs qui operātur ad huiusmodi opera ꝯsulendo vel dando operaꝫ ad huiusmodi:ut medici:aromatarij:ꝛ alij sunt homicide.ut habetur.2.q.j.ca.notuꝫ sit. Facientem ꝛ ꝯsentientez par pena ꝯstringit. Et sic patet secūda pars huius sermonis.

¶ Pars tertia hui⁹ sermonis in q̄ declarat̄ ꝙ varijs modis ꝑpetrat̄ homicidium.

Tertio in hoc sermone ad roborationē omniū supradictoꝝ: aduertenduꝫ ut elicit̄ ex dictis irrefragabilis doc. Alex.in.3.parte tractatu de pre.ꝑcepto.5.circa finē:ꝙ homicidiū illicite ꝛ inique cōmittitur tribus modis.s. Faciendo. Loquendo. Omittendo. ¶ Primo cōmittitur faciendo tripliciter. Primo voluntarie ꝑ se occidēdo. ꝛ h̄ homicidiū vniuersaliter ꝛ indistincte ꝓhibetur in hoc mandato:ꝛ est graue peccatū mortale ut infra videbit̄. Propterea.50.dis. sic dr̄: Siquis homicidiū voluntarie fecerit ad ianuaꝫ ecclesie catholice semper iaceat : ꝛ cōmunionē tm̄ in exitu vite recipiat. Et hoc modo etiā predictuꝫ homicidiū per venenuꝫ sterilitatis aborsus a mulieribus fit. Scd̄o defendendo:puta siquis vadit ut homicidiū perpetretur:ꝛ quispiā illi se associat scienter etiā si non incitat:imo poti⁹ dissuadet:sed tm̄ comitatur:ut si opus fuerit eum defendat:talis ꝟm Hosti.homicida est:ꝛ promoueri nō potest.ꝛ h̄ notatur in.ca.sicut dignū.extra de homi.vo.vel casuali. Tertio adiutorio:puta arma accomodando vel aliud sine quib⁹ homicidiū non perpetraretur:sicut patet in eo. ca.dicti decretalis vbi dicitur: Constat illos non esse imunes a reatu homicidij: qui licet non occidant:tamen occisoribus opē ferunt. h̄ ibi. Ideo qui venena mortifera faciūt ea intentione ut.s.homo occidatur ex tali veneno: culpā homicidij quo ad reatuꝫ non euadunt si quis per illud moriatur: etiā si non faciat ea intentione:ꝛ venenuꝫ ad nihil aliud valet si alicui tribuat adiutoriuꝫ homicidio dedit. ¶ Secundo cōmittitur homicidiū loquēdo tripliciter. Primo precipiendo.s.iniuste aliquē occidi per illā regulā q per aliū facit per seipsum facere videtur.de re.iudi.ca.qui per alium.libro.6. Et si precipit tm̄modo verberari:ꝛ inde sequitur mors dicitur homicida. Nam de homicidio in.6.ca.fi.dicit̄:ꝙ mandans aliquē verberari:licꝫ ꝓhibuerit mutilari vel occidi:tamē si mutilet̄ vel occidit̄:tenet̄ ꝛ efficit̄ irregularis:qꝛ poterat cogitare illud sequi posse:ꝛ sic facit ꝙ ordinans ꝛ ꝯsulens guerram fieri iniuste tenet̄ de omnib⁹ malis

UVA. BHSC. IyR_229

ꝛ homicidijs que ibi fiunt: ꝫ nō habuerit intentionē ad illa: ꝛ idem est in filijs. ¶ Scōo ꝓsulendo puta cū aliqs alicui facere homicidium psuadet: vel rogat. ſm Jnno. talis homicidij reus est: ꝛ irregularitate incurrit: nec solum ille qui directe ꝓsulit: sed etiā q suasit: illud homicida dicit: vt pz per Jnnoc. in glo. sup. c. ad audientiā. ¶ Puta si suasit alicui ictū machine vel balistę: etiam ꝓtra hostes: vt q vadat ad capiendū castellū: ad qō sine hoiuz occisione capi non pōt. tunc eni si qs ibi occiditur homicidij reus erit: ꝛ irregularis efficitur: vñ de pe. di. j. c. noli. hoc habet ꝑ Augu. vt dictū est sup: nec interest vtrū ille cui ꝓsilū dat statim occidat: vel interiecto tpe: nisi interim ꝓtrariū suaderet: vel pmū ꝓsiliū reuocaret: imo qō maius ē: oz q ille q dedit ꝓsilium: si non desistit psuasus satisfaciat. Caueat tñ ille qui homicidiū ꝓsuluit: dū manifestat illi de cuius morte tractat ne reuellet ali quē: ꝑcipienti aūt homicidiū fieri: sufficit mā dare ꝓtrariū: vt Jnnoc. ait loco ānotato a q̄ fere oia scripta sunt. Jdeo de pe. di. j. c. periculosę. dicit periculose se decipiūt q estimant eos tñ homicidas esse q manibus hominez occidunt ꝛ nō potius etiā eos ꝑ quos ꝓsiliū ꝛ fraudē ꝛ exhortationē hoies extinguntur. Mam iudei nequaq̄ ꝓprijs manibus dñm interfecerūt: sicut scriptū est. Nobis nō licet interficē quēq̄: sed tñ illis mos dñi iputat: qz ipsi eū lingua interfecerūt. di. Crucifige eū vnde vnus euangelista dicit dñm crucifixuz hora tertia: aut sexta. qz iudei crucifixerūt euz hora tertia lingua hora sexta milites manib⁹ ¶ Tertio ratificando. Mā ratificās suo noie scīm tenet cū faciente: vt habet in. c. cuz qs de sen. excō. lib. 6. Ratificās verberationē clerici suo noie factā: incurrit excōicationem ac si mandasset: secus si nō fit facta suo noie: ꝫ. n. tunc ratificando mortaliꝛ peccat: cuz ꝓsentiat non tñ est excōicatus: vt pz ibidē. Jdē dicendū est in homicidio: ꝛ in alijs. ¶ Tertio cōmittit homicidiū omittēdo tripliꝛ. Primo ñ liberando. Mā si qs hz ex officio aliū defendere: ꝛ videat ipz occidi ꝛ pōt liberare absq̄ periculo sui: si non liberat occidit: ſm Scotū in. 4. di. 15. ꝑ sile de furto ꝛ rapina: qz ſm eū qui pōt liberare hoiem absq̄ periculo vt nō ꝓlicet: ꝛ ex officio tenet: ꝛ non facit: cā ē tot⁹ dāni ꝛ adinterē tenet. hoc idē Tho. ꝛ Ray. tenent: vñ Ambro. 23. q. 3. c. nō inferenda. dic

Qui enim non repellit a socio iniuriā si pōt tā est in vitio q̄z ille qui facit: ꝛ de homicidio sicut dignū. ¶. illi etiaz. dicit qui pōt liberare hoiez a morte ꝛ nō liberat eū occidit. ꝛ. c. seq. ꝛ. 23. q. 5. c. reos. idem dr. ꝛ illo mō fuit homicida pilatus q vt ipse testatus est. Jo. 19. potuit liberare xpm: ꝛ tñ non liberauit: ꝫ pot⁹ morti tradidit. ¶ Scōo ignoscendo ꝛ nō solicitādo sicut medici ignorantes ꝓpter ipitiaz ꝛ negligētiā multos interficiūt: ꝛ pire pmittit nec virib⁹ ꝓfidat: sic i. c. petitio. de homicidio: vbi ponit q̄ qñ ꝓscia reprehendit tūc se reum in homicidio tenere dz: sic ꝛ medicus recurrat ad ꝓsciaz suā ꝛ videat si mordeat: aut ex ipitia sua: aut ex negligentia aliqd cōmiserit: tunc videre pōt quātum culpe ꝓpetrauit. ¶ Tertio non subueniendo paupibus fame pereūtib⁹: vt pz. 86. di. c. pasce. vbi dic Amb. Pasce fame eſurientē: si nō paueris occidisti: hinc medici aduertāt. q potius curare debent infirmū: q̄z finere perire etiā absq̄ vlla mercedis expectatiōe: non solū pauperē sed etiā diuitem: ſm Jnno. ex de homi. Sz quaritur an teneat qs dare pecuniā ne aliqs iniuste occidat. glo. 83. di. ponit duas opiniones. vna est q teneat glibet scīa est q teneat solum ꝓlati: ꝛ subdit. Mihi videt dicendū: qz si cō stat illū iniuste occidi: glibet tenet: qz sua potestas pōt pecuniaꝛ subuenire salua sua necessitate. q si nesciat an iuste vel iniuste: aut si necessitas istius nō pōt: non tenet. Jō reprehendendi sunt diuites elemosynas nō facientes: ꝛ medici paupes despicientes: ꝫ frēs oēz homicidij spēm fugite vt ꝛc.

¶ Sabbato post tertiā dñicam in quadragesima in quo declarat in qbus casibus ꝫ occidere sine peccato. Sermo. 45.

Astum et in

nocentem non interficies. Dañ. 13. Dicto frēs de homicidij qditate ꝑhibitione ꝛ multiplice ꝓpetratōe: nūc ad scōm̄ ꝑncipale trāseūdū est: que dr excusatione qs fortę putet nō posse vllo casu homicidiū fieri sine reatu. Sed eni doctoꝝ sniam ttiplici ex cā pñt hoies ipune occidi ꝛ excusari. ſ. Primo instītia intercedēte. Scōo necessitate cogente. Tertio casu accidente.

UVA. BHSC. IyR_229

Aſr nullo mō excuſet qn ꝺ illō fiat iuſtū ꝛc. ¶Pars ꝓma huius ſermonis in qua declaratur q̄ lz occidē hoiem iuſtitia dictante.

Primo ergo in hoc ſermone ꝺuenit p ꝓſcrutari ad plenioꝛē dictoꝝ itelligētiā: q̄ occidere ꝺuenit iuſtitia exigēte. Ad cuius declarationē eſt ſciendū ſm Aler. de al'm.2.pte.in tractatu de ꝓcep.p̄cepto.5. ar.vlti.q̄ iudex publicus p̄ōt occidere alium triplici iuſtitia ꝺcernēte.ſ. Juſta cā. Juſto oꝛdine. Et iuſto aio. ¶Quātū ad ꝓmā ꝺitionem que regrit ad hoc q̄ qs iuſte occidat q̄ dicit iuſta cā tria notanda ſunt. Primum q̄ iudici publico ſeculari lz occidere malefactoꝛem in iuditio cōuictū: qō pbat ſm Aler.in 2.parte vbi ſupra.ar.3.ꝛ Tho.vbi ſupra ar.2. ꝛ Aſte.vbi ſup ar.2.q.2.triplr.ſ. Rōne. Aucte Et crēplo. Prio rōe ſic. Illi lz malefactoꝛē interficere q̄ hz auctem: ſed ꝓſona publica.ſ. impatoꝛ:ꝛex vel ptās hz auctem occidēdi tales adeo iurta illud Exoꝺ.22. Maleficos nō patieris viuere:ait ꝺns.ſ.ad ꝓncipes. Igitur p3 ꝓpoſitū: q̄ iudex nō peccat ex iuſtitie zelo cōdēnans malefactoꝛē: nec eſt homicida: nec ipſe: nec ceteri miniſtri vt milites: nec aliqs eoꝝ qui cooperant ad eius mortē: vt aſſeſſoꝛ teſtis accuſans: comitans: ꝛ capiēs. ¶ Scōo idem pbat aucte ps.100.ꝺi.in ꝓſona ꝓncipis In maturino interficiebā oēs peccatoꝛes terre. Ideo Hierony. ſup Iſa. ꝺicit. 23.q.5.c. qui malos ꝓcuit in eo q̄ mali ſunt: ꝛ habeat vaſa interfectiōis vt occidat peſſimos miniſter ꝺni eſt. Et ibidē.c. iudex idem ait. Judex non eſt auctoꝛ ſceleris homies vinciendo. ꝛ in.c. homicidas idem ꝺicit. Homicidas ꝛ ſacrilegos ꝛ venenarios punire: non eſt effuſio ſanguinis: ſed legū miniſteriū. Ꝟ ibi. Hinc etiaꝫ ꝺicit q̄ miſtri non pec. ſi ex zelo iuſtitie faciāt vt patet. 23.q.5.c. miles. vbi ꝺicit. Miles cuꝫ obediens poteſtati ſub qua legitime ꝟſtituꝝ eſt hoiem occidit: nulla ciuitatis ſue lege reus homicidij eſt: imo ſi non fecerit reus imperij ꝺeſerti atq̄ contēpti eſt: q̄ ſi ſua ſponte atq̄ aucte feciſſet in crimen effuſi humani ſanguinis incidiſſet. Ꝟ ibi. ¶Tertio idem ꝓbat crēplo: q̄ oīs pars nār eſt ꝓpter totū: ꝛ iō ſicut ſaluti totius humani coꝛporis erpedit precidere aliq̄ membrū a toto coꝛpoꝛe: puta putridum ꝓ oſeruatione totius coꝛporis ne i ficiatur. Ita etiam cū qualibet ꝓſona ꝓticularis compareꝫ ad totam cōitatem ſicut ꝓs ad totum: ſi qs eſt coꝛruptuꝝ cōitatis reipub. ꝓpter ſcelera ſua: laudabile ꝛ ſalubꝛe erit illum occidere: vt bonuꝫ cōe cōſeruet: modicū enim fermentū totā maſſam coꝛrūpit. j. coꝛ. 5 Preterea peius eſt malus homo in ciuitate q̄ eſſet crudelis beſtia ſilueſtris: ꝛ bonū eſſet occidere beſtiam talē: ergo ꝛc. q̄ ſi forte ꝓtra ꝓdicta arguit ſic: ptās nihil p̄ōt facē qō alicui eſt dānabile: ſed qui malefactoꝛē occidit ei dānabile infert: q̄ ei ſpaciū penitentie auſert cōtra ꝺm qui ꝺat ſpacium penitentie: iurta illud Sapie 12. Dabis eis locū penitētie ꝛc. ꝛ ipſe abutit eo in ſuꝑbiam: q̄ ꝛc. ¶Ad hoc rñdet ſm Alexan. vbi ſupra in rñſione 3.arg. triplr. Primo q̄ moꝛs peccatoꝛis nō eſt ei dānoſa: ſed fructuoſa: ſi mortem ſibi iuſte illatam patienter ſuſtinet: ꝛ cōterit: qō ſepe ꝓtingit in illo caſu: ꝛ ſic valebit ſibi ad expiationē peccati: iurta illud Mau. j. Non cō ſurget ꝺuplex tribulatio: nec iudicabit ꝺeus bis in idipſum: q̄ vex intelligit ſm Hioro. cum pctm in p̄ti vita eſt ſufficienter punitū ¶ Scōo rñdet q̄ occiſio malefactoꝛis eſt ei vtilis: quia ſubtrahit ei facultas in futurum peccandi. ¶Tertio q̄ ex eius morte alij vel coerceāt: vel emendant. Eſt tñ aduertendum ſm Alexan. vbi ſupra in rñſione ꝓmi augumenti. q̄ ptās vel iudex non ꝺz occidere malefactoꝛes in triplici caſu. Primo qñ eoꝝ malitia non eſt nota: ꝛ ꝓpter hoc ꝺns Mat. 13. phibuit extirpare zizaniam ne ſimul eradicarent ꝛ triticū. nā lolium q̄ꝺiu eſt i herba nihil ꝺiffert a tritico: ita q̄ nō ꝺiſcerni ab eo Scōo qñ occiſio maloꝝ eſt ruina bonoꝝ: qñ non p̄ōt occidi qn etiā occidantur boni. Nam etiā ſm leges rōne etatis vel alia iuſta de cā ſeueritas iuſtitie detrahit: vt habeāt C. ex quibus cau. infa. irroga. l. ꝛ ſi ſeuerioꝛ. ꝛ plene nō. ff. co. titu. l. qd ergo. §. pena grauioꝛ. ¶Tertio ꝓpter maloꝝ ſequelam: quia mali hñt multos ſequaces. nā ꝓpter multitudinē peccantiū interdū detrahit ſeueritati iuſtitie ſm Aug. q. 9. q. j. c. oꝛdinatiōes ſic ꝺicit. Ubi multoꝝ ſtrages iacet: ibi ſubtrahendū eſt aliq̄ ꝺ ſeueritati. hoc idem. 44. ꝺi. c. ꝟmeſatiōes Qñ verbo aliq̄ illoꝝ non ꝓtingit ꝺicit miniſtris alligate faſſiculos ad cōburēdū. nūq̄ enim vult ꝺns per ſe zizania ſeruari: ſed ꝓ triticum: ne ſimul cuellatur. Ubi ergo ex maloꝝ occiſione bonis periculum nō imineat ſed magis tutela ꝛ ſalus: tunc licite poſſunt

UVA. BHSC. IyR_229

ꝛ debent zizania a tritico separari.i.mali occidi. ¶Scdo notandū est ſm Aleran. vbi ſ. ꝛ Tho.2.2.q.64.ar.6.q̄ nec iudici:nec pncipi ꝛ sic nec cuicūq; alij lz innocentē occidere: et probaꝫ triplr. ¶Primo rone sic. Occisio peccatoris in tm est licita inquātum ordinatur ad bonum cōe:qz per ipsum corrumpit: sed bonorum vita est ꝓseruatiua boni cōis ꝛ ꝓmotiua:qz ipsi sunt pncipalior pars multitudis q̄z ceteri sustentantꝫ:igit non licet occidē eos: nisi de spāli mandato dei. Nam cum deus habeat dñiū mortis ꝛ vite: qz eius ordinatione oēs moriunt iusti ꝛ petōres: si gs mandato dei occideret innocentem non peccaret sicut Abraam volens filiū imolare. Sen.22. 23.q.5. Ler eterna.q̄ aūt iustus per mortem pertingat ad regnum: miserias vite egrediens per accidens est opi occidentis. Ex bonitate enim dei hoc cuenit ei:ꝛ ex sui dispositione:non ex actu homicidij per se. Est ergo grauius occidere innocentē q̄z peccatorē etiā priuate pſone:sed grauissimū pſone publice: quia qui spāliter deputaꝫ ad iustitiā grauius peccat ꝓtra iustitiam agendo q̄z pſona puata:ꝓpter spālem prerogatiuā:sed iudex ē deputatus spāliter ad iustitiā:ergo ꝏdenans iustum ꝛ faciens ꝓtra iustitiam grauius pec.q̄ aūt sit grauius simplr occidere innocentē:q̄z peccatorem.pbaꝫ quadruplr. ¶Primo quia talis magis agit ꝓtra charitatem nocens ei quē magis dz diligere. Scdo qz maiorem iniustitiam facit faciendo iniuriā ei q minus indignus est q̄z peccator. Tertio qz puat cōitatem maiore bono. Quarto qz talis magis facit ꝓtra diuinam bonitatē ꝛ eā magis ꝓtēnit:qz dic dns Luc.x. Justis qui vos spernit me spernit. Scdo idem ꝓbaꝫ aucte diuine scripture.di.Exo.23. Innocentē ꝛ iustum nō occides. Et Dañ.13. Justū ꝛ innocentem nō interficies:ꝛ sic intelligit h̄ preceptū.s.nō occides. Tertio idem ꝓbaꝫ exemplaritate ꝓ locū ab oppositis:qz sic se hz ꝓposituz in ꝓpositum ita oppositū in opposito ꝛ ecōuerso:sed occidere malefactorē vt dictū est:est bonū licituz ꝛ meritoriū: igit occidere innocentē est malū ꝛ iniquum. ¶Tertio notandū est ſm Aler. vbi supra arti.4.ꝛ Tho.vbi supra in rōne 3.argu.q̄ iudex sciens innocentē falsē accusatum per falsos testes debet vti magna prudentia. Ideo in h̄ casu tria ꝓsideranda sunt. ¶Primo enim hz predictos doctores. Judex in hoc casu debet aut diligenter testes examinare:vt eos de falso testimonio conuincat:ꝛ sic repellere:ꝛ innocentem liberare:aut si h̄ non pōt facere debet eum ad superiorem remittē ¶Scdo ſm predictos doc. Si iudex nō pōt subterfugere gn cum iudicet innocentem cōuictum debet iudicare:nec pec. ¶Primo quia talis non ꝏdēnat eum qui est iustus inquātū iustus:sed quia iniustus conuictus ꝛ cōprobatus est:ꝛ dignus morte.vnde conuictum nocētem non innocentem ꝏdēnat. ¶Scdo quia iudex talis ferens sententiā ſm allegata: nō occidit innocentem:sed illi qui eum falso accusant. ¶Tertio ꝏsiderandū est q̄ huius opinionis non sunt oēs doc. Nam Rico.de li. super penta. asserit contrarium. Nam in iudicando non vult deus iudicari ſm q̄ apparet:sed ſm qō est iurta illō Mat.7. Nolite iudi.ſm sa.sed iu.iudiciuz iudicate; ꝓpter qō hō debet tolerare omne malū:potius q̄z cōsentire pcō:lz non appareat: imo lz non videatur debitū:ꝛ ſm formā iuris ꝓtra eum ꝓcedatur. Nam de sen.excō.c.ingsitioni.dicit. q̄ sciens ꝓ certo impedimētū ꝏiugij lz illō apud eccleſiā ꝓbaꝫ nō possit:dz potius excō. humiliter sustinere:q̄z per carnale cōmertiuz peccatū operari mortale. Quātum vero ad ministrū dic Tho.vbi supra arti.6.q̄ si ſnia ꝏtineat intollerabilē errorem nō dz obedire iudici in occisione innocentis: aꝫ excusarent carnifices qui occiderūt martyres. Si vero non ꝏtineat manifestā iniustitiam non pec. preceptum exequēdo:qz ipse nō hz discutere supioris ſniam:nec ipse occidit innocentem: sed iudex qō vex est qñ minister nescit oino ꝏdēnatum esse innocentē:aꝫ etiam si in ſnia nullus error apparet ab extra: tñ ſm ſniam illoꝝ scienter innocentem occidere vel ledere non debet. ¶Scdo pncipaliꝫ in illa pte dico q̄ ad hoc vt homicidiū iuste ꝓpetret requirit iustus ordo. Nā prelatis:nec pape:nec epis: nec sacerdotibus lz etiā quēcūq; malefactorem occidere hz Aler.vbi supra.ar.9.ꝛ Tho. vbi supra.arti.4.ꝛ Aste.vbi supra.ar.2.q.4. Aleran.enim dicit q̄ ꝓhibet h̄ precepto cuilz ne sua aucte possit aliquē occidere: ministris aūt veteri testi fuit licitum:qz eis ꝏcessa fuit auctas. Moyses enim fecit occidere.23.milia hoium qui adorauerūt vitulū ꝏflatilē. Exo. 32.ꝛ Numeri.25. Finees occidit ifirmitā coeūtem cū madiannite.ꝛ ꝓmi Reg.15. Samuel

UVA. BHSC. IyR_229

interfecit Agag regez Amalech.ꝛ.3.Reg.18. Helias interfecit cultores baal. Sed ministris no.testa.nō est ꝯcessa auctas ꝙ per se interficiant:qđ ꝓbat. Rōne. Auctē. Et exēplo. ¶ Primo rōne triplici. Primo rōne ꝯtemplationis sic. Qui ad laudē dei ꝛ ꝯtēplatōez deputant:sicut clerici ꝛ religiosi non debent se implicare hmōi impedientib⁹: sed per oīa illa bellica ꝛ maxime homicidia: ꝓpter maximā mentis inquietudinē quā efficiunt predicta impedit:ergo ꝛc. Nam qui maiori ministerio sunt deputati: non debēt se de minori impedire ꝛ intromittere. Sed clerici ad altare ministeriū ꝛ ꝯtēplationē deputant in q̄ repñtatur passio ꝛ effusio sanguinis dñi nr̄i Jesu xp̄i:qđ est quid maximū: ergo nō competit eis occidere nec sanguinē fūdere: sz magis paratos esse ad sanguinis effusionē pro Christo:vt qđ ministerio gerit ope monstret ꝛ est ratio Tho. ¶ Scđo rōne dilectionis sic Illis qui sunt ministri māsuetudinis ꝛ amoris:non lz occidere vel bellare:sed sacerdotes ꝛ ministri noue legis sunt hmōi:ergo eis talia non licent:sed potius non resistere malo: inimicos diligere:ꝛ mites eē: vt dicit Mat. 5.ꝛ h̄ est ratio Alexan. ¶ Tertio rōne vnionis sic. Illis qui sunt vnionis ministri non licz aliquam diuisionem facere:sed sacerdotes sunt ministri sacramenti vnionis.s.corporis Christi:qđ repñtat vnionez corporis xp̄i ꝛ ecclesie quā vnionem repñtat vnio anime ad corpus:igitur qui dissoluit vnionem aīe a corpore per homicidiū:vnionē illius sacr̄i repñtare non potest:ergo ꝛc.ꝛ h̄ est rō Alex. ꝙ si ꝯtra dicit sic. Ille interficit cuius auctē fit:sed imperatoris auctas est maleficū iterficere:ꝛ hanc auctem a papa accipit:ergo ꝛc. ¶ Ad hoc rñdetur s̄m Alexā.vbi supra circa finem.ꝙ aliud est accipere potestatez a papa ad puniendos maleficos:ꝛ aliud accipe potestatem executionis. Nam imperator accipit potestatē puniendi a papa.executionem autē a lege. Vñ Aug.in.q.Leu.ait. Cum hō iuste occidit lex occidit:non tu.s.iudex secularis. ꝙ si etiam dicit papa etiam ep̄i qui prepositos habent:vident occidere. Rñdit idem doc.ꝙ est auctas innuendi ꝛ auctas iubendi. ē aūt auctoritas iubendi occidere maleficos penes imperatorem. Auctas vero innuendi penes papam ꝛ sacerdotes.vnde Ber.ad Eugeniū papam inquit, Qui gladium tuū materialez negat non satis videt attendere verbuz dñi. di. Conuerte gladiū in vaginam. Tuus ergo ꝛ ipse tuo forsitā nutu:ꝛ si nō tua manu euaginandus:alioqn si in nullo ad te pertineret dicentibus apl̄is. Ecce duo gladij h̄ non respondisset satis est:sed nullus est.vterqz ergo gladius ecclesie spūalis ꝛ mālis: spūalis ad iussum sacerdotis.corporalis vero ad nutum sacerdotis:ꝛ iussum imperatoris.h̄ ibi. Scđo idem ꝓbat auctē.s.ꝙ nō lz clericis maleficos interficere:nec iubendo:nec faciendo. Nam 50.di.c.clericum. Nico.papa inquit. Nam cum discreti sunt milites seculi a militib⁹ ecclesie:nō ꝯuenit militibus ecclesie militare seculo:per qđ ad effusionem sanguinis necesse sit peruenire.h̄ ille. Et ideo.23.q.8.c. nō pila Ambrosius ait. Non pila querāt ferrea: nō arma Christi milites:coactus,non noui repugnare:sed dolor:fletus:orationes: lachryme: fuerunt mihi arma aduersus milites. talia enim munimenta sunt sacerdotis.ꝛ ibidem i c.clerici.dicit. Clerici qui in quacūqz factiōe arma vidētes sumpserint reperti amisso ordinis sui gradu in monasterio parentis tradantur. ¶ Tertio idem probat exemplo dñi: qui vt habetur Matth.26.Mar.14. Luc.22 Jo.18.precepit Petro reponere gladium in vaginam.vnde.23.q.8.cum a iudeis. Innoc. papa inqt.Cū a iudeis dñs caperet ꝛ Petr⁹ cuiusdam inobedientis aurem absciderct:ferire ꝓhibuit:ꝛ forma oīuz sacerdotū quoruz prior erat:ꝛ pro seipso capi arma carnalia ꝓhibuit. Tertio p̄ncipaliter in illa parte dico ꝙ ad hoc ꝙ iudex licite possit hoīem occidē requiritur iustus animus. Ad cuius declarationem tria notant. Primū est ꝙ tā iudex q̄z minister pec.grauiter si occidant quēq̄z ēt maleficuz:nisi accusatus ꝛ ꝯuictus fuerit. vñ Ambrosius super p̄s. Beati imaculati dicit Bonus iudex nil ex arbitrio suo facit: sed iuxta leges ꝛ iura ꝓnunciat.ꝛ Aug.in omel. de penitentia sic dicit. Multi corriguntur vt Petrus. Multi tollerantur vt Judas:multi nesciūtur donec dñs veniat:qui illuminabit abscondita tenebraꝝ.nos vero a canone ꝓhibere quēq̄z non possumus:nisi aut sponte ꝯfessum:aut aliquo seculari: aut ecclesiastico iudicio noiatum:aut ꝯuictū.h̄ ille. Qđ etiam habet.2.q.j.c.multi corrigunt.h̄ idez hobetur ea.q.c. Si peccauerit.c.de⁹ nr̄ oīpotens.ꝛ pluribus alijs capl̄is. ꝛ.30.q.5.c. Judicantur.

UVA. BHSC. IyR_229

Scõo notandũ est ꝙ etiã iudex ꝺdẽnat di
gnũ morte ⁊ ꝙictũ vel ex amore pecunie:qz
de hoc emolumentũ ꝓcipit ꝓncipaliter mo
tus:vel ex liuore vindicte:vel odij: vel delibe
ratione sanguinẽ effundẽdi:vel habẽdi lan-
dẽ:pec.mortaliter ſm Alex.et Tho.vbi ſuꝑ.
Nam ut ſepe dictũ est finis imponit nomẽ
operi:⁊ opera trahunt denoiationẽ ⁊ ſpẽm a
fine ſm ꝓbm. Tertio etiã notandum est ꝙ
miles ⁊ miniſter occidens malefactorẽ iuſte
ꝺdẽnatuz ſi ex libidine facit homicida repu-
tat. Wñ.23.q.5.ca.miles.et.ca.cum miniſter.
dicit: Cum miniſter iudicis occidit cuz quẽ
iudex iuſſit occidi:,pfecto ſi id ſponte facit:nõ
motꝰ ex ꝓcepto:ſed zelo vindicte vel alia cã
homicida est:etiã ſi cuz occidit quẽ ſcit a iu-
dice debuiſſe occidi.h ibi. Ex quibꝰ patet q̃
ſubtiliter qñqz vitia ſe mẽtiant virtutes: dũ
ſub clamide virtutis ⁊ iuſticie talia homici-
dia que mortalia,ſunt pctã ꝺmittant. Et hoc
pulchre docet Ber.ſup cant'.di.ꝙ mens illa
que etiã magnã celſitudinẽ virtutũ ⁊ pfectio
nis ꝺſcendere nitit:debet actꝰ virtutũ ſuarum
in puluerẽ redigere.i.oẽs circũſtantias ⁊ in-
tentiones actuũ ſubtili mente ꝺſiderare diſ-
cutere:ne aliqd impuruz in ipſo actu valeat
latitare:qz multotiens qꝺ eſtimat virtus vi
tiũ est.iurta illud ℞Prouer.14. Est via q̃ vi-
detur homi recta:nouiſſima autẽ eius ducunt
ad mortẽ.hec ille. Ideo neceſſariũ est iudici ⁊
miniſtris intenſionẽ ⁊ actus ad debitũ finez
ordinare:ſi peccatuz volunt deuitare. Et ſic
patet homicidiũ nõ eſſe ꝓhibitũ iuſticia di-
ctante:claretqz pars ꝓma ſermonis.

¶ ℞Pars ſcõa huius ſermonis in qua decla
ratur ꝙ licz homicidium perpetrare neceſſi-
tate cogente.

Secundo in boc ſermone dico ꝙ ali-
ſ qñ fit homicidiũ neceſſitate cogente:
⁊ non est ꝓtra hoc ꝓceptũ. Ad cuius
declarationẽ tria notanda ſunt. ¶ ℞Primuz
ſm Alex.vbi ſ.⁊ Tho.2.2.q.64.ar.7. Et ℞Ri
car.in.3.diſ.37.ar.3.q.2.ct Aſte. vbi ſ.ar.2.q.
7.ꝙ ſiquis inſequit ut occidat: ⁊ modo alio
poteſt euadere:ſe inſequentẽ occidit:reus ho
micidij erit:⁊ debet agere penitentiã. Si aũt
aliter non poteſt euadere:ſi nõ odij furoze: ſz
cum animi doloze inſequẽtẽ occidit:talis nõ
peccat: qꝺ ꝓbatur tripliciter.ſ. ℞Rõne. Aucto
ritate.⁊ exemplo. ¶ ℞Primo rõne ſic:Ceteris
paribꝰ tenet homo plus diligere ſeipſum q̃
aliũ:⁊ plus tenet ꝓuidere vite ſue q̃ alteri.
ſed in hoc caſu ingruit periculũ vite ꝓprie. ꝙ
ſi ſolũ facit ut euadat erit imunis a pctõ: ni-
hil eni ꝓhibet in vno actu eſſe duos effectꝰ.
quoꝝ alter ſolũ ſit cuz intenſione:alter vero
ſit ꝓter intenſionẽ:cuz ſit ꝙ accidens. Cũ igit
actus alicuius ſeipſuz defendentis põt ſequi
duplex effectꝰ quidẽ ꝺſeruande ꝓprie vite:⁊
ſi hoc intendit non habet rationẽ illiciti: cuz
hoc ſit naturale ꝙ hõ ꝺſeruet ſe in eſſe q̃tuz
poteſt. Aliꝰ vero est occiſio inuadentis:⁊ hoc
ſit ꝓter intenſionẽ:mozales enim actus reci
piunt ſpẽm ſm id quod intendit:non aũt ab
eo ꝙ ꝺ est ꝓeter intenſionẽ cum ſit ꝙ accidẽs.
¶ Scõo alia ratione ſic: Scõm oẽs licz mi-
niſtro legis nocentem interficere:ſed ille qui
vult alium iniuſte interficere eſt nocẽs: non
tñ ſm legem humanã:ſed etiã diuinã: quia
ꝓpter hoc in peccato mortali eſt:ergo ꝙ illuz
interficit ut miniſter leg.non eſt tranſgreſſor
precepti diuini: ſz ꝙ defendendo ſe illum occi
dit:eo ꝙ aliter viuere nõ poſſet qn occideret
ab eo:illũ interficit ut miniſter leg.quia ſibi
hoc lex ꝺcedit ut patebit. Ait eni Ambroſius
noſter:nec is qui homicidiũ aliqꝺ inuitus fe
cerit extra miniſteriũ eſt:ſiquidẽ lex ait ꝺ eo:
ꝙ deus dedit cum in manus ei. patet ergo
ꝓpoſitũ. ¶ Tertio alia rõne ſic: Sicut eni ſe
habet aia bois ad aiam ꝓmi: ita corꝰ ad
corpus:ſed homo querẽdo magis ſalutẽ aie
ꝓprie q̃ ꝓmi:nõ facit ꝺtra aliqꝺ ꝓceptuz:
ergo ⁊ querendo magis ſalutẽ corꝓris pro-
ꝓrij q̃ ꝓmi nõ facit ꝺtra aliqꝺ ꝓceptum:
igit patet ꝓpoſitũ. Qꝺ ſi dicit grauius est oc
cidere hoiem q̃ fornicari:ſed ſi hõ est in tali
infirmitate q̃ nõ poſſet curari niſi fornicetur
magis tenet permittere ſe mori q̃ fornicari:
igitur ⁊ homo magis debet permittere ſe oc
cidere q̃ aliũ occidere. Ad hoc reſpondetur
ſm ℞Ricar.vbi ſ.in reſpõſione tertij argu.ꝙ
nõ põt homo eſſe in tali infirmitate qua nõ
poſſit curari per aliũ modum q̃ per coituz:
poteſt enim materia ſpermatica per ſudores
abſtinentiam ⁊ per alias euacuationes con-
ſumi. Si tamẽ poneret talis caſus per ipoſ-
ſibile dicẽdũ eſſet ꝙ non ẽ ſibi de morte quã
expectat hõ ꝓ infirmitatẽ:⁊ per gladiuz:nam
qz longe est difficilꝰ vna ſuſtinere q̃ aliam:
maiora permittit lex fieri ꝓ vitatione vniꝰ
q̃ alterius. ¶ Secundo idem ꝓbatur au-
ctoritate. Nam.C.ad le.coꝛ.de ſic.l.2.dicitur:

UVA. BHSC. IyR_229

Is qui aggressorem vel quēcunqz alium in dubio vite discrimine constitutus occiderit. nullā ob id factū calūniā metuere debet: ⁊.l. sequenti scribit. Si quis percussorē ad se venientem ferro depulerit: non teneat crimine homicidij: qz defensor ꝓprie salutis videt in nullo peccasse: ex de homicidio.c. significasti. Scdo dicit vim vi repellere oēs leges ⁊ oia iura ꝑmittunt. hoc enim est de iure nature. dist.j.c. Jus nāle. tñ id debet fieri cum moderatione inculpate tutele. Vnde dicit ibi apparatus. tunc seruat equū moderamen: si id tm̄ fiat quo omisso violentia repelli nō possz Si ergo violentū interficis si periculū mortis ab illo vitare non poteras: sine pena iterficis: ⁊ aliquibus interpositis dicit. Iniuriaz vero illatam ꝑsone ex interuallo repelli non licet: quia sic esset vindicta: ⁊ sic intelliguntur iura que vident ꝯtraria. ꝙ si dicit ꝙ Aug. in lib. de libero arbi. videt cōtrarimu dicere de istis. di. ꝙ isti non sunt peccato liberi apud legem diuinam que pro his rebus quas cōtēni oportet humana cede poluti sunt. Et in epl'a ad publicolam vel plebiculam dicit. De occidendis hoibus ne ab eis quisq̄z occidat non mihi placet ꝯsilium nisi forte sit miles: aut publica functione teneat: vt pro se ñ hoc faciat: sed pro alijs vel pro ciuitate nisi ipse ē accepta legitima potestate. hec ille. ¶ Ad hoc rñdet ſm Ricar. vbi supra in solutiōe. j. arg. ꝙ h verbū Aug. intelligendū est in cāu i quo fugiendo vel adiutoriū inuocando potuisset homo saluari: ⁊ non vult ꝓpter verecundiaz ne putet pusillanimis: vel qñ per aliquā viaz posset cohibere malefactorem: vel qñ iam accepto vulnere mortis insequit percutientem recedentē ⁊ occidat. Et idem est qñ ponit se ad talem locū vel casum vnde existimat vel existimare potuit talem articulū ingruiturū. ¶ Tertio idem probat exemplo q̄zuis ē corruptio actus sit ꝯtra nām eius: tñ ignis aerē corrumpendo vt formam suam educat d mā eius nāl'r agit: nec est talis actio contra ordinē nature: ergo simil'r q̄zuis occisio hois sit contra nām illius qui occidit: tñ cuz occidēs non intendit mortem illius per se: sed ꝑ accidens. s. quia per se intendit ꝯseruationē ꝓpe vite: qui al' seruari non posset: nec facit cōtra nālem rōnis dictamen: ⁊ ex ꝯñti nec contra preceptum. ꝙ si dicitur di. 50. c. de his clericꝫ dicit Nico. papa de clerico qui se defendēdo paganū occiderat scito nos nullam occasionem dare: nec vllam tribuere licentiam eis: quēlibet hominū quōlibet mō occidēdi. h ibi ergo videt ꝙ occidere alium defendendo se sit ꝓhibitum. ¶ Ad h rñdet ſm Alexan. vbi supra: ꝙ ex lege nature in hoc casu non est distinctio clerici ⁊ laici: qz hoc est ex lege nāe: ⁊ ideo si ꝓhibent clerici in casu layco ꝯcesso occidere: hoc non erit ex ꝓhibitiōe ꝑcepti: sz institutiōe ecclesie. Nam hoc qd laicis lz vt probatū est ſm quosdaz clericis nulla necīte lz per predcm̄ capl'm: ⁊ huius opinionis videtur fuisse Laurentius ⁊ Bern. ex de voto ex multa: ⁊ de homici. c. Suscepimus in glo. vbi dicitur: ꝙ clericus non debet ꝓpter talia tēporalia etiam cōtra saracenos armis se defendere ⁊ preliantem interficere. ar. 23. q. 8. c. 2. ⁊. c. cōueniētior. ⁊. c. suscepim⁹. Laicus vero pōt patriā suā ⁊ res suas defendere: ⁊ hostez etiam preuenire. ar. C. vnde vi. l. 2. ⁊. 23. q. 2. c. dñs noster. ¶ Scdo in hac ꝑte est notanduz ſm Alexan. ⁊ Ric. vbi supra. ⁊ Aste. vbi sup q. 7. ꝙ ſm legē reus homicidij non erit qui latronem nocturnū occiderit: qd intelligit si sine periculo rex ⁊ ꝑsone ei parcere nō potuit. Nam Exod. 22. scribit. Si effringens fur domū ⁊ suffodiēs fuerit inuentus: ⁊ accepto vulnere mortuus fuerit: ꝑcussor non erit re⁹ sanguinis. Vbi dicit Aug. ꝙ si fur nocturn⁹ occidit: occidens non est criminis reus: quia de die poterat discerni ꝙ ad furandum non ad occidendū venisset. ⁊ ideo non debet occidi. Idem tñ intelligēdū est de diurno qd de nocturno: si se cum armis defendat: etiā pro periculo persone: vt pz ex dictis in p̄ notādo: ex eo. si ꝑfodiens. ⁊. ff. ad. l. cor. de sicca. l. furē. ⁊ ſm aliquos si diurnus velit me occidere possum eū preuenire. ar. C. ad. l. cor. de sicca. l. 2. 3. 4. ¶ Tertio notanduz est an liceat multi occidere volentez se opprimere eius manus non valenti aliter effugere. ſm Ray. ponūt due opiniones ⁊ nulla ab eo prefert. Sed ex dictis pōt saluo meliori iudicio dici: vt colligi pōt ex dictis Alexan. vbi supra in rñsione j. argu. ꝙ non licet aliquo modo intendē occisionē volentis opprimere: sed sicut nec etiaz inuadentē ad mortem pro sui defensione: sed si defendendo se ne violet cōtingat occidere illi imputet. Et si dicit ꝙ occidendo est causa mortis illius non solū corporis sed etiam aīe cum in actu voluntatis peccandi moriatur.

UVA. BHSC. IyR_229

¶ Rñdetur ſm Ric. ſicut de illo qui occidit pro defenſione vite ꝓpꝛie q̄ ſibi imputetur: quia talis damnatur per actum ſuum qui moꝛitur in peccato i. moꝛtalr peccat. Illa enī vtitur iure ſuo nāli quo lz vim vi repellere: z magis teneť ſaluti ſue pꝛouidere cꝫ alterius. Nam exponit ſe periculo conſentiendi actui peccati ꝑmittendo ſe oppꝛimi: ꝓpter difficultatem renitentie voluntatis dū non facit qđ pōt ad euadendū. Sed z ſi tueatur quātum pōt: ſaluo eo vñ ſequi pōt moꝛs illi renitendo mente peccato non ipſa peccaret: ſicut z ſi quis inuaſus ne ſe defendendo contingat occidere ꝑmittit ſe occidi non peccaret: ſz maioꝛis meriti eſſet z virtutis. Si aūt talis poſſet euadere: vt clamando: fugiendo: z hmōi ñ excuſareť a moꝛtali occidendo: z ſic pz qūo lz occidere neceſſitate cogēte: patet q̄z pars ſcđa huius ſermonis.

¶ Pars tertia huius ſermonis i qua declaratur q̄ homicidium qñq̄z aliquo caſu occurrente excuſatur.

Ertio i hoc ſermone dico q̄ homicidiū excuſať aliquo caſu occurrente: z ꝓpetrať abſq̄z peccato. Ad cuius declarationē notandū ſm Tho. 2.2.q. 64. ar. 8. z Alexan. vbi ſupꝛa. ar. 8. z Aſte. vbi ſupꝛa. q. 8. q̄ pōt quis carnaliter aliquē interficere tripliciter. Aut dādo operā rei licite diligenter aut negligenter. Aut dando operā rei illicite ſiue diligenter: ſiue negligenter. Primo mō dando operā rei licite z adhibendo diligentiam debitam ne alicui noccat: ſi gd pꝛeter intentionē occurrat: etiā homicidiū non imputať ad peccatū: qđ ꝓbať tripliciter. Primo rōne ſic ſm pbm. 2. phyſi. Caſus eſt. cā agens pter intentionē. Et ideo quia talia ſunt ſimpliciter q̄uēdo non ſunt intenta: neq̄z volūtaria ſz oē peccatū ſm Aug. eſt volūtariū: igiť caſualia inquātum hmōi non ſunt peccata: ergo nec homicidiū pꝛeter volūtatē z itentū. ¶ Scđo idem ꝓbať auctē Aug. ſic di. ad pubila vt hr 23. q. 5. de occidendis. Abſit vt ea que ꝓpter bonum ac licitum habemus aut facimus: ſi aliqd per hoc pꝛeter noſtrā voluntatez cuiq̄ mali acciderit nobis imputeť: aliogn nec ſeramenta domeſtica: aut agreſtia ſunt hñda: ne quis ex eis vel ſe vel aliū interimat. hec ille. ¶ Tertio idem ꝓbať exemplo. Nam Nico. papa. 50. di. c. bi qui. dicit. Bi qui arboꝛē incidere videnť ſi cōtigerit vt cadens arboꝛ occiderit hoiem: inculpabiles ſunt atq̄z inoxij: q̄z nec voluntate eoꝝ nec deſiderio homicidium ꝓpetratū eſt: hec ille. Similr ſi qs pulſat campana debito modo z frangať campanale z occidit hoiem: non imputať pulſanti: nec etiam pꝛelato eccleſie illius. Sitr ſciēduz eſt q̄ cum qs in iuſto bello occidit hominem non ex odio vel delectatione effundendi ſanguinem humanū: ſed q̄ aliter nō pōt hoſtes ſubijcere ſeu inducere ad debitū iuſtitie: non pec. Dicit enim Tho. vbi ſupꝛ ar. 7. q̄ lz ci q habet publicam auctem interficere occidere hoiem ad ſui defenſionē referēdo hoc ad publicū bonuz: vt pz in milite pugnante contra hoſtes: etiam in miniſtro iudicis ꝓ latrones cꝫuis peccarent hi ſi pꝛiuata libidine mouerent. pz. 23. q. 5. c. Si homicidiū. vnde Aug. 23. q. 1. c. qđ culpať. dicit. q̄ ſi qs in iuſto bello occidit non eſt homicidium. ¶ Scđo mō. ſ. ſi quis dat opā rei licite: nō tñ adhibuit oēz diligentiā ſuā: ſi caſu qs ex hoc occidit: reus homicidij reputať. Nam ſm pꝛedictos doctoꝛ. aliq̄ñ contingit q̄ illud qđ non eſt p ſe volitum z intentū actu: per accīs ſit volitum et intentum: ſm q̄ cauſa per accīs dicit remouens ꝓhibens: vnde ille qui non remouet q̄ remouere debz ex quo ſeq̄ť homicidiū erit ei quaſi quodāmodo homicidiū voluntarium ſicut eſt in ꝓpoſito: q̄ non adhibet diligentiam debitā ad tollerandū homicidiū: quod pōt ſequi: ſicut cum qs ꝓijcit lapides ad expellendas beſtias de agro: vel ꝓijcit regulas de tecto z non attendit ſi qs tranſeat, z incidit arboꝛē z hmōi: nec clamat: nec ſignū adhibet ad hmōi: vnde. 50. di. c. bi. qui predicta vbi ſequiť. Si vero aliqua eoꝝ culpa vel negligentia moꝛientis hois interitus cognoſcit aduenиſſe: abijciendi ſunt a gradu z in ſacro oꝛdine nullatenus ſuſcipiendi. hec ille. z in. c. Sepe. dicit ibidem ſic. Sepe cōtingit: dū qs operari neceſſario inſiſtens arboꝛē inciderit vt aliqs ſubtus ipſam veniens depꝛimať: et idcirco ſi voluntate vel negligētia incidenter arboꝛem factū eſt: vt homicida penitentie dz oio ſubmitti. h ille. Ideo qa Lamech iterfec hoiem credens interficere beſtiā: reputatum eſt ei ad homicidiū. Sitr parentes tenentes paruulos in lecto ſi occidūt eos oppꝛimendo homicidij rei ſūt. vñ habeť. 2. q. 5. c. Cōſuluiſti Monendi ſunt z pteſtandi parentes ne tenellos ſecū in lecto collocēt: ne negligētia qlz

UVA. BHSC. IyR_229

adueniente suffocent: vel opprimant eos: vñ ipsi homicidij rei inueniant. Notandũ q̃z q̃ sub homicidio ꝯtinet detractio: vt pz ex epl̃a Clementis. ⁊ de pe. di. j. homicidioꝝ. vbi dicit Et qui occidit ⁊ qui odit fratrẽ suũ: ⁊ q ei detrahit homicida pariter esse demonstratur. ¶ Tertio modo. s. si qs dat opam rei illicite ⁊ occidit qs causat ex hoc homicidi reꝰ: putat ludit quis ad saxa vel cũ gladio vel verberat mulierem pregnantẽ: vel ꝑcutit viꝝ eius cuz qua solebat cõmittere adulteriũ volentẽ euz detinere ⁊ hmõi. Nam qñ in aliquo p̃dictorum casuũ sequit homicidiũ imputat ad peccatuz mortale: ⁊ erit reseruatus casus cp̃alis Ideo. 50. di. c. clerico. scribit. Clerico iaciente lapidem puer dicit interemptus: ⁊ nos pro amore dei tuo in suo ordine eum ꝑmanere ꝑmittimus: vt tñ semꝑ in penitentia ⁊ in timore ꝑmaneat. hec ibi. Caueamus ergo ⁊c̃.

¶ Dñica quarta quadragesime in mane de grauitate ⁊ detestatõe hõicidij. Sermo. 46.

Equebatur eum mltitudo magna: qa viderũt signa que fa. super his q infir. Jo. 6. Qm̃ carissimi quidã sunt ita crudeles vt eadem constãtia hoiem ⁊ bestiam interficiant. dicendum est de grauitate huius vitij que fuit tertia consideratio in hoc precepto ꝓposita. De his eni feris dicit ꝓpha p̃o. 54. Viri sanguinum et dol. non dimi. di. su. ⁊ dicit dolosi ꝓpter iudicem ⁊ hmõi qui non dolose ⁊c̃. qr. s. vel ante tp̃s corporalr occidunt: vel spũaliter intelligẽdo tam graue est vt vix aut raro ad penitentiam reuertant: ⁊ tñ dei dico dicit. sequebat eum ⁊c̃. vt ergo clariꝰ pateat q̃z sit hoc vitiuz detestandũ tres ꝯsiderationes proponuntur Prima dicitur grauatio. Scda punitio. Tertia satiffactio.

¶ Pars p̃ma huius sermonis in qua ꝓbat homicidium esse graue triplici via. s. rationibus: auctoritatibus et exemplis.

Primo igitur in hoc sermone dico q̃ homicidiũ est peccatũ grauissimum: ⁊ ꝓpterea detestandũ: qd ꝓbat tripliciter. Ratione. Auc̃te. Et exemplaritate.

¶ Primo rõne triplici. p̃mo respectu dei ⁊ omniũ creaturaꝝ. Nam tanto maior est culpa quãto maior offensa: sed tanto maior est offensa quãto se extendi ad plura. Cum igit homicidiuz ⁊ deũ ⁊ oẽs creaturas offendat: nihil eo grauius ⁊ detestabilius esse potest. Primo enim per homicidiũ violat templũ ⁊ imago dei. Nã hõ factus est ad imaginez dei. Gen̄. j. ⁊ est templũ dei. j. cor. 3. vbi dicit. Nescitis qr templũ dei estis vos ⁊ spũs dei habitat in vobis. Si qs aũt dei templũ violauerit disperdet illum deus. Templum eniz dei sanctũ est qd estis vos. q̃uis eni p̃ncipaliter illa intelligant s̃m aiam: tñ etiam ꝑ redundantiam respiciũt corpus. homo eni s̃m corpus sup oẽs creaturas repñtat ipsuz deũ qr in deo fundat esse oiuz creaturaꝝ. fuerunt enim oẽs idee ⁊ sil̃itudines oiuz reꝝ ab eterno: s̃m Aug. sup illud Jo. j. Qd factum ẽ in ipso vita erat. Ita etiã hõ ꝑticipat de eẽ oiuz creaturaꝝ. Vnde Mar. vlti. dicit dñs apl̃is Predicate euangeliũ omni creature. i. hõi q participat de om̃i creatura: s̃m Greg. omel. 22. qd ꝯfirmat Augu. in. 5. de ciui. dei. c. xj. di. Dedit etiam. s. deus bonis ⁊ malis essentiaz cum lapidibus: vitam seminalẽ cũ arboribꝰ: vitam sensualẽ cũ peccatoribus: vitã intellectualem cũ solis angelis dedit. h̃ ille. Est etiã factus homo erectus corporalr ad cõtẽplandum suũ creatorẽ. vnde Ouidius poeta i lib. metamorphoseos. dicit. Pronaqz cũ spectẽt aialia cetera terrã. Os homini sublime dedit: celũqz videre. Jussit ⁊ erectos ad sidera tollere vultus. hec ille. ¶ Scdo per homicidiuz occidit filius dei: qr est homo filius dei creatione ⁊ redẽptiõe: iuxta illud p̃s. 81. Ego dixi dij estis ⁊ fi. ex. o. ⁊ Mat. 23. vnus est pr̃ qui in ce. est. Mat. 6. ⁊ Luc̃. xj. dicit. Cũ oratꝭ dicite pater noster. ¶ Tertio per homicidiuz offendit etiam in creaturis. Nam angeli deputati sunt ad custodiam hominũ iuxta illud p̃s. Angelis suis deus manda. de te. ⁊ Mat. 18. Angeli eoꝝ semꝑ vi. fa. p. de h̃ alicui diffusius. Sed ꝑ homicidiũ angelus occisi valde vituperat ⁊ inhonorat: ⁊ per ꝯñs ipse deꝰ qui angelum deputauit: sicut si qs verberaret aliquẽ ad custodiam: cuius rex deputasset: certe ⁊ militem ⁊ regem inhonorasset: cum etiam videamus q̃ p̃ncipes ⁊ dñi ad inuidiã ⁊ dedecus sibi deputant qñ nõ solũ eoꝝ milites ⁊ curiales ac nuncij: sed etiã cũ eoꝝ littere cõtẽnũtur. Preterea etiam ce. terra: aer: ignis:

UVA. BHSC. IyR_229

ꝛ aqua:ꝛ oĩa que ĩn eis ſunt offendunt: quia cum oĩa illa creauerit deus ad hominis ſeruitutem:oĩa ex homicidio ſuã amittunt operationem. Quis enim dubitat oĩa ꝟ creata eſſe ad hois ſeruitutez:qñ celi motu qui eſt i mundo:ſicut motus cordis in corpore:aer ſpiratiõe: ignis caloꝛe:humiditate aqua:terra cibũ ſibi accõmodat. Omnia eni ait Lactã. lib.de ira dei.c.13.Quibus conſtat quicquid generat ex ſe mundus ad vtilitatẽ hois accõmodata fũt:ꝛ ſic patet reſpectu dei.¶ Scõo idem ꝓbat reſpectu primi. ℣Primo qꝛ iſert mortẽ ꝓmo que ꝺtinet virtute oẽs penas: iurta illud ꝓbi.3.ethi. Vltimũ terribilium eſt mors.Sicut enim pecunia omnes res temporales continet:ꝛ gra oẽs res ſpũales: ꝛ ſol oẽs res nãles:ita ꝛ mors hois oẽs terribilitates:vñ ex nã oẽs conant fugere mortem:ꝛ oẽm penam poſt ſuſtinere:q̃ mortẽ incurrẽ. Quis tam ſanctus qui mortem non timeat profecto ꝛ Chriſtus qui erat ſanct⁹ ſanctorũ ſicut Mat.26.ſcribitur.Ob timorem mortis dixit.Triſtis eſt aia mea vſq; ad mortez. ideo homicidij culpa eſt grauiſſima: qꝛ ꝓrio inferũt oiuz grauiſſimã moleſtiã.¶Scõo qꝛ in periculo aie ponit occiſũ. poteſt eni eſſe q̃ ſit in peccato mortali:ꝛ per homicidium eripitur ei poteſtas ne poſſit gcq̃ ꝓo aie ſalute agere ꝛ ita moꝛ corpore ſimul ꝛ aia. Nam actiones ꝛ paſſiones ſunt cõiuncti. vnde nec aie ſine corpoꝛe:nec corp⁹ ſine aĩa põt aligd mereri:ſicut nec ars ſine ꝓprijs inſtrument(nec inſtrumenta ſine arte pñt exerceri. Ideo poſt mortem tempus merendi non habetur ſed ſm merita premiari:ſiue premiũ.ſiue ſupliciũ.Tanto ergo grauius eſtimat homicidium quãto maius ex ipſo iminet aie diſpẽdium:põt eſſe q̃ qñ occidit non ſit imortali: ſed valde difficile eſt q̃ in actu non moueat rancoꝛe ꝛ odio ꝓtra homicidam: ꝛ ſic fiat in mortali.¶Tertio qꝛ non ſolum homicida⁹ offendit occiſum:ſed multos ſcandalizat⁹ ꝛ inimicitias generat:cum tũ amicitia neceſſaria ſit ꝛ oibus deſiderabilis:ꝛ ideo tanto magꝛ pec.homicida:quãto per homicidiũ maioꝛ ſe paratur amicitia:que tũ ſm pho̅m.4.ethicoꝛ oibus eſt neceſſaria.Nam per homicidium ſcandalizant ꝓpinqui:ꝛ affines tota ciuitas ꝛ regnum:ꝛ tot ſequ̅tur odia ꝛ inimicitie generã tur:vt deueniat de malo ad peius ꝛ peſſimũ vel ſaltem ad odiũ quo aie occidũt.¶Tertio ꝓbat homicidiũ eſſe grauiſſimum reſpectu ſui:qꝛ ꝓpter hoc peccatũ dãnificat plus quis q̃ ꝓpter qlibet aliud.¶℣Primo ſpualiter qꝛ nullum peccatum ita horret: nã ſicut illud nũq̃ videt homo letus poſt homicidium: et vt plurimũ ipenitẽtes moriunt ꝛ deſperati i manitrae ſceleris:qõ exꝓeſſe monſtrat exꝓeſſe mõſtrat in ꝓmo homicida.ſ. Caim.di. Scñ.4.Maioꝛ eſt iniqtas.m. q̃ vt veniaz merear.Nã ꝓprie hoc peccatũ eſt diabolicũ qꝛ de diabolo dictũ eſt Jo.8. Ille homicida erat ã ꝓncipio.¶Scõo corpoꝛaliꝛ qꝛ homicide ſemp ſunt in timoꝛe nc ꝛ ipſi occidantur ab his qui ꝓati ſunt amico ſuo ꝓ eum: aut ab officiali:aut a iuſto dei iudicio: q Matth. 26.dicit.Qui gladio fe.gladio peribit:vt clari⁹ dicit in tertia parte huius ſermonis.Et cuenit frequenter homicide qõ timet iurta illud ꝓuerb.x.Qõ timet impius veniet ſuper eum:deſideriũ ſuũ iuſtis dabit.quaſi tempeſtas tranſiens non erit impius. Juſti aũt q̃ſi fundamentũ ſempiternuz.hec ibi. q; ſi aliq̃ ex ſuphia ſua non timeant: tñ non effugient iudiciũ dei:q̃ ſicut dicit aplus ꝓme.Theſal. 5.cum dixerit.ſ.impius homicida pax ꝛ ſecuritas:tunc repentinus ſupueniet eis interit⁹ ſicut dolor in vtero hñtis ꝛ non effugient.ꝓs. 36. Vidi impium ſup exal.¶Tertio dãnificatur homicida tẽporaliꝛ:qꝛ ex hoc ſepe amittit oẽm ſubſtantiam:ꝛ relingt inimicitias filijs ꝛ poſteris:ꝛ ꝓ multa dãna incurrit que longum eſſet enarrare:ꝛ ſic rõnibus patet q̃ graue.¶Tertio hoc idẽ ꝓbat aucte triplica.ſ. le.nature:ſcripture ꝛ grece.¶℣Primo aucte legis nature. Eſt enim de le.nature qõ dicit Thob.4.qõ ab alio oderis tibi fieri: vide ne tu aliq̃ alteri facias:Cũ ergo homo horreat mortẽ ſibi inferri:multũ offendit legẽ nãe alteri inferendo mortẽ.¶Scõo aucte legis ſcripture in qua contra quẽlibet diuine legi tranſgreſſorem dicit.ꝓs.118. Maledicti qui declina.a mandatis tuis:quãto magis dicit contra homicidam.¶Tertio aucte le.gratie in qua ſingulariter dat ꝓceptũ de dilectiõe ꝓximi.Jo.15.Hoc eſt ꝓceptũ meũ vt diliuicẽ ſicut dil.vos.ꝛ Ro.13.ait aplus. ℣Plenitudo le.eſt dilectio:que diuidit in amorem dei ꝛ primi.Matth.22.ꝛ Luc.x. ſed i homicidio maxime offendit charitas tam dei q̃ ꝓxi: vt ſupra ꝓbat:ergo patet ꝓpoſitum. Nã peccatũ tãto eſt grauius quãto diſcedit

UVA. BHSC. IyR_229

magis a charitate:ꝑ argumentū eoꝝ que dicunt ꝑme Corin.xiij.ideo homicidiū est sūme grauc cū in eo sūme offendat charitas : ⁊ sic patet q̄ grauc. ¶ Tertio idē ꝓbatur exēplo triplici.s.naturali:scripto:⁊ gratuito. ¶Primo exēplo naturali: qz naturaliter hō creat⁹ est aial māsuetū:⁊ ideo nō sunt ei facta cornua ad feriendū:nec dentes eminētiores ad mordendū:nec alia similia:sed oia eius membra indicant mansuetudinē: sicut igit omne aial diligit sibi simile Eccle.xiij.⁊ iō nec illud interficit iō horridū est ⁊ ꝑtra naturā hoicm occidere. Non eni insurgit vrsus ꝑtra vrsū : nec leo ꝑtra leonē: nec lupus ꝑtra lupū.⁊ q̄uis canis aliquādo insurgit ꝑtra canē: nō est tū auditū ꝙ canis infecerit canē. ¶ Scōo exēplo scripto Gen.4.Dictū fuit chaim ad oēs dendū peccati imanitatē. Maledict⁹ eris super terrā q̄ aperuit os suū ⁊ suscepit sanguinē fratris.t.de manu.t.cum operatus fueris eā non dabit tibi fructus suos. Vagus ⁊ ꝑfugus eris super terrā oibus diebꝰ vite tue:⁊ ideo desperat⁹ ex multiplici nequitia :post illud maior est iniquitas mea ꝛc.addidit:Ecce ejcis me hodie a facie tua:ois q̄ viderit me occidet.s.homo vel bestia : ⁊ ꝓpter sceleris grauitatē etiā grauiter punit⁹ est:cū dr: ¶Posuit dns signū in chaim.s.tremorē horribilē omniū membroꝝ:⁊ postea occisus fuit a Lamech venāte. ¶ Tertio exēplo gratuito:qz sicut lex gratie est lex charitatis ⁊ amicitie: in qua ꝓpter amicitiā gratuitā filius dei incarnatus est:ita etiam amicitia nullo modo gratuita lege est dissoluenda : ſ nulla maior amicitia reperit q̄ ea que est inter ſpm̄ ⁊ carnē.i.corpus ⁊ aiam que viuente hoie regnat que si possent etiā cū in tribulationib⁹ sunt : nullo pacto separari vellent:tāto ergo homicidiū aggrauatur:quāto ꝑ ipsuz maior amicitia soluitur:imo debet amplius aggrauari quāto natura hois que maior est omnib⁹ in seriozibus agnoscit vilipendi. Mā lapis qdā fuit oblatus Alexandro viuenti:qui tersus ⁊ mundus plus omnibus ponderabat : sed si quid modici puluueris sup eum positum esset vilior omnib⁹ apparebat:ex quo sibi fuit datum intelligi: ꝙ lapis ille ipsūmet significabat:qui licz in vita cunctis altior in omnib⁹ appareret:tñ mors cū vilioꝛē efficeret. Et sic patet homicidiū esse grauissimū:⁊ detestādū

¶ Pars scōa huius sermonis in qua declaratur ꝙ homicidiuz grauiter punitur:⁊ propterea detestandum.

Secundo in hoc sermone ꝛsiderādū est q̄ grauiter homicidiū puniatur : ⁊ ob hꝰ detestandū:non min⁹ ⁊ abhominandū:punit enim triplici pena.s.Humanali.Canonicali.⁊ Diuinali. ¶ Primo humanali.i.legis humane :siue ciuilis. In ipsa eni lege que habet gladū materialē punitur homicida pena capitis: ſ patricide grauius puniunt:ut.s.verberetur crudeliter:⁊ in mare vel fluuiū proijciat:vt bestijs tradatur.C.eo.l.ꝓma.⁊.ff.ad le.cor.de sicca.l.j.§.legis cornelie.et ideo.C.de epi.au.l.nemo.scribitur. Homicida⁊ patricida qđ fecit semp spectet:imo non tñ occisor tenet: ſ qui occidere voluit ⁊ licz non occiderit punit ac si occidisset : si tñ peruenit ad actum occidēdi licz non ꝛsumauerit. Vñ.C.ad le.cor.de sicca.l.is qui cū telo.scriptū est: Is qui cum telo ambulauerit hois necandi cā:sicut is qui hoicm occiderit legis cornelie de siccarijs pena coercet: q̄ lex canonicata ē ꝺ pe.di.i.c.is q cū telo. ¶ Secōo punit homicidiū le.canocali que nō vtit gladio materiali:ſ spūali. Ideo punit oēm homicidā ⁊ mutilantē:nisi in cā sue defensiōis moderata:etiā vbi nō sit pcm̄ ꝓpter errorē facti.extra ne clc.vel mo.c.sentētiam. Qđ autē dicit Tho.2.2.q.64.ob sui defensionez homicidiū cōmissuz inducere irregularitatē tpe suo erat in opinione aliquoꝝ doctoꝝ : ſ postea emanauit Clc.declarās nō inducere irregularitatē .de homicidio.c.i.⁊ sic hodie tenet. Item homicidiū vel mutilatio vel enormis percutio facta clerico etiā in minoribus ordinibus ꝛstituto inducit excoicationē: cui⁹ absolutio sedi apostolice reseruat. Vñ.i.q.4.c.qui occiderit.scribit: Qui occiderit monachū aut clericum arma relinquat:⁊ deo in monasterio seruiat cunctis diebus vite sue : nunq̄ ad seculum reuersurus:⁊ septē annis publicā pniam agat qđ ⁊ patet.22.q.j.c. ꝑdicandū : q̄uis hodie pnia sit arbitraria. Est tamen aduertendū ꝙ homicida non potest absolui a minori q̄ sit ep̄us:⁊ ex ꝛsuetudine aliquando mittitur ad papā.⁊ merito preserim cū aliquid enorme cōmittitur: cum sola mēbroꝝ truncatio reseruetur episcopis : nec debet fieri absolutio nisi satisfactione ꝑmissa.23.q.8.c.si quis. Insuper est sciendū ꝙ ma

r

UVA. BHSC. IyR_229

ior penitentia iniungitur ꝑ quibuſdã homicidijs grauioribus. Nam ſm Hoſti. de his qui ſi. oc. in glo. c. j. et. 3. quando parentes ſpõte occidunt filios vel opprimunt: maior eſt eis penitentia q̃ꝫ pro cõmuni homicidio iniungenda. Si autẽ caſu ⁊ graui culpa prouenerit tale homicidiũ: tunc ſm Hoſti. ⁊ glo. penitentia q̃nq̃ vel ſeptẽ annorũ eſt imponenda. argu. dis. 50. ca. ſi quis. de pe. ⁊ re. ca. queſitum. Si autẽ leuis culpa preceſſerit: tũc penitentia triũ annorũ eſt iniungenda. de his q̃ ſi. oc. ca. de infantibus. Si autẽ nulla culpa preceſſerit: de iure non ſunt puniendi: tamen ꝓpter ambiguũ duplicitatis ad cautelaz aliqua penitentia eſt iniungenda. ar. 23. q. 5. ca. excõmunicato. Et in his omnibus ſi culpa eſt occulta: iniungenda eſt penitẽtia occulta: ſi manifeſta ⁊ penitentia debet eſſe manifeſta. Imponitur etiã grauior penitentia patricide ſiue matricide: ut habetur. 33. q. 2. ca. latorem. Et adhuc maior vxoricide. ut habeꝫ ibidem. ca. admonere. eſt tamẽ ⁊ ipſa arbitraria in foro penitentie: preſertim ſi res eſt occulta. Ratio autẽ quare maior penitentia imponitur vxoricide q̃ꝫ patricide eſt quia maior eſt prauitas ad vxoricidiũ q̃ꝫ patricidium: non quia grauius ſit pctm̃: ⁊ h̃ factum eſt ad retrahendũ illam prauitatẽ. ¶ Tertio punitur homicidiũ pena diuinali: h̃ eſt iudicio dei in hoc ſeculo ⁊ in alio. Primo in preſenti ſubita mortis preuentione. Mam ſunt quattuor que clamant in ſpectu dei: que oia dicunt homicidiũ. Primũ quoꝝ ẽ homicidiũ apertum: ut patet Gen. 4. quando dicit dominꝰ ad chaim: Vox ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra: que vox fuit a deo exaudita in punitione ipſius chaim. Scõm eſt vitium ſodomiticũ Gen. 19. Clamor ſodomoꝝ ⁊ gomorreoꝝ multiplicatꝰ eſt: ⁊ pctm̃ eoꝝ aggrauatũ eſt nimis. Tertiũ eſt oppreſſio inocẽtũ. vñ Exo. 2. dr̃ de filijs iſrl̃ ab egyptijs iniuſte oppreſſis. Aſcendit clamor eorũz ad dñm ab operibus ſuis: ⁊ audiuit gemitus eoꝝ. Quartũ eſt mercenarij defraudatio. Vñ Jaco. 5. Ecce merces mercenariorꝝ veſtrorꝝ que fraudata eſt a vobis clamat: ⁊ clamor eoꝝ in auribus dñi ſabaoth introiuit: ⁊ eſt rõ quia in his cõmittit quaſi homicidiũ. Mam in pctõ extra naturã effundit illud qõ potuit eſſe materia corporis humani: ideo eſt quaſi homicidiũ. In defraudatione mercenariorꝝ ſubtrahitur pauperibꝰ vnde viuant: ideo a deo q̃ſi homicidiũ reputat Eccle. 34. Qui offert ſacrificiuz ex ſubſtantia pauperꝝ q̃ſi q victimat filiũ in ſpectu patris ſui: panis egentiuz vita pauperis eſt: qui defraudat illũ homo ſanguis eſt: qui aufert in ſudore panẽ quaſi q occidit proximũ ſuũ. Qui effundit ſanguinez: ⁊ q fraudez facit mercenario frẽs ſunt. hec ibi. Ecce q̃ꝫ dãoſũ eſt homicidiũ. Scõo punit homicidiũ graviter in alio ſcło. Mã Math. 25. dr̃: Ite maledicti in ignẽ eternũ. ꝛc. Si h̃ de proximo nõ ſubuenientibꝰ in neceſſitate: quid illis qui non tm̃ non ſubueniũt ꝓximo ſz etiã illum occidunt nolentes reddere qõ tenent: ⁊ quãdoq̃z etiã grauiſſimo dãno multoꝝ. Et ſi iudiciuz ſine miſericordia fiet illi q̃ non fecit miſericordiã Jaco. 2. quid illi qui facit extra oẽm miſericordiã: ⁊ operat oẽm crudelitatẽ. Et ſic patet q̃ꝫ graviter punitur homicidiũ: patet q̃z ſecunda pars.

¶ Pars tertia huius ſermonis in qua declaratur ad quantam ſatiſfactionem homicide obligentur.

Tertio in hoc ſermone q̃ꝫ detestandũ ſit homicidiũ ꝓbatur etiã ex magna ſatiſfactione quã homicide tenẽtur facere: ⁊ corporaliter ⁊ tẽporaliter. Ad cuius rei declarationẽ eſt ſciendũ: q̃ aliter tenẽtur ſatiſfacere vulnerantes: aliter mutilantes: aliter penitus occidẽtes. ¶ Primo eni vulnerantes ſm Ricar. ⁊ Sco. in. 4. di. 15. licet non valeat reſtituere membrũ in tali ꝺditione ſicut ante: ad tria tamẽ remanet obligatꝰ Primo ad expenſas que circa medicũ ⁊ vulneris ſanitatẽ expenduñt. Vñ de iniu. ⁊ dãto. ſi ritati. ⁊ ſumiñ ab Exo. 21. Si ritati fuerint boues: ⁊ peuſſerit alter ꝓximũ ſuum: ⁊ ille mortuus non fuerit: ſed iacuerit in lecto: qui peuſſerit operas ei⁹. ſ. amiſſas ſm glo. et expenſas in medico reſtituat. Scõo tenet ad illa q̃ vulneratꝰ talis leſionis occaſione amiſit: puta ſi hõ dediſſꝰ erat alicui laborioſo corporali: vñ veriſimiliter credi põt q̃ inde lucratus fuiſſet: ad talẽ ſatiſfactionẽ obligatꝰ eſt ſicut in prealleg. ca. glo. dicit. Tertio tenet ad ſatiſfactionẽ ⁊ placationẽ illius de iniuſticia data. Cum bonor vero inter exteriora bona ſit maximũ bonũ: non videt q̃ inferri poſſit alicui iniuria grauis per quã deijcitur multũ gn illi obligeꝰ ad talis honoris reſtitutionez: certũ eſt eni qõ talia alicui inferre eſt

UVA. BHSC. IyR_229

notabiliter illi iniuriari:ſz ſm Tho.2.2.q.62. ar.6.g percutit aliquē tenet recōpēſare paſſo iniuriā:q̄uis nihil remaneat apud ipſum: t huiuſmōi ad arbitriū boni viri. ¶Scōo vero mutilans:puta quia prorimo abſcidit manū aut pedē:aut hoiem occecauit:pro tali eni ſm Sco in.4.di.15.q.2.coiter niſi in eccleſia reſtituio pecuniaria ſit ſtatuta.ad.5.mutilās tenetur ſm eum. ¶Primo ad expenſas appoſitas in curatione illius ut dictum eſt. Scōo ad ſatiſfactionē impediti lucri pro toto futuro tempore quo vſus fuiſſet illo mēbro abſciſo. Tertio ad ſatiſfactionē afflictionis illi⁹ membri mutilati:cū perpetuo vita ſit ſibi doloꝛi t triſticie:viuere ſine oculis vel manib⁹. ꝛc.idco ad aliqua ſup impendēda tenetur:ex quib⁹ poſſit oncra t triſticias quas ex tali leſione incurrit ꝛſolabilius ac leuius ferre. Ex vno tamen reſpectu plus ponderāda eſt mutilatio pauperis q̄z diuitis:ſi eget parte abſciſa ad neceſſaria vict⁹ acquirenda. Ex alio reſpectu plus eſt in diuite eſtimāda.ſ.dignitas ipſius:ſz nihilomin⁹ parū eſt quo ad primuz reſpectū. Quarto tenet truncatoꝛ alere truncatū ſi indiget. Quinto obligat ad ſatiſfactionē ſanguinis ipſius mutilati:puta ſi ille cui ē ablata manus ſe t ſuos alebat:q̄ nunc ipſe re non pōt: talis dānū inferens ad equalia obligatur ſm boni viri iudiciū. ¶Tertio ſm Sco.in.4.di.15.occidens ad tria manet obligatus. ¶Primo cui expedit ei q⁹ exponat vitā in cauſa iuſta:puta ꝛtra inimicos eccleſie vel alios infideles:t huiuſmōi:ordinādo laboꝛes t periculū p ſatiſfactione illi⁹q̄ ipſe occidit:ut cui non poteſt in coꝛporali⁹ ſatiſfaciat in ſpūalibus bonis: qui ſi nec ſatiſfactionē vel reſtitutionē facere velit: non pōt ꝛio a reſtitutione eſſe imunis:ꝛtra quoſdam ſatuos ꝛſeſſoꝛes abſoluētes leuiter homicidas non explicando eis neceſſarias reſtitutōes t obligationes: t ut ita dixerim leuius trāſire permittentes q̄z ſi occidiſſet eius bouē: nā ſi prorimi canē vel bouē occidiſſet non abſolueretur abſq̄ reſtitutiōe:t de homicidio nō curatur. Quātū aūt homicidiū deteſtetur a deo:paret in Dauid manifeſte quē prohibuit ſibi templū extruere: quia ſanguis fuſoꝛ ly iuſte fuiſſet. Si igitur occiſoꝛ iuſtus non acceptatur ad cultū dei: iniuſtus occiſoꝛ vbi parebit:hui⁹ſentētie eſt Sco. Scōo ſm Geral. odoēz obligatur:ſi predicti caſus nō occurrent homicida totā vitam ſuā in oꝛatione et penitentia ordinare ad illius vtilitatē quem occidit. Tertio ſm Geral.t Sco.ſi interfectus ſuſtentabat aliquos.ſ.patrē:matrem et alios ſibi propinquos vel pauperes: obligat talis interfectoꝛ omnib⁹ illis ad tantā reſtitutionē quantā abſtulit illis per mortez illius. Moꝛ omnū ratio eſt quia damnū eſt paſſo reſtituendū t ſatiſfaciendū. Ex his elici pōt q⁹ ſiquis reipublice neceſſari⁹:ſi ex huiuſmōi morte dānū eſt paſſa:occiſoꝛ ad ꝛdignaz ſatiſfactionē tenetur. Seruus etiā dño ſuo occiſus debet ſibi reſtitui per alteri⁹ſerui equiualentis dationē vel emptionē:aut preciū cō petens emptioni. In omnib⁹ igitur iſtis in quib⁹ dānū neq̄z in ſe neq̄z in equiualenti reſtitui poteſt per recompenſationem faciendā arbitrio boni viri reſtitui debet ſm Ric. Tho.t Guil.ergo attēdat quiſq̄z que t q̄ta incurrit ex homicidio dāna temporalia: coꝛporalia:ſpiritualia.ꝛc.

¶Vnica quarta infra die in q̄drageſima de reprobatiōe mechie t fornicationis:per illud verbū non mechaberis. Sermo.47.

Alti filii de

m ſerte magis q̄z ei⁹ que habet virū.ad Hab.4. Viſo capitulo de ſcōo pcepto ſcōe table q̄ō in pſona ꝓpria ꝓmi ꝓhibet leſionē.ſ.nō occides:ꝓueniēter ō tertio q̄ō ꝓhibet nocumentū in pſona ꝓiuncta tractanduz eſt.ſ.non mechaberis: q̄ō ſm aureliū Augu.implicite ꝓhibet oēm illicitū ꝓcubitū ſiue vſum mēbroꝝ illoꝝ:imo etiam ꝓhibet oēm illicitā ꝓcupiſcentiā: ut videbit: t oēm carnis imundiciā. Bene ergo die nō mechaberis.i.ſm glo.nulli alij excepto matrimoniali federe te cōmiſce:ꝛtra q̄ō bis tēpoꝛib⁹ inumerabiles faciūt.ut vere cū ¶Paulo dici poſſit:Adulti filij deſerte.i.ꝓcubine q̄z ei⁹q̄ habet virū.ſ.legittimū. Dc h precepto iurta mozē tria in preſenti videda occurrūt. ¶Primū hui⁹ mādati ꝓbatio t fornicationis reꝓbatio. ¶Scom generalis relaratio t matrimonij remediatio. ¶Tertū ſingularis obſeruatio t coꝛporalis remediatio. ¶Pars ꝑma hui⁹ ſermonis in q̄ ꝓbat luxuriā hoc ꝓcepto iuſte eſſe reꝓbatā.

UVA. BHSC. IyR_229

Quantū ad primū diligenter est perscrutandū q̄ in hoc singulari precepto omnis luxuria: ⁊ fornicatio: ⁊ illicitus concubitus extra sacrum matrimoniū prohibetur: quod probatur in hoc sermone tripliciter. Primo via ratiōis. Scdo via auctoritatis. Tertio via exēplaritatis. De reliquis que h̄ dicenda essent in sermonario d̄ tribus peccatis satis est dictū. ¶ Primo igitur dico q̄ luxuria reprobat̄ via rōnis multipliciter: ut colligitur ex dictis theologorum Alexan. de al'. in scda pte sū. in tractatu de lege naturali. Et Ric. in. 4. di. 26. et Tho. 2. 2. q. 153. ar. 2. ⁊ in sū. ꝯtra gentiles. li. 3. ca. 121. Et ut ordinate ꝓcedamus septem rōnib⁹ ipsam luxuriā reprobatam esse ostendim⁹. Primo rōne frustrationis. Scdo legitimationis. Tertio naturalis inclusionis. Quarto ipeditionis. Quinto aggrauatiōis. Sexto excusationis. Septimo remediationis. Primo dico q̄ luxuria est pctm̄ mortale ⁊ tanq̄ mortalis reprobata ratiōe frustrationis sic: Natura nihil facit frustra. 3. de aia. ⁊ p̄ de celo ⁊ mū. natura nō facit aliquod factū vacuū sed natura creauit mulierē in adiutoriū viri: quā voluit sibi esse vxorem: ut patet Gen̄. 2. Faciamus ei adiutoriū simile sibi. ⁊ infra adherebit vxori sue non ꝯcubine: ⁊ sue: ergo et nō non suis: ⁊ sic q̄ instituit matrimoniū reprobat ꝯcubinariū coitū. ergo. ⁊c̄. Qd̄ si contra dicatur sic: Augustin⁹ de bo. ꝯiu. dicit q̄ est cib⁹ ad salutē corporis hoc est ꝯcubit⁹ ad salutem generis humani: sed non omnis inordinatus cibus siue vsus ciboꝝ est peccatū mortale: ḡ nec oīs inordinat⁹ coit⁹ est peccatū mortale: cuz non sit directe pctm̄ ꝯtra deum nec ꝯtra proximū: quia per hunc aliquando nulli fit iniuria. Ad h̄ respondet̄ ſm Tho. q̄ ex vno ꝯcubitu potest vnus homo generari: ⁊ ideo inordinatio ꝯcubit⁹ que impedit bonū prolis que nasceretur ex ipso genere act⁹ est peccatū mortale: ex vna autē comestione nō impeditur bonū toti⁹ vite vni⁹ hoīs: ideo actus gule ex suo genere nō est pctm̄ mortale: esset tamen si scienter quis cibuz comederet qui totam ꝯditionez vite eius imutaret: ut patet de adam. Scdo idem probat̄ ratiōe legittimationis sic: Omnia ꝓpter finem ⁊ a fine appellari iustū ē. 2. de aia. ⁊ in p̄ Metha. sed finis copule carnalis est ꝓductio legittime prolis Gen̄. 2. Crescite ⁊ multi. ⁊c̄. proles autem nō est legittima nisi ex matrimonio: ut patet. 30. q. 5. ca. aliter. Nam finis in vno quoqz debet esse optimus. 6. Topicoꝝ. Optimū aūt generationis est legitimitas: dat enī natura qd̄ melius est p̄ de som. ⁊ vigi. sz melius est esse legittimū q̄z naturalē nedum q̄z spuriū. ergo. ⁊c̄. Qd̄ si dicit̄ sic: Per actū venereū semen emittit̄: qd̄ est superfluū alimēti: ut patet per ph̄m in lib. de aīalibus: sed in emissione aliarū superfluitatū nō est peccatū aliqd̄. ergo ⁊c̄. Ad h̄ respondetur ſm Tho. q̄ semen est superfluū quo indigetur: ut patet p ph̄m vbi supra. dicitur enim superfluū: ex eo q̄ residuū est operationis virtutis nutritiue tamen indigetur eo ad opus virtutis generatiue. Sed alie superfluitates corporis humani sunt quib⁹ non indiget̄: ⁊ ideo nihil refert qualitercūqz emittantur salua decētia vict⁹ humani: sed nō est simile in seminis emissione que taliter debet fieri: ut fini conueniat ad quē finē eo indiget̄. Tertio idē probat̄ ratione naturalis inclinationis sic: Naturale desideriū parentū est: q̄ filij succedant eis. ff. de inoffi. te. l. nam ⁊ si. sed nati ex ꝯtubernio non succedūt etiā ex dispositione legis nature: ut patet Gen̄. 21. Non enī erit heres fili⁹ ancille cū filio libere dicit dn̄s ad abraham: q̄z q̄z ex pia ꝯdensa: naturales succedāt ī duabus vntijs ꝓ alimentis: ut in auten. licz. C. d̄ naturali. liberis. Nā ars imitatur naturam quantū pōt p̄mo Physicoꝝ ⁊. 2. de aia. ⁊. 7. Metha. ff. de adop. l. adoptio. sz natura a p̄ncipio ordinauit matrimoniū ad copulā carnalē: ut patet in tractatu de matrimonio: ergo reprobauit ꝯtuberniū: quia est ꝯtra naturalē inclinationē. Nā qui vnū oppositoꝝ cōcedit: aliud negare videt̄: ⁊ ecōuerso de p̄sumptionibus. c. nōne. ⁊. ca. cū apostolica. de his q̄ fi. a prel. si. ꝯsensu capl̄i. et. j. q. j. c. per ysaiaz. et 21. di. ca. qualis. igit̄ ⁊c̄. Qd̄ si dr̄ illud qd̄ est mortale ꝓhibetur in decalo. ve. te. sz fornicatio nō ꝓhibet̄ in decalogo: relinquit̄ ergo q̄ illa nō sit pctm̄ mortale. Vn̄ sup illud Exo. 20. nō mechaberis: dic̄ glo. noīe mechie solet adulteriū intelligi: ḡ videt̄ q̄ solū adulterium ibi ꝓhibet̄. Ad h̄ rn̄det̄ ſm Alex. de al'. q̄ lr̄a 70. interp̄tū vbi nos habem⁹ nō mechaberis hz nō fornicaberis: ⁊ tūc fornicatio generalr̄ accipit̄ ad oēm illicitū coitū. vn̄ ſm hāc lr̄am q̄ ponit nō fornicaberis: tūc cū dr̄ q̄ nō ꝓhibet̄ in ve. te. h̄ negādū est. vel si volum⁹ rn̄dē

UVA. BHSC. IyR_229

ſm lr̃am noſtrã que dicit: non machaberis: dicendũ eſt ſm glo. Y ſido. intelligit ꝓhiberi ois illicit⁹ ocubit⁹. vñ ipſe dicit: nec quiſq̃ extra matrimoniũ alijs feminis admiſceat ad explendaz libidinẽ. z ſequit noie mechie ois coitus ꝓhibetur: excepto federe matrimonij. Quarto idẽ ꝓbat rõne ipeditiõis ſic: Quod magis ipedit virtutes eſt magis fugiendũ. 2. Thopico. ſed magis ipedit ocubinat⁹ q̃s matrimoniũ: cũ in ocubitu deſit honeſtas q̃ eſt ex trib⁹ bonis vnũ. videlz vtile: delectabile: et honeſtũ. Mã fornicatrix eſt cui⁹ corp⁹ eſt ipudicuz publicũ z vulgare q̃ ſub arcuatis ſocis ꝓſternebat: talia aũt loca fornices dicebant: fornix lupanar dr̃: q: ſub arcu lapideo ꝓſternebat. ff. ad. l. aquil. l. ſi ſeru⁹ ſeruũ. §. ſi fornicarius. Silr̃ fornicaria dr̃ q̃ſi foco ardẽs. extra de teſtib⁹. ca. ex pte abbatis. glo. dicit: q fornicaria dr̃ q̃ſi forma nitoris carẽs. Meretrix aũt dr̃ eo q preciũ libidinis meret: q: ut dicit. 32. q. 4. ca. meretrices dicunt quozũ publice venalis eſt turpitudo: z q̃ multoz libidini patẽt. vbi dic glo. ſup. 34. di. c. vidua. Meretrix eſt q̃ admiſcerit plures q̃z 23. milia hominũ: pellex aũt dr̃ ocubina q̃ fallacia pellis decipit: q: pelle vult⁹ z pectoris decipit laſciuos iuuenes: foris eni ut far ardet: ſiue ut fallax arridet: ſz negtiã int⁹gerit. vſi gl. in. c. laici di. 33. dicit pellicẽ quã qs bz cauſa ſaturãde libidinis: ſed h oia dicũt in honeſtatẽ: ꝑ fornicatio ẽ pctũ mortale. Q ꝺ ſi ꝺ dicat ſic: Mullũ pctũ mortale precipit a deo: ſed ꝺ ſce ꝑ. c. ꝓcepit dñs ꝺ ſce di. Vade z ſume tibi vorẽ fornicariã: z fac tibi filios fornicationũ: ergo ꝛc. Ad h reſpõdet ſm Mico. de li. z Hieron. in ꝓlogo q h mulier nõ fuit fornicaria ex ꝓſtitutione corporis: ſed fornicatiõe mentis: q: erat idolatra z gẽtilis: ſequit: z fac filios fornicationũ. i. filios fornicationũ fac tuos p adoptionẽ. Vñ. 32. q. j. ca. nõ eſt culpandus dr̃: nõ eſt culpand⁹ ꝺ ſce ꝓpheta: ſi meretricem quã duxit ad pudicitiã q̃uertit: ſed poti⁹ laudand⁹: q: de mala bonã ipſam fecit. ꝑ ꝛc. Quinto idẽ ꝓbat rõne aggrauatiõis ſic: Si de quo min⁹ videt ineſſe z inceſt: ergo multo fortius z de quo magis. 2. Topico. ſed minus videt ineſſe pctõ mortali ocupiſcentia q̃s fornicatio: q: ocupiſcẽtia in ſolo ai appetitu ꝺſiſtit: q tñ recepta in mẽte cũ deliberatõne eſt mortale Exo. 20. Nõ deſiderab⁹ vroꝛẽ alteri⁹ nõ ſeruũ: non ancillã ꝛc. Jaco. ꝑ. Vnuſq̃q tentat a ocupiſcẽtia ſua: abſtractus z illect⁹: ocupiſcentia autez cũ oceperit parit peccatũ peccatũ aũt cũ ꝺſumatũ fuerit generat mortẽ. Et aplus ad Ro. 7. ait: Mã ocupiſcentiã neſciebã. ſ. eſſe pctũ: niſi lex diceret nõ cõcupiſces: inde ſũpta eſt decretal. nã ocupiſcẽtiã de ꝺſtitutionib⁹ vbi dr̃: Radix omniũ malorũ eſt ocupiſcentia: q ꝺ etiã habet ꝓme Tho. 6. c. Cũ igit min⁹ ſit cũ ocupiſcẽtia videre q̃s agere: z cũ ocupiſcentia videre ſi mortale: ut patet Math. 5. ſigs viderit mulierẽ ꝛc. ꝑ ꝛc. Vbi nota q ꝺſolute loquit de mulicre: ergo intelligitur ira de ſoluta ſicut de ꝺiugata. Ampli⁹ minus eſt cogitare de virgine z etiã de corrupta q̃s actualiter fornicari: ſed cogitare cũ deliberato ꝺſenſu eſt mortale: ut patet Job. 31. Si deceptũ eſt cor meũ ſup mulierẽ: ſequit: hec eſt iniquitas maxima. z ſupra ibidẽ dicit: ꝓpigi fedus cũ ocu. m. ut ne cogitarẽ quidẽ de virgine ꝛc. Q ꝺ ſi ꝺ ita dicat ſic: Nullũ pctũ in ſacra ſcriptura cõmemorat abſq̃ reꝓhenſione: ſed fornicatio cõmemorat in ſanctis patrib⁹ abſq̃ reꝓhenſione ſicut Gen. 16. de Abrahã qui acceſſit ad ancillã ſuã Agar. z de Jacob. 30. c. q acceſſit ad ancillas ſuas ſiue eius vroꝛes: ergo ꝛc. Ad h reſpondet ſm ſacros canones: q Abrahã z Jacob non acceſſerunt ad ancillas ſuas q̃ſi fornicario ocubitu: ſed ex precepto diuino: ut dictũ eſt ſupra de ꝺ ſec. De Abrahã eni dr̃ 32. q. 4. §. his ita. Reſpõdet pro varietate tẽpoꝛ inuenit varia diſpenſatio ꝺditionis ꝛc. Hoc idẽ dr̃ in. c. dixit Sara. de Jacob in. c. obiciunt. dicitur: ꝺ bijciunt Jacob quatuoꝛ vroꝛes q̃ quãdo mos erat crimẽ non erat: ſicut patriarche cõiugibus accipientib⁹ ſcemẽ ſuũ cõmiſcebãt nõ ocupiſcentia voluptatis: ſed prouidẽtia ꝓpagãde ſucceſſionis. Sexto idẽ ꝓbatur rõne excuſationis ſic: Coitus cũ muliere nõ excuſatur a peccato niſi propter bona matrimonij: al⁹ eſt pctũ: ut in. 4. ſentẽtia z. di. 31. que ſunt tria ſm oẽs docto. ſ. fides: proles z ſacramẽtũ: ſed in fornicatiõe lz poſſit interuenire proles: nõ tñ interueniunt fides z ſacramentũ: ergo ꝛc. Q ꝺ ſi ꝺ ita dicat ſic: Quilibet põt licite vti eo q̃ ſuuz eſt: ſed in actu venereo nõ vtit homo niſi eo q̃ ſuũ eſt: niſi forte in adulterio z raptu: ergo ꝛc Ad h reſpondet ſm Tho. q er eo q aliquis inordinate fornicat per luxuriã iniuriaz facit deo: qui eſt principalis dñs corporis noſtri.

UVA. BHSC. IyR_229

Vnde Augu. dicit in li. de. x. cor. Dñs q gubernat seruos suos ad vtilitatē illoꝝ nō suā: ꝫ precipit ne per illicitas voluptates corrumpat templū eius: qđ esse cepisti. ꝫ ille. Septimo ⁊ vltimo ꝓbatur rōne remediationis sic: Remediū adhibitū periculo est seruandū in forma: ut periculū euitetur: sed ꝑ cuitādo periculo fornicationis est sc̄o matrimoniū reformatū. vñ apl̄us ꝓmo Corinth. 7. ait: Propter fornicationē. s. euitandā vnusquisq; vxorē suā habeat: ⁊ vnaqueq; suum virū ⁊c. vbi nota q̄ dicit vxorē ⁊ virū: ergo excludit cōcupitū: ex quo patet q̄ oēs fornicatores morta liter peccāt ⁊ incurrūt penā eternā. Nō si ꝯ dicat sic: Omne peccm̄ mortale ducit ad pditionem eternā: sed fornicatio nō perducit ad eternā. vñ Ambro. sup illud ꝓme ad Thi. 4. Pietas ad oia vtil. ⁊c. sic ait: Omnis sūma xp̄iane disciplne in misericordia ⁊ pietate ē: quā aliquis sequens si lubricuꝫ carnis patit sine dubio vapulabit sed nō peribit: ergo fornicatio nō est peccm̄ mortale. Ad ꝫ respondet q̄ per opera pietatis ille qui lubricū carnis patit liberat a perditione eterna inq̄tuꝫ per huiusmodi opera satisfacit de lubrico cōmisso: nō aūt ita q̄ si in lubrico carnis persueret impenitēs vsq; ad mortē ꝑ pietatis opa liberetur. de pe. di. 5. falsas. Et sic patet luxuriā rōnibus reprobari.

¶ Pars secūda huius sermonis in q̄ ꝓbat luxuriā esse reprobatā multiplici auctoritate.

Secundo in hoc sermone idē ꝓbatur
ſ auctoritatis via: auctoritate. s. septiplice. s. Auctoritate Mosayca: Prophetica: Euāgelica: Apostolica: Auctentica: Canonica: Politica. ¶ Primo dico luxuriā esse reprobatam auctoritate mosayca sic discurrēdo: nō mechaberis Exo. 20. Deutro. 5 trāsūptiue Matth. 5. Et. 32. q. 5. c. nō mecha. Vir de quo egredietꝫ semē coit⁹ lauabit aq̄. i. pnia: oē corp⁹ suū ⁊ mū. erit. Leuit. 15. Si qs mechat⁹ fuerit cū vxore alteri⁹ morte morietur. Leuit. 20. Morieť qm̄ fecit nefas in isr̄l: ut fornicaret in do. p. su. Deutro. 22. Non erit meretrix de filiabus isr̄l: neq; scortator de filijs isr̄l. Deutro. 23. Et sic patet auctoritate mosayca luxuriam esse reprobatā. ¶ Sc̄o auctoritate prophetica sic: Attēde tibi fili mi ab oi fornicatōe: ⁊ preter vxorē tuā nunq̄ patiaris crimen scire. Thob. 4. Eos q ita ꝺnu. suscipiunt ut sue libidini vacent: sicut equus et mulus: habet super eos demon potestatem q̄to magis in fornicatorib⁹ Thob. 6. Ignis est vsq; ad pditionē deuorans: oia radicēs germina Job. 31. Fortitudo ei⁹ in lūbis ei⁹: ⁊ virt⁹ illi⁹ in vmbilico vētris ei⁹ Job. 40. Infixus suꝫ li. i. ꝑsum. s. luxurie Psal. 68. Incēdere rūt igne. s. luxurie psal. 73. Juuences. c. cōcedit ignis. s. luxurie psal. 77. Mūc ḡ fili audi me: ⁊ nō recedas a verbis oris mei: lōge fac ab ea viā tuā. s. a muliere luxuriosa: ⁊ ne appropiques fozib⁹ ei⁹ Prouer. 5. Ne des mulieri ptātē aie tue: ne ingrediat in virtutē tuam ⁊ ꝺfundaris Eccle. 9. Ne des fornicarijs aiaꝫ tuā in vllo: ne perdas te ⁊ aiaꝫ tuā Jbidem. Malitia vni⁹ hore oblionem facit luxurie Eccle. xj. Qui se iūgit fornicarijs: erit nequā: putredo ⁊ vermes hereditabūt illū Eccle. 19. Breuis ois malitia super malitiā mulieris. Et infra. Ne respicias in mulieris speciem: ⁊ non concupiscas mulierē in specie: mulieris ira ⁊ irreuerentia ⁊ ꝺfusio magna est Eccle. 25. Ne respicias mulierem alieni viri: ⁊ ne scorteris ancillā ei⁹: ⁊ ne steteris ad li. Eccle. 21. In medio mulierū noli cōmorari: de vestimētis eius ꝓcedit tinea: ⁊ de muliere iniquitas viri Eccle. 42. Saturaui eos: ⁊ mechati sūt: ⁊ in domo meretricis luxuriabant Hier. 5. Abhoiabilē fecisti decorē tuū. s. per luxuriā Erechiel. 16. Habens fiduciā in pulchritudine tua fornicata es. ibidem. Auferat fornicationes suas a facie sua de medio vberū suoꝝ Osee. 2. Fornicatio vinuꝫ ⁊ ebrietas auferunt cor Osee. 4. Spūs fornicatiōis in medio eor: ⁊ dñm nō cognouerunt Osee. 5. Disperdā tenentē sceptrū in domo voluptatis ⁊ luxurie Amos p̄. Fili⁹ ⁊ pater eius iuerunt ad puellā: ut violarēt nomen sanctum. Abacha. ꝑmo. 2. Vt qui lassiui estis in stratis vestris Amos. 6. De ciuitas sanguinū vniuersa mendacij dilaceratiōe plena. Et infra Corruerūt in cordibus suis propter multitudinē fornicationū meretricis speciose ⁊ grate ⁊ habētis malefitia q̄ vēdidi gētes i fornicationib⁹ suis: ecce ego ad te dicit dñs deus exercituū: ⁊ revelabo pudē. ⁊. in fa. ⁊ ostēdā in gentib⁹ nuditatē. ⁊. ⁊ reges ignominiā tuam. Mau. 4. Et sic patet auctoritate ꝓphetica luxuriā reprobari. ¶ Tertio auctoritate euangelica sic discurrēdo. Non licꝫ tibi habere vxorē fratris tui di. Joānes Herodi Math. 14 Dissipauit substantiā suam vi. luxu. Luc. 15.

UVA. BHSC. IyR_229

Omuis q dimittit vxorem suã ⁊ ducit aliaꝫ mechatur Luc.16. Ab intus eni de corde hominũ cogitationes male procedunt: adulteria: fornicatões: homicidia ⁊c. omnia hec coingnant hoiem Mar.7. Dicit ei iesus bene diristi quia non habeo virũ: qnqz eni viros habuisti ⁊ hunc quẽ habes non est tuus vir. Joã.4. ¶Quarto auctoritate apostolica sic: Neqz fornicarij: neqz moles: nec masculoꝝ concubinares regnũ dei possidebunt. Et infra: Tollens ergo membra xp̃i faciem membra meretricis ꝑme Corinth.6. Fugite oẽm fornicatõnẽ: oẽ eni peccatũ qcũqz fecerit hõ extra corꝑ est: qui aũt fornicat in corꝑ suuz peccat Ibidẽ. Tradidit eos in reprobũ sensũ ut faciant ea q̃ nõ ꝓueniũt: repletos oi iniqtate: malicia: fornicatõe: auaricia ⁊c. Et infra Qui q talia agũt digni sunt mor. non solũ q faciũt: sed etiã q cõsentiũt facientib⁹. ¶Ro. ꝓmo Fornicatio ⁊ ois imũdicia nec noietur in vobis: sicut decet scõs Ephe.5. Hoc scitote intelligẽtes q ois fornicator aut auar⁹ aut imũdus: nõ habet hereditatẽ in regno xp̃i ⁊ dei Ibidẽ. Manifesta sunt opa car. q̃ sunt fornicatõ: iudicie: imũdicie: impudicitie: luxuria ⁊c. quoniã qui talia agunt regnũ dei non possidebũt: nõ aliter cõsequent Gal.5. Mortificate membra vestra q̃ sunt super ter. fornicationẽ: imundiciã: libidinem: concupiscentiaz malitiã ⁊ auariciã: que est idoloꝝ seruitus: propter que venit ira dei in filios diffidẽtie. ad Col.3. Fornicatores ⁊ adulteros iudicabit deus Hebre.vltimo. Epulati estis super ter. ⁊ in luxurijs vestris enutristis corda vestra Jaco.5. Octauũ Hoc iusticie preconez custodiuit diluuiũ mundo impioꝝ inducens ⁊ ciuitates Sodomoꝝ ⁊ gomorreoꝝ in cinerẽ redigens euersione damnauit: exemplũ eoꝝ qui impie attriti sunt ponens ⁊ iustuz Loth oppressuz a nefandoꝝ iniusta ac luxuriosa cõuersatione eripuit. scõe Pe.2. Nouit dominus pios de tentatione eripere: impios vero in die iudicij cruciandos reseruare: magis autem eos qui post carnẽ in concupiscentia imundicie ambulant Ibidem. Dedit illi tẽpus ut penitentiã ageret: ⁊ non vult penitere a fornicatione sua: ecce mitto eam in lectum ⁊ qui mechantur cũ ea: in tribulatõne maxima erunt: nisi penitentiã egerint ab operib⁹ suis: ⁊ filios ei⁹ interficiã in mortẽ Apoca.2. Veni ostendã tibi damnationẽ meretricis magne: que sedit super aquas multas: cum qua fornicati sunt reges terre Apoca.17. Et sic patet ⁊c. ¶Quinto auctoritate auctẽtica. i. sanctoꝝ sic. ¶Primo beati Augu. in libro de cõflic. vitioꝝ. 23. dicit: Quomodo in voluptate tua te non dilatas: modo cuz qd te sequat ignoras: acceptuz tempus in desiderijs perdere non debes: quia q̃ citius pertranseas ignoras. Si enim deus miseri hoies nollet in voluptate: castos in ipso humani generis exordio masculũ ⁊ feminã non fecisset. Castitas illibata rñdit nolo ignorare te fingas: qz post hanc vitã fine fine recipias. Si eni pie ⁊ caste viueris fine fine gaudebis: si vero impi⁹ ⁊ luxuriosus fueris eternis incendijs subiacebis. Inde eni magis cast⁹ viuere debes: vñ q̃ citius tẽpus acceptũ pertranseat ignorare te dicis. Qõqz i exordio generis humani masculum ⁊ feminã ad hoc deum creasse profiteris: ut mutuis se amplexibus miscere deberet: oino verissime dicis: sed quia nubendi quibusdã licentia cõceditur: hoc est q virginitatẽ ⁊ castimoniã vidualem nequaq̃ professi sunt: quibusdã autẽ non tribuitur: sed interdicitur. hoc est qui virgines ⁊ continentes esse decreuerunt: fornicatio vero qz nullis impune conceditur: non attendis. An cõtẽnẽdũ putas quod apostolus lubricis dicit: fugite fornicationẽ fratres: quodcũqz eni homo peccatũ facit extra corpus est: qui autem fornicatur in corpus suũ peccat. Qõ si parui pendendum existimas: audi quod postea in sempiternũ plores ⁊ gemas: neqz enim adulteri: neqz fornicarij: neqz corruptores: neqz masculoꝝ concubinares: neqz molles regnũ dei possidebunt. O q̃ parua est concubitus hora: qua perditur vita futura. Qõ aũt emolumentũ affert corꝑi: quodue tribuit lucrũ que tam cito perducit ad barathrũ. hec ille. Et in libro de sermone dei in modo. idẽ sic inquit: Qui vi. m. ad concu. c. i. hoc fine: hocqz animo attenderint eam concupiscat: quod iam non est delectationi carnis: sed plane cõsentire libidini: ita ut non refrenet illicit⁹ appetitus: sed si facultas fuerit sacietur: hic mechatus est. Sicut eni de carbonibus scintille dissiliunt: de ferro rubigo nutritur: morbos aspides sibilãt: ita mulier diffundit concupiscẽtie pestilentiaz: nunc in risum dissoluit: nunc blanditias exhibet: ⁊ qõ venenosi⁹ est super cũcta psallere delectat aut cancre: cui⁹ cantu

UVA. BHSC. IyR_229

tollerabili⁹ est audire basiliscũ sibillãtẽ. Memento Thamar ꝙ a fratre suo Amõ corrupta est: vbi enĩ vni⁹ tabernaculi ꝯuersatio: carnis nõ facile tollit delectatio. hec ille. Scdo auctoritate Ambro. sup Luc. di. Qui ꝯ non causa ꝓcreande sobolis: sed explẽde sibi inuicem libidinis copulantur: nõ tam coniuges q̃ꝫ fornicarij videtnur. Et in libro de Abel ⁊ chaim dicit: Libido velut festuca cito accẽditur. prope consumitur. Sceuus criminũ stimulus libido est: que nunquã heabre queratur: patitur affcetu: nocte feruet: die anhelat. Sanson validus et fortis leonem suffocat: sed amorem suũ suffocare non valuit: vincula soluit hostium: sed suarũ non soluit nexus cupiditatũ messes incẽdit alienas: sed vnius impie mulieris accensus igniculo: messez sue virtutis amisit: ianua diaboli: via iniquitatis: scorpionis percussio: nociuũq̃ genus est femina. Cum proximat stipula ignem accendit: flãmigero igne percutit conscientiam pariter habitantis: extrahit fundamenta montiũ. Si femine cum viris habitent viscariuz non deerit diaboli. hec ille. Tertio auctoritate Gregorij libro. 21. mora. sic di. Quelibet alia fuerint bona opera: si luxurie scelus nõ aboletur: imensitate huius criminis obruũtur: maulm luxurie: aut cogitatione perpetrat: aut opere. Calidus enim aduersari⁹ noster cum ab effectu operis expellitur: secreta cogitatione polluere nititur. Ex quo autem semel luxuria mentem occupauerit: vix etiaz bona desideria cogitare permittit. Idem. 32. libro mo. dicit: Diaboli proprie corpus sunt: qui decepti a suggestionibus eius delectationibus: consentiunt carnalibus. Hec ille.

¶ Quarto auctoritate diui senioris Hieronymi qui in epistola ad matrem ⁊ filiam dicit: Inter has ⁊ tantas illecebras voluptatũ ferreas etiam mentes libido domat. Et ad Damasce. papam de filio prodigo ait: Luxuria inimica deo: inimica virtutibus: perdit omnẽ patris substantiam: ⁊ ad presens voluptatem deliniens futuram non sinit cogitare paupertatem. hec ille. Et sic auctoritate auctentica patet luxuriaz reprobari. ¶ Sexto idem probatur auctoritate canonica sic discurrendo. Nam. 27. q. j. ca. nubendi. dicitur: Fornicatio nulli impune conceditur. Et 32. q. 7. ca. non solum. habetur: Inter cetera septem vitia fornicatio maximuz scelus est: qꝛ ꝑ carnis imũdiciã tẽplũ dei violat. Itez. 32. q. 4. ca. in eo fornicator. dr̃: Hoc vnũ scio ꝙ q post fidem xp̃i fornicat: violat tẽplũ dei: sed opus carnis imundicia nũcupat. hec ibi. Et ibidez. ca. sicut dr̃. Sicut sancti⁹ est fame mori q̃ꝫ idolorum vesci: ita sancti⁹ est defungi sine liberis: q̃ꝫ ex illicito coitu stirpem querere. Et in ca. sic non sunt. scribitur: Sic non sunt facienda adulteria etiam voluntate filios generandi: quemadmodũ nec furta sunt facienda: ⁊ voluntate pascendi pauperes sanctos. Et in ca. meretrices. dicitur: Meretrices esse ⁊ ad meretrices accedere ꝓhibet dominus: quarũ publice venalis est turpitudo. Et in ca. Salomon. dicitur: Salomõ quippe imoderato vsu atqꝫ assiduitate mulieruz ad hoc vsqꝫ perductus est: ut templum idolis fabricaret: ⁊ qui prius deo templum extruxerat: assiduitate libidinis ⁊ perfidie: subtractus idolis templa construere non timuit hec ibi. Et ideo dicentes fornicationem non esse peccatum: tanq̃ꝫ heretici sunt censendi. in cle. ad nostram de here. vbi aliquibus sic dicentibus: Actus carnalis cum ad hoc natura inclinet nullum peccatuz est: ⁊ maxime cum talem actum exercens ad hoc tentatur. Respondetur prauitas heretica est sic asserere: ⁊ pertinaciter defensare. Ratio est: quia ut dicit glo. est contra precepta dei Exo. 20. Vnde. 22. q. i. ca. predicandũ. Fornicatio cõputatur inter mortalia peccata. vbi sic dicitur: Fideles noscere debent talẽ de periurio penitentiã imponi debere: qualem ⁊ de adulterio: de fornicatione: de homicidio sponte cõmisso: ⁊ de ceteris criminalib⁹ vitijs. hec ibi. Quid plura: lege. 50. di. in. ca. quia tua. et di. 49. ca. hinc. post mediũ. et. 23. q. 7. ca quẽadmodũ. et. 32. q. 5. ca. nec solo. vbi habetur: Nec solo tactu ⁊ affectu: sed aspectu appetitur concupiscentia feminarum ⁊c̃. lege item 32. distin. ca. p̃mo. in fine. Et. 15. q. 8. ca. hi qui Et de vi. ⁊ hone. cle. c. ⁊ clericoꝝ. vbi habet: ꝙ luxuria lꝫ ab oibus sit vitanda a clericis tñ maxime: ⁊ sic patet auc̃te canonica luxuriã reprobari. ¶ Septimo ⁊ vltimo idem ꝓbat auc̃te politica tripliciter. Prio auc̃te ph̃oꝝ.

Scdo poetaꝝ. Tertio legũ humanarum.

¶ Primo ph̃oꝝ sic. Plato ph̃us antiquus dic̃. Maloꝝ esca voluptas: quia ea sic̃ pisces hamo: hoies capiunt. hec ille. Pithagoras ait. Fugienda sunt oibus modis ⁊ abstinen-

UVA. BHSC. IyR_229

da:languor a corpore:imperitia ab aīa:luxuria a ventre. Ideo cum quidam stolidus audiente Pithagora diceret male se esse cum mulieribus:q̄z cum ph̄is ꝯuersari:ꝛ sues:iqt Pithagoras libentius in ceno:q̄z in aq̄ versant̄. Aristo.3.ethicoꝝ.inquit. ꝙ delectatōes gustus ꝛ tactus:inter delectatiōes sensibiles maxime sunt vehementes:ꝛ ideo reprehensibiles.ꝛ in.4.ethi.dicit. Continentia nō ē virtus:sed quedaꝫ virtuti mixta: quia ꝯtinenes sequit̄ rōnem ꝛ cām:qd̄ pertinet ad virtutez hec ille. Seneca p̄mo declarandū ait. Nihil est tam mortifeꝝ ingenijs q̄z luxuria. Luxuria blāda pestis: victrix orbis: imensas opes auaris manibus vt perdat rapit.ꝛ in.39.epl̄a ait. Quis hostis in quēq̄z tam ꝯtumeliosus fuit:q̄z in quosdam voluptates sue? ꝛ infra q dam se voluptatibus in mergunt: quibus in ꝯsuetudinem adductis carere non pōt. Ob hoc miserrimum est ꝙ eo ꝑuenerit:vt illis q̄ superuacua fuerūt facta sint necessaria. Seruiunt itaqꝫ voluptatibus non fruunt̄ ꝛ mala sua: qd̄ maloꝝ vltimū est:amant. Indurandus est itaqꝫ animus ꝛ a blandimentis voluptatis procul abstrahendus.vina hanibalē hiberna soluerunt:ꝛ indomitū illum viuib⁹ atqꝫ alpibus tutum eneruauerunt: fomenta campana armis vicit: vitijs victus est. Nobisqꝫ militandum est: eo genere militie quo nunq̄z otium dat̄:debellande in p̄mis voluptates:que vt vides seua quoqꝫ ingenia rapuerunt. Si voluptati cesserimus cedendum est dolori:cedendum est labori:cedendum est paupertati.hec ille. Boetius lib.de disciplina scolastica dicit. Est enim meretrix iniqtatis via inferni ianua.percussio scorpionis:viscariū sceleris:puteus interit⁹. Et in.3.de cōsol. idem dicit. Quid aūt de corporis voluptatibus loquar:quaꝝ appetentia qdem plena est sacietatis.sacietas vero penitentie: quaꝝ motus quid hēat iucūditat̄ ignoro:tristes vero esse voluptatū exitus:quisqs reminiscit̄ libidinum suaꝝ itelliget:que si beatos explicare possent:nihil cause ē qn pecudes q̄z beate eē dicant̄. Nihil ergo dubium est: qn ad beatitudinez deuia quedā sint:nec ꝑducere quēq̄z eo valent:ad qd̄ se perducturas esse promittunt.hec ille. Tulius lib.j.de offi.ait. Si considerare volumus que sit i natura hominis excellentia ꝛ dignitas:facile intelligem⁹ q̄tū sit turpe defluere luxuria ꝛ delicate ac molliter viuere:ꝛ quātum sit honeste viuere: continenter:sobrie:ꝛ pudice. Et in eo.lib.idem ait. Luxuria cuꝫ omni etati rurpis sit:senib⁹ maxime fedissima est. Ideo lib.de senectute ait. O preclarum munus etatis: siqdem aufert nobis quod est in adolescentia vitiosissimuꝫ scꝫ libidinem corporis.hec ille. Valerius lib. 9.sic dicit. Blandum malum luxuria quā accusare aliquādo facilius est:q̄z vitare que inuictum hānibalem armis illecebris suis cōplexa vincendum Romano militi tradidit. Illa ducem vigilantissimū:illa exercitū acerrimum dapibus largis abundanti vino:vnguentoruꝫ fragrantia: veneris vsu lassiuiore ad somnū e delitijs euocauit. Quid ergo his vitijs fedius? quid etiā dānosius:quibus virtus atteritur: victorie relāguescūt:sopita gl̄ia in infamiam ꝯuertit̄ animi ꝛ corporis vires expugnantur:adeo vt nescias an ab hostib⁹: an ab alijs capi pernitiosius sit habendum. hec ille. ¶ Scd̄o auctoritate poetarum prudētius poeta dicit. Mersa iaces ardente luto torquetur ꝛ ardet. Pubentius totis exusta libido medullis. Inspirat tenerum labefacta per ossa venenum. Tu precpes ad mortis iter:tu ianua leti. Corpora cōmaculans: animas ad tartara portas.h̄ ille. Gualterus insuper in alexandreide libro.j.dicit. Te non emolliat vitio prodiga luxuries. Nec fortia pectora frangat mentis morbus amor. Si baccho veneriqꝫ vacas q cetera subdio. Sub iuga venisti:perijt delira vacantis. Libertas cū veneris flagrante camino. Mens hebet interius rixasqꝫ ꝛ bella moueri. Imperat ꝛ suadet rationibus vile sepulchrum. Ebrietas rigidos eneruat h̄ duo mores.hec ille. Item quidam alius doctissimus poeta ait. Femia corpus opes:animum vim lumina vocem. Polluit ānihilat:necat erupit orbat acerbat Corpus opes animam cōsortia federa famā Debilitat perdit necat odit destruit aufert. ¶ Tertio auctoritate le.humanaꝝ. Nam.C. de concubinis.l.nemini. dicitur. Nemini licentia concedatur constante matrimonio:cōcubinam penes se habere.ꝛ.C.de adulte.l. fedissimam.sic dicitur. Fedissimam earum nequitiam que pudorem suum alienis libidinibus prosternunt:reprensa voluptate legis vlciscuntur.hec ibi. Item.C.de rap.vir.l. vnica sic scribitur. Violatio virginum vel etiam viduarum maxime que deo fuerunt dedicate:

UVA. BHSC. IyR_229

non solum ad iniuriam hominum: sed etiaz ad ipsius omnipotentis irreuerentiā cōmittitur: cum virginitas t castitas corrupta restitui non potest. hec ille. Item. C. de epis. t cle. l. raptores. habetur. Raptores virginum vel etiam viduarum que deo fuerunt dedicate: capitis supplicio plectendos esse decernim⁹. Preterea in auten. de trien. t semis. §. si aūt. colr. 3. scribitur. Nos non prebemus luxuriantibus: sed caste viuentibus leges. hec ibi. Item in auten. de restituentibus. colr. 4. dr. Non enim amplius habebit castitatez luxuria: sed subiciatur quidē t ipsa penis periculumqz sustineāt. Et in auten. quibus modis natura. effici. legi. §. illud quoqz. colr. 6. habet. Nihil est amoris furore vehementius. Item ff. de orig. iur. l. 2. §. initium. dicitur. In seruitute supponitur qui captus amore virginis nefas permiscet indignaturqz q obseruātia iuris in persona sui iam deficit. hec ibi. Vltimo. ff. de extraor. crimi. l. j. dicitur. Solicitatores alienarum nuptarum. itemqz matrimonioz interpellatores t si effectu sceleris: potiri n̄ p̄nt pp volūtatē p̄nitiose libidinis ex ordinē puniunt. hec ibi. Et sic p̄z luxuriā esse reprobatā ꝯpluribus fidedignis auctibus.

¶ Pars tertia huius sermonis in qua probatur luxuriam hoc precepto iuste esse reprobatam multiplici exemplaritate.

Ertio in hoc sermone idem probat t exemplo multiplici: videlz. Mosayco Prophetico. Euāgelico. Apostolico Iuridico. Phico. Politico. ¶ Primo exēplo Mosayco legit Gen. 39. ō Joseph. q cū esset pulcher facie t decor⁹ aspectu post multos itaqz dies: dna sua dicit ei. dormi mecū qui non acquiescēs: dicit ei. Ecce dns meus omnibus mihi traditis ignorat quid habeat in domo sua: nec quicqz est quod non i mea sit potestate vel nō tradiderit mihi: preter te: que vxor eius es: quomodo possum hoc malum facere t peccare in dominum meum: et huiusmōi verbis recusabat: postea sequitur qūo vna dierum apprehendit eum p palliū. Joseph vero relicto pallio fugit t nūqz consentire voluit: imo multa t mala ppessus tē. ¶ Scō exemplo ꝓphetico. s. Susane de q̄ dicitur Dan. 13. q cum sola esset in pomerio surrexerunt duo senes t accurrentes. di. ei. Ecce hostia pomerij clausa sunt t nemo nos videt t in concupiscentia tui sumus: quam obrem assentire nobis t cōmiscere nobiscū, q si nolueris dicemus testimonium contra te. q tecum fuerit iuuenis t ob hanc causam emiseris puellas a te. Ingemuit Susanna: t ait. Angustie sunt mihi vndiqz. Si eniz hoc egero mors mihi est. Si autem non egero: non effugiā manus vestras: sed melius mihi est incidere in manus vestras absqz opere: q̄z peccare in conspectu dei. t sic non acquiescit tē. ¶ Tertio exemplo euāgelico. i. sanctoz vitam tenentiū euangelicā maxime. Būdicti t Franciſci. Nam Benedicto in spelunca sua oranti apparuit diabolus in forma auis: quā plurimū infestantem se cōabatur abigē que tandem recedente tanta illum diabolica inuasit carnis tentatio: quātam als nūqz sentirat: tandem ad se reuersus nudus se picī i spinas: t sic carnem castigauit. Similiter. b. pater noster Franciscus simili tentatione stimulatus: inter spinas se cruentauit vt in legenda tē. ¶ Quarto exemplo apostolico. i. apostolorum qui omnes vitam pudicam tenuerunt. patet etiam exemplo eorum q apostolorum imitati sunt vitam. Ponit diuus Hieronymus in vita beati Pauli pmi heremite inter alia duorum iuuenum exemplū mirabile. Quorum pmus nudus expoliatus ac totus melle litus estiuo tempore ad solem ligatus est: vt aculeis vesparum confoderet. ille aūt semper imobilis perseuerās Jesum nunqz negauit. Alter vero in pomerio quodam super lectum ligatus est: t ad illum immissa meretrix speciosa: que cepit adolescentis membra pertractare vt illum ad libidinē etiam inuitum perduceret: qui videns carnis voluptati aliter non posse resistere: dentibus preacidens linguam erpuit in faciem se osculanti: t sic doloris magnitudine: t cruore qui in ore abundabat: voluptatem t meretricem fugauit. Non est opus plura enarrare cum innumerabiles fuerint qui caste vixerunt Nam t saluator noster non ob aliud voluit ad colūnam ligari t flagellari: nisi vt nobis exemplum daret corpus nostrum flagellis cedere: t a luxurie inquinamentis abstinendi. ¶ Quinto exemplo iuridico. i. ciuili. Nā scribitur. ff. de orig. iur. l. 2. §. t cum placuisset. q virginius quidam indignatus q venustissima iuris obseruantia in persona filie sue defecisset: cum castitatem filie vite quoqz eius preferendam putaret arrepto gladio filam i-

UVA. BHSC. IyR_229

terfecit: vt morte virginis contumeliam stupri arceret. hec ibi. ¶ Sexto exemplo phico. Nam Pithagoras crotonam veniens populum in luxuriam versum: sua auctoritate ad frugalitatē reuocauit: adeo vt plurimosq; incōtinentes: ⁊ quod maius est etiam matrimonio coniunctos: ad perpetuum perduxit celibatum. Induxitq; matronas: vt auratas vestes: ceteraq; sue dignitatis ornamenta: velut luxurie instrumēta deponerent.. Aliud exemplum de Pericle pho. Tulius. j. lib. de offi. dicit. ꝙ cum ipse ⁊ Sophocles ad colloquendum de consultationibus publicis simul consedissent. Casu puer quidam admodum formosus trāsijt. dicitq; Sophocles. O Pericles pulchrum puerum. respōdit Pericles Rectorem decet: non solum manus ⁊ linguam: sed etiam oculos habere continētes. Item habetur exemplum de Demosthene: qui Laydis meretricis pectus iocando suppalpitans: q̄tū ait hoc valet. Respondit illa mille denarios. Rñdit phus. Ego penitere: tanti non emo. Item exemplum habetur de Aristipo: qui inscius domum meretricis aliquādo intrauit: ⁊ viso scorto confestim exijt. puer autem qui comitabatur eum erubescebat: ꝙ in domum meretricis iuisset: ad quē Aristipus dixit. Intrare illuc malum nō est: sz nescire exire. Itē habetur exemplū de Sophocle etate iam seniore: a quo cum quidam quereret: an etiam nunc rebus venereis vteretur: dic meliora inquit. Libenter enim istic tāq̄ efuriosa quadam dñatione profugi. Jō Seneca lib. 2. declamationuz ait. Adolescēs luxuriosus peccat: senex luxuriosus insanit.

¶ Septimo ⁊ vltimo idem probatur exemplo politico de p̄ncipe romano Scipione dicit Augustinus lib. j. de ciui. dei. c. 33. Scipio nasica prohibuit senatum construere theatrū persuadens oratione grauissima: ne gratam luxuriam viribus patrie amonentib⁹ paterētur obreppere. Narrat etiā Valerius de eodem ꝙ cum esset annorum. 27. princeps romani exercitus in aphrica fuit: vbi carthagie capta: ⁊ victoria maxima de aphricanis obtenta: inter ceteros captiuos puella quedam nobilis ⁊ valde pulchra fuit ei oblata: que nobili sponso erat coniuncta. Scipio autem vocatis parentibus ⁊ sponso inuiolatam puellā tradidit. Aurum quoq; pro redemptiōe puelle oblatum doti eius addidit: qua continētia gēs barbara se se illi dedit. Quāto ergo magis nos continente esse debemus pro patria illa superna ad quā ⁊c̄.

¶ Feria scda post quartam dñicam quadragesime in qua tractat̄ de institutione matrimonij contra luxuriam. Sermo. 48.

Date illi infantem viuū: ⁊ noli interficere eū. 3. Reg. 3. Oiuz theologorū carissimi sententia est: ꝙ diuina lex ordinat hominez circa corporalia ⁊ sensibilia. Ratio autem hmōi est: quia sicut per corporalia ⁊ sensibilia mens hois potest in deum eleuari: si quis ad reuerentiam dei debito modo vtatur: sic illorum indebitus vsus mentez a deo abstrahit. Est ergo ad hoc diuina lex p̄ncipaliter data: vt homo adhereat deo. ideo ei pertinet hoiez ordinare: circa corporalium ⁊ sensibilium affectionem ⁊ vsum. Preterea sicut mens hois ordinatur sub deo: ita corpus sub aia: ⁊ inferiores vires sub ratione: sed diuina ꝓuidentia debet facere vt singula suum ordinem teneant: ergo lege diuina ordinādus est hō: vt inferiores vires rationi subdantur: ⁊ corpus aie: ⁊ exteriora ad vtilitatem ⁊ necessitatem homini seruiant. Preterea quelibet homini proposita lex inducit ad virtutem: virtus aūt in hoc consistit ꝙ tam inferiores affectiones q̄ corporalium rerum vsus ratione regulent̄ ⁊ h̄ lex diuina statuere debuit aliter non esset bona: quorsum h̄ tam lōgo repetita p̄ncipio: quia per matrimonium regulari debuit hō lege diuina: vt esset differentia inter hominē ⁊ bruta: ⁊ hoc maxime post pctm̄ in remediū concupiscentie ad obseruationē huius mandati: ne daretur locus meretricibus: de qbus in hac ꝓphia scribitur: ꝙ vna dixit. date illi infan. ⁊c̄. De matrimonio igit̄ tractare volētes qd̄ in remedium datum est obseruatiōis huius precepti ab institutione inchoandū est de qua tres faciemus ꝯsiderationes: quarū

Prima dicit̄ institutōis mr̄imonij tpatio.
Scda institutōis mr̄imonij multiplicatio.
Tertia institutōis marrimonij originatio.

¶ Pars p̄ma huius sermonis in qua declaratur ꝙ matrimoniū ē istitutū a lege nāli.

Primo igitur in hoc sermone ꝓbat̄ talis cōclusio s̄m sniam theologoruz

UVA. BHSC. IyR_229

ſcz Bonauen.in.4.diſtin.26.ar.j.q.j. Ricar ibidem. Tho.in ſu.contra gentiles lib.3.c.121. Aleran.de ak.in.2. pte in tractatu de le.nāli q.j.q. matrimoniū inditū ē a lege nāli: qō ꝓbatur etiam per phm.j.poli.c.j.di. Maſculuz t feminā non eſſe inuicē poſſibiles ſine gene rationis gra:t hoc nō ē ex electione:ſed ſicut in aliis animalibus t plantis naturale appe tere quale ipſum tale derelinquere alterum. probatur etiam per le.ciuilem.ff.de iuſtitia et iur.l.j.§.ius naturale ē qō natura oia aialia docuit,t parum poſt hinc deſcendit maris atqz femine coniugatio q̄ nos matrimoniū appellamus. Sed ad maiorem huius ꝺclu ſionis declarationem cōtra obicitur. Prio ſic: qō eſt a voluntate non eſt a natura:quia qō eſt a voluntate aliquo modo eſt ab intel lectu:ſed'ſi eſt ab intellectu non eſt a natura: quia phs.in phyſi.dicit intellectū cōtra nāz:ſz matrimonium non eſt ſine ꝺſenſu volūtat': t ꝺſequēter nec ſine intellectu:ergo non ē de iure nature. Item dicit Tul.in rheto. q fuit quoddam tempus in quo nemo legitimas nuptias nec quiſq̄ aſperebat liberos: ſed vt dicitur decretoz di.5.circa pncipiuz. Ius na turale cepit ab exordio rōnalis creature: nec variatur tpe:ergo matrimoniū cum ſit legiti ma ꝺiunctio maris t femine:non eſt de iure nature. Item diſt.8.in pncipio. Jure nāe oia ſunt cōia oibus:ſed p matrimoniū eſt appro priatio mulieris ad viz t ecōuerſo:ergo non eſt de iure nature. Ad hoz declarationem eſt notāda illa diſtinctio theologoz: q aliqd dicit eſſe de iure nature dupl'r. Uno mō illō qō cauſat ex nāli neceſſitate non cooperante voluntate.niſi illius q nām inſtituit:t ſic dici mus q de iure nāe eſt ignis aſcēdere ſurſuz: t huiſmōi. Propterea ex hiſ nec laudamur nec vituparamur ſz Ariſt.2.ethi.t ſic matrimoniū non eſt de iure nature:quia ſi ſic eſſet :cēt ne ceſſe omnes eſſe in matrimonio:quod falſuz eſt. Nam Chriſtus fuit homo: t tamen non fuit i matrimonio:ſic multi ſancti t religioſi. Alio modo dicitur eſſe de iure nature illud ad qō natura inclinat:ſed non ſic inclinat q per liberum arbitrium non poſſit reſtringi: t per liberum arbitrium habet perfici: exem pli gratia. Actus virtutum dicuntur de iure nature:t tamen per liberum arbitrium ma le exercitatū multi ſunt vitioſi:pauci virtuoſi Nam aliquādo videmus aliquem bene cō plexionatū:totum in aſpectu angelicum: quē natura t generalis t ſpecialis inclinat ad vir tutes:t tamen plenū vitijs:t hoc per abuſuz liberi arbitrij.t ſic matrimonium eſt de iure nature:quia ad ipſum inclinat natura gene ris t ſpeciei:t per comparationem ad princi palem eius finem qui eſt bonum prolis: t p comparationem ad regularium qui eſt mu tuum obſequium in rebus domeſticis. q āt natura generis ad hoc aliquo modo inclinet declaratur ſic. Procreatio filiozum cōis eſt ommbus animalibus:q̄uis ad hoc non in clinet vno modo in omnib⁹: quia quedā ſūt animalia quozum filij nati ſtatim poſſunt ſi bi victum ſufficienter querere.vel ad quoruz ſuſtentationem mater per ſe ſufficit:t q̄uis i iſtis natura inclinet ad coitum: non tamen i iſtis eſt determinatio maſculi ad feminam. In illis autem in quibus filij indigent ſuſte tatione vtriuſqz parentis vſqz ad paucū tps eſt per naturam determinata coniunctio ma ſculi ad feminam:vt paret in quibuſdam aui bus. Filij autem hominū indigent cura vtri uſqz parentie:vſqz ad magnum tempus: iō in hominibus natura inclinat ad determi nationem maris t femine vſqz ad magnum temp⁹. Sed infra clare videbitur quomodo matrimonium debet eſſe vnius ad vnam.t inſeparabile:quō natura ſpeciei inclinat:quō inclinat per comparationem ad ſecūdarium eius finem:nec ſufficit illa cōcluſio cum pre dicta diſtinctione que eſt Ricar.q matrimo nium eſt legis nature inquātum ad hoc in clinat natura. Dicas ergo ad pmum ar gumentum q non plus concludit niſi q ma trimonium non eſt totaliter a natura: t hoc eſt verum:quia efficitur per liberū arbitriuz: quia fm ſententiam theologoz:vt infra de clarabitur vt ſit matrimonium requirit cō ſenſus libere voluntatis. Ad ſcōm dicen dum eſt q q̄uis ius nature quātum ad ſua pncipia t proximas concluſiones omnibus habentibus vſum liberi arbitrij ſit notum t ſic etiam poteſt dici de matrimonio:quia cō iunctio viri t femine eſt de inclinatione nāe t pncipiis t proximis concluſionibus: tamē quātum ad remotas concluſiones in multis offuſcatū fuit:t ad hoc eſt.ſ.q ſit viri t mulie ris ꝺiūctio idiuidua vite ꝺſuetudine rerinēs t ſic itelligit Tul. Ad aliō dicaſ q illō vez intelligendū eſt de poſſeſſionib⁹ ordinatis ad

UVA. BHSC. IyR_229

vsum humanū: ⁊ hoc referendo ad tempus nature lapse: ⁊ de comunitate quantum ad vsum: non quantum ad proprietatem: sed non hoc intelligitur de mulieribus. vnde phs. 2. politicoꝝ. ca. j. q̄ꝫuis concedat possessiones debere esse cōes quātum ad vsum: tñ hoc de mulieribus negat: ꝯtrarium dicentibus imponēs ꝙ manifeste opera virtutis tēperantie interimūt. Ex predictis oritur corelarium vnum tremebundū crudele: his temporibus gemebundū. Sed quid fr̄. M. quid dcm̄ est supra ꝙ natura inclinat ad mr̄imonium ꝓpter bonum ꝓlis: quid seqt̄ ex hoc. o gomorriane qd? o sodomita qiud? o pessime fili diffidentie quid? o homicida qd? o destructor aiaꝝ: quia si sic oēs facerent cito destrueretur natura: q̄ꝫ grāde sit hoc peccatū: quale iudicium dei expectet: quid miꝝ si ex hoc reuoluitur terra: mouēt̄ celi ⁊c̄. qꝛ ad hoc nō inclinat natura: nec generis: nec spēi: ideo dicit̄ simpliciter ꝯtra nām: quia qd̄ bestie non faciūt hō facit. Cape ergo sacrū mr̄imoniū ⁊c̄.

¶ Pars scd̄a huius sermonis in qua declaratur ꝙ institutio matrimonij fuit añ ⁊ post peccatum.

Circa scd̄am partem huius sermōis ad maiorē dictoꝝ declarationē. Cape istam determinationē theologoꝝ Primo magr̄i in. 4. dist. 26. c. j. sic dicentis. Coniugij aūt institutio duplex est. Vna ante pctm̄ ad officiū facta est in paradiso vbi esset thorus imaculat⁹ ⁊ nuptie honorabiles. Ex quibus sine ardore ꝯcupiscentie cōciperent: sine dolore parerent. Altera post pctm̄ ad remedium facta extra paradisum ꝓpter illicitū motum deuitandū. p̄ma vt nā multiplicaret̄. scd̄a vt nā exciperet̄ ⁊ vitiū cohiberet̄. Nam ⁊ ante pctm̄ dixit dñs. Crescite ⁊ multiplicamini ⁊ replete terram. Et post pctm̄ omnib⁹ pene hoibus post diluuiū ꝯsumptis. hec ille. Hoc etiam ꝓbat̄ per Aug. super Gen̄. di. ꝙ sanis esset ad officiū egrotis eēt ad remediū. Infirmitas enim in cōtinentie que est i carne per pctm̄ mortua: ne cadat in ruinam flagitioꝝ excipit̄ honestatione nuptiaꝝ. Si non peccassent p̄mi hoies. sine carnis icentiuo ac feruore libidinis ipsi ac successores eoꝝ ꝯuenirent. Et sic remunerabile est aliquod bonū opus: sic ⁊ coitus eoꝝ esset bonus ⁊ remunerabilis. Quia vero per pctm̄ letalis ꝯcupiscētie lex membris nostris inhesit: sine qua carnalis non fit cōmistio: reprehensibilis est ⁊ malus coitus: nisi excuset̄ per bona coniugij. hec ille. De p̄ma institutione dicit Hug. lib. 2. de sacra. pte. xj. c. j. ꝙ solum ꝯiugij sacr̄m ēt ante pcm̄ legit̄ institutuꝫ: non tñ ad remediū sed ad officium. Sed si cōtra obijceret̄ p̄mo per ipsuꝫ Hug. di. Tempus institutionis sacramentoꝝ ex tunc esse cepit qñ homo a gaudijs paradisi eiectus est. Et ita videt̄ ꝙ matrimonium post pctm̄ sit institutuꝫ. Probat̄ rōne sic. Sacr̄m vt volunt doctores est medicina ꝯtra morbū. sed tpe status innocentie nullus fuit morb⁹: ergo nec medicina igit̄ ⁊c̄. Rñdit ad hoc Bonauen. vbi supra. q. j. i corpore. j. ꝙ institutio respicit vsum: vsus autem matrimonij est in remediū: ⁊ in officium: vt dcm̄ est. Vsus aūt aliquoꝝ sacr̄oꝝ est tm̄ in remedium. Et ideo vsus matrimonij nō tm̄ ꝯuenit infirmis sed etiam sanis. Et fuit i remedium post pctm̄ ꝯtra ꝯcupiscentiā: ⁊ fuit i officium ante pctm̄: qꝛ per se homo non potuit spēm ꝯseruare. Hoc idē ꝯcludit Ric̄. vbi supra. q. 2. addens ⁊ bene. ꝙ qꝛ de rōne sacr̄i ē qd̄ sit signum ⁊ remediū. Ideo non ꝓp̄e ita dicitur ꝙ mr̄imoniū inquātuꝫ est sar̄m fuit institutum ante pctm̄: sic̄ post. Dicendum est ergo ⁊ ꝯcludendū de mente huius doctoris ꝙ matrimoniū fuit institutū ante pctm̄ in officium: sed tunc ꝓprie non erat sacr̄m p⁹ peccatum in remediū ⁊ in significationē: quia significauit ꝯiūctionē verbi ⁊ humane nature Christi ⁊ ecclesie: ⁊ sic ꝓp̄e dicit̄ sacr̄m: quia sacr̄m est sacre rei signum: ⁊ de rōne sacr̄i est remediare ꝯtra morbum: qd̄ non fiebat nisi post peccatū: quia deficiēte cā deficit ⁊ effect⁹ 2. physi. ex̄ de pe. ⁊ re. Cum infirmitas. ⁊ sic pꝫ rñsio. Ex his habet̄ vnū corelariuꝫ: ꝙ q vult bene nubere non debet alia causa facere: nisi aut in officiū ꝓpter bonum ꝓlis: aut ad refrenandū ꝯcupiscentiam. Nullus ergo dicat nō possum ꝯtinere: qꝛ habet remediū nubat in dño: qꝛ melius est nubere q̄ꝫ vri. Ad hoc i troducitur textus Hieronymi ad Oceanū de morte fabiole. Melius est inqt apl̄s nubē q̄ꝫ vri. Adolescentula erat: viduitateꝫ seruare non poterat: videbat aliam legem in mēbris suis repugnantem legi mentis sue: ⁊ se vinctam atqꝫ captiuam ad coitum trahi: melius arbitrata aperte ꝯfiteri imbecillitatem suam ⁊ vmbrā quādam miserabilis ꝯiugij subire: q̄ꝫ sub gloria vnius viri opera exercere mere-

UVA. BHSC. IyR_229

tricum. Idem apl's vult viduas adolescentulas nubere ⁊ filios ꝓcreare. Nullā dare occasionem maledicti gratia. Et ꝓtinus cur ħ velit exponit. Jam enim quedā abiere retro post Sathanam. Igitur ⁊ fabiola quia ea ꝑ suaserat sibi ⁊ putabat viꝝ a se iure dimissū: nec euangelij vigorem nouerat. In quo vniuersa cōuersatio viuentibus viris frēs amputare: dū mala diaboli vitat vulnera: vnū i cauta vulnus accipit. Est ⁊ textus Hierony. ad Siluinam cōsolatoria de nembridio. di. Volo inqt apl's. s. timo. 5. viduas adolescentulas nubere: filios ꝓcreare: matressfamilias esse: nullam occasionē dare aduersario detractionis causa. Et cur indulserit statim subiecit. Jam enim quedam declinauerunt post Sathanam. Ex quo intelligimus illum non stantibus coronam: sed iacētibus manu porrigere. Vide qualia sint matrimonia secūda que lupanaribus preferunt: quia declinauerunt quedam post sathanam. Adolescentula vidua si non pōt ꝯtinere vel non vult: maritum potius accipiat: q̄ꝫ diabolū. ħ ille. Non excusant ille ribalde ⁊ ꝓphane que nolūt nubere: tñ nec ꝯtinere. Ex his pꝫ ꝙ stoici multum errauerunt presertim in duobus. Prio di. ꝙ causa ꝓpagationis liberoꝝ non ē ducenda vxor. Nam Theophrastus phs sic iqt Porro liberoꝝ cā vxorem ducere: vt vel nomen nostrū non intereat: vel habeamus senectutis presidia: ⁊ ceteris vtamur heredib⁹ stolidissimū est. Quid enim ad nos pertinet recedentes a mundo: si noīe nr̄o ali⁹ non vocet cum ⁊ filius non statim patris vocabulū referat: ⁊ inumerabiles sint qui eodem appellātur noīe: aut que senectutis auxilia sunt nutrire domi: qui aut prior te moriat: aut moribus peruersis forte sit: aut certe cū ad maturam etatem venerit tarde ei videaris mori: heredes meliores ⁊ certiores sunt amici ⁊ ꝓpinq: quos iudicio eligas: q̄ꝫ quos vel noles hr̄e cogar: lꝫ certa hereditas sit dū ad viuis bene abuti substātia tua: q̄ꝫ tu labore quesita incertos vsus relinquere. hec ille. Phs enim 2. politicoꝝ reprobat stoicoꝝ sniaꝫ: qua dicūt vxores debere esse cōes: sicut ⁊ possessiones. Rōne veneratiōis filij enim debent parentes venerari: quib⁹ iniuriarent non cognoscēres eos. Rōne educatiōis nobiles eni aliter educant: q̄ꝫ ignobiles. vnde nō possent discerni nobiles ab ignobilibus: ⁊ sic sequeret confusio ⁊ discordia in ciuitatib⁹. Rōne dilectionis nāliter parentes diligunt filios: sed quia filij non discernerent: ideo semꝑ esset dubitatio ⁊ non diligerent. Rōne ꝯcupiscentie qa continue augeretur: quēadmodum in canib⁹ ⁊ bestijs. vnde Tulius lib. 2. de offi. dicit. Nā cum ħ nāliter cōe oīuꝫ animantiū vt habeāt libidinem peccandi causa ꝑma societas est in coniugio hoīuꝫ ꝓrima in liberis: deinde vna domus cōia sunt oīa: illud aūt est ꝑncipium nobis ⁊ quasi seminarium reipub. Sequūt fratrū cōiunctiones post ꝯsobrinoꝝ ꝯsobrinarūqꝫ: que cum vna domo capi non pñt: in alias domos tāq̄ꝫ in colonias exeūt. Sequūtur ꝯnubia ⁊ affinitates ex qbus plures propinqui: ⁊ propagatio: ⁊ soboles origo est reꝝ publicaꝝ. Sanguine aūt ꝯiunctis ⁊ beniuolentia ꝯiungit hoīes charitate. Magnum est enim habere eadem monumenta maiorum eisdem vti sacris sepulchra habere cōia: vnde ille rōnes non valent. ¶ Scdo etiam errauerunt stoici. di. ꝙ sapienti non expedit nubere ⁊ inter alias tres assignant rōnes. Prima ē necessitatum multiplex reqsitio. vnde Theophrastus ait. Multa sunt matrimonioruꝫ in vsibus necessaria: vꝫ preciose vestes: auꝝ: gēme: sumptus: ancille: supellex varia: lectice. i. cortine: ⁊ exedra deaurata. ħ ille. ¶ Scda est sciaꝝ impeditio. vnde subdit idem phs. Sed preceptor in qualibet vrbium fuerit: nec vxorem relinquere: nec cū sarcina ire pōt: pauperem alere difficile est: diuitem ferre tormētū est. hec ille. ¶ Tertia rō est pudicitie solicitatio. vñ subdit. Anulos ⁊ ariolos ⁊ aurifices: ⁊ institores gēmaꝝ: sericarūqꝫ vestiū: si intromiseris: periculū pudicitie est: si ꝓhibueris suspitionis iniuria. veꝝ qd ꝓdest etiam diligēs custodia: cū vxor impudica seruari non possit pudica non debet. Infida eni custos est castitatis necessitas: illa vere pudica dicenda est cui licuit peccare si voluit. Pulchra cito adamatur: feda non facile ꝯcupiscit: sed difficile custoditur qd plures amant: molestū est possidere qd nemo habē dignat: minore tñ miseria deformatōis habet: q̄ꝫ formosa seruat. Nihil tutum est in quo totius ppl'i vota suspirant: aut forma: aut ingenio: aut facetijs: alius liberalitate solicitat aliquo modo expugnatur quod vndiqꝫ lacescit. hec ille. Sed ille rōnes non valent: si illaꝝ fundamenta ꝯsideres. vnde lib. 3. de insti. aduer. gen. c. 14. dicit.

UVA. BHSC. IyR_229

Latus docente Socrate non fugit Platonē iustitie vim in equitate cōsistere. Siqdē oēs pari ꝯditiōe nascunt:ergo inquit nihil ꝑuati atqꝫ ꝓprij habeant:sed vt pares esse possint qd̄ iustitie rō ꝯsiderat oia in cōe possideant. Quo igit̄ illum cōitas illa perduxit:mr̄imonia quoqꝫ inquit cōia esse debent.s.vt ad eādem mulierem multi viri:tāq̄ canes confluant:ꝛ ibi vtiqꝫ obtineat qui viribus vicerit: aut si patientes sunt vt ph̄i expectent: ꝛ vicibus tāq̄ lupanar habeant. O miram Platonis equitatē:vbi est ergo virtus castitatis. vbi fides ꝯiugalis quā si tollas: oīs iustitia sublata est:quā vero intulit rōnez turpissimi huius ꝯcilij:sic inqt:ciuitas charitatis erit ꝛ amonis precipui ꝯstricta vinculis: si omnes oīuz fuerint:ꝛ mariti:ꝛ patres:ꝛ liberi:ꝛ vxores. Que ista ꝯfusio generis humani ē? qūo seruari charitas poterit:vbi nihil certum est qd̄ ametur? Quis aūt vir mulierem:aut mulier viꝝ diligat:nisi habitauerint semper vna nisi deuota mens ꝛ seruata inuicem fides in diuiduam fecerit charitatem:que virtus nulla promiscua voluptate locū non habet. Itez si oēs oīnz liberi sint:qs amare filios tanq̄ suos poterit:cū suos aut ignoret: aut dubitet quis honorez tāq̄ patri defert: cū vnde natꝰ sit nesciat? Ex quo fit vt non etiam aliorum vel alium pro patre habeat: sed etiam ꝓlem pro alieno. Quid qd̄ vxor pōt esse cōis:filius non pōt quē ꝯcepi:nisi ex vno necesse est:ꝑijt ergo cōitas illi vni reclamante nā. Superest tm̄modo ꝯcordie causa vxores velit eē cōes At nulla vehementior discordiaꝝ causa ē:q̄ vnius femine a multis maribus appetitio. In quo ppl̄us si rōne non potuit:exēplis certe potuit admoneri:ꝛ mutoꝝ aīalium que ob hoc vel acerrime repugnāt: ꝛ hoīuz qui sepe ob eā rem grauissima inter se bella gesserūt: restat vt cōia ista nihil alid̄ habeat ꝑter adulteria ꝛ libidines. Item mulieres que habent̄ a multis nō vtiqꝫ adultere: qꝛ matrimoniuz nullum est certuz:sed ꝓstitute ac meretrices sint necesse est. Redegit ergo humanam vitam ad sil̄itudinem:non dicam mutoꝝ:sꝫ pecudum ac beluaꝝ. Nam volucres pene oēs matrimonia faciunt:ꝛ nidos suos atqꝫ genitales thoros ꝯcordi mente defendunt. ꝛ fetꝰ suos:qꝛ certi sunt amant:ꝛ si alienos adieceris abigūt. At homo sapiens contra mores hoīuz ꝯtra nām stultiora.s.que imitaret̄ elegit.hec ille. Contra hanc cōitatez arguit ph̄s 2.lib.politicoꝝ.pluribus rōnibus. de quibus in sermone sequenti aliquas delibabimus.ꝛ sic patet pars scd̄a huius sermonis.

¶ Pars tertia huius sermonis in qua declaratur a quo fuit matrimonium institutū.

A D declarationē ꝑdictoꝝ circa tertiā partem mouet̄ vna dubitatio theologica.s.a quo sit h̄ sacr̄m institutū. Et determinat dn̄s Bona.in.4. di.26.ar.ꝑ.q.6 ꝙ non ab hoīe ꝑncipaliter:non a ꝓpha: non a sancto:non ab angelo ꝛc̄. O sacrum matrimonium:sꝫ a quo?ab ipsomet altissimo dn̄o deo. Probat̄ per euangeliū Matth.19. Qd̄ deus ꝯiunxit homo non separet. Hoc dicit̄ de coniunctione matrimonij: ergo est a deo. Item ꝓbatur Gen̄.j.qn̄ dixit deus. Crescite ꝛ multiplicamini ꝛ replete terram: sed illud crementū erat peractū matrimonij: ergo ꝛc̄. Probat̄ etiam rōne:quia si sacr̄a sunt a voluntate humana:ꝛ omne tale est variabile et mutabile:sed sacr̄a sunt īmutabilia.videtur ḡ ꝙ non solum hoc:sed etiam alia a deo instituta sūt:nec moueat te ꝙ ecclesia mutat matrimonium ꝛ variat:quia h̄ solum facit ī his que ip̄a instituit:non aūt pōt variare illd̄ qd̄ non ordinauit:vnde pōt dirimere ꝯtractum matrimoniū inter illegitimas ꝑsonas: sꝫ nō matrimoniū legitime ꝯtractum. Preterea sacr̄a quāto maiora sunt:tanto a maiore istituenda sunt. Sed sacr̄m matrimonij est precipue magnū:sicut dicit̄ Eph.5. Sacr̄m hoc magnū est:ergo a maximo deo non ab hoīe fuit institutū. O mirabile sacr̄m. O excellēs priuilegium. O digna xp̄ianitas cuius opera omnia reguntur a dei prudentia. Si vis igit̄ videre sacramēti dignitatē. Considera instituentis magnitudinē:que aūt maior illa dei nulla penitus.patet igitur. Sed ꝯtra arguit̄ primo qd̄ est de lege naturali non indiget institutione:matrimoniū est hmōi: ergo nō est ex institutione alioꝝ. probat̄ per Isidoꝝ qui dicit ꝙ ius naturale vbiqꝫ instituto nāe non alia institutione habet̄. Item ꝓbat̄ quia fuit institutum ab hoīe:ergo non a deo. ꝓbo assumptum Gen̄.2.dicit Adam hoc nunc os de ossibus meis ꝛ caro de carne mea. Et parum post q̄obrem relinquet homo pr̄ez suū ꝛ matrē. Et adherebit vxori sue. Et erūt duo in carne vna:ꝛ tunc fuit matrimoniū institutum:dicente dn̄o Matth.19. Non legist̄ qa

UVA. BHSC. IyR_229

qui fecit hoies ab initio:masculum ⁊ femiñ fecit eos. Et dixit ꝓpter hoc relinquet homo patrem ⁊ matrē:⁊ adhēbit vxori sue. ergo vī q̄ saltem mediante hoie institutuꝫ sit matrimoniū. ¶Ad p̄mum argumētū rñdit Alex. de ales in.2.pte in tractatu de.l.nāli.q.j. i coꝛ poꝛe.ſ.q̄ i oi sacro fūt tria.ſ.silitudo: significatio:sanctificatio. Silitudineꝫ g̃ hz mr̄imoniū ex p̄ma ꝯditiōe. Significationē ex informatione. Sanctificationem vero ex redēptione Ex quo enim creat⁹ est homo ⁊ femina fuit nāle q̄ ꝯiungerent. Sed q̄ per hoc significaret ꝯiunctionē aie ad deū: vel Christi ad ecclesiam:vel humanitatis ⁊ diuinitatis i xp̄o Istud fuit ab institutione diuina. Ad̄ autez sit sanctificatio h̄ est gratia in matrimonio: siue in ꝯiunctōe per matrimoniū.h̄ est p̄ passionem xp̄i que sanctificat oia sacra:⁊ p̄ipaz habent omnia sacra virtutem ad sanctificandum. Matrimoniū ergo q̄ꝫq; ad silitudinē dicit q̄ est ex lege naturali ⁊ eius dictamine Nec h̄ modo est ex institutiōe. Quātū vero ad significationē non: q; sic est ex institutiōe nec quātum ad sanctificationē:per h̄ pz rñsio ad p̄mā rōnem. Hoc Alex.ibi. Ric̄.sic dicit. Ad h̄ argumentū breuiter: q̄ q̄uis mr̄imonium sit a nā:tñ indiguit institutiōe determinante manifestius quid velit lex nature:vz.q̄liter ⁊ quo debeat fieri:⁊ sic patet. ¶Ad tcoz dic̄ Ric̄.vbi supra in.q.z. q̄ p̄mo deus matrimoniū instituendū p̄dixit: q̄ Gen.2.dixit. Non est bonū hoiem esse solū. Faciam⁹ ergo ei adiutoꝛium simile sibi. Scdo matrimoniū instituit facto implicite tñ cum de costa Ade dormientis formauit mulierē:⁊ adduxit eā ad Adam vt haberē eo.c. Tertio ipz matrimoniū verbo būdixit. Cū dixit Gen.j. Crescite ⁊ multiplicamini ⁊ replete terram ⁊ subicite eam. vnde Aug.in.14.de ciuita.c.22. Nos nullo mō dubitamus ſm benedictōez dei. Crescite ⁊ multiplicamini ⁊ replete terrā donū cē nuptiaꝝ:quare dñs ante petñ hois ab initio ꝯstituit:creando masculū ⁊ feminā Adam aūt deo inspirante institutionez matrimonij specificauit: ⁊ explicauit: cum dixit Gen.2. Hoc nunc os ex ossi. meis ⁊ ca. de car.mea. Et paꝝ post.q̄ꝫobrem relinquet hō patrem suum ⁊ matrē suam ⁊ adherebit vxori suę:⁊ erunt duo in carne vna. In gb⁹ verbis tria bona matrimonij explicuit.ſ.bonum insepabilitat⁹:cū dic̄. pp hoc re.b.p.ſ.z.m.ſ.i. cohabitationem patris ⁊ matris.⁊ bonum fidei cum dicit. Et adhe.vxo.ſ.non alicne supple.⁊ bonum ꝓlis cum dicit. Erunt duo in carne vna.vz vnius pueri procreādi. Fuit aūt conueniens matrimoniū institui per deum ⁊ hoiem diuinitus inspiratuꝫ:vt causa rñdet effectui. In matrimonio enim est spūalis virtus in significando:⁊ h̄ effectus spūalis a cā spūali debuit procedere.ſ.a deo. Est etiaꝫ in matrimonio aliquid carnale.ſ. obligatio ad carnalem actum:⁊ hoc ab hoie. Fuit conuenienter a deo mediante hoie institutum. Et intellige h̄ oia dicta de matrimonio inquātū est in officium. Inquātuꝫ etiam fuit in remedium institutum est a deo post peccatū implicite cum dixit mulieri. In dolore paries filios. Et sub viri potestate eris: ⁊ ipse dñabit tui.⁊ Ade dixit. Quia audisti vocem vxoris tue ⁊c̄. Gen.3. Ex quibus verbis ⁊ sequentibus simul in vnum collectis videri pōt deuꝫ insinuasse coꝝ culpam. Et iam matrimoniū non esse in officiuꝫ tñ:sed etiam in remediū. Expressius aūt hoc instituit deus: cū post diluuium dixit Noe ⁊ filijs suis. Cre.⁊ multi. ⁊ replete. Gen.9.c. Multitudo eni hoium et ꝯiunctiōe maris ⁊ femine perficit. Dicas ergo ad argumentū q̄ non plus ꝯcludit:nisi q̄ matrimonium est institutū a deo p̄cipaliter:sed mediante hoie explicatum. Et hoc est verū ⁊ ꝓueniens.vt visum fuit. habemus p̄imam ptez huius tractatus.ſ. matrimonij institutionem quo a natura:quo post pcm ⁊ ante:quo a deo lz mediāte hoie. Rogem⁹ ergo oiportentem deum vt ꝯce.⁊c̄.

¶ Feria tertia post quartam dñicam quadragesime de diffinitōe matrimonij quo dz esse l vnius ad vnū indiuisibile. Sermo.49.

Ultiplicabo semen vestrum sicut stel.cc. Exo.iz ⁊ in ꝓphetia hodierna. Ad lucidiorem dictoꝝ noticiā de matrimonij entitate ⁊c̄. Considerandus hanc p̄sentem vitam: ⁊ istum inferiorem mundū:⁊ status vite humane.video multos ⁊ diuersos status.ſ.pontificum:prelatoꝝ:sacerdotuꝫ:clericoꝝ:religiosorum:regularium:⁊ religiosaꝝ virginum:viduaꝝ ⁊ ꝓtinentiū:⁊ finaliter ꝯiugataꝝ. Sed

UVA. BHSC. IyR_229

vltimus est adeo vniuersalis ꝛ generalis et eois: sicut alij ꝓzes: ut pater: ꝓpterea ō ipso magis est tractādū magisqꝫ pdicandū: qꝫ de alijs: qꝛ ꝑticulariter ꝓponit eois. L. coia dele gatis. in autē. res que. Et extra ō postulatōe plato. in ca. bone. el ꝑmo. Fuit eni aliquādo erroꝛ dicentiū posse dimittere vxores ad libitū. Fuit etiā erroꝛ dicentiū vxores debere esse cōmunes: de quibus fuit ¶Plato: quē sc cutus est Nicolaus vnus de septem diaconibus. Fuit etiam erroꝛ dicentiū indifferenter omnes posse insimul cōiungi. s. fratres cō sanguineos: ꝛ parentes: quos erroꝛes extirpare intendentes: non melius fieri potest: qꝫ videndo quid importat matrimoniū. Qua ꝓpter postqꝫ superiꝰ vidimus satis sufficiēter matrimonij institutionez. Restat videre matrimonij diffinitionē: qꝛ ut ait Tuliꝰ ꝑ ō offi. O is eni que a rōe suscipit institutio: debet a diffinitione proficisci ut melius intelligatur quid sit de quo disputaꝫ. Versabitur ergo iste sermo circa matrimonij diffinitatem: vel gditatē. Ergo si petas quid est matrimoniū. Rñdeꝫ ꝑm sniaz magistri in. 4. di. 27. c. 2. Qō matrimoniū est viri mulieriſqꝫ coniunctio maritalis inter legitimas psonas in diuiduā vite ꝟsuetudinē retinēs. Huc diffinitio trahiꝫ ex dictis ¶Pauli ꝑme ad Corinth. 7. vbi dicit: ¶Propter fornicationē vnusqsqꝫ suam vxorē habeat. ꝛ vnaqueqꝫ suū virū habeat: dicit suā ꝛ suū: ꝛ non alienā: nec alienū: ꝛ dicit vxorem: ꝛ non vxores. ꝛ dicit virum non viros. Hec diffinitio confirmatur. 27. q. 2. ca. ꝑmo. Et extra ō ꝓsump. ca. illud. Et addit ibi diuini ꝛ humani iuris cōmunicatio: qꝛ disparitas ipedit matrimoniū. s. quando fidelis cōtrahit cū infideli: ut iudeo vl' pagano. Mā tūc nullū est matrimoniū: ut infra videbiꝫ in parte de modificatione sēda. 28. q. 1. ca. ex his. ꝛ. c. caue. Vñ Exo. 34. ꝛ Deutro. 7. prohibuit dñs di. Non accipies vxorez filijs tuis: de filiabꝰ alienigenaꝝ: ne traducant eos post deos suos. Sed tamē sponsalia bñ possunt cōtrahi. s. cum hac conditōe. Si infidelis conuertaꝫ. 28. q. 1. non oportet. Hāc diffinitionē probat Hosti. Ricar. in. 4. dis. 27. Bona. ibidem. ar. ꝑ. q. 1. Et Duran. li. 2. parte ꝑma dis. 9. q. 1. esse verā peꝛrationē. ¶Primo sic ꝑm Bona. Solo homie existente non est matrimoniū simpliciter. Sola etiam mulier existente nō est matrimoniū: ergo matrimoniū est in simultate ꝛ coniunctione vnius ad alterū: ergo bene dicit: viri ꝛ mulieris cōiunctio. ¶Preterea nihil absolutū est vnū in duobus subtractis: sed matrimoniū est in mulie re ꝛ viro vnū: ergo non dicit qd absolutum: sed relatū. Sed illud quodcūqꝫ sit cum non sit disparitatis: sed conformitatis: non est disiunctio sed coniūctio. Item illud ad quod cō sequūtur ista tria bona. s. fides: proles: et sacramentū: est rectū matrimoniū: hoc autem est coniūctio maris ꝛ femine. vbi est fides in singularitate: qñ dicit viri ꝛ non viroꝝ: mulieris ꝛ nō mulieꝝ. ꝓles in secunditate: quādo dicit coniunctio: quia per cōiunctionē fit generatio prolis. Et significatio in insolubilitate: quando dicit: indiuiduā vite consu. ꝛc. Sꝫ ad clariorez huius diffinitionis noticiā tres conclusiones annotabimus.

¶Prima ꝯclusio qꝫ matrimoniū debet cē vnius ad vnam: quia viri ꝛ mulieris ꝛc.

¶Secunda conclusio. Quod non debet esse inter cognatos ꝛ propinquos: quia dicit inter legittimas personas.

¶Tertia conclusio: qꝫ nunqꝫ diuidantur in hac vita: quia dicit indiuiduū. 9. re. 2.

¶Primo ergo vocabitur singularitas.

¶Secunda vocabitur legitimabilitas.

¶Tertia vocabitur indissolubilitas.

¶Pars ꝑma buiꝰ sermonis in q̄ declaraꝫ qꝫ matrimoniū debet esse vniꝰ ad vnam.

Prima cōclusio que est oium theolo
p gozuz ꝛ maxime Ricar. in. 4. dis. 26. Alex. de ales in scōa ptc. in tractatu de lege naturali. q. 3. Et Tho. in sūma cōtra gentiles lib. 3. ca. 123. Et probatur qnqz rōnibus. ¶Primo rōne libertatis. Secūdo ratione certificationis. Tertio rōne educationis. Quarto rōne dilectionis. Quinto ratione pacificationis. ¶Primo sic ratione libertatis. Quilibet eni appetit liber esse: quia Non bene pro toto libertas venditur auro. Omnia enim animalia appetunt libere frui coitu: ꝛ propterea cōsortiū in coitu non compatiūtur: ꝛ propter coitum pugnē in animalibus existunt: ut patet in animalibꝰ in quibus non est determinatio vnius ad vnū: ut in canibus ꝛ alijs. Sic etiam est in hominibus. Nam libere volunt frui coitu: qꝫ quādo non possunt molestē ferunt: tā masculꝰ qꝫ femina: quia eadē est ratio in vtroqꝫ. Vnde patet ꝑ experientiā qꝫ sepe mulieres habentes viros

UVA. BHSC. IyR_229

adulteros:non reddunt eis debitū quādo petunt:aut indigent:quia alijs dederunt eoꝝ mariti.ſ.cum adulteris. Deinde ſi redditur alio tempore tunc non ſatiſſacit:quia non indigent:ꝛ natura tunc non requirit. Ex quib⁹ omnibus apparet ꝙ eſt contra charitatē eſſe plures viros ꝛ vxores: quia tollitur libertas quā maxime appetit homo:hinc eſt ꝙ nullā maiorem poſſunt penitentiā agere ſerui dei: q̄ obedire:qꝛ eis tollitur libertas. Et ſic patet prima. ¶ Secundo rōne certificationis. Et hec ratio ſolum probat ꝙ vna non debet eſſe pluriū:nec econuerſo. Nam naturaliter homo deſiderat eſſe certus de prole: que quidē certitudo oīno tolleretur:ſi plures eſſent vnius:ex naturali igitur inſtinctu procedit ꝙ ſit vnius vna. Hinc eſt ꝙ nulla lex vnq̄ permiſit ꝙ ſit vna pluriū: q̄uis aliquā do ſit econuerſo:ut patebit inferius. ¶ Tertio rōne educationis. Sunt eni quedaꝝ animalia quoꝝ filij ſtatim nati: victum ſibi ꝓcurant. Et in his nō eſt determinatio vnius ad vnā:ut dictuꝫ eſt in alia parte. Quedam ſunt ad quoꝝ filioꝝ educationeꝫ ſufficit mater per ſe:nec eſt determinatio vnius ad vnā Ad hec Hieron⁹.ad Salui.conſo.de nebri. ait:Quicquid debebas marito redde filijs: amore preſentiū abſentis deſidera tempora non eſt parui apud deum meriti: bene filios educare:audi apoſtoluꝫ cōmonentē. Vidua eligatur non minus annoꝝ.60.que fuit vni⁹ vi.vro.in bonis operibus habēs teſtimoniū ſi bene filios educauit: ſi hoſpitio ſuſcepit: ſi ſanctoꝝ pedes lauit:ſi afflictis abundanter tribuit:ſi omne opus bonū ſubſecuta eſt.didiciſti catalogū virtutū tuarū:quid debeas nomini tuo:quib⁹ meritis ſm pudicitie gradum poſſideas.hec ille. Quedaꝝ ſunt ad quorum filioꝝ educationem mater non ſufficit per ſe:nec per ſe pater:ſed ambo requiruntur: ut patet in quibuſdā autbus. Et ſic eſt determinatio maſculi ad feminā:vnius ad vnam Dominū autem filij non ſtatim per ſe poſſunt:nec ſemp mater p ſe ſufficit ad coꝝ educationem:ſed ambo requiruntur: quia ſi mater dat lac filijs:curam gerit filioꝝ:pater debet matri ſubuenire laborando: ut ſuſtentet matrē que poſtea filios ſuſtinebit. Nec moueant te illi qui dicunt ꝙ poteſt plures vxores educare ꝛ plures filios. Quia ſi in aliqbus inueniatur hoc:in pluribus autem econuerſo:propter paupertatē ꝛ indigentiā.ꝛc. Et ideo non valet argumentū: quia lex ꝛ natura dictat id quod in pluribus euenit:non qō in paucis. Et ſic diceretur illis qui dicunt ꝙ ſepenumero mater ſufficit ad educationē ꝑlis. Et ideo non requiritur determinatio viri. Quia ꝛ ſi aliqua reperiatur:non omnes: imo ut plurimū ipſe indigent vna cuꝫ filijs. Et ſi ſufficeret ꝓ tempore paruo nō ꝙ multo.ꝛ ſi ꝓ vno nō ꝓ omnibus. Ex quibus omnibus colligitur:ꝙ eſt cōtra dictamē nature ꝛ rationis:ꝙ vna non ſit pluriū: ꝛ econuerſo. Et ſic patet tertia rō. ¶ Quarto rōne dilectionis. Nam amor debet eſſe recipꝛoc⁹ quia amicitia vera conſiſtit in quadā equalitate. Sed ſi liceret plures viros habere: et econuerſo: non eſſet equalis amicitia: quia Pluribus intentus: minor eſt ad ſingula ſenſus. Preterea ſi ut dictum eſt mulieri non licꝫ plures viros habere: quia eſt cōtra certitudinē prolis:nec etiam viro debet licere:quia tunc nō eſſet liberalis ꝛ ſocialis amicitia vxoris ꝛ viri: ſed quaſi ſeruilis. Et hoc etiā experimento probatur:quia apud viros habentes plures vxores: ipſe ſunt quaſi ancille ꝛ non diliguntur vti vxores: quib⁹ pōt dici illud Augu. Minus te amat qui tecum aliquid amat. ¶ Quinto rōne pacificationis Debuit autez inſtitui ut eſſet vnius vna: et econuerſo. Quia illi qui ſimul debent viuere ꝛ cohabitare:nihil melius poſſunt habere q̄ vnitatem ꝛ pacem ꝛ cōcordiam: hoc autē non eſſet ſi eſſent plures vxores: imo totum oppoſitum:quia ibi ſemper eſt zelotipia ꝛ inuidia:vnus odit aliuꝫ: ſepenumero procurat alterius mortem: ergo patet ꝙ non eſt cōueniens vnū habere plures:nec econuerſo: qō preuidens ſcriptura dixit Geñ.2.Erūt duo in carne vna. Et Geñ.4.dicit glo.de Lamech: ꝓmus contra naturā ꝛ morem duas vxores accepit. Item Roma.2.glo.ſuper illo verbo:cum gentes.ꝛc.dicit:Lex naturalis ē nolle alijs facere quod ſibi nō vult fieri. Sꝫ conſtat ꝙ vir nollet ꝙ mulier diuideret carnem ſuaꝫ pluribus: ergo vir tenetur ex lege non diuidere ſuā:ergo.ꝛc. Sed contra iſtaꝫ concluſionē eſt ſcripture exemplū patēs:etiā rō euidens. Exemplū dico Geñ.29.de Jacob habetur ꝙ habuit plures vxores.ſ.Liam ꝛ Rachelem:nec tamen legitur ꝙ fuerit cōtra naturā:nec morem:nec contra legem:er-

UVA. BHSC. IyR_229

go q̄ vna sit tm̄ vnius: nō est de dictamine nature. Ratio enim euidēs contra est: quia natura dictat q̄ multiplicāda est species: sed multiplicatio speciei melius fit per plures q̄z per vnū: ergo cē. Pro responsione norandū ſm Alexan. vbi s̄ in corpe. q. q̄ triplex est dictamen nature ſm q̄ natura tribus modis mouetur. In natura enī rōnali: aliquando mouetur natura ut natura: aliquādo natura ut rō: aliquando rō ut rō. Primo natura ut natura dictat masculū ꝓiūgi femine ad multiplicationē speciei. Scōo mō dictat q̄ vna cū vno coniūgi debet: vel pro cōgruentia status t tēporis oportunitate vn⁹ cū pluribus: eo dispensante qui est supra naturaz. Tertio modo rō t natura dictat: q̄ vnus debet coniungi cū vna: inseparabiliter cōiūcta. Dicas ergo ad illud exemplū de Jacob qō Aug⁹. habet q̄ omne peccatū qō fit: aut fit ꝓtra naturā: aut fit cōtra preceptū: aut contra mores Sed Jacob t alij habēdo plures vxores nō fecerunt cōtra naturaz ſm q̄ natura mouet ut natura: quia non causa lasciuie sed causa prolis. Nec cōtra preceptū: quia dispensatū fuit ab illo qui est supra p̄ceptū: qz in p̄cepto intelligitur excludi auctoritas superioris: nec cōtra ꝓsuetudinē que nō eēt approbāda: plu ribus enī rōnibus approbandū erat q̄ fecit. Primo quia fecit ex dispensatione. Secūdo ex causa honesta. ſ. ut multiplicaret proles et numerus fideliū ad cultū dei. Tertio q̄ moderate vtebat pluribus. Quarto erat approbanda cōsuetudo ꝓpter sacramentū: qz oīa contingebant illis in figurā. Vnde in pluribus vxoribus Abrahe figurat differentia seruientiū deo. Alij enī seruiūt pro mercede: q̄ significantur per filios Agar. Alij pro hereditate qui pro filios Sarre. Similiter et in duabus vxoribus Jacob liberis significatur duplex vita: actiua in Lia: contemplatiua in Rachele. Et in qualibet sunt quidā mercēnarij t quidā liberi. Et sic patet ad exemplū. Ad argumentum dicas q̄ natura dictat q̄ species multiplicetur: sed debito modo. Jus enī naturale in homine regulari ratiōe. Rō autem dictat q̄ fit vnius vna: t sic patet conclusio. Ex premissis autē patet: quia nunquā dispensatū fuerit cū muliere q̄ esset pluriuz: quia vna non potest fecundari a plurib⁹: sed vnus bene potest fecūdare plures: t ideo nō esset vtile ad multiplicationē: puta meli⁹ potest seruari par si vn⁹ dominet pluribus: q̄z si plures dominarent vni. Preterea vir est caput mulieris. Et ideo est magis dispensatum cū eo. Preterea sacramentū est quia. ſ. vnus est sponsus xp̄s: licz plures sint ecclesie Fuit ergo tunc dispensatū q̄ vnus haberet plures: t nō econuerso propter rōnes predictas. Sed cane o adulter nequā: O nefande luxuriose: O sacrilege pessime. Cane cane: qz licz fuerit tunc dispensatū: nequaq̄z aūt nunc ut audiuisti. Accipe ergo vnā t sis cōtentus. Et sic patet prima cōclusio.

¶ Pars secunda hui⁹ sermonis in qua declaratur q̄ matrimoniū non debet inter ꝓpinquos t affines contrahi.

Secunda pars t cōclusio que habet a theologis. ſ. Alexan. vbi s̄. q. 2. Tho. vero s̄. ca. 124. t alijs: q̄ matrimoniū nō debet esse inter ꝓpinquos vsq̄z ad quartū gradū inclusiue. Ideo dicit diffinitio: inter personas legitimas. Et probat q̄ntuz rōnib⁹ Primo rōne cōiunctionis. Scōo veneritionis. Tertio ratiōe inordinate voluptatis. Quarto ratione amoris multiplicationis. Quinto rōne subiectionis. ¶ Primo rōne cōiunctionis. Nam in matrimonio fit coniunctio diuersaꝝ personaꝝ ut sint quasi vnū per amorē coniugalē: sed ille persone que cō iungūtur per cōsanguinitatē debent se reputare propter hoc quasi vnū per amorē cōsanguinitatis t cōsequenter nō indigent alia cō iunctione. Quapropter cōsequenter a matrimonio excludunt: ut dum sc̄ per hoc vnum esse recognoscūt feruentius se diligāt. ¶ Secūdo rōne veneritionis. Debemus enī magis t super omnia venerari parentes et cognatos t earū cauere verecundiā. Cum igit nos videam⁹ q̄ in actu carnali quedā aguntur habentia verecundiā t turpitudinez anneram. t hoc fuit propter peccatū p̄mi parētis: ut dicit Bona. in. 2. dis. 20. circa litterā. super verbuz magistri qō est tamē Augu. sup Gen. qui dicit potuere in paradiso eis nuptie esse honorabiles: querit ipse quare magis in paradiso in statu innocētie fuere honorabiles q̄z nunc. Et dicit q̄ est loqui de nuptijs quantū ad significatū. t quātū ad fructū. t quantū ad actū. Et quantū ad hec tria honorabiles erāt in paradiso. In statu vero miserie q̄z uis sint honorabiles q̄tū ad significatū t fructū: habent tamē pudorē annexū:

UVA. BHSC. IyR_229

q̃tũ ad actum. Quia omnis homo vtẽs ratione actũ illuz erubescit exercere corã alijs: etiã cũ propria vxore. Rõnẽ assignat Augu. in.14.de ciui.dei. Quia cũ rõ deberet dominari corpori: erubescit ꝙ ipsa subijciatur alicui parti corporis. ⁊ ꝙ aliqua pars dominet̃ ei ꝙ fit in ardore libidinis quã nunc hõ patit̃ cui subijcitur: ꝙ nõ fieret in statu innocentie. Eadẽ rõ est quare magis verecũdet̃ homo in actu illo q̃z in furore ira ⁊c̃. Quia magis erubescit ꝙ aliqua pars corporis dominet̃ ei: q̃z ꝙ ipsa rõ inordinate dominet̃ sibi ipsi: qđ fit in turbatõe. Est in illo igitur actu verecũdia: presupposito igit̃ ꝙ debem⁹ magis cauere turpitudinẽ ⁊ verecũdiam parentũ q̃z alioꝝ oportuit illas personas prohiberi: quib⁹ propter coniũctionẽ sanguinis reuerentia debetur. Hec quidẽ rõ videtur in veteri lege inducta Leuit.18. Turpitudinez sororis tue ne discooperias. ¶ Tertio rõne inordinate voluptatis. Cuz eni actus carnalis maxime impediat vsuz rõnis: ⁊ mentem absorbeat: sequeretur hoc magnũ inconueniẽs si liceret cõiungi parentibus ꝙ nimius esset vsus voluptatis: ⁊ via aperiretur carnalibus ĩ pudicitijs: quia habent cõmorãdi simul necessitatẽ: cõueniens est igit̃ bonis morib⁹: ut talis cõiunctio legibus inhiberet̃. Preterea delectatio coitus (ut dictũ est) maxime impedit extimationẽ prudẽtie: sz multiplicatio talis delectationis multo magis: sed talis delectatio auget̃ per amorẽ personarũ: quia vbi maior amor ibi maior delectatio. Si igitur liceret cõiungi propinquis: ibi augeret̃ amor cõcupiscentie: amori originis ⁊ consanguinitatis: ⁊ sic multiplicato amore necesse est magis delectationibus subdi: esset ergo ꝯtrariũ bonis morib⁹: propinquis cõiungi: igitur ꝓpter hoc lex prohibuit ⁊ bene. ¶ Quarto rõne multiplicationis: qꝛ multiplicatur amicitia inter extraneos per coniunctionẽ matrimonij. et hoc maxime est necessariũ in societate humana: vt sit inter multos amicitia cõueniens: igitur fuit legibus ordinari ꝙ matrimonia cõtraherẽtur cũ extraneis ꝑsonis: ⁊ non ꝓpinqs. Cũ iã autẽ inter ipsos sit amicitia. Est eni tanta rõ amicitie in cõiugio: ꝙ papa ſm ꝙ volunt doctores maxime Ric̃. in.4.di.38. ⁊ directũ videtur lib.2.de voto. § 37. potest dispensare in voto castitatis: ꝓ pace fienda inter ꝑncipes. ¶ Quinto rõne subiectionis. Incõueniens est ut illis personis aliquis socialiter cõiugatur: quib⁹ naturaliter debet esse subiectus. Naturale eniz est ꝙ aliquibus parentibus sit homo subiect⁹: ut minores maioribus: filij patribus ⁊c̃. ergo incõueniens esset ꝙ cũ parentibus aliqs contraheret matrimoniũ: cũ in matrimonio sit quedã cõiunctio socialis quo ad actum matrimonij dico: quia quo ad alia caput mulieris est vir. prime ad Corinth̃. Et hinc est ꝙ deus fecit mulierẽ de costa Ade: nõ de capite: non de pede: ut indicaret ipsaz esse sociaz: non sclauã: non dominã: ut inferius melius ostẽdetur. Hinc est qđ ait Greg. ad Augu. episcopũ anglorũ. ⁊ hr̃.35.q.3. Quedã lex. Et recitat magr̃ i lr̃a di.4.c.2.di. Qđ siue duoꝝ fratrũ germanorũ: siue duarũ sororũ filius ⁊ filia misceat̃: experimento didici: ex tali coniugio sobolem nõ posse succrescere: patet ergo ista scđa cõclusio. Sed ad maiorẽ declarationẽ sic arguitur. Illud nõ impedit matrimoniũ quod nulli bono contrariatur: sed cõsanguinitas nõ contrariat̃ alicui bono matrimonij: quod patet: quia ita possunt seruare fidẽ sicut extranei: ⁊ ita etiã procreare prolem: ergo videt̃ ꝙ a matrimonio nõ debeat prohiberi ipsoꝝ coniunctio. Respõdit Ric̃. declarando supradicta in.4.dis.40.q.2. Qđ aliqua cõsanguinitas ĩpedit matrimoniũ ex dictamine iuris naturalis: aliq̃ ex dictamine legis diuine: aliq̃ propter statutũ ecclesie. Primo impedit matrimouiũ filie cum patre: ⁊ filij cũ matre: vnde in lege nature dictũ fuit Gen̄.2. Relinquet homo patrẽ ⁊ matrẽ. s. non coniunget se eis: ⁊ adherebit vxori sue. Et hoc est quod ius naturale dictat maiorem reuerentiam deberi parentibus q̃z cõiugibus. Et dictat nõ sic debere tractari turpiter parentes: sicut contractant se coniuges Magis tñ est contrarius nature matrimoniũ filij cũ matre: q̃z filie cũ patre: qꝛ vxor debet esse viro subiecta in omnib⁹: preterq̃z in actu matrimonij: cõtra aũt ius nature est ut filius teneat matrẽ subiectam. Est tñ etiam cõtra ius nature matrimoniũ filie cuz patre scilz: ꝙ filia sit socia patris: cuius debet in oĩbus eẽ subiecta. Et sic quomodocũqz est cõtra ius nature. Vnde ⁊ quedaz aĩalia bruta abhorrent coire cũ matre sua: q̃z diu ex instinctu naturali cognoscunt eã esse matrẽ suam: qđ patet ꝑ illud qđ narrat ph̃s.8.de aĩalib⁹

UVA. BHSC. IyR_229

de camelo:qui cū saltasset super matrem eo
operta:postq̄ cognouit eā esse matrē suam
interfecit ingeniatorē. ¶Narrat etiā de equo
ibidē:qui cū saltasset super matrez suā ⁊ re-
cognouit eaz:priusq̄ discooperiebat fugit et
proiecit se de alto: ruit ⁊ mortuus est. Et sic
patet. ℂ Secūdo modo prohibēt matrimo-
nialiter copulari consanguinei in ꝑmo ⁊ se-
cundo gradu propter rōnes superius dictas
vt patet Leuit. 18. vbi dicit. Omnis homo
ad proximā ⁊ consanguineā non accedet ut
reuelet turpitudinez eius:vsq̄ ibi:ad hoc illa
viuente. ℂ Tertio modo per statutū eccleſie
prohibent matrimonialiter copulare cōsan-
guinei in tertio ⁊ quarto gradu:q⁹ vsq̄ tunc
consueuit inter eos satis durare amicitia:p
pter cōsanguinitatis vinculū. Sed post illuz
gradū concedit eos posse copulari:ad amici-
tiā quasi fugientē reuocandā:ut sic charitas
inter homines dilatetur:ut dictum est supe-
rius. Dic ad argumentū q̄ si non contraria
tur alicui bono matrimonij ex toto: coniun-
ctio consanguineorū.contrariatur tamen de
centi obseruatori bonorū illorū. Et sic patet
clare ista conclusio:⁊ secūda pars sermonis.
ℂ ¶Pars tertia huius sermonis in qua de-
claratur q̄ matrimoniū nunq̄ debet diuidi

Tertia pars ⁊ conclusio est predicto-
t rum theologorū q̄ matrimoniū de-
bet esse indiuisibile. Et ideo dicit dif
finitio: Indiuisibilem consu.vi.rc.quod pro-
batur etiaz quinq; rationibus. ¶Primo ra
tione prolis instructionis. Secundo ratiōe
gubernatiōis. Tertio rōne certificationis.
Quarto ratione diurni amoris. Quinto
ratione significationis. ℂ ¶Primo dico rōne
instructionis. Superius dixim⁹ q̄ sūt que
dam animalia:quorū filij indigent cura pa-
tris. Et ista habent determinationez vnius
ad vnā. Sed notādum q̄ quanto magis in
digent cura patris animalia.s.masculꝰ et fe-
mina:tanto longius cōmanent vsq;quo ne-
cessariū est ad educationē prolis. Hominuz
autem filij non tm̄ indigent educatōe in pue
ritia ⁊ in infantia:sed etiam in adolescentia:
non solum corporis:sed anime: in instructio
ne in moribus ⁊ virtutibus. Nam alia ani-
malia naturaliter habent suas prudentias:
quibus sibi prouidere possunt: homo autem
ratione viuit:quem per longi temporis expe
rimentū ad prudentiam peruenire oportet.
Vnde necesse est ut filij a parentibus: quasi
iam expertis instruantur:nec huiusmodi in-
structionis sunt capaces mox geniti:sed post
longum tempus:precipue cū ad annos dis-
cretionis peruenerint:quia anima nostra est
tanq̄ tabula rasa in qua nihil est depictum.
z.de anima. Ad hanc etiam instructionē lōgum tempus requiritur. Et tunc etiam pro-
pter impetus passionē: quibus corrumpitur
estimatio prudentie. Indigent non soluz in-
structione: sed etiam reprehensione. Ad hoc
autem mulier sola non sufficit:sed magis in
hoc requiritur opus maris:in quo est etiam
ratio perfectior ad instruendū. Et virtus po
tentior ad castigandū. Ex quibus omnibus
apparet esse naturale homini q̄ non ad mo
dicū temporis: sed diuturnā societatez habe
at ad determinatam mulierem. Et sic patet
ista ratio prima. ℂ Secūdo ratione guberna
tionis. Femina enim indiget mari: nō soluz
propter gubernationē sicut in alijs animali
bus:sed etiā propter gubernationez sui:⁊ do
mus:⁊ bonorū temporaliuz:quia mas est:⁊ do
mus:⁊ bonorū temporaliuz:quia mas est:⁊
ratione perfectior: ⁊ virtute fortior. Si quis
igitur mulierē assumens tempore iuuentu-
tis:quo decor ⁊ fecunditas ei assunt:⁊ eaz di
mittere posset postq̄ in etate fuerit:damnuz
inferret mulieri contra naturalem equitatez
propter hanc causam:vel vt melius dicam.
Sic dicunt viduę:ut causam habeant se nu-
bendi.s.q̄ nesciunt se regere:⁊ q̄ domus sua
destruitur:bona temporalia disperdūtur.rc.
huiusmodi. Sed hoc eis nō credit Hierony
mus:ut patet in epistola ad Furiam de vi-
duitate seruanda:vbi inquit: Solent adoles-
centule viduę:quarū non nulle abierunt re-
tro post sathanā:cū luxuriate fuerint:ibi xp̄o
cubantes dicere:patrimoniolū meū quotti-
die perijt:maiorū hereditas dissipatur. Ser
uus contumelioſe locutus est: imperiuz an-
cilla neglexit. Quis procedet ad publicum?
Quis respondebit pro agrorū tributis:par-
uulos meos quis erudiet:⁊ vernaculos quis
educabit? Et hanc ꝓb nefas causam oppo
nunt matrimonij que vel sola debuit nupti-
as impedire. Superducit mater filijs: non
nutritiū:sed hostem:non parentem: sed tyrā
nū:inflāmata libidine obliuiscitur veteri sui:
⁊ inter paruulos suas miserias nescientes:
duduz lugens:noua nupta componit. Quid
ostendis patrimoniū? Quid superbiam ser-

UVA. BHSC. IyR_229

mulorũ? Confitere turpitudinẽ. Nulla idcirco ducit maritũ: ut cum marito non dormiat: aut si certe libido non stimulat: que tanta insania est: in morem scortorũ prostituere carnem: ut augeantur diuitie: & propter rem vilem atq; peritura: pudicitia que preciosa & eterna est polluatur? Si habes liberos: nuptias quid queris? Si non habes: quare experta non metuis sterilitatẽ: & rem incertaq; certo prefers pudori: hec ille. ¶ Tertio etiam ratione certificationis: quia sicut superius diximus conueniens fuit ut matrimoniũ esset vnius ad vnam propter certitudinem: cuius certitudinis inest homini quedam sollicitudo. Sic etiam propter hanc eandem causaq; debuit cẽ indiuisibile. Quia si vir posset mulierẽ dimittere: & mulier virũ & alteri copulari: impediretur certitudo prolis: dum mulier a pmo cognita post matrimonium a secundo cognosceretur. Est igitur cõtra instinctuq; humane speciei q; mulier a viro separetur. ¶ Quarto ratione diurni amoris: amicitia enim quanto est maior tanto debet esse firmior & diuturnior. Inter virum autẽ & vxorem maxima amicitia esse videtur: ergo debet esse firma & diuturna. Nam adiurantur non solũ in actu carnalis copule que est inter bestias quandam suauẽ amicitiam facit: sed etiam ad totius domestice conuersationis consortiũ. vnde in signũ huius homo p̃ pter vxorem patrẽ & matrem dimittit: ut habetur Gen. 2. Incõueniens igitur est q; matrimoniũ sit dissolubile. Et sic patet ista ratio quarta. ¶ Quinto ratione significatiõis. Nam matrimoniũ est sacramentuq;: sacramentũ autem est sacre rei signum: vt habet in. 4. dis. pma. Significat ergo aliquid scõm quid in coniunctione xp̃i & ecclesie: persone diuine & humane nature. Ista autem inseparabilia sunt: quia q; semel assumpsit nũq; dimisit ꝫ Diony. ergo matrimoniũ si vere est sacramentuq; debet institui inseparabile. Dixit ergo bene dominus Matth. 19. Quõ deus coniunxit homo non separet. Non potest ergo homo dimittere vxorẽ: nec vxor virum in presenti vita: nisi forte causa fornicationis ad tempus ut conuertatur: sed nõ potest aliam accipere. Vnde Piero. ad amandum pref byterũ super duabus questionib9 sic dicit: Vxor mulier relicto viro adultero: & sodomita: & alio p̃ vim accepto posset absq; penitentia cõmunicare ecclesie: viuente adhuc eo quã prius reliquerat. Quod legens verficuli recordatus sum: ad excusandas excusationes in peccatis. Omnes enim vitijs nostris fauemus: & quod propria facim9 voluntate: ad nature referimus necessitatem. Quomodo si dicat adolescens: vim patiens corporis: me ad libidinẽ ardor impellit: ipsa organa membrorũ genitaliuq; & compositio corporis: femineos querit amplexus. Et rursum si homicida est: in egestate inquit eram: indigebam cibo: regnẽ corporis non habebam: ideo alienũ sanguinẽ fudi: ne ipse fame & frigore moriar. Respõdeo ergo sorori que a nobis super statu suo queritur: non meas sed apostoli sententias. An ignoratis fratres (scientibus enim legem loquor) quoniã lex dominatur homini quãto tempore viuit. Mulier enim que sub viro est: viuente viro vincta est legi. Quõ si mortuus fuerit vir eius: liberata est a lege viri. Ergo viuente viro adultera est: si duxerit aliũ virum. Et in alio loco: Mulier alligata est quanto tempore viuit vir eius. Si autez dormierit vir liberata est: cui vult nubat tm̃ in domino. Quẽs autez cautiones apostolus amputans: apertissime diffiniuit: viuente viro adulteram esse mulierẽ: si alteri nupserit. hec ille. Item ibidẽ. Nolo mihi raptoris proferas violentiaq;: matris persuasionẽ: patris auctoritatẽ: propinquorũ cateruam: seruorũ insidias: parentũ cõtentũ dãna rei familiaris. Quãdiu nãq; vivit vir: licz adulter fit: licz sodomita: licz flagitijs oibus coopertus sit. Et ab vxore propter h̃ scelera derelictus: maritus est reputandus: cui alterũ marituq; non accipere licet. Non hoc apostol9 propria auctoritate decreuit: sed xp̃o in se loquente: xp̃i verba sectatus est: qui ait in euangelio: Qui dimittit vxorẽ suam excepta fornicationis causa: facit eam mechari: et qui dimissam accipit adulter est: siue ipsa dimiserit virũ: siue a viro dimissa sit adulter est qui eam acceperit. Vnde & apostoli grauem cõiugij sarcinam intelligentes: si ita est inquiunt: nõ expedit homini vxorẽ accipere. Ad quod dominus: Qui potest inquit accipere: capiat. Statimq; sub exemplo triũ eunuchorũ virginitatis infert beatitudinẽ: que nulla carnis retinetur lege. hec ille. Sed hic queritur vna ad ꝓpositũ questio. si vir mortuus vere per miraculũ suscitaretur: deberet

UVA. BHSC. IyR_229

reuerti cum eadem vxore: ⁊ econuerso. Videtur enim ꝙ sic: ad Hebre.xi. Acceperunt mulieres ex resurrectiõe mortuos suos. Ad hoc dicit Ricar.in.4.dis.27.arti.2.q.4. Et Henricus d̃ gandauo i quolibet. Qd̃ si alter coniunx mortuus resuscitaretur: ali⁹ non tenetur ipsum recipere: quia per mortis vinculum fuit solutum: ⁊ ideo dicit vite. Vnde apostolus p̃me ad Corin.7. Mulier alligata est legi: quanto tempore vir eius viuit: ꝙ si dormierit vir eius liberata est a lege viri. Ad illud autem quod dicitur ꝙ mulieres acceperunt de resurrectione mortuos suos: dicitur ꝑ mortuos nõ solum intelligi maritos eorũ: sed filios alios amicos suos: quos recuperauerunt. Aut si intelligitur ꝙ acceperunt maritos suos: hoc fuit per nouũ consensum: ⁊ nouũ matrimoniuꝫ. Cape ergo ⁊ resume: quia matrimoniũ est vnius ad vnã: non inter propinquos: neqꝫ est solubile in presenti vita. Et hoc contra fornicatores dimittẽtes vxores: ⁊ adherẽtes alijs. Rogem⁹ ergo ⁊c̃.

¶ Feria quarta post quartã dominicã quadragesime de honestate matrimonij: quare est licitũ ⁊ meritoriũ. Sermo.50.

Aciam ut in

preceptis meis ambuletis: ⁊ iudicia mea custo. Ezech.36. ca. ⁊ in prophetia hodierna. Volentes tractatũ de matrimonio inceptũ debito ꝓsequi. Postq̃ vidim⁹ p̃mã partẽ. s. ei⁹ institutionẽ: ⁊ scd̃aꝫ. s. ei⁹ diffinitionẽ: sequit̃ videre tertiã. s. honestationẽ. Et ꝓ exordio q̃rit̃: si matrimoniũ debeat ꝑ aliq̃ bona excusari: quo ad ei⁹ actũ carnalẽ: quia videt̃ de se inhonestus: verecũdus ⁊ inexcusabilis. Respondetur ſm Ricar.in 4.dis.31.arti.j.q.j. ꝙ sic. Ratio recte docet nõ eẽ aliqd faciẽdũ ab homine quo patiatur iacturã: nisi pro recompensatione equalis boni: ut si perdat in vno: lucretur equiualens in alio: vel etiam magis. Sed in contrahendo matrimoniũ homo se obligat se saltem implicite ad carnalem copulã sub conditione. s. si alter coniunx exegerit. Quapropter ratio iacturã patitur ad sui vsum: quia in illo actu impeditur vsus rationis. Vnde ph̃us.7.lib. Ethico.ca.8. dicit de venere. ꝙ furatur intellectũ sepissime sapientis: homo ergo contrahendo matrimoniũ obligat se ut dictum est ad patiendũ iacturam quantũ ad vsum rationis. Existentes etiã in matrimonio iacturam patiuntur: propter sollicitudinẽ ⁊ carnis tribulationem. Vnde apl̃s p̃me ad Corinth̃ 7. Tribulationẽ carnis habebũt huiusmodi Et ideo debuerũt esse bona: predictas iacturas recompensantia. Et hec sunt illa que cõcubitum matrimonialem excusant: ⁊ reddũt ipsum honestum. Sed que sunt ista dic mihi. Tria sunt ſm Augu. in libro de bono cõiugali. Et habentur a magistro in.4.dis.31. Et.27.q.2. omne itaqꝫ. s. proles: fides: ⁊ sacramentuꝫ: quorũ sufficientiam determinat dominus Bona.in.4.di.31.art.j.q.2. Ricar. idem distinguens. Qd̃ sicut duplex est bonitas creature: quedam essentialis: ⁊ quedã accidentalis. Sic est matrimoniũ. Quoddam bonũ essentiale: quod in hec tria supradicta diuiditur. Quoddaꝫ accidentale. Et illud est multiplex ⁊ indefinituꝫ: sicut pax: concordia: amicitia: parentela: ⁊ multa alia que ex matrimonijs proueniunt. Numerus autẽꝫ bonorũ essentialiũ in matrimonio potest accipi: aut ex parte cause matrimonij: aut effect⁹: aut nature ipsius boni. ¶ Primo modo sic ut supra ostensum est. Ad matrimoniũ inclinat natura ut vir coniugatur cũ muliere ad consumationem speciei ipsius nature. Et sic est bonũ prolis. Et ratio recta ut vir cuꝫ sua ⁊ non cum alia muliere: ⁊ econuerso. Et sic est bonũ fidei. Et ius diuinũ quod ipsum ad significandũ instituit. Et sic est sacramentuꝫ siue bonũ sacramenti. ¶ Secundo modo sic in matrimonio est tria considerare. s. vinculum: ⁊ vsum vinculi: ⁊ fructũ ad quem ordinatur vsus rationis. Ratione primi bonum matrimonij est sacramentũ. Quo ad secũdũ bonũ fidei. Quo ad tertiuꝫ proles. ¶ Tertio modo sic ſm ph̃m.8. Ethico.ca.2. Bonũ diuiditur in delectabile: vtile ⁊ honestũ. Delectabile in matrimonio est bonũ fidei: non loquor de delectatiõe carnali: quia illud est accidentale bonum: sed delectatione que est in hoc ꝙ vnus gaudet ꝙ alius sibi seruet fideꝫ: ⁊ econuerso. Vtile est bonuꝫ prolis. Honestum bonũ sacramenti: que per appropriationem tamen dicta sunt: quia in quolibet predictorũ potest inueniri aliquo modo rõ delectabilis: vtilis: ⁊ honesti. Patet ergo q̃ sunt

UVA. BHSC. IyR_229

bona facientia matrimoniū bonū: ⁊ bonestū Sed ut clarius videatur de honestate matrimonij tres cōclusiones annotamus.

¶ Prima vocatur gratū faciens.

¶ Secunda vocatur licens.

¶ Tertia vocatur merens.

¶ Pars prima huius sermonis in qua declaratur ꝙ in contractione matrimonij confertur gratia sicut in alijs sacramentis.

Circa primā conclusionē determinat Ricar. in. 4. dis. 26. arti. 2. q. 3. ꝙ contrahentibus matrimoniū digne cōfertur gratia gratūfaciens: non solum gratis data. Nam sicut natura nulli cōfert aliquā potentiā: quin etiam conferat si potest dispositionem necessariā ad idoneam executionē actus illius potentie: ut patet. Quia si natura dedit potentiā riddendi: dat etiam dispositionem necessariam ad ridenduz. Sic ipse deus conferendo alicui aliquaz potestatem: per sacramenti susceptionē: simul confert dispositionem necessariā ad idoneā executionē actus potestatis illius. Per sacramentū aūt matrimonij datur ex diuina institutiōe matrimoniū contrahentibus potestas: ut vnus vtatur alio ad procreationē prolis: ⁊ ad concupiscētie remediū: cuius potestatis act⁹ exequi non possunt idonee ⁊ digne: sine gratia gratum faciēte. Quia nemo potest peccatuz cauere sine gratia: nec mereri: in matrimonio autem cauetur peccatum ⁊ meretur aliquando: ut patebit infra: ergo in susceptione ipsius confertur gratia qua actus matrimonialis potest fieri deo gratus ⁊ placabilis: ꝓpterea dicitur sacramētū est inuisibilis gratie: visibilis forma. Sacramētū ergo figurat gratiam: sed sacramēta noue legis efficiunt quod figurant: et sacramentū matrimonij ē sacramentum noue legis: in ipso ergo confertur gratia. ¶ Sed ad maiorez declarationem arguitur sic: Per susceptionē cuiuslibet sacramenti cum quo confertur gratia: minuitur morbus cōtra quem est: sed carnalis ꝯcupiscentia cōtra quā est matrimoniū: ipsū nō minuitur: sed augetur. sicut dicit phus. 3. Ethico. ca. vltimo. Concupiscentie operatio auget conatū: ergo videtur ꝙ non conferat gratia in matrimonio. Dicēdū ad hoc ꝙ ꝑ matrimoniū reprimitur concupiscētia in sua radice per gratiam que confertur in matrimonio excludit etiā turpitudo: q̄ sine matrimonio esset in carnali copula. Et ꝑ illū actū ab alijs pessimis corruptelis retrahit: ꝓpter qd̄ dicit apl's p̄me ad Corinth. 7. Meli⁹ est nubere q̄ vri. Dic ḡ ad auctoritatem phi ꝙ q̄uis opatio ꝯcupiscētie si nō est rōne ordinata augeat conatū: tñ qñ est ordinata rōne reprimit ei⁹ excessum: qꝛ actus disponunt ad similes habit⁹: actus ergo carnalis inordinatus disponit ad augmētū cōcupiscentie: ordinatus autē disponit ad repressionē ꝑ gratiā Ad h̄ instatur sic: Per susceptionē cuiuslibz sacramenti cum quo cōfertur gratia cōfigurat homo aliquo modo xp̄o ꝓ illo statu quo passus est ꝓ nobis. Alias eni nō dicerentur sacramēta habere efficatiā a passione ei⁹: sed matrimoniū in nullo representat xp̄i passionē: cū in matrimonio sit delectatio maxima ⁊ passio xp̄i maxime fuerit afflictiua: ergo videtur ꝙ nō cōferatur gratia. ¶ Dicas ergo ad hoc ꝙ q̄uis matrimoniū nō ꝯformetur passioni xp̄i quātū ad penā: ꝯformatur tñ ei q̄tū ad illius passionis causam: q̄ causa fuit charitas: qꝛ ꝓpter nimiā charitatē suā q̄ dilexit nos pati voluit: ut ecclesiā sibi assumeret in sponsaz. quā charitatē representat honesta delectatio nubentiū. Illi tñ qui ad onera matrimonij respiciūt forte dicerēt: ꝙ q̄tū ad aliqua representat passionis xp̄i penam: multe eni sunt tribulationes in matrimonio Vnde apl'us p̄me ad Corinth. 7. Tribulatiōes tñ carnis habebūt huiusmodi. Si magis instetur. d. Oē sacramētū in quo cōfert gratia cōtra aliquē morbū debet suscipi ab oib⁹ participātib⁹ illū morbū: sed oēs in statu nature lapse habēt de lege coi morbū carnalis cōcupiscētie: ergo oēs viri ⁊ mulieres deberēt matrimoniū cōtrahere: qd̄ falsū est Dic ergo ad hoc ꝙ argumētū bñ ꝯcludit si ꝯtra concupiscentiā nō posset alia medicina efficacior inueniri: vacare aūt operib⁹ spūalibus: ⁊ carnē per pniaz macerare: multo efficatiora remedia sunt cōtra morbū ꝯcupiscētie: q̄ matrimoniū. Vñ Hiero. de. xlij. mansionib⁹ silioꝝ isrl' d. Vide qd ꝓsunt frena: a vitijs nos retrahūt: introducūt ad virtutum choros: in xp̄o monte pulcherrimo habitare nos faciunt. hec ille. Propter hoc hortabat Rusticū fugere cōsortiū ⁊ domū maternaz: in epistola ad Rusticū. Si scādalizat te oculus tuus: pes: mauus tua: proijce eam: nulli

UVA. BHSC. IyR_229

parcas: vt soli peas aie. Qui viderit mulierē ad concupiscendū eam: iam mechatus est eam in corde suo. Quis gloriabitur castum se habere cor? Astra celi non sunt munda in conspectu domini: quanto magis homines: quorū vita tentantio est: vbe nobis qui quotiens concupiscimus: totiens fornicamur. Inebriatus est inquit gladius meus in celo: mlto amplius in terra: que spinas ⁊ tribulos generat. vas electiōis in cuius ore xps resonat: macerat corpus suum: ⁊ subijcit seruituti: ⁊ tamen cernit naturalem carnis ardorem sue repugnare sententie: vt quod nō vult: ḥ agere compellatur: ⁊ quasi vim faciēs vociferatur: ⁊ dicit. Miser ego homo: quis me liberabit de corpore mortis huius: ⁊ tu te arbitraris absq; lapsu ⁊ vulnē posse transire nisi omni custodia seruaueris cor tuum: ⁊ cū saluatore direris. Mater mea ⁊ fratres mei hi sunt: qui fecerunt voluntatem patris mei qui in celis ē. Crudelitas ista pietas est: imo quid tam pium sancte matri: q̄ sanctus filiū custodire optat ⁊ illa te viuere ⁊ non videre ad tempus: vt semper cum Christo te videat hec ille. Vacare etiam lectioni ⁊ contemplationi: est remedium optimum. vnde Hieronimus in eadem epistola dicit. Volo autez te ⁊ ꝓpter causas quas supra exposui: nō habitare cuz vroze: ⁊ precipue ne aut delicatos offerentem cibos: renuendo contristes. Aut si acceperis: oleum igni addicias. Et inter frequentiam puellarum per diem videas: quid noctibus cogites. Munq̄ de manibus ⁊ oculis tuis liber recedat psalterium discatur ad verbum. Oratio sine intermissione: vigil sit sensus: nec vanis cogitationibus patēs. Corpus pariter animusq; tencatur ad dominuz Iram vince patiētia. Ama scientiam scripturarum: ⁊ carnis vitia non amabis. Nec vacet mens tua varijs perturbationibus: que si pectori insederint: dominabuntur tui: ⁊ deducent ad delictum. Fac ⁊ aliquid operis: vt diabolus semper te inueniat occupatum. hec ille. Vacare etiaz labori manuum remedium est: vt Hieronymus ibidem. Egyptiorum monasteria hunc moduz tenent: vt nullum absq; labore ⁊ opere suscipiant: nō tam ꝓpter vite necessaria: q̄ ꝓpter anime salutem: ne vagetur mens perniciosis cogitationibus. Et instar fornicantis hierusalē oīm transeūti diuaricet pedes suos: dum esset iuuenis ⁊ solitudinis me deserta valarent: incentiua vitiorum ardoremq; nature refrenare non poteram: que cuz crebris ieiunijs frā gerem: mens tamen cogitatiōibus estuabat ad quam edomandam cuidam fratri: qui ex hebreis crediderat me in disciplina dedi: vt post Quintiliani acumina: Ciceronisq; fluuios: grauitatemq; frontonis: ⁊ lenitatem Plinij: alphabetum discerē: stridentia anbe lantiaq; verba meditarer. Quid ibi laboris sumpserim: qd sustinuerim difficultatis: quotiens desperauerim: quotiensq; cessauerim: ⁊ attentionez discendi rursus inceperim: testis est conscientia tam mea passus: q̄ eoz q mecum duxere vitam: ⁊ gratiā ago domino qui de amarissimo semine litterarum dulces fructus capio. hec ille. Ex his habetur corcla rium ꝙ contrahentes matrimonium debēt esse sine peccato: vt possint recipere: vt ꝑ tē. ⁊ sic patet ꝑma pars.

¶ Pars scōa huius sermonis in qua declaratur ꝙ actus matrimonii carnalis est licitus.

Secunda conclusio vocatur licens. s. ꝙ matrimonium quantum ad actuz carnalem est licitum: que probatur sic per Ricar. vbi supra. q. j. Declaratum eni est superius ꝙ ad matrimonium inclinat nō tm̄ natura generis: sed etiam natura speciei: non tm̄ per compositionem ad secundarium eius finem qui est mutuum obsequium seu mutua subuentio in rebus domesticis. Sed etiam per comparationem ad principalē ei⁹ finem qui est procreatio liberorum. Cū aūt naturalis ratio a deo sit instituta: q̄uis i aliquo per peccatum offuscata. Impossibile est ipsam inclinare ad aliquod quod sit ꝑm seip sum vniuersaliter illicitum. Si adhuc ergo natura inclinat: videtur licitum esse. Preterea matrimonium est a deo institutum: vt visum est. Deus autem nihil instituit i quo implicetur obligatio ad aliquid illicituz. Cū ergo in matrimonio sit obligatio ad coniugalem concubitum: altero coniugum hoc petente: loco ⁊ tempore debitis: actus coniugalis fieri potest licite. vnde Paulus ꝑme ad cozin. 7. Si nupserit virgo non peccauit.

¶ Scōo probatur sic. Actus quo impletur preceptum potest fieri sine peccato ⁊ est licitus: sed actus matrimonij est huiusmodi. nā ꝑme cozin. 7. Vxori vir debitum reddat: et

UVA. BHSC. IyR_229

similiter vxor viro. ¶Preterea quicquid põt fieri sine peccato potest, fieri licite ꝛ virtuose: sed homo potest nubere sine peccato: ꝛ p consequens actui matrimonij se obligare. scribitur enim pme co.7. Virgo non peccat si nubat. ℂ Tertio idem probatur sic: nihil cadit sub consilio dando persone quãtumcũq; infirme: nisi quod potest fieri licite ꝛ sine peccato: quia dicere aliquod factum in ecclesia authenticum per sacramentum cuius actus non potest fieri virtuose: nihil aliud est q̃ sacrm ecclesie dãnare: sed sub consilio dicitur persõis infirmis que viduitatem seruare nõ pñt pme Thi.5. Adolescẽciores viduas volo in Christo nubere ꝛc. ergo patet propositum. ℂ Sed si contra arguitur sic. Non est licitũ homini se priuare vsu rationis: nec simpliciter: nec ad tempus: sed in actu coniugali priuatur homo vsu rationis. vnde pbus. 7. ethi. c.8. d. de venere q̃ furatur intellectum sepissime sapientis: ergo est illicitus iste actus. Dicas q̃ imo aliquãdo l3 homini se ꝑuare vsu rationis: quãdo illa priuatio rationis ẽ quasi momentanea ꝛ preordinata a ratione ad magnum spirituale bonum ꝛ ex auctoritate diuina: ꝛ talis est priuatio vsus ratiõis in hoie per coniugalem concubitum: pure ꝛ directe ordinatum ad reddendum debitum. ℂ Si etiam dicatur q̃ nihil indiget excusatione nisi peccatum. Sed actus coniugalis indiget excusari per bona coniugij fm q̃ dicit magr in.4. distin.26.c.j.ꝛc. Dicas q̃ tñ dicit carnalis concubitus excusari per bona matrimonij: quia extra matrimonium semper est peccatum. Et in matrimonio potest fieri sine peccato. vnde idem actus in matrimonio non est prius peccatum ꝛ postea fit non peccatum per bona coniugij. Tape ergo istam conclusionem ꝛ tene q̃ est licitus actus matrimonij. vnde Aug. 14. de ciui. dei. c.18. Concubitus coniugalis qui fm matrimonialiꝫ prescripta tabularum fit causa procreandoꝝ liberorum licitus est ꝛ bonestus. ꝛc. Hinc est q̃ dominus Bonauentura in. 4. dist. 31. arti. 2. q. j. dicit. q̃ quidam est actus qui dicit deordinationem, mentis ad deum: vt idolatrare: ꝛ periurare: ꝛ ille ẽ malus ꝛ morbidus fz se: et nullo modo potest fieri bñ: nec diuino mandato: nec aliter. Quidam autem qui dicunt deordinationẽ creature ad creaturam: siue vnius ad alteram: siue ciusdem ad se: ꝛ ille quia non habet essentialem deordinationeꝫ potest per diuinum imperium ordinari: vtpote cum deus precipit occidere hominem: cuꝫ ecclesia precipit rem alienam accipere: sicut etiam cum inspirat seipsum occidere: Sicut Sanson in quo irruit spiritus domini. Jud. 16. per hunc modum ordinat coitum cuꝫ muliere: que non erat sua vxor. s. per dei mandatum. Sed quoniã actus coniugalis nõ omnibus debebat ꝓcipi: vt patebit inferius. ¶Prouidit diuina dispensatio istam deordinationem ordinare: non per mandatum: sed per aliquod statutum vt volentes copulari copularentur in matrimonio: ad cõcupiscentie remedium: ꝛ hoc post peccatum vt dictum est: quia ante non erat in illo actu aliqua deordinatio. Et ideo quia habet rationem medicine excusat. Exemplum de hebreis: quib9 preceptum fuit vt vasa egyptiorum asportarent. Et sic propter preceptum est facta asportatio bona: que aliter fuisset mala. Et ideo sancti ꝛ catholici omnes dicunt: coitum per sacramẽtũ matrimonij excusari a culpa mortali: duz stent tamen in terminis matrimonij: vt infra videbitur. Sed de raro excusandi: est opinio duplex: qm̃ quidam volucrunt dicere: q̃ excusatur a culpa mortali: sed non a veniali. Alij dixerunt. ꝛ h̃ videtur sentire Augustin9 quia cum dominus perfectum det remedium cõtra morbum: q̃ quãdo gratia prolis fit coit9 potest esse sine omni peccato: ꝛ hoc est magr cõsonum rationi ꝛ dictati fidei. ¶Patet ergo per predicta: q̃ actus matrimonij est licitus: ꝛ potest fieri sine peccato: quãdo fit causa ꝑcreande prolis ꝛ reddendi debitum: q̃uis sit difficile q̃ non interueniat saltem veniale: tñ quomodocũq; licitus est. patet ergo conclusio ꝛ scõa pars sermonis.

ℂ ¶Pars tertia huius sermonis in qua declaratur q̃ actus matrimonij aliquando est meritorius.

Ertia conclusio est Ricar. in. 4. dist ꝛ 26. articu. 2. q. 2. di. q̃ actus matrimonij est meritorius aliquando. Et probatur sic. Omnis actus procedens ex volũtate deliberatiua: Aut est fm rationem: aut preter rationem. Si fm rationem est virtuosus. Si preter rationem est vitiosus. vnde Dam̃. lib. 2. c. vlti. Manentes in eo q̃ fm naturam est in virtute sumus. declinãtes ex eo q̃ est fm naturam: ex virtute ad id quod

UVA. BHSC. IyR_229

peccet naturam est deuenimus: ꝛ in malitia sumus:ꝛ vocat ibi naturam naturale iudiciū rationis inclinans ad virtutem. Cum ergo cōcubitus coniugalis possit procedere ex deliberatiua voluntate: absq; hoc ꝙ sit virtuosus:quia vt habetur in precedenti parte: licite potest fieri:potest esse virtuosus ꝛ ex consequenti meritorius:quia quicquid potest fieri virtuose potest fieri meritorie ab existente in gratia: quia nihil plus requiritur ad actum meritorium:nisi ꝙ cristens in gratia operet seruatis debitis circūstantijs virtutis. puta ꝙ fiat quādo oportet:ꝛ sic oportet:ꝛ ad debitum finez:sed actus matrimonialis fieri pōt ab existente in gratia cum his circūstātijs. vnde.33.q.5.c. Si dicat.dicitur redde debitū ꝛ si non exigis redde pro satisfactione pfecta deus tibi computabit: si non quidē tibi debetur exigas:sed reddas quod debetur vroti hec ibi. Et magister in.4.distinc.33.dicit. ꝙ vero castitas virginalis non preferatur i merito coniugali casticati Abrahe.Augu.oñdit. inquiens: sicut ħ videtur ꝙ etiam in matrimonio pari voluntati patiuntur ꝛ non pati par premium debeatur: sicut non est impar meritum patientie in ℙetro qui passus est: ꝛ in Joāne qui passuns nō est: sic non est impar continentie meritum in Joāne qui nullas expertus est nuptias:ꝛ in Abraam qui filios genuit. Nam illius celibatus:ꝛ istiꝰ cōcubitus pro temporuꝫ distributione Christo militaucrunt. hec ibi. Et Hieronymus vt habetur ibidem.ꝛ.32.q.4.c.quis ignoret. sub alta dispensatione dei omnes retro sanctos eiusdem fuisse meriti: cuius nunc christiani sunt:quomodo Abraam ante placuit in coiugiū:sic modo virgines placent in castitate. Sed ad clariorem intelligentiam sciendum est ſm Ricar.vbi supra.ꝙ concubitus matrimonialis:aut fit directe ꝛ tm̄ causa reddendi debitum: Aut procreandi liberos ad cultum diuinum:ꝛ sic est actus virtutis: ꝛ ex consequenti meritorius:ficut probant argumenta ad partem istam.Aut causa fornicationis vitande:seu propter remedium carnalis concupiscentie. Tunc autem ſm ipsum:non ibidem:sed infra. dist.32.ar.3.q.1.ꝛ.2.Et Bona. ibidem arti.2.q.2.Aut est causa vitande fornicationis in se: aut in altero. Si in altero vt reddat debitum:hoc est pure iustitie. Et hoc est meritum: vt dictum est.Si in se ꝛ existēs infra limites matrimonij:peccat venialiter: ꝛ non meretur:sed est permissuꝫ in remediū: quia aut pulsatur a carne: aut si non pulsat: ex quo non vult procreare prolem: nec reddē debitū:est ibi aliqua superfluitas:ꝛ ideo peccat.Aut facit causa satiande libidinis.Et videbitur infra quādo tractabimus de deordinatione matrimonij. Concludo ergo ꝙ ē meritorius in duobus casibus: causa reddendi debitum ꝛ procreande prolis. Sed quid dicis:respondeo ad hoc argumentum magister dist.26.c.j.di.ꝙ si nō peccassent primi hoies coitus eorum bonus esset ꝛ remunerabilis. In quo implicare videtur:ꝙ modo non sit remunerabilis: ergo concubitus coniugalis nō est meritoriuꝫ.Dico ꝙ si primi hoies nō peccassent quilibet eoruꝫ coitus fuisset remunerabilis.Et sic intelligit magister.modo āt non sic est.quia aliquis est remunerabilis:et aliquis non. ¶ Sed quid respondes ad hoc argumentum. Nam phus habet.2.ethicoꝝ c.3. semper virtus est circa bonum ꝛ difficile Sed concubitus coniugalis nō est difficilis: sed delectabilis:ergo nō est virtuosus:ſz nullus est actꝰ meritorius nisi sit virtuosus ꝙ ꝛē. Dico ꝙ actus coniugalis licitus ꝛ bene ordinatus q̄uis habeat delectationem annexā ex parte operantis: habet tamen difficultatē ex parte sui:quia in delectatiōibus ſm tactū valde difficile est tenere medium. Si dicas etiam dimittere illud quod est meritoriū nō est laudabile:sed laudabile est dimittere matrimonium propter castitatem virginalē vel vidualem:ergo actus matrimonialis nō est meritorius. Dicitur ꝙ laudabile est dimittē minus meritoriuꝫ pro magis meritorio. Et q̄uis aliquis actus coniugalis sit meritoriꝰ tamen obseruando castitatem virginalez vt vidualem est meritorium magis. patet ergo quomodo matrimonium est honestum:quia confertur gratia:quia licitum:quia meritorium. Sed iurta ista queruntur tria parua dubia. ℙrimum si matrimonium fuit in precepto ante peccatum. Scōo si pⁿ peccatum. Tertio si omnes obligantur ad illud preceptum. ¶ ℙrimum dubium oritur ex contradictione. Mā magister dicit in.4.di.26.c.2.ꝙ prima institutō matrimonij habuit preceptū Sed contrariatur huic rationi. Nam phus 2.de anima dicit.ꝙ multiplicatio indiuiduorum in eadem specie est propter conseruatio

UVA. BHSC. IyR_229

nem speciei. Sed ante peccatum species po
terat conseruari in vno indiuiduo: ꝙ nõ erat
necessitatis corruptioni subiectum: ergo copu
la matrimonialis non fuit in precepto ꝓ sta
tu ante peccatuꝫ: ergo ꝛc̃. ¶ Respondet Bo.
in.4.distinc.26.arti.j.q.3. Et Ricar. ibidem
arti.3.q.j.ꝙ deus homini ante peccatum tri-
plex dedit preceptum. Vno discipline perti-
nens ad profectum gratie. Cũ dicitur vt ha-
betur Geñ.2. De ligno scientie boni ꝛ mali
ne comedas. Alterum pertinens ad conser-
uationem nature. Cum dicit eccle.c. De omñi
ligno paradisi comedas. Alterum pertinẽs
ad multiplicationem indiuiduorum speciei
humane: propter impletioneꝫ numeri electo
rum. vt habetur Geñ.j. dicit. Crescite ꝛ mul
tiplicamini ꝛ replete terram. Et ideo fuit añ
peccatum in precepto. Quia tũ fuit preceptũ
affirmatiuum non obligabat: nisi pro loco et
tempore. Et ideo non fuerunt transgresso-
res precepti istius: q̃ꝫuis nũq̃ꝫ i paradiso fue-
runt carnaliter copulati. Ratio autem quare
in paradiso non coierunt potest assignari tri
pliciter. Vna quia satis cito post formatio-
nem mulieris facta est illa trãsgressio: ꝓpter
quã de paradiso eiecti sunt. Alia quia deter
minationem temporis quo coire inciperent
expectabunt ab auctoritate diuina. Et h̃ due
rationes tangũtur ab Augustino sup Geñ.
Tertia additur a Ricar. quia fuit tam modi
ca mora ꝙ nondũ erat in eis supfluitas cibi
triptita digestiõe digesti: que ẽ seminis mã:
vt volunt doctores in.2. Dicas ergo ad ar-
gumentum in contrarium. ꝙ ibi ph̃us nõ tã
git totam causam multiplicationis indiui-
duorum: sed partem. Alteram partem que ẽ
impletio numeri electorum non tangit: quia
ad propositum suum non pertinebat: vel for-
te quia eam ignorabat. ꝛ sic patet primum.
¶ Scd̃m etiam dubium oritur ex ipsa con-
tradictione. Nam primo videtur ꝙ non fuit
in precepto post peccatum. Non enim est li-
citum alicui vouere aliquid contra preceptũ.
Sed glo. super illud Luc̃.j. dicit. Quoniam
virum non cognosco. Ecce tangit ꝙ ipsa vo
uerat castitatem: ergo propositum. Quod vi
detur confirmare magister in.4.distinc.26.
c.2.di. ꝙ scd̃a institutio habuit indulgentiam
que fuit post peccatum. Sed quod indulget̃
non precipitur. Sed contrariatur ratio ma-
gis fuit necessario matrimonium post pec-
catum: quia ante peccatum non fuit nisi in
officium: post peccatum vero ꝛ in officium: et
in remedium: ergo cum fuerit in precepto añ
peccatum: multo fortius post peccatum. hinc
est quia etiam filijs Noe post peccatuꝫ dcm̃
est Geñ.9. Crescite ꝛ multiplicamini ꝛ reple.
terram ꝛc̃. Respondit Ricar. in.4.distin.26
arti.3.q.2. ꝙ matrimonium post peccatum fu
it in officium: ꝛ in remedium. Quo ad p̃mũ
fuit in precepto etiam post peccatũ quousq̃ꝫ
facta fuit sufficiens multiplicatio fidelium ad
cultum dei. Et quia tot fuerunt vacantes illi
operi: melius erat aliquos manere in castita
te virginali: vel viduali q̃ꝫ omnes copule ma
trimoniali tradere. ¶ Quo ad scd̃m autem
Nunq̃ꝫ fuit in precepto: quia vt dictuꝫ est su
perius per textum Hieronymi. Morbũ car
nalis concupiscentie efficatius possunt hoies
temperare per exercitium: meditationum: ꝛ
affectionum spiritualium: ꝛ degustationum
celestium: ꝛ macerationum corporum: q̃ꝫ per
matrimonialem concubitũ. vnde dicit Ber.
ad proprios parentes. Gustato spiritu ne-
cesse est decipere carnem affectanti celestia
terrena non sapiunt: eternis inhabitati fasti-
dio sunt transitoria. Et s̃m istam distinctio
nem concordant argumenta. ¶ Ad primum
ergo dic. ꝙ tẽpore virginis Marie iã facta
erat sufficiens multiplicatio ad diuinum cul
tum. Et ideo iam matrimonialis copula nõ
erat sub precepto. vnde nec Joãnes baptista
contraxit matrimonium: vel potest dici ꝙ p̃
uilegiate persone vt beata virgo Jo. baptista
erant ab isto precepto per diuinam dispensa
tionem secretam exempti. ¶ Ad aliud de ma
gistro quod indulgetur non precipitur: dicas
ꝙ indulgetur. Inquãtum est in remedium
precipitur. Inquãtum est in officiũ: ꝛ sic bñ
simul stant. ¶ Ad aliam partem dicas ꝙ ꝓ
cedunt de matrimonio inquãtum est in offi
cium: ꝛ pro illo tempore quo erat modicꝰ nu-
merus hoiuꝫ colentium deũ. Ex predict̃ aũt
quasi pꝫ rñsio triplici dubij. Si nũc est sub p̃
cepto. dcm̃ est eni ꝙ in tm̃ est sub precepto: in
quãtũ est modicꝰ numerꝰ electoꝝ ꝛc̃. Et quia
nũc est multꝰ: ideo nõ est sub p̃cepto: vt vult
Bona. vt sup̃. ꝛ Ric̃. ibidem. q.3. Et etiaꝫ qa
multi sunt vocantes: ꝛ tot matrimoniali co-
pule: ideo expediens est vt multi remaneant
in cõtinentia virginali ꝛ viduali: vnde Aug.
in libro de bono coniugali ante medium.

UVA. BHSC. IyR_229

Ita iam se se habet genus humanū vt alijs qui se non ꝯtinent:nō solum per nuptias occupatis. Sed multis etiam per illicitos ꝯcubitus luxuriantibus:bono creatore de malis facite qđ bonum est:vt non desit numerositas prolis ⁊ abundantia successionis: vñ sctē amicitie cōquirant. Si aūt dicat ꝙ preceptū de iure nature semp durat: sed matrimoniū est de iure nature:ergo preceptum de matrimonio cōtrahendo adhuc durat. Dicit dñs Bonauen. vbi supra. ꝙ nāle iudicium rōnis quedam dictat vt semper facienda: vt semp diligere proximū. Et sic copula matrimonialis non est de dictamine iur⁊ nālis. Quedaꝫ dictat facienda pro loco ⁊ tpe. Et sic matrimoniū est de dictamine rōnis nālis. Si etiā dicat ꝙ preceptū durat quousqꝫ reuocatur. Sed nusq̄ꝫ in scriptura sacra inueniemus hꝰ precepti reuocationem. Dicas ſm Ricar. ꝙ istud preceptū satis reuocatum est per hoc ꝙ apl's ꝯtinentiam virginalē ⁊ vidualem prefert matrimonio: vt pꝫ.j.ad cor.7. de virginibus preceptū dñi non habeo. Consiliuꝫ āt do ⁊c̄. Et etiam per hoc ꝙ iam cessat causa: pro qua datum fuit istud preceptum. Ex his oibus sequit illud corelarium. ꝙ si redigeret mundus ad tam paruum numeꝝ hominuꝫ ꝙ quibusdā castitatem seruantibus alij non sufficerent ad multiplicationē hominum ad cultum diuinum:tūc matrimonialis copula omnibus illi actui vacare potentibus esset p̄ceptum. Tamen iam credunt tot saluati. Et ita sunt hoies per mundū multiplicati: ꝙ sic dicit Aug. de bono coniugali ante medium. Si oēs vellent continere ab omni concubitu de corde puro:⁊ ꝯscia bona:⁊ fide non ficta: multo citius dei ciuitas compleret: ⁊ accellerarent finis seculi. Hinc est ꝙ Hieronymꝰ consulit castitatem vidualem magis q̄ꝫ virginalem in epl'a ad Celantiam de modo recte viuendi.di. Magni hoc animi signum: ⁊ perfecte virtutis indicium est. Renunciare subito experte voluptati fugere carnis notas illecebras:⁊ calentis adhuc etatis flāmas fidei ardore restinguere.⁊ infra. Hoc magnuꝫ est sacr̄m arduūqꝫ iter est castitatis: sed magna sunt premia.hec ille. Item in epl'a consolatoria ad Saluinam de Nebridio ibi. Audiāt h̄ mulieres que solicite sunt:qūo placeant viris comedant carnes:qui carnibus seruiunt quaꝝ feruor despumat in coitum:que ligate maritis generationi ⁊ liberis dant opā: quarum vteri portant fetus eaꝝ:⁊ intestina carnibus implent. Tu vero que in mariti tumulo sepelisti oēs pariter voluptates:que litam purpurisso ⁊ cerusa faciem sup feretrum eiꝰ lachrymis diluisti: que pullam tunicam nigrosqꝫ calceolos:cādide vestis:⁊ aurati socci depositiōe sumpsisti:nihil habes necesse aliđ nisi perseuerare in ieiunio palor ⁊ sordes gēme tue sint plumaꝝ molities iuuenilia membra non foueant balneaꝝ calor nouū adolescentie sanguinē non incendant. Audi quid ex persona viduc cōtinentis ethnicus poeta decantet. Ille meos p̄mus qui me sibi iūxit amores. Abstulit:ille habeat secum:seruetqꝫ sepulchro ⁊c̄. Hec de honestate matrimonij dicta sufficiant: igitur ⁊c̄.

¶ Feria qnta post quartam dñicam in quadragesima de modo seruando in matrimonio contrahendo. Sermo.51.

Ccingere

lūbos tu.4. Reg.4. et in ꝓphia hodierna. In ordine tractatus nostri sequit de matrimonij modificatione ꝓcedere Ad cuius declarationē queritur. Quare sacr̄m hoc vocatur nomine mr̄imonij. Rñdet ſm Ric.in.4.di.27.ar.j. q.j. Et Bona.ibidem.q.2. Ex hoc aliq voluerunt dicere ꝙ istud vinculum seu cōiunctio: nec denoiatur a patre:nec a matre. Sed cuꝫ sit vinculum vnū denoiatur ab vtroqꝫ vnitū Et qm̄ pater ⁊ mater siue vir ⁊ mulier vniuntur:vt sint vna materia prolis. Ideo hoc sacr̄m matrimoniū appellat:non a matre:sꝫ a materia amonos qđ est vnum:⁊ in matrimonio vnū quasi vna materia. Sed lꝫ hoc videatur benedictum tñ ꝯtra Isidoꝝ est. In 9.lib.ethimo.c.vlti.vbi dicit.ꝙ matrimoniuꝫ dicitur a matre:vnde ſm p̄dictos theologos ⁊ Asten.li.8.ti.7.⁊ ipsuꝫ Isidoꝝ.nota ꝙ hoc sacr̄m vocatur ꝯiugium ⁊ nuptie. Et matrimoniū.⁊ hanc triplicem denoiationē habet: ſm triplicem ꝯsiderationē. Pōt enim considerari ſm illud ꝙ est.j. ſm essentiam eius q̄ est coniunctio:⁊ sic dicitur coniugium quasi cōe iugum:quia mutuū est vinculū: ⁊ mutua

UVA. BHSC. IyR_229

poteſtas. Et ꝟ dicit Iſidorus in.9.li.ethimo Aut ſm ſignū.i.ſm eius cām que eſt ſolēnis deſponſatio: t ſic nuptie a nube: qz ſm pdcm. Iſidoꝛ nuptie dicunt eo qz ibi ꝓmū nubentium capita vellent: Aut ſm fructū vel effectū ad quā pducit. Et qñ pducit ab bonū prolis ideo matrimoniū appellaſ. Sed quare non magis patrimoniū dicit ſm Bona. vbi ſuꝑ q bonum prolis magis per nomen matris daſ intelligi: qz mulier ꝓpter liberoꝝ creationem facta eſt: vnde facta eſt in adiutoriū viri Gen.2. Et qz i procreatione prolis magis i cumbit ſibi laboꝝ. vnde nota q matrimoniū quattuoꝝ bēt ethimologias ſm nomē mris. Vno enim modo dicit matrimoniuꝫ quaſi matris mos.i.lex. qz vt dicit Aug. ō Fauſtuꝫ lib.19. Matrimoniū ob hoc dictū eſt: q non ob aliud debebat femia nubere niſi ad ꝟ vt mater fiat. ¶ Scō modo qz matrē monet vt ſeruet fedus ꝓtra luxuriaꝫ ꝓtra q dicitur ꝓuerb.2. Religt ducem pubertatis t pacti dei. Et cuius hoc debeat etiam vir: tū magis exhortatur t monet mulier: qz inde maioꝛa mala t ſcandala: t inter nubentes diſcordie proueniunt. ¶ Tertio qz matrē munit.i. defēdit: tum per viruꝫ: tum per prolem: qz mulier indiget defenſione. Iſai.j. Defendite viduā. ¶ Quarto dicitur matris munū.i. officium pro eo qꝺ prolis nutritio t acqſitio maxime ſpectat ad mulierem in cōcipiendo: t portando: in pariendo t nutriendo t compaciendo: quia dum eſt in vtero matris nutritur mē ſtruo ſanguine matris ſue: poſtq̄ natus eſt: nutritur lacte matris ſue. Et poſtq̄ ablactatus eſt adhuc per magnū tempus incumbit officium nutriendi ipſum matri. vnde ſicut i poſſeſſionibus dicitur patrimoniū: qz caruꝫ patri incumbit onus t cura paterna ſolicitudine acgruntur. Sic prolis acquiſitio dicitur matrimoniū: t hoc ſm Aſtē. eſt potiſſima inter oēs ethimologias. Sed cur iſta tam longo repetita ꝓncipio? Quia ꝓficerantes coniugatoꝝ ſtatum paucos vel nullos: vt ita dicam contentos videmus de ſuo ꝓiugio. Qꝺ non ob aliam cām eſſe credimus: niſi qz vt plurimum nubūt ꝓtra ethimologias dictas matrimonij: vt patet inſpicienti. Quē errorē extirpare deſiderantes. In hac pte videbim⁹ matrimonij modificationem: vbi declarabit qualiter t qūo debēt iuuenes t virgines nubere: vt per totā illoꝝ vitam inter eos ſit par concordia: conſolatio: amicitia. O felix ſocietas: o gaudium quātū: o felicitas terrena: vbi talia repertūr i matrimonij ſocietate. vnde.j. ad cor.7. Vocauit enim nos deus in pace. Sed cape ſeptem vt poſſis iſtam pacē ꝓſeq.

¶ Prima vocatur diuina voluntas.

¶ Scōa vocatur vtriuſq; equalitas.

¶ Tertia vocatur parentum bonitas.

¶ Quarta in vtroq; probitas.

¶ Quinta vocat amboꝝ libera voluntas.

¶ Serta vocatur manifeſtabilitas.

¶ Septima vocatur conſilij maturitas.

¶ Pars ꝑma huius ſermonis in qua declaratur q matrimoniū debet cōtrahi cum voluntate dñi t cum multis oratiōnibus.

PRima regula vocatur diuina voluntas. Si vis fili dilecte t filia cara bñ nubere nube in dño. j.cor.7.i. cū voluntate dei t non diaboli. Sed qūo poſſum eius voluntatem ſcire ꝟ modo. Primo roga deum: t per ſeruos dei rogare facias vt ſpiret te gd facere debeas. ſ. nubere vel ꝓtinē vel religionem intrare: qz forte ſic eſt voluntas dei. Ideo dicunt doctoꝛes q debet eſſe ſpacium duoꝝ menſiū poſt contractum matrimoniū ante copulā carnalem. cꝫ de ꝓcur. coniug.c.ex publico. vt ſic poſſint ingredi religionem ſi deus eis inſpirauerit: qz ante carnalem copulam pōt alter coꝝ ingredi alio ēt recuſante. vnde dicit Magr in.4.di.27.c.6. Et.27.q.2. deſponſatam. Deſponſatā puellā non lz parentibus: alij viro tradere: tū lz monaſteriū ſibi eligere. Et etiā cꝫ de conuer. cō. vcz. vbi dicit textus. poſtq̄ ꝓſenſuꝫ legitimū de ꝑſenti licitum eſt alteri: altera etiā repugnā te eligere monaſteriū. Ratio āt quare poſſit intrare alter coꝝ altero ꝓtradicente ante copulam carnalē aſſignaſ per Rīc in.4.diſt. 27.ar.2.q.2.q.ſ. in matrimonio non cōſumato nō eſt niſi cōiunctio ſpūalis: t ideo p mortem ſpūalem: qz homo ſpūaſr ſcō moritur: per hoc q in religione profitetur pōt ſolui. ꝟ etiam rō tangit in.c. predicto. vcz de ꝓcur. coniug. vbi dicit q cum non fuiſſent vna caro ſimul effecti: ſatis pōt vn⁹ ad deū tranſire alter in ſeculo remanere. Aſſignat aliā idē doct. di. q matrimoniū non ꝓſumatum: no ſignificat vnionē humane nature ad ꝓſonaꝫ filij dei: que eſt indiſſolubilis. Si dicas ergo non eſt ſacrm: qz non eſt ſacre rei ſignū: dic ipſe q ſignificat vnionē aie ad deum p charī

UVA. BHSC. IyR_229

tatem vie: non patrie. Nec illud Matth. 19. Non lz viro nisi ob cāz fornicationis vxori suam dimittere: aliter intelligendum ē: q̄tū de his quorū matrimoniū est carnali copula ꝯsumatum. ex̄ de conuersi. ꝯiuga. ex publico. Aduerte tñ ſm predictum doctorē vbi sup̄ i rñsione. 2. arg. ꝙ alter remanēs in seculo nō pōt nubere nisi facta ꝓfessione: qꝛ tunc tm̄ in religione morit̄. Et sic tāq̄ illo mortuo alter pōt nubere. Post carnalē vero cōmixtionē nō pōt alter cōiunx altero repugnare itrare religionez. vnde apl̄s. j. ad cor. 7. Nolite fraudare inuicem nisi forte ex consensu ad tp̄s: vt vacetis orationi. Qd̄ etiam determinat̄ de conuersi. ꝯiug. vez. Rōnem huius assignat Ric̄. vbi supra in. q. 4. qꝛ iam sūt effecti vna caro per carnalē cōmixtionē. Et ideo ꝑ mortem qua homo spūal̄r morit̄ mundo ꝑ professionem in religioni solui non pōt. Quia iā non est cōiūctio spūalis tm̄: sed ⁊ corporalis. vnde Magr̄ i. 4. di. 27. dicit ꝙ matrimoniū consumatū figurat vnionē humane nature i persona filij dei: que idissolubilis est. Ex mutuo tñ ꝯsensu dissolui pōt: quātum ad thoruz per religionis ingressum: altero etiam remanente in seculo: si non sit suspectus de incontinentia. Ita tñ ꝙ votum castitatis emittat: anteq̄ alter ꝓfiteat̄. Extra de cōuersi. ꝯiug. Cum sis. Si aūt mulier ita est iuuenis ꝙ de ipsa possit oriri suspitio si remaneret in sc̄lo: vir profiteri non dz: nisi ipsa religionē intret quātūcūqz remanens in seculo velit castitatem vouere: vt habet̄ i decretali predicta. Et īsra eo. ti. ex ꝑte Abba. i textu ⁊ glo. Hic eēnt aliqua querenda que cā breuitatis omitto. Vade ergo fili ⁊ filia mea: anteq̄ nubas et ora deum ⁊ sanctos ⁊ post ꝯtractū matrimoniū non statim carnaliter cōmisceas: vt deo inspirante meliorē ꝑtē eligas ⁊ bene tibi erit si sic te habeas. Sed heu me qd hodiernis tp̄ibus miseris agit̄. Itur ad orones ad scōs ⁊ sanctas ⁊ ad ipsum deū: non. Sed vbi: ad magos: diuinos: incantatrices: diabolum: adeo vt nolint nubere: nisi p̄us ad phitones accedant. O maledictum matrimoniū. o ꝓphanū ꝯiugiū. o nuptie diabolice. o societas infernalis: qd in tali matrimonio nisi maluz quia ibi est diabolus. In tali ꝯiugio nullum bonum: qꝛ ibi nō est deꝰ. In talibus nuptijs nulla pudicitia: qꝛ ibi non est virgo Maria. In tali societate nulla pax: nulla cōcordia: qꝛ ibi seminator discordie Sathanas ptātez hz Nam querunt adiutoriū ab inferioribus: q eos adiuuare non p̄nt. Superiora vbi vera sunt auxilia dimittunt. Quos reprehendit Lactantius in. 2. diuinaꝝ institutionū aduersus gentes. c. 4. di. Que ꝑuersitas ad eorum presidia decurrere: que ipsa cum violant̄ mutata sunt: nisi a colentibꝰ vindicent̄. vbi ergo veritas ē: vbi nulla vis adhiberi pōt religiōi vbi nec qd̄ violari possit apparet. vbi sacrilegium fieri non pōt recurrendū est. Quicquid aūt oculis manibusqz subiectum est: id vero qꝛ fragile est ab omni rōe imortalitatis alienum est. hec ille. Eligit̄ etiam dies ad vxores ducendas: ꝯtra quos ait Augu. 5. de ciui. dei c. 7. O stultitiam singularē: eligit̄ dies vt ducatur vxor. Credo ꝓpterea: qꝛ pōt in diē nō bonum nisi eligat̄ incurri: ⁊ infeliciter duci. vbi est ergo ꝙ nascentia sidera decreuerunt. An pōt homo qd̄ ei iam ꝯstitutum est diei electione mutare: ⁊ quē ipse in eligendo diez ꝯstituerit: nō poterit ab alio ptāte mutari ⁊c̄. Cauendum l est ergo ab his ne matrimonij exitus malus fiat. Sed melius nube dico fili ⁊ filia in dño. i. cum dñi voluntate. Sz que est voluntas dei vt libidini ⁊ lasciuie cā facias: non: sed cā filioꝝ ꝓcreandoꝝ: qꝛ ꝓpter h̄ deus instituit: vel cā vitande fornicatōis: aut in te: aut in cōpari: quia etiam post peccatuz propter hoc instituit: qui ergo sic nubit nubit in dño: aliter nubit in diabolo. Hinc est ꝙ Ric̄. in. 4. di. 31. arti. 2. q. j. Si querat̄ vtrū in intentione cōtrahentiū debeant esse illa tria bona matrimoniū excusantia. Rñde: aut habitu ⁊ implicite: aut actu explicite. Si primo modo dico ꝙ primū bonum matrimonij. s. bonū sacr̄i debet esse habitu in intentiōe cōtrahentiū: quia bonum sacr̄i est significare īseparabilitatē Christi ⁊ ecclesie: diuinitatis ⁊ humane nature. Ideo oportet ꝙ ꝯtrahentes ꝯsentiant in vinculi inseparabilitatem. Isto modo necessariū est bonum fidei in intētiōe contrahentiū aliquo modo: ⁊ alio modo nō. In bono enim fidei considerant̄ duo. Vnū scz essentiale qd̄ est non negare vsum sui corporis: si ꝯiunx alius petat. Et sic est nec̄ium bonum fidei esse in cōtrahentiū intentione: ad minus habituat̄: ⁊ implicite. Aliud est accidentale seu accessoriū. s. non exhibere alteri q̄ suo coniugi vsum corporis sui. Et ꝯtra h̄ facere q̄uis sit peccatū mortale: tñ non ē ne-

UVA. BHSC. IyR_229

ceſſarium ad ꝓtrahendū matrimoniū: obligantur tñ obſeruare: vt patebit inferius. Iſto etiam modo bonum ꝓlis debet eſſe in intentione ꝓtrahentiū: ⁊ ſi nō abſolute. ſ. volo nubere vt poſſim generare filios: quia multi ſteriles ⁊ antiqui nubent: qui nō poſſunt hꝫ iſtam intentionē: ſaltem ſub ꝺitione. ſ. ſi deꝰ dederit ꝓlem educandi: vel venena ſterilitatis non ꝓcreandi: vel faciendi qꝺ in ſe ē ad hoc vt veniat ꝓles non vt faciunt peſſimi gomoreani: neceſſariū eſt habere contrahentes intentionē aliter matrimoniū eſſet nullū Iſta enim oia diabolica ſunt ⁊ diſplicēt deo Loquendo aūt de actu explicite non eſt neceſſariū aliqꝺ ꝓdictoꝝ bonoꝝ eſſe in ꝓtrahentium intentione. Sufficit enim q̄ in contrahendo intendant illud qꝺ inter ꝓtrahentes requirit ad matrimoniū. Nube ergo taliter tn dño. ſ. cum intentione boni ſacramēti ſc̄z nunq̄ in vita te ſeparandi: boni etiam fideli. ſ. non ꝺandi alteri coꝛpus tuū q̄ cōpari: ⁊ ꝓlis. ſ. ſuſcipiendi vel ſaltem ſi deus dederit educandi: ⁊ nūq̄ ꝓ cupiditate contrarium ꝓcreādi: tunc benediceris a dño. Tu vroꝛ tua ⁊ filij: iuxta illud ꝑs. In themate. Vroꝛ tua ⁊c̄. Exemplū habemus Thobioli. Tho. 6 ⁊. 7. Primo qūo ſeptem iuuenes vnus poſt alium accipientes Sarram filiam Raguel: ⁊ in ꝑma ſemp nocte oēs a demone ſuffocati ſunt: anteq̄ ci copularent. Sed vnde ħ niſi q̄ hoc facicbant ſine timoꝛe ꝺei: tam libidis: non ſuſcipiende ꝓlis: nō ſacri reuerētie ⁊c̄. Propterea itinerans angelus Raphael cū Thobia vt patet Thob. 6. dixit ei Tho. Vbi vis vt maneamus. Reſpondensq̄ angelus ait. Eſt hic Raguel noie vir ꝓpinquꝰ de tribu tua. Et hic habet filiā noie Sarram: ſ̄z neq̄ feminā nullaꝝ neq̄ maſculū habet: ꝓter eā Tibi debet ois ſubſtātia eius: ⁊ oporꝛet te accipere. pete ergo eam a patre eius ⁊ dabit eā in vroꝛem. Tunc rñdit Thobias ⁊ dixit. Audiui qꝛ tradita eſt viris ſeptem ⁊ moꝛtui ſūt. ſed ⁊ hoc audiui q̄ demon illos occidit. Timeo ergo ne forte ⁊ mihi hoc eueniat. Et cū vnicus ſim parētibus meis: deponā ſenectutem illoꝝ cum triſtitia ad inferos. Tunc angelus Raphael dixit. Audi me ⁊ oñdaꝝ tibi qui ſunt quibus ꝓtualere poteſt demonium In eos qui ita coniugiū ſuſcipiūt: vt deum a ſe ⁊ a ſua mente excludant: ⁊ ſue libidini ita ꝺacent: ſicut equus ⁊ mulus in quibus non eſt intellectus: hꝫ ſuper eos poteſtatē demonium. Tu aūt cum acceperis eam ingreſſus cubiculum per tres dies cōtinens eſto ab ea Et nil aliud niſi oratiōnibus vacabis cuꝫ ea Et infra. Tranſacta aūt tertia nocte accipies virginem cum timoꝛe dñi: ⁊ amoꝛe filiorum magis q̄ libidine ductus: vt in ſemine benedictionem in filijs cōſequaris. Ecce ergo q̄ bene ad ꝓpoſitum dicit. deinde in. 7. c. Quo intrauerunt domū Raguelis. Et Thobias petit Sarram: ⁊ dedit ei. Et fecit ſm ꝺiuꝫ angeli. vñ in. 8. c. dicit Thob. Tu feciſti Adā de limo terre dediſtiqꝫ ei adiutoꝛiuꝫ Euam Et nunc dñe tu ſcis qꝛ nō luxurie cā accipio ſoꝛoꝛem meam: ſed ſola poſteritatis dilectōe In qua benedicat nomen tuū in ſecula ſeculoꝝ amen. Fac ergo tu ſimiliter vt audiuiſti ⁊ benediceris in tuis nuptijs. Sed qꝛ iuuencule ſunt in hmōi inexperte debent honeſte doceri a parentibus vel a ꝓfeſſoꝛibus ſiue a gbus cūq̄ fidelibus ⁊ diſcreti. Ideo in manc aſiq̄ puella tradatur iuueni ad carnalis copule cōſumationē iuuenis ⁊ puella humili cōfeſſiōe premiſſa debent deuote aſſumere coꝛpꝰ xpi: ⁊ nuptialem benedictionē ſuſcipere a ſacerdote: ꝑter cuius reuerentiā conſiliū ab eccleſia datur: q̄ ꝑma nocte ſequēti poſt ſacrā benedictionem a carnali copula vterq̄ debeant abſtinere: ſicut patet. 23. di. c. ſponſus. vbi dicitur. Sponſus ⁊ ſponſa cum benedicendi ſunt a ſacerdote a parentibus ſuis vel a paranimphis offerantur: qui cū benedictionez acceperint eadem nocte ꝓ reuerentia ipſi⁹ benedictionis: in virginitate permaneant. ħ ibi. Glo. ibi. A paranimphis. i. a parentibus vel ancillis: ⁊ dicuntur paralimphi quaſi parantes lymphaꝫ. ⁊ ſic patet ꝑma regula.

¶ Regula ſcōa.

Secunda regula vocatur vtriuſq̄ cū ſ litas. ſ. in fide: nobilitate: pulchritudie etate: aliter nō bene vadit. In fide dico qꝛ fidelis nō pōt ꝓtrahere cum infideli. 28 q. j. Cauc. ⁊ c. ſicut enim. vbi dicit. Non enim eiuſdem religionis ⁊ fidei maneāt copulata cōiugia. Huius ꝓſtitutiōis rōnem aſſignat Ric. in. 4. 39. arti. j. q. illa. qꝛ nō decet rpianū cōtrahere matrimoniū cū illo: in quo nō eſt ratio ſacri. Sed in predicto matrimonio rō ſacri non eſſet: qꝛ non pñt habere ſacri rōnez ex parte vnius: ⁊ non habere ex pte alterius. Ille aūt q̄ ſacrm̄ baptiſmi non ſuſcipit: nullū

UVA. BHSC. IyR_229

aliud sacrm suscipere potest: vt ostensuz est in 4. Quapropter nō tenet matrimoniū ꝯtractū inter baptizatū ⁊ nō baptizatū. Etiam si oēs articulos fidei crederet. Dicit eni. 28. q. j. caue. Et sumptū est ab Ambro. in lib. de patriarchis. ꝙ cathetizata: si xp̄iana. i. cathetizata ſm glo. nō est satis: nisi ambo iniciati sint sacramēto baptismatis. ¶ Alia rō potest assignari: ne. s. fidelis peruerteret per nimiā contractionē cū infideli. Vnde Esdre p̄. 9. ⁊. x. c. habet: ꝙ precepit Esdras filijs isrl̄ dimittere vxores alienigenas q̄s in matrimoniū duxerant. Et Deutro. 7. precepit dominus filijs israel: ꝙ cuz amorreis: cananeis: pherezeis: eneis: ⁊ iebuseis: non sociarent coniugia. Et Exo. 34. dicit. Nec vxor de filiabus eoꝝ accipies filijs tuis: ne postq̄ ipse fuerint fornicate: fornicari faciant filios tuos in deos suos. Noli ergo nubere cū infideli: nisi forte ꝓ futuro si conuertatur. 28. q. j. nō oportet. Nec te moueat quod dicit Paulus p̄me ad Corinth. 7. Scificatus est vir infidelis: propter mulierē fidelē. quia intelligitur ꝙ altero infideli conuerso: ꝓpter cohabitationē cū infideli: remanēte in infidelitate sua. ¶ Vñ oritur questio. Vtrū infidelis cōuersus ad fidez: teneatur ab infideli discedere? Respōdet Ric. in. 4. dis. 39. arti. 2. q. 2. in corpore questionis. Qd̄ in hoc casu: aliter iudicandū pro tempore p̄mitiue ecclesie: aliter pro tempore Cōstātini imperatoris: ⁊ temporibus illi propinqs aliter pro moderno nostro tēpore. ¶ Primo enim tempore passim cōuertebant ad fidem iudei ⁊ gentiles. Et ideo tunc coniunx fidelis poterat habere spem probabilē de conuersione coniugis infidelis: etiā si conuersionē non promitteret. Pro quo tempore dicit apostolus: Sanctificatus est vir malus: per mulie. fidelē. ⁊ sanctificata est mu. infi. per virū fidelem. Et etiam pro illo tēpore intelligendum est consiliū apostoli: qui dicit ꝙ cōiunx conuersus ad fidē: non dimittat infidelē. ¶ Alio autē tempore magis erant obstinati iudei ⁊ gentiles: tamen adhuc satis faciliter conuertebant ad fidem. ¶ Modernis autē temporibus: tam iudei q̄ gentiles pro maiori parte: quasi obstinati videntur. Et ideo prohibitū est ne conuersus ad fidem cohabitent cuz coniuge infideli: tam gentili q̄ iudea: vel iudeo: si diligenter ⁊ sufficiēter monitus ut cōuertat conuerti noluerit. Sed hic essent multa querenda que causa breuitatis omitto: patet ergo ꝙ debet esse equalitas in fide. Debet esse etiam equalitas in nobilitate. Sed quare? quia si vnus est nobilis alter ignobilis: nō erit equa societas neqz par: imo multe discordie: ut patet per experientiā. Nam si vir est nobilis ⁊ nō mulier: tenebit eaz ut sclauam: ⁊ semper opponet ei ignobilitatē suaz. deinde si mulier nobilis est: alter autē ignobilis: nunq̄ erit subiecta viro: ex quib⁹ multe dissensiones oriuntur. ¶ Debet etiam esse equalitas in pulchritudine: quia sicut doctor illuminatus Franciscus de ma. dicit. Sicut saporosuz delectat gustum: sic pulchrū delectat visum. Si ergo erit vnus pulcher: alter turpis: pulcher queret pulchrū ⁊ non cōtētabitur: ⁊ frangeť bonū fidei: ⁊ multa alia mala inde oriuntur. ¶ Similiter debet eē equalitas in etate ⁊ robore: quia iuuenis requirit magis actū carnalem q̄ antiquus. Si ergo vir est antiquus non poterit satisfacere mulieri iuueni: ⁊ sic procedunt postea adulteria ⁊ fornicationes. O quot exempla possunt in mediū de hoc apponi? De illo brixiano qui duxit vxorem iuuenē: que postea recessit ⁊ reliquit eū. ⁊c̄. Si etiam vir est iuuenis: ⁊ capit mulierē antiquā ipsam abhorret: ꝓpter multa q̄ causa honestatis omitto. Et sic capit ⁊ tenet concubinaz: ecce quanta mala. Ratio autē potissima omniū istarū quare debet eē in ambobus equalitas est: quia ibi debet eē mutuus ⁊ perfectus amor. Sed similitudo ē causa dilectionis ſm ph̄m. 8. Ethico. ergo ⁊c̄ Huius mysteriū habet: de muliere facta de costa: non capite: non pede: ad significandaz ibi debere esse societatē: nō dominationem: fraternalē amorē: non seruilem: que omnia efficit ut visum est equalitas. Qd̄ deteminat magister in. 2. dis. 18. ca. 2. Cū autē his de causis facta sit mulier de viro: cur nō de qualibet parte viri: sed de latere eius formata est? vt ostenderet quia in consortiū creabatur dilectionis: ne forte si fuisset de capite: femina viro videret ad dominationē preferēda: aut si de pedibus ad seruitutē subijcienda. Quia igitur viro nec domina nec ancilla parabat: sed socia: nec de capite nec de pedibus: sed d̄ latere fuerat producēda. hec ibi. Et sic patet secunda regula. ¶ Tertia regula vocat parētum bonitas. Vis bene nubere filia? sic: respice patrē: quis est? vsurarius: auarus: sodo-

t

UVA. BHSC. IyR_229

mita:blasſemator:luſor.ꝛc.Caue caue noli ei dare filiã tuam:quia nũq̃ bene habebit: ſed quare:quia qualis pater talis filius. Exemplũ Matth.7.Mala arbor non poteſt fructus bonos facere.ꝛ ecõtra:Arbor bona nõ poteſt fructus malos facere. Ratio huius q̃ filij cõmuniter ſequũtur veſtigia patris:ꝛ patres eos docent que faciunt. Et filij obediũt in omnibus patribus:quod facere non debent in malis. Vnde Hiero.in epiſtola ad Furiã de viduitate ſeruanda:vbi dicit: Sola cauſa pietatis eſt:vbi carnis nulla noticia eſt. Honora patrẽ tuũ ſi te a vero patre non ſeparat. Tãdiu ſcito ſanguinis copulã: q̃diu ille ſuũ nouerit creatorem. Alioquin tibi Dauid canit: Audi filia ꝛ vide ꝛ inclina aurẽ tuã ꝛ obliuiſcere populũ tuũ ꝛ domũ patris tui: ꝛ concupiſcet rex decorẽ tuũ ꝛ dicet tibi: Tota pulchra es amica mea ꝛ macula nõ eſt in te ꝛc. Tamẽ cõtrariũ fit. Vñ Grego. Male ſoboles malorũ actiones parentũ imitantes:genimina viperarũ vocantur. ¶ Similiter dico tibi fili:vis bene vxorare:ita: reſpice matrẽ:quia ſm conditionẽ matris cõmuniter ſunt filie:quia cum eis quaſi continue vtitant. Ezech.16. Qualis mater talis ꝛ filia eius eſt. Et ideo ſi ſunt bone quaſi impoſſibile eſt vt earũ mores nõ aliquo modo imitent. Hinc eſt q̃ Hiero.in epiſtola ad Furiã de viduitate ſeruanda hortabat eam vt ſequeret veſtigia mris: que bona fuerat dicens: Imitare potius (credo enim id ipſũ repetam) ſcãm mrem:ardor eius in xpm:palor ex iciunijs:elemoſyna in pauperes: obſequiũ in ſeruos dei:humilitas cordis ꝛ veſtiũ:atq̃ in cunctis ſermo moderat⁹:pr̃ tuus quẽ ego bonoris cauſa nomino:nõ quia conſularis ꝛ patritius:ſed quia xpianus eſt:impleat nomen ſuũ:ꝛ letet xpo ſe filiã genuiſſe: nõ ſeculo:quin potius doleat:q̃ ꝛ virginitatẽ fruſtra amiſeris:ꝛ fructus perdideris nuptiarũ.ꝛc. Sed quoniã contrariorũ eadẽ eſt diſciplina:ſic bonitatẽ imitant:ſic etiã multe magis imitant malos mores matrũ. Noui ego hominẽ qui volens vxorem: ꝛ erat doc. conſuluit parentes ſuũ antiquũ quid facere deberet:vtrũ quandã iuuenẽ diuit ille mater ſua nequã ꝛ quaſi meretrix fuit:ille non credidit filiã ſequi eius veſtigia:quid plura? accepit eam:ſed quot adulteria cõmiſerit: cum quantis iuuenibus ſe proſtrauit: fas non eſt dicere. Reſpice ergo mores patr̃ ꝛ matrum ꝛ tunc vir poteris errare. Exemplũ Achab rex ſamarie accepit vxorẽ Jezabel:filiã Ethual regis ſidonie: O quanta mala fecerit ipſum facere quis cogitatus,lege.3.Reg.16. Exemplũ etiã Gen.6.vbi dicit: Cũq̃ cepiſſent homines multiplicari ſuper terrã:ꝛ filias procreaſſent:videntes filij dei.i. boni viri filij.ſ. Seth filias hominũ.i.malorũ hominũ carnaliũ ꝛc.filias.ſ.Chayn q̃ eſſent pulchre: acceperunt vxores ſibi:ex oĩbus quas elegerant:dixitq̃ deus:nõ permanebit ſpũs me⁹ in homine in eternũ: quia caro eſt. Et infra dixit ad Noe: Finis vniuerſe carnis venit coram me: repleta eſt terra iniquitate a facie eorũ:ꝛ ego diſperdã eos cũ terra.ꝛc. Patet ergo tertia regula:ꝛ ſecunda pars huius ſermonis.

¶ Pars tertia hui⁹ ſermonis in qua ponũt regule q̃tuor videlicz de probitate mutuo cõſenſu:publicatio:ꝛ matur̃ cõſiliũ.

q Warta regula vocat moralis probitas. Audi filia: audi pater: qui eam vis nubere. Cui vis:tali iuuenẽ. Sed quare ꝛc.q̃ nobilis:diues:ꝛ ſapiens ꝛc. Iſta bona ſunt. Et tu filia quare vis eũ:quia pulcher eſt:bene cantat:ſaltat ꝛc. Sed dic queſo cuius conditionis eſt:vſurarius:auarus: ſodomita:luſor ꝛc. O filia mea quãta ludibria quantas tribulationes expectas. Nuere potius pauperẽ:mendicũ:turpẽ:ſed virtuoſum: q̃ nobilẽ:pulchrũ vitioſum. Maz ſi eſt auarus faciet te penuria mori. Si blaſſemator ꝛ luſor: quotiens veſtimenta tua in ludo ponet. Si fornicator gomorreanꝰ:nunq̃ reddet tibi debitũ:vide ergo quid eueniet. Hinc eſt q̃ Tulius in.2.de offi.in ca.cũ quibus amicitia cõtrahi debeat:narrat: q̃ Themiſtocles auctor cũ conſuleret:vtruz bono pauperi: an minus probo diuiti filiã collocaret. Reſpondit ego malo virũ:qui pecunia eget:q̃ pecuniã:que viro. Similiter dico tibi fili vis vxorari:ita: volo capere talem iuuenẽ: quare? quia eſt pulchra. Et tu: quia eſt nobilis. Et tu: quia portat magnã dotez. Et ego peto a te:eſt ne bona:virtuoſa:ingenioſa:timoroſa: nequaq̃:ſed quid:luxurioſa:laſciua:ſaltatrix puella:cãtarina:ceruelina:heu me fili mi noli facere:quia educet cuz dolore annos tuos ad inferos. Non te vincat pulchritudo: non nobilitas:non magne diuitie: q̃ nihil peius

UVA. BHSC. IyR_229

in hoc mundo mala mulíere. Hieronymus ad oceanū de vita clericoꝝ ⁊ episcopoꝝ dic̄: Janua diaboli: via iniquitatis: scorpionis percussio: nociuūq; genꝰ femina. s. mala. Hinc hortaꝫ fugere ipsas puellas: se ornantes: vanas: ⁊ lasciuas. In epistola ad Demetriadez virginē de virginitate seruanda: dī. Fuge lasciuā puellarū: q̄ ornant capita: crines a fronte demittunt: cutem polliūt: vtuntur liniamētis: astrictas habent manicas: vestimenta sine ruga: socosq; crispantes: mores eni ⁊ studia dominarū ⁊ ancillarū ⁊ comitū moribꝰ indicanť. Illa sit tibi pulchra: illa amabilis: illa habēda inter socias: que nescit esse se pulchram: que negligit forme bonū: ⁊ procedēs ad publicū non pectus ⁊ colla denudat: non pallio reuelato ceruices aperit: sed que celat faciē: ⁊ vir vno oculo: qui vie necessarius est patente ingreditur. hec ille. Econtra autē nihil melius bona mulíere ꝓuer. 14. Sapiens mulier edificat domuꝫ: insipiens quoq; destruet manibus. Item ꝓuer. 18. Qui inuenit mulierē bonā inuenit bonū: ⁊ hauriet iocūditatem a domino. Qui expellit mulierem bonam expellit bonū. Qui autem tenet adulterā stultus ⁊ insipiens est. Roga ergo deū vt det tibi bonā vxorem: quia ꝓuer. 19. Domus ⁊ diuitie dantur a parentibus: a domino autē propríe vxor prudens. Vis scire que maior gratia (fili) inter gratias inferiores ⁊ temporales? Nunquid nobilitas: nunquid pulchritudo: nunqd diuitie: nūquid sapientia vana? non: sed que? bona vxor: o bona gratia: o dulcedo hominis: o gaudium viri imensuꝫ bonā habere vxorē. Vnde hoc probas Eccle. 7. Noli discedere a mulíere sensata ⁊ bona: quā sortitus es in timore dei Gratia enim verecūdia illius super auruꝫ. Item Eccle. 26. Gratia mulieris sedule delectabit virum suū: ⁊ ossa illius impinguabit disciplina illius datū dei. Mulier sensata et tacita nō est imutatio erudite anime: gratia super grāꝫ mulier sancta ⁊ pudorata. Hinc est q̄ ait Hieron. in epistola ad Demetria dē virginem de virgini. seruan. Eunuchoꝝ quoq; tibi: ac puellaruꝫ: ac seruuloꝝ mores magis eligantur: q̄ꝫ vultus eligantia. Et sic patet quarta regula. ¶ Quinta regula amborū libera voluntas: non metu: non vi: sed libere. Querunt enim doc. vtrū ad contrahēdum matrimoniū necessarius sit verus viri ⁊ mulieris consensus. Et dicit Ricar. noster in. 4. in dis. 27. arti. p. q. 2. Et Bonauē. in eadem dis. Dō ad hoc vt vere contrahať matrimoniū in foro conscientie ⁊ dei (qui cordiū occulta respicit) requiritur interior verꝰ consensus. Ratio huius est. Quia ad collationem cuiuslibet sacramenti requiritur vera intentio conferendi: ergo similiter ad contrahendū verū matrimonii sacramentū requiritur vera intētio contrahendi. Hinc est quod dicit extra de sponsalibus. tua nos. in fine. Sine consensu cetera nequeūt fedus pficere coniugale. Et ideo dī extra de sponsa. impuberū. ca. tua fraternitas. Et de sponsalibus: tue fraternitati. Et. 32. q. 2. hoc sctm̄. q̄ matrimoniū in veritate contrahiť per legitimū viri ⁊ mulieris consensu. Et ad hūc consensum exprimendū: sunt necessaria de presenti verba illū assensuꝫ exprimentia. Extra de ferijs capellanus. extra de eo qui durit in matrimonio quā po. per ad. ca. significauit. Et. 31. q. 1. deus masculū ⁊ feminā. §. q̄ autē. Et ideo dicit magister in. 4. dis. 27. ca. 2. Dō si consentiant mente: ⁊ non exprimunt verbis: vel alijs certis signis: talis cōsensus nō efficit matrimoniū. Rationē huius assignat Ricar. vbi supra. q. 3. Quia consensus tacitꝰ alicuius non dat ius alij in re sua: sed p matrimoniū habet vir potestatē in corpus mulieris. Et econuerso pme Corinth. 7. ergo tē Vnde datur exemplū. q̄ donatio non perficitur: nisi concurrente consensu donatoris: ⁊ donatarij: donatarius autē non potest ꝓsentire in donationē: nisi donator ei voluntatez suam exprimat. Sed in contractu matrimonij donat quilibet alij potestatē corporis sui quantū ad coniugalem actum: sed hoc oportet exprimere: ergo oportet aliqua esse exprimentia: siue per verba vt dictū est: vel p aliqua alia signa. Et hoc dico quia multi muti possunt contrahere matrimoniuꝫ. Extraꝫ de sponsa. tue fraternitati. Inter etiaꝫ absentes ⁊ qui se nunq̄ꝫ viderunt potest contrahi matrimoniū: p procuratorē ⁊ lras cōsensus mutuos exprimentes: dum tamē fama: vel auditu: vel alio modo se nouerint. 30. q. 5. nec illud. in glo. Cape ergo fili vnam que libere et libenter capiat te: ⁊ econuerso. Et hoc est cōtra aliquos patres ⁊ matres: qui cogunt filios ⁊ filias nubere. Caue pater: caue materne filios ⁊ filias cogas contrahere: quia ma-

t 2

UVA. BHSC. IyR_229

los exitus solent facere matrimonia coacta. Ibi nunq̃ est amor:non pax:non fides : sed bene multa mala:quod videri potest per experientiã. Et posset esse talis metus: q̃ matrimoniũ nullũ esset. Vnde dicit Ricar.in 4.dis.29.arti.p̃.q.i.in corpore questionis.qõ dupler est metus. Quidam nõ cadens in cõstantẽ virũ. Et talis coactio consensus p talẽ metũ non impedit matrimoniũ : nec q̃tũ ad iudiciũ dei:nec quantũ ad iudiciũ ecclesie Argumentuz ad hoc.extra de sponsa.z ma. veniens.ij. Est etiaz quidã metus cadens in constantẽ virũ.i.in virũ virtuosum : sicut est metus mortis:vel enormis lesionis corporis vel seruitutis:vel stupri:z aliorũ taliũ. Et tũc quando talia mala interpretantur ab illo de quo presumit probabiliter vir constans: q̃ illa talia velit z possit sibi inferre:nisi sibi consentiat:z coactio consensus per talem metuz matrimoniũ impedit:z quantũ ad iudicium dei:z quantũ ad iudiciaz ecclesie. de sponsa. z ma.veniens.ij.z ca.consultationi.§.sane.c. cum locũ. Hoc idem dicit Inno.z Hosti.õ bis que vi.me.uc causa fiunt. Debet ergo cẽ vtriusq̃ libera voluntas: z consensus: aliter nunq̃ se bene habent. Sed hic ponatur casus talis. Vnus non causa contrahendi:sed deceptionis:promittens vnã capere in vxorem:z post deceptionẽ trusatur de illa. Quid faciet confessor? Dic q̃ q̃uis illud non sit verum matrimoniũ in iudicio dei:quia nõ fuit consensus ex vna parte.extra de sponsa.z ma.tua nos.tamen sm Scotũ in.4.dis.30. arti.p̃.q.i.non debet confessor ipsum absolue re nisi contrahat cũ ea:in satisfactionem. Excepto si contrarisset cũ secunda per verba de presenti. Tunc doleat z satisfaciat prime. Tamen si posset probari ecclesia coerceat illum ad matrimoniũ.e.ti.ca.de illis.ca.ex litteris. ca.ex parte. Est z ali9 casus in alio libro quẽ causa breuitatis omitto. Et sic patet quinta regula. ¶ Sexta regula vocatur manifestabilitas.s.si vis bene nubere:fac publice in facie ecclesie:quia z si factum occulte sit matrimoniũ:dũmodo assit vtriusq̃ consensus:tamen peccatũ est.s.contra preceptum ecclesie. Extra de clandestina despon.cum inhibitio Et.30.q.5.ca.aliter.z ca.nullus.vbi dicitur õ clandestinis matrimonijs. Qõ sunt adulteria:stupra:fornicationes:potius q̃s legittima coniugia. Vnde dicit Hostiẽ.in lectura de clandesti.cum inhibitio.glo.sup verbo p triẽ niũ.q̃ sacerdos assistens matrimonijs clandesti.ipso facto est suspensus:z non absoluitur nisi a papa. Huiusmodi autẽ edicti: triplex ratio potest assignari. ¶ Primo quia si lij essent vel reputarentur illegittimi : z non possent hereditare: q̃uis vex esset matrimoniũ.extra de clandesti.despon.cum inhibitio 30.q.5.aliter.ca.nullus. ¶ Secundo quia forte cõsanguineus tuus dormiuit cũ ea pusq̃ tu.z sic nunq̃ erit illa tua vxor:quia contrahitur affinitas: sm Scotũ in.4.dis.41.arti. vltimo. Et Ricar.ibidem ar.p̃.q.i. Et extra de eo qui cognouit consan.vxo.sue.ca.de illo.extra de sponsa.z matrimonijs.ca.preterea. ¶ Tertio propter multas deceptiones.nam fit occulte z nullus est testis:z alter eorũ mutatur:z sic matrimoniũ verus dissoluitur : et fiunt multa sacramenta falsa: z tamen verũ fuit primo si consensit z secundũ non: z nũq̃ potest alio coniungi coniugio vero. Et ideo quia clandestine nubunt:non tam coniuges: q̃s adulteri vocantur.32.q.2.ca.sicut vbi dicit Non coniuges sed adulteri vocantur q clandestine nubunt. ¶ Sed posset aliquis dicere Quid est clandestina desponsatio? dicit glo. de clandesti.de.super verbo clandestina. Et Ricar.in.4.dis.28.arti.2.q.3.q̃ tripliciter fit Primo cum non habentur testes.ca.q̃ nobis extra eo. Alio modo quãdo contrahitur non adhibitis solẽnitatibus:q̃uis fit contractũ matrimoniũ in presentia testium.30.q.6. aliter.vt.s.petatur ipsa mulier ab habẽtibus potestatẽ super eam.z a sacerdote benedicatur:z soleniter recipiatur. ¶ Tertio modo q̃n fit non premissa denũciatione.e.ti. cũ inhibitio. Nam quidã casus venit coram me:q̃ quidã cognouit quadã de qua orta est puella z filius cognoscentis accepit eam in vxorem scilicz sororẽ quã genuit pater suus z diu sic mãserũt : z habuerũt filios in silentio: nota. Et multa alia mala accidunt : propter clandestinas desponsationes. Aliquando homicidia:odia perpetua.ꝛc. Fiant ergo publice z manifeste :z sic de9 ibi erit:aliter nõ. Patet q̃ septa regula. ¶ Septima regula vocat cõsi lij maturitas. Ante ergo q̃s nubes p̃sule ami cos tuos:parentes z affines: maxime z antiquos:quia in antiquis est prudẽtia:z in multo tempore est sapientia Job.12. Hinc est q̃ Hieron. dicit, Qd in antiquis solum sapi-

UVA. BHSC. IyR_229

entia remanet:omnia alia transeunt. Vnde in epistola ad nepotianũ de vita clericoꝝ. in principio ait sic: Nunc iaꝫ cano capite: ⁊ arata rugis fronte:⁊ instar boũ pendẽtib⁹ a mento palearibus: Frigidus obsistit circũ precordia sanguis. Vnde ⁊ in alio loco idem poeta ait: Omnia fert etas animũ quoqꝫ ⁊ post modũ. Nunc oblita mihi tot carmina vox q̃ꝫ merim:iam fugit ip̃a. Qđ ne de gẽtili tm̃ litteratura proferre videantur: diuinorũ voluminũ sacramenta cognosce Dauid annos natus septuaginta bellicosus quondam vir: senectute frigescente non poterat calefieri. Queritur igit̃ puella de vniuersis filijs isrl̃ Abysach sunamitis: que cum rege dormiret:⁊ senile corpus calefaceret. Nõne tibi videtur si occidentem litteraꝫ sequaris: vel figmentũ esse de matrimonio: vel atellanarũ ludicra:frigidus senex obuoluitur vestimentis:⁊ nisi complexu adolescentule nõ tepescit Viuebat adhuc Bersabee: supererat Abigail:⁊ relique vxores ⁊ concubine:quas scriptura cõmemorat:omnes quasi frigide repudiantur:⁊ in vni⁹ tm̃ grandeuus calescit amplexibus. Abrahã multo senior Dauid fuit: ⁊ tamen viuente Sara: aliam non quesiuit vxorem. Ysaac ducentos annos Dauid habuit:⁊ tamen Rebecha iam vetula nunquã refrixit. Tacco de prioribus ante diluuiũ viris:qui post annos non ingentos:nõ dico senilibus:sed pene cariosis artubus: nequaq̃ꝫ puellarũ quesiuere complexus. Certe Moyses dux israelitici populi.cxx.annos habebat ⁊ Sophorã non mutauit: que est ista igitur sunamitis vxor:⁊ virgo tam feruens:vt frigidum calefaceret:tam sancta: ut calentem ad libidinem nõ prouocaret. Exponit sapientissimus Salomon patris sui delitias: ⁊ pacificus bellatoris viri narret amplexus: posside sapientiam:posside intelligentiaꝫ: ne obliuiscaris:neqꝫ declinabis a verbis oris mei: ne derelinquas eam ⁊ apprehendet te.ama illam ⁊ seruabit te:principiũ sapientie posside sapientiã:⁊ in omni possessione tua posside intelligentiam:circũda illaꝫ ⁊ exaltabit te ut det capiti tuo coronam gratiaruꝫ: corona quoqꝫ delitiarum proteget te. Omnes pene virtutes corporis tui crebra ieiunia: elemosyne:vigilie:chamẽnie.i.in pauimento dormitio:huc illucqꝫ discursus: peregrinorũ susceptio:defensio pauperũ:instantia orationũ: ⁊ perseuerantia:visitatio languentiũ:labor manuũ vnde prebeantur elemosyne. Et ne sermone longius traham:cuncta que per corp⁹ exercentur:fracto corpore minora fient. Hec ille. Extra de constitutionib⁹.c.ne innitaris. Ne innitaris prudentie tue:⁊ ne sis sapiens apud temetipsum Prouer.3. Consule ergo antiquos ⁊ probos viros:⁊ sic istam regulaꝫ cum alijs obserua:⁊ bene erit tibi in hoc mũdo per gratiã:⁊ in alio per gloriã Amen.

¶ Feria sexta post quartã dominicã in quadragesima de matrimonij ihonestate qualiter videlicꝫ in eo mulier offenditur mortaliter. Sermo quinquagesimussecũdus

Nunc cognoui quoniam vir dei es tu:⁊ verbũ dei in ore tuo verum est.3. Reg.17. Tam etsi fratres charissimi q̃ꝫ plura iaꝫ dicta sint supra de matrimonij sacramento nihil existimo in hac materia fructuosius: salubriusqꝫ animarũ saluti: q̃ꝫ scelera tale sacramentũ fedantia aperire:q̃ꝫ plurimi enim reperiuntur predicatores:qui sub honestatis pretextu huiusmodi detestanda vitia silentio pretereunt: quos latere non debet aliquando rõnem de indiscreto silẽtio reddituros: si absqꝫ causa rationali huiusmodi veritate occultant. Quia ut dicit Grego.42.dis.ca.sic rector. Sicut incauta locutio in errorẽ detrahit:ita indiscretũ silentiũ eos qui erudiri poterãt in errore derelinquũt. Dicit enim propheta: Veritatẽ requiret dominus.s.a predicatoribus. De quibus scribit̃ Ysa.56.ca. Canes muti nõ valẽtes latrare. Primo eni tenentur reddere rõnẽ de preteritis culpis:de quibus infelices peccatores nequaq̃ꝫ confessi sunt.⁊ in talibus sceleribꝰ cõmunicant: qđ nõ facerent si sua nossent vitia. Secundo de presentib⁹ culpis in q̃bus sunt imersi:⁊ q̃daꝫ supina ignorantia: ⁊ sub pretextu matrimonij nõ sibi consciẽtiã faciunt: quod minime facerent si essent illuminati. Tertio quoqꝫ đ peccatis q̃ ex eorũ taciturnitate in posterum cõmittentur:pro quibus omnibus de homicidio.ca.sicut dignũ.scribitur: Nõ caret scrupulo ꝯcessionis occulte q̃ manifesto facinori definit obuiare: non tamen hec ignorantia peccatum excusat:quia quilibet tenetur scire ad salutem necessaria:dũ potest. Non etiam

UVA. BHSC. IyR_229

excusat negligẽtia.s.q̃ nõ curatis discere vestre salutis necessaria: multo minus excusat malitia:que qdez manifeste apparet in illis: qui cũ dicit predicatoꝛ velle se de tali materia tractare:impediũt vroꝛes ꝛ filias ne vadant ad audiẽduz has virtutes.Cõtra quos prophꝛeta ait:Noluit intelligere ut bene ageret.Quidã nolũt de hoc predicare: sed tamẽ hec detestanda vitia non cessant perpetrare: ꝛ qui magis in his sunt ingnati horrent audire dicta salubria.Nõne hec omnia ponit sacra scriptura que dicturi sumus ꝛ doc.taz antiqui q̃ moderni presertim hi q zeluz habent animarũ.Rogate ergo deũ ut sic hanc materiã predicare cõcedat: ut omnes dicere possitis verbũ propositũ.s.Nunc in isto cognoui.ꝛc.His premissis sciendũ est in ꝟ sermone:q̃ tribꝰmodis fedatur matrimoniũ.

¶Primo videlz rõne inordinate affectiõis

¶Secundo rõne nimie frequentationis.

¶Tertio rõne circũstãtis occasionis.

¶Pars prima huius sermonis in q̃ probatur q̃ cõiuges peccant grauiter in matrimonio ex inordinata affectione.

P Rimo dico q̃ põt esse culpa in actu matrimoniali rõne inordinate affectiõis.qõ probaꝛ tripliciter.s. Rõne Auctoꝛitate:ꝛ Exemplo.¶Primo rõne sic Regulariter peccatũ diffinitur sic:maxime ab Augu.di. Peccatũ est spꝛetis incõmutabilibꝰbonis:cõmutabilibꝰbonis adherere:ſz quicqd amatur supꝛadictũ est peccatũ mortale:ergo q inordinate afficitur erga vroꝛem vel mulier inordinate amans maritum: moꝛtaliter peccat.¶Secũdo ꝟ idẽ probatur auctoꝛitate Augu.in lib.de bo.cõiu. Si magis in sua cõiunctiõe diligunt qõ honestum est: q̃ quod inhonestũ.i.qõ est nuptiarũ.auctoꝛitate apli eis venia cõcedit.Si vero equiparetur vel preferaꝛ deo:moꝛtale peccatum est. hec ille.Quod confirmaꝛ a Hieronymo cõtra Jouinianũ.32.q.4.ca.ozigo.di.Ozigo q dez honesta erat amoꝛis:sed magnitudo deformis.s.causa vitãde fornicationis: ut dicet infra.Nihil enim interest ex qua honesta cã quis insaniat.vnde ꝛ Xistus pithagoꝛicꝰ in sententijs.Adulter est ingt in suã amatoꝛ ardentioꝛ.In aliena quidẽ vroꝛe omnis amoꝛ turpis est:in sua nimius. Sapiẽs iudicio debet amare cõiugẽ: non affectu: nõ regnet in eo impetus voluptatis:nec precepꝛ ferat ad coitũ.Nihil est fedius q̃ vroꝛẽ amare quasi adulterã.hec ille.¶Tertio idẽ probatur exẽplaritate. Sicut enim quis põt seipsum diligere: vel possessiones suas: ꝛ cetera alia sup deũ:sic ꝛ vroꝛẽ ꝛ eius carnalẽ coitũ: q̃q̃ ab alia sibi ꝓponeret precauere. Similiter etiã põt qs ꝓpꝛio vino inebꝛiari:licz nolit de alieno habere.ꝛ ꝟ carnibꝰa se ũstissime emptis p ingluuiaz peccare : vel si in aliq̃ alia re per excessiuã auaricĩã congescat ꝛ plus q̃ in deũ mardescat:ita q̃ totũ coꝛ eius sit ibi:qs dubitet talez peccare moꝛtaliter: ꝛ aiam suam in eternũ dãnare.Ita similiter in proposito dici potest. Nõ apostolus ꝑme Thessalo.4.c. ait:Non in passione desiderij vos cõmiscẽtes.s.cõmiscere debetis in cõiugio cõiugali: sicut ꝛ gẽtes q̃ ignoꝛãt deũ.Qꝟ si forte queras q̃liter possct cognosci talis affectio. Ad hoc respondeꝛ q̃ tria sunt signa cuidẽter huiusmodi demonstratiua. Primũ est zelotipia in cõiugio:cõtra enim zelotẽ virũ Eccle. 9.scribit:Mõ zeles vroꝛẽ sinus tui. Narrat eni Egesippus q̃ Herodes ex nimia dilectione:ꝓpꝛiã occidit vroꝛẽ:factus amẽs: nec credens eã esse moꝛtuã:alloquebaꝛ ut viuaz. De muliere etiã zelote Eccle.26.scriptũ est: Dolor cordis ꝛ luctus mulier zelotipa. Si autẽ ambo sint zelotes adiuuat eos deꝰ.Se cũdũ signũ inordinati affectus est meretricalis ornatus:q̃ quandoqz euenit ex mulieris concupiscentia:qꝛ tunc feliciorẽ se putat: cuz inordinatiꝰ a marito diligit: vltra oẽs limites honestatis:ad cuiꝰincẽtiuũ se ornat:ꝛ qõ nequiꝰest:in cõfessione se palliat di.se hoc facere ut placeat viro suo:q̃si inter eos nõ esse possit inordinatꝰ affectus ꝛ crimino⁹us. Et qõ abhominabiliꝰest currũt ad magas:multiplicãt remedia nefanda:q̃ si q̃q̃z inotescꝛẽt viris:,pculdubio cũ aic periculoso dispẽdio etiã coꝛpoꝛaliter interirẽt. Ad hoc etiam sepe coadiuuãt inique mꝛes.Quãdoqz etiaz pꝛouenit ex viri inigtate. Refert eniz Sene. se nosse aliq̃n querẽdã virũ ornatũ: q exituꝰ in publicũ:cũ vroꝛis fascia pectus colligabat Et ne pũcto quidẽ hoꝛe presentia eius carere poterat.Ex eodẽ etiã vase potionẽ sumebant:alia nõ minus inepte facientes:in que impꝛouida vis ardẽtis affectus erumpebat. Tertiũ quoqz signũ inordinati affectus est) absqz rationali causa) dare filios nutricibꝰ ad alendũ:qõ vnde babucrũt oꝛtũ atqz seqlã

UVA. BHSC. IyR_229

clare Augu. demonstrat.5.dis.ca.ad eius.di. ¶Prava aūt cōsuetudo in cōiugaruz moꝛib⁹ surrexit:ut filios quos gignūt nutrire mulieres cōtēnant:eosqz alijs mulieꝛib⁹ad nutriē dum tradāt:qō videlicz ex sola carnis incontinētia videt inuentū:qz dū se cōtinere nolūt despiciūt lactare quos gignūt.hec ille. Sz qz dicūt hoc nō esse sue volūtatis:sed di.viros suos hoc velle: ut nō lactando facilius alios possint ꝓcreare. Cōtra quos Augu.in dic.c. ad eius.ait:Ad eius vero ꝓcubitū vir accedere nō debet:donec q gignit ablactet:z licz cōtra hoc agendo nō semp sit pctm mortale:satis est cuidēs iudiciū dei:ut q ad lactādū filios alijs tradūt minoꝛis vite filios habeant: q̄z alie mulieres ꝓpꝛios filios lactantes.Tm̄ tales filij viuūt sunt sicut nutrices vitiosi: licz habeāt paꝛētes virtuosos.Adeo eni sepe degenerāt:ut sulpicēt alteri⁹ esse generis z.p genet.Mā ab ebꝛiosis enutriti: ebꝛiosi saltē inclinatione sunt:z tales quales sunt nutritij tales filij nutriti sunt.Et sic patet.

¶ ¶Pars secūda hui⁹ sermonis in q̄ ꝓbat actum matrimonialē deoꝛdinari ꝓpter nimiā frequentationem.

Ecūdo in hoc sermone dico: q̄ act⁹ matrimonialis pōt deoꝛdinari rōne nimie frequētationis:ex q̄ frequentatione tripler dissipatio solet subsequi. ¶Prima est coꝛporalis. Scōa spūalis. Tertia eternalis.¶ ¶Prima dissipatio est coꝛporalis Duo eni picula euenire solēt ex hac frequentatione effrenata. ¶Primū periculū est in fecūditates.Solet vtiqz infecūditas ex nimia frequētatione oꝛiri:vel infructuosus cōcept⁹ ipedimēta filioꝛ:z vita nō diuturna. Sicut Sapiēn.3.scriptū est:Ab iniquo thoꝛo exterminabit semen.Effrenata aūt voluptas est que ꝑncipali intētioni scissimi matrimonij anteferꝛ:que vtiqz est ꝓcreatio filiozū: q̄ꝓpter iudicio dei fit vt filijs careant: q sic sunt effrenati.Aliud periculū est infirmitatis.s.in alterutro cōiugū:q̄ sepe iuuenib⁹ nouo cōiugio iūctis cōtingit:multi insup fiunt amētes Sicut.2.Esdre.9.dicit: ¶Multi amētes facti sunt ꝓpter mulieres suas:demētia qdē ceteris infirmitatib⁹ periculosioꝛ est:eo q̄ cū coꝛporali salute q̄ h̄ moꝛbo laboꝛat: etiā sensum pdat. Hinc est q̄ Micro.ait in testamento: Ve vobis miseri qd facitis non agnoscitis coꝛp⁹ ante tēp⁹ destruitis:z aiam interficitis vnde infirmitates z moꝛs tā intēpestiua:nisi ex nimia ciboꝛ copia:z ex frequenti mulieꝛū vsu:deum deludere q̄ritis: certe vosmetipsos deluditis:ꝓ coꝛpoꝛe obliuiscimi aiam z ecce coꝛp⁹ simul cū aia ante tēp⁹ destruitis. Scōa dissipatio est spūalis.O is eni spūalis virtus dissipatur:ut diffusi⁹ patet in sermonario de tribus peccatis:tractatu de luxuria solū h̄ ponam⁹ Sene.dictū in li.declamationū di.Nihil est tā mortiferū ingenijs:q̄z luxuria:si qdē rōnē pturbat:intellectū hebetat memoriā enecuat:oblionē imittit: ꝛꝛoꝛez infundit:ignoꝛantiā inducit:z hoiem q̄si bestiā facit.hec ille.Et Bernar.ait:Luxuria est fitis ebꝛia:z delectatio momētanea: amaritudo eterna:lucē odit:tenebꝛas appetit:velamen gerit:sensus hebetat appetitus plen⁹ satieratis:saticras plena penalitate.¶ Tertia dissipatio est eternalis. ¶Plerūqz enim ex h̄ effrenato coitu filij perimunt:tam coꝛpoꝛaliter q̄z spūaliter dū in matrū ventre suffocā tur. Cōtra quos Ambꝛo.sup epl̄am ad Corinth.ait:Ipsa rō cōceptus z part⁹iuxta legē cesaris vsuz carnis his decē tēpoꝛib⁹demōstrat.i.q̄ nulla causa ita efficax ē: ut vsus carnis fiat nisi ad prolē generādā. Si ergo coꝛrūpant:tā creati magnū ꝓculdubio crimen esse dignoscit.Mā Eccle.3.ca.scribit: Tēpus amplerādi:z tēp⁹est longe fieri ab amplexibus.Y fido.32.q.7.ca.nō solū. ait: Sunt aūt quedā mulieres q̄ sicut alia absqz vlla discretiōe indefinēter libidini seruiūt: q̄s ego non mutis pecudib⁹ cōparauerim:pecoꝛa eni cuz cōceperint:vltra nō indulgēt marib⁹copiam sui.hec ille.Si eni oi die vel q̄libet septimana:arua frumēto seminarent:clarū est q̄ ad maturā nō puenirēt frugē.Q̄n aūt talis cōcubit⁹fit venalis vel moꝛtalis:infra dicetur Mō solū aūt talis ꝓcubit⁹est cā moꝛtis spūalis z eternalis filioꝛ:verūctiā ipsoꝛ cōcūbentiū.Nostris tēpoꝛib⁹in italia cū iuuenis qdē cū vroꝛe misereꝛ:inter amplex⁹fet⁹ est extinct⁹.O quot si videreꝛ extinguūt:Cessandū est ḡ a tali frequētatōe:z moderate vrēdū re licita.Et sic p̄z scōa pars hui⁹ sermonis.

¶ ¶Pars tertia hui⁹ sermonis in q̄ declarat q̄ act⁹ matrimonij deoꝛdinat ex circūstātijs cause:tēpoꝛis:loci:modi z intētionis.

Ertio dico q̄ act⁹ matrimonij vltra ꝑdicta pōt deoꝛdinari rōne circūstātis occasionis. Varie eni in matri-

t 4

UVA. BHSC. IyR_229

monio sunt circūstātie cōsideräde. De ḡbus ḡnqz tm̄ breuitatis cā notabimus. q̄rū ¶Prima dr̄ circūstātia cause. Scōa tpis. Tertia loci. Quarta modi. Quinta intētionis vel finis. ¶Prima dr̄ circūstantia cause: qz pōt esse pctm̄ in actu matrimonij ex quinq̄ causis. ¶Primo ꝓpter solēnitatis defectū: vñ primo q̄rit vtr carnalis copula p⁹ clādestinā despōsationē de futuro sit pctm̄. Rñdet fm̄ ¶Petruz q̄ aut huiusmodi copula fit affectu fornicario: z tunc est mortale pctm̄: nec facit matrimoniū verū sed tm̄ p̄fūptuz. Aut affectu maritali: z tūc pfone. Aut fūt ignare iure z ecclesie cōsuetudinis: z tūc nō est mortale pctm̄. Aut nō sunt ignare: z tunc est mortale: maxime i locis illis vbi seruat inhibitio coiter: qō patet esse verū: qz cōtract⁹ clādestinus etiā sine aliq̄ vitio bz in se pctm̄: ut de clan. despō. cū inhibitio. ꝓpter qō dic̄ Ray. in ti. de matrimonio. §. itē nota. q̄ licz mrimoniū qōlibet clādestinū sit verū z legitimū quo ad veritatem si consensus de p̄senti interuenit q solus sufficit q̄ ad substātiā: nō est tm̄ legitimū q̄ ad honestatē. Vñ talib⁹ ꝓsulendū est de nouo ꝓsentire: vt recognoscāt z appro bēt publice i facie ecclesie: qō occulte fecerūt: z faciāt dignā pniaz: qz scādalizauerūt ecclesiā: idē Hosti. Scōo q̄rit an mortaliter pec. g afi bñdictionē nuptialē: post ꝓsensū ō p̄nti cognoscit vxorē. Rñdet bz glo. Ray. q̄ sic: si sine cā z dispēsatōe eccle faciat vbi est ꝓsuetudo bñdictio nuptialis. Argumētū q̄ si est pctm̄ añ adbibitas solemnitates copula: ḡ z act⁹ z intētio lassiua z huiusmodi: qz nō soluz cōsensus in actū: sz etiā in delectationē ē pec catū mor. ut in sermonario de pctō in genē. ¶Scōo pōt eē pctm̄ in actu matrimoniali respectu cause ꝓpter occurrēs adulteriū. Vñ q̄rit si peccat reddēs debitū i adulterio exīti Rñdet q̄ sic. 32. q. 1. c. sicut. fm̄ Joā. chriso. Et in. c. si qs. Hugo. notat ibidē. q̄ si aduler cō iugū debitū exigat: adhuc alio i adulterio pse ueräte siue occulto: siue manifesto: sciēter pec cat mortaliter exigēdo: qz facit ꝯ ecclesie insti tutionē. ¶Peccat etiā reddēdo si factū eēt di uortiū iudicio eccle. Aut si publice morat in adulterio: si neutrū fit: nō peccat reddēdo: qz ad ꝑ tenet. Si aūt ꝓp fragilitatē z icōtinētiā carnis exigat debitū peccat mortaliter: qz ꝯ ecclesie institutū facit: min⁹ tm̄ pec. cū adulte riū est occultū. Alij tm̄ dicūt q̄ i poēttia cōti nēdi a copula carnali exigētem excusat. Alij aūt nō ip̄obabiliter vnū asserūt: q̄ si absti nētia a reddēdo seu exigēdo debitū nō cor rigit adulterū: sz potiꝰ ad deterioza prouocat: vel aliter inutiliter operatur: q̄ licite possit z reddi z exigi debitū: qz ecclesie ordinatio facta est: nō ad nocedū: sed ad scādala remouē da: z deficiēte cā deficit effect⁹. z. ¶Obisyco. z de iu. iurā. c. z si xp̄s: cū similib⁹. Mā intelligētia verboz ex causis est sumēda dicēdi: qz nō sermoni res: sz rei est sermo subiectus: ut habeat de ver. signi. ca. intelligentia. ¶Tertio pōt eē pctm̄ in actu matrimonij respectu eāe ꝓpter incestū. Mā si vir coierit cū aliq̄ de cō sanguinitate vroris: vel vxor cū aliq̄ de parē tela viri soluunt spōsalia de futuro. z amplius inter eos matrimoniū eē nō pōt. de cōsan. z affi. c. 2. z si fiat nō valet. z semp peccāt mortaliter cocūdo. z fūt excoicati. z si ꝑ fit publicū: nō possunt absolui nisi p̄⁹ separēt. in cle. eos. de ꝓsan. z affi. Si vero incest⁹ talis post ꝓtractū matrimoniū acciderit: non dissoluit cōiugiū: sz psona incestuosa petitionē debiti amittit. Sz si altera pars admonita castitatē seruare noluerit: incestuosa dz cū dei timo re debitū reddere. extra de eo. q co. cō. vr. sue. ca. tuc. Et ꝑ idē intelligit q̄ spōsalia ꝓtracta sunt p verba de p̄nti: qz a supueniēte incestu nō dissoluūt. e. ti. c. discretionē. Et ideo ꝑ cāu idē dicēdū qō de incestu occurrēte post matrimoniū ꝓsumatū. ¶Quartū pōt esse pctm̄ in actu matrimonij respectu cause ꝓpter ca stitatis votū: qm̄ q castitatē seu religionis in gressuz vouerit: obligat ad huiusmodi obser uationē: etiā post ꝓtractū matrimoniū factū de cōuersi. cōiu. gdā. z ca. placet. Ideo debi tū petēdo vel nolēte z cū bñplacito reddēdo peccat mortaliter. Similiter pec. q̄ cū tali cō trahit sciēter: quia sue trāsgressioni cōsentit. ¶Quinto pōt esse pctm̄ in actu matrimonij respectu cause ꝓpter religionis ingressū. Mā q accipit habitū religionis cū intētōe pfue rādi obligat ad religionē in genē. de regula. ca. cōsulti. Ideo in hoc casu fm̄ Anto. de bu trio Bona. et Inno. matrimoniū nō valet: qz talis religionis ingressus habet vim tacite ꝓfessionis ad religionē in genere: nisi forte ingrediēs ad vnā z nō ad aliā se intenderet obligare. Nam hoc casu si aliqua rationabili causa non posset in intenta religione persistere nulli obligef: z matrimoniū ꝓtra-

UVA. BHSC. IyR_229

here potest:ut notat dominus ℙetr⁹ de ancharano in ca.constitutionē.de regu.libro.6.
¶Scōa considerāda in matrimonio circū stātia dicit tēporis.s.festax:iciunioꝝ:cōionū purificationū:graudationū:menstruoꝝ. De tempore festoꝝ habet.33.q.4.c.quotiensc̄ꝫ Aut dies natalis dñi:aut relique festiuitates aduenerint:non solū ab infideliū cōcubinoꝝ consortio:sed etiā a ꝓprijs vroribus abstinē debetis.hec ibi.De iciunijs habet ibidem.c. christiano.Circa que festa ait ℟ic.in.4. dist. 32.ar.3.q.j.t Alexan.in.2.parte tractatu de p̄. precep.6. ℙetrus t Tho.ca.di.33.t Bona. ibidem.t glo.℟ay.lz ꝺuenienter sit instrutū bis tpibus cōiuges abstinere ab vsu matrimonij:non tū intendit ecclesia per hoc facere preiudiciū iuri nāli.nec intendit filijs laqueū ponere.vñ cū debiti redditio sit de iure nāli. debiti vero petitio sit concessa: non intendit eccl̄ia: aut ꝓhibere:aut dissuadere: sed intendit dissuadē tpe illo. Vnde etiā dicit Augu. abstinendū est vt facilius postulata ipetrent. Reddens ergo non pec.sed exigens sine contēptu vel irreuerentia ꝺilij t tpis aliqua infirmitate non pec.mortal̄r. sil̄r dicendum est de tpibus iciunioꝝ.De tpibus cōionuꝫ:abū de in sermonario de pnia in sabbato sancto. De tpibus purificationū habet.5.di.c.ad eī qūo actus matrimonij tūc ꝓhibet per Aug. Sed ℟ay.dicit Augu.loqui de honestate et consilio.verūtū dicendū est eo modo q̄ dcm est ō festis t iciunijs.Dicit tū ℟ic.q⁹ mlieri que peperit si est purificata ab illis. sordibus t corruptionib⁹ que insunt mulieribus post partū reddendū est debitum si petat q̄uis si aduenerit tp̄s ab ecclesia determinatū.Sed ante illud tp̄s abstinere debet ab exigendo: saltem debito congruitatis. De tpibus graūdationū habet.33.q.4.c. Si causa. q⁹ tunc ab vsu matrimonij cessandū est: ꝓpter periculum cōceptus. Dicent enim predicti doct. ℟ic.vbi supra tē.t alij vbi sup̄.q⁹ si sine periculo aborsus vir pōt carnaliter copulari sue vroi pregnāti:tenet debitū reddere:t ab illa pōt exigere sine pctō mortali:q⁹ ille actus nō solum est in officium:sed etiam in remediuꝫ t mulier pregnans frequencius appetit ꝺcubitum:q̄ꝫ qñ non est pregnans. Si aūt non pōt cum illa copulari sine periculo aborsus: tunc non debet sibi reddi debitū: nec ab illa exigi:q⁹ ꝑncipalius matrimoniū institutum est ad prolem:q̄ꝫ ad remediū. illa aūt auctas si causa intelligit de debito honestatis: non necessitatis:t de exigendo:non de reddendo De tpibus menstruoꝝ querit an pec.mortaliter vrentes actu matrimonij bis tpibus:q Leui.20.c.dicit̄r.Qui coierit cū muliere in⁹ fluxu menstruo:t reuellauerit turpitudinem eius:ipsaq⁹ aperuerit fontem sanguinis sui: interficient ambo. Item Isa.64.Quasi sanguis menstruate.ꝺicit glo.tpe menstruorum viri debent ab amplexibus vroū abstinere: tunc enim cōcipiunt̄ ceci:leproſi tē. Et tamē mulier magis appetit cōcubituꝫ:q̄ꝫ al̄ ꝓpter cōmotionem que est circa partes venereas. Ad hoc Tho.q⁹ ꝓhibitū est mulieri debitum petere. Si aūt vir petat dicendū est: q⁹ si petit scienter debet cū auertere precibus t monitis:non tñ ita efficaciter:q⁹ esse possit ei occasio periculi. Si vero ignoranter petat: tūc mulier pōt aliquā occasionē pretendere: vel infirmitatē allegare ne vir debitū petat. Si tñ non desistat:debet mulier debitū reddere poscenti.passionē aūt suā non est semꝫ tutū viro indicare:ne ex hoc abominationē concipiat:nisi forte de viri prudentia ꝺfidat. ℟ic. noster in.4.di.32.ar.4.q.j.dicit.q⁹ si illa passio accidit nāl̄r.s.semel in mēse determinato tpe:tunc non lz nec exigere:nec reddere.Cui⁹ ratio est:q⁹ ꝓpter maximā corruptionē que tunc est in corpore mulieris:quā oñdit earuꝫ fetor illo tpe t infectio speculi p aspectū carū vt dicit ꝓbs de som.t vigil. Semen viri qō tunc in ea recipit aliquā incurrit infectionez: t illud qō ministrat mulier est imundum: et tales sic geniti vpulurimū efficiunt̄ leproſi: ergo ꝺcubitus est in preiudiciū prolis: non lz aūt vti ꝺiugali ꝺcubitu ad remediū: cum est in preiudiciū prolis ꝓbabile:q⁹ ꝑncipalius ordinat.Si aūt innāl̄r patiat̄:vt sunt nonnulle que quasi ꝓtinentie patiunt̄ sanguinis fluxū tunc lz exigere t reddere:q⁹ tunc mulier concipere non pōt:vt quidam dicūt. Mt Auic. 9.de aialibus.c.de formatiōe est embrionis i spēali.Sanguis menstrui diuidit se in pregnata in tres partes.s.in cibū pueri:aut i medullas:t pars alia ē supfluitas que gescit it⁹ vsq⁹ ad tp̄s partus t ejicitur. t sic p̄z qd dicēdum ad quesitū.¶Ad argumenta in oppositum patet solutio:nūc̄ꝫ enim carnalis cōcubitus est debitus etiam de iure nature: q̄ ē ⁊n notabile prolis preiudiciū.¶Tertia circū-

UVA. BHSC. IyR_229

stantia in matrimonio ꝯsideranda dicit̃ loci de qua notandũ ſm Tho. Pe.⁊ Ric̃.in.4. dist.32.ar.3.q.j.⁊ Alex.vbi supra.ꝙ q̃uis liceat exigere in omni tp̃e: non tñ lꝫ in quolibet loco maxime sacro ⁊ publico. Primo quia locus est mensura ꝓp̃a actionis ⁊ ꝯtaminationem recipit ab actu:⁊ sic põt locus pollui: ꝙ indiget reconciliatõe:tẽp⁹ vero cõis mensura nec recipit ꝯtaminationẽ. Scd̃o nota qꝛ plura tempora nõ possunt simul esse: sicut plura loca:vnde si petat in sacro loco statim põt diuertere ad alium locum sine periculo: sed expectare ad aliud tp̃s non põt sine periculo scandali:non in omni loco maxime publico ⁊ sacro. Est tñ aduertendũ ſm Ricar. vbi supra ꝙ si cõiuges per longũ tẽpus eẽnt reclusi in loco sacro videt̃ ꝙ possint reddere ⁊ exigere. Quarta circũstantia in matrimonio ꝯsideranda dicit̃ modi. Nam ſm Tho. si fiat in vase ꝓp̃o more bestiaꝝ ex cã necessaria ꝓpter incõtinentiã est signum venialis peccati. Sed ſm Alexã.est semꝑ mortale: ſꝫ aũt oẽs est semꝑ signũ mortalis peccati: qñ fit sine necessitate:sed ex maiori libidine h̃ diffusius in sermonario de peccatis in sermõe de sodomia. Quinta ⁊ vltima circũstantia in matrimonio consideranda dicit̃ finis ⁊ intentionis. Nam ſm Ric̃.in.4.di.31.ar.3.q.j ⁊ Bona.⁊ Tho.ibidem.⁊ Alexan.in.2. parte tractatu de pre.precep.6.⁊ in tractatu de conceptiõe Christi.q.13.actus matrimonialis p̃t fieri quadruplici intentione.s. Aut ꝓcreãde sobolis:⁊ ſm hoc est in officium multiplicande prolis.vnde p̃me Thimo.5. Volo iuniores filias nubere:⁊ filias procreare: ⁊ est meritorius act⁹ talis.vnde si quis mouẽt̃ ad suscipiendũ prolem per charitatez ad cultũ dei in coitu matrimoniali:ille esset meritorius:sicut fuit in Abraam. Aut intentione reddẽdi debitum:⁊ tunc est actus iustitie ⁊ meritori⁹: quia p̃me Corin.7. Vir vxori debitum reddat. Vnde si qs moueret̃ non cã libidinis:ſꝫ vt redderet debitũ qd̃ debet:etiam mereret̃. Aut intentione vitande fornicationis: excipitur actus ⁊ fit licitus per bona matrimonij. p̃me Corin.7. Vnusquisqꝫ habeat vxorem suam ꝓpter fornicationem. Aut causa saturãde libidinis cũ vxore non ꝓpter aliquã cãm predictam: sed ꝓpter delectationẽ in ꝓpria vxore sub deo:ita tñ ꝙ nollet cũ alia h̃ agere ſm predictos doc.est pctm̃ veniale solũ. Sed ſm Ray.⁊ Hug.32.q.2.§.his ita notatur:et hoc dcm̃ Hugo refert glo. Jo.in.c.qcqd sup verbo adulterio.ea.cã.7.q.cognoscere vxorẽ cã saturande libidinis est semꝑ pctm̃ mortale:⁊ tñ alij oppositum tenent: vnde ad roborationẽ dicti eoꝝ.Aug.ait de adul.ꝯiugationis. Vsus nãlis si vltra modũ prolabitur in vxore quidẽ est venialis in meretrice dãnabilis. Ad hoc dicerem cũ distinctiõe Alexã. saluo meliori iudicio:ꝙ oẽs veꝝ dicunt: si sane intelligant̃. Vnde notãdũ ꝙ libido aliqñ p̃uenit volũtatẽ aliqñ p̃uenit̃ a volũtate. Cũ p̃uenit voluntatẽ vehementes ita ꝙ nõ põt contineri licitum est cã vitande fornicationis vt dcm̃ est. Si aũt preuenit̃ non cum magna vehementia:nec tñ se excitat cum impudicis cogitationibus ⁊ calidis: nec violentat nãm: tunc cum ꝓp̃a vxore querens saturare libidinem:qd̃ non faceret cum alia:est actus fragil̃ ⁊ venialiter ſm predictos pec. Cum aũt preuenitur a voluntate libido: ita ꝙ canis dormiens excitat̃ pluribus ⁊ imundis cogitationibus manibus osculis se violentãs tãq̃ cũ meretrice:etiam si non sit voluntas coeundi cum alia tunc credo ſm Ray.⁊ Hug. semꝑ esse mortale qd̃ etiam asserit Alex. Qui aũt coeunt cum vxore tãq̃ cũ alia ⁊ intentiõe ad aliam ⁊ ita facerent cũ alia:semꝑ est mortale presertim cum querunt calida vt possint frequentius coire:semꝑ est mortale nullo discrepante. Hortor ergo vos fratres tm̃ sacramẽtum his spurcitijs nõ fedare:sed sic pudice et honeste ⁊ sancte vos habeatis: vt digni habeamini h̃ gr̃a ⁊ in futuro gloria. Amen.

¶ Sabbato post quartã dñicam in quadragesima de remedijs particularibus cõtra luxuriam. Sermo.53.

In tempore

i pla.exau.te.⁊ in die sal.auxiliatus sum tui. Isa.49. In huius mandati exordio tria fuerunt p̃ncipalr̃ proposita. Primum.s.reprobatio. Scd̃m gnãlis matrimonij ꝯsecratio. Tertiũ particularis ⁊ spẽalis ei⁹ remediatio.de quo nũc dicendum de remedijs.s.ꝯtra luxuriã vt hẽant ꝯiugati arma qbus se defendant.grande enim vt ait

UVA. BHSC. IyR_229

Hiero⁹ & pene ꝯ nām fu ꝑare luxuriā . Ideo sunt adhibenda remedia: q̄z precipuū est inuocatio dei: de quo dicit. In tpe pla. cc. Tria igitur duplicata remedia his qui extra matrimoniū degunt: ꝯtra luxuriam ad huius ꝑcepti veram obseruationē ꝓponentis in hoc sermone: quoz. Prima duo sunt oratio et future corruptiōis ꝯsideratio. Scōa gloxie meditatio: & corporis & aie afflictio. Tertia a propinquis occasionibus elongatio: & diuini verbi contemplatio.

¶ Pars ꝑma huius sermonis in qua ponūtur duo remedia ꝯtra luxuriā. s. oratio deuota: & future ꝯsideratio corruptionis.

Primo in hoc sermone ponuntur ad
p huius precepti obseruationē duo remedia: quoz. Primū est ad deum & sanctos seruida & deuota oratio. Cum enim ex cordis arrogantia humiliet deus cor altū & pmittit ruere in foueam fornicatiōis: quod ostdit Dsee. 5. c. di. ꝯtra isral. Spūs fornicationis in medio cor: & dñm non cognouerūt: et rndit arrogātia isral in faciem eius. q. d. vt exponit Greg. Culpa que per elationem mēt in occulto latuit: per carnis luxuriaz in apto ruit. i. ex hoc oñsum est q̄ cā libidinis ꝓcessit ex elationis culpa: vnde apls loquens de antiquis mūdi qui cuanuerūt in cogitationib⁹. di. ex supbia se esse sapientis dicit. Tradidit illos deus. i. ruere pmisit in desideria cordis in imundiciā. In huius figura ille ꝑmus inobediens mox vt supbiendo peccauit: puenda ꝯterit: spūs deo intulit: mox ꝯtumeliam inuenit: & qui auctoi suo subditus esse noluit ius carnis subdite quā regebat amisit. Hinc est enim q̄ longa ꝯtinentia repente soluitur: & plerisq; vsq; ad senīū virginitas seruata vitiatur: q̄ enim negligit humilitas cordis: rectus iudex despicit etiam integritatem corporis. h oia Greg. 26. moral. qui etiam in. 32. li. super illud Job. Armilla pforabis marillam eius. dicit. Hostis antiquus q̄ iam interius dñatur: etiam exterius seuire pmittit: vt qui in cogitatione elati sunt p carnis luxuriaz ꝓ sternant. Scimus q̄ aliq̄n minus est in carnis corruptiōe cadere q̄z cogitatiōe tacita et deliberata elatione peccare. Sed cuz supbia minus turpis credit: minus vitatur. Luxuria vero eo magis erubescunt homes q̄ simul oēs nouerunt: vt fit plerūq; vt nōnulli post superbiam corruentes: ex apto casu culpe latentis erubescant. hec ille. vnde in vi. pa. de quodam heremita legit. q̄ cum polleret virtutib⁹ cepit ira se inaniter gloriari: ad quē diabolus veniens nocte in forma mulieris tentauit: & cōsensu habito dimisit eū: cepitq; i aere clamare di. O monache qui te vsq; ad celum extol lebas: quo demersus es in infernū: discc qui se humiliat exaltabi. cc. Et ille desperans: se īmūdicie tradidit. Itē alia sanctionalis clata aliq̄n dixit se nolle esse magnā quasi maius premiū expectaret: q̄z habet magna: & nocte sequēti in fornicationē cecidit. Ecce igit q̄ superbia ē causa luxurie & imundicie: ergo a cōtrario sensu nulla res sic castitatē seruabit: sicut timere & humiliter sapere: quō maxime fit q̄n homo in oratione se ante deū & sanctos prosternit. Ideo sanct⁹ Crisantus orauit di. Exurge dñe in adiutorium mihi dic aie mee salus. t. ego sum. Quis enim illam pugnam a diabolo excitataz vincere preualet: nisi tua fuerit pro eo dextera dimicata? Errat qui se putat castitatē pfectam suis nisibus obtinere nisi enim fuerit tuo imbre extincta flāma libidinis: non pōt animus venire quo pgit. h ille. vnde Isido. 3. lib. de sum. bo. ait. Hoc est remediū qui tentatus vitioz estuat: vt q̄tiēs quolibet tangat vitio: totiens ad oratiōnē se subdat recurrendo: q̄ frequens oro vitiorum impugnationes extinguit. h ille. Et Hiero⁹ ad Saluinam de virginitate seruanda ait. Semper in manibus tuis diuina sit lectio & tam crebre orationes: vt oēs cogitationū sagitte quibus adolescentia percuti solet: huius clypeo repellāt. hec ille. Nam sicut solent clamare boies ꝓpter ignem petendo aquā: ita & nos clamemus ꝯtra carnalis cōcupiscētie igne. Ad aquā diuine gr̄e q̄ fit i bibente fons aque vite salutis in vitā eternā. Jo. 4. Preterea sicut ille qui patit morbū illum q̄ ignis infernalis dicit: deferri se facit ad ecclesiā scē Marie virginis: sancti Antonij: nec inde recedit donec curatus est: sic qui ignem luxurie sentit: toto corde debet se cōuertere ad deum & ad suffragium sanctoruz: nec cessare donec recipiat sanitatem. Nam Sap. 7. dicitur nō possum esse continens: nisi deus dederit cc. ratio ē: quia bonum quod est excellentissimū singulari oratōe debet impetrari a deo. Mā ff. de seruit. rusti. predi. l. & attillicinus dicitur. Bonorum petitioni ānuendū erit: quoz postulatio non iniqua videtur. h ibi. Et ideo sin

UVA. BHSC. IyR_229

gulox defideria perpendere iudicem oportet ait Vlpianus.ff.de liber.agnoſ.l. ſi quis.§.j. Cum igitur continentia inter omnia alia dona vel bona videtur eſſe potiſſimum: iuxta illud Eccleſia.26.Omnis ponderatio non eſt digna cõtinẽtis aic.i.omnis res tpalis quãticũq; ſit ponderis vel valoris: nõ eſt digna ad cõparationem anime continentis:ergo ſi tempozalia debent a deo impetrari ozatione multo magis continentia cõtra luxuriã. vñ Sap.9.dicitur. Sine ipſa.ſ.gratia continẽs eſſe non poſſum. Precipue autem valet cõtra peccatum illud.b.virgo que fuit amatrix mundicie.vnde ei eſt aliquod ſeruitium faciendum:vt ab hoc igne liberet. Vnde Ber.ſup miſſus ẽ.ait. Si criminũ inanitate turbat?: ſi conſcientie feditate cõfuſus. Si iudicij horore pterritus: ſi baratro deſperationis abſorbus. Mariam cogita: Mariam inuoca:nõ recedat a corde:non recedat ab ore. Mã ipaz cogitans:non erras:ipſam rogans: non deſperas:ipſam ſequẽs:non deuias:ipſa tenẽte non corruis:ipſa ptegente: non metuis: ipſa duce:non fatigaris: ipſa ppicia puenis: & ſic in teipſo experiri poteris q̃ merito dictum ſit nomẽ virginis Maria maris ſtella.hec ille. Qui aũt hoc remedium contẽpſerit: & ſi vite ſanctimonia polleat:tandem in feditatem luxurie ruet. Quod exemplariter patet in vi.p. vbi legitur q̃ quidam vir maxime virtutis & abſtinentie erat:qui herbas & radices ĩm comedebat:qui ſic cecidit. Primo enim a colloquio & collegio ſanctoz̃ ſe ſeparauit: contẽnens chriſtianoz̃ doctrinam.di.illud.magr videtur vnus eſt Chriſtus eo abutens q̃ nullum alium oporteret habere magiſtrum: gaa diabolo ſtimulatus a cella recedens:alexãdriam iuit ſtudium ozationis relinquens:et cum leuibus perſonis ſe cõmiſcens cepit frequentare theatra ſpectacula tabernas:vozacitati & ebrietati vacans:in fornicationẽ cecidit:poſt ĥ natus eſt ei carbunculus in verendis:qui per ſex menſes ita eum afflixit vt die ac nocte vehementi cruciaretur dolore:ita vt eius genitalia putrefacta caderent. Tandem curatus ad heremũ rediit peccatũ ſuũ ſancti patribus confitens & penitentiam accipiens ozationi itez̃ mancipat? eſt:& ſic patet primũ remedium. Scõm remedium dicitur futura corruptionis conſideratio. vnde Greg.ait Nihil adeo valet ad domanda carnis deſideria:ſicut cogitare qualis ſit futura moritura. Ideo dicit Hieronymus ad Paulinuz facile ptẽnit omnia qui ſemp ſe cogitat moriturum. Et ad Cipzianum idem ait. Qui ſe ſemper cogitat eſſe moriturum: contẽnit preſentia:& ad futura feſtinat. Ideo interrogatus Pythagoras quid eſt phia. Reſpondit meditatio mortis. Cogitate & vos o iuuenes mortem. Nam Tullius in lib.de ſenectu.ait Mors etiam contingit adoleſcentibus aduerſante & repugnante natura. Et ideo grauis. Senibus vero venit tanq̃ ſponte:nulla vi adhibita:& ideo leuis. Sicut enim poma ex arboribus ſi cruda ſunt vi auellunt?:ſi matura & cocta decidunt:ſic vis adoleſcentibus vitam aufert ſenibus maturitas.hec ille. Cogitate ergo mortez̃:quia nẽmini parcit & mũdi blanditias ptẽnetis. Ad mentem ſemper occurrat exemplum quod narrat Joannes damaſcenus.ſ.q̃ in India fuit quidam rex qui lz̃ magnificẽtijs & delitijs affluceret:nũq̃ letabatur: ſed ſemper triſtis erat ex qua re familiares & domeſtici plurimi turbabantur:ĥ ſemel exiens palacium ſuper currum deauratum:ſedenſq̃ vt ei mozis erat: cum magno nobilium cetu obuiauit duobus pauperibus infirmis & deſpectis: quos rex videns deſcẽdit de curru & multa cum reuerentia amplexatus eſt eos:dataq̃ eis elemoſyna ad locuz rediit. Videntes ĥ cõmilitões indignati ſũt regem actum viliſſimum feciſſe: cui tamen nihil auſi ſunt dicere. Quidam autem ſuus frater carnalis plus ceteris murmurans: ac aliorum videns murmurationem decreuit fratrem ſuum regem charitatiue admonere q̃ non bene feciſſet. vnde quadam die ĥ ei cum reuerentia dixit. Sacra maieſtas. Tu es rex magnus:te tamen nũq̃ hilarem cernere potui: omneſq̃ domeſtici propter hanc tuam triſtitiam conturbantur: precipue etiã propter actum illum quem feciſti illis pauperibus: conſiderata dignitate tua plurimũ eis moleſtum fuit:q̃ pauperes es oſculatus. Rex vero ſapiens nihil reſpondit:ſed ſigno eum luminauit:hora veſpertina frater regis turbarum ſonitum ſentit ante domus ſue fores: que pulſabantur quando quis debebat interfici:quo audito-cepit clamare. Heu me frater meus propter illa verba vult me interficere: heu heu me: fuit ne tantum malus illõ dicere ei dicere:vt mori debeã: & ſic tota

UVA. BHSC. IyR_229

nocte fuit in luctu. Mane facto induit se vestibus nigris:t ad pedes regis accedens: rigauit lachrymis. di. Heu me frater t dñe quid egi q̄ sic me indicare debeas: possuz ne misericordiā inuenire a te? t rex stabat nihil prorsus dicens. Tandem rex ait. Frater mi arbitror q̄ vsq̄z modo i lachrymis fueris p⁹ verba illa q̄ mihi charitative dixisti: sed noli timere: absit vt tibi noceā: miraris q̄ mestū me vides t actum illum pro re indigna habuisti: sed si tu ꝓpter sonitum illaz tubarum tñ plorasti t tristis fuisti: qualis ergo debet esse tristitia nostra qui quottidie tubas sonātes audio di. tu morieris: t tñ cuz multa dei offensione viuo. Legitur etiam in vi. pa. q̄ q dam frater multū de quadam muliere tentabatur: quā mortuam audiens: nocte venit ad eius tumulum: t corpus putridū effodiēs ad cellam detulit: t ponens frequenter ante se sic fetidum di. Ecce quod desiderasti: t sic luxurie fetorem: fetore corporis expellebat: patetq̄z scōm remedium. t ꝑma pars.

¶ Pars scōa huius sermonis in qua ponūtur alia duo remedia. s. meditatio glorie t afflictio cordis.

Secundo in hoc sermone ponunt alia duo remedia. Primum dicit eterne patrie t glorie meditatio. Mā teste Grego. Si consideremus fratres carissimi que t quāta sunt que no. pro. in ce. nil. a. oia q̄ habent in terris. t Hieron. ait. Nec enim possibile est h epulis ventrē: t in futuro mentem diuitijs supernis implere: t alicui ideā ait. Satis delicatus es frater carissime: si h vis gaudere cum seculo: t postea regnare cū Christo. Qui vult ergo carnis superare illecebras: meditetur crebro quanta sint celestis patrie gaudia: quāq̄z caduca t momentanea h temporalia: ꝓpter que subtrahunt eterna. Meditare ergo sicut te docet Aug. lib. meditationū. c. 45. di. Cur per multa vagaris homuntio querendo bona aie tue t corporis. Ama vnū bonū in quo sunt oia bona t sufficit desidera simpler bonū quod est oē bonū t satis est. Quod enim amas caro? qd desideras aia? vbi est quicqd amas: qcqd desideras? Si delectat pulchritudo: fulgebunt iusti sicut sol. Si velocitas aut fortitudo corporis: aut libertas cui nihil obsistere possit: erunt si miles angeli dei: q̄ seminat corpus aiale: et resurget spūale: politice vtiq̄z non vera. Si longa t salubris vita ibi deus summa eternitas t eterna sanitas: q̄ iusti iperpetuū viuēt t salus iustoz a dño. Si sacietas: saciabor cū apparuerit gloria dei. Si ebrietas inebriabūtur ab vbertate domus eius. Si melodiam angeli ibi cōcinunt sine fine deo: si quelibet non imunda sed munda voluptas: torrente voluptatis sue potabit eos dñs. Si sapientiā ibi dei sapientia oñdet seipsam. Si amicitiā diligunt te plures q̄z seipsos: t inuicem tāq̄z seipsos: t deus illos plus q̄z illi seipsos: quia illi illum: t seinuicem ꝓpter illum: t ille se: et illos ꝓpter seipsum: t sic patet ꝑmū remediū in hac parte. ¶ Scōm dicit corporis t aie afflictio. Nam vt dicit Ouidius lib. ꝑ. de ar. amā. Mens crit apta capit tunc cū letissima rerus. Vt seges impingui luxuriabit humo. Pectora dū gaudēt: nec sunt attrita dolore. Ipsa patet blanda tunc subit arte Venus. Et idem in lib. 2. subdit. Luxuriant animi rebus plerūq̄z scōis. Nec facile est quē como da mente pati. t lib. de ponto idem ait. Veneris dānosa libido. Non solet in mestos sepe venire thoros. hec ille. Remedium ergo optimum contra luxuriā est corpus affligere ieiunijs: vigilijs: disciplinis: t alijs materialibus. exemplo apli qui ꝑme cor. 9. dicit. Castigo corpus meū: t in seruitutē redigo. vñ Basilius ait. Sicut equis frena sunt imponēda ita corpora nostra ieiunijs sunt refrenanda: vigilijs stude copulare ieiunia: t ita cunctis aie virtutib⁹ florere possis: t caro tua subiecta sit aie: sicut ancilla famulat dñe sue. hec ille. Remediū vtiq̄z potissimū est mentis tribulatio iuxta illud Ecclesia. xj. Malitia vnius hore obliuionē facit luxurie. Ideo Hieron. de oibus supradictis ait ad Rusti. monacuz. Egyptioz monasteria būc moduz tenent vt nullum absq̄z labore t opere suscipiant: non tam ꝓpter vite necessaria: tāq̄z ꝓpter aie salutem: ne vagetur mens pernitiosis cogitationibus: t instar formicatis hierīm oi transeūti diuaricet pedes suos: dum essem iuuenis et me solitudinis deserta vallarent incctiua vitiorum ardoremq̄z nature refrenare non poteram que cū crebris ieiunijs frangere: mēstū cogitationibus estuabat. Ad quā edomādam: cuidam fratri qui ex hebreis crediderat me dedi in disciplinam: vt post Quintilliani acumina: Ciceronisq̄z fluuios: grauitatemq̄z Frontonis: lenitatemq̄z Plinij alphabetum

UVA. BHSC. IyR_229

discerē:stridentia anhelantiaq̄ verba meditarer: quid ibi laborꝫ sumpserim:qd sustinuerim difficultatꝫ: quotiens desp̄auerim q̊tiēs cessauerim:ꝛ ꝯtentione discendi rursus inceperim:testis est ꝯscia tam mea qui passus:q̄ eoꝝ qui mecū duxere vitam:ꝛ gr̄as ago dn̄o ꝙ de amaro semine lr̄aꝝ dulces fructus capio:dicā ꝛ aliud qd̄ in egypto viderim. Grecus adolescens erat in cenobio:qui nulla cōtinentie:nulla op̄is magnitudine flāmas poterat carnis extinguere:hunc periclitantē: pr̄ monasterij hac arte seruauit. Imperat cuidā viro graui:vt iurgijs atqꝫ cōuitijs insectaret̄ hoīem ꝛ post irrogataꝫ iniuriā prius veniret ad querimoniā vocati testes:pro eo loquebātur qui ꝯtumeliā fecerat flere ille cōtra mendatium:ꝙ nullus aliꝰ crederet veritati: solus pater defensionē suam callide opponere studuit:ne abūdātiori tristitia absorberet̄ frater: quid multa? Ita ānus ductus est:quo expleto. Interrogatus adolescens super cogitationibus pristinis an adhuc aliquid sustineret pater inquid mihi viuere nō licet: ꝛ fornicari libet? hec ille. Ideo qui vult flāmas libidinis extinguere:aquas tribulatiōis non cesset sup̄ eas ꝓijcere:lachrymas fundat:pericula mundi cogitet oīa que dolorem tristitiāqꝫ inducunt recogitet. Nam sicut non esset ei cōpatiendū:qui domū cōburi videns aquā non q̄reret:sic qui i igne luxurie ardēs tribulatiōis aquā nō q̄rit:ꝛ cū possit liberare se negligit.

¶ Pars tertia huius sermonis in qua ponuntur alia duo remedia.s.elongatio ab occasionibus luxurie:ꝛ cōtēplatio diuini verbi.

Tertio in hoc sermone ponūt̄ duo remedia ad huius precepti obseruationem. Primū dicit̄ a luxurie occasionibus:maxime a ꝓpinquis elongatio. vnde p̄me cor.6.ait ap̄lus. Fugite fornicationē sup̄ quo verbo dicit ambro. Cū alijs nēpe vitijs pōt expectari cōflictus:hanc fugite ne approximetis.hec ille. Maxime corce fugiende sūt colloquia:contactus:loca suspecta:ꝛ cōsortia mulieꝝ. Nā vt legit̄ Gen̄.39. Joseph relicto pallio aufugit:cū dn̄a di.dormi mecum. Triplex aūt rō pōt assignari:qꝛ fugiendum sit:ꝛ non cōtrapugnandū est vitiū carnis. Pria est qꝛ luxuria ignis. Job.31. Homo aūt fenū vel stipula:vl̄ stupa. Preterea pōt haberi ex illo verbo Isa.40. Oīs caro fenū. Scd̄m ex illo verbo Eccle.21. Stupa colecta synagoga peccantium:nulla alia securitas est stupe vel feno esse ꝓpe ignem:ergo ꝛc̄. ¶ Scd̄a rō qa luxuria est peccatū valde īmundū:vnde sicut non esset bonum luctari cū hoīe lutoso: quia lꝫ vincent̄:tn̄ victor inqnaret̄:sicut non est securū luctari cū illo peccato. vix enim pōt esse ꝙ homo non inqnet̄: iuxta illud Ecclesia.13. Qui tetigerit picem īqnabit̄ ab ea. ¶ Tertia ratio qꝛ non est bonum pugnare de ꝓpe cuꝫ hoste illo:q ꝑꝑ ꝓpinquitatē sumit vires. Tal̄ est luxuria.corpus enim nostꝝ qd̄ prius erat nobis pacificū cōuertit̄ in hostem.vnde sicut princeps timet cum hostibus suis pugnare: qn̄ scit esse in exercitu suo proditores: sic dꝫ homo timere pugnare cōtra luxuriā: qꝛ corpus nostrū i pugna ꝓditor est.fugiende ergo sunt mulieres predictis rōnibus: qꝛ nō ē tutum habitare cū dracone. Ecclesi.25. A muliere enim initium factū est peccati:ꝛ ꝑ illam omnes morimur:vnde ꝛ Hieroꝰ in ep̄la ad Oceanū de vita ep̄oꝝ ꝛ clericoꝝ.ait. Ego iudico si femine cū viris habitēt nō deerit viscarium diaboli. Sed solet quosdā decipere sub specie sanctitatis ꝛ fiduciam prebet cum sanctis mulieribus ꝯuersari de pacta castitate cōfidentes.vnde Hierony. vbi supra. Si pudicitiam queris:quare habitas cū feis? feminā quā videris bene cōuersantē mente dilige:non corporali frequētes ornatu. Nō vestis tenera clericū fac̄:aut sacerdotē: sꝫ sanctamentis intentio.h̄ enim deuotionē honoris in te custodit. honorē qdem gloriosum boni op̄is fama custodit. Sacerdotes qppe decet vel gradus ceteroꝝ clericoꝝ: vt supra dcm̄ est a feminis segregari. Si igit̄ generis gratia iudicas easdem nullo pacto dinumerare memēto thamar:ꝙ ab Amon fratre suo sit corrupta. Id ipsum ꝑsequor diligentissime. vbi est vnius tabernaculi ꝯuersatio carnis non facile tollit̄ delectatio. de duobꝰ enim quod vnus desiderat si loqui non pōt:tentat̄ tn̄: remotio igit̄ viri:castitatis collocat arma construit in melioribus castra:pudoris honorem consolat̄. Idem in ep̄la ad nepotū ait. Nec i pacta castitate ꝯfidas:qꝛ nec Dauid sanctior nec Sansone fortior:nec Salomone sapientior esse potes:memento semꝑ ꝙ paradisi colonum de possessiōe sua mulier eiecerit.h̄ ille Fugite ergo o iuuenes.fugite qꝛ solū fugiendo liberi eritis. Cōfirmat oīa predicta Aug. lib.2.de ordine reꝝ.di. Adolescentibus ita vi

UVA. BHSC. IyR_229

uendū est: vt a venereis rebus ab illecebris ventris ⁊ gutturis ab imodesto corporis cultu ⁊ ornatu: ab inanibus negocijs ludorum a torpore somni atq; pigritie ⁊ ab emulatione obtrectātiū: iuidia: ab honoꝝ potiorq; ambitionibus: ab ipsius etiā laudis imoderata cupiditate se abstineant. ¶ Scdm remediuz in hac parte dicit diuini verbi ⁊ maxime incarcerati contēplatio. Nam dupl'r pōt intelligi veꝝ in scripturis diuinis. s. aut pro in carcerato: aut pro predicato. Si intelligit pro in carcerato: cū deuota mente: ꝯtēplat: necesse ē vt luxuria extinguat. Ideo Hieronym⁹ i epl'a ad Eustochiū dicit. Quia impossibile est in sensu hois non irruere motū medullaꝝ calore: ille laudat: ille predicat beatus: qui statim vt ceperit cogitare. interficit cogitatus ⁊ allidit eos ad petrā. petra aūt erat Christus. Si vero intelligit de vero predicato: vtiq; cā est ⁊ remediū restringende libidinis: vñ Hiero⁹ ait. Ama scia scripturarū ⁊ vitia carnis non amabis. Nam verbū dei ꝓtegit audientem cōtra sagittas diaboli. vñ Prouerb. 30. dicit Omnis sermo dei ignitus clipeus est sperātibus in se. ⁊ in p̄s. dicit. In cor. m. abscō. el. t. s. predicata: vt non pec. tibi. i. non acqescā malignis suggestionibus demonū. Itē apl's ad Eph. 6. ait. In oibus sumentes scu. fi. in quo pos. oia tel. ne. extin. ⁊ gal. sal. assu. ⁊ gladium spūs: qd est verbū dei. Pōt etiā addi aliud remediū. s. eternaꝝ cogitationū afflictio. nihil enim adeo valet ad declināda pctā maxime luxurie: sicut timor dei. vnde Prouerb. 16. dr̄ In timore dei ois homo declinat a malo. et 28. Beatus homo qui est semp pauidus: qui vero mentis est dure: corruet in maluz. nulla aūt res ita incitat ad timorē dei: sicut ꝯsideratio iudicij futuri ⁊ pene eterne. Recogitate ergo iuuenes illd Hierony. Momentaneū est qd delectat: eternū qd cruciat. Recogitate ꝙ non solū de feminis: sed de cogitatiōib⁹ ⁊ verbis lassiuis reddetis rōnem. Ber. super cant. Putas ait sui nō reqret p̄ncipaliter honorem: ꝓpter h̄ irritauit impius deū: qr di. i cor. s. nō req. ⁊ quid est dicere in cor. s. nō req. ⁊ qd est dicere in cor. su. non req. nisi nō metuere ꝙ nō reqret: sed reqret vsq; ad nouissimū quadran. reqret ⁊ retribuet abundanter facientibus supbiam: pensa cuius sit formidinis ⁊ horroris: tuū atq; oiuz ꝯtēpsisse factorē offendisse deū maiestatis humanis legib⁹ capite plecti: sancitum est: qs finis ꝯtēnendum diuinā oipotentiā erit. Tāgit modo ⁊ fu. ⁊ tā tremendā maiestatē audet irritare vilis puluidus imo leui flatu dispergēdus ⁊ minime recoligendus: ille timendus ē qui postq̄ occiderit corpus: ptātem hz mittere in gēhenā: paueo gehēnaz: paueo iudicis vultū: ipsis q̄z tremendū angelicis ptātibus: cōtremesco ab ira ptātis: a facie furoris eius: a fragore ruentis: a ꝯflagratiōe elementoꝝ: a tēpestate valida: a voce archangeli ⁊ a verbo aspero: contremisco a dentibus bestie infernalis a ventre inferi: a rugientibus preparatis ad escam horreo vermē rodentē ⁊ ignē torrentē: fumū ⁊ vaporem ⁊ sulfurem: ⁊ spm̄ ꝓcellaꝝ. horreo tenebras exteriores. Quis dabit capi. m. aquā ⁊ ocul'. m. fon. lachrymaꝝ: vt preueniā fletib⁹ fletum: ⁊ stridorē dentium manuū pedumq; dura vincula pondus cathenaꝝ prementiuz stridentiū mentiū non ꝯsumentium. hec ille. Ne pretereāt ergo vos suauissimi frēs h̄ salubria remedia: sed solicita cogitatiōe memorie iprimite: ⁊ opere exercete: vt detestandum luxurie vitium fugiatis: qd nobis ⁊c̄.

¶ Dñica de passione in mane de quiditate: ⁊ detestatione furti. Sermo. 54.

Ui facit pec

q catū seruus est peccati. Jo. 8. q. di. Qui fac̄ ꝯtra aliqd preceptoꝝ seruus ē diaboli Dico ergo carissimi de p̄cepto quo ꝓximi nocumētum precludit in ꝑsona ei cōiuncta sup ē nūc illd declarare: quo ꝓhibet in exteriori: qñ dr̄ non furtū facies. Sed qr s̄m doctrinā irrefragabilis doc. nr̄i Alexan. de al'. in. 3. ꝑte tratatu de precep. p̄cep. 7. arti. j. Furtū dicit ois illicita vsurpatio rei aliene. Qd etiā ꝯfirmat Aug. in lib. q. exo. di. Furti noie bñ intelligit ois illicita vsurpatio rei aliene. non enim rapinam ꝑmisit qui furtuz ꝓhibuit: sed aperte totum intelligere voluit: qcqd illicite reꝝ proximi aufert. h̄ ille. Que etiā habent. 14. q. 5. c. penale. s̄m ergo iam ceptū ordinē tria p̄ncipaliter in hoc mandato cōsiderare conuenit. Primo. s. de furto ꝓp̄e dicto qd fit occulte. Scdo de rapina que fit manifeste. Tertio de vsura que fit secrete sil'r ⁊ publice: que oia

UVA. BHSC. IyR_229

hic prohiberi intelliguntur.

¶ Pars pma huius sermonis in qua declaratur quid sit furtum ꝓpe: t quot modis cõmittitur.

c Circa pmũ pncipaliꝫ tres ꝟsiderationes de furto in spãli faciemus: quaꝝ ¶ Pma dicit furti diffinitio. Scda furti reprobatio. Tertia furti excusatõ. ¶ De primo. ff. furti diffinitione habet. ff. de fur. l. j. t insti. de obliga. que ex delic. §. furtũ. Furtum est ꝯtrectatio rei aliene mobilis t corporalis fraudulosa inuito dño lucrandi gra: siue ipsi⁹ rei: siue etiã vsus possessionisue. Ad cuius declarationẽ tria notanda sunt. ¶ Primũ q̃ singule huius diffinitõis ptes singulari indiget declaratiõe. ¶ Primo enim dicit q̃ est contrectatio: qz sine ꝯtrectatiõe non est furtuz: et si interueniat voluntas vel verbũ: aut scriptura: ꝛ fit transgressio illius precepti: non cõcurrit pmi tui: vt nõt Ray. in ti. de fur. circa principiũ. ¶ Scõo dicit rei aliene. quia in re propria nõ cõmittit furtũ: nisi forte etiã alter haberet aliqd iuris in ea: vt melius infra videbit. ¶ Tertio dicit mobilis t corporis. qa i rebus imobilibus in agro domo: t in incorporibus: vt sunt actiones t seruitutes: nõ cõmittit furtũ: eo q̃ talia non pñt cõtrectari. ff. eo. l. vex. j. ¶ Quarto dr̃. fraudulosa. Ad differentiã rapine qua non fraudulose: sed manifeste res capit aliena. Et etiã: quia si quis rẽ putabat esse suã que non erat: vel si erat: t in ea aliqs habebat ius aliqõ credebat etiã ab eo qui habebat in ea ius posse accipere non cõmittit furtũ: vt insti. de vi bono. rap. §. quia tñ. t. §. fe. ¶ Quinto dicit inuito dico: quia si putabat dñm pmissuz: non cõmittit furtum: vt puta qz est amicus: qz misericors t liberalis gra indigentes: qz res est parui valoris: vl qz habet quasi pro derelicta: t h si subest causa credendi: aliter nõ excusat. ff. eo. l. Si his q rẽ An dubio enim semp dñs presumit inuitus ff. de fur. l. qui vas. §. vetare. vbi dicit. Vetare dñm accipimus eum qui non cõsentit. vñ si videat rem auferri: cuius non ꝯtradicat dr̃ inuitus. ff. e. l. penult. vbi dicit glo. q̃ h ideo ẽ: qz regit exp̃ssus ꝟsensus per dem. §. vetare hoc vex est qñ ex timore vel verecundia non cõtradicit alꝫ non ꝯtradicendo cũ potuerit cõsentire videt: argumẽtũ. 8. j. di. erro. Si autẽ putauit facere inuito dño: t tñ dñs vult: furtum qdẽ facit quãtum ad intentionẽ: sed nõ tenetur ad restitutionem: nec dñs põt petere obstante sibi sua volũtate. ff. e. l. iter oẽs. §. pe. ¶ Sexto dicit lucrandi gra: qz si qs alienam ancillam tolleret non lucrandi gra: ꝛ libidis ꝛ alr pec. t forte nõ minus: non tñ furtũ cõmittit. ff. e. l. vex. 2. ¶ Septimo dicit siue ipsi⁹ rei: siue etiam vsus possessionisue: qz nõ solũ cõmittit furtũ qui vult sibi lucrari rez dñiuz sed etiam qui solum lucrari vult possessionẽ t vsum: vt statim dicit de depositario commodatario t hmõi. ¶ Scõo notandũ est q̃ triplex est vsurpatio occulta. s. prefidẽtie: doctrine t substantie. ¶ Pma vsurpatio dicitur presidentie: de qua dicitur dñs Jesus. Jo. x. qui ascendit aliũde. s. cõz per hostiuz: ille fur ẽ t latro. Hostium enim per qõ ascendit per dignitatẽ vel regnũ ad ouile ecclesie est xps. Ego sum hostiũ. ait ipse scu modus traditus per ordinationẽ ecclesie. intrat ergo p hostiũ qui suscipit regimẽ aliozũ: ꝓpter Christũ nõ propter mundi statũ t auariciã: imitãs ipsuz vt. s. paratus sit ponere aiam suã pro ouibus suis: non lanam tm̃ querens t lac temperatũ ab ouibus suis recipiens curã: sm canonicas sanctiones: qui non sic pmouet: ille fur est et latro occulte subtrahit aias subditoꝝ deo nõ habendo curã de eis: t mala eis exẽpla dando t si intrusus est: non illam curã dñs a superioribus: vel irregulr: vel excõicatus: vl suspensus: vel interdictus exercendo curã ẽ̃tũ in ipso est: furaꝫ aias occulte subditoꝝ absoluendo cũ nõ possit: cuius oues nescientes et cusentur si alꝫ boni sũt. ¶ Scõa vsurpatio dr̃ doctrine: cũ. s. aliqs grã doctrine t scientie quã absqz dubio habet a deo: ipse sibi per arrogantiam ascribit. vnde apls Ro. 2. Qui p dicas nõ furandũ furaris. s. vsurpando gliaz dei. furtũ etiam in doctrina cõmittũt infideles: pagani: t heretici. vnde Christus quotqt venerũt ante me. s. preponẽtes doctrinã suaz mee: fures fuerũt t latrones. Jo. x. vbi Aug. super Jo. ait. Fuerũt quidam phi de vitijs t virtutibus subtilia multa tractantes: diuidẽtes: diffinientes: rõnes acutissimas ꝟcludentes: libros implentes: sapientiã suã buccis cõcrepantibus ventilantes: qui etiam ausi sunt dicere hoib⁹ nos segmini fectã nostrã tenere si vultis bene viuere: sed. hi fuerũt fures querentes aias deo auferre: qz añ. i. ꝫ Christum venerunt: hoc est cõtra veram fidẽ t doctrinaz eius. Similes his sunt qui hodie sibi t alijs

UVA. BHSC. IyR_229

ꝑsuadēt sufficere sibi ad salutē: in exteriorib⁹ vrbane viuere: de vitijs interiorib⁹ cōsciētiā nō facientes ⁊ mādatis ecclesie nō curantes obedire. Furtū etiā cōmittunt q ꝑdicāt non missi. de qb⁹ dñs Dicit Hiere. 23. ait h ad ꝓphetas dicit: Qui furabant verba mea. ꝓphete sm Brego. dicūtur ꝑdicatores q furant verba dei cū ꝑdicant: nō habētes auctoritatē: narrātes multa sōnia ⁊ visiones: fictiōesq; multas sub specie reuelationū: ⁊ recipiūt clemosynas multas. bi furant ⁊ tenent ad restitutionē sm Sco. et Inno. ¶ Tertia usurpatio est substātie: q ꝓprissime dr furtū: cū occulte aufert aliena substātia: qđ dupliciter reperit. s. qñ fur deprehēdit cū furto: antcq̄ veniat ad locū destinatū: ⁊ hoc ē manifestū. Nō manifestū autē qñ sic nō deprehendit. ff. eo. l. 2. et. 3. Itē furtoꝝ spēs q̄daꝫ remanent in noie generali: quedā trāseunt ad specialē. sicut sacrilegiū qui dr furtū rei sacre: peculat⁹ qđ dr furtū de re publica. 23. q. 4. qd ergo. Itē abigeat⁹ qđ dr qñ quis dispergit gregez: ⁊ inde furat. Itē plagiū: qđ dr furtū hois cū liberū hoiem quis sciēter vēdit: vel emit: vel donat vel accepit. ff. de plagi. l. i. et. 4. Et eodē modo si seruū alienū seu ancillā solicitauerit vl aspirauerit. ad. ad alienā regionē furtiue durerit. C. e. l. i. ⁊ notat Ray. in ti. de furtis. §. sunt aūt. ¶ Tertio notādū est: q ꝓpetrat furtū circa tpalē substantiā multipliciter. Primo in reb⁹ inuētis alteri⁹ sibi retinendo. de qb⁹ habet. 14. q. 5. ca. si qd. vbi dr: Si qd inueniſti:, et nō reddidiſti: rapuiſti: quātuꝫ potuiſti feciſti: q: pl⁹ nō inueniſti. Qui alienū negat: si posset tolleret: de⁹ cor interrogat nō mandatū. Et in. c. multi. Hiero. in gt: Multi sine pctō putant esse si alienū qđ inuenerūt teneant. ⁊ dicūt: de⁹ mihi dedit cui habeo reddere: Dissentiant ergo hoc pctm̄ simile esse rapine: si quis inuēta nō reddit. vñ. ff. de fur. l. falsus. §. q alienū dr: Qui alienū qd iacens in terra lucrifaciēdi causa subtulit furti astringitur: siue scit cuius sit: siue ignorauerit. ⁊ h quidē rōnabile est: q: ex quo scit rē nō esse suā: supponere debet eā de iure ptinere ad aliū. ut. l. i. C. de thesaur. li. 4. et. C. vñ vi. l. cum querebat. ¶ Ad quoꝝ mirabilē euidētiā est notādū ꝙ Tho. 2. 2. q. 66. ar. 5. in solu. gnti argu. q̄ gnq̄ sunt huiusmōi cōditiones. Prima q̄ si qs rem inuenerit habitam ꝓ derelicta: sed habuerit aium furādi: nō tñ furtū cōmittit: q: nō erat cui furtū fieret. Scōa: q: si credidit q̄ res inuenta non haberet ꝓ derelicta: eo tñ aio accipit ut dño restituat: furtū non cōmittit. Tertia q: sunt q̄dā res que nunq̄ fuerunt in bonis alicui⁹: nec vnq̄ fuerunt possesse: sicut lapilli ⁊ gēme q̄ inueniunt in littore maris: ⁊ talia ꝺ iure naturali sunt inuentoris: ⁊ eadez rō est de thesauris antigs aliquo tpe sub terra occultis: quoꝝ non est aliquis possessor: nisi q̄ sm leges tenet dare medietatē dño agri. Sed inuentis in suo agro suus est. De consuetudine aūt thesaur⁹ vbicūq; inuēt⁹: est ꝑncipis sm Petrū de pal. in. 4. sniaꝝ. Quarta q̄ sunt q̄dā res q̄ aliq̄n fuerunt possesse: sz modo derelicte sunt: ⁊ tales res inuentas retinere nō est raperc. Quinta q: sunt q̄dā res q̄ in alicuius bonis sunt: ⁊ tales si ꝓ derelictis habeant: ⁊ hoc credat inuentor: sibi retinēdo non est furtū: als aūt cōmittit furtuꝫ: ⁊ p ꝓsequens est pctm̄ mortale si est qd notabilis valoris: sed de his pleni⁹ in sermonario de pnia in tractatu de restitutionib⁹ dictū ē. ¶ Scōo cōmittit furtū in rebus cōmodatis vel pignoratis: vel depositatis. Nā creditor q vtit re sibi pignorata ꝓtra voluntatem pignoratis: ut equo: veste: vel alijs: siue per se: siue cōmodat alijs: vel locat: vel quocūq; vtat furtū cōmittit. Si ex volūtate ei⁹ cōmisit vsurā: nisi forte essent tales res: cui⁹ vsus sine ꝓcio solet ꝓcedi inter amicos: ut cōmodatio libri: ⁊ tenet ad restituendū precium illius vsus Tho. 2. 2. q. 78. Idē in depositario q equo vl alia re apud se depposita vtit ꝓ se: vel alijs cōmodādo. Idē in cōmoditario. i. qui rem accipit incomodatū ꝓ se: videlicez si alijs cōmodat: vel ad vsum aliuꝫ vtit re: cā accepit. Hi oēs furti tenet ⁊ ad restitutionez: si perijt vel deterioret. dicto. §. furtū. nisi forte rōne amicitie: poneret spem in ratihabitione. Nā etiā si qs equū vel rē aliā vsq; ad certū locū sibi comodatā longi⁹ ducat: furtuꝫ cōmittit. ff. de fur. l. g iumēta. Itē qui aliqđ incomodatū ab vroze: seruo: ancilla: ⁊ simili ꝑsona utit: si putat dñm vel maritū cui⁹ est res non permisurū: furtū cōmittit. ff. comodati. l. si seruus. el ꝓmo. Similiter furtū cōmittit q accipit rem suā occulte: quā apud aliū deposuit: ⁊ etiā ille q occulte accipit rē que est ab eo iuste ablata. Cui⁹ rō est: q: nihil ꝓhibet id qđ est simpliciter vni⁹ esse alteri⁹: sm qd: sicut res deposita est simpliciter deponētis: sed quātuꝫ ad

v

UVA. BHSC. IyR_229

custodiā est ei⁹ apud quē deponit. ⁊ illud qđ est p rapinā ablatū: est rapiētis non simplici ter: sed quantū ad detentionē. Similiter pōt dici q⁹ ille furtū cōmittit: qui accipit vel retinet scripta alteri⁹: q̄ ꝓtinent iura sua ⁊ credita: sine quib⁹ nō pōt debita sua exigere: ⁊ iura sua deferre. ¶ Tertio cōmittit furtū in rebus occulte subtractis: ut dictū est. Et quia si cut dicit Boe. Nulla peior pestis ad nocendū q̄s familiaris inimic⁹: ita inter fures null⁹ sic nocere pōt: sicut domestic⁹ latrunculus: ut sunt ꝓmo filij ⁊ filie: cū accipiūt aliqd de bonis parentū occulte ꝓtra eox volūtatem furtū cōmittūt: ⁊ si est qđ notabile est mortale: ⁊ si coheredes habent: post parentū mortē vident eis obligari: de portione sua q̄. s. illis ꝓtingeret si h̄ est in notabili quantitate: nisi obtinuissent remissionem super bis a parētib⁹: ⁊ multomagis emancipatis tenet. Nec pt filiusfamilias dare elemosynā: de peculio ꝓfecto: ⁊ aductitio: nisi credat p̄ez p̄missuꝝ: vel nisi sit de licētia ei⁹: de castrēsi aūt vel q̄si pōt: ut patet in sermonario de pnia tractatu de elemosina. Scō sunt vroxes cū. s. accipiūt sine ꝓsensu de bonis viroꝝ suoꝝ: ut dēt suis ꝓsanguineis: vel alijs: nisi cōes elemosynas eo modo quo dr vbi s. tunc furtū cōmittunt ⁊ mortaliter pec. si notabiliter accipiunt ut dent: siue expendunt in fucis ⁊ alijs vanitatib⁹. Notabilis quātitas accipit sm se vel sm ꝓportionē substātie viri: q⁹ si non habet parafrenalia: sed dotes tm: aut non sit lucrosa non pōt facere elemosynā: p̄sertim nota bile ꝓtra voluntatē viri. Qđ si forte queriť si mulier fecit furtū: siue añ matrimoniuꝝ siue post: ⁊ vir participauit: aut vir fecit ⁊ mulier pticipauit: nunqd licz vroꝛ de reb⁹ cōib⁹ satisfacere? Ad hoc rñdet sm Bnil. q⁹ vbi ꝺ ꝓsuetudine regionis vir ⁊ vroꝛ coicant sibi credita ⁊ debita: si res furtiua adhuc est i corū potestate: vroꝛ pōt eā restituere: etiā contradicēte viro. Si aūt ꝓsumpta sit pōt vroꝛ: si expresse vir non ꝓtradicit: negocia mariti bñ gerendo: ⁊ seipsaꝝ liberando restituere de coibus bonis: ꝓhibente aūt marito: non credo debere huiusmodi facere restitutionē: cuꝝ ipsa non habeat administrationē eoꝝ: ſz marit⁹. Si aūt bona fide de bonis coibus restitueret: non credo iniungēdā esse pniaꝝ ⁊ tāq̄ p mortali. Tertio sunt serui ⁊ serue: q accipiunt de bonis dñoꝝ suoꝝ: sine illoꝝ cōsensu: tales similiter furtū cōmittunt si est qđ notabile: adeo q⁹ verisimiliter sit ꝺ coꝝ volūta tē pec. mortaliter restituere ten: nī. Quarto sunt artificū discipuli quozūcunq̄: q si absulerunt vel de pecunijs: vel de ipsis rebus venalib⁹ sui magistri: vel si ementes aliqd pro suo magistro di. plus expēdisse quā fecerunt retinētes residuū pecunie: furtuꝝ cōmittunt. Quinto sunt gētes alioꝝ negocia ut tutores curatores: ꝓcuratores: factores ⁊ huiusmōi. q fingentes se plus expēdisse q̄s fecerint: vel min⁹ accepisse q̄s sit vex: similiter furtuꝝ cōmittunt. Sexto sunt habētes societatē cū aliquo de lucro alicui⁹ negocij: si nō sufficiēter sm pacta inita ⁊ iusticiā sibi rñdit de parte illū ꝓtingēte: retinendo de iure illi⁹ furtuꝝ cō mittit. Sic etiā agricola partionalis: si nō fideliter ⁊ integre rñdit suo ꝓno. Septio sūt milites q in bello iusto existētes: si pulles aut alia comestibilia absulerūt hoibus ꝓ quibus pugnant: vel blada colligunt ꝓ equis: vel aliter eos occulte dānificant furtuꝝ cōmittunt. Si vero apte hoc agunt rapinā faciunt. Et sic patet tertiū notandum. patetq̄ pars ꝑma huⁱ⁹ sermonis qđ. s. sit ꝓprie furtum.

¶ Pars scđa huius sermonis in q̄ probat furtum esse digne reprobatum: ratione: auctoritate: ⁊ exemplo.

Secundo in hoc sermone ad clariorē noticiā illoꝝ que dicta sunt sciendū q⁹ furtū reprobat triplici via. s. Ratione: Auctoritate: ⁊ Exemplaritate. ¶ Primo rōne triplici. Primo. s. rōne offensionis q⁹ semp furtuꝝ est petm̄: ⁊ probat tripliciter. Primo sic: Qui alteri iniusticiā facit peccat sed furtū est iniusta acceptio rei aliene: ut dictū est: g̃ offensio ⁊ petm̄ est. Illaz sm Tho. 2.2.q.66.ar.5.q dolo vel fraude: ⁊ q̄si insidio se rē alienā sibi vsurpat: pec. sed furtū est huiusmodi: g̃ ⁊c. Scō sic: si sm Tho. vbi s. in solu. tertij argu. ille q occulte ⁊ furtiue accipit rē suā apud aliū depositā manifestuꝝ est q⁹ pec. eo q⁹ grauat depositariuꝝ: q tenet ad restitutionē vel ad oñendū se esse innoxiuꝝ: q̄re tenet ad relcuāduꝝ grauamē depositarij ideo multo magis pec. q aufert aliena. Tertio sic: si ille q occulte ⁊ furtiue accipit rē suā apud aliū iniuste detentā: pec. non q⁹ grauet eū q detinet: ⁊ ideo nō tenet ad restituendum aliqd vel ad recōpēsandū: sed peccat ꝓtra ⁊ē.

UVA. BHSC. IyR_229

nisi eo modo quo dictū est in sermonario ō pnia:tractatu de restitutionib⁹ : sed pec.ptra cōem iusticiā:dū ipse sibi vsurpat suc rei iudiciū:iuris ordine ꝑmisso.s.faciendo sibimet iusticiā:nō p iudicē : qō ꝓhibitus est.C. ne qs in cā ꝓpria.l.i.igit multomagis pec.q furat aliena. Et qb⁹omnib⁹sequit q si furtū est pctū:iure dz reprobari t detestari. Scōo rōne criminationis:qz fur.nō soluz est pctū: sed etiā ut pluriū mortale:qō ꝓbat ſm Aler. de ales.in.2.parte tractatu de p.ꝑcep.7.Et Tho.2.2.q.66.ar.6.triplici rōne vel respectu. ¶Primo rōne cōtrarietatis sic:Illud qō cōtrariat diuino ꝑcepto est pctū mor.sz fur.est huiusmodi ergo tc. Mā Exo.20.Lcuit.19.et Deutro.5.dr: Nō furtū facies.vbi dic Aug⁹ q noīe furti designat ois aliene rei vsurpatio:q ledit prorim⁹:vbi aūt nō ledit ꝓmus videt furtū esse permissum:verbi gra: Si qs furet gladiū alicui⁹ volēs aliū iterficere:nō gladiū sibi appropriādo:sed malū ipediendo furtū non cōmittit. Dū generaliter dici pōt: q si qs aufert aligd alteri: eo q male tali re vtat:dū nō ci sequit dānū sed vtilitas:ut gladiū furioso:pānos t pecunias lusori:aut dilapidatori:ad hoc tū ut ad vtilitatē dñi cōuertat:non male facit:nec furtū cōmittit. Scōo ꝓbat esse mortale rōne charitatis sic: q facit ꝓ charitatē ſm quā est spālis vita aie: mortale pctū facit: sed q facit fur.est huiusmodi. qō patet:qz p furtū hō infert nocumentū ꝓ primo in rebus suis:t ideo maxime facit cōtra charitatē dei t primi:ad quā pertinet vt primo bonū velim⁹ t operemur:ergo tc. Et sicut iniusta acceptio rei alienę dz rōnē furti sta t iniusta detentio. Jura eni ꝓ eodē deputant iniuste aliena auferre invito dño:t iniuste retinere:ut habet de restitu.spo.ca.sepe.in vltima glo.t ar.adhoc.16.q.1.ca.decime.Tertio ꝓbatur esse mortale rōne penalitatis sic: Nullus ſm diuinū iudiciū eternaliter dāna tur:nisi ꝓ pctō mortali : sed aliquis ꝓ furto eternaliter dānat:ſm illud Zacha.5. Hec est maledictio q egredit sup faciē ois terre:quia ois fur iudicabit.ꝙ patet ꝓpositū. Est tū sciē dū q nō ē sp mortale pctū:nā si qs accipiat furtiue res minimas:ut acū:pēnā tc.qō pōt excusare duob⁹ modis. ¶Primo qz ille a q accipiunt talia:minimū sibi nocumentū putat inferri:eo q accipit ꝙſi nihil. Scōo qz ille q accipit pōt ꝑsumere non esse ꝯ voluntatem ei⁹:cui⁹ res est:q tū accipit etiam sic minima aio inferendi ꝓmo nocumentum si posset: mortaliter peccat:sicut etiā in solo cogitatu p cōsensum. Si ergo furtū est mortale:patet esse detestandū t reprobandū. Tertio idē ꝓ bat rōne punitionis t obligationis. Mā furtū etiā in ꝑsenti graviter punit:t hoc vario modo:sicut est furtū:nā aliqñ ꝯ fur.agit criminaliter:aliqñ ciuiliter. ¶Dzio qñ agit criminaliter.s.ad penā criminis infligendā: nō est fur suspendēd⁹ aut aliter in corpore mutilandus:sed aliter arbitrio iudicis puniēd⁹ : ut.s. fustiget: vel in exiliū deportatur:t aliter ut ei cōgruū videbit:qz fur.est ꝓuatū delictū: ideo pena extraordinaria debet puniri.ff.de fur.l. si.t de ꝓi.deli.l.fi.t hoc obseruari debet in simplici fure. Si eni sit pl⁹q̄ fur:puta qz aggredit violenter cū armis: vel sine armis in domo:in itinere:vel in mari:subiicit legalibus penis:ut patet in aut.ut nulli iudi.l.ha. §.vltimo.coll.9. Sunt aut pene ille q fures capite puniant:vel suspendant:si sepi⁹ hec cō miserint:ceteri aut in metallu⁹ dānant: vel etiā in insulā relegant:ut pz.ff.de penis.l.capitaliū.§.crassatores.t.§.famosos.dicit aut Rod.q licz fur ſm iura scripta non sit suspendēdus:cōtrariū tū in multis locis de cū suetudine seruat:t pōt addi q talis cōsuetudo est satis rōnabilis:tum ꝓpter cōseruatiō nē cois pacis t quietis:tū ꝓpter incorrigibilitatē q̄ plurimoz. Sco.aut dicit q fur nocturn⁹est suspendēdus:qz etiā ꝑsumit homicida:diurn⁹ aut non. Scōo modo aut cuz agit in pena furti ciuiliter:tunc dicēdū est: qz aut est manifestū:t tunc pena talis fur:in foro cōtentioso est in q̄druplū:aut est occultū t tunc pena in duplū,ut pz de fur.ca.2.et insti. de obli.q ex del.nas.§.pena. Et qbus oibus patet furtū esse sūme detestādū rōne obligationis:qz null⁹pōt absolui nisi restituat male ablatū:saltē in foro cōscientie:p illā regulaz famosam.de re.iu.in.6. Et.14.q.6.ca.si res. videlicz Nō remittit pctū:nisi restituat male ablatū. Et non solū tenent fures:sed etiaz cōsentientes digni sunt mor.nō solū qui fa. sed etiā q cōsentiunt facientib⁹ ſm aplm ad Roma.ꝑ. Jdeo nō solum fur est qui rē alienā clā surripit:sed etiaz q scienter rem furto sublataz emit: quia t ipse rem alienā inuito dño contrectat. C.de fur.l.ancille. Jdeo concludendū est:q simul cū fure pec.t ad restitu

UVA. BHSC. IyR_229

tionẽtenenť furtũ iubentes: cõsiliũ vel fauorẽ vel auxilium dantes: ꝛ huiusmodi. ut patz insti. de obli. que ex deli. nasc. §. at vbi ope. de quibus dant versus iussio. cõsiliũ: cõsensus: palpo. recursus participãs: mutus nõ obstãs nõ manifestans. Scõo ꝓbať triplici auctoritate fur. esse reprobatuz. Primo auctoritate ve. testa. Nam Exo. 20. dicit. Furtũqz ne facias. Et Leuit. 19. Nõ facies furtũ: vbi ꝓhibet furtũ: tanqz pernitiosuz ꝛ mortale: ut dictum est. Itẽ Exo. 21. Qui furatus fuerit hominẽ ꝛ vendiderit euz: cõuictus nore morte moriať. Item Josue. 7. peccauit popul⁹ isrł ꝛ prenaricatus est pactum meũ. tuleruntqz de anathate: ꝛ furati sunt atqz mentiti. Itẽ psal. 49. Si videbas furẽ currebas cum eo. Idẽ confirmať per sapientẽ Prouer. 29. di. Qui cum fure participat: odit animã suam. Item Eccle. 5. ca. Super furẽ enim erit cõfusio et denotatio pessima. Item Ysa. p. Principes tui infideles: socij furũ: oẽs diligunt munera sectanť retributiones. Item Iere. 2. Quomodo cõfundit fur quãdo comprehendit: sic confusi sunt domus isrł. Item Zec. 4. Maledictũ mendatiũ ꝛ homicidiũ: ꝛ furtum ꝛc. que breuitatis causa omitto. Nõ si dicitur quia Prouer. 6. scribit. Non grãdis est culpa: cum quis furatus fuerit. Ad ħ respondeť ꝑm Tho. 2. 2. q. 66. ar. 6. q⁹ hoc non dicitur a Salomone q̃si furtũ in se non sit mortale: sz propter necessitatẽ inducentẽ ad furtũ: q̃ vel diminuit culpã: vel totalittr tollit: si esset extrema necessitas: ut dictum est supra. Vnde ꝓpter hoc rõnẽ assignans quare nõ sit grande peccatuz subdit Prouer. 6. Furať enim vt esurientẽ impleat aiam: vel dicit illud p cõparationẽ ad adulterij peccatuz: quod vtiqz grauius est. vnde morte punit: in lege diuina ideo subdit de fure: q⁹ deprehẽsus reddet septupluz: qui autẽ adulter est: pdet aiam suaz. Scõo idẽ ꝓbať auctoritate no. testa. Nã Matth. 15. ꝛ Mar. 7. dicit. De corde enim exc. cogitatiões male: homicidia: adulteria: fornicatiões: furta: falsa testimonia: blasphemie: hec sunt que coinquant hoiem: q⁹ scilicz oia sunt peccata mortalia. Item Ro. 2. Qui predicas non furandum furaris. q. d. pessime facis. qui etiã ad Ephe. 4. ait. Moli. lo. dare diabolo q furabať iam non furet: magis autez laboret operando manib⁹ suis: quod bonũ est ut habeat vnde tribuat necessitatẽ patienti. Item Apoca. 9. Non egerunt pnĩam ab homicidijs suis: neqz a veneficijs suis: neqz a fornicatione sua: neqz a furtis suis. q. d. qui digne reprobandi sunt. Tertio idẽ ꝓbať auctoritate decretis. Nam de fur. ca. qui cuz fure. Hiero. super parabolas sic dicit. Qui cum fure participat perdit aiam: non fur solũ: sed ille reus tenet qui furti cõscius: querẽte possessore non indicat. Item. i. 4. q. 6 ca. vltimo, etiã per Hiero. in epistola ad Ti. scribitur. Furtuz autem nõ soluz in maioribus: sz etiã in minoribus iudicať: non enim quod furto ablatum est: sed mens furãtis attendit. Itez de pe. dis. i. ca. si propterea per Augu. dicitur Si propterea non fecisti. q⁹ times ne iudiceris intus in corde fecisti: reus furti teneris: ꝛ nihil tulisti. ꝛ sic pz auctoritate furtũ reprobari. Tertio idẽ ꝓbať exemplaritate triplici. Primo vc. le. Nam Exo. 22. ait ler. Si quis furať⁹ fuerit bouem aut ouẽ: ꝛ occiderit vel vendiderit quinqz bo. ꝑ vno bo. restituet: ꝛ quatuor. o. ꝑ vna. o. Si effringens fur domũ siue suffodiẽs fuerit inuentus: ꝛ accepto vulnere mortuus fuerit: percussor non reus erit sanguinis. Nõ si orto sole hoc fecerit: homicidiũ perpetrauit: ꝛ ipse moriet. Si non habuerit q̃ pro furto reddat: ipse venũdabiť. Si inuentus fuerit apud euz quod furať⁹ est viuens siue bos: siue asinus: siue ouis: duplum restituet. Scõo exemplaritate no. le. Naz Joan. 12. ca. Judas fur. e. ꝛ lo. habens: ea que mit. por. tandẽ laqueo se suspẽdit. Matth. 27. Ideo sicut ille laqueo vitã finiuit: ꝛ eternaliter est damnatus ita aliquando suspendanť ꝛ nisi pniaz agant: ꝛ si possunt restituãt: eterna pena damnanť. Tertio auctoritate le. ciui. que graviter punit furtũ: ut pz ex supradictis. Nam ut habeť. l. i. ff. de fur. in principio. Furtũ dicit a furno quod est nigrũ: q⁹ claz ꝛ occulte fit: ꝛ plerũqz in nocte. Vel furtuz dicit ab auferendo: vel a fraude: quia pessima fraus in furto cõmittit. Nulla prorsus secta reperit quãtũcũqz pessima: ut sarracenorũ ꝛ turchor: que leges particulares non habeãt contra fraudẽ furti. Propter que omnia patet ipsum fur. iure esse reprobandũ. Patetqz pars secunda huius sermonis.

Pars tertia huius sermonis in qua probatur quibus casib⁹ liceat absqz peccato furari: ꝛ in quibus non liceat: ꝛ quid sit furtum interpretatiuum.

UVA. BHSC. IyR_229

Ertio in hoc sermone ad pleniorem
t noticiã huius materie furti ꝓprie di
cti tres alias considerationes faciemus.quarũ ꝓma dicit excusatio. Secũda confutatio. Tertia interꝓtatio.¶Quãtũ ad primã ſm doctrinã Alexan.de al. vbi ſ. Et Tho.2.2.q.66.ar.7.ponent tres casus in quibus excusat quis a peccato furti. ꝓmꝰ est necessitatis. Secũdus pietatis. Tertiꝰ infidelitatis.¶ꝓmo in casu necessitatis cuz scilicz quis furat cibũ aut potũ:aut vestimentũ:cõpulsus famis: vel sitis: vel frigoris necessitate.talis nõ peccat nec furtũ cõmittit: si sane intelligat. Ait enim Alexan.vbi ſ.ar.3.q. necessitas aut est leuis:aut vehemens. Si ẽ leuis 2 aliq̃ alio modo releuabilis q̃s furãdo tunc talis non excusat a furto. Si vero necessitas est vehemens adeo q nõ credat posse euadere mortẽ:2 talis necessitas non sit alio modo releuabilis:tunc excusat a furto:nec talis acceptio ſm rei veritatẽ est furtuz:qõ ꝓbat. ꝓmo rõne sic. In necessitate extrema omnia sunt cõmunia:ut habet de fur.ca. si quis propter necessitatẽ. Et.ff.ad.le.ro.de iac.l.2.§.cum in eadẽ. Et.47.dis.ca. sicut dicit igitur in tali casu q sibi occulte subuenit:non aufert alienũ:sed potius ꝓpriũ.ergo furtuz nõ cõmittit. Secundo idem ꝓbat auctoritate euangelij Math.12.vbi habetur:q discipuli famis necessitate spicas euellebant: 2 tamen excusabant a domino:quod etiã habet de cõse.dis.5.ca.discipulos. Tertio idẽ ꝓbat exẽplo Dauid qui necessitate famis comedit panes ꝓpositionis : puto tamen q si dictus indigens qui furto alienũ accepit : adpinguiorẽ fortunam peruenerit:tenet ad restitutionẽ:sicut 2 q cessit bonis.¶.de bis qui possunt cedere bonis.l.i.tamen nõ tenentur tales:nisi inquãtũ facere possunt.l.3.ff.de cessione bonoꝝ.Et in hoc vel simili casu intelligit facere posse:deducto ne egeat.ff.de re.in.l.in condẽnatione.Quod si dicat q in ca.si quis.de fur.imponit pnia triũ hebdomadarũ si quis ꝓpter necessitatẽ furatus fuerit ciba ria:vestem 2 similia. Ad ꝟ respondet ſm Tho.vbi ſ.2 Ray.in ti.de fur.§.Item quid si aliquis furat.2 ſm Inno.in glo.in dic.ca. si quis.q hoc non intelligitur in extrema necessitate:sed al magis.vnde imponit pniam ꝓdictã decretalis ꝓpter ambiguũ:2 ne gs sit ꝓnus ad furtũ:2 quia non est determinatũ qualiter intelligit illa necessitas magꝰ relinquit arbitrio boni viri.de offi.dele.ca.ꝰ causis.Item puto q precise cogat restituere si quis furatus fuerit existenti in tanta: sicut ipse:quia in tali casu potior debet esse rõ possibilitatis.ff.de cõdi.ob tur.ca.l.si obturpẽ.§. porro.¶Secũdus casus est in causa pietatis q ſm predictos doc.põt mulier furari viro suo pecuniã vel alia ut inde faciat elemosynã existenti in extrema necessitate:non autẽ alter: nisi eo modo ut dictũ est in sermonario de pnia tractatu de elemosyna:nec pec.in tali casu:nec est rapina vel furtũ:imo est necessariũ ad salutẽ. Similiter dicit Ray.in ti.ꝰ negocijs secularibus.§.sed quid si videat. q in casu extreme necessitatis:potest religiosus (etiã inuito prelato suo) dare elemosynam indigenti:q in tali casu omnis homo ex precepto tenet pascere indigentez.86.dis. pasce. Similiter quicũqz nõ habet vnde subueniat põt auferre alicna:ut subueniat sic indigẽti.ſ.in extrema necessitate existente licz manifeste 2 occulte accipe:ſm Tho.vbi ſ.¶Tertio in casu infidelitatis:an liceat spoliare infideles.qõ clarius in sermone sequẽti. Si aũt querit an liceat furari xp̃ianos ab infidelibꝰ detentos?Respondet ſm Ray.2 Hosti.q si est tempus guerre in nullo tenet.23.q.2.ca. domis. Si vero ẽ tempus treugue : tenetur ipsi pagano restituere:nõ hominẽ ꝓpter periculũ anime:sed estimationẽ. Si tamen pagani cũ ante cõpulerant ad circũcisionẽ : vel idolatriã:vel aliud mortale petiñ:tunc penitus liber factus est : 2 furans eum sic meretur.ar.di.54.ca.nullũ.Quantũ ad secãdam cõsiderationẽ que dr confutatio:sciendũ est q pleriqz sunt qui putant se obsequiũ prestare deo:si auaris rapiant:ut inde pauperibus in oi casu(etiã preter extremã necessitatẽ) distribuant. Asserunt enim scriptũ esse Job.29 Conterebã molas iniquiꝰ:2 de dentibꝰ illius auferebã predã. Ad quoꝝ confutationem est sciendũ ſm Tho.vbi ſ.2 Alexan.ar.4.q furari alicui ut de furto subueniat alteri nõ existenti in extrema necessitate: peccatũ est: q ſm apostolũ ad Roma.3. Non sunt facienda mala:ut veni.bo.nec sub pretextu pietatis cõmittenda est impietas.ut dicit glo de symonia.ca.ad apostolicã.ar.ꝓ.q.i.non est putanda. Vnde Augu.14.q.5.ca.forte.cõtra tales ingt: Forte aliquis cogitat 2 dicit : multi

UVA. BHSC. IyR_229

sunt xp̃iani diuites:auari:cupidi:non habeo pctũ si suũ illis abstulero:t paup̃ib⁹ dedero. vnde enim illi nil boni agunt:mercedez habere potero:sed hec cogitatio diaboli callidi tate suggerit:nam si totũ tribuat quod abstulerit addit potius peccatũ:q̃ minuat.hec ille Ad illã auctoritatẽ Job dicit Alexan.q̃ intelligit de iudicibus quorum interest fures punire:t furta restitui facere: non autem de alijs p̃uatis personis.t sic p̃z sc̃m in hac pte.Quantũ ad tertiũ est sciendũ ſm Alex. nostrũ de ales vbi s.ar.3.q̃ quatuor modis cõmittit furtũ interpretatiuũ: t in q̃libz modo taliter pec.s.Expendendo. Detinendo. Appropriãdo. Emẽdo vl vẽdẽdo. Primo expẽdẽdo furtũ cõmittit interpretatiuũ:q̃ p̃z Alex. vbi s.ar.3.q.4. Clerici qui xp̃i patrimoniũ debitũ pauperib⁹ in illicitos vsus.s.pompis secularibus:cõmessationibus: concubinis: t huiusmodi expendunt:fures sunt t raptores t peccant mortaliter:tenentq̃ satisfacere:qõ confirmat Ber.di.Clamãt nudi: clamant famelici:t cõquerunt t dicunt:dicite põtifices nunquid aux in freno expellit frigus aut famẽ:in freno quid facit aurũ:nostrũ est.quic quid expenditis:a nobis extrahit crudeliter: quod cõsumitis inaniter. Iterũ scribens ad quendã canonicũ ait:Quicqd preter necessariũ victũ t vestituũ ecclesieq̃z ornatũ:de altario tenes:tuũ non est:rapina est: sacrilegiũ est.hec ille.Si autẽ bona ecclesie in vite necessarijs expendunt:t tũ ecclesie non deseruiunt etiã fures sunt t raptores : quod p̃z tali exemplo.Si enim agricole daret pecunia vt in agro laborare : t postea nollet laborare : nõne fur esset t raptor:ita de his est dicẽdũ Clericis cui beneficia dant:ut in ecclesia dei laborent:q̃ si laborare nolunt:debent p̃uari beneficio.q̃ ut scribit.ff.de noralib⁹.l. si ex duobus.Et de dã.inse.l.q̃uis.Qui nõ laborat:non mãducet.vnde tales clerici sunt raptores.Qui aũt dant cõsanguineis: aut dãt q̃ sunt pauperes:t hi bñ faciunt. Naz ordo charitatis exigit hoc.Iurta illud apli p̃me Thi.5.Si qs suoz t marime domesticoruz curã nõ hz infidelis est.Qui aũt dant eis vt ditent rapinã cõmittunt: t restituere tenent. q̃ nõ remittit petñ:nisi restituat male ablatũ.hec oia Alexan. Scõo detinẽdo. Nam ſm Alex.vbi s.ar.5. Qui diuitias vltra sũptus necessarios retinent: cũ sciant t videãt paupes:nõ eis subueniẽdo in extrema necessitate:rapinã cõmittũt t furtũ. Bñ Ambro.47.dis.ca.sicut.dicit:Nemo dicat p̃opriũ q̃ est cõe: plus eni q̃z sufficit ad sũptus retinere violenter obtẽtũ est.hec ille. Salua tñ semp necessitate:ſm statũ psone.plura eni regi:q̃z cõmunitati:vel militi sunt necessaria. Tertio appropriãdo cõmittit furtũ interp̃tatiuã. Nã ſm Alex.vbi s.ar.3.q.5.Qui sibi appropriat qõ est ecclesie furtũ cõmittit.vñ Piero.ad Damascenũ papã dicit: Quicqd habẽt clerici paupeꝝ est:t dom⁹ illoꝝ oib⁹ debent esse cões:susceptioni pegrinoꝝ t hospitũ inuigilare. Quarto t vltimo vendendo vel emẽdo:ut in symonia.vbi p̃z Alex.vbi s. ar.vltimo.sunt duo.s.emptio t vẽditio.q̃ruz eni ad venditionẽ rei ip̃reciabilis (que est diuina) cõmittit iniuria p̃ deũ : t est p̃imuz p̃ceptũ.q̃tũ ãt ad receptionẽ pecunie:vl aliõ rei tẽporalis q̃ iuste nõ põt possideri:cõmittitur iniuria p̃ ,primũ t restituere tenẽt : non ei a quo accepit.t sic symonia est furtuz p̃ b p̃ceptũ. Bñ Augu ad Macedo. Oẽ qõ male possidet alienũ. Cauete ergo furtũ diligenter:ut expediti⁹ vitã eternã cõsequi valeatis: quã vobis iesus tribuat:q̃ vi.t re.in.s.l.Amẽ

Punica de passione infra dicm:de rapina: scõa furti specie. Sermo.55.

Er propriuz

sanguinẽ introiuit semel in scã:eterna redẽptiõe inuẽta. Ad Hebre.9. Post tractatũ charissimi de furto ꝓprio dicto:qõ est cõtrectatio occulta rei aliene: super est de furto manifesto siue violẽto dicere qõ alio vocabulo dr rapina: q̃ ptractat res aliena manifeste p violẽtiã p voluntatẽ dñi t qm̃ pauci reperiunt q̃ nõ sint hoc vitio inoluti aliquo modo:ideo rõnabiliter ille phari seus grãs deo agebat.Luc.18.di. Grãs tibi ago q̃ nõ sum sicut ceteri homies:raptores: iniusti.t.sic xp̃us nõ rapinã arbi.est esse se equalẽ deo:sed semet.ut.for.ser.ac. Philip. 2.Immo ſm psal.68.dicit in passione : q̃ nõ rapui tũc exoluebã. Bñ t in verbis assũptis p̃ ꝓpriũ sang.t.de rapina ḡ tria videnda.

Primũ dr rapine descriptio.

Secundũ rapine absolutio.

UVA. BHSC. IyR_229

¶Tertiū rapine variatio.
¶Pars ꝓma huⁱ⁹ sermonis in q̄ declarat gd sit rapina:ꝛ quō distinguat a furto.

PRimo igit in hoc sermone dicēdus est gd est rapina:quia ſm phm ꝑ de aia.diffinitio est ꝓncipiū ois demonstrationis indicās gd esse rei.ut patz etiā.7. Methā.ꝛ ꝑ ꝓpriū. ¶Dōt g̃ sic diffiniri: Rapina est rei alicne nō sacre:in loco nō sacro: illicita p violētiam ad lucrū facta vsurpatio. Ad cuⁱ⁹ diffinitionis declarationē tria ꝑ ordinē notanda sunt. ¶Prima q̄ vsurpatio dīc actū in genere:ſz rapina sumit multipliciter. ¶Primo largissime ꝛ ipropꝛie ꝓ oi vsurpatione indebita:siue rei tpalis:siue spūalis. Et sic sumit ab apło di.nō rapi.arbi.est tt.quā ꝓmi parētes cōmiserūt. Vñ Augu.sup psal. 68.sermone ꝑ dicit: Solⁱ⁹ xp̄us nihil rapuit: sed etiā qō nō de rapina habebat:hoc se eua euauit:ut ad nos veniret.nō eni rapinā arbi. est esse se equalē deo:sed se erinaniuit formā serui acci.oino nō rapuit:sed qs rapuit? Ādā ꝓmus hō:ꝛ illeipse q sedurit Ādā:quō rapuit diabolⁱ⁹. ¶Donā ingt sedē meā ad aglonez ꝛ ero silis altissimo.vsurpauit sibi q̄ nō acceperat:ecce rapina:q̄ vsurpauit qō nō accepat:pdidit qō accepat:ꝛ de ipso calice supbie sue:ei quē decipere volebat ꝓpinauit:gustate ingt ꝛ crītis sicut dij:rapere voluerūt deitatē:ꝛ pdiderunt felicitatē:ille g̃ rapuit: ꝛ nō eroluit:xp̄s aūt soluere venit:qō non rapuit ¶Scōo sumit minⁱ⁹large:ꝑ vsurpatione:ac qsitione:vel retentōe illicita rei tēporalis q̄li tercūq; siue manifesta:siue occulta.ꝛ sic intelligit illud Ambro.Sigs rapinā facit:vsuraz facit.i4.q.3.ca.si quis. Et illud Hiero.Aliena rape cōuincit:q vltra necessaria sibi retinere ꝓbat.42.dis.§.ꝓmo annotatū. ¶Tertio mō rapina sumit ꝓpꝛie ꝛ stricte.ſ.ꝑ vsurpatione rerū violēta.ꝛ de hac xp̄s phariseis ait: ¶Plenī estis rapina Math.23.ꝛ ſm hanc dat pdicta diffinitio:i q̄ ponit differētie ei⁹ ab alijs vsurpationib⁹ ipsam detrahētib⁹:qꝛ ſm phm ꝓmo ¶Poste. Dis bona diffinitio debet ostare ex genere ꝛ differētijs. ¶Primo igit dī rapina est rei alicne:ad differētiā rei ꝓpꝛie:nā rē ꝓpriā si qs etiaz ꝑ vim accepit ab eo q ei iniuste abstulit dū aspoꝛrat:nō est rapina:nec etiā postq̄ ad locū raptoꝛ se cōtulit ꝛ portauit:q̄uis al.malefaceret: cuⁱ⁹ posset in iudicio petere:qꝛ Deutro.16. Juste qō iustū est creq̄ris. Nemo eni debet eē iudex in ꝓpria cā.C.ne qs in ꝓpria cā.l.i. Scōo dī nō sacre ꝛ in loco nō sacro.ad differentiā sacrilegij:quo res sacra auferꝛ:vel ō loco sacro res nō sacra surripit:de quo sacrilegio satis dictū est in sermonario de pctis tractatu de luxuria in specie sacrilegij.Tertio addit illicita:ad differentiā illoꝛ q̄ ꝛ si manifeste ꝛ cōtra voluntatē possidētiū auferunt publica auctoꝛitate:ut bona ab hostib⁹:ꝛ cū qs aliqd tz ibi eni nec est rapina:nec pctm̄ sic auferre.ar. i4.q.5.ca.nō sanc.de quo apti⁹ infra.Quarto addit ꝑ violētiā.ad differentiā furti:q̄ non manifeste:ſz fraudulenter res capitur aliena Quinto ad lucrū facta:subiūgit ad differentiā raptⁱ⁹:q̄ est spēs luxurie:q̄ mulier rapit ad cōcubitū:nō ꝓpter lucrū:de quo satis in sermonario de pctis. ¶Scōo notandū est ſm Aler.in.3.ꝑte tractatu ō ꝑ.ꝑcep.7. ar.2.q̄ rapina dr coiter q̄dā ꝛtractatio rei aliene violēta:siue ad delectādū:siue possidēdū.ꝛ ſm h̄ cōprehēdit raptuz:qꝛ rapina aliq̄n fit cū res ipsa rapit violēter:ut in ꝑpetuū tenear:aliq̄n fit nō qꝛ res ipsa affectet:sed vsus eiⁱ⁹ dño nolēte violēter rapit ꝛ vsurpatur:q̄ꝓpter q vi defloꝛat virginē:raptuz cōmisit: q ptinet ad spēm fornicatōnis generaliter dicte: q̄ igit fit ꝛtractatio rei ꝓpꝛie ad possidēdū dr rapina:q̄ h ꝓbibet: vel pōt dici duplicē eē raptū .ſ.actiōis q ptinet ad rapinā.ꝛ h ꝑcepto ꝓhibet:vl intēsionis q ptinet ad mechiā:ꝓhibet illo ꝑcepto:nō mechaberis. ¶Tertio notandū est:q̄ phus.5. Ethico.dicit furtū a rapia: ponēs furtū occultū:ꝛ rapinaz violentā. Ad cuⁱ⁹ dicti declarationē tria sunt notāda. ¶Primū ſm Tho.2.2.q.66.ar.4.q̄ furtū ꝛ rapia sunt vitia iusticie opposita:inq̄tū alteri fit iniusticia:cū ꝫ ei⁹ volūtatē ei res sua auferꝛ in volūtario. Inuolūtariū aūt dupliciter dr.ſ.ꝑ violētiā ꝛ ꝑ ignoꝛantiā:ut habeꝛ.3. Ethicoꝛ. Ideo aliā rōnē pcti hz rapina:aliā furtū:ꝓpter hoc differūt spē. ¶Scōo cōsiderādū est ſm eūdē Tho.vbi ſ.in rñsione ꝓmi argu.q̄ q̄uis occultū ꝛ manifestū in alijs generib⁹ pctoꝛ nō faciūt pctā differre spē: tñ in pctis oppositis iusticie aliter est: ut pz h in furto ꝛ rapina:ꝛ q̄uis in alijs generib⁹ pctoꝛ nō at tēdat rō pcti ex alio in volūtario:tñ in pctis iusticie oppositis bñ attēdit:ideo nō occurrit diuersa rō in volūtarijs:ibi. ē. diuersa rō pcti

v ꝛ

UVA. BHSC. IyR_229

ut in furto ꝛ rapina. ¶Tertio ꝓsiderādū est ꝑm Tho. vbi s. in solu. scdō argu. qꝫ licꝫ fur. ꝛ rapina ordinent ad eūdē finē remotū: vel di camꝫ qꝫ licꝫ fur ꝛ raptor vnū finē remotuꝫ. s. ad habendū aliena habeant: differūt tñ in fine ꝓpinquo. s. in modo habēdi: q⁹ fur intendit habere aliena ꝑ astutiā. Raptor ꝑ ꝓpriā potestatē. Et sic patet quid sit rapina quot modis accipitur: ꝛ qꝫ a furto differt. patetqꝫ huius sermonis prima pars.

¶Pars scda hui⁹ sermōis in q̄ declarat qꝫ ꝛ si rapina generaliter sit culpabilis tñ a crimine absoluit in aliquibus casibus.

Ecūdo in hoc sermone ut clarius intelligant sequentia: ponit de rapina talis cōclusio: qꝫ licꝫ rapina generali noie sit culpabilis: tñ in aliquib⁹ casibus absoluit a crimine: ꝛ pōt fieri absqꝫ pctō. Prima pars hui⁹ cōclusionis. s. qꝫ rapina sit culpabilis coiter loquendo probat tripliciter. s. Rōne. Auctoritate. ꝛ Exemplo. ¶Primo rōne iustificationis sic. Dis ꝺ iusticiā agens grauiter pec. qđ patet a ctrario sensu. Nam ꝑm ꝓphām di. Feci iu. ꝛ iusti. non t. me calū. me. Faciēs iusticiā nō pec. nec dānationem merebit: ergo ꝑ locū ab oppositis: q facit ctra iusticiā meret oīmodā punitionē: sed rapina naturalē iusticiā p⁹sus euertit: cū destruat innocētiā q̄ est illi⁹ fundamentū. Iurta illud Tul. ꝓmo de offi. Fundamentū ꝓmū iusticie est ne alicui noceat: deinde ut coi vtilitati deseruiat. vñ. ff. đ iust. ꝛ iur. l. oēs. scribitur. Iurt pcepta sunt hec: honeste viuere: aliū nō lede re: ius suū vnicuiqꝫ tribuere: q̄ ꝑs ꝓpositum. ¶Scdō idē ꝓbat rōne cōparatiōis sic. Raptor est pcior vsurario. nā paupes ut raptoris cuadāt man⁹: ponūt se in manib⁹ vsurariorū: q sunt valde graues: licꝫ ꝑ vsurā pluribus possit obesse: tñ ꝑ rapinā grauiora nocumēta pñt inferri. Cū igit vsura sit grauis culpa ꝛ rapina sit grauior: q⁹ de directo sit ctra naturā: patet ꝓpositū: qđ ꝺfirmare videtur Tul. ꝛ. de offi. di. Illud nā nō patit: ut aliorū spoliis nr̄as facultates: copias: opes augeam⁹ Nec qꝫ vero iure gētū: sed etiam legibus populoꝝ gb⁹ in singulis ciuitatib⁹ res publica cōtinet: codē modo ꝺstitutū est: ut nō liceat sui comodi cā alteri nocē: hoc cni spectāt leges: h volūt incolumē esse ciuū cōiunctionē: quā q dirimunt eos morte: exilio: vinculo: dāno: coerceāt: atqꝫ multo magis efficit ipsa natura rō: q̄ est lex diuina ꝛ humana: cui parere q velit: oēs aūt parebūt: q ꝑm naturā volūt vivere: nūqꝫ cōmittent ut aliena appetant: ꝛ id qđ alteri detraxerunt: sibi assumant. hec ille ¶Tertio idē ꝓbat rōne oppositionis sic. Raptor indicit bellū ctra deū: subditos suos predando ꝛ spoliando: igit ipsuꝫ grauiter offendit. Qua ꝓpter dicit ꝓpheta: Dēs declinauerunt simul inutiles facti sunt: q deuorant plebē meā sicut escā panis. Ideo dñs ꝑ eundē ꝓphetā raptoribus talibus cōminatur di. Propter miseriā inopū ꝛ gemitū paupe rū: nūc exurgā dicit dñs. s. ad tales puniēdū. ¶Scdō ꝓbat predicta cōclusio auctoritate no. ꝛ vete. testa. ꝛ decreti. Primo auctoritate ve. te. Nā Ezech. 18. scriptū est. Si genuerit filiū latronē effundentē sanguinem: ꝛ fecerit vnū de istis: h quidē oia facientē: sed in mōtib⁹ comedentē: ꝛ vxorē proximi sui polluentē ꝛ egenū ꝛ pauperē cōtristantē rapientē rapinas ꝛc. nunqd viuet: nō viuet cū vniuersa h detestanda fecerit. morte morietur scilicꝫ eterna: sanguis ei⁹ in ipso erit: igit patet ꝓpositū ¶Scdō auctoritate no. test. ꝑme Corinth. 6. ait apl̄us: Neqꝫ ebrioſi: neqꝫ maledici: neqꝫ rapaces regnū dei possidebunt. ¶Tertio auctoritate decreti. Maz. 12. q. 2. ca. ꝛ si illi. aut cōciliū toletanū. Et si illi qui nulla ex reb⁹ suis pauperibus xp̄i distribuūt: eterni iudicis voce damnant in futuro: quanto magis hi qui auferunt pauperibus que nō dederunt. Et quib⁹ patet ꝓpositū. ¶Tertio ꝛ vltimo patz predicta conclusio exemplo triplici. Primū est de Achaz qui q̄ rapuit de anathemate iericho Josu. 7. fuit dānatus. Secundum de Jezabel ꝛ Achab: q cōdēnati fuerunt: q⁹ iuste occiderūt Naboth: ut vineā eius raperent tertij Regū. 21. Tertiū de sacrificio: non eni deo pōt fieri sacrificiū siue oblatio de rapina: ꝑm illud Ysa. 46. Ego dñs diligēs iudiciū: ꝛ odio habēs rapinā in holocaustū: igitur ꝑ rapinā aliqd accipere nō licꝫ: ꝛ ꝑs pars ꝓma hui⁹ cōclusionis ꝓpositę. ¶Secunda pars cōclusionis. s. qꝫ in aliquibus casib⁹ rapina est licita. ꝛ absoluitur ab omni crimine. probatur in triplici casu quantū ad presens spectat. Primus est in bello iusto cōtra hostes: quia ꝑm Alex. de ales vbi s. ar. 2. q. 3. Et Tho. 2. 2. q. 66. ar. 8. in rōsione ꝓmi argu. Si illi qui deꝓdant hostes habent iustū bellū: etiam in bello iusto transfert dominiū rerū

UVA. BHSC. IyR_229

illoꝝ qui iuste debellantur: ideo oia que per violentiam acquirũt efficiunt̃ sua:z hoc non habet nomen rapine: vnde nõ tenent̃ restituere. Vnde Ambro.ait in lib.de pñarchis ¶Predam in bello accipere ab hostibus licitum est. Est tamẽ sciendum ꝙ talis habens iustum bellum:aut facit hoc bona intentiõe. puta ꝓpter ꝟseruationẽ iustitie:z tunc est licitum:z hoc modo nõ est rapina: aut fac̃ pna intentione.s.cupiditatis ita ꝙ ꝑncipaliter facit ꝓpter predam:z tũc est rapina.vñ Aug. in lib.de ver.dñi dicit.¶Militare non est delictum:sed ꝓpter predam militare est pctm̃ z Alexan.dicit ꝙ talis rapina est quo ad affectum:non quo ad actum.¶Scdus casus ẽ de infidelibus:de qbus dubiũ mouet Alex. si liceat eos iuste depredari:qz ex le.nãli que apud oẽs valet:nõ debemus alteri facere ꝙ nolumus nobis fieri.¶Ad hoc rñdetur ꝑm Alexan.vbi supra.z Tho.vbi supra in rñsiõe 2.argu.ꝙ aut ille qui infideles expoliat habz auctem reipublice:aut non. Si non hz expoliando cõmittit rapinam. Sicut qui sua auctoritate malefactorem occidit: homicidium facit. Si aũt hñt auctem dicunt qdam di.ꝙ aliter est inter iudeos:z aliter inter alios infideles. Nam de hereticis z sarracenis preceptum est Exoꝝ.22.Maleficos non patiẽs viuere.ex quo ergo iuste pñt occidi:etiã iuste poterũt spoliari aucte.s.publica. de iudeis aũt preceptum est ecclesie in ps.Ne occidas eos neqñ obliuiscaꝫ ppli.m. scriptuꝫ est eni Isa. 10.Et Ro.9.qz reliquie eoꝝ.s.iudeoꝝ cõuertentur. Ideo qz ꝑmitti debent viuere nõ posunt rebus vite necessarijs spoliari.de nõ necessarijs aũt spoliari pñt a ꝑncipibus. Vnde Deuter.28.dicit.Aduena qui tecũ cõuersat̃ i terra.s.gentilis factus christian⁹ ascendet sup te:critqꝫ sublimioꝝ.tu aũt descendes: z eris inferioꝝ:ipse fenerabit tibi:z tu non fenerabẽris ei. Ex quo ꝟditur ꝙ non debent ꝑmitti fenerari xpianꝰ z sequit̃ seruies inimico tuo quẽ imittet dñs tibi:in fame z siti:z nuditate z omni penuria. Ergo qñ dicit̃ ꝙ non debemus alteri facere tc.hoc intelligit̃.s.iniuste.si autem nocumentũ inferimus iuste:non ẽ cõtra le.nature.¶Tertius casus est de ꝑncipibus qbus publica ptãs cõmittũt vt sint iustitie custodes:etiam hac ex causa ꝑm Tho.vbi supra in.q.c.z in rñsione.3.argu.non licet eis violentia z coactione vti nisi ꝑm iustitie tenorem:z hoc vel ꝺtra hostes pugnando: vel cõtra suos malefactoꝝes puniendo.vnde si aliquid a subditis exigunt qõ ꝑm iustitiam ipi subditi debent ꝓpter bonum cõe conseruandum:etiam si violentia adhibeat̃:non est rapina. Si vero indebite extorqueant per vim rapina est z latrocinium. Vnde Augu.in.4. de ciui.dei.c.4.¶Remota iustitia quid sũt regna nisi magna latrocinia:quia z latrocinia quid sunt nisi parua regna.z Eze.22.dicitur. ¶Principes eius in medio eius quasi lupi rapientes predam.vnde tales etiam restituere tenent̃:z tanto grauius pec.q̃ latrones: q̃to periculosius z cõius ꝺtra rempublicã z iustitiam faciunt:cuius custodes sunt positi. Ideo optime qdam pirata deprensus Alexandro dixit:interrogatus ab eodẽ qs sibi vt mare haberet infestum: libera vocc.¶Rñdit qd tibi vt tu orbem terraꝝ? Sed qz ego exiguo nauigio facio:latro vocor:quia tu magna classe diceris imperator. Valerius etiam lib.7.dicit.Quesitum erat a Socrate cur rideret. respondit video magnos latrones ducẽtes puos latrones ad suspendiũ:q digniores sunt suspendio. Sacrilegia inquit minima puniũtur:sed magna in triumphis feruntur. Et sic patet scda pars sermonis.

¶Pars tertia huius sermonis in qua declaratur ꝙ varijs z diuersis modis cõmittit̃ rapina.

Tertio in hoc sermone vt videat oẽs t si hoc vitio sunt irretiti: sciendum ꝙ multipliciter hoc vitium cõmittitur.

¶Primo in vsurpata dñatione.Nam cum aliquis dñs accipit vel detinet aliquã ciuitatem siue castellum ecclesie:aut imperij:aut alterius dñi:non iusto titulo vtiqꝫ raptor est z omne lucrum:census:z salarium qõ inde ꝙcipit rapina est.vnde ¶Prouerbio.21.¶Rapine eoꝝ detrahent eos.s.ad inferos. Scribit̃ enim de Alexã.j.¶Mach.j.ꝙ postq̃ pcussit Darũ regem ꝑsaꝝ z medoꝝ:constituit prelia multa z omniũ obtinuit munitiõcs.s.rapinam:z interfecit reges terre:z accepit spolia multitudinis gentium:z obtinuit regiones gentium et tyrannos:z facti sunt illi in tributũ.¶Scõo cõmittit̃ rapina in bellis iniustis. Nam qui iniustum bellum agunt in oibus que hostib⁹ accipiunt rapinaꝫ cõmittunt: sed ab alijs etiam capientes non sunt imunes rapina: puta a personis ecclesiasticis mozantibus in ciui-

UVA. BHSC. IyR_229

tatibus ꝛ locis hostium: nisi illis bonis quę valet: vt victualib⁹ fruerent: vel loca essent in castellata etiam ecclesie ſm Builel. seu si a viatorib⁹ seu a suis victualia ꝛ alia: vt cōiter faciunt rapiant. Nam Joānes baptista dicit militibus petētibus viam salutis. Estote cō tēti stipendijs vestris. Luc. 3. c. docēs. hec sūt verba Aug. i lib. de verbis dñi. ꝛ hꝭ. 23. q. j. c. militare. idcirco stipēdia eē ꝟstituta militib⁹ ne dū sūpt⁹ querit: predo crassēt. di. 66. c. singulis. Quicūq; igitur talis ē tenet. ℣Primo oibus aduersarijs de dānis datis illatis tenētur etiam suis ꝓpꝛijs hominib⁹ de dānis que receperunt ab aduersarijs iuste repugnā tibus: sibiipsi, ꝓpꝛij hoīes bona fide: aut si fuerunt inducti eoꝝ ꝟsilio: timoꝛe: vel coactione ꝛ de se non erant facturi. Secus si mala fide iuuerunt in quo casu nullam contra illum actionem hñt. nam in re turpi non ꝟtrabitur obligatio. Jnsti. mandati. §. illud quoq;. ꝛ. ff. man. l. si remunerandi. §. rei turpis. ¶Tertio cōmittit rapina extoꝛsiōe. nam raptoꝛ dr iudex qui alienum iudicium reputat prędā suā C. ad. l. Jul. repetun. l. oēs. Non enim iudex pōt quicq; accipere a partibus: imo vt habet de rescrip. c. statutum. §. insup. lib. 6. Si litigā tes sint simplr pauperes: nihil iudex accipiat ab eis. Sitr raptoꝛ dr iudex q minis fraude vel potentia aligd extoꝛquet. Jn talib⁹ enim casibus qñ non datur gratis: sed timoꝛe malo. Jubemus ait imperatoꝛ: vt ipsis quoq; prebentibus impunitū esse nō patiamur. ſ. in receptoꝛem. C. de meta. l. decurionū. li. 12. ꝛ. C. de salgamo hospitibus non prebēdo l. vnica. precipit ne quis comitum vel tyrānorum vel militū salgamū. i. culturam lignum oleum a suis extoꝛqueant hospitibus: ſz nec a volentibus aligd accipiant. glo. quia presumitur cōcussio. Si ergo hi male accipiunt a volētibus cū donatur ille multo pcius q accipit a simplr nolente ergo ꝛē. ¶Quarto cō mittitur rapina exactiōe. Nam raptoꝛ dicit dñs qui bona subditoꝝ rapuit pretendendo excusationem q̄ multa expendit in ecclesijs: i elemosynis: in religiosis: in filijs educandis: ꝛ filiabus maritandis. Contra quē dicit. 14. q. 5. c. denicq;. Si nō pōt alteri subueniri nisi alter ledat: comodius est neutrū iuuari q̄z alterum grauari. hec ibi. Vnde nemini est subueniendum cū iniuria alterius: vt. 12. q. 2. per totum. Nec debet alteri per alterum iniqua conditio afferri. ff. de reg. iu. l. non dz. Similr raptoꝛ dicitur dñs temporalis qui vult ludē vel vltra vires ad vanitatem expendere: vel in bello ex parte sua cogitur iniuste se redimere. Si quid enim per ipsum vel eius officiales ab ipsis exactum est: ꝛ ad dñm puenit tenetur restituere illis a quibus exactum est: si sciuntur: alr i pias causas vel vtilitatē cōem dispensentur. Si autem ad ipsum non peruenit: debet officiales suos ad restitutionē cogē ꝛ punire: ne de malo suo vtilitatem aliquam videantur reportare: alr peccāt. ¶Quinto cō mittitur rapina aduocatiōe. Nam raptoꝛ dr aduocatus qui in defendendo causam illoꝝ quos in sui patrocinū assumit: ꝓpter sui infideliratem ꝛ negligentiam: aut ignorantiam deficit: aut imoderatum salariū exigit: potest petere moderatum: siue ꝑmo paciscat: siue finita causa: cuius moderamē attenditur ſm quātitatem laboris aduocationis scientie ad uocantis: honestatis ꝛ ꝟsuetudinis regionis 3. q. 7. §. apud vrbem. de prebē. c. de multa. §. circa sublimes. Similiter raptoꝛ dicit cauilo sus aduocat⁹ qui suo patrocinio ꝛ caulatiōe abstulit aduersario iustam causam: vel ipsuꝝ grauauit petendo dilationem superfluam: vl allegando falsum cōtra ꝟsciam: vel instruere falsum testem: aut instruendo clientulū dene gando veritatem: de qbus omnibus tenetur aduocat⁹ restituere ꝛ moꝛtaliter pec. ¶Sexto cōmittit subtractione. nam raptoꝛ dicit q de cimas que pauperum sunt ecclesie subtrahit vnde. 16. q. j. c. decime. dicitur sic. Decime enim er debito requirunt: ꝛ qui eas dare noluerit res alienas inuadit: ꝛ quāti pauperes in locis suis vbi ipe habitat: ideo decimas nō dā te moꝛtui fame fuerint: tantoꝝ homicidioꝝ reus ante eterni iudicis tribunal apparebit: quia rem a dño pauperibus delegatam suis vsibus reseruauit. ¶Septimo cōmittitur rapina receptione. Nam raptoꝛ dicit qui male recipit a personis ecclesiasticis: vt fornicaria: concubine: ꝛ alie persone turpes. vnde tenet restituere ipsi ecclesie: nisi forte fuerit eis datum causa elemosyne in summa necessitate: quia tunc fuit debitum. 86. dist. c. pasce. Sitr diuites qui recipiunt per fraudem: minas: iꝑportunitatem ꝛ hmōi: sunt raptoꝛes ꝛ tenet restituere. Clericus autez qui dat redimendo vexationem suam. de symo. c. dilectus. aut pp honestatem hospitalem ꝛē, non tenet. Sitr

UVA. BHSC. IyR_229

raptor dicitur clericus qui in malos vsus expendit bona ecclesie: mortaliter peccat: ⁊ tenetur satisfacere. vnde. j. q. 2. Clericos aũt cõuenit ecclesie stipendijs sustentari. quibus parẽtum aut ꝓpinquoꝝ non suffragantur. Qui autem bonis parentum aut opibus sustentari possunt: si qđ pauperum est accipiunt sacrilegium ꝓfecto cõmittunt: ⁊ per abusionẽ talium iudicium sibi manducant ⁊ bibũt. h̄ ibi. ca. q. c. pastor ecclesie. idem habet̄. ¶ Occauo cõmittit̄ rapina ꝯcussione. Nam raptor est q in officio constitutus a subditis per metum: aliquid extorquet: aut cuꝫ non vult facere qđ tenet̄ nisi data sibi pecunia: aut cum aliquis officialis extorquet vltra sua stipendia sibi constituta: vel cum quis accusat: vel ab accusatione desistit ꝓpter pecuniaꝫ: talis tenetur restituere ei qui dedit si non turpiter dedit: al̄ ei in cuius iniuriam dedit. j. q. j. c. iubem⁹. ¶ Nono cõmittit̄ rapina testificatione. Nã raptor dicit̄ testis qui corruptus pecunia falsum dicit testimoniũ. nihil enim debꝫ recipe proferendo testimonia. patet. 14. q. 5. c. nõ sane. sed de hoc latius in precep. sequenti. Sil̄r raptor dicit̄ qui mercedem laboris subtrahit operario: ⁊ dñs seruo. Sed a iudeo qui nihil habet preter vsuras: non est accipiendum p̄cium laboris nisi pro dãno euitando. Similiter nec a fure vel raptore. Ita tñ ꝙ non recipiat ab eis pro damno suo in spẽ res alienas: sed aliud. ¶ Decimo cõmittit̄ rap. falsificatiõe. Raptor enim dicit̄ qui falsificat monetam p̄ncipis: vel radit: vel tingit nũmos. Talis si liber est ad bestias tradit̄: si seruus morte punit̄. ff. ad. l. cornel̄. de falsar. l. quicũqꝫ Simil̄r raptor dicit̄ qui non soluit gabellam iustam. vnde si christiani transeuntes ꝑ saracenorũ terras qui non sunt moniti possessores terraꝝ quas tenẽt tenẽt̄ soluere pedagia a quibus illi non debẽt fraudari. multo ergo fortius dñis christianis: aut cõitatibus iuste posita ⁊c̄. ¶ Vndecimo cõmittit̄ rapina impositione. s. nouoꝝ pedagioꝝ vel guidagiorũ Nam talia exigentes sine licentia p̄ncipis. i. pape vel imperatoris rapinam cõmittunt et excõicati sunt: nec citra sedem apostolicã p̄nt absolui. Nam vt habet̄. C. noua vectiga. istitui non posse. l. 3. patẽt predicta expresse. ⁊. c. ti. l. 2. dicit̄ ꝙ vectigalia noua nec decreto ciuitatum institui possunt: ⁊ dicit Ray. ꝙ si p̄dicta legitime sunt instituta: ⁊ recipiens facit illud propter qđ instituta sunt sine scrupulo cõscie potest recipere. Si aũt non sunt legitime instituta recipiens cõmittit rapinam ⁊ tenetur restituere ei a quo recipit si sciri potest: al̄ tenetur in pias causas erogare: ex̄ de vsur. cuꝫ tua. Exigentes aũt consueta seu cum licentia principis noua: nec tñ tenẽtes itinera secura ex negligentia seu ex cupiditate ne expendãt: propter quod viatores expoliant̄: rapinaꝫ cõmittunt: ⁊ tenẽt̄ ad h̄ dãna. Exigentes autẽ a personis ecclesiasticis per se vel alios gabella vel pedagia pro rebus suis quas nõ deferunt causa negociationis: rapinã faciunt et sũt excõicati vnde de cẽs̄. quãq̄ꝫ. lib. 6. ⁊ hoc nisi haberet legitimã a papa ꝙ in terris ecclesie. vnde ⁊ Christus cum semel intraret capharnaũ dixerunt exigẽtes pedagiũ Petro magister vester non soluit didragma. i. quod soluere solebant transeuntes. Christus autẽꝫ postmodum dicit Petro Symon p̄ncipes terre a qbus accipiũt tributũ siue censum: a suis vel ab alienis? Respõdit ab alienis xp̄s respondit liberi sunt filij: ꝓpter scandalum ḡ tollendum iussit eum ire ad mare: ⁊ stacterẽꝫ in ore piscis repertum illis dare: vt habetur Matth. 17. ad significandũ ꝙ ecclesiastice ꝑsone non debent soluere talia. Imponentes etiam collectas siue prestantias vltra debitũ rationis ex certa scientia: similiter exigentes seruitia indebita a subditis: vt operas ĩ agris ⁊ vecturas: rapinã cõmittunt s̄m Tho. 2. 2. q. 62. ar. penulti. Simil̄r exigentes talia a clericis sine licentia pape: rapinam faciunt ⁊ p⁹ monitionẽ si nõ cessauerint: sunt excõicati: ex̄ de pe. c. tuã. ¶ Duodecimo ⁊ vltimo cõmittit̄ rapina in aperta latrocinatione. Tales erant qui ab hierusalẽ descendentem in hierico expoliauerunt ⁊ pla. ĩpo. abi. semini relic. Luc. x. Similiter ⁊ raptor põt dici q ꝓpria auc̄te rẽ propriã sibi ablatã vi rapit. Cadit enim a iur̄ suo ⁊ ꝑdit eã: nisi forte ꝑ iudicem non posset illã habere: ⁊ statim h̄ fiat vt ei ablata ẽ añq̄ꝫ ad alium actũ diuertat. de restit. spol. c. olim. Põt etiam dici raptor q s̄m vires hereditatis non satisfacit debitis cũ eius accipit hereditatẽ: ⁊ sil̄r q nõ soluit legata precipue ad pias cãs: ⁊ solutiõis retardatio sacrilegiũ est ⁊ punit̄ a canonibus ⁊ legibus: vt patet. 13. q. 2. c. qui obligationes. ⁊ insti. de acti. ⁊ oblig. §. vtiqꝫ in ista. Non ergo fratres sitis raptores vt ⁊c̄.

UVA. BHSC. IyR_229

¶ Feria scda post dñicā de passione de detestatione ⁊ abominatione rapine: furti iniqua specie. Sermo.56.

Idit deus

opera eoꝝ: quia conuer. sunt de via sua ma.⁊ miser.est ppl'o suo dñs deꝰ noster. Jo.3. Bene dicit propha. Rapias noli.cōcupiscere vt ex hoc oñdēt ꝙ multo magis rapina ꝓhibet. Cōtra hoc ḡ vitium etiaꝫ hodie eleuatus vt si aliqui emēdentur verificet illud.vidit deus ⁊c. Probat alij triplici via rapinam fugiendā esse ⁊ detestandam. Primo via rōnis. Scdo via auctoritatis. Tertio via exemplaritatis.

¶ Pars ꝑma huius sermonis in qua ꝓbat rapinā esse fugiendā ⁊ detestādā triplici rōe.

Primo dico ꝙ rapina est iniqtas sūme detestanda ⁊ fugienda: ⁊ ꝓbatur triplici rōne. Primo rōne maioris offensionis. Scdo crudelis opatiōis Tertio grauioris punitiōis. ¶ Primo rōne maioris offensionis sic:graue pctm̄ est furtum: vt supra ꝓbatum est:sed rapina grauior culpa est furto:ergo sūme est detestanda. ꝙ aūt rapina sit grauior furto. ꝓbat ꝟꝫ Tho.2.2.q.66.ar.9.triplici rōne. Primo rōne volūtarij sic tanto pctm̄ est grauius quāto magis ē inuoluntariū:sed magis est aliqd inuoluntariū per violentiā q̄ꝫ ꝑ ignorantiā eo ꝙ violētia rectius opponit voluntario q̄ꝫ ignorātia: furtū aūt est inuoluntariū per ignorantiam rapina per violentiā:q̄ est cōtrectatio rei aliene sciente dño cōtra eius voluntateꝫ: cū igit magis sit de inuoluntario in rapina q̄ꝫ furto patet ꝓpositum. ¶ Scdo rōne dāni sic: q̄ꝫto maius nocumentuꝫ proximo infertur: tanto grauius est pctm̄:sed per rapinam maius nocumentum infert:ergo ⁊c. Nam per furtum infert nocumentuꝫ in re possessa. per rapinā autem non solum in res:sed etiam in ꝑsonā nocumentū infert:eo ꝙ rapina vergit in quādā iniuriā ꝑsonā seu ignominiā. vbi nota ꝙ lꝫ pluribus per furtum possit obesse: tñ grauiora nocumenta per rapinam q̄ꝫ per furtuꝫ possunt inferri. ¶ Tertio rōne supplicij sic illud est grauius peccatum qd grauius punit: sed ꝟꝫ le.ciuiles ⁊ canonicas grauius rapina punitur furto:vt infra videbit. Quis autem dubitat grauius esse punitum qd sceleratius est cōmissum. Inquit Hieroꝰ.24.q.j.c. non affirmamꝰ.vnde ⁊ Aug.14.q.5.c.penale dic. Penale est occulte auferre: sed multo maioris pene est visibilr eripere.ꝙ aūt hoies magis verecundent de furto q̄ꝫ de rapina: non est ex eo ꝙ furtum sit grauius rapina. est eni verecūdia ꝟm phm.3.ethico. Timor de turpi actu.sed vt dicit Tho.homines sensibus inherentes magis gloriantur de virtute exteriori que manifestetur in rapina: q̄ꝫ de virtute interiori que per peccatum tollit. Ideo minus de rapina verecundant:lꝫ contrariū deberet esse.⁊ sic patet ꝑma ratio quare rapina sit detestanda. ¶ Scdo ꝓbatur ratione maioris operationis:quia raptores sunt crudelissimi:cōtra naturam operantes: non parcētes carni nec sanguini: spoliantes pauperes quos alere deberent. Nam fuerunt etiā quidam phi qui retorserunt omnem crudelitatē in naturam quā etiā accusabant.vñ Plinꝰ iunior de naturali historia dicit hominis cā videt cuncta genuisse natura magis ⁊ sceua mercede cōtra sua tanta munera vt nō satis estimares an parens melior homini: an tristior nouerca fuerit. Ante oīa vnū.s.hominez aiantium cunctoꝝ aliena tegens opa ceteris varia tegumēta tribuit:testas:cortices:coria: spumas:setas:pilos:plumas:pennas:trūcos etiam arbori que cortice etiam interdū gcio a frigoribus ⁊ caloribus tuta est.hominez tñ nudum ⁊ in humo nuda natali die abicit:ad vagitum statim ⁊ ploratum ⁊c. hec ille. Quilibet deploret lachrymas hominum. in hoc tamen errat:quia naturā nouercam quā ꝓfecto pijssimā debuit noiare. Nam pietatem produxit nobiscū:qꝛ cetera aialia vestiuit eaꝫ sceuam constituit: ⁊ in hoc errat: qꝛ armata creauit hoiem nudum fecit: vt dicit Isidorꝰ lib.2.ethimolo.vt nulli noceret: plangē cepit: vt compati disceret risum retardat: vt se cognoscat inter has miserias pauperem:statim nati membra ligantur: vt infirmari discat: membrorum non statim concessit vsum: vt dum membra nostra extendimus ad opera pia non statim premium: sed futurum ⁊ celeste speremus. In hoc ꝙ nihil valemus discamus:vt sicut nos ab alijs: ita alij a nobis dependeāt. In multiplicitate medele multa

UVA. BHSC. IyR_229

opera misericordie nobis esse necessaria demonstrat.multe passiones hominibus date multam nos debent cōpassionē docere: dedit etiam duas manus vt abundanter tribuas:nulla auaricia seruata: societatē ī pietate seruares:te socialem fecit:nihil ergo nā ꝯtra hoīem egit:sed ꝯtra eius malas voluntates ⁊ affectus.¶Tertio ꝓbat̄ rapinā esse detestādam rōne maioris punitionis:nam grauiter punitur le.ciuili:cānonicali:⁊ diuinali. Prio le.ciuili.cōtra enim raptorem: aut agit̄ ciuil̄r aut criminal̄r:si ciuiliter.i. ad penā pecuniariam:tūc ꝑm le.infra annū punit̄ in quadruplum:post ānum vero in simplū. Si aūt agitur contra eum criminal̄r:tunc dicenduꝫ est quia aut rapuit sine armis:⁊ tunc deponitur ab ordinatōe reꝝ suaꝝ:qꝛ amittit factionem testi:aut cum armis:tunc deportat̄ in insulā: patēt p̄dicta.C.de furt.in autē.nauigia.Similiter si qs rapuit bona nauigioruꝫ sub pretextu dñij vel ꝯsuetudinis vel quouis pacto facit ꝯtra legē.C.de naufra.l.j.vbi dicit̄. Si qñ naufragio nauis expulsa fuerit ad littus fiscus non interponat:qd̄ enim ius hꝫ fiscus in aliena calamitate vt de re luctuosa cōpendium sectetur.h̄ ibi.Et hoc est qꝛ nemo debꝫ locupletari ex alioꝝ iactura.ff.de redi.inde.l. nam h̄.natura. ¶ Scd̄o punit̄ le. canonicali multipliciter. Nam raptor dꝫ excōicari non solum a suo ep̄o:sed etiā ab alio in cui⁹ ep̄atu rapinā fecit:etiam predictos naufragantes: vt extra de rap.c.excōicationi. Item pira per mare p̄dātes excōicati sūt:nec absolui p̄nt citra sedē apostolicā.Sil̄r spoliātes romipetas ⁊ alios peregrinos visitantes sanctuaria:aut eos qui pro suis negocijs ad curiā romanaꝫ se transferunt:vbicūqꝫ sint vel inde redeūtes aut portantes ad curiam victualia: sil̄r excōicati sunt:vnde.24.q.3.c. illi qui scribit̄. Illi q peregrinos vl̄ oratores cuiuscūqꝫ sancti siue clericos siue monachos vel feminas aut inermes pauperes depredati fuerunt:vel eorū bona rapuerunt:anathematis vinculo feriātur:nisi digne emendauerint.hec ibi. Nam denegat̄ cuilibet raptori penitentia: nisi ablata restituat vel plenā fidem de restitutiōe faciat.Si aūt pertinax vsqꝫ ad mortis articulum permāsit ⁊ iam non hꝫ vnde satisfaciat tunc si petat penitentiā dabit̄ ei ⁊ viaticum ⁊ sepultura:si heredes ⁊ alij ꝓpinqui volūt satisfacere pro eo:qui etiam cōpellendi sunt satisfacere:qꝛ hñt de bonis illoꝝ qbus successerunt. Si vero decedūt in penitentes priuantur vtroqꝫ.s. viatico ⁊ sepultura : ⁊ h̄ fere oēs doc.sentiunt:presertim Ray.⁊ Gof. Si aūt talis non habet vnde reddat: nec heredes vl̄ ꝯsanguinei:vel propinqui nolunt satisfacere quia non tenent̄:ille tñ bene ꝯtritus fuit ⁊ fecit qd̄ potuit lꝫ tarde in hoc casu videt̄ decretalis sup eo.expresse dicere ꝙ priuabit̄ sepultura:⁊ hoc ad terrorē alioꝝ fit: ⁊ hoc si notorius est:si vero occultus est non.presbyteri āt qui cōtra predicta faciunt:si notorium est ab officio ⁊ beneficio deponi debent ꝑm Ray. ⁊ Gof. Itē raptores publicos:latrones:adulteros:homicidas:⁊ hmōi ad ecclesiam fugientes emunitas ecclesie tueri non debet.

¶Tertio punit̄ rapina lege diuinali in p̄nti ⁊ in futuro. In p̄nti tales diuino iudicio grauiter feriūt̄. Nam Eliodorus grauiter a deo punitus est: qꝛ rapere voluit de templo dei victualia viduaruꝫ ⁊ pupillorum: vt habet̄.2. Mach.3. Item p̄ncipes latronū.s. Recab ⁊ Banaa portantes caput Isboset⁹ filij Saul iussit Dauid occidi.2.Reg.4. Item Roboā rex qui noluit alleuiare iugū ⁊ onus exactionum qd̄ imposuerat ppl̄o eius pr̄ Salomon amisit.x.partes regni sui.i.x. trib⁹ vt.3.Reg. 12. In futuro etiam rapina a dño punie t̄.s.in inferno:vnde Aug.in lib.de ver.dñi.inqt.Si in ignem mittit̄ qui non dederit rem ꝓpriaꝫ vbi putas mittendus est qui inuasit aliena? Si cum diabolo ardere habet qui nudū nō vestiuit:vbi putas arsurus est qui vestitū expoliauit? Item Rabanus super Matth.ait. Quid recipiet qui aliena tulerit: si semꝑ ardebit qui sua non dederit? Que oia ꝯfirmat Fulgentius tractans illud Matth.7.oīs ar. que non facit fructū di. Si sterilis in ignem mittit̄:rapacitas quid meret̄? aut quid recipiet qui alienum tulerit:si semꝑ ardebit qui de suo non dederit:⁊ si iudicium sine misericordia fiet ei qui non fecit misericordiā:quale iudiciū erit ei qui fecerit rapinā. hec ille. ⁊ sic patet q̄ꝫ detestanda ⁊c̄.

¶Pars scd̄a huius sermonis in qua ꝓbat̄ rapinam esse.detestandam triplici auc̄te.

Secundo in hoc sermōe dico rapinā summe esse detestandā auc̄te triplici scꝫ politica:sancta:⁊ autentica. Prio auc̄te politica ph̄oꝝ ⁊ poetaꝝ sic discurrēdo. Tul.2.lib.de offi.dicit. Nullum vitiū deteri⁹

UVA. BHSC. IyR_229

est auaricia:presertim in ꝑncipibus ⁊ rempublicam gubernantibus. Habere enim ꝯtui republicā nō modo turpe est:sed etiā scelleratum ⁊ nefandū:nulla aūt re cōciliare facilius beniuolentiā multitudinis pñt bi qui reipublice presunt:qꝫ abstinentia siue liberalitate.hec ille. Salustius in iugurtino ait. ¶Populus ⁊ senatus romanus ante carthaginē deletam placide modesteqꝫ rempublicā tractabant:neqꝫ gloria: neqꝫ dñationis certamen erat metus hostilis in bonis artibus ciuitatem detinebat:sed vbi illa formido mentib⁹ discessit:sola ea que due res amant lassiuia atqꝫ supbia incessere. Itaqꝫ in rebus aduersis optauerunt ocium:qō postꝫ adepti sunt asperius acerbiusqꝫ fuit. Nam cepe nobilitas dignitatē:populus libertatē: in libidines vertere:sibi qsqꝫ ducere rapere:trahere.ꝫ ille ¶Policrates quoqꝫ lib.j.c.3.dicit. ¶Ubi gentium iustitia:que politica dicāt ꝑceptis ⁊ moribus informantes:cuius merito respublica hoiuꝫ subsistit ⁊ viget vnūquēqꝫ suis reb⁹ et studijs voluerunt esse ꝺtētum:vrbanis ⁊ sub urbanis colonis vel rusticis sua fingulis loca ⁊ studia prescribentes:nemo qō esset alterius vsurpabat manente in oībus indiuiduo charitatis affectu.hec ille. Ouidius in lib.ꝑ metamor.ait. ¶Protinus irrupit vene peior in cunm. Omne nefas fugere pudor verūqꝫ fideqꝫ. In qꝫ subiere locū fraudeqꝫ doliqꝫ. Insidieqꝫ:⁊ vis ⁊ amor scelleratus habendi. Terentius quoqꝫ in phormione ait. qꝫ iniq̄ compertū est vt bi qui minus bñt semp aliquid ditioribus addant. ¶Prosper lib.epigrāmatum ait. Quisqs enim cupidus non expē denda recōdit. Que nulli tribuit pauperibus rapit. Nec par solicitis nec modus est expendis.⁊ sic patet aūcte politica rapinam esse detestandam. ¶Scōo idem ꝓbaꝫ aūcte scāsꝫ no.⁊ ve.testa.sic discurrendo. Non morabitur op⁹ mercenarij tui apud te vsqꝫ mane Leuit.19. Agros enim ⁊ vineas oliueta optā tollet:⁊ dabit seruis quibus rapuistis.j.Re. 8. Abundant tabernacula predonum:⁊ audacter prouocant dcū. Job.12. Abstulisti pignus fratrum.t.sine causa ⁊ nudos spoliasti vestibus:esurienti subtraristi panem. Job.22 Si fruct⁹ eius comedi absqꝫ pecunia ꝓ frumento oriatur mihi tribulus:⁊ pro ordeo spina. Job.31. Insidiaꝫ vt rap.pau.rap.pau. duz attrahit cuz.ps.9. Si videris calūnias egenorum:⁊ violata iudicia:⁊ subuerti iusticiam in prouincia ne mireris. Eccle.5. Stabūt in ma.cōstantia aduer.e.qui se angu. Sap.5. ¶Panis egentium vita pau.qui defrau.illum homo sanguinis est. Eccle.34. Ego dñs diligens iudicium:⁊ odio bñs rapinā in holocaustum. Isa.61. Ve qui edificat do.suam in iniustitia:⁊ cenacula sua non in iudicio:amicum suum opꝛimit frustra: ⁊ mercedē ei⁹ non reddit ei. Hiere.22. ¶Populi terre calūniabantur calumnia:⁊ rapiebant violenter: egenum ⁊ pauperem affligebant: ⁊ aduenaꝫ oppꝛimebant calūnia absqꝫ iudicio: ⁊ effudi super eos indignationē.m.⁊ i igne ire.m.eos consumpsi viam eoꝝ in caput eoꝝ reddidit. ait dñs. Eze.22. Qui comederunt carnē ppli mei:⁊ pellē eoꝝ desuper excoriauerūt ⁊ ossa eoꝝ ꝑfregerunt:celabunt ad dñm ⁊ non exaudiet eos ⁊ abscondet faciem suam ab eis i tempore illo:sicut nequiter egerunt in adinuentionibus suis. Mich.3. Quia tu spoliasti gentes multas:spoliabunt te oēs qui reliqui fuerint de ppls:ꝓpter sanguinē hominis. Abac.2. bñti dabitur:⁊ ei qui non habet: etiā quod habet auferꝫ ab eo. Matth.13. Ne cōmiscecamini fornicatorijs huius mundi: aut auaris:aut rapacibus:aliogn debuerat deꝫ mundo exisse:si bis qui frater noiatus ē fornicator:aut auarus:aut rapax:cum huiusmōi nec cibum sumere.s.precipue.ꝑme cozin.s. Rapaces regnuꝫ dei non possidebunt. ꝑme cor.6. Ecce merces operariorꝫ qui messuerūt regiones: que fraudata est a vobis clamat ⁊ clamor eoꝝ introiuit in aures dñi sabbaoth. Jaco.5. Et sic patet aūcte sancta no.⁊ ve.tes. rapinam esse detestandam. ¶Tertio idem ꝓbatur aūcte autentica.s.sanctoꝝ doc.⁊ decreti Nam Greg.in lib.moral.dicit. ¶Hostes ad rapinā ꝓuocat:qui suas eoꝝ noticie diuinas denudat.hec ille.⁊.12.q.2.c. sicut ecclesia. dicit sic. Sicut ecclesia: ꝓprias res amittere non debet:ita ea rapacitatis ardore aliena inuadere nō oportet. Itē Hieronymus ad nepo. ait. Nūmū addunt nūmo marsupia suffocātes matronaꝫ opes venanī obsequijs modica esca in hamo ponitur vt matronaꝫ in eo saculi apportent:sic bestie: sic aues:sic capiuntur pisces:paꝫ tribuunt vt amplius accipiāt que magis venatio est appellāda qꝫ donatio Qui etiam.12.q.2.c.gloria cpi ait. Inico ꝓpiam rapere furtū est ecclesiam fraudare sa-

UVA. BHSC. IyR_229

crilegium est:accepisse pauperibus erogādū
t esurientibus plurimis illud reseruare vel
cautum vel timidum est:aut quod apertissi-
mi sceleris est:ex inde aliquid subtrabē oiuz
predonum crudelitatē superat.hec ille. Item
Augu.ad macedo.i4.q.4.c.quid dicam ait.
Fideli homini totus mundus diuitie sunt.i-
fideli aūt nec obolus nōne oēs qui sibi vidēt
gaudere conquesitis:cisqz vti nesciunt alienū
possidere cōuincimus:hoc enim certe alienū
non est quod iure possidere.hoc aūt iure pos
sidere qō iuste:t hoc iuste qō bene. oē igitur
qō male possidere alienum est.male aūt pos-
sidet qui male vtitur. Itē.i3.q.j.ecclesias. Nō
vestrum non est iusta aiaduersione etiā illud
cogamini amittere:qō vobis aliquo mō vi-
debatur competere. Item Ambrosius lib.de
offi. Si adiuues inquit eum qui possessiōes
alioz eripit:aut eripere conat:non ꝓbat lar-
gitas nec illa pfecta est liberalitas:sed iactā-
tie causa magis ē misericordia largiare: nō
probatur liberalitas si qō alteri largit: alte-
ri quidē erroꝛqueat si iuste querat: t iniuste
dispensandū putat:claret ergo rapinam esse
detestandam tē.

¶ Pars tertia huius sermonis i qua ꝓbat
rapinam esse detestandā multiplici exēplo.

Ertio in hoc sermone ꝓbat rapinaz
t esse detestandā exēplo triplici.s. Pa
gano. Antiq̄. Et christiano. Primū
ponit Sen.di. Vidisti aliqñ canē frusta pa-
nis a dño missa vel carnis aperto oꝛe captā-
tem:quicqd ercipit integrum deuoꝛat protinus:t semp ad futuri spem biat. Idem euc-
nit nobis:quicqd expectantibus fortuna pro
iecerit illud sine vlla voluptate dimittim⁹ sta
tim ad rapinam alterius erecti: hoc sapienti
non euenit plenus est:t si quid obuenit secu-
rus ercipit t reponit. Imperitis aūt ac rudi
bus nullus precipitatōis finis ē in epicurreū
illud chaos decidunt.iam ne fine termino ē.
hec ille. ¶ Scōm exemplum ponit Valerius
li.j.de rapina sacrilega. di.q. Quint⁹ Fului⁹
Flaccus grauissime punitus est: quia tegulas
marmoreas ex Junonis tēplo i edem fortu-
ne equestris:quā faciebant rome transtulit.
Nam effectus est demens t prenimio dolo
re exp̄auit.nam audiuit duoz suoz filiozuz
in illirito.i.sclauonia militantiū infortunium
quoz ꝓmus decessit:alter grauiter vulnera-
tus est:quo casu motus senatus iussit tegulas
locos reportari. ¶ Tertium exemplum po-
nit idem Valerius lib.6.di. q. cuz Brutius
Brutus in hispania subiugasset fere totā lu-
sitaniam preter vrbem cirraniā tentauit cō-
uenire cum ea vt se redimerent pecunia: cz le
gatis beu.vno oꝛe rñsuz est ferrum sibi a ma
loꝛibus quo vrbem tuerent non aurum quo
libertatē ab imperatoꝛe auaro t rapaci eme-
rent relictum.hec ille. ¶ Scōo idem ꝓbatur
exemplo antiquo ve.testa.triplici. Primum
ponitur rōne vsurpationis. Nam vsurpare
alienum est graue pctū: patet in Adam qui
rapiens de ligno scie bo.t mali de paradiso
eiectus est Sen.z.patet etiam de labam qui
rapuit mercedem Jacob.x.vicibus Sen.3i.
¶ Scōm ponit rōne vindicatiōis. qō p3 de
Pharaone qui ꝓpter iust⁹ opp̄imebat opib⁹
duris luti t lateris. Exo.j. Propter qō sub
mersus est cum toto suo exercitu. Exo.i5.
¶ Tertium ponit rōne assimilatiōis:qz pec-
catum rapine multū assimilat diabolo:g fuit
primus raptoꝛ.voluit enim rapere altitudinē
dñi. Isa.i4.t incessanter laboꝛat vt bona no
stra rapiat:t raptoꝛes sunt demonibus simi-
les t peioꝛes. ¶ Primo qz diabol⁹ toꝛquet eos
qui male egerunt:raptoꝛes aūt predantur et
toꝛquent eos: qui a malo recedunt. Isa.44.
Qui recedit a malo prede patuit. Diabolus
in die iudicij se potent excusare:qz solum ma
los afflixit. Raptoꝛes aūt oēs ꝓpter qō ma
gis excusabilis. ¶ Scōo sunt in hoc peioꝛes
demonijs:qz angelos ad hoiuz custodiā de-
putatos verent t hoꝛrent:qō raptoꝛes facere
recusant. ¶ Tertio qz demones toꝛquent in
inferno hoies qui est toꝛmentoꝛ loc⁹ rapto-
res in hoc mundo qui est toꝛmentoꝛ loc⁹ libertatis.
¶ Tertio probatur exemplo nouo t politico
christianoꝛ in suis legibus politicis t huma
nis. Nam fm le.si quis sub aliquo dño dā-
nificatur:t dñs exactionem ratificat vterqz
rapinam cōmittit:t ad restitutionē tenet: vt
patet.ff.de vi t vi armata.§. sed t cum quis
l.j.de re.iu.l.hoc iure.§.deiecit. Silr̄ habetur
exemplū de ministris que multa rapiunt et
nihil tradunt:vt tabellarij t officiales dñoꝛ
t cōitatum. Dñi enim qui in terris suis non
resistunt malefactoꝛibus crimina illoꝛ emē
dando quasi ꝓsentire vident.vnde ar.de hoc
ff.de offi.prefecti vigilū.l.j. habet q⁹ p̄fect⁹ te-
netur de incendio t furto t hmōi:que in vr-
be contingunt sua negligentia:t magister na

UVA. BHSC. IyR_229

uis rñdebit de furto ⁊ sua naul facto: vt isti. de obli.que quasi ex delic.§. Item exercitor. Postremo ſm le.humanas qui res ecclesie rapuit ⁊ vsurpat sacrilegium cõmittit:qz punitur pena pecuniaria:vt patet.ff.ad le.iul.peculatus.l.sacrilegij.que pena ſm qualitatem criminis ⁊ quãtitatem ⁊ loci ꝯsuetudinem i fligenda est:patet igit rapinam summe eẽ de testandam:ideo hortor vt ⁊c.

℣Feria tertia post dñicã de passione in qua tractat de gditate ⁊ entitate vsure. ſmo.57.

Aueant omnes

P habitan.in vni.ter.deũ Daniel: quia ipse libera.et soluator faciẽs signa ⁊ mirabilia i ter.⁊ in ce. Dani. i4.Quia dñi est:carissimi hoc precep.non fur.ſa. ꝓhibitam esse ois rei alicne vsurpationem:sub qua cõtinet vsurarum vorago:vt dicit Alexan.loco supra allegato q.ſ.hoc mandato interꝓetatiue,phibet vsura. Ideo de impia vsura iniquitate qua ciuitates infecte sunt:iuxta illud ꝑs.54.⁊ nõ defecit de pla.eius vsura ⁊ dolus aliquid est dicendum:de gbus pot illud dici.paucat ⁊c. de vsure ergo malignitate tres ꝯsideratiões faciemus. Prima dicitur vsure descriptio.

Scõa vsure excusatõ. Tertia vsu exclusio ℣Pars ꝑma huius sermonis in qua declaratur quid sit vsura,⁊ que requirãtur ad ei integritatem.

Primo in hoc sermone a diffinitiõe

P vsure cõuenit inchoare.diffinit autez ſz Ambro.vt habet.i4.q.3.c. pleriqz sic. Vsura est quodcũqz accedit sorti.ſm monal.aũt in sum.sic. Vsura est lucrum ex mutuo facto debitũ vel exactum. Sotf.eam in sum.sic dicit. Vsura est quicqd sorti accedit intentione precedente vel pacto. Hosti.autẽ in sum.co.ti.sic eam pfecte diffinit. vsura est quicqd solutioni pecunie mutuate accedit:ipsius rei vsus gra pactione interposita:vl hac intentione habita in ꝺtractu:vel exactiõe ex post facto:qui hac sua diffinitione cõprehendit omnes alias. Ad cui declarationez tria notanda sunt cum tribus regulis. ℣Primo notandum est q gcqd accipitur vltra sortem idest portionez mutuatã siue sit pecunia siue fructus seu bladum siue vinum seruitiu:aut qcũcqz aliud qõ aliquo precio estimari põt: vsura est. Ex quo aduertere debent quidam se sub ignorantia paliantes credentes solum modo vsuram esse cum accipiunt pecuniam vel aliud precium vltra sortem mutuatã: qa quicqd accipit rõne rei mutuate vsura est:et si minimũ sit. Vnde Ambro.vbi supra ait. Pleriqz refugientes precepta siue legis cum dederint pecuniã negociationibus:non i pecunia vsuras exigunt:sed de mercibus corũ tanqz vsuraz emolumenta accipiunt: iõ audiant qd lex dicit:neqz ingt vsuras escarum accipies:neqz oiuz rez. Idem ibidem. Esca vsura est:⁊ vestis vsura est:⁊ qcqd sorti accedit vsura est.ex qõ velis ei nomẽ iponas vsura est.bene ergo dicit in diffinitione vsura ẽ quicqd solutioni rei mutuate accedit. ℣Ad cuius maiorẽ declarationem ponit talis regula q non licet aliqd accipere vltra sortem mutuatam:qõ ꝺtra quosdam est asserentes sufficere in ꝺtractu q pars nõ dãnificetur q mutuum accipit:cuius alia comodũ sentiat. Ita Geral.odo.sup.4.lib.ethi.dicit. q si qs dicit posito q mercator accipiat ꝑcuniã ad vsuram:⁊ inde multum lucret talis cõtract videt vtriqz cõmodus ⁊ voluntarius. Respondendũ est non esse vez. Nam recipiens mallet reddere sine vsura:qz cum vsura: nec est comodus:qz ſm formã pacti est dãnosus cũ plus debeat reddere qz accepit:⁊ euẽt lucri sequẽs nõ iustificat hanc iniquitatẽ. Et q regula sequit q ꝺtractus videt iniustus cum quis mutuat frumentuz antiquũ intentione principali:vt recipiat nouũ ⁊ melius:⁊ ẽ vsura ſm Sot.in sum.sua.c.ti.ad fi.versi.si quis Si aũt mutuat non vt lucret:sed vt non sibi pereat:vel vt faciat accipienti gram:secus est ⁊ idem tenent Hosti.⁊ Ray.in sum.eo.titu. Eodem mõ intelligendũ est dñs Jo.de lig. in.c.In ciuitate:ex.c.cum.ſ.hoc mutuũ fit pro charitate recipientis:vel vt sibi nõ pereat dũ modo debitor non dãnificet. Et hac etiam regula segt q si qs mutuat cõitati hoc pacto q durante debito nõ tenet soluere collectas videt vsurarius si collecte sibi vt ceteris oibꝰ erant imponende:⁊ hoc videt Jo.an.tenere in.c.ꝺsuluit de vsur.⁊ Pe.de ancha.super.j. c.e.ti. Si aũt mutuat vt non soluat quod al soluere non tenet:non est vsurarius vt videt sentire Inno.in.c.j.de vsuris,⁊ idem vt ipse

UVA. BHSC. IyR_229

dicit tenet Buil.⁊ Specu. Ex hac regula sequit q̄ ille etiā cōtract⁹ non videt iustus: cuius quis mutuat pecuniā Titio ut molat ad molendinū suū: ⁊ hoc principali intensione: vel coquat ad furnū suum. vel si est doctor ut intret scholā suā. Idē est de eo qui dat mutuū p̄ncipali intensione: ut det cursum apothece sue. Sed quib⁹ habeant hi restituere: habet in sermonario de pnia in tractatu de restitutionib⁹. ¶ Scōo notandū est q̄ vsura soluz cōmittit in cōtractu mutui veri vel interp̄tati. Est eni mutuū quasi meū facere tuum: quia id qđ a me tibi mutuo datur ex meo fit tuū. Res enim mutuata illius fit: cui mutuo erogat. ff. de rebus creditis. si certum petat. l. mutuū. §. appellata. est mutui datio: quia de meo tuū fit. Rō autē quia solum in mutuo vero vel interp̄etato ſm Aleran. de ales. ⁊ Alerā. lombar. est q̄ cum vsura sit vitium ⁊ peccatū: necesse est q̄ sit in aliquo contractu sortis date. Tale nēpe vitiū cadere non pōt. ¶ Primo in ⁊tractu emptionis ⁊ venditiōis: quia in tali cōtractu non accipit aliquid qđ accedat sorti: q̄nimo si aliquid accipit de re empta cū vendit: illud est de sorte: ⁊ non accipit sorti. Nam si quis p̄ centū emat agrum ⁊ in fine anni fructus inde percepti valeant decē: talis excrescētia de sorte est. Eodē modo si quis emat merces que in vno loco abūdant p̄ minori p̄tio: ⁊ aliquid lucret dum eas in alio loco vendit: lucrum est de sorte: ⁊ ideo licitū. ¶ Scōo non cadit vsura in ⁊tractu locato: ⁊ hoc p̄pter eandē rōnem: p̄oinde id qđ datur p̄o re locata est vtiq̄ mercet ⁊ non vsura. ¶ Tertio non pōt esse vsura in comodato: quia si p̄ comodato aliqd datur comodatū tunc transit in locatū: vnde iā vere dicit locatū nō comodatū. Vñ quedam glo. i4. q. 3. ca. q̄ autē. dicit: Qđ duo sunt cōtract⁹ qui de natura sua gratuiti sunt. s. mutuū ⁊ comodatū: mutuū autē si nō est gratuitū nō est mutuū: sed vsura: comodatū si non est gratuitū nō est vsura: sed tunc desinit esse comodatū: ⁊ trāsit in locatū. Qđ si queritur quare plus in contractu locationis liceat accipere vltra sortē: q̄ in mutuo. Rñdet tripliciter. ¶ Primo q̄ in re locata siue cōducta differt siue distinguit eius vsus ⁊ fructus a rei alienatione siue consumptione: sicut patet in vectura seu equitatione: aut in habitatione domus conducte. ¶ Propterea vtilitas talis vsus nō p̄uenit ex solo actu ⁊ industria ipsi⁹ vtentis: sed etiam et principalius ex virtuali efficacia rei vtilibis. Vnde si in rebus mutuatis vera rō locationis detur: licite vltra sortē recipi potest. Nam si quis pecuniaz in sacco sigillatā alicui locaverit: ut a visitantibus credat diues: ⁊ amplius honoretur ⁊ timeat: aut sola p̄sentatione aliquod periculum siue detrimentū euadat: tunc aliqd pōt accipere sue talis locationis: q̄ non fuit mutuatio nec eius vsus fuit consūptio siue alienatio. ħ habentur ſm Tho. 2. 2. q. 78. ar. p̄. in responsione sexti argumenti. et Hosti. e. ti. ⁊ ff. comodati. l. 3. §. fi. ⁊. l. sequenti. Et. i4. q. 3. c. si fenerauerit. in glo. In re aūt mutuata nō distinguit vsus ab ipsa re: quia vsus rei est ipsius consumptio: ut patet in blado vino. ⁊ huiusmodi vel distractio: ut in pecunia. Secundo respondet q̄ differt mutuū a locato rōne p̄prietatis: quia ſm Joan. an. c. fi. de vsur. in locato, manet p̄prietas rei locate apud locantē. ff. locati. l. nō solet. quapropter lucrū iustum est: cū nullus cogitur de ꝑprio facere beneficiuz. 10. q. 2. ca. precarie. in fi. In mutuo autē mutuās nō tenet dñiuz mutuate rei: sed sicut dictū est transfertur in illū cui mutuū datur: ideo non est iustum q̄ res fructificet ei cuius nō est. ⁊ ħ est Sco. ſnia in. 4. dis. 15. q. 2. Tertio respondet ſm Aleran. de ales q̄ soluz in triplici genere potest cadere vsura. s. in his que numerant: ut pecunia. ⁊ in his que ponderant: ut in auro ⁊ argēto. ⁊ in his que mensurant: ut vino frumento ⁊ similibus. Rō autem quare in his solū vsura et non in alijs cōmittit que cōmuniter locant ⁊ conducunt: est: quia in mutuo de itor rem mutuatā sub eadem idēritate restituere non tenet: sed sub certitudine eiusdē valoris siue equalis: certitudo aūt equalis valoris nō reperit nisi in rebus illis quarū valor pēsatur ex numero: pondere: vel mensura: qua, ꝑpter rō mutui consistere debet solū in illa re que ad habendā certitudinē sui valoris pōt numerari: aut ponderari: aut mensurari: ⁊ hoc reperit solū in his tribus generibus rerum: ꝑpterea in his soluz cadit vsura: non aūt in alijs que restituūtur eodē numero. Bene ergo dicitur in diffinitione: ipsius vsus gratia quod: ꝓpterea dicit: quia si nō vsus ipsius grā. i. gratia cōsumptionis: sed loco pene apponeret: ⁊ absq̄ fraude fieret secus cēt quia

UVA. BHSC. IyR_229

pena in cõtractu licite poni ꝛ exigi põt: que sollicitet negligentiã debitoꝛis.de vsuris.ca. cõquestus.in glo.ꝛ extra de arbi.ca.dilecti.ꝛ iz.q.2.ca.fraternitas.vel si acciperet loco interesse:vel ꝓ modũ locationis:vel huiusmõi nõ esset vsura:ut patebit ꝓ sequenti. Ideo iuxta predicta ponitur talis regula ſm Sco.in 4.dis.15.q ad vitandũ vitiũ vsure nõ debet ſc alter contrahentiũ constituere in loco tuto de lucro ꝛ ꝓximũ de dãno: quod sic intelligit Sco.ut non ponat ſe quis in tuto ex cõtractu vel pacto:fic ſemꝑ aut in plurib9 cõtingente. Ex qua regula ſequit. Primo q ſi qs mutuet frumẽtũ eo pacto ut ſibi reſtituatur in tẽpoꝛe:quo vel ſemꝑ vel ut in plurib9 eſt plus cõmuniter valituꝝ. Vel ſi qs vendit ad terminũ:ꝛ preciũ determinat ꝓ qucũq; die qua interim plus valebit: talis cõmittit vsurã ſm Mosti.in ſũ.de vsuris.§.an aliqua. Et Joan.an.in ca.ſup.extra.co.ꝛ glo. in.ca.ſi.extra eo. Et Mdonal.in ſũ.c.ti. Scõo ex illa regula ſequit: q ſi quid qs vendit ꝓ preciõ quod in inſtanti currit:ſi plus valebit vſq; ad paſca vult illud plus:ſi vero minus: non vult illud:cõmittit vſurã:q ſm Mosti. vbi ẽ talis in pacto claudicat.ar.C.de ſolu.l. penul.ff.de dãno infecto.l.qui bona.§.ſi qs. Et.ff.ꝓ ſocio.l.ſi non fuerit. Tertio ex illa regula ſequit q ſi preciũ ponit ſub incerto in ꝯtractu emptionis: non erit vſurarius fraus vel prauitas:ut ſi vendo rem ad preciuz illi9 tẽpoꝛis quo verifimiliter dubitat an res empta pl9 minuſue valeat:nõ eſt ibi vſura ſm Sco.in.4.dis.15.ꝛ in ca.nauiganti.de vſur. Similiter eni ſi do tibi decẽ ſolidauri ut tali tẽpoꝛe tantũ vini reddas:vel olei:ꝛ huiuſmodi:que cũq; nunc plus valeant:tñ ſolutiõis tẽpoꝛe dubitat verifimiliter: vtrũ pl9 vel minus debeant valere:nõ eſt vſurari9.ut in dicto ca.nauiganti. ¶ Tertio notãdũ eſt q qñ in mutuo fit expꝛeſſa cõuenientia pacti:tunc expꝛeſſa eſt vſura. Vnde in diffinitiõe ſubditur:pactione interpoſita:q ſi talis pactio nõ intercurrat:ꝛ tamẽ ſola ſpe lucri fiat mutuũ: vſura eſt in iudicio dei. Ideo addit intenſione habita in contractu:vel eractõe habita ex pacto facto. Ait eni Alex.in.3.pte in tractatu de pte.precep.ꝓmo:q diuerſe ſcientie diuerſas habẽt conſiderationes:ꝛ a diuerſis ſciẽtib9 idẽ diuerſimode conſiderat. Dicit eſt q ſm leges humanas ſola volũtas non facit vſurariũ:q3 lex humana mandatũ cohibet: nõ aium. Scõm vero legẽ diuinã q̃ aiuz cohibet.ſola voluntas facit vſurariũ. Dñs Luc. 6.dñs dic: Mutuũ date:nihil inde ſperãtes Ad cuius declarationẽ ꝛ vltime partis diffinitionis predicte dilucidationẽ ſciendũ ẽ q in mutuo põt eſſe tripler intentio ſm glo.in ca.cõſuluit.de vſu. Prima dr intentio charitatis q̃ eſt cauſa mutui.ſ.qñ in mutuo dando:homo ſolũ ex charitate mouet:nihil inde ſperans tẽpoꝛale:ſed ſola mera grã mutuat indigenti:tunc ſi accipiens aligd vltra ſortez dederit:ſi gtis ꝓbabiliter ꝛ ex amicicia propter biſficiũ mutuationis dederit: tunc licite accipere põt. Si autẽ preſumit q ſolum ſit quaſi in preciũ mutuationis:tunc recipe nõ debet:imo ſic receptum reſtituere debet ipſi danti. Si aũt qui mutuũ recipit expꝛeſſe diceret:q non dat rõne mutui facti vel faciẽdi ſiue ſperati: tunc ſatis preſumi põt q illud gratis donat. Secunda intẽtio que põt eſſe mutuo dicitur tepiditatis:in qua mutuũ eſt cauſa ſpei:qõ quidẽ ꝓtinet cũ mutuans liz principaliter moueat ex charitate: ſecũdario tñ moueꝛ ꝓpter aliquã vtilitatẽ tẽpoꝛalẽ:ita tñ q ſi etiã illa ceſſaret nihilomin9 mutuaſſe vellet:hec intẽtio non tollit:ſed minuit meritũ plus vel minus:ſm maioꝛẽ vel minoꝛem reſpectũ ad comodũ tẽpoꝛale. Hui9 ſcntẽtie ſunt Inno. Ber.ꝛ Alla.ſup ca.conſuluit. de vſuris. Non eſt eni vſura vbi gratis recipit vel offerꝛ.ar.14.q.3.ca.vſura. Et dis.18.ca.de culogijs. Nulla eni oblatio ſuſcipienti maculã ingerit:que non ex ambitõis petitione proceſſit.i.q.1.ca.ſicut.el ꝑmo. Et addit idem Mdonal.q ob charitatem principaliter mutuauit:ſi ſecũdario aligd emolumenti retributionis etiã ſperauit:non videt vſura.argu. ad 5.77.di.c.in ſingulis. Et.59.di.ca.ſi officia. Et.61.dis.ca.qd ꝑderit. Nam liberaliter mutuans ſcire debet debitoꝛẽ eſſe naturalii ad antidota obligatũ.ff.de peti.hereꝛ.ſed ꝛſi lege.§.ꝓſuluit.i.q.2.ca.quã pio. Et de ſymo. ca.tua. Et aduertendũ eſt q ſi ille q mutuuz dedit cũ intentione charitatis:obſeruare debet in oblatis ſibi illas circũſtantias que dicte ſunt:multomagis q cũ tepiditate mutuat cũ ipſe propinquioꝛ ſit cupiditati corruptiui: q̃ ille qui ex charitate dedit. Tertia intentio q̃ cadere põt in mutuo dr cupiditatis.ſ.cum ſola ſpe lucri vel principaliter ꝓpter lucrum

UVA. BHSC. IyR_229

gs mutuū p̄stat:licz nō interueniat: ⁊ tunc p̄ncipaliter spes lucri est causa mutui. Talis in iudicio aiarū vsurarius est: ut expresse est casus.ca.cōsuluit.de vsur.qō capi.sup predicto dñi verbo fundat:mutuū date nihil inde sperantes. Et ibidē subdit: Si mutuū datis eis a gbus speratis : que est vobis grā? q.d. nulla. Nō qdē vsuraria intentio pōt triplici ter haberi ſm Ricar.in.4.dis.15.ar.5.q.5.

¶Primo aūt cū mens vsurarij añ actū cōtrahendi mutuuz est corrupta cupiditate. Si aūt postea mutat talis intētio vsuraria p̄ncipalis:⁊ nō fit pacto vel aliter expressa: rectifi cat contract⁹:⁊ qō dat modis p̄dictis accipi pōt. ¶Secō modo pōt interuenire cōcomitanter:ut cū quis gratis mutuat aio liberali: postmodū intētionē mutat post contractū:⁊ intēdit p̄ncipaliter lucr̄: tūc efficit vsurari⁹:⁊ qcqd recipit ex tali intētione quoquo modo expressa:tenet restituere ſm ſniaz Archidia. 14.q.3.ca.pleriqz. ¶Tertio pōt cōcurrere dicta intētio subsequētis ut facto mutuo liberali:⁊ in fine debitor aliqd vltra sortē donat ⁊ creditor illud tāq̄ sibi datū p̄ncipaliter ꝓpter mutuū ⁊ ꝓpter tale lucrum gaudet mutuasse:⁊ hoc p̄ncipali intēsione:tūc efficit vsurari⁹.⁊ ꝓbatur h tertia intētio ex diffinitiōe vsure supra posita p Hosti. ¶Iurta predicta ponit tertia regula ad cognoscendū vsurā.s.q̄ periculū in se susceptū nō excusat vsurā:qr si vsura sit p̄ncipaliter ex spe lucri: act⁹ ex natura sua sic est vitiosus : ut nō possit ex tali circūstantia excusari. Et q̄ regula sequit p̄mo q̄ casus q habet in ca.nauigāti.de vsuris.s.q̄ si mutuator nauiganti ad nundinas mutuat pecuniā ut aliqd accipiat vltra sortē ⁊ suscipit in se periculū maris vsurari⁹ ē. Secūdo ex illa regula sequit q̄ si gs mutuat vetitis centū:ut vltra mare recipiat cētū ⁊.xx. ⁊ suscipiat dimidiū periculū maris:est vsurarius ſm Hosti.ut pz ex dictis. Tertio sequitur ex illa regula q̄ si gs mutuat cētū ad decē ānos:ita q̄ si infra decēniū alter cōtrahētiū moriat:debitor sit liber:sin aūt vet.cc.ſm Alex.lōbar.est vsurari⁹. Quib⁹ oīb⁹ addi dz ſm Sco.i.4 di.14.q̄ vltra p̄dicta ad cognoscendū vsurā in ꝓtractu mutui:lucrū nō debet venire ex tpe:qr tēp⁹ nō pōt vendi. Nīſi in ca.q manumittit.12.q.2.scribit: qō est cōe nō est ꝑticulare singulor. Ex quib⁹ oīb⁹ patz qd sit vsura ⁊ in quib⁹ cadere pōt:quib⁹ modis cōmittit:⁊ quib⁹ regulis cognoscis.

¶Pars scōa huius sermonis in qua declarat:in quibus casib⁹ licite possit aliqd accipi vltra sortem.

Ecūdo in hoc sermōe habitis regulis ⁊ notādis qb⁹ pfecte cognoscitur vsura:solicite pscrutādū est: an in aliquo casu possit qs licite aliquid accipe vltra sortē in mutuo. Ad qō dicendū est ſm cōem doc.opinionem:q̄ licz vsura de sua rōne sit mala:nec in ea (ut sic) cadat aliq̄ dispensatio.ut pz in ca.sup eo.ex eo.ti.tamē aliq̄ reperit circūstantia q̄ pōt tollere rōnē vsure. Ad cui⁹ declarationē tres regule ponēt. ¶Pria est q̄ ꝓpter interesse dāni emergētis aliqd accipe vltra sor.in mutuo nō est vsura: nam ſm dñm Anto.de bu.in ca. salubriter.ō vsuris.dupler est interesse. Vnū dāni emergentis. Et aliud lucri cessantis. Sit igit̄ h prima regula q̄ ꝓpter interesse dāni emergētis licz aliqd vltra sortē accipe:⁊ hoc ad dāni recōpensationē:qō Sco.cōfirmat in.4.di.15. Et Tho.2.2.q.78.ar.2.in rūsione ꝑmi argu.vbi dicit:q̄ ille q mutuū dat pōt absqz pcō i pacto deducere cū eo q mutuū accipit recōpensationē dāni p qō subtrahit sibi aliqd quod debet habere:hoc eni nō est vēdere vsuz pecunie:ſz dānū vitare. ¶Ex q̄ regula ꝑmo fit dat casus q habet in ca.salubriter.e.ti.vbi dr Sane generū ad fructⁿ possessionuz q̄ sibi ꝓ nūerata dote a socero pignori obligate sunt cōputādos in sortē nō credim⁹ cōpellēdū:qr frequēter dotis fructⁿ nō sufficiunt ad onera matrimonij supportāda. Mā hoc est intelligēdū qñ maritus portat onera matrimonij aliter nō.qō confirmat Ricar. in.4.dis.15. ar.vltimo.q.5. Ad cui⁹ casus declarationem q̄tuor pūcta sunt notanda. Primo ſm do. Anto.de bu.in dicto ca.salubriter.q̄ hoc intelligit̄ qñ dos fuisset simpliciter sup termino ꝓmissa:⁊ postea cū nō solueret:ad cautelā fit pignorata possessio:quia sustinet onera matrimonij:pōt tunc fructⁿ ꝓ interesse accipere. Oportet igit̄ q̄ dos sit simpliciter promissa. Mā si gener paciscat de recipiēda dote ad certū dīc:⁊ interim ꝑciperet fructus:tales fructⁿ cōputarent in sor.⁊ dicit Joā.an.⁊ Joan.de lig.q̄ heredes mariti q nō tenent dotē restituere vsqz ad annuz ſm leges.⁊ tñ tenent relicta alere:non hñt hoc ꝓuilegiuz qō hz gener respectu soceri:qr heredes stati

UVA. BHSC. IyR_229

possunt reddere pign⁹ obligatū ꝑ dote: secus in marito. ut in ca. tua. de iur. iur. Sco tenandū est q si soluto mrimonio heredes mariti obligāt mulieri possessionē aliquā ꝑ dote: q non hñt vnde soluāt: fruct⁹ cōputabunt in sor. q non est eadē rō in ꝓmo ⁊ in secūdo igit nec idē ius. Cōcordat Hosti. in sū. ō vsuris. §. in alia. Et Joā. an. ⁊ Inno. idē sentiūt in ca. salubriter. ex. eo. Tertio notādū q casu in quo gener nō recipit pign⁹ sed cautionē ⁊ ꝓmissionem de numerativa dote certo termino: ⁊ interim recipit certos denarios ꝓ libra ex pacto ꝑ oneri⁹ mtarimonij suppor tādis: fm Joan. an. in dic. ca. salubriter. talis cōuentio dr esse illicita ⁊ vsuraria: nō obstāte dicto ca. q dictū. ca. loquitur de fructu pignoris q supponit diuino iudicio. ⁊ ad rōnes tert⁹ dr rnderi ꝑ capm. ꝑ vestras. ō do. inter vi. ⁊ vro. cū glo. Cōcor. ibi Joan. de lig. Mā possessiones sunt a nā apte ꝓducere fructus: nō pecunia. Sed Pau. de leaza. tenuit contrariū: ut refert frater Franci. nr̄ boñ. doc. in sū. sua. vsura ꝓmo. §. 34. Posset tñ dictum Pau. saluari aliquo modo: q si gener subijt certa onera mrimonij. ⁊ ꝓpter illa ⁊ nō ꝑ ꝓpter dilationē solutionis dotis: aliqd accipit q̄uis etiā velit cautionē: non videt iuste agere fm sniaz Sco. ut videt s. in ꝓncipio hui⁹ regule. Si aūt interesse nō subijt: q nō habz onera: mā est abūdās ⁊ socer est grauatus: ⁊ ꝓpter expectationē dotis aliqd vellet: esset vsurari⁹ ꝑ regulā de vsuris s̄ positā. Et sic in telligit Joan. an. ⁊ Joan. de li. Quarto notā dū est q gener posset donare totū ius qō hz in pignore amico suo: ⁊ ille posset lucrifacere fru ct⁹. Sed si ab eo recipiat sūmā pecunie dotis: ⁊ ille recipiat pign⁹ eo pacto q gener teneat numerāti reddere pecuniā: si ille vellet recipe pign⁹ tale ꝓpter qō mutuauit: etiā est vsura. Cōcor. Bal. C. de vsuris. super rubrica. ⁊ Mōnal. in sūma. ⁊ Fran. pla. vsura ꝑ §. 22. Scō ꝓncipaliter ex illa regula segr: q fideiussor q ex defectu ꝓncipalis debitoris compellit creditori soluere capitale ⁊ vsuras fm Ricar. ⁊ Mōnal. ⁊ Alex. vbi s̄. talis creditor pōt recipere vtrūq. Tertio sequit ex illa regula q si mutuās incurrit dānū eo q debitor nō soluerit in termino assignato: debet mutuās saluari indēnis fz ꝓdictos doc. Vnde si ꝓpter morā in q̄ mihi non soluis dānū incurro: mihi teneris: nō aūt si nō acquiro lucrū teneris mihi fm Mōnal. ff. de acti. empti. ⁊ ven. l. si sterilis. §. cū p venditionē. ⁊. 17. q. 4. ca. si qs. Quarto ex illa regula sequit qō habet in ca. cōquestus. ō vsu. in glo. q si vendo tibi prediū ⁊ trado: ⁊ pcipis fruct⁹: ⁊ mihi nō soluis pecuniaz in termino assignato: potero petere interesse cū pcipias fruct⁹: nec erit vsura. Con. Hosti. e. ti. ⁊. C. ō acti. empti. ⁊ ven. l. ꝓma. Quinto sequit ex illa regula q si debitor vsurarij mutuat pecuniam socio eo pacto q restituat pecuniam sortis vsure: ⁊ vsuras inde currentes: ⁊ h eo tpe quo intēdebat vsurario satisfacē nō est vsurari⁹: q querit dānū suū euitare: non lucrū captare: ⁊ h tenet Jo. cali. 14. q. 4. ca. si qs oblitus. 7. c. quin. nā non teneba cū suo dāno subuenire socio. 23. q. 5. ca. si non licz. ⁊ ff. de ꝑscrip. l. q seruandarū. Et sic ꝑz ꝓma regula cū suis casib⁹. Scōa regula q̄ declarat qñ licz aliqd recipe vltra sortē in mutuo sine vsure vitio est rōne lucri cessantis. Circa quā regulā notandū est q ad hoc ut sit lucrū cessans oportet q ibi sit in actu vel q̄si actu quia q̄uis vsurarius possit lucrari de pecunia quā mutuat: ⁊ aliquo modo cessat a lucro ꝓncipali: non tñ dr habere interesse lucri cessantis: q nō cessat ab eo qō sibi nōdū increat: ⁊ pōt ipediri multipliciter ab habendo: ideo nō pōt in pactū deducere: q non debet vēdere qō nondū hz. Cōcor. Tho. 22. q. 78. ⁊ q. 62. ait: q ille q detinet pecuniā alteri⁹ ⁊ videt eū dānificare ipediendo: ne adipiscat qō erat in via babēdi: tale dānū nō oportet ex equo recōpensare. Tenet tñ aliquā recōpensationē facere fm ꝺditionē ꝑsonarū ⁊ negocioꝝ. i. fm arbitriū boni viri. Et est addēduz fm. f. Ber. q non est tutū sic fm illā regulaz mutuare nō habēti necessitatē: sic accipiendi mutuo talē pecuniā: q tūc nō obligatur sibi mutuare ex ꝑcepto: sed mutuū efficit ipe spōtaneū: quo casu periculū est: ne mutuāti magis placeat pecuniā suā sic ꝑ mutuū ad lucꝝ crerecē: q̄ in alijs licitis ꝺtractib⁹. q̄propter in huiusmodi ꝺtractib⁹ semp adesse debz de fideriū: q si esset possibile gratis trāsiret mutuū. Ex q̄ regula sequit fm Mōnal. q si volebā emere terraz valentem singulis annis decē: ut q pecunia ad hoc parata erat. ⁊ precibus me cessare fecisti a ꝺtractu ut tibi mutuarē: quia in casu tuo pecunia erat tibi vtlior ideo ego mutuaui: possuz paciscī ut des

UVA. BHSC. IyR_229

mihi quolibet anno: donec ꝓ necessitate pecuniā detines: cū fuisses acceptus de illa possessione ⁊ subintellige habita rōne in certitudinis fructuū: ⁊ fortuite obuētionis. Sunt ⁊ alij similes casus: quos cā breuitatis omitto qz habito ꝑdicto fundamēto clarē poterunt ꝑscrutari. ¶ Tertia regula q̄ cognoscit si aliquid licz accipere vltra sortem est illa. l. qz ex mutuo licz redimere vexationē suā. i. accipe suū: qō sibi alr ꝓter mutuū debebat. Ex qua regula sequit ꝓmo qꝺ mutuans pecuniam rustico ut laboret possessionē eiꝰ: dūmodo satisfiat rustico de fructibꝰ possessionū: vel aliunde recipiat iustū precium operaꝝ: nō est vsura: qz nihil ꝓter sortem accedit dño ꝓm. d. Zeui. flo. in suo. de vsu. ⁊ magistrū Brego. de arimino. ꝑbat ꝓ simile hūc casum iustuz. pone ingt qꝺ dñs conducat colonū ad terminū ꝓ certo ꝓcio: ⁊ precium tradat añcz colonꝰ incipiat operari: postmodū illo nolēte opari iterū mutuet sibi dñs aliā pecuniam: eo pacto ut operet: alias nō opatur nō est dñs vsurariꝰ qz recipit qō sibi añ debebat. ¶ Scōo sequitur ex hac regula qꝺ si mihi dare debes decē q̄ non possuz recuparere: ⁊ mutuo tibi alia decē eo pacto: ut optime satisfdes ut intra certū tēpus mihi soluas viginti. ꝓm Mosti. in sūma non est vsura: qz nihil mihi accrescit. Tu aūt adas qꝺ in talibꝰ casibus istius tertie regule scādalū euitari deber: ne qs ex forma ꝺtractꝰ vsurariꝰ reputari possit. ¶ Tertio sequitur qꝺ si tu intulisti iniurias ℙetro gbꝰ tibi inimicat: ⁊ ꝓpter inimicitias oportet te subire expēsas armatoꝝ ⁊ similiū ad tutelā tuā: ⁊ tu egēti ℙetro mutuas eo pacto: ut tibi indulgeat: aut absq; pacto hoc ꝓncipaliter intēdas nō videris vsurariꝰ. Mā si te peniteat: nō oportet ut ei aliter satisfacias ꝓ iniuria illata qz videris ꝓncipaliter intēdere accipe veniā quā tibi debet ex precepto diuino. ⁊ hoc videtur tenere. d. ℙe. de rodul. assignās rōnē: qꝺ licz vnicuiqz redimere vexationē suā. ut habeat in ca. dilectꝰ. eō de symonia. Sunt ⁊ alie due regule vltra predictas: q̄ haberi possunt ex dictis in parte ꝑcedēti in diffinitiōe vsure ℙrima est qꝺ pōt aliquid accipi vltra sortem sine vsure vitio rōne liberalis donationis: si nulla precessit conuentio pacti: vel praua intētio mutuātis: ut ꝓz vbi supra. ¶ Scōa regula est qꝺ aligs potest recipere aliquid vltra sortez sine vitio vsure: rōne penē in ꝺtractu mutui apposite: ut metu pene debitoꝝ percat ut etiā tactū est ibidē. Sco. eni ⁊ Ricar. vbi supra tenēt qꝺ exigens talē pecuniā nō tenet ad restitutionē si nō fuit apposita in fraudez sed intētione predicta. Maz. ff. de re. iur. l. qō aūt. dicit: Qō aūt pene noie exactū est: eidez restituere nemo cogit: qō intelligit Monal. dūmodo ut diri sit intētio recta. ſ. qꝺ nō speret creditoꝝ qꝺ debitoꝝ cadet in penaz: ꝓpter qō mutuat. arg. di. 23. ca. q̄z q̄z. Et ex de arbi. ca. dilecti. ⁊ tñ si mutuatoꝝ ꝺsuevit vsuras exercere: ꝑsumet in fraudē vsuraruz. ff. de acti. empti. l. putas. §. ꝓmo. Et sic patet in quibus casibus liceat aliquid accipere vltra sortem. Claretoz ⁊c.

¶ Pars tertia huiꝰ sermonis in q̄ declarat qualiter quis mutuū dare obligat gratis: ad exclusionē vsuraginis vsure.

Ertio in isto sermone dico qꝺ ad exclusionē vsure necessariū est ut boies mutuo se adiuuēt gratis inuicē subueniētes: qō ꝑcepit dñs Math. ſ. ca. Volēti a te mutuare ne auertas. Sed qz hoc ꝑceptū est affirmatiuū obligat ꝓ loco ⁊ tpe: nō aūt ad semꝑ. Ad cuiꝰ declarationē sciēdū est ꝓm Alexan. de ales qꝺ in debito mutuandi duo ꝓncipaliter considerāda sunt. ℙrimo facultas substātiā habētis circa quā tria genera reperiunt. Quidā eni habēt facultatuz penuriā. Quidā habēt facultatū sufficientiā. Quidā habēt facultatū abūdantiā. ¶ Scōo quoqz ꝺsideranda est indigentia postulāntis: circa quā etiā tria hominū genera reperiūt. Quidā eni habēt necessitatē extremā ⁊ vltimā. Quidā habēt artā licz nō extremā. Quidā aūt habēt necessitatē cōem. ſ. nō artā nec extremā: sed eā que respicit statū ciuilem. Ad reperiēdā igit verā mutui obligationē. i. qñ ⁊ cui ⁊ quō quilibet obligef mutuū dare: oia predicta genera hoiuz q̄dam discretōe ⁊ arte vario modo cōputanda sunt. ¶ ℙrimo inquā sunt qdā qui habēt facultatū penuriā seu indigentiā: nō tamen extremā: ⁊ tales si ipsi vel sui non sunt in extrema necessitate: tenēt dare mutuū solūmodo primis. i. his q sunt in necessitate extrema: clara ⁊ manifesta in aperto: cuius rō est. Nam ⁊ si ipsi penuriā patiunt: non tamē deficiūt necz moriunt sicut hi qui sunt in necessitate extrema ma-

UVA. BHSC. IyR_229

nifesta:nisi eis statim subueniat: sed quia in extrema necessitate oia sunt cōmunia illis tanq̄ de suo subuenire debet.sicut habet.ix. q.i.dilectissimis.Et.47.dis.ca.sicut hi.Et.ff. ad.l.rodi.de iactu.l.sēda.§.cū in cadē.¶Secūdo sunt quidā qui habēt facultatū sufficiētiam:t hi duobus generibus hominū ex p̄cepto:mutuū iuxta posse prestare tenent: videlicz his qui habēt necessitatē extremam: t his qui habēt necessitatē arctā:sed nō extremā:quod etiam sic intelligendū est.s.q̄ si predictus habens facultatū sufficientiam:habet aliquid quod non sit necessariū sustenttioni sue nature:nec etiam illoz quibus prouidere tenet:sicut sunt filij ꝛc. t tanta sit notabilis necessitas ex parte predictoz duozū generū hominū.s.habentiū necessitatē arctā t extremam:q̄ imineant ꝓbabilia signa: nec in promptu apparcat qui subueniat t mutuet: tunc huiusmodi sufficientiā facultatū habēs necessitate precepti tali subuenire tenet: nec expectanda est extrema necessitas: quia forte postmodū nō posset iuuari:nam iam frigore fame vel siti consumptus esset vel alia necessitate.¶Tertio quidā sunt habentes facultatū abundantiam: t hi tenentur mutuo dare his omnibus.s.habentibus necessitatē extremam:arctam t cōmunē.Quod quidez sic habet intelligi:q̄ si habundantes quicqd superfluuz habent sustentationi nature sue vel coz quoz curam gerunt: t q̄icquid superfluū habent decentie sui status:tenentur de illo prestare mutuū cuilibet predictoz patienti necessitatem.Quod quidē talis si non facit:nec proponit sua bona melius dispensare:vel eque bene:mortaliter peccat.t sic intelligit illud p̄me Joan.3.ca.Qui habet substantiā huius mundi:t videbit fratrē suū necessitatē habere:t clauserit viscera sua ab eo quomodo charitas dei manet in eo ꝛc. Nō diligamus ergo fratres soluz verbo:sed opere.Nam si quid in vobis est luminis: vos prefata omnia tremere facere debēt: t post contēnere facere diuitias habere: q̄s indigere:quia periculosum est nc quod agere t prestare debemus minime opere exequamur Velimus ergo quantū in nobis est misericordes esse t liberales: ut diuitias acquiramus imortales.Amen.

¶Feria quarta post dominicā ō passione ō reprobatōe t criminatōe vsure. Sermo.58.

On facietis

n furtū: non mentiemini: nec decipiat vsurarius quisq̄ p̄rimuz suum Leuit.20.t in prophetia hodierna. Tanto est molestioz t durioz mentita amicitia t dilectio simulata:quāto amabilioz t verioz estimatur: quia eo durius qui putatur amicus nos libere fallit:quo nos fidentius ei nostra credendo minime offendi ambigimus. Qua ex re vsurarioz fecua vozacitas: tanto crudelius proximū ledit:quanto facilius rabiem habendi sub charitatis velamine contegit. Nam tunc deuozare querit quādo in seruire mentit. Vnde Crisost.super Matb. dicit: Similis est pecunia vsurarij morsui aspidis:percussus enim ab aspide quasi delectat? vadit in somnū :t per suauitatem soporis moritur:quia tunc venenuz latenter per omnia membra decurrit:t totū conuertit in debitum. Ecce q̄:cum in superioz sermone in quibus casibus cōmittitur: t optime iam quādo sit vsura cognoscitur. In presenti declarandū est quomodo tripliciter reprobat.

¶P̄rimo videlicz rationibus naturalibus.

¶Secundo fundatis auctoritatibus.

¶Tertio diuersis exemplaritatibus.

¶P̄ars prima huius sermonis in qua probat septiplici rōne vsurā esse reprobatā.

p Rimo in isto sermone dico vsuram digne esse reprobandā: quia directo tramite dimicatur contra legem nature.quod probat.vij.rōnibus. P̄rimo rōne cōmunicationis. Secundo rōne transgressionis. Tertio ratione fructificationis. Quarto rōne dubitationis. Quinto rōne apropriatōis. Sexto rōne dominatiōis Septimo t vltimo ratione iustificationis.

¶P̄rimo probat vsurā esse contra legē nature:ideo reprobandā rōne cōmunicationis Ait enim Sco.in.4.dis.15.q.2. Nō si gs habet pecuniā p̄o aliquo tempore in vtilitatez sibi:si proximus indigens est t mutuo illam petat:si non mutuat sine omni spe lucri vsurarij mortaliter peccat:quia cōtra preceptuz nature facit. Sicut enim naturaliter in cor-

UVA. BHSC. IyR_229

pore humano stomachus nõ suscipit de alimento:nisi quod necessariũ est:reliquũ vero cõmunicat alijs membris:sic cuz omnes sumus vnũ corpus in xp̃o iesu ꝟm qđ ait apostol⁹ ad Roma.12.⁊ p̃me Corinth.12.7.q.i.ca.omnis.⁊ de sũ.tri.c.damnauimus.sequit̃ ꝙ xp̃ian⁹ habens pecuniã sibi inutilẽ: tenet̃ illã proximo de necessitate cõicare : qui põt de ea sibi aliquã facere vtilitatem. Ex quib⁹ sequitur ⁊ patet:ꝙ graue sit peccatum vsure quia vsurarius nedum subuenit gratis proximo indigenti:qnimo proximũ iaz penuria ⁊ paupertate oppressum:per vsuraz grauiori pondere premit. Vnde merito Exo.22.vsura oppressio proximi nuncupat̃.Constat eni ꝙ impia oppressio pauperis legi nature vñcunqz aduersatur:cũ etiam solũ eius necessitati nõ subuenire sit contra ordinẽ naturalis legis ⁊ fraterne dilectionis: ut pz in sermone precedenti:circa fi.Que omnia confirmant̃ per dictum Ambro.47.di.ca.sicut hi.dicentis: Esurientiũ panis est quez tu detines.Nudorũ vestimentũ est quod tu recludis.Miserorũ redemptio ⁊ absolutio est pecunia quã tu in terra đfodis.Tãtoꝝ ergo te scias inuadere bona:quantis possis prestare quod velis.hec ille.¶ Secundo idem probat̃ rõne transgressionis siue excessus naturalis quia videlicz facit vsurarius rem naturalem supernaturalẽ sua natura:⁊ rem artibilẽ supernaturalẽ sue arti.Ad cuius intelligentiaz sciendũ est ꝙ sicut dictum est in sermone p̃cepti rerum illarũ in quibus vsura cõmittitur.Quedã sunt naturales sicut arũ ⁊ argẽtum que mutuo dantur sub certo pondere: vel sicut granũ: vinũ vel oleum que mutuo dantur sub certa mensura.Quedã vero sũt artificiales que scilicz sub certo numero numerant̃. Vsura ergo in his duobus cõmittitur.s.in naturalibus ⁊ artificialibus. Primo cõmittit̃ in naturalibus qđ patet:qꝛ natura dedit principiũ rebus quoddam determinatũ atqz taxatũ valorem:ꝟm quem certitudinaliter cognosci potest earũ valor quẽ habent: natura determinatũ in specie sua: sed quã valor earũ ex sola ponderatione:sicut est argentũ ⁊ aurũ:uel ex mensuratione: sicut vinũ ⁊ granũ pensat̃.⁊ ħ taliter ꝙ q̃ꝫdiu manent in eadẽ mensura:manent in eodem valore:uel in eodẽ augent̃ vel minuunt̃. Ex quibus pz ꝙ contractus vsurarius cõmittit̃ in nãlib⁹ reb⁹: quia fenerator exigit vltra põdus vel mensurã ipsius rei mutuate:qđ qdẽ ut patet contra naturã est:cũ deus per naturã concesserit valorẽ tali mutuate rei : iuxta suũ pondus quo ponderat̃:uel iuxta suã mẽsuram:qua mensuratur. Scđo cõmittit̃ vsura in rebus artificialibus que numerant̃:sicut in pecunia:cuius valor in numero compensatur:eo ꝙ ars suo modo denarijs artificialiter adiunctis valorẽ prestitit iuxta numerationẽ eoꝝ:ꝓinde sicut contractus vitiosus est contra naturam : eo ꝙ facit prefatas res naturales transcendere valorem suum quẽ habent a natura ꝟm certum pond⁹atqz mensurã:sicut etiaz in artificibus:sicut in denarijs vitiosus erit:eo ꝙ faciat eos transcendere suũ valorem:quẽ habent sibi prestitum ab arte.¶ Tertio idem probat̃ rõne fructificationis. Facit eniz vsura ꝙ res mutuata q̃ nõ generat fructũ faciat lucrũ:qđ etiã ꝯ naturã est. In q̃cũqz eni re hoc qdẽ vniuersale est: ꝙ nõ generet lucrũ:nisi ꝙ vere generat fructũ:qnimo nõ videt̃ aliud eẽ lucrũ q̃ꝫ fructũ ipsi⁹rei seu ꝑ fructũ aliqd acquisitũ. Qđ aũt vsura faciat rẽ non generantẽ fructũ generare lucrũ: manifeste patet. Nam sicut ex precedentibus pz res mutuales in qbus vsura cõmitti solet:habent a natura vel arte sibi determinatũ valorẽ:ac per cõsequens in eo minime excrescere possunt: videlz ex ipso fructũ generare valent. Naturale quippe ẽ ꝙ res q̃ generat fructũ semꝑ crescit in valore cũ ipso fructu:maioris valoris est cuz est sub fructu:q̃ꝫ quando permanet sine fructu. Cum igit̃ vsura res habentes determinatũ valorẽ:⁊ per consequens non fructificantes facit excrescere in valore : relinquit̃ ꝙ faciat rem non generantẽ fructũ:generare lucrũ. Proinde ꝟm ph̃m p̃ Politicoꝝ.8.c. Vsura gerce dicit̃ catos: ꝙ est ꝑtus: quia contra naturã rei.s.mutuabilis ⁊ pecunie vult vsurarius ꝙ pecunia pariat.s.lucrũ:vbi non generat fructũ:hoc tamen miraculuz facit vsura:qꝛ per eã aurũ nascit̃ ex argẽto.¶ Quarto idem probat̃ rõne dubitationis. De lucro ꝓculdubio atqz incerto ⁊ varie contingente cum futuro periculo perditionis exigere:lucrũ certũ sine periculo cuiuscũqz perditionis uel dãni aperte iniustũ ⁊ contra legez nature est:presertim quando lucrũ illud per se non prouenit de re tradita pro lucro illo :

UVA. BHSC. IyR_229

sed hoc fit in vsurario contractu: ꝓinde vsura vocat̃ lucrũ vltra sortẽ.i4.q.3.c.plerique.qꝛ est vltra capitale ⁊ vltra dubiã ⁊ fortuitã sortem mercatorij lucri. ¶ Quinto idem probatur rõne appropriationis: ꝙ enim gratis natura propriuꝫ dedit ei qui mutuat̃: mutuans sibi vendit. Vendit enim ei propriam eius industriã ac proprios actus: quod quideꝫ iniustum ⁊ contra naturã naturalis appropriationis q̃ dedit mundo industriaꝫ: ꝙ propria industria illi prosint. Constat enim ꝙ pecunia inq̃ꝫtũ precium est venaliũ rerũ: lucrum confert lucrũ: nisi per industriã ipsius mercãtis: seu illa vtentis: hanc vero nõ recipit homo cum pecunia ab eo qui mutuũ prebet: sꝫ vendere vtilitatem ex pecunia prouenienteꝫ per solam mercantie industriaꝫ eius: cui mutuata est: nihil aliud est q̃ꝫ vendere sibi propriã industriam ⁊ actus suos: quod cõtra naturam est. Et hanc rationem tangit Sco. in .4. dis. 15. q. 2. ¶ Sexto idem probatur rõne dominationis. Est enim vsura cõtractatio rei aliene manentis aliene. ⁊ hoc inuito domino: ut probetur voluntas absoluta: non conditionata seu comparata. Debitor enim simpliciter nolet dare aliquid vltra sortem: magis tamen vult aliquid dare vltra sor. q̃ꝫ pecunia illa carere. Sicut eni scienter cognoscere vxorem alienã manentẽ alienã est malum in se: ⁊ ꝑm se: sic ⁊ mutuo accipere rem alienam manentẽ alienam ⁊ eã cõtractãtis ut suam contra ius naturale est: quia rapinã facit. Sicut. 14. q. 4. ca. si qs vsurã. vbi Ambrosius ait: Si quis vsuram accipit rapinaꝫ facit. Iniquũ enim est ille qui non est dominus rei: lucrũ recipiat scienter de re aliena. Et hec est ratio Alexan. d̃ ales. ⁊ Sco. atqꝫ Ricar. in. 4. Qui tenent ꝙ illud quod accipitur vltra sor. ex vi mutui non transeat in dominiũ creditoris recipientis: quã opinionem etiã tenet Bona. in. 4. dis. 15. Vgo etiã Ray. in ti. de decimis. Predicta ratio non valet apud quosdã dicentes: dominiũ vsure in vsuraꝫ transire. ¶ Septimo ⁊ vltimo idẽ probatur ratione iustificationis. Iusticia nẽpe ⁊ nature equitas dictat: ꝙ pro equali nõ exigatur amplius q̃ꝫ equale aut equiualens ei: sed pro vsura plus exigitur: quia constat nullam plus seipsam valere cum sibiipsi in augmentatione ⁊ dominatione sit omnino equalis: ergo exquo sextario tritici tanti precij: redditur mihi sextarius equalis precij et mensure: nõ potest ampli⁹ exigi absqꝫ aperta equitatis ⁊ equalitatis lesione. Et idem est in omnibus in quibus mensura precij ⁊ appꝛtiationis prefixa est ꝙ regulariter exigitur in rebus in quibus vsura cõmitti solet: que sicut ex precedentibus patet consistit in numero: pondere ⁊ mensura. Et sic pꝫ vsurã rationibus esse contra naturalem legem.

¶ Pars secũda huius sermonis in qua ꝓbatur vsuram esse multiplici auctoritate reprobatam.

Secũdo in isto sermone ꝓbatur multiplici auctoritate vsuram esse reprobatam: Mosayca. s. et Prophetica: Euangelica: Canonica: Auctentica: Philosophica: ⁊ Politica. ¶ Primo probat̃ auctoritate mosayca. Nam Exo. 22. ca. dicit dominus per moysen: Si pecuniã mutuo dederis populo meo pauperi qui habitat tecũ: non vrgebis eum quasi exactor: nec vsuris opprimes. Si pignus a proximo acceperis: ante solis occasum reddes ei ipsuꝫ solũ quo operit̃ indumentũ carnis eius: nec habꝫ aliud in quo dormiat. Si clamauerit ad me exaudiam eũ: quia misericors sum: hec ibi. Itẽ Leuit. 25. ca. scribitur: Si attenuatus fuerit frater tuus ⁊ infirm⁹ manu: ⁊ susceperis eũ quasi aduenã ⁊ peregrinũ: ⁊ vixerit tecum: nec accipias ab eo vsuras: nec ampli⁹ q̃ꝫ dedisti: time deũ tuũ ut viuere possit frater tu⁹ apud te: pecuniã tuam non dabis ei ad vsuram: ⁊ frugũ superabundantiã non exiges. Item Deutro. 23. ca. scribitur: Non feneraberis fratri tuo pecuniã ad vsuram: nec fruges: nec quãlibet aliã rem: sed alieno: fratri autẽ tuo absqꝫ vsura id quod indiget cõmodabis: ut benedicat tibi dominus deus tuus in omni opere tuo in terra ad quã ingredieris possidendã. hec ibi. Quod si dicat̃ in predictis verbis proxime dictis dicit̃: Non feneraberis fratri tuo: sed alieno. ergo vsura non est generaliter reprobata. Ad hoc respõdetur tripliciter. Primo quia aut vsure sũt per se male: ⁊ tunc semꝑ sunt ⁊ vbiqꝫ reprobande. aut nõ sunt per se male: ⁊ tunc nullo modo prohibẽde: quia prohibet̃ sola fratris vtilitas cũ maxime pauci reperiant̃ faciles ad mutuãdũ absqꝫ spe cõmodi temporalis. ¶ Secdo rñdetur ꝙ nãlis ꝓximitas ⁊ frater

UVA. BHSC. IyR_229

nitas ⁊ ad oēs hoies se extendit: tū respectu cōis creationis: tum respectu diuine incommutatōis: tum respectu vnite spēi hoiuꝫ: tuꝫ respectu ꝓpagatiōis ex eodē ꝓmo parente. Adam. ¶ Tertio rñdeť ꝙ aut cōtract⁹ vsurarius cōtinet in se absolute iniquitatē: aut egtatem. Si inigtātem ergo per se ⁊ absolute apud oēs est malus. Si egratem ḡ non deberet ꝓhiberi a fratre. Sed iudeis ꝓmissum est vsuras dare alienis ad euitandum magꝫ malum: ⁊ etiam alijs rōnibus: vt patebit in sermone sequēti. ⁊ si ꝓz aucte mosayca vsurā esse reꝓbatā. ¶ Scdo ꝓbať aucte ꝓphica sic discurrendo. Increpaui optimates ⁊ magistratus: ⁊ dixi eis: vsuras ne exigatis a fratribus vestris ⁊ infra centesimā pecunie frumenti ⁊ vini ⁊ olei quā exigere soletis ab eis date illis. ℏ ibi. Neenie. 5. c. Qui ogregat diuitias ex vsurꝫ ⁊ fenore liberale i pauperes. i. modo imisericordijs ogregat eas ℣ Prouerb. 28. c. ℣ñe quis habitabit i tabernaculo tuo: ⁊ infra. Qui pc. su. non de. ad vsur. ⁊c. ꝓs. 14. ℣on defe. de pla. eius vsur. ⁊ do. ꝓs. 54. De vs. ⁊ int. re. a. co. ꝓs. 71. Vir si fuerit iustus et pignus debitori reddiderit perinde nihil rapuerit: panē suū esurienti dederit: nudū operuerit vestimēto: ad vsuram non accomodauerit ⁊ amplius non acceperit: ⁊ ab iniquitate auerterit manū suā: ℏ iustus est vita viuet ait dñs deus. ꝙ si genuerit filiū genuerit latronem effundentē sanguinē abhominatōez facientē ad vsurā dantē etiā amplius accipientem nūqd viuet? ℣on viuet cū ℏ detestāda fecerit: ⁊ sanguis eius in ipso erit. Ezech. 18. c. Et sic patet aucte ꝓphica vsuram cē reꝓbandam. ¶ Tertio idem ꝓbať aucte euā gelica sic discurrendo. Ego recipiā qđ meū est cum vsuris que. s. sunt bone: non autez vt sunt auaroꝝ ℳat. 25. Nemo qui reliquerit domū: aut fratres: aut patrē: aut matrē: aut filios: aut agros ꝓpter me: qui non accipiat centies tm̄ nunc in tempore h̄: ⁊ in futuro seculo vitaz eternam: quasi dicat ℏ est optima vsura: non aūt rex temporaliū. ℳat. 10. Si mutuū dederitis his a ḡbus speratis accipe que gra est vobis? Nam ⁊ peccatores peccatoribus fenerant vt recipiant equalia: verūtm̄ mutuū date nihil inde sperantes: ⁊ erit merces vestra multa: ⁊ eritis filij altissimi. Luc. 6 Quare nō dedisti per. ne. s. liberaliter pauperibus: ⁊ ego cū vsuris exegissem illaz. Luc. 19

¶ Quarto idem ꝓbať aucte canonica. In q̄ vsura oio ꝓhibeť. vnde di. 23. ego his igitur. scriptū est. Lege patrē cauēť vt a vulgari vita secluſi a mūdi voluptatibus se abstineant vsuris nequaq̄ incūbant: neq; turpiū occupatiōibus lucroꝝ: neq; fraudibus cuiuscūq; studiū appetant amorū pecunie q̄si maximā cunctoꝝ criminū fugiant. hec ibi. Item. 14. q. 4. c. Nec hoc Leo papa dicit. Nec ℏ quoq; ꝓtereundū durim⁹ esse quosdā lucri turpis cupiditate captos: qui vsurariā exercent pecuniam ⁊ fenorē volūt direscere: qō nos vt nō tm̄ discamus in eos qui sunt in clericali ordine ꝓstituti: sed etiam in laicos cedere: ḡ xp̄ianos se dici volūt ꝏdolem⁹ ꝙ vindicari acri⁹ in eos qui fuerūt conuicti. i. confutati decreuimus: vt ois peccandi opportunitas adimať hec ille. ⁊ ex̄ de vsur. c. qz in oibus. Quia i oibus fere locis crimen vsuraꝝ inualuit: ⁊ multis alijs negocijs ꝓtermissis: quasi licite vsuras exercerent: ⁊ qualiter vtriusq; testi pagina condēneť: naquaq̄ attendūt. Ideo ꝓstituim⁹ vt vsurarij manifesti: nec ad cōionem admittant altaris: nec xp̄iana si in hoc peccato decesserint accipiāt sepulturā. Sed nec obligationes eoꝝ qsq̄ accipiat. Et itez ex̄ de vsur. super eo. Ibidem Alexan. ait. Cum vsuraruꝫ crimen vtriusq; testi pagina detesteť sup dispensatione aplica posse fieri non vidimus. quia cū scripta sacra ꝓhibeat pro alterius vita mentiri: multo magis ꝓhibendus est qs non etiā pro redimenda captiui vsuraꝝ crie inuoluat. Item Vrbanus. 3⁹ in dicto. c. consuluit. Querenti an in iudicio aiaꝝ ille cēsendus sit vsurarius: qui ex ꝓposito amplius accipiendi absq; tū quentione mutuat: aut qui ꝓpter datam dilationē solutiōis amplius vendit merces suas. rñdit. Quicqd in his criminibus tenendū sit ex euangelio Lu. manifeste cognoscit: i quo dicit. Date mutuū nihil inde sperātes. Et ideo ad taliter recepta restituenda: in aiaꝝ iudicio sunt efficaciter inducēdi. ¶ Quinto idem ꝓbať aucte autētica scōz doc. ecclesie. Nam Aug. in ps. 36. vbi habeť 14. q. 3. c. si frneraueris. sic ait. Si feneraueris homini. i. si tu mutuo dederis pecuniam tuā a quo pluſq̄ dediſti expectes: non pecuniam solum sed aliqd aliud pluſq̄ dediſti: siue illō triticum: siue vinū: siue oleum: siue quodlibet aliud: si pluſq̄ dediſti expectes accipere: fenerator es: ⁊ in hoc ꝛmprobandus. Et in epla

UVA. BHSC. IyR_229

ad Macedo.i4.q.4.c.qd dicã. Idẽ ait quid dicã de vsuris qs etiam ipse leges ꝛ iudices reddi iubẽt:aut crudelioꝛ ẽ q subtrahit aliqd vel cripit diuiti qꝫ q trucidat pauperẽ fenoꝛe. et Hiero. sup Ezech.vbi hꝫ.i4.q.3.in.c.putãt.sic ingt. Putãt qdã vsurã tm̃modo cẽ in pecunia:qõ quidens diuina scriptura oĩs rei aufert superabũdantiã vt plus non accipias qꝫ dediſti.Et Grego.vt habeꝫ dist.47.in.c. de petro sic ait.De Petro insuper ad nos p ueniſſe cognoſcite:qꝛ ſolidos dedit ad vſuras quod nos oportet cum oi subtilitate perquirere:ꝛ ſi ita ꝓſiterit alium eligite:ꝛ ab hm̃oi vos ꝓſona ſuſpendite. Nam nos amatoꝛib⁹ vſuraꝝ nulla rõne manus imponimus. Et Ambroſi⁹.i4.q.3.c.pleriqꝫ ait. Eſca vſura: veſtis vſura eſt:ꝛ qõ velis eis nomẽ iponas vſura eſt.ꝛ ſic patet tẽ. ¶ Sexto idem ꝓbaꝫ auctẽ phica.i.moralĩ phoꝛ. ait cuiꝫ Sixtus pithagoꝛicus. Qualem vis tibi ꝓximũ tuũ eſſe:talis eſto ꝛ tu ꝓximis tuis:quaſi dicat ſi tu velles tibi libẽ mutuari:ſic ꝛ tu grat⁹ mutua.primo. Vnde ꝛ diximus ad Alexan.ait Libera enim eſt res cõicata: ꝛ neſcia pati di ſpendium cum in alterum participarã tranſ fundit:ſicut ſi ex vna face:ſi lumina plura ſuccenderis nullũ dãnum ꝓncipale materie generabit.que qdem facultatẽ accipit plurimũ lucendi quotiens eam accipit plus preſtandi Item Tullius.3.lib.de officijs ait. Detrahẽ aliquid alteri:ꝛ hoiem hois incomodo ſuum augere comodum: magis eſt contra nãm qꝫ moꝛs ſit:vt ſi vnũqõqꝫ coꝛporis membꝛum haberet ſenſum:vtputa ſe poſſe valere:ſi ꝓximi membꝛi valitudinẽ ad ſe detraxiſſet: debilitari ꝛ interire totum coꝛpus neceſſe eſſet: ſic-ſi vnuſqſqꝫ noſtrum ſi ad ſe rapiat cõmoda aliozꝫ detrahateꝫ cui poſſit emolumenti ſui gratia ſocietas hoiꝫ cõitas cuertatur ne ceſſe eſt.Et lib.2.de officijs idem ait. Illud ẽ Catonis ſenis preceptum:a quo cum quereꝛ quid maxime in re familiari expediret reſpondit bene paſcere quid ſ⁹ bene veſtire quid tertium arare. Et ille qui queſierat cuꝫ diriſſet: quid fenerari: tunc Cato reſpondit. Quid homines occidere: ſi dicat q ad paria iudicari debet. Item Lactan.in libꝛo de vero cultu.c.i9.dic ſic. Poete tres furias cẽ dixerunt: que mentem hominis exagitant: Ira vltionem deſiderat.Cupiditas opes: libido voluptates: ſed deus his omnibus certos limites ſtatuit:quos tranſcendere nõ licꝫ ꝛ infra. Cupiditas enim ad ea comparanda nobis data eſt:que ſũt ad vitam neceſſaria libido ad ſoboleꝫ ꝓpagandam. Ire vero affectus ad coercenda peccata ſubditoꝝ: ne licentia audaciam pariat:ꝛ eſſe flagitium ꝛ facinus cuadamus. vnde aratoꝛ lib.j. ait. Auri ceſſet amoꝛ qui pectoꝛa ſemper adurit. Quo capitur mortale genus. Et Virgilius lib.3.eneidos ait. Polidoꝛum obtruncat: et auro vi poꝛtitur. Quid non mortalia pectoꝛa cogis auri ſacra fames.hec ille.Sacra.i.execrabilis. ¶ Septimo ꝛ vltimo idem ꝓbaꝫ auctoꝛitate politica legum humanarum ꝛ ciuiliũ.Contra quas eſt hodie vſurarius contractus. Mã in auten. de eccleſia.titul.vi.§.j. coll.9.vbi imperatoꝛ mandat ſeruari religioſitas ſanctoꝝ quattuoꝛ conciliozum:videlicet concilij Niceni per quod vſure prohibentur idem ꝓbatur.l.j. de sũma trini.ſacra.l.non dedignari ſacros canones imitari.ꝛ in autẽ. ad hec.C.de vſuris in gloſa. Non enim inferioꝛ tollere poteſt legem ſuperioꝛis: ut patet ff.de arbitris.l.nam moderat⁹. nec ſeru⁹ legẽ domini ſui.C.de pactis.l.ſeruus.Sed vſura eſt contra legem dei: ergo lex humana oino poteſt vſuras concedere. Quapꝛopter eccleſia ſtatuit:vbi habetur.47.diſtin.c.quoniam nc nullo modo vſure accipiantur vbi ſic dicitur.Quoniã multi ſub regula conſtituti auariciam ꝛ turpia lucra ſectantur:oblitiqꝫ diuine ſcripture:dicent⁹.qui.pe.ſu.nõ dc. ad vſur.tẽ. mutuum dantes centeſimas vſuras exigunt Juſte cenſuit ſancta ſynodus ut ſi quis inuentus fuerit poſt hanc diffinitionẽ vſuras accipiẽs aut aliquã adinuentionem faciens: vel quolibet modo negocia tranſigens: aut emiolia.i.ſertupla faciens vel exigẽs: aut aliquid tale prorſus excogitãs turpis lucri gra: deiciatur a clero:ꝛ alien⁹ exiſtat a regula.hec ibi. Et ideo in.c.ex gravi de vſur. in clemen. vult q quicũqꝫ ptinaciter aſſeuerauerit vſuras poſſe fieri ſine peccato pro hereticis debẽ condẽnari. Inſuper exemplificans autentice vſuras excõmunicatione maioꝛ. Excõmunicati enim ſunt prefati capitanei rectoꝛes ꝛ cõſimiles officiales:ſi in caſibus infra ſubſcriptis deliquerint. Primo vꝫ ſi ſtatutum de cetero facere vel dictare ꝓſumpſerint:q vſure ab vſurarijs exigi poſſint. Scõo ſi ad ſoluendum vſuras debitoꝛes compellunt. Ter-

UVA. BHSC. IyR_229

tio si qui iudices soluendas vsuras esse iudicauerint. Quarto si quis de predictis operā dederit q̄ vsure solute nō repetant. Quinto si statuta edita in vsurarum fauorem: q̄ hoc facere possunt infra tres menses non deleuerint de libris. Sexto si ipsa statuta vel cōsuetudines effectum vsurarum habentes presūpserint obseruare. q̄ si forte cōtra predicta arguatur. s. q̄ vsure p leges humanas nō sint reprobate: q; lex Justiniani p̄mittit vsuras cētesimas t q̄dragesimas exigi: sic patet. C. de vsuris. l. eos. Et presuppositum est q̄ permisit benc. ¶Ad h̄ respondetur q̄ leges veteres correcte sunt per leges nouas: vel dicēdum est ſm Alexan. de al'. q̄ leges antique p̄miserunt vsuras leuissimas exigi ne accideret peius: quia proni erant homines ad vsurarum lucrum. Igitur concludo ex predictis q̄ vsura omni lege prohibetur. Nam ſm Hosti. Innocen. Jo. an. ab omnibus legib⁹ vsure prohibentur: quia si fenerari daretur: multa mala sequerentur. Nam agricultura periret: t homines fame deficerēt: t hmōi: q̄ longum esset narrare. Claret igitur tē.

¶ Pars tertia huius sermonis in qua probatur vsuram esse reprobatā multiplici exēplaritate.

Tertio in hoc sermone probatur vsuram esse reprobatam multiplici exēplo. s. septiplici: sicut etiam auctoritate septiplici probauimus. Dico ergo hoc p̄bandum esse septiplici exemplaritate. s. Mosayca. Prophetica. Euangelica. Canonica. Autentica. Sentilica. Et politica. ¶ Prio dico' q̄ probatur' exemplaritate Mosayca. Nam Exō. 8. c. scriptum est q̄ musca venit in domo Pharaonis t seruorū eius. h̄ musca fuit vsura que a Pharaone incepit. Nā cum populus israel multa bona accepisset a Pharaone tempore Joseph mortuo eo surrexit alter Pharao qui ignorans Joseph affirmit populum dei luto t latere: nihilq; eis p̄ eorum labore reddens: ideo musca grauissima punitus est. ¶ Scō idem probatur exēplaritate prophetica. Nam. 2. Esdre. 5. c. habetur. q̄ cum maiores iudeorum opprimerēt minores vsuris grauissimis. Esdras clamore populi audito increpauit eos dicens. vsuras ne singuli exigatis a fratribus. Non est bona res quā vos facitis: q̄re in timore dñi dei vestri non ambulatis; reddite eis hodie agros suos t vineas suas oliueta sua t domos suas: t pecuniaz quā exigere soletis ab eis date illis: t dixerunt reddemus: t ab eis nihil querimus: ficq; faciemus ut loqueris t excussit sinum suū. Esdras dicens sic excutiat dominus omnem virum qui non compleuerit verbum hoc: de domo sua t de laboribus suis sic excutiatur: t vacuus fiat. Et dixit vniuersa multitudo amē. hec ibi. ¶ Tertio idem probatur exēplaritate euangelica. Nā ut habetur Matth. 27. Prius q̄ Judas xp̄m tradidisset accep. 30. argen. penituit eum. Iz male: quia laqueo se suspendit reddens q̄ narios dixit. Peccaui tra. sangui. iustum. Et in hoc melior vsurario deprehēdit: qui nūq; vult restituere vsuras: quo nihil est deterius. Nam propterea incurrit eternam dānationem. ex de vsuris. quia el. 2. sic scribit. Quia frustra legis auxilium inuocat: qui cōmittit in legem: statuimus ut si quis vsurarius a nobis impetrauerit litteras super restituendis vsuris in fructibus computandis in sortem: nisi ipse p̄r⁹ restituerit vsuras quas ab alijs noscitur recepisse aucte litterarum ipsarum nullatenus audiatur. hec ibi. Eodem modo nec in curia dei aliquid impetrabit quod valeat: nisi prius restitutis male ablatis vel acquisitis. ¶ Quarto idem probatur exēplaritate canonica. Nam vsurarius est in puncto legis filij regis vngarie. ex de voto t vo. rc. c. Iz. vbi dicitur q̄ rex moriens obligauit filiuz ire in terram sanctam: dans ei maledictionem si hoc non faceret: priuans q̄ cum p̄ria hereditate. Sic in proposito deus vult oēs ire ad terram viuentium per viam mandatorum. iuxta illud Matth. 19. Si vis ad vitā ingredi serua mandata. Et ne vsuras exerceas: Dō si quis non seruauerit decidet i illud p̄s. Maledicti qui declinant a mādatis tuis ¶ Quinto idem exemplaritate probatur autentica. Nam. 14. q. 4. c. si quis oblitus sic scribitur. Si quis oblitus timorem dei t sanctarum scripturarum que dicunt. Qui pecuniā dederit ad vsuram post hanc cognitionē magni concilij fenerauerint: vel centesimam exegerint: aut ex quolibet negocio inhonesto turpis lucri quesierit: aut per diuersas species vini vel frugis vel cuiuslibet rei emendo vel vendendo aliqua incrementa susceperint: de gradu societatis deiect⁹: alien⁹ habeat a clero hec ibi. ¶ Sexto idem probat exemplaritate

UVA. BHSC. IyR_229

gentilica. Nam cum quis opprimi infortunio aliquo cogitur adire subuentorē copiosū sed grandis crudelitas est inopi ⁊ misero in necessitate nō succurrere: nisi etiaz vsuris op p̄mat̄ lōge dissimiles ab illa muliere Busa regionis apulie ditissima: que decemmilia ciuium romanorum profligatorum ab hānibale apud cannas: inter menia canusina benignissime absqz lucri spe alimentis p plura tempora sustentauit: ut Valerius dicit libro.4.de liberalitate. Preterea cum ciuitas romana Catiline furore ꝯsternata opprimeretur: cogerenturqz ciues uendere possessiones domos ⁊c̄. minori precio certi valoris propter tumultum creditoruz. Tūc Quintus Cassidius mutuauit trecentas septuaginta libras: ⁊ tamen de sor. neqz de vsura quicq̄ accepit: sed quātum in ipso fuit amaritudinem publice confusionis: priuata tranquilitate mitigauit. Itē Gillias dominus ciuitatis agrigentine in sicilia quibus opibus excellens sp in subuentionibus aliquorum occupabatur: ut domus eius quasi officia nūmificentie videretur. Faciebat enim corpora mortuorum sepeliri sumptib⁹ suis. Annone subsidia pauperibus tribuebat: ⁊ dotes virginibus paup tate pressis subministrabat: hospitibus ad se concurrentibus domos quas habebat donabat s̄m status eorum idoneas. Ibidem ait Valerius. ¶ Septimo ⁊ vltimo idem probatur exemplaritate politica: quia vsurarius tenetur reddere quicqd emit de pecunia vsuraria. Nam sicut res īmobilis empta de pecunia ecclesiastica nō potest dari alteri q̄ ecclesie cui acquiritur: ut.12.q.3.c.j.⁊.q.5.c. fixuz ⁊ ex̄ de pe. clericorum.c.j.⁊.c. inquirendum: sic rem emptam de vsuris debes illi cuius est pecunia: quia male fidei possessor nullo tempore prescribit: ut patet in auten. de prescrip. 30.uel.40.annoꝝ.§.item possessor. Vnde illi ad quorum manus talia bona perueniunt ēt per multas medias personas inuoluūtur: qa sicut ubi sunt plures occisores omnes tenent̄ ad penam homicidij.ff.ad.l.aquiliam.l. item mela.§.si plures ⁊ vno euadente: alius puniri debet: sic dicendum est de predictis: quia omnes ꝯsentire cōprobantur. Vnde Eccle. 34.c. dicitur. Qui aufert in sudore panem: quasi qui occidit proximum suum. Fugiendum est ergo summopere b̄ reprobatū usure uitium: ut nos ⁊c̄.

¶ Feria qnta post dominicam de passione: de usurarum defensione: multiplicatione: et satisfactione. Sermo.59.

Nunc sequimur i toto corde: ⁊ timemus te: ⁊ q̄ri.fa.t. Dañ. 3.c.⁊ in prophetia hodierna. Ex predictis in superiori sermone: fratres charissimi: claret nullo iure vsuras permitti: nec etiam aliud quicq̄ q̄ inde oriatur: ac insuper propter aliud malum cuitandum ⁊c̄. In presenti sermone tria de usurarum iniquitate denuo considerabimus. Primum quorum dicitur defensio. Scd̄m multiplicatō. Tertiū āt satisfactio.

¶ Pars p̄ma huius sermonis in qua destruuntur omnia munimenta: quibus usurarij se defendere conantur.

Primo igitur in isto sermone considerare habemus usure defensionem idest argumenta ⁊ rationes quas ad excusandas excu. in pe. pro defensiōe sua usurarij sumere solent: seipsos miro modo decipientes: ⁊ suas malitias paliantes. Inter ceteras autem rationes quibus se defendūt: ⁊ presertim sunt contra quas ueras ratiōes opinemus: quibus uisis ⁊ intellectis liquido eorū nuditas ⁊ malitia apparebit: ac his rationib⁹ omnes alias quas adducere possūt facilime refellentur. Prima igitur eorū defensio siue ratio talis est. lz cuicūqz in contractibus se indēnem seruare: ⁊ hoc maxime si ab illo cui mutuum datur precib⁹ iducatur. Qd̄ quidem facere non potest nisi accipiēdo aliquid ultra sortem: ⁊ hoc ex pacto: aliter eēt incertū. Preterea dans uoluntarie dat: qa nullus ad hoc eum cogit: sed voluntate sua accepit pecuniam ⁊ reddit vltra sortem. ⁊ sic potest dominium transferri in alium: ergo vsurari⁹ alienum non accipit uel habet. Insuper iustum ⁊ equum est q̄ dānum creditoris seu prestitoris sibi recompenset̄ a sui mutui receptore. Sed prestitor preter substantiam pecunie mutuate sibi subtrahit predicte pecunie aliqnem vsum: qni saltem posset esse lucrosus: ergo vltra substantiā pecunie mutuate dz aliq̄ mō discrete recōpēsari.

UVA. BHSC. IyR_229

¶ Ad primā ptem defensionis rñdetur ſm Tho.2.2.q.78.ar.1.in rñſione.5.argu.q̄ ille q̄ mutuare non teneť recōpensatione pōt accipere eius qō facit:ſed non amplius ꝺz exigē. recōpenſať aūt ſibi ſm equalitatez iuſtitie ſi tñ ei reddať quātum mutuauit: vnde ſi amplius exigat ꝓ vſufructu rei que aliū vſum non habet niſi cōſumptionē ſubſtantie exigit pcium eius qō non eſt:ꝛ ita eſt iniuſta exactio. Scotus vero in.4.ꝺi.15.q.2.ꝺicit.q̄ ſi nō vult dānificari pecuniā ei neceſſariā ſibi reſeruet:quia nullus eū neceſſitat facere talem miſericorꝺiaz ,primo ſuo: ſed ſi miſericorꝺiā facere vult:neceſſitať ex ꝺiuina lege eam facē non vitiatā. ¶ Ad ſcꝺam ptem rñdetur ſm Tho. vbi ſupra in rñſione vltimi argu.q̄ ille qui ꝺat vſuram non ſimplr voluntarie ꝺat: ſed cum quadam neceſſitate inquātum indiget accipere mutuo:qñ ille qui ꝺz non vult ſine pecunia mutuare. vnde Sco. vbi ſupra ꝺicit.q̄ ꝛ ſi taliter ꝺans tranſferat ꝺñium:tñ recipiens reſtituere teneť: ſicut in mutui ꝺatione. ¶ Ad tertiam ptem huius ꝺefenſionis q̄ vt ex ꝺictis in ſermone.57.patet ſi preſtitor erat ꝓus ex preſtita pecunia mercaturus aut lucrum ex ea ſoluendo vel emendo acquiſiturus:aut ꝺānum aliud iminens licite ſaluaturus:ꝛ cum ꝫ fuerit pietate fraterna ꝛ inſtantia precum:non cupiditate ductus: tradiꝺit pecuniam ſuam ſub tali ꝺitione q̄ mutuum recipiens teneat ſibi ad intereſſe pfati lucri ꝛ ꝺānī:tunc licite accipiť ꝛ exigiť aliquid vltra pecuniam mutuatā: non tñ eſt ad prealens pretate pecunie:inquātum iam quaſi habeat in ſe vim ꝛ valorem intereſſe pfati. Sed qñ pretatis ꝺitionibus excluſis aliqd mutuatur:tunc non pōt ꝺici q̄ preſtitor ex ratione mutui ſe ꝺānificet in aliquo prealenti ſimplici ꝛ abſoluto precio pecunie mutuate. preterea ex ꝫ amplius minime exigere pōt. ¶ Scꝺa vſurarior ꝺefenſio eſt talis. Equū ꝛ licituz eſſe videť ſeruitiū ꝓ ſeruitio ꝛ gratiaz ꝓ gratia reꝺꝺi:ꝛ per ꝺñs licitum eſt ꝫ ſub pacto firmari certo:q̄ teneat ad ꝺñile beneficium equiualens ex mutuo ꝺato, habetur in c.cum in officijs.ꝺe teſt.ꝛ.ff. ꝺe pe.here.l. ſed ꝛ ſi ler.§.cōſuluit. ¶ Ad hoc rñdeť ſm Aler. ꝺe al.ꝛ Tho.2.2.q.78.arti.2.in rñſione.4.ar. q̄ ꝓ pecunia mutuata vel expectantiuz vel exigentiū eſt:niſi beniuolentie affectus: q̄ ſub eſtimatione non cadit. Ex quo pōt ꝓcedere ſpontanea mutuatio. Repugnat nihilominꝰ ei obligatio ad mutuū in poſterū faciendum Cum hoc cōtra Hoſti.vnde in.c.ſi feneratoris.14.q.3. In glo.rj.babeť q̄ ꝓ gra mutui impenſa minime pōt exigi iuſte amplior.gra autē aliud quam gra. Nam ſi ex ꝺebito iuſtitie gra exigať inde gra non eſt gra: ſed gre venditio:vt gre cōmutatio ꝺici ꝺebet.lz ergo poſtea poſſit preſtitor cum egerit ſilez mutui gram exigere potius per modū gre ꝛ gratitudinis:ꝯ per modū venalis iuſtitie:nō ſequitur ex hoc q̄ ꝺe re mutuata aliqō pcioz ſuperabundās exigere poſſit. Quia ergo ad conſiſtem preſtitū ſub pacto aſtringi ꝺerogat gre que cōpetit mutuo ex ſua ſpecie: ideo ꝺicunt qꝺam talem cōtractū illicitum eſſe. ſm enim Aler.ꝺ. ꝺe al.q̄ mutuans pōt ſperare il lud ad qō recipiens obligať: q̄ in ꝺñili caſu ſez neceſſitatis teneť accipiens mutuū illi qui ei ꝺedit ꝺare:etiam ſi non ꝺediſſet ꝓus: ideo mutuans pōt hoc ſperare a recipiente: nō tñ ex vi mutui:ſed ex charitate recipientis mutuum.mutua enim beneficia accendunt charitatem. Et quia etiā ex precepto ꝺei ꝺz indigenti mutuū ꝺare:bene concedi pōt q̄ mutuans ſperare valeat mutuū ab eo qui recepit in ſiſi caſu:quia ad hoc alias obligať. Ex gbꝰ oibus patet q̄ non lz accipere vltra ſor.etiaz aliqō munꝰ a lingua:puta inuenire alicui vt ꝓ ſe ꝺicať ꝓ aliquo officio vl beneficio tē pozali obtinendo:ſi aūt accedit teneť reſtituē pauperibus ꝺeductis expenſis ſui laboris:ad arbitriū boni viri. Nec valet excuſatio quorūꝺā ꝺicētiū q̄ nō vl accipe illicitū accipere modica munuſcula que ꝺſi non ledūt ꝺantē quia ꝫ eſt opus gratitudinis. Hoc enim magis ,puocat mutuantē ad talem gram corrūpendam induſtoꝛam intentionē vſure. Ꝺiminme tñ negandū eſt:q̄ ſi gratis ꝛ pure ꝺederit:ꝛ ille ſic acceperit:ubi eſſe vſure vitium: vt ꝺz ex ꝺictis. ¶ Tertia rō ꝛ ꝺefenſio vſurarium eſt talis. Receptio beneficij non aꝺimit receptor ptātem ꝺāꝺi:nec preſtitor licentiaz recipiēꝺi:imo plus augere videť:ꝛ licebat añ mutuū ꝺare ꝛ accipere:ergo multo plus poſt mutuū. Ad ꝫ rñdetur q̄ aliud eſt recipe amplius per mere gratie modū ꝛ abſq; fraude: ꝛ aliud eſt recipere per modū ꝺebiti: ꝛ prauitate vſure. Quātū ad ꝓmū non ſit homo impotētior ex mutuo preſtiti:imo potentior: ꝯ ꝓius eſſet. Non enim ꝺicit ꝺominꝰ Luc.6.

UVA. BHSC. IyR_229

Mutuū date nihil sperantes: sed vel inde.i. ex ipso ꝓtractu mutui: vt.s.nulla vsuria spes nullum vsurariū pactum: vere vel interpretatiue expresse vel tacite interueniat. q aūt possit homo recipere tali libero modo ⁊ post sententiam predictā Christi: patet ex supradictis sermone.57. Quātū aūt ad scōm fit impotentior: qz pōt eius receptio triplici respectu effici vitiosa. Primo respectu mutuātis. Mā qui recipiāt amplius: aut se preparāt receptu ros de facili in suis lucris incidūt in intentionem vsurarij lucri: ac per ꝓns i crimē vsure.

Scōo respectu suscipientis.s.mutuū illud. Nam presumit q non mere gratis ampliꝰ reddat: sed vt mutuū sibi datum tempore lōgiori retineat: vel vt itez in futuro ꝓfitē mutuum sibi fiat: aut qz vereť ne ille reputet euz ingratum: si ei vltra sor. nihil reddat: tñ fm Guil. creditor tali modo aligd recipiens bona fide: non teneť de bona fide consumptis: nec etiam de astantibus q̄diu ꝓbatis: credit q er sola dilectōe dederit ei. Tertio respectu circūstantis: qz habet speciē mali exempli: et incurrit homo faciliter periculū ifamie. Mā creditor amplius recipiens de facili creditur vsurarius. Et sic etiam recipiēdo alios scandalizat. ¶ Quarta rō siue defēsio vsurariox talis est. Id qō est nāliter iniustum nulli dz concedi: sed Deutero.23.c. scriptum est. Non feneraberis fratri tuo ad vsuram: sed alieno: ergo non est hoc nāliter iniustū seu cōtra ius nāle. Preterea nōnulli dicere pñt. 14.q.4.c. ab illo. ait Ambro. Ab illo crige vsuram: cui nocere merito desideras: cui iure inferuntur arma huic legitime auferunť vsure quē bello vincere non potes: ab ḣ vsurā exige: quē nō fit crimen occidere. hec ille. Ergo vbi vis bellī: ibi ius vsure. Cōstat aūt q iure belli nō lz facere ꝫ ius nāe que ⁊c. ¶ Ad hoc rñdeo fm Tho. 2.2.q.78.ar.1. in rñsione. 2. argu. q nō fenerari fratri est illi positū preceptiōe tāq̄ iustum nāle: qō nō subdit: sed alieno est pmissio cōpatiua ea. s. pmissione qua pmittimur minora mala: ne ſāt peiora: iuxta qō Deut. 24.c. permissa fuit repudiantia mulieris siue vxoris. s. dato libello repudij fieri diuortium: ⁊ hoc ad vitandū vxoricidiū: ita enim pmissū est iudeis vsuras exigere ab alienis: ne cum essent cupidi efficerent fures: aut in suos frēs vsurarios, vel tam ad hoc q̄ ad sequēs verbum Ambro. dici pōt q aliud est sub exterio ri specie vsure non aliena sed ꝓpria exigere: ⁊ quasi redimere: atq̄ debitam iustitiā aucte debita exercere. Et aliud est pactum realiter vsure facere. Lex enim iudeis potuit pmum iuste cōcedere de illo solum gentilibus quox terra fuerat iudeis a deo data: aut de qbuscū qz alijs quos iuste ⁊ fm deum poterant expugnare depauperare: ⁊ exterminare: hos ēt poterant vsuris: sicut ⁊ alijs penis cōprimē: ⁊ ꝓsilr etiam hodie posset fm aliquos: vnde si qs iniuste vsurpat: cum non possit illa hre nisi sub forma vsure: lz tibi per iura canonica sicut ex dicto Ambro. pz sub tali forma recuperare tua: nisi ex tali specie actuū scandalūz aliquibus prestes. Nam multa de se licita sunt: ꝓpter scandalū tñ euitanda: ḣ quidē ex illa lra Deut. trahi pōt. Nam cum ait. nō fe. frati tuo ⁊c. sed alieno. p alienū nō significat quēcūqz hoiez alienigenā: lz eos alienigenos tñ qui terram iudeis: sicut predcm est: a deo datam detinebant iniuste. A talibus enim si quidem iuste poterant iudei ea que possidebant: sicut predirimus: in armis auferre bellum iustum habentē ꝓtra eos: sic etiam iuste poterant vsuras accipere: vt recuperarēt sua quia illi iniuste possidebant: sic etiam hodie fieri posset in similibus casibus: nisi cū supradicta obstarent. Item aliud addit Ambrosi? q alij aliter intelligunt ḣ esse dcm: qz ex quo iustum belluz mouet ex edicto ꝓncipis ab hostibus licite vsura exigit: dū tñ non fiat vultatis vitio: sed charitatis zelo. s. vt sic macerē tur vsuris qui non pñt domari armis. Naz eos possumus occidere: ⁊ bona eoz nostra facere: si iure belli valemus: ⁊ ḣ videť fuisse intentio Ambro. vnde post predictuz verbum statim sequit quē bello vincere non potes ab ipso vsuram exige ⁊c. Tñ ꝓprie loquendo in hoc sensu nomē vsure trahit a ꝓpa significatione: quia ibi non est vsurpatio aliene rei.

¶ Quinta rō siue defensio vsuriox ē talis Ille qui mutuū recipit ab vsurario pōt: scit ⁊ vult rem suā vsurario dare: dicitq̄ ei. Ego do tibi hāc pecuniam preter sor. ergo supabundantia ista ꝓpe vsurarij est: ⁊ iuste: qz ex dono illius est qui habet ius dandi: ergo vsurarius nō sibi vsurpat rē alienam manifestāte alienam. ¶ Ad ḣ dicendū fm Alexan. de ar. q ille qui accipit mutuū non habet ius dādi vsurario: qz dns oiuz ꝓtradicit. s. deus: sic pz Auc. 6. Mutuū date. Sicut si haberet aligs

UVA. BHSC. IyR_229

feudum ab aliquo dño temporali non posset transferre dñium illius feudi p tradicẽte dño Luz igitur dñs oiuz p tradicat nullus potest vsurario dare preter sor. ¶ Septa rõ siue defensio vsurarioꝝ est talis. Esto q̃ sic fiant cõtractus. s. mutuo. tibi pecuniam istam vt des mihi tantũ vltra sortẽ: ergo ꝑm hanc formaz supabundantia quã accipit vsurarius danda est sibi: ergo est sua. Ad h etiaz Aleran. dicit q̃ quibuscũq; verbis p tractus muteꝛ: nil in contractu mutaꝛ. Nam semp est puersa intentio fenerantis: qua cupit rem alienaz manifestãtẽ facere suaz: pinde si qs timore: qui põt cadere incõstanté virum: diceret non cõsentiens aio accipio te in vxorem: iudicaꝛẽt matrimoniũ non esse: silr ille cum necessitate sit coactus dicat. Ego do tibi tñ preter sortẽ & aio dissentiret: iudicaꝛ donatio nulla esse: ergo vsurario nihil est datũ de iure: ergo rẽ alienam insito dño retinet. ¶ Septima & vltima rõ seu defensio vsurarioꝝ est talis: maius pctñ est hoiez occidere q̃ fenerari: sed i aliquo casu non solum occidere licet: sed etiã meritoriũ est sicut pz in iudice certo qui iuste maleficum dãnat ad mortem: ergo dare ad vsuram in aliquo casu licet. ¶ Ad qõ rñdet Aleran. de aꝛ. q̃ q̃uis occidere sit pctñ in se non tñ est pctñ ꝑm se: qz qñq; licet: dare ãt ad vsuram est pctñ in se & ꝑm se: qz nũq̃ aliquo casu licet: ſic patet ex supradictis sermõe precedenti. Quo aũt & quare liceat accipere mutuũ sub vsuris: & in quibus casibus non liceat dcm est in sermonario de pc̃in tractatu de restitutiõibus. Ideo breuitatis gratia dicta sufficiant.

¶ Pars scda huius sermonis in qua ponũ tur ille persone per quas vt plurimum vsure iniquitas multiplicatur.

Secundo in isto sermone dico q̃ q̃plurimi reperiunt qui predicta mini me cõsiderantes vsuraꝝ voraginem sine respectu multiplicãt: de qbus saltẽ septẽ genera hoiuz discurremus. ¶ Primi quoꝝ sunt nobiles qui volunt laborare & ne pecunia eis deficiat: paulatim ꝺsumendo tradũt eam mercatori vel campsori: intendentes ꝑ cipalir aliquid recipere annuatim ad discretionẽ eorum: saluo tñ capitali: & q̃uis ipsi vocent hoc depositum tñ clare vsura est. i. 4. q. 3 c. si feneraueris. Ratio huius est quia capitale non currit ad periculum ipsius tradentis: propterea tales quicqd ꝓcipiunt de lucro ꝑm Baldũ extenuat sor. Non enim est depositũ neq; societas: quia ipsi hñt caput saluũ: & recipiens caput fractum: qõ est ꝓtra nam societatis. ff. pro socio. l. mutuus. ꝑm etiam glo. i. c. plerique. i. 4. q. 3. tales sunt vsurarij. Lon. Azo. & Accursius & multi alij doc. ff. ꝓ socio. l. si ñ fuerint. Silr etiam ipsi nobiles & alij plures qñq; mutuant peccunias diuersis ꝑsonis accipientes i pignus domos vel agros sub nomine securitatis: sed fructum seu vsum dicti pignoris interim volũt habere quousq; restituatur eis pecunia: nan cõputando in sortem & sic cõmittũt vsurã: ex de vsuris. c. j. ¶ Scõi sunt multitudo viduaꝝ magnas dotes habẽtium que vt non ꝺsumant dotes earum: vel deponunt eas mercatoribus ad discretionẽ: & vsuram faciunt ꝑm predicta: vel recipiunt ab heredibus cõiugis defuncti possessionem vsufructuandã: quousq; reddantur eis dotes & sic vsuram cõmittunt ꝑm Inno. & Hosti. Nam circa predicta est sciendum q̃ hi qui dant pecuniam mercatoribus vel artificib⁹: si dant per modũ dispositi vt. s. penes eos pecunie seruent: vel etiam cum eis negocientur vt placet: ita tñ q̃ in oẽm euentũ & periculuz eis sit capitale saluũ. i. restituẽdũ integraliter ad beneplacitum ipsoꝝ: sed tñ aligd lucri sperant: aliꝫ non deponerent q̃uis nulla pactio fiat: vsuram faciunt. i. 4. q. 3. c. vsura. Nec excusat eos q̃ exponant se periculo: qz mercatores apõ quos deponũt nõ ꝑnt deficere. Illõ enim lucrum sperant rõne periculi: sed rõne mutui: qõ non licet: vt dicit expresse. c. nauigãti. de vsuris. Tenẽt g̃ tales lucra sic precepta restituere non obstante q̃ depositarij multũ lucrati sunt. Nam lucrum industrie fuit nõ pecunie: & in periculo solum erat qui mutuuz receperat: cui depositor minime subesset. Laceatur ergo ne sub spe talis lucri etiam mulieres simplices pecuniã deponant: qz efficiunt vsurarie. ¶ Tertij campsores cambia facientes que vocant cambia sicca: & a qbusdaz denoiantur cambia grossoꝝ: & fiunt hoc mõ. Nam indigens in Florentia. r. libraꝝ grossorum siue centũ ducatis ibi recipio ꝓ illis a campsore. io6. florenos auri: vl plus vl min⁹ ꝑm q̃ florentie talia cambia currunt. i. ꝙ ibi valent decem grossoꝝ libre. demum vsq; ad vnũ ãnum teneor sibi restituere tñ q̃tuz infra decẽ dies cõputãdos a die celebrati cõ

UVA. BHSC. IyR_229

tractus valebunt.x.lib.grossor in ciuitate venetiar: que qdem aliqñ plus valent: qꝫ receptum sit a me: aliqñ autem minus: ꝓpterea campsor aliqñ perdit: aliqñ lucratur: lz cõiter inde lucretur: talis ꝯractus oio illicitus est. Tñ quia est ꝯractus mutui cum intentione lucri recipiendi. s. vltra sor. hinc ad mensẽ qđ prohibitũ est: vt patet ex supradictis: nec excusat periculum qđ non excusat in vsura. cẽ. de vsur. in. c. nauiganti. Tũ qz sperať lucrum nũmi qđ ab illo egredi non põt: vt pz. 88. dist. c. eiciens. Tũ qz est cum dãno ꝓrimi. s. recipientis pecuniam ad cambiũ: cum experientia teste: que est oiuz magistra: de elect. c. qñ̃ i. 6. talia cambia sunt hodiernis temporibus subuersio t destructio oiuz ciuium qui talia cãbia frequentare ꝓbantur. Cõmittunt ġ oẽs tales vsuraz predicto modo: t multo grauiores facientes pactum sub specie cambij: vel litteras facientes: vel accipientes: t nullo mõ mittentes fm vsum ad tẽpus reseruantes: t postea lucrum fm pactum: vel fm cambium ibi occurrẽs tãqꝫ vsurarij exigẽtes. ¶ Quarti sunt assecurantes pro alijs in mutuis vel i contractibus: tali modo vsuram cõmittẽtes vnus suscipit ab alio pecuniam vel emit merces: t alius satisfat pro eo: vel ad hoc scripturam facit creditori suo cum hoc. s. pacto: qꝫ habeat ab eo pro quo satisfat: vnum vel duos florenos pro cẽtenario de tali securitate quã ipse facit pro eo. talis qdem cõtractus duplici rõne illicit9 esse videť. ꝑmo qz est ibi mutuum indirectum: eo qꝫ assecurans est in loco mutuantis: ac si mutuando ad certũ tps cuz additiõe duor vel trium pro centenario suã pecuniam rehaberet. Scõo aũt hoc non lz: qz ibi cessat periculum: eo qꝫ sit sine periculo assecurantis. Nam si ꝯstituo me debitorem creditoris tui pro hoc accipiẽdo vnũ vł duos florenos t ꝯingat me tuo soluere creditori: tu mihi restituere teneris tãqꝫ meus debitor vere sortis: t pz qꝫ sum securus: claretqꝫ oẽs sic talia exercentes vsuram multiplicare t cõmittere. ¶ Quinti sunt mercatores lanifices retaliatores t hmõi: in qbus reperiunť mlte vsure. Nam qui vendit aliqd ad terminum temporis: t rõne tẽporis vel termini seu dilate solutiõis petit plus precio iusto: puta certum pretium fit. x. t ipse vendit vndecim: ipse vsuram facit: nisi illud intenderet nõ tunc vẽdere sed saluare vsqꝫ ad tempus: quo verisimiliter credebat merces illas valituras cẽtũ vendit. Et si nunc non tñ valeant: puta tpe estiuo vendit bladum ad instantiaz alicuius qđ intẽdebat reseruare ad tempus hyemale qñ cõiter plus valet: ꝓpter qđ vendit maiori precio qꝫ nũc valeat: de vsu in ciuitate. Si militer si quis emit merces aut victualia minus iusto precio pro eo qꝫ anticipat tempus i soluẽdo precium anteqꝫ recipiat merces aut victualia per quosdã menses: puta dať pciz tempore veris: t recipit bladũ tempore estatis t hoc nisi subiaceret periculo vt qz bladũ aut aliud põt ꝓbabiliter plus minusue dicto precio valere qđ soluit: vt in dicto. c. in ciuitate. Silr qui emunt possessiones aut domos minori precio qꝫ valeant cũ pacto qꝫ infra certũ tempus ille venditor possit recmere: vsura reputať seu vsure fraus paliata sub titulo ẽptionis: vt pz cẽ de emp. t vendi. in. c. ad nostram t de pigno. in. c. ille nos. fm Hosti. t Jo. an. in nouella. ¶ Serti sunt societatem cũ mercatoribus siue rusticis facientes semp aliquẽ contractũ vsurariũ paliate cõmittentes. Nã bis nostris temporibus vtpluriminuz fit talis contractus sub specie cõis vtilitatis t dãni: sed re vera non est equalitas. Nam quidam credit mercatori centũ ducatos sic qꝫ medietas currat ad periculũ mercatiõis cui mutuasset t rõne talis mutui mercator minus salarium habeat de industria sua t opere: quo reliquã medietatẽ pro tradẽte in mercatões reducit. Et ideo ꝓinde est ac si mercatiõi cui qnquaginta libr. mutuasset diceret trado tibi alias qnquaginta: t ꝓpter mutuũ qđ tibi feci deduc meas sine aliquo stipendio: cũ tñ talibus pro stipendio quarta pars lucri soleat assignari absqꝫ hoc qꝫ in capitulis pditione absqꝫ sua culpa facta nihil penitus pdat: propterea talis cõtractus illicitus est. Jn sili casu sunt alia in socedum dantes: in qbus socidis plerũqꝫ vsuram cõmittunt. Ad cuiꝰ declarationẽ notandũ ẽ generaliter fm oẽs doc. qꝫ qñ cõis est cõditio in societate. s. vt equaliter participans lucrum ꝑticipet t dãnum proportionaliter licitum est: secus vbi est melior cõditio vnius tãqꝫ alterius. vnde cum dantur oues ita qꝫ vbi perirẽt: pro medietate percãt tradenti t pro alia medietate recipienti in oi casu: t vbi non perirent tradens debeat ꝑs trahere suũ capitale: t exinde cetera sint cõia tali ꝯracti9 videť illicit9 ex eo qꝫ vn9 recipiẽs

UVA. BHSC. IyR_229

pecora grauat. Nam vbi male fortunentur: ipse amittit duo. s. medietatē precij pecorum Et quo ille rustic⁹ conducēs maiori periculo subsistat: debet etiā pl⁹ pcipere. Et sic dicendū est in similib⁹ casibus. Hoc cni tenēt coiter omnes tractantes de casib⁹ cōscientie ficut fuerūt Sui. in sūma. Ray. li. 2. ti ō vsu. t Joan. teutonic⁹ in sūma confes. li. 2. ti. 7. q. 37. Et magr Ber. de pisis in sūma vsura. 2. §. 3. et. 4. vbi frater Nico. de ausmo. g aīi religionis ingressū vocabat dñs Nicola⁹. Et frater Francisc⁹ de platea. g ante religionez dicebat dñs Francisc⁹ ciuis t doctor Bon. Idē tenent t dñs Joan. de mōte spello de perusio. in. l. si pascenda pecora. C. de pactis. q oēs solēnes t doc. hoies tenent predictam cōclusionē cū scō Bernardino in suo tractatu de vsuris. Et Archidia. flo. in sūma sua. 2. parte in tractatu societatū. t tū hodiernis tē pozib⁹ multiplicant vsurā in huiusmodi contractib⁹. ¶ Septimi t vltimi vsuras multiplicātes sunt reges t principes: atq; alij terraz domini seu cōmunitates vsurarios manifestos t precipue iudeos in vsuris faciendis defendentes. Cōtra quos Inno. tertius eē de vsuris. in ca. post miserabilē. sic scribit: Judeos ad remittēdas xp̄ianis vsuras per principes t potestates cōpelli p̄cipim⁹ seculares: t donec eis remiserint: ab vniuersis xp̄i fidelibus taz in mercimonijs: q̄ in/alijs p excōmunicationis sniam eis iubemus cōmunionē oīmodā denegari. hec ille. Vbi dicit glo. q⁹ iudei per ecclesiā puniunt: pena cozporali pz. 28. q. i. ca. sepe. in fine. Et. 17. q. 4. c. constituit. Jta tamē q⁹ ad vindictā sanguis nō procedat: sicut pz eē de rapto. ca. in archiepiscopatu. Sed his nostris temporib⁹ non soluz iudei vsurā restituere coguntr: sed post ꝓuilegijs ad multiplicādas alias dotāt. Jnsuper t xp̄iani q̄ plures per iudeoz manus occulto vsuras multiplicāt. Ex quib⁹ omnibus patet pessima vsurarū multiplicatio. claretz secūda pars huius sermonis.

¶ Pars tertia hui⁹ sermonis in qua declarat q⁹ nō solū vsurarij: sed etiā coadiutores tenent ad satisfactionem.

Ertio in isto sermone ad clariorem t noticiā predictoz tria breuiter sunt insuper de vsuris cōsideranda. ¶ Primū quoz dicit restitutio. Secūdū vero declaratio. Tertiū autem punitio. ¶ Quantū ad primū quod dicit restitutio: sciendum q⁹ nō solū vsurari⁹ principalis tenet ad restitutionē coz que acquisiuit per vsurā per regulam illā vulgo attritam. in. 6. de re. iu. in regula. peccatū. Non remit. pec. nisi resti. abla. Verūetiā omnes q ad vsurā sunt cooperati per illam aliā regulā. Qui occasionē dāni dat: dā. de. videt. de iiu.. t dā. da. ca. si culpa. t ff. ad. l. acquiliā. l. qui occidit. §. in hac. Mā septē sunt siue reperiunt genera personarū: p̄ter vsurarū ad restituendū si ipse nō restituat obligata. s. Inductoz seu fautoz. ¶ Procuratoz. Scriptoz. Seruitoz uel receptoz. Locatoz. Defensoz. Cohabitatoz seu pticipatoz. ¶ Primo igit restituere obligatur inductoz seu fautoz. Nam illi qui cōsulunt alijs t eos inducunt ad fenerandū: si alij eoz inductiōe uel consilio feneraīt: peccant mortaliter: t tenent ad restituēdū illud quod ad eos ō vsuris peruenit: t non amplio. ut habet in sūma cōfes. lib. 2. ti. 7. q. 6i. ¶ Preterea si quis pecuniā suā cōmitteret vsurario: nō habēti alias vnde exerceret vsuras: hac intētione ut vsuras ampli⁹ exerceret: esset particeps culpe: q ei daret materiaz peccādi. Si vero cōmittit uel dat pecuniā vsurario solum p custodia: qui tamē alias vnde fenereť habet: non peccat ꝺm Tho. 2. 2. q. 78. ar. 4. in solu. tertij argumenti. Jtē principes t domini terrarū: ō quibus dictuz est in parte precedēti. qui. s. in terris suis vsurarios tenent ꝺm Alexan. lūbardū. licz mortaliter peccent: tamē restituere non obligant: si nihil ad eos de bonis eorū peruenit. Sed forte melius sentit Sui. di. q⁹ tales cū possunt si non compellunt ad restituendū vsuras: tenent etiam si nihil ad eos peruenret. Cui⁹ ratio pōt esse: quia sicut predictū est supra habēt hoc in preceptuz ab ecclesia: saltē de iudeis. Ō si non obseruāt cū ex coz officio incūbēs eis: interp̄ratū consensum habere demōstrant. iuxta illud: Mō carect scrupulo cōcessionis occulte: qui manifesto facinoz desinit obuiare. eē. de homi. ca. sicut dignū. ¶ Secūdo tenet restituere procurator. Cui⁹rō est ꝺm Ray. in sūma: quia sicut aliqs prohibet nomine ꝓprio vsuras accipere: ita etiā nomie alieno. t ideo si accipit nomine alieno: siue sit tutoz: siue curatoz: vel procuratoz: uel quicūq; alius: ad restitutionē tenet: si ille cui⁹ noie accepit mortuus est: uel si uiuit t nō vult soluere: quia faciētes t

UVA. BHSC. IyR_229

ȝsentiẽtes pari pena sunt puniendi.2.q.j.no tñ sit. Sed de talib⁹ satis dictū est in sermonario de pnia in tractatu de restitutionibus ¶Tertio obligaʒ restituere scriptor. Mā notarij ⁊ cox testes q̄ super vsuras scienter cõficiunt instrumẽta ſm Hosti. sunt periuri: q̄ quãdo creanʒ iurãt: ergo nec de cetero testificari poterunt: nec publica cõficere instrumenta ex hoc q̄ sunt infames: quibus sunt act⁹ legittimi interdicti: de quib⁹ satis dictuʒ est vbi ſ. ¶Quarto tenet restituere seruitor. Nam seruitores siue falsi vsuariox: aut feneranʒ de mandato dñox suox ⁊ vsuras recipiũt de mutuo facto a dñis suis: ⁊ tunc restituere nõ tenẽt: aut feneranʒ sine mandato dñox suox gerendo negocia feneratoris: tũc tenentur: quia sunt actores ⁊ ministri vsure. Similiter tenenʒ restituere tutores ⁊ procuratores: qui non solũ principaliter faciũt vsuras: ſʒ etiã si exigunt: tales eni qui efficaciter in talibus operanʒ: restituere obliganʒ. Hoc enim sentit Alexan. lũbar. ⁊ Bartho. brixiẽſi 4.6. dis. ca. sicut non suo. ¶Quinto tenet restituere locator seu conductor. Statuit enim Grego. x. in concilio lugdũn. cẽ de vsuris. in ca. vsurarũ voraginẽ. in. 6. q̄ nec collegiũ nec vniuersitas: nec singularis pſona cuiuſcũq; cõditionis stat⁹ aut dignitatis: in tectis suis vel domib⁹ vsurarios manifestos non recipiant: ⁊ receptos de suis domibus ⁊ ciuitatibus expellere teneanʒ: qui vero contrariũ fecerint ſi sunt pſone ecclesiastice ſniam ſuſpensionis: ſi vero alie pſone ſniaʒ excõmunicationis: ſi vero sit collegiũ vel vniuersitas ſniam interdicti ipſo facto ſe nouerint incurſuros. Q̃ ſi querat an tales restituere teneanʒ lucrũ pensionis? Dicendũ q̄ licʒ sint pticipes omniũ peccatox que in ea ex fenore fiunt: nihilomin⁹ rõne cõtractus lucrationis in quo lucro transferʒ dominiũ: possunt tale lucrũ non licitũ rẽtinere: niſi vsurarius tunc ipotens nõ esset restituere vsuras: quia non posset recipere pensionẽ: niſi prius debuisset habere. ¶Sexto tenetur restituere defensor. Mã aduocati ⁊ procuratores quox patrocinio ⁊ fauore in iudicio uel extra iudiciũ regunt. ⁊ licʒ scripture que in eis ponũtur appareant iuſte: ⁊ nõ de cõtractibus vsurarux: tñ quia de talib⁹ fallacijs sunt ⁊ debent esse experti ⁊ aniſati: ideo in talibus cox cõſcientia est perquirenda. Si eni eis cõſcientia dictat q̄ sint cõtractus vsurarij: ⁊ tamen fauẽt seu cũ labore defendere desudãt. tenenʒ restituere: q̄ ad hoc dant operã efficacẽ. Quicquid agũt boies intentio iudicat oẽs. Hoc ſentit Inno. ⁊ Hoſti. in ca. michael. cẽ de vsuris. ⁊ archi. in ca. ſi quis oblitus. 14. q. 4. ¶Septimo obliganʒ participãtes: ut sunt filij: ⁊ vxores: ⁊ familia: ⁊ heredes vsurarij. De vsurarioꝝ aũt vxorib⁹ diſtinguendũ est: q̄ aut marit⁹ est ſoluendo aut nõ. Si p̃mo modo ſm Alexan. lũ. tunc ſi sunt ibi aliqua bona ỹ iuſto ⁊ ſeparata sunt: de illis expendere seu vti uere põt: dũ tamen in mente habeat viuere de iuſto. Lon. Ro. Si autẽ ſecũdo modo: q̄ ſcilicʒ vsurari⁹ nõ est ſoluendo: q̄ nihil ỹ vsuris habet ⁊ nihil aliud: uel omnia bona sua p̃ vſuris restituendis obligata sunt: licʒ q̃dã de bñ acq̃ſitis habeat: tamen ſm Giraldũ odoneñ. etiã diſtinguendũ est: q̄ ſi talis vſurarius habeat aliqua q̃ non sunt habita uel empta de vſuris: ⁊ dos vxoris fuit ibi primo q̃ vſure: põt ⁊ debet inde ſolui: etiaʒ dato q̄ vir ei⁹ non habeat ſufficientiã ad ſoluendas vſuras. Si vero ibi non sint niſi de vſuris: ⁊ predicte vſure etiã p̃mo fuerũt q̃ dos: tunc ipſa restituere obligaʒ: quicquid p̃ victu ſuo uel quocũq; alio modo inde perceperit: quia ei ad non restituendũ preſtat cauſam efficacẽ. Que oĩa intelligẽda sunt niſi vxor laboret inquãtũ põt ꝫ monẽdo ⁊ exhortando: vt marit⁹ restituat. argu. jj. q. 3. ca. q̃n multos. cẽ de ſen. excõ. ca. inter alia. Lon. Hoſti. ⁊ Rodo. Si autẽ de emendatione vſurarij: nulla remaneat ſpes. Quatriplex remedium ſm Ray. põt habere talis vxor. ¶Primũ est q̄ ſibi victũ aliomodo p̃curet: aut p̃p̃rijs manib⁹ laboret: aut mendicet: aut res dom⁹ modo licito augmentet atq; cõſeruet: quia hoc etiã cedit in vtilitate creditox. ¶Secũdũ remediũ est ut annũciet his q̄ p̃desse possunt: uel etiã ſi probari põt denũciet: eo q̄ cõpellat eaʒ paſcere de iuſto. 2. q. j. ca. ſi peccauerit. cẽ de iur. iu. ca. quẽadmodũ. Et. 22. q. 5. c. hoc videʒ. ¶Tertiũ remediũ est: q̄ ſi predicta nõ ſufficiãt ex quo ita artata est: poterit vti rebus mariti: cum magna tñ pcitate ⁊ interim dolere: ac p̃ponere ſatisfacere quando poterit: ⁊ ſic ſecura erit: q̄ tẽpore tante neceſſitatis: etiã a furto excuſaʒ in totum. Neceſſitas enim nõ habet legẽ. de ȝſc. di. j. ca. ſicut. ⁊ di. 5. ca. diſcipulos. Et de re. iu. quod non eſt.

UVA. BHSC. IyR_229

¶Quartū insuper remediū addi pōt: q.l.si vir eius habeat plura incerta bona vuz sufficiens sit certis satisfacere pōt tali vroꝛi per epm ꝓuideri.argu.72.dis.ca.episcop⁹. De filijs autē ⁊ familia similiter de parentibus ⁊ amicis vsurarij distinguēdū est ſm Biral. rodo.qꝛ aūt vsurarius est soluendo:⁊ tūc dicendū est de istis sicut de vroꝛe: aut non est sol.⁊ tunc tales quicqd ꝓ suo victu vel quomodocūqꝫ aliter acceperint satisfacere obligāt: quia illū ad satisfactionē reddūt impotē tēnisi forte excusent:quia.s.procurāt ut vsurarius restituat:vel ꝓpter recōpensationē: quia.s.tantum restituūt quantū accipiunt de suo: sese restituturos ꝓponunt:⁊ ad hoc facultatē se habituros probabiliter cred.āt: uel ꝓpter ignoꝛationē:quia.s.nesciunt rem esse talem:nec causam habēt hoc sciendi:vel ꝓpter necessitatē:puta q̄ꝫtū ad hoc: qꝛ filioli ⁊ filiole in tali sunt etate q̄ aliter viuere cōmo de non possunt. De filia aūt vsurarij: ⁊ eius marito distinguēdū est ſm Biral.odoneū. qꝛ si quando accipit eā in vroꝛē: si tunc nihil habebat nisi reddendū ex quo scit talē dotez esse obligatā:eā retinere non pōt cū bona cō scientia:si certi sunt bi quib⁹ talia denē. Cui⁹ ratio est:quia de alioꝝ rebus illā dotare nō potuit. Si tamē filia vsurarij talē dotē vult restituere:⁊ marit⁹ obstat:mariti erit culpa:⁊ ꝓponit restituere si ante illam marit⁹ obierit. Ita econtra si mulier nō vult ut dotē talem marit⁹ restituat:sufficit illi si nō ꝓticipat de illa:⁊ ꝓponit quādo poterit restituere illā. Si vero inde nō restituendo ꝓcordāt ambo:in dānationis statu viuūt. ¶Dosset tñ dici q̄ si vsurari⁹ vel heredes haberēt sufficiētiaz ad satisfactionē certā cuz muliere tali.s.filia vsurarij epus dispēsare posset:si parua esset dos in totū:si magna in parte. De seruitorib⁹ autē ⁊ mercēnarijs vsurarioꝝ distinguēdā est:qꝛ si vsurarius nō est soluēdo: ⁊ hi seruiūt aut in rebus licitis ⁊ honestis: ⁊ tunc si ꝓpter diminutionē substātie vsurarij nō fiat magis ipotēs ad soluendū licite pñt suscipere ꝺdignā mercedē:ſic etiā possunt recipe bi qui vendūt vsurarijs merces suas: qꝛ ex hoc nō fiunt ipotentes ad restituendū:aut tales seruiunt vsurarijs in his in quibus eum ad satisfaciendū dū recipiunt salariū faciunt ipotentē:⁊ tunc licz si seruiant in rebus licitis ⁊ honestis non peccēt:tñ salariū seu preciū minime suscipere possunt:cum ex hoc ad satisfaciendū faciant eū ipotentē:atqꝫ ad hoc ꝓstat causam efficacē:bi sunt medici barbitonsoꝛes:baile:⁊ cōsimiles. De heredib⁹ aūt vsurioꝝ ⁊ alioꝝ dicenduz est ſm Archi.⁊ alios canonistas:q̄ tenēt ad oia debita defunctoꝝ:in quoꝝ loco succedūt:siue heres sit filius:siue extraneus:siue talia debita sint ex cōtractu:siue ex maleficio vel quasi: siue pueerint res ad heredē siue nō.16.q.6.c.si epm Et ex de pigno.ex ꝓsentiū.in fine.de sol.c. p̄ de vsu.tua nos.ex de sen.excō.ca.a nobis. Et hoc itelligas si hereditas sufficit. Si aūt sufficit ad omnia debita soluēda ſm Ricar. in iudicio anime:etiā si heres non facit inuētariū nō minus tenēt. Secus aūt in foꝛo iudiciali. Et hoc affirmat Joan.an.in nouella Ad hoc quidē addendū est q̄ talis heres vltra hereditatē tenēt in iudicio anime ad oia que vsurarius ꝓ eo erpendit: si illa suscepit malafide. Ratio est:quia ad nō restituendū ꝓstitit causam efficacē:⁊ hoc itelligēdo si tale habuit eo tēpoꝛe quo fuit vsurarius nō soluendo. Sed qd si de duobus heredib⁹ vsurarij alter factus est nō soluendo:dicenduz est ſm Hosti.q̄ alter tenēt in solidū:⁊ hoc vsqꝫ ad quantitatē q̄ ad eū de hereditate peruenit. Ratio est qꝛ succedit in crimine:⁊ etiam qꝛ omnes res hereditarie obligate sunt.ex ō vsu.cū tu.§.fi. Et sic patet ꝓmū in hac pte cōsiderandū. ¶Quantū ad secūdū quod dicitur declaratio:sciendū est q̄ quattuoꝛ modis manifestus vsurarius esse cognoscitur. ¶Primo modo q̄ publice fenerāt:ita q̄ publice tenet mensam paratā ad pecuniaz mutuādā cuilibet sub vsuris. Scōo modo quādo per epm in ecclesia publicant: q̄ꝫ cuiz de eis sit publica fama: tamen si ab ecclesia tollerant ⁊ nō publicant secus est. Tercio q̄ ab epo requisiti cōfitentur. Quarto negātes quando cōuincunt per testes: ut dicit Ray. lib.2.ti.79.48. Et sic patet secūdū. ¶Quantū ad tertiū qō dicit punitio sciendum est q̄ manifestus vsurarius duob⁹ modis punit.s. spiritualiter: ⁊ temporaliter. ¶Primo punitur temporaliter:quia tales nō sunt in dominibus recipiēdi:aut si eas cōdurerint sūt emittendi:⁊ de terris ⁊ ciuitatibus infra tres mēses ut statuit Brego.sunt expellendi: ut patet ex supradictis. Item manifestus vsurari⁹ pōt compelli a iudice ad restituendū vsuras

UVA. BHSC. IyR_229

ꝛ per maiorē excōmunicationē omni appro batiōe postposita ꝛ remota. Item si vsurarius repetit vsuras ab alio repellit̄ per exceptionē donec ipe restituerit vsuras: quas ab alijs ipse accepit: vel facit saltē posse suum. h̄ Ray. li. 2. Con. Golf. ꝛ Hosti. in sū. ꝯfe. vbi s̄. q. 47. Secūdo vsurarius punit̄ spiritualiter: quia publici vsurarij sunt ipso iure excōmunicati: ut patet extra de vsuris. ca. quia in omnibus. Et hoc quantuz ad tria. Primo qꝛ nō debēt recipi eoꝝ oblationes. Scd̄o qꝛ nō debēt recipi ad cōmunionē altaris. Tertio qꝛ priuāt̄ sepultura xp̄iana: si in hoc petō decesserint. Si aūt de facto sacerdos recipit oblatōes vsurarij: tūc de tali oblatiōi hoc fieri debet. Primo debet auferri ecclesie in penitētia sacerdotis accipiētis: vñ dicit Hosti. Secūdo debet dari ad dispensandū episcopo loci: ꝟm Alanū ꝛ Host. ibidē. Tertio episcopus ꝟm prouidentiā eius debet restituere vsurario manifesto qui obtulit: tum propter opprobriū ut se cognoscant indignum talis oblationis: tum ut ipse restituat ei a quo accepit: ut dicit Hosti. ibidez. q. 52. Super hec omnia autē nō est pretereundū illud qd̄ statuit ecclesia ex̄ de vsuris. in ca. q̄q̄q̄. in sexto. vbi dicit̄: Nullus manifestoꝝ vsurarioꝝ testis intersit: aut eos ad confessiones admittat: siue ipsos absoluat: nisi de vsuris satisfecerit: vel de satisfaciēdis pro vsuraꝝ viribus facultatū prestent: ut ꝑmittitur idoneā cautionē: testamēta quoqz maloꝝ vsurarioꝝ aliter facta non valeant: sed sint irrita ipso iure Hec ibi. Ad quoꝝ declarationem tria sunt notanda. Primo notandū est ꝙ qcquid notarius qui interfuit tali testamento inde lucratus fuerit restituere tenet̄: ꝛ peccant testes per inobedientiā: ꝛ etiam omnes tali testamento consentientes: ꝛ animas suas ut vsurarioꝝ in infernū demergunt. Secūdo vero est ꝟm Alexan. lūbar. ꝙ nō sufficit vsurario manifesto testamentuz condere in periculo mortis existenti sub restitutione maloꝝ ablatoꝝ: duplici rōne. Primo quia testamentuz est vltra sentētiā voluntatis nostre de eo ꝙ post mortē suam quis vult fieri: sed nullus potest absolui nisi pri⁹ restituat: ḡ non sufficit condere testamentū nisi fiat alia satisfactio. Secundo quia iusticia dei requirit ut ille satisfaciat qui peccat: sed vsurarius hoc nō facit si relinquit in testamentū ꝙ per aliuz fiat

Debet igitur vsurari⁹ ut deus ei pareat quatuor obseruare. Primo si habet pecuniam vnde possit restitutio fieri: prius q̄z moriatur illā expendat: per fidelem amicū. Secundo sub voce preconia solēniter faciat proclamari: ꝙ quicūqz debet aliquid ab eo habere veniant ad ipsum libere sua omnia recepturi: ut plenius innotescat h̄ ꝛ ad scandalū remouendū. vt habetur in ca. p̄. de peni. Manifesta peccata non sunt occulta correctione purganda. Tertio si vsurarius habet aliqua instrumenta: extunc ea casset per publicū instrumentū atqz determinatā cautionem: vel redigat ad debitū veritatis. Quarto si aliquid deficit explicandi vel debite obligandi: faciat fieri debitū instrumētū siue cautionē: sicut in dicto ca. q̄q̄q̄. aperte dicitur: ꝛ scd̄m omnes docto. vtriusqz iuris: eius fideiussor integraliter ꝛ insolidū obligatio ad restituendū omniū vsurarū certarum ꝛ incertarū: ac male ablatarū: q̄tū sue vires substantie se extendunt: habito respectu ad tempus predicte cautionis. Qd̄ si non potest habere fideiussorem: nec pignora: ꝟm Joan. an. iuret illa nō posse habere: ꝛ iuret se facturū quod cauet: ꝛ sufficit. argu. extra de do. inter viruz ꝛ vxo. ca. vestras. His igitur premissis det ei confessor penitentiā: ꝛ non prius. sicut habetur in dicto ca. q̄q̄q̄. Et si quis aliter absoluerit: suam ꝛ ipsius animā perdit. ¶ Tertio notanduz est: ꝙ sepelientes manifestos vsurarios nō vere penitentes: ea pena plectuntur que recipientes eoꝝ oblationes: ut dictū est: ꝛ vltra hocipso sunt excōmunicati ꝑ Cle. pape extra de vsuris. Qd̄ si mentitur sepelire: ꝛ non facit: portando omnia ac si sepeliret corpus: ꝟm Joan. an. subiacet eisdez peccatis. Omnes igitur tales: predictis modis sepelientes: non possunt absolui: nisi pri⁹ satisfecerint ad arbitriū episcopi: quocūqz pre iudicio non obstante. extra de sepul. eos qui in cle. Non est ergo fratres sancto spiritui mētiēdū vsuras bonas defensando: sed pri⁹ quisqz intra conscientiaz suam consideret si qua huiusmodi voraginis labe sit deturpatus: ꝛ studeat qcqd sordidū ꝑspexerit abluere: quod misericordiarū pater. ꝛc̄.

¶ Feria sexta post dominicam de passione: de abhominatione ꝛ detestatione vsuraruz.

Sermo. 60.

UVA. BHSC. IyR_229

Onfundantur qui me persequũtur et non confundar ego: paueãt illi ⁊ non paueã ego. Hiere. 17. ⁊ in ꝓphetia hodierna. Adeo vsuraruꝫ crimẽ (fratres charissimi) ut per raro in hoc detestando vitio prolapsi exire possint: vel nolint. Justicia enim scdm phm duplex reperitur. s. distributiua ꝑ quaꝫ pena ⁊ merita distribuũt: de qua dicit Tullius li. pmo de offi. ꝙ est virtus que cõmuni vtilitate reseruata: suam vnicuiqꝫ tribuit dignitatẽ. Et iusticia cõmutatiua que consistit in hoc ꝙ est iuste dare ⁊ iuste accipere: cum quadã equalitate. Ideo bene dicit ꝓphetia: Confuudant qui me persequunt. s. vsurarij: sua iniquitate. ⁊c. Quo circa licꝫ plura dicta sint de vsura: tamẽ quia tantũ est hoc vitiuꝫ abhominãdũ ut merito sit magis magisqꝫ detestandũ. Ideo in presenti sermone tribꝰ rationibus aperimus breuiter hoc vitiuꝫ simili cum diligentia esse fugienduꝫ ⁊ abhominandũ: quarum.

¶ Primo ratione auersionis.

¶ Secundo ratione contrariationis.

¶ Tertio ratione precipitationis.

¶ Pars prima huius sermonis in qua declaratur ꝙ vsure sũme sunt detestande quia auertunt a deo.

Primo in isto sermone dico ꝙ vsure iniquitas est sũme detestanda: qꝛ grandope auertunt a deo. Reperiũtur enim tres virtutes totius spiritualis edificij fundamẽtales: sine quibꝰ nihil agitur. s. fides: spes: charitas: de quibus loquitur apostolꝰ pme Corinth. iꝫ. di. Nũc manent fides spes charitas tria hec: ⁊ nullum peccatũ inueni tur scchas destruens ⁊ anihilãs sicut vitiũ hoc abhominandũ vsuraruꝫ. ¶ Primo enim peccatũ vsure tollit intellectũ ut nõ credat deo nec diuinis cuius ratio est: qꝛ ipossibile est eandẽ potẽtiã simul ⁊ semel ferri in varia obiecta. Non eni põt auditꝰ simul et semel audire sonũ campane ⁊ sonũ lyre: nisi cõfuso modo. nec gustus põt simul discernere dulce ⁊ amaruꝫ. Insuper intellectus non potest simul plura intelligere siue cognoscere: quia sm phm. ꝫ. de anima. ⁊. io. Metha. Contingit plura scire: vnũ autem intelligere Non etiam videre põt oculus simul que in celo ⁊ que in terra sunt: imo quanto corporeus oculus magis terre appropinquat minora tunc videt: ⁊ eo minus superiora. Sic quippe quanto magis nostre mentis oculꝰ in terrenis sigitur rebus: tanto amplius lumen fidei perdit per quod deus cognoscit: ⁊ hoc quia eo ꝙ terrenis attendit: diuinis attendere non potest: ideo vsurarij ceci super his occupati: a deo lumen vere cognitionis amiserunt: ut non percipere valeant: qua ratione vsure sint male quia sicut dicit ꝓpheta: Oculos suos stode. in ter. imo quod peiꝰ est vsurarius nõ timet infernũ: nec per aliũ appetunt: ⁊ hoc est propter infirmitatẽ quia nõ credunt: quia excecati sunt: ut eni ait phs ꝫ. de aia. Voluntas nõ fertur nisi in precognitũ: siue bonũ: siue malum: qđ nihil aliud est dicere: nisi ꝙ nisi bonũ ⁊ malũ cognoscatur non põt amari vel odisse. Et ideo vsurarij in tantũ his terrenis sunt occupati in rebus: ut nihil aliud videant ꝑter aurũ ⁊ argẽtũ: ⁊ presens hoc seculũ: ideo omne flagitiuꝫ ⁊ peccatũ perpetrãt: quia infernũ non considerãt. vñ ait Cyprianꝰ in epistola ad Donatũ: Nemo cõsideret ꝙ metueret consciẽtia nostra si crederet: ꝙ quia nõ credit oino nõ metuit: si aũt crederet ⁊ timeret: si timeret ⁊ caueret: si caueret euaderet. h ille. Preterea vsurarij predicta rõne per ailũ non appetũt: quia nihil esse extra hunc munduꝫ credunt. Contra quos Augu. in lib. de speculo dicit: Deus est extra quẽ nihil: supra quẽ nihil: infra quẽ nihil: cũ quo totũ: in quo totũ: a quo totũ: quod cecus vsurarius non percipit: de quo dominus conquerens dicit Hiere. 2. Populꝰ meus. s. vsurarioꝝ multitudo: mutant gloriã suam in idolũ. i. in denarios: ⁊ seculũ vanũ: ⁊ licꝫ quandoqꝫ audiant diuina: missas ⁊c. hoc faciunt ne contẽptui habeant ⁊ h frequentant tanq̃ꝫ ridicula. Et quãdoqꝫ tot genuflexiones: tot suspiria emittũt: ut sãctos crederes. Nam deosculant parietes: et quãdoqꝫ cũ imagines nõ possunt attingere caputiũ iactant: ⁊ inde osculãtur: que omnia non nisi hypocrisim ostendũt: ad hec solum faciunt talia: ut boni videant: ⁊ sic faciliꝰ decipiant: non ut h credant qui cuidam furioso mihi similes vident: qui a suis coartꝰ: añ crucifixi imaginẽ genuflectere ⁊ adorare magna voce dixit: Jesu xp̃e ego te adoro: sꝫ nõ tibi credo. Nam si vsurarius xp̃o crederet:

UVA. BHSC. IyR_229

vticq; ab iniquitate vsurarū cessaret ac prom pte satisfaceret. ¶ Scdo vsure peccatū spem aufert. Non enim vsurarius in deo sperat. Ideo Augu. ait: De deo desperare est spem in creaturis pone. hec ille. His enim intenti spem etiaz h figunt. Contra quos idē Aug⁹. ait lib. 2. de verbis dñi sermone. 6. Nihil eni est tam inimicū spei: q; retro respicere. i. in re bus que retro labunt ⁊ transeunt spem po nere: sed in his que nondū date sunt sed da ture quādoq; nūq; transibūt: quādo autem scatet in tentationibus mund⁹ velut pluuia sodoma sulphurea: metuendū enim exemplū vroris Loth: retro enim respexit: ⁊ vbi respe xit ibi mansit: in salem cōuersa est ut pruden tes cōdiret exemplo. hec ille. Vsurarij enim non in deo sperant: sed multipliciter seipsos decipiunt. ¶ Primo enim sperant ⁊ cōfidūt in suis malicijs: cōfiderant enim suis caliditatib⁹ multa egisse: ⁊ gloriantes confidūt iterū maiora perpetrare: quos prophera increpat Psal. 51. di. Quid gloriaris in malicia: qui potens es in iniquitate. q. d. parū sic per fistes. Vñ Judith. 6. ca. ait: Non derelinqs presumentes de te dñe de⁹: ⁊ de sua virtute gloriantes humilias. ¶ Secūdo tales sperāt ⁊ confidūt in suis diuitijs: quos vere illuminati ⁊ sancti homines attendētes miro modo eis compatiuntur: vnde ꝓphera ait: Vi debunt iusti. s. vsurarios ⁊ timebunt: ideo ex hoc cautiores reddunt. iuxta illud: Felix quē faciunt aliena pericula cautū. Et q; iusti: ta les dignos irrisione sciunt: ideo sequit: ⁊ su per eū ridebunt: quos etiā dominus irridet. iuxta illud: Qui habitat i celis irridebit eos: ⁊ dicent. s. iusti: Ecce homo q nō po. deū. ad. suū: quia vere est protector omniū sperātiū in se: sed hi sperauerūt in multitudine diui tiarū suarū: nō attendentes illud Sopho. i. ca. di. Argentū ⁊ aurū eoz: non poterit eos libe rare in die furoris domini. s. in eoz⁹ morte. Vñ apostolus ꝑme Thi. 6. ca. ait: Diuitib⁹ huius seculi precipe superbe non sapere: nec sperare in incerto diuitiarū: sed in deo viuo qui prestat nobis omnia abūde. ¶ Tertio ta les sperant in consanguineis suis: nescientes q; hi super omnes eoz morte cupiūt: nec eos plus diligunt in restitutēdo: q; seipsos dilexe runt in fine nō satisfaciendo. Vñ Hiere. 17. ca. di. Maledictus homo qui confidit in ho mine: ⁊ ponit carnez brachiū suū. i. cōfidit in parentibus quib⁹ bona sua relinquit: ut extra hant cū de profundo inferni: ⁊ sequit: Bene dictus vir qui cōfidit in domino: ⁊ erit do min⁹ fiducia eius. s. dum ipse in vita satisfece rit per seipsum. ¶ Tertio peccatū vsure proz sus charitatē aufert ⁊ amorem dei. Nā totū affectū suū effudit circa tēporalia: quod pro batur Rōne: Auctoritate: ⁊ Exēplo. ¶ Pri mo dico ꝓbatur rōne. Sententia enim phi est. 10. Methaq; opposita non possunt simt ⁊ semel inesse eidem subiecto. Non eni ama rū ⁊ dulce: nigrū ⁊ albū: sed vera charitas ē qua deus sup omnia diligit. Ait eniz Augu. lib. 83. questionū. q. 77. Amor quo de⁹ ⁊ p rimus amat charitas ꝓprie dicit: purgatissi ma ⁊ cōsūpta: si nihil aliud amat. Vsurari⁹ non solum terrena amat: sed ea colit ⁊ ado rat. quia ut dicit August. super epistolam ad Philip. Hoc ab homine colitur quod pre ceteris diligit: ideo vsurarius charitatē non habet: qua ex re sūme abhominant: quia ut ait Augu. super canonicā Joā. ꝑmā omel. 5. Quicquid habeas: charitatē solū non habe as: nihil tibi prodest alia si non habes: hanc habe ⁊ implesti legē. Puto hanc margaritā illam esse quā homo negociator in euange lio describit quefisse qui inuenit vnā preciosam margaritam ⁊ vendidit omnia que ha bebat ⁊ emit eam. Hec preciosa margarita charitas est sine qua nihil tibi prosunt que cūq; habueris: quā si solū habeas tibi suffi cit. hec ille. ¶ Secūdo idem probat auctorita te. s. domini in euāgelio Math. 6. ca. di. Vbi est thesaurus tu⁹. s. vsurarij: ubi est ⁊ cor: ⁊ ei⁹ cuius rei exemplū habet in vita sancti Anto nij de padua: qui vocat⁹ ad faciendū sermo nē in funere cuiusdā vsurarij: ficq; cōpulsus ꝓposuit verba predicta. s. Vbi est thesau. tē. Deinde dixit: Mortuus est diues ⁊ sepult⁹ est in inferno. ficq; fecit aperiri capsaz pecu niaz ibiq; coz inuenientes: scisso cadauere ni hil in eo cordis inuenīt. Vnde Job in per sona vsurarij. 20. ca. ait: Idcirco propter hāc improbā cupiditatē: cogitatiōes varie mihi succedunt: ⁊ mens mea ꝑ diuersa rapit. Ta lis erat diues ille qui spū veritatis in Apo. 3. ca. increpatur di. Dicis quia diues sum ⁊ lo cupleor: ⁊ nullius egeo: ⁊ nescis q; tu es miser ⁊ miserabilis pauper: cecus ⁊ nudus. ¶ Ter tio probat exemplo diuitis q; Luc. 12. crulūs dicebat: anima mea multa bona habes repsita

UVA. BHSC. IyR_229

in annos plurimos: quia auar⁹ nunq̃ se credit moriturũ. ideo sequit: Requiesce ⁊ comede bibe ⁊ epulare. vbi vero gaudiũ quo vsurarij loco dei fruũtur: sz vide finẽ illoruz. Ait illi deus: Stulte hac nocte aiam tuam repetent a te. s. demones quibus illam reseruasti ꝟm glo. Que aũt parasti cuius erunt? scilicet filioꝝ vel consanguineoꝝ. q. d. sed verificabitur illud prophete. Relinquent alienis diuitias suas: ⁊ sepulchra eoꝝ dom⁹ illoꝝ in eternũ. Equidẽ alienis diuitias. i. his q eis alieni sunt corde ⁊ charitate: licz carnis propagatione propinqui sint. Et sic patet ⁊c.

¶ Pars secũda hui⁹ sermonis in q̃ vsuras eẽ sũme detestabiles qꝛ ꝓximo ꝯtrariãt.

Secundo in isto sermone dico vsuraz sũme esse detestandã rõne cõtrariationis. Primo videlicz quia contrariat cõmunitati omniũ. Secũdo cõtrariat pietati pauperũ. Tertio cõtrariatur humanitati propinquoꝝ. ¶ Primo dico eẽ detestanda quia contrariatur cõmunitati oĩuz hominũ: quia ꝟm Augu. Charitas cõmunia proprijs: non ꝓpria cõmunibus anteponit. Cõmunis vtilitas priuate preponẽda est: ut habet ex̃ de posthu. in ca. bone. Et. ff. de re iu. l. si cõuenit. Et in auten. de nõ ali. aut ꝑmu. eccle. re. §. quia vero. coll. scda. vbi dr̃: O portet enim ea que cõmuniter ⁊ grauatur ⁊ in omniũ vtilitatez sequũt potius valere: q̃ ea que circa aliquos statuũt cũ publica merito sint preferenda priuate. hec ibi. Vsurari⁹ aũt directe oppositũ facit. Et quilibet hõ in arte sua reipublice vtilis est: ut sunt sartores: agricole: cerdones: fabri: milites ⁊c. Solus vsurarius ei inutilis: ⁊ sibi soli vtilis q vere miluo similis est: q semꝑ clamat: mio: mio: mio: sed peior est vsurarius: quia nõ soluz ore sed opere ore ⁊ corde semꝑ hoc clamat tãto etiã diuitiarũ amore afficit: ut neminẽ amet ⁊ nemini sibi associet: nisi proprij lucri gratia sui atqz cõmodi: de quib⁹ loquitur Paulus. 2. Philip. Omnes eni que sua sunt querũt. s. vsurarij: non que Jesu xp̃i: quia ex re nullus est ei amicus: imo ⁊ consanguinei de morte eius letant: quia adeo tenax est ut vix necessaria vite possunt habere. Similiter paupes ⁊ mendici: quia aut dimisit restituendũ esse: aut nõ: si sic credunt se accepturos aliquid: si nõ etiam letant: quia eis amplius non poterit eripere: pauca sua cõmunitas: ⁊ omnes letantur: quia cõmunitati peiores sunt: q̃ latrones ⁊ fures: quod probatur triplici ratiõe Primo rõne familiaritatis. Nam fures et latrones sunt tanq̃ siluestres ⁊ publici hostes: qui ad clamorem hominũ fugam petũt Vsurarij autẽ tanq̃ domestici hostes: nũq̃ clamoribus fugantur. Et nulla pestis efficatior est ad nocendu z: q̃ familiaris inimicus. Preterea vsurarij expoliant homines die noctuqz ⁊ hora qualibet etiam dum audiũt missam ⁊ cetera diuina: quod fures ⁊ latrones non faciunt. Secundo ratione sagacitatis. Nam vsurarius cum maiori malicia rẽ alienam vsurpat q̃ latrones: quia sua caliditate faciunt ut homines consentiant se expoliari: ⁊ cum illi iniusticiaz facit simulat ⁊ persuadet ei misericordiam facere. Tertio ratione securitatis: tum quia vsurarius vsurpat rem alienam absqz timore securans se: tum quia sine timore repetitionis possidet: cuz habeat securitatem id agere: si publicus est. Fures autẽ ⁊ latrones non sunt securi: sed semper timent ne res furto ablatas amittant simul cum propria vita. ¶ Secundo probatur vsuram esse detestandã quia contrariat pietati pauperũ. Nam vsurarius sub specie pietatis clam surripiendo aufert substantiã proximo: quod multipliciter docet experientia: quasi enim mutuũ quod vsurarius pauperi dat: opiũ potest dici: quo sub specie pietatis dormiens soporatur: ⁊ de modica sua substãtia priuatur. O sceua pietas: o crudelis fera: qua audacia mentiris te ad hoc moueri pietate. Bene propheta cecinit de te vsurario Psal. 51. di. Tota die iniust. cogitauit lingua tua. s. in corde cogitãdo: ⁊ q̃ primũ lingua exprimendo: ideo sequitur: sicut nouacula acuta fecit dolum. Nam tria in nouacula considerari possunt. Primo enim occultat aciẽ suam in seipsa: vnde sic facit vsurarius q maliciam occultat in corde pretendendo pietatẽ Ideo Hiere. 17. ca. dicit. Prauũ est cor hominis. s. vsurarij ⁊ inscrutabile. Secundo anteq̃ radat acuitur super lapidez oleo litũ: sic vsurarij habent verba adulatoria. Vnde dicit Psal. 54. Moliti sunt sermones ei⁹ super oleũ ⁊ ipsi sunt iacula. s. ad feriendum homines. Tertio nouacula paulatim pillos radimus: sic vsurarij paulatim bona temporalia pauperibus auferunt. Vnde dñs Ezech. 5. ca. permissiue dicitur: Sume tibi gladium

UVA. BHSC. IyR_229

acutū radentē pilos. Et ideo subditur a p̄pheta: dileristi maliciā. i. malicioſum contractum: ſuper benignitatem. i. q̄ dare gratis: imo quod peius eſt vſurari⁹ pauperi auferit veſtimentū: calciamenta: domū: lectum: cibū potum: ⁊ victum: ⁊ per conſequens vitam. Vnde Eccle. 34. ca. dicitur: ¶ Panis egentiū vita eſt: ⁊ qui defraudat illum homo ſanguinis eſt: qui aufert in ſudore panez: quaſi qui occidit proximū. hec ille. ¶ Omnis enim natura rerū ſubuenit indigenti gratis: ⁊ quātū in ſe eſt cōmunicat dona ſua. Sol luna ſtelle lucem preſtant: rorem nubes ⁊ pluuiam: ignis calorem: aer flatū: aqua potum ⁊ lauacrum: terra multiplicem fructū. Vnde Augu. inditiū inquit: Adarumū diuine bonitatis eſt: q̄ quelibet res cogitur dare ſeipſam. Sol⁹ enī vſurarius ſua beneficia vendit: propterea dicetur illis in die iudicij illud Adath. 25. Diſcedite a me maledicti in ignē eternū. ⁊c. que ibi ſcribuntur qui non dederūt ſua. Quid ergo vſurarius dicēt qui non tradunt ſua: ſed tanta impietate auferunt aliena: e manibus enim pauperū famelicoꝝ panem rapiunt: potūq̄ ſitibundis: veſtimenta auferendo: infirmari eos frigore faciunt: carceribus tradūt: ⁊ ſic miſerorū ſanguine ⁊ carne ſaturari ſatagunt. ¶ Tertio vſura contrariat humanitati propinquoꝝ. Facit enim hominē impiū non ſolū in extraneos: ſed etiam in propinquos. ¶ Primo enim in filios impius eſt dū eis male ablata relinquit que eos ad infernū deducunt. Vñ Oſee. 9. ca. dicit. Effraim id eſt creſcens: q̄ vſurariuꝝ ſignificat: deducet ad interfectorē filios. ſ. diabolum filios ſuos. vñ in inferno iuicē ſe maledicēt: dicet p̄ſis maledict⁹: qz ut tibi diuitias relinquerē bis crucior tormentis: econtra filius ⁊ filij dicēt: In eternū ſis maledictus pater: qui me tuis peſſimis lucris implicaſti: ⁊ pro te bis impliceor tormētis. Vnde verificatur illud Eccle. 41. ca. di. De patre impio cōquerunt filij: qm̄ p̄pter illum ſunt in opprobriū. Secūdo ſūt impij in alios propinquos ⁊ affines quibus ſcilicz in vita vel in morte compartiunt vſure: ideo illud de eis erit quod de filijs qui de vſuris participant. Tertio vſurarius agit p̄ditionem in alios proximos ſuos: quod ipſa experientia demonſtrat. Sepe enim cum videt proximū aliquā pulchram poſſeſſionem vel domū vel aliquid aliud quod ei placeat: concupiſcentia oculorū tactus illi ſubuenire nititur aliquo mutuo: ut pro pignore habere poſſit quod concupiuit: ut autem habuerunt paulatim ſuccreſcere permittit fenus: ⁊ tandem aliqua occulta ⁊ ficta occaſione ad poſſidendū aggreditur: ⁊ re ſua adeo occulte priuatur: ut non aduertat donec prorſus fuerit priuatus. Jn alienos clarius patet hec p̄ditio. Nam bibendo: comedendo ⁊ cōuerſando cum eis: ſemper inſidias molitur: ⁊ more Jude proditoris Chriſtū vendentes primū ſupplantare excogitant. Et ſic patet ſecunda pars huius ſermonis.

¶ Pars tertia huius ſermonis in qua probatur vſuram eſſe deteſtandam ratione precipitationis.

Tertio in iſto ſermone dico vſuram eſſe deteſtandā quia hominē precipitat in multa mala: ⁊ precipue in tria ¶ Primo in opprobriū abbominationem. Secundo in damnoſam ſubiectionē. Tertio in finalē deſperationē. ¶ Primo eni vſura eſt deteſtanda: quia precipitat hominē in opprobriū abbominationē. Eſt eni vſurarij vita plena opprobrijs: ⁊ precipue trib⁹. ¶ Primū quoꝝ dicitur inbertia: quo nihil deteri⁹ poteſt dici: quia ut dicit p̄hus p̄ Ethicoꝝ et 4. Methe. Exercitiū dicitur ſanū eo q̄ conſeruat ſanitatem anime. ſ. ⁊ corporis: ergo a cōtrario ſenſu: Ocioſitas generat infirmitates anime ⁊ corporis: ſed per vſurā tollit ſibi operationē omnis debiti modi operandi ſibi licita ⁊ ſalubria lucra. Jdeo efficitur deſidioſus: accidioſus: ⁊ ocioſus: ex hoc etiā ipſo vſura neceſſitat hominem ad indebita lucra contra legē quā dominus dedit Deū. 3. di. In ſudore vultus tui veſceris pane tuo. Si tales ſicut p̄pheta dicit ¶ Pſal. 72. In la. bo. non ſunt: ⁊ cū ho. nō flagel. ſ. quādoq̄ etiā in vita: ſed poſt mortē ſemp cū demonijs crūt. Secundū opprobriū eſt eius malicia: que ſe quit ex inbertia. Maz ſicut Eccle. 33. ca. dicit: Multā malitiā docuit ociſitas. ſ. inbers vita: ad tantam enim maliciā auaricia hominem ducit: ut animam ſuā p̄ quolibet numulo venalem p̄bet. Grande equidem ſceluſ eſt animā in tanta ſublimitate creatam. ſ. ad imaginem dei formatam: tanto precio. i. xpi ſanguine redemptam: ad tantā gloriam ordinatū: pro tali vili precio venundare. Vnde Eccleſiaſtic⁹. 10. ca. ait: Auaro nihil ē ſceleſti⁹

UVA. BHSC. IyR_229

habet enim aiam suā venalem. Ex quo claret ꝙ pro minio talis precipitaret se in voraginem infernalem oiuz flagitioꝝ: nisi aliquo timore mūdano teneret. Tertium eius obprobrium est eius infamia que turpissima ē vt ait Tullius in.2.lib.de oratore. Bona extimatio multis diuitijs prestat: ideo ꝓdig⁹ dr̄ qui famā pro nihilo habet: vt habet. C.d̄ his qui poten.noie.l.j. Sed vsure scelus infamē facit hoiem: vt nullus nisi prorsus publican⁹ eam audeat exercere manifeste. Hi qdē sunt illi de qbus prouerb.2.c.dicit. Qui relinquūt iter rectum: ⁊ ambulant per vias tenebrosas qui letantur cū male fecerint: ⁊ exultant i rebus pessimis: quoꝝ vie peruerse: ⁊ infames gressus eoꝝ. hec ibi. ¶ Scd̄o detestanda est vsura: quia precipitat hoiem in dānosaz subiectionē: tanta est enim ptās quā exigēte hoc scelere: ⁊ ꝑmittēte dn̄o: suscipit diabolus sup tales ꝙ eo operante vsurarius. ¶ Primo se illaqueat: vñ Job.18. Baldac de cupido loquens ait. Immisit in rete pedes suos ⁊ in maculis eius. s. demonis ambulauit tenebit̄ eius planta laqueo. Planta eni extremitatē anni vite vocat. quāto enim cupidus ꝓpinq or fini vite sue fuit tanto maiori cupiditate iardescit. Hinc Hiero⁹ ait. Cū alia vitia senescente hoie senescāt: sola auaritia iuuenescit: ⁊ p̄me Thi.6. Qui volunt diuites fieri i cidunt in tentationē: ⁊ in laqueū diaboli. Jō quāto homo in auaritia senior fit: tanto difficilius ab ea se soluit. ¶ Scd̄o vsurarius se intricat: cum auis volando in rete ceciderit tanto plus se intrincat: quāto amplius se extricare cōtendit: sic vsurario ꝯtingit: qui dū per aliqd̄ tempus intenderit vsuris: ⁊ demū cessare velit omni die mense ⁊ anno ampli⁹ se videt inuolutū: ⁊ sic elongatur a proposito cessandi ab vsuris. Hic ꝓuerb.5.c.dicit. Iniquitates sue arripiunt impiū: ⁊ funibus peccatorum constringit. Et Jere.50.c. Aie vsurarij a diabolo dicit. Illaqueaui te ⁊ capta es babylon: ⁊ nesciebas. ¶ Tertio vsurarius presumptuose sperat: quia credit se penitere in fine ⁊ restituere aliena: sed ignorat miser: ꝙ Matth.13. dn̄s cōminatus di. Qui enim habet dabitur ei ⁊ abundabit: ⁊ qui non hēt id qd̄ videtur habere auferetur ab eo: habet nempe ille thesauꝝ magnum qui tempus ei ꝯcessum virtuose expendit: ⁊ ideo multa merita cumulauit: ⁊ huic dabit̄ in morte temp⁹ melius se preparandi. vnde etiā tunc maiori gratia abundabit. Qui aūt non habet. s. non cumulat nunc merita ad qd̄ videtur habere scz penitentie tempus in fine auferet̄ ab eo. s. iusto iudicio dei. Ex quo presumptuose i illo confusus est. qd̄ euenisse dicit̄ cuidam vsurario qui in articulo mortis clamasse voce magna dicitur. O penitētia vbi es: quo dicto expirauit: vt ex eius verbo aperte claresceret: ꝙ quia illam non quesiuit tēpore congruo merito cum vellet non inueniret. Contigit enim illi sic̄ aui rapaci que ab aucupe hinc inde ꝑmittitur volare ad predam: qua capta ꝑtice alligatur vbi non ministrat̄ pastus ei quē cupit: sic dum vsurari⁹ viuit ad predam minat̄: sed postmodū in infernū ligabitur ac cruciabitur: ⁊ iuxta illd̄ Job.20. Diuitias quas deuorauit euomet: ⁊ de ventre ei⁹ extrahet eas deus. s. per demones infernales. ¶ Tertio ꝓbatur vsuram esse detestandaz: qꝛ precipitat hominem in finalem desperationē: seu in penitentiam: ex qua eternaliter dānatur. Raro enim vsurarius ad penitentiam veraz reduci pōt ꝙ triplex causa potest assignari. Pria quaꝝ dicitur indispositio. Nam vsurarius vere vix potest penitere: quia aut est auarus ⁊ sic non vult reddere: aut est prodigus: ⁊ sic non potest. Peius tñ est nole: q̄z non posse aliena restituere: qꝛ illd̄ ex malicia: hoc ex impotentia prouenit: q̄uis culpam mixtam habeat. Similis enim est vsurarius vasculo vitreo in quo denarij fabricant̄ ad aliciendum infantes: qui denarij haberi non possunt nisi vas frāgatur: sic vsurarius nūq̄z vult restituē nisi in articulo mortis. ¶ Scd̄a causa est induratio. Cum enim vsurarius considerat nō posse gratiam inuenire: nisi aliena restituat pro posse ⁊ per consequēs se ⁊ filios ⁊ certos heredes pauperes relinquere: quod abhorrēs per fidem q̄z non intelligens statum suum periculosum mauult in peccato persistere: q̄z debito se emendare: ⁊ sic diu manens eius cor induratur: ⁊ lz audiat predicatores: lz habeat exhortationes ⁊ obiurgatiōes: tñ semper ei⁹ cor magis induratur: sicut de eo Job.41.c. scribitur. Cor eius indurabitur quasi lapis: ⁊ stringetur quasi malleatoris iucus: qꝛ q̄to magis feritur: tāto durior redditur. ¶ Tertia causa impenitentie eius dicit̄ obstinatio. Signum quippe obstinationis vsurarij est contēptus diuini verbi: ⁊ reprehēsionis ⁊ exhor-

UVA. BHSC. IyR_229

tationis sceleris sui. Ideo Prouerb.18.dicit̃ Peccator cum in profundum peccatorũ deuenerit contẽpnit.s.resurgere:⁊ certe videtur obstinatior iuda. Nam iudas penituit lz nõ recto modo.di.peccaui tradens sanguinez iustum Matth.27.⁊ restituit proditionis precium. Vsurarius aũt primo non penitet de vsura:nisi forte ꝙ parum lucratus sit. Scdo si penitet non confitetur:ne restituere cogat̃. Tertio si confitetur querit confessorem qui consciam non scientiam habeat:⁊ sic ignaro confessori dicet simplici verbo se restituere velle sine debita cautione. Quarto etiam si hoc promittit promissum non seruat.vnde d̃re iu.lib.6.dicitur. Non remit.pec.nisi resti. abla.hoꝝ omnium euidens signum ⁊ horribilitas mortis vsurariorũ:que qdem accidit eis directe.p̃mo ratione derelictionis. Iusto enim iudicio dei fit vt vsurarius non solum a deo:sed ab omnibus sanctis spiritibus derelinquatur:qui semper in vita eos ꝯtẽpsit: Nam semper in festis volunt lucrari:ideo a virgine Maria ⁊ alijs sanctis non inuenit patrocinium: vnde de talibus Michee.3.c. scriptum est abscondet faciem suam domin⁹ ab eis in die illo.s.in extremo.s.in die mort⁹: sicut nequiter egerunt in adinuẽtionib⁹ suis. ¶ Scdo hoc accidit eis rõne desperationis. Cum enim infelix peccator a deo ⁊ a tota curia celesti est derelictus:facile in baratum desperationis a demonijs precipitatur. vñ dic̃ illd̃ Job.7.c. Desperaui nequaq̃ vltra iam viuam.s.nec vita corporali:nec spirituali: nec eternali. Legitur enim de quodam vsurario qui post splendidam cenam noctu cuz vxore dormiens:totus attonitus velocissime surrexit. Interrogat⁹ ab vxore causam tam subite motionis. Rñdit. Nunc raptus fui ad iudicium ⁊ nesciẽs respondere tot accusantibus audiui nunc iudicem contra me sententiam promulgantem:ꝙ hodie ad eternam dãnationez a demonijs trahi debeam: quo dicto cum vili vestitu e domo fugiens: a suis tãdẽ est repertus in quodam monasterio: vbi monachi matutinũ persoluebant:quẽ cum nulla ratione adducere possent vt peniteret con sanguineis domum ducentibus illum cum transirent super quẽdam pontem: ecce quedam nauis veloci cursu pertransibat quã solus vsurarius plenam demonibus videns. dixit. Ecce ipsi sunt qui volunt me rapere: quo dicto e manibus eorum erreptus: nũq̃ nec ip̃e nec nauis visi sunt. ¶ Tertio ratione persecutionis. Cuz enim vsurarius vt ceteri peccatores:non solum offenderit deũ: veruz etiam cum vendiderit tẽpus qd̃ est cõmune omnium creaturaruz omnes offendit creaturas. Ideo audita a dño de vsurarij dãnatione sententia:omnes armare se cõtra illaz videntur. Ideo omnes angeli ⁊ sancti in paradiso contra illum clamant. Ad infernum ad infernum: ad infernum. Celi cum luminaribus suis quodãmodo clamant. Ad.ignẽ ad ignem:ad ignẽ. Planete omnes clamãt ad profundũ:ad profundum:ad profundum. Elementa quoqz contra eum seuentia clamant:ad tormenta eterna. Domus quoqz ⁊ parietes in qua iacet ⁊ omnia clamant vindictam. Sicut Abachuc.2.scriptum est. Lapis.de pariete clamabit:⁊ lignum quod iter iuncturas est respondebit:fiat:fiat.i. dignum est ⁊ omnis ratio h̃ exposcit vt pernicax vsurarius eternis incendijs crucietur:⁊ plurimũ indignum esset ac rationi dissonum: vt qui ĩ vita semper pertinax in peccat⁹ perstitit: nũc misericordiaꝝ locum inueniat. Quibus de rebus fratres carissimi dum adhuc vita sospite gaudet⁹: rogo ⁊ obtestor:exuite vos peccato vsuraqz quãtum in vobis est restituite: ne subito rapti die mortis misericordia a vobis concupita auferat̃:qn potius etiam in p̃senti vita centuplum a dño reddat̃: ⁊ in futuro vitam possideatis eternam. Per infinita secula seculorum. Amen.

¶ Sabbato post dñicam de passione:de octauo decalogi precepto.s.nõ falsum testimonium dices:⁊ p̃mo de diffinitione ⁊ offensione mendacij. Sermo.61.

Ttende domine ad me: ⁊ audi voces aduersarioꝝ me. Hiere.18 Declaratis supra precept⁹ dei quibus ad proximum ordinamur: ne illi nr̃a opatione nocumẽta inferamus ĩ propria p̃sona nec etiam cõiuncta:ac etiam in substantia: reliquũ est considerationẽ nunc norstam flectere ad illud quo lingua simil̃r prohibemur ei nocere: qd̃ quidem octauũ est in decalogi

UVA. BHSC. IyR_229

ordine. vbi dicitur non falsum testimonium dices: quo omne mēdacij genus prohibetur ⁊ merito: quia omne mēdacium de se malū est: vt clarius infra dicetur. Qđ phs ꝯfirmat 4. ethicoꝝ. di. mendacium per se prauum est atq; fugiendum. veꝝ aūt ⁊ bonum est laudabile. hec ille. Nam omnis falsidicus est deo obnoxius: quia deus est veritas. Jo. 14. Et homo factus est ad imaginem dei. Geñ. 2. Sicut ergo qui destruit imaginem dei que est in ecclesia facit iniuriam deo: sic qui destruit imaginē que est in aīa: imo ipsum deū destruit qui est in aīa per mendaciū ⁊ falsitatem. Quapropter Christus filius dei apđ patrem conquerendo de se iniuste accusantib⁹ loquit̄ di. Attende ⁊c̄. meoꝝ. s. qui falso accusant malefactorem iniuste testificantes q̄re more nostro tria de hoc mandato principaliter annotabimus. quoꝝ. Primū dicitur mēdacij ⁊ falsitatis apta ꝓhibitio. Scđuz mendacij detestatio. Tertiū taciturnitatis noxia euacuatio. ¶ Quātum ad p̄mum quia prohibetur mendaciū tanq̄ꝫ prauū: ideo tres alias considerationes faciemus quarum. Pria dr̄ mēdacij notificatio. Scđa generalis culpatio. Tertia particularis offensio. Sed breuitat̄ gr̄a de p̄ma tm̄ tres cōsiderationes subdistinguemus. quaꝝ Primā dicemus descriptionem. Scđam criminatiōez Tertiam declarationem.

¶ Pars p̄ma huius sermonis in qua declaratur qd sit ꝓp̄e ⁊ large mendaciū formal̄r ⁊ māliter: et qūo opponit̄ veritati.

Primo igitur in hoc sermone mēdacij descriptionē inuestigare conuenit Nam ꝟm Aug. in lib. de mendacio ⁊ habet̄ transumptiue in. 3. dist. 38. ⁊. 22. q. 2. c. beat⁹ paulus. §. ille ergo. sic describi solet magistraliter mendaciū est falsa vocis significatio cum intentione fallendi. Ad cuius diffinitionis declarationē septem ꝯclusiones theologice ponende sunt: quaꝝ dicit̄. Prima falsificationis. Scđa intentionis. Tertia perfectionis. Quarta cōsecutiōis. Quinta operationis. Sexta culpatiōis. Septima comprēsionis. ¶ Prima. s. falsificatōis declarat̄ ꝟm Ricar. in. 3. di. 38. q. j. ⁊ Bona. ibidem ꝑ oīa ⁊ Tho. 2. 2. q. iio. ar. j. ⁊ Alexan. in. 2. ꝑte sum. tractatu de mendacio. ar. j. ⁊ Aste. in. j. ꝑte li. j. ti. 36. ar. j. vz. ꝙ de rōne mendacij est ꝙ sit falsum illud qđ dicit̄. Nam ꝟm phm. 5. metha. c. 5. diffinitio rei significat omne illud ex quo componit̄ sua essentia: ⁊ ideo necesse est ꝙ cōtineat materiā aliquo modo: sed ꝟm phm. 4. metha. Ratio quā significat non est diffinitio: ergo de rōne rei est sua materia. cuz ergo falsum sit mā mendacij oportet ꝙ sit de rōe mendacij: bene ergo dicitur ꝙ est falsa significatio: siue sit per verba: siue ꝑ signa: sz magis dicitur per verba: ꝓpter h̄ ꝙ ꝟm Augu. lib. 2. de doc. christiana. Verba iter signa obtinent p̄ncipatum. Sed sciendum est ꝙ h̄ falsitas potest solum esse in ore: sed non dicitur cum intentione fallendi. non enim oīs falsū dicens mentitur: sicut aperte ponitur. 22. q. 2. c. his qui autez. ⁊. c. beatus. ⁊. c. Si quelibet. §. Abraam. Et ad h̄ patet exemplū de illo qui iurat in dānum suum: ⁊ de scriptore qui scribendo ꝓprium librum errat: quia si hō adhibuit debitam diligentiam non peccat. Si aūt non adhibuit tunc ñ non est in dāno proximi vel iniuria dei est veniale peccatum: qa vt dicitur. 22. q. 2. c. hoies. Ream linguam nō facit: nisi rea mens. Si autē cum iniuria dei vel dāno proximi siue offensa tunc mortale ē quia in ꝑnitiosum mendaciū transit. de quo dicitur in sermone sequēti. ¶ Scđa ꝯclusio sez intentōis ꝟm predictos doc. vbi supra sic declaratur. vz ꝙ intentio dicendi falsum est formale in mendacio. s. significare aliter q̄ꝫ id quod est in mente: vel cōtra illđ qđ est i mēte Et ideo semper ibi est peccatū: etiam si dicit̄ veꝝ: puta cum qs interrogatus dicit Petrū esse in domo: non credens esse: cum tamen ibi sit. vnde glo. super illud p̄s. xj. Labia dolo in cor. ⁊ cor. lo. sūt. dicit vbi est duplex cor. ita ꝙ vnū dicit̄ ⁊ aliud intēdit̄: ibi est mendaciū Et sciendū ꝟm Bona. vbi supra. ⁊ in ea. dist. in. 3. ꝙ hoc est mendaciū soluz ꝟm quid: non simpl̄r. vnde dicit magister in. 3. di. 38. Non omnis qui mentit̄ dicit mendacium. i. falsuz qꝛ mentiri est ꝯtra mentem ire: qđ facit qui qđ falsum credit affirmat esse verum. Hinc Aug. in. x. enchi. ait. Ille mentitur qui dic̄ verum qđ putat falsum. ꝙ aūt talis semꝑ pec. dicit Aug. 22. q. 2. c. is aūt. qñ talis sit mortalis vel venialis distinguendū est: qꝛ si ex tali mentiri sequit̄ iniuria dei: vel proximi: mortale est: sinaūt veniale est. ¶ Tertia conclusio sez ꝑfectionis sic declarat̄ ꝟm predictos doc. maxime Bona. vbi supra. vz ꝙ ad ꝑfectā rationem mendacij reqrit̄ ꝙ corde ⁊ ore cōtra

UVA. BHSC. IyR_229

veritatem dicatur: ꝛ ꝺ eſt ſimplr mendaciuꝫ: non ſolum mentiri. Ad cuius intellectū ſcie dum q ꝺm exterius prolatum ꝺz duplicem comparationē. vnā ad rem ſignificatā: ꝛ ſic dicitur ſermo verus cum. ſ. res adequaꝫ ſermoni. Aliam cōparationē habet ad intentionem dicentis: ꝛ ſic dicitur ſermo verax cum ſcz intentio adequaꝫ ſermoni: ergo mēdaciuꝫ noiat ꝺm per comparationem ad rem: ꝛ ad dicentis intentionē. ꝛ ꝺ duplex falſitas tangitur in diffinitiōe predicta: cū dicit mendaciū eſt falſa ſignificatio vo. cum intentōe fallēdi. Cui diffinitioni ſuperaddit Hugo lib. j. p. 12. c. 12. di. Mendaciū eſt falſa ſignificatio vo. cū voluntate falſa: vel que preſentialr adeſt: vel que poſtea aduenit. Nam ſi quis ꝓmittit alteri aliqd ſe datuꝝ bñs voluntatez ꝺandi cū promittit: poſtea ꝺare non vult mutata volūtate: mendaciuꝫ eſt: non qa coꝛ in ꝓmiſſione fuit duplex: ſed qꝛ poſtea coꝛ duplicauit. ꝺ ille Hoc clarius in ſermone ſequenti dicetur.

¶ Quarta ꝯcluſio. ſ. ꝺ ſecutionis ſic declaraꝫ ſm Ric. vbi ſupra ꝛ Bona. vbi ſupra in quaſtionibus ſalibus. ſ. q cuius ꝺ diffinitio non perfecte mendacio officioſo ꝛ iocoſo cōueniat: qꝛ in neutro horꝝ intendit qs fallere: ſz in officioſo intendit prodeſſe. in iocoſo aūt delectare: tñ large circūplectit oē mēdaciū. Prio qꝛ ſm Bona. verbū fallendi non tñ iportat decipere: ſed etiam falſum dicere: ꝛ ꝺ eſt oñi mendacio cōe. Falſum enim dicere exterius quodāmodo fallere ē: ꝺū hō ꝺicit illū ad qꝺ pōt hoiem ad falſum ꝺeducere ꝛ per ꝺns fallere ꝛ decipere. vnde mendaciū iocoſum ꝛ officioſum ex ipſo genere operis rōnem habet fallere ex ꝺnti: ſz non ex intentione ꝺicentis ducaꝫ ad fallendū. Scōꝺ qꝛ ſm Ric. intentio fallendi ꝛ generandi falſam opinionē in aio audientis non eſt eſſentiale in mendacio ſed pfectio accidētalis. Cum hac enim intentione mendaciū fortius eſt: abſq tñ ea mendacium eſſe pōt: vt ꝓz cū aliqs aliqd narrat qꝺ ipſe ꝛ audiētes ſciunt eſſe falſum gra ioci ꝛ recreandi: ꝛ tñ eſt mendaciū: qꝛ eſt volūtaria ꝓnūciatio ci⁹ qꝺ ſcit eſſe falſum. ¶ Quinta ꝯcluſio. ſ. opatiōis ſic declaraꝫ ſm Bona. vbi ſupra in. q. circa lram. ꝛ Alexan. ꝛ Tho. q cuius proprie fiat mentio ꝺe falſa vocis ſignificatione in hac diffinitione: qꝛ ſm phm in. j. periermenias. Voces ſunt eaꝝ que ſunt in aia paſſionum note: tñ etiam nutus geſtus ꝛ operatio ſignificant diſpoſitionē ꝛ cōceptū animi. Nam ꝛ in operibus ſimulatis poteſt eſſe mendaciuꝫ. vnde Ambro 22. q. 5. c. cauete ait. Cauete omne mendacium fratres: quia omnes qui amant mendacium filij ſunt diaboli: non ſolum in falſis verbis: ſed in ſimulatis operibus mendacium eſt: mendacium nāq eſt eꝑm vel ſacerdotem ſe ꝓfiteri: ꝛ cōtraria huic ordini operari: mendaciū eſt chriſtianū ſe ꝺicere: ꝛ xpi opa non facere. hec ille Ex qbus ſm glo. argumentū trahit q factis ſicut verbis cuius largo mō intelligit. Nā et factis negamus rpm: ſicut ꝛ verbis. xj. q. 3. c. eſtimant. Hinc Aug. ꝺe vera reli. ingt. Ille mentit qui vult videri qꝺ non eſt. hmōi ſunt mulieres vane: artifices: mercatores: ꝛ ocōs miles. Et eſt ſciendum ſm quoſdam q pernitioſius eſt mendaciū in ſiſatione bona: cū i vero falſe doctrine. vnde ꝓmū mēdaciū ſeꝫ icludit. Credit eni qs falſe doctrine ꝓpter apparentiā bone vite. vñ apūs. 2. coꝛ. xj. ꝺ inter pericula grauioꝛa. ꝺi. periculis in falſis frib⁹.

¶ Sexta ꝯcluſio. ſ. culpatiōis ſic declaraꝫ ꝫ Alexan. in. 2. pte tractatu ꝺe mēdacio. ar. 2. vꝫ q extenſo vocabulo omne mendaciū eſt peccatum: ſm q habeꝫ in glo. ſup illud ps. 91. ꝺe lectaſti me ꝺñe in factura tua. ꝛc. Cuius rō ē qꝛ oē peccatū eſt cōtra legem ꝛ veritatē. Nā ꝛ Jo. 8. diabolus ꝺicit mendax ꝛ pater eius ſcz mendacij ſm glo. qꝺ qꝺem ꝺicit eē petiñ Sicut enim Gen. 3. c. patet ipſe prius mēdacium adinuenit cū Eue ingt nequaq̄ moriemini. Et itez i ps. 115. Omis hō mendax. i. peccans. Propterea omnis peccator filius ꝺiaboli eſt. hinc Jo. 8. c. iudeis ꝺñs ꝺicit. Vos ex patre ꝺiabolo eſtis ꝛ deſideria patris vri vultis facere. Iterum Greg. ait. Omne mēdacium inigtas eſt: ꝛ omnis inigtas eſt mēdacium: quia profecto ab equitate diſcrepat quicquid a veritate diſcoꝛdat. ¶ Septima et vltima concluſio. ſ. compꝛhēſionis ſic declaratur ſm Bona. in. 3. di. 37. in. q. circa lram vꝫ q hoc preceptum nō ꝺi. fal. teſti. contra ꝓximum non ſolum prohibet mendacium cōtra alios: ſed etiā contra ſeipſum: qꝛ in ꝺ precepto ꝓhibeꝫ falſitas oris prout ordinatur i nocumentum proximi: ꝛ per ꝺns inquātum ordinatur ad nocumētum ſui. verbum enim ad alterꝫ eſt: ꝛ qui falſum alteri loquit quodā modo ꝛ ſi nō nocet aliqd auferēdo: fallit tñ decipiendo: ꝛ ſic ꝓz qꝺ ſit mendacium ꝛc.

UVA. BHSC. IyR_229

Pars scda huius sermonis in qua declaratur q̄ omne mendatium est peccatum: nec potest vnquā benefieri.

Secundo in hoc sermone cōsiderāda est mendacij criminatio: circa qō q̄ri potest an aliquo cāu liceat sine peccato mendacium dicere. Ad quod rñdet ſm Bonauen. in. 3. dist. 38. q. 2. z Ricar. ibidem. z Alexan. vbi supra par. 2. tractatu de pcep. precepto. 8. z Tho. 2. 2. q. iio. ar. 3. z Sco. in. 3. dist. 38. q̄ mendacium semp est peccatū: nec aliquo casu dici pōt sine peccato. Ratio generalis huius est ꝙ Bona. q̄ dupliciter dicitur aliquid esse malū. Aut ex genere actus: vtpote cum transit actus super mām indebitam. Aut ex malicia intentionis. Primo mō pōt esse dupliciter vel respectu dei: vel respectu proximi. si respectu dei sic est malum in se z ſm se: nec vllo modo pōt bene fieri sicut ē odisse summū bonū: z blasfemare deum. Si respectu primi sic est inferre nocumentū primo in persona vel in rebus. z sic est malum in se non aūt ſm se: q̄ pōt aliq̄ bene fieri: q̄ pōt recta intentio superuenire. Scōo. modo aūt ſc̄z si est malū respectu intentionis: tunc siue sit respectu dei siue primi simplr malum ē: z nullo modo potest bene fieri: q̄ dicit priuationem debiti finis. Tale aūt est mendaciuz: q̄ mendaciū non solum dicit malum ex hoc q̄ transit super indebitam mām: sed ctiā habet intentionis maliciam: qm̄ ad oē mendaciuz illa duo cōcurrunt: vz dicere falsum z intentio fallendi. Et ꝑmum est malum in se z aliq̄ pōt bene fieri ab eo qui ignoranter dicit falsuz. Scōm est malū ſm se: nec vnq̄ potest bene fieri. q̄ hoc sit verū ꝓbat septem medijs. Primo rōne ꝓuationis sic. Essentiale est ipsi mendacio habere ꝓuationem veritatis z respectu rei z respectu intentionis: sed vbicūq̄ est intentionis obliquitas ibi necessario est culpa: ergo necessarium est ipm mēdacium esse peccatū. Hō ꝓfirmat Augu. i li. de mendacio ꝓpter hanc rationē di. Nullo pacto: nullo fine: nulla dispensatione humana vel diuina pōt licite mēdaciū dici. Scōo rōne ꝓtradictionis. Mentiens vult falsitatē z alterius deceptionē a se emanare vt dictū est. Voluntas aūt ꝓformat̄ suo formali obiecto siue volito: ergo infra ipsum est ius siue defectus illius falsitatis: ita q̄ vere pōt dici voluntas fallax z falsitatis amatrix: ſ falsuz inquātuz hmōi cōtradictionē includit: q̄ pretendit aliter esse q̄ ipsa sit: ergo ipsa ē amatrix contradictionis. Sed hoc est ꝓtrariū rationi z equitati nāli legis: ergo ois mentiens pec. Hō etiam ꝓfirmat Aug. in libro de mendacio di. Quisqs esse aliquod gen⁹ mendacij q̄ peccatū non sit putauerit decipit se ipsum turpiter. Tertio rōne institutiōis sic. Verba instituta sunt vt homo exṕmat p illa q̄ in mēte habet: ergo quicūq̄ mentitur verbis vtitur ad cōtrariū eius ad q̄ instituta sunt. z omnis qui vtitur aliqua re ad contrariū eius ad q̄ instituta est. necessario illa abutit̄: z omnis qui abutit̄ pec. Nam ſm Aug. x. de ciui. dei. c. x. non alia vita hominis atq̄ culpabilis q̄ male vtens z male fruens ergo male vti z abuti q̄ idem est peccatum est: ergo omnis qui dicit mendacium peccat. Idco. 22. q. 2. c. bis aūt. Aug. ait. Verba qppe sunt instituta non ut per ea se inuicem homines fallant: sed ut eis quisq̄ in alterius noticiam cogitationes suas ꝓferat. Verbis ergo vti ad fallaciam non ad q̄ sunt instituta: pcm̄ est. hoc ille. Confirmat etiam h rō p Ansel. li. de veritate. c. 2. di. Cum dico dies est ad significandum esse q̄ est recte vto⁹ huius rōnis significatione: q̄ ad hoc facta est: z ideo non recta tunc eius significatio dicit̄. cum homo sciens z volens: significat non esse q̄ est vel esse q̄ non est: nec recta vtit̄ rōne. ergo pec. z sic patet ꝓpositum. Quarto idem ꝓbat rōe inclinationis sic. Quilibet enim ad dicentez nālem habet appetitum nūq̄ velle falli: ſ ſp velle sibi dici verū. Hō etiam Aug. asserit. x. lib. cōfes. di. Multos expertus sum qui fallē vellent. qui aūt falli neminē: ergo ois mēticēs semp facit cōtra nālem inclinationez z ꝓtra nālem rectitudinem voluntatis audientium ac per ꝓns z sue inquantū audiens: aut apt⁹ natus audire: ergo mendacium semp ē pcm̄. Hō ꝓfirmat Aug. in lib. cōtra mendaciū. di. Mendaciorum genera multa sunt que qdez omnia vt odisse debemus: sed nihil odio habere debemus nisi peccatū: ergo ps ꝓpositū. Quinto rōne pactiōis sic. Infrigere cōe ius aut cōem legem vel pactum illicitum est: sal tem qui est subditus illi pacto vel illi cōitati. quātū enim pactū est maioris necessitatis et vtilitatis: tanto peius est infringere illud: sed pactum de dicenda veritate est hmōi ex quadam nāli z cōi concordia gentium manauit

UVA. BHSC. IyR_229

ius idiomatum ⁊ linguaꝝ ad exprimendam veritatem: qꝛ ſm pbm p̃ periermenias ea q̃ ſunt in voce ſunt eaꝝ que ſunt in aia paſſionum note. Sexto rõne cauſationis ſic. oīs defectus per ſe emanans a cauſa potius eſt i cauſa a qua emanat: cẽ in ſuo effectu: ſed falſitas ſignificationis per ſe emanat a mentiente: imo vix eſſe põt aliquid regulare in ſigno materie voluntario: ſed ſolum in ſignificante: ergo aut ipſa mendoſitas ſignificatõis eſt in ipſo mentiente: aut aliqua maioꝛ illa: ꝯ mentiens eſt forma mendoſus ⁊ cauſa mendacij: ſed neutrum hoꝝ poteſt habere rõnem boni: ergo quicũq; hoc vult non ſolum ẽ mẽ doſus: ſed etiam peruerſe voluntatis. Ideo Aug. in lib. de mendacio dicit Aut non ẽ credendum bonis: aut credendum eſt eis q̃s credimus aliq̃ mẽtiri debere. Aut non credẽdum bonos aliq̃ mentiri. Ex qbus patet q̃ nũq̃ mentiunt boni. Septimo rõne inique actionis ſic. Omnis iniqtas eſſentialr loquẽdo eſt peccatũ: ſed vbicũq; eſt mendaciuꝫ ibi doloſitas: qꝛ aliud gerit homo in corde ⁊ aliud in oꝛe dicit. Vbi aũt doloſitas ibi iniqtas ergo impoſſibile eſt aliquod mendaciuꝫ non eſſe pctm: vnde pbs. 4. ethicoꝝ. c. 14. dicit q̃ ſeipſum mendaciũ pꝛauũ eſt ⁊ fugiendus: ſed vt dcm eſt qõ ſm ſcipſum pꝛauum eſt bene fieri non põt: ergo non põt eſſe aliquod mẽdacium qõ non ſit pctm: igitur patet mendacij criminatio.

¶ Pars tertia buius ſermonis in qua declaratur ſanctos non dixiſſe mendaciũ ⁊ qualr intelliguntur multa que videntur mendaciũ.

Ertio in hoc ſermone poſtq̃ viſum
t eſt quid ſit mendaciũ: ⁊ quo ſemper
eſt peccatũ ad clariorem dictoꝝ noti
ciam ne quis erroꝛe decipiatur: qꝛ apparet multas rõnes p̃poſitas contradicere: ad ipſaꝝ declarationem laboꝛandũ eſt. vnde ſeptẽ declaranda ſunt. Primus eſt illud qõ dixit Jacob patri. Gen. 27. Ego ſum Eſau p̃mogenitus tuus. Certum eſt enim ibi fuiſſe falſam vocis ſignificationem: ⁊ q̃ etiam ibi fuerit intentio fallendi. teſtaꝛ ibidem di. Venit germanus tuus fraudulenter ⁊c. Dixit ꝯ Jacob mendacium. ⁊ tñ a Magiſtro in. 3. diſt. 38. ⁊ Aug. cõtra mendaciũ vt habet. 22. q. 2. c. ſi quelibet excuſatur a peccato: ꝯ non oẽ mẽdacium eſt peccatũ: qõ eſt cõtra predicta. Ad qõ rñdeo per Ricar. in. 3. di. 38. q. 2. i ſolutõe ſcõi argu. ⁊ Alexan. in. 2. parte tractatu de p̃. precep. 8. ⁊ in. 2. parte tractatu de mendacio. ⁊ Tho. 2. 2. q. iio. ar. 3. i rñſione. 3. argu. q̃ Jacob in verbo illo nõ fuit mentitus ſz aliqua duplicitate ſancta ⁊ inſpirata vſus. Ad quoꝝ declarationem ſciendũ q̃. 5. in duplicitate ſunt attendenda ne ſit mala. Primũ q̃ intentio ſit ſimplex ⁊ ſic Jacob motus fuit intentiõe ſimpliciſſima ⁊ diuina: cũ adhuc iuuenculus eſſet ⁊ purus. Nam de ſimplicitate ⁊ quiete mentali ante predcm verbuꝫ plurimũ fuerat laudatus in textu ibidẽ. Scõm eſt affectio ⁊ ſic Jacob motus fuit affectione ſpirituali ⁊ diuina. Et ideo pater poſtq̃ ſciuit non ẽ turbatus nec benedictionem reuocauit: ſed ꝓfir mauit. di. Benediti ei ⁊ erit benedict⁹. Tertium vtilitas ſiue neceſſitas: ⁊ ſic Jacob motus eſt neceſſitate obedientie: qꝛ dei volũtas innotuit ei per ſanctiſſimã matrem ſuam et internũ lumen. Spũalis quoq; ꝓmi vtilitas q̃ ex hoc opere deus elicere intẽdebat q̃ nota ei facta fuit. Nam per hoc figuratũ fuit q̃ quãdoq; ad deuꝫ pꝛeferret populus deſcẽdens ab eo ppõ deſcẽdẽti ab Eſau. ⁊ q̃ fuerit poſtea ꝓphia vera rei ꝓbauit cuent⁹. Jõ Jacob non eſt mentitus. Iſaach aũt iõ dixit Jacob fraudulenter egiſſe: qꝛ ſic credebat: iõ nec ipſe eſt mentitus. Quartũ attendendus eſt auctas: ⁊ ſic Jacob ex auẽte ſpũſſancti motus eſt: qui licite põt vti locutionibus tranſlatiuis ſeu figuratiuis: cum ipſe non obligatur legibus idiomatum nec ſtatutis aut pactis humanis. Nam ſm Aug. qõcũq; in ve. teſt. dr dñm fuiſſe Moyſi vel alteri cuipiam locutũ non loquebat ſed angelus in pſona dei: ⁊ tñ non mẽciebat i pſona dei. di. Ego ſum dñs deus tuus ⁊c. Sic Jacob vere dixit eẽ Eſau non ſm pſonam: ſed iure ⁊ dignitate primogenite ſibi diuinitus tradite: ⁊ iam pꝛius ſacramentali emptione pꝛo merito. q. d. ego ſum ille cui debeꝫ ꝓmogenitura. ⁊ hoc tenet Aug. 16. lib. de ciui. dei. c. 37. de hoc etiaꝫ q̃re 22. q. 2. c. queriꝫ. ℌ. opponiꝫ. Quintum attendendum eſt modus. ⁊ ſic Jacob egit modo licito. Cum enim fuerit vir ſanct⁹ ⁊ ſtatim poſt ℌ diuinis apparitiõibus directus: nullo mõ eſt credendum hoc egiſſe: niſi ſub certa regla virtutis ⁊ ſolide veritatis. ¶ Sexto declarandum eſt illud qõ habet Gen. 22. de abraam qui cum immolare vellet filium dixit ſe cũ puero ad ſeruos reuerſuꝫ. ⁊ illõ Gen. 12. õ vꝛore

UVA. BHSC. IyR_229

q̄ soror sua erat: potest exemplū Joseph addi Gen.42.c.44. Si ergo sacra scriptura h̄ narrat tanq̄ imittanda non reprehendenda t fugienda:ergo videt q̄ aliq̄ possum⁹ mentiri absq̄ peccato. ¶Ad hoc rñdet ſm Tho. vbi supra in rñsione p̄mi argumenti.t Aler. vbi supra q̄ in sacra scriptura inducunt aliq̄ gesta quasi exempla perfecte virtutis. de q̄b⁹ non est estimandū eos fuisse mētitos: si q̄ tñ in eor dictis que mendacia esse videant itelligendum est ea figuraliter t ꝓphice esse dicta. vnde Aug.in lib.cōtra mendatium dic. Credendum est illos hoies qui ꝓphicis tpib⁹ digni auctr fuisse cōmemorant: oia que scripta sunt de illis ꝓphice gessisse atq̄ dixisse: nec minus ꝓphice eis accidisse:quecūq̄ sic acciderunt vt eodem ꝓphico spū memorie lris q̄ mandanda iudicarent.hec ille. Dic ḡ q̄ nullus predictor mentitus est.nam t si abraam intenderet filium imolare:ex magnitudine fidei sue credebat:sicut dicit aplus ad hebr.xj q̄ dñs cum suscitaret.sciebat enim firmissimā esse ꝓmissionē qua dcm fuerat in Isaac vocabitur tibi semen. Silr vt dicit Aug.i.q. sup Gen.dicens sororem esse suā veritatem voluit celando occultare:non mendaciū dicē Soror enim dicitur q̄ filia fratris erat.vñ t ipse dicit Gen.20. Vere soror mea est filia patris mei t non matris mee:q̄.s.ex pte patris ei attinebat.Silr nec Joseph est mentitus q̄ illa verba dixit non affirmando sz potiꝰ tētando cum dixit eos esse exploratores. vñ potius intelligenda sunt interrogatiue cū affirmatiue.Cum dicit se peritū esse in augumētandi scia:hoc verbū augmentandi large accipitur pro futuror prouisione. ¶Preterea h̄ ipsum potius interrogatiue dixit exprimēs famam populi quā de hoc habebat: cū sibi attribuere volens: t sic intelligendū est de filiabus. ¶Tertio declarandū est illud Exod.j.d obstetricibus que mentite sunt ¶Pharaoni vt liberarent paruulos filior isrl: ꝓpter q̄d remunerate sunt a deo.vnde ibidem dicitur bene fecit ergo obstetricibus dñs t edificauit illis domos:sed nullū peccatū remuneratur a deo sed punit:ergo mendaciū non est semp peccatum. ¶Ad hoc rñdetur ſm Aleran.vbi supra t Ricar.vbi supra in solu.4. argumē. t Tho.vbi supra in solutōe.2. argu. q̄ obstetrices non fuerunt remunerate a deo ꝓpter mendaciū:sed ꝓpter dei timorem t iudeorū amorem t reuerētiā:ex q̄bus causis mentite sunt. Ex hoc enim meruerunt remunerationem temporalem t non eternā. vñ Hiero⁹ dicit q̄ dñs non preparauit obstetricib⁹ domos eternas. Mendaciū vero post duo predicta sequēs non fuit meritoriuz. ¶Quarto declarandū est illud Exod.5. de Moyse et Aaron qui dixi ¶Pharaoni h̄ dicit dñs deus dimitt.pplm meū vt sacrifi.mihi in deserto t paulo post deus abraam vocauit nos vt eamus viam trium dierr in solitudine tc. Constat enim q̄ non solū.3.dictas ire volebant: aut solum in desertum. Ad hoc rñdetur ſm glo.q̄ causa ꝓncipalis recedendi et egypto nō fuit vt ibi sacrificarēt:sz potius vt absq̄ reditu irent in terram ꝓmissionis:sed illa fuit duplicitas ꝓmissa:q̄ deus voluit ꝓmuz pro cā eūdi reddi:ne ¶Pharao crederet q̄ absq̄ redituvellet de egypto crire. Nam etiam vt dr ꝓmi Reg.16.dñs misit Samuel in bethleē ad vngendū Dauid in regem.t dixit ei q̄ sacrificaret ibi: t postmodū diceret se ad sacrificandum venisse:ne Saul posset scire q̄ vnxisset Dauid. Ex quibus sumit argumentuz q̄ si quis vadens ad aliquē locum vt ibi aliqua cum aliquo tractet t ad hoc celādū vult ibi orare vt si interrogetr possit rñdere t dicē ego iui illuc causa orandi:q̄ absq̄ mendacio t duplicitate fieri pōt hoc t ꝑcipue quando sit intentiōe sancta:ne detur pestiferis causa malignandi.vnde sub tali modo loquendi lz occultare inocentem:ne impie occidat.t ꝓbatur illa triplici rōne. ¶Primo q̄ ꝓma causa t finalis pōt vere subticeri:nullus dicti sui tenetur semp exprimere oēm veritatem: t precipue illā quā debet valde occultare.s.ad obuiandum malis:igitur patet ꝓpositū. Secōdo quia causa non finalis vere dici pōt cā. Mā sunt multa genera cāz q̄bus vere competit nomen cause.vnde vere dicitur q̄ ignis cōflans fuit causa cāpane:t tñ non fuit totalis causa nec ꝓmaria:ergo patet ꝓpositū. Tertio quia qui cristimat in dicto significare cāz ꝓncipalem ipsum se fallit postq̄ fallat. Mā si ex meo sermone:non tñ debito iure dicendo ex sola subticentia alicuius veritatis quis fallatur:non fallitur per se:sed solum p accidens:ergo tc. Quinto declarandū est q̄ nō solum simulatio est in verbis:sed etiam in factis:vt dictum est. Sed ꝓtingit facere aliqua opera simulata absq̄ peccato: sic fecit Josue

UVA. BHSC. IyR_229

qui simulauit se hostes fugere habitatores.s. hay.⁊ Dauid qui simulauit se stultum coraz rege geth. vt habet̃ p̃mi Reg.21.⁊ Jehu qui finxit se cultorẽ Baal:vt scribitur.4.Reg.x. ⁊ hi non peccauerunt:sed potius cõmendant̃ Nam de Jehu.22.q.2.c.vltio dicit̃. Vtilẽ simulationẽ ⁊ in tẽpore assumendã Jehu nos docet exemplũ: qui sacerdotes Baal interfecit se fingẽs idola velle colere: ergo pari rõe videtur ꝙ possit fieri mẽdaciũ in verbis sine peccato. ¶ Ad h̃ rñdeo ſm Bona.vbi supra in solutiõe.3.argu.⁊ Alexan.vbi supra ꝙ ille simulatiões fuerũt cautele:non duplicitatis: ideo fuerunt licite. Sil̃atio aũt duplicitatis q̃ fit ab hypocritis non est licita: imo tenet rationem mendacij:vt in sermonario de pctis tractatu de hypocrisi. Põt etiam dici ꝙ nõ est sil̃e de verbo ⁊ facto: qꝛ factum non ẽ p̃ncipaliter institutũ ad significandũ mentis cõceptum. Sermo aũt ad hoc institutus est: vt interpres mentis:⁊ vt homo alteri significet quod est apud se:⁊ vt ꝯstituatur veritas apd̃ audientem que est apud loquẽtem. Et ideo qui ad aliud vtitur pec.vt supra. Non sic aũt est ex parte facti. Alexan.tñ dicit ꝙ nõ Jehu a culpa excusat̃ vel mendacio: qꝛ fuit malus vtpote ab idolatria Mieroboam nõ recedẽs Laudat̃ tñ ⁊ tpaliter remunerat̃ a deo:nõ ꝓ sil̃atione:sed pro eo ꝙ cultũ Baal destruxit.

Sexto est declarandũ ꝙ in multis scripture locis ꝓponũt̃ multe locutiões que ſm intentionem littere false sunt: sicut patet de eo qd̃ dicit̃ Judicũ.9.ꝙ ierũt ligna vt vngerẽt sup se regem:dixeruntq; oliue impera nobis: q̃ rñdit nõ possum deserere pinguedinẽ.m.⁊c̃. Et etiam disputantes ꝓponũt multa falsa. cum ergo scriptura fuerit data absq; aliquo peccato:videt̃ ꝙ aliqua mendacia dici possũt absq; peccato. ¶ Ad h̃ rñdeo ſm Alexan.et Bona.vbi supra in solutõe.2.argu. ꝙ ea que transumptiue dicunt̃ referunt̃ ad ꝯñtem intentionem:⁊ pro illo intelligũt̃.⁊ qñq; ꝓ illo hñt veritatẽ:nullum est ibi mendaciuz. vnde Aug.in lib.de mendacio ait. Quicqd figuratiue fit aut dicit̃ non est mẽdaciũ. Sil̃r disputantes dicunt falsum:vt ex h̃ ad veri cognitionem deueniant:⁊ etiam ibi magis sunt ĩterrogationes q̃z assertiones. Septimo ⁊ vltimo declarandũ est illud Luc̃. vlti.vbi dr̃ ꝙ Christus finxit se longius ire: sed Christꝰ nũq̃z potuit peccare: ergo non oẽ mendaciuz est culpa. ¶ Ad h̃ rñdet̃ ſm Alexã. vbi supra Ricar.⁊ Bona.vbi supra.⁊ Tho.vbi supra ĩ solutione p̃mi argu.ꝙ est quedã sil̃atio q̃ dr̃ doctrine:que qñq; est necessaria ad quã requritur illa.s.veritas alta ⁊ vtilis in sua significatione sũma sanctitas in intentiõe auc̃tas celebris in actione:pietas in affectione:⁊ alie congruentie decentes:⁊ tunc talis simulatio decentissime cõuenit:⁊ cui fit sũme placet cũ sibi postmodum inotescit: ⁊ sic Christus finxit se longius ire:ad significandũ ꝙ adhuc lõge a fide illoꝝ erat.vnde glo.ibidem ait. Tale se exhibuit in corpore:qualis apud eos erat ĩ mente.vnde Aug.in qõnibus euangeliorum ait. Qñ fingimus illd̃ qd̃ nihil significat mẽdacium:cum autẽ fictio nr̃a significat aliqd: non est mendaciũ:sed aliqua figura veritatis ⁊ dat exemplũ de dño.⁊ iteꝝ in lib.ꝯ mẽdatium ait. Quisqs vult intelligere illud fingendo quid prefigurauit:attendat qd agendo ꝑfecerit longius nãq; postea ꝓfectus sup oẽs celos:non tñ deseruit discipulos ꝓpter hoc significandũ futuꝝ diuinitus factũ:ad p̃sens est illud humanitus factũ siue fictũ. Et ideo vera significatio in illa est fictione premissa: qꝛ in hac ꝓfectione illius: est significationis veritas subsecuta. Simus ergo veraces vt filij veritatis digne efficiamur:qui est in secl̃a benedictus.

¶ Dñica palmaꝝ in mane:de offensione mẽdacij ĩ generali ⁊ de offẽso iocoso ⁊ ꝑnitioso.

Sermo.62.

Principes sacerdotũ ⁊ omne ꝯcilium q̃re falsum testi.aduer. iesum vt eum mor.trade. Matth. 26. Superiori sermone determinatũ est:ꝙ nullũ mendacij genus sit licitum. Ad clariorẽ dictoruz noticiam q̃z graue aut leue sit mendaciũ videamus.⁊ p̃mo de offensione eius in gnãli siue in cõi:deinde in particulari. vt eni habemus ab Aug.in lib.de mendacio ⁊ transumptiue.22.q.2.c.j.octo sunt genera mendaciorũ in cõi. Primũ inquit ẽ capitale mendaciuz ⁊ longe fugienduz:qd̃ fit in doctrina religionis:ad qd̃ mendaciũ nulla ꝯditione dz quis adduci. Scd̃m vt aliquẽ ledat iniuste.quod

UVA. BHSC. IyR_229

tale est ut nulli ꝓfit:z obsit alicui. Tertiū qꝫ prodest alteri:ita ut obsit alteri:q̄uis non ad īmundiciā obsit corporalem. Quartum sola mentiendi fallendiq; libidine:quod merū est mendaciū. Quintū quod fit placendi cupiditate:de suaui eloquio. Sextuꝫ est quod nulli obest z alicui prodest:velut si quispiaꝫ pecuniā alicuius iniuste tollendā sciens vbi scit: nescire se mentiat. Septimū mendacij genꝰ est quod z nulli obest z alicui prodest: velut si volens hominē ad mortē prodere quesitū mentiat. Octauū genus mendacij qꝫ z nulli obest z adhuc prodest:ut ab īmundicia corporali aliquē tueat. hec ille. Quādo tñ reducūtur per iuramentū sententiarū in.3.dis.38.in triplicē diuisionē. sīn mendaciū iocosuꝫ: officiosum:z pernitiosuꝫ. ꝓtinet tria prima mēbra prime diuisionis:ſm quā aliquis potest ledere vel in spūalibus.z sic est primū membrū: vel in temporalibꝰ:z hoc velut alicui obsit z nulli prosit.z sic est secūdū. vel ut alicui obsit z alicui prosit:z sic tertiū. Secūdo vel intendit mentiēs delectare z est mendaciuꝫ iocosum: quod cōprehendit alia duo mēbra: quia pōt delectare vel se:z sic est quartū: vel alios z sic est quintū. Tertio vel intēdit mentiens alteri prodesse:z sic est mendaciū officiosuꝫ quod cōprehendit alia tria membra. Intendit etiā mentiendo prodesse alteri: vel in rebus:z sic est sextū. vel in corpore: z sic est septimū. vel in aia:z sic est octauū. In ꝑsenti ergo sermone de his mendacij sub triplici diuisione tractare congruū est.

¶ Primo de mendatio pietatis z officioso.

¶ Scōo de mēdacio leuitatis z iocoso

¶ Tertio de mēdacio malignitatis z pnitioso. qꝫ dicūt verba ꝓposita pncipes sacer. tē.

¶ Pars prima huiꝰ sermonis in q̄ tractaꝫ ō mendacio officioso z pietatis.

Primo ergo tractādū est de mendacio officioso: q.s. nulli nocet z alicui prodest. z hoc modo cōtingit mendaciuꝫ tripliciter dici. Primo videliceꝫ pro re tēporali. Scōo pro re corporali. Tertio ꝓ re spūali. ¶ Primo quidē dr mendaciū officiosuꝫ ꝓ cōseruanda re tēporali: sua vel aliena. Prima inquantū ꝓ sua ne sibi pecunia auferat vel cōsimile tēporale: ut cū interrogatur de pecunia sua denegat veritatē: z hoc ē pctm veniale. Scōo si fit ꝓ cōseruanda pecunia aliena: utputa cū quis ad euacuādā pecuniā alienā iniuste a fure vel a prædone furandā vel tollendā mentiat: dicēdo se nescire: et hoc est etiā pctm veniale: pōt tñ esse mortale z hoc duplici casu. ut cū in vtroq; casu interueniat iuramentū: qō de facili contingere solet: qz iurando cōtra veritatē ꝓ se vel ꝓ alio periurus est: qz veritas est vnū de tribꝰ q̄ requirunt in iuramento: ſm illud Hiere. 4. Jurabūt viuit dñs in veritate: z in iudicio: z in iusticia. 22. q. ꝑma. z iurabūt. ꝓinde in iuramēto semp debet esse veritas. ut. s. sciat hō firmiter qō iurat esse verū: alꝫ si tñ credit ō scientia non debet iurare sed de credulitate. ¶ Scōo fit ꝓ cōseruanda re corporali. s. vita ꝓpria vel aliena. Primo inquātū ꝓ vita ꝓpria. verbi grā ꝛ Sco. in. 4. di. 25. Cū verus crimē sed occultū in publico sibi ipositū homo negat: nā negans veritatē in hoc norat i iudicio de calūnia iponentez: eo q̄ accusator vel denūciator falsi criminis est infamis: ut pater ꝓ ea q̄ dicunt ex de calū. c. ꝑ. et. 2. tamē talis veritatē negās non tenet retractare negationē suā: qꝫ nullꝰ tenet in iudicio cōfiteri se reū: nōdū cōuictus. ut in ca. nō tibi dico. de pe. dis. 2. Et ſm Landul. addēt Sco. talis accusatus in iudicio tenet ad restitutionē accusanti. Sed circa hec tria dubia remanere vident ſm Sco. Primū an q talc crimen in publico sibi ipositū negat moraliter peccat. z videt q̄ sic. Prio qꝫ mētit mēdacio rei publice pnitioso. Nā res publica, ꝓpter eiꝰ mēdaciū publicuꝫ a iusta punitione impeditur. Scōo nocet psone accusanti: cū ꝓpter h calūnia infamet. Ad ꝑmū dicendū est: q̄ sicut Deutro. 16. scriptū est. Juste qō iustū est ꝓseqūris: neq; q̄q; res publica oia mala punire debet: sed q̄cūq; puuienda sunt. z talia officialis iuste punire pōt: z h illa sunt q̄ corꝫ officiali rei publice in publico sufficienter ꝓbari possunt. preterea nō reddit res publica offensa si diuinū iudiciū excedat ei⁹: ut. s. aliq̄ reseruent iudicio dei: sup quo nō pōt reipublice iustuꝫ iudiciū esse: qꝫ ꝑmi Regū. 16. dr. Hō videt q̄ patent: deꝰ aūt intuet cor. Scōo cū dr q̄ tale mendaciū est pnitiosuꝫ ꝫ accusantē: dicēduꝫ q̄ nō est pernitiosuꝫ ꝫ eū: sed ipse sibiipsi est pnitiosus: dū eo modo ꝓponit quo minime ꝓponere debet: qz cū nō deberet ꝓponere si bi ipsi iputet: si aliq̄ ei infamia subsequat: cuꝫ ipse in cā sit: nō autē negans: nā defendit in nocētiā suā in publico vbi nō ē nocēs: donec

UVA. BHSC. IyR_229

fuerit cõuict⁹. Scõm dubiũ est si talis pec-
cat mortaliter mentiẽdo ꝓ se. ℙrimo qdez
videt durũ q̃ glibet ab vno infamat⁹ in pu-
blico de necessitate salutis teneꝛ illud ō quo
est accusat⁹ statiz in publico ꝟsiteri: ꝛ sic stati
in iudicio sanguis patibulo se exponẽ. Scõo
quoqz habendo oculũ nõ tm̃ ad penã: sz etiã
ad honestũ: ꝛ inhonestũ: nõ videt q̃ ita ho-
neste: et ꝑm rectã rõnẽ debeat talis coã iu-
dice cõfiteri: qz ipse pl⁹ q̃z gcũqz alt⁹ singulis
accusans: sibiipsi aufert famaz: qz in iudicio
credit ꝯ se: nec tm̃ mentiri videt ꝑm Landul.
qz rũsiones accipiẽde sunt ꝑm ꝓmissas inter
rogatiões: non eni q̃libet rũsio est cuiuslibet
interrogatõis. Mã dupler est foꝛ in quo qs
rũdere põt. s. cõsciẽtiale ꝛ iudiciale. Ad inter-
rogationẽ factã in foꝛo ꝟsciẽtialinõ est rũsio
in foꝛo iudiciali: nec ecõtra. Cũ igit neget ille
in foꝛo iudiciali crimẽ qõ nõ est notũ nisi in
foꝛo cõsciẽtiali: vtiqz non mentit. Quid igit:
rũdit Sco. q̃ tũc danda est rũsio iuristaruz:
nego ꝓposita ut ꝓponunt: ꝛ boc gdẽ in ꝓpo
sito sine mẽdacio dici posset: qz ꝓponunt in
publico ꝛ ut publica ꝛ ut publice ꝓbanda: sic
aũt illa negare põt: q scit illa in publico non
posse ꝓbare. Sed si iudex vrgeat cũ ut ꝓpo
sitũ fateat uel ut publice neget. Rũdere põt
q̃ ipse accusatori sufficienter respondit. ꝛ sic
moris est respõdere iurisperitis: nec declina-
re vult ab illa responsione: faciat iudex erga
accusatore quõ iurꝫ est. Tertiũ dubiũ est si ta-
lis predicta negans intẽdat tm̃ negare illud
ut illi ꝓpositũ é: videlz nõ publicũ fiẽ facit sa
cerdos de ꝟfessione di. Nihil male scio hũc
feciſſe: ꝛ loquit ut in publico: audiuit eni non
in publico: sed in alto foꝛo: nũqd ille negans
de illa negatiõe penitere teneꝛ: dicẽdũ q̃ bo
naz mentiũ est etiã ibi suas culpas agnosce
re: vbi culpa nõ est: sicut dicit Grego. ſ. di. c.
ad eius. Adulto quidẽ ampli⁹ vbi dubitatur
an ibi sit culpa: ꝛ qualis etiã culpa bone mẽ
tis est culpã agnoscere. ℙroinde in tali casu
põt negatõnẽ talẽ ō hoc indistincte penitere
tanq̃ de tali q̃le est puta sub tali distinctiõe:
si mortale est tanq̃ ō mortali: si veniale tãq̃
de veniali. ¶Scõo cõtingit dicere mẽdaciũ
ꝓ cõseruãda vita alieną: ut cũ ad necẽ trahit
hõ latitans in aliquo loco: tũc gdẽ ꝓuideter
aducrtat hõ: q̃ ex tali perplexitate nõ faciat:
aut ꝯ charitatẽ: aut ꝯ veritatẽ. Ad cui⁹ intelli
gentiã aduertendũ est ꝑm Alex. de ales in. 2.
ꝑte tractatu de mẽdacio. ar. ſ. vbi q̃rit vtruz
iure perfectis liez mẽtiri: q̃ mẽdaciũ põt tri
pliciter sũmi. ℙrio ꝓ falsa significatiõe vo-
cis cũ volũtate falsiz enũciandi: ꝛ ut omodo
si dicit pfectus religiosus g nõ ex pfectõe ha
bet nõ dicere mẽdaciũ: nõ est ei ꝓhibitũ: nec
peccat mortaliter fiẽ ꝑpetrãdo mẽdaciũ. Se
cũdo põt dici mẽdaciũ enũciando verũ: vo-
lens enũciare falsũz: ut fallat: ꝛ isto modo ſz
Alexan. si dr pfectus ille g habet pfectã cha-
ritatẽ: ꝛ ex charitate perfectã cognitiones: ut
habeat totaliter deo cõiũgi ꝑm intellectuz ꝛ
ꝑm affectũ, put est possibile in via: si talis pec
cat h genere mẽdacij liez sit benignitat⁹ pec
cat mortaliter: g eni perfecte adherebat deo:
nulla habebat rõnẽ retrabentẽ: q̃re mentiri
deberet. Et sicut dr de Adam g rõne status
sui ꝓmo ꝛ ꝓcipaliter peccauit mortaliter: ita
ꝛ iste rõne stat⁹ peccat mortaliter in h genẽ:
sed ꝑm d. Bona. in. 3. dis. 38. q. 4. illa opinio
nõ videt posse stare: qz rari inueniunt qui in
hac charitatis pfectiõe sint: puta quãto quis
est maioris pietatis tãto ꝓnior est ad subue
niendũ aliene saluti corꝑali siue spũali pro
falsitate verbi sui: sicut videm⁹ q̃ pater ma-
gis est pron⁹ ad mentiendũ ꝓ salute filij sui:
q̃z ꝓ salute extranei: g nõ videt hoc ꝓbabile
Itẽ esto q̃ nulla sit ꝓnitas: cũ mendaciũ io
cosuz ꝛ officiosuz nõ sit prohibitũ: nisi aliqs
ad hec se astrinxerit ꝓ votũ: q̃tũcũqz sit pfe-
ctus nõ videt q̃ incurrat petm̃ mortale. hec
idẽ Tho. 2. 2. q. 110. ar. vltimo in solu. vltimi ar
gumẽti. Ideo ꝑm Bona. in hoc casu dicẽdũ
est q̃ ad aliqd teneꝛ hõ ꝓter alios: vel ratiõe
voti emissi: vel rõne officij cõmissi: vel rõne
scãdali iminẽtis: vel rõne cõsciẽtie dictantis
Si g dicamus viros pfectos obligari ad nõ
mentiẽdũ aliquo genere mẽdacij cũ non sit
ex ꝓcepto: nec ex officio cõmisso: nec ex voto:
et hoc ꝓpter scandalũ ꝛ cõsciẽtie vinculum
vitãdũ. ℙropter qõ notãdũ est: q̃ sunt gdaz
pfecti publici: gdã occulti. viris publice perfe-
ctis adhibeꝛ fides tãq̃ cõseruatoribꝰ veritã-
tis: ꝛ qz mẽdaciũ deprehẽsuz facit ut hõ alte
ri nõ credat: si viri pfecti mentirent: iam nec
ipsis crederet ab aliqbus ꝛ magnũ ipsi veri
tati fieret ꝓiudiciũ ꝛ daret alijs occasio scan
daliządi: ꝛ ideo tales viri debẽt habere con-
scientiã: q̃ ꝓ nulla re dicant falsum scienter:
gñ ergo dicũt peccãt mortaliter: tũ qz faciũt
ꝯ cõsciẽtie dictamẽ: tũ etiã qz alios scandali

UVA. BHSC. IyR_229

sant actiue: nō sic aūt scandalizant de his q sunt iperfecti: vel etiā de pfectis occultis. Jō tales nō sic obligant ad oē mendaciū cuitādū: z est exēplū: qz si quis ipugnaret fidē licitū esset in pfectis fugere z latere: sed viri pfecti tenent stare z libere cōfiteri: ne p illorum fugā popul⁹ infirmus cadat a fide. Vnde cō scientia debet eis h rōnabiliter dictare. ¶Do test igit dici q mēdaciū ōz̄tūcūqz paruū vir̄ perfectis iputat mortale pctm: qm̄ ꝓpter scādalū vitandū dictare debet eis ꝯscientia nūl laten⁹ cē mentiēdū: z sic intelligit illud Aug. lib. de mendacio. Quō ingt diligit ꝓrimum tā ꝯ seipsum: cui ut p̄beat tēporalē vitā: pdit eternā. Et etiā super illud ¶Proue. 29. Hoc verū suscipiēs fili⁹ a pditiōe longe aberit: et nihil falsi ex ore ei⁹ procedit. Idē Augu. ait: Fili⁹ suscipiēs p grām verbū eternū tā clausz sibi deputat ad subueniēdū hoi p mēdaciū: ōz̄ si p stupū trāsire cogat. ¶Tertio modo pōt esse mendaciū cū libidine z pseuerationez: z sic erit mendaciū ꝯ Alex. pctm mortale. Vñ Augu. ait: Quis integrū dixerit eē aiuz mētientis: eterni libido ipsa recte diffinitur appetit⁹ ai quo eternis bonis quelibet tēporalia ꝓponunt. hec. 22. q. 2. ca. ne quis. idem Augu. ait: Ne qs arbitret pfectū z spūalem hoiez ꝓ ista tēporali vita morte cui⁹ sua vel alteri⁹ nō occidit aia debere mentiri. hec ille. Et gbus clarere pōt multe alie auctoritates scripture sacre z doc. di. q. p mēdaciū nō debem⁹ hoiem liberare a morte: z qñ: z in gb⁹ tale pctm sit mortale vel veniale. Sic intelligi debet qō ponit. 22. q. 2. ca. si qs. vbi Augu. ait: Si qs ad te ꝯfugerit q ō mēdacio possit a morte liberari: nō es mētitur⁹. Os qō mētit occidit aiaz. s. si dicit mendaciū scdo vl' certio modo. Et in ca. faciat. idē sentire videtur di. Faciat hō ꝓ tēporali salute hoiuz qō pōt. Cū aūt ad hoc vētū fuerit ut tali saluti nisi peccādo. s. mortaliter ꝯsulere nō possit: iaz se existimet nō habere qd faciat. Eandē sniam replicat. in ca. ne qs. z iterū. 22. q. 2. in. c. omne. Y sidor⁹ ait: O ē gen⁹ mendacij sūmopē fugere nec q̄liber fallacia vitā alicui⁹ defendas. Caue mēdaciū in oibus: hui⁹ quoqz sentētie est Greg. 18. li. moza. ca. 2. exponēs illud ¶Psal. 5. perdes oēs qui loquūt mendaciū. Rō assignat ad Roma. 3. ca. vbi dr: q nō sunt facienda mala ut eueniāt bona. ¶Tertio dr mēdaciū officiosuz ad cōsiderandū rē spūalē in se vel in ꝓximo. ¶Primo qdē in se. Sm enim Alex. vbi s. ar. 7. Et Bona. in. 3. di. 38. q. 6. in solu. argumētoz. duplex ē imūdicia: vna corporalis z ꝓ hac vitāda nemīnē oportet mētiri: qz sicut dicit Augu. in lib. de mendacio. Null⁹ recte agens imūdus fieri pōt quolibz cōtagio corporali. Alia imūdicia est spūalis: z hec dupliciter fieri pōt. ¶Primo respectu pfecti: z tūc dicim⁹ q pfectus ita fortis dz esse: ut cōfidat se nulli tentationi succūbere. Vñ z si violēta inferāt illi sperare debet q nullomodo ipse cōsentiet violēte illate corruptiōi: sed sustinebit meritorie tñ: ideo talis mentiri nō debet in tali casu. Vñ btā Lucia dicit Si me inuictā violaueris: castitas mihi duplicabit ad coronā. ¶Scdo respectu impfecti. Mā imperfect⁹ utpote infirm⁹ timere debet ne succūbat: si ad statū illuz veniat. Ideo tali ꝓpter infirmitatē suā cōcedit redimere periculū maioris pcti per minus pctm. vnde sani⁹ cōsulendū est tali falsuz dicere ōz̄ passionē illā cū manifesto periculo sustinere. Et h est qō Augu. in lib. de mēdacio ait: Illa peccata q̄ ita cōmittunt in hoie ut eū faciāt immūdū in pctis nostris euitare debem⁹: ac ꝓ hoc ipsa pctā dāda nō sunt que ꝓpterea fiūt ut illa imūdicia euitet: qō intelligi debet nō q pctā nō sint simpliciter: sz q nō sunt grauia: Jtez in li. ō mēdaciū circa finē probato z cōcluso q nūqz sit mentiendū subdit: sz pfectoz ē aliqs solid⁹ cib⁹. Multa eni sm veniā relaxāt infirmitati: ōz̄uis sincerissime neōz̄ placeāt veritati. Scdo autē ad cōseruādā rē spūalē ꝓ primo: puta castitatē ꝓximi: z ō hoc sm Bona. vbi ō dicendū est de viro imperfecto respectu alteri⁹ iperfecte: sicut de viro iperfecto respectu sui. Et sic patet ꝑma pars huius sermonis.

¶Pars secunda hui⁹ sermonis in q̄ tractat de mendacio iocoso z leuitatis.

Ecūdo in hoc sermone tractādū est de mendacio iocoso z leui qō fit ex libidine mentiēdi z delectatōe inani qō cōtingit tripliciter dī. Aut cū delectatiōe ꝓpria. Aut cū delectatione aliena. Aut cum varia culpa. ¶Primo ꝯtingit mēdaciū dici cū delectatōe ꝓpria: ut hō delectet in seipso: z ex sola mentiēdi fallēdiqz libidine: hoc est sine cā z vtilitate: z h tripliciter cōmitti solet ¶Primo fingendo. Scdo cōponendo. Tertō iactādo. ¶Primo fingēdo ut cū quis studiose

UVA. BHSC. IyR_229

ꝛ accurate fabulas fingit ꝛ delectaꝫ in illis: fabula eni ꝓprie est res que nec vera est nec verisimilis.ꝛ illa ꝓprie fabula est q̄ in se nihil veritatis habz.ꝛ est fabula falsa que in se habet aligd veritatis admixtū:ꝛ dr̄ fabula a fando:qz in solo fatu cōsistat. Si autē talis fictio habet aligd admixti siue moralis figmēti cationis:parabola pōt dici:grece autē parabola latine ꝓcurbia dicunt: eo q̄ in ipsa sub ꝓparatiua similitudine figure verboꝝ ꝛ veritatis imagines ostendunt:sicut patet in fabulis Esopi: que veri⁹ parabole dici possunt.ꝛ talia fingere nō est pctm̄:sed fingere fabulas ꝑm suū significatū: absqz pctō nō est. Scōo cōponendo. Sunt eni pleriqz q̄ delectant in astutia ꝛ palliata arte mēdacia cōponēdi: ac noua in vulgo iueniēdi qō etiā sine pctō nō est:cū fiat libidine mētiēdi:nō tñ decipiendi: nihil tñ hoc mēdaciū habet neqz in se neqz i eā extra illū in quo est libido:nisi mentiendi ꝓpter qō Augu.vocat eū merū mendaciuz: nō autē sic in alijs mendacijs:qz habēt causam extra mentiētē.s.nocēdi ut in pnitioso:ꝛ iuuādi ut in officioso:vel placendi ut in iocoso.Tertio cōmittit iactādo. Scōm eni Alex. Jactātia ꝙuenit in aliquo cū mendacio:ꝛ in aliquo differt. Cōuenit qdē qz in vtroqz est falsa significatio vocis. Differt autē intētiōe qz intētio mēdacij ut credaꝫ illud qō nō est: ꝛ terminaꝫ in cogitatiua speculatiua. Jactantie vero intentio est ꝓpter aligd in affectiua: licz credaꝫ ibi aligd qō nō est. Sz de h̄ satis in sermonario de pctis tractatu de iactātia. ¶Scōo dr̄ mendaciū iocosuz cū delectatōe aliena qō fit mediāte adulatōe ꝑm eni ꝓpo licratū. Adulator clauū figit in oculo ei⁹ cum quo cōsurgit. Comites qdē adulatoꝝ hz odiū ꝛ fraudē ꝓditionē ꝛ notā mēdacij: sequelam seruitutis ꝛ execrationē ꝓmi⁹ atqz tot⁹ honestatis exterminiū.hec ille. ¶ Tertio pōt dici mendaciū iocosuz cū varia culpa.s.q̄ñqz venial:q̄ñqz mortali. Ad quoꝝ declarationem notandū ꝑm Alexā.vbi s.ar.4.Et Tho.2.2. q.iio.ar.4.Et Ricar.ꝛ Bona.in.3.dis.38.q. 3.ꝙ mendaciū pōt esse mortale. ꝓmo per se rōne sue speciei.i.ꝙ ꝑm suā spētiē est ꝓtra charitatē dei ꝛ ꝓmi:sicut tres spēs mēdacij pnitiosi de quib⁹ in pte sequenti:ꝛ de talibus intelligit illud ꝓpheticū. ꝓperdes oēs q̄ loquūt mēdaciū. Et illud Sapiēn.ꝑ.Os qō mentit occidit aiaz. Illud vero mēdaciū qō ꝑm suā spēm non est ꝑ charitatē: nō est ꝑm suā spēm mortale:ſz veniale:ꝛ hoc est mēdaciū in quo nō supponit:ſz infra debet intēdere aliq̄ delectatio levis:sicut in mendacio iocoso:vel cā vtilitatis ꝓmi:sicut in mendacio officioso.vñ sup illud ꝓpsal.perdes.o.qui lo.mē.dicit Augu.duo sunt genera mendaciorꝝ in quib⁹ nō est magna culpa.s.cum aut iocamur:aut ꝓmo ꝓferēdo mētimur. Secundo est aliud mendaciū mortale p accidēs .s.rōne sue circūstātie:ꝛ hoc mō mendacium iocosuz ꝛ officiosuz pōt esse mortale:ꝛ h rōne q̄druplicis circunstantie. ꝓmo ꝓpter affectū:qz.s.nimia libido ꝛ cōplacentia ꝛ delectatio ꝙtingit in mēdacio iocoso:puta ꝑm Rodo.cū hō alteri⁹ cōplacentiā ꝛ delectationez: dilectioni ꝛ ꝓceptis dei añponit:qz tūc mortale est. Vñ Augu. Nullū apud deuz oipotentē adco pctm̄ veniale est:qō nō fiat crimi nale dū placet. Sec⁹ si talis delectatio ē sub deo.argu.ad hoc.25.dis.§.criminis. Scōo ꝓpter nocumētū:ut cū mens videt ꝓbabit er suo mendacio iminere alicui aliq̄ notabile detrimentū:licz tale mēdaciū ad hoc nō eēt ordinatū:puta cū ꝑdicator dicit mendaciū officiosum in ꝑdicatiōe. Jtā ꝑm Sco.in.3.dis. 38.moraliter peccat. Jtē si quis timoꝛe mortis seu iocoso ꝛ verisimile est ꝙ credaꝫ se.dic Sueſum vel Sibillinū: mortaliter videt peccare:qz träfit in mendaciū pnitiosuz. Tertio ꝓpter ꝙtēptū etiā in mendacio iocoso: ut q̄ indifferēter ꝛ ꝓ nihilo habet tota die dicere mēdacia iocosa:sicut vera:fic faciunt iocu latores ꝛ ꝙfides ꝑm Hosti. Sec⁹ in alijs gbus accidit ex euētu vel raro. Quarto ꝓpter scandalū:ex multis qppe causis scādaluz cōtingere pōt:ꝛ sepe ꝙtingit rōne circunstātie ꝓsone:ut cuz est mentiens ꝓfect⁹ quo ad statum ꝛ famā ꝛ reputationē boiuz. Et h̄ est qō dic̄ Augu.sup illud ꝓpsal.perdes.o.g.ꝛc. Si qs nō vult hoiem manifestare ad mortē: veritatē taceat:ſz falsum nō dicat: ne ꝓ corpore alteri⁹ aiam suā occidat.hec ille. Et sic patet quid sit dicendum de mendacio iocoso.ꝛ scōa pars sermonis.

¶ Pars tertia hui⁹ sermonis in qua tractaꝫ de mēdacio pnitiose malignitatis.

Tertio in hoc sermone videndū est ꝺ t mendacio pnitioso qō tripliciter cōtingit. ꝓmo in rebus tēporalib⁹ Scōo in reb⁹ corporalib⁹. Tertio in reb⁹

UVA. BHSC. IyR_229

spūalibus. ¶ Primo in reb⁹ temporalib⁹ cōmittit: q̄ eīus alicui profit: tñ alicui nocet: & qñq̄ cōmittit ꝑ alio in testimonio iudiciali: de quo in sermone sequēti. Qñq̄ ꝑ se sicut quotidie fit inter vēdētes & emētes: inter q̄s tā ex ꝯsuetudine longa: q̄ etiā ex corruptela innumerabilia mendacia cōmittunt. vnde tales ſm Tho. & Ricar. mortaliter pec. & vltra h̄ qñq̄ decipiūt proximū: vel vltra iustū pr̄eciū vendunt: & restituere obligant. Cū aūt ex tali mendacio proxim⁹ nō decipit ſm Ray. veniale est: ſz ſm Hosti. ꝓpter assiduitatē & ꝯsuetudinē mortale fit: sicut de ebrietate contingit. nā sine ꝯsuetudine est veniale: ſz ꝓpter ꝯsuetudinem est mortale. 25. di. §. alias. Insup notandū est q̄ si ꝑ euadēda pecunia vel re alia tēporali q̄ a pdonib⁹ postulat: ad predā nō tñ mentiat ꝑ illa: ſz mendatio iuramētū superaddat: mortale graue est: nam pnitiosum mendaciū est: atq̄ periuriū: sed si absq̄ iuramento mentiretur: mendacium ē officiosum & veniale. Similiter contingit de eo q̄ denegat veritatē & qñq̄ iuramento cō firmat ne iuste in pecunia ꝺdēnet: q̄ in vtro q̄ casu mortaliter pec. ſz graui⁹ cū addit iuramentū. Sz qd de illo q̄ aliqd ꝓmittit q̄ tñ nō seruat: dicendū q̄ hoc dupliciter ꝺtingere pōt. ¶ Primo q̄n ꝓmittit aliqd alicuius pōderis & nō intendit vel nō credit posse seruare illud: tūc pnitiosus est & mortaliter pec. In hoc plurimū offendūt mercatores & artifices: pōt tñ res ꝓmissa tā vilis atq̄ inocua illi esse cui ꝓmissa est: q̄ non seruando pro missus: nō est mortale ſz veniale. Sc̄o ꝺtingit q̄ tūc intendebat: ſz postea nō seruat pro missus: & tūc ſm Tho. 2. 2. q. 110. talis nō mētit: q̄ nō dicit ꝺ illud q̄ habet in mente. Si aūt nō facit q̄ ꝓmisit infideliter agit: quia aliꝰ mutat. pōt tñ dupliciter excusari. ¶ Primo si promisit q̄ manifestū est malus: quia etiā ꝓmittendo pec. Nñ. 22. q. 4. ca. in malis Ysido. ait: In malis ꝓmissa rescinde fidem in turpi voto muta decretū: q̄ incaute. i. illicite vouisti non facias. Impia est ꝓmissio q̄ scelere ꝑpetraſ. Et in. c. nō est obseruādū. idē ait: Nō est obseruādū sacramentū quo malū incaute ꝓmittit: veluti si quispiam adulter fidē ꝑpetuā cū ea pmanendi pollicear. Tolle rabili⁹ est eni nō iplere sacramentū: q̄ iplere stupra flagitiū. Sc̄o mō si cum ꝓmisit hoc agere intendebat: ſz mutate sunt ꝺditiones. Mā Seneca in lib. de bñficijs dicit. Ad h̄ q̄ teneaſ h̄ facere q̄ ꝓmissit requirit: oia immutata pmanent. Vñ nec aplus mentit⁹ est cū q̄ ꝑme Corinth̄. 1. promiserat non seruauit: q̄ nō ad illos iuit: & de hoc. 22. q. 2. ca. beatus ¶ Paul⁹. vbi dr̄: btūs ¶ Paul⁹: nō ideo q̄ absit fefellisse credēd⁹ est: aut sibi extitisse ꝺtrari⁹: q̄m cū hispanias se ꝓmisisset iturū dispositioe diuina maioꝛib⁹ occupat⁹ ex causis: implere nō potuit q̄ ꝓmisit tc̄. ¶ Sc̄o deceptio mendacij pnitiosi cōmittit in rebus corporalib⁹: & licz alicui profit: tñ alicui nocet & qñq̄ primo de quo in sermone sequenti. Qñq̄ ꝺtingit fieri ꝑ scipsō: puta cū qs accusatur ad mortē. Sc̄om eni Tho. 2. 2. q. 69. ar. 3. accusat⁹ tenet veritatē exponere iudici quā ab eo exigit ſm formā iuris: pinde si cōfiteri noluerit: vel si mendaciter negauerit mortaliter pec. Si vero iudex exquirat q̄ nō potest ſm ordinē iuris. accusat⁹ rñdere nō tenetur: ſz pōt ꝑ appellationē vel aliter subterfugere: mendaciū tñ nō licz dicere: nec licet tñ accusato se calūnioſe defendere ſm Tho. vbi s̄. Mā in cā criminali de calūnia iuramētuz prestādū est: extra de iur. calū. inhērētes. porro accusato licz se defendere veritatē occultādo: quā ꝺfiteri nō obligaſ. & hoc ꝑ aliquē modū cōuenientē: dūmodo nō rñdeat ꝺ veritatē: hoc eni non est se calūnioſe defendere: sed prudenter euadere: nō aūt licz falsitatē dicere vel veritatē quā ꝺfiteri tenet occultare. nā hoc esset se calūnioſe defendere. ¶ Tertia deceptio mendacij cōmittit in reb⁹ spūalibus: puta in doctrina religionis. ut ait Aug. 22. q. 2. in ca. ꝓmū. q̄ ꝺ exponēs Aler. vbi s̄. ait: Religio sumit ibi ſm q̄ rat nos ad tenendum: nō tñ ea q̄ sunt circa fidē: ſz etiā ea q̄ sūt circa bonos mores. In his eni duob⁹ ꝺsistit sūma religionis humane. sicut Jaco. 2. scribit. Fides sine operib⁹ mortua est. In h̄ mysteriū Ezo. 17. cuꝰ Amalech pugnaret ꝺ isrl. i. mund⁹ ꝺ fidelē aiam: ꝺpposuerunt Moysi lapideꝫ ut sederet: & ex vtraq̄ pte sustētabāt man⁹ eius. & tūc ꝑualebat ppl's isrl. Nam ut dr̄ ꝑme Jo. 5. Hec est victoria q̄ vincit mū. fides nr̄a. s. opposa. Dupliciter etiaꝫ circa hoc ꝺtingit dicere mendaciū pnitiosuꝫ. ¶ Primo respectu sui & hoc fit cū hō male intelligendo scripturas sacras erronee exponit eas: sic faciunt heretici. Item q̄ male sentit & illud ore fatet de sacramentis ecclesie vel de articulis

UVA. BHSC. IyR_229

fidei.ex de sũ.tri.ꝛ fi.ca.c.p,et.2. Et de ver.signi.ca.sup qquidã in ꝓncipio : atq; censetur oino hereticꝰ q nõ tenet qõ docet scã romana ecclesia:ut.xi.dis.ca.fi.ꝛ ca.nolite.ex de sũ. tri.ꝛ fi.ca.6.lib.ca.p. Facit quoq; ad hoc qõ notaꝝ p Ber.de sũ.tri.ꝛ fide ca.in glo.magͣ. vbi articuli fidei q in symbolo ꝓtinenꝫ enumeraꝫ serioſe. ¶Scõo reſpectu ꝓmi mendaciũ ꝓnitioſus dicit q falſam opinionẽ de fide catholica gignendo docet:ptinaciterq; defendit:ut patet.24.q.3.q alioq;ꝛ ca. hereticꝰ. ꝛ ca.hereſis. cũ caplis ſequentibꝰ.ꝛ talis ꝓprie hereſiarcha denoiaꝫ. Non tm̃ aũt tales ꝓnitioſi doctores q in cathedra peſtilentie ſedẽt:verũ ẽt largo mõ ſumẽdo mẽdaciũ ſpũale ꝛ ꝓnitioſũ ꝺ ꝓmũ ſcu ꝓ ꝓrio dicũt:oẽs vitioq; ꝛ vitioſoq; excuſatores defẽſores:ꝛ fautores:maxime qñ vergit ſeu redũdat in multaq; aiaq; pernicieꝫ:ꝛ dei honoris detrimentũ ꝛ ꝺfuſionez:a quo nos adiuuet q vi.ꝛ reg.in ſecula ſeculoꝝ Amen.

¶Ñica eadẽ ifra diẽ de offenſiõe mẽdacij in particulari accuſantiũ aduocantium:ꝛ iudicantiũ. Sermo.63.

Ocenim ſen

tite in vo.qõ ꝛ in xpõ Jeſu.

b Philip.2. determinata offẽſione mendacij in cõi in ſermone ꝓcedẽti:de illa in particulari nũc eſt videndũ. Mã vnũ genꝰ mẽdacioq; grauiꝰ eſt altero.ſm qõ ait Aug.in ordio ſermonis ꝓcedẽtis:ut ꝓmũ ſit maximũ ꝛ vltimũ minimũ. Cuiꝰ rõnem aſſignat Bona.in.3.diſ.38.q.vlti.q; ſm qõ vult phs li.Thopicoq;. Si minimũ in vno genere excedit maximũ in alio genere ꝛ ſimpliciter h genꝰ excedit illud. Vñ ad hoc q aliq; genꝰ excedat aliud:nõ oportet q ſingula buiꝰ generis excedãt ſingula alteriꝰ generis:ſz q ſũmũ in vno genere excedat ſũmũ in alio. Exẽplũ põt poni in cq; ꝛ aſino : qm̃ g inter mẽdacia oia illud maximũ eſt quo qs intẽdit nocere in ſpũalibꝰ:ideo ꝓmũ mẽdacij genꝰ eſt qõ fit in doctrina religionis cuz ad h ordinet:eſt inter cetera ſũmũ:q; nõ põt aliqs ꝓ cã maiori mẽtri:q̃ ꝓ ꝺſeruatiõe ſpũalis boni vel annexo bono ſpũali:ideo illud mendaciũ eſt leuiſſimũ qõ ſit ꝓ ꝺſeruãda corꝑis caſtitate vel alia ſili re.ꝛ ſic gradatim aſcẽdẽdo ꝛ deſcẽdẽdo eſt videre de aliis. Ad quoꝝ clariorẽ noticiã ꝛ mendacij offenſionẽ ꝑticulariꝰ exꝫ mendã de tribꝰ gradibꝰ boiuz h ꝓceptũ trãſgredientiũ tractãdo dr̃. Hoc eni ſenti.ꝛc.i.in vobis ſit ipſa veritas ꝛ nõ mẽdaciuz. Ideo ¶Prima ꝺſideratio erit de mẽdacio accuſantiũ ꝛ teſtificantiũ. ¶ Scõo de mẽdacio aduocantiũ ꝛ ꝓcurantiũ. ¶Tertio de mendacio iniuſte iudicantiũ.

¶Pars ꝑma buiꝰ ſermonis in q̃ tractaꝫ de mendacio falſe teſtificantiuz accuſantium ꝛ ipſoꝝ accuſatoꝝ.

p ¶Rimo igiꝫ in h ſermone de tribꝰ genꝰ ꝓſonaꝝ dr̃.ſ.¶Primo de teſtificãtibꝰ. Scõo ꝺ accuſantibꝰ. Tertio de accuſatis. ¶Primo de falſe teſtificãtibꝰ in iudicio ꝓ alio in ꝓiudiciũ alteriꝰ tria notãda ſũt. ¶Primũ ꝟ Tho.2.2.q.70.ar.4.ꝛ Aſte.li.i.ꝛ pte.i.ti.37.ar.i. q falſũ teſtimoniũ ſp ẽ pec.mortale: q ſi fiat ꝓ alio.aut pcñ fit ꝓ liberatõe corꝑis ꝓmi:ut cũ qs falſuz teſtimoniũ dic̃ in cã criminali. Et de h habeꝫ ri.q.3.c.nemo.ꝓ Aug.di. Nemo peritoꝝ aut ꝓudẽtiũ putet:q; minꝰ ſit periculũ in verbis lingua mẽtiẽdo:q̃ manibꝰ ſanguinẽ fundendo.hec ibi. Aut fit in cã pecuniaria:ꝛ tũc nõ ſolũ pec.mortaliter:ſz etiã reſtituere obligaꝫ ſi eiꝰ teſtimoniuz fuit cã efficax illiꝰ dãni:q; q cãz dã.d.dã.d.videſ.ca.ſi culpa.de iniu.ꝛ dã. da.ꝛ.2.q.i.ca.notũ ſit.14.q.5.ca.nõ ſcĩẽtie. Ad quoꝝ declarationẽ ſciendũ q falſũ teſtimoniũ põt tripliciter cõſiderari. ¶Primo ex rõe piurij:ſic ille q iurat mortaliter pec.ut patet ex dictis in ſcõo ꝓcepto:ſz teſtis falſus periurat:q; teſtes nõ admittunt niſi iurati:g rõne piurij teſtis falſus ſemp pec.mortaliter. Mã falſuz teſtimoniũ in iudicio ꝓlatũ ad iniuſticiã ipediendã nõ hz rõnem pcti mortalis ex mendacio:ſz ex piurio. Scõo falſum teſtimoniũ põt ꝺſiderari ex pte ꝓcepti diuini: ꝛ hoc mõ falſus teſtis ſp pec.mortaliter.qõ tali rõne oñdo. Ille q facit ꝺ ꝓceptũ dei mortaliter pec.ſz falſus teſtis facit ꝺ dei ꝓceptũ Exo.20 Nõ lo.ꝺ .pri.tuũ fal.teſt.g ꝛc. Tertio falſum teſtimoniũ põt ꝺſiderari ex pte mẽdacij ſm q oẽ mendaciũ eſt pcñ:ꝛ ex hoc falſuz teſtimoniũ nõ hz q ſemp ſit pcñ mortale: ſicut nec qõlibet mendaciũ. ¶Scõo notandũ eſt q falſus teſtis incurrit grauiſſimã penã. vñ ¶Prouer.19.ſcribit:Teſtis falſus nõ erit ipunit9.vbi nota ſm Yſido.q falſus teſtis tripliciter pec. ¶Primo in deũ:cui9 veritaꝫ an-

UVA. BHSC. IyR_229

nihilat. Scõo in iudicẽ:cui⁹ iudiciũ pturbat. Tertio in accusatũ: q suo testimonio cũ ꝺdẽ nat:ꝛ ꝓpter hec tria tripliciter punit. ¶Primo tẽporaliter:q: cõpellit restituere oia q̃ p suũ falsuꝫ testimoniũ alia partiũ amisit:ut ꝓ batũ est ſ.nõ q ei q turpiter dedit:ſꝫ ei ponꝰ in cuiꝰ iniuriam accepit. Scõo spũaliter inq̃ tũ pdit suũ bonoꝛẽ ꝛ famã:q̃ oibꝰ bonis tem poralibꝰ est ꝑciosior.22.q.5.ca.si qs quietus. Tertio eternaliter.vñ dr ¶Prouer.21. Testis mendax peribit.ſ.eternaliter.ꝛ ꝓpter h tria dr ¶Prouer.25. Jaculũ ꝛ gladiꝰ ꝛ sagitta acuta:hõ q loquit ꝛ primũ suũ falsuꝫ testimoniũ.q.d.sicut hec interficiunt coꝛporaliter: sic etiã interficit spũaliter:ꝛ etiã cũ ꝓtra quẽ falso testificat coꝛporaliter. ¶Tertio notãdũ est ꝑm Tho.vbi ſ.in solu.ꝓmi argu.ꝛ Aste.vbi ſ.Ad maioꝛẽ noticiaꝫ ꝑdictoꝛ q vꝰ testis dubiũ ꝓ dubio ꝓferre debet: ꝛ certũ ꝓ certo debet asserere. Si aũt qs asserat ꝓ certo esse verũ illud qõ est falsuꝫ.si illud ꝓmo debita diligentia recogitauerit ꝛ examinauerit nõ pec.moꝛtaliter:q: nõ dicit falsuꝫ foꝛmaliter ꝛ ꝛ intẽtionẽ suã:ſꝫ materialiter. Est etiã sciendũ q nõ licꝫ minꝰ accipe ꝓ testificatiõe vñ Augu.ad macedo.14.q.5.ca.nõ sane.dic. Sicut iuder nõ debet vendere verũ iudiciũ: ita nec testes verũ testimoniũ. Itẽ ꝑm Gregõ. Acceptio muneꝛ est ꝓuaricatio veritatis: licꝫ tũ recipe sũptꝰ necessarios ꝓ testificatõe: ꝛ ꝓcipue cũ opꝰ ei est ad locũ remotũ ꝓ testimonio ferendo accedere. Memo eni ꝑꝫ apostolũ tenet suis stipẽdijs militare.ꝑme Coꝛ. 9. Quibꝰ aũt debet restitui pecunia pro testimonio ꝺata:ꝛ q̃liter:habet in sermonario õ pnia i tractatu de restitutõibꝰ. Scõo de iniq̃ accusantibꝰ inocẽtes:sciẽdũ est q accusare,ꝓpzie est alteriꝰ crimẽ deferre ad penã canonicã vel legalẽ:coiter vero dr accusare etiã denũciare crimẽ alteriꝰ ad pniaꝫ pagendã. vtꝛ boꝛ si fiat eꝛ charitate licitũ est:ꝛ bñ agit: ut vita hoiuꝫ coꝛrigat.27.q.5.ca.ꝺest. Si aũt fiat eꝛ malignitate illicitũ ẽ ꝛ moꝛtale pctm. Ad quoꝛ etiã clarioꝛẽ noticiã tria notanda ¶Primũ ꝑm Tho.2.2.q.68.ar.1.ꝛ Alerã.in.2. ꝓe tractatu de ꝓcep.iudicialibꝰ.ꝛ Astẽ.in ꝑma ꝓte sũ.li.i.ti.40.ar.2.q accusatio oꝛdinat ꝓncipaliter ad bonũ rei publice.ꝛ ideo si crimẽ fit tale q vergat in detrimentũ rei publice teneꝛ hõ accusare dũmodo possit sufficiẽter illud ꝓbare.puta cũ pctm alicuiꝰ vergit in coꝛruptionẽ multoꝛ coꝛporalẽ vel spũalẽ. Si aũt fuerit tale q nõ redũdat in multitudinẽ: vel etiã si ꝓbare nõ possit:nõ teneꝛ accusare:q: nõ teneꝛ ad illud hõ q non põt ꝓficere bono modo:alꝰ accusans esset fris proꝺitoꝛ. 2.q.1.ca.si peccauerit.5.q.1.ca.2. Secretoꝛ enim solꝰ deus est cognitoꝛ ꝛ iuꝺeꝛ:ꝛ grauis pnia etiã ꝛ tales est instituta:q: ꝺebent ercoicari. ꝺi.46.ca.accusatoꝛes fratꝛ. ¶Põt tũ si est occultũ ꝺicere ꝓsonis in secreto q̃ possint prodesse ꝛ nõ obesse. Scõo notãdũ est sicut habeꝛ.2.q.3.ſ.notandũ. Et Tho.vbi ſ.arti.3.et Alerã.et Aste.vbi ſ.q accusatoꝛũ temeritas tripliciter detegit:aut eni calũniant:aut preuaricant:aut tergiuersant. ¶Primo calũniari est falsa crimina iponere.ſ.sciẽter falso accusare.exꝰ de calũ.ca.2. Cõtingit eni q̃q̃ q aliqs aliquẽ accusat eꝛ ai leuitate.ſ.q: nimis facile credit q audit.ꝛ h est temerariuꝫ. Q̃q̃ vero otingit eꝛ vero eꝛroꝛe ꝛ iusto.ꝛ ideo hec oia ꝓuꝺens iuꝺeꝛ ꝺz discernere. Scõo ꝑuaricari est vera crimina absc̃ꝺere fraudulenter:ut cũ accusatoꝛ ꝛ crimina de gbꝰ accusauit:cũ reo ꝛueniens:ꝓprias accusatões dissimilat:ꝛ falsas excusatões admittit:vñ ꝑuaricatoꝛ ꝺr qꝛ.ſ.partẽ aꝺuersaꝫ aꝺiuuat:ꝑꝺendo suã causã. Tertio tergiuersari est ab accusatiõe ꝺesistere:aiuꝫ.ſ.ꝺeponendo accusandi nõ qualitercũq̃:ſꝫ iordinate. In hoc eniꝫ q ab inceptis ꝺesistit q̃si tergũ vertit:qõ potest fieri ꝺupliciter. Uno mõ si in ipso ꝓcessu accusationis cognouerit esse falsuꝫ ꝺe quo accusat:ꝛ sic pari ꝛsensu accusatoꝛ ꝛ reus se ad inuicẽ absoluũt. alio mõ si ꝓnceps ad quẽm ptinet cura boni coꝛis qõ ꝑ accusationẽ intẽꝺit absoluerit accusatoꝛẽ. Si vero ꝺesistat inoꝛdinate:puta ꝑ cõuentionẽ aliquã: facit iniuriã reipublice:ꝛ ideo hoc ei remitti nõ põt ꝑ accusatuꝫ:ſꝫ ꝑ ꝓncipẽ q curã gerit reipublice ¶Patet g̃ eꝛ ꝑdictis q otingit peccare in accusatiõe:vel qꝛ iniuste ꝛ accusatũ agit: vel qꝛ respublica ledit dũ.ſ.punitio ipedit. ¶Primũ fit calũniãdo. Scõm ꝑuaricãdo. Tertiũ tergiuersando. ¶Tertõ notãdũ q accusatoꝛi calũnioso ꝺebeꝛ pena ꝺupler. Una est pena talionis:qꝛ scilicꝫ tãta ꝛ talis ꝺebet ei iponi pena calũnioso accusatoꝛi:quanta ꝛ qualis reo iponenda erit si quincaꝳ.ff.ꝺe calũ.l.fi. Si tũ iuꝺeꝛ cognouerit cũ accusasse: vel aio nocendi:vel eꝛ leuitate:vel eꝛroꝛis iusti:non iponit penã talionis. Scõa ẽ pena infamie:ꝛ q̃q̃

4 3

UVA. BHSC. IyR_229

ṗnteps remittit penā ꝛ nō abolet infamiaz; qñqz etiā abolet infamiā. Itē si aligs accusa to; pecuniā accepit ob accusandū vel nō accusandū: crimē cōcussionis cōmittit: ꝛ tenet restituere ei q dedit si turpiter non dedit: als illi in cui⁹ iniuriā accepit. i. q. i. ca. iubem⁹. ſm Ray. ¶ Tertio mō de accusatis tria notāda sunt. ℙ Primū ſm Tho. 2. 2. q. 69. arti. ꝑ. q gs pec. mortaliter negādo veritatē ꝑ quā ꝺdem narat: qz gcūqz facit ꝓ debitū iusticie mortali ter pec. Ad actū autē iusticie ptinet ut hō suo superiori obediat in his ad q̄ ius siue ꝑlatōis extendit. Ideo accusat⁹ ex debito: tenet iudici (q est ei⁹ superior) exponere veritatē quā ab eo ſm formā iur(exigit. Scō notādum est ſm Tho. vbi supra q̄ non licz accusato se calūniose defendere. Mā etiā in cā criminali iuramētū de calūnia est ꝑstādū de iura. ca. ca. inberētes. ℙ Preterea est notādū q̄ aliud ē veritatē tacere: aliud falsitatē ꝓponere. ℙ Primū licz in aliq̄ casu ut dictū est. i. q̄ iudex �non debitū iur(petit: puta cū sup aliquo crimine infamia ꝓcesserit: vel apparuerūt signa aliq̄ expressa: vt ꝓcesserit ꝑbare semiplena. Scōz aūt. s. falsitatē ꝓponere in nullo casu licz alicui. Sic q̄ accusato licz se defendere aliqñ tacendo veritatē: nō aūt lz ei falsuz dicē vel verū illud qō ꝓfiteri tenet reticere: neqz in aliq̄ casu fraudē vel dolū adhibere: qz fraus ꝛ dolus vim habēt mendacij: ꝛ hoc est se calūnio se defendere: ſz cōdemnato ad mortem non. ¶ Tertio notandū est ſm Tho. vbi s. q̄ iuste ꝺdēnato non lz se defendere. Vñ Roma. 13. Qui potestati resistit dei ordinatiōi resistit licz etiā iudici eū resistentē impugnare; ideo talis reus indubitāter peccat. Si aūt sit cōdēnat⁹ iniuste: licz se defendere: tale eni iudiciū est simile violētie latronū: ſz illud Ezech 22. ℙ Principes ei⁹ in medio eius q̄si lupi rapaces rapientes predaz ad effundendū sanguinē: ꝛ ideo sicut licz resistere latronib⁹; ita licz in tali casu resistere malis ꝓncipib⁹: nisi forte ꝓpter scandalū vitandū: cū ex hoc time ret aliqua grauis turbatio: ꝛ sic pōt appellare. vt habet. 2. q. 6. ca. ꝑ. ꝛ sequenti ca. ꝛ hoc est prudētis euadere. Vñ aplus appellat ad cesarē Actu. 25. Non aūt licz appellare ut iusta sniа prolongef. Iniuste etiā cōdēnato fugere licz. Juste autē ꝺdēnato non licz resiste re agenti: gn patiat qō iustum est. Tamen si ꝺdemnatus esset fame mori: liceret ei cibuz occulte datum comedere: qz nō sumere esset se occidere. Et sic patet ꝛc.

¶ Pars scōa hui⁹ sermonis in qua tractat de mendacio aduocatoz ꝛ procuratoz.

Ecundo in hoc sermone tractādum
ſ est de mendacio ꝛ falsitate aduocato rū ꝛ ꝓcuratoz. circa quos tria notā da sunt. ℙ Primū q̄ ſm iura multe ꝑsone ꝓhibent ab officio ꝓcurandi siue aduocādi: ꝛ ꝑcipue triplici rōne. ¶ ℙ Primo rōne ipediti naturalis: cui⁹ rō: qz in aduocato ꝛ iudice ꝑci pue duo bona naturalia esse debēt. s. interior peritia ꝛ exterior potētia. ℙ Prio iterior peritia q̄ assūpte cause iusticiā sciat oīdē. Scōo exterior potētia: q̄ valeat aure ꝓcipere ꝛ verbo ꝓferre. Ideo ꝓpter ꝓtraria ipedimenta illoz duoz alig ꝓhibent ꝛ remouēt ab officio aduocādi: etiā sine culpa. Ignari eni pueri ꝛ amentes ꝓhibent ꝓpter interiorē iperitiā: ꝛ propter exteriorē ipotentiā prohibent carentes verbo: auditu: ꝛ visu. ¶ Scōo rōne ꝑpetrati criminis: sicut heretici: infideles ꝛ infames. Cui⁹ rō est: qz nō decet ut alteri⁹ iusticie patron⁹ fiat: q in seipso nō seruauit ſz ꝺtēpsit ¶ Tertio rōne assumpti ordinis vel religionis: sicut ꝑlati: ꝑ byteri: clerici: qz deputatos reb⁹ melioribⁿ nō decet reb⁹ viliorib⁹ se imisce re: ſz tales sunt ꝑlati: sacerdotes ꝛ oēs clerici q̄ ꝛc. tū qz neccessitas debet ꝑferri indecentie ꝑdicte: iō talib⁹ ꝺcedit a suis superioribus ut aliqñ ꝓ certa ꝛ magna cā: puta ꝓ seipsis: vt ꝓ ꝑsonis sibi cōiunctis: vel pro ecclesijs suis possint vti officio aduocatoris. ꝟ Tho. 2. 2. q. 71. ar. 2. Scō notādū est q̄ aduocat⁹ aut defendit causaz iustā: aut iiustā: sciēter aut ignoräter. ℙ Primo si defendit causā iustā nō peccat imo tenet paupib⁹ ꝛ miserabilib⁹ ꝑsonis subuenire: qō si nō facit peccat. Ait eni Ambrosius lib. de offi. Grandis culpa est si te scīente fidelis egeat: si scias euz fine sumptu esse: famem tollerare: erūnas perpeti: q egere erubescit: si in causaz ceciderit: aut captiuitatis suoruz: aut calūnie ꝛ non adiunes: ergo grandis culpa est iurepserito ꝑsonis miserabilib⁹ subtrahere iuris ꝺsiliū: ꝛ aduocato subtrahere patrocinū. hec ille. Sicut etiā medicus tenetur pauperi infirmo impendere curam ꝛ medicine consiliū: ſm q̄ dicit. b. Symacus: nō est grandis differentia vtrū leuis admittas vel inferas: mortem enim languidis probatur infligere: qui hanc cum possis

UVA. BHSC. IyR_229

excludere non excludit: ergo pari rōne tenet iureperitus vel aduocatus iuste pauperi oppresso impendere patrociniū. Scdo si defēdit cām iniustā scienter peccat grauiter. cui⁹ rō in apto. Quicūqz enim nocumentū alterius attentat vel facit grauiter peccat ꝑz grauitatem nocumenti: sed aduocatus alteri in hoc casu nocumentū facit: vt pz. ergo ꝓpositum. Vbi notat ꝙ aliter est de medico: aliter de aduocato: qꝛ licite medicus pōt assumere infirmitatem desperatam ad curandū ⁊ laudat si eum sanet: si vero eum non sanet non peccat: qa nulli iniuriā facit: sed vtit industria ⁊ peritia sue artis sine dāno alterius qd cuilibet licet. Aduocatus aūt nūqꝫ pōt assumere cām iniustam sine dāno vel iniuria alterius partis qd nulli lz. Ait enim aplus Ro. j. nō solū qui fa. sed qui cō. f. d. sunt mor. Propter qd dicit Ger. in lib. de ꝯsideratione. Iustus aduocatus nullo modo iniustas cās accipit: nec verbo dare ꝯsilium pro iniusta cā ꝯsentit. Tertio si ignoranter cām iniustam defēdit: tunc aliqualiter excusat eo modo quo posset eum ignorantia excusare. Vbi sciendum ꝙ si a ꝑncipio qñ iustam cām assumit credit esse iustam: ⁊ postea in ꝓcessu eius cognoscit esse iniustam: tunc quattuor aduocatus debz attendere ⁊ obseruare. Primū ꝙ postqꝫ cognouit cām iniustam debet eam deserere.

Scdm qa debet eū cuius cām gerit ad cedenduz inducere: siue ad cōponendū: sine aduersarij dāno. Tertium ꝙ non debet iniustam cām alteri parti ꝓdere vt eā iuuet: nec secreta sue cause debet parti alteri reuelare: qa tunc esset causa dāni illius cuius cām assumpsit: vnde aduocatus punit si suam cām prodiderit. Quartum ꝙ aduocatus potest ⁊ debet defendere cām iustam: non tñ debet facere fraudem aliquā ad obtinendum eam: vt ꝓbatur per silitudinem militis vel ducis exercitus. Nam militi vel duci exercitus lz iniusto bello insidijs vti ad ea que facere dz prudenter occultando: non aūt falsitatē fraudulenter faciendo: qa ⁊ hosti fidez seruare oz sicut dicit Tullius lib. 3. de offi. Silr ⁊ aduocato licet defendere cām iustā prudenter impediendo ea qbus impediri possunt ꝓcessus eius: non tñ licet vti aliqua falsitate: vt producere falsos testes: vel falsas assumendo leges quia est cōtra fidelitatē quā oz seruare: vt dicit Tho. 2. 2. q. 71. ar. 3. ¶ Tertio notandū est ꝙ aduocatus patrociniū ferre debet tribus modis. s. iuste: pie: ⁊ modeste. Primo iuste ex parte cause duob⁹ modis. ¶ Primo mō qa nullus debet esse iudex vel assessor in cā illa in qua vult esse aduocatus: qa duo officia in eadem cā ꝓhibitus est exercere: vt habet 4. q. 4. c. j. ⁊. 2. Ratio huius aliter assignatur a glo. aliter a beato Tho. Glo. enim ibidem dicit: causa ē ne dum ad vtrūqz festinat neutrum bene peragat. nec enim credendum est facile duabus necessarijs rebus: vnum sufficere. Ratio vero ꝑm Tho. est qa iudex ē cōmunis vtriqz parti. vnde inter vtrāqz ꝑtem ad examen adhibetur ⁊ similiter testis. Iure vero peritus ⁊ aduocatus ex vna parte consistunt: ⁊ ideo in causa in qua est iudex nō pōt esse aduocatus: ita ⁊ ecōuerso. 2. 2. q. 71. ar. 4. ¶ Scdo modo iuste ex parte cause: qa cām iniustam ⁊ desperatam nō debet sumere ad defendendum qd sic ꝓbo. Aut enim aduocatus defendit cām iniustam ignoranter aut scienter: si ignoranter: puta qa credit esse iustam. Et ideo tāqꝫ iustam defendit peccat: et ad restitutionē tenet dāni alterius. vñ Aug. 19. de ciui. dei. c. 19. dicit. Ignorantia iudicis vel aduocati plerūqz est calamitas innocentis. Si vero sciēter defendit grauius peccat vt patet ex supradictis. ¶ Scdo pie qd intelligi potest tam ex parte dñoꝝ qꝫ aduocatorum. Primo ex parte dñoꝝ: cum aliqs aduocatum non potest habere vel ꝓpter paupertatem: vel propter potentiam partis aduerse: tunc si postulat aduocatum debet ei dari a presidente. In his enim duobus casibus ait pretor: si non habent aduocatum ego dabo. Scdo ex parte aduocatoꝝ qui qñ cause pauperum misericorditer patrocinant nō debent intendere remunerationem humanam sed diuinam: non tamen semper tenent aduocati gratis patrocinium impendere. Cui⁹ ratio est qa nō semper illa que potest homo misericorditer facere: tenetur gratis facere: alioqn nulli liceret aliquā rationem vendere nec rem: qa quālibet rem potest homo misericorditer impendere. possunt ergo aduocati ab his q pñt pro recōpensatione laboris pecuniam moderate accipere. vt patet. c. precedenti. Pauperibus aūt non semper tenetur patrocinium ferre. sed seruata cōmoditate locorum ⁊ temporꝝ ⁊ aliaꝝ rerū: vt dicit Aug. ꝑ de doctrina xp̄iana. Cum omnib⁹ ꝓdesse

UVA. BHSC. IyR_229

non possis his potissime cõsulendum est qui pro locoꝝ t tempoꝝ vel quarũlibet reꝝ oportunitatibus constrictius tibi quasi quadam sorte iunguntur: t probat hoc per locũ a maiori summa. Non minor necessitas ẽ indigẽtis cibo q̃ indigentis aduocato: sed habens ptãtem cibandi nõ semp tenetur cibare pauperẽ sed seruata oportunitate predicta: ergo nec aduocatus semp tenetur pauperis cause patrocinium ferre: sed tempore t loco t mõ suo. 2.2.q.71.ar.j. Tertio discrete t modeste: t hoc duobus modis. Primo qa aduocato defendenti cãm iustam non licet vti aliqua falsitate: quia nulli licet fraudem facere ꝛc.

Scõo quo ad medium t verum: t hoc duobus modis. Primo vt fideliter quãtũ iustitia permittit cãm clienteli sui foueat: nihil õ contingentibus omittendo. Scõo ne procaciter vt dicendo cõuitia vel vociferando aduocet: qa per hoc processus iustitie impeditur di. Isa. 32. Erit cultus iustitie silentium. Tal est si procax fuerit ab aduocatione excluditur di. Salomone Prouerb. 22. Eijce derisorẽ t exibit cum eo iurgium. h in su. conf. lib. j. ti. 5. q. 172. qs sit modus debit⁹ aduocandi ꝛc.

¶ Pars tertia huius sermonis in qua tractatur de mendacijs iniuste iudicantium.

Ertio in hoc sermone tractanduꝫ est de falsitate t mẽdacio iniuste iudicãtium: circa quos tria notanda sunt.

Primum sm Aug. in omel. de penitentia t in glo. j. coꝛ. 5. q. apls noluit hoiẽ ab hoie iudicari ex argumento suspitiõis vel extraordinario vsurpatoq̃ iudicio: ꝫ potius ꝫ legẽ dei t ordinationẽ ecclesie siue vltimo ꝺfessũ: siue accusatum t ꝺuictum. sm hoc igit ẽ dupler iudicium. s. sm legem ordinatũ t temerarium. Primũ cõceditur homini t ẽ dupler ꝫ iudicium discretionis: qõ cõceditur omni homini i manifestis t certis: t iudiciũ correctionis: qõ ꝺceditur prelatis in cõuictis t cõfessis. Iudicium vero temerariũ generalr intelligitur homini: qõ potest esse ex parte iudicantis: t ex parte rei iudicate. Ex parte iudicantis tripliciter. Primo per assertionẽ sicut dicit glo. super illud Mar. 7. Moli iudicare. s. temerarie t non iudi. Iudicium temerarium enim est qñ qbus non est cõmissum iudicãt. ad Ro. 14. Tu qui es qui aliũ seruũ iudicas. Scõo ꝓpter indignitatem ad Ro. 2. qui alium iudicas teipsum cõdẽnas, ea enim agis que iudicas. Tertio per ignorantiam. Dan. 13. Sic fatui filij israel non iudicantes: neq̃ qõ vere est cognoscẽtes ꝺdẽnastis filiã isral. Primũ hoꝝ est temerariũ ꝓpter defectum potestatis. Scõm ꝓpter defectum bonitatis. Tertium ꝓpter scientie. Est autem ptãs de essentia iudicij: bonitas t scia de cõgruitate eius. Sitr ex parte rei iudicate ẽ iudicium temerariũ tripliciter. Primo. s. qñ iudicatur psona quãtuꝫ ad futuꝝ cuentũ. vñ glo. Matth. 7. ait sup illud. Moli iudicare. Nescimus enim qualis sit futurus qui nunc est malus: de cuius correctione desperare temerãrium est iudiciũ. Scõo cũ iudicat intẽtio incerta. vñ sup illõ Mat. 7. Moli iudi. dicit glo. Sunt quedã incerta quo aio fiãt de qb⁹ iudicare temerariũ est. Tertio cũ iudicat scĩa occultuꝫ. s. iudicati sm quẽ modũ dicit. j. coꝛ. 4. Nol. ante tps iudi. quousq̃ ve. dñs q t illu. ab. t. t m. 9. coꝛ. Ex qbus oibus pꝫ q̃ non ꝺz iuder iudicare de occultis: neq̃ de illis q̃ ad eum non ptinent: aꝑ pec. in primum tripler. Mãq̃ est suspitiõis gradus. Primus ẽ cuꝫ qs ex leuibus iudicijs de bonitate alicuius incipit dubitare: t hoc est veniale t leue. Scõs est cũ qs ex leuib⁹ iudicijs malicia existimãt alterius: t h si sit de aliquo graui est mortale.

Tertius est cũ aliqs iuder ex suspitione procedit ad aliquẽ ꝺdẽnandum: t h directe pertineat ad iniustitiã est mortale. Item Alexãder noster in. 2. dicit q̃ dupler est suspitio. Temeraria. s. qñ pauca sunt signa mali t pauca bõi t ex tali suspitiõe iudicare t ꝺdẽnare ẽ mortale. Probabile ẽ qñ mlta sũt signa mali et pauca boni: ex tali suspitiõe iudicare petñ est sed non sic graue. veniale solum est dum stat in suspitione. Si vero ꝓueniat ad firmaꝫ assertionẽ cum ptinatia presumit esse mortale. Violẽta est qñ apparẽt oia signa mali t nulla boni: t tunc nõ est petñ. Ex qbus patet q̃ licet iudicare hoiem iudicio qdem sm legem dei t ecclesie ordinationẽ: nõ ãt iudicio vsurpato: vꝫ iudicio suspitioso: nisi sm suspitionẽ violentã. ¶ Scõo notanduꝫ est sm Ray. et Hosti. i sum. q̃ si iuder dolo malo ferat sententiã iniquã: t hoc facit timore vel amore: odio: cupiditate: siue aliqua alia cã tenet lesõ ad omne interesse: nisi plenarie restituat ille pro quo sniam tulit. E. de pe. iu. qui male iu. l. fi. xj. q. 3. c. quattuoꝛ. t ꝫ leges multas alias penas sustinere debet, imponi ctiã debet ei

UVA. BHSC. IyR_229

preter restitutionem penitentia tanquã pro grauissimo crimine.xj.q.3.c.gcũq3.q si iudex iniquã tulit sniam ꝓpter iprudentiã.sciendũ ſm Ray.t Hosti.q tenet leſo inquãtũ bonum t equũ videbit discretioni iudicant.ff. de extraordi.cogni.l.fi.ſ3 de h in ſermonario de peccat tractatu de auaritia. ¶ Tertio notandũ est q si iudex accepit pecuniam vt ferret sniam ſm Ray.t Hosti.aut recepit talẽ pecuniã vt iudicaret inique.aut bene:aut ſim pliciter. In ꝓmo caſu tenet sicut dcñ est in illo qui iudicat dolo.pecuniã aũt acceptaꝫ siue tulit sniam iniquã siue iuſtam siue nullam: tenetur restituere indistincte:nõ ei qui dedit cum turpiter dederit:ſed ei in cuius iniuriaꝫ accepit.t.q.j.ꝓbibent.ar.i7.q.4.c. si quis in atrio. In ſcõo t in tertio caſu stir tenet: quia cũ ex officio ſuo tenet iudicare t bene t grat turpiter accepit. Idem dicendũ si pecuniam accepit vt non iudicaret.j.q.j.iubemus. t de ſymo.c.nemo.xj.q.3.c. Non l3. Sed cui talis restituet.habet in ſermonario de penitentia. tractatu de restitutio. q si iudex nullo modo ſententiã ferre voluit:t ideo pauper alijs vel alius ſuũ ius amittit ſm Ray.t Hosti.tenetur iudex restituere leſo ꝓpter maliciã vel negligentiã eius.23.q.2.dñs. Preterea sciendum est q nõ l3 iudici vendere iuſtũ iudiciũ: ꝙuio iurisperito l3 vendere iuſtũ ꝙsilium: et aduocato iuſtũ patrociniũ.xj.q.3.c.non l3.14. q.5.c.non sane. Vnde iudices ordinarij non debent aliud petere extra expenſas:cũ ꝓpter iuſtitiam tenendã ſuas habeat dignitates:et reditus aſſignatos.di.86.c. nõ satis.23.q.j.c. militare. Judices vero prelati qbus papa delegat cãs:non videt ſm Hosti.q etiã expenſas petere poſſint:ſi tñ ſua ſtipendia ſufficiãt sibi:q3 ex eis viuere debent:vt in.c. militare. nisi forte oporteat eos domũ exire:quia tunc plus expendunt qz3 expenderent domi petere ꝑñt.x.q.3. Cauendũ ſane:t itellige q alij ꝑñt eos expenſas indistincte petere t vna que ꝑ ſe inducũt.l.q nemo cogit ꝓpijs ſtipendijs militare.28.q.j.iam nunc.et de prescrip. cum ex officijs. Nam t si qs de mãdato ꝓncipis ad aliã cat ꝓuinciã expendere d3 ea q domi expenderet. In auten. de mãdato ꝓncipis.§. illud.colt.3. Sed si litigantes ſunt pauperes: nihil habebit:vt ibidem.§.ſit tibi. Si etiã ordinarius dat delegatũ expenſas facere deb3 et de offi.ordi. Inter cetera. Habentes enim ſtipendia eccleſiaſtica dicere non ꝑñt q milites ſtipendijs ꝓpijs: et de dona.c.2. Si tñ equos vel aliqd aliud occaſione huius cauſe perderent qõ domi non feciſſent: credo q petere poſſent.ar.ff.de incen.rui. t nau.l.j.§. ex incendio.t si vltra hoc iudices petant:tãq3 in debitum repeti poteſt:t ſnia lata huius occaſione nõ tenet.ar.de excel.prela. cum ad quorũdam.ꝑñt tñ iudices erenia moderata siue modica ſponte oblata recipere que.ſ.ſtatim conſumunt:vel non extenduñt ad muneraꝫ quãtitatem.di.18.c.de eulogijs.non credo q a litigatorib⁹ debeãt recipi etiã oblata ſpõte ſcz ꝓpter ſuſpitionẽ vitandã ſm Ricar.ꝑõt tñ iudex ſm Tho.t Ray.aliqua petere rõne aſſertoꝫ si petat bona fide:vt qz erat ei periculoſuꝫ iudicare ſine ꝙſilio:qz minus diſcretus erat.argu.di.37.§.ſi. Secus si erat ad h ſufficienter diſcretus:vel nihil aſſeſſori dederit:vel nullum habuit:vel inde partez aliquã ſibi accepit:qz tunc petit fraudulenter. Multa t alia de iudicibus dicenda eſſent que breuitat gratia omittunt. Attendant ergo accuſantes aduocati:t iudices:ne aliquo comodo vel cauſa iudicium verum puertãt vt tẽ.

¶ Feria ſcõa maioris ebdomade ꝺ abbominatione t deteſtatione mendacij t falſitatis.

Sermo.64.

Aciem meaz

f non auer.ab iucrep.t ꝙſpuẽ. in me:dñe deus auxi.meus: t ideo non ſum cõſu. Iſa.5. Quedam legis politice pulcherrima mihi occurrit ſnia cariſſimi fratres i Chriſto.ff.de aqua plu.ar. l sic cui aqua.§.apud.qua dicitur q ager inferior debet ſeruire ſuperiori aquas ab ipſo deſcendentes recipiendo:ſic quelibet anima debet ſeruire domino celi:mandata eius cuſtodiendo:t per modum aque abluentis nulla ſua recipiendo t retinẽdo.iurta Jo.i3. Jõ mundi eſtis,ꝓpter ſermonez quẽ locut⁹ ſum vobis. Ideo quelibet anima debet deo ſeruire in ſanctitate t veritate.al contra rationez legis facit:t tenetur amittere reꝝ ſuaꝝ dñiuꝫ quia ſicut ab hoſtibus captus rerum ſuarum dñm:quia ſunt ab hoſtibus captus reꝝ ſuaꝝ deſint eſſe dominus:vt pater.ff.de re.iu.l.ſeruitutem. ſic in gratitudine falſitatis t men-

UVA. BHSC. IyR_229

dacij a diabolo captus libertate priuat. Ideo pertractata huius precepti p̄mi consideratōe scd̄am dignum est aggredi mendacij.s. detestationem armando nos contra falsos: ſm illud. Faciem meā ꝛc. tria igitur ostendūt mēdacij detestationem. Primo.s. euidens rō. Scd̄o grauis punitio. Tertio multiplex admonitio.

¶ Pars p̄ma huius sermonis in qua ꝓbat mendacium esse detestandum triplici ratiōe euidenti.

Primo igit̄ i hoc sermone dico mendacium detestanduz triplici euidenti ratione: quaꝝ. Prima dicitur oppositionis. Scd̄a destructionis. Tertia confusionis. ¶ Prima inquā dicitur oppositionis. Nam tanto aliqd̄ vitium est magis fugiendum quāto maiori virtuti opponitur: ſz mendacium est veritati contrariū ſm Tho. 2.2.q.iio.arti.j. ergo summe detestandum: et non solum veritati opponitur. ſz etiam iustitie: cuius pars est veritas: vt dicit Ricar. in 3.dist.38.q.5.ꝛ.6. dicens. ꝙ veritas quantum ad presens spectat tripliciter potest accipi. Vno modo pro veritate que est obiectū intellectus imediatum: non sic intelligendo ꝙ sit p̄mo intellecta: quia p̄mum intellectuz est ens imediate ꝛ absolute: sed ſm ꝙ est prima ratio intelligendi siue sit veritas incomplexa que ſm ph̄m.j. periermenias consistit circa compositionem ꝛ diuisionem: ꝛ illa veritas est in intellectu tāq̄z in subiecto. Scd̄o mō potest accipi veritas pro habitu quo habilitatur intellectus ad cognoscendum veritatem In cuiusmodi enim qlibet intellectualis habitus: ꝛ illo modo etiam veritas est in intellectu sicut in subiecto. Tertio mō potest accipi veritas pro habitu quo homo prompte vult alij manifestare intellectam veritatem debitis circūstantijs obseruatis: a qua dicit̄ homo verax: ꝛ que ſm ph̄m.j.ethicoꝝ.c.7.ē virtus moralis. Et ideo illa in voluntate sic̄ in subiecto: quia per illam habilitatur volūtas ad prompte ꝛ faciliter volendum aperire ipsam veritatem intellectam. Huic autem veritati habitus mentiendi quo volūtas praua est ꝛ prompta ad volendum significare alij id qd̄ scitur vel creditur esse falsum. patet igitur ꝙ mendacium directe. Primo opponitur veritati: quia vt ait Augu. libro contra mendacium: nemo dubitet mentiri cum qui falsum enunciat causa fallendi: propter quā falsi enunciationem cum voluntate fallendi prolatam: malum est omne mendacium: ſz h̄ opponitur veritati: igitur patet propositū. Nam ꝛ Ansel. lib.j. cur deus homo. c.12. ait. Non potest velle mentiri voluntas: nisi in qua corrupta est veritas: imo que deserendo veritatem corrupta est. Ex quo patet ꝙ non solum mendacium opponitur veritati: ſz est actus voluntatis: etiam in ipsa tāq̄z in subiecto fundatur. s. mendacium. Scd̄o ex cōsequenti opponitur iustitie: cuius veritas est pars. Si enim vt dictum est mendacium opponitur veritati: ꝛ ſm Tul. 2. rhetorice. veritas est pars iustitie: ergo etiam mendaciū est contrarium iustitie. Preterea habitus mentiendi directe opponitur rectitudini voluntatis: ſz sicut dicit Ansel. in lib. de veritate. c.12. Iustitia est rectitudo voluntatis propter se seruata: ergo habitus mentiendi opponitur iustitie: qd̄ sane est intelligenduz ſz Ricar. vbi supra. q.2. proprie loquendo non potest dici ꝙ veritas sit iustitia: quia non est aliqua species iustitie accipiendo iustitiam ꝓ ut est vna de quattuor cardinalibus virtutibus. reducit̄ tamen ad iustitiam sicut potentialis eius pars. Conuenit enim cum iustitia in hoc ꝙ vtraqz est ad alterum. Et in hoc ꝙ sicut iustitia constituit equalitatem in operationibus ad alterum: ita veritas in significationibus que sunt ad alterum. A iustitia aūt in h̄ differt: ꝙ non respicit debitum legale: ſz tm̄ morale: qd̄ non tenetur homo reddē ex necessitate legis. habitus ergo mentiendi iustitie opponitur per quādam reductionem inquātum sic se habet ad iniustitiam: sicut virtus veritatis ad iustitiam. Postremo opponitur mendacium charitati dei ꝛ proximi maxime quādo est pernitiosum: vt est dictuz in sermone precedenti: ergo detestanduz ꝛc.

¶ Scd̄o mendacium est detestandum nō solum ratione destructionis veritatis create: ſz etiam increate: que est p̄ma ꝛ summa: qui est deus: qui in tm̄ abhominatur omne mēdacium vt neminem velit pernitiose mendosū in conspectu suo apparere: iuxta illud p̄s.5. Perdes oēs qui lo. men. ꝛ merito. omne enī sil̄e appetit sibi sil̄e. cum aūt deus sit ipsa sūma veritas non pōt in eius conspectu apparere mendosus: sed vt dicit Ioā. apoc. vult. foras. s. supernam ciuitatem canes ꝛ omnes

UVA. BHSC. IyR_229

qui amant mendaciū: Ego sum veritas dic̄. Ideo impijssima blasfemia esset dicere vel sentire aliquod falsum esse in eo vel mendosum: ⁊ sicut seipsum diligit sic veritatē amat ⁊ eam amando seipsum amat: qꝛ ipse est veritas: ideo valde horrendū est aliqd falsi de illo sentire licet videat̄ in eius laudem prouenire. Ideo Job.13.ait. Nunqd deus indiget mendacio modo.q.d.non. Constat autez ꝙ rōnalis seu intellectualis creatura inquātum talis est cuius imago ⁊ omnis eius significatiua expressio est imago illius verbi: facta ⁊ creata ad hoc vt p̄mā veritatez semp̄ exprimat exterius: ⁊ s̄m illius regulam se dirigat in omnibus: ⁊ omnia faciat ab eo nullatenus diuidendo: sed eam in oībus ꝯsiderando: amando: venerādo: seruiendo: ⁊ laudando. Sed mendacium nihil aliud est q̄ꝫ q̄dam infectio ⁊ corruptela omniū predictorū: ergo ⁊c̄. ¶ Tertio idem ꝓbat̄ rōne ꝯfusiōis. Nam mendaces cōiter sunt exosi omnibus hoībus: qꝛ quilibet non vult ab alio se decipi ⁊ merito odio habent̄ mendaces: qꝛ destruunt totā ꝯuersationē hoīuz. Tota enim cōicatio hoīuz ad inuicem instrumētal̄r ꝯsistit ī actu significatiōis. Nullus enim pōt aliquid sui cordis alteri cōicare: nisi per aliqd̄ intermedium signū: in quibus signis vox obtinet principatum. corruptio igit̄ significatiōis que procedit ex lingua mendacij est corruptio totius significatiōis humane. vnde videmus h̄ ex multitudine mendacioruz sequi: ꝙ nullus alteri credit: qd̄ est magna ꝯfusio. iuxta illud Hieronymi. mendaces faciunt vt vera dicētibus non credatur. Sicut mutua aūt credulitate nulla fida amicitia: nulla spes: nulla pietas: nulla concordia: nulla in aliquo firmitas esse potest: ergo mendaciū est causa maloruz inumerabiliuz. Propter qd̄ dr̄ Ecclesiastici 7. Noli velle mentiri omne mendaciuz. i. in nullo mendacio. pz ergo mendaciū eē sūme detestandum.

¶ Pars scd̄a huius sermonis in qua declaratur mendaciū sūme esse detestandum rōe grauis punitionis.

Secundo in hoc sermone videndum est qūo detestandum est. scd̄a rōne. s. grauis punitionis. Nam tripl̄r puniuntur mendaces iusto iudicio dei. Primo punitiōe spūali. Scd̄o corporali. Tertio eternali. ¶ Prio in quātū spūli: qꝛ sicut decipere querūt sic deceptos se inueniūt. vnde Eccle. 34. dicitur. Vana spes ⁊ mendax insensato viro. Ideo defectu taliuz. Prouerb. x. scriptū est mentit̄ mendacijs: h̄ pascit ventos. Propterea Ecclesiastici. 20. dr̄. Opprobriū neq̄ꝫ in hoīe mendaciū potior est fur: q̄ꝫ assiduitas viri mendacis. Et addi pōt: ꝙ etiam potior ē luxuriosus q̄ꝫ homo mendax. vnde quidam ep̄s dicit. Mallem habere nepotem meum luxuriosum: q̄ꝫ mendacem: qꝛ mendaciuz cuz senio crescit. luxuria vero decrescit. Plura enim mēdacia dicet vna vetula vno solo die q̄ꝫ pure per integrū ānū. Propterea admonet idem sapiens Ecclesiastici. 4. Non contradicas verbo veritatis vllo modo: ⁊ in mēdacio eruditionis tue cōfundet̄. ¶ Scd̄o punitione corporali: sic̄ patet de Anania ⁊ Saphira Act. 5. dixit enim Petrus. Anania est tentauit sathanas cor tuum mentiri te spūi sancto ⁊ fraudari de precio agri? non es mētitus hoībus: sed deo. Audiēs Ananias verba h̄ expirauit. factū est aūt post spaciū horarum trium: ⁊ vxor eius nesciens qd̄ fcm̄ fuerat introiuit: cui Petrus. dic mihi si tanti agrum vendidistis: que ait. Etiam tanti: cui Pe. qd? vtiqz ꝯuenit vobis tētare spm̄sāctū dn̄i? que statim cecidit ad pedes eius ⁊ expirauit. Idem quoqz ponit clemens. 12. q. j. c. dilectissimis. Dan̄. quoqz. 13. c. scribit̄ ꝙ duo senes qui sua libidine sanctā Susannā inique accusauerunt a populo: Daniele diiudicāte lapidati fuerunt. ¶ Tertio puniunt̄ pena eternali. Nam sicut Prouerb. 20. scribit̄. Suauis est homini panis mendacij. s. in presenti: postea. s. in alia vita. Imblebitur os eius calculo. i. punitione durissima plectet̄. Et Apoc̄. 21. oībus mendacibus dicit̄. Pars illoruz in stagno ignis ⁊ sulfuris. Ignis iram ⁊ aduersitatem significat: iuxta illud Deuterono. 32. Ignis suc. est in fu. m. ⁊ ar. v. ad inf. n. Sulfur terra vrens ⁊ fetens est: ⁊ denotat ꝓsperitatem ⁊ cōcupiscentiā vt significet̄: ꝙ sicut in p̄senti sunt vsi mendacijs vt euaderent aduersa ⁊ acqrerēt prospera: ita in inferno duplici pena plectentur. s. ignis: que correspondet aduersitati: ⁊ sulfur̄ que ꝓsperitati. Quāta āt confusione mendaces implebunt̄ in die iudicij: dicit p̄s. 58. De execratione ⁊ mendatio annum in consum. in ira consum. ⁊ non erūt ⁊ scient quia deus domus Jacob ⁊ fi. terre. ⁊ sic patet ⁊c̄.

UVA. BHSC. IyR_229

¶ Pars tertia hrius sermonis in qua probatur mendacium esse detestandū rōne multiplicis admonitionis.

Tertio in hoc sermone ꝓbaꝫ mendacium detestandum ⁊ fugiēdum multiplici scripturaꝝ admonitiōe. Pria est sacraꝝ ⁊ diuinaꝝ. Scōa sanctaꝝ ⁊ autenticaꝝ. Tertia humanaꝝ ⁊ ꝓbicaꝝ. ¶ Primo scripture no. ⁊ ve. te. sic admonēt discurrēdo. Non suscipies vocem mendacij. Exō. 23. Mendacium fugies inocentem ⁊ iustū non occides. Exō. 23. Non menciemini: nec decipiet vnusquisqꝫ ꝓximum suum. Leuit. 19. Mungd indiget deus vestro mendacio: vt ꝑ eo loquamini dolos. Job. 13. Perdes oēs q loquunt mendaciū. ꝑs. 5. Diminute sunt veritates a fil. boium. ꝑs. xj. Ser sunt que odit dñs ⁊ septem detestaꝫ aia eius: oculos sublimes linguā mendacē. Prouerb. 6. Qui mē titur mendaciꝫ h pascit ventos. Prouer. x. Princeps qui libenter audit verba mēdacij oēs ministros habet impios. Prouerb. 29. Os qō mentit occidit aiaꝫ. saꝑ. j. Noli amare mendacium aduersus frēm tuum: neqꝫ in amicū similr facias. Ecclesia. 7. Ob ꝓbrobrū neqꝫ in hoic mendacium: ⁊ in ore indisciplinatoꝝ assidue erit: ⁊ infra. Mores hominum mendaciū sine honore. Ecclesiasti. 20. Labia vestra locuta sunt mēdaciuꝫ: ⁊ lingua vestra mendacium fatur. Isa. 59. Ecce vos confidit in verbis mendacij. Hiere. 7. Non est veritas: non est misericordia: nō est scia in terra maledictum homicidium ⁊ mendaciū inundauerunt. Osee. 4. Renouamini spiritu mē tis. v. ⁊ induite nouū hoiez qui ſm deū creq. est in iustitia ⁊ sanctitate veritatis. Propter qō deponentes mendaciū loquimini veritatem. v. cum ꝓx. s. eph. 4. Custodite vosmetipsos ne insipientiū erroꝛe traducti excidatis a propria firmitate. crescite vero in gratia ⁊ cognitione dñi nri Jesu xpi. 2. Petri. 3. Si zelum aiaꝝ habetis ⁊ ꝓtentiones sunt in cordibus vestris: nolite gloriari ⁊ mendaces esse aduersus veritatem ⁊c. Jaco. 3. Foris canes ⁊ venefici ⁊ impudici ⁊ idolis seruictes ⁊ ois qui amat ⁊ facit mēdaciū Apoc. 22. c. Non intrabit in eam quicqd coinq. ⁊ facies abbominationem ⁊ mēdaciū. Apoc. 21. ¶ Scōo nos admonet fugere mendaciuꝫ scriptura sancta ⁊ autentica canonistaꝝ: sic discurrēdo. Aug. in lib. de verbis apli: qō habetur transumptiue in. 4. sniaꝝ di. 21. c, 9. ⁊. 22. q. 2. c. cum humanitatis sic dicit. cum humilitatis causa mentiri si non eras peccator anteqꝫ mentireris: mentiendo efficeris: qō vitaueras: veritas autez ipsa in te non est nisi ita te dixeris peccatorē vt etiam cognoscas: veritas aūt ipsa ē vt qō es dicas. Nam qūo est humanitas vbi regnat falsitas? Et super ꝑs. 5. 22. q. 2. c. ne quis idem ait. Aliud est falsum dicere: aliud verū tacere: vt si quis forte non velit ad istam visibilem mortem hoiem prodere: paratus esse debet verum occultare: non falsum dicere: vt neqꝫ prodat: neqꝫ mentiat: neqꝫ occidat aiaꝫ suam pro corpore alterius. Et ibidem ꝑ oia addidit: ne qs arbitrer perfectum ⁊ spiritualem hoiem pro ista tempozali vita morte cuꝰ sua vel alterius occidatur aia: debere mētiri ⁊ in lib. cnō. 22. q. 2. c. mihi aūt. dicit. Mihi aūt non absurdū videt omne gdem mendacium esse peccatum: sed multum interesse quo aio ⁊ de qbus rebus quisqꝫ mentiat. non eni ita peccat qui ꝓfulendi vel consolandi: sicut qui nocendi voluntate mentit: nec tam ille nocet qui viatorē mentiendo in aduersum iter mittit: qꝫ bis qui viā vite mentiendo fallente deprauat. hec ille. Grego. aūt. 22. q. 2. c. Incauti. dicit. Incauti sunt humiles qui mendacio se illaqueant. ⁊ lib. 18. moral. ait. Nōnūqꝫ pius est mendacium meditari: qꝫ loqui. nam loqui plerūqꝫ precipitatiōis est. meditari vero studiose prauitatis. Mendacij quoqꝫ genus perfecti viri summope fugiunt vt nec vita alicuius per eoꝝ fallaciam defendat: nec fue aie noceant: dum prestare carni aliene: quāqꝫ h peccati genus facile credimus relaxari. Nā si quelibet culpa sequēti solet pia operatione purgari: quāto magis hoc facile abstergitur quā in boni operis pictas cōmittit. Ambro. in quodā sermone. 22. q. 5. c. Cauete dicit. Cauete frēs mendacium: quia omnes qui amāt mendacium filij sunt diaboli. ⁊ super illud. j. co. 4. Vos nobiles dicit. libere enim ⁊ sine adulatione veritatem predicantes: ⁊ gesta pnc vite arguentes: gratiam non būt apō homines. Hiero⁹. xj. q. 3. c. si quis sup epistolaꝝ Pauli ad philemonē dicit. Si qs direxit iustum iniustum ⁊ iniustū iustum: vterqꝫ abhominabilis est apud deum. hec ille. Jo. criso. xj. q. 3. c. nolite. dicit. Non solum ille proditor est veritatis qui transgrediens veritatē palā pro veritate mendaciū loquitur: sed etiaꝫ ille

UVA. BHSC. IyR_229

qui non aūt libere veritatem defendit quam defendere cōuenit: pditor ē veritatis. Isido. in syno. 22. q. 2. c. Omne genus dicit. Omne genus mēdacij summope fuge: nec casu nec studio loquaris falsum: nec vt prestes mētiri studeas: nec qualibet fallatia vitam alicuius defendas: caue. mēdatiū in omnibus. hec ille. Tertio nos admonet fugere mēdaciū scriptura pbica vel humana: sic discurrendo. Fm enim Hieron. cōtra Rufinū. Pythagore preceptum fuit post deum veritatē colendaz: que sola boies deo ꝓximos facē. Demosthe. etiam in quadā oratione dicit. Liberi seruiq; psonam separat: serui liberiq; mendacium. Tullius in quadā inuectiua cōtra Salustiū dicit. O magna vis veritatis que ꝓtra oiuz ingenia calliditatē sollertiā: ꝓtraq; fictas insidias oiuz: facile per seipsam se defendit. Et i 3. de offi. ingt. Tollendū est q̄ rebus ꝓtrahē dis omne mendaciū: tam emptor q̄ vēditor si ad loquēdū venerit non plus q̄ semel eloquatur. s. ne in mendacium cadat. Itē Quintilianus in lib. 8. de oratoria institutione ait. Prodit se quelibet custodita simulatio nec vnq̄ tanta est facultas loquēdi que non titubet ꝛ hesitet quotiens ab aia verba dissentiunt. hec ille. Ideo Ptholomeus ingt. Qui i mendacio ꝓfidit cito deficiet. Et Symach⁹ phs ait. Omnis ostentatio nō caret suspitōe mendacij: ga qcqd assumitur ꝓpter nō putatur. Aristo. aūt ꝓcludit. 4. ethico. di. Omne mendaciū prauū est ꝛ fugiēdū. Et ibidē. Verax laudandus est vbiq; sed mendax vitupandus. hec ille. Quapropter audiēs Hoge. a quodā poeta suis versibus recitādo Alex. laudari falso cepit comēdare: qui reprehēdēti rndit. Vtilius est sic agere: q̄ audire mendacia. Lactantius quoq; in lib. de vero cultu in quit. Vir iustus nō solum omni amico ꝛ familiari: sed etiam inimico ꝛ ignoto erūtima dit mentiri non esse suū: nec aliquē cōmittet: vt lingua interpres anime sensu ꝛ cogitatiōe discordet. Hoc idez ꝓfirmat per le. politicas ꝛ ciuiles. Nam. C. de accu. l. accusatiōis ordinem scribit. Nam statim reus qui pōt accusari estimetur: nec subiecti cām innocentiam feriamus: nec ipunitam fore nocerit licentiā mentiendi: cū calūniantes ad vindictam poscat fistitudo supplicij. ꝛ C. de testibus. l. eos. scribitur. Eos testes ad iurandū veritatem adhiberi oportet: qui oīi gratie ꝛ potētatui fidem religioni iudiciarie debitam pūt ꝓponere. ꝛ C. de testi. l. nullum. ꝛ ff. de interroga. acti. l. ga scribit. Datur cūctis iudicib⁹ absq; vllo prescriptiōis obstamine testes q̄z voces vel falsitate vel fraude nō carere ꝓspexerint ꝓ qualitate vz delicti aiauertendi licentia. Et C. de famosis libellis. l. j. ꝛ C. de penis. l. de curione. Si qs deuotōis fue ac salutis publice custodiam gerit ea que per famosum libellum persequēda putauerit ore ꝓprio edicat ita vt absq; vlla trepidatōe accedat scies q; si assertorib⁹ suis fides vera opitulata fuerit laudem maximā ꝛ premiū cōsequet. ꝛ C. qui accusa. non pūt. l. si qui. dicitur. Vocez fu nestam interdici oportet potius q̄ audire. et ff. de lega. 2. l. cum filius. §. heres. dicit. Nō in totū falsum videt: qō veritatis ꝓmordio adiuuatur. hec ibi. Nō etiam patet exemplo ipsius iuris ciuilis ex quo ponit casus. q; Titi⁹ vendidit gaio equū retrogradū affirmās nō esse defectuosum: ꝛ sanū. Si fiducia ꝓductꝰ bellum ingredit ꝓtra hostes tā q̄ volens fugere equo retrogradiente capitur etiā multi infortunijs cum suis spoliatus cum Titio sumens arma ciuilia ꝓgredit petens ab eo gegd circa suam redēptionē expendit. queritur an possit ꝛ videt q; sic: ga aut venditor sciuit vitium equi: aut nō. Si sic tenet ad oē detrimentum: qz mentiendo religt. ff. de act. emp. ꝛ vendi. l. Julianus. Si vero ignorauit temerarius fuit: ga tandem asserut rem esse sine vitio co. ti. l. j. Legiste vident tenere q; Titius recipiat rem quā vendidit. ꝛ gaius preciū q̄ dedit: ꝛ sic qui emit nō legit: sicut ille q emit res retrogradas: ga in morte abeunt. ps. 75 nihil inuenerūt oēs vi. di. in. m. su. ꝛ hmōi p falsitates ꝛ mēdacia capiūt a diabolo: q̄s tādem occidit: ga ille homicida erat ab initio ꝛ in veritate non stetit. Jo. 8. Item aliud exemplum habetur. C. de quadrieni. prescrip. l. bñ. vbi dicitur q; omnia principis esse dicuntur super quo dicit glo. Azonis. s. quo ad ꝓprietatem. sed Bulgarus dicit ꝓtra. s. quo ad ꝓtectionem: ꝛ non quo ad ꝓprietatem: ga tūc nulli competeret venditio: nisi imperatori: h dictum lz quo ad dēm ꝛ veritatem sit melꝰ dictum: tū moderni legis periti videntes q; sequaces Azonis magis ꝓmiant ꝛ honorāt ipsum sequunt: sic multi videtes q; falsidici ꝛ mendaces plus lucrant: ideo falsitatē sequūt ps. 80. Inimici. d. mentiti sunt ei. ꝛ erit tēpus

UVA. BHSC. IyR_229

eorum in secula.s.dānationis:qa seipsos perdunt ⁊ dānant.ps.72. Imaginē ipsorum ad nihilum rediges.s.qa locuti sunt falsa. Item aliud exemplū habet.ff.de opis libert.l.j. vbi habetur q̄ seruitia libertoꝝ indiuisibilia: qui libet integre psoluere:sic glibet tenet integre persoluere seruitia deo sine diminutione veritatis:fm illud Tho.i 4. Audite fili.m. prez vestruz seruitute dño in veritate ⁊ ingrite vt faciatis que placita sūt illi:⁊ filijs vestris mā date:vt faciāt iustitias ⁊ elemosynas vt sint memores dei ⁊ benedicant dñm omni tpe i veritate ⁊ in to.virtu.sua ⁊c.⁊ ps. Saluū me fac deus:qm̄.defe.sanctus:qm̄ diminute sunt veritates a fi.hoiuz vana locuti sūt vnusq̄sq̄ ad primū suū li.do.in cor.⁊ corde locuti sūt. Caucamus ergo mendacium vt ille qui est veritas ⁊c.

¶ Feria tertia maioris ebdomade de taciturnitate noxia hoc precepto tacite prohibita

Sermo.65.

Ideam vltionem tuā ex eis.tibi eni reuel.

v causaz meā. Dicre.xj. ¶ Post tractatum de peccato mendacij:sequitur de taciturnitatis malo:qō est tertiū in hac materia considerandū. Nam fm Aleran.lz in illa negatiua non falsum testi.di.pbibeat decepto falsitatis:⁊ obligauit semp ad semp tñ precipitur etiam obseruantia veritatis: cū veritas regrit.⁊ ideo non obligauit ad semp sed pro tempore ⁊ casu: quapropter causa fac taciturnitatem esse culpabilez: vnde Aug.ad Casulanū vt habetur.xj.q.3.c.gsgs ait. Vter qz reus est ⁊ qui veritatem occultat: ⁊ g mendatium dicit:qa ille .pdesse nō vult:⁊ iste nocere desiderat.hec ille.habetur cē de crimine falsi.c.j. Qō etiam ꝓfirmat Criso.di. Mō solum modo .pditor est veritatis qui transgre diens veritatem palam mendacium loquit: sed etiam ille qui libere nō .pnūciat veritatē quā libere pronunciare oportet. hec ille. Qō exemplo ostendit Christus per prophetā di. Videam ⁊c.de taciturnitate ergo que impli citie prohiqetur tria consideremus. ¶ Primo eius ꝺitionem. Scō eius offensionem. Tertio eius comparationem.

¶ Pars ꝑma huius sermonis i qua tractat de ꝺitione taciturnitatis: qa quedam ē laudabilis ⁊ quedam vituperabilis.

Primo in hoc sermone dico q̄ lz silentium de se sit laudabile p̄sertim rōne temporis: qa.s.tunc est virtus. vnde Ecclesiastes.3.scribit. Tempus tacendi ⁊ tempus loquēdi. Qō exponēs Grego.7. moz.ait. Os discretum ꝺgruo tempore vocem aperit:⁊ rursum ꝺgruo tpe taciturnitas claudat.⁊ Hiero⁹ in quadam epla ait. Diu considera qd loquēdum sit:⁊ ad b̄ tacens .p. nide ne qd penitcat. Sapiens enim vt loquatur multa prius ꝺsiderat qd:aut cui:quo loco:vel tēpore dicat.hec ille. Hinc ⁊ Pythagoras phs ait. Loqui ignorat qui tacere nescit. vnde cum qdam garulus deridendo rogaret Socratem vt eum doceret sapientie p̄cepta. duo ingt sapientie precepta tibi necia sunt. Vnū vt taceas.aliud vt log discas. Tñ silentiū aliqñ est vituperabile qō est delictuz Dicit enim xistus phs pythagoricus: tūc loquere qñ tacere nō expedit. vnde Greg.vbi supra ingt. Discrete vicissitudinū pensanda sunt tempora:ne aut cuz restringi lingua debeat:ad puersa se inutilr̄ soluat:aut cum log vtilius valeat semetipsum per tristitiā restringat.⁊ hoc modo tacere vel loqui vitium est.⁊ 43.di.c.Sit rector. Idem libro pastoralium ait. Sicut incauta locutio in errorem protrahit:ita indiscretum silentium eos qui erudiri poterant in erroze derelingt. dicit enim glo. super illud Job.16. Si locutus fuero nō gescet dolor me⁹:⁊ si tacuero non recedet a me congruit b̄ verbū pſone bri Job.vel ecclesie que cum logr̄ dolor eius minime cōgescit:cū locutione sua puersos minime corrigi ꝺspic ⁊ hoc ipsum qō tacet amplius ingemit:qa se tacēte puersoꝝ culpas crescere ꝺspicit. Jō concludit Grego.di. Immoderatū silentiuz si culpa non esset:ppha non diriss̄et.ve mihi qa tacui.q̄ si forte dicit peccatū est actus inciden ex defectu boni:sed tacere non ē actus: ergo non est peccatum. Nam peccatū ē dēm vel factum vel cōcupitū ꝺtra legem dei.ß ⁊c. ¶ Rñdetur per Aleran.in.2.parte sum. trac. de peccatis oīs.de taciturnitate ar.j. q̄ act⁹ dupl̄r accipit vel cōiter .put est cōe ad opari vel non operari:fm q̄ habet ad Ro.7. Et h modo dicitur tacere actus:sed non dicit act⁹ peccati:nisi inquātum refert ad voluntatem

UVA. BHSC. IyR_229

prout aliqs ex voluntate tacet cum tacere nō debet: vel accipit act⁹ ꝓprie ꝛ sic tacere nō est act⁹ nec esset pctm nisi ꝓut act⁹ volūtatis cadit sup eū. Tacere igit tempore quo hō tenet ꝛ pōt loqui pctm est: maxime triplici tēpore .s. laudationis: ꝓfessionis: conceptiōis. ¶ Primo quidē nō decet tacere tpe laudatiōis. vñ Grego. ut dictū est ait: Si imoderatū silentiū ꝛc. Tacui .s. a laude dei ꝫ glo. interlinearē At ecōtra Ysa. 62. scribit: Tota die ꝛ tota nocte. i. in ꝓsperitate ꝛ aduersitate: nō tacebunt a desiderijs pijs ꝛ a precib⁹ sanctor. vel perpetuo non tacebūt. i. bonis cōstitutis ꝛ temporibus opportunis laudabūt: orabunt: predicabūtq; Wñ de iustis Apoca. 4. dicitur: Requiē nō habebant die ac nocte dicentes: Sanctus: sanctus sanctus: dñs deus oipotēs: die ac nocte laudem dei ꝓclamant q in omnibus ꝓsperis ꝛ aduersis deo grās agendo oēm prouidentie in se dispositionē gratissimā habent: ꝛ ipsius de oibus operibus suis laudant. Ter igitur sanct⁹ clamant q trinitatē in psonis: in natura vnitate ardenter amant. Wñ sm tria tribus personis attributa. s. potentia patri: sapientia filio: ꝛ bonitas spūisancto: dicūt sanct⁹ sanct⁹: sanctus dñs deus oipotēs. ¶ Aduertēdū quoq; est q ꝺ duplex est oratio seu laus: vna publica: alia secreta. ¶ Publica illa ē quā ministri ecclesie faciunt in psona tot⁹ populi fidelis. ꝛ talis sm Tho. 2. 2. q. 83. arti. 12. in corpore. q. debet esse vocalis de qua dicit ꝓphēta: Voce mea ad dñm clamaui. ꝛc. Secūda ora secreta qua homo p se vel pro alijs facit: ꝛ ꝫ vel cū voce vel absq; pōt fieri: sm q ꝺ oranti magis vtile videt. ¶ Sc̄o tacere tēpore cōfessionis. Wñ prophēta de se ait: Dū tacui inueteraucrūt ossa mea ¶ Psal. xxi. Inueteratio ossiū: spūalis fortitudinis defect⁹ est: que nō nisi per pctm ꝓtingit. ꝛ addit ꝓpheta: dū clamarē tota die: que verba Augu. exponēs in glo. ait: Tacui pctā dū clamarē merita: et ponit exemplū de pharisco Luc. 18. di. ¶ Pharisēus tacuit peccata ꝛ clamauit merita: tacuit cōfessionē ꝛ clamauit meriti ꝓsūptionem sana mēbra medico oñdebat: vulnera tegebat di. Grās tibi ago dñe: q non sum sicut ceteri homines. ¶ Tertio non licz tacere tēpore conceptionis. Wñ Augu. dicit sup illud Mathē. 18. Quotiēs pec. in me fra. m. dimit. ei vsq; septies, Non passim iubet dimittere peccanti. sed penitenti: ꝛ subdit. Ita peccat q frēm suū peccare videt ꝛ tacet: sicut q peccanti nō indulget. Mā in eodē loco ait dom⁹: Si pec. in te fra. tu. va. ꝛ cor. eū inter te ꝛ ipsū solū. ¶ Ad quoꝝ declarationē notandū sm Ricar. in. 4. dis. 19. ar. 2. q. i. q sicut in corpore naturali dū vnū mēbrū patit cetera cōpatiūtur ꝛ subueniunt quātū possunt ut reducant ad bonā formā naturalis vite. Sic ex necessitate diuini ꝓcepti membra corporis mystici: q ꝺ est ecclesia: tenet sibi inuicē subuenire ad ꝓseruandā bonā vnitatē ꝛ dispositionē ecclesie ni cōparationē ad formā spūalis vite que est gratia spūssci. Wñ nō solū fidiūuicē subuenire tenent quātū ad indigentias corpora les: ꝫ multo magis etiā ad spūales orando: delinquētib⁹ pcēdo: ꝛ delinquētes corrigēdo. Quia tñ ꝓceptū de corrigēdo ē affirmatiuū ideo ꝛ si semper: nō tñ ad semp obligat: ꝫ ꝓ loco ꝛ tēpore: qñ videlicz sperat correctio: nō est autē q illam faciat correctionē vel facere debeat ex officio. Wñ desistere a correctione fraterna pōt ꝓtingere tripliciter. Uno modo meritorie. s. qñ desistit in corrigere: qr non est tempus nec loc⁹. Alio mō permitiose: qñ scilicz homo ꝓbabitur credit ꝛ sperat q suo verbo posset frēm a pctō retrahere: ꝛ ꝫ omittit ꝓpter aliqd cōmodū temporale. ¶ Tertio modo pōt ꝫ omitti ita q ꝫ omnino soluz sit pctm venale: qñ. s. homo efficit pigrior ꝛ tardior circa correctionē: ꝓpter aliqd cōmoduz temporale: ꝛ tñ ꝫ non omitteret ꝓpter ꝫ si ei ꝓstaret posse eū retrahere a mortali: ꝛ sic intelligit illud Augu. p̄ de ci. dei. c. 9. d. plerūq; enim ab eis docendis: ꝛ admonendis: aliqñ etiā obiurgandis ꝛ corrigēdis: male dissimulat: vel cū laboris piget: vel cū os eoꝝ verecūdat offendere: vt cū inimicitias deuitam⁹: ne impediāt ꝛ noceāt in his tēporalib⁹ rebus: si ue quas adhuc adipisci appetit nra cupiditas siue quas amittere formidat infirmitas. Ita ut quāuis bonis⁹ maloꝝ vita displiceat: ꝛ tō cum eis non incidant in illoꝝ dānationem que post hanc vitam talibus ꝓparatur: tñ quia propterea peccatis coꝝ damnabilibus parcunt: dum eos in suis licz leuibus ꝛ venialibus metuūt: iure cum eis temporaliter flagellantur: quāuis minime puniantur. hec ille. Sed de hac materia diuus pater sanct⁹ Bernardin⁹ in euangelio eterno tractauit.

ꝛ

UVA. BHSC. IyR_229

¶ Pars scda huius sermonis in qua declaratur in quib⁹ casib⁹ taciturnitas sit mortale vel veniale peccatum.

Secundo in hoc sermone ꝯsiderāda est taciturnitatis offensio: ſm Alexā. de ales vbi s̄. ar. 2. ꝯtingit hoiem ex taciturnitate qñq; mortaliter: qñq; venialiter peccare. Primo quidē mortaliter tripliciter. Aut. s. ex requisito. Aut ex p̄cepto. Aut ex officio. ¶ Primo enim tenet quis loqui ex requisito ad testificandū veritatē: ⁊ tunc si tacet pec. Nam ſm Tho. 2. 2. q. 70. arti. 1. ad ferenduz quis testimoniū obligat triplici de causa. Primo ꝓpter obedientiā presidētis Debituz eni est ⁊ iustum ut inferior obediat suo superiori: ideo si superior prelat⁹ vel domin⁹ a suo inferiori vel subdito exigat testimoniū: in his p̄cipue in quibus siue de quibus p̄cessit infamia ⁊ que sunt manifesta: q̄bus ad testificanduz tenet. Si aūt prelat⁹ vel dñs a suo subdito exigeret testimoniū cōtra ordinē iur⁹: puta de his d̄ quib⁹ infamia nō precesserit: vel etiā de occultis: tūc nullus ad testificandū tenet. Scdo obligat q̄s ad deferendū testimoniū ꝓpter defendendā iniuriā innocētis: qñ eni quis iniuste patit: tunc qui hoc nouit testificari tenet: ut ille liberet a quouis dāno iniusto: siue pena: siue in fama ꝑsona: ⁊ pecunia: ⁊ hec siue eius testimoniuz requirat siue nō. Si autē cū liberare nō pōt tenet tñ facere quātū pōt ut veritatē illi denūciet: qui ad h̄ possit prodesse. Tertio tenetur quis ad ferendū testimoniū ꝓpter vitandā sniam presidentis. Nam deus acriter punit eos q̄ huiusmodi testimonia non ferūt. s. qñ ab eis exigit iuridice testimoniū: ⁊ qñ innocens ꝯdēnat. Vñ apl'us Roma. 1. de talibus dicit: digni sunt morte: non solū q̄ faciūt sz etiam qui cōsen. facienti. Vbi dicit glo. q̄ tacere vbi posset redarguere est ꝯsentire. nā ut dictuz est in exordio huius sermonis ſm Augu. vterq; reus est: ⁊ q̄ mendaciū dicit: ⁊ q̄ veritatem occultat: ⁊ ideo dicit Goffre. q̄ subtrahentes testimoniū illi q̄ aliter nō pōt probare nisi ꝑ eos: mortaliter pec. ⁊ cogendi sunt satisfacere: sicut de alijs mortalibus. 6. q. 1. ca. illi qui. ⁊ maxime pec. qui metu alteri⁹ celat verū. Vnde Augu. vbi s̄. dicit: Quisq̄s metu cuiuscūq; potētis veritatē occultat: irā dei super se prouocat: quia magis hoiem q̄ deū timet. Est tñ aduertendū ſm oēs doctores ⁊ maxime Alexā. in scda ꝑte tractatu de p̄cep. q̄ tribus modis nō tenet quis ferre testimoniū. Primo sup his q̄ ad ꝯdēnationē ꝑtinent alicui⁹: si nō requirit a suo superiori. Scdo de illis q̄ sub ꝯfessionis sigillo alicui sacerdoti sūt cōmissa: tū quia nescit ut homo sed ut dei minister: tū etiā quia maius ē vinculū sacramenti: q̄z quodlibet preceptū hois. Tertio de his q̄ sub secreto alicui cōmittunt Vbi nota q̄ talia sub secreto cōmissa: aut redundant in dānū corporale: aut spūale: coitatis vel ꝑticularis homis. ⁊ in tali casu quilibet talia ꝓpalare debet. Aut non redundāt in malū alicui⁹: ⁊ tūc null⁹ ea manifestare seu reuelare tenet: etiā si precipiat a suo superiori: quia celare secretū est de iure nature: ⁊ nihil pōt p̄cipi hoi ꝯtra illud qd̄ de iure naturali est. Similiter pec. mortaliter tacendo in iudicio etiā exteriori. Vñ aduertenduz est q̄ iuste accusato non licz veritatem negare ſm Tho. 2. 2. q. 69. ar. 1. Cū enim iudex reqrit veritatē ab accusato ſm ordinē iur⁹ in trib⁹ casibus tenet veritatē cōfiteri. Primus qñ de crimine publica p̄cessit infamia. Secund⁹ qñ de crimine apparuerunt indicia certa. Tertius cuz de crimine precessit probatio semiplena. In his tribus casibus q̄ veritatez tacet aut falsum dicit mortaliter peccat: qd̄ ꝓbari pōt triplici rōne. Primo ꝓpter dei gloriā. Scdo ꝓpter iudicis iusticiā. Tertio ꝓpter accusatoris penaz. ¶ Primo ꝓpter dei gloriā quā nō tribuit: nā q̄ non dat gloriam deo ⁊ honorē peccat mortaliter: eo q̄ ex diuino p̄cepto omnes ad h̄ generaliter obligamur. Vñ p̄me Corinth. x. apl'us ait: Oia q̄cūq; facitis in gloriā dei facite: sed q̄ interrogat a iudice in iudicio ꝯfitendi peccatū suum dat gloriam deo: ita dixit Josue Achor. 2. ca. Fili ꝯfitere pctm̄ tuū ⁊ da gloriā deo: ḡ per oppositū qui celat vel excusat pctm̄ suū vl' negat mortaliter pec. ¶ Scdo ꝓpter iudicis iusticiā quā ipedit. Rō est: qr q̄ nō obedit suo superiori in casu in quo obligat peccat mortaliter: sz iudex est superior respectu eius qui accusat vel iudicat: ergo veritatez tacens vel falsum dicens suo iudici non obedit: imo ei⁹ iusticiā impedit: ergo mortaliter peccat. ꝓinde Job. 31. ait: Si abscondi quasi homo peccatū meuz: ⁊ celaui in sinu meo iniqtatatem

UVA. BHSC. IyR_229

meā ⁊c. vbi glo. dicit: Si abscondi timore pe ne in iudicio: interiori. s. scientie vl timore pe ne in iudicio exteriori. s. curie: ⁊ h indebite ne gando vel excusando. ⁊ dicit quasi homo: qō exponens Grego. ait: Vsitatū humani ge neris vitiū est: ⁊ libenter peccatū cōmittere ⁊ cōmissum negando abscondere: ⁊ cōuictus defendendo multiplicare: vel dicit quasi ho mo: sicut Adam peccatū excusare voluit per mulierē: ⁊ mulier per serpentē Gen. 3. ⁊ sub dit ⁊ celaui in sinu meo iniquitatē glo. in si nu iniquitatem celare: est latibulis conscien tiam occultare. i. peccata in mente tanq̄ in si nu retinere. ¶ Tertio ꝓpter penā accusato ris offensam vel iniuriā quā intendit. Nam qui scienter est causa mali vel alterius nocu mentis mortaliter peccat: sed accusatus iuste negās veritatem vel dicens falsitatē est cau sa damni accusatoris qui ponitur si in accu satione deficiat: ergo ⁊c. Vnde ꝓpheta di cit ℣ Psal. 140. Non declines cor meū in ver ba malicie ad excusandas excusatōes in pec catis. Scō peccat quis in tacendo ex prece pto: puta precepit Christus ⁊ ecclesia confite ri peccata: ideo peccat quis mortaliter dupli ci via. ℣ Primo non ꝓfitendo. Scō peccatū non reuelando. ¶ ℣ Primo non confitendo. s. saltem in anno semel: ⁊ talis mortaliter pec cat: quia contra ecclesie preceptū facit: quod habet de pen. ⁊ re. ca. omnis vtriusq3 sexus ¶ Secūdo mortaliter peccat peccatū non re uelando: vel aliquod peccatū tacendo ex ma licia vel verecūdia. Cōtra qō ℣ Sec. 13. scribit Absconditū est peccatū eius dolores pertu rientis nominent ei. Item ℣ Prouer. 28. Qui abscondit scelera sua non dirigetur: qui aūt confessus fuerit ea ⁊ dereliquerit: misericor diam consequet. ¶ Tertio ꝑncipaliter peccat quis mortaliter tacendo si loqui tenet ex of ficio. Nam prelatus ex officio corrigere sub ditū obligatur: q̄ aūt mortaliter peccat nō corrigendo subditum suū tripliciter probari potest. s. ℣ Ratione. Auctoritate. Similitudi ne. ¶ ℣ Primo rōne. Mā g in articulo mor tis spiritualis est auctor: in seipso est mortis operator: sed hoc facit qui aliū debet ⁊ potest corrigere ⁊ non corrigit. ℣ Proinde Grego. dicit: ℣ Plerūq3 nimis taciti dum quorūdaz mala perspiciunt ⁊ cum silentio linguā pre mūt: vsum medicatōis quasi conspectis vul neribꝰ subtrahūt: ⁊ eō mortis auctores fiunt quo minus qō poterat arcere: loquendo no luerūt. ¶ Secundo probat auctoritate Eze. 33. mystice scriptuz est: Si speculator viderit gladiū: ⁊ non sonuerit buccina: ⁊ populꝰ non custodierit se: veneritq3 gladius ⁊ abstulit ab eis animā: ille quidem in iniquitate sua ca ptus est: sanguinē enim eius de manu specu latoris requiram. vbi glo. dicit: Ex his disci mus q̄ qui magistri verba audierit: licz impiꝰ fuerit a sua ipietate posse sanari: nec mi mus dānare magistrū: si nō docuerit: vel ti more discriminis: vel desperatiōe peccātis: dū reus est sanguinis eius qui liberare duz potuit contēpsit. ¶ Tertio probat similitudi nē ⁊ exemplo sic: Qui tenet mederi egroto ꝓ loco ⁊ tempore subtrahit medicaminis vsum mortaliter peccat: ergo prelatus qui te netur corrigere ⁊c: ergo mortaliter peccat. vñ Ber. ait: Non licz tacere cui ex officio incū bit vitia redarguē. ¶ Tertio si obstinati cēnt auditores ⁊ incorrigibiles: ⁊ qō deterius est veritatis contēptores. tunc est a correctiōe ⁊ predicatione cessandum ꝑm illud Math. 7. Noli. scm̄ da. ca. neq3 mar. p. ante poꝛ. Vbi Cassiodo. ait: Graue pctm̄ est obstinatis p̄dicare. hec ille. Vñ ⁊ dñs Luc. 23. Herodi se interroganti multa sermonibus nihil re spondit: cuius taciturnitatis causaz ostēdēs Grego. ait: Quotiens auditores nostri nolunt nostra: quasi laudanda cognoscere: aut sua peruersa mutare oīno taceamus: ne ostēta dis studio dei verbū loquamur. ⁊ illo rū culpa que erat esse non desinat: ⁊ nostra que nō erat fiat. Vñ etiā Augu. ꝑmo de ci. dei. ca. 9. ait: Nam si ꝓpterea quisq3 obiur gandis ⁊ corripiendis male agentibꝰ parcit: quia opportunus tempꝰ inquirit: vel metuit ne deteriores ex hoc efficiant: vel ad bonam vitā ⁊ piam erudiendos impediant alios in firmos: ⁊ premant atq3 auertant a fide: non videt esse cupiditatis occasio: sed cōsiliū cha ritatis. ¶ Secundo ꝓtingit q̄ homo tacēdo venialiter peccat: puta cum homo loqui nō obligatur: sed expedit ⁊ tacet: quando autem hoc fuerit ⁊ quando nō: difficile est determi nare in singulis: sed ut dicitur ꝑme Joā. 4. Unctio docet de hoc: que non permittit ho minē sibi adherentem de facili oberrare. hec ꝑm Alexan. vbi s. Et sic patet ⁊c.

UVA. BHSC. IyR_229

¶ Pars tertia huius sermonis in qua tractatur de comparatiõe taciturnitate ad multiloquium.

Ertio in isto sermone tractandũ est de taciturnitatis comparatione: qõ scilicz illoz duoz est magis peccatũ: an tacere: an loqui. Circa qõ aduertendum est ſm Aleran. vbi supra. ar. 3. q peccatũ dicitur maius alio dupliciter. s. quia aut communius: aut damnosius. ¶ Primo dicitur maius alio: puta quia in pluribus z a pluribus peccatur. z ſm hoc peccatum locutionis dicitur esse maius peccato taciturnitatis. vñ Ambrosi. ꝓmo de offi. ait: q̃ plures vidi loquendo incidisse in peccatũ: vix quẽ q̃ tacendo. Ideoq; difficilius tacere est: q̃ loqui nescire. Sene. quoq; ait: Diogenes interrogatus cur inter multos taceret. Respondit: pl9 expedit sapienti tacere: q̃ contra se loqui: no ui eni multos loquendo: tacendo paucos circũuentos: circũuenire est per indiscretionem sermonis seduci: z alibi Sene. dicit: Sis rari sermonis ipse: sed loquentiũ patiens: locutz esse aliquãdo peniter: tacuisse nunq̃. Itẽ Jaco. 3. dicit: Qõ lingua est vniuersitas iniquitatis. z ꝓmo. ca. Sit autez omnis homo velox ad audiendũ: tardus autem ad loquendũ. Paratioz enim debet esse homo ad audiẽdum: q̃ ad loquendũ: maxime propter tria. ¶ Primo quia auditus est in plurib9 q̃ loquela. Nam est in habentib9 z non habentibus rationẽ: loquelã in solis rõnalibus: quo datur intelligi: q cũ magna discretiõe sit loquendũ. ¶ Scõo in hoc quia lingua natura liter est inclusa: z aures aperte z in apto sũt. ¶ Tertio ex hoc q2 habemus duas aures: z vnã solam linguã. Vnde Xenocrates cuidam loquaci dixit: Audi multũ loquere pauca: os enim vnũ z aures duas a natura accepimus. h ꝓbus cum aliquãdo esset cũ quibusdã detractoribus z taceret: interrogatus cur solus taceret: quia dixisse me inquit aliquãdo peniuit: tacuisse nũq̃. ¶ Scõo vnus peccatũ dicitur alio maius quia damnosius est: z sic peccatũ taciturnitatis est maius peccato locutionis: quia est causa maioris dãni quia per tatiturnitatẽ subtrabitur vtilitas locutionis que maioz est vtilitate silentij: z circa hoc fozmo talem rationẽ. Maius est bonũ locutiõis bono silentij. Cuius rõ est: quia tacendo tm̃odo sibiipsi prodest: loquendo vero vtiliter sibi z alijs prodest: ergo peccatum quod opponitur locutionis maius est: q̃ quod oppositum est silentio: sed petñ taciturnitatis opponitur virtuti locutionis: peccatũ vero locutionis bono silentij: ergo maius peccatũ est taciturnitatis. i maioris causa damni: q̃ petñ locutionis: h ſm Aleran. vbi supra: hinc est ctiã ſm eum vbi supra: q magis est preceptũ in scriptura sacra q homo loquatur: q̃ q silcat: quia pluribus modis habet ratiões bonitatis quo ad se z quo ad proximũ: preceptũ autem silentij ratiões solum h3 quo ad se precepta autẽ affirmatiua aliter se habẽt q̃ negatiua: negatiua eni sunt ad cohibendũ a malo: affirmatiuo ut ꝓficiant in bono: igitur cuz proficit magis loquendo q̃ tacendo proficit: ideo magis preceptũ est de bonitate locutionis: q̃ de bonitate silentij: cum tamen pluribus modis possit eẽ bona taciturnitas: tamẽ multiplici9 bona potest esse locutio. Vnde. 43. di. ca. in mãdatis. Origenes ait: Soliciti esse debemus ne margaritas mittamus ante porcos: q si ingesserint se z ꝓuocabũt dicere ea que minus recte agentes non oportcat audire: prudẽter debemus eos cludere. Mã nihil oino non respondere auditurũ causa vtile non videtur: ne forte estimẽt nos rñsionis penuria declinare certamen. hec ille. Hoc idem dicitur. 93. dis. ca. legimus. Et. i. q. 3. ca. presentiũ. Et. xi. q. 3. ca. priuilegia. Velim9 ergo bñ filẽdo discere bene loqui: ut h gratiam z in futuro gloriã mereamur Amen.

¶ Feria quarta maioris hebdomade de nono precepto decalogi vbi prohibetur concupiscentia vxoris aliene. Sermo. 66.

Omnes vos

ñsi oues erra. vnus. in vi. su. declinan. Ysa. 53. Snia phi losophica est frẽs in xpo charissimi: q ois artifex diligit op9 suũ: etiã magis q̃ ab ipso ope diligatur. Mã parentes diligunt filios: magis q̃ diligant ab ipsis: ut patet. 9. Ethicoz. videlz q2 oipotẽs de9 artifex est oiuz rerũ: z nobis cõmunis pr̃: ita dilexit nos ut sicut natura na-

UVA. BHSC. IyR_229

aurata ſm phm.3.de aia: nō deficit in nece ſarijs nature: ſimiliter nec ipſe q̄ eſt natura naturās repertus eſt deficere in neceſſarijs ſpūali ſaluti aīe. Ideo dando p̄cepta quib⁹ ad celeſtē patriā dirigeremur ordinate viuē do: reſpectu ſui: reſpectu ꝓximi: reſpectu etiā noſtri: nō ſolū effectū ꝛ cauſaꝫ in radice voluntatis cū ſolo merito vel demerito volūtatis ſaluari ꝛ dānari poſſim⁹. Vnde ꝛ dicit Math 7. Niſi abūdauerit iuſticia vr̄a pl⁹ q̄ſ ſcriba rū ꝛ phariſeoꝝ: q.ſ. nō faciēbāt ſibi cōſciētiā de interiori malo: nō intra. in reg. eloꝝ. In quoꝝ ꝑſona logtur Yſa. di. Ideſ nos q̄ſi. ꝛc. Ideo addūtur alia duo p̄cepta in quib⁹ duplet ſimilit radicata cōcupiſcētia prohibet. ſ. Nō ꝛcupiſ. vro. ꝓximi tui. et non rez eius de quib⁹ quia ſimul radicata ſunt: quedā cōiuncti dicemus: quedā particulariter. ¶Prio igit de nono tria perſcrutāda occurrūt: q̄ruꝫ ¶Prima dicitur ꝛiuncta declaratio.

¶Scōm particularis determinatio.

¶Tertiū ſingularis deteſtatio.

¶Pars prima huius ſermonis in qua ponuntur aliqua ad declarationē iſtoꝝ duoꝝ p̄ceptorum ſimul.

Primo ergo in hoc ſermone ad declarationē iſtoꝝ duoꝝ p̄ceptorū ſimul ꝛ ꝛiunctim tria occurrūt declaranda dubia. ¶Primū eſt an hec duo p̄cepta debuerint dari in veteri lege: ſicut data fuerūt: ut patet Exo. 20. Mā apls Roma. 7. dicit: Cōcupiſcentiā neſciebam eſſe pctm̄ niſi lex diceret: nō ꝛcupiſces: ſed a deo nullū p̄ceptū datū eſt q̄ non debuerit dari: q̄ ipſe ſicut natura naturans nihil facit fruſtra ſm phm. 3. de aia. ergo patet q̄ hec p̄cepta fuerunt ꝙuenienter data: verū q̄ Augu. in glo. ſuper illud Pſal. Ler dñi imacula. ꝛc. dicit: Ler prohibet manuū nō animū: ꝛ hec duo p̄cepta ſunt ad cohibitionē animi: igit videt oppoſitū quap: opter oritur hoc dubiuꝫ. Ad q̄ reſpōdit Ricar. nr̄ in. 3. ſen. diſ. 4. ar. p̄. q. 1. di. q̄ lex vetus ꝛ eſt ſpūalis inq̄ntū cōtinet p̄cepta moralia: ꝛ eſt ciuilis inq̄ntū cōtinet precepta iudicialia. ¶Primo modo ad ipſam pertinet ordinare actus inferiores et exteriores ꝛ principalius interiores inquātū ordinatio exterioꝝ dependet ab interioꝛib⁹. Vnde Deutro. 6. datur p̄ceptū de interiori dilectione: a qua dependet ordinatio oīuꝫ actuū alioꝝ. Secūdo modo ad eam pertinet principaliter ordinatio actuum exterioꝝ tm̄: q̄uis ex ꝓſequenti ad ipſam pertineret etiā ordinatio actuū interiorū: quia per eoꝝ deordinationē multe oriunt deordinatiōes exteriores ꝛtra ꝓximū. Quia dicta etiā ciuilis lex humana p̄cepta dat de exterioꝛib⁹ actibus virtutū ordinātiū interiores actus. ¶Primo aūt modo loquendo de le. ve. p̄ceptū de non ꝛcupiſcendo vrorem ꝓximi: ꝛ de non ꝛcupiſcendo poſſeſſionē eius debuerunt in ea dari: non aūt ſic loquendo de ea ſcōo modo. ꝛ ſic habent intelligi p̄dicta. Nō ſi dicit nihil debet p̄cipi niſi q̄ eſt in noſtra poteſtate: ſed natura q̄diu corrupta eſt habꝫ ꝓnitatem ꝛcupiſcendi: ergo videtur q̄ ꝛcupiſcētia nō debet in decalogo prohiberi. Ad hoc reſpondet ſm Bona. in. 3. diſ. 40. in. q. circa litterā: q̄ eſt ꝛcupiſcentia que conſiſtit in ſenſualitate: ꝛ eſt cōcupiſcentia que eſt in ſenſu rationis ꝓgreſſiuo ad opus. ¶Prima ē pec catū veniale nec prohibet ſed cohibet. Scōa eſt pctm̄ mortale ꝛ prohibetur inquātū eſt ꝓgreſſiua ad opus. vñ illius mandati explicatio ꝛ intellectus inſinuat Eccle. 18. vbi dicit: Fili poſt ꝛcupiſ. tu. non eas. vbi ſimpliciter non prohibet ꝛcupiſcere: ſed poſt ꝛcupiſcentias ambulare in ꝛſentiendo. ſ. ꝛ in actū ꝓgrediendo. ¶Scōm dubiū eſt: an hic prohibeatur ꝛcupiſcentia generalis: quia ꝺ nō ꝓhibetur ꝛcupiſcentia abſolute: imo cū determinatione: quia dicit non ꝛcupiſces vroꝛ ꝓximi tui nec rē. Sꝫ ꝛcupiſcētia determinata ꝛ vroris nō eſt generalis: ergo nō ꝓhibetur hic ꝛcupiſcentia generalis. verū quia glo. ſuper illud Roma. 7. ꝛcupiſcētiā neſ. ꝛc. dicit hoc elegit apls q̄ eſt generale peccatum. ſ. ꝛcupiſcentia a qua oīa mala venerūt. Ex quo relinquit q̄ hic prohibet ꝛcupiſcentia generalis: ergo videt oppoſitum qua ꝓpter oritur predictū dubiū. Ad q̄ reſponde tur ſm Alexan. de ales in. 2. parte ſū. tractactu de p̄cep. p̄cep. 9 ꝛ. io. q. 2. q̄ ſm formā p̄cepti ꝓhibetur ꝛcupiſcentia generalis: cuiꝰ ſignū eſt qñ geminat verbū ꝛcupiſcendi: ꝓterea in illis duab⁹ ꝛcupiſcentijs intelligitur generaliter ois ꝛcupiſcentia. Mā oē bonū q̄ poteſt ꝛcupiſci dupler eſt. Aut eni eſt bonū cōmunicās nobiſcū: aut nō. Si eſt bonū coicans intelligit̄ p vrorem ſcōm modū decalogi per ſynodochē cupiendo partē pro

UVA. BHSC. IyR_229

toto: quia ita potest culpabiliter ꝯcupi: filia ⁊ ꝯcubina alterius sicut etiã vxor: propterea p vxorem intelligit quecũq; alia nõ vxor propria. Ideo dicit Bona. vbi supra. q; filia ⁊ cõcubina dupliciter põt ꝯcupiscere: aut in possessione ut redigat in seruitutẽ ⁊ famulatu: aut ad operis carnalis ꝯsummationẽ. ⁊ primũ ꝓhibet per septimũ ꝓceptũ nõ ꝯcupiscẽ. Secũdo per mandatũ illud quo prohibet ꝯcupiscentia carnis ꝑtra legittimũ thorꝝ. Vnde desiderare filiã alicuius in vxorem nõ est prohibitũ: sed desiderare eã in fornicationẽ: ꝟ prohibetur in. 6. prohibitione. Si autẽ non est bonũ coicans intelligit p rem ꝓmi. Maꝫ cũ prohibet ꝯcupiscentia rerũ ꝓmi intelligit ꝓhiberi ꝯcupiscentia omniũ exterioꝝ: ⁊ etiã bonoꝝ. Vñ postmodũ ad explicandũ addi tur: nõ seruũ: nõ ancillã: ut insinuet ꝯcupiscẽtia dominandi prohiberi: propterea in ꝯcupiscentia particulari intelligit generalis: ideo cr ꝯsequenti ꝓhibet. quare aut fiat hic specialis prohibitio quãtũ ad illa duo tm: dictũ est supra in tractatu de ꝓcep. in generali sermone. 10. p. 2. circa fi. Aõ si dicit ſm glo. sup illud ℣Psal. incensa igni. habet q; duplex est radix omniũ maloꝝ. s. timor male humiliãs: ⁊ amor male accendẽs: ergo magis deberet ꝓhiberi ꝓma q̃ scda videlꝫ ipsa ꝯcupiscentia que cadit solũ in vnaꝫ partẽ. s. in amorẽꝫ male inflãmantẽ. Ad hoc rñdet ſm Aler. õ ales vbi s. q; radix oiuꝫ maloꝝ est ꝯcupiscẽtia. i. improba volũtas. Secundaria vero timor male humiliãs: ⁊ amor male accendẽs. Mã sicut due sunt partes iusticie: vna declinare a malo: cui⁹ ꝓncipiũ est timor: altera facere bonuꝫ: cui⁹ ꝓncipiũ est amor. Ita due sunt partes iniusticie. s. declinare a bono: cui⁹ ꝓncipiu est timor: male humilians ⁊ facere malũ: cui⁹ ꝓncipiũ imediatũ est amor male accendẽs: ⁊ vtraq; radix reducit ad ꝯcupiscentiã: quapropter hortat Augu. li. 50. omel. omel. 21. tales fugere ꝯcupiscentias di. Nos frẽs charissimi agnoscentes iniqtates nras q̃tũ possumus ꝑ ꝯcupiscẽtias malas repugnem⁹: iciunijs: vigilijs: oronibus: ⁊ largitionibus elemosynis: mala que fecim⁹ redimam⁹ ⁊ cũ bonis opibus studeam⁹ ifistere: ut nos ista ad pcã prisiina nõ possint retrabere nostre ꝯcupiscẽte: ſ; ꝓseuerãtes in oi ope bono cũ ꝓpheta grãs referentes dicam⁹: Dirupi. dño vin. mea tibi ſa. hostiã lau. ꝟ ille. ¶ Ter-

tiũ dubiũ est: an in his ꝑceptis ꝓhibeat act⁹ interior ꝯcupiscẽtie: in ꝓmo motu ⁊ in delectatõe: aut in ꝯsensu. Ad qõ rñdet ſm Aler. vbi s. q. 3. q; ꝯcupiscẽtia tripliciter accipi põt. ℣Primo ꝓ appetitu vegetabili: ⁊ talis ꝯcupiscẽtia inordinata est a fomite mouẽte: hoc est a corruptiõe originalis culpe. Secõ ꝓ appetitu sensauli: ⁊ talis est inordinata a mouente fomite: hoc est a corrup. ⁊ istis duobus modis ꝯcupiscẽtia nõ ꝓhibet simpliciter: qr non est ꝓhibendũ nobis illud qõ impossibile est cuitare: ne. s. tales ꝯcupiscẽtie sint in nobis. ℣Prohibet igit solum scõm gd. s. nec ſeqũmur eas: ut dictũ est. Tertio modo ꝯcupiscẽtia est appetit⁹ rõnalis. ⁊ sic est a mouẽte lib. arbi. ⁊ talis ꝯcupiscẽtia ꝑ se ꝟ prohibet. Aõ si dicat sic ꝓhibetur actus cordis cũ dr non ꝯcupiscis: ergo videt q; euangeliũ supabundet ab ipsa lege: qõ quidẽ falsum esse ꝓbat: qr cois est snia doctoꝝ: q; lex cohibet manũ tm: euãgeliũ vero aiuꝫ. Ad hoc respõdet ſm Aler. vbi s. q. 4. ⁊ pe. Jo. super Matth. 5. ca. q; lex hic ꝓhibet actũ cordis: nisi eni esset in lege ꝓhibitũ putaret esse ꝯsensuꝫ. Dicit eni Augu. õ Fau. q; pene oia que monuit et docuit dñs siue ꝑcepit: inueniunt̃ etiã in veteribus libris: sed qr nõ intelligebant iudei: aperuit dñs in euãgelio supabundãs ipsi legi in generalitate ꝓhibendi: ⁊ expressione. Jn generalitate qdeꝫ: qr inordinatio ſm actũ cordis generali⁹ ꝓhibet in euãgelio: q̃ hic. vnde Matth. 5. ꝓhibet act⁹ cordis inordinat⁹ ⁊ ſm vim irascibilẽ: ⁊ ſm vim ꝯcupiscibilẽ: ꝟ autẽ ſm vim ꝯcupiscibilẽ tm. Jn expressione etiã euãgeliũ supabundat: qr expressi⁹ habet inordinatio cordis in euãgelio: q̃ in lege: ut in ꝑsenti: ⁊ etiã qr q̃uis in lege ꝓhibet actus interiores ꝯcupiscẽtie ut hic: nõ tamẽ hoc fiebat apte: nisi respectu mulierũ vel rerũ q̃ erant ꝓxie alteri⁹ viri. Et sic patet quõ hec ꝑcepta ꝯuenienter sint data: ⁊ quõ in ipsis generaliter prohibet mala ꝯcupiscẽtia. patetq; pars ꝓma huius sermonis.

¶ Pars scda hui⁹ sermonis in qua declaratur particulariter ꝑceptuꝫ de ꝯcupiscentia vxoris aliene qõ est sextũ scõe tabule.

Ecũdo particulariter in hoc sermõe
ſ est descendẽdũ ad declarationẽ sexti
ꝑcepti scõe tabule: qõ est ſm Aler. ⁊ Bona. vbi s. non ꝯcupisces vxo. ꝓri. tui. qõ qdẽ ꝓceptũ cũ alio sequenti: ⁊ si videant̃ ter-

UVA. BHSC. IyR_229

to loco ipsi⁹ tabule poni debuisse: qz prius ē ꝺcupiscere cꝫ furari vel mechari. tamen ſm Bona. qz mechia se habet ex additiõe ad cõ cupiscentiã: mechari eni est corde ⁊ opere: cõ cupiscere aũt est tm̃ corde: ꝓhibitio vero qz dic negationē vtriusqz: ⁊ negatões se habẽt ecõtrario affirmationib⁹: ideo ꝓhibitio con cupiscentie addit sup prohibitionē pcti operis: plus eni est ꝓhibere pctm̃ cordis: cꝫ pec catũ operis: qz pctm̃ operis ꝓsupponit pctm̃ cordis. Ideo hec duo ꝑcep. vltimo loco sunt ordinata. Dicit ergo ꝑsens mandatũ: nõ cõcupiſ. vro. primi tui. qõ habet triplicẽ expoſitionẽ. ¶Prima est nõ ꝺcupisces actuie: nõ absolute. ſ. tu vir nõ ꝺcupiſces mulierẽ: ⁊ tu mulier nõ ꝺcupiſ. virũ: qõ implicite intelligitur cꝫuis ꝓncipaliter loquit hoi g est caput mulieris ꝑme Cor. xi. qõ ꝺfirmat dñs Matth. ϛ. di. Qui vid. mu. ad ꝺcu. eã iã me. ẽ ei i cor. suo. Ad cui⁹ declarationē ꝓmo queriť: quare nõ poti⁹ dicit: q ꝺcupierit iã mechat⁹ est. Mã pctm̃ mechie non cõmittit in speculatõe seu cogitatione mechandi: sed in volũtate seu cõ cupiscẽtia mechandi: recti⁹ igit dictũ esset qui ꝺcupierit ⁊c. Ad hoc rñdet ſm Alexã. q est cõcupiscere ex subito motu sine deliberatiõe pficiẽdi: ⁊ hoc est veniale: ⁊ est ꝺcupiscere cũ deliberatõe ⁊ intẽtione pficiendi. ⁊ hoc mortale est: ⁊ h vltim⁹ modus meli⁹ exprimit di. qui viderit ⁊c. vñ Augu. dicit: Non ait q cõ cupierit: sed q viderit ad ꝺcupiscendũ ⁊c. i. ex hoc fine attendat ut eã ꝺcupiscat: qõ iã non est titillari: sed plene ꝺsentire libidini. ¶ Secũdo queriť quare cũ intentio mechandi faciat mechã. nõ ꝺcuienti⁹ dictũ est: q viderit mulie. ad mechandũ eã: cꝫ q viderit ad cõcupiscendũ. Ad hoc rñdetur ſm Aleran. q est ꝺsensus dupler. ſ. ad delectandũ: ⁊ ad operãdũ: ut ergo oñdatur q nõ solũ est dãnabilis ꝺsensus ad opus fornicationis vel mechie: sed etiã ꝺsensus ad delectandũ dicit: qui viderit ad ꝺcupiscẽdũ: nõ ad mechãdũ. ¶ Tertio queriť cũ videre dicatur ꝑ exteriori actu visus ⁊ ꝑ actu interiori actus quõ hic accipitur. Ad h rñdetur ſm Alex. q visus accipit ꝑ omni motu q est ad delectationē ſm Beã. non solũ corporalis: sed etiã interior q est in ꝺcupiscentia: ⁊ ſm hoc videre ad ꝺcupiscendũ est intendere seu ꝺsentire ad delectãdũ: qõ põt ꝺtingere cũ actione cogitationis intensiua: vel cũ speculatiõe interioris visus ⁊ illud quod dicit Criſo. Qui oculis in cõtinentib⁹ aspexerit: mechus est cõpletus. Et illud Treñ. ϛ. Oculus meus deprędat⁹ est animã meã. Et Job. xi. ¶Pepigi fedus cum oculis meis: ne cogitarem de virgine. vbi dicit Grego. Non licz intueri: qõ non licz cõcupiscere: ſm Aleran. oia sic habent intelligi: qñ exteriori visui ꝺiuncta est intẽtio siue cõsensus mechãdi. que oia ꝺfirmat glo. ordinaria ibidẽ di. g vide. mu. ad cõ. eã. i. ut trãseat in affectum cordis: ut facere disponat vbi non deest volũtas: sed facultas: ſm ima. etiã voluntas pro facto reputatur. de peni. diſ. i. c. periculose. ⁊ ca. pozo. Ϛ. in quocũqz. ⁊. Ϛ. conuertimini. Vnde ⁊ glo. sup illud ¶Psal. Dixi ꝺfiteor ⁊c. dicit: votũ pro operatione iudicať. Et Augu. ꝺfirmat di. Si cõtingat aliquẽ nõ concubere cũ vxore aliena: planũ tamen est eum cupere: ⁊ si potestas detur ipsũ fore facturũ: non minus reus est cꝫ si in ipso deprehẽderet. vñ ⁊ Greg. ait: Qui cognoscit innuptã eo affectu inordinato ac si nupta esset: cognoscatur esse adulter: que oia sane intelligẽda sunt ſm Alex. de ales di. ſm Aug. super Beñ. q est voluntas plena: ⁊ volũtas semiplena. Naz si sola cogitationis delectatione tencať sine voluntate perficiendi sola mulier comedit est veniale peccatũ. Si autẽ adsit voluntas perficiendi: vir comedit: ⁊ est dãnabile peccatũ: Item voluntas plena aut est respectu peccati qõ exercer in corpore: siue per corpus ut in adulterio qõ fit in corpore: ⁊ in homicidio qõ fit per corpus. Aut est volũtas plena respectu pcti spũalis: ut in ira inuidia: ⁊ huiusmodi. quib⁹ positis dicendus est: q est reatus pcti respectu p̃uationis glorie: ⁊ respectu passionis gehennc: respectu p̃uationis glorie tã voluntas plena cꝫ semiplena pro facto reputať. Voluntas vero plena respectu pcti spũalis: qõ totaliter interius cõpleť ꝑ facto reputať respectu passionis gehẽnc. Volũtas aũt plena respectu pcti corporalis qõ exercer per corp⁹ vel in corpore: pro facto reputať quãtũ ad generalitatẽ pene: qz tali voluntati adiungit ꝺcupiscẽtia: ut in volũtate plena adulterandi: vel ira in voluntate plena occidendi: que sunt passiones virtutis passibilis que fundať in corpore: ⁊ ideo punitur illa volũtas sicut factũ generalitate pene quia in spũ ⁊ sensualitate ⁊ in carne. Quãtũ vero ad intensionem pene nõ videť reputa-

UVA. BHSC. IyR_229

ri pro facto: & causa est: quia voluntas que in pctis exercet vel in corpore solet intēdi in facto: intensioni aūt volūtatis male respondet intensio pene: igit patet ꝓpositū. Hec tamē habent diffusius in sermonario de peccatis tractatu de peccato in generali. Secūda expositio hui⁹ precepti est. Nō concupiscas. s. passiue & relatiue: quod est dicere: non appetas desiderari sicut multi sunt qui nolūt cō cupiscere: sed volūt ꝯcupisci: & ad hoc se lauāt & ornant: sicut faciunt mulieres his nostris temporib⁹ (que iudicio meo meretrices videntur) ꝓparate ad capiendū alias laqueū ruine ꝓstantes. Ideo ꝓtra tales scribe Lor. 6. dicitur: nemini dantes vllam offensionez Et xp̄us Matth. 18. Ve illi inquit per quez scandalum ve. Et infra. Si man⁹ tua vel pes tuus scandalizat te: e. e. & p. abs te. vbi dicit glo. q̄ scandalū est dictū vel factū min⁹ rectū occasionē prebens ruine. Scandalum enim grece latine ober dicit. Ideo quēadmodum in corporibus duplex reperit ober: ita & in spiritualibus. Est enim ober ex natura illius rei que opponit: ut si quis lapidez vel lignū magnū in via proijciat: & sic dicit scandalū actiue sue actum: quod est mortale: est etiam ober ex vitio ambulantis: ut siquis proijciat lapillum & sic dicitur scandalum passiuū: quia non dat occasionē ruine: sed accipitur: & tale scandalū non est datū sed acceptum. vnde tale non est scandalū: imo aliquando est meritoriū: sicut patet in xp̄o de quo phariſei fuerunt scandalizati: de quib⁹ xp̄us dicit Matth. 15. Ceci sūt & duces cecorum: ex quo patet q̄ nō solū cecus sed etiā oculis lippus nescit discernere colorem vel viā: verū. Ad istorū clariorē noticiā sciendū ſm Ric. in. 4. dis. 38. ar. vltimo. q. 7. & ſm cōez sniam theologorum: q̄ oē opus quod fit: aut est bonū: aut malū: aut indifferēs. Si est malū in se semp dimittendum est propter scandalū: siue sit malū pcti mortalis: siue venialis. Si aūt est bonū aut est necessariū ad salutem: ut patet de operib⁹ preceptorum. Aut ē bonū supererogationis: ut patet in operib⁹ cōsiliorū. Si est opus necessariū ad salutem non est omittendū ad vitandū ꝓximi scādalum ex quacūq; radice prouenerit: siue ex malicia infirmitate: siue etiam ignorantia: quia quilibet magis debet diligere salutē suā: q̄z ꝓximi timere dāpnationē: & nullū op⁹ bonū est dimittēdū ad vitandū scandalū proximi; veniens ex malicia: ne volentib⁹ scandalū impedire detur occasio malignandi. Si vero ē opus bonū supererogationis: cuius non sit simpliciter & ex toto omittendū propter q̄cunq; ꝓximi scandalū: tamen quandoq; ad tempus est intermittendū quādoq; scandalū prouenit ex infirmitate vel ignorātia: quousq; sufficienter ignorās instruatur: & infirmus aliquo modo confortet: ut de bono ope scandalū non sumant; nec hac de causa bonū intermittens ad tēpus merito suo preiudicat: quia sic opus supererogationis intermittere meretur: equale premiū: premio debito operi supererogationis quod facit: vel maius: quia talis oīno non minuit charitatē: sed magis disponit ad augmentū. Si vero est opus indifferens ex genere: puta comedere carnes: bibere vinū: temporalia modo licito acquirere: acqsita custodire: debita repetere: & huiusmodi: quādo omnino talium nulli alij ꝓiudicat: nisi operanti: omittenda sunt ad vitandum scandalū proximi prouenicns ex infirmitate vel ignorantia: quando ꝓbabitur apparet q̄ nisi omittat scandalizabit: & ñ omittēdo pec. mortaliter: tūc omissio talis operis est in ꝓcepto. Si solū ꝓbabile est q̄ peccabit venialiter: tūc talis omissio est in ꝓfilio. Vñ apl̄s ꝓme Lor. 8. dicit. Si esca scāda. frez m. nō mādu. car. in eternū: postq̄ tū proximo est oñsuz: q̄ ex tali opere scandalizari non debet: & debito mō suaſuz ut non scandalizet: tunc nō tenet hō tale op⁹ dimittere: q̄ si postmodū scādalizat: iā nō ex ignorantia vel infirmitate: sed ex malicia ꝓuenit: & vt dictū est nullū opus ad vitandū scādalū ꝓximi ex malicia ꝓueniens est omittēdū. Cō si forte querit qualiter illud vtil⁹ scandaluz nasci permittitur: cū veritas relinquat. de re. iu. ca. qui scandalizauerit. Respō detur ſm glo. q̄ triplex est veritas. Est enim veritas vite que necessaria est ad salutem: et pertinet ad preceptū diuinū: & h̄ non est dimittenda ꝓpter scandalum. Et sic habz intelligi predictū verbū ſm Ricar. Est insup veritas iust̄: & tunc aut tale ius est dispensabile: & sic q̄cq; est veritas dimittēda: ut patet 50. dis. ca. ut ꝓstitueret. Si aūt ius est indispensabile: nullo modo veritas est dimittēda. Est & alia veritas correctionis & discipline siue doctrine: q̄ ad ꝓlatū ꝓtinet. & h̄ quādoq; est omittenda. s. q̄ socia habet multitudinē

UVA. BHSC. IyR_229

alis nō. Vnde versus de ꝟ habentur sic di. Est verum vite doctrine iustitieqꝫ. ¶Primū semp habe duo ꝓpter scandala linque. Sūmopere enim nobis cauendū est a scandalo actiuo: de quo dñs clamat Math.18. ve mū. a scandalis. ꝛ ve homini p quē scandala. veniūt. ꝛ talis est cijciēdus a familiaritate ꝛ societate nostra: siue sit superior: qui significat per oculum eruendū: siue sit equalis: qui significat p manū que abscidi debet: siue sit inferior vt seruus ꝛ ancilla: filius ꝛ filia: qui significant per pedem a nobis proijciendum. Et Exō.21. legitur. Si qs foderit cisternam ꝛ non cooperuerit eā ꝛ ceciderit in ea bos ꝛc. hoc est qō Criso. dicit. Mulier si se ornauerit: ꝛ ad se oculos hominū prouocauerit: ꝛ si plagam nullam intulerit: vindictam tñ dabit extremā. venenū enim obtulit: etiā si nullus inuentus est qui biberit. ¶ Tertia exposi tio est: non desiderabis imaginatione. i. non formes tibi pulchras fēminas: nec pulchros viros in imaginatione tua: plures repiunt q nolunt concupiscere: nec cōcupisci: sed in his volunt cogitatiōibus delectari imaginarijs. Contra quos dicit in precep. nō concupisces ꝛ qui vul. mul. ꝛc. vbi glo. ponit qñ sit mortale concupiscentia: ꝛ qñ non. vt patet ex dicti. vnde ꝛ Jaco. j. Vnusqsq tentat a cōcupiscētia sua abstractus ꝛ illectus: cōcupiscentia āt cum consum. fu. generat mortem. i. mortale. ¶Ad cuius declarationē notāda sunt tria. s. Suggestio. Delectatio. Et consensus. Si. n. suggestio inducit passionem que est quidam subitus mot⁹ animi: siue amoris: siue ire: siue alterius peccati: sic est veniale ſm glo. ibi. Si vero inducit passionem que est quedam forma animi: vel deliberatio: aut tunc non sentitur delectatio siue concupiscētia: etiā adhuc non ē petm: aut sentitur delectatio: ꝛ tunc aut non accidit: aut accidit: si non accidit consensus est veniale: si aūt accidit: aut tunc consentit in opus. ꝛ sic ſm glo. est mortale: aut consentit in delectationē: ꝛ sic ſm quosdaꝫ doc. est etiam mortale: marime si est de turpi re: sed si non est de turpi non videt mortale. nō ergo solum consensus mortale simpliciter: ſz etiam interpretatus: qñ quis consentit in delectationem solum. ꝟ habent diffusius in sermonario de peccatis: tractatu de peccato in generali ꝛc. sic patet scōa pars huius sermonis.

¶ Pars tertia huius sermonis i qua ꝓbat q talis concupiscentia detestanda est pluribus rationibus.

Tertio hoc sermone dico q predicta concupiscentia que illo precepto ꝓhibetur est detestanda tribus rōnibus scz. Rōne causalitatis. Generalitatis. Et difficultatis. ¶ Primo rōne causalitatis: qa ex ea vz causant omnia mala ꝛ peccata luxurie quia non procedit in opus: nisi pmo antecedat desiderium. ideo si deficeret causa deficeret etiam effectus. i. si deficeret cōcupiscentia: deficeret etiam luxuria. vnde Augu. in libro de verbis apostoli sermone. 6. dicit. Ex carnali concupiscentia oriunt cuncta peccata. qcqd enim peccatoꝝ in dictis: in cogitationib⁹ nō oriunt: nec ex illicita delectatione non oriuntur: nisi ex mala cupiditate: huic ergo illicite delectationi si resistamus: si non cōsentiamus: si membra velut arma ministrem⁹ nō regnat petm in nostro mortali corpore. petm enim in hac vita regnum perdit qñ post concupiscentias nostras non imus: vbi peribit qñ dicetur: nisi est moꝛs ꝓtritio tua: hec ille. ¶ Scōo rōne generalitatis: quia post petm: propter corruptionem nature: preter Christū ꝛ beatam virginem: nullus est in quo nō fit concupiscētia carnis in Christo aūt non potuit esse: quia corpus eius fuit instrumentuꝫ diuinitatis in beata virgine fuit tm fomes extinctus. In alijs aūt hominib⁹ est concupiscētia talis: ideo est summe detestanda ꝛ fugiēda: ne rōni dñetur: ſz tm in generalitate passionis consistat. vnde dicit apostolus Ro. 6. Non regnet petm in nostro mortali corpore vbi notanter dicit: non regnet. ꝛ non dic nō sit: quia impossibile est q non sit. tunc cni regnat qñ cor ꝓcupiscentie consentit: vt dictuꝫ est: vel qñ ore verba inducentia ꝓcupiscentiā dicuntur: sicut patet de cantantibus cansiones seculares: ꝛ amatorias: de quibus dicit apostolus ꝓme cor. 15. Corrūpunt bo. mo. col. mala. ¶Possunt igitur ꝓcupiscentie carnales reprimi: non aūt totaliter auferri: qz vniuersales sunt ꝛ naturales passiones. Dicit enim Aug. vbi supra ꝓcupiscentijs carnis non cōsentire magna laus est: quas nō habere magna perfectio est: sed expressius Ambro. lib. j. de Jacob. ꝛ vita beata. c. j. predicta cōfirmat di. ¶Passio grauissima culpe est ꝓcupiscētiaꝫ quā ratio emolit ꝛ cōprimit. emolire āt pōt:

UVA. BHSC. IyR_229

eradicare non pōt: qꝛ animus qui rōnis est capax suaꝝ passionū dñs nō est: sed repressor neqꝫ fieri pōt vt facilis ad iracundiā nō irascatur: sed vt rōne se temperet indignationeꝫ cohibeat: a puniendo se reuocet: sicut ⁊ ꝓpha nos docet. di. Irascimini ⁊ nolite pec. Concessit qđ nature est: negauit qđ culpe. hec ille ¶ Tertio idem ꝓbatur rōne difficultatis: qꝛ vt ex predictis patet: impossibile est prorsus cōcupiscentiam ꝯsumi: sed etiā difficile pōt minui: ideo detestanda ⁊ fugienda est: ⁊ forti pugna ꝯtra ipsam dimicandū: quia nulla efficatior pestis q̄ꝫ familiaꝛ inimicus. Vincit tñ ⁊ si cū difficultate q̄ttuor modis. ¶ Prio fugiendo occasiones que ad cōcupiscentiam possunt inducere sicut videre colloqui nuncios mittere: donaria destinare: per loca vbi sunt mulieres transire. propter qđ dicit dñs Loth Geñ. 19. Non stes in omni loco circa regionem: sed in monte saluū te fac. ¶ Scđo repellendo cogitatiōes carnales ne aditū habeant ad aiam: quia tales cogitatiōes disponunt ad delectationes. delectatio ad ꝯsensū. ꝯsensus vero ad operationeꝫ: sicut ignis qui si teneatur semꝑ comburit. Hoc aūt remedium potissime habet̄ per corporis affliciōeꝫ iuxta illud. p̄me cor. 9. Castigo corpus meum ⁊ in seui. re. ne. s. cer. al. pre. i. re efficiat̄. ¶ Tertio adhibendo oratiōes: qꝛ nemo pōt esse ꝯtinens sine gratia dei. iuxta illđ Sap̄. 8. Scio quia sine ipsa. s. gratia ꝯtinens esse nō possū. qñ enim duo pugnant si video alteꝝ illorum vincere debeo ei auxiliū prebere: ⁊ alteri subtrahere: sed aie prebet̄ auxilium per orationē Oratione eni aia eleuatur in deum: ⁊ sic iuncta deo de oi peccato triumphat: alteri vero auxilium subtrahit̄ qñ per ieiuniū castigatur vñ dñs Matth. 17. dicit. Hoc genus demoniorum non eijcitur nisi in oratione ⁊ ieiunio. ¶ Quarto bonas occupatiōes adiungēdo: quia multa mala docuit ociositas. vnde Hierony. ad Rusti. ait. Semꝑ aliqd boni facito vt diabolus inueniat te occupatū. Super omnia aūt valet studia sacraꝝ litteraruꝫ vnde idem Hieroꝰ ad eundem. ⁊ de ꝯse. di. 5. c. nūq̄ꝫ ait. Ama sciam scripturaruꝫ ⁊ vitia carnis non amabis. Et lꝫ difficile tali ꝯcupiscentie resistat̄: volenti tñ q̄ꝫ facile erit. vnde Ambro. vbi supra. c. 3. dicit. Pōt igit̄ mens sobria passiones refrenare ac reprimē: q̄ꝫuis grauiū passionū ⁊ feruorem oēm cupiditatis flagrātissime refrigerare deriuare alios motus ⁊ rōne rōnis tractatōe respuere passiōes etenim cum deus hominē ꝯstitueret: ⁊ in comores sensusqꝫ plantaret: tc̄ motibus ei⁹ regale imposuit mentis imperium: vt omnes sensus motusqꝫ hois eius vigore atqꝫ ptāte regeret adiunxit ad gratiaꝫ creature: vt mentem ipsam diuinis informaret preceptis ⁊ sapientie instrueret disciplinis: quib⁹ ⁊ cauēda nosceret: ⁊ eligenda cognosceret. Mens igit̄ recta rōne tenens disciplinam sapientie: vt diuina ⁊ humana cognoscat eruditus i lege per quā discit quas sibi subicere debet passiones. h̄ ille. Pugnemus ergo ꝯtra ꝯcupiscentiam vt palmā glorie ꝯsequamur. Amē.

¶ Feria qnta in cena dñi de decimo ⁊ vltio precepto. s. non ꝯcupisces rem proximi tui.

Sermo. 67.

Robet autez seipsum homo: ⁊ sic de. p. i. e. ⁊ de. c. bi. p̄me. cor. xj. Supest frēs carissimi. Nunc de. x. et vltimo precepto videre: quo prohibetur oculoꝝ ꝯcupiscētia. di. Non ꝯcupi. rem ꝓximi tui. h̄ eni duo vltima precep. dantur ad reprimendam ꝯcupiscentiaꝫ: quia ad eas nā corrupta maxime inclinatur. Inclinat̄ ad ꝯcupiscentiā oculoꝝ propter sui ꝯseruationē in esse indiuidui: et ad ꝯcupiscentiā carnis: ꝓpter sui ꝯseruationem in eē spēi. Prohibet̄ etiā h̄ nihilomin⁹ duplex ꝯcupiscentia: quia aiam hois infic̄ ⁊ maculat. Cuius ratio est: qꝛ ꝯcupiscentia carnis est sic̄ aqua fluens: oculoꝝ vero ꝯcupiscētia est sic̄ terra ꝓpter ariditatem terrene affectionis. vnde sic̄ ex terra ⁊ aqua fit lutum materiale: ita ex duplici ꝯcupiscētia lutū spirituale quo anima sordidatur: a qua duplici ꝯcupiscentia dicit apostolus: mundari debē cōicaturos. probet inquit ⁊c̄. tria igit̄ de hoc p̄cepto sic̄ de p̄cedēti ꝯsiderāda occurrūt. q̄ꝝ

¶ Primum dicitur ꝯiuncta ꝯsideratio.

¶ Scđm particularis declaratio.

¶ Tertium singularis detestatio.

¶ Pars p̄ma huius sermonis in qua ponuntur quedam ad declarotionem istorum duorum preceptorum simul vltra predicta.

UVA. BHSC. IyR_229

Rimo igitur in isto sermone ad ma
p iorem dictorum declarationem pre-
ceptorum simul coniunctorum: vltra
predicta in sermone precedenti: tria occurrūt
dubia declaranda. ¶ Primo quorum ē an
ista precepta sint inter se formaliter distincta
quia sicut alia precepta sunt realiter inter se
distincta ꝛ formaliter: ita ꝛ ista debet cē. igit̄
videtur ꝓpositū esse verū. Sed q̄ eiusdē ra
tionis est ꝯcupiscere ancillam proximi: ꝛ vo
rem eius. Vtraq; enim est res pertinēs ad
proximum: ꝛ materia carnalis delectationis
ꝑm tactum: sed eadem ꝓhibitione ꝓhibetur
ꝯcupiscentia possessionis ꝓximi: ꝛ ancille ei⁹
ergo similiter eadem erit prohibitio qua pro
hibetur ꝯcupiscētia vxoris proximi: ꝛ qua ꝓ
hibetur ꝯcupiscentia possessionis eiusdem:
ideo hoc dubium oritur. ¶ Ad q̄ respondet
ꝑm Ric. an. 3. dist. 40. ar. 1. q. 2. q̄ ista duo pre
cepta sunt formaliter inter se distincta: q̄uis
que prohibent ꝯuenant in generali ratione
ꝯcupiscentie: dicuntur tamen in speciali ra
tione ꝯcupiscendi. Aliud est enim motuum
formaliter ꝯcupiscentie vxoris proximi: ꝛ ali
ud est motuum possessionis siue ꝯcupiscētie
Concupiscit enim homo vxorem proximi ꝓ
pter delectationem carnis: que est ꝑm tactū.
possessionem autem ꝯcupiscentie ꝓpter ocu
lorum delectationem ꝛ sufficientie in exterio
ribus bonis: vnde ꝛ repressiones istarum cō
cupiscentiarum sunt formaliter differentes.
q̄uis ita res concupita non sit forma ꝯcupi
scentie: attamen ista precepta sūt formaliter
distincta: quia non differunt ꝑm res ꝯcupi
tas. Cum enim nec obiectum nec relatio ac
tus ad ipsum sint de essentia actus ꝛ res nō
distinguuntur formali distinctione: nisi ꝑ suas
essentias: vel per aliud quod est de essen
tia: vt formale ꝓncipium: patet q̄ actus ꝯcu
piscendi non distinguūt essentiali distinctio
ne formaliter per obiecta: nec per relationes
ipsorum ad obiecta: sed per suas differētias
eorum tamen distinctio innotescit per eorum
relationem ad obiecta ꝛ causantur aliq̄ mō
per obiecta: ꝛ dico aliquo modo: quia ad cau
sandum actum ꝯcurrunt potentia ꝛ obiectū
Dicas ergo ad argumentum in oppositum.
q̄ ancilla ꝓximi dupliciter potest ꝯcupisci:
aut vt possideatur vt temporales diuitie ad
delectationem realem: ꝛ sic prohibetur per p̄
ceptum septimum scde tabule: aut vt cum ea
ꝯcubatur: ꝛ sic prohibetur per proxime prece
dens preceptum: ꝛ sic patet ꝓmum in hac pte
declarandum. ¶ Scōm dubium est an ista
duo precepta debuerint esse distincta a pre-
ceptis de non mechando: ꝛ nō furando. ¶ Ad
Exod. 20. sunt distincta vnum ab alio q̄ nō
esset verum si non prohiberetur aliud precep-
to mechie: q̄ ꝯcupiscentie vxoris proximi.
ꝛ nisi aliud in precepto furti q̄ in ꝯcupiscen-
tia possessionis eiusdem. Verum quia actus
interior ꝛ exterior sunt vnus actus in genere
moris: quia actus exterior mortale non est:
nisi inquātum procedit ab actu interiori: sed
vnus actus in genere moris non debet ꝓhi
beri nisi vera prohibitione: ergo videtur ea-
dem prohibitio ꝯcupiscentie vxoris alienę: ꝛ
mechie scde furti ꝯcupiscentie possessionis. ꝓ
ximi ita ꝛc̄. ¶ Ad h respōdetur ꝑm Ric. vbi
supra. q. 3. ꝛ Alexan. de ales in 2. parte in tra
ctatu de precep. precepto. 9. ꝛ. 10. simul ar. 4.
q̄ ꝯcupiscentia vxoris proximi dupliciter ꝑt
ꝯsiderari. Aut quātum ex ipsa causatur exte
rior actus mechandi: ꝛ sic eadem ꝓhibitiōe
prohibetur cum exteriori actu. Aut inquātuꝫ
ex ipsa non sequitur actus exterior: sicut q̄n
impeditur concupiscens ne possit perpetrare
factum exterius. ꝛ ne putari possit talis ꝯcu-
piscentia culpa non esse debuit specialiter ꝓ
hiberi. ¶ Per tertium ergo preceptum scde ta
bule simul prohibetur actus mechandi: ꝛ in
ordinata ꝯcupiscentia interior a qua progre
ditur. ¶ Per tertium autem preceptum scde ta
bule prohibetur cōcupiscentia mechandi ad
quā non sequitur exterior actus ꝓpter impe
dimentum quo ꝯcupiscens ꝓhibetur a per-
petratione illius: ꝛ accipitur illa ꝯcupiscētia
non pro passione appetitus sensitiui: ꝫ ꝓ de
liberata voluntate peccandi vt dictum ē ser-
mone precedenti. Similiter dicendum ē de
prohibitione furti: ꝛ de prohibitiōe ꝯcupiscē
tie possessionis ꝓximi. ¶ Per qntum enim ꝑ
ceptum scde tabule prohibetur actus furādi:
ꝛ inordinata cōcupiscentia. ¶ Per hoc autem
septimū ꝓhibetur ꝯcupiscentia furandi ad
quā non sequitur actus exterior ꝓpter aliq̄
ipedimētū: nec ē fiste de ꝯcupiscētia occidēdi
ꝛ loquēdi falsum testimoniū: quia due ꝓme
ꝯcupiscentie sunt respectu rerum que ex sola
apprehensione imaginationis ꝑm se causant
delectationem in appetente: alie autem due
non sic: sed magis sunt respectu rerum que

UVA. BHSC. IyR_229

ſimaginate magis cauſant horroꝛem: cꝫ dele
cationē ſm ſe: cꝫuis qñq; p accidens ima-
ginatio talium delectet: ſed ꝓpter ſpem vin
dicte vel lucri: ⁊ ideo ꝯcupiſcentia vroꝛis ꝓ-
rimi ⁊ ei⁹ poſſeſſionis magis debuerunt ſpe
cialiter ꝓhiberi. Dicas ergo ad argumentū
q; actus interioꝛ ⁊ exterioꝛ cauſant⁹ ab illo ſūt
vnus actus in genere moꝛis: ⁊ ꝯceſſum ē q;
vna ꝓhibitione ꝓhibentur: non ſic aūt intre
rioꝛ actus ⁊ exterioꝛ: qui non cauſant ab illo.
¶Tertiū dubium eſt an actus voluntatis ⁊
operis ſit vnum pcm̄ vel duo. Mā idem eſt
finis malus voluntatis ⁊ operis ⁊ idem ꝑn-
cipium mouens. ſ. libido. ergo idem maluꝫ
ergo videtur q; ſint tm̄ vnū pcm̄. vcꝝ q; ſup
ꝑs. appone iniquitatē ſuper iniquitatē eoꝝ
dicit glo. qui malum opus addit voluntati
iniquitatem addidit inigtati: ergo videt op-
poſitū. Ad qō rñdetur ſm Alexan. vbi ſupra
q; pcm̄ voluntatis ⁊ operis vnū ſunt in ra-
dice ⁊ in intentione: ſed duo precepta ſunt in
defectu inoꝛdinationis: ideo cum voluntateꝫ
ſeqtur opus magis duplex pcm̄ dicit cꝫ duo
vel vnum: ⁊ qō dicitur ꝓfecto. Hoc non in
telligit niſi de voluntate plena vt dictum eſt
Eſt inſuper querendum ſi maioꝛ eſt rea-
tus voluntatis cꝫ operis: ſed de hoc diffuſe i
ſermonario de peccat⁹: tractatu de peccato i
generali tc̄. ⁊ ſic ꝑz ꝑs ꝓma huius ſermōis.
¶Pars ſcḋa huius ſermonis in qua parti
culariter declarat ḃ vltimum preceptuꝫ. ſ. nō
ꝯcupiſces rem ꝓximi tui.

Ecundo in hoc ſermone particulari
ter eſt declarandum ḃ vltimum pre-
ceptum: quo dicitur non ꝯcupi. rem
ꝓximi tui. Ad cui⁹ declarationē queriť. Prio
⁊ ante oia quaꝛe ſi licitum eſt acquirere pre-
cio: non eſt licitum deſiderare affectu. Nam
ſi licituꝫ eſt precio emere domū ꝓximi: ergo
licitū eſt illam deſiderare ⁊ ꝯcupiſcere. Pre
terea queritur quare ſi cōcupiſcentia accidit
ꝓ inoꝛdinato deſiderio non ita ꝓhibeť con
cupiſcentia rei ꝓxīc: ſicut aliene. ¶Ad ḃ re-
ſpōdeť ſm Bona. in. 3. di. 40. in. q. circa lr̄aꝫ:
q; ḃ ꝓhibeť ꝯcupiſcentia rei aliene ſm q; ali
quis ꝯcupiſcit aliquid in poſſeſſionem que-
rens in illo ſufficiētiā. vnde non tm̄ ꝓhibeť
ꝯcupiſcentia rez̄ temporaliū: vt domus ⁊ pe
cunie: ſed etiam cuiuſcūqꝫ alterius rei: quam
quis vellet alij ꝑripere. ⁊ ḃ gdem ꝓhibetur
intelligendo per ſe vt quis nō ꝯcupiſcat alie
num manēs alienum: vel intelligit ꝯtra iu-
ris ordinem: hoc eſt qñ quis vellet ꝓximū
dānificari ꝓpter ſuam vtilitatem. Nam tūc
non diligit ꝓximum ſicut ſeipſum. vnde in
hoc verbo ꝓhibetur omnis cupiditas ⁊ ava
ritia. Dicas ergo ad argumenta: q; ꝯcupiſcē
tia dicit imoderatum appetitum habendi cū
dāno ꝓximi: ⁊ in ḃ ipſo etiā claudit⁹ appetit⁹
⁊ prohibitio reſpectu rei ꝓprie: penes quā
ꝯſiſtit pcm̄ cupiditatis ⁊ auaritie. Ad q̄uꝫ
lucidioreꝫ intelligētiā datur ſimiliter triplex
expoſitio huius ꝓcepti. Prima non con-
cupiſces rem ꝓximi tui eam. ſ. per auaritiaꝫ ap
petendo: ſcu etiam per iniuſtitiam obtinēdo
Ad cuius euidentioꝛem declarationē eſt no
tandū q; res aliena põt ꝯcupiſci triplici diꝛia
graduali. Quidam enim ꝯcupiſcūt quedam
aliena: ſed ſcientes non poſſe obtinere rē cō-
cupitam non ꝓſequunť ꝯcupiſcentiam: ſi aūt
ſcirent poſſe ꝓſequi ꝯcupitam: fortiſſime ni-
terentur in affectu ꝓſequi ꝯcupiſcentiam: et
tales in ꝯcupiſcendo moꝛtaliter peccāt: ⁊ hoc
in ꝓmo gradu ꝯcupiſcētie moꝛtalis. ¶Scḋo
quidam aliena ꝯcupiſcunt etiam cum conā-
tu exterioꝛi: quia laboꝛant ꝓ tali re acquirē
da illicite: qui cꝫuis eam non obtineant: tñ
moꝛtaliter peccāt: ⁊ ille eſt ſcḋus gradus con
cupiſcentie: que apparet in fure ⁊ latrone ꝓ
rapina laboꝛantibus: qui licet in effectu non
furentur nec rapiant: tñ moꝛtaliter peccāt: et
grauius cꝫ ꝓmi. ¶Tertio ſunt qdam qui nō
ſolum conanť ꝯcupiſcere aliena: ſed etiā ꝯcu
pita iniuſtiſſime aſſequūt: ⁊ hi ſup alios gra
uius peccāt: ⁊ iſtis nūcꝫ remittiť peccatū: niſi
reſtituāt male ablatum: dum mō habeāt fa
cultatem reſtituendi. De ꝓmo gradu ꝯcupi-
ſcentie approbate ſcribitur ꝓuerb. 16. Si ma
nus ad manū fuerit nō erit⁹ innocens: man⁹
q; ly manus in manū teneat: vt ſi gs actualr
non furet abſtinendo non ꝓpter deū: ſed pp
ſuſpendiū ⁊ penā: non eſt inocēs: imo peccat
moꝛtaliter ꝓpter auaritiam appetendo ꝯtra
diuinam iuſtitiam. vnde quātum ſit malum
dicit Aug. de libe. arbi. Cū auaritia aliqui do
minať ſubiectus oibus malis demōſtrať: qa
de auaritia oia mala naſcunť: ⁊ oiuꝫ peccato
rum ſpine. Et ideo bene ſcribit Eccleſiaſti. x.
Auaro nihil eſt ſceleſtius: cuius aſſignat ra-
tionem Innocentius. di. Auarus offendit
deum: offendit proximum: offendit ſeipſum
Nam deo detinet debita: proximo denegat

UVA. BHSC. IyR_229

necessaria:sibiipsi subtrahit optima. nã gulã euacuat:vt archam impleat. Corpus extenuat vt lucrum extendat. Ideo auarus sibiipsi est crudelissimus: deo ingratus:proximo impius. Non enim primũ diligit quẽ inedia perimit:egestate opsumit:que etiam opfirmat Aug.li.j.de libe.arbi.di. Cupiditatũ regimẽ tyrãnice secuit ꝛ varijs otrarijsqꝫ tentatõibꝰ eorum bois animũ vitamqꝫ perturbat. hinc timore inde desiderio: hinc anxietate inani falsaqꝫ leticia: hinc cruciatu rei amisse q̃ diligebatur: inde ardore adipiscendi que nõ hꝫ. hinc accepte iniurie doloribus: inde facibus vindicandi ꝛ multa alia mala innumerabilia in hoie exercẽt.hec ille. ꝛ sic patet pma expositio.¶Scõa expositio est non cõcupisces rem primi tui.s.iniuste ꝛ ad iniustitiã appetendo:ꝛ in malum finem ordiendo. Aliõ eni est aliena appetere p iustitiã: puta ad inanẽ gloriam ꝛ luxuriam ꝛ hmõi. sicut ille diues qui splendide epulabat. Luc.16. ꝛ hũc modũ peccandi tetigerunt etiam gentiles phi ostendentes qꝫ in vno actu peccandi possit esse de formitas multiplex: cum qs furat vt ex inde mechet:vel pompas exerceat: vel crapulose viuat:ꝛ fm intellectũ nõ solum faciunt otra illud preceptum qui aliena cõcupiscũt: sꝫ etiã qui sua male ꝛ illicite expendunt:vt pomposi voluptuosi:ꝛ hmõi:pre alijs peccãt clerici q̃ꝫ bona sunt pauperꝫ ꝛ domus cões qui inuigilare debent susceptioni peregrinorꝫ: vt patet .12.q.2.gloria cpi.ꝛ lꝫ clerici seculares non teneant oibus temporalibꝰ renunciare quo ad proprietatẽ: tenent tñ quo ad affectum renũciare:qõ rasio capitis. corona enim temporalium depositionez significat: vt scribit.12.q.j. duo sunt. Ratio aũt quare minus debeant affici circa tẽporalia h est: quia solicitudo tẽporalium impedit spñ ꝛ spũalia. Clerici aũt dicunt qꝫ sunt de sorte dei ꝛ ad celestia vocati. ideo solum debent esse orationi ꝛ cõtemplationi intenti:ꝛ ab oiuz temporaliũ strepitu remoti. vnde saluo meliori iudicio: clerici ꝛ monachi voluntarie se implicantes cõtra prohibitionẽ iuris bis temporalibus spiritũ impedientes mortaliter peccãt. vbi laici venialiter peccarent:qbus non est phibitum ipliare se negocijs secularibus.¶Tertia expositio est non concupisces rem primi tui.s.auare retinendo vel tempore necessitatis nõ cõicando:qõ nihil aliud est q̃ꝫ res pauperũ pervim auferre. non enim solum qui aliena rapit auarus est: verum etiã qui sua cupide seruat. Et ideo auarus vt dicit Augu.anteq̃ꝫ quicq̃ꝫ lucret: seipsum perdit. vnde scribitur 47.di.sicut hi.Nõ minoris criminis ẽ hñti tollere:q̃ꝫ cum possis ꝛ abundans: indigenti bus denegare.patet ex predictis qꝫ opcupiscẽtia cordis:aut est in appetendo aliena contra iustitiam:aut in retinendo nimis cupide: vt dcm est in expositione scõa: sed hoc põt esse dupliciter: vel qa absolute retinet ꝛ occupat alienum sicut est fur ꝛ raptor: aut retinet ꝓprium:ꝛ tunc fit:aut in casu necessitatis quo ex precepto charitatis talia cõicare deberet: ꝛ sic cõmittit homicidiũ:vt supra in.7.pcep. iuxta illud Ambro.86.di.c.pasce. ¶Pasce fames eurientem: si nõ paueris occidisti: aut sic retinẽt sua vt tempore opportuno distribuat: ꝛ hoc itez opingit dupliciter :quia aut raro distribuit:aut nunq̃ꝫ: si nunq̃ꝫ distribuit peccat mortaliter: vt pz de diuite epulone q micas panis Lazaro negauit:aut aliqñ distribuit ꝛ aliqñ non:ꝛ sic est veniale:ꝛ hoc plus vel minus ꝓut maior vel minor ẽ facultas in dãte Sciendum est qꝫ auari nec pedestres nec eq̃ꝫstres ad inferna descendũt: sꝫ vehunt ꝓpter suam auariciam curru qui qdez currus auaricie fm Ber.super cant.sermone.37. vehit quattuor currib9 vitioꝝ que sunt pusillanimitas inhumanitas opteptus dei:ꝛ mortis obliuio. Jumenta ipsum trahẽtia sunt tenacitas ꝛ rapacitas:ꝛ bis duobus qdam auriga pre fidet.s.ardor habendi. Si aũt quare ꝛ qũo q̃ritur qs se habere debeat ad res possidẽdas docet Seneca in suis ꝓuerbijs di. pecunie oportet imperare non seruire. pecunia si ea scis vti ancilla ẽ. Si nescis dña est. Ideo ne cesse est:aut teipsum aut pecuniam venalem habeas. Et ideo Ber.super cant.sermone.20 dicit. Si vere sunt que possides expende ad lucrum:ꝛ pro terrenis celestia cõmuta. Si h non prevales scias non te pecunie dominũ: sed seruũ. Ideo Brego.de istis etiam bonis temporalibus di.in lib.mox. Sanctis viris etiam ipsa rez affluentia dãnosa est:qꝫ hoc grauiter tolerant qui festinando ad patriam in itinere multum portant. Et ideo aut largiendo distribuunt:aut deserendo contẽnunt: h predicta triplex expositio potest colligi ex decreto.dist.47.c.bonoꝝ vbi dicitur ,Bonoꝝ auctori inherere non possumus: nisi cupidi-

UVA. BHSC. IyR_229

tatem que omniũ radix est malorꝫ abscinda mus: ⁊ h̄ quantum ad primã expositionem. Similiter in.c.virum catholicuꝫ precipue sa cerdotẽ. Sicut nullo debet implicari errore: sic nulla debet cupiditate violari. dicẽte scriptura. Post cõcupiscẽtias tuas ne eas. mẽs enim pecunie auida nec abstinere nouit a ve titis: nec gaudere concessis: nec pietate adhibere consensum. ⁊ hoc quãtũ ad scd̄am expo sitionem. Sequit̄ in.c. Sicut hi. Sed ait.s.cu pidus qd iniustum est si cum aliena non inuadam ꝓpria diligẽtius seruo? O impudẽs dictum: qd ꝓpria dicis: que ex rebus reconditis in hũc mũdũ detulisti: qñ ingressus es i hanc lucem: qñ de ventre matris existi: qbus queso facultatibus: qbusqꝫ subsidijs stipatus ingressus es: ⁊ post pauca ꝓprium nemo di cat qd̄ est cõe plusq̄ꝫ sufficit assumptũ violen ter obtẽtum est. hec ille. Vnde transgressores huius precepti: muscaꝝ plaga ꝑcutiunt̄: quia musce morientes perdũt suauitatẽ vnguenti: sic ⁊ solicitudo possidendi temporalia non solum impedit deuotionem: sed etiã in corde hominis suffocat dei verbuꝫ. Jõ Aug. plurimũ fugere hortatur h̄ temporalia.i.cupi ditatem temporaliũ.di.super p̄s.72. In noĩe Christi ⁊ in timore ei⁹ exhortor vos: vt qcũqꝫ ista tp̄alia nõ hẽtis nõ cupiat̄: qcũqꝫ hẽtis ñ in eis presumat̄. ecce dixi vobis: nõ dico dã namini: qꝛ hẽtis: sꝫ si de talib⁹ presumat̄ de talibus dãnamini dãnauimus: si ꝓpter talia pauperes non agnoscitis: si grauis huma ni conditionẽ cõem ꝓpter excellentem vani tatem obliuiscimini: tunc ei deus necesse est tribuat in nouissimo: ⁊ in ciuitate sui imaginem talium ad nihilum redigat. hec ille. ⁊ sic patet pars scd̄a huius sermonis.

¶ Pars tertia h⁹ sermõis i q̄ declarat̄ q̄ p̄dicta ꝯcupiscẽtia est detestãda trib⁹ rõnib⁹.

Tertio in hoc sermone dico q̄ concupiscentia reꝝ alienaꝝ est detestanda tribus rõnibus.s. Rõne ordinatiõis Satiationis. Et productionis. Primo dico detestandã esse concupiscentiã rõne ordinationis: quia vꝫ multũ nocet ⁊ resistit diuine ordinationi. Nam omnia que a deo sunt ordinata sunt: s̄m ap̄lm Ro.13. ordinata sunt quidem. Primo quãtum ad ea que scripta sunt Sap̄.xi.s. Omnia fecisti i numero: pondere: ⁊ mensura. In numero quidem: qꝛ oĩa celestia ⁊ terrestia numerata sunt apud deũ iuxta illud p̄s.157. qui numerat multitudinẽ stel. i pondere aũt qa omnia ponderauit ⁊ cognoscit oĩuꝫ quãtitatem. in mensura vero: qꝛ omnia sunt mensurata ⁊ terminata: iuxta illud p̄s.103. terminũ posu. quẽ nõ transgre. sed cupiditas est quid infinitum: quia nunq̄ꝫ terminatur. Nam auarus nũq̄ꝫ impletur. Ratio est quia res nobilis ⁊ alta non potest impleri re infima ⁊ ignobili. res aũt infima est terra in qua cõtinent̄ omnes thesauri argenti ⁊ auri. nobilissimũ aũt ⁊ altius est celũ sꝫ ⁊ quelibet stella nobilior est tota terra habitabili: sꝫ oculus non solum videt vnã stellã sꝫ omnes stellas que nobis apparent ⁊ totũ celum: ⁊ non sic adhuc repletur: qn posset adhuc videre: multo magis hoc anime contingit. vnde videm⁹ q̄ anima põt imaginatiõe imaginari nõ solum celum: sꝫ omnes celos ⁊ celum emperiũ: ⁊ omnes angeloꝝ choros: ⁊ non replet̄ nisi per p̄ñtiam creatoris. cuius bonitas habet animã replere: satiare: ⁊ quietare. iuxta illd̄ p̄s.102. Qui replet in bo. desiderium tuum: ⁊ sic manifestuꝫ est q̄ pecunia que est tam infima non põt replere animaꝫ sic capacissimã: ideo cupiditas non hꝫ finem.

¶ Scd̄o ea que sunt a deo ordinata sũt q̄ꝫtũ ad quietem: quare omne imꝑfectũ reduc̄ de⁹ ad ꝑfectum: motus aũt est quid imꝑfectum: ideo tandem peruenit ad terminum. nã completo electoꝝ ⁊ perfectoꝝ numero: qui i eterna patria habent quiescere: celum quiescet: nec in mundo erit aliquis motus: nec terremotus in terra: nec in mari tempestas: nec ĩ aere altercatões: nec generatio: nec corruptio plantaꝝ ⁊ herbaꝝ: aĩalium: siue hominũ: ⁊ sic omnia reducent̄ ad quietẽ: sed cupiditas aufert homini quietem. vnde dñs Matth̄.6. dic̄ Vbi est thesaurus tuus: ibi ⁊ cor tuũ erit. cupidus semꝑ sollicitus est: ⁊ cum est pax suspicatur insidias. Et Grego.15. lib. moꝝ. dicit. Auarus semper anhelat cõcupita ꝯgregare: ⁊ cũ quasi in quodam ventre auaricie multa cõgesserit satiatus artatur: quia dum anxiat̄ qualiter acqsita custodiat: ipsa eum sacietas angustiat. Mens auari que p̄us ex abundãtia requiem quesierat: postea ad custodiam grauius laborat. hec ille. ¶ Tertio ea que sũt a deo ordinata sunt: quãtum ad aliquã vtilitatem. vnde omnes creature vtilitatem sibi aliquã conferũt ad inuicem: sicut oculus seruit manu dirigendo ipsam ad opus: ⁊ man⁹

UVA. BHSC. IyR_229

oculo lauando ⁊ tergendo: aqua seruit terre humectando: ⁊ terra herbis: ⁊ herbe animalibus: ⁊ animalia hominibus prebendo lanaꝫ ad vestitum: ⁊ carnem in cibum: ⁊ homines econtra seruiunt animalibus defendendo et animalia herbis ⁊ plantis prebendo fimum vt terra impinguet. Sed diuitis cupiditas confirmat inutilitatem. reddit enim eas inutiles sibi ⁊ alijs. cupit enim habere vt habita nimis ardenter conseruet: vnde auaro tā deest qđ habet: q̄ꝫ qđ non habet: ſm Hiero. ⁊ sic patet ꝙ predicta cupiditas est detestanda: quia omnibus istis modis diuine ordinationi resistit. ¶ Scđo idem ꝓbat̄ rōne satiationis: quia talis cupiditas admodum est inextinguibilis: ⁊ animā inflamat: de q̄ Job 31. Ignis est vsqꝫ ad consumptionem deuorans. est etiam terra que non satiatur aqua Nam admodum sitis aīam insatiabilem ꝑturbat. vnde ille due cupiditates ꝓhibite in his duob⁹ preceptis: sunt due sanguisuge clamantes affer. affer. concupiscentia carnis dic̄ affer delitias oculoꝝ cupiditas dicit affer diuitias. ⁊ illaꝝ insatiabilis ē appetit⁹. vnde et talia sitientes sunt admodum sacci pertusi: quia non possunt satiari: qđ cōfirmat Aug. di. lib. 9. de tri. c. 9. Nō sufficit auaricie nosse ⁊ amare aurum: nisi ⁊ habeat neqꝫ nosse et amare vesci: aut cōcūbere: nisi etiam id agat: nec nosse ⁊ amare honores ⁊ imperia: nisi ꝓueniant: que tñ omnia adepta neqꝫ sufficiūt. Qui enim biberit inquit de aqua illa sitiet iterum. Ideoqꝫ in p̄s. dicit̄. cōcepit dolorez ⁊ pepsit iniqtatē: dolorē vel laborē dic̄ ꝯcipi. cū ea ꝯcipiunt̄ qua nosse ac velle non sufficit: et inardescit atqꝫ egrotat animus ī indigentia: donec ad eam perueniat: ⁊ quasi pariat eam hec ille. Ad h̄ idem Ambro. lib. de bo. ment. c. xj. inducens illud p̄s. qui non acci. in vanū a. su. In vanum accipit aīam suam: vt iam đ hmōi vite dicamus molestijs qui secularia struit edificat corporalia quottidie ad edendum ⁊ bibendum surgens: ⁊ nullus expletur vt non post momentū esuriat ac sitiat quottidie lucrum querimus ⁊ nullus cupiditatis modus ponitur. Non satiabit̄ inquit oculus visu: nec auris auditu: qui diligit argentū nō satiabitur argēto: nullus finis laboris: ⁊ nullus est fruct⁹ abūdantie. Cupimus quottidie scire noua: ⁊ quid est ipsa scientia: nisi quottidiana doloris adiectio: omnia sunt que iam fuerunt: ⁊ nihil sub sole est nouum: ſꝫ omnia vanitas: totam vitam odio habui dicit Ecclesiastes. Qui vitam odio habuit: vtiqꝫ mortem predicauit. demum magis laudauit mortuos: q̄ꝫ viuentes: ⁊ illum iudicauit qui ī hac vita non venit: nec inanem habet suscepit laborem. hec ille. Et sic patet hanc cupiditatem esse detestandam: quia animū insatiabilem facit. ¶ Tertio idem ꝓbat̄ rōne productiōis: quia ſm apl̄m p̄me Thimo. 6. Radix oīum maloꝝ est cupiditas: sicut enim deus est bonus per naturam: qđ patet ꝑ exemplū ignis qui est per naturā calidus. Ferrū aūt imissū in ignem fit calidum ⁊ est per participationē Quapropter ipse deus qui per se habet abūdantiam bonitatis super omnia influit vnicuiqꝫ rei ſm ꝓpriam capacitatem: qđ patet sic discurrendo. Quedam enim sunt non recipientia lucem: sicut omnia opaca: Quedaꝫ sunt recipientia: sed non cōseruāt: vt aer ⁊ aq̄ alia sunt que recipiunt ⁊ conseruant: sed non influunt alijs: vt candella ⁊ sidera: ⁊ ſm hūc modum quidam nunq̄ꝫ recipiunt influentiā diuine gratie: sicut peccatores obstinati qui nunq̄ꝫ per penitentiam cōuertunt̄ ad deum: quidam recipiunt ⁊ retinent: ⁊ influunt sicut sancti opostoli ⁊ doctores: quidam vero recipiunt ⁊ retinent: sicut viri solitarij: sed alijs ñ influunt: ita ecōuerso cupiditas cōtra nālem bonitatem dei. ⁊ cōtra bonitatem participatam creaturaꝝ non ordinatur ad bonuꝫ: sed semper ad malum: quia ex cupiditate oriunt̄ homicidia: adulteria: furta ⁊ omnia mala: nā homo cupidus non vult obedire diuinis preceptis: ⁊ auertit faciem suam a deo: ac si de⁹ esset ei inimicus: ⁊ cōuertit se ad rem illicitā quā amat: ex qua cōuersione oriūtur omnia mala. vnde Augu. in lib. de salutaribus documentis inqt. Cupiditas quoqꝫ facit hoīes gulosos: intemperatos: ebriosos: inuidos: rapaces: fornicarios: adulteros: stupratores: incestuosos: flagitiosos: ⁊ alia innumerabilia ꝑque diabolus humanum genus precipitare solet. hec ille. Propterea punienda est h̄ cupiditas in hoc mundo ⁊ abstinenda ne puniat̄ in alio. vnde idem Aug. super p̄s. 100. confirmat di. Cum sit radix omnium maloꝝ cupiditas punienda vt h̄ ꝯsumet̄ non differenda vt ibi satiet̄. p̄mo penas fuge gehēnas deuita anteq̄ꝫ desideres promittentem debet. Caue minantem. hec ille. Qui in lib. de vera inno-

UVA. BHSC. IyR_229

centia.c.176.sic addit di.Omnes praue cupiditates sunt porte inferi per quas in mortez itur: cuius dñatum subdit quod adeptum se ad perfruendum letat̃:q̃z quidem ꝑditus cõcupiuit.hec ille. Probet igitur seipsuz homo examinando conscientiam suã:ꝛ perscrutando si omnia hec precepta itegre ꝛ perfecte obseruauit si vz:vnnm solum deum adorauit: nec post superstitiones vanas in causatum idolatur ꝛ obseruatum non abijt: si nomen dñi nostri Jesu Christi inuanum non noiauit:non vane iurando:nec periurando: si iuramenta ꝛ vota seruauit. Si sabbata.i. dies dominicos ꝛ solẽnes sanctificauit diuinis et spũalibus inherendo:ꝛ opus seruile maxie petm̃ non faciendo. Si patrem ꝛ matrẽ honorauit:ꝛ in omnib⁹ licitis ꝛ honestis ei obediuit:ꝛ in necessitatibus eis subuenit. Si nullum hominẽ corde.i.odio vel facto: qd̃ peius est:aut cõsilio consensu vel precepto: vel quouis alio modo necessaria negando: non occidit. Si aliquã fornicationem vel aliqd̃ adulterium:seu sacrilegium:ꝛ qcqd carnale extra debitum modum sacri matrimonij non cõmisit. Si substantiã ꝓximi sui per furtũ proprium vel interpretatũ:seu per vsuram vl̃ rapinam non abstulit. Si falsum testimonium quouis modo in iudicio:vel extra contra ꝓximum suum non ꝓtulit. Si substantiã proximi ꝛ vxorem ꝛ omnia alia: vel etiam ꝓp̃a inordinata affectione non concupiuit: ꝛ si se mundum ꝛ nitidum tunc quis reperiet: vel qd̃ absit in aliquo hoꝝ preceptoruz defecerit contritione vera: puraq̃z confessione premissa:secure de pane illo hodie pro nobis a deo cõsecrato ꝛ instituto ꝛ in verum Christi corpus trãsmutato edat:ꝛ de cal.bi.vt sic gratiam h̃ accipiatis ꝛ in futuro gloriam perpetuam possideatis: ad quã perducat nos: qui viuit ꝛ reg.in secula seculoꝝ. Amen.

¶ Feria sexta parasceue: de doloratione modificatione ,ꝛ exemplificatione dñi nr̃i Jesu Christi. Sermo.68.

Christo in carne passo ꝛ nos eadem cogitatione armamini. Scribũt̃ hec verba p̃me Petri.4.c. Quãuis ex illo tẽpore quo mihi est credita dispensatio panis celestis: et p̃dicatio verbi dei:nihil mihi acceptius:nihil iocundius fuerit:q̃z vt omne studium meum omnẽq̃z etatem deputarẽ ad laxandũ rethe diuine predicationis i capturam animarum sciens scriptum.23.q.5.c.Quali per Pellagium papam. Nec quicq̃z maius est vñ deo sacrificium possitis offerre:q̃z si id ordinetis: vt hi qui in suam ꝛ alioꝝ pernitiẽ debachãt̃ competenti debeant vigore compesci.s. predicationis.hec ibi. Nihilominus in questa lachrymosa ꝛ amara giornata optarem poti⁹ ad cuiusuis pedes narrantis humilis ꝛ plorans ꝓcumbere:q̃z in tanta expectatione tacentib⁹ ceteris. Jo solo alchuna cosa parlare Hodie nãq̃z defic̃ la indagine de ogni creato intellecto. Perrurbatus est ordo omniuz rerum. Nam mirat̃ tam in soliti nouitate:ꝛ omnibus seculis inaudita. Si in iuxta diui Hieronymi sniam ad Helio. Graues materias ingenia parua non sufferunt:ꝛ in ipso conatu vltra vires ausa succũbũt. Quãtoq̃z maius fuerit qd̃ dicendũ est:tãto magis obruitur:qui magnitudinez rerum verbis non põt explicare: mirum non est si termentibus poplitibus lingua nostra dicere aliqd tẽtans pallato heret:ꝛ sermonis officium denegat. Tm̃ quippe est hodiernum ꝓdigium:tãtaq̃z admiratione dignissimum:vt merito creatura omnis obstupescat. Sol ipse nimis egre ferens indignam dñi sui necem lumẽ retraxit suum:terra tam nephãduz tanq̃z crudele facinus sustinere non valens:tremens ac stupens instabilis facta est: velut in defensione sui conditoris exiliens:cõfracti montes: duriora saxis hoiuz corda:quia voce nõ possũt scisione redarguunt.vnde Hieronymus sup Matth.27.vbi dicit̃.Si rex isrl̃ est dic̃.Ois creatura Christo morienti cõpatit̃: sol obscuratur:terra mouet̃: lapides scindunt̃:vella tẽpli diuidũt̃:sepulchra aperiunt̃:ꝛ solus miser homo non compatit̃. Pro quo facto huc accedit:ꝙ lz de maxima ꝛ excellẽtissima re: nõ tñ ignota dicendum est:vtpote que singulis annis omni diligentia ꝛ studio predicantiuz voce auribus auditoꝝ ingeritur: quo fit vt si suadere volueris maiore industria ꝛ labore opus sit.ait enim Seneca.4.de naturalibus lib.ꝙ diu decurrunt solita magnitudinẽ coꝝ ꝯsuetudo subducit. Ita enim a natura cõpositi sum⁹ vt nos quottidiana etiam si admi-

UVA. BHSC. IyR_229

ratōne digna sunt trāseāt:⁊ minima q̄q̄ re
rū si insolita ꝓdierint dulce spectaculū fiant
hec ille. Verū cū tanta sit difficultas loquē-
di:est tñ ⁊ necessitas non tacendi: ne clemen
tissimo patri ac redēptori nr̄o:quē fera pessi-
ma nostra.s.ipietas deuorauit: inueniamur
ingrati. Igit̄ prohdolor loq ꝓhibeor: ⁊ tace-
re nō possuz ne penitus sileā:flagrans vrget
charitas:sed ꝓpric imbecilitatis ac criminū
ꝯscientia silentiū ponit. Hic dies est quo so
lo p̄dicatori deesse grām dixerim. Illa enim
cui⁹ suffragijs cui⁹ gratia retroactis tēporib⁹
ꝯfortati sumus:lachrymis ac dolore cōfecta
iacet inclyta mater ⁊ virgo. Quare pupillis
nobis ⁊ orphanis ꝯgruit illud Job.30. Ver
sa est in luctū cithara mea:⁊ organū meū in
vocē flentiū.hec ille. Ipsa nāq̄z infelix ⁊ affli
cta mr̄ est luna de q̄ Jo.lugubri voce Apoc.
6.c.ait:Luna tota facta est sicut sanguis. Et
rō est qr sol.i.angustiatus Jesus dulcissim⁹
vteri sui fili⁹:fact⁹ est tāq̄z sacc⁹cilicin⁹ i veste
humanitatis vndiq̄z laniat⁹. Non igitur ab
ea cōuenit sperare auxiliū:que oi solatio de-
stituta:cūctis miseranda vociferādo clamat
illud Treno.2. Defecerūt p̄ lachrymis oculi
mei:ꝯturbata sūt ossa mea:effusuz est in ter
ra iecur meū. Quid igit̄ miseri faciem⁹: cui⁹
vtemur ꝯsilio:quis miserebit̄ nostri? Eriga
mus oculos ad vitale signū crucis viuifice:
si forte in ea pendeat auxiliū nr̄i. Ipsa enim
afflicte matris pauptate ditata est:ipsa me-
della infirmantiū ⁊ dec⁹ electoꝝ: ipsa est ar-
matura pugnantiū:ipsa est pelagus gratiaꝝ
Ipsa deniq̄z hodie mitissimi agni sanguine
ꝯsecrata. Te itaq̄z lignū salutiferuz: doloris
telo corde sauciati:lachrymosis oculis intuē
tes vnicū refugiū nostrū: voce pia salutam⁹
dicentes illud quod cātat ecclesia.s. O crux
aue spes vnica hoc passionis tempore: auge
pijs iusticiā:reisq̄z dona veniā: christo in car
ne passo ⁊c̄. Mos est dilectissimi apud secu-
lares viros:ut si quis eoꝝ morte obierit affi
nes ⁊ cognati consolandi gratia ad eius do
mū ꝯueniant:⁊ pre doloris magnitudine ni
hil prorsus loquētes:se se inuicē cōplectūtur
dantes lachrymas ⁊ eiulatus in celū:demū
sedētes sciscitantur quo genere mortis defe
cerit. Aut quis in eius necē (q̄z q̄z inocētis)
ꝯspirauerit:que sup̄ma dederit verba:quale
testamentū ꝯdiderit: quāto tp̄e egrotauerit.
Nos igit̄ fratres os de ossib⁹:⁊ caro d̄ car-
ne Christi iesu a iudeis hodie accusati: dam
nati:crucifixi:laniati:in eius domiciliū.s.ec-
clesiam vestibus funereis operti ꝯuenimus.
Pulsemus precibus dignissimā eius geni-
tricē:ut enarret nobis que sibi sit causa tāti
doloris:quis lumen oculorū extinxerit:quis
eius filiolū de castissimis eius visceribꝰ natū
⁊ vnice p̄dilectū:sibi abstulerit. At qr mestis-
sima mater (ut eā pio mētis oculo cernitis)
semianimis iacet:⁊ p̄cordis angustia nō pōt
ad plenū verba formare: id a me exposcit ex
pectatio vr̄a retexā acerbissime passiōis sal-
uatoris nostri mysteriuz. Quod si absq̄z la-
chrymarū copia ꝓferre voluero: passioni sal
uatoris mei videbor fecisse iniuriā:nec vos:
quod magnopere optandū est:ad lachrymas
sola verborū suadella prouocabo. Si autem
lachrymis operā dedero:deficiet vox ⁊ a cla
more succūbet. Vnde vos hortor ⁊ moneo:
ut si hodie vocem eius de cruce clamantis
audieritis:nō obduretis corda vestra: sed la
uacro lachrymarū maculas ac sordes pecca-
torū vostroꝝ tergatis. Nullū enī adeo gran
de delictum:quod nō lachrymis dilui possit
Et hoc est qd̄ precipuus ecclesie pastor Pe
trus in themate proposito admonet di. xp̄o
in carne passo ⁊c̄. In quib⁹ sacratissimis ver
bis tria occurrunt ꝯsideranda de sacratissi-
ma passione domini nostri Jesu xp̄i.

¶ Primū quorū dicit̄ acerbissima dolora-
tio: ibi. christo carne passo.

¶ Secundū afflictiua modificatio:ibi.⁊ vos
eadem cogitatione.

¶ Tertiū aūt vniuersalis exemplificatio.

¶ Pars prima hui⁹ sermonis in qua ꝓbat̄
multiplici rōne dolorem xp̄i in passione sua
oium doloꝝ fuisse acerbissimū.

Primo in isto sermone presupposito
p ſm sententiā omniū doctoꝝ maxi-
me deuoti dñi Bonauen.in.3.di.16.
arti.p̄.q.i. Qd̄ videlicz absq̄z dubio sicut euā
geliū dicit:⁊ fides catholica sentit:vera dolo
ris passio fuit in xp̄o. In ipso enim fuit caro
passibilis:⁊ perforabilis:fuit etiā virtus susti
nendi:ſm q̄ aīa cōpatit̄ corpori leso: qm̄ er-
go hec duo verū dolorē faciūt.s.vera lesio: ⁊
verus doloris sensus: ⁊ hec duo vere fuerūt
in xp̄o:indubitāter tenendū est fuisse in xp̄o
verā doloris passionē:licz quidā heretici ali
ter sentiant:⁊ est error antiquus sarraceno-
rū dicentiū:q̄ ⁊ si xp̄us videat̄ pati nō tamē

UVA. BHSC. IyR_229

veraciter habuit dolorē ⁊ passionis sensum: que detestāda opinio nō solū euacuat fidem xpi ⁊ euāgeliū: sed etiā tollit redēptionē nostrā: ⁊ dicit xpm nō esse xpm. Mā cum dicit nō veraciter fuisse passum: dicit ipsum nō satisfecisse: ac per hoc gen⁹ humanū nō esse redēptū: deinde dicit ipsuz simulasse se pati: dicit ipsum esse mendacē: ⁊ ita non vere fuisse dei filiū: nec dei nunciū: ⁊ ita nec mediatorez sed poti⁹ deceptorez. Ideo dixpm non vere doluisse: vel passum esse: licz videant cum in exteriorib⁹ honorare: sm veritatē cū impijssime blasfemāt: qō ꝯcludendum est per illud Hiere. treno. p. O vos oēs q trāsitis p viā at. ⁊ vi. si est do. si. do. mcus. Qō autē dolor xpi fuerit in passione sua acerbissim⁹ omniū dolor hui⁹ vie: nō autē pene inferni ꝓbatur per tres famosissimos doct. Ricar. videlz ō media villa in. 3. sentē. dis. 15. ar. 4. ct. q. 3. Et Bona. in. 3. di. 16. ar. p. q. 2. Et btm Tho. in. 3. parte. q. 46. ar. 6. per totū. decē rōnib⁹ cuz de cez oppositionib⁹: ⁊ suis rōnibus. Primo videlicz rōne modificationis. Scōo cōplexionis. Tertio rōne occasionis. Quarto rōne breuiationis. Quinto rōne priuationis. Sexto rōne fornicationis. Septimo rōne ꝟtritionis. Octauo rōne cōpassionis Nono ratione offensionis. Decimo rōne reuerberationis.

¶ Particula ꝓma hui⁹ ꝓme partis ꝓncipalis in q̄ probat dolorē xpi fuisse acerbissimū ratione modificationis.

Primo igit in ista parte dico dolorē xpi fuisse acerbissimū rōne modificatiōis sic: Tāto pena est acerbior: q̄nto velociꝰ virtutē nature deijcit: maxime vbi aliqō mēbrū ꝓncipaliū nō corrūpit: sed xps in cruce suspensus: adeo cito mortuus ē ut etiā preses miraret: ergo dolor eius fuit grauissimus: hui⁹ cui causa fuit mod⁹ patiendi: tū q: patiebat i locis maxime sensibilib⁹. s. in manib⁹ ⁊ pedib⁹: vbi est magna neruoꝝ abūdātia in qb⁹ maxime viget sensus: tactꝰ: tū propter doloris vniuersalitatē: q: passus ē p totū corpus: si ꝓsideremꝰ eius in cruce grauez extensionē: ⁊ eā q̄ precesserat verberationez Vñ Ysa. ꝟ. ca. A planta pedis vsq ad verticē nō est in eo sanitas: cū tali die fuerit spinea coronatus corona in capite: in facie sputis indeoꝝ ingnatꝰ: in oculis ut latro est velatꝰ. In auribꝰ crudelissime est blasfematꝰ: in ore felle ⁊ aceto potatꝰ: in manib⁹ ⁊ pedibus clauis ligno affixus: in latere crudeli lancea ꝓforatus: in toto corpore crudelissime flagellatꝰ: de quib⁹ oib⁹ deuotus doc. Bernar. dic. Caput angelicū densitate spinaꝝ pungitur: facies pulchra pre filijs hoiuz: sputis iudeoꝝ deturpat. O culi sole lucidiores velant: et in morte caligant. Aures q̄ audiūt cantꝰ angelicos: audiūt opprobria ⁊ blasphemias iudeorū. O s qō docet angelos: felle ⁊ aceto potat. Manus q̄ celū formauerūt: ⁊ pedes quoruz scabellū adorāt qm̄ scīm est: in cruce extendūtur: ⁊ clauis crucifigunt: latꝰ lancea perforat: ⁊ totū corpꝰ in colūna crudeliter verberatur. Et quid plura: sola lingua libera fuit ut procrucifixorib⁹ oraret: ⁊ matrē dño cōmēdaret. hec ille. Hinc est q̄ dicit sci doc. q̄ tantꝰ fuit dolor passionis in xpo: ut valde mirum fuerit quō nō statim moreret: nisi q: ut physici dicunt: nemo ex dolore in hac vita mori pōt: nisi ipse dolor coicet sensualitati: vel aie sensitiue. Sed diuinitas in xpo permittebat sensualitatē pati vsq ad vicinationē mortis deinde virtutē nouā ei coicabat ut magis pateret. Vñ nō solū semel sed pluries pōt dici xpz fuisse mortuū: ideo asserūt prefati doctores q̄ qñ diuinitas pmisit humanitatē tantū dolorē ⁊ penam totaliter experīri: ut ipsa mors appropinq̄ret: tunc in cruce clamauit: Deꝰ deus meꝰ ut qd me dereliquisti. Qō si ꝓtra arguaꝝ sic: q̄to premiū expectaꝝ maius. tanto minor est dolor passionis. Vnde sup illud Psal. 93. Scōm multri. do. m. in corde m. ꝛc. fic. dicit glo. p hoc salubres esse cogitatōes significat: ut cū eternas retributiōes cogitaret: mala tēporalia despiceret. Sz p passionē xpus merebaꝝ nomen qō est super oē nomē sm aplm ad Philip. 2. ergo videt q̄ in eo dolor passionis fuit minimus. Ad hoc rñdet sm Ricar. q: ꝓsolatio q̄ erat in superiori portione aie xpi nō redūdabat in vires inferiores: ⁊ ꝓsequenter nō mitigabat earuz dolorē: sicut in alijs scis manifeste cōpertuz est: qō quidē diuina dispensatione factū est: q: cū venerat xpus ad curandos oēs dolores nostros: intensissimū voluit sustinere dolorem. Et sic patet prima regula: quare dolor christi fuit intensissimus sine acutissimus sicq̄ claret prima particula huius ꝓme partis principalis.

UVA. BHSC. IyR_229

¶ Particula scōa huj⁹ prime partis principalis vbi probat dolorem xpi fuisse acerbissimū ratione complexionis.

Secundo igit in ista parte idē probat
r rōne cōplexionis: qz propter magnā
equalitatē cōplexionis sensus tactus in xpo fuit viuacissimus: z ideo magna lesionē doloris habuit. Vñ formo sic rationem. Quāto sensus tact⁹ est viuacior tanto dolor q est fm sensum est acutior: vñ in illis mēbris in quib⁹ viget sensus tact⁹ est dolor acutissimus: sed hoc fuit in xpo: ergo dolor quē sensit super oēs dolores fuit acerbissimus. Confirmat hec rō sic: Quanto cōplexio est nobilior tāto passio doloris in eo est acerbior: sed xpus nobilissimā habuit cōplexionē seu conditionē: qz nobilitas cōplexionis correspondet nobilitati aie: cū igitur nobilissimā aiam habuerit vtiqz simile cōplexionē: g i patiēdo habuit doloris maximā afflictionē: q̄re igit nemo potuit equari ipsi xpo: nec in equalitate cōplexionis nec in viuacitate sensus: dolor ei⁹ omniū dolor fuit acutissimus: z omnes alios dolores supauit q̄tū ad equiualentiaz z acerbitatē. pinde in ℣Psal. 87. ppha dicit: O ēs fluct⁹ tuos induxisti sup me. h dr̄ gppe ō fluctib⁹ dolor xpi: fi ñ oēs dolores habuit ꝟz nūcrositatē: g oēs habuit ꝟz eqlitatē. Ad ō si ꝯ arguat sic: Sicut pena ignis acuti⁹ affligit q̄ꝫ pena ferri: ut patet ꝯsideranti: sed laurenti⁹ z vincentius erusti fuerūt igne: ergo videt illos maiorē dolorē sensisse q̄ xpus. Ad hoc rñdetur fm Bona. q hec rō ꝓcedit ex insufficiēti. nā acerbitas pene non tm pensat ex pte agētis q̄tū ex pte patientis. Scōz eni phm in. 2. de aia. Act⁹ actiuox sunt in patiente bñ disposito: z qz q̄litas in xpo reddebat ipsuz ad maiorē dolorē dispositū: ideo bñ cōcludo q clau⁹ ferreus multo pl⁹ afflixit xpm: q̄ ignis laurentiū. Et sic patet scōa rō acerbissimi doloris xpi: q due rōnes ꝓdicte fm Rīc. ꝺeludūt ꝑncipaliē de dolore in sensu exteriori: reliq aūt sequētes ō dolore i sensu interiori inferioris vel supioris ptis. Claret in sup particula scōa huj⁹ ꝑme ptis principalis

¶ Particula tertia huj⁹ ꝑme partis ꝑncipalis in q̄ probat dolorē xpi fuisse acerbissimū in pte sensitiua interiori: rōne occasionis.

Ertio in ista pte ꝓbat dolorem xpi
t fuisse acerbissimū in appetitu sensitiuo interiori ipsi⁹ partis inferioris rōne videlicz occasionis sic: Tanto eni gs magis affligit in patiēdo: quāto min⁹ meruit illud q̄ patit: sed xps fuit inocētissim⁹: g peccatū nō fecit nec inuēt⁹ est dol⁹ in ore eius: g nullā penā merebat: q̄ propter multū affligebat. Cōfirmat hec rō sic: tanto gs magis in patiēdo affligit: quāto ille ꝑ quo patit ē magis ingrat⁹: sed xps nō ꝑ culpa ꝓpria sed ꝑ aliena: nō ꝑ amicis tm: sed etiā ꝑ inimicis: z q̄s insup ingratissimos foze videbat. Qua propter dicit Ber. O hō ꝯsidera oculo mentali q̄ꝫto remuneratiōis debito dño tuo sis astrict⁹. Respice sudorē sanguineū: alapaꝝ cōtumeliā: flagellox institiā: coronā spineā: sputa: ludibria: arida pocula: caput inclinatū genuflexiones: irrisiones. hec ille. Igit patet ꝓpositū. ℣Preterea tāto magis affligebatur xps: q̄ꝫto apprehēdebat q ei⁹ crucifixores illā passionē sibi iniuriosissime inferebant: ut clari⁹ videbit in pte sequenti. Ad ō si ꝯ arguatur sic: Innocētia patiētis minuit pene dolorē. Vñ pueri cū solo originali pctō discedētes: qz nullū actuale cōmiserunt dolorē non sentiūt ex amissione visionis diuine: sed xps ut dictū fuit inocētissim⁹: z tāq̄ agn⁹ māsuetus z innocēs duct⁹ est ad victimā: ut dicitur Hierc. xi. ergo aut vnuz aut modicuz sensit dolorē. ¶Ad hoc rñdetur ꝟz Ricar. z Tho. Ad ō maior est falsa: ideo magis intensiue tristat hō cū iniuste se scit pati: q̄ꝫ cū iuste: q̄ꝫ uis de tot malis nō tristet: qz q iuste patit tristat z de passione z de malo ꝑ quo meruit passionē. Innocēs vero patit z affligit inq̄ꝫtum apprehēdit nocumentū illatū: ut magis inde bitū: vñ magis est reprehēsibilis q nō cōpatit innocenti. Iurta illud ℣Isa. 57. Iust⁹ perijt z nō est q recogitet in corde suo. Et sic ꝑz tertia particula huius ꝑme partis.

¶ Particula q̄rta huj⁹ ꝑme partis ꝑncipalis in q̄ probat dolorē xpi fuisse intēsissimū in pte sensitiua interiori rōne abbreuiatiōis.

Warto in ista parte idē probat rōne
q breuiationis sic fm phm. 3. Ethico. ca. xi. q̄ꝫto hō est virtuosior tanto in morte magis ꝯtristat: qz talē maxime viuere dignū est. Et istis maximis bonis ꝓpriat sciens: sed xpus fuit virtuosissim⁹: z maxime fuit dignū ipsuz viuere: g in sustinendo mortis passionē fuit maxim⁹ dolor in eo. Confirmat hec rō sic: tant⁹ erat dolor passionis xpi q̄ꝫtū ꝓuidebat ꝑdere merituz qō acgrebat

UVA. BHSC. IyR_229

in hoc mũdo ꝺuersando ꝓpter breuitatẽ vi te:ꝛ quãtã vtilitatẽ ex suo recessu boies amit tebãt:ficut si aliqs iuuenis esset ꝛ opꝰ magne vtilitatis quo ad alios:atq; magni meriti q̃ ad se multa prudẽtia ꝺoceret:ꝛ incrpletũ pre uentꝰ morte relinq̃ret:ita eni xp̃s ꝛ sensualitate ꝛ rõne dolebat. Sẽsualitate gdẽ: q; iuuenis erat ꝛ iuuenili etate priuabat:ꝛ sic vita sua: que poterat esse lõgissima:breuiabat. Rõne insup q; suũ meritũ erat infinituꝫ: et vtilitas nr̃a infinita:ideo ciꝰ ꝺolor erat acutissimus ꝛ infinitꝰ. ¶Preterea sicut dñs qui nimis est suo pplo vtilis ꝛ debet mori turpissima morte:intensuꝫ ꝺolore sustinet: tũ ꝓpter dispendiũ ꝛ scandalũ ppli sui: tum cinꝰ met amore ꝓcipuo:ita ꝛ xp̃s q se infinite amabat ꝛ scandalũ ppli de seipso videbat:acutissime dolebat. Vñ discipulis suis Math.26.dicebat: Tristis est aia mea vsq; ad mortẽ. Ꝺõ si ꝺicta p̃dicta arguat sic: Vna minima passio sufficiebat ad redẽptionẽ toti⁹ humani generis:nõ ñ ꝺebuit acerbitatẽ mortis pati:nec ciꝰ vita sic ꝺebuit breuiari. Ad hoc rñdeꝝ ſm Tho. q; ſm sufficientiã vna minima xp̃i passio: utpote modica flagellatio seu sanguinis effusio:fuit sufficiẽs ad redimendũ genꝰ humanũ ab oibus peccatis. Attñ ſm ꝺuenientiã fuit expediẽs ut pateret mortẽ:ꝛ oia genera passionũ ad demonstrandũ intẽsissimuꝫ erga nos amorẽ suũ. Et sic patet q̃rta rõ q̃re ꝺolor xp̃i fuit acutissimus. Et hec ꝺuo rõnes ꝺcludunt de ꝺolore in appetitu sensitiuo interiori ptis inferioris:rcliq̃ vero sequẽtes de ꝺolore interiori ptis supioris siue rõnis. Claretq; pticula q̃rta huiꝰ p̃me partis p̃ncipalis ¶ Particula tertia huiꝰ p̃me partis p̃ncipalis in q̃ probat ꝺolorẽ xp̃i fuisse intẽsissimuꝫ in parte superiori rõne priuationis.

Vinto in ista parte ꝺico ꝺolorẽ xp̃i
q fuisse intensissimũ in parte superiori rõne priuationis. Nã cũ ꝺei filiꝰ ꝓpter vnionẽ ꝺiuine ꝛ humane nature oia sutura p̃nosceret. Iurta illud Joã.18.c. Sciẽs oia q̃ ventura erãt sup eum: vidit quotquot p̃uabanꝭ merito sue passionis: ꝛ sic vita eterna. Vñ ex hac visione sibi causabatur maximus ꝺolor:q ideo maximus ꝺr̃ q; infinitus erat:sicut eni infinitꝰ erat numerus quo ad nos dãnatoꝝ ꝛ illoꝝ qui indigni merito passionis ꝺñi priuãꝺi erant vita eterna:ꝛ infinitũ erat tẽpus talis p̃uationis:ꝛ infinitũ erat bonũ quo p̃uandi erãt:ita infinitꝰ erat ꝺolor quo ꝺñs ex his cruciabaꝝ. Ideo Ambro. air: Et tristis erat ꝛ tristis videbatur: nõ ꝓ sua passione:sed ꝓ nostra ꝺisperſione. ¶ Cõfirmaꝝ hec rõ sic: Nõ solũ xp̃s agnoscebat predictas aias a gloria supna p̃riuari: verũtiã quantitatẽ ꝛ infinite pene quã incurrebant. Cognoscebat insup irã ꝺei p̃is sui aduersus tales implacabilez:ꝛ ex hoc causabaꝝ ei acerbissimꝰ maximꝰ atq; infinitus ꝺolor:ficut infinita est pena ad quã tales miseri obligant:ꝛ infinita atq; implacabilis ira q̃ damnantur ꝛ puniũtur. Ideo Hiere.in persona xp̃i.ca.3.Treno.ꝺicit: In tenebris collocauit me quasi mortuos sempiternos. ¶ Ꝺõ si ꝺ arguaꝝ sic: Quãto aliquis magis ꝺesideraꝝ pati:tanto minꝰ ꝺolet in patiẽdo:sed xp̃s ve hemẽter ꝺesiderabat pati ꝓ genere humano:ergo videt q; parũ habuerit ꝺe acerbitate. ¶ Ad hoc rñdetur ſm Bona. q; cõtingit esse acerbitate in ꝺolore q̃tũ ad ꝺuo. videlz q̃tũ ad experientiã sensus:ꝛ q̃tuꝫ ad repugnãtiã rõnis:licꝫ aũt in xp̃o fuerit maxima ꝺolorꝭ afflictio q̃tũ ad expientiã sensus:rõ tñ xp̃i modicos reputabant tales cruciatus:ꝛ ideo eos nõ auferebat. Erat igitur ꝺolor ꝛ cruciatꝰ in carne:erat vtiq; ꝛ in rõne:ꝓpter p̃dictas causas:ꝛ ideo non valet illud argumẽtũ:imo potius ꝺcludit oppositũ:q; quãto magis ꝺesiderabat mori ꝓ salute ꝛ redemptione aiarũ:tãto magis cruciabaꝝ vides earũ ꝺisperſitionẽ. Et sic patet gnta rõ:q; ꝺolor xp̃i fuit acerbissimꝰ ꝛ est p̃ma ꝺe ꝺolore rõnis. Claretq; particula quinta huius prime partis principalis.

¶ Particula sexta huiꝰ p̃me partis p̃ncipalis in q̃ probat ꝺolorẽ xp̃i fuisse acerbissimũ in pte superiori rõnis rõne fornicationis.

Exto in ista parte idẽ ꝓbaꝝ rõne for
t nicationis sic: cognoscebat eniꝫ ipse xp̃us aias fornicatrices cuꝫ ꝺiabolo p petm̃:ꝛ cognoscebat amorem ꝺei quo sibi ꝺesp̃sauerat illas. Nã cuilibet aiaꝫ figillatim in mũdo veniẽti illud Ose.2.ca. ꝺñs ꝺicit: Ꝺesp̃sabo te mihi in fide. Et ex his causabaꝝ ei tantꝰ ꝺolor:quante sunt aie fornicatrices:ꝛ quãtꝰ est amor q̃ sibi ꝺesp̃sauerat illas. Magnꝰ equidẽ ꝺolor ẽ ille acerbissimꝰ ꝛ acutissimꝰ: si rex potentissimꝰ paupcule coniugio iũgeret:ut eã ꝺitaret ꝛ nobilitaret: qñ postmoꝺũ illa ingrata effecta:amorẽ ciꝰ post

UVA. BHSC. IyR_229

in q̄dragintaduob⁹ generatiōib⁹ genealogiē ei⁹ descēdisse de.i4.p̄riarchis.de.i4.regibus atq; de.i4.ducibus ſm carnē. Ex qb⁹ oībus patet q̄tū fuerit ei⁹ passio ignominiosa. Vñ ⁊ Paul⁹ ad Philip.2.ait. Qui cū in forma dei esset non rapinā arbitrat⁹ est esse se eq̄lē deo: sed semetipsum exinaniuit formā serui accipiēs: in sil̄itudinē hoīuz fact⁹: ⁊ habitu inuentus vt homo: humiliauit semetipsum factus obediens vsq; ad mortem: mortem aūt crucis. Vnde merito Bernardus dicit. Quanto se fecit minorē humilitatē: tanto se ostendit maiorem bonitate: ⁊ quāto fuit vilior: tanto mihi carior. ¶ Scd̄o idem ꝓbat̄ rōne sapientie: quanto enim homo sapientior reputat̄: tanto mors eius est ignominiosior: sed Christus cum esset sapientia dei nō tm̄ a iustis sapiens reputabat̄: verum etiam ab ignorantibus ⁊ idiotis. vnde Jo.7.c. Ministri pontificum ⁊ phariseoꝝ missi ad capiendum Christum reuersi interrogatiq; sunt quare non aduxistis illum: responderūt ministri. Nūq̄ sic locutus est homo sicut hō loloquitur: quasi dicant gratia admirabilis et verborum efficatia eius mentes nostras stupefacit: ⁊ miro modo detinuit ne eum caperemus. Ex qua q̄dem responsione videntur vim facere: tam in stupendo ⁊ efficacissimo modo loquēdi Christi: q̄ in rebus ab eo dictis: ⁊ in eodem.c. Jo.ait. Ascendit Jesus in templum ⁊ docebat: ⁊ mirabant̄ iudei dicentes: qūo hic lr̄as scit cum nō didicerit. credebant enim eum esse filium Joseph ac ꝑ ꝯñs in manuali opere occupatum. sciebant eum etiam non esse in studio exercitatum: ⁊ tñ videbant illum accutissime docentez: ⁊ ꝓphaꝝ testimonia ꝓferentem. ideo mirabant̄. tāta enim ſm Criso. erat virtus docentis: vt qui dixerant seducit turbas: trasmutati mirent̄: respondit eis Jesus ⁊ dixit. Mea doctrina non est mea: sed eius qui me misit. q.d. Ista doctrina q̄ ē mea approbatiue ⁊ subiectiue ñ ē mea ꝑ exercitiū acq̄sitiōis hūane. i. data est mihi a p̄re: q̄ filiꝰ dei ſm nām lz hēat eādē scientiam cū ipso patre: tamen habet illam ab eo. ſm vero nām hūanā hz illā sciaz creatam: non tamen habet illam per exercitium acquisitam: sed ab instanti ꝯceptiōis sue infusam. Cum enim tanta prefulgeret sapiētia scribe tamen ⁊ pharisei eum in morte diffamauerunt eum tāq̄ sūme stultum cruci affigentes: ⁊ ꝯfusione vltima occidentes. vnde prouerbioꝝ.30.c. Salomon in persona dñi ait. Stultissimus sum viroꝝ. s. in eorum in extimatione ⁊ sapientia hominū nō ē mecū: quia per acquisitionē nō didicit: ⁊ noui sciaz sanctoꝝ. Et ꝓpha p̄s.68. Deus tu scis inscipientiam meam. i. q̄ quasi inscipiens patior Nam stultus reputat̄ qui pro vili re laborat ad mortem: ⁊ precium magnum expendit ꝓ turpissima morte. Sed tu deus scis hanc inscipientiam meam: quia quod stultum ē dei: sapientius est hominibus: vt dicitur.j.cor.j. ¶ Tertio idem probat̄ ratiōe fame. Quanto enim famosior quis est tanto mors eius est obprobriosior: quāta aūt fama diffusa fuerit de Christo ante passionem: tū ex miraculoꝝ magnitudine: tū ex efficaci ⁊ admiranda doctrina elloquioꝝ suorum: tū ex admiranda ꝯuersatione eius: vt ex euangelijs patet. Nā Luc̄.4. Cuz sanasset Symonis socrum que magnis febribus detinebat̄: egressus Jesus ibat in desertum locum: ⁊ turbe requirebant eum: ⁊ venerunt vsq; ad ipsum ⁊ detinebāt eum ne descēderet ab eis. Jo. quoq;.4. Samaritani tā propter verba mulier⁹ q̄ ꝓpter sermones illius crediderunt: ⁊ ex hac fama secute sunt Jesum turbe.15.milia virorum: except⁹ mulierib⁹ ⁊ paruulis: vt dr̄ Mat.14. Mar.6. Luc̄.9. ⁊ Jo.6. Quos q̄dē pascēs ex q̄nq; panibus ordeaceis: ⁊ duobus piscibus magis eius fama creuit. Similiter dilatata est eius fama ex resusitatiōe filij vidue extra portam nauz. Dicebat̄ enim ī populo ꝓpha magnus surrexit in nobis: similiter in suscitatiōe filie archisinagogi eiecta turba ad imperiū eius surrexit puella ⁊ exijt fama hec in vniuersam terram illam: vt dicitur Matth. 9.c. In resurrectione similiter Lazari quatriduani irrefragabile miraculū vbi turba multa aderat. Et sic de multis alijs Christi operibus de quibus plena sunt euangelia. Ex q̄bus q̄ maxie Christi fama creuit: que quāto maior fuit: tāto eius mors ignominiosior extitit in patibulo crucis. Et sic patet scd̄a particula huius scd̄e partis p̄ncipalis.

¶ Particula tertia hui⁹ scd̄e ꝑtis p̄ncipalis in q̄ declarat̄ q̄ mod⁹ passionis xp̄i fuit multū ignominios⁹ respectu etatis ipsi⁹ iuuenilis

Tertio in ista parte dico q̄ mod⁹ passionis Christi fuit admodum ignominiosus ex parte etatis perfecte.

UVA. BHSC. IyR_229

Nam in etate non puerili: vel scenili: sed in iuuenili pati voluit. Et h̄ ſm Tho. in. 3. parte q. 46. articu. 9. in solutione. 4. argumēti triplici ratione. ¶ Primo ratione dilectionis. vt enim Jesus magis nobis suam dilectionem ostenderet ⁊ comendaret vitam suam posuit pro nobis quando erat in perfectissimo statu. s. iuuentutis. ¶ Scd̄o ratione perfectionis. Non enim conueniebat vt diminutio nature appareret in Christo: sic̄ nec aliquis morbus: sed omnis etas defectum patitur iuuenili excepta: ergo ⁊c̄. ¶ Tertio rōne prefigurationis. Nam in iuuenili etate moriens ac resurgens futuram resurgentium q̄litatem prefigurandum in seipso ostendit. vñ ad Ephe. 4. Donec occurramus omnes in vnitatem fidei: ⁊ agnitionis filij: in virum ꝑfectum: in mensuram etatis plenitudinis xp̄i Fuit igitur Christus in iuuenili etate passionatus in qua erat formosissimus. Quapropter maior deformitas in passione apparebat: quia quāto res formosior est tanto magis est stupenda eius deformitas: atq; magis deformis: sicut patet in facie hominis in qua maior deformitas est q̄ꝫ in ceteris membris. Christus autem fuit speciosus forma p̄ filijs hominum vt dicit ꝓpheta p̄s. 44. Et Isa. 63. c. Iste formosus i stolla sua gradiēs in multitudine virtutis sue. Quanta autem fuerit deformitas in eius passione idem propheta ait. 53. c. Non est species ei neq; decor ⁊ nos putauimus eum quasi leprosum. i. vilē ⁊ abhominabilem quasi leprosum: propter deformitatem aspectus eius. Et ꝓpheta p̄s 21. in persona domini. Ego autem sum vermis ⁊ non homo obprobriū hominis ⁊ abiectio plebis. Est enim obprobrium cum aliquid turpe homini imputatur: vt cuꝫ Jo. 10. c. dicebant contra Christum. Tu homo cuꝫ sis facis teipsum deum: ⁊ sic sub h̄ titulo fecerunt ipsum esse obprobrium hominum scꝫ peccatorum: ⁊ abiectio plebis. s. iudeorum: q eo contempto Barabā petierunt dicentes. Luc. 23. tolle hunc ⁊ dimitte nobis Barabā. Et sic patet particula tertia huius scd̄e partis principalis.

¶ Particula quarta i qua declaratur ꝙ modus passionis Christi fuit ignominiosus respectu loci.

Quarto in ista parte probatur ꝙ modus passiōis Christi fuit ignominiosus respectu loci: quod patet triplici ratione scilicet. Ratione ciuitatis. Ratione cōicatis. Et ratione situs. ¶ Primo idem probatur ratione ciuitatis. Nā qui elegit bethleeꝫ natiuitati: ⁊ nazaret ꝯceptiōi: elegit et ierl̄m passioni: ⁊ respectu triplici. ¶ Primo ꝓpter proditoris ⁊ crucifixorum iniquitateꝫ: vt eni Christus ostenderet a principibus exortam esse iniquitatem voluit in ierusalem pati vbi principes morabantur. iuxta illd̄ Act. 4. Cōuenerunt in ista ciuitate aduersus pueꝝ sctm̄ tuum Jesum. Voluit ⁊ scd̄o ierusalem pati propter figurationem. Erat enim ierusalem locus a deo electus ad sacrificia offerenda: q̄ quidem sacrificia figurabāt passionē Christi que nobilissimum ⁊ verissimū sacrificiuꝫ est: iuxta illud ad Ephe. 5. Tradidit semetipsum pro nobis hostiam ⁊ oblationem in odorem suauitatis: erat insuper ierusalem in medio mundi. ⁊ ideo ſm ꝓpham p̄s. 73. Deus rex noster ante secula operatus est salutem i medio. Voluit tertio pati in ierusalem propter humilitatem ostendendam. Nam turpissimum genus mortis elegit ad confusionem: pati non recusauit in loco tam celebri: vbi ex omni genere erant congregati. Nam vt dr̄ Act. 2. Erant habitatātes in ierusalem iudei viri religiosi ex omni natōne que sub celo ē. Parti: medi: ⁊ elamite: ⁊ qui habitant mesopotamiam: Judeam ⁊ capadociam: pōtū ⁊ asiam: Frigiam ⁊ pamphiliam: egyptuꝫ et partes libie que est circa cirenem: ⁊ aduene romani. Judei quoq; ⁊ proseliti: cretes ⁊ arabes. Ex quo patet ꝙ Christi mors propter infamie diffusionem ad omnes mundi ꝑtes maxime ignominie fuit. ¶ Scd̄o idem probatur ex parte loci ratione cōmunitatis: qa non in ierusalem tm̄: sed extra ciuitateꝫ pati voluit: vt non solum a ciuibus derideretur: sed etiam ab omnibus qui erant intus ⁊ ex̄. Nam triplici respectu extra portam pati voluit. Primo ꝓpter figurationem: quia sicut vitulus ⁊ Jrcus pro solēnissimo sacrificio ex̄ castra comburebantur: vt habetur Leuit. 9. ita Christus vt sanctificaret populum suum: suo sanguie extra portā pati voluit. ¶ Scd̄o propter inuitationeꝫ. Nam Christus voluit nobis exemplum dare exeundi a mundana conuersatione. Vnde apostolus ad hebre. 13. c. ait. Exeamus igitur extra castra impropiū portantes. ¶ Tertio voluit pati extra portaꝫ

UVA. BHSC. IyR_229

propter communem saluationem. Noluit enim pati sub tecto: neqz in templo iudaico ne iudei dicerent tm̄ propter seipsum passuz fuisse: Sed ideo extra portam est passus: vt scias ꝙ totius terre oblatio illa est cōmunis purificatio sicut dicit Crisostomus in sermone de passione domini. ¶ Tertio idem probatur ex parte loci ratione situs: quia passus est in monte caluario: vbi impij occidebant̄ vtiqz ignominiosius ⁊ maxime i dei populo diffamatus: tum propter ciuitatem in qua erat sedes diuini cultus: tum propter multitudinem ciuium: quia ad eam: sicut dictum est: ex omnibus mundi partibus confluebāt vnde de tali loco. Jo.14.dicitur. Gauilans scz Jesus sibi crucem exiuit in eum qui dicit̄ caluarie locus: hebraice aūt golgota: vbi euz crucifixerunt. Hic quidez ſm Hieronymū est mons in quo Abraam iussus est filium suum imolare. Gen̄.22. lege historiam ⁊ mistice intelliges Abraam significare deū pr̄ez Isaac Christum. Mons charitatem: duo iuuenes sunt duo increduli populi.s.iudaic⁹ ⁊ gentilis. asinus est iudeorum stultitia. Ara ligna ⁊ vepres ipsa sacrata crux. Isaac diuinitas: aries humanitas: sz ⁊ ignis est ardēs charitas ⁊ angustia passionis filij dei Jesu Christi domini nostri. Et sic patet particula quarta huius sc̄de partis principalis.

¶ Particula qnta eiusdem in qua probatur modum passionis Christi fuisse ignominiosissimum respectu crucis in qua est passus.

Quinto in ista parte probatur modū passionis Christi fuisse ignominiosū respectu crucis in qua passus est: qa hoc genere mortis nō nisi impij ⁊ iniqui cruciabantur. q̄uis enim multe rationes possint assignari quare Christus ſm illud apl̄i ad Philip.2. Factus sit obediens vsqz ad mortem: mortem autem crucis. solum breuitatis causa tres rationes dicemus que habentur ſm Tho.in.3.parte.q.46.articulo.4 scz. Ratio satisfactionis. Ratio generalis saluationis. Et ratio imitatiōis. ¶ Prima igitur ratio quare Christus in cruce mori voluit dicitur satisfactionis sic. Christus volēs sua passione satisfacere pro peccato voluit in cruce mori: ⁊ hoc rationabiliter: quia peccatum primi parentis fuit ex eo ꝙ sumpsit contra dei preceptum de pomo ligni vetiti: ⁊ iō consequens fuit vt cruci affigeretur quasi restituendo quod Adam abstulerat: ſm illud p̄s.68. Que non rapui tunc exsoluebam. vñ Augustinus dicit in quodā sermone de passione. Contempsit Adam preceptum sumēs ex arbore pomum. Sed quicquid Adam ꝑdidit: Christus in cruce inuenit. ¶ Scd̄a rō est generalis saluatiōis. Nam mors Christi in cruce competit generali saluationi totius mundi. vnde Crisostomus ait. Christus in cruce expansis manibus moritur: vt altera manu veterem populum. altera vero eos qui sunt ex gentibus trahat. vnde Lactanti⁹ in.4.diuinarum institu.c.26.ait. Illa quoqz precipua fuit causa: cur deus crucem maluerit: ꝙ illa exaltari eum fuit necesse: omnibusqz gentibus passionē dei notescere. Nam quoniam is qui patibulo suspenditur: ⁊ conspicuus est omnib⁹: ⁊ ceteris altior: crux potius electa est: que significaret eum tam conspicuum tamqz sublimen futurum: vt ad eum cognoscenduz pariterqz collendū cūcte nationes ex omni orbe concurrerent: deinde nulla gens tam in humana est: nulla regio tam remota: cui aut passio eius: aut sublimitas maiestatis ignota sit. Extendit ergo in passione manus suas orbemqz dimensus: vt iam tunc ostenderet ab ortu solis vsqz ad occasum magnum populum ex omnibus linguis ⁊ tribubus congregatum esset sub alas suas venturum signumqz illud maximum frontibus suis suscepturum. cuius rei figurā iudei etiam nunc exhibent: cum limina sua de cruore agni notant. ¶ Tertia ratio quare in cruce mori voluit dicitur imitationis sic. Christus accepit omnia que pertinent ad vitam rectam ⁊ ad exemplum virtutis. pertinet autem ad vitam rectam non timere ea q̄ non sunt timenda. Sunt autem quidam homines qui q̄uis non timeant mortem gen⁹ tamen mortis horrescunt: ideo Christus in cruce voluit pati: vt imitantes eum nullum genus mortis timerēt: quia cruce nihil acerbius ⁊ horribilius. Considera igitur anima deuota sublimitatem Christi ⁊ mortem crucis que equidem est: erat supplicium pessimorum: ⁊ per consequens ad maius vituperium eius hoc excogitauerunt. vnde Sap̄. 2.c.in eorum persona dictum est. Morte turpissima condēpnemus eum. Et Jere.xj.c. in persona domini dicitur. Cogitauerunt super me consilia dicentes. Venite mittam⁹

UVA. BHSC. IyR_229

lignum in panē eius.i.crucifigamus; vt cru cifixio eius sue doctrine quā dicit pane commisceatur: ac per hoc vile supplicium a cunctis respuatur: ⁊ sic er.e.de ter.vi. ⁊ nomē ei⁹ nō memo. ampli⁹. Et sic patet ꝑticula ꝗnta huius scd̄e partis ꝑncipalis.

¶ Particula sexta eiusdem in qua declaratur modum passionis Christi fuisse ignominiosum propter multitudinem derisionum.

Sexto in ista parte probatur modum passionis Christi fuisse ignominiosū respectu obprobrij ⁊ derisionis circūstantis. vnde formo sic rationem. Quāto ē persona sublimior in predictis gratijs.s.i nā: sapientia: ⁊ fama: ⁊ huiusmodi. tanto derisio ei facta est vituperabilior: sed Christus sicut predictum est omnia supradicta habuit super omnes alias creaturas: quare derisiones ei⁹ grauiores fuere q̄z lingua possit exp̄mere humana: aut mens aliqua recogitare. proinde propheta inquit. Omnes videntes me deriserunt me. Vbi triplicem derisionem ei factam subiungit. Prima fuit verborū: vnde dicit loquuti sunt labijs.s.falsa imponendo ⁊ promittendo: dicebāt enim: alios saluos fec̄ seipsum non potest saluū facere. Luc̄.23. ecce si falsa impositio. Si rex israel est descende nunc de cruce ⁊ credemus ei. Ecce falsa promissio: quod verbum Ambro. exponens ait O stulte ⁊ cece grex sacerdotum nūquid impossibile ē ei de paruo stipite ligni descendē qui descendit a celorum sublimitate: nūquid tua vincula possent illum tenere: quem non possunt celi capere: non venit vt se liberet: q̄z sub seruitute non erat: sed vt nos de seruitute redimeret. ¶ Scd̄a derisio fuit signoꝝ. vñ propheta subdit di. Et mouerunt caput. vñ Mat.27. dicitur. Pretereuntes autem blas. eum mo.ca.sua di. Va qui destruis templū dei ⁊ in triduo illud redificas. ¶ Tertia derisio fuit sermonum ironicorū: que fuit quādo bono improperantur. vnde propheta subdit. Sperauit.s.Christus in domino.s.patre. Eripiat eum quoniam vult eum.s.vt ipse dicit.s. resuscitando. Et Mat. vbi supra. Confidit i deum liberet nunc eum si vult: dixit eniz qm̄ filius dei sum. Et Luc̄.22.c. scriptum est ꝙ coram Caypha ⁊ Anna vellauer̄t faciē eius ⁊ colaphis eum cederunt. Alij ⁊ palmas in faciem eius dederunt dicentes. Prophetiza nobis Christe quis est qui te percussit. In q̄ diligentius aduerte tria. Primo ꝙ vellantur oculi eius: contra peccatum quod Eua in visu cōmisit. Scd̄o colaphis eum cederunt: propter peccatum gule in quo Eua offendit. de his duobus propheta in persona domini ait. Cōfortati sunt qui me persecuti sunt inimici mei iniuste: que non rapui: sed Eua.s.tunc exoluebam. ¶ Tertio palmas in faciem eius dederunt dicentes.s.tanq̄z diuinatori. Prophetiza nobis Christe quis est q te percussit. Et sic patet sexta particula huius scd̄e partis principalis.

¶ Particula septima eiusdem in qua declaratur modum passionis Christi fuisse ignominiosum respectu tp̄is in quo est passus.

Septimo in ista parte probatur modum passionis Christi fuisse ignominiosum respectu tēporis in quo passus est. Ad cuius declarationem tria tempora consideranda sunt.s.Tempus festiuitatuz Tempus nocturnum. Et tempus diurnum ¶ Primo considerandum est tempus festiuitatum: quia.s.in die azimorum passus est: quādo de tota iudea populus israel in ierlm venire debebat. Nam s̄m Nicolaū de lirater in anno tenebātur ierosolimis apparere coram domino. Primo in paschate: qd̄ illo anno fuit feria sexta: ⁊ illo die Christus crucifixus est. Scd̄o in pentecoste.s. in memoria date legis: q̄z s̄m glo.a die agni imolati.50. die data est in monte sinai. Tertio in scenophegia quod est idem ꝙ fixio tabernaculoꝝ: ⁊ fiebant in memoriam.40.annorum in quibus fuerunt filij israel in tabernaculis in deserto. ¶ Scd̄o considerandū est tempus nocturnum: quia: vz in media nocte quando debebat quiescere. Primo fuit in orto capt⁹ ligatus ⁊ chatenatus: illusus ⁊ verberatus: maximo cum furore ad domum Anne adductus: ibi examinat⁹: ⁊ ab impio ministro reprehensus: ⁊ alapa percussus fuit. Scd̄o eadem rabie furibūda a domo Anne ad domum Cayphe deductus vbi illusus est: vellatus consputus atq̄z morti adiudicatus.

Tertio a domo Cayphe ad domum Pillati eodem rabido furore eum traxerunt: vbi fuit accusatus ⁊ multipliciter diffamatus: et a Pillato diuersimode questionatus.

¶ Tertio considerandum est tempus diurnum: quia hora nona crucifixus ⁊ mortuus in qua oēs de ciuitate ⁊ de vicinis partibus

UVA. BHSC. IyR_229

ponēdo:regis sui spōsi inimicis se submitte ret:q̄tū eni ex hoc cruciaret: certe tm quāt⁹ erat amor quē erga eā habuerat:z grā quaz sibi fecisset. Ideo dns p Iere.3.c.dicit tali aie infideli:Tu aūt fornicata es cū amatoribus.m.t.r.ad me z ego sus.te. ¶Cōfirmatur hec rō sic:tant⁹ erat xpi dolor quātā aie preuidebat turpitudinē euenire ꝓpter pctm: q̄ est facta ad imaginē ei⁹: cū p Iere.tre.4. ca.dr:Denigrata est sup carbones facies eo rū.Affligebat eni xpus velut mater q̄ dolet de filia pulcherrima effecta lepr̄osa. ¶Nō si ꝓra dicat sic:Quāto hō maiorē habet charitatē:tanto facili⁹ sustinet cruciatū pene: sed xpus maxime charitat̄ fuit:q̄ facilime portauit tormēta q̄ pax doluit. ¶Ad hoc rndet p oppositionē:q̄ quanto maior charitas erat in xpo:tāto magis dolebat de nra pditione: ideo xpo dicēdū est q̄ pdicta caritas nō minuebat dolorē sensibilē in carne:ut patet ex pdictis:doloreꝫ vero rōnis magis augebat: q̄ vbi maior amor ibi maior dolor.et sic pz serta rō q̄re xps habuit dolorē maximū:z ē secūda rō ō dolore rationis.patetq; particula serta huius prime partis.

¶Particula septima hui⁹ pme ptis ꝓncipalis in q̄ probat dolorē xpi fuisse maximū in parte superiori rōnc cōtritionis: que est tertia de dolore in parte supiori.

Eptimo in ista pte idē probat rōne
f contritionis sic:Tanta eni fuit pena atq; ptritio doloris xpi:quātā preuidit horribilitatē z magnitudinē pctoꝝ ꝙbus meritū passionis ei⁹ boies amittebāt:z inferni penas icurrūt miserabiliter:sicut solet dolere pater de horrendo filij sui homicidio vel alio malo ei vēturo. Vñ Iere.2.c. ipsi dño dicit:Magna est velut mare contritio tua. ¶Cōfirmat hec rō sic:Nō eni solū xps dolebat de pctoꝝ horribilitate:veruz etiā de numerositate. Et ideo q̄to magis cognoscebat pctā hoiuz er gb⁹ multitudo ab eo recedebat:tāto magis dolebat:causabat eni sibi causat⁹ dolor: quāta erant fideliū mēbra ab ipso recedētiū:z quot erāt infirmitates eoꝝ: qō p exēplū videri pōt. Nā si gs incideret p iūcturas z mēbra eqdē tot dolores sentiret: quot iūcturas haberet incisas:z quot fūr ille infirmitates gb⁹ incidunt illa mēbra. Cum g̃ nos ut ait apls sim⁹ xpi mēbra:sepamur ꝓpter pctā nra z preuidebat xpe passionis nostroꝝ numeꝝ pctoꝝ dānādoꝝ:pfecto cū prelat⁹ aligs a xpo recedit eius oculꝰ eruī iudicat. Si pdicator lingua:si pegrin⁹ pes:si clemosynari⁹ man⁹.z sic ō singulis. Ideo Iere.in psona xpi dicit ca.p.Treno. Foris interficit gladi⁹.s.iudeoꝝ ac paganoꝝ q̄ me interfecerūt:z domi mors filios est:q̄si dicat dolor aie quē patior ꝓpter mēbra dānata z corū pctā:similis est morti quā patior ꝓ redēptōe humana. ¶Nō si ꝑ arguat sic:Quāto est maius bonū q̄ō pditur:tāto ē maior dolor ei q amittit:sed pctōr pdidit deū q est sūmū bonū:q̄ videt q̄ acerbior dolor sit i viro vere cōtrito:q̄ fuerit in xpo patiente. ¶Ad h rndet sm Bona.q̄ dānificatio per se nō infert dolorē:sz sens⁹ dānificatiōis:q̄uis eni pctōr maius bonū amittat: q̄ tñ nō magis sentit sed min⁹: nō sequit q̄ maius doleat z parū eni valde affligit licz dolendi magnaz habeat rōnē z causam. Dolebat g̃ xps sensibiliter in carne:q̄ dolorē apprehēdebat:dolebat insup z in rōne: q̄ magna dāna peccatoꝝ apprehendebat:q̄ ipsimet pctores. Et sic patet septima rō:quare xps maxime doluit. Et est tertia rō de dolore in parte superiori. Claretq; particula septima huius prime partis principalis.

¶Particula octaua huius ꝓme partis ꝓncipalis in q̄ ꝓbat dolorē xpi fuisse maximuz in parte supiori rōnc compassionis.

Octauo in ista parte idem ꝓbat rōne
o cōpassionis sic:Tanta eni fuit pena doloris xpi quāte fuerūt sunt z erūt passiones:labores:tribulationes: z angustie martyrū:cōfessoꝝ:virginū:apl̄oꝝ:ppharꝝ:patriarcharꝝ:z oīuz iustoꝝ q̄ ad talia preuidēs oia i se supportabat.vñ adustio Laurētij:lapidatio Bartholomei decoriatio: z alie pene martyrꝝ magis xps in se sentiebat eas. Cōpatiebat eni velut pi⁹ pater oib⁹ q̄ ꝓ eo patiebant passi z passuri erāt. Vñ ℙPsal. 21.in ei⁹ psona dicit:Sicut aqua effusus sum z scilicz ꝓ cōpassione:z dispersa sunt oia ossa mea. Ossa eni iusti appellant h loco. ¶Nō si ꝑ arguat sic. Xps tā aperte z clare itelligebat quaslibet rōnes ꝓpter quas pctōres in eternū periclitant multaq; alia a deo pmissa:ꝓpter q̄ mens eius (sicut dictū est) cruciabat. Igit nō debebat mēs eius a paterna volūtate in aliq̄ discordare:z consequēter nō debebat dolere. Nam manifestū est oēs

UVA. BHSC. IyR_229

celestes ciues voluntati diuine in oibus esse cõformes:sed ꝛ xp̃us viator ꝛ comprehensor erat: ḡ amplius q̃ ceteri bti diuine volũtati cõformis esse debebat.¶Ad ħ rñdet ꝙ eternus pater hoc volebat.s.ꝙ filius suus oibus dolorib⁹ repleret atq; doleret:quõ ꝛ quantũ ipse dolebat de illis q̃ in iniuriã diuine iustitie vertebant. Mã inc̃tũ erat hõ p̃ doloris patientiã merebat.Ad hoc eni carnẽ nostraz assũpserat ut nr̃a solueret debita:merita acgreret: ꝛ glorie eterne p̃mia largiret. Et sic patet octaua rõ quare xp̃us maxime doluit: ꝛ est q̃rta ħ doloꝛe in parte supioꝛi.Claretq; pticula octaua hui⁹ p̃me ptis p̃ncipalis.

¶Particula nona hui⁹ p̃me partis p̃ncipalis q̃ ꝓbat dolorẽ xp̃i fuisse acerbissimuz in parte superiori rõne offensionis.

Ono in ista parte idẽ ꝓbat ratione offensionis sic:Tãtũ eni xp̃us dolebat quãtũ patrẽ amabat quẽ a peccatoꝛib⁹ offendi p̃cuidebat.Et quãtuz ipsos pctõres añ pctm̃ diligebat: vti bonus fili⁹ q̃ videt a p̃auis suis fratrib⁹ patrẽ verberari ꝛ occidi vel iniuriari. Ideo in ℙsal.io8.cõtra ipsos obsecrat dñ. Fiãt filij ei⁹ oꝛphani.i. p̃iuent tales diuina gr̃a:ꝛ sint velut non habentes patrẽ:qz quãtũ fuit in eis occiderunt patrẽ eoꝝ deũ.s.ꝛ vxoꝛ eius vidua.i.maloꝛũ synagoga.¶Cõfirmat hec rõ sic:Tant⁹ erat doloꝛ passionis xp̃i:quãtã p̃cuidebat eccitatẽ humani generis ad intelligentiaz amoris sue incarnationis:de q̃ Joan.3.ca.scribitur: Sic deus dilexit mũdũ ut vnigenitũ filium suũ daret. Ñ Ambꝛo.dicit:Tristis qz nos pusilos.i.ignoꝛates ꝛ talia bñficia nõ cognoscẽtes relinquebat:sicut pater ḡ vsq; ad moꝛtẽ laboꝛauit pꝛo filijs ingratissimis: ꝛ de sua morte cũ suis inimicis ludentibus. Ñ gdã pulcherrime dicit in pson̄a xp̃i: Ō vide gd ꝓ te patioꝛ:ad te clamo q ꝓ te moꝛioꝛ: vide penas gb⁹ p̃sodioꝛ cũ sit tãtus doloꝛ exterioꝛ interius tñ est planct⁹ grauioꝛ:tã ingratũ dũ te exploꝛo.Ō si ꝛ p̃dicta arguat sic: Sic xp̃i nõ fuit maxim⁹ doloꝛ:qz tũc doloꝛ est maximus q̃n gaudio nõ est pmixt⁹:xp̃o aũt patiente cius aia fruebat visione diuina q̃ ẽ sũmũ gaudiũ:ergo ꝛc.ꝓm phm.io.Methꝛa.Cõtraria nõ possunt simul ꝛ semel cẽ in eodem subiecto:sed doloꝛ ꝛ gaudiũ sunt cõtrarie afflictiones: ḡ si xp̃s ꝓm positionẽ rõnis superioꝛẽ cõtinue gaudebat:videt ꝙ ꝓm illã non sentiret doloꝛẽ: igit ꝛc.¶Ad ħ intelligenda ꝓm Bona.3.oportet supponere q̃ sunt vera ꝛ ꝓbabilia. ℙrima suppositio est:ꝙ gaudiũ fruitionis:ꝛ doloꝛ afflictionis nõ sunt passiones cõtrarie: qz nõ sunt respectu eiusdẽ nec oino eodẽ modo insunt eidẽ:sed vnũ inest p̃ se:alterũ p̃ accidẽs:qz gaudiũ inest pp cõiunctionẽ gratuitã ipsius cũ deitate:sed doloꝛ p̃ter naturalẽ cõiunctionẽ ipsius in carne: ꝛ qz nõ sunt affectiões cõtrarie possunt in aia esse ꝓm candẽ pson̄ã.¶Altera suppositio est ꝙ nõ tm̃ hui⁹ doloꝛ ꝛ gaudiũ non sunt cõtraria:sed vnũ est naturale respectu alterius: et ideo simul eidẽ inesse poterant: sicut in viro penitẽte videm⁹: qz simul dolet ꝛ de doloꝛe gaudet:sic ꝛ aia xp̃i ꝓm verũ coꝛpoꝛi patiẽti cõpatiebat: tñ de illa passione ꝛ cõpassione letabat.¶Tertia suppositio est ꝙ xp̃s simul erat ꝛ cõprehẽsoꝛ:ita ꝙ viatoꝛis cognitio nõ impediebat cõprehensoꝛis:nec affectio affectionẽ:ꝛ illud fuit in xp̃o singulare ꝓpter officiũ mediatoꝛis quo debebat experiri in diuina ꝛ hũana.vñ sicut simul ꝛ semel poterat pferre cõuerti ad deũ:ꝛ querti ad nos: ita ꝙ vna illarũ quersionũ alterã nõ impedichat nec retardabat:sic potuit ꝓm candẽ ptẽ aie simul ꝛ semel gaudere in deo ꝛ cõpati coꝛpi suo: ita ꝙ nec doloꝛ gaudio:nec gaudiũ a doloꝛe pateret aliquã diminutionẽ.Et sic patz nona rõ qua xp̃s habuit acerbissimũ doloꝛẽ.et est gnta de doloꝛe rõnis.Claretq; pticula nona hui⁹ p̃me ptis principalis.

¶Particula decima ꝛ vltima huius p̃me ptis p̃ncipalis:in q̃ ꝓbatur doloꝛẽ xp̃i fuisse acerbissimũ i pte superioꝛi rõe reuerberatõis.

Ecimo ꝛ vltimo in hac pte idẽ pꝛoꝓbat rõne reuerberationis:qz tantaz amaritudinẽ sentiebat q̃tũ videbat piã virginẽ matrẽ suã ex sua passione amaricari ꝛ dolere:ꝛ q̃tũ virginis doloꝛ erat in tẽsissim⁹ adeo ut oẽs mũdi creature cũ sustinere nõ possent:qõ Symeõ ꝓphetauit Luc̃ 2.ca.dicẽs.Tuã ipsi⁹ aiaz ptrãsibit gladi⁹: ꝛ tot⁹ reuerberabat in filio:nõ ei⁹ doloꝛ erat acutissim⁹.¶Ad si ꝛ arguat sic:In xp̃o hoie erat p̃cognitio bũane salutis: quã seq; ꝑuidebat ex sua morte:ꝛ supne restauratio ciuitatis: ꝛ accelꝛatio resurrectionis.s.tertia die: ꝛ acceptio volũtatis paterne:nec nõ ꝛ honoꝛ p̃dicand⁹ in pplo charitatis suc:q̃ oia debuerũt minuere doloꝛẽ in xp̃i mente:ergo non tam

UVA. BHSC. IyR_229

grauissime doluit. Ad qđ dicendū q̄ oia ista debuerūt ei augere dolorē: cū eni hec oia ex xp̄i dolore aggrecrenť: tātū dolorē debuit xp̄s assumere quātū sufficiebat ad oia p̄dicta ac quirēda. ¶Preterea si de sua morte nō fuissent tales gratie subsecute: nihil ꝓfus non modo doloris: verūetiā nihil dolorabile voluisset sustinere, pinde quāto videbat vicini⁹ resurrectionē suā instare: tāto nouit q̄ p tēpore passibilis vite ꝛ maxime passionis illate maiorē oportuit angustiā assumere: ut posset illoꝝ dolorꝝ a diuina sapiētia dispositorꝝ: exigente iustitia mēsurā imensurabilē adimplere: ꝛ sic ex dictis supra pz dolor in amore mensurat⁹: ut quāt⁹ est amor alicui⁹ tātus sit dolor de ei⁹ offensa: ꝛ xp̄s ex visione diuina deuz inestimabiliter amaret: hoc ipso inq̄tū passibilis erat habuit dolorem: ita absq̄ mēsura: sicut absq̄ mensura amabat. vñ ad intelligendū hui⁹ imensurabilitatis causam imaginare si esset vnus deus infiniti doloris: sicut est vn⁹ deus infiniti amoris: ꝛ ille deus doloris vniretur xp̄o personali. s. vnione: ꝛ sibi dolores infunderet: cogita quantuz doleret: sicut aliqualiter videri pōt quō dolores xp̄i inestimabiles exister̄t: verūtñ circa hoc aduertēdū est ꝑm Alexan. ō ales. in. 3. q̄ tria fuerūt in dño iesu xp̄o: corpus. s. aia: ꝛ di uinitas. ¶Primo corp⁹ qđ fuit passibilis simpliciter. Scđo aia que erat impassibilis simpliciter: tñ erat passibilis ꝑm quid. Tñ ꝑm Dama. Aia impassibilis existēs: corpore inciso ipsa dolet ꝛ cōpatit: nō incisa. Tertio diuinitas que est impassibilis ꝛ incōpassibilis. Tñ Dama. diuinitas impassibilis existens corpori xp̄i: nō est cōpassa: sicut sol suplucēs in ligno: si securis incidat lignuz: incisibilis ꝛ impassibilis remanet sol. Insuper notādū est differentiā esse inter pati xp̄i: ꝛ nostrum. Mā ꝫ Hilariū xp̄s ō tri. est pati ex infirmitate: ꝛ est pati ex ptāte. Qui eniz patit ꝛ non pōt ꝓhibere passionē: patit ex infirmitate: q aūt ꝓhibere pōt patit ex virtute. Vnde Damasce. ait: ¶Passus est vnigenit⁹ deus oēs in currētes in se oiuz passionū nostraꝝ infirmitates: sed passus est virtute nature suc: sicut ꝛ virtute nature sue nat⁹ est. Mostrū aut̄ pati est ex infirmitate. ħ Alexā. ō ales. ¶Proinde Ysa. 53. ait ō xp̄o: Oblatus est q̄ ipse voluit Et ad Ephe. ca. 5. ait ap̄lus: Tradidit seipsū ꝓ nobis oblationē, Nam se querentib⁹ dicit: Ego sum ꝛc. Ex quibus patet dolorē xp̄i fuisse acerbissimuz in passione sua. Claretqz pars ꝑma ꝓncipalis huius sermonis.

¶ Pars scđa principalis huius sermonis in qua declarat q̄ modus passionis xp̄i fuit ignominiosissimus ꝛ plen⁹ opprobrijs multiplici causa ꝛ respectu.

Scundo igit̄ in hoc sermone ad clarioꝝ ꝓdictoꝝ noticiam in ꝑma parte videlz acerbissimā doloris passionē ipsi⁹ xp̄i euidēti⁹ demōstrādā ꝓsiderād⁹ ē mod⁹ q̄ passus est: qz adeo ignominiosus ꝛ plen⁹ oi despectōe: ut etiā sarca corda cōpati deberent: qđ vt ordine cōgruo ꝓcedam⁹ de cē respectib⁹ hoc aperiem⁹. ¶Primo videlz respectu cause efficiētis. Scđo respectu opprobrij circūstāt. Tertio respectu pfecte etatis Quarto respectu loci ꝓtinētis. Quinto respectu crucis afficiētis. Sexto respectu opprobrij circūstātis. Septio respectu tpis occurrētis. Octauo respectu iniqui crudeliter pſequentis. Nono respectu ozis blasfemātis. Decimo respectu iniq̄ societatis.

¶ Particula ꝓma hui⁹ scđe partis in qua declaratur q̄ modus passionis xp̄i fuit ignominiosus respectu ipsum crucifigentiū.

Primo igit̄ in ista parte dico q̄ modus passionis xp̄i fuit ignominiosus respectu cause efficiētis. Si eni cōsideram⁹ a quib⁹ passus fit inuenie⁹ stupendā abyssuz opprobriosissime mortis xp̄i: ꝛ ħ ex triplici rōne. s. rōne rionis. Rōne vnionis Et rōne cōuersationis. ¶ Primo qdez hoc ꝓbat rōne rionis. Sol⁹ eni iudaic⁹ populus erat sub cultu vni⁹ dei atq̄ ppl's dei appellabat. Amius eni vituperiū est a fidelib⁹ deuz verū collentib⁹: cū ab idolatris pati. Ideo in ꝑsona xp̄i ꝓphā ¶Psal. 37. dicit: Amici mei ꝛ ꝓximi mei aduersum me appropinquauerūt ꝛ steterūt. Aut eni amici mei ꝓpter cultū vni⁹ dei. ꝛ ꝓximi mei: qz ex semine abrahe: appropinquerūt pſequendo: ꝛ steterunt crudeliter occidēdo. ¶ Cōfirmat ħ rō sic: Amar⁹ opprobriū est pati ab his q̄ religiosi ꝛ sci existimant: cū a secularib⁹ publicanis ꝛ sceleratis ¶Phariseis aūt religiosi ꝛ pfectionis stat⁹ existimabant in vniuerso ppło dei quoꝝ opa ꝑ sertim mortuus est. Mā ¶Dilato intergante cos ꝛ dicente: quā accusationez affertis aduersum hominē hunc? Rūderunt ꝛ dixerūt Si nō esset hic male. nō tibi tra. cū. quasi di.

UVA. BHSC. IyR_229

hoc tibi sufficere debet q̄ nos qui sum⁹ tāte auctoritatis ⁊ exstimationis: non tibi tradidissemus nisi morte dignissimū. Ideo dominus lamentabatur Osee.7.di. Ego redemi eos ⁊ ipsi locuti sunt contra me mendacia. ¶ Secūdo idem probatur ratione vnionis. Ignominiosius est equidē cōcorditer a toto populo crucifigi: q̄ si a quibusdā cum multorū discordia: cū nequitia delinquentis tam sit ut ab omnibus cognoscatur: ⁊ nulla possit tergiuersatiōe celari siue excusari. In necem autem Christi concurrerūt mares ⁊ femine: iudei ⁊ gentiles: docti ⁊ ignari: seculares ⁊ religiosi. Primo enim ibi fuerunt domestici ⁊ affines: ut Judas ⁊ iudei. vñ Zach. 13. in persona domini ait: His plagat⁹ sum in domo eorum qui me diligebant. i. diligere debebant: ⁊ ostendebant. Secūdo ibi fuerūt pagani. i. romani milites. Proinde in p̄sona domini ꝓpheta Psal.53. dicit: Quoniā alieni insurrexerūt aduersum me: ⁊ fortes quesierunt animā meā: ⁊ ꝓposuerunt te in conspectu suo. Et iteruz: Quare fremuerunt gentes: ⁊ populi meditati sunt inania. Tertio ibi fuerunt nobiles ⁊ magnates sic̄ Pilatus ⁊ Herodes. Vnde Psal.2. Astiterunt reges terre: ⁊ principes cōuenerūt in vnū: aduersus dominū ⁊ aduersus xp̄m ei⁹ Quarto ibi fuerūt serui ⁊ ignobiles. vñ Job 30. in persona xp̄i. Filij stultoꝝ ⁊ ignobiliuz: ⁊ in terra penitus nō parentes: nunc autem in eoꝝ canticū versus sum ⁊ factus sum eis prouerbiū. Quinto fuerunt ibi pōtifices scribe ⁊ pharisei. vnde Joan.xi. Colligerūt pontifices ⁊ pharisei cōciliū aduersus Jesū. Sexto fuerūt ibi seculares ⁊ laici Joā.19. Tolle tolle crucifige eū q̄ verba sunt ppl̄i minoris. Septimo ibi fuerūt mulieres: ut pz in ancillis Petrū accusantibus Matth.26.pz. Hi omnes corde: ore ⁊ opere contra xp̄m maligne cogitati sunt. ¶ Tertio idē probat̄ rōne conuersationis. Grauius est enim pati a domesticis ⁊ amicis q̄ ab extraneis ignotis ⁊ inimicis. Audi quid de xp̄o ꝓphete dicant. Primo de Juda in persona dñi propheta Psal.40. dicit: Etenim homo pacis in quo speraui: qui edebat panes meos magnificauit super me supplantationē. Secundo de ceteris alijs apostolis eū derelinquētibus. Ysa.63. Torcular calcaui sol⁹: ⁊ de gētibus non est vir mecū. Et Psal.87. Elongasti. s. permissiue. o pater eterne a me amicū ⁊ proximuz ⁊ notos meos a miseria. Et Job.19. Noti mei quasi alieni recesserunt a me. Tertio generaliter de oībus apud quos dominus miracula fecerat Dañ.9.c. scriptū est: Occidetur xp̄us ⁊ non erit ei populus. Et Psal.162. Considerabā ad dexterā ⁊ nō erat qui cognosceret me: nō dicit ad sinistrā quia ibi erat virgo btā ꝓ peccatorib⁹ orans ſm Alexan. d̄ ales super psalteriū hunc versiculū exponens. Et sic patet p̄ma particula huius scd̄e partis p̄ncipalis.

¶ Particula scd̄a hui⁹ scd̄e p̄tis p̄ncipalis in qua declarat̄ q̄ modus passionis xp̄i fuit multū ignominiosus ꝓpter ꝯditōes ipsius.

Secundo in ista parte dico q̄ mod⁹ passionis fuit multū ignominiosus respectu ꝯditionis ipsius patientis. quod ꝓbatur triplici ratione. s. Ratione nature. Ratione sapientie. Et ratione fame. ¶ Primo ꝓbat̄ rōe nobilis nature. Quāto enim nobilior est tanto ignominiosa mors sibi illata vituperabilior reputat̄. sicut xp̄us cū magnus esset in natura: factus est vilissimus in ignominia. Proinde Apoca.2.c. dicitur: Hic est primus ⁊ nouissimus qui fuit mortuus ⁊ viuit. Nouissimus enim per cōtemptū abiectionem ⁊ opprobria hominū q̄ perpeti voluit: ⁊ sicut nepharius latro in medio eorum positus est: quasi dignior morte: Adauget etiam eius vilitatē atq̄ confusionis eius imensitatem altitudo persone ⁊ dignitatis eius. Cum eni esset filius dei p̄m⁹ in dignitate: cū sit equalis eterno patri tanto q̄ pertulit passionem erat ignominiosior quanto ipse maior. Non ergo nos moleste ferre debemus si quid contumelie nobis infertur: cū dei filius tāta pertulerit. De nobilitate enim eius nature Ysa.53.ca. admirās di. Generationē eius quis enarrabit? quia abscisus est de terra viuentiū: ait enim generationē eius. s. eternam qua ſm Hiero. erat de patre sine matre: ⁊ temporalem qua erat de matre sine patre. Nemo eni narrare nō solum nō pōt: sed nec cōprehendere. Vnde Eccle.43. Ne laboretis nō enim cōprehendetis: q̄s videbit eū ⁊ enarrabit: ⁊ q̄s magnificabit eū sicut ē a p̄ncipio. Geneneratio āt ei⁹ tp̄alis ⁊ corporalis: quā a virgine traxit: sup oēs reges ⁊ iperatores fuit etiā ſm carnē: sicut ap̄te Math.x.c. oñdit. Vbi apparet

UVA. BHSC. IyR_229

facilius concurrere poterant ad hoc spectaculum Christi doloꝛi augumẽtatiuũ:ꝛ sic patet particula septima huius scẽe partis ꝓncipal. ¶ Particula octaua eiusdem in qua ꝓbat modum passionis Christi fuisse ignominiosũ respectu crudelitatis persequentium.

Octauo in ista parte ꝓbat modũ passionis Christi fuisse ignominiosũ respectu crudelitatis persequentiuꝫ:qꝺ̃ patet si ꝓsiderẽt tria.s.Coꝛonatio.Nudatio Et flagellatio.¶ Primũ ꝓsiderãdum dicit coꝛonatio quia Christus coꝛonatus fuit: q̃si Christus esset stultoꝛ reꝛ:ꝛ iniquoꝛ. sic enim scribit Matth.27. Pillatus enim sciens qꝺ per inuidiam cum tradidissent:voluit eũ pluries liberare:pluribus modis allegando vꝫ eius inocentiam di. Ego nullam cãm moꝛtis inuenio in eoꝛ alijs modis vt habetur i sermonario de penitentia: Et quia dixerant ipsum asserere se esse filium dei:ꝑdurit eum viliter ad populum portantẽ coꝛonã spineaꝫ in capite ꝛ vestimentũ purpureũ in derisum Christi dicens. Ecce homo.q.d. Iste non hꝫ diuinitatis insignia:sed ipsum esse hominẽ despectum ꝛ doloꝛibus plenum:nec ꝓpter hoc crudeles carnifices satiati sunt:ſꝫ magis insanientes clamabant.Tolle tolle. crucifige eum. tuncqꝫ in fineꝛ scõa allegatione dixit Pillatus.Ecce reꝛ vester:vere ꝓbatum est hoc verbum. nam omniũ obꝓbꝛioꝛũ ꝛ cõtumeliarum huius vite pñtis poꝛtauit coꝛonam:vt reꝛ dici possit. Egredimini ergo filie sion ꝛ videte regem Salomonem in ꝺyademate quo coꝛonauit eum mater sua.s.finagoga.¶ Scõm ꝓsiderandum dicitur nudatio Nam in cruce totaliter nudus crucifixus est vnde Ambꝛosius dicit.Auctoꝛ humane salutis sic nudus fuit in patibulo crucis: sicut nudus fuit eriens de vtero virginis.Qꝺ erat videre coꝛpus iuuenis tam speciosi in tanta deformitate nudatum ꝛ alienarum.iuxta illõ Isa.53.c.Non erat ei spẽs neqꝫ decoꝛ. Abdias.1.c.stupefactꝰ de tante deformitatẽ aspectu dic̃.Cõtẽptibilis tu es valde.Et Amos i persona dei patris.8.c.dicit.In die illa occidet sol meridie:ꝛ tenebꝛescere faciam terram seꝫ carnem sanctissimã dñi Jesu Christi:que de terra erat in die luminis. Vide igit̃ q̃ta ignominia fuit in filio dei cũ septem dignitatibus supꝛadictis fulgẽt videre eum in cruce ita elcuatum ꝛ nudatum coꝛam omni ppło. qꝫ etiam ad operienda pudenda nihil habebat:qꝺ̃ etiam sceleratissima non negatur. vñ Job i persona dei.1.c.dicit.Nudus egressus sũ de.v.m.mee.ꝛ.n.ꝛ.illuc.ꝛ ps.21. Diuiserũt vestimenta mea:ꝛ supvestẽ meã miserũt sibi sorteꝫ.Ecce se totum in oibus spoliauit:vt diuites faceret.¶ Tertium ꝓsiderandum dicit flagellatio.Quãto eni quis sublimioꝛ ẽ tãto flagellatõ ꝛ afflictio eius obꝓbꝛioſioꝛ ẽ:sed ꝓsidera qꝫ crura:coste:ꝛ coꝛporis Christi latera doꝛsum:ꝛ vniuersaliter omnia membꝛa i dura flagellatione afflicta fuerunt: os q̃ꝫ afflictum fuit tam fetido osculo ꝓditoꝛis: q̃ꝫ fellis ꝛ aceti poculo:nasus afflictꝰ hoꝛribili fetoꝛe sputoꝛum iudeoꝛ:ꝛ fetoꝛe cadaueꝛ moꝛtuoꝛum:quia in loco caluarie crucifixus est. Sed ꝛ facies in qua desiderant angeli ꝓspicere deturpata fuit impioꝛ sputis. Bene q̃ꝫ afflicte fuerunt ꝛ tumefacte ac sanguine et liuoꝛe consperse:tũ ex percussionibus:tum ex spinea coꝛona:ꝓpter quã sanguis per eius faciem defluebat.Oculi fuerunt afflicti fussi ateꝫ velati:necnõ in aspectu matris ꝛ discipuli quẽ diligebat:q̃ꝫ maxime cruciati. Aures replete sunt blasfemijs verteꝛ capitis cruciatus duꝛissimis spinis:arundine in capite percussus tãq̃ superbus: in facie tãq̃ ribaldus:in collo tãq̃ stultus. Jdeo ps.72.Et fui fla.to.di.Et casti.m.in matutinis. Sicut eni vnum membꝛũ patitur ad alterius cruciationem:sic Christus vulneratus ꝓpter iniquitatum nostraꝫ sanationẽ.vnde Isa.53.c.vulneratus est ꝓpter iniquitates nostras:attrictus est ꝓpter scelera nostra disciplina pacꝭ nostre super eum: ꝛ liuoꝛe eius sanati sumꝰ. Omnes nos quasi oues errauimꝰ vnusqꝺ̃qꝫ in viam suam declinauit:ꝛ dñs posuit eo iniquitatem omnium nostrum.i.penam satisfactiuam ꝓ omnibus nostris.vnde Lcuit.16. mistice designatus est Christus per ircum in desertum peccata populi deferentem:hec oĩa quãto fuerunt homini sublimioꝛi maxime in tribus gratijs: de quibus dictum est: tanto maioꝛis obꝓbꝛij extiterũt. Et sic patet particula octaua huius scẽe ptis ꝓncipalis.

¶ Particula nona eiusdem in qua declaraꝫ modus passionis Christi fuisse ignominiosũ propter oꝛa blasfemantium.

Ono in ista parte ꝓbat modũ passionis Christi fuisse ignominiosũ respectu blasfemie. Ad quod declarã-

UVA. BHSC. IyR_229

dum ꝺ ſideranda ſunt tria. ſ. Eleuatio. Noiatio. Et blaſſematio. ¶ Primū ꝺ ſideranduꝫ dicitur eleuatio: quia. ſ. in alto loco crucifixus eſt: vt ab omnibus illuderet: ⁊ ſic deluſus et blaſſematus ꝺ fuſibilius moreret. Ideo Iſa. 52. dicit. Exaltabitur ⁊ eleuabitur ⁊ ſublimis erit valde. Vnde merito Grego. in quadaꝫ omel. ait. Tanto deus ab hoibus honorandus eſt: quāto pro hominibus indigna ſuſcepit. ¶ Scōm ꝺ ſiderandum dicit noiatio: ga ꝫ Chriſtus crucifixus eſt ſub nomine ſūme blaſſemie ⁊ titulo ignominie. ſ. qua dicebat ſe eſſe ſummū deū. Sub qua cauſa aūt nullum nūq̄ ſceleſtum legitimus eſſe paſſuꝫ. Vnde Jo. 14. dixerūt Pilato. Nos legē habem⁹ ⁊ ſm legem debet mori: quia filiū dei ſe fecit vt oſtendant q̄ falſo ⁊ arroganter ſibi vſurpauerat hoc nomen. Initunt autem legi illi Leui. 24. que dic. Qui blaſſemauerit nomē dñi morte moriat: blaſſemia qdem in deum eſt eius diuinitatiꝫ vniuoce ⁊ coequaliter at tribuere creature. Et ideo dicunt Chriſtum blaſſemaſſe dicendo ſe eſſe filium dei: ⁊ conſubſtantialem ⁊ coequalem. Et qdem blaſſemia magna extitiſſet: ſi deus talem filium gignere non potuiſſet: Aut ſi ex ſcripturis ſacris: ⁊ ex certiſſima fide ſanctoꝝ ꝓphaꝝ ⁊ patrum neceſſario ꝺ uincere poſſet: q̄ de⁹ nullatenus talem filium habet. Cuius tñ oppoſitum ex ſcripturis eoꝝ habet: ſicut diffuſe et irrefragabiliter ꝓbari pōt. Et pleriq̄ doctores efficaciſſime ꝓbauerunt: quē breuitatis cauſa omitto. ¶ Tertium ꝺ ſideranduꝫ dicit blaſſematio. Nam quāto qui blaſſematur ē in gradu ſublimioꝛi: tanto blaſſemia ei publice coram populo irrogata grauioꝛ eſt cēſenda. Sed ꝺ ſidera blaſſemias in Chriſtum dum moreret in cruce. Nō enim ſufficiebat eis ipſis tanta contra ipſum tota nocte exercuiſſe ludubria: ⁊ vſq̄ ad crucifixionis horaꝫ in eum tormenta: ſed etiam ſceleratiſſimi oi humanitate poſtpoſita feriam crudelitate ſacerdotes ſcribe cum phariſeis ad crucifixionis locum venientes agno manſuetiſſimo inſultabāt di. Va qui deſtruis templū dei ⁊c. vt patet. Alios ſaluos fecit ⁊c. Et multas alias blaſſemias in eum dicebant. vñ Sopho. 2. c. blaſſemauerunt deum exercituū. Admirandam ſui ſtatus in verecondiam in h actu demonſtrauerunt: ⁊ hoc ex grandi eoꝝ odio in Chriſtum manifeſte apparet: vnde omne genus crudelitatis in eum exercuerunt: q̄ſti excogitare valuerunt: ⁊ per eos ⁊ per eorum miniſtros vt placerent eis. Vnde ꝓpha in perſona dñi ait. Circūdederūt me vituli multi: tauri pingues obſederunt me. Aperuerūt ſuper me os ſuum ſicut leo rapiens ⁊ rugiēs Cogita ita anima fidelis q̄ crudeliter tractauerunt eum: cum de nocte libere haberēt eū in manibus ſuis: qñ abſq̄ rubore coram oī populo ꝺ rumelias ⁊ derifiones alta voce exclamabant contra eum morientem: pendentem in ligno: ⁊ toto corpore ſanguine defluentem. vnde merito Jere. 12. c. in perſona dñi dicit. Facta eſt hereditas mea quaſi leo in ſilua. ſ. ꝓpter crudelitatem. Et ps. 30. Audiui vituperationem multoꝝ cōmorantiū in circuitu. ſ. crucis mee: ⁊ alibi. Ego autem tanq̄ ſurdus non audiebam: ⁊. ſ. m. n. a. os ſuum ⁊ alibi. Aduerſum me loquebant qui ſedebāt in porta ⁊ in. m. pſa. qui bi. vinum in porta. ſ. ad ſpectaculū mortis mee: q̄ bibebāt vinū. ſā cōuiuijs ⁊ tabernis: q̄ dies feſti erat: ⁊ ſic pz pticula nona huius ſcōe pticule ꝑncipalis.

¶ Particula decima ⁊ vltima eiuſdē in qua declarat modū paſſionis Chriſti fuiſſe ignominioſum: q̄ inter latrones ſociatus eſt.

Decimo ⁊ vltimo in iſta parte probat modum paſſiōis Chriſti fuiſſe ignominioſum reſpectu ſocietatis: quia Chriſtus non fuit crucifixus cum ſanctis: ſz cum iniquis latronibus: vt verificaret illud Iſa. vaticinium. 53. c. Et cum iniquis deputatus eſt. ⁊ ſm Tho. in. 3. parte. q. 46. articu. xj. factum hoc fuit aliter ſm eorum intentionem ⁊ ordinationē dei patris. Primo enī ſm intentionem iudeoꝝ aliter: ſed Chriſtus inter latrones eſt crucifixus vt eorum ſuſpenſionis particeps fieret: ſicut dicit Criſo⁹: nō tñ ita euenit: quia de illis dicitur. Crur autē Chriſti oratur vbiq̄: crur Chriſti vbiq̄ emi net: reges dyademata deponentes aſſumūt crucem. Scōo quātum ad ordinationeꝫ dei Chriſtus cum latronibus eſt crucifixus. ꝓmo ꝓpter ſignificationem. Nā latro ad dexteram: ⁊ latro ad ſiniſtrā ſignificāt diſtinctionem hominum que in extremo iudicio eſt facienda: ſicut dicit Leo papa in quodam ſermone. Scōo ꝓpter intentionem. ſunt enī quidam qui actionis diſcipline ꝓo eterna gloria ſubeunt inſtituta: ⁊ hi deſignant fidē dextri latronis. quidam vero humane lau-

UVA. BHSC. IyR_229

dis intuitu: ⁊ hi sequuntur mentem ⁊ actus sinistri latronis: sicut dicit Beda sup Mat.

Tertio prorpter electionē. Nam inter fideles qui ad dextram ponitur significāt eos q fidei iustificatōe saluant: latro āt ad sinistraz positus significat eos qui reprobant. Vnde Aug. dicit super Jo. ꝙ ipsa crux si attendas tribunal fuit: in medio enim iudice ꝯstituto: vnus qui credidit liberatus: alter insultans dānatus: significat quid futurum est de viuis ⁊ mortuis: quia positur⁹ est alios ad dextram: ⁊ alios ad sinistram. hec ibi. Qui etiā fere omnia in hac parte dicta idem ꝯfirmat in libro de quattuor virtutibus di. In ipa āt morte quāta sustinuit pertulit odiorum flāmas mīstros pessimi cordis: linguis clamauerunt iudei crucifige crucifige: vt rei remanerent iudei. Innocens ab eis crucifixus est filius dei ad crucem ducit: expalmatur qui ē vera palma victorie: spinis coronatur q spinas peccatoꝝ venit ꝯfringere: ligatur qui soluit compeditos: ligno suspenditur qui erigit elisos: aceto potatur fons vite disciplina ceditur: salus vulneratur: vita moritur: occidit ad tp̄s vitaz mors: vt ꝑpetuo victa occideret mors. h̄ ille. Ex qb⁹ oībus pz ꝑs scd̄a p̄ncipalis huius sermonis claretqz ꝑticula decima.

¶ Pars tertia principalis huius sermonis in qua ostenditur ꝙ per passionē Christi hodie factam decem precepta decalogi exemplariter ꝯsecrantur.

Tertio ꝯsiderandū est fructuosa exēplaritas passionis Christi: ⁊ q̄z in ea riperiantur omnium virtutum exēpla: ⁊ tñ in hoc volumine quia tractatur de decem preceptis decalogi. Decem tm̄ exemplaritates proponemus: qbus vz ipsa decez precepta ꝯsecrantur: ⁊ magnificantur. Pria quaꝝ dicitur exēplaritas adorationis. Scd̄a preuaricationis. Tertia satisfactionis. Quarta honoratōis. Quinta reseruatiōis. Sexta afflictionis. Septima ꝓpriationis. Octaua velificationis. Nona despectionis. Decima auersionis: quibus omnibus patebit exemplum omnium diuinoꝝ preceptorum.

¶ Particula huius tertie partis p̄ncipalis: prima ī qua ꝓbat̄ p̄mū preceptū exēplo xp̄i esse ꝯsecratum triplici mysterio oratōis sue.

Primo igitur in ista parte primū decalogi preceptem qd̄ fuit dñm deum adorabis: ⁊ non adorabis deos alienos probatur a Christo in passione sua fuisse ꝯsecratum ⁊ dedicatum: quia in tanta passione non est vsus aliqua superstitione: vt solēt facere plerique decepti a diabolo in suis infirmitatibus ⁊ tribulationibus. Nam ipse ī angonia positus cuz venisset in villam que dr̄ gethsemani: vt habetur Matth. 26. dixit discipulis suis. Sedete hic donec vadam illuc orare: ⁊ assumpto Petro ⁊ duob⁹ filijs zebedei: cepit ꝯtristari ⁊c̄. Procidit in faciē suaz or. ⁊ di. Pater mi si possibile est ⁊c̄. Et s̄m Lucam orauit genuflexo: vbi s̄m Petrum Joānis docet nos ꝙ sicut ex duplici natura sumus compositi: sic decet ꝙ in vtraqz ꝑte. s. per actus interiores ⁊ exteriores deum colamus ⁊ orem⁹: ⁊ precipue quia actus exteriores iuuant interiores: ideo Christus non qa ipse indigeret: sed ꝓpter nostram informationem decuit ipsum talibus vti: ex qbus claret qūo dedicauit primū preceptuz: quia vt dcm̄ fuit suo loco debemus odorare deum actu īteriori ⁊ exteriori. Scd̄o vt amplius hoc preceptum dedicaret: abijt ⁊ orauit alia vice di. s̄m Matth. Pater mi si non pōt hic ca. t. a me nisi bibā illuz fiat voluntas tua. Sciebat enim Christus sic determinatum esse vt moreretur pro satisfactione ⁊ redēptione generis humani: ⁊ tñ orationem frequētabat vt nos suo institueret exemplo ad deum frequenter esse recurrendum: ⁊ in nostris necessitatibus a deo remedia perquiramus: vnde Aug. in libro de oratione dñica ait. Qñ Christus orabat qui sine peccato erat quāto magis peccatores oportet orare. Et si ille per totā noctez iugiter vigilans precibus orabat: quāto magis in oratōe debemus vigilare. hec ille. Nā ⁊ ip̄e Christus in hac ora ab oratione rediēs ait discipulis dormientibus. Non potu. vna hora vigilare mecū. Vigilate ⁊ horate vt nō intretis in tēptationē. Spiritus qdē ꝓmpt⁹ est: caro aūt infirma. Tertio aūt abijt ⁊ orauit s̄m Matth. eūdem sermonē di. s̄m vero Luc. 22. factus in angonia prolixius orabat: ⁊ factus est sudore eius sicut gutte sanguinis decurrentis in terra. quare autem sic sudauerit dictum est in sermonario de penitētia in sermone huius diei. Quare autez ter orouerit: fuit s̄m Pe. Jo. ꝓpter varia mysteria trinitatis: vt in hoc ipso doceret ꝙ oīa opera sua sub varijs mysterij spiritualibus disponebat: ⁊ vt ostenderet deum vnū in essentia

UVA. BHSC. IyR_229

⁊ trinum in personis esse adorandū: in cuius etiam mysterium solus ipse orabat: ⁊ tres simul prope apostoli vz Petrus: Jacobus et Joānes. Habemus igitur exempluz ex his deū adorandū: pro qbus omnibus fac̄ dcm̄ Aug. in sermone de oratiōe di. De domino nostro scriptum est q̄ ꝓcidens in terram ita orauit vt ab eo gutte sanguinis in terraz stillarent. Quo enim indigebat Christus vt ita supplicaret: non igitur qcq̄ indigebat: sz nobis exemplo suo remedia orationis preparabat. orat misericordia ⁊ non miseria: orat charitas ⁊ non humiliat̄ iniquitas prosternēdo in terram: ora medicus ⁊ nō humiliat̄ egrotus: orat inocentia ⁊ non orat nequitia: orat qui peccatū non fecit nec est dolus in ore ei⁹ ⁊ nō orat pro penis multis obnoxius. Orat iudex ⁊ desiderat parcere: ⁊ orat reus vt indulgentiam mereatur accipere: orat iudicaturus: ⁊ orare disimulat iudicandus. Non ḡ pigeat nostram infirmitatem q̄ vnusquisq̄ prostratus in terra: se pro se humiliet. hec ille. Et sic patet particula prima huius p̄me partis principalis.

¶ Particula scd̄a eiusdem declaratur scd̄m preceptum a Christo fuisse ꝯsecratum in passione sua triplici mysterio.

Secundo in ista parte ꝓbat̄ scd̄m p̄ceptum decalogi. s. Non nominabis nomen dei tui in vanū: passione xp̄i fuisse cōsecratum triplici mysterio s̄m quod tripliciter exponit̄ vt dictum est. ¶ Prio eni in hoc precepto lz debet aducere in testem in casu necessitatis ⁊ vtilitatis pro assertione veritatis: ideo cum falsi testes insurgerent in Christum: nihil eis respondebat ⁊ etiam tacebat cum princeps diceret: nihil respondes ad ea que isti aduersum te testificantur. hui⁹ aūt silētij cā erat s̄m Jo. criso. quia videbat q̄ non erat ibi veritas iudicij: sed solum quedam figura: sicut latronum incursus contra captum: quem tenent in spelunca. s̄m autem Originem per h̄ docet Christus ꝯtēnere voces calūniantium ⁊ falsoꝝ testium: ita vt nec responsione nostra dignos eos reputemus. s̄m vero Petrū Jo. ideo tacet ne passionez suam velle impedire videat̄: ⁊ omnē mansuetudinem se habere ostendat: ⁊ in ꝯsimili cāu a nobis ꝯseruandam doceat: ⁊ vt se ostēdat esse illum de quo dictum est Isa. 53. Quasi agnus coram tondente se obmutescet: ⁊ non aperiet os suum. Attn̄ per principem sacerdotuz adiuratus. di. Adiuro te per deū viuū vt dicas nobis si tu es Christus filij dei viui qui respondit veritatez p̄mo simplici verbo dicens. tu dixisti. ⁊ s̄m Mar. respondit. ego deinde subdidit vrrbuz substantie expresiuū ⁊ sue future glorie cum quodāmodo iudicandi di. Verūtn̄ dico vobis: amodo videbitis filium hominis se. ad. vir. dei. vbi expressit p̄mum prepositum in hoc precepto. ¶ Scd̄o i hoc precepto ꝓhibet̄ omne periurium. quapropter hodie cum Petrus ad vocem ancillarum ⁊ alioꝝ negasset non nosce Christum Postremo cepit detestari ⁊ negare iurare: quia non nouisset hominē. i. cum execratiōe iurare: sicut cum dicit̄ h̄ ⁊ illum malum veniat mihi si scio aliquid hmōi ⁊c̄. In q̄ ostēditur Petri magnum periurium. Quapropter p̄mū Luc̄. post tale iuramentum ꝯuersus dn̄s respexit Petrum. s. oculo pietatis: s̄m Bedam qd̄ ꝯfirmare videt̄ Aug. in lib. de ꝯsensu euangelistaꝝ di. q̄ ille respect⁹ nō fuit corporalis: sed solum ille quo interius influit gratiam iustificantem: ⁊ ad ꝯtritionem mouentem. vnde sequit̄: Et recordat⁹ ē Pe. verbi dn̄i sicut dixerat: p̄us q̄z galus cantet ter me negabis: Et egressus foras. i. atrium in quo erat: fleuit amare. vnde Hieronym⁹ dicit. In atrio enim Cayphe sedens non poterat agere penitentiā: ideo foras egreditur de impioꝝ ꝯcilio: vt negationis sordes amoris fletibus lauet. hec ille. Et sic patet scd̄m i hoc precepto. ¶ Tertio in hoc precepto ꝓhibetur dei blasfemia. Idcirco ꝯfirmat h̄ dn̄s qui patientissime sustinuit blasfemias ipioꝝ iudeoꝝ: que si non statim puniuit: tn̄ postmodum dignas penas dederūt et ꝯtinue puniuntur. Nam vt habet̄ Mat. 27. Pretereuntes blasfemabant eum mouentes capita sua ⁊ di. Va qui destru. tē. dei ⁊ in tri. re. illd̄ ⁊c̄. s̄m enim aliquos hoc dicebant: quia iā sentiebant virtutem ꝯtra se. fuisset tn̄ opus superbie ⁊ impatiētie ⁊ incōstantie his verbis descendere. vnde lz ꝓpter p̄ncipalem finem scz nostre redēptionis omnino deberet stare nobiscum propter talia verba magis debuit stare. q̄ autem dicant ⁊ credimus ei: verba sunt mentientium: aut leuium ⁊ stultoꝝ. quō enim crederent qui maioribus non crediderunt. Manus enim est mortuos suscitare ⁊ omnes infirmitates curare: q̄z descendere

UVA. BHSC. IyR_229

de cruce. Similiter etiã postmodũ noluerũt credere ad illuminationẽ apl̃oꝝ ⁊ gẽtiũ conuersionẽ. ¶Patet secunda particula huius secunde partis principalis.

¶Particula tertia eiusdez in qua declarat tertiũ preceptũ decalogi a Christo esse cõsecratũ triplici mysterio.

t Ertio in ista pte ꝓbat tertiũ ꝓceptũ decalogi. ſ. memento ut diez ſabbati ſcifices in passione xp̃i esse cõsecratũ triplici mysterio. ¶Primo qz in die festo et ſolẽni voluit crucifigi: cuius cni iudei dicerent: Non in die festo ne forte tumult⁹ fieret in ppl̃o: nõ festi reuerẽtia ꝺ faciebãt: ſz timore: ne forte ppl̃us veniẽs ad festũ eos impediret: diuina tñ ordinatiõe habentes opportunitatẽ ex Jude ꝓditione cõfiliũ mutauerũt. Voluit eni cadẽ ipſa die pati: tũ ꝓpter concordiã veritatis xp̃i ad figurã iſti⁹ festi legalis: tũ ut eius passio ſolẽniter omnib⁹ esset nota: ⁊ etiã prodigia in eius morte facta: tuz ut quãto cetã pluribus ⁊ in maiori festo humiliaret xp̃us: tanto eius passio esset deo acceptior: ⁊ nobis amabilior ⁊ imitabilior. Ex q bus omnib⁹ apparet qꝺ in dieb⁹ festiuis maxime vacandũ est rebus magnis diuinis et ſpũalibus: utputa ſtudio ſcripture ſacre: ꝺeſeruitioni: ⁊ ꝺdicationi: ⁊ huiusmodi ꝓ ſalute animarũ: qz hodie xp̃us in cruce ꝓ nobis pendere dignat⁹ est. ¶Scõo hoc ꝓceptũ ꝺſecratũ est alio respectu: qz xp̃us in festo ꝓ longuz in cruce pependit: ut oẽs ad eũ videndũ vndiqz cõcurrerẽt: ad significanduz qꝺ in dieb⁹ ſolẽnib⁹ maxime vacandũ cõtẽplationi paſſionis xp̃i: q per ꝓphetaz loquit̃ dñs. Vacate ⁊ vi. q. c. ſum deus. ſ. ꝓ vobis crucifix⁹. Ideo multiplicate ſunt ſolẽnitates in ecclesia dei ut fideles tali ꝺtẽplationi vacent. Vñ Aug⁹ in ſermone. ꝺ. de resurrectõe dñi inqt: Xp̃s nõ ſolũ noſtre redẽptionis cã diuerſaz infirmitatũ genera ſubijt: verũctiam ſacri cultus ritũ per diuerſas feſtiuitatuz gratias eterne beatitudinis nobis effecit cãs: ut licz poſt in bercie ſomnũ nõ tã inuiti cuꝺ voluntarij ſancte religionis dulcedine ꝓuocati: magnarũ ſolẽnitatũ aduẽtus ſurgere cõpellamur. hec ille. ¶Tertio hoc ꝓceptũ cõſecratum est alio mysterio. ſ. ſepultura xp̃i: qz tali die ſepultus est: ꝓ qõ ſignificat qꝺ in diebus ſolẽnib⁹ abſtinere debem⁹ ab ope ſeruili: maxime pcti. Iuxta illud Aug⁹. in li. de vera inocẽtia di,

Verũ ſabbatũ xp̃ian⁹ obſeruat abſtinẽs ab ope ſeruili. i. a pctõ. Non aũt abſtinere debemus ab opib⁹ pietatis: puta ſepulture ⁊ aliarũ opationũ ad charitatẽ ꝓtimi ꝓtinentiuz: qz ut dicit Aug. vbi ſ. Male celebrat ſabbatũ qui ab operibus bonis vacat: ociũ aũt ab iniquitate debet esse ꝓpetuũ: qz bona cõſciẽtia nõ inquietũ: ſed tranquillũ facit. hec ille. Et ſic patet tertia particula huius tertie partis principalis.

¶Particula qrta ciuſdẽ in q̃ declarat q̃rtũ preceptũ in passione xp̃i fuiſſe conſecratũ triplici mysterio.

q Vrto in ista pte ꝓbat q̃rtũ ꝓceptuz .ſ. honora patrẽ tuũ ⁊ matrẽ tuã fuiſſe conſecratũ in passione xp̃i triplici mysterio. ¶Primo qz cuius matri ſue carnali ⁊ patri ſuo putatiuo ſubdit⁹ eẽt in pueritia: ut habet Luc. 2. attñ appropinquante tpe passionis reliqt matrẽ: ut dei volũtatẽ adimpleret: oñdẽs nobis ut ꝓpter deũ etiã parẽtes relinq̃mus. qbus tñ in oibus obtẽperare debem⁹: niſi diuine obuient voluntati. Vñ Hiero. ad Furiã de virginitate ſeruãda dic. Ama patrẽ tuũ ⁊ matrẽ tuã: ſi te a vero patre nõ ſeparãt: tã diu ſcito carnis copulã: q̃ diu ille ſuũ nouerit auctorẽ. Aliqñ ꝓtin⁹ Dauid tibi canet: obliuiſcẽ pp̃m tuũ ⁊c. Nec tñ in illa hora xp̃s matrẽ deſeruit: nõ eni ab ea receſſit abſq̃ refrigerio multarũ ꝺſolationũ ſpũaliũ: necnõ ⁊ reuelationũ ſecretoꝝ diuinorũ ꝓmittẽs ei tertia die reſurgere: ⁊ ꝓmo ei apparere. Deinde habita bñdictõe ſua ⁊ licẽtia: humiliter ⁊ reuerẽter receſſit: ut diffuſi⁹ habet in ſermonario de pnia. ¶Scõo hoc ꝓceptũ dedicatũ ẽ alio mysterio: qñ. ſ. in oratione dixit patri ſuo: verũtñ nõ qꝺ ego volo ſed qꝺ tu: oñdens nos volũtatẽ noſtrã diuine voluntati debere cõformare ꝓmo: deinde parentũ nr̃oꝝ. Aut eni Aug⁹. in lib. de cõcordia euãgelioꝝ: qꝺ idẽ est dicere: pater ſi poſſibile: ⁊ ſi tu pr̃ vis. Vñ Lu. nõ dicit: ſi põt fieri: ſed ſi vis. Xp̃s aũt in ſua oratione hoc ſignãter expreſſit. ¶Primo ut oſtẽderet q̃ immobili charitate de⁹ volebat filiũ ſuũ mori ꝓ nobis Scõo ut mõſtraret q̃ fortiter ꝓ naturalem affectũ mortẽ refugiebat: ita qꝺ ꝓ illũ affectũ oino ſi fieri poſſet mortẽ a ſe tranſire vellet. Tertio ut doceret nos nil a deo petere: niſi ſp̃ ꝓpoſito ei⁹ bñplacito. ¶Tertio ꝺ idem dedicatũ est alio mysterio: quia ut habetur

UVA. BHSC. IyR_229

Luc.23. Jesus in cruce exclamás voce mag ait: ℣Pater in manꝰ tuas cõmẽdo spm meũ. q; fm ℣Petꝝ Joã.ptãtiue spm ex corpꝰ emisit & tradidit dco pri. Fecit eni hoc ut oibus etiã malinolis pateret: q; in verbis dei & con fidẽtia eiꝰ tãq; vcrꝰ dei cultor moriebat: p ma nus aũt pris intelligit ciꝰ imẽsaz potẽtiam & charitatẽ: gbꝰ alas elector ad se trahit & am pleraꝫ: & ab oi pcõ & pena liberat. p eo autez q; spũs xpi in carne erat passibilis & in statu vie: petit p hãc recõmendationẽ plene a pre glorificari: p quãto aũt erat fm ptẽ superio rẽ btũs petit sibi cãdẽ gloriã quã bẽbat: non errans ppter se: sed ppter nram institutionẽ: nec etiã oblitꝰ est matrẽ in tãta passiõe: ſz cũ vidisset iuxta crucẽ: ut hr Joã.19. matrẽ & dis.q.di. dicit mri suc: mu.ec. filiꝰ tuus. deinde di. dis. ec. mr̃ tua. & e.il.h.a.e.d. in suã. q; verba exposita sũt in sermonario ō pnia. Et sic pz pticula q̃rta hujꝰ tertie partis principalis.

¶ Particula qnta eiusdẽ in q; declaraꝫ gntũ pceptũ in passione Christi fuisse consecratuz triplici mysterio.

Vinto i ista pte pbaꝫ gntũ p̃ceptũ
q decalogi. s. nõ occides in passiõe xpi fuisse dedicatuz tripliciter. ¶ p̄ q; ut hr ℣Mat.26. Cũ extẽdisset ℣Petrꝰ ma. ex. g. & p. ser. pn. s. & a. au. e. der. cui dns xps dixit ho micidiũ phibẽdo. Cõuerte gla. in. l. s. o. e. g ac. gla. gladio peribũt. Et est sensus gcũq; in sui vltionẽ aut ex ira siue volũtate puersa irruerit in aliquẽ: oportet cum pena ꝓsili puniri. ¶ Scõo ħ pceptũ ꝓsecraꝫ alio mysterio: q; ut hr Jo.18. cũ venisset turba ad eũ capiẽdũ: sciẽs Jesus oia q̃ vẽ. e. s. eũ. p. et d. eis: Quẽ q̃ritis: rnderũt Jesu naza. Dicit eis Jesus Ego sum: ut g̃ dicit eis: ego suz ab. re. & ce. in terrã. vbi dicit Augu. Vor illa turbã odijs ferocẽ: armis terribilẽ: sine vllo telo repellit: pcussit: strauit: virtute diuinitatis latẽtis. hec ille. Ex gbꝰ oibꝰ claret q; ita potuisset eos oẽs morte subitanea occidẽ: qõ tñ nõ fecit: tũ ne passionẽ suã impediret: tũ ne occasionẽ occidẽ di pberet. ¶ Tertio ħ idẽ pbaꝫ alio mysterio q; ut hr Luc.23. Existẽs Jesus in cruce mor ti vicinꝰ. p crucifixorib⁹ orãs dicit. ℣Pr̃ di. il. nõ eni. s. q. faciũt: significans nõ debere nos vindictã q̃rere nec appetere: q; affectus inde plerũq; segr. Vbi etiã nota q; xps multũ se honorauit dicẽdo in auxib⁹ crucifixoꝝ talia: tũ q; ex hoc mõstrabat ꝓstantiã cordis sui & fiduciã ad patrẽ: tũ etiã q; p hoc inocẽtiã suã & securã ꝓscientiã oñdebat: tũ deniq; q; in ħ se gerebat tanq; mediatorẽ ac intercessorẽ & aduocatũ & redẽptorẽ inter nos & deũ: & ita in hoc supiorẽ se oñdebat esse: nõ solũ crucifixorib⁹: sed etiã toto orbe: dedit etiã in ħ no bis exẽplũ nulla passione vnq; ab oratione esse cessandũ: nec etiã vnq; impediri posse a colloquijs diuinis: sicut ipse familiariter deũ patrẽ alloquebaꝫ. Et sic patet pticula qnta hujus tertie partis principalis.

¶ Particula sexta eiusdem in qua declaraꝫ sextũ pceptũ in passione xpi esse consecratum triplici mysterio.

Exto in ista pte declaraꝫ sextũ prece
s ptũ: videlz nõ mechaberis in passiõe xpi fuisse ꝓsecratũ tripliciter. ¶ Primo q; ut hr Joã.19. q̃rẽs ℣Pilatꝰ Jesũ liberare eũ durissime flagellauit: ex q̃ flagellatõe ondit q; ocm delectationẽ carnis fugere debeamꝰ: q; q̃uis fm Piero. hoc fecerit ℣Pilatꝰ ad xpi liberationẽ: & etiã sequens roma nor leges gbꝰ cautũ erat: ut glibet crucifigẽdus añ flagellaret: tñ xps hoc voluit fieri ut nos instrueret carnez affligere debẽ: ut sic vitia carnis q̃ plurimũ stimulãt vincẽ valeamꝰ. Nñ Augu. in lib. de vera innocẽtia ait: Humane egruudinis est in carne mortali delectationẽ habere peccãdi: ſz discipulꝰ xpi fama tor; virtutũ nõ pacẽ hz ocupiscẽtie tribuere: ſz bellũ hz inducere. s. p mortificationem carnis. ¶ Scõo hoc idẽ pceptũ ꝓsecraꝫ alio mysterio: q; fm Jo. vbi ꝛ. milites plectentes corõnã spinẽã ipõsuerũt capiti eiꝰ ex q̃ fiebat ut egrederet liquor de cerebro eiꝰ: significãs q; debemꝰ mortificare carnẽ p vigilias & cõtẽplatiões: ne in luxuriã labamur. Nã ut di cũt phisici: materia mechie marie pcedit a celebro: iõ xps nos docet hãc materiã extenuare debere vigilijs & ptẽplatiõe: & sic carnis vitia oino restringenꝫ. ¶ Tertio ħ idem claret alio mysterio potiori: q; fm oẽs euangelistas: clauoꝝ asperitate manibꝰ & pedibus pforatꝰ in cruce pepẽdit: i gbꝰ locis pp multitudinẽ neruoꝝ maxime viget sensus & delectatio: docẽs nos omnẽ carnis delectationẽ fugere debere in oibꝰ corporis partibus: ut pr̃sus luxuria cuitet: ne hac modica delectatiõe: torm̃ẽta eterna patiamur. Nã ut Augꝰ lib. ō fide ad ℣Pe. ingt: Dis hõ p in hoc sẽlo vsq; ad finẽ inigratũ delectatõe & cordis ob

UVA. BHSC. IyR_229

duratõe ꝓmãsit: sicut h cũ noria criminũ delectatio tenuit: sic eni ibi sine fine pena sempiterna retinebit. hec ille. ¶Patet sexta particula ciusdẽ partis principalis.

¶Particula septima ciusdẽ partis in q̃ ꝓbatur septimũ preceptuz in passione xpi esse consecratũ triplici mysterio.

f Eptimo in ista parte ꝓbaꝫ septimũ ꝑceptũ. s. nõ furtũ facies: in passione xpi esse ꝺsecratũ tripliciter. ¶Prio Judas q fur erat ꝛ latro: ꝛ decimã oiuz bonoꝝ q̃ xpo dabant furabaꝫ: eũ q̃z. 30. argẽteis tradidit iudeis: ꝛ licz retulerit. 30. argenteos: ut habeꝫ Math. 27. di. peccaui tra. s. iu. tamẽ male penituit eternaliter dãnat⁹ est: qz ut habeꝫ de pe. dis. 3. in. §. Judas. sic dr: Judas ꝓpenituit sz male: qz ut habeꝫ ibidẽ ꝑm Math. ꝓiectis ar. in tẽ. re. ꝛ ab. la. se suspẽdit: oñdẽs q⁹ fures ꝛ latrones aut in patibulis hui⁹mõi patiunt: aut in inferni supplicijs. ¶Scõo h ꝑceptũ ꝺsecraꝫ alio mysterio: qz xps in morte a militib⁹ spoliatus est. Mã ut dr Math. 27. postq̃ crucifixerũt eũ di. si. ve. sua sor. m. q oẽs tãq̃ raptores simꝫ ꝛ homicidiarij graniori pena dãnati sunt. Quidã dicũt hos milites minime fuisse diuites aut nobiles: sed cursores curie: ꝛ apitores iudicis q malefactores occidebãt. ¶Tertio claret alio mysterio: qz ut dr Luc. 23. Cum penderẽt duo latrones. vn⁹a de. ꝛ ali⁹ a si. alter eoz blasphemabat eũ di. Si tu es xps salua teipsũ ꝛ nos: q̃ꝓpter eternaliter dãnat⁹ est: ali⁹ vero qz penituit eũ ꝛ veniã petijt saluus est fact⁹. nã increpabat alterz di. nc. ꝛ. ti. d. rc. ad Jesum di. Memento mei dñe rc. q̃ oia expolita sunt in sermonario de pnia. Et sic patz particula septima huius tertie partis ꝓncipalis.

¶Particula octaua ciusdẽ in q̃ declaratur octauũ preceptũ in passione xpi esse cõsecratũ triplici mrsterio.

o Ctauo in ista pte ꝓbaꝫ octauũ ꝓcepti. s. nõ falsum testimoniũ dices: in passione xpi esse cõsecratũ triplici falsa accusatõe ꝛ testificatõe ſuipsi⁹ reꝓbata. ¶Primo eni xpus capt⁹ ꝛ ligat⁹: ut dr Jo. 18. duct⁹ fuit ad Annã ꝑmũ: a quo cũ interrogaret ꝺ discipulis ꝛ de doctrina: Jesus rñdit: ego palã locut⁹ suz rc. h cũ dixisset vnus assistẽs ministroꝝ de. a. ie. di. s. r. põ. Rñdit ei Jesus. Si male lo. sũ test. p. ꝺ malo. q̃si dicat nõ potes adducere nisi falsũ: qꝺ si adduxerz male tibi erit. qz ut trãsgressoꝝ diuini ꝑcepti puniaris. ¶Scõo xps duct⁹ est ad Cayphã ꝑm Math. 26. principẽ sacerdotũ: vbi scribe ꝛ pharisei conuenerãt: ꝓnceps aũt sa. ꝛ. o. cõ. q̃. sal. re. a. ie. ut cũ mor. ꝛ. ꝛ nõ iue. cũ m. sal. ꝛ. ac. Nouissime aũt ve. ꝺ. s. ꝛ. c. ꝺ. Hic di. p. de. tẽ. dei ꝛ p. tri. re. il. ꝛ nõ e. cõ. testi. qz isti iniq̃ interꝓtabãt verba xpi mutãtes aliq̃ in modo dicẽdi: ꝛ iõ ꝓnceps ꝓpter hoc cũ nõ ꝺdẽna uit. Xps eni h direrat de tẽplo corporis sui: nõ de tẽplo eoz lapideo. Direrat etiã: soluite tẽplũ hoc. Isti vero cõmutabant di. possũ destruere tẽplũ dei. Xpus etiã nõ direrat ꝛ post triduũ reedificabo illud: sz isti dicũt: sed post direrat excitabo illud. hoc aũt magis sonat suscitationẽ corporis: q̃ꝫ reedificationem tẽpli destructi. ¶Tertio ut dr Math. 27. duct⁹ est Jesus ad ¶Pilatũ ꝛ cũ accusaret a ꝓncipib⁹ sacerdotũ ꝛ seniorib⁹ ꝓpli nil respõdit. Tũc dixit ei ¶Pi. Nõ audiꝫta i. ꝺ. ad. te. ꝛ nõ resci. a. u. ver. ita ut mi. p. ve. rõ aũt q̃re non rñdebat⁹ est saluo meliori iudicio: qz has accusationes ꝛ testimonia puisaciebat: tãq̃ falsa nõ ei poterat aliud opponere: nisi q ꝺã verba direrat q̃ ab eis iniq̃ erãt interꝓtata. Modo tandũ tñ q ꝓ veritas ꝛ innocẽtia ab aduersarijs clarificaꝫ: ꝛ tãto magis: q̃ꝫto pl⁹ in eũ insaniũt: qz ſũma est xpi q ꝓ etiã miniꝰ opus culpabile in eũ inuenire minime possũt: nec etiã de verbo pñt eũ accusare. Ex quo illud in medio ponũt lz sub aliq̃ falsitate: qꝺ vtiqz de se nulli⁹ erat pꝺeris. pz q ꝓ si alia in eũ habuissent q̃ libẽti⁹ ꝓtulissent. Et sic pz particula octaua hui⁹ tertie partis ꝓncipalis

¶Particula nona eiusdẽ in q̃ declaraꝫ nonũ ꝑceptũ in passione xpi esse cõsecratum triplici mysterio.

n Ono in ista pte ꝓbaꝫ nonũ ꝑceptũ. s. nõ cõcupisces vxorẽ ꝓximi tui: in passione xpi fuisse cõsecratũ tripliciter. ¶Prio qz xps virgo fuit de virgine natus: nec vnq̃ carnis ꝺcupiscẽtia potuit habẽ. Mã ut dicũt doc. oẽs in. 3. sen. dis. 12. In ꝑ in stãti ꝺceptionis sue fuit ꝺfirmat⁹ in grã propter vnionẽ verbi: ita ut nũq̃ potuerit etiaz venialiter peccare: nõ potuit igitur cogitare malũ ꝺ delectatõe aliq̃: ꝙ si habuit toto tpe vite sue h maxime tñ tpe passiõis nõ habuit quia alia habebat cogitare. ¶Scõo probatur h ꝑceptũ alio mysterio esse cõsecratũ: qz

UVA. BHSC. IyR_229

ut dr Joā.19.virginē matrē Joā.virgini cō mēdauit:non aūt dcdit illi in vxorē.z ex illa hora accepit eā in suā.s.matrē: ꝯuis Augu. dicat subaudiri curā:tñ fm modernos meli⁹ pōt dici:ꝙ subaudit vtrūq; : qz sic accepit eā in suā matrē: ut ei tāq; matri seruiret:z ō ea tāq; ō matre curā haberet. ¶ Tertio hoc idē claret alio mysterio:qz ut ⁹sumaret scriptura.i.diuina ordinatio et subsequēs passio scilicz scripturis exp̄ssa.postq; ꝺ sciēs Jesus ut dicit Joā.20.ꝙ oia ⁹sumata essent.s.q̄ añ expirationē fieri opus erat di.Sitio : ꝯuis eni tenendū sit ꝙ inter alias corporales penas multā molestiā sitis ad litterā pateret: qz dr ꝙ post effusionē sanguis multi:ex defectu humidi:multū generat sitis: sz tñ ideo nō hoc dixit q̄si potū ad satiandā sitim pete ret:sz poti⁹ut passionē ex aceto illatā pateret z ut malicia offerentiuz ampli⁹pateret.tñ ꝼz scōs:dixit ꝺ ꝓpter mysteriū:ut oñderet q̄tū nostrā fidē z nr̄as alias fitiret.licz sepe loco hui⁹nos ei acetū malitie z ingratitudinis offeram⁹. Fuit g̃ xp̄i ⁹cupiscentia spūalis:non carnalis. Et q̄ ꝼz ꝓpositū.patetqz particula nona huius tertie partis p̄ncipalis.

¶ Particula decima z vltima eiusdē in qua ꝓbatur vltimū p:ceptū in passione xp̄i esse cōsecratū triplici mysterio.

Decimo z vltimo in hac pte ꝓbatur ꝺ decimū p̄ceptū.s.nō ⁹cupiscres rē ꝓximi tui:fuisse cōsecratū in vita:mor te z sepultura xp̄i. ¶ Prio in vita:ꝯuis eni xp̄s esset rex regū z dns dñantiū:tñ in hunc mūdū nūq; voluit regnare.vñ dixit Pila. Joā.29. Regnū meū nō est ō h mūdo: imo ꝙ pl⁹ est nūq; habuit domū ꝓpriā. Vñ sepe dicebat illud Math.8. Vulpes fo.h.z.u. c.n.f.aūt ho.n.h.v.c.s.reclinet:hoc aūt fecit ut nobis exēplū daret ne tpalia q̄ram⁹nec desiderem⁹. ¶ Scōo ꝺ idē in morte fecit : quia nud⁹in cruce moztuus est. Mā ut dr̄.19.milites acceperūt vestimēta ei⁹z fecerūt in q̄tuor ptes z̄. In cruce g̃ nullo operimēto tectus erat:nisi(ut dicūt ⁹xplatini) q̄dā panicello circa verēda ei⁹: quē p angelos alatū virgo mater ei⁹ ei ꝓpicit:z sic se miraculose aptauit:q̄ oia facta sunt in nostrū exēplū ne tpalia desiderem⁹. ¶ Tertio z vltimo in sepultura idē fecit:qz ut dr̄ Math.27. Cū sero fa. cēt.v.q.hō ab ar.n.i.q z ip.d.e.ic.z.b.l.a.p.ac. cor.z inolal.in spn.mū.z po.in mo.s.no.q.ex. in petra. Ex quo pz sepulchrū xp̄i fuisse alienū.ut exēplo etiā hoc suo nobis ꝓberet exemplū cōtēnendi p̄ntia:q̄ oia fere ꝓdicta in ista pte cōfirmant p Augu.in lib.de cathetizantibus ru. di.fic: Oia bona terrena contēpsit hō xp̄s dns:ut cōtēnenda mōstraret : z oia mala terrena sustinuit:q̄ sustinēda ꝓcipiebat ut neqz in illis q̄reret felicitas : neqz in istis infelicitas timeret. Natus eni de matre q̄ ꝯuis a viro intacta cōcepit:sempqz mansērit virgo:cōcipiēs virgo:pariens virgo: virgo moriēs:tñ fabro desp̄sata erat. Omnez typū carnalis nobilitatis extinxit. Nat⁹ etiā in ciuitate bethleē : q̄ inter oēs iudee ciuitates ita erat exigua:ut hodie villa appellet̄ur: noluit quicq̄ de terrene ciuitatis sublimitate gloriari:paup etiā fact⁹ cu⁹sunt oia. Et p quē creata sunt oia:ne quisq̄ eū in eū crede ret de terrenis diuitijs auderet extolli. Noluit rex ab hoib⁹fieri:qz humilitatis viā ostē debat miseris:q̄s ab eo superbia supauerat: ꝯuis sempiternū ei⁹ regnū vniuersa creatura testet̄ur. Esuriuit qui omnes pascit.sitiuit per quem creatur omnis pot⁹:z qui spiritualiter panis est esurientiū fonsqz sitientiū : ab itinere fatigatus est terrestri:qui se nobis viā facit in celum:velut ouis obmutuit z obsurduit coram cōuitiantibus:etiam per quē mutus locutus est z surdus audiuit:vinctus est qui de infirmitatū vinculis soluit. Flagellatus est qui omniū dolor̄ flagella de hominū corporibus expulit. Crucifus est qui cruciatus nostros finiuit:sed z resurrexit nunq; moriturus:ab illo fi quisq̄ discer̄et mortem cōtēnere:quasi nūq; futurus. hec ille. Qui ergo vitā cupit habere in se perpetuā que solū p̄ceptor̄ obseruatione acquirit̄ : operā dare debet:ut semp in corde suo hec filij dei passio q̄ vera vita est vigeat. Mā vir aut nunq; p̄cepta obseruari possunt:nisi Christi passio quandoq; ad memoriā reuocetur: que cum vere occurrit z in ea digne z perseueranter meditaī:nihil adeo durū est: quin facilimuz z suaue videaī ad crequendum:velimus ergo z nos ꝓ nobis passo in carne xpo compati:z sic p:ceptor̄uz obseruantia hic nobis par z in futuro vera requies dabitur:quod nobis idem dominus Jesus concedat: qui cū patre z spiritu sancto in trinitate manet per eterna secula Amen.

UVA. BHSC. IyR_229

¶In sabbato scō ꝛ solēnitate Annūciationis dñice de rōne missionis angeli ꝛ de tpe incarnationis. Sermo.69.

Ecce virgo con

cipiet ꝛ pariet filiū. Scribūt hec verba Ysa.7.ꝛ in ꝓphetia seu epla occurrētis solēnitatis. Qm̄ charissimi in xpo frēs per hoc totū quadragesimale tēpus circa diuinoꝝ ꝑceptoꝝ expla nationē fuim⁹ occupati: nihil de angelica annūciationē: ꝛ xpi conceptione ptractare potuim⁹: dignū ꝛ cōgruū visum est in hoc sabbato in quo tota fides in btā virgine remāsit: aliqd de predicto mysterio delibare. Mā ut dicūt docto. moderni: qꝛ xps ꝺceptus fuit in Martio. 8. kal. aprilis. qꝛ voluit concipi in equinoctio vernali: ꝛ lunatiōe q̄ currit inter Martiū ꝛ aprilē: triplici rōne. ¶Primo. s. ut in ꝓncipio creationis mūdi: q̄ facta ꝛ consumata credit circa equinoctiū vernale: corresponderet ꝓncipiū recreationis: qꝛ fuit xpi cōceptio hac celebrata. Scō qꝛ tūc est tēp⁹ amenī⁹: solqꝫ incipit ad nos redire: ꝛ fugato algore ꝛ tenebra hyemali: incipit lux crescere dieſqꝫ augeri: ꝛ omnia renasci ac reflorere. Tertio ut sua passio ꝛ cōceptio seu incarnatio cōcurrerēt in eodē die: ꝛ vtrūqꝫ correspōderet lapsui Ade: q̄ forsitan eodē die lapsus est. Valde ergo rōnabile videt post tractatū de passione xpi: statim de ei⁹ cōceptōe describere q̄: quidē ꝺceptio ꝓphetata fuit ꝑ Ysaiā ꝓphetaz di. verba ꝓposita. s. Ecce virgo ꝛc. Hodie vero nūciatio angelica mirabiliter effecta est: ut scribit Luc. ꝑ. ca. Missus est angelus gabriel ꝛc. In quo sacro euāgelio ostē dit qꝛ xpi cōceptiō trib⁹ meditationibus effecta est. s. deo angelū mittēte: ꝛ angelū nūciuꝫ exequēte: ꝛ virgine ꝺsentiēte. ¶Primo ḡ narrat angeli destinatio: ibi: Missus. Scō sui mysterij describit executio. ibi: Et ingressus angelus. Tertio virginalis animi subiungit consentio. ibi: Dixit aūt maria: Ecce ancilla dñi ꝛc. Sed qꝛ nimis lōgū esset hoc vno sermone hodierno hec tria describere mysteria. De ꝓmo in pūtiaꝫ sufficiat. De scō aūt in sermonario quē cōpilare intēdim⁹ tractabimus. Et de tertio in alio de fide ꝛ articulis fidei aliq̄ delibabimus. Circa ꝓmū ḡ. s. de destinatiōe nūcij in pūti vacātes: tria cōsiderabim⁹. ꝑ videlicz hui⁹ missionis tēporationē. Scō ei⁹ angeli nūciationē. Tertio ꝑsone ad quā missus est conditionē.

¶Pars ꝓma hui⁹ sermonis in q̄ declarat qꝛ filī⁹ dei cōcepti⁹ tpe ꝺcept⁹ est siue congruo tpe est incarnatus.

¶Primo igit in isto sermōe de tpe annunciationis ꝛ incarnationis dñice tractātes ꝑsuppono ꝓm quorundaz opinionē: qꝛ xps solū ꝓpter pctm̄ est incarnatus. Et ideo tpe innocētie. i. ante pctm̄ non debuit incarnari. Alioꝝ vero altius inspiciēs ꝛ pspicati⁹ opinio est: qꝛ etiā sine pctō futisset incarnat⁹: iz nō in carne passibili. ¶Posī ito igit qꝛ nullo mō tpe innocētie carnē assumere debuerit tria notabim⁹. ¶Prio qꝛ nō fuit cōueniens imediate post culpā filiuz dei incarnari. Scō qꝛ nō fuit cōueniēs tpe iustitie in fine mundi ipsuz incarnari. Tertio qꝛ fuit valde cōueniēs in ꝓncipio tpis gratie xpm incarnari ꝛ cōcipi. ¶Primū qꝛ fuit cōueniens minime incarnari filiū dei imediate post pctm̄ ꝓbat triplici rōne ꝓm Tho. in tertio scripto. di. i. ar. 4. Et in. 3. ptc. q. i. ar. 5. Et Ric. in. 3. dis. i. q. vlti. ꝛ Bona. in. 3. di. i. ar. 2. q. vltima. ¶Primo rōne cognitionis sic: ¶Pctm̄ ex supbia ortū habuit in hoie: ꝛ ideo de⁹ eū post pctm̄ emisit in libertate arbitrij: tū ut cognosceret suā infirmitatē: tū ut videret oblationē Aarō sibi nō ꝓdesse: tū ut probaret ꝛ cognosceret legē moysi nō posse seruare: qbus cognitis cognosceret se liberatore indigere: ꝛ dū ad eū clamaret auxiliū gre ꝛ misericordie inueniret: licz ei ordine nature pfectū impfectū ꝓcedat ordine tū generationis vel tpis impfectū ꝓcedit pfectuz. Vnde 3. methaphi. phs dicit: Que sunt ꝓiora generatione sunt posteriora pfectione. Et ī ap⁹ ꝓme Corinth. 15. dicit: Nō pri⁹ qō spūale est sed qō aiale. deinde qō spūale: ꝛ subdit ꝓm⁹ hō de terra terren⁹. Scōus hō de celo celestis. Cōfirmat hec rō sic: Res q̄ nō de facili habet ꝛ nō cito: reputat ꝑciosa. Cui concordat glo. sup illud ꝓmi Reg'. 3. Sermo dei erat ꝑciosus: dicēs. i. rarus: iz būficiū incarnationis debuit cari⁹ reputari: q̄ nō fuit congruū filiū dei incarnari sic cito. ¶Scō hoc idē ꝓbat rōne ꝓnūciationis sic: Qñ rex gspiā nobilissim⁹ ꝛ potētissimus ad ciuitatē alicuā de lōginqꝫ partib⁹ est ventur⁹: nō vnus sed multi ꝓcones ꝓnūciāt aduentū ei⁹: ut no

UVA. BHSC. IyR_229

bilitas ⁊ potẽtia tãti regis oĩb⁹ clarius inno
teſcat. ❡ filĩ filius dei q̃ eſt rex regum ⁊ dñs
dñantiũ: a multis p̃conib⁹ añ aduentũ eius
debuit p̃nunciari. ut dicit glo. ad Hab. 4.
Quãto maior iudex venicbat tãto p̃conũ
ſerics maior vel lõgior debebat p̃cedere. ſ.
añq̃ veniret in mundũ. ❡ Tertio ꝓbat rõe
feruoratiõis ſic: ẏit eni ſepenumero ut ma-
gnor donor ⁊ bñficior ꝓpter itate tpis ĩme-
mores efficiant hoies: ⁊ ideo nõ cognoſcen-
tes ingrati efficiunt: ut q̃ lumẽ fidei ⁊ feruor
dilectiõis ⁊ deſiderij ex tãto bñficio ſicut eſt
verbi dei incarnatis nõ tepeſceret ⁊ obliui
oni traderetur: noluit in p̃cipio ſtatim poſt
pctm incarnari. Vñ Luc. 18. Cũ venerit filĩ⁹
hois putas ne iueniet fidẽ ſup terrã. ❡ Si
ſi q̃ p̃dicta arguat ſic: Magnitudo amoris
nõ tm facit dona multiplicare: ſed etiaz accu
mulari: ſed de⁹ ut habet Jo. 3. ca. Sic dilexit
mũdũ ꝛc. q̃ cõgruũ videt debuiſſe incarnari
filiũ dei ſtatim ut hõ iniguit: ſed hõ ſtati in
diguit cũ lapſus fuerit: q̃ ꝛc. Preterea deus
vult oẽs ſaluos fieri ſm qd dicit apls ꝑme
ad Tbi. 2. ſed ſi filĩ⁹ dei fuiſſet citi⁹ incarnat⁹
p eius incarnationẽ plures fuiſſent ſaluati:
ergo ꝛc. ❡ Ad h rñdet p Ricar. ⁊ Bona. di.
Verũ eſſe q̃ amoris magnitudo facit bñfi-
cia cumulare: qñ acceleratio doni prodeſt ei
quẽ amat: ſed cũ magis dilatio q̃z accelera-
tio ꝓdeſt fac amor differre potiuſq̃z accelera
re: ſicut medic⁹ egrotuz diligens nõ feſtinat
medicinã ꝓpinare añ ꝓparationẽ: ſic de⁹ p-
fectũ remediũ incarnationis noluit exhibere
niſi ꝑus remedia ꝓparatiua ꝓcederẽt ad pfe
cte medicine ſuſceptionẽ. Et cuz dr q̃ multi
ſaluati eſſent ſi veniſſet citius. Rñdetur q̃
deus ꝓponit bonũ vniuerſalitatis bono pſo
ne ſingularis. ⁊ ideo cũ cõueniens eſſet ut in
carnationẽ differret: nõ ꝓpter aliquã vtili-
tatẽ pſonarũ criſtentiũ in p̃cipib⁹ etatib⁹ ac-
celerari debuit diuinũ bñficiũ. De⁹ enim ab
eterno preuidit numer ſaluandor q̃ nec au-
gebit nec minuet: vnde tot cẽnt ſaluati quot
etiã fuiſſent ſi filĩ⁹ dei citius fuiſſet incarnat⁹
ſed forte aliq̃ pſone dãnate ſunt q̃ ſaluate fu
iſſent in qbus placuit vniuerſitatis cõditori
oñdere ſeueritatẽ iuſticie ꝓpter vicinitatem
pcti. Et aliq̃ pſone ſunt ſaluate q̃ fuiſſent dã
nate in qbus placuit vniuerſitatis conditori
oñdere benignitatẽ miſericordie ꝓpter diſ-
poſitionẽ abſtinẽtie pcti. Et ſic p̃z p̃mũ in
hac ꝑte notandũ. ❡ Scõm vero videliz q̃
nõ fuit cõueniẽs tpe iuſticie q̃ fiet in fine mũ
di xp̃m incarnari. ꝓbat ſm Tho. in. 3. parte
q. 1. ar. 6. rõne triplici. ❡ Primo rõne cauſa-
tionis ſic: Verbũ eni incarnatũ eſt p̃cipiũ
ſiue cã pfectionis oĩs humane. Vñ Joan. p̃
De plenitudine ei⁹ oẽs accepim⁹. Speciali-
ter tñ dupler eſt pfectio q̃ a verbo incarna-
to cõferr nobis. ſ. pfectio grẽ: ⁊ pfectio glorie.
Et q̃ ordine tpis imꝑfectũ p̃cedit pfectũ: ⁊
gratia eſt bonum imꝑfectum reſpectu glie
ideo verbũ dei mõ h eſt ſuo tpe carnẽ aſſũ-
pſit. ſ. tpe quo nobis gram eſt largit⁹: q̃ ipſe
equidẽ fuit plen⁹ grẽ ⁊ veritatis. Joan. i. Sz
pfectio glorie ad quã natura humana p ver
bũ incarnatũ vltimo eſt ꝓducenda erit in fi
ne mũdi. ❡ Scõo hoc idẽ ꝓbat rõne exhibi
tionis. ſ. debite reuerentie ſic: Si eni bñficiũ
nõ ꝓcedit qñ regi dare cõuenit qñ gs inſtã
ter petit: ⁊ qñ neceſſitas vel infirmitas expo
ſcit: ⁊ qñ bñficiũ collatũ ꝓficit tũc deficit re-
uerẽtia: deuotio: vel amor ſubditor ad dños
q̃ fic faciũt: ſic a filĩ ſi dei filĩ⁹ non veniſſet ⁊
carnẽ nõ aſſũpſiſſet qñ poſſe ſubuenire ſciuit
qñ bñficiũ frequenter eſſe petitũ ⁊ eſſe gratũ
⁊ acceptum cognouit: ſed ſi diſtuliſſet venire
vſq̃z in fine mũdi: tũc dei noticia ⁊ reuerẽtia
abolita eſſet ⁊ morz honeſtas in terris.
❡ Tertio idem ꝓbat rõne notificationis ſic
Mã diuina virt⁹ cũ ſit infinita nõ ſolũ vno
mõ ſz plurib⁹ ſalutẽ hũani generis opat: ⁊ tõ
ad manifeſtationẽ ampliorẽ diuine veritā-
tis: nõ ſolũ p fidẽ futuri: ſed etiã p fidẽ p̃ſen
tis ⁊ p̃teriti boics plurib⁹ modis ſaluauit: et
ideo nõ in p̃ncipio nec in fine mũdi dei filĩ⁹
voluit incarnari: ſed in medio. Vñ dr Aba
chuc. 3. In medio annor notũ facies. Et ſic
patet ſcm in hac parte notandũ. ❡ Tertiũ
aũt. ſ. q̃ valde cõgruũ fuit filiũ dei incarnari
tpe gratie ꝓbat tripliciter. ❡ Primo rõne
ſic: Opus incarnationis ⁊ redẽptionis ma-
gis ſe tenent cũ glorificationis: q̃z cũ ope pri
me cõditionis: ſed opus glorificationis habz
eſſe in fine tpis: opus cognitionis habet eſſe
in p̃ncipio: ergo pz q̃ op incarnationis ma-
gis debuit perfici in approximatione ad fu-
turũ tempus. ſ. ad finem tẽpor: videliz in tẽ
pore gratie q̃z in p̃ncipio. ❡ Scõo hoc idem
probatur auctoritate apli ad Hab. 4. di. At
vbi venit plenitudo tpis. ſ. gratie: miſit deus
filiũ ſuũ in terris fa. ex mu. fa. ſub le. ut eos q̃

UVA. BHSC. IyR_229

sub le.e.redimeret. Vbi nota ꝑm Tho.in.3. scripto di.i.sup litterā:q tēpus incarnatiōis dr̄ temp⁹ plenitudinis.s.de cāis.¶ Prima est ꝓpter pfectionē vniuersi venit qñ creature oēs in hoie ad suū ꝓncipiū redirēt: humana natura a deo assūpta Ephe.i. In dispensatiōe plenitudinis tēpor̄ instaurare oia in xp̄o que in celis ⁊ q̄ in terra sunt in ipso. Scōa est ꝓpter abūdantiā gr̄e q̄ tunc ꝓpalata est. Joā.ꝓ. De plenitudine ei⁹ oēs nos accepimus grām ꝓ gratia. Tertia est ꝓpter adimplationē legis. Math.5. Nō veni solvere legez sed adimplere. Quarta est ꝓpter magnitudinē eius q̄ tpe illo accidit: q̄ in tē pore illo nat⁹ est dñs tēporis: ⁊ ita factum est aliqd maius tpe: qō tēp⁹ implevit. Quinta ē q̄ in tpe illo ipletū est q̄ deus ab eterno pre uidit. Et qō ante p̄ ꝓphetas suos p̄diterat: ut dicit aplus ad Hebre.i.¶ Tertia idē ꝓbat exemplo siue figura: q̄ ut habetur Lu.i. imediate añ hoc euāgeliū hodiernū: in mense sexto. s.a cōceptiōe Joā.bap. missus est angelus ad hāc cōceptionē annūciandā: ut mistice inueret q̄ xp̄s venit in sexta mūdi etate ⁊ post quinq̄ notabiles synagoge decursus. Mā ꝑmo cū sola circūcisione sub patribus fuit. cccc. annos. Scōo accepta lege fuit sub iudicib⁹ per tātūdē tpis. Tertio ꝓficiens in regnū fuit sub legibus. Quarto assūpto pleni⁹ spū ꝓphetico fuit sub ꝓphetis maiorib⁹ .s. sub Helia: Ysaia: Hieremia. ⁊c. Quinto restituto tēplo ⁊ vrbe: fuit sub pontificib⁹ quibus per Ageū: Zachariā: ⁊ Malachiā itera to ꝓphetia de xp̄o ⁊ ei⁹ p̄cursore Helia factus est silentiū ꝓphetar̄: ita q̄ obmutuit cetus sacerdotū vsq̄ ad Joānis ort̄. Et itez in eiusdē gnti tpis. 6. cētenario conceptus est xp̄s: sicut serto die factus est hō ad imaginē ⁊ similitudinē dei: ita xp̄us factus est homo plenior dei imago. Et sic patet q̄ q̄uis in lege nature ⁊ scripture fuerunt aliq̄ remedia impfecta: sed ad pfectū ꝓparatiua. s. dei incarnationē: nō tñ fuit ꝯgruū tunc tpis dei filiū incarnari: sed solū tpe legis grē cōgruentissimo. ¶ Paret pars ꝑma buj⁹ sermonis.

¶ Pars scōa buj⁹ sermonis in q̄ declarat q̄ ꝯgruū fuit conceptionez xp̄i fieri ꝑmissa nunciatione angelica.

Ecundo in isto sermone cōsiderāda est ad conceptionem Christi nunciationis angelice congruentia: circa quā tres conclusiones annotāde sunt. ¶ Prima dicit annūciationis. Scōa apparitionis. Tertia conditionis. ¶ Prima dr̄ ānunciationis. i. q̄ cōgruū fuit ānunciare btē virgini fore ꝯceptura filiū dei. Qō ꝓbat ꝑm Tho. in. 3. scripto dis. 3. ar. 1. q. 1. ⁊ in. 3. pte. q. 30. arti. 1. in corpe. q. in solu. ꝑmi argu. tripli rōne. ¶ Primo ratiōe eruditiōis. s. ut virginis intellect⁹ illustrarēt: cū eni mens deo sit vicinior q̄z corp⁹: nō debebat dei sapiētia in vtero habitare si prius mens ei⁹ nō cognosceret: ideo hoc factū est ꝓ annūciationē angelicā. Vñ Augu. in lib. de verbis dñi sic ait: Beator̄ est maria ꝓcipiēdo fidē xp̄i: q̄z cōcipiendo carnē xp̄i. Et subdit ibidē: Materna ꝓpinqtas nihil marie profuisset: nisi felici⁹ xp̄m corde q̄z carne gestasset. ¶ Scōo idē ꝓbat rōne acceptationis: ut. s. virginis affectus vel act⁹ acceptaret ⁊ approbaret. Nam coacta seruitia deo nō placent: ut q̄ seruiūt ex ipso mysterio voluntario mercant. Vñ cuz btā virgo singulariter eligeret in dei mysteriū. s. ad cū portandū lactandū ⁊ educandū: decuit ut ei⁹ obsequiuz esset voluntariū. Ideo nunciāti angelo rñdit se promptā ⁊ paratā di. Ecce ancilla dñi. ⁊c. ¶ Tertio idē ꝓbat rōne cōdescēsionis. s. ut virginis exp̄meret cōsensus. Si eni i matrimonio corporali regrit expressus ꝟconsus ꝓ verba de ꝓsenti: multo magis in matrimonio spūali: cum maior ꝟiunctio sit mētis q̄z carnis: iō ut oñderet esse quoddā mr̄imoniū spūale inter dei filiū ⁊ humanā naturā: ideo ꝓ ānūciationē angeli expectabat virginis cōsensus loco tot⁹ humane nature. Nō autez q̄re in incarnatiōe filij dei fuit necessari⁹ virginis ꝟsensus: habet in sermonario de pnia in sermōe buj⁹ dici. ¶ Scōa ꝟclusio q̄ dr̄ apparitionis ꝓsuppposito q̄ hec ānunciatio debuerit fieri ꝓ angelum ut dictuz est: ꝓbat q̄ iste angel⁹ debuerit apparere in specie corporali ꝑm Tho. in. 3. pte. q. 30. ar. 3. Et. 3. scripto d. 3. arti. 1. q. 1. Et Ricar. in. c. di. arti. 2. q. vlti ima. triplici rōne. ¶ Primo rōne maioris certitudinis: ut. s. annūciatio esset certior. Nam corporea ⁊ sensibilia certiora sunt nobis q̄z ea q̄ visione imaginaria apprehēdim⁹: min⁹ eni decipimur in his q̄ visibiliter cernimus: ut g̃ qō nunciabat virgini manifesti⁹ cēt: an-

UVA. BHSC. IyR_229

gelus in visione corporea debuit apparere. ¶ Scdo idē ꝓbat̄ rōne maioris sil̄itudinis Nā sicut deꝰ inuisibilis: carnem visibilē volebat assumere: sic angelꝰ nunciās debuit visibilis apparere: ut ꝓportionaret̄ nunciꝰ rei nūciate: ergo pz ꝓpositū. ¶ Tertio idē ꝓbat̄ rōne virginalis celsitudinis. Cōueniens eni fuit dignitati virginis: ut sicut ipsa non solū in mēte: sed etiā in carne debebat cōcipere: ⁊ sic angelꝰ debebat apparere nō soluz mentali: sed etiā visione corporali: ut nō soluz intellectꝰ: sed etiā delectaret̄ sensus: q̄uis eniz intellectualis visio melior sit corpali: vtraq; tñ simul efficatior inuenit̄: q̄ vna sine altera ꝓpter generalitatē humane cognitionis ad sensuz: ꝓpter qd̄ btūs Augu. in quoddā sermone inducit beatā virginē sic dicētē: Venit ad me Gabriel angelꝰ facie rutilās: veste corruscās: incessu mirabili. Hec autē non possunt ꝑtinere nisi ad corporalē visionē: ergo ⁊c̄. Insup q̄uis visio intellectualis nō sic stupefaciat ut corporalis: tñ corporalis apparuit ut dicit Origenes sup Luc̄. Angelꝰ apparēs sciens humanā naturā ⁊ p̄cipue virginē esse fragilē: quia virginū est trepidare ⁊ ad oēm viri ingressuz pauere: ut dicit Ambrosiꝰ sup Luc̄. i. Que cum audisset turbata est ⁊c̄. Ideo fragilitate medet̄. Vñ ⁊ tā Zacharie q̄ marie post turbationē dicit̄: Ne timeas. ⁊ ꝓpter hoc ut legit̄ in vita bti Antonij. Non difficilis est bonoꝝ malorūue spiritū discretio: si eniz post timores successerit gaudiū: a dño sciamꝰ venisse auxiliuz: qr securitas aie p̄ñtis maiestatis indiciuz est. Si aūt incussa formido ꝑmanserit: hostis est q videt̄. Et sic patet scda cōclusio. ¶ Tertia cōclusio q̄ dr̄ conditionis. s. angeli missi triplici cōsideratione hz declarari videlicz: Qualis nois. Cuiꝰ ordinis. Et quāti culminis fuerit. ¶ Primo cōsiderādū est cuiꝰ nomis fuerit. Nō eni oēs angeli nunciauerūt virgini ex ea xp̄m nasciturū: sed Gabriel: ut habet̄ in euāgelio hodierno: qd̄ equidē nomē pulchre officio cōgruit: qr ꝟm Grego. Gabriel dei fortitudo interpretat̄: ad significādū ꝙ incarnationis mysteriū ꝑ dei fortitudinē erat nūciandū: sil̄iter ꝙ etiā dñs fortis ⁊ potens veniebat ad bellandū aereas ptātes: ideo Gabriel q dei fortitudo interpretat̄ virgini nunciat. Primo qr fortis est ad virginē fortem: super oēs mulieres. ꝓuer. vltimo. Mulierez fortē. ⁊c̄. Scdo fortis missus ē ꝓpter fortē. s. xp̄m. d̄ q̄ in Psal. 23. Dñs fortis ⁊ potēs ⁊c̄. Tertio fortis missus est ꝓpter fortē. s. ꝯ diabolū Hiere. 46. Fortis impegit in fortē. ⁊c̄. ¶ Scdo considerandū est cuiꝰ ordinis fuerit hic angelus. Quidā eniz magnitudinē huiꝰ opis ꝯsiderātes dixerūt fuisse de supremis sūmi ordinis prime ierarchie. Alij dixerūt fuisse de medio ordine medie ierarchie: ut sic correspōderet cōceptui nr̄i mediatoris. Nō nulli autē doctrinā Dionysij sequentes in libro angelice ierarchie dicūt fuisse de infimo ordine vltime ierarchie: qr idē ipse vult: ꝙ tota nr̄a ierarchia ab ordine infimo regat̄ angeloꝝ. Ceteri vero sequētes quādā rōnem huiꝰ nois: archāgelꝰ: qd̄ est idē ꝙ p̄ncipalis nūciꝰ ⁊ magnus ardua: ⁊ p̄ncipalia nunciās: dicūt fuisse de ordine archāgeloꝝ. i. de penultimo ordine in fine ierarchie: qd̄ tenet Ric̄. nr̄ vbi s̄. Et Tho. in. 3. ꝑte. q. 30. ar. 2. Et in. 3. scripto dis. 3. arti. 2. q. 2. Et probat̄ triplici rōne. ¶ Primo ratione vtilitatis. Cum enim Christus nasceretur ut inordinationem que in angelis acciderat repararet: decreuit ut in sua conceptione ordo ille celestis Ierarchie maxime seruaretur: ut scilicet supremi angeli mediantibus infimis homines illuminaret. ¶ Secundo idem probatur ratiōe cōmunitatis. ut enim tantū mysterium esset cōmunius: decuit ut inferior angelus scilicet Gabriel nunciaret. Cuz enim inferiores angeli agant id quod a superioribus recipiunt ⁊ non econuerso: dum inferiores angeli nūciant: ānunciatio per supiores in mediocres ⁊ per mediocres in inferiores expletur: qd̄ non esset si superiores imediate annūciarēt. ¶ Tertio idem probatur rōne proprietatis: quia sic saluatur proprietas ordinū. Naz ad angelos pertinet dirigere actus hominis q ad ipsum tm̄ pertinent. Vnde dicuntur minima nunciare. Ad archangelos vero pertinet dirigere actus hominis qui in totā multitudinē redundant. Vnde ⁊ medij. s. archāgeli dicuntur quasi principes angeli. Quia ergo consensus beate virginis per angelum requirebatur: erat actus proprie singularis in multitudinis vtilitatem redundans: angelus Gabriel debuit esse de ordine archāgeloꝝ. Attñ ꝟm Fran. de maironis in. 3. dis. 3.

UVA. BHSC. IyR_229

Iste angelus fuit de supremo ordine ⁊ post i primo: quia ille imediate sequit virginez: iō congruū fuit vt virgini familiarior esset: nec contradicit Dionisij auctas: qꝛ loquitur de lege cōmuni. Nam ad virginē bene potuit ex singulari gratia summus angelus dirigi: sicut filius dei. Tertio ꝯsiderandū est quāti culminis fuit. Nam ꝟm opi. Franci. fuit iste angelus oībus sublimior. ꝟm vero Tho. et Ricar. si querat angelus nuncians suprem⁹ vel summ⁹ in alios fuerit. Rñdeo ⁊ dico nō fuisse summū simpliciter: qꝛ nec de suprema Jerarchia: nec etiam de media fuit. pōt aūt dici supremus vel summus duobus modis. Primo qꝛ credibile est ꝙ fuerit summus in ordine archangeloꝝ. Scdo dicit fuisse summus: quia summa. i. incarnationem saluatoris ⁊ salutem humani generis virgini nunciauit. Et sic a beato Gregorio exponitur in omel. de centū ouib⁹. Et sic patet pars scda huius sermonis.

¶ Pars tertia huius sermonis in qua declaratur loci ⁊ persone ad quā missus est angelus congruentia.

Tertio igitur in isto sermone considerandum est loci ⁊ ꝑsone necnō ⁊ nominis eius ꝯgruentia huius vz missionis: qꝛ sequit in euangelio. In ciuitatem gali. cui nomē naza. ⁊ reliqua que ibi hñtur. Primo igitur ꝯsideranda est loci ꝯgruētia circa quā tria notanda sunt. ꝑmū notanduz est ꝟm Fran. de Me. in. 3. di. 3. ꝙ in hoc euāgelio inuitur quadruplex locus. Primus est terra ꝓmissionis vt locus remotus. Scdus est galilea que est pars illius terre vt loc⁹ magis ꝓpinquus. Tertius nazareth vt ꝓpinquior. Quartus est locus secretus ⁊ sequestratus virginis: vbi credit fuisse virginē ad orationem sequestratā: ideo dicitur igressus angelus ad eam: in quo quidem loco: vt ipse oculis aspexi: adhuc extant vestigia cuiusdaz ecclesie que fabricata fuit a ꝑmitiuis xp̄ianis in huius mysterij honorem: ante cuius altare maius adhuc ē colūna lapidea erecta: que dicitur fuisse in medio oratorij inter virginē ⁊ angelum: quā pluries dulcissime sum amplexatus. Scdo notandū est ꝙ nazareth interpretat flos vel sanctitas: ⁊ galilea trāsmigratio: dicitqz nazareth nō viculus vel vila sed ciuitas que omnia optime ꝯgruunt conceptioni xp̄i: quia in loco a mundi fastu ⁊ superbia seggregato: ⁊ humane noticie ⁊ experientie abscondito: ⁊ vili ꝯuersationi gentiū vicino: ⁊ in deum ⁊ eternam patriam suspirante: transmigrante: ⁊ puritate ⁊ sanctitate florido: ⁊ rationaliū affectionū ⁊ ciuiū collegio istar ciuitat⁹: q̄ ꝟm ethimologiā est ciuiū vnitas: debuit Christus ꝯcipi. ¶ Tertio notandū est ꝙ ciuitas nazareth est quadā vale montibus circūdata que vallis est plena his tribus herbis. s. saluia: ruta: ⁊ atrimelia vsqz in pñs: vt ipse ꝯspexi: ⁊ hoc eqdē ñ absqz mysterio: quia vbi facta est Christi ꝯceptio: ibi certe magna dei sapientia demonstrata est: ⁊ non minor iustitia ⁊ bonitas: quia misericordia ⁊ veritas obuiauerunt sibi ⁊c̄. vt diffusi⁹ dictum est in sermonario de penitentia: i sermone huius dici. Nam per saluiā nihil alid significat q̄z sapientiam: qꝛ vt saluia sapida ē per rutam amaram iustitiam intelligo: per artemiliam que ad multa vt aiunt medici est vtilis: diuina bonitas ⁊ misericordia accipit que tria in filio dei ꝑfecte erant. Scdo considerāda ē cōuenientia ꝑsone: seqt i euāgelio. Ad virginē despon. viro cui no. erat Joseph vbi sciendū est ꝯgruū fuisse Christū concipi de femina virgine ⁊ despōsata: ⁊ omni perfectione perfecta. Primus dico ꝙ ꝯgruū fuit Christū cōcipi in femina postq̄z de quacūqz materia: qd ꝓbat ꝟm Tho. in. 3. parte. q. 31. arti. 4. Primo rōne nobilitationis: quia. s. nobilitas cōditionis efficitur. Vnde Aug. i lib. 83. qōnū. q. xj. dicit. Mois liberatio i vtroqz sexu debuit apparere. Nā quia sexus masculinus nobilior est feminino. humanā nāz in sexu masculino assumpsit: qꝛ vero sexus femininꝰ liberādus erat. hinc est ꝙ de femina natus. Itē ne sexus femininꝰ tāq̄z vilior contēpneret. vñ Aug. in lib. de agone xp̄iano sic dicit. Nolite vosmetipsos ꝯtēnere viri. filiꝰ eni dei viꝝ suscepit. nolite vosmetipsos ꝯtēnere feie: filius dei natus est de feia. ¶ Scdo rōne verificatiōis: qꝛ sic veritas incarnatōis diuine oñdit. vñ Ambro. i lib. de incarnatōe sic ait. Multa ꝟm nām inuenies vltra nām ꝟz ꝯditionē etiam nāe xp̄s in vtero feminei corporis fuit: sed ꝯtra ꝯditionē nāe virgo cōcepit: ⁊ virgo generauit: vt crederes qꝛ deus erat q inouabat humanā nām: ⁊ hō erat qui ꝟm nām nascebat ex hoie. Et Augu. in epl'a ad volusianū dicit. Si oipotens de⁹ hoiem vtiqz formatiue: nō ex materno vtero crearet

UVA. BHSC. IyR_229

sed repentinū inferret aspectibus: nōne opinionē affirmaret erroris: vt hoiem vex nullomodo suscepisse credeꝛet: ꝛ dū oia mirabiliter fecit auferꝛet qō misericoꝛditer fecit. nūc vero inter deū ꝛ hoiem mediatoꝛ apparuit: vt in vnitate psone copulans vtrāq; nām: ꝛ solita sublimaret insolitis: ꝛ insolita solitis tē peraret. ¶ Tertio idem ꝓbat rōne pfectiōis q; p hec diuersitas gnātiōis nre humane p-ficit: qō sic ps. Nam p̄mus hō, pductus ē ex limo terre sine viro ꝛ feia. Eua ex viro sine feia est ꝓducta ceteri hoies ex viro ꝛ feia ꝓcreant. vñ hoc quartū q̄si ꝓpriū xp̄o relinq̄t vt ex feia absq; viro nascat. Sz forte qs opositū dicet tali rōne. Quicūq; ꝯcipit ex feia quādā imundiciā patit: vt dicit Job. 25. Nū qd iustificari pōt hō cōpar̄ deo: aut appere mundus nat⁹ ex muliere: ſz in xp̄o nulla imūdicia esse debuit. ipe est eni dei sapia: de q̄ dr Sap̄. 7. q; nihil ingnatū in illam incurrit: ḡ videt q; dei filius nō debuerit ex feia carnez assumē. Rñdeo ꝛ dico q; in ꝯceptiōe viri ex feia nō est aliq̄ imundicia inquātū est op⁹ dei ſz ꝓut ex pctō ꝓueniens ꝓut aligs ꝯcipit ex libidine ex cōmixtione maris ꝛ feie: qō i xp̄o minime fuit: q; de spūsancto ꝯcept⁹ē. Scōo dico ꝙ gruū fuisse xp̄m de virgine ꝛ desponsata ꝯcipi: q; dr in verbis ꝓpositis. Ecce virgo cōcipiet. sm eni Tho. i. 3. parte. q. 28. ar. 1. fuit conueniens dei genitricē esse virginem: rōne triplici. Primo. propter mittentis dignitatē ꝙseruandā. Filius eni alicuius nobilissimi p̄ris non dz attribui alicui p̄ri ignobili ꝛ indigno: ſz xp̄s est filius eterni p̄ris: ver⁹ ꝛ nāl⁹ ꝛ ꝙsubstātialis: ḡ indignū fuisset ꝛ iꝙueniēs aliū p̄rem hre q̄z deū: ne dei patris dignitas ad aliū trāsferꝛet. Scōo fuit ꝙueniens ꝓpter nascētis puritatē ofendā. videmus eni florē a radice nasci sine radicis coꝛruptiōe: ꝛ splendoꝛ a luce ꝛ sole: sine lucis vl solis coꝛruptiōe vel lesione: ꝛ verbum a coꝛde absq; eius coꝛruptione. cū ḡ xp̄s sit flos a radice p̄ma, pcedēs: ꝛ splendoꝛ lucis eterne: et dei p̄ris verbū: ꝙueniēs fuit absq; p̄ris coꝛruptiōe ꝯcipi. Nā si ꝯceptio verbi nr̄i qō est ipfectū coꝛruptionē nō patit: multo magis cōceptio pfecti ꝛ diuini verbi coꝛruptionē non patit. Quia igit caro sic fuit a verbo dei assūpta vt cēt caro verbi dei: ꝙueniēs fuit q; ipa caro sine coꝛruptione mr̄is ꝯcipet. ¶ Tertio hoc ipsum fuit ꝙuenies ꝓpter finis vtilitatem assequēdā. Nam finis incarnatiōis xp̄i fuit vt hoies in filios dei cēsereñ. renascūt. n. filij dei nō ex voluntate carnis neq; ex volūtate viri: ſz ex deo. i. ex dei virtute. cuius rei signū apparere debuit in ipsa ꝯceptiōe xp̄i ex mr̄e virgine imaculata ꝛ icoꝛrupta. vñ Aug. dicit in lib. de sancta virginitate. O poꝛtebat caput nr̄m. s. xp̄m ꝓpter insigne miraculum sm coꝛp⁹ de virgine nasci vt significaret membra sua de virgine eccl̄ia sm spm̄ nascitura. Sed forte argues in oppositū. s. q; mr̄ dei nō fuit virgo in ꝯcipiēdo xp̄m tali rōne. Chriſt⁹ fuit eiusdē spēi cuz aliis hoibus: sm illud ad phil. 2. In filtudinē hoiuz fact⁹ est ꝛ habitu inuēt⁹ vt hō: cū ḡ alij hoies genereñ ex cōmixtōe maris ꝛ feie vr etiā q; filij mō fuerit ꝛ ipe genitus. Rñdeo ꝛ dico q; alia rō locū hz i his q̄ ꝓcedūt in esse p viā nāe eo q; nā sic est determinata ad vnū effectū: ita etiā est determinata ad vnū modū ꝓducendi illuz. Sz cum virtus supnaturalis. s. diuina sit infinita sicut non est determinata ad vnū effectū: ita non est determinata ad vnū producendi modum quēcūq; effectū. Et iō q̄uis virtus nālis nō possit transmutare ad certā formā: nisi determinatā māz in quācūq; formā: vñ sicut trāſmutauit limū terre in corpus Ade. Ita i corpus xp̄i trāſmutauit māz a mr̄e ministrataz rē si nō cēt sufficiēs mā ad nālem ꝯceptum. Rō aūt quare voluerit eē desponsata: habet in sermonario de pnia i sermone vigilie natiuitatis dñi. Sup illud cū desponsata esset virgo. ¶ Tertio fuit ꝙgruū xp̄m ꝯcipi ō mr̄e pfecta: qō sm Alex. de al. in. 3. pte in tractatu de potentia dei. q. vlti. Deꝰ potuit facē mūdū meliozē in rūsione argentoꝛ ꝛ Tho in. 3. scripto di. 42. ar. 3. Et. 3. pte. q. 25. arti. 6. ꝓbat tali rōne. Perfectū est cui nihil addi pōt sm phm. 1. 3. phisyco. Sz btā virgo inquātū ē mr̄ est talis: qō sic ꝓbo. Lz eni deus oēm creatu rā in pfectiōe accidētali possit in ifinitū facē meliozē: i pfectiōe tñ nāli nō pt facē meliozē verbi gra. Mō pōt facē quaternariū maiozē ql si esset maioꝛ iā nō cēt q̄ternarius ſz alius numerus. sicut eni habet additio vt subtractio vnitatis i numeris: sic se habet additio differentie substātialis in diffinitiōib⁹. A filij ſz deus potuerit btāz virginē vt dei creaturā vel vt mulierē facē meliozē i pfectiōe accidētali: nō tñ potuit facē vt cēt melioꝛ mater: vt melioris mr̄: ꝛ ordinata ad maius bonū: ita

UVA. BHSC. IyR_229

ꝙ bis tribus nō pōt aliqd fieri melius. ſ. humanitate xpi: beatitudine creata: z btā virgie Dō ꝑz qz ḃ tria hñt quādā dignitatē infinitam ex bono infinito qō deus eſt. Mā humanitas xpi hz dignitatē infinitā ex hoc ꝙ ē dei finitio: z btā virgo ex ḃ ꝙ eſt mr dei: dignitatem infinitā hz. Et ex hac parte nō pōt ei aliqd melius fieri: ficut nō pōt eſſe aliqd melio deo: Et ſic ꝑz qd dicēdū ſit de ꝺditōe pſone ꝺceptōis xpi. ¶ Tertio ꝺſiderandū eſt ꝺgruentia nois eius: quare ſegt z nomē virginis maria: qō nomē ſm tres interꝓetatiōes optime cōuenit ei. Nam interꝓetat ſtella maris: mare amax z illuminata: vel illuminatrix. Primo eni fuit ſtella maris. i. nauigantium per hoc mare magnū: ſicut eni acus vl ferrum ad tactum petre adamantine reſpicit ſtellā poli auſtralis: vel aglonaris: ſic corda quātūcūqz dura tacta a xpo petra: reſpiciunt Mariā: vt eius aſpectu z ꝓtectiōe regātur: Dō ꝺfirmat Ber. in quodā ſermone di. Si criminū imanitate turbatus: ſi ꝺſcie feditate cōfuſus: ſi iudicij ozzore ꝓterritus: ſi baratro deſpatōis abſorbtus. Mariā cogita: mariam inuoca. Mā ipſam cogitās nō erras: ipſaz inuocans nō deſpas: ipſam ſequēs nō deuias ipſa te tenēte nō corruis: ipſa ꝓpicia quenis z ſic in teipſo experiri poteris q̄z merito dcm̄ ſit. Maria maris ſtella. hec ille. ¶ Scōo fuit mare amax ꝑ ſui mortificationez: ꝑ xpi paſſionē ꝑ oiuz dei offenſaz z humani generis miſeriaz deploratiōnē. Quapropter ſua oratione z interceſſione nos refouet. vñ Aug. in quodā ſermone de aſſumptiōe virginis ait. Cunctis ꝓconijs veneremur mariā: vt ipſa nos inter ꝓcellas ſeculi feruentes aſpiciat: et ipſa inter curſus mundiales cōtinua oratiōe ꝺfoueat. neqz eni dubiū que meruit ꝓo libe randis ꝓferre ꝓcciū: vt poſſit liberatis ꝑticipari ſuffragiū. ḃ ille. ¶ Tertio fuit illuminata ſeu illuminatrix oz: qz vt ait Aug. in ſermōe 2. de natiuitate dñi. Facta eſt maria feneſtra celi: qz ꝑ ipſam deus verbū ſudit ſeculi lumē facta eſt maria ſcala celeſtis: qz ꝑ ipſaz deus deſcendit ad terras vt ꝑ ipſā boies ad celos mereant aſcendere. Ipſis enim lz illuc aſcēdere qui deū crediderūt ꝑ virginē mariā ad terras deſcendiſſe: Facta eſt maria reſtauratio feminaz: qz ꝑ eam a ruina ꝑme maledictionis ꝓbant eſſe ſubtracte. ḃ ille. His igit̄ premiſſis ingreſſus angelus ad eam quā ſalutando dixit. Aue gr̄a plena ꝛc. q̄ ſaluratōe z diſputatōe cōpleta. btā virgo ꝺſentiēs dixit. Ecce ancilla dñi fiat mihi ſm verbū tuū z ſic effectualr adimpleta eſt ꝓphia. veſtris dilectionibus ꝓpoſita. ſ. Ecce virgo conci. ꝛc. Quā gdē virginē totis viribus nos exorare ꝺuenit: vt eius filij fidem z gr̄am quā iā induimus ꝺſequat effectū: z tandem cum eis ꝑpetua in gr̄a cōgaudeamus. Amen.

¶ Dñica reſurrectionis de apparitionibus a xpo factis in eadem ſua reſurrectione.

Sermo. 70.

Aſca noſtruz

imolatus eſt xps. itaqz epulemur non in fermento veteri: neqz in fermēto malitie z nequitie: ſed in azimis ſinceritatis z veritatis. Scribunt hec verba ꝑme ad cor. 5. c. z in epla occurrentis ſolēnitatis. Cū noſtrū caput hodie deuicta morte a mortuis reſurrexerit xps: ſuauiſſimi frēs: dignū eqdē z ꝺgruū eſt ſimul z nos cōgaudē. hec eni eſt dies: vt ꝓpha ait. Quā fecit dñs exultemus z letemur in ea: qz vt dicit aurelius Aug. in ſermone quodam reſurrectōis: in hac nocte captiuitas ſoluitur: vita in Adam amiſſa reſtaurat: in hac nocte ꝓthoplaſtus antiqꝰ peregrinus redijt ad paradiſi patriā: xpo iubente cherubin apire. Ab hac eni nocte diuine reſurrectionis paradiſus ꝑz: nulli claudit̄ niſi a ſeipſo: nulli aperit̄ niſi a xpo. ḃ ille. Ad hanc letitiā hñdam hortat nos apls in verbis ꝓpoſitis dicens. Paſca nr̄m imola. eſt xps. ſ. ꝑus moriendo z ſeipſum ꝑ nobis imolando. iō hodie tāto plus gloriosus de morte reſurrexit: qua ex re ſegt: nō itaqz ep. i. f. v. ꝛc. De qua xpi reſurrectiōe: qz in alijs tractatibus duplicatos ſermones fecim̄ in pñtiarū ſolū de xpi apparitiōib̄ in hac die factis triplici diſtinctōe: quātū in nobis erit: dare noticiam vobis laborabim̄. Et ꝑmo de ipſis dicamus in generali. Scōo in particulari. Tertio in cōmuni.

¶ Pars ꝑma huius ſermonis in qua tractatur de apparitionibus Chriſti in reſurrectione factis in generali.

UVA. BHSC. IyR_229

Rimo in isto sermone de opparitio
p nibus factis a xp̃o in resurrectõe sua
in gnãli tria notãda sunt. ¶Prio no
tandũ ẽ q ꝯuis inueniat: vt ait Aug. in li. 2.
de trinitate. q dñs apparuerit in veteri testõ
t etiã i nouo. In veteri sicut fuit Beñ. 18. ad
Abraã t Moysi in rubo Exod. 3. In nouo
aũt sicut fecit post resurrectionẽ suã: vt hr̃ in
fine oiũ euangelistaꝝ. Attñ he apparitiões
fuerunt diuersimode facte: q vt ait Alexã. in
j. pte i tractatu de resurrectõe xp̃i. q. vlti. Illa
apparitio q̃ fuit in veteri testõ põt dici mani
festatio diuine nãe imutabilis i subiecta crea
tura mutabili. oportebat eni sicut dic̃ Aug. q
psona illa cẽt mutabilis: q fic̃ dicit ibi. Oẽ
qd̃ visibile est mutabile est. Apparitio vero
prout est in nouo testõ põt dici corporis im
passibilis: q̃ñ passibilis oñsio. q si p̃ pdcã ar
guaꝝ fic. Si xp̃s apparuit visibilis t gloiosus
oculis non glorificatis cũ oẽ visibile: sicut dic̃
Aug. sit mutabile: g̃ apparuit t mutabilis.
¶Ad h rñdet q si dicaꝝ ibi mutabile p mu
tabili fz locũ: sic corp⁹ glificatũ fuit mutabile
agilitas eni est dos ipsius corporis glificati.
Si aũt dicaꝝ mutabile p corruptibili: tũc nõ
sequ̇ fuit visibile: g̃ mutabile. i. corruptibile: sed
sequeret g̃ corruptibile vel tãq̃ corruptibile: t
vex est h solũ q corpus xp̃i tãq̃ corruptibile
nõ tãq̃ gloiosus videbaꝝ ab illis. ¶ Scõ no
tandũ est fm Tho. in. 3. pte. q. 56. ar. 6. q xp̃s
in resurrectõe sua apparuit i corpore vero t
non ficto. Nõ, pbaꝝ tripl̃r. ¶Primo ex come
stione. nã comedẽ est actus vite aiam hñtis:
ergo qcunq; comedit vere viuit: fz xp̃s vere
comedit nõ cibi indigentia: fz vt sui corporis
oñderet potẽtiã t nãm veram sicut dic̃ Aug.
i3. de ciui. dei. Beda sup Luc̃. volẽs modum
oñdẽ quo xp̃s comedit ponit tale exẽplũ. Aĺr
sorbet terra siciens aquã: aĺr radius solis ca
lens. Illa. s. terra absorbet aquã idigẽs. Iste
sz radius solis potẽtia: sic aĺr comedit xp̃s: t
aĺr nos: aĺr angeli. Mã xp̃s comedit non ex i
digentia deperditiõis: q talis indigentia nõ
est in corpore⁹ glorificatis. vñ Aug. Lz xp̃s
manducaret nullo mõ conuertebaꝝ cibus in
corpus eius: sed ideo vesci voluit ad insinu
andum veritatem resurrectiõis eius. s. q cor
pus. suum erat vex t non fantasticũ. nos aũt
comedimus ꝓpter restaurationez deperditi
que fit per cibum qui cõuertitur in substan
tiam nutriti, corpora aũt que non sunt viua
nec animata non comedunt lz cibum terant
t deorsum trahant: vt fuerunt angeli qui ap
paruerunt Abrae t Thobie. ¶ Scõo idem
probatur fm Tho. in. 3. parte. q. 55. arti. 6. ex
palpatiõe sic. Luc̃. vlti. dicitur. q stetit Jesus
in medio discipu. suoꝝ t dixit. Quid turbati
estis. Videte manus meas t pedes q ipse
ego sum. ¶Palpate t videte: q spũs carnem
t ossa non hz: sic̃ me videtis hr̃c. quasi dicat
fm glo. vos turbati estis: q putatis me esse
fantasma: sed scitote q spũs ossa t carnẽ nõ
habet: ego aũt carnẽ t ossa habeo. q autem
corpus xp̃i fuerit palpabile, pbo sic. Illõ qd̃
est compositum ex quattuor elementis: t hẽt
tangibiles qualitates illud est palpabile: sed
corpus xp̃i fuit hmõi: g̃ fuit vex t non fanta
sticum: qd̃ nec est cõpositum ex quattuor ele
mentis: nec hz tangibiles qualitates. ¶Ter
tio idem probatur fm Tho. vbi supra arti. j.
euidentius sic. Resurrectio est eius qd̃ ceci
dit reassumptio: sed in passione fuit separata
vera anima Christi a vero corpore. q si cõ
tra predicta arguatur sic. corpus palpabile ẽ
corruptibile: sed corpus Christi post resurre
ctionem fuit incorruptibile: ergo non fuit pal
pabile: cuius contrarium habetur Luc̃. vlti.
vt dictum est. glo. ibi sic dicit. dñs in suo cor
pore duo contraria ostendit. s. corpus palpa
bile t eiusdem nature: vt informaret ad fidẽ
t corpus incorruptibile alterius glorie: vt in
uiteret ad premium. ¶ Rñdeo t dico q corp⁹
Christi esse palpabile t incorruptibile eẽ non
sunt contraria simpliciter: sed solum fm na
turalem rõnem. vnde corpus glorificatũ nõ
est palpabile naturaliter a manibus: nõ glo
rificatis: sicut nec visibile ab oculis non glo
rificatis. Corpus enim glorificatũ de natura
sue glorie habet vt videatur si vult. t si non
vult non videatur: similiter est de palpatiõe
vt palpetur quãdo vult: t non cum non vult
vnde beatus Bartholomeus etiã adhuc nõ
glorificatus miraculose cum nolebat non vi
debatur. t cum volebat videri videbatur.
Ita corpus glorificatum habet ex natura sue
glorie. ¶ Tertio notandum est q corpus
Christi apparuit in resurrectione sua demõ
strans non solum fuisse passum: sed etiã tunc
resurrexisse glorioſum. Nam cuz resurrectio
sit motus a mutabilitate ad imutabilitatem
sine insinuatõe mutabilitatis p̃cedẽt: t imu
tabilitas sequẽtz ñ mõstrabaꝝ resurrectio, vñ

UVA. BHSC. IyR_229

spiritus mutabiles non dicuntur resurgere: nec corpora si semp fuisse imortabilia resurgere dicerentur. vnde Damas. di. resurrectio est eius quod cecidit iterata surrectio: ⁊ sz h ergo ad probanduz resurrectionē Christi nō solum oportuit manifestari gloriam quaz habuit vel habebat: sed passionē etiam que precesserat gloriam: ⁊ etiam vt idem se monstraret qui prius passus: nunc gloriosus: et sic patēt argumenta aparitionū. q autem palbabilem se prebuerit in loco vulnerz argumētum fuit: q fuerat passus. q autez intrauerit ianuis clausis: argumentū fuit eis corp⁹ eius esse gloriosum. Non quia h perpenderēt sensu exteriori: sed ɔferendum in rōne sensu poterant h p̄mo cognoscere. si enim prius non erat ibi ⁊ postmodum erat cum fores essent clause: ⁊ ante: ⁊ post potuerunt intelligere ip̄z intrasse ianuis clausis: ⁊ ex h vlterius q erat spiritus vel corpus subtile. Sed non erat spiritus quod palpando cognouerunt sic esse: sz corpus gloriosum intellexerunt. q autem prebuerit se visibilem sub eisdem liniamentis ⁊ forma in quibus erat ante resurrectionē: argumentū fuit idem esse qui prius passus nūc gloriosus. q si ɔtra arguat sic. Christus se p̄buit palpabilē: vt patet ex dictis. si ergo i palpatione illa non solum fuerūt extrema ɔtingentium simul: imo etiam imutatio tangentis a ɔtingente: aliter enim non esset palpatio: sed tangens non erat corpus glorificatū: ergo prebuit se palpabilem s̄m qualitates tactus: cuiusmodi sunt calidum frigidum asperum lene ⁊c̄. que non sunt ɔditiones corporz glorificatorz. Igitur ex his magis se demonstrabat resurrexisse non gloriosum q̄z gloriosum. cuius oppositum probatum est. ¶ Ad h respondet s̄m Alexan. q sunt quedam sensibilia ꝓpria quedam cōia: tactu ergo in palpatione corporis Christi non fuit comprehensa differentia sensibilis proprij: vtpote q eēt calidium vel frigidum vel hmōi: sed ꝑceptū fuit esse corpus: ⁊ q talis figure ⁊ talis forme vnde non sequitur fuit palpatum: ergo calidum vel frigidum vel huiusmodi: sed soluz q fuit corpus vel sic figuratum: vel sic formatum. Si ergo obijcitur q si fuit ibi tact⁹ fuit ibi imutatio. Dicimus q h imutatio nō fuit ex parte eius quod recipiebat: sed magis ex parte recipientis. Ad quorz dictorz cōfirmationem dicit Aug. in sermone de traditione symboli. Si credidisti de deo qd̄ dedecoris est: qd̄ vite crede. sicut enim in passione mysterium pietatis est: ita in resurrectione operatio ptātis: vt ait ipse. potestatē habeo ponere aiam meā ⁊c̄. Qūo itaqz illi non suppetebat vita post mortem: cui mori non fuit cōditio: sed potestas: nec magnū sane est si dicamus potuit Christus resurgere: cum ipossibile fuerit vt auctor vite nō rediret ad vitā: aut qūo poterat inferri legibus detineri: qui idcirco est mortuus vt mors amitteret ptātē nihil ergo vltra de eius passionibus confundamur: nihil de eius morte trepidemus: cui ⁊ resurgendi potestas erat: ⁊ natura viuēdi: cuius aūt dementie est illum credere non resurrexisse: ad cuius preceptū de tumulo mortuus emersit. hec ibi. Et sic patet pars p̄ma huius sermonis.

¶ Pars scd̄a huius sermonis in qua tractatur de apparitionibus Christi in resurrectione factis in ꝑticulari Magdalene ⁊ alijs mulieribus: ⁊ Petro.

Secundo in isto sermone tractanduz est de apparitionibus Christi in resurrecōte factis in ꝑticulari. Primo marie magdalene soli. Scd̄o ipsi ⁊ alijs sil. Tertio etiam ipsi Petro soli. ¶ Prio igit in ista parte relinquēdo apparitionem factā beate virgini de qua nulla mētio fit ab euangelistis: cum tñ fuerit omniū excellentior et primaria vt abunde dictū est in sermonario de penitentia. Dicimus q Christus vt dicit Mar. vltimo. Prio apparuit marie magdalene ante omnes alios apostolos. Ratio h⁹ est breuiter assignata i loco superius ānotato sed nunc breuitatis gratia solum huius apparitionis videamus modum. Nam vt hr̄ Mar. 16. ⁊ in euangelio hodierno. Maria magdalene ⁊ maria Ja. ⁊ Sa. emerūt aromata vt venientes vngerent Jesum: Cū magna reuerentia. Et valde mane. i. cum adhuc essent tenebre super terram. s. qñ mote sunt: sed s̄m Jo. 20. c. orto iam sole peruenerūt ad monumentū: ⁊ dicebant adinuicem: quis reuoluet nobis lapidē ab hostio monumenti. ⁊ respicientes. s. cum iam ad monumentum venissent: ⁊ adhuc non intrassent: viderunt reuolutum lapidem: iam enim terremot⁹ fact⁹ erat: ⁊ angelus dñi descenderat qui laoidez reuoluerat. vt dicit Mat. vlti. Magdalena aūt vt vidit sublatum lapidem: anteq̄z aliqd

UVA. BHSC. IyR_229

insperisset: pro certo suspicans corpus ablatum: subito cucurrit ad ꝑetrum ⁊ Joānez vt dicit Joā. dixitq; eis. Tulerunt dñm de monumento g tunc ambo venerunt ad sepulchrum. Jo. aūt citius veniens ꝓsperit in monumentum: ⁊ nō introiuit: viditq; linteamina deposita. ꝑetr⁹ aūt veniens introiuit in illud. ꝑostmodū aūt ⁊ Jo. introiuit: ⁊ fidē crediderunt dñm esse sublatuz. nondū enim sciebant scripturam dicentē. q; oportebat eū a mortuis resurgē. ꝑostq̄ aūt magdalena ad sepulchrum redijt vna cū sodalibus suis. Introeuntes in mo. inue. iu. sc. in der. cop. s. c. ⁊ ob. qui dixit eis: nolite expauc. Jesum quritis naza. sur. non est hic. ecce lo. vbi po. eum sed ite ⁊ di. dis. eius ⁊ ꝑe. q. p. c. v. in ga. ibi eū vide. sicut dixit vobis. Quo audito exeuntes quasi recedere disponebant: sed amore Jesu iterū monumentū introierunt: viderūt q; duos angelos stantes: qui dicunt eis: qd queritis viuentem cū mortuis. surrexit non est hic: quo audito due tristitia affecte abierūt: sed vt dicit Jo. 20. Maria stabat ad monumentū foris plorans. ꝑlorabat enim et lachryme eius in marillis ei⁹: ⁊ nō est qui cō soletur eā ex omnibus caris eius. O magdalena quid spei: quid consilij: aut quid cordis erat tibi vt sola remaneres ad monumentū Ille enim queris doloꝛē tuū videt negligere lachrymas tuas non videt respicere vel curare: vocas eum ⁊ non audit: queris eum et non inuenis pulsas ⁊ non aperit: sequeris et fugit: sed quia amor feruens quiescere non finit: ideo dum sic fleret inclinauit se ⁊ prosperit in monumentū: q; ꝑm Greg. Amanti semel asperisse non sufficit: quia vis amoris intentionem multiplicat inquisitionis. ⁊ ꝑm Aug. Itez ꝓsperit dolens: nec suis nec aliorum oculis putabat esse credendū: ⁊ tunc vidit duos angelos vnum ad caput ⁊ alium ad pedes vbi positum fuerat corpus Jesu: O magdalena sufficiat tibi angelorum consolatio. rūdit Magdalena illud Aug. Si cuncta que fecisti dederis mihi non sufficiunt seruetue: da te solum ⁊ sufficit: dicūt et angeli mulier quid ploras: rūdit q; tulerūt dñm meū: ipsum quero solū: ipsum ploro: ipse solus pōt me ꝙsolari: sed nescio vbi posuerunt eum: q̄siui eum in monumēto ⁊ non inueni: vocaui ⁊ non rūdit mihi. Heu me miserā: quid agā quo ibo: quo abijt ille quē diligit anima mea surgam certe ⁊ circuibo oīa loca que potero: ⁊ non dabo somnū oculis donec inueniam eum. Cum igitur sic deficeret ⁊ doleret: conuersa est retroꝛsum. Hic vero ꝑm Crisosto. super Jo. q; angeli videntes Jesum propter reuerentiā eius insurrexerunt in signū amoris honoris: quod maria videns conuersa ē retroꝛsum: vt videret quē angeli sic venerabantur. ⁊ sic vidit stantez Jesum ⁊ nesciebat q; Jesus esset. O doloꝛ amarus. O doloꝛ miserabilis. O doloꝛ amarus. O doloꝛ mirabilis. mulier eniz nube obtecta: non videbat solem qui dixit ei mulier qd ploras: at illa existimans q; ortulanus esset. Quare aūt ei sic apparuerit: assignatur triplex ratio ꝑm ꝑe. Jo. sup euangelium Jo. ꝑrima est vt per gradus ꝓgne ordinatos ad Christi visionē ⁊ cognitionem perduceret: ⁊ vt si ex dilectione finis desiderati eius ad ipsum amoꝛ ⁊ desideriū amplius accenderet: ⁊ eo ipso ad ipsum videndū amplius disponeret. Scōa ē vt Christus se cō formaret mētali dispositioni eius: ⁊ sic se cō formando eam nobis insinuaret: quia enim maria partim amabat partim desiderabat. iō Christus partim se ei ostēdebat: ⁊ partim se illi abscondebat. Tertia est ꝓpter varia mysteria in suis actibus ⁊ corporalibus apparitionibus declaranda: quoꝝ in ꝓpositō vnū est: q; ipse in orto scripture sacre ⁊ ecclesie et cuiuslibet aie sancte verus ortolan⁹ apparet Sequit qō dixit ei. Dñe si tu sustulisti eum. existimauit enim cum fortasse tāq̄ illius loci custodem: ⁊ ortolanū corpus asportasse: ideo addit: dicito mihi vbi posuisti eum: ⁊ ego eū tollam. O maria quid dicis: ⁊ ego cū tollā. Joseph enim timuit ⁊ non fuit ausus tollere corpus eius de cruce: nisi in nocte: ⁊ licentiā acciperet a ꝑilato: tu aūt non prestolaris noctem: nec licentiā queris: sed dicis audat ⁊ ego eum tollam. O mirabilis audacia mulieris. O magdalena si forte positū eēt i atriū principis sacerdotum: quid facies: Et ego eū tollam. Si in domū ꝑilati: ⁊ ego eū tollā O mulier non mulier: magna est cōstantia tua: nullū locum excipis: nullū tps expectas sed absolute ꝓmittis. Dicito mihi ⁊ ego eū tollam. Sed qūo o magdalena gbus viribꝰ quo ingenio corpus tam grande poteris portare sola: an credis socias habere tecum: recesserunt: ⁊ ego eum tollam. Amoꝛ eni impossibile: ad possibile: sua opinione reducit:

UVA. BHSC. IyR_229

ꝛ qꝫ nequit efficere: posse se credit: tu ḡ bone Jesu noli amplius ꝓtrahere desideriū eius iam enim triduo sustinet te: nec habet vnde satiet desideriam anime sue nisi panē corporis tui porigas ei. tu enim ais. Qui manet vigilauerit ad me ueniet me. Vnde Ber. dic̄ Mane cum adhuc tenebre essent sup terraꝫ venit ad te: manifesta ei teipsuꝫ. ait ei Jesus Maria. O vox suauis. O vox dulcis: ꝛ vox anima penetrans vsqꝫ ad intima cordis: statim vt audiuit hanc vocē maria: reuirit spiritus eius ꝙuersaqꝫ retrorsuꝫ ait. Raboni. i. magister bone. O mutatio dextere excelsi: o misericordia redēptoris: o pietas saluatoris cōuersus est doloꝛ magn⁹ in gaudiū magnū ꝛ lachrime doloris in gaudium amoris. vñ sicut solita erat: cucurrit ad pedes eius: sꝫ dic̄ ei dñs. Noli me tangē. quasi dicat. sufficiat tibi hec ꝙsolatio ꝛ iuconditas. nolo amplius tibi dare: qꝛ nūdum ascendi ad patrem meū qꝫ tripliciter exponit ſm Pe. Jo. Primo sic noli. i. non audeas me tangere: qꝛ non es digna. nūdum enim in corde tuo ascendi ad patrem meū. i. ad equalitatē patris mei cui. s. nō credis me esse equalē. Scdo exponit sic noli me tangere. i. noli mihi sic̄ puro homini reuerentiam exhibere: sicut facis: ꝛ facere intendis: qꝫ ꝓ qꝛ in corde tuo nunduꝫ ascendi ad. p. me. Tertio sic noli me tangere. s. tāq̄ volens vt amodo cum longe ei maioꝛe reuerentia loquat: vnde nec de cetero discipulis apparet tāq̄ cū eis cōuersans: vt reuerenti⁹ ei attendant. ſm vero Aug. per hoc significabat ecclesia de gentibus: que in Christum non credidit: nisi postq̄ in celū ascendit: vel ſm quosdam pōt dici: q hoc dixit vt illā humiliaret: ne nimis ꝓsumeret: qꝛ ipsuꝫ refusci tatū. ꝓma oiuꝫ ꝙsperisset: distullitqꝫ ei ꝙcedē tactum: donec scā vice cum alijs appareret O dulcissime dñe: o magister q̄ bonus es bis qui recto sunt corde ꝛ q̄ felices q sperāt in te. diligis enim diligentes te: ꝛ nūq̄ deseris sperantes in te. Ecce enim hec dilectrix tua q̄siuit te: ꝛ te iuenit. Cui dñs dixit. Vade ad fratres meos ꝛ dic eis. Ascendo ad pꝛez meū ꝛ patrē vestrū deū meū ꝛ deū vestrum statimqꝫ disparuit. ꝛ sic patet ꝓma apparitio CScdo in ista parte dico hac die scāz apparitionez factam esse tribus marijs simul. Ratio aūt quare Christus apparuerit ꝓmo mulieribus ꝛ per eas aplis resurrectionem suam nunciare facit: pōt assignari tripler ꝛz Pe. Jo. sup Mat. Prima est correspōdētia nostre reparationis ad priorē lapsum. decuit enim sicut iniqua, suasio serpētis p Euā nunciata Ade: mortem indurit: q⁹ sic resurrectio vite nostre Christi vz: p mulieres denūciata viris: vitam gratie reformaret. Scda est in differentia seruum respectu gratie sue. Decuit enim ostendere se non ꝓtenere seruū mulieb̄rem: nec attendere seruum statum vel dignitatem: sed solam animi deuotionem.

Tertia est, significantia mysterioꝛ: qꝛ contemplatiua aia que se habet ad deū vt sponsa. ꝓmo suscipit illuminatiōes diuinas: ꝛ denunciat intellectui ꝓratico: ita mulier denunciat resurrectionez Christi discipulis: ecclesie prelatis qui ad ecclesiam quā regunt: se hñt sicut vir ad sponsam. Et hoc modo Judith. quodāmodo sacerdotibus ꝓfuit ꝛ ꝓncipib⁹ sue gentis: cuz dedit ꝙsilium ꝛ victoriam reportauit. Cū aūt disparuisset dñs Jesus ab oculis Magdalene: illa iam in fide stabilita egreditur ortum subito: nec vltra vbi se aspiceret inclinauit: nec amplius requisiuit si ad huc essent angeli: de resurrectiōe credula: de quesito incōda: de inuento aio ꝙsolata: aio ꝛ corpoze festinabat iussa dñi explere. sicqꝫ festina ꝓuenit socias que domum redibant: lento ꝛ tristi gradu: quas etiam sociali discretione detento pede atqꝫ interposita sessione: dum hec cum Magdalena fiebant nescientes credimus expectasse: ad quas cū pueniss Magdalena leto aio: illari vultu: festino affatu enarrauit dñm surrexisse: ꝛ eum vt ortolanum vidisse: ꝛ audisse: eūq̄ tangere nō potuisse. Cūqꝫ versus ierlm festinc pariter irēt sicut Mat. vlti. c. ait. Ecce Jesus occurrit illi dicens. Auete: ille aūt accedētes tenuerūt pedes eius ꝛ adorauerunt eum. Squāta iucōditas: quāta leticia fuit eis: cum tales deoscularentur pedes: qs dicat: qs enarret: qs annunciare poterit. nūc aūt se tangere ꝓmisit ad ꝙfortandum: inflāmandū: ꝛ corroborandum illas: quia ad hoc illis apparebat vt ad suam familiaritatem omnes attraheret: ꝛ vt spem regni nobis daret: tunc Jesus ait illis Molite timere: ite ꝛ renunciate fratribus vt eant in galileam: ibi me videbunt. ait enim Hieronymus in questionibus ad Abdiam q⁹ longe clarius: ꝛ multiplici⁹ ostendit se eis in galilea: q̄ in ierlm, ꝛ ideo singulariter sac

UVA. BHSC. IyR_229

mentionem de ea tãq̃ magis finali: sicut et de ꝓmissione gaudij alterius vite: ſm tamẽ Aug. in lib. de concordia euangeliſtaꝝ. hoc iõ factum eſt vt oſtendat̃ ꝙ in transmigratione Chriſti ad gentes: erant apoſtoli cum in ſuo corpore: qd̃ eſt eccleſia: viſuri ⁊ tandem i trãſmigratione eoꝝ ad gloriam eternã. Poſtq̃ in iudeam ob eoꝝ duritiã ⁊ perfidiã: quia tñ in fine temporꝝ in maxima claritate eſt gl̃iaꝫ ſuam in iſrl̃ oſtenſurus: ideo vltimã apparitionem ſuam in ieruſalẽ exhibuit: vt dicetur in parte ſequenti. Venit ergo Magdalena cũ alijs ad diſciplos vt habet̃ Jo. 20. dixitq̃ eis. Vidi dñm ⁊ hec dixit mihi. ⁊ ſic ſcd̃a apparitio particularis. Tertio dico ꝙ Chriſtꝰ apparuit in hoc die poſt has apparitiones: vt refert Luc̃. vlti. c. Petro. vnde ⁊ Beda inquit. Omniũ viroꝝ ꝑmo dñs apparuiſſe intelligit̃ Petro. ex his q̃ euangeliſte ⁊ Paulus cõmemorant. Item Criſo. ait. Jõ ꝑmo digniori ⁊ fideliori omnibus apparuit: quia erat anime fidiſſime: que ꝑus acceperat aſpectum vt minime turbaret̃ in opinata viſione hec ille. Apparuit ergo Petro ꝑmo inter viros: tũ quia debebat eſſe caput eccleſie: tum ne ꝓpter negationem deſperaret: tũ ꝓpter exemplum miſericordie dei ad peccatores. Non enim pij apoſtoli quieſcebant ab inqſitione dñi ſuſcitati. Ad qd̃ Petrus omniuꝫ feruentiſſimꝰ erat: vnde illi ab alijs ſemoto apparuit dñs Jeſus. quo aũt in loco ignoratur: qui imenſiſſimo affectꝰ gaudio dñm ſibi apparuiſſe apl̃is ceteris nunciauit. Et ſic pꝫ tertia particularis apparitio ſcd̃aq̃ ꝑs huiꝰ ſermonis.

¶ Pars tertia huius ſermonis in qua tractatur de apparitionibus Chriſti in reſurrectione factis in cõi oibus apoſtolis.

Tertio in hoc ſermone videndum de apparitionibus factis in reſurrectõe Chriſti omnibus apoſtolis in cõi: de quibus hac diſtinctione tractanduꝫ eſt: quia qñq̃ apparuit duobus tm̃ diſcipulis: qñq̃ ſeptem: ⁊ qñq̃ omnibus ſimul. Ita ꝙ vltra predictas apparitiões reperiunt̃ ſeptẽ ſcripte ab euangeliſtis: ⁊ his diebus. ſ. ab hac dñica vſq̃ ad aſcenſionẽ: iuxta illud Act. ꝑ. apparuit eis in multis argumentis. Prima igit̃ apparitio que eſt. 4. in ordine vltra ꝑmiſſas facta etiam hoc die fuit illa que a beato Lu. vlti. c. deſcribitur de duobus diſcipulis euntibus in emaus: exhibita in caſtellum qd̃dã ab ierl̃m diſtans per octo miliaria vbi eſtãt veſtigia cuiuſdam eccleſie in memoriam hꝰ myſterij fabricate: vt ego ipſe vidi. Nam recedentibus diſcipulis ab ierl̃m vt emaus venirẽt: apparuit illis Jeſus in forma ꝑegrini ac ſi ⁊ ipſe ab ierl̃m veniret. Et ſic ambulando interrogabat de his q̃ facta erãt de Jeſu ac ſi nihil ſciret peruenerũt ad locum ꝑfatuꝫ ipſe vero finxit ſe longius ire: in qua fictione nullum peccatum cõmiſit: vt dictum eſt ſup̃ in tractatu d̃ mendacio. ipſi aũt coegerũt eũ di. Mane nobiſcũ qm̃ aduesperaſcit ⁊ inclinata eſt iam dies. Et intrauit cuꝫ illis: fcm̃q̃ eſt cum recumberent: accepit panẽ benedixit ac fragit: ⁊ porigebat illis. que qdeꝫ porectio fuit quedam diſpoſitio ad ipſum recognoſcẽdum: tũ rõne auc̃tis: quã ſibi in hoc aſcripſit tum rõne familiaritatis: qua ad eos tãq̃ ad notos ſe habuit: tum qa forte modo accẽſus conſueto illiſq̃ experto panem benedixit fregit ac porrexit: tum qa ſicut ad tactũ ſue manus voluit infirmos curari: q̃uis ip̃e tactus non eſſet huius cauſa effectiua: vt melius recognoſceret̃ ꝙ ipſius virtute ſanabant̃: ſic ad porrectionem panis ſua manu factam: eorũ oculos apperuit: vt ſenſibilius perciperent ꝙ virtute ipſius erant eis aperti: ⁊ ideo ſequit̃ ꝙ ſtatim aperti ſunt eorum oculi: quia. ſ. tũc aliquã viſibilem circũſtantiam viderunt in Chriſto: quã prius non videbant: ex cuius viſione interior extimatiua ⁊ itellectiua aduertit ipſum eſſe Chriſtum. ipſe aũt euanuit ab oculis eoꝝ. Qd̃ ideo ita cito fecit: qꝛ diſcipulorum mentes ⁊ ſenſus adhuc multum materiales ⁊ aĩales: ad quandã materialitatẽ ⁊ aĩalitatem cõuertiſſent corporalẽ Chriſti viſionem: ſi cum illis multum ſtetiſſet: propter qd̃ Chriſtus in illis. 40. diebus in quibꝰ eis apparuit non ſemper apparet eis: ⁊ aliqñ ſecito ſubtrahit eis: aliqñ tñ moram cõtraxit: vt de eius reſurrectione plenius certificarẽt̃: ⁊ vt maiorem familiaritatem ⁊ fiduciam de ipſo conciperent. Et ideo dixerunt adinuicẽ. Nõne cor noſtruꝫ ar. e. in. n. d. lo. in. v. ⁊. a. n. ſcripturas: ⁊ ſurgentes eadem hora re. ſunt i ie. ⁊ inue. cõ. xj. Et eos qui cũ. ip. e. di. q. ſ. d. v. ⁊ ap. Simoni. i. Petro. Licet eniꝫ apparitionem factam marie: ⁊ aliam ei factã cũ duabus alijs audiſſent: hanc tñ factam Petro magis ſpecificant: qꝛ eius teſtimoniũ certiꝰ

UVA. BHSC. IyR_229

ꝛ solēnius reputabāt. ℙrimo qꝛ testimoniū viri coiter ꝓferꝛ testimonio mulieris. Secundo qꝛ vir est difficilioꝛ est ad credendū: ꝛ ꝓsp̄icatioꝛ ad oēm falsaꝫ apparitionē discernēdā: q̄ꝫ sit mulier. Tertio qꝛ ℙetrus inter oēs erat tūc euidenter in cōstātia ꝛ prudētia fidei: ꝛ intellectꝰ eius erat p̄clarioꝛ: ꝛ auctoritate p̄incipalioꝛ. Quo audito ctiaꝫ ipsi duo discipuli narrabāt ea q̄ gesta erant in via: ꝛ quō cogn̄erūt eū i fractōe panis. i. cū frāgeret panē. Et sic p̄ma apparitio huꝰ partis: ꝛ. 4. in ordine facta in h̄ die. ¶ Secūda apparitio q̄ est quinta in ordine facta fuit oibꝰ discipulis absente Thoma: de q̄ scribit Joan. 20. Cum sero esset die illo vna sabbatoꝝ. i. dñica paschę: qō fuit imediate post apparitionē factā p̄dictis discipulis: ꝛ reuersionē eoꝝ: ꝛ signanter dr̄ sero: venit Jesus ianuis clausis vbi erant discipuli ꝯgregati ꝓpter metū iudeoꝝ: ꝛ stetit in medio ꝛ dixit eis: pax vobis: ū ut ostendat se esse eū qui eis ad p̄dicandū missis dederat hāc salutādi formā: ut s. dicerent pax huic domui: ut patet Luc. 10. tū ad ostendēdū q̄ sua resurrectio pacē mūdo offerebat: instar colūbe ramū oliue virentib⁹ folijs: in signū serenitatis ꝛ pacis: suo rostro afferētis ad archā: ut habet Gen. 7. et 8. tū postremo ad se eis suauiꝰ ꝛ familiarius ingerēdū: ꝛ ad eos suo eloquio cōsolandos ꝯtra timoꝝ iudeoꝝ: ꝛ ꝫ mestitiā qua de sua morte effecti fuerāt. Et cū hoc dixisset oñdit eis manꝰ ꝛ latꝰ. ꝛ p̄m qō dicit Luc. qꝛ credebāt se spm̄ videre in imaginario corpe apparēte dixit eis: Videte manꝰ meas ꝛ pedes. ꝛ p. c. vi. q. spūs scilicꝫ sepatꝰ car. ꝛ os. nō habe. si. m. vi. habere. Et qbꝰ oibꝰ pz q̄ quinq; plagarū cicatrices ꝛ signa eis oñdit. subdit etiam Luc. q̄ ad maioꝝ certificationē sue resurrectionis: manducauit coꝝ eis: q̄ māducatio ꝛ palpatio intelligēde sunt eo modo quo dictū est superi⁹ in p̄ma pte. Et ꝓbauit eis: q̄ sic debebat moꝝi ꝛ resurgere: tā p ea que añ suā mortē eis dixerat: q̄ꝫ p testimonia scripturarū: quaꝝ sensū ꝛ intelligētiā cepit eis dare ꝛ aperiri. Et sic patꝫ secūda apparitio in hac pte ꝛ gnta in ordine. ꝛ vltima in hac nocte facta ¶ Tertia apparitio q̄ fuit sexta in ordine: facta fuit etiā oibus discipulis ꝛ p̄ñte Thoma Mā dicit ℙde. Jo. sup Joā. q̄ qñ illi duo discipuli venerūt ad alios. xi. cōgregatos Thomas cū eis erat: ꝛ exijt añq̄ xp̄us in medio eoꝝ staret: q̄ꝓpter refert Jo. vbi s. q̄ Thomas vnꝰ ō duodeci q dr̄ didymꝰ: nō erat cū eis qñ venit iesus. Dixerūt g̃ ei alij discipuli vidimꝰ dñz: ille aūt dixit eis: Nisi. u. in. m. e. f. c. ꝛ. m. d. m. in lo. c. ꝛ m. m. in la. c. nō credā. s. nisi palpauero: dic aūt mittā. tū q̄ supponit xp̄z si appareret venire vestitū: ac p ꝛsequēs lateralis cicatricē vestibꝰ cooptā: ꝛ sic fi posse cōprehēdi: nisi mittēdo manū in finu xp̄i: tū qꝛ nō sufficiebat ei solꝰ aspectꝰ: nisi ꝛ tactū ad habendū ad xp̄i palpādas cicatrices. ꝛ iō seq̄t Jo. q̄ post dies octo. c. i. intꝰ dis. cō. ꝛ Tho. cū eis: venit Jesus. i. c. ꝛ ste. in me. ꝛ di. p. v. Deinde di. Tho. Infer di. t. h. ꝛ vi. ma. m. ꝛ affer m. t. ꝛ mit. in. l. m. ꝛ no. esse incre. sed fi. tunc resp̄odit Thomas ꝛ dixit: Dñs me. ꝛ deꝰ me. Vbi dicit Brego. Qō vnū vidit. s. humanitatē xp̄i: ꝛ aliud adorauit. s. diuinitatē eius ℙropterea Leo papa sic dicit. Quis dubitet a morte redisse saluatorē: cuiꝰ p̄sentiam agnouit oculꝰ: attractauit manꝰ: digitꝰ p̄scrutatꝰ est: ita q̄ ipse vidit ꝛ tetigit: vidit cni cicatrices sibi. i. ad suā fidē. Mā in visu p̄mo fuit sufficiens motiū ad credendū: vnde q̄ꝫ cito vidit credidit: ꝓpter qō dixit eis dñs: qꝛ vidisti me Thoma credidisti. Et qꝛ possem⁹ et nos dubitare: ideo ꝓpter nos tetigit: ut nullomodo possemus dubitare. Vñ Brc. sup Joan. 20. in omel. dicit: ℙlus eni nobis infidelitas Thome ad fidē: q̄ꝫ fides credentiuꝫ discipuloꝝ ꝓfuit: qꝛ dū ad fidē palpando reducit: nostra mens oi dubitatione postposita in fide solidat. Et sic patet tertia apparitio i hac ꝛpte q̄ fuit sexta in ordine octauo die resurrectionis facta. ¶ Quarta apparitio q̄ est septima in ordine: ut habeꝫ Joā. 21. facta fuit ad mare tyberiadis septē discipulis simul q cū ℙetro erierāt ad piscandū: ꝛ cū tota nocte nihil p̄ndidissent: mane aūt facto stetit Jesus in littoꝛe: nō tñ nouerāt qꝛ Jesus eēt et dixit eis: Mittite in de. na. r. ꝛ inue. quo facto descēdētes in terrā: viderūt p̄unas positas: ꝛ piscē supposituꝫ: ꝛ panem. Et traxerūt rhete in terrā plenū magnis piscib⁹. 153. ꝛ vocauit eos dñs ad manducādū: ꝛ accepit panē ꝛ dedit eis: ꝛ piscē similiter: quib⁹ signis cognouerūt cū esse dñm. Voluit eni p̄andere cū eis: tū ad veritatē sue resurrectionis cōprobādā: tū ad amoꝛē suiipsius magis inflamandū: tū ad p̄signandā cōmēsalē coionem quā post finalē resurrectionē habituri erant

UVA. BHSC. IyR_229

in gloria:nemo tñ audebat eu3 interrogare: ꝓpter plenã certitudinẽ q̃ ipse esset dñs: ac grandẽ ad cũ reuerẽtiã. Et ideo ſm Chriſo. cũ ſilentio ⁊ formidine ac reuerẽtia multa:ſe debãt attẽdentes ⁊ vidẽtes in eo formã alto rem:⁊ multa ſtupefactione plena3. Et ſequit in euangelio.h iam tertio ſubintelligitur die quia ſm ℣e.Jo.nõ põt referri ad numerũ apparitionũ:cũ ꝑmo dies gnges apparuerit ſed habet ad dies referri: apparuit eni ꝑmo die:deinde ceſſauit apparere:ut p⁹ dies octo qñ Thomas credidit. Deinde diſtulit apparere: vſq3 ierunt de hieruſalẽ in galileã apparuit eis tertia die in piſcatione. Vnde q̃ Actuũ ꝑmo dr: ℣er dies.xl.apparens eis: nõ eſt intelligendum ꝯtinue:ſed interpolate Euãgeliſta aũt ſignãter dicit hãc eſſe tertia3 Vñ oñdit q̃ nõ ſine cã ipſe in hac ſuũ euangeliũ finit:habuit eni quaſdã ſingulares ꝓgatiuas: et ꝓcipue ſui ⁊ ℣etri:⁊ in oib⁹ mul tũ conſonat myſterijs ſpũs ſci: q̃ eſt tertia in trinitate pſona ⁊ myſterijs tertij ſtat⁹ mũdi ſpũiſancto appꝛopꝛiati:⁊ myſterijs ſeptenarij donoꝝ ſpũs ſci.⁊ ſeptẽ eccleſiaꝝ Aplica tãq̃ ſeptẽ diſcipulis facta. Et ſic patet quarta apparitio q̃ eſt.7.in ordine ꝑ plures dies poſt hanc die in galileã factã. ¶Quinta apparitio facta fuit in monte thabor.xi.diſcipulis ſimul vbi ꝓius ꝯſtituerat illis: ⁊ hec fuit ſolẽnis apparitio de q̃ ⁊ ante mortem ⁊ poſt reſurrectionẽ:ꝛaz ꝑ ſe q̃s per angelos ſepius monitio facta eſt:⁊ tunc cũ ſingulariter adoraſſe dicunt Matth.vlti.ca.ut per hoc excellẽtẽ fuiſſe demõſtraret:cõcorditer tñ ꝑmiſſuz eſt. Et quidã dubitauerũt ꝓpter vtilitatẽ fidei ⁊ gloriã xꝑi: diffuſe.h habeꝫ in ſermonario de q̃tuor peccatis in ſermone huius diei ꝓcꝛe vltima. Et accedẽs Jeſus locutus eſt eis di. Data eſt mihi oia ꝓtãs in celo ⁊ in ter ⁊c q̃ ibi legunt. Et ſic ꝑz gnta apparitio in ordine.8.facta in monte thabor. ¶ Sexta apparitio facta fuit in hieruſalẽ in cenaculo montis ſyon in ꝓnultima die añ aſcenſionez: de qua Mar.vlti.dr:q̃ nouiſſime recũbẽtibus xi.apparuit illis Jeſus:cui etiã cõſonat illud Actuũ ꝑmo. Et cõueſcens ꝓce.eis ab hie.n. di.et quo videt q̃ poſtq̃ de galilea in hieru ſalẽ redierãt:comedit cũ eis: ꝓcipiens eis ne ampli⁹ab hieruſalẽ diſcederẽt: donec pleni⁹ ſpi.ſan.reciperent. Et ſic patet ſexta apparitio q̃ nona eſt in ordine facta in monte ſyon

¶Septima ⁊ vltima apparitio facta eſt oibus aplis ⁊ diſcipulis ſuis in die aſcenſionis in mõte oliueti:vbi viderũt eũ aſcendentẽ in celũ: de q̃ apparitione plenius ꝑmo Actuũ enarraſ. Et de hoc in die aſcẽſionis diffuſi⁹ dicet. Quib⁹ dixit cũtes ꝑ.e.o.c.b.æos.ꝛc. Et qb⁹ oibus apparitionib⁹ oñditur:mod⁹ ꝓtingendi ad ſapiẽtiã:⁊ noticiã gloꝛie xꝑi. ℣rio eni oportet ut pars mẽtis nre inferioꝛ tã cogitatiua q̃s affectiua:ardẽti deſiderio: ⁊ intima cõpaſſione querat ⁊ viſitet xꝑm paſſum: tam in capite q̃s in mẽbris:⁊ iſte ſũt due marie q̃ illuminate interꝑtat: ⁊ amarũ mare q̃ reſpectu partis ſuperioꝛis mulieres ſũt. Ad h autẽ ſequit angelica illuminatio ⁊ cõfortatio:obſtacula intelligentie ⁊ deuotionis euntes:⁊ auctoꝛes ⁊ defenſoꝛes ipedimentoꝝ cõprimẽs. ℣oſt hoc aũt xꝑi occurſus ⁊ ſalutare eloquiũ ſequit ita ut ꝑdicte teneãt pedes eius.i.humanitatẽ ei⁹:ſciẽtes ibi eſſe diuinitatẽ:⁊ ideo adoꝛant eũ. Et xꝑi aũt elogo erigunt:ut denuncient ſuperioꝛi intellectui ⁊ affectui:q̃ ſunt frẽs xꝑi:qꝛ illi ꝓprie ſunt imago dei:ſicut fili⁹ eſt imago patris:licz lõge diſpariter. ℣parte igit inferioꝛi ad partẽ ſuperioꝛẽ currẽte cuſtodes obſtaculoꝝ tã ꝑ compreſſi ⁊ exterriti a virtute dei:fortius ruũt in ſuos annũciates:quõ aũt predicta amiſerint ⁊ que paſſi ſunt:⁊ q̃ tãq̃ inuidia ⁊ ira cõcitati pecuniã copioſaz.i.totã preciofitatẽ ſuoꝝ affectuũ ⁊ cogitationũ:fort⁹ q̃s pri⁹ tradũt de monib⁹.⁊ xꝑi diſcipulos in nocte.i.tenebris dicunt:q̃ſi per furtũ fraudulẽtie vſurpaſſe ſibi xꝑm mortuũ:tanq̃ viuũ. Et ſic demonuz fili ponẽdo macula in electis:plebẽ ſuaz detinent in erroꝛe. Jterũ aũt xꝑi diſcipuli.i. affectus ⁊ intellect⁹ ſupremi:diuina lege regulati ⁊ vnitate denario legis ſuperadiecta: firmiter cõiuncti a mũdanis a ſupmundana trãſmigrans in montẽ contẽplationis eis a xꝑo ꝑfirũ cũtes:⁊ ibidẽ xꝑm in gloria ſue maieſtatis adoꝛãt ⁊ vident. Quia tñ nõ ſm oẽs ſui affect⁹ ⁊ aſpect⁹ põt mens irreuerberatis oculis in tñ ſolẽ actẽ ſuã figere: ideo gdã ex diſcipulis dubitaſſe dicunt:ſed xꝑs cõdeſcẽſi uo acceſſu eis ſe totũ imittens:oñdit ſuã oipotentiã q̃ preeſt vniuerſis: ſicq3 cõfortatos mittit ad vniuerſa:ad ipſuz ducenda ꝑ lauacrũ cõtemplatiue mũditie ⁊ pietatis.⁊ hec ẽ xꝑi manſio in eternũ:ad quã idem ipſe xꝑs nos ꝑducat in ſecula Amen.

UVA. BHSC. IyR_229

¶Feria scōa pasce i albis in q̄ ꝓbat aiaꝫ eē trib⁹ vijs.Crōne aucte ꝛ exēplo. Sermo.71.

Vic omnes

b ꝓphete testimoniū perhibēt remissionē petrōꝝ accipere p nomē ei⁹ oēs q̄ credūt in eū Scribunt hec verba Actuū io.ꝛ in epla ferie occurrentis. Tā ꝛti charissimi in xpe frēs scientie oēs sint dignitate p̄dite:ut dicit pbus in ꝓhemio de aia:tū inter oēs sciētias naturales doctrina de aia ē nobilior:qđ idez ꝟrmat pbus.9. Ethicoꝝ di. Optimū bonū in hoie est intellect⁹ ꝛ cognitio sui. Et in p̄mo de aia subdit. Valde vtilis est scientia de aia etiā ad omnē aliā veritatē:ꝓpter ¶Plotinus ꝓtonicus in sentētijs suis ingt:q̄ q̄tuoꝝ sunt q̄ donū dei maxime ꝓmeret̄.s.p̄clara aie sue cognitio: ꝓtemptus affluentie hui⁹ mundi:ꝛ appetit⁹ continuus future felicitatis:atq̄ dispositio mētis ad illustrationē siue cognitionem supernoꝝ Jdeo Bernar.in suis meditationib⁹ breuiter hortat di. Stude hō añ oia teipsū cognoscere:qđ quidē facile est: ꝟm Augu.li.x.ꝟsus di. Eunt homines mirari alta montiū:ꝛ ingētes fluct⁹maris:ꝛ altissimos lapsus flumiū:ꝛ oceani ambitū:ꝛ gyros siderū: ꝛ relinquūt seipsos nec mirant.hec ille.ac si diceret Si homines tā multa cognoscere possūt virtute anime:multo magis cognoscere possūt ipsam:q̄ quidē cognitio ꝟm ¶Ricar.noster in quolibz valde necessaria est:tū ꝓpter vitioꝝ cessationē:qꝛ ut ait Ber.sup cant̄.q̄nto magis cognoscit hō originē anime sue: tāto magis verebit animā habere degenerem: tum ꝓpter dilectionē : qꝛ ut ait pbus p̄ de re.p̄n. Cognitio alicuius boni est cā amoris illius. Jdeo quāto maiorē habet aia cognitionem sui:tāto maiorē hz ad seipsā dilectionē: tū ꝓpter bonoꝝ multiplicatiōnē:qꝛ tāto leu⁹ multiplicabit hō bona opa:quāto animā suā cognoscet esse dignioreē. Quia g̃ in hoc volumine de p̄ceptis diuinis ꝓtractauim⁹: nihil ad eoꝝ obseruātiā corda tꝛpētia excitare posse existimaui:quā aie cognitōi ut ad salutē puueniat:ꝓpter quā aie dandā fili⁹ dei descēdit a sinu patris in vterū virginis: carnē suscepit: subijt crucem:ꝛ morte deuicta surrexit: intra verba ꝓpheta: Huic oēs ꝛc̄. O mittēres aūt ꝺ aie imortalitate:ꝺ q̄ in sermonario ꝺ pnia tres nunc principales cōsiderationes ꝺ ipsa anima videamus.

¶Primo videlicz eius entitatē.

¶Secūdo eius dignitatem.

¶Tertio eius equalitatem.

¶Pars prima huius sermonis in qua probatur animā esse septē rōnibus.

q Uantū ad ꝑmaꝫ ꝯsiderationē tria occurrūt. ¶Primū dī veritas. Secūdū gditas. Tertiū numerositas.

¶Circa ꝑmū solū cā breuitatis insistēdo in ꝺ sermone triplici via esse in hoie rōnalē animā ꝓbabim⁹. ¶Prio.s.via rōnis. Secōo auctoritatis.Tertio exēplaritatis.¶Prio igit̄ in hoc sermone ut magis intellect⁹nr̄ excitet ad cognitionē aie ꝟm doctrinā Alex.ꝺ ales in.2.pte in tractatu de aia.q.i.ipsam aperte esse septē rōnib⁹ ꝓbat.s. Rōne manifestationis. Figuratiōis.Dispositionis.Cognitiōis. Distinctionis. Reuelatiōis.Et generalis cōfessionis.¶Prima rō dī manifestationis.

Videm⁹nāq̄ varias ꝛ diuersimodas boiuꝫ opatiōes:q̄ manifestant aliqđ ꝑncipiū eē in hoie ꝑter corporeitatē. Quedā eni corpa sūt q̄ nō nutriunt:nec augmētant:nec generant nec mouēt ꝑ se ut lapides.Quedā q̄ nutriūtur augmētant ꝛ generāt sibi similia ut plāte.Quedā q̄ vltra ꝰ mouent ꝛ sentiūt:ut alia. Si igit̄ ꝑncipiū hanc opationū eēt corporeitas:inueniret̄ tūc in oib⁹ corporib⁹. Illud g̃ a quo emanāt he opatiōes ab oib⁹ dī aia. ¶Preterea nos videm⁹ actiōes in quib⁹ ꝺnc niūt vegetabilia ꝛ aialia irrationabilia:ꝛ homines:ut nutrire ꝛ generare: ꝛ videm⁹ cōes actiōes in boib⁹ ꝛ brutis in quib⁹nō cōicant vegetabilia:ut sentire ꝛ imaginari:ꝛ videm⁹ alias q̄ sunt ꝓpꝛie boib⁹:ut rōcinari intelligere:discernere inter bonū ꝛ malū:verum ꝛ falsū:ꝛ huiusmodi.g̃ est in vegetabilib⁹ ꝑncipiū nutrimēti ꝛ generatiōis:qđ qdē dicim⁹ aiam vegetatiuā. In brutis ꝑncipiū sentiēdi ꝛ imaginādi:qđ dī aia sensitiua. In hoibus ꝑncipiū rōcinādi intelligēdi ꝛ huiusmōi: qđ dī aia rōnalis:de cui⁹opatiōib⁹ ab ipsa ꝓcedentib⁹ logit̄ Augu.ad Diodatū in dialo.suo di.Cogita memoriā non ꝺsuetudine solutaꝫ sꝫ aiaducrsione atqꝫ signis cōmendataꝫ ac retētarū rerū inumerabiliū:tot artes opificū agroꝝ cultꝰ:extructōes vrbiū:variaꝝ edificiorū:ac molimināū multimoda mirabilia. Jnuētiones tot signoꝝ in lr̄is: in verbis: in ge-

UVA. BHSC. IyR_229

stu:in hmõi sono:in picturis atq; figur⁊ siue figmẽtis:tot gẽtiũ linguas: tot instituta: tot noua:tot istgurata:tãtũ libroꝝ nũer⁊ hmõi munimentoꝝ ad custodiendaq; memoriam: tãq; curam posteritatis officioꝝ ptãtũ ⁊ bonoꝝ dignitatũq; ordines siue in famulis siue domi militicq; in republica:siue in ꝓpha nis siue in sacris apparatib⁹:videt rõcinan di atq; excogitandi fluuios eloquẽtie:carniũ varietates ludẽdi ac iocãdi cã mille formatiões simulatões modulãdi peritiã:dimẽtiẽ di ſnbtilitatẽ:nũerãdi disciplinã:pteritoꝝ ac futuroꝝ ex ꝑsentib⁹ ꝓiecturã:magna h ⁊ oio humana.hec ille. ¶Sc̃a rõ ad oñdẽdã ani mã esse dr figurationis:figura náq; corꝑis humani indiciũ est q differens est forma q̃ ꝓficit corꝑ humanũ.Cũ cni aialia irrationa bilia nãliter inclinata sint ad terrã:corꝑ hu manũ est ad celũ erectũ:ex quo iudicat ꝓncipiũ formale esse in hoie intrinsecũ qõ ad celestia ordinat:⁊ illud est aia rõnalis. Vnde Ouid⁹ in ꝓmo methamor. Ꝓronaq; cum spectent aialia cetera terrã. Os hoi sublime dedit:celũq; videre iussit: ⁊ erectos ad sydera tollere vult⁹.Et ad hoc idẽ logt Ambro. in crameron omet.6. Jã aliq̃ dicenda sunt ꝺ corꝑe hois qꝺ ꝓstanti⁹ceteris:de cois gra esse quis abnuat? Mã si vna atq; eadẽ oiuꝝ terrenoꝝ corꝑoꝝ videat esse substãtia:fortitu doq; ⁊ ꝓceritas quibusdaꝝ maioꝝ in bestijs forma:tñ humani corꝑis est venustioꝝ.hec ille. ¶Tertia dr rõ dispositionis. Dispositio eni membroꝝ corꝑis tã nobilissime ordinãdoꝝ aligd in hoie dignũ demõstrat.illud vero est aia rõnalis. Jdeo dicit Augu. de ci. dei. Ꝓono vitia velocis que lingue ac manib⁹ attributa est:ad loquendũ ⁊ scribendum aperte ad opera artiũ plurimaꝝ officioꝝq; cõprobanda.nõne satis ostendũt quali aie: tale corꝑ⁹ sit adiunctũ:hec ille. ¶Quarta dr rõ cognitionis. Mã vnaquecq; aia cognoscit seipsam esse. Vñ Augu.in libro de spũ ⁊ aia dicit :Nihil tãtũ nouit mens vel aia:quãtuꝝ deum esse ⁊ se.Et ad Ꝺcodatũ idem inquit Fieri nõ põt quadã diuina prouidẽtia: ut religiosis ais seipsos ⁊ deũ suũ.i.veritatez pie caste ac diligẽter q̃rentibus:inueniẽdi facultas defit.hec ille. ¶Quinta dr rõ distinctionis ipsi⁹ corꝑoris:ꝼm dextrũ ⁊ sinistruꝝ ante ⁊ retro:surſuꝝ ⁊ deorſuꝝ.in corꝑe humano deprendit motor interior q est ꝓfectio ipsius scilicz aia rõnalis. Vñ nota q sicut inuenit mũdus maior.s.clemẽta cũ oibus corꝑib⁹ celestib⁹:ita ⁊ mũdus minor.s.ipsum corꝑus humanũ:⁊ sicut celi mouent ꝑ motores intellectuales.s.p angelos ut volũt phi ⁊ theologi:ita ⁊ corꝑ⁹ nostrũ spũalem ꝑ substãtiaz ⁊ rõnalẽ:quc est ipsa aia.he oẽs rõnes sunt Alex.de ales vbi s. ¶Sexta rõ dr reuelationis. Ꝓossumus insuper hoc argumento ꝓbare aiaz esse q multis modis reuelata sit ista q̃ corꝑoreis oculis nõ viderũt: q̃ noticia cum in corꝑe per sensus nõ fuerit aiam in homine esse declarat. Mõne xp̃us cognouit cogitationẽ pharisei iudicantis ipsuꝝ Luc.7. Sicut etiã multi sci spũ clarucrunt ꝓphetico:ut btus Bñdict⁹ dr a Grego.in.2.li.dialogoꝝ spũ ꝓphetico claruisse: sicut patet ibi multis exẽplis. Et inter alia est q cũ rex totila gothoꝝ tpe audisset Bñdictũ spm habere ꝓphetie:ad eius monasteriũ pergens volensq; experiri an hec verum esset:misit ad Bñdictũ qui nunciaret regem venire visitationis grã:⁊ ille iterim induit seruũ suũ noie Rigo: vestibus regijs ⁊ sic ad Benedictum veniens mentiebat se regẽ esse:añ autem q̃ approꝑinquaret a longe Bñdictus clamare cepit di. Ꝓone fili vestimentũ pone non est tuũ:qui statim in terra tremefact⁹ cecidit:ceteriq; coites sunt ꝺsternati:furgẽtes aũt nõ ausi sunt ad sanctũ venire:sed regressi nunciauerunt regi:q̃s cito fuissent deprehensi. Qui rex ad virũ dei veniẽs:videnſq; eum a lõge nõ audebat ad eũ ire:sed in terrã ꝓstrat⁹ est Ad quẽ vir dei bis ⁊ ter dixit. Surge: g cuz ſi auderet:hõ dei a terra regẽ leuauit: reprehẽdensq; eũ de suis scelerib⁹:nũciauit q̃ ei crãt uentura di. Multa mala facis:multa fecisti. Romã ingressur⁹ es:mare tranſitur⁹: ãnis nouẽ regnabis:decimo morieris.quib⁹ auditis rex territ⁹ est:⁊ oratione petita recessit: ⁊ extunc minus crudelis fuit: omnia autem q̃ ei nũciauit uentura cõtigerũt. ¶ Septima dicitur rõ generalis confessionis. Nulla eni reperit natio q̃ nõ cõfitcat animã : cõfitẽtur illã iudei:pagani:idolatre heretici:phi:poete ꝓphete:sci ⁊ omnes boni. Soli sunt qui eaz negant carnales quidam bestijs similes:de quibus Sopho.ꝑ Ambulabũt ut ceci quia dño peccauerũt. Et patet prima par

¶ Pars scũda hui⁹ sermonis in q̃ probatur aiaz esse via auctoritatis scripture sacre.

UVA. BHSC. IyR_229

Secundo ꝓbat aiaꝫ esse via auctoritatis nō cuiuslibet sz scripture sacre: De q̄ cypriān⁹ in epla ad donatū ait Deniqꝫ accipe nō diserta: sed fortia: nec ad audiētie sclaris illecebrā culto sermone fucata: sed ad diuinā indulgētiā predicādaꝫ rudi veritate simplicia. Accipe qō sentiē añq̄ discē: nec p moras tēpoꝝ lōga agnitiōe colligē sed cōpensatio grē maturātis hauritur. s. ex scriptura sacra: ꝑbat igit aiam esse auctoritate: ꝓmo ve. te. sic: Formauit igit̄ bo. de li. ter. t inspi. in fa. ei⁹ spi. vi. t fact⁹ est hō in aiam viuentē Beñ. 2. Aia nr̄a arida est: nil aliud respiciāt oculi nr̄i Mūeri. xi. Aia q̄ p supbiam aligd cōmiserit: siue ciuis sit ille: siue pegrin⁹ qñ aduersus dñm rebellis fuit peribit ō populo suo Mūeri. 15. Custodi temetipsuꝫ t aiam tuā solicite ne obliuiscar̄ verboꝝ q̄ vide rūt oculi tui. Et infra: Custodite igit̄ solicite aias vr̄as Deutro. 4. Qui sponte obtulistis tē. Judic̄. 5. Sicut magnificata est aia tua hodie in ocul̄ meis p̄mi Reg⁹. 26. O ēs morimur nec vult de⁹ perire aiaꝫ sed re. tē. scōi Reg. 16. Qui faciūt petrā t inigratē hostes sunt aie Thobi. 12. Humiliem⁹ illi aias nostras Judith. 8. Pellē ꝓ pelle t cūcta q̄ habet hō dabit ꝓ aia sua. Job. 2. Aie esurienti etiā amara dulcia eē videt̄ qō ꝑus nol. tā. amu nūc. tē. Job. 6. Nō pcā ori. mi. o fabulabor cū amaritudine aie mee Job. 7. Caro ei⁹ dū vi. dol. t anima illi⁹ super semetipsa lugebit. Job. 14. Liberauit aiam suaꝫ ne pgeret in interitū. Job. 33. Anima mea illi vi. Psal. 21. Ad meipsuꝫ anima. m. contur. est Psal. 41. Deside. ani. m. ad te de⁹. ibi. Adhe. a. m. p⁹. te Renuit ꝛsolari ani. m. Psal. 76. Anima. m. sicut terra sine aqua tibi Psal. 103. Fili mi si spopō. ami. t. defriisti apud extra. animā tuaꝫ Prouer. 6. Anima dissoluta esuriet ꝓuer. 19 Qui cū fure pticipat odit aiam suaꝫ ꝓuer. 29. In mali. animā nō intra. sapi. Sapien. ꝑ. Raptus est ne malicia aut ne fictio decipere aiam illi⁹ Sap. 4. Puer aūt erā inge. t sortitus sum animam bonam. Sapien. 8. Corpus qō corrumpitur aggrauat animaꝫ. Sapien. 9. Fili ac. ad ser. dei: t prepara animā tuam ad tentationē Ecclē. 2. Animā esurientez ne desperetis Ecclē. 4. Pro anima tua non confun. d. verū Ibidē. Nihil est iniquius q̄ a. pecuniā b t ani. su. venalez habet Ecclē. 7. Putre. t ver. t tolletur de numero anima eius Ecclē. 19. Qui multis vtitur verbis odit animā suam Ecclē. 20. Salus anime in sanctitate iusticie Ibidē. Timētes dominū beata est ani. eius Ecclē. 34. A cōfilio malo serua animā tuam Ecclē. 37. Anima mea deside. te in nocte Ysa. 26. Si posuerit pro pctō animā suam: ꝓ eo q̄ labo. a. ei⁹. Ysa. 53. Cum effu. esurienti ani. tu. t animaz esurientē reple. Ysa. 58. Dabo te in ma. que rentiū animā tuaꝫ Iere. 22. Inebriaui animā lassam: t omnē animā esurientē saturaui Iere. 31. Anima que pec. ipsa morietur. Ezech. 18. Petijt. s. Jonas anime sue ut morerctur. Jonas. 4. Ecce qui incredul⁹ est nō est recta anima eius Abach. 2. Succi. tres pasto. in mense vno: t ō. est a. m. in eis Zach. 11. Et sic probatuꝫ est auctoritate veteris testamenti animā esse. ¶ Scō idem probāt per auctoritates no. testa. Nonne anima plus ē q̄z esca Math. 6. Filius ho. non ve. ministrari: sed ministrare t dare ani. su. redē. ꝓ multis. Math. 20. Tristis ē anima mea vsq̄z ad mortē. Math. 26. Quid dabit homo cōmutationis ꝓ anima sua. Mar. 8. Magnificat anima mea dñm. Luč. ꝑ. Tuā ipsius animā pertransibit gla. Luč. 2. Si qs venit ad me t nō odit animā suā Lu. 14. Bon⁹ pastor animā suam dat ꝓ ouib⁹ suis. Jo. x. Nunc anima mea turbata est: dixit Jesus discipu. suis Joan. 12. Ego aūt libentissime impen. t sup impendar ipse ꝓ aiabus vr̄is. scde Corinth. 12. O bsecro vos tāq̄ aduenas t peregrinos abstinere vos a carnalib⁹ desideriis que militant aduersus animaz. ꝑme Pe. 2. In hoc cognoui charitatē dei qm̄ ille ꝓ no. ani. s. posuit t nos tē. ꝑme Joā. 3: Et sic patz optime ꝓbatū animā esse p diuersas scripturas ꝓphetas. s. apostolos t euangelistas. Et sic patet scda pars huius sermonis.

¶ Pars tertia huius sermonis in qua probatur anima esse via exemplaritatis.

Tertio in hoc sermone ꝓbat animaz
t esse via exemplaritatis. Et licz innumera sint exempla: aliq̄ tamen breuiter perstringamus. Narrat btūs Bona. cardinalis in legenda maiori de btō Francisco q̄ cum semel celanū predicaturus accederet miles quidā multa eum instantia deuota ad prandiū inuitauit: t scūs domū eius intrauit ante autem cibi sumptionē vir sanctus offerens deo preces: stetit sic oculis in celū fixis:

UVA. BHSC. IyR_229

expleta autē orone deuotum hospitem scorsum sic allocutus est: Ecce mi frater charissime monitis meis acqesce: confitere pctā tua ⁊ quātū in te est ꝑpara te ⁊ dispone domui tue: qꝛ statiz morieris. Ecce dn̄s reddet tibi mercedē: qꝛ deuote suscepisti pauperes eius: q socio sancti patris ꝯfessus in oibus quātū potuit se ad mortē disposuit: qꝛ nō hesitabat qđ scūs ꝑdicebat. Quid plura? tādē discūbere ceperunt: ⁊ sic statim alijs comedentibus spm̄ exalauit. quomodo igit̄ h̄ viri sancti que non viderant scire potuerunt: nisi qꝛ omnipotens deus eis spūaliter ingerebat. Refert insuper ⁊ Grego. in. 2. ⁊. 4. dialo. ꝙ sanctus Benedictus longe a capua vrbe positus germani episcopi eiusdē vrbis animā in globo igneo ad celum ferri ab angelis vidit. Narrat etiam in. 4. li. ꝙ duo nobiles viri germani fratres: quorū vnus speciosus alter Gregorius dicebatur: sancti Bn̄dicti se religioni in sancta conuersatione tradiderunt: quos idem venerabilis pater in monasterio quod iuxta tarracinensem vrbem cōstruxerat fecit habitare: quoꝝ vnus scilz Speciosus duz ꝓ vtilitate monasterij iuxta capuā vrbem missus fuisset: die quadam frater eius Gregorius ad mensam sedens simul cum fratribꝰ in spū eleuatus vidit Speciosam fratris sui animā de corpore exire: qui mittentes inuenerunt tunc ⁊ eodē puncto fratrem fuisse sepultū. ¶ Simile refert dominus Bonauen. de sancto pr̄e nostro Francisco: ꝙ appropinquante sui transitus hora: conuocatis omnibus fratribꝰ post monita salutaria dixit: Valete filij omnes in timore domini: ⁊ permanete in eo semper: postea lecto ante illū euangelio Ante diem festum pasce. ⁊ psal. Voce mea. ꝓut potuit di. obdormiuit in domino: quidā autē e discipulis ⁊ fratribus eiꝰ: vidit illius animā recto tramite in celū ascendere Frater quoqꝫ Augustinus minister tunc fratrū in terra laboris infirmus: cum iam diu loquelā amisisset: sicqꝫ stetisset per dies: audientibus q̄ꝫ pluribus fratribꝰ clamauit di. Expecta me pater expecta: querentibus aūt fratribus ⁊ plurimū admirātibus quare sic loqueretur. Respondit audacter. An non videtis vos patrem nostrū Franciscum celum ascendere: ⁊ his dictis anima illa beata patrē est secuta sanctissimū: ⁊ compertū est eadem hora beatum Franciscū carne migrasse. ¶ Episcopus quoqꝫ assisinas ad oratoriū sancti Michaelis in monte gargano perrexerat: cui btūs pater Franciscus in hora sui transitus apparens dixit: Ecce relinquo mūdo ⁊ vado ad celum. Euigilans episcopꝰ que viderat narrauit comitibus: ⁊ assisiū rediēs inuenit eadem hora sue visionis btm̄ patrez Franciscū e corpore migrasse. Ecce audiuimus quid scripture clament: qd tot exēpla credamꝰ qđ sumus. O animarū persecutores ⁊ occisores illas negantes: audite Augustinū ad Deodatū di. Solam animā humanā curare debemus: si nobismetipsis cure sumus. hec ille. Videte ergo quanta sit hominū dementia: qui postposita anima ⁊ omnibus que ad illam pertinēt: sola que ut sumꝰ euanescunt querūt: demūqꝫ h̄ ⁊ illa perdūt. Rogemus ergo ⁊c̄.

¶ Feria tertia in albis de qditate aīe ⁊ declarant̄ tres diffinitiones. s. que dat̄ ꝑ cōparationē ad corpus ad animā: ⁊ ad corpus sil̄ ⁊ ad vires qbus agit in corpe. Sermo. 72.

Os vobis

n annūciamꝰ cā q̄ ad pr̄es nostros repromissio facta est qm̄ hāc deꝰ adimpleuit filijs vr̄is resuscitans illū xp̄m dn̄m nr̄m Actu. 13. ⁊ in epl̄a hodierna. Cū phi sententia sit (frēs in xp̄o charissimi) in p̊ posterioꝝ: ꝙ đ vnaquaqꝫ re est p̄mo cōsiderandū qꝛ est: deinde qd est. Nā s̄m eūdē in. 2. methaphi. Sicut res se habet ad esse ita se habet ad cognosci: qꝛ igit̄ in sermone p̄cedenti de anime entitate ⁊ veritate dictū est: digne nunc de eiꝰ qditate ⁊ diffinitione tractabitur: qꝛ ipsi soli anime rōnali facta est: celestis repromissio: de q̄ dr̄: Nas vobis an. ⁊c̄ Circa igit̄ aīe diffinitionē attendēdū est s̄m ph̄m in. 2. posterioꝝ ⁊ in. 7. metha. ꝙ via ad inuestigandū diffinitiōes conuenientissima est per diuisiones: ⁊ ideo pretermittenda est h̄ diuisio. ꝙ diffinitionū anime q̄dā pertinēt ad scientiā philosophicā. ⁊ sic diffinit̄ ab Aristo. in. 2. de anima dupliciter. ¶ Primo materialiter sic: Aīa est actꝰ primꝰ corporis ph̄ici organici potentia vitā habētis. ¶ Scđo format̄ sic: Anima est primū p̄ncipiū vegetādi sentiendi ⁊ intelligendi: ⁊ s̄m locū mouendi: sed he ad nos non pertinent: quedā ꝑtinent ad scientiā theologicā: ad quaꝝ inuestigatio

UVA. BHSC. IyR_229

nē:qꝛ vni⁹rei dꝫ esse vna diffinitio.6.Thopi quia de aīa plures diffinitiones dantur:sciē dū h eē ſm diuersas cōparatiōes.Comparatur enim anima ad causaꝫ efficientē:ꝛ sic datur talis diffinitio.Aīa est deiforme spiraculum vite:ꝛ h accipit ex textu Gen.2. Inspirauit in faciē eius spiraculū vite. Comparat etiā ad corpus qd suscipit ipsaꝫ: ꝛ sic diffinit ab Augu.lib.de spū ꝛ anima.Anima est substantia quedā corporea rōnis particeps : regendo corpori accomodata. Cōparat etiam ad vtrūqꝫ.s.ad corpus ꝛ ad ipsam animaꝫ:ꝛ sic diffinit a Cassio.Anima est substātia spiritualis a deo creata:ꝓpria sui corporis viuificatrix.Cōparatur insuper ad suū finem : ꝛ sic diffinit a Sene.Anima est spūs intellectualis ad beatitudinē in se ꝛ in corpore ordinatus.Cōparatur etiam ad vires quibus agit in corpore:ꝛ sic diffinit a Damas. Anima est spūs intellectualis rōnalis:semper viuens:semꝑ in motu:bone vel male voluntatis capax.Comparat etiam ad oīa alia a se: ꝛ sic diffinit ab Augu.vbi s̄. Anima ē oīum similitudo.Comparat vltimo inq̄tū est separabilis a corpore : ꝛ tunc est alia diffinitio cōmunis.Anima est substantia spūalis:simplex ꝛ indissolubilis:incorporea:passibilis atqꝫ mutabilis:ꝛ sic ſm septē diuersas cōsiderationes dant septē diuerse diffinitiones:de quib⁹ in hoc sermone tres solū gr̄a breuitatis aperiemus.¶ Primo.s.illā que dat per cōparationē ad corpus.¶ Scdo illā q̄ datur ꝑ comparationē ad animā ꝛ corpus simul. ¶ Tertio illam que dat per cōparationē ad vires quibus agit in corpore.

¶ Pars prima hui⁹ sermonis in q̄ declarat diffinitio anime ꝑ cōparationē ad corpus.

Primo igit in hoc sermone declarat ista diffinitio aīa est substātia incorporea.¶ Primo igit dr̄ substātia ad differentiā accidētis. Nā aīa se habꝫ ad corpus sicut nauta ad nauim:sed nauta ſꝫ substantiā diuidit a naui cū mouet nauim: ꝛ ſꝫ accidēs mouet:ḡ aīa ſm substantiaꝫ diuidit a corpore:ꝛ si mouet ſm accidens mouet : ḡ aīa est substantia. Preterea substātia est qd ꝑmo dat esse:ſm enim phm in lib.6.ꝑn.substantiale est ꝙ cōfert esse:sed anima est hui⁹ modi:ergo ꝛc̄.¶ Scdo dr̄ incorporea ad corporis differētiā:qd habet trinā dimensionē Nam corporeū dr̄ dupliciter. Aut respectiue:ꝛ sic anima dr̄ corporea respectu hui⁹ cōditionis:qꝛ est in loco diffinitiue: ꝛ sic respectu dei:qui nequaq̄ ē in loco.Aut corporeuꝫ dr̄ absolute sine cōditione:ꝛ sic aīa hominis dr̄ incorporea:qꝛ nulla forma corporea est in diuersis locis tota:sed aīa est simul in diuersis partib⁹:ergo est forma incorporea.¶ Tertio dr̄ rōnis particeps ad differentiā irrationalis:ꝛ regēdo corpori accomodata:ad differentiā angeli:qui dr̄ substantia incorporea rōnis particeps: sed nō regendo corpori accomodatur:qꝛ ꝛ si illud moueat ut angeli celos mouentes:nō tn̄ illud viuificat sicut anima facit.¶ Sed hic orit dubiū:si meli⁹ fuisset esse a corpore separatā q̄ coniūctā.Nam auctor.6.ꝑncipioꝝ dicit:ꝙ aīa cōiuncta corpori imitat passiones ci⁹.Astra eni dn̄antur corporibus nr̄is:q̄propter rōne alicuius planete inclinat quis ad luxuriā:alius ad iracūdiā:ꝛ ſm diuersitates corpoꝝ sequūt diuersitates passionū:ergo videt meli⁹ fuisse eē sine corpore. Vn̄ ꝛ Sapien̄.9.Corpus ꝙ corrumpitur aggrauat animā.¶ Ad hoc rn̄dit dn̄s Bona.in.2.dis.i.ꝑte.2.ar.i.q.2. Et Ric. in quolibꝫ.ꝙ est valde vtile anime rōnali eē coniunctā corpori septeꝫ ꝑsertim rōnibus.s. Rōne ordinationis.Demōstratiōis. Periclitationis.Incarnationis.Diffusionis.Cumulationis.Et premiationis.¶ Primo igitur fuit valde cōgruū ꝛ cōdecens deo:ꝛ anime vtile ꝙ ipsa anima corpori cōiungeretur rōne ordinationis.Ait eniꝫ phs in ꝑmo methaphisice:ꝙ sapiētis est nō ordinari:sed bn̄ ordinare ꝛ regere.Cū igit dn̄s sit sapientissimus decuit ipsum omnia bn̄ ordinare:ꝛ necesse fuit:qꝛ ſm phm.8.phisicoꝝ.ꝛ.xi.methaphisice.Bonū vniuersi cōsistit in ordine:oīs aūt ordo hꝫ de necessitate:ꝛ sūmū: ꝛ mediū: ꝛ infimū.Si ḡ infimū est nā puta corꝑalis. sūmū vero nā puta spūalis.mediū aūt cōpositū ex vtroqꝫ.Nisi h oīa fecisset nō on̄deret ꝑfecte dei sapientia in ordinando. Oportuit igitur hec omnia fieri.ut.s.angelus ꝛ illa inferiora ꝛ hō qui de vtroqꝫ participat. Vnde Augu.2.cōfes.inquit:Duo fecisti dn̄e: vnum ꝓpe te: ꝛ aliud ꝓpe nihil.¶ Scdo rōne demonstrationis.Decuit eniꝫ deū ita res facē ut essent in manifestationē sue potētie q̄ demonstrat in ꝓductiōe reꝝ multū distātiuꝫ ꝛ in eaꝝ ꝯiunctōe.Nā potētia tāto virtuosior on̄dit quāto pōt super magis distātia:sꝫ pri-

UVA. BHSC. IyR_229

ma ꝛ ſūma diſtantia ſubſtātiaꝝ eſt inter corporeū ꝛ incorporeū:qz ꝑme differentie generis ſunt. Mā ꝓbus.x.methaphi.dicit: q corruptibile ꝛ incorruptibile plꝰ differūt q̄ genē ꝛ in.3.methaphi.dicit:q corruptibiliū ꝛ incorruptibiliū nō ſunt cadē ꝓncipia : cū igit corporeū ſic corruptibile:qz generabile eſt:ut hꝝ ꝑ de cc.ꝛ mū. Generabile ꝛ corruptibile cōuertunt:incorporeū vero ſit incorruptibile:ſequit q maxime diſtant:ergo ad h q diuina potētia manifeſtet plene:neceſſe fuit ſubſtantiā corporalē ꝛ ſpūalē traducere : ꝛ ꝓductas rurſus vnire. ¶Tertio idē ꝓbat rōne periclitationis. Ait enim ꝓphs ꝑmo metha.ꝛ ꝑmo ℙhiſico.q potētie rōnales ſe habēt ad oppoſita:cū igit anima ſit potētia rōnalis poſita eſt in libertate arbitrij:ita ut dicat ꝓpha: Anima mea in ma.m.ſp.q.d. ℙoſſuz ipſaz reducere de morte peccati ad vitā gr̄e:ꝛ ecōtra. Si g̃ fuiſſet anima ſicut angelꝰ a corpore ſeparata:ꝛ ſemel peccaſſet nūq̄ penitere potuiſſet:ꝛ ita eternaliter dānaret:hec enim differentia eſt anime ꝛ angeli:qz ſi angelꝰ ſemel ad malū ꝙuertit nūq̄ ad bonū reuertitur: et ecōtra. ℙonit enim omnē potētiā ad illum actū:qz eſt ſimpliciter ſpūalis:ecōtra anima: qz cōditiones imitat corporis. Vñ dicit Damaſce. Quicqd hominꝰ eſt moꝛs: angelus eſt cāus. Vnde de anima dr̄ q ſi peccauerit dimittet ei:nō ſolum ſepties: ſed ſeptuagies ſepties Math.18. ¶Quarto rōne incarnationis. Mā ut habet in tractatu de pctō: qdā enim dicūt q ſi Adā nō peccaſſet nullo mō filiꝰ dei carnē ſūpſiſſet. Alij optime dicunt q carnē o no ſūpſiſſet ſed nō paſſibilē. Cū igit filiꝰ dei ſit incarnatus : ꝛ iſta incarnatio ſine corpore fieri nō potuit:ꝑz q melius fuit anime eſſe cōiunctū corpori:q̄ ſeparatā:ne tāta excellentia vnionis filij dei ꝓuaret: fuit enī effuſio ſanguinis dei corpe xp̄i maioris meriti ꝛ virtutis: q̄ omnes paſſiones martyrū ꝛ omnia ſanctoꝝ merita:qđ ꝓbat ſm doc. tū rōne ſatiſfactiōis:qz oēs ſci ꝛ ſcē non potuerunt ſatiſfacere ꝑ minimo pctō:ſed vna gutta ſanguinis xp̄i potuit ſatiſfacere:qz virtutis infinite erat:tū rōne gratificationis: qz maiorē gr̄az meret gutta ſanguis xp̄i q̄ oēs ſci ſcē ꝛ angeli ſimul potuerunt mereri: tum rōne vnionis cū diuinitate: qz ſanguis erat ei ꝙiūct in corpore.ſ.crīſtēs. nec igit ꝓuaret rōalis creatura tāta dignitate ꝛ vtilitate incarnationis filij dei bonū fuit eē ꝙiūctā corpori:qz ſine corpe talis incarnatio facta non fuiſſet. ¶Quinto rōe diffuſionis. Decuit.n. deū ſic res ꝓducere ut manifeſtaret ei bonitas:ſed bonitas cōſiſtit in diffuſiōe ꝛ cōicatiōe ſui in alteꝝ:qz ſm Diony.4.ō diui.no. Bonū ē ſuiſpi cōicatiuū:g̃ decuit ut nō tm daret deꝰ g eſt ſūmū bonū alteri potētiā viuēdi ꝛ intelligēdi:ſz etiā potētiā alij cōicandi. Si g̃ viuēs ꝛ intelligēs eſt ſubſtātia ſpūalis:qō aūt viuificat ꝛ ꝑ intellectū pficit ē corpus:g̃ ad pfectā bonitatis manifeſtationē neceſſe fuit fieri ſubſtātiā corporalē ꝛ ſpūalē:ita q vna alteri cōicaret:qō nō potuit ee niſi ꝑ vnionē:g̃ fuit neceſſe facere cōpoſitionem ex vtroqz. ¶Sexto rōe accumulatiōis:qz.ſ.bō magis meret cū corpe q̄ ſine. Mā ſm ꝑm 2.ethico.ca.3. Virtꝰ eſt circa bonū ꝛ difficile; tūc ſic:q̄to maior eſt difficultas in opatiōe; tāto magis bō meret:ſed maiorē difficultatē ꝓpter corpꝰ hz.iuxta illud apli ad Gal.5. Caro cōcu.aduer.ſpm.igit ꝑz ꝓpoſitū.ꝛ ꝓbat ꝑ Piero.ad Euſto.di.Bñ āgel⁹ ad virginē mittit:qz ſp eſt angelis cognata virginitas:ꝓfecto in carne ꝑter carnez viuere nō terrena ſed āgelica vita eſt. Vñ in carne angelicā vitā acgrere maioris eſt meriti q̄ bñe Eſſe enim āgelū felicitatis eſt:cē virginē virtutis eſt.hec ille. Ad q̄rū declarationē manifeſtiorem ſi q̄reret an aia poſſit trāſcēdē meritū angeloꝝ. Rñdet ſm cōem opinionē doctoꝝ q de h poſſum⁹ log tripliciter. ℙrimo reſpectu nature:ꝛ ſic angeli qz nō ſunt carne granati: ſunt ꝛ fuerunt digniores in merito q̄ nos:qz nullā retardationem habuerunt. ¶Secō poſſumus log reſpectu gr̄e ꝛ ſic meritum pōt ꝓcedere. Aut a liberalitate dei:qz ſz liberaliſſimus eſt: ꝛ ideo pōt nobis concedere per gr̄am:q angelis per nām:ꝛ ampli⁹ Aut pōt ꝓcedere a diuturnitate temporis: ꝛ ſic angeli quo ad primū accidentale merent ꝛ pñt amplius mereri: ſed quo ad ꝓmium eſſentiale:nec merent:nec pñt ꝑplius mereri. nos aūt ſemp quo ad accidētale ꝛ eſſentiale quapropter ſup angelos mereri poſſumus : Aut pōt ꝓcedere a difficultate opis :ꝛ ſic qz nos habem⁹ difficultatē i merēdo.āgeli vero non:ideo poſſum⁹ tranſcendere illoꝝ meritū. ¶Tertio loqui poſſum⁹ de merito reſpectu efficatie:ꝛ ſic cum meritum noſtrū ſit fundamentū in merito paſſionis Chriſti:qō ſuit in

UVA. BHSC. IyR_229

finitum seqt̄ ꝙ creatura hūana possit mereri super angelos. pz ḡ ꝙ melius fuit fuisse aiaz in corpore: qr non habuisset hūc modū cumulandi. ¶ Septimo ⁊ vltimo idem ꝓbat̄ rōne premiationis: qr habebit maius premiū cuz corpore. Dotabit̄ enim duplici stola. s. p̄mio corporis ⁊ aie. dicūt oēs doc. in. 4. di. 49. ꝙ aia beata fruetur deo post resurrectiōez corporis plenius: q̄z faciat separata. Cuius ratio patebit in tractatu de felicitate. nam anima tantam ꝯtraxit cū corpore suo familiaritatez ⁊ amicitiā: ꝙ potius appetit intrare corpus proprium: q̄z corpus etiā maximi gloriosi: sic vir q valde dilexit vxorem suā: si licitum eēt in iudicio eam potius repeteret: q̄z oēs alias lz pulchriores. Debemus igit̄ subijcere carnem nostrā spiritui vt simul mereamur post modū glorificari. s. in aia ⁊ corpore. Ad quod hortat̄ Aug. in lib. de salutaribus documentis. di. Audi aiam di. ad corpus. ego de celo veni a deo concessa tibi: ⁊ tu de terra es. melius vt tu mecū ascendas ad celum: q̄z tu me tecum trahas in infernū. Dū viuimus ⁊ sumus vnum corpus operemur manib⁹ qd̄ bonū est. i. elemosynis: ieiunijs: castitate: hospicitate: ⁊ in opibus bonis viuamus: vt per bona que hic agimus ascendere mereamur: vbi iam non tunc solutōe corporis: sed incorruptionis veste induemur. vbi iam nō fetor: sed odor suauissimus: vbi iam nō sunt tenebre: sed lux ꝑpetua micat. vbi non iam vermium multitudo: sed caterua angeloꝝ inumerabiliū sanctoꝝ milia celesti regi hymnū cantantia: ⁊ tandem ipsis eternis gaudijs ꝑfruemur. ⁊ sic pz ꝙ anima dicit̄ essentia regēdo corpori accōmodata.

¶ Pars scd̄a huius sermonis in qua declaratur diffinitio anime per comparationem ad se q̄z ad corpus.

Secundo in hoc sermone declarāda est alia diffinitio data per cōparationem ad aiam ⁊ corpus sic di. Aia ē substantia spūalis a deo creata: ꝓp̄a sui corporis viuificatrix. Primo eni substātia dicit̄ spūalis que patēt ex dictis in alia diffinitiōe quia aia est substantia ⁊ incorporea: ḡ ⁊ spūalis quapropter est dei formatiōis. vñ alia diffinitio dicit: ꝙ aia est dei formatōis ad differētiam aie irrōnalis: qr nō dr̄ nec est dei formaōtis spiraculū vite ad differētiā āgeli: qr ⁊ si angelus spiret̄ a deo vt vita:: non tñ ē spiraculuz vite corporis. Scd̄o dicit̄ a deo creata ad differētiā substātie de deo genite. s. filij dei ⁊ a deo ꝓcedentis. s. spūssancti ad excludendum errorem illoꝝ qui di. esse de substātia dei quā infra impugnabimus. Tertio dr̄ propria sui corporis viuificatrix. ¶ Ad cuius declarationē mouet̄ dubiū qūō aia sit in corpore. Ad qd̄ rñdet̄ ꝟm Alexan. de al̄. in. 2. ꝑte in tractatu de anima. ⁊ Tho. in sum. ꝯ genti. li. 2. c. 71. ⁊. j. ꝑte sum. q. 76. ar. 8. ꝙ lz aia rōnalis sit simplex ⁊ vnica in essentia: tñ reqrit diuersitatem potentiaꝝ in corpore: ꝓut ꝯgruit diuersis opationibus quas anima cū sit perfecta opat̄. quas qdem operationes persone impfecte. puta animalia non hñt: ⁊ ideo ad sciendū qūo anima habet esse in corpore possumus cōsiderare animā quo ad duo. s. q̄ ad essentiam ⁊ quo ad potentiā. ¶ Primo quo ad essentiam ⁊ sic anima est tota in toto corpore ⁊ tota in qualibet parte eius: qd̄ ꝓbatur tripliciter. Primo rōne qr sicut abñte aia neqz totam neqz pars vel partes remanet: nisi equiuoce: qr ⁊ totū nō est animal nisi equuoce: vt animal pictum: vel lapideū: ita quelz pars: vt manus: oculus ⁊ hmōi: non dicunt̄ nisi equiuoce: vt dicit ph̄s. 2. de aia: cuius signū est: qr recedēte aia nulla ꝑs corporis hz actum ꝓprium vel opationē que est signum spēi. ¶ Scd̄o idem ꝓbat̄ exēplo: qr sicut albedo ꝟm totā spēm spēi vel cēntie albedinis est in toto corpore ⁊ in qualibet ꝑte eius: ita ⁊ anima est in toto corpore ⁊ ꝑtibus eius: et in qualibet particula. ¶ Tertio idem ꝓbatur aucte Aug. 6. de trini. c. 6. di. ꝙ aia in vnoq̄q̄z corpore est tota in toto corpore ⁊ in qualibet parte corporis est tota. Nā ⁊ ph̄s. xj. de aialibus dicit: ꝙ creatio corporis ⁊ membroꝝ est propter aiam. ⁊. j. politicoꝝ dicit. ꝙ anima ē regens corp⁹. Et Xistus pytagoricus ait: ꝙ anima dñat̄ corpori sicut dñs seruo: ḡ est in toto ⁊ tota in qualibet ꝑte: ḡ bene dicit̄ ꝙ est tota sui corporis viuificatrix. ¶ Scd̄o ꝯsiderando animā quo ad potentias eius dico ꝙ qdam potentie sunt in anima ꝟm ꝙ anima excedit totā capacitatē corporis: vt intellect⁹ vel voluntas: quedā potentie sunt in anima cōes anime ⁊ corpori: ⁊ tales potentie non oz ꝙ sint quelibet in quocūqz est anima: sed solam in illa ꝑte corporis que est ꝓportionata ad opationē talis potentie. Et iō anima.

¶ Primo quo ad potentiā intellectiuā ⁊ vo

UVA. BHSC. IyR_229

litiuã: neq; in toto corpore: neq; in qualibet pte corporis est. nã intelligere ⁊ velle nõ sũt actus alicuius organi corporalis. Cuius rõ ẽ quia cũ anima excedat corporis facultatem has opationes hz. s. intelligere ⁊ velle sine cõ iunctione corporis: vñ he opatiões non exercentur per organuz corporale. ¶ Scõo vero quo ad potentie intellectiue modũ ꝓut intelligere est cũ fantasmate anima hz determinate aliquã ptem corporis. s. cerebruz in quo est media cellula capitis q̃ dicit̃ legistica siue rõnalis. ¶ Tertio quo ad potentiã motiuaz anima ꝑncipaliꝝ dicitur esse in corpore: eo q̃ vis motiua ꝑncipaliꝝ est in corde: per q̃ mouet anima totum corpus: q̃ pz: q; ꝑncipaliꝝ in corde est motus vitalis ⁊ localis. ℙrimo in corde est motus vitalis: q; a corde in vigilia fit expansio caloris vitalis per totũ corp⁹. in somno vero fit reductio caloris vitalis ad cor. Scõo in corde est motus localis: q; vis motiua anime est in corde: ꝑ q̃ anima mouet totum corpus. ¶ Quarto quo ad potentiam sensitiuã: anima non est in toto corpe: sed in gbusdã pribus corporis. verbi gratia ſm potentiam visiuam est in oculo: ⁊ hz potentiam auditiuam est in aure: ⁊ sic de alijs: hz vbicũq; fit potentia anime ibi fit essentia: nõ tñ ẽ cõuersio. s. vbicũq; est. s. cẽtia anime ibi est potentia sensitiua: sed soluz in illa pte corporis que ꝓposita est ad opationez talis potentie: vt pz supra de quo ponitur duplex exemplũ. ℙrimũ est de rege: q; sicut in regno rex: ita anima in corpore: sed rex est in vna pte regni per essentiã: in alijs vero ptibus per virtutem vel potentiã: sic dicendum est de anima. Scõm exemplũ est de deo: q; sicut dicit̃ deum esse in mũdo vbiq; s. ꝑ cẽtiam: pñtiam: ⁊ potentiã: ꝑncipaliꝝ tñ est in celo q̃ est eminentissima pars mundi: ita anima ꝑncipaliꝝ dicit̃ esse in corpore hz essentiam: tñ in corde vel in cerebro dicitur eẽ hz potentias ꝑncipaliꝝ ⁊ sic claret etiaz respectu potentiaꝝ q̃ anima est corporis viuificatrix. Sed ad clariorẽ dictoꝝ notitiam oritur tale dubium. An pfectio sit status anime cõiuncte cum corpore an separate. ¶ Ad q̃ rñdet ſm cõem doc. opinionẽ in. 4. senten. di. 49. marime. b. Tho. ibidez ar. j. in corpore. q. ⁊ in solutione argumentoꝝ. ⁊ etiam di. 5. arti. j. in solutione. 5. argu. q̃ gradus pfectiõis anime ẽtuor modis ꝯsiderari põt. ¶ ℙrimo ꝓut illa est coniuncta corpori abñte: ⁊ a corpore separata: ⁊ sic dico q̃ anima ꝯiuncta corpori est pfectior dupliciter. ℙrimo in esse nãli: q; sic̃ pars in toto ẽ pfectior ãz p se exiſs: sic anima cum sit nãliter pfectio corporis est pfectior in toto homine ꝯiũcto ex anima ⁊ corpore ãz a corpe separata. ¶ Scõo sic: ẽ pfectior i suo operari: q; operari seq̃t eẽ: ẽ sic̃ eẽ totiꝰ ẽ pfectiꝰ ãz eẽ ptis: ita opatio totiꝰ cõiũcti est pfectior ptis opatõe. ¶ Scõo põt ꝯsiderari gradꝰ pfectionis anime cõparando eam ꝓut est ꝯiuncta corpori corruptibili: ⁊ ꝓut est separata ab ipo ⁊ sic dico q̃ anima separata ẽ nobilioris status ãz ꝯiuncta duplici rõne. ¶ ℙrima ẽ q̃ anima separata a corpore corruptibili habet aspectum rectum ad superiores substantias vt ex influentia eaꝝ cognoscat. anima autez coniuncta corpori corruptibili habet aspectũ inclinatum ad sensum. nam potentie sensitiue sunt anime cõiuncte necessario tãq; representantes anime obiectum ꝓprium nobilius: est aũt cognoscere aliq̃d per species infusas ãz per species a sensu acceptas: igit̃ pz ꝓpositum. ¶ Scõa rõ est quia anima a corpore corruptibili separata habet aspectuz magis vnituz: ⁊ per ꝯs magis pfectũ ⁊ virtuosum: quia illa que anima ꝯiuncta cognoscit duabus virtutibus. s. sensitiua ⁊ intellectiua. anima vero separata cognoscit vnica virtute scz intellectiua tñ: ergo ⁊c. ¶ Tertio põt ꝯsiderari gradus anime cõparando eam ꝓut est ꝯiuncta corpori icorruptibili ⁊ glorioso: ⁊ ꝓout ẽ ab illo separata: ⁊ sic dico q̃ pfectior est ꝯiuncta ãz separata duplici rõne. ℙrimo rõne ꝯiuncti: quia vt dcm̃ est supra operatio totius est perfectior opatione partis: igit̃ ⁊c. ¶ Scõo rõne defficrij: q; oẽ impfectũ appetit suã pfectionẽ. anima aũt a corpore separata appetit coniungi corpori glorioso: ⁊ ꝓpter hunc appetitũ ex impfectione ꝓcedentẽ eius operatio qua in deum ferꝝ est minus intẽsa: ⁊ hoc est q̃ Hiero⁹ dicit. q̃ ex appetitu corporis retardat̃ anima ne tota intensione ferat̃ in illud summũ bonũ: ⁊ hoc est q̃ tangebat̃ in parte ꝓcedẽti in vltima rõne: igitur ⁊c. ¶ Quarto põt ꝯsiderari gradus pfectionis aie cõparando eam ꝓut ꝯiuncta corpori corruptibili hz: ꝯiuncta corpori glorioso ⁊ icorruptibili futuro: ⁊ tũc dico q̃ aia ꝯiuncta corpori glorioso est nobilior quo ad quactuor.

ℙrimo enim hz esse pfectius: q; si aia ẽ ꝑ

UVA. BHSC. IyR_229

fectio⁹ ꝺiuncta ꝯꝫ separata a toto: ꝑ ꝺiuncta pfectiori.ſ.corpori glorioſo qꝺ in nullo impedit aiam ſed iuuat:erit pfectio⁹ ꝯ ꝺiũcta corpori qꝺ aggrauat aiam. Scꝺo aia ꝺiuncta corpori glorioſo hꝫ poſſe liberius:qz ſemp ſiẽ oi corporis impedimento intelligit. corp⁹ ãt corruptibile frequẽtius ipedit aiam ne intelligat. Tertio qz aia ꝺiuncta corpori glorioſo hꝫ noſſe limpidius:qz itelligit p ſpẽs infuſas cõiuncta aũt corpori nãt intelligit p ſpẽs p ſenſus acgſitas. Quarto qz aia ꝺiuncta corpori glorioſo hꝫ velle qetius. nõ enim cupit diſſolui:qz eſt plene ſaturata.ꝺiũcta aũt corpori corruptibili cupit diſſolui ⁊ eſſe cuꝫ xp̃o. Ex qbus oibus ſeqt̃ qꝺ opatio aie ꝺiũcte corpori glorioſo: quãto eſt ꝟuenientior: tanto ẽ delectabilior: vt dicitur.x.ethi.claret qꝫ pars ſcꝺa huius ſermonis.

¶ Pars tertia huius ſermonis in qua declarat diffinitio aie per cõparationez ad vires quibus agit in corpore.

Ertio in hoc ſermone declaranda ẽ alia diffinitio aie: date p cõparationez ad vires qb⁹ agit in corpe: ſm Dam. ſic. Aia eſt ſpũs intellectualis rõnalis ſemp viuens ⁊c. vt ſupra. Ad cuius declarationez tria notãda ſunt. ¶ Primũ eſt qꝺ in hac diffinitiõe ponunt due ptes ptinentes ad cognitionẽ.ſ.intellectualis ⁊ rõnalis: ſz intellectualis cõis eſt angelo ⁊ aĩe. rõnalis vero ꝓpria eſt aie humane cuius eſt rõcinari. non enim angelus intelligit p diſcurſum ſicut aia: ⁊ iõ no fuit ſupfluum: imo neceſſario ponere illã particulã.ſ.rõnali. ¶ Scꝺo notandum eſt qꝺ in illa diffinitione addunt tres alie pticule: quaꝝ due ptinent ad eſſe reſpectu ſui ipſius ⁊ reſpectu alteri⁹. tertia vero ptinet ad bene eſſe. Reſpectu eẽ ꝓpꝛij dicit ſemp viuẽs: qꝺ viuere hꝫ p ꝺtinentiã influentiã ꝓmouentis ſcz dei. Reſpectu eſſe alterius.ſ.corporis cui eſt ꝺiuncta dicit ſemp in motu:qz põt ſemp influere ſup corpus:hꝫ non ſemp influat rõe corruptibilitatis in corpore. vnde ſemp i motu dicit: non qz ſemp moueat corpus ꝓpter corporis defectũ: ſed qz ſemp mouet ſi corp⁹ ſibi cõiunctũ eſſz. Reſpectu vero bñ eẽ ipius aie:qꝺ eſt reſpectu voluntatis.qꝺ eſt velle bonum ⁊ fugere malũ. ꝟuenienter addit boni maliqꝫ capax. ¶ Tertio notãdũ eſt qꝺ aia ſm diuerſa officia vel actus varia ſortit noia ſz Iſido.in lib.ethimo.⁊ .b.Tho.i.q. diſputata de aia.q.i2. Primo enim dicit aia dũ viuificat corpus. Scꝺo vocat aius dũ vult. Tertio vocat mens dũ ſcit. Quarto vocat memoria dũ recolit. Quinto dicit rõ dũ recte iudicat. Sexto vocat ſpũs dũ ſpirat. Septimo ⁊ vltimo vocat ſenſus dũ ſentit aliqd qz inde animus ſenſus dicit ꝓ⁹ his que ſentit. Ex qbus oibus inferr qꝺ alie diffinitiões de aia bene ⁊ ſufficienter ſunt aſſignate. Eſt ẽt alia diffinitio Señ.di. Aia ẽ ſpũs itellectualis ⁊c. vt ſupra ad beatitudinẽ in ſe ⁊ in corpore ordinata. Mã beatitudo dr̃ dupliciter. Vno mõ gaudiũ de ſumma veritate: ſiue õ veris ⁊ certis bonis gaudere: ⁊ ſic ꝟuenit tñ aie. Alio mõ beatitudo dicit gaudiũ accidẽtale ⁊ h̃ etiã ꝟuenit corpori: ſed p redũdãtiaz ab aia:qz corpus btificatũ ꝟhit a beatitudine aie ipaſſibilitatẽ: agilitatẽ ⁊c. vñ Aug. ad dio ſcoz ait. Tã potenti nã ſecut de⁹ aiaz vt de ei⁹ beatitudine redũdet in co⁹ plenitudo ſanitat ⁊ incorruptiõis virgo. põt eni dici qꝺ aia ordinat ad beatitudinẽ. in ſe ⁊ in corpe: qz hẽbit duplicẽ ſtolã: vnã rõne ſui. aliã rõne corporis ⁊ in h̃ differt aia ab angelo:qz angelus ẽ ſpiritus i ſe ordinat tñ ad beatitudinẽ. aia vero in ſe ⁊ in corpe. Eſt iſup alia diffinitio Aug. di.qꝺ aia ẽ oiuz ſilitudo quã ꝺfirmat Ariſto. in.2.de aia di.qꝺ aia eſt q̃dãmõ oia. hꝫ.n.hõ oiuz ſilitudinẽ: ⁊ quãtũ ad quãtũ ad cognitionẽ qz hꝫ vim apꝑ bendendi oia virtute intellect⁹: ⁊ illa dr̃ ſilitudo ſm cognitionẽ. vñ Aug. in lib. de ſpũ ⁊ aia ingt. hꝫ eni vires.ſ.aia qb⁹ oia cõpr̃hẽdit ſiue inueſtigat: ⁊ oib⁹ filis exiſtit. h̃ ille. nec eſt ſile de angelo: qz angelus nõ hꝫ ſenſus exteriores: nec corpi ꝺiũgit ſenſibili. ⁊ iõ oia q̃ cognoſcit cognoſcut intelligit̃r: anima vero ꝺiũcta corpi ſenſibili ſenſibilia cogſcit ſenſibilit̃r. i. p ſenſus exteriores: qz vt ait Ariſt. in li. ꝺ ſen. ⁊ ſenſa. ⁊ in.3. de anima. nihil ẽ intellectu qn ꝓus fuerit in ſenſu. Intelligibilia ãt cogſcit i telligit̃: ⁊ in h̃ differt ab angelo: vt ꝓz pp qꝺ dr̃ aia omniũ ſilitudo ſz cognitionẽ: ⁊ ñ angelus. Silit̃ ꝯtũ ad eẽ ẽ omniũ ſilitudo: quia hꝫ aliqd cõe cũ oib⁹ vñ dic Aug. vbi ſup. ſilis eſt lapidib⁹ p eẽntiã: arbor ib⁹ p vitã: aialib⁹ p ſenſũ ⁊ imaginationẽ hoib⁹ p rõnez: angel⁹ p intellectũ: deo p intelligãtiã. h̃ ille. Et ad illꝺ qꝺ tũc opponit qꝺ hñet ꝟuenientiã cũ omnib⁹ in gnẽ. rñdet qꝺ ⁊ ſi hẽat aliquã ꝟueniẽtiam cũ omnib⁹: nõ tñ in omnib⁹. ꝟuenit enim cũ

UVA. BHSC. IyR_229

substãtijs corporeis inanimatꝭ in cẽ tm: ſz ñ incorporeitate: cũ animatis in vita: ſz nõ in augmentatõe:cũ ſenſibilib⁹ in ſenſu ⁊ imaginatiõe:ſz nõ incorruptibilitate. Silr ex pte in corporeax hz cũ oñib⁹ aliquã ſilitudinẽ: qa ſilis ẽ angelis in ietellectu:⁊ deo in intelligẽtia. q⁹ ſi ↄ arguit ḡ anima ꝑt dici omnis creatura.ſicut dr̃ de homine.Mar.vlti.ꝑdicate euãgeliũ oñi creature.i.homini q cõicat cuz oñi creatura:vt dic̃ Greg.ibidẽ:qõ tñ nõ in uenit de aia. Rñdtur q⁹ ñ oz dici omnes in creatura fic̃ hõ:qz hõ hz p qõ ↄuenit cum in corporeis rõe aie:cũ corporeis rõne corporis qõ nõ hz anima. Poſtremo ẽ alia diffinitio cõis ⁊ gnãl anime di.q⁹ anima ẽ ſubſtantia ſpũal ſimpler ⁊ indiſſolubilis incorporea paſſibil atqz mutabil. Circa quã ẽ ſciẽdũ q⁹ aia bũana ẽ in medio ſubſtãtie ſupioris.ſ.angeli ce: ⁊ inferioꝝ ſubſtãtiaꝝ. Reſpcũ igit̃ inferiorũ dr̃ anima ſubſtãtia ſpũal ſimpler indiſſolubilis incorporea.reſpectu vero ſupioꝝ dicit paſſibilis atqz mutabil.nã in h q⁹ dr̃ ſpũalis dr̃ corpulenta q̃ ẽ inferior. in eo ãt q⁹ dr̃ ſimpler ſepaꝛ a ſubſtãtia ſpũali q̃ ẽ cõpoſita: ſic̃ eſt ſpũs cui dr̃ nãl aut vital in corpore ſenſibili.p h ãt qõ dr̃ indiſſolubilis:ſepaꝛ a vegetabili in plant⁹:⁊ ſenſibili in brutis q̃ꝝ vterqz ẽ ſubſtãtia ſpũal ſimpler: ſz ẽ diſſolubil. alia vero dria q̃ ſegl̃.ſ.incorporea eſt cõis anime ⁊ angelo:ſz p aliã driam.ſ.paſſibilis ⁊ mutabilis ſepaꝛ anima ab ãgelo: qz hz aliq̃ mõ angeli mali poſſint pati:⁊ boni de nã mutari:tñ nõ hñt hãc paſſibilitatẽ vel mutabilitatez: vt patiãꝛ patibilitate corporis vel ſiꝛ trãſmutet; ⁊ iõ dr̃ anima paſſibilis ⁊ mutabilis in ordine ad corpus ꝓpꝛium:⁊ ſic pz illax omnium diffinitionũ explanatio ſm doctrinã ſrefragabilis doc.nr̃i Alex.de al. in tractatu d aia in pte.2.pudeat ḡ nos ſuauiſſimi frẽs tantaz anime nr̃e dignitatis ſublimitatem vitijs ⁊ mũdanoꝝ ingnatis deturpare:ſed poti⁹ oñi virtute agendum.vt ꝛc̃.

¶ Feria q̃rta in albis de numeroſitate aiax ↄtra opinionẽ Auerois q⁹ vz vnuſquiſqz habeat animã ꝓpꝛiã. Sermo.73.

Enitemini

igit̃ ⁊ ↄuertimini: vt deleant vr̃a pcta. Act.3.⁊ in epl̃a occurent̃ ſcric. Digne circa anime ↄſidera tionem laboꝛam⁹:quia dicit Auguſtin⁹,in principio libꝛi de ſpiritu ⁊ anima. Quoniã deũ eſt mihi vt cognoſcã meipſum: ſuſtinẽ nõ poſſũ vt me habeã incognitũ.magis aũt negligentia eſt qd id ſit neſcire:q̃ celeſtia tã p funde cogitam⁹:q̃ nãlia tã ſubtili indagatõe inueſtigam⁹:⁊ de ipſo q̃z creatoꝛe nr̃o tã ſubtilia ſcire deſideram⁹:nec eſt res pegrina:nec longe q̃rẽda anim⁹ q̃ iſta ſapim⁹:ſz eſt ſemp nobiſcũ:adeſt:tractat:logt̃:⁊ inter neſcit̃ datũ eſt illi tã ingentiũ reꝛ ſecreta ſcire:⁊ ipaz cognoſcere nõ põt.h ille. Verũ qz plerigz fuerẽt infideles ⁊ hereticiꝛ: quoꝝ ꝓnceps ⁊ caput eſt ille canis ſaracenus Auerois Ariſt.cõmẽtatoꝛ: ponentes in omnibus corporib⁹ noſtris ſolũ vnũ intellectũ cẽ. ideo dcõ ſupꝛa de aie veritate ⁊ qditate iã ad tertiã ↄſiderationez ꝑme pſone ꝓncipal numeroſitatẽ vz trãſeũdũ:vbi ꝑdcm̃ erroꝛem extirpando:ꝓbabim⁹ vnũquẽqz ꝓpꝛiaz hr̃e animã cũ q̃ ſi ſancte in corpoꝛe vixerit:ꝑmiabit̃ in celeſtib⁹.ſi ãt vitioſe: in eterno igne cruciabit̃. his ḡ errãtib⁹ dr̃ penitemini ꝛc̃.Ad h⁹ ḡ erroꝛis extirpatiõẽ ⁊ veritat̃ indagatiõẽ:tria ſunt notanda.

¶ Primum dicitur vera probatio.

¶ Scõm iniqua opinio.

¶ Tertium catholica reſponſio.

¶ Pars ꝑma huius ſermonis in qua,pbaꝛ rõne: auct̃e:⁊ exẽplaritate: quẽlibet hominẽ habere animã ꝓpꝛiam.

Primo igit̃ i h ſermone ponit̃ h ↄclu
p ſio vera ⁊ fidelis: q⁹ qlibet hõ habet
ꝓpꝛiã animã cũ q̃dãnabit̃:vel ſaluabit̃.q̃ probaꝛ rõne: auct̃e: ⁊ exemplaritate. ¶ Primo ,pbaꝛ h ↄclusio ſm Bona.i.2.di. 18.ar.2.q.i.⁊ Tho.in ſum.ↄtra gen.lib.2.c.72. ſeptẽ rõnib⁹.ſ.rõne ,ꝑcatis: ꝑfectõis: motionis: ↄiunctõis: diſtinctiõis: iuvificatiõis: remuneratõis. ¶ Primo rõne ,ꝑcatis ſic impoſſibile eſt vnã formã eſſe nõ vni⁹ mãe, vt Ariſto.in.2.de anima ait. Propꝛius act⁹ hz fieri in ,ꝑa mã: ſz anima rõnalis eſt act⁹ corporis humani ⁊ forma ,ꝑa eius: ḡ cũ diuerſa ſint corpoꝛa humana: diuerſe erũt aie rõales ipoꝝ corpoꝝ forme pfectiue. ¶ Scõo rõne pfectiõis ſic: pfectus ⁊ pfectibile.i. illud qõ pficit̃:vel res q̃ pficit̃: nec̃ eſt adinuicẽ ꝑ portiõabilia:ſi igit̃ anima rõnalis eſt pfectio corpis humani: vt deũ ẽ. illa anima rõnal que pfectio ẽ corporis illius ñ eſt pfectio alterius:⁊ ſic ẽ impoſſibile ꝓficẽ aliõ corꝑ: ḡ ꝛc̃.

UVA. BHSC. IyR_229

¶ Tertio rōne motionis sic. certū est q̄ aīa viat̄ corpori vt nauta naui ſm Aristote.2.de aia: sed vnicuiq; motori debent̄ ꝓpria instrumenta. alia enim sunt instrumēta tubicinis alia fabri. Si igit̄ impossibile est fabrum vti instrumentis tubicinis impossibile est q̄ intellectus vnius homis sic intellectus alterius vnde iterum Aristote.ait.3.de anima. Intellectus cōparat̄ ad corp⁹ vt cius motor: ḡ ꝛc̄.

¶ Quarto ratione cōiunctiōis sic. Maz aīa rōnalis coniugitur corpori humano a deo ꝛ taliter q̄ non potest coniungi alteri ab eo. vñ Aristo. in p̄ de anima repꝛesentauit antiq̄s dī. de anima ꝛ nihil de ꝓpꝛio susceptibili: asserentes quasi esset ꝓtingens ſm pythagoricas fabulas: quālibet animā quodlibet corpus indui. Si igitur ipossibile est q̄ anima canis ingrediat̄ lupi corpus: vel aīa bois alicui corpus q̄ bois: cum eadem ꝓportio sit anime hominis ad corpus cius: que est ist⁹ hominis ad corpus alterius: impossibile erit animā istius hominis ingredi aliud corpus: q̄ illius hominis. Si igit̄ homo intelligit p aiam ſm Arist.in.j.de anima tot erunt intellectus quot anime: ꝛ tot anime quot corpora humana. ¶ Quinto rōne distinctiōis sic: a q̄ quis habet esse ab eodem habet vnitatez singularitatem ꝛ distinctioni: quia b̄ maxima i ꝓpꝛia: q̄ vnum ꝛ ens se ꝓsequūtur: sed vnum quodq; habet esse a sua forma ꝛ perfectione: ergo perfectio ꝛ forma vnius distinguit a pfectione alterius: sed pfectio hominis ſm q̄ homo non solum est anima sensibilis: sed ēt rōnalis: ergo ꝛc̄. Cuius rōnis euidentia habetur exꝑsentia: quia si eadem anima esset in multis hominibus vna perfectio essz: vn⁹ habitus: vna scientia: vna bonitas: ꝛ sic de singulis: qō tm̄ patet exꝑsse falsum: cū vn⁹ sit sciens: aut ignarus: vnus bonus: aut malus ꝛ hmōi. q̄ si cōtra dicitur q̄ omnia illa possunt esse in vno intellectu. ℜndeo falsissimum esse: quia duo cōtraria essent simul in eodem subiecto ſm numez: ꝛ id ipsum ꝓtriabit sibiipsi: qō est ipossibile: ḡ ꝛ idem qō se quit̄. s. vnā ꝛ eadē aiam esse in plurib⁹ hoib⁹.

¶ Sexto rōne iustificatiōis sic. Si vna ꝛ ea dē aia ē in plurib⁹ hoib⁹ post mortē nihil pl⁹ hz iustus q̄ iniustus: ergo bonū erit inremuneratū: ꝛ malū ipunitū: ergo mundus est in ordinat⁹: ꝛ deus est iniust⁹: ꝛ hō stult⁹ q̄ opat̄ bonū: qō si b̄ ē a deo ipossibile: q̄ nō tm̄ ē ꝑ fidem: sed etiam contra rectam rōnem: ergo impossibile est plures homines eandez aiaz rationalem habere ex qua rōne sequitur alia vltima. ¶ Septimo ꝛ vltimo idem ꝓbatur rōne remuneratōis sic. Si vna anima rationalis est in diuersis hominibus: ḡ post mortem non est vnus beatꝰ alius. si igit̄ ad beatitudinem non peruenit̄ nisi per virtutem: et multi sunt qui in hac vita non habent virtutes: ergo sunt non venientes ad beatitudinē si igitur omniū est vna anima nulli beatificādum: ergo frustra factus est homo ꝛ tot⁹mūdus: ꝛ si hoc est omnino falsum ꝛ impium: falsuz est tenere vnam animā esse in plurib⁹. ¶ Scō idē ꝓbat. i2. auctibus sacre scripture no.ꝛ vete. testa. sic. Animas vestras eruatis de morte. Josue.2. Qui sponte obtulistis de isrl̄ aias vestras ad periculum benedi. deo. Judic.5. Non eni quasi homo deus sic cōminabit̄: ꝛ ideo humiliem⁹ illi aias nostras. Judith.8. Animas paupeꝝ saluas faciet ꝑs. 71. Custodit dñs animas suoꝝ suoꝝ. ꝑs. 96. Ecce mulier occurrit illi: ornatu meretricio ꝓparata ad capiendas animas. ℙꝛouerb. xj. Fructus iusti lignuz vite: ꝛ q̄ suscipit aias ꝓudens est. ℙꝛouerb. i2. Justoꝝ anime in manu dei sunt. Sap̄. 3. Qui timet dominū ꝓpara. coz. su. ꝛ in cōspectu illius sanctificabūt animas suas. Ecclesiastici. 2. Cū sit vna scz sapientia omnia potest: ꝛ per nationes in animas sanctas se transfert. Sap̄. 7. ꝓo aiab⁹ filioꝝ collocabit vulnera sua. Ecclesiastici. 30 In patiētia vestra possi. aias vestras. Luc. 21 ¶ Tertio idem ꝓbatur exemplaritate nāli: ꝛ spirituali. ℙꝛimo naturali: nam Aristo. 3. de anima assimila intellectum vel animā intellectiuam lumini: sed nō est idem numero lumen in diuersis illuminatis: ergo non est idem intellectus numero in hominibus. Scō exēplaritate spirituali scripture sacre quā ponit Jo. apoc. 6. di. Vidi turbam magnam quā dinumerare nemo pote. er. o. tri. ꝛ lin. ꝛc̄. sed turba illa non erat hominum corꝑaliter viuentium: sed animaꝝ a corpore separataꝝ: ergo sūt multe anime intellectiue ſm multitudinem corꝑ. ℙꝛeterea si cēt tm̄ vna anima in omnibus nulla esset remuneratio vt dictum est supra. q̄ si non remunerentur ꝛ viuerent in regno celoꝝ: qūo posset anime sanctorum homines mundi ipsas inuocantes: in suis petitionibus exaudire: ꝛ eis

UVA. BHSC. IyR_229

gratias impetrare? Quō verum esset quod dicitur per Job.5. Ad aliquē sanctoꝝ ꝯuertere quibus satis inuitur tot esse animas: q̄t sunt sancti in paradiso cum videamus hoiez illum exaudiri ab vno: illum ab alio. Et sic patet rationibus: auctib⁹: ⁊ exemplis plures eē animas sub pluralitate corporuz. patetq̄z pars p̄ma huius sermonis.

¶ Pars scda huius sermonis in qua ponūtur opiniones hereticorum contra p̄dictam veritatem.

Secundo in hoc sermone ad clariorē huius veritatis noticiam sciendū ē q̄ quidā heretici opinati sunt q̄ aīa humana siue intellectualis: ſm q̄ intellectualis: vna est in omnibus hominibus: nō soluz quātum ad intellectum agentem: sed etiam quātum ad intellectum possibilez: ⁊ h̄ opinio fuit Cōmētatoris sup li. de anima: quā etiaz vult imponere Aristoteli ⁊ trahere ex verbis suis: tum quia posuit munduz eternum ⁊ ita homines inumerabiles precesserunt: tū etiā quia ponit nullam substantiam spiritualem esse que non habeat mouere corpus: q̄ si diuerse anime essent in diuersis hominib⁹ aliquādo cessarent ab actu mouendi cum separentur: tum etiaz quia essent infinite actu: cū motus celi non habuerit p̄ncipiū ſm p̄hm. Ad vitandas obiectiones in cōtrarium adductas: vt patet in parte precedēti. distinguit Cōmentator tres partes in anima humana di. super.3. de anima. Opinandum est q̄ in anima sunt tres partes intellectus quarum vna est intellectus recipiens. scda efficiens. tertia factum: ⁊ due illarum sunt eterne. s. habens ⁊ recipiens. Tertia est generalis ⁊ corruptibilis. Animā aūt tertiā quā dicit generalem ⁊ corruptibilem vocat intellectum possibilem: ⁊ illum dicit nihil aliud esse q̄z imaginatio. vnde postmodū subiungit: intellect⁹ passiuus est corruptibilis: ⁊ absq̄z hoc nihil intelligitur. per intellectum aūt passiuum intelligo virtutem imaginariā: vnde vult dicere q̄ sicut in visu est color: ⁊ lux ⁊ oculus videns sic in intellectu se habet q̄ sunt species imaginarie: sicut color intellectus agens: est sicut lux: intellectus passibilis: sicut oculus: ⁊ sicut ex concursu illoꝝ trium efficitur visus: ita ex concursu illoꝝ trium efficitur itellectus ⁊ sic ex diuersitate vel defectu coloris causatur diuersitas vel defectus act⁹ videndi: sic ex diuersitate existente in similibus imaginarijs vel imaginatione causat diuersitas in intellectu passibili: ⁊ defectus etiam actus intelligendi in eodem hoie: quia nihil intelligim⁹ nisi in fantasmate. Et ideo dicit p̄hus corrumpi intellectum: quodā interius corrupto intellectum inquā non quēlibet: sed adeptū: ⁊ per hec que dicta sunt nititur declarare in conuenientia que ad hanc partem sequūtur quā positionez erroneā ⁊ falsissimā probare nititur septem rōnibus: quaꝝ. Prima est h̄ omne quod indiuiduatur ⁊ multiplicatur ad alterius multiplicationē ⁊ indiuidualē substantialiter dependet ab illo: sed anima intellectiua non dependet substantialiter a corpe cum possit esse substantialiter sine illo: g̊ nō indiuiduat nec multiplicat ſz indiuiduatōez corporis ⁊ multiplicationē. Scda ratio est hec plus assimilant in complexionem ⁊ nā duoꝝ hominū corpora: q̄z eiusdem corporis membra diuersa: vt caro mea carni tue: q̄z os meum carni mee: ergo si vna anima pōt esse viuificatiua diuersoꝝ membroꝝ vni⁹ corporis: ita q̄ in illa membra diuersas habet influentias ſm illoꝝ dispositiones varias: videtur multo fortius q̄ vna anima possit esse perfectio duoꝝ corpoꝝ sibi similiuz. Tertia ratio est h̄: multiplicatio indiuiduoꝝ eiusdez speciei attenditur ꝓpter ꝯseruationē vt ꝑpetuetur esse in pluribus: qd̄ non poterat ꝑpetuari in vno: sed anima rōnalis est incorruptibilis ſm p̄hm.2.⁊.3. de anima: ergo videt q̄ in ea non sit multiplicatio ſm numerum: ergo in diuersis hominibus non numerat sed est eadem numero. Quarta ratio est h̄: si anima intellectiua indiuiduaret ſm corp⁹ per ꝯsequēs que reciperet in illa indiuiduaretur ſm exigentiam corporis: sed anima intellectiua suscipit formam vniuersalem: vt ē vniuersalis: ergo si forma existens in anima non indiuiduat: pari rōne nec anima: prout est in hoc corpore indiuiduari pōt. Quinta ratio h̄ est. Ad hoc q̄ anima rōnalis aliquid intelligat: necesse est q̄ ex se intelligente ⁊ intellecto fiat vnum: sed contingit aīas diuersorum hominū omnino idem itelligere: ergo contingit vnū ⁊ idem eis vniri: sed quacūq̄z vni ⁊ eidem sunt: eadez omnino inter se sūt eadem: ergo anime plurium sunt vna ⁊ eadem substantia numero. Sexta ratio h̄ est. Actus ⁊ officium substantie spiritualis est re

UVA. BHSC. IyR_229

gere ⁊ mouere substantiam corporalez: ergo si nihil est ociosum in natura: nūq̄ est ponē substantiam spiritualē que non moueat corporalem: sed si diuerse anime essent in diuersis corporibus cum contingat eas seperari a corporibus propijs: contingeret eas ab actu aliquādo cessare: ⁊ ita ociosas esse. q̄ si hoc ē inconueniens: inconueniens est etiam plures hoies diuersas animas habere. Septima ⁊ vltima ratio hec est. Omnes homines cōueniunt in pmis cōceptionibus. his autem assentiunt per intellectum agentem: ergo cōueniunt omnes in vno itellectu agente: ergo omnes homines habent vnicum intellectuz Et sic patet ⁊c.

¶ Pars tertia huius sermonis in qua ponitur catholica responsio theologoꝝ ad predictas oppositiones.

Ertio in hoc sermone refellēdo hāc t positionem erroneā ⁊ falsam: imobi liter tenendum est ſm fidem ⁊ veritatem: q̄ diuersi homines diuersas habent animas: vt dictum est in pma parte: ⁊ ad rationes in oppositum factas catholice rñden dum est. ¶Ad pmam rōnem que dicit q̄ intellectus non dependet a corpore ⁊c. Rñdet ſm Bona. vbi supra in solutōe pmi argu. q̄ intellectus indiuiduatur ſm corporis indigē tiam: non tñ eius indiuiduatio est a corpore ſz a propijs pncipijs materia. ſ. ⁊ forma sua quas de se habet: ⁊ in se subsistit ſm determinationem Bona. ⁊ Ricar. in. 2. dist. 18. ar. 2. q. 1. di. q̄ anima rōnalis cum sit hoc aliqd ⁊ per se nata subsistere: ⁊ agere ⁊ pati mouē ⁊ moueri: habet intra se fundamentum sue existentie: ⁊ pncipium materiale a quo habet existere: ⁊ formale a quo habet esse: illa tamē materia subleuata est supra esse extensionis ptiuationis ⁊ corruptionis: ⁊ ideo dicit mā spiritualis. qō non intelligentes qdam dixerunt animā rōnalem non habere materiam non intelligentes de materia in sua generalitate: sed prout ad eam stat resolutio phica. ¶Ad scōam rōnem que dicit q̄ vna anima potest perficere diuersa membra ⁊c. Rñdet ſm Bona. vbi supra in solutione. 2. argu. q̄ non est simile pro eo q̄ omnia membra continuantur ⁊ reducunt ad vnum pncipale mē brum in corpore: mediante quo est defluxus motus ⁊ sensus ad alia membra: vt patet in eodem: diuersoꝝ autē hominū corpora non continuant: nec inducunt ad vnū membruz ⁊ ideo non possunt habere vnam pfectionez. ¶Ad tertiam que dicit q̄ multiplicatio indiuidualis fit ꝓpter conseruationem speciei. Respondet ſm Bona. vbi supra in solutiōe 3. argumenti. q̄ h̄ non est tota causa nec precipua: sed pncipalis ratio est ad manifestationem bonitatis diuine: ⁊ h̄ precipue est in aiabus que multe sunt: vt eis distribuatur gratiarum dei multiformitas: ⁊ complcat illius superne ciuitatis integritas ⁊ numerositas. ¶Ad quartā que dicit q̄ anima recipit formam vniuersalem ⁊c. Respondet ſm Bo. vbi supra in solutione. 4. argumēti. q̄ ⁊ si forma illa quā anima recipit sit vniuersalis per indifferētiam ad multa singularia cognoscē da: tñ re vera illa species que est in anima est quoddam accidens singulare. Que quidem species qualificat ⁊ disponit ipsam animam ⁊ in diuersis animabus diuersificat: sicut et scientia que in diuersis cognoscentibus est alia ⁊ alia: cuius sit de re vnica. ¶Ad qntaz que dicit q̄ ad actum intelligendi requiritur q̄ ex intellecto ⁊ intelligente vnū fiat ⁊c. Respondet ſm Bona. vbi supra in solutōe qnti argumēti q̄ hoc intelligit quātum ad speciē que vnitur intellectui: non quātum ad ipsuz obiectum extrinsecum. Illa enim species q̄ vnitur intellectui habet comparationem ad intellectum in quo est: ⁊ ad obiectum ad qō est: ⁊ qō representat: ⁊ cuius in comparatiōe ad obiectum habeat vnitatez quodammodo in diuersis cognoscentibus: ⁊ ad idem iquātū est ratio ⁊ similitudo eiusdem: tñ in comparatione ad animam ſn qua est habet diuersitatem: ⁊ potest poni exemplum de speciebꝰ receptis in duobus speculis: vel in duobus oculis. ¶Ad sextam que dicit q̄ officiū substantie spiritualis est mouere corpus ⁊c. Respondet ſm Bona. vbi supra in solutōe vlti. argumenti. q̄ argumentū illud deficit dupliciter Primo quia propter hoc non est substantia spiritualis pncipaliter facta. cessabit eni eis motus: qō ignorauit phs. vnde vana est oīo ratio suo: quādo assumpsit numerum motorum ſm numerum mobilium ⁊ motuū: multo etiam plures sunt angeli q̄z sint orbes qui mouentur. non enim facti sunt ad h̄: sed ad fruendum deo. Deficit etiam in hoc q̄ ⁊ si anima separetur a corpore: resumet tñ aliqñ corpus suum per resurrectionē: quod etiam

UVA. BHSC. IyR_229

phs ignorauit: ⁊ ideo non est mirum si phs deficit. necesse est enim phantem in errorem labi: nisi fidei radio adiuuetur. ¶ Ad septimā ⁊ vltimam rationem que dicit ꝙ oēs hoies conueniunt in ꝑmis conceptionibus ⁊c̄. Respondetur ſm Tho. in. j. parte. q. 79. arti. 5. in solutione vltimi argumēti. ꝙ omnia que sūt vnius speciei cōmunicant in actione consequēte naturā speciei: ⁊ per ꝯsequens in virtute que est ꝑncipium actionis: non ꝙ sit eadem numero in omnibus. cognoscere autez prima intelligibilia est actio ꝯsequens spēm humanaz. vnde oportet ꝙ omnes homines cōmunicent in virtute que est ꝑncipium huiꝰ actionis: ⁊ hec est virtus intellectus agentis non tñ oportet ꝙ eadem sit numero in oibꝰ. oportet tñ ꝙ ab vno principio in omnibꝰ deriuetur. et sic illa cōicatio hominum in intelligibilibus demonstrat vnitatem intellectus separati: quē Plato comparat soli: non aūt vnitatem intellectus agentis: quē Aristote. comparat lumini. Claret igitur predictā opinionem erroneam esse ⁊ hereticam: ⁊ ꝙ tot sunt anime quot hūana corpora: ⁊ sic ꝙ bone ⁊ virtutibus dedite in celesti patria regnabunt: vitijs autem pollute in inferno cruciabuntur: que omnia confirmat Aug. in lib. de ecclesiasticis dogmatibus. di. Ante passionē dñi oēs sanctorum anime in inferno sub debito preuaricationis Ade tenebant: donec auctore dño pro idebita morte: de seruili cōditione liberarent: post ascentionem dñi ad celos omnium sanctorum anime cum xp̄o sunt: ⁊ exeuntes de corpore ad Christum vadunt: expectantes resurrectionē corporis sui: vt ad integram ⁊ perpetuam beatitudinem cum ipso pariter imutentur: sicut ⁊ peccatoꝝ anime in inferno sub timore posite expectāt resurrectionē sui corporis: vt cuz eo ad penā conuertantur eternam. hec ille: quā beatitudinem nobis concedat ⁊c̄.

¶ Feria quinta in albis de dignitate anime respectu creatiōis vbi declaratur a quo ⁊ de quo: quando ⁊ qualiter: ⁊ ad quid est anima creata.

Sermo. 74.

Ertransiens

p euangelizabat ciuitatibus cunctis. Act. 8. ⁊ in epistola occurentis ferie. Respicio ⁊ considero terram: aerem ceteraqz elemēta ⁊ omnia corpora celestia: fructus: arbores: ⁊ diuersa animalia ⁊ in horum ꝯsideratione deficio: admirans in ipsis potentiam: sapientiam et clementiam creatoris: sed omnia illa relinquens ⁊ ad cōsiderationem hominis me cōuertens: ipsum pre omnibus digniorem ⁊ excelsiorem esse discerno: que dignitas ⁊ excellentia non claret ex sensibus exterioribus: qa vt ait Aristo. in. 2. de anima. Homo certissimum habet gustum: in alijs autem deficit a multis animalibus: sed solum ex intelligētia ⁊ prudentia. Propter qđ dicit Arist. in. 2. de anima. Prudentissimū omniū animalium est homo: ex quibus patet ꝙ homo omnibꝰ preponitur ex ipsa rationali anima. Cuius ē intelligere ⁊ speculari. vnde pulchre Lactan. dicit lib. de ira dei. c. 7. Quis ē tam indoctꝰ vt nesciat: quis tam imprudens vt non sentiat in esse in homine aliqd diuini: nondum venio ad animi virtutes ⁊ ingenij: quibꝰ manifesta cognitio est: nōne ipsius status corporis ⁊ oris figura declarat: non esse cum multis pecudibus equalem? Illarum natura in humū pabulūqz prostrata ē: nec habet qcq̄ cōmune cum celo qđ non intuetur. homo āt recto statu: ore sublimi ad cōtemplationem mundi excitatus ꝯfert cum deo multum: et rationem ratio cognoscit. Propterea nullū est animal: vt ait. Cicero. Preter hominem quod habeat aliquā noticiam dei. solus eniz sapientia instructus est: vt religionem solus intelligat. Ecce ergo ꝙ solum ꝓpter animā prefertur homo ceteris animātibus: de cuiꝰ entitate quod fuit ꝑmum ꝓpositum dcm̄ est reliquū est vt scđm agrediamur: eius vz dignitatem que tanta est: vt dicit ꝓpha p̄s. 65. Veni ⁊ vi. ⁊ nar. no. q̄z fi. d. aie. m. Propter ipsam enim Christus mortuus est ⁊ resurrexit: apostolos pro anime salute misit. vnde dicitur. Pertransiens. s. Philippus ⁊c̄. Cuius anime dignitatem vt clarius perspiciamus quattuor considerabimus.

¶ Primo q̄z mirabiliter sit creata.

¶ Scđo q̄z singulariter sit estimata.

UVA. BHSC. IyR_229

¶Tertio ꝯ diligenter custodita.
¶Quarto ꝯ preciose sit comparata ⁊ sublimiter glorificata.
Et de ꝓmo tm in hoc sermone causa breuitatis dicendū: de reliquis in sequenti ꝓmo igit cōsiderando ꝯ mirabiliter aia sit creata tria perquirenda sunt. ¶Primo a quo ⁊ de quo est creata. Scdo qñ ⁊ vbi est creata. Tertio qliter ⁊ ad quid est creata.
¶Pars ꝓma huj⁹ sermonis in q̄ declarat a quo ⁊ de quo anima sit creata.
Primo igit in hoc sermone ingrēdū p est de quo: ⁊ a quo anima sit creata.
Circa ꝓmū qñ querit de quo sit creata. Sciendū est q̄ hic fuerūt tres opiniones: due falsę: ⁊ vna vera. ¶Prima est aliquorū phoꝝ. s. q̄ intellectus humanꝰ nō erat aliꝰ ꝯ intellectꝰ diuinꝰ: sed diuinꝰ intellectus diceba tur prout cōsiderabat in se: humanꝰ vero, put perficiebat aliqđ corpus: sed cū deus nulliꝰ sit pars cōstitutiua: ꝓpter suā sūmā pfectionē ⁊ absolutionē: hec opinio fuit stulta ⁊ erronea. ¶Scda opinio fuit quorūdam hereticorū. s. manicheoꝝ di. q̄ spūs rōnalis sit de dei substātia ⁊ natura. Dicebāt enim q̄ in boie est duplex aia: ut refert Augu. in lib. de duabus aiabꝰ: quaꝝ vna inclinat ad bonū: ⁊ illa erat de substātia dei. Alia ad malū: ⁊ illa nō ⁊ illa q̄ facit bonū nūqꝯ pōt facere malū: nec ecōuerso. Sed h positio multipliciter est falsa. ¶Primo qꝛ ponit deū eiusdē nature cē cū creatura: cū ponit eā fieri de dei substātia: et ꝓpter hoc sequit hoc incōueniēs: q̄ duo op posita sint vera: dū ponit animā a deo cē facta: ⁊ esse de sua substātia diuina. Vñ Augꝰ dicit de fide ad ¶Pe. nō vnꝰ nature possunt esse qui fecit: ⁊ quod factū est. Scdo etiā deuiat a veritate cū ponit in nobis duas aias. qđ patet esse falsum ex supradictis: qꝛ vnius materie est vna forma: ſm phm in. 2. de aia. ¶Et ideo est tertia positio vera ⁊ catholica: q̄ anima nō est ꝓducta de dei substātia: deꝰ enim ad creaturas se habet in rōne cause efficientis: formalis: ⁊ finalis: nō autē in rōe materialis: q̄tūcunq̄ creatura sit nobilis. Et h probat tripliciter. ¶Primo sic: si anima est ó dei natura ⁊ substantia: cū ipsa sit pars hois sequit q̄ natura dei venit ad cōstitutionem hois: sed pars est minꝰ nobilis q̄ totū: ergo deus minꝰ est nobilis q̄ hō: quod falsum est ⁊ impiū: ergo id ex quo sequit. s. animā esse de substantia dei. Scdo sic anima ut patet multipler deprauat q̄ affectiones inordinatas: ergo si anima est de dei substātia cōtingit ipsaꝫ diuinā substantiā deprauari: quod impiū est ⁊ falsum: qꝛ deus sūme est bonus. Tertio probat per locum ab auctoritate sic Sen. ō. Faciamꝰ hominē ad imaginē ⁊ similitudinē nr̄am: qō dictū est ſm aiaꝫ: ⁊ nō ſm corpus: ergo aia hois est facta: sed circa diuinā naturā nō cadit factio: ergo ꝛc. Concludo ergo q̄ aia non est de substātia dei: ſz nec de terra: nec de alia materia: sed de nihilo creata: ⁊ h̄ est sentētia omniū theologorū pſertim Bona. in. 2. dis. 17. ar. 2. q. 1. Et Alex. de ales in. 2. pte in tractatu de aia. Et Tho. in sū. ꝫ gen. lib. 2. ca. 84. ¶Qō ſ ꝫ dr ꝓ illud Sen. 2. ca. Inspirauit in faciē eius spiraculum vite: sed inspirauit vite nō est nisi aia: ergo aia est spiritus vel flatus dei: sed spiritus dei nō est nisi de deo: ergo est de substantia dei. Dicēdū q̄ ibi spirare est idem q̄ spū facere: ⁊ factū corpori insinuare: ⁊ sufflare ē flatum hominis facere: ⁊ factū corpori infundere. Vñ Ysa. 57. c. ait dñs: Omnē flatū ego feci. vbi dicit dñs Bona. q̄ nō intelligit de flatu corporali q̄ est ventus: sed ó flatu spūali q̄ est anima rōnalis. Et sic patet ꝓmū in hac parte inuestigādū. ¶Circa scdm a quo sit facta siue creata aia. Sciēdū q̄ etiā circa hec tres fuerunt opiniones: due falsę ⁊ vna vera. ¶Prima est quorundā phoꝝ di. aias esse ꝓductas a deo mediante intelligētia: sicut corpora ꝓducta sunt mediante corpore celesti: iuxta illud phi. 2. phificoꝝ. Sol ⁊ hō generāt hominē: ⁊ huius opinionis videtur fuisse auctor in li. ó cau. ⁊ Plato cū suis seq̄cibus. Ratio eoꝝ fuit diuina vnitas ⁊ simplicitas: qꝛ deus est simplex: non cōpositꝰ ex materia ⁊ forma: nec genere ⁊ differētia: nec actu ⁊ potētia: ⁊ ideo sic imaginati sūt q̄ deꝰ simplicissimꝰ: cuiꝰ actꝰ est intelligere, ꝓdurit solū intelligentiā primā ⁊ vnicā: illa vero ꝓpter distare a ꝓmo intellexit se ⁊ ꝓmum: ⁊ ita aliquo modo fuit cōposita. Et sic ꝓdurit orbem suū ⁊ intelligentiam orbis: ⁊ sic deinceps vsq̄ ad orbē lune ⁊ intelligētiā decimā que irradiat super aias rōnales. ¶Sed hec falsa ē opinio ſm Bona. in. 2. di. 1. ar. 2. q. 2. qꝛ dicit q̄ qꝛ deꝰ est simplicissimꝰ nō, ꝓducit ni si vnū: sed hoc magis est ad oppositum: quia quanto aliqd est simplicius tanto potentius

UVA. BHSC. IyR_229

ꝛ quãto potẽcij⁹ tãto in plura põt:ergo ſi de⁹ eſt ſmpliciſſim⁹:hoc ipſo põt in oia ſine me dio:ꝛ dicit ꝙ illud dictũ auctoritatis ō cauſis eſt hereticũ:niſi gs intelligat ſic:ꝙ aia di cit creari ab intelligẽtia inquãtũ aliquã illuminationẽ ſuſcipit mediãte illa: qz ſm pbm ipſa excedit aiam in claritate cognitiõis. Et dicit quidã pbus ꝙ aia rõnalis creaꝛ in vm bra intelligentie:ꝛ ſenſibilis in vmbra rõnalis:qō dictuꝫ ſic intelligas:ꝙ vna deficit ab alia in pfectione:non ꝙ vna ꝑducaꝛ ab alia. ¶Scõa opinio fuit quozũdã hereticoꝝ ⁊di. ꝙ aie ꝑductio ẽ ꝑ traductionẽ:ita ut aia tra ducatur ex anima: ſicut caro ex carne:ꝛ ſicut ſub vna cãdela multe accendunt: ſic ab vna aia per ſui multiplicationẽ abſq; diminutio ne eius:plura corpora vivificent. De hac etiaꝫ aliquãdo Augu. dubitauit in lib. ſup Gen. ꝛ lib. de lib. arbi. ꝛ libro retractationuꝫ. Rõ aũt que eũ dubitare fecit fuit tranſfuſio originalis peccati: verum poſtq̃ cognouit peccatũ originale nõ eſſe a carne ꝓpagante:nec inficiente:nec ab aia cõtrahẽte: ſed a ſtatuto dei ſic ordinato: nec per hoc ſequit ꝙ de⁹ ſit cauſa peccũ:qz prius hõ peccans fuit hui⁹ ſtatuti cauſa:iuxta illud phi:ꝯgd eſt cauſa cauſe eſt cauſa cauſati. Ideo exꝑeſſe hanc opinionẽ poſtmodũ in lib. de eccleſiaſticis dogmatibus reꝓbauit. Cui⁹ auctoritatẽ ponit magiſter in. 2. diſ. 18. talem rõnẽ aſſignans. Cũ ſi ꝓpter originale peccatũ aia tranſfundit ex aia: aut aia rp̃i non eſſet de genere aliaꝝ aut habuiſſet originale pctũ:quozum vtrũq; ipiũ eſt ꝛ falſuꝫ:hãc eandẽ opinionẽ ꝓbat Bona. ſic: Si aia traducit ex aia: aut ex tota aut ex parte:nõ ex parte:quia aia eſt ſimpler ſi ex tota:tunc ergo cũ quis aliam generat ſi totã aiam ſuam ei dat:ergo ipſe aiam deſinit habẽ:quod eſt falſum. ¶Et ideo eſt tertia opinio vera ꝛ catholica theologoꝝ Bon. in. 2. diſ. 18. ar. 2. q. 3. Et Ricar. ibidem. q. 2. Et Alex. in. 2. tractatu de aia. ꝛ in. 3. precepto. q. 5 Et beatus Tho. in prima parte. q. 90. arti. 3. ꝛ in ſũ. contra genti. lib. 2. ca. 86. di. ꝙ anime nõ ſeminantur:ſed formatis corꝑib⁹ a deo creant immediate:ꝛ creando infundit:ꝛ infundendo ꝓducit:ut dictum eſt. Ipſaruꝫ enim creationẽ deus ſibi reſeruauit quinq; rõnibus. ¶Sexto rõne conditionis:qz. ſ. anima eſt ſubſtantia intellectualis:tunc ſic. Illud cui⁹ opatio eſt ſine corꝑe nõ ꝓducit nec generat a corꝑe: ſed ꝑꝓria operatio aie intellectualis eſt intelligere:ꝛ ꝫ non fit ꝑ organicũ corꝑorale: ergo nõ generat a corꝑe nec ab aliquo corꝑorali ſed a deo. Confirmat: qz ex corꝑore impoſſibile eſt fieri niſi corꝑ: aia aũt eſt non corpus:ſicut multipliciter ꝓbat pbus ꝛ Aug. ergo nõ eſt ex carne:nec ex aia ut probatũ eſt:ergo eſt ex deo. ¶Scõo rõne imortalitatis ſic. Qō nõ definit eſſe ad corruptionẽ alteri⁹ nõ incipit eſſe ad generationẽ alterius:ſed aia non definit eſſe corꝑore corrupto:ergo nõ generaꝛ ex corꝑore:ſed ſolũ ꝓducit a deo habente vitã indeficientẽ a ſe ipſo ꝛ in ſeipſo. ¶Tertio rõne mãlitatis ſic Qō nõ habet materiã partẽ ſui nõ põt fieri ex aliquo ſicut ex materia:ſed cũ rõnalis aia ſit ſpũalis nõ habet materiã aliquã ꝓtẽ ſui: ḡ fit ex nihilo. ¶Quarto rõe dignitatis. Cũ enim aia ſit imago dei:ꝛ nata immediate ferri in deũ ꝛ beatificari immediate in ipſo: diligendo eũ ex toto corde:totũ ſuũ eſſe immediate debuit habere ab ipſo:ut ipſuꝫ ex toto corde diligere teneret. ¶Quinto rõne finis ſic. Finis rei correſpondet ei⁹ ꝑncipio: qō paret qz tunc res eſt perfecta cũ ad principiũ ꝓprium attingit:finis aũt aie rõnalis eſt ut ꝑcognitionẽ ⁊ dilectionẽ ad ꝓprium ꝑncipiũ qō eſt deus attingat:ḡ a deo habet ſue cognitionis ⁊ dilectionis ꝑncipiũ:ergo excluditur error di. aias ab angelis eſſe creatas. Conclude ergo ꝙ deus formatis corꝑoribus in ventre matris:ut patebit in parte ſequenti: creat aias ſine alicuius medio:nõ de matris corꝑore:nõ de aia nec de aliqua materia:ſed ō nihilo facit ipſam ſpũalem ꝛ ſimplicem: ſui ipſi⁹ capacẽ:excellentẽ ꝛ dignã. ¶Quod ſi ꝛtra dicaꝛ:qz videt ꝙ non ſemꝑ de⁹ formatis corꝑoribꝫ ꝓducat aias:qz nihil inordinate põt facere:ſicut in adulterio non dat grãz q̃ immediate procedit ab ipſo:ſic etiã corꝑori ꝑ adulteriũ generato videt ꝙ nõ debeat infundere animã:ꝙ ſi infundit videt reꝓhẽſibilis eſſe ꝛ acceptare coitũ adulterij. Dicẽdũ ꝙ in hoc potius oñditur laus diuine bonitatis cũ reꝓchenſio:qz tunc nõ cõſideraꝛ pctũ ꝓout tunc puniendũ:ſed exꝑectãdo quouſq; puniri põt abſq; detrimento maioris boni: qua ꝓpter bñficiũ creationis aiarũ quod diſpoſuit ſeruare ſiue cõtinuare formatis corꝑoribus nõ imutat nec interrũpit ꝓpter peccata hoiũ:vnde eũ aiam infundit nõ ꝛſideraꝛ

UVA. BHSC. IyR_229

vitiū:sed naturā:nec est simile dei gr̄a q̄ non respicit naturaz ꝑm ꝙ natura est: sed magis ꝑm qd̄ ad deū cōuersa est. Ex quo seqt̄ illud correlariū:q̄z abhorrēdū:q̄z detestādū nāe:q̄z tremendū iudiciū dei sit futurū ex illo abhominabili vitio gomorreatico:qr ex tali actu ñ formant̄ corpora nec aīe:digni enim eēnt statim demergendi in infernū:qr nullū bonum exinde expectat̄. Cōfirmant̄ p̄dicta per Ysa. di.in persona dei.57.ca. Dēm flatū ego feci cōstat ꝙ nō de flatu corporali intelligit:ḡ de flatu spūali.s.aīa rōnali. Qd̄ etiā aīa nostra nō sit ex traduce nec producat̄ seminaliter ꝓbat̄ per ph̄m.16.de aīalibus.di. Solū intellectus intrat ab extrinseco. Ex quib⁹ omnibus patet q̄z excellēs ⁊ digna sit aīa a tam nobilissimo agēte creata.s.deo. Hec ꝯfirmat Augusti.lib.de quātitate aīe di. Nō enim puto aīam esse ex his notis vsitatisqz naturis q̄s istis corporeis sensib⁹ tāgim⁹:nā neqz ex terra:neqz ex aq̄:neqz ex aere:neqz ex igne:neqz ex his:neqz ex aliquib⁹ coniunctis horuz ꝯstare animā puto. hec ille. Et sic patet ⁊c̄.

¶ Pars secūda hui⁹ sermonis in q̄ declarat̄ quando ⁊ vbi sunt anime create.

Secūdo in hoc sermone inuestigādū est:quando ⁊ vbi sunt anime create. Ad quod declarandū est sciendū ꝙ circa h̄ fuerunt tres diuerse opiniones: due false: ⁊ vna vera. ¶ Prima fuit quorūdam ph̄oꝝ.s. Platonis ⁊ eius sequaciū: ⁊ maxime Macrobij exponētis somniū Scipiōis: ꝙ anime fuerūt simul create in stellis corporalibus:⁊ post formatis corporib⁹ sibi idoneis:ad h̄ corpora viuificandū descendunt per lacteū celum ⁊ alios orbes planetaꝝ: ⁊ postmodum ruptis corporibus illuc reuertuntur Deinde suo loco ⁊ tempore iterum descendunt:sed cum descendunt omniū p̄us cognitorum obliuiscuntur:⁊ cum ascendunt obliuiscunt̄ maloꝝ q̄ in corpore habuerūt. Sed h̄ opinio ꝑm Bo.potius fuit somniū quoddam:q̄z dictū autenticū:quia absurduz est talem circulationē animarū ponere. Ex quo sequitur ꝙ anima non sit vera perfectio corporis:cū ꝓprius actus fieri habeat in propria materia.in.2.de anima. Insuper est falsa: qr ponit ꝙ nulla possit esse beatitudo: quia tollit perpetuitatē in qua cōsistit maxima pars beatitudinis:sicut dicit Aug.in.14.de trini. ¶ Secunda opinio fuit quorūdā hereticorū ⁊ maxime manicheoꝝ di.ꝙ anime humane simul fuerunt create in celo cum angelis: ut pote quia sunt eiusdem nature: ⁊ postmodū ad suggestionem tenebrarum peccauerunt: ⁊ merito illius peccati in corpora sunt detruse:tanq̄z in carceres:ut ibi purgentur:ut cum purgate fuerunt ad celestem patriam reuocentur. Sed hec opinio est falsa ⁊ expresse cōtra philosophiam: dum ponit animas circuire diuersa corpora:quod est cōtra Aristo. in p̄mo de anima:cuz etiam propria forma habeat fieri in propria materia ut dictuz est: dum etiaz ponit ꝙ corp⁹ cōparat̄ ad animā non sicut perfectibile:sed sicut carcer:quod si verū est sequitur ꝙ homo non est vera species:cum ex anima ⁊ corpore non fiat vnum quod est expresse falsum. Insuper est h̄ opinio contra sensibilem experientiam. Nam videmus animā quātūcunqz bonam nolle a corpore separari:quod mirū esset si ad corpus naturalem aptitudinem ⁊ inclinationē non haberet sicut ad suū sodalem: non sicut ad carcerem. Videmus etiam ꝙ nihil nouimus nisi ea que postq̄z nati sum⁹ didicimus quod non esset si anime nostre a primordio fuissent create:⁊ in celo peccassent:multa enī alia scirent. ¶ Et ideo est tertia opinio vera theologoruz sancta ⁊ catholica sicut beatus Tho.in prima parte.q.90.arti.4. Et Ricar. in.2.dis.18.arti.2.q.3.⁊ Bona.ibidem.q.2.di. ꝙ anime non sunt create ante corpus:sed simul cum corpore creantur:⁊ creando infundūtur:que opinio probatur tripliciter.s. Ratione. Auctoritate: ⁊ experientia. ¶ Primo rōne sic: Illud quod cōuenit rei ꝑm naturaz rei ꝑm naturā prius est ab eo quod cōuenit rei preter naturam:prius enim homo est risibilis q̄z albus vel niger vel rubeus.⁊c̄. Cuius rō est quia id quod conuenit rei ꝑm naturā cōuenit rei per se:quod aūt rei p̄ter naturā conuenit:conuenit ei per accidens: p̄us autem est quod est ꝑ se q̄z quod est per accidens:sed anime cōuenit ꝑm naturā eē vnitam corpori:preter naturā aūt anime est esse separatam a corpore cum sit imperfecta ut pars:ḡ ⁊c̄. Preterea nō pertinet ad diuinā sapiētiā nobilitare ea q̄ sūt infima cū detrimēto superioꝝ: infima aūt sūt generabilia ⁊ corruptibilia respectu icorruptibiliū: ⁊ carnalia respectu spūaliū:ḡ nō fuisset ꝯueniēs diuine sapie aīas p̄existentes vnire corporib⁹

UVA. BHSC. IyR_229

ad nobiliādū ea:cū hoc sine detrimento ani mar nō posset esse. Mā si anime añ corpora sunt create:aut vniunt nāliter qdē nō pōt esse:qz sic ante vnionē habuissent esse iperfectum : t appetitum non quietatum : t ita habuissent tristiciā sine culpa qō nō cōuenit pfectioni sue creationis:aut sunt vnite violē ter:t hoc etiā nō pōt dici:qz oē violētū est p̄ naturaz. Et sic hō ex vtroqz cōpositꝰ esset qd in nāle:qō pz esse falsum:aut vnite sunt corporibꝰ voluntarie:qō etiā stare nō pōt: quia nullꝰ facit volūtarie p qō deteriorat. Aia aūt ex vnitione corporis multa detrimēta incurrit:vtputa obliuionē:deceptionē: passibilitatē:t huiusmodi. Ergo si aie ante corpa sunt create:nō sunt postea vnite corporibꝰ nisi diuina ordinatōe : sz hoc nō conueniebat diuine sapiētie vnire.s.aiaz rei ex q̄ deterioratꝰ ciꝰ cō ditio sine demeritis ut dictū est:ḡ pz ꝓpositū. ¶ Cōfirmaf predicta alia rōne sic : Aia q̄diu est in corpore molle corporis generatꝰ ergo melꝰ est ei t pfectius esse extra carnem q̄z in carne: si igit fuerūt creata ante corpus t postea corpori vnite: hoc fuit facere contra ordinem debitum.s. pcedere a perfecto t in impfectū accidere: qō est ꝓtra diuinā ordinationē:ergo tc. ¶ Scōo idē ꝓbaf p locum ab auctoritate ꝑ Pau.ad Ro.9.di.de iacob t Esau:anteqūz geq̄z boni vel mali egissent. Ex q̄ sic arguif. Si aie eēnt create simul:aut habuerūt vsuz rōnis aut nō. Nō est dicēdū qd nō:qz nō inuenīt oppositū vsuz rōnis impediēs:ergo habuerunt vsuz rōnis:t si h: ergo meruerūt vl demeruerūt:quoꝝ vtrūqz est p̄ dictū apli. Iterū p ꝑ Psal.dr:g finxit sigillatim corda eoꝝ.glo.dicit.i.aias.ḡ anime create sūt sigillatim t successiue sicut t corpa: nulla eni forma ẽm phm.12.Metha.periflit suo subiecto:q oia ꝓfirmat Augu.in lib.de eccle.dog. di.Alias hoiuz dicumꝰ nō esse ab eterno inter intellectuales ceteras naturas:ut ꝑ Plato finxit: nec fil a constitutione mūdi creatas:sicut Origenes dixit:sz simul creādo infundūtur: t infundēdo creanf.hec ille. ¶ Tertio idē ꝓbaf experientia:qz si aia ad cognoscendū indiget sensibꝰ sicut experiētia docet : qz ut dic phus.2.de anima. Qui caret vno sensu caret sciētia q̄ est ẽm cundē sensuz.sensus aūt sine organis corporeis nō operanf:ergo aia simf cū corpore creaf. Preterea pz p experientiā qz illud qō dependet ab alio nō pōt fieri sine co:sz aia dependet a corpore.nō quātū ad sui esse t ꝓseruationē:quia sic dependet a deo sed p appetitꝰ sui inclinationē quā habet ad ipsuz:sicut forma ad materiā ꝓpriā: qz ci naturaliter vnitur:ergo tc. Ex quibꝰ omnibꝰ cōcludif q aia tunc creatur a deo:qñ inventre matris organizatū est corpus prolis. Et sic patet quādo t vbi creantur anime.

¶ Pars tertia huius sermonis in q̄ declaraf qualiter t ad qd creata sit anima.

Tertio in isto sermone inuestigandū est qualiter t ad qd creata sit anima rōnalis. ¶ Circa pmū qualiter siue qualis creata sit aia rōnalis: dicendus q est facta nobilissima omniū rex creaturaz excepto ipso angelo:qō patet ex tribus: quia.s.superat oēs ipsas res creatas: in ordine: magnitudine: t pulchritudine. Ordine dico: qz in supremo ordine collocanda creata fuit. Mā pmo deus infinita sua ꝓuidētia in infimo loco posuit terrā t terrena grauia:i scdo tāq̄z leuoꝛ posuit aquā:post aquā posuit aerē:post quē posuit ignē: quē ꝓpter caliditatē nobis a lōge collocauit.pꝰ ignē posuit lunā post lu.mercuriū:post illū venerē: post venerē solē:post illū martē: post illū iouē:post illū saturnū:post celū stellatū cū.12.signis: t innumerabilibus stellis.s.quo ad nos:post firmamentum siue celum stellatum: quia idē sunt celum cristallinum:vltimo loco posuit celum empyreū. Ad hūc aūt locuz ut gloria frueret eterna deus aiam nostrā formauit. Cū igit nā ordinet:ignobiliora inferioꝝ:nobiliora vero superioꝝ: patet ipsaz aiaz nobilissimā esse ipso ordine:qz in loco altiori collocata est. Magnitudine quoqz aia supeminet ceteris creaturis:preter angelū qz si magna est terra ut patet ad oculū:in decuplo est aqua:ẽm quosdā:t ut breuiꝰ dicaf vnūqōqz illoꝝ dictoꝝ excedit aliud in decuplo:vsqz ad celū empyreū. Nū ẽm quosdā:si massa plūbea a celo stellato descenderet vsqz ad terrā:vir in gngentis annis ad terrā veniret:t in loco illo magno collocabif anima.s.in celo empyreo. Cuius magnitudinē Baruch ꝓphera admiraf ait.ca.3.O israel q̄z magna est domus dei.s. celū empyreū:t ingēs locꝰ possessionis eius: magnꝰ t nō habet ꝓsūmationē. Pulchritudine etiā anima est nobilissima omniuz rex predictarū:mtra est vtiqz terre pulchritudo: tot varietatibus ornate. Jn ipsa nanqz sunt

UVA. BHSC. IyR_229

tot genera lapidū pciosoꝝ:tot varietates arboꝝ:fructuū:plantarū:floꝝ. Tot instrumēta:ut fistule:lire:ꝛ tā diuersa sonoꝝ genera: tot diuersa aialia domestica ꝛ siluestria: tot miranda artificia ꝛ edificia:ꝛ alia q̄plurima que vnusquisq; per se intelligit. Jn aq̄ etiam tot sunt notanda que ipsius aque elemētū decorant:utputa fontes:tot stagna: maria: flumina:pisces: ꝛ cetera huiusmodi. Jn aere videmus mirā pulchritudinē: in auib⁹ ꝛ alijs q̄ sunt in ipso:sic ꝛ in elemēto ignis:ꝛ in alijs ascendendo vsq; ad celū empyreū: semp reperiť in decuplo maio: nobilitas ꝛ pulchritudo. Sed aia ꝓpter quā ista oia facta sunt omnib⁹ē pulchrio:adeo q; si infiniti celi empyrei a deo crearent:adhuc anima esset clarior ꝛ nobilior. Vnde Aug. ait ad Deodatū Anime nā: nec terra: nec maria: nec sidera: nec luna:nec sol:nec quicqd oino qđ tāgi aut his oculis videri pōt:non deniq; ipsum qđ a nobis videri non pōt celū meli⁹ esse credē dū est:imo hec omnia lōge deteriora esse:q̄ē est quelibet anima rō certa conuincit. h ille. Jgitur anima in ordine magnitudine ꝛ pulchritudine:q; super omnia exaltata ꝛ in celo empyreo collocata est:dicere pōt illud ꝓphe Celū mihi sedes est. Et illud Eccle. 24. Ego in altissimis habito. Rō autē quare oia ista excedit in nobilitate est: quia infiniti celi nō possunt intelligere deū:nec ipsuꝫ possidere sicut aia rōnalis. Alia aūt rō tangeť in sermone sequenti. Et sit pꝫ q̄liter est creata. ¶Circa scōm ad quid est creata simpliciter ꝛ breuiter:nōdeť ſm Aler. de ales in. 2. pte in tractatu de aia:q; est creata a deo trib⁹ de causis. ¶Quaꝝ ꝑma fuit adimpletio volūtatis diuine:q; illud qđ deus vult oportet impleri ſm ꝓphetiā:Oia q̄cūq; voluit dñs fecit. Et ſm apl̄m ꝑme Thi. 2. De⁹ vult oēs homies saluos fieri: ꝛ ad agnitionē veritatis venire. ergo .ꝛc. ¶Scōa cā fuit reparatio angelice ruine:q; xp̄us venit restaurare q̄ in celis ꝛ q̄ in terris sunt. Vñ magister in. 2. sen. di. i. c. 9. dicit:De boie quoq; in scriptura interdū reperiť:q; factꝰ fit ꝓpter reparationē angelice ruine: qđ nō est intelligendū q̄si nō fuisset bō factꝰ si nō peccasset angelus: sed q; inter alias causas h etiā nōnulla extitit. h ibi. Mā sicut minuebať numer⁹ credētiū ꝛ etiā delectatio p numeꝝ angeloꝝ qui ceciderūt: ita ꝛ nūc augeť numer⁹ ꝛfruentiū:ꝛ delectatio angeloꝝ p numeꝝ hoiuꝫ saluādoꝝ. ¶Tertia cā fuit ꝑticipatio beatitudinis eterne. Vñ Aug. in li. enchi. qđ etiā habeť in. 2. sentētiaꝝ di. i. Fecit deus inquit rōnalē creaturā ut summū bonum intelligeret:intelligēdo amaret: amādo possideret:possidēdo frueret. hec ille. Cōsidera ḡ q̄ꝫta es excellētia decorat⁹:ꝛ noli sedari:ut h grām ꝛ in futuro gloriā cōseqūris.

¶Feria sexta in albis de dignitate aie respectu estimatiōis custoditionis ꝛ glorificationis. Sermo. 75.

Xrist⁹ semel

ꝓ pec. no. mor. est:iust⁹ ꝓ iniustis ut nos offerret deo: mortificatos qđē carne: viuificatos aūt spiritu. p. ꝑme. ꝑe. 3.

Quāto magis (charissimi in xp̄o frēs) res bona cognoscit:tāto magis amať ꝛ studiosius cōseruat:patet in margaritis. ꝛc. Sꝫ de aia rōnali dic̄ Augu. li. de moribꝰ eccleſic. c. 4. Nihil est omniū q̄ vegetāt corꝑ⁹:aia melius atq; ꝓstāti⁹:est ḡ sūmū bonū corꝑis nō voluptas ei⁹:nō vires:nō pulchritudo:nō velocitas:ꝛ si qđ aliud in bonis corꝑis numerari solet:sed non aia. hec ille. Jdeo diligētissime est cōseruāda:cū ꝓ hac sola filiꝰ dei in assūpta carne mortuus sit:ut in verbis ꝓ positis. Xp̄us semel ꝓ pec. ꝛc. Visa igit̄ anime dignitate er parte creationis: tria nūc sunt ꝓposita consideranda sunt.

¶ꝑimo. s. q̄ꝫ singulariter est estimata.

¶Scōo q̄ꝫ diligenter est custodita.

¶Tertio q̄ꝫ ꝓciose est comparata ꝛ sublimiter glorificata.

¶Pars ꝑma huiꝰ sermonis in q̄ declarať quantū anima super omnes creaturas excepto angelo sit estimata.

Rimo igit̄ in hoc sermone ꝛsiderā
p dum est:q̄ꝫtū singulariter sit aia estimata. Pater eni er dictis q; maior sit estimatio de aia q̄ꝫ de q̄cūq; creatura exceꝑta angelica. Maior enim estimatio fit de dño q̄ꝫ de seruo vel possessore:q; nobilio: est finis q̄ꝫ ea q̄ ordinať ad finē. 2. Phisico. ꝛ 2. de aia. qđ dictū sic declarāt theologi. Rič. in. 2. di. i. ar. 5. q. 3. Et Bona. ibidē dis. 15. ar. 2. q. i. ꝑmittēdo illā distinctionē:q̄ br̄ ab Arist. ꝓ Ethico. c. i. q; dupler est finis. Si ꝑmo mō loq̄mur de fine sic oiuꝫ creaturaꝝ tā rōna-

UVA. BHSC. IyR_229

biliū q̄ irrōnabiliū finis est deus: q̄ oia ꝓpter semetipsum creauit ℣rouer. 16. O ia eni fecit ad laudē sue bonitatis. Si aūt loq̄mur de fine nō ꝓncipali g est finis quodāmodo: ut dicit Arist. ꝛ finis sub fine: sic oia sensibilia ꝛ insensibilia celestia ꝛ terrestria facta sūt ꝓpter hoiez: ꝛ h insinuat phs di. Quodāmō omniū finis est hō: sz multo excellēti⁹ scriptura sacra di. Scñ. i. Dñamini volatilib⁹ celi piscib⁹ maris: bestijs terre ꝛc. Hoc insinuat Hugo de arra spō. di. Respice vniuersum mūdū istū ꝛ ꝓsidera si aligd in eo sit qō tibi nō seruiat: ois nā ad hūc finē dirigit cursum suū: ut obsequijs tuis famuleť ꝛ vtilitati deseruiat: tuisq̄ oblectamētis pariter ꝛ necessitatib⁹ fm affluentiā indeficientē occurrat: hoc celū: hoc terra: h mare: hoc aer: cū bis q̄ sunt in eis vniuersis explere non cessant. hec ille. Quib⁹ verbis ꝓcor. Augu. in li. soliloq̄or di. O ia dñe sub pedib⁹ hominū subiecisti: ut solus hō sup oia tua: tuus eēt totus: exteriora nāq; ꝓ corpore cūcta creasti: ipsum vero ꝓ aia: animā ꝓ te: ut tibi soli vacaret: ꝛ te solū amaret: possidēs te ad solatiū: inferiora vero oia ad seruitiū. hec ille. Q Si ꝑ ꝓdicta diceret q̄ q̄dā sunt aialia q̄ non valēt hoi nisi ad esuz. Quedā q̄ nō valēt nisi ad vestimētū sed si hō stetisset bis nō indiguisset: g̃ huiusmodi aialia aut facta cēnt frustra: aut nō fūt facta ꝓpter hominē. ℙreterea si aialia facta sunt ꝓpter hoiez: g̃ nulla debent eē facta ꝑ hominē: sed bestie q̄dā sunt nociue: g̃ non debuerūt fieri in ꝑmaria rex ꝺditōe: aut certe frustra sunt facta. Si diceris q̄ bestie non possent nocere si hō nō peccasset: videť q̄ ꝑ pctm̄ sit eis nona tributa potētia. Ad haruz rōnū dissolutionē notādū est fm ℣o. vbi s. q̄ aliter ordināt aialia ad hoiez fm statū innocētie: aliter fm statū nature lapse. Scōm statū innocētie ordinant ad hoiez fm rōnez q̄druplicē. ℙrima rō est ad manifestādū ei⁹ impiū q̄ manifestarēt dū ci ꝓ oia obedirēt Scōa ad decorādā hois habitationē: q̄ debuerit aialiū multiplicatōe ficut ꝛ arbor decorari: Tertia ad excitādū hois sensum: ut in ipsor naturis diuersis videret hō multiformitatē sapiētie creatoris. Quarta ad mouēdū ei⁹ affectū dū hō videret aialia fm rectitudinē nāe: succurrere ꝛ amare id ad q̄ nāliter facta sunt: ex h excitareť amare deū: ideo ꝓpter has rōnes fecit de⁹ bestias ꝛc. Scōm vero statū nature lapse ordināt etiā h aialia ad vtilitatē hois: sed aliter bestie: aliter iumēta ꝛ pecora. Jumēta eniz ꝛ pecora ordinant ad relcuādū hois indigentiā q̄ntū ad cibum: vestimētū: ꝛ obsequiū: sicut sunt equi asini ꝛc Et q̄ntū ad solaciū ut q̄dā aues catuli ꝛc. Et sic facta sunt ꝓpter hominē etiā rōne q̄druplici. Bestie etiā siue aialia noxia ordinātur etiā ad hominē fm q̄druplicē rōnē q̄s ponit Augu. sup Scñ. ad lr̄az lib. 3. di. q̄ penaliter ledunt: siue salubriter exercēt: aut vtiliter ꝓbāt: aut ignoranter docēt. Dicas igit ad argumētū primū: q̄ illa fecit de⁹: q̄ ꝓicit hoiem lapsuz esto tñ q̄ nō laberet: tñ nō essent frustra: haberet eniz ꝑter relcuationē indigētie q̄druplicē vtilitatē ut dictuz est. Ad scōm dic q̄ nulla aialia stāte hoie ei nocerent: sed oia sibi māsuета essent: sicut aliq̄n diuino impio fere crudelissime scis mansuete facte sunt: ut leones Danieli. Q Ad aūt offendūt h ē ꝓpter hois pctm̄: nō ꝓpter potentiā nouā eis datā sed ꝓpter dignitatis ꝓfidentiā ab hoie amissam. Ñ sicut ocul⁹ san⁹ a sole non lediť: sed lipp⁹ fact⁹ statim offendiť: nō ꝓpter solē sed oculi mutationē: sic intelligiť in ꝓposito. Et q̄bus oibus claret aiaz esse quodāmō finem omniū. Ñ Egi. in. 2. de aia dicit: q̄ ignobiliora ordināt ad nobiliora: ut aq̄ terra: ꝛ alia inanimata ordinant in alimētū vegetabiliū: vegetabilia in cibū sensibiliū: sensibilia in adiutoriū hominū: g̃ hō ē finis omniū: q̄propter aia estimat ꝓciosior oib⁹ rebus tpalib⁹. Ñ Augu. in. 3. li. de lib. ar. O is aia ingt oi carne est melior. Et in lib. 83. q. q. 54. O is aia melior est oi carne: melⁱ⁹ est enim q̄ viuificat: q̄ viuificať. Corp⁹ aūt ab aia vinificari: non aiaz a corpore nemo ambigit. Et in li. ō duabus aiab⁹. A ia luce ista quā hoies venerant melior ē: qm̄ qdē illa intellectu mētis et sensu intellect⁹ innotescit. ꝛ in lib. 8. de ci. dei. ca. 15. O i corpori ꝓferunt aie. ꝛ in li. soliloquorū. Quicqd enim celi ambitu ꝓtinet inferi⁹ ab aia būana est. Et in li. de quātitate aie. Quē admodū fatēdū est animā būanā nō esse q̄ de⁹ est: ita ꝓsumendū est nihil inter oia q̄ creauit ipsi deo eē ꝓpinqui⁹. Hoc idē cōfirmat Chrisо. in lib. de lapsu mūdi. di. Quāto celū terra pulchri⁹: tāto aie pulchritudo oēm formā q̄uis pulcherrimi supat. Et in eo. li. Si fieri posset ut corpalib⁹ oculis anime pulchritudinē viderem⁹: nōne oculos oia h q̄ ex

UVA. BHSC. IyR_229

terrena substãtia decora cẽ videnť: Idẽ glo. in ca. cũ sit. de cta. ꝛ q̃li. ordi. Idẽ de pe. ꝛ re. cũ infirmitas. 12. q. 1. ꝓcipim⁹. 24. q. 3. si habes vbi dr̃: si vna aia ꝓ illã seueritatẽ q̃ dom⁹ totalit anathemata ẽ sine baptismate ỽ corpe creũdo pericrit: innumerabiliũ corpoꝝ mors huic dãno nõ põt cõparari. Et. 12. q. 2. auruꝫ. vbi dicit Ambro. lib. de offi. Illa sunt vasa ꝓciosa q̃ aias redimũt a morte: ille ver⁹ thesaur⁹ dñi g ħ operať qỽ sanguis ei⁹ opať est, ħ idẽ habeť. C. de sacro san. eccle. l. sancimus. Ecce g̃ q̃ mirabiliter inuenit aia ꝓciosissima. cui⁹ rei cã dať crẽplũ: q̃ diabol⁹ volẽs facere pacẽ cũ deo: cũ de⁹ ꝓmittebat sibi terrã: ille dixit: nolo arare. Aerẽ: ꝛ ille dixit: nolo volare: aquã: ꝛ ille dixit: nolo nauigare. Ignẽ ꝛ ille: nolo cõburi: celũ stellatũ: ꝛ ille: nolo laborare volendo illud. Celũ eristallinũ ꝛ ille nõ: q̃ essem nimis ꝓpe te. Et dñs. Quid g̃ vis diabole? Rñdit: nihil aliud volo nisi animas. Et dñs: Absit ut tibi dem aias ad imaginẽ meã creatas. Vñ Job. 2. dr̃: Ecce oia in manu tua sunt verũtñ aiaꝫ illi⁹ seruꝰ. Ecce ergo q̃ a deo ꝛ diabolo sup alia: aia est estimata. O g̃ infelix aia q̃ magis estimas aurũ q̃ teipsaꝫ: qỽ nõ ob aliud esse credo: nisi q̃ te nõ cognoscis. ꝓpterea ꝑ te logť Aug di. Quid est hõ q̃ te velis hr̃e malũ: nõ aũt aliqd tuoꝝ: nõ vroꝛẽ: nõ filios: nõ seruũ: non vestẽ: nõ caligã: ꝛ tñ te vis habere malã vitã q. d. q̃ pl⁹ illa caripẽdim⁹: q̃ aimã. ꝛc.

¶ Pars scõa huj⁹ sermonis in q̃ declarat aiaꝫ a deo ꝛ angelis diligẽter custoditã esse.

Secundo in hoc sermone cõsiderãduꝫ est q̃ diligẽter custodita est anima. Res eniꝫ care cũ magna diligentia custodiunť: vilce autẽ cũ parua cura: ꝛ aliter faciẽs stultus est ꝛ insipiens. Quãta aũt diligentiã adhibeat de⁹ ꝓ custodia aie ꝓcipitur ex duob⁹. ¶ Primo q̃ ipse solus de⁹ est qui sup cã fleuit: ꝛ ꝑncipaliter ipsaꝫ cõseruat: ꝓpter qỽ dr̃ Sapiẽ. 3. Justoꝝ aie in manu dei sunt. Cui⁹ rei cã xp̃us in morte animam tãq̃ digniorẽ ꝑri cõmẽdauit Matth. 27. di. Pater in manus tuas cõmendo spm̃ meũ. Hinc Ambro. de ipso dicit: Auctor pietatis officia diuidẽs: persecutionẽ assignãs aplis: pacẽ discipulis: virginẽ virgini: paradisũ latroni: pctõribus infernũ: crucẽ xp̃ianis: iudeis corp⁹: patri spm̃ cõmendauit. ¶ Scõo diligens custodia ꝑs est hoc: q̃ aias nõ cuicũq̃ creature: sed solis angelis cõmẽdauit: posteq̃ enim oiporens de⁹ animã creauit misit angelos suos ad ipsaꝫ associãdũ: nõ soluꝫ aias iustoꝝ ꝛ amicoꝝ ipsi⁹: sed etiã cuiuscũq̃ pessimi pctõris: ꝓout Piero. sup Matth. dicit: Magna est dignitas aiarum: ut vnaqueq̃ aia ab ortu natiuitatis sue habeat angelum ad sui custodiã depuratũ. Vñ notandũ ẽ: q̃ ab ortu natiuitatis intelligiť q̃ creať ꝛ infũdiť aia. Dicit nãq̃ dñs Bona. in. 2. di. ri. sup litterã. Et Alex. in. 2. pte. sũ. ꝛ etiã Archidia. sup. ca. firmissime. ỽ. 9. di. 4. q̃ dupler est natiuitas. s. in vtero ꝛ ex vtero. ¶ Pria q̃ creať simul ꝛ infundiť corpori. Scõa q̃ hõ exit ỽ ventre matris: angel⁹ aũt deputať hoi a prima natiuitate. s. in vtero: nõ ante: nec etiã debuit differri vsq̃ ad secũdã. Rõ hui⁹ est ꝺm Bona. vbi s. q̃ ꝓnior est angel⁹ bon⁹ ad adiuuandũ q̃ mal⁹ ad pdendũ: sed mal⁹ boiꝫ q̃tũcunq̃ scm̃ nõ derelinquit vsq̃ ad morte: sic ꝛ bonus nõ derelingt vsq̃ ad finẽ quãtũcunq̃ sceleratũ. Est tñ sciendũ q̃ dupler est effect⁹ angelice custodie in hoie. Vn⁹ respectu boni acqrendi ꝛ seruãdi: alĩ respectu mali deserẽdi ꝛ vitãdi: quãtũ ad ꝓmũ effectũ deserit angelus obstinatũ: sed quantũ ad scõm nõ. Ecce ergo dignitas custodie. ꝛc.

¶ Pars tertia huius sermonis in qua declaratur q̃ ꝓciose redẽpta fit anima ꝛ sublimiter glorificata.

Tertio in hoc sermone ꝑsiderãdũ est q̃ ꝓciose redẽpta est aia: ꝛ sublimiter glorificata. Circa ꝓmũ videlicꝫ q̃ singulari ꝓcio sit cõparata tria notãda sũt ¶ Primo notandũ q̃ de pditione vilis rei nõ multũ dolet hõ: sed de ꝓciosa valde affligiť. Tantũ eniꝫ dolnit creator de aia perditõe: ut ꝓ redẽptione ei⁹ voluerit incarnari. Vñ eccleſia cantat: Qui cõdolẽs interitu mortis perire seculũ sal. mun. lan. ꝛc. Cui⁹ rei veritas patet ex hoc q̃ Xp̃us incarnatus ꝓ salute aie visus est flere: ꝛ nunq̃ ridere: neq̃ enim fleuit ꝓ destructione mũdi: aut

UVA. BHSC. IyR_229

ꝑ passione sua corporali:sed bñ pro aia perdita:fleuit enim sup hierlm di.Si cognouisses & tu.Luc.19.Fleuit sup sepulchrũ lazari fetidi.s.pctõris indurati.Jo.xi. Fleuit & in cruce di.Sitio.sup quo verbo dicit Ber. O bone dulcissime Jesu qd est hoc qõ loqueris:quid est qõ dicis: In cruce cũ inigs suspẽderis in ligno clauis affligeris & dicis:Sitio:nõ enim sitis aquarũ liquorẽ:sed fidez & salutẽ peccatorum: pro quorum salute sic aspere cruciaris.O anima nobilis & pulchra:o aia tãtũ a xpo di lecta: q te tanto labore qsiuit.Interroga aia mea dulcissimũ Jesum cur fles.O Jesu fili dei benedicti.O fili virginis cur in presepio iaces:& tãto frigore & arcta pauptate cruciaris:& statim rñdebit tibi:Te quero:hanc peregrinationẽ grã tui suscipio:oia hec ut te dilectum sustineo.Consydera anima mea Jesum tuũ adhuc tenellũ sic pro te sanguinẽ fundẽtẽ:octauo enim die circũcidit:sic flenti cõpatere paruulo.Statim etiã Herodes insurgit in paruulũ.Cõsidera ergo aia mea quot labores infans in itinere dũ Joseph cuz virgine matre in egyptũ fugeret sustinuit: quot incõmoda:quot sudores: quãtaqz dispendia in terra aliena:hec oia ꝑ te patiẽter sustinuit Insuper q̃draginta dieb9 & noctibus te querendo iciunauit:postmodũ ciuitates & castella circuibat q̃rens ouẽ perditã: benefaciẽdo: cecos illuminãdo:leprosos mũdãdo:mortuos suscitãdo:ꝑ te multa sustinẽdo odia: blasfemias: detractiones &c.quis exprimere posset:O inestimabilis amor filij dei ad animã rõnalẽ ꝓpter quã inueniẽdã tãto tpe laborauit. ¶ Scõo notãdum est q viles res vili ꝑcio cõparãt:sed ꝑciose magno thesauro redimunt.O aia ꝑciosa q̃z excellẽti ꝑcio & nobili es redẽpta:ut certe mens nequeat cõprehẽdere:ꝓterea Pau.ꝑme Corinth.6.Empti enim estis pretio magno.& portabit in corpore vestro. Certe hoc precium fuit sanguinis ꝑciosissimi dñi mei Jesu xpi.De quo Hebre.9. Xpus assistens pontifex bonorum ꝑ sanguinem suum introiuit semel ꝑ ꝑpetuam redẽptionem inuenta. Itẽ ꝑme Pe.ꝑ.Scientes q non corruptibilibus auro vel argẽto redẽti estis de vana vestra conuersatione paterne traditionis:sed precio sanguine q̃si agni incõtaminati Jesu xpi. Cõtẽplare ḡ anima mea q̃nta ꝑ te sustinuit tu9 amorosus Jesus Ter prem orauit in agonia fact9:ligatus es: flagellat9:alapat9:spinis coronat9: cõsputus: illusus:& ꝑ te crucifixus. O insensibilis aia nudũ ꝑ te in cruce respice filiũ dei inclinato capite spm emittẽtẽ.Ex gb9 oibus dic Ber. Sublime est anime ꝑciũ: q̃ nõ nisi sanguine xpi redimi potuit:quã ergo cõmutationẽ ꝑ aia tua dabis:qui ꝑ nihilo das illã:Nõne dei fili9 cũ esset in sinu ptis a regalib9 sedib9 ꝑ ea descendit ut eã liberaret a ptãte diabolica:Quã cũ vidisset pctõr9 funib9 irretitã:iãqz demonib9 tradendã ut morte dãnaret: propterea fleuit super illã: que se flere nesciebat nec solum fleuit:sed & se occidi ꝑmisit: ut sui sanguinis precio eam redimeret.hec ille.Et Hugo de ara spõ.dicit: Amplꝰ mihi vilis esse nõ debeo q̃ tãtũ deo placui:ut & mori eligeret pro me ne perderet me.hec ille.Custodi ergo te aia mea tãto thesauro redempta. ¶ Tertio notãdũ est q si anima parue esset cõditionis:nulla esset leticia in eius cõuersione:sed qz est magne preciositatis in ei9 conuersione angeli gaudẽt & ipse pr eterny:ô angelis dr Luc.15. Laudiũ est angelis super vno pctõre penitentiã agente.De pre dr ibi dẽ de filio prodigo:qui pctõris typũ tenet:cũ esset adhuc a longe.s.adhuc nõ bene cõtrit9: misericordia motꝰ est & accurrens cecidit sup col.ei9: & oscu.est eũ.s.dans ei spem venie.ꝑ quib9 dicit Hiero.ad Rusti.mona.exhortatiua ad pinaz. Monagintanouẽ oues relinquũtur in solitudine & vna ouis q̃ oberrauerat pastoris humeris reportat. Dñ & leticia fit ange.sup vno pec.pe.agẽte:quãta felicitas ut salute nra exultẽt celestia.De gb9 dicitur: Penitentiã agite appropinq̃bit enim regnũ celor. Nullũ in medio spaciuz: mors & vita cõtraria sunt sibi:& tñ pnia copulant. Luxuriosus filiꝰ totã ꝓdegerat substãtiã:& ꝓcul a pre:vir porcor cibis inedia sustẽtabat. Reuertit ad parentẽ:immolat ei vitulus saginat9 stolã accipit & annulum: ut xpi recipiat vestimentũ qd dudũ pollucrat & audire mereretur:candida sint semper vestimẽta tua: receptoq signaculo dei ꝑclamet ad dcũ: Pater peccaui in celũ & corã te:& reconciliat9 oscu lo dicat ad dcũ:Signatũ est sup nos lumen vultus tui dñe:de.lc.in.c.m.hec ille. ¶ Circa secundũ videlicz q̃z sit anima sublimiter in celo glorificata.sciendũ est q tãta est aie nostre gloria ꝑparata q lingua nra nõ exprimit: & sensus nr non capit. Dñ Pau.ꝑme Corinth.2.O cul9 nõ vidit nec au.aud.nec in

UVA. BHSC. IyR_229

ro: hominis ascēdit: q̄ preparauit de⁹ diligē tibus se: ꝛ hoc est q: ꝑm Ber. ibi erit de⁹ rō ni plenitudo lucis: volūtati multitudo pacis memorie cōtinuatio eternitatis. Et idem in quodā alio loco dicit: Merces sanctoꝝ tam magna: q̄ nō pōt mensurari: tā multa: q̄ nō pōt numerari: tā copiosa: q̄ nō pōt finiri: taꝫ preciosa: q̄ nō pōt estimari. Ecce ḡ quāta est nobilitas ꝛ dignitas aie in sui creatione: esti matione: cōseruatione: redēptiōe: ꝛ glorificatōe: q̄ oia ꝯsiderās Ber. ꝛ miseriā carnis ab hoīes erclamat di. in li. de gaudijs ꝛ ꝑmijs paradisi. ca. 3. O aia insignita dei imagine: decorata similitudine: despōsata fide: dotata spū: redēpta sanguine: deputata cuz angelis: capax veritatis: heres bonitatis: rōnis parti ceps: qd tibi cū carne? Idez quare carnales hoies te moriturā cū carne mentiūtur: tu es es imago dei: gaudebis eterno gaudio. Ad quod nos. ꝛc̄.

¶ Sabbato in albis de imagine aie quō. s. ad imaginē dei sit facta ꝛ quantā similitudi nē cū deo habeat. Sermo. 76.

Eponentes

oēm maliciā ꝛ oēm dolum ꝛ similatines ꝛ iniurias: et oēs detractiōes: q̄si modo genuti infan. sine dolo lac. cō. ut in eo crescatis in salutē: si tn̄ gustastis q̄ dulcis est dn̄s. ꝑme ℣e. 8. Deus nr̄ frēs in xp̄o charissimi: q est trin⁹ in psonis: dedit aie imaginē ꝛ sititudinē suā: ut in ea velut in do mo p quādā appropatōez habitaret. Mater eniz habitat in memoria p iugē dei bn̄ficio rū recordationē: qz videlicz dedit nobis esse. Ipse eniz ꝑm ꝓphaz dicit: Fecit nos ꝛ non ipsinos. Dedit nobis bn̄ esse. s. gloriam. iurta illud eiusdē: Gloriā ꝛ grām dabit dn̄s. Dedit tpalia: qz aperit manū suam: ꝛ implet oē ial bn̄dictione. Dedit nobis filiū suū. Jo. 3. Si de⁹ dilexit mū. ut fi. su. vni. da. Dedit po stremo corp⁹ suū in refectionē Luc̄. 22. Accipite ꝛ comedite hoc est corp⁹ meū. Habit tan dē regnū suū. Math. 25. ℣osti. pa. vo. reg. a cōsti. mū. Mer taliū igit bn̄ficiox recordatio nē p̄ eter⁹ habitat in memoria nr̄a: in cui⁹ psona ꝓpha dicit: Hic habitabo qm̄ elegi eā Fili⁹ habitat in intellīgētia p sapiētiā: qz est sapiētia p̄ris: q̄ qdē ꝯsistit in duobus. s. in cognitione dei ꝛ sui. vñ Augu. dicit: Nouerim te: nouerim me: Nouerim te quāte sis maiestatis: ut timeā te quāte dignitaris: ut adorē ꝛc: quāte bonitatis ut sperē in te. Noueri me quāte sim fragilitat⁹: quāte vilitatis: cāte inigtatis ut digne possis in me habitare: ut merito de me dicaꝫ illud Sapiēti. 9. Sapia edificauit sibi domū. ꝛc̄. Spūs scūs deniqz habitat in volūtate p dilectionē. Vñ postq̄z xp̄s dixit Jo. 14. c. Si qs diligit me scr. m. p. statim subdit: Ad eū veniem⁹ ꝛ mā. a. e. f. scz p charitatē. vñ Aug. dicit: ℣rocedat spūsscūs in medio ꝛ dicat amatori suo: vis me seruū? Volo. cōtēne qō terrenū est: ꝛtēpsi. parū fecisti. Quid ampli⁹? Cōtēne teipsuz. cōtempsi multū fecisti: sic me inueniſti. hec ille. Ad habēdā hāc inhabitationē hortanꝫ verba ꝓpo sita: Deponētes. ꝛc̄. Dicto de aie entitate ꝛ dignitate supest tertiū. s. de eq̄litate q̄ est sititudo ꝛ imago dei. Et fundaꝫ hoc mysterium sup illud Scī. p. Faciam⁹ ho. ad ima. ꝛ si n. Et Eccle. 17. De⁹ de terra creauit hoiez ꝛ ꝛz imaginē suā fecit illuz: hoc non pōt esse ꝑm corp⁹: q̄ ꝑm aiam: q̄ in aia est imago ꝛ silitudo dei. Ad cuius ꝯclusionis declaratōe tria sunt in hoc sermone cōsiderāda.

¶ ℣rimo si imago dei ē nāliter in ipo hoie

¶ Scōo si reperitur in omni homine: ꝛ in vno plus q̄z in alio.

¶ Tertio si imago dei ē magis in homine q̄z in angelo.

¶ ℣ars ꝑma hui⁹ sermone in q̄ declaraꝫ q imago dei est naturaliter in homine.

℣rimo qñ q̄rit⁹ si imago dei est nāliter in hoie. Rñdet ꝑm Alexā. ō ales in. 2. pte tractatu de aia. ꝛ btūs Tho. in ꝑma pte. q. 83. ar. p. Et Bona. in. 2. scn. di. 16. ar. 1. q. 1. q̄ in oi hoie respectu aie rōnalis est imago ꝛ sititudo dei: sed hoc diuersimode declaraꝫ ab ipsis. Ait enim Tho. ꝑm doctrinā Augu. in li. 83. q. q. 51. q̄ vbi est imago ꝯtinuo est silitudo: sed vbi est silitudo ibi nō semp imago. Et q̄ ꝓ q̄ silitudo est de rōne imaginationis: ſz imago addit aligd sup silitudinis rōnē. s. q̄ sit expressum ab alio. verbi gra pictura facta in pariete ad sititudinē alicui⁹ dr̄ imago ei⁹: qz expressa est ex ipso. Vñ imago dr̄ ex eo q̄ agit ad imitationē alteri⁹. vñ ouū q̄ztūcūqz sit ouo alteri sile ꝛ eq̄le: qz tū nō est expressuz ex illo: nō dr̄ imago ei⁹: qz igit aia deducta ē a deo taq̄z ab exemplari: ꝛ

UVA. BHSC. IyR_229

in ea reperiť aliq̄ dei siłitudo dř imago eius Sed ad huius clariorem noticiā inuestigium est: que differentia sit inter vestigium ⁊ imaginē: quoꝝ distinctio hř p eoꝝ descriptionē ⁊ diffinitionē. Diffinit aūt vestigium sic a bō Tho. in ꝑma p.q.45.ar.7. Vestimētū est remota siłitudo cōsusc ⁊ distāte repsentatiua illi⁹ cui⁹ est: sicut imago Iouis repsentat Iouē ⁊ nō cesarē. Idco sicut vestigium repsentat p modū specieiłra imago p modū in diuidui. ꝙuis Augu. in lib. 6. ō tri. c. vlti. dicit aliter. s. q⁹ vestimētū est repńtatiuū ptis illi⁹ cui⁹ est sine imitatiōe. Imago aūt est repsentata toti⁹ cui⁹ est imago p imitationē. Istis ḡ ꝑmissis notādū est ſm scientiā oiuꝝ theologoꝝ q⁹ p vestigium ⁊ imaginez ꝙuenim⁹ ad noticiā sanctissime trinitatis vni⁹. i. dei ⁊ trini. Ad cui⁹ intelligentiā aduertēdū est ſm btm Tho. vbi s. q⁹ ois effect⁹ repńtat aliq̄liter suā causaz ſz diuersimode. Mā aligs effect⁹ repsentat solā causalitatē cāe: nō aūt formā ei⁹: sicut sum⁹ repzesentat ignē nō tm ei⁹ formā: ⁊ scānū carpētatiuū: ⁊ talis ꝙuenit vestigio: nō imagini: aligs aūt effect⁹ repsentat causam quātū ad siłitudinē forme ei⁹: sicut ignis generat⁹ ignē generātē: ⁊ statua mercurij mercuriū: h̄ est repńtatio q̄ cōuenit imagini. In creaturis igiť rōne nō vtentib⁹ inueniť vestigiū. i. remota siłitudo vni⁹ ⁊ trini dei: qz quelibet creatura irrationalis aiata ⁊ in anima ta habz in se tria. ꝑmo subsiłit in suo esse: ⁊ hz formā p quā determinat ad aliquā spēm ⁊ hz ordinē ad aligd aliud: ſm igiť q⁹ substantia creata repsentat cāz ⁊ ꝑncipiū subsiłtētie suc determinat magis ꝑsonā ꝑris qui ē ꝑncipiū nō de ꝑncipio: ſm aūt q⁹ hz q̄dā formā ⁊ spēz repńtat dei sapiētiā. s. verbū: ſz q⁹ forma artificiati est ex ꝙcepcōe artificis: ſm aūt q⁹ hz ordinē ad aligd aliud: repńtat dei bonitatē. s. spm̄ sanctū: inquātū ipse est amoz qz effect⁹ ad aligd aliud est ex volūtate creantis. Et ideo dicit Augu. in. 6. li. de tri. ca. vlti. q⁹ vestigiū trinitatis inuenitur in vnaquaq; creatura ſm q⁹ vnū aligd est: ⁊ ſm q⁹ aliqua specie format: ⁊ ſm q⁹ quendā ordinē tenet. ⁊ ad h̄ etiā reducūť illa tria: numer⁹: pond⁹ ⁊ mensura: q̄ ponūť Sapiēn. xi. ca. Mā refert mensura ad subsiłtātiā rei limitatā suis ꝑncipijs: pond⁹ ad ordinē: numer⁹ ad speciē. Ad q̄ etiā tria reducunť q̄ ponit Augu. in. li. 6. de tri. ca. vlti. q̄ sunt mod⁹: spēs: ⁊ ordo. In creaturis aūt rōnabilib⁹ inueniť nō solū vestigiū trinitatis: ſz etiā imago. i. siłitudo ꝑpinq̄ repsentās causaz quātū ad siłitudinem forme. Ad cui⁹ rei noticiā sciēdū est ſm Bo. vbi s. q⁹ quedā est siłitudo p oīmodā cōuenientiā in nā: ⁊ sic vna persona in trinitate dř alteri siłis: quedā p ꝑticipationē alicui⁹ nature vni uersalis sicut hō ⁊ asin⁹ assimilanť i aiali: qz hō est aial ⁊ asin⁹ est aial. ⁊ his duob⁹ modis nulla creatura pōt deo assiłari: nec etiā ipsa aia. Quedā aūt siłitudo est p ꝙueniētiā ordinis: sicut crēplatū assimilať crēplari. Quedā vero ſm ꝓportionē: sicut nauta ⁊ auriga cōueniūt ſm cōparationē ad illa q̄ regūt: quia vteꝝ illoꝝ aligd regit: ⁊ istis duob⁹ modis dř aia siłis deo: nō de longinq̄: sed de proximo: ⁊ ideo habz rōnē imaginis: ⁊ ꝫ patet sic C̄ ꝑimo quātū ad cōueniētiā ordinis: oia enīz de⁹, ꝑter ipsūmet opat⁹ est: ita q⁹ cū sit sit sūma maiestas ⁊ potestas fecit oia ad sui laudē: cū sit sūma lux fecit oia ad sui manifestationē: cū sit sūma bonitas fecit oia ad sui cōicatiōez: ſz nō ē pfecta laus nisi sit q ꝓpria bet: nec est pfecta manifestatio nisi sit q intelligat: nec pfecta cōicatio bonoꝝ nisi sit q eis vti valeat: ⁊ qm̄ laudē ꝓbare: veritatem scire: dona in vsum assumere: est solūmodo rōnalis creature: ideo non bńt ipse creature irrationabiles imediate ad deū ordinari: sed mediate creatura rōnali. Ipsa aūt creatura rōnalis qz de se nata est laudare ⁊ nosce: et res alias in facultatē volūtatis assumere: nata est ordinari in deū imediate. Et qm̄ ꝙto aligd imediati⁹ ordinat ad aligd tāto magis ꝙuenit cū eo ꝙueniētia ordinis: ⁊ aia rōnalis ⁊ q̄libet rōnalis creatura: eo q⁹ capax est dei ⁊ ꝑticeps eē pōt: imediate ordinat in ipsū marme ꝙuenit cū eo ꝙueniētia ordinis. ⁊ qz vbi maior est ꝙueniētia: ibi exꝑssior est siłitudo ⁊ imago. Hinc est q⁹ quātū ad hoc gen⁹ siłis rōnalis creatura est siłitudo exꝑssa et imago dei. Ꝺō etiam breui⁹ sic confirmat. Ꝺō marime natū est vniri alteri: marime natū est ei ꝙfigurari ⁊ formari. Amoz eni qz vnit: trāsformare dř amātē in amatū: siē dicē Hugo. Sz creatura rōnalis marime nata est vniri deo ⁊ in ipsū tēdere ꝑ amoꝛē: ḡ marime nata est ei ꝙfigurari ⁊ assiłari: q̄. ⁊c. Et h̄ est qō dicit Augu. i. 4. de tri. ca. 8. Eo ipso aia nr̄a imaginario dei est: q̄ capax est: ⁊ ꝑticeps existere pōt. Siłiter q̄tū ad cōuenien

UVA. BHSC. IyR_229

tiã ꝓportiõalitatis aia ꝛ creatura rõnalis ex
presse assimilat ipsi deo:ꝛ iõ ꝟz cã recte dr̃ ima
go:qõ ꝓz sic.Cõsonãtia ꝓportiõalitatis attẽ
dit ꝑm similiter se hr̃e ut dictũ est:ꝛ hoc põt eẽ
dupliciter:vel i cõparatõe ad extrinseca:ꝛ sic
oĩs creatura aliqliter ꝺformat ipsi deo:qz sic
de⁹ ꝓducit suũ effectũ ita ꝛ creatura:licz non
oĩno:vel in cõparatione ad intrinseca:Et sic
creatura rõnalis cõformat ipsi deo sup oẽs
irrationales:ꝛ ideo specialiter dr̃ imago dei
qõ sic patet.Mã opationes intrinsece dei at
tendunt in ipsis psonis diuinis ꝑm actus in
tellect⁹ꝛ volũtatis:ꝛ ideo sicut in cẽntia diui
na adest intellect⁹:q est tãq̃ potẽtia: habens
ꝓpriã essentiã ꝓ obiecto in q̃ intelligit se et
oĩa alia q dr̃ memoria secũda: ita in aia nr̃a
est intellect⁹ agẽs cũ spẽ q̃ simul vnita dicũt
memoria secũda: ꝛ sicut in diuinis illa me
moria secunda:ꝛ ꝓ modum intellect⁹ ꝓducit
noticiã genitã.i.verbũ diuinũ:q̃ se ꝛ oĩa alia
dicit:ita ꝛ in aia nr̃a ille intellect⁹ agens cuz
spẽ.s.memoria nr̃a facit intellectũ agẽtẽ esse
actu possibilẽ:ꝛ sicut in diuinis est act⁹ volũ-
tatis q̃ ꝓ f amat filiũ:ꝛ fili⁹ patrẽ q dr̃ amor
spirat⁹.s.spũs sanct⁹:ita ex memoria ꝛ intel-
lectu in aia nr̃a ꝓducit act⁹ volũtatis:quo se
ꝛ oĩa alia bona diligit.Et gb⁹ oibus apparet
qꝺ in aia nr̃a est expssa imago ꝛ similitudo dei
vni⁹ꝛ trini:q̃ in vna ei⁹ substãtia est memo-
ria q̃ appropriat̃ pr̃i:intelligentia q̃ attribuit̃
filio ꝛ volũtas spũ scõ. Vñ Hugo de sancto
victo.in sũma de deitate ait: qꝺ sicut imago
rei cernit in speculo:ita ꝛ alia in su a rõe deũ
cognoscere põt. Vñ psal. Signatum est su.
nos lu.vul.t.do. Vt enim in facie cognoscit
hõ:ita ꝛ in ipsa rõe aĩe cognoscit de⁹.hec ille
Cõclude g̃ qꝺ hõ fact⁹ est ad imaginẽ ꝛ similitu
dinẽ dei:et q̃ apparet excellentia ꝛ dignitas
aĩe:erẽpli cã: Si de⁹ crearet mulierẽ tãte pul
chritudinis quãtũ posset ꝑm ordinatã poten
tiã:insup crearet pictorẽ tante peritie in arte
pingẽdi quãtũ posset:ꝛ pictor totũ ingenium
suũ poneret ut imaginẽ pingeret ad similitudi-
nẽ predicte mulieris quãta q̃so esset illi⁹ ima
ginis pulchritudo vtiqz tanta esset qꝺ formo-
sior minime pingi posset:qz pulcherrimũ fu-
it exẽplar:ꝛ peritissim⁹ magister. O igit̃ aia
tãta est pulchritudo tua quanta est exẽplaris
tui ꝛ factoris:qõ exẽplar fuit tota trinitas et
factor atqz creator ipsi⁹ trinitatis sapia: cui⁹
sapiẽtie nõ est nũer⁹:qz de⁹ scientiaꝝ dom⁹ est

Et sic patet pars ꝑma hui⁹ sermonis.

¶ Pars scõa hui⁹ sermonis in q̃ declarat̃ qꝺ imago dei reperit̃ in omni homine.

Ecũdo in h̃ sermone est sciendũ qꝺ
ſ q̃uis ex supradictis satis appareat
in oi hoie esse imaginẽ dei tali rõne
sic qõ ꝓuenit vni induiduo rõne sue formę:
ꝓuenit oib⁹ indiuiduis ciusdẽ specici: si g̃ in
homie cõperit eẽ imago dei rõne sue formę
scilicz aie:g̃ cõperit oib⁹ hoib⁹:attñ cõtrariuz
videt̃ duab⁹ rõnibus. Vna sumpta respectu
petõris:alia respectu mulieris. Respectu petõ
ris sic. Similitudo est ꝺ rõe imaginis:ut supdi
ctum est: sed per petm̃ fit hõ deo dissimilis: er-
go amittit imaginẽ dei: ꝓpter qõ logt̃ dñs
aie peccatrici di.Denigrata est fa.t.su.car.id
est imago mea in te cristẽs. Respectu mulie
ris sic p auctoritatẽ apli ꝑme ad Corinth.xi.
Vir est imago dei:mulier autẽ imago viri.
Ad quã dubitationẽ rñdit btus Tho.in pri
ma pte.q.93.ar.4.qꝺ cũ hõ maxime dicat̃ ad
imaginẽ dei ꝑm intellectũ ꝛ voluntatẽ:ex eo
qꝺ intellectualis nã maxime deũ imaginari
põt q̃tũ ad hoc qꝺ de⁹ seipsũ itelligit ꝛ amat
ideo imago dei tripliciter in hoie põt cõside
rari. ¶Primo ꝑm qꝺ hõ ꝟz aptitudinẽ nãlem
ad intelligẽdũ ꝛ amãdũ deũ:ꝛ qz h̃ aptitudo
ꝓsistit in ipsa nã mentis q̃ est cõis omnibus
hoib⁹:rali modo imago dei reperit̃ in oibus
iustis ꝛ iniustis: masculis ꝛ feminis. Scõo
modo ꝑm qꝺ actu vel habitu deũ cognoscit ꝛ
amat sed tñ impfecte:ꝛ h̃ est imago ꝓ cõfor-
mitatẽ gratie q̃ reperit̃ solũ in aiabus iustis
Tertiomodo ꝑm qꝺ hõ deũ cognoscit actu ꝛ
amat perfecte:ꝛ sic attenditur imago ꝑm si-
militudinẽ glorie:q̃ solum reperit̃ in beatis.
Vñ glo.sup illud psal. Sigtũ est .s.n.l.v.t.d.
distinguit triplicẽ imaginẽ.s.creatiõis:recrea
tiõis ꝛ similitudinis. Dic g̃ ad argumẽtũ factũ
ꝑ.s.respectu petõris:qõ ꝓcedit de imagine q̃
est ꝑm cõformitatẽ gr̃e ꝛ glorie: q̃ nõ reperit̃
in petõre q̃us illa reperiat̃ q̃ ẽ ꝑm similitu
dinem nature. Ad secũdum argumentũ fa-
ctuz respectu mulieris dic: qꝺ in muliere in-
uenitur imago dei quãntũ ad id in quo ꝑncipaliter ratio imaginis cõsistit:scilicz quan
tum ad intellectualem naturam:sed quantũ
ad aliquid secundariũ imago dei solũ inue-
nitur in viro ꝛ nõ in muliere. Nam vir est
principiũ mulieris:qz de costa ei⁹ facta est:ꝛ
ctiã finis:qz ꝓpter ipsũ facta est. Iuxta illud

UVA. BHSC. IyR_229

Beñ.2. Faciamus ei adiutoriū sile sibi. Ita de⁹ est ꝓncipiū ⁊ finis toti⁹ creature. Vñ cuz apls diriſſet q⁹ vir est imago dei ⁊ glia: mulier aūt glia viri ondens q⁹ ꝓpter hoc dirit subdēs: Nō enīz vir ex muliere. sz mulier ex viro: ⁊ vir nō est creat⁹ ꝓpter mulierē: sz mulier ꝓpter virū. ⁊ sic pz scōa ps hui⁹ ſmonis ¶ Pars tertia hui⁹ sermonis in q̄ declarat quō imago dei magis sit in hoīe q̄z in āgelo

Ertio in h sermōe q̄ ꝙrīr si in angelo repīt magis imago dei q̄z in hoie Rñdet ſm doctrinā dñi Boñ. in. 2. di. 16. ar. 2. q. 1. Et btūs Tho. vbi s. ar. 3. sed diuersimode. Mā Bona. dic̄ q⁹ cū (vt ex supiorib⁹ patet) rō imaginis ꝙsistat in cōueniētia ordinis ⁊ ꝓportionis: attēdēdū est q⁹ ꝙueniētia ordinis creature rōnalis ad deū q̄dā ē ꝑ cēntia imaginis: sic̄ q⁹ creatura rōnalis ime diate nata est ꝙiungi deo: ⁊ ordinat in deuz tāq̄z in finē: ⁊ h est essentiale imagini: ⁊ in h angel⁹ ⁊ aia eq̄parant q̄dā ꝙueniētia est solū de bñ esse imaginis: ⁊ h pōt esse dupliciter. Aut q⁹ creatura q̄ est imago ꝓponat aliis q̄ tenet rōnē vestigii: ⁊ in h āgeli ꝓcellūt: q⁹ nō solū bestijs sed etiā hoib⁹ rectores sūt deputati: ſm illud Eccle. 17. In vnāquāq̄z gentez ꝓposuit rectores. glo. i. angelos. Aut q⁹ alia creata ordinant in ipsam creaturā rōnalem tāq̄z in finē ꝓpter quē sunt facte: ⁊ mediāte illo in vltimū finē ꝓncipale: ⁊ in hoc hō ꝑcellit angelū: q⁹ sic hō magis cum deo cōuenit q̄z angel⁹: magis enīz facta sunt ⁊ corporalia ⁊ sensibilia ꝓpter hoies q̄z ꝓpter āgelos. Et sic pz q⁹ rō imaginis ꝓput attēdit incōueniētia ordinis quantum ad id q⁹ est de eēntia in hoie. ⁊ in angelo repīt cēliter: q⁹ vterq̄z ordinat in deū immediate. Quātū vero ad id q⁹ est de bñ esse. ſ. respectu creaturaꝝ: angel magis ꝙuenit q̄z tū ad ordinē sub rōe regis: hō vero magis q̄z tū ad ordinē sub rōe finis Silr si attēdat imago quātū ad ꝙuenientiā ꝓportiōis: aduertēdū est q⁹ q̄dā ē ꝙueniēntia ꝓportiōis q̄ est ꝑ cēntia imaginis q̄ cōsistit in cōparatōe ad intrinseca: sicut ad potētias: ⁊ in hac hō ⁊ angel⁹ adequāt: q⁹ ita bñ est distinctio ⁊ origo ⁊ cēlitas ⁊ ꝙsubstantialitas in potētijs aie: in memoria. ſ. in intelligētia ⁊ volūtate: sicut in potētijs āgeli. Que dā vero est ꝙueniētia ꝓportiōis creature rōnalis ad deū: q̄ est de bñ esse imaginis: ⁊ illa attēdit in cōparatōne ipsi⁹ rōnalis creature ad aliq̄d extrinsecū ut ad corp⁹ q̄d est inferi⁹ ipsa: ⁊ ſm h dupliciter. pōt esse exꝑssio imaginis aut ꝑuatiue: aut positiue. Si positiue sic aia est exꝑssior imago q̄z angel⁹ in h q⁹ ꝙiūgit corpi: ita q⁹ p illud est ꝓncipiū alioꝝ ⁊ illd totū inhabitat: ⁊ ideo magis repūtat deū q est ꝓncipiū oiuz ⁊ vn⁹ in oib⁹. Si aūt ꝑuatiue sic angel⁹ magis repūtat deū: q⁹ deus est spūs pur⁹ oino imꝑmixt⁹: ⁊ nō dependens a creaturis ⁊ h repūtat angelic⁹ spūs dū est a corpe ſm actū ⁊ aptitudinē separat⁹. hec ille seraphicū doc. Bona. Btūs vero Tho. aīr dic̄ ⁊ breuiter: q⁹ cū imaginis rō ꝓncipaīr cōsisteret ſm memoriā intellectū ⁊ volūtatem: quātū ad h imago dei est magis in angelis q̄z in hoib⁹: q⁹ intellectualis nā est ꝑfectior in eis ut ex supradictis pz. Mā eoꝝ memoria deū tenet sine obliuione: intelligentia in telligit sine ingsitione: ⁊ volūtas diligit sine retardatiōe: quoꝝ oppositu sunt in aia. Sed quātū ad secūdariā partē siue cōsiderationē ꝓput in hoie inuenīt q̄dā imitatio dei q̄ non inuenīt in angelo: pōt dici quātū ad h imago magis reperiri in hoie q̄z in angelo. Mā hō repūtat sūmā trinitatē: nō solū quātū ad vnitatē substātie: sed etiā quātū ad discretionē ꝑsonaꝝ q⁹ in hoie est ꝑsonalis discretio ꝑ originē: in angelis aūt nō. Itē hō repsentat sūmā trinitatē non solū ꝓput est in se: sed etiā ꝓput est in reb⁹: q⁹ aia in q̄libet parte corporis est tota: sicut diuina essentia: in creatura q̄ non facit angel⁹. Silr bō repsentat deū: nō solū ꝓput est ens in se: sed etiā ꝓput est ꝓncipiū alioꝝ: q⁹ sicut ex vno deo oia: ita ex vno hoie oēs hoies: sicut vult glo. ꝑme Cor. xi. q̄ nō est in angelo: g̃ hō exꝑessi⁹ deū repsentat q̄z angel⁹. Sz q̄ exꝑess⁹ deū repsentat: excellenti⁹ sua imagine insignit: igit ꝛc. ¶ Sz ad oiuz dictoꝝ intelligētiā in hac vltima ꝑte ꝓncipalr sciēdū est: q⁹ in aia reperiūt plures ꝙueniētie ⁊ silitudines cū deo q̄ non oēs reperiūt in angelo. Oēs aūt h infra describunt. ſ. ⁊ hc cū gb⁹ ꝙuenit angel⁹: ⁊ he in gb⁹ nō cōuenit. ⁊ sunt iste. ¶ Primo q⁹ sicut de⁹ est charitas ꝑme Jo. 4. ita aia ex lib. arbitrii vsu pz quādā innatā aptitudinē ad amādū bonū sine q̄ esse nō pōt: q⁹ oportet ipsaz diligere bonū siue incōmutabile siue cōmutabile. ¶ Scōo q⁹ sicut de⁹ est vn⁹ in eēntia ⁊ trinus in ꝑsonis: sic in vna eēntia aie tres sunt potētie distincte repūtātes trinitatē ut dictū

UVA. BHSC. IyR_229

est ꝛ metrice dr: Mens meminit: scit: amat: trinũq; per hec tria clamat. Vñ Dauid ait: Signatũ est sup. nos. vultus. Propter qđ dic̃ Aler. de al. q̃ in aia nr̃a dicit esse imago respectu naturaliũ: ꝛ filitudo respectu gratiarũ ꝛ virtutũ: ꝛ ideo tunc in aia est pfecta imago ꝛ similitudo cum habet virtutes charitate formatas. Et quibus patet q̃ similitudo perficit imaginem sicut gratia naturam.

¶ Tertio ꝯ Aug. de spũ ꝛ aia: q̃ sicut deus est vbiq; ſ̃ precipue in celo empirio: sic ꝛ aia in toto suo corpore ꝛ i qualibet pte tota tã q̃ in suo mundo: tñ determinate ꝛ pncipal̃r est in corde dum virtutẽ influit toti corpori. vñ exemplũ ponit Cassiodorus. de aranea q̃ in medio tele sue residẽs sentit q̃olibet suum motũ interius siue exterius in tela fcm̃ eodẽ mõ aia in centro cordis crẽs: sine sui distensione totum corpus sibi vnitũ sentificat: viuificat ꝛ mouet. ¶ Quarto q̃ sicut deꝰ ẽ simplicissimus in sui nã ꝛ aia simplex est. vnde Aug. de spũ ꝛ aia dicit. Aia in essentia ẽ simplex: in officiis est multipler. ¶ Quinto quia sicut deus est essentia rõnalis: ita ꝛ aia est rõnalis. ¶ Sexto q̃ sicut deus spũs est. Jo. 4. sic ꝛ aia spũs est dicta. ¶ Septimo q̃ sic deꝰ non ǒtinet ab vniuerso sed ǒtinet illum: sic aia ꝯm Damas. non ǒtinet a corpore: ſ̃ ipsa ǒtinet corp̃. ¶ Octauo q̃ sicut deus ẽ vnꝰ in toto seculo. iuxta illud Deuteroñ. 6. Audi isr̃l dñs deus tuus vnus ẽ: sic aia in toto suo corpore vna est. ¶ Nono q̃ sicut deus iplet mundũ. di. ipso per Hiere. 23. c. celũ ꝛ terrã ego impleo: sic ꝛ aia implet totũ corpus humanũ. ¶ Decimo q̃ sicut deus ꝯ viuere ꝛ i telligere sine mundo: sic ꝛ aia ꝯ viuere ꝛ intelligere sine corpore suo. ¶ Undecimo quia sicut deus in mũdo oia videt ꝛ non videtur. di. ipso Ero. 33. non videbit me hõ ꝛ viuet. ꝛ Jo. 1. deum nemo vidit vnq̃: sic aia videt ꝛ nõ videt. ¶ Duodecimo q̃ sicut deus nõ inficit sordibus orbis q̃uis totũ impleat orbez velut sol qui non inficit sordibus luti: sic aia nõ inficit corporea sorde quãtũcũq; sordescat caro. ¶ Decimotertio q̃ sicut deus est pncipium oiu̇: sic aia est pncipiũ corporis ꝓpter qđ totus mũdus creatus est. ¶ Decimoq̃rto quia sicut deus est pfectus ꝛ infinibilis ꝛ immortalis ꝛ inuisibilis: sic aia est ppetua ꝛ immortalis. ¶ Decimoqnto q̃ sicut deꝰ quãq̃ minime audiat nõ tñ dormit: iuxta illõ ps. Ecce nõ dor. nec̃ dor. sic ꝛ anima in corpore nũq̃ dormit: ſ̃ corpus dormiat. iuxta illõ Cant. 5. Ego dormio ꝛ cor. m. vigilat. ¶ Decimosexto quia sicut deus orbem diuersimode ornat: sicut ꝓ i sole ꝛ luna ꝛ stellis: sic aia in corpore vnũ membrũ decorat nobili⁹ alio. ¶ Decimoseptimo q̃ sicut deꝰ apparet pulchrior in vna creatura q̃ ꝯ i alia: vtputa i boie q̃ ꝯ in bruto: sic ꝛ anima in vno membro q̃ ꝯ alio. ¶ Decimooctauo: quia sicut deus ẽ cã incremẽti in plantis herbis: fructib⁹ ꝛ hmõi in ꝯ mũdo: sic anima in corpore ẽ cã augmẽti cuiuslibet membri. ¶ Decimonono q̃ sic deus regit ꝛ gubernat orbem: sic anima regit ꝛ gubernat corpus. ¶ Vigesimo q̃ sicut deus vnitam sibi nã humanã ꝓus assũpsit passibilem: postea gloriosam: sic anima ꝓmo vnita est carni passibili: demũ erit in celo cũ carne glorificata. Recognosce g̃. ingt Ber. anima mea q̃ inumera ꝛ iestimabilis dignitas est esse non solum vestigium creationis qđ cõe est omnibus creaturis: sed esse imaginem: quod proprium est creature rõnali. Lauda igitur anima mea dñm. Lauda deũ tuũ syon. Expergiscere ꝛ lauda: exulta ꝛ gaude: quia insignita dei imagine: decorata similitudine: particeps rõnis: capax eterne beatitudinis. Sed quia forte ꝯ modica repugnarentur non imerito si forte finirentur: exulta ꝛ lauda: quia cum predictis dedit tibi naturam immortalem: substantiã incorruptibilem: durationem inter numerabilem: vitam perpetuam: imago eterne trinitatis nõ esses si termino mortis precludi posses. hec ille. Ber. Venite ergo o amatores vmbratice vanitatis. o ceci mundani. o perceptores aiarum vestrarum: iam mentis oculos aperite ad videndum: quid agendu̇: quid fugiendũ vt animas vestras saluare possitis: ipso adiuuante: qui viuit ꝛ reg. Amen.

¶ Dñica in octaua pasce de sanctificatione aggrauatione ꝛ preseruatione ipsius anime rationalis.

Sermo vltimus.

Ne quod

natũ est ex deo vincit mũ. scribitur ꝯ verba pme Jo. 5. c. ꝛ in epistola occurrẽtis dñice. Poeta Ouidius i lib. methamor. refert quã-

UVA. BHSC. IyR_229

dam fuisse speciosissimam virginem ex dijs progenitam: cuius nomen atbalanta velocissimi cursus: dijqꝫ decreuerunt vt mox capite plecteretur si coniugiuꝫ nūꝫ subiret: si quis aūt coniugi vellet ei prius secum in cursu cō tenderet: qui si a virgine superaretur: capitali sententia dānaretur: sed si quispiam illā superaret vxorem sibi virginem acciperet: sicqꝫ hoc modo occisis ꝯpluribus iuuenib⁹ quidam ipomenes filius meleagri tali calliditate atbalātam deuicit. Accepit tria poma aurea que dum pariter currerēt vnum post aliud: facto intervallo: ante illam proijciens: virgo sic detenta: quia cupida fuit: poma de terra leuare: ab ipomene superatur: ⁊ sic hōi desponsata a dijs occisa est. Spūaliter loquendo. Atbalanta est humana anima virgo purissima ab omnipotenti deo creata: vt supra libertate arbitrij velocissima: que soli deo est desponsata: ſm illud Ose.2. Despōsabo te mihi in fide: ſꝫ si inobediēs fuerit preceptis diuinis ⁊ a diabolo superata: ⁊ postmodum desponsata illi fuerit: cum illo ppetua morte dānabitur. Cōsideret ergo anima dignitatem suam: ⁊ sic currat vt comprehendat bravium: nec amore huius mundi vllo mō teneatur: quia omne quod na. est ex deo vincit mūdū. Vt igitur animam ipsam sup cōmēdatā digne ⁊ laudabilr eroznare possimus: tria in calce huius nostri tractatus cō sideranda occurrunt.

¶ Primo. ſ. qualiter anima sanctificatur.

¶ Scōo quo aggranatur.

¶ Tertio quibus vijs preservatur.

¶ Pars pma huius sermonis i qua declaratur qualiter anima sanctificatur.

PRimo igitur ad videndum qualiter anima sanctificatur: tria per ordinē sunt notanda: quoꝝ pmum dicit cō paratio. Scōm assimilatio. Tertiū qualificatio. ¶ Circa pmum quod dicitur comparatio aduertendum est ſm dñm Bona. in.2. distin.j. parte.2.ar.2.q.2. q si fiat comparatio angeli ad animam rōnalem corpori vnitam ⁊ angelicā nām a corpore seperatam: tripliciter loqui possumus aut quātum ad ordinem finalem: aut quātum ad nāle⁊ conditionē: aut quātum ad gratuitam acceptationem. Si fiat comparatio pmo modo. ſ. quātum ad finē sic dicimus esse pares: quia ad eundem finē ſcꝫ ad eternam beatitudineꝫ: ⁊ eadem ē mensura hominis que ⁊ angeli: nec homo ꝓpter angelum: nec angelus ꝓpter hominem. Attamen fiet lex charitatis facit in mēbris corporalibus ⁊ in conciuibus ciuitatum: q⁹ vnū membrum supplet alterius indigentiā: sicut oculus videt viā sibi ⁊ pedi: ⁊ pes fert seipsū ⁊ oculum: simile videmus in bone conditōris ciuibus: ita intelligendum est in homine et angelo qui sunt ciues superne ciuitatis. nam homo habet labilitatem ad frequēter cadendum: ⁊ possibilitatem ad resurgentium. angelus vero stans perpetuitatem in stando et cadens impossibilitatem in resurgendo: ideo angelus stans sustentat hominem sine infirmitatem humanam: ⁊ homo resurgens reparat ruinam angelicam: ⁊ sic quodāmodo angelus ꝓpter hominem: ⁊ homo ꝓpter angelum ideo in ordine pares sunt. Si autem fit comparatio. Scōo modo. ſ. quātuꝫ ad dignitatem nature: dicimus q⁹ simplr loquēdo angelus est creatura homine superior. nā enim angelica nobilior est homine ⁊ in superiori gradu consistit: tum quia spirituale nobilius est corporali: ⁊ nobilius est illud quod pure est spūs nihil habens de corpore: ꝯ qō est spirituale ⁊ coniunctum corpori: ergo ⁊c. tum quia in quolibet genere: immortale ⁊ incorruptibile nobilius est mortali ⁊ corruptibili: sed angelus per naturam est immortalis et incorruptibilis. homo vero ecōuerso: ergo ⁊c. Tum quia quod similius est mereri est melius: nisi sit in ridiculosis sicut simia homini similior est ꝯ equus: non tñ melior est: ſꝫ angel⁹ ē deo similior ⁊ deo formatior homine ⁊ hoc manifestissimū est nō in ridiculosis ſꝫ in optimis: ergo simpliciter melior ē natura spiritualis ꝯ cōposita. Nec obstat illō Aug. i5. de trini. ⁊ in lib. 83. q. v3 q⁹ ipsa mens humana immediate a ꝑma veritate formatur: nec intra ipsam ⁊ deum cadit aliqō mediuꝫ qz hoc non intelligit de medio ſm dignitatē nature: sed ſm causalitatem influentie. deus enim immediate influit in mentē: ⁊ ꝓpterea ipa mens immediate a veritate formar. Nō obstat etiā si qs dicat q⁹ maior ē qui recum. ꝯ qui ministr. vt hr Luc. 22. ſꝫ āgelus ministrat hōi. iuxta illō hebre. j. Oes sunt administratorij spūs: igit ⁊c. qz ille qui ministrat aut facit h propter se: sicut regi ⁊ dño ⁊ talis nobilior ē aut ꝓpter alium: sicut ministrat miles seruo regis ꝓpter ipsum regem: ⁊ talis non est no

UVA. BHSC. IyR_229

bilioꝝ: q̄ igitur angelus miniſtrat homo pp deum: ſicut diues pauperi: ꝛ fortis egrotāti: non ſegꝝ ꝓpter hoc q̄ homo ſit nobilior angelo. Si aūt fiat comparatio. tertio modo.ſ. quātum ad gratiam ſic dicimus q̄ homo et angelus habent ſe ſicut excedens ꝛ exceſſum quia multi angeli multas animas excedūt in gratia ꝛ gloria:ſed multe anime humane etiam multos angelos illo modo exdunt: ꝓ hoc ſingulariter de Chriſto ꝛ beata virgine: que exaltata eſt ſuper chozos angelozꝝ ad celeſtia regna. ſicut enim vnus chozus angelozum alium excedit: ita ꝛ anime que reſtaurabūt chozos archangelozꝝ erūt excellētiozes angelis in fimi chozi: ꝛ ſic de ſingulis aſcendendo. Et ſic in vno chozo vnus angelus excedit alium: ita vna aia excedit aliam: etiam alium angelum ſm q̄ in altiozi loco poſita fuerit ad reformandum locum angeli qui cecidit ꝛ altior eſſe debebat. ¶Poteſt igitur aia per libez arbitriū gratie dei ita cooperari et a deo ſanctificari: vt multos angelos in gra excedat. ¶ Circa ſcām notandum qđ dr aſſimilatio ſolerter aduertendū eſt q̄ gratie angelis condonate ſunt etiam anime rationali per quādam ſimilitudinē a deo benigne collate: ꝛ ſic poteſt exponi illud Eccleſiaſtes.i. omnia flumina intrāt mare.i.gratie omnes angelozꝝ que ſunt velut flumina letificantia ciuitatem dei etiam attribute ſunt anime rationali. Nam ſicut nouē flumina egregia intrant mare: ſic ꝓprietates nouē ordinū angelozum ſunt ei condonate. ¶ ¶Primo enim anima habet charitatez ſeraphin: quia data eſt ei voluntas cuius obiectuz eſt amor. ſicut enim euphrates fluuius exiens de paradiſo terreſtre intrat mare. qui quidem fluuius eſt copioſiſſimus:ꝛ vberrimas reddit fruges:ſic anima eſt intenta laborī ꝛ exercitione ſpūali ob amorem regis ſuperni. ¶ Scōo anima habet ſapientiaz cherubin: quia datus eſt ei intellectus vt ſciat ꝛ ſapiat que dei ſunt. ſicut eni fluuis gion de paradiſo egrediens ꝛ vniuerſam ethiopiam cingens.i. obſcuritatez remouens:ꝛ totam egyptū irrigans:vbi antiquus fuerūt ſapientes. eſt nobiliſſimus:ſic aia eſt mare ꝛ fons imbrium quo ſibi diſcrepantes populi copulantur: nature creataꝝ reruz ſunt ad inuicem diuiſe: ſed in intellectu oēs ſunt coadiunate:ꝛ per ſapientiam concordāter diuiſa:ꝛ ſic nomen dei glorificaī in terris

¶ Tertio aia hz iudiciuz thronoꝝ: quia data eſt ei ratio ad iudicandū ꝛ diſcernendū quid eligendum ꝛ quid reſpuendū: ꝛ ideo ſicut fluuius iordanis qui interpretatur riuus iudicij oriens ſub libano puritatis diuidit iudeā ab arabia:vt oculata fide vidi:ſic anima ꝓ rōnis diſcretionē ſeparat crimina ꝛ vitia a virtutibus. ¶ Quarto anima habet libertatem dominationū: quia data eſt ei libertas arbitrij dulcis boni ꝛ ſuauis:ſic fluuius capim fluēs in mare habet aquas adeo dulces: vt reges perſij ex eo querant ſibi poculum eo q̄ circa eoꝝ ripas fluat:ſic anima in actionibus ſuis ſemper querit libertatem arbitrij vt ſeruitutem fugiat:quia vt habet.ff.de re.iu.l.ſeruitutem. Seruitutez ferre mortalitati cōparam⁹ ¶ Quinto anima habet ducatum reducēdi omnes inferiozes ad ſuū regem vel ꝓncipez ſiue prelatum cum principatibus angelicis: quia data eſt ſibi finderesis: que eſt ratio ſuperior: ſicut eſt fluuius danubius: qui eſt in europa celeberrimus: qui.6o.flumina ducit ad mare: quod quidem mare intrat hoſtijs ſeptem: ſic anima per ſyndereſim docet capere celum ſeptem virtutibus.ſ.trib⁹ theologicis: quattuoz cardinalibus. ¶ Sexto aia habet cum poteſtatibus angelicis virtutem contra potentiam demonum:quia datuz eſt ei ingenium qđ ſuperat vires: quod a fonte rationis procedit ꝛ in fantaſia vel imaginatiua ſuū facit boſpicium: ſicut enim fluuius perſulis ſemper de nocte congelatur: ita vt homines ꝛ pecora eū tranſeant. in die vero ſemper in aquas reſoluit: ſic anima virtute dotata ex alto in nocte obſeſſoꝝ ita ligare ſacit demones vt poſſint a peccatoribus calcari: ꝛ in die diuine gratie non poſſint quouis modo nocere. ¶ Septimo anima habet vt operetur cum virtutibus angelicis: quia ad imaginem dei facta eſt: ideo ex ſpāli diſpoſitione ꝛ conceſſione diuina virtutes miraculoſas operari poteſt.ſicut enim elſa eſt fluuiꝰ in tuſcia qui paleas conuertit in lapides: vt dicit Dantes poeta vulgare.c.vltimo de purgatorio: ſic anima pōt vnā rem ꝓuertere in aliam virtute diuina ſibi cōceſſa. ¶ Octauo anima habet ānuntiare: predicere: ꝛ docere mandata dei magna cū archangelis: q̄ hēt memoriā retinentē diuina precepta: ſicut.n. fluuius boetis tingit lanam pulchro colore:ꝛ decurrens facit dulcez ꝛ amenū ſonū: vt dic̄

UVA. BHSC. IyR_229

Martialis: sic anima cum tingit colore puritatis: peccato fugato: lcuis ⁊ suauis in sono loquele efficit. Qui ꝯ libenter audit sermõe dei ambulat in luce veritatis. iuxta illud ps. Lucer. pe. m. ver. t. ⁊. l. se. m. qui vero nõ audit verbũ dei ãbulat in obscuro falsitatis ⁊ peti. ¶ Mono ⁊ vltimo anima dz ãnuntiare pua cum angelis: qz data est sibi cõtemplatiua ⁊ imaginatiua dicendoꝝ. sicut enim fluuius syrie vocatus oriens: suo impetu totam antiochiam in momẽto refrigerat fugato omni caloꝛe: sic anima flante gr̃a diuino suo elogo fugat omnem ignẽ ꝯcupiscentie. de quo ps. dicit. super cecidit ignis ⁊ non viderunt solẽ ¶ Circa tertiũ qõ dicit qualificatio: cũ supra sit dc̃m: anima posse quosdã angelos in gr̃a superare: ⁊ ipsis omnib⁹ quodãmodo p quẽdam graduz gratie assimilari semetipsam p gratiã sanctificando. Sciendũ est qz sanctificatio fit duobus modis p priuationẽ. s. peti ⁊ positionẽ habitus gr̃e: ideo anima septẽ modis sanctificat. ¶ Primo per sui cognitionez Scdo p sui humiliationẽ. Tertio p peccati compunctiopẽ. Quarto per boni deliberationẽ. Quinto per vite emendationẽ. Sexto per bonoꝝ cum charitate multiplicationem. Septimo per ꝯtinuã pseuerationẽ. ¶ Prio sanctificat anima per sui cognitionẽ: qõ confirmat Ber. di. Initium salutis est cognitio suiipsius. ⁊ ps. 50. Aũ inigratem meaz ego cognosco: ⁊ petrũ mcũ ꝯtra me est semp. tibi soli peccaui ⁊c. Et reprehẽsus a nathã ppha de peccato ꝯtra vriam cognouit peccatũ suũ di. peccaui: ⁊ statim ppha subiunxit. dñs qz transtulit peccatũ tuũ. vt habetur. 2. Reg. ix. Similr vt habet Luc. 15. Filius prodigus in se reuersus dixit. surgã. pec. in celum ⁊c. ⁊ pr̃ misericordia motus dixit seruis. Cito pfer. stol. pmã ⁊c. Sic magna Luc. 7. Ex cognitione enim sui facile pueniꝝ ad cognitionem dei Ro. j. Inuisibilia dei p ea que facta sũt intellecta cõspiciunt: sempiterna quoqz virtus ⁊ diuinitas vt sint inexcusabiles: que oia breuit: r ꝯfirmant per Aug. lib. 10. de trini. c. 5. di. Vt quid preceptuz est anime: vt scipsaz cognoscat: credo vt se cogiter: ⁊ ẽm nãm suã viuat. i. ꝟ nãz suam ordinari appetat sub eo scz cui subdenda est: super ea quibus preponenda est sub illo a quo regi debet: supra ea que regere dz, hec ille. ¶ Scdo sanctificatur anima per sui humiliationez: ita qz cognitus suis miseriis anima humilietur sub potestati ma. dei. Est enim ẽm Aug. humilitas ex cognitione sue miserie: ⁊ ꝯsideratione magnitudinis diuine voluntaria mentis prostratio ⁊ ideo humilitas potius ꝯsistit in voluntate q̃ in actu extrinseco. vñ Aug. in sermone. 3. de dedicatione ecclesie ingt. Humilitas tua plus sit in voluntate q̃ in necessitate esto humilis in corde: quia quãto te fecit voluntas humilem tanto te cognosce sublimẽ. hec ille. Si vis ergo liberari ⁊ sanctificare humilia te. ps. humiliat⁹ sum ⁊ liberauit me. Exẽpluz de Achab. 3. Reg. 21. vbi habetur factus est sermo dñi ad heli. tes. di. nõne vidisti achab humiliatum coꝝ me: qz igit humiliatus est mei cã non inducã malum in diebus ei⁹ ⁊c. Exemplũ etiã de nabuchodonosoꝛ q humiliatus coꝝ dño saluus extitit. Dan. 4. Exẽplum aũt exemploꝝ humiliat⁹ est Jesus xps Jdeo Aug. lib. 50. omil. ol. 35. dicit. Si nõ dedit dñs gbusdã mortuos suscitare: nec quibusdam dedit disputare: omnibus tñ dedit discite a me: qz mitis sum ⁊c. g̃ tota medicina nr̃a est esse humiles ⁊ humilitatẽ gestare corde. Quid, pdest si miracula gs faciat ⁊ sit supbus: nõ mitis ⁊ humilis corde: nõne in numero deputabit eoꝝ qui dicturi sunt: nonne in noie tuo ppha. ⁊ in no. t. m. f. audiẽt nõ noui vos. re. a me. o. iniquita. h ille. ¶ Tertio sanctificat anima p cordis de peccato cõpunctionẽ: que ex menti humilitate pcedit. vnde Greg. 23. lib. moꝝ. dicit. Quattuoꝛ sunt qualitates gbus viri iusti anima in cõpunctione vehementi afficitur. s. cũ aut malox suoꝝ reminiscit ꝯsideras vbi fuit: aut iudicioꝝ dei sniam metuens ⁊ secum querẽs cogitat vbi erit: aut mala vite pñtis attendens mẽs ꝯsiderat vbi est: aut cum bona superne pꝛie contẽplatur que qz nondũ adipiscit lugẽs cõspicit vbi non est. Aliter etiã gsqz compungitur cum interioza intuens maloꝝ suoꝝ pauoꝛe terret: aut cum gaudia superna conspiciens spe quadã ⁊ securitate roborat: illa cõpunctio afficiẽs ad tristes. h vero letas lachrymas mouet. h ille. ¶ Propterea in ps. dr̃ cõmoui. ter. ⁊ ꝯtur. e. sa. cõ. e. q. cõ. é. Talis cõpũctio sanctificat aiam ⁊ deducit ad vitam Jo. 12. qui odit. a. s. in hoc mũ. s. p cõpunctiõez in vi. c. c. e. ¶ Quarto sanctificat anima p bõi deliberatõez. ex q̃. n. peccatoꝛ cognoscit petrũ suũ et humiliat se ⁊ de peccato cõpungitur ⁊

UVA. BHSC. IyR_229

statim dz deliberare ad plenā aīe sanctificationē: a vitijs abstinē: z sc in virtutib⁹ exercē in cuius mysteriuz Isa.7. scriptū est. Butyz z mel comedet vt sciat reprobare malū z eligere bonū. Mā butyrū ex carnis adipe desce dit. opa aūt carnis sunt reprobanda: de qb⁹ dicit ad gal.5. Manifesta sunt opa carnis q̄ sunt fornicatio: imundicia: ipudicicia: auaricia: luxuria: z his silia qui talia agūt regnum dei nō possidebūt. Mel aūt descendit ex celesti roze z significat opa spūs: de qbus dicit ad gal.5. Fructus āt spūs est charitas gaudium pax: patientia longanimitas: bonitas: benignitas: mansuetudo: fides: modestia: cōtinentia: castitas: aduersus hmōi non est lex. Qui aūt sunt xpi car. su. cruci. cū vi. z ꝛcu. hec ibi. hi enim fructus ꝓueniunt a celo: iuxta il lud Jaco. j. Omne da. op. z. o. d. p. de sur. est. qui qdem fructus sunt eligendi exemplo magnitudine: que Luc.7. attulit ala. vng. quasi mentē suā in se recolligens reprehauit malū z elegit bonū. ꝛcrariuz tñ hmōi multi faciūt vnde Aug. sup lib. iudic. q. xi. dicit. Plerūqz fastidio fit vt eligenda reijciant z aspernēda delectent. h ille. Mō est tardāda predicta deliberatio boni eligēdi: qz vt ait Aug. sup ps. 53. Quid tibi ꝓdest si eligere piger es: egdē nunc eligendi ptās adiacet: veniet tps qñ nō erit tibi ptās cum iā non differat iudicandi. hec ille. ¶ Quinto sanctificaī aia p vite emēdationez. Mā sap. xj. scribit. per que qs pec. p h z torqueī oēs figdez sensus z mēbra vitijs assueta ꝙuertenda sunt ad virtutē. Sic enim prebuit oculos vanis aspectibus. ita nunc p̄beat lachrymis z gemitibus: sicut aures in honestis z vanis fabulis: ita nūc diuinis sermonibus: sicut linguā turpibus verbis z illicitis gustibus: ita nunc salutiferis z moderatis: sicut nares ingesserat vanis odoribus ita nunc fundat vnguentū deuotiōis dñi pedibus: sicut manus ꝓtenderat illicitis tactibus: ita nunc offerat diuinis obsequijs: sicut pedes exposuit vanis gressibus: ita nunc tardat xpi seruitijs: sicut cor erultauerat lasciuis gaudijs: ita nunc dolcat de suis flagitijs: sic totum corp⁹ inuolucrat malis. opib⁹: ita nūc per verā penitentiā totum se expendat i scis actionib⁹ z se totum incendat deo sacrificiuz ¶ Sexto sanctificaī aia per bonoꝝ multiplicationem. solum enim bona opa merent remunerationē. vnde aplꝰ ad gal.6. ait. Dum tempus habem⁹ operemur bonū. 2.2. Petri 3. Satagite vt per bona opa vestra certam vestrā vocationez z electionē faciatis. z ꝓme Jo.3. Non diligam⁹ verbo z lingua sed ope z veritate. i. vera opatiōe. Quaꝓpter Aug. in sermone de dedicatōe templi dicit. Sicut malis opibus quasi qbusdā serris z vectib⁹ vite nobis ianua claudit: ita bonis opib⁹ aperitur. hec ille. Qui etiā in lib. de vera innocētia c. io9. ait. Tota iustitie rō est vt declinent mala z fiant bona: cuius obseruantie inter quaslibet aduersitates forma seruanda est: ga hoc solum nunqz amittit qō operi pietatis impeditur. hec ille. Que bona debent fieri hilariter. vñ Aug. sup ps. 9i. ait. Quicqd facis cum hilaritate fac bonū: z tunc bene facis: si autē cum tristicia facis fit de te non facis. hec ille. Ex qbus segtur q̄ bona potius debent fieri amore q̄ timore. vñ Aug. 2. li. 2tra epistolas pelagianoꝝ. c. vlti. dicit. Dū timore pene nō amore iustitie fit bonū: non fit in corde quod fieri videt in ope: qñ mallet hō facere si posset ipune: ergo benedictio dulcedinis ex gra dei q̄ fit in nobis: vt nos delectet z cupiam⁹ Sed si non ꝓuenerit deus non solū non pficitur: sed net inchoaī ex nobis. Si enim sine illo nihil possumus facere: ꝓfecto nec incipere nec pficere: quia vt cupiamus z incipiamus dñm ē. misericordia eius ꝓueniet me. vt āt pficiamus dñm est. z misericordia eius subsequet me. ¶ Septimo z vltimo sanctificaī anima per ꝟtinuā pseuerationē: quia non suffic bona facere: nisi in eis vsqz in finem perseueret vñ Adat. io. dñs ait. Qui pseuerauerit vsqz i fi. h salcrit. Et apls ad gal.6. Bonū faciētes non defi. t. enim. t. me. z Jo. apoc. 2. Esto fidel vsqz ad mortem. z. d. tri. c. v. Jdeo optimum bonum est pseuerare. vñ Aug. in li. de predestinatione sanctoꝝ in ꝓncipio dicit. Asserim⁹ donum dei esse pseuerantiā qua vsqz in finē pseuerat in xpo. Finē aūt dico quo vita ista finitur: in quo termino piculū est ne cadatur hec ille. Qui etiā in li. de conceptiōe z gratia dicit. Quis in eternā vitaz poterit ordinari sine perseuerantie dono: qñ qdem qui perseueraverit vsqz in finem salu⁹ erit. qua salute nisi eterna: hec ille. Et sic patet qualr anima sanctificaī. z ꝓma pars huius sermonis.

¶ Pars scda huius sermonis in qua declaratur q̄ anima tripliciter grauaī. s. offensiōe multiplicatione: z obstinatione.

UVA. BHSC. IyR_229

Secundo in hoc sermone videndum est quo anima oneret. Quapropter sciendū q̄ anima triplr̄ pregrauatur Primo.s.offensione. Scdo multiplicatione Tertio obstinatione. ¶ Quātū ad p̄mum est notandū q̄ anima grauat offensione triplr̄. Primo inobediēdo. Nā Adam per inobedientiam graue pctm̄ cōmisit: ⁊ a dignitate sua eiect⁹ fuit: ita qcūq; ñ obedit voci dei ip̄z offēdit ⁊ g̃uat aiaz sua. vñ Ber. i q̄dā s̄mōe di. sic. Per obiam nūq̄ dz malū fieri: aliqñ āt p inobiaz dz bonū qd agit itermitti. nz. n. in padiso arbō extitit quā de⁹ hōi ne ꝯtingēt interdixit: sz vt p obediētie meritū hō bñ ꝯdit⁹ cresceret: dignū fuerat vt hūc ēt a bono p̄hiberet q̄ten⁹ tāto veri⁹ hoc qd agēt virt⁹ eēt quātū ⁊ a bono cessās auctori suo se subditū humilr̄ exhiberet. h̄ ille. Si g̃ offendit deus non obediendo eciā in non malū: quāto magis offendit si nō ei obediat inrōnabiliter vetitis ⁊ malis ⁊ bonis de se ⁊ iuste preceptis. ¶ Scdo offendit deus cōmittendo aliqua. s. ꝯtra illa que p̄hibita sunt. qd qdem ex magna presumptione p̄cedit. non enim dz hō presumere qd non licet: quia enim p̄mi parētes presumpserūt vetita: ideo perdiderūt sibi exhibita. vñ Aug. sup Gen̄. ad lr̄am lib. xj. de presumptione p̄mor̄ parentū ait. Nec arbitrandum est q̄ hominē posset deijcere ip̄e tēptator: nisi precessisset in animo hominis q̄dam elatio: vt p humilitatem postea disceret q̄ false de se presumpsit. Si enim mulier credidisset a bona ⁊ vtili re se fuisse p̄hibitos: ñ iam inesset menti eius amor ille p̄p̄e ptātis ⁊ quedam de se sup̄ba presumptio que p illā tentationē ꝯuincenda ⁊ hūilianda erat. h̄ ille ¶ Tertio offendit deus ⁊ mag⁹ aggrauatur ꝯtēnendo. Nam grauius offendit q in pctō contēnit ⁊ ꝯtēnendo dei precepta transgreditur: q̄ qui ex ignorantia ⁊ fragilitate. ⁊ iō qa primi parentes ꝯtēpserūt preceptū dei grauius peccauerūt. vñ Augu. super epl̄am Jo. omel. 4. dicit. Adam in paradiso positus p̄ceptum dei cōtēpsit ⁊ ceruicem erexit voluit in ptāte esse cupiens ⁊ volens subdi volūtati dei: ideo ab altitudine lapsus est. hec ille. ¶ Quātum ad scdm in hac p̄te notandū est q̄ anima grauat multiplicatōe. s. offensionuz dei ⁊ h̄ septupliciter. ¶ Primo tardatione. s. penitendi de pctō cōmisso. lz enim aliqñ de⁹ dissimulet penā debitā peccato nostro: nō tñ dat nobis spaciū peccandi: sed vt ostendat se proniorem ad miserendū q̄ ad puniendum. vñ Tren. 3. Misericordie dñi qr ñ sum⁹ ꝯsūpti: nec attēdūt tales tardantes illd Valerij. Lento qdē gradu ad vindictā sui diuina p̄cedit ira: tarditatēq; supplicij g̃uitate cōpensat ⁊ Ber. ait. Quē diu sup̄na longanimitas tollerat extrema diuini iudicij seueritas necat. ¶ Scdo multiplicat offensa dei suasione: qñ scz non solū ipse peccat: sz etiā alijs suadet id agere: ne solus ꝯfusione dignus videat: sicut fecit Eua que Ade suasit de pomo comedē. vñ Ambro. in lib. de paradiso dicit. Mulier sciens q̄ post culpā in paradiso esse nō possz metuit ne sola de paradiso eijceret. Excludēdam igit se esse cognoscens ꝯsortio viri quē diligebat: fraudari noluit: ideo suasit vt comederet cibum. hec ille. Ita multi faciunt q̄bus non sufficit p̄p̄a dānatio: sed more demonum secū alios trahere conāt. ¶ Tertio multiplicat offensio dei additione: qui enim addit peccatū peccato grauius offendit q̄ q solum peccatū p̄petrat. vñ Aug. in enchir. di. de peccato Ade sic. In peccato Ade possunt simul alia peccata intelligi. Nam ⁊ superbia illic est: qr hō potius in sua potestate q̄ dei esse dilexit: ⁊ sacrilegiū: quia deo nō credidit: ⁊ homicidiū: quia se in mortem precipitauit: ⁊ fornicatio sp̄ūalis: qr itegritas mentis eius serpentina suasione corrupta est. Auaritia qr qd plus illi sufficere debuit appetijt furtū: qr cibus p̄hibitus vsurpatus ē. h̄ ille. ⁊ p̄s. Iniq̄tates mee sup̄grs. sunt caput meū. ¶ Quarto multiplicat imputatiōe. nā imputās deo peccatū suum quasi deus sit causa: grauissime peccat ⁊ deum offendit: sicut fecit Adam De quo Hugo in lib. de clau. anime dicit. Adam ꝯtra patrez. Eua ꝯtra filium. diabolus ꝯtra sp̄m̄scm̄ peccauit. Adam patris bonitatem. Eua filij sapientiā. diabolus sp̄ūssci benignitatē accusauit. Adam accusauit p̄ris bonitatem cum di. Mulier quā dedisti mihi sociam seduxit me. Eua filij sapientiā redarguit q̄ vbi sapienter egerit: quia posuit serpētem in paradiso a quo decepta est. diabolus aūt sp̄ūssancti benignitatē accusat dum desperando de venia in delicto maximo perseuerat. h̄ ille. ¶ Quinto multiplicat offendendo dei notificatiōe. qui eni peccat ex ignorātia veniā meret. qui aūt ex certa noticia grauissime deum offendit. Luc. 12. Seruus sciēs

UVA. BHSC. IyR_229

voluntatem dñi sui.⁊ nõ.f.v.multis.ideo gra uius peccauit Adam q̃ Eua. vñ Isidor. de summo bo.lib.2.dicit. Eua peccauit ex ignorantia. vñ Apl's. Vir non est seductus sed mulier seducta fuit. Adam vero peccauit ex industria:qꝛ non seductus: sed sciens peccauit. hec ille. Mulier enim non habuit preceptum sed homo.vñ Ambro.in lib.de paradiso dicit. Sicut diabolus non prius ē Adam agressus:sed Adam per mulierem circũscribere conatus est:non adorsus est eũ q coraꝫ acceperat celeste mandatũ:sed eam adorsus est que a viro didicerat qd̃ obseruaret: neqꝫ enim habes ꝙ mulieri dixit deꝰ: sed ꝙ Ade dixit. Et ideo per Adam cognouisse mulier estimanda est.h̃ ille. ¶ Sexto offendit deus grauius negligenti pugnatione.qui enim nõ resistit tentationi cum põt grauiter deum offendit:qꝛ fidelis deus est q non patit nos tẽtari supra id qd̃ possitis. vñ Ansel.in lib.cur deus homo.c.19.de p̃mis parentibus dicit. Si p̃mi hoies tentationẽ vicissent:ita confirmati fuissent cum ꝓpagatõe sua:vt vltra peccare non possent:quẽadmodũ qꝛ victi peccauerunt: sic infirmati sunt vt quãtum in ipsis est sine peccato esse non possint. qs enim audeat dicere plus valere iniustitiã ad ligãduꝫ in seruitute hominem in p̃ma inuasione sibi consentientem q̃ valet iustitia ad ꝯfirmandum eum in libertate sibi in eadem p̃ma intentione sibi adherentem:hec ille. ¶ Septio multiplicat offensio dei falsa iudicatõe. Qui enim male de deo iudicat vel sentit grauiter eum offendit:⁊ ideo grauissima fuit culpa p̃morum parentũ.vñ Hugo li.j.de sacr̃is dic̃ Mulier non solũ sil̃itudinem dei inordinate appetijt cuꝫ scia boni ⁊ mali: sed etiam in tantã ꝓlapsa est ꝑuersitateꝫ vt crederet deũ ex inuidia lignum scie boni ⁊ mali vetuisse: ne homo ex eo gustando ad equalitatem dei proficeret. Voluntaria ergo malicia se ꝯtra deum erexit ꝑuerse contra ipsum volendo ⁊ impie de deo sentiendo. Adam vero nõ est seductus qꝛ qd̃ diabolus ꝓmisit falsum esse sciuit neqꝫ idcirco pomũ vetitum comedit ꝙ per illius comestionẽ deo parificari vellet: sꝫ tm̃ ne mulierẽ ꝯtristaret:maxime qꝛ putauit se ⁊ mulierem mortem gratie:⁊ postea ꝑ penitentiã posse deo placere. Minime ꝯ peccauit:qꝛ de penitentia ⁊ misericordia cogitauit: sed peccauit qa peccanti ꝯsensit: ⁊ peccanteꝫ non correxit. hec ille. Valde ergo periculosũ est sub spe venie peccare:⁊ est p̃sumere ꝙ deꝰ non puniet:qd̃ est graue peccatũ. ¶ Quãtuꝫ ad tertiũ in hac ꝑte est notandũ ꝙ anima ñ solum grauat predictis modis: sed etiam obstinatione ⁊ h̃ septem modis. Primo vꝫ excusatione. qui enim excusat preceptũ suũ obstinatus est ⁊ grauiter pec. vñ de p̃mis parẽtibus. Greg.7.lib.moꝝ.dicit. Primi parẽtes ad h̃ reqsiti fuerunt vt peccatũ qd̃ transgrediendo cõmiserũt ꝯfitendo delerent.vñ ⁊ serpens ille ꝑsuasor q non erat reuocandus ad veniam. non est de culpa reqsitus. Interrogatus est itaꝙ homo vbi esset:vt ꝑpetratã culpã respiceret ⁊ cognosceret q̃ longe a facie sui ꝯditoris abisset: sed adhibere sibimet vtiqꝫ defensus solatia magis q̃ ꝯfactos elegerunt:cũqꝫ excusare peccatum voluit vir ꝑ mulierem ⁊ mulier per serpentem auxerunt culpam quã tueri conati sũt oblique. Adam deum tangens ꝙ ipse peccati eoꝝ auctor extitisset: qui mulierem fecit.⁊ Eua culpam ad deum referens: qui serpentẽ in paradiso posuit. Ad erroris enim sui cumulũ deũ sibi similẽ in culpa facẽ conati sunt.h̃ ille. ¶ Scd̃o aggrauat aĩa per obstinationẽ ⁊ obduratõeꝫ Qui enim indurat cor suum ne ꝯfiteat vl̃ peniteat vel reconcilict proximo suo:vel nunq̃ facere disposuit opera pietatis ꝓximo obstinatꝰ grauiter offendit deum. vñ Ambro.in lib.de paradiso ait.de peccato p̃me mulieris dixit. Mulier serpens decepit me venialis ē culpa quã sequit ꝯfessio delictoꝝ: ideo nõ desperat mulier que non reticuit deo sed magꝭ confessa est peccatũ quasi medicabilis snia eꝰ bonum est ꝯdẽnari in peccato ⁊ flagellari in delicto vt cum hominibus flagellemur. deniqꝫ Cayn quia voluit crimen negare: indignus est qui puniret in peccato sed remissus est si sine prescriptione pene ⁊ accusatori diabolo cuius accusatio reseruata est:vt cum angelis eius flagellaret qui cum hominibꝰ noluit flagellari.hec ille. ¶ Tertio aggrauat aĩa tardatione:qui enim tardat ꝯfiteri agere penitentiã ⁊ restituere qd̃ abstulit obstinatꝰ est ⁊ grauiter deum offendit.hodie pleriqꝫ tales reperiunt qbus si dicit illud Matt.18.redde qd̃ debes mox rñdit illud Lu.16. Fodere nõ valeo mendicare erubesco:qbus non remittitur pctm̃ nisi resti.male ablatũ. vt habet.14 q.6.c. Si res aliena.⁊ d̃ re.iu.regl̃a pctm̃.i.6.

UVA. BHSC. IyR_229

¶Quarto grauat per obstinationē desperationis. qui enim desperat a peccato posse abstinere ꝓpter ꝯsuetudinē grauissime pcc. ga fugiunt a misericordia dei: sicut fecit Adam ⁊ Eua qui post peccatum abscondebant se: nec audebant apparere sic desperantes de ꝓ pria salute imbecilles ⁊ fragiles ad oē opus bonum contabescunt: ⁊ in eis verificat illud prouerb. 24. Ve misero peccatori qui nō desistit a peccatis. ⁊ illō Hiere. 2. Dixisti desperaui nequaq̄ faciam. ⁊ idem. 18. c. dicit. Dixerunt desperauimus post cogitationes eni nostras ibimus ⁊ vnusq̄sq̄ post prauitatem cordis sui mali. ꝫ ille. ¶Quinto aggrauat confusione. qui enim erubescit bona facere timens ne ab alijs derideat: aut erubescit cōfiteri peccatu3 suū ne malus reputet: aut erubescit satisfacere pro peccato suo ne peccatu3 reuelet obstinatus grauiter deum offendit. Propterea Ecclesiastici. 4. c. dicitur. Pro anim tua non ꝯfundaris dicere vez. est enim ꝯfusio adducens gratiam ⁊ gloriam non cō fundaris ꝯfiteri peccata ⁊ ne subijcias te hōi pro peccato. hec ibi. Legit enim de Karulo ꝙ dum ꝯfiteret sancto Egidio reticuit vnu3 grauc peccatū pre cōfusiōc. dum aūt celebraret idem sanct⁹ Egidius angelus in cedula reuelauit ei factum: qui regi hoc significauit ⁊ rex ꝯfessus est qō nunq̄ ꝯfiteri ꝓposuerat quo ad vixerat. ¶Sexto grauat anima p obstinationē mala dispositione. Qui enim promittit ⁊ vouet aliquid facere ꝓtra charitatez dei ⁊ primi est obstinatus ⁊ grauissime deū offendit: ⁊ de his innumerabiles reperiunt ꝙ vouent ⁊ ꝓmittunt se nunq̄ reconciliari cū inimicis nec subuenire: tali etiaz in extrema necessitate nec illi loqui ⁊ fīa: sed etiam qō maius est vouent vindictā facere ⁊ alia multa mala. ¶Septimo ⁊ vltimo grauat anima per obstinationē perseuerationē. qui enim perseuerat in malicia vsq3 in finem obstinat⁹ est quottidie amplius grauat ⁊ ad eternā dānationem ducit. humanū est enim peccare cuāgelicum emendare: diabolicū pseuerare. Recitat phus. 3. cc. ⁊ mun. c. 14. ꝙ Demetrius et Empedocles direrunt generationē esse attendendam circa ꝓncipium: ⁊ non circa finem: quā opinionem ondit esse falsam: sic ⁊ generatio spūalis siue bona siue mala non est attendenda circa ꝓncipiū sed circa finez. multi enim bene incipiunt sed male finiunt: ⁊ ecōuerso. Nam Adam habuit bonū initium sz postmodū ꝓpter peccatum ejectus de paradiso fuit. Bonum ꝓncipiū habuit Salomō: sed nō ꝯstat de bono fine. Apostata Julian⁹ bñ cepit sz pessime finiuit: ⁊ sic ō q̄ plurimis de gbus enarrare longū esset. Qui igit i fine obstinat⁹ fuerit eternaliter dānabit. Qui aūt dsq3 in finem in bono pseuerarerit salu⁹ erit ⁊ sic p3 quot modis anima grauat. Clarctq̄ pars secūda huius sermonis.

¶Pars tertia huius sermonis in qua declaratur ꝙ anima triplr conseruatur. s. dilectione: benedictione: ⁊ similatione.

Ertio in isto sermone ꝯsiderandum
t est qualr anima nostra preseruatur.

Ad cuius declucidationē sciendu3 est qualr anima triplr ꝯseruat. s. dilectione: benedictione: ⁊ sīlatione. ¶Primo dico ꝙ aia pruseruat dilectione: q: est corpori preponenda: vt habet di. 38. c. sedulo. Ideo medic⁹ nō debet egroto aligd ꝯsulere pro salute corporis: qō vertat in detrimentū anime: cū ō pe. ⁊ remis. c. cum infirmitas. Quia ꝓpter egri tudinem anime sepius flagellat corp⁹: ⁊ egritudo anime periculosior ē. Mat. 6. c. Anima plus est q̄ corpus. Ideo glibet sic dz animā suam diligere vt non sequat desideria corporis ad anime detrimentū. Matth. 6. c. Quid prodest homini si vniuersum. m. l. sed heu nō dilexerunt hoies animas suas: quas tñ multo plus debēt diligere: tum quia anima ipsorum est ꝓncipior pars: cū de cel. mis. c. in q̄dā Tum q: habitat in corpore quasi conseruās vitā corporis cum nō possit de esse in corpore qō sensu caret. 32. q. 2. c. Nō non. Ideo non potest stare corpus sine anima: sicut idolum stat recedente spū ne credat esse in hoie sicut spūs in idolo: quia non dicit in ficco sz in sanguine hois habitare. 32. q. 2. c. Moyses vnde hortat Aug. in lib. de saluta. documen. di. Ve anime misere quā caro persequitur: caro mea quottidie contra animā pugnat: qt tidie nos contra carnem pugnare debemus O caro bestia crudelis gd habes: gd grauas aiaz: q̄ nihil desideras: sz nisi deo seruire si tibi inimice non se iuntisset. tu aūt caro misera non solum teipsam occidis: sed animā occidis: non sufficit tibi perditio tua: sed adhuc vis animā in infernum demergere. Ve tibi anima que carnez accepisti ꝓtrariā que nec ipsa intrat nec te ꝓmittit itrare in regnū

UVA. BHSC. IyR_229

celoꝝ. O caro mala quid vis: qđ desideras: non vis laborem sustinere: non vis congeta conquiescere suffocat animā vt versa vice tu sis dña ⁊ illa ancilla: rogo ꝙre grauas aiam que molesta nō est tibi: nec tu effugies penā dum ipsa patiet̄ gehennā: nec sine te poterit iudicari in die iudicij. quare ergo nō ꝑsentt̄ spūi ficut euangelium te hortaꝫ dicens. Esto consentiens aduersario tuo dum es cum eo in via: hoc ē in hoc seculo ne fortis tradat te iudici: hoc est xp̄o. Judex tradat ministris: hoc est angelis malis: ⁊ ministri mittant te in carcerē: hoc est in gehēna non exies inde donec reddas nouissimū quadrantē. i. minimū pctm̄. hec ille. ¶ Scdo ꝑseruatur anima benedictione dei ⁊ grā eius. Sed aduertendum est q̄ sicut templū dei materiale benedicit̄ quo ad ser: ita templū spūale hoc ē anima benedicit̄ ⁊ sanctificaꝫ a deo quo ad sitia ¶ ꝓ̄mo enim q̄ sicut nauis ecclie cū parietib⁹ interius ⁊ exterius benidicet. de cōse. dist. j. in p̄n. Sic etiam vita nostra dz ee taꝫ vt sit digna bñdictione ⁊ sanctificatiōe: quia non sufficit sola bñdictio in crucibus fact̄ eē in parietib⁹: sed oz etiā q̄ bñdicaꝫ interi⁹: ita non sufficit vt ostendat se quis xp̄ianū p crucem in fronte factam ⁊ alia signa exteriora: nisi habeat sanctitatē interius: aliter esset sic denarius falsus: qui hz crucem deargentatā Apoc. 22. Qui sanctuz est sanctificet̄ adhuc. i. sicut est exterius per apparētiā: ita sit interi⁹ per realem existentiā. ps. 102. Benedic. a. m. dño ⁊ oia q̄ intra me sūt noi scō ei⁹. ¶ Scdo qz sicut ecclesia in qua iacet paganus sepult⁹ non dz sanctificari donec ejiciaꝫ cadauer: de conse. di. j. c. eccliaz. sic non benedicit̄ anima nec sanctificaꝫ nisi vitia ⁊ sordes ejcianꝫ. tūc enim habebit benedictiōes. Deuter. 28. Si custodieris omnia mādata que ꝓcipio tibi hodie venient sup te oēs benedictiones iste. benedict⁹ eris ingrediens ⁊ egrediens. i. int⁹ ⁊ extra. ¶ Tertio q̄ sicut altare qđ est intra ecclesiam bñdicet̄: vt sit dignū dei sacrificio. de ꝑse. di. j. c. altaria. cl. 2. Sic anima nostra q̄diu est corpori ꝑiūcta dz sanctificari: iurta illud. Anima eius in vita ipsius bñdicetur. Salomon eniz fec̄ altare aureū: ⁊ Moyses de lignis setbin: que sūt imputribilia: vt dic̄ glo. sup illud. Altaria si nō sunt lapidea ⁊c. de ꝑse. di. j. ita anima dz esse munda sic auꝫ ⁊ sine peccati putredine: aliter destruetur: sic Judas machabeus destruit altare qđ ꝓphanatū erat. ꝑmi Machabeo. 4. c. ⁊ de ꝑse. di. j. c. Eccl̄ie vel altaria. ꝓuerb. xj. c. Anima que benedicit. s. deū impinguabit. s. bñdictionibus. ¶ Quarto q̄ sicut palla alba ⁊ benedicta ponit̄ sup altare: sine qua non est aptū ꝓ dei seruitio in missaꝫ celebratiōe. de ꝑse. di. j. c. Altaris palla: sic oz animā nr̄am supuestiri virtutibus. s. munditie: iustitie: castitatis: ⁊ charitatis ⁊c. Sine qbus non benedicitur a deo: qz in ps. 23. dicit̄ innocens manibus ⁊ m. c. qui non. a. in v. a. s. nec iu. in. d. p. s. h acci. b. a dño. ¶ Quinto q̄ sic calix in quo deo sacrificiuz offert̄ dz esse de mūda mā: de conse. di. j. c. calix. sic cor nostrū dz esse solidū ⁊ mundū. vñ in ps. dicit̄ ꝓpha. Cor mundū crea in me deus: ⁊ spi. rec. ⁊c. ⁊ sicut calix pāno cooperit̄ lineo. i. corporali ne in eo cadat vlla immūdicia: ita oz corda nostra timore dei cooperire: qui expellit peccatū. Sic enim seruus timens dñm suum in p̄sitia sua nihil loquet̄ aut aget quo offendaꝫ: ita nec timēs deum ps. 148. ecce sic bñ. hō qui ti. dominū ¶ Sexto ⁊ vltimo q̄ sicut cimiteriū vbi christianoꝝ corpora requiescūt bñdicit̄ ⁊ ꝑsecrat iurta ps. 84. bene dixit dñe ter. t. sic anima nostra ⁊ cor nostrum dz esse sanctū in qbus corpus xp̄i regescit per deuotam cōioncm ⁊ feruentem deuotionē. ¶ Tertio ꝑseruat anima fidūtudine ecclie q̄ septez modis ꝑseruat. ¶ ꝓ̄mo ꝑsecratione: qz. s. eccl̄ia cōsecrata est deo: ne ad alia secularia occupet̄: cum sit deo ꝑsecrata. qđ aūt deo ꝑsecratū est sanctū sanctoruz erit dño. 12. q. 2. c. nulli liceat: nec ad vsus humanos reuerti dz. de cōse. di c. j. liḡ. sic anima que est dei templū non dz opibus diaboli occupari: qz Eze. 18. scribit̄. sic anima patris ita anima filij mea est. oēs aūt anime mee sunt. ¶ Scdo qz sicut eccl̄ia māliter hēt subiectionē cū. s. subijcit̄ alicui prelato soluendo sibi cathedraticū. 2. q. 3. c. placuit. ⁊c. vnio. sic anima dz esse subiecta per humilitatem ⁊ obedientiā: qz tunc viuit vita gr̄e ꝓpter deū de pe. di. j. §. ꝓ̄mo. hoc idem ꝓbaꝫ vbi dr Cum enim deus sit vita anime: anima vero vita corporis: sicut corpus non viuit anima abs̄te: ita nec deo abs̄te anima viuere valet habet itaqz anima deū sibi p̄sentem per gr̄am qua viuent peccatū suum ꝑsecet̄: cāqz vitam que deus est inhabitat quā in habitando viuere facit. Si ergo eam inhabitat templum

UVA. BHSC. IyR_229

spiritussancti facta est ⁊ illuminata est: ergo a tenebris peccatoꝝ expiata est: ergo templum diaboli esse desijt que ad lucem venit: cuius respect⁹ tenebras fugat. hec ibi. ¶ Tertio qꝛ sicut ecclesia mālis hꝫ mundationē: qꝛ debꝫ munda seruari vt resplendeat. di. 86. c. pulchra vbi dicit sic. Maxime sacerdotib⁹ ꝯuenit ordinate dei templa honore ꝯgruo vt etiā cultu aula dei resplendeat. hec ibi. sic anima dꝫ ornari virtutibus. ps. 25. dñe di. deco. d. t. ⁊. l. h. g. t. de pe. di. 2. §. illa anima. dr̄. Illa anima a deo pingitur que hꝫ in se virtutū grāꝫ splēdoremqꝫ pictat̄ illa anima bene picta est in qua elucet diuine operis effigies illa anima bene picta ē in qua est splendor glorie ⁊ pr̄ne imago substantie: ꝑm hanc imaginē pictura preciosa est: ꝑm quā ante peccatū Adam de pictus fuit. hec ibi. ¶ Quarto qꝛ sicut eccl̄ia mālis hꝫ dotationē: qꝛ fundās eā dꝫ eā dotare. de ꝯse. dist. j. c. nemo. el p̄. ⁊. 16. q. 7. c. piemētis: sic aie deus dedit in baptismo lumen gratie ⁊ virtutū: ⁊ cibū spūalez corpus ⁊ sanguinē xp̄i: ⁊ alia sacr̄a pro ipsius aie spūali sustentatōe. Luc. j. c. Illuminare his q̄ i te ⁊c̄. Mat. 16. sup hāc. s. fidei petiā edi. eccl̄iaꝫ. m. s. dotatā sacr̄is ⁊ por. ifer. nō p̄. a. c. ¶ Quinto qꝛ sicut eccl̄ia mālis hꝫ possessionē: qꝛ. s. bona eccl̄e nō debēt alienari. 12. q. j. c. Res eccl̄ie. ⁊ c. nulli ep̄oꝝ liceat: sic aia pro quacūqꝫ necessitate aut delectatiōe nullo mō dꝫ alienari a deo: qꝛ. j. cor. xj. dr̄ eccl̄iaꝫ dei ꝯtēnitis. ¶ Sexto qꝛ sicut eccl̄ia hꝫ defensionē: qꝛ in ea non debent fieri furta nec homicidia. 12. q. 2. c. de viro nefando: ex̄ de appel. c. an sit deferendū sic aia dꝫ defendi ne pec. mor. In eccl̄ia non debent fieri placita nec iudicia sanguinis. de imu. eccle. c. j. ⁊. c. eccl̄ie: sic in aia non debent esse scismata: ꝯtentiōes: emulatōes. Ire rixe discordie: odia: detractiones. j. Jo. 3. c. q̄ odit fratrē su. homicida est. ¶ Septimo ⁊ vltimo sicut eccl̄ia mālis hꝫ vindicatiōe: qꝛ inuasor eccl̄ie: vel defraudator: vel homicida iudicat̄ 12. q. 2. c. Qui xp̄i pecunias: vel ecclesie aufert defraudat ⁊ rapit: vt homicida in ꝯspectu iudicis deputabit̄. ⁊. c. q̄ abstulerit patri vl̄ mr̄i aliqd: dicetqꝫ hoc pctm̄ nō eē homicidij particeps: pr̄ noster sine dubio deus est: qui nos creauit: mater nr̄a eccl̄ia: que nos in baptismo regenerauit: ḡ qui xp̄i pecunias ⁊ eccl̄ie rapit: aufert: ⁊ fraudat homicida est. hec ibi. Sic apud deū qui spoliat aiam mūdicia vel virtute tāq̄ homicida ꝯdēnabit̄. Ideo carissimi in xp̄o frēs: cū superioribus sermonib⁹ oīa que ad anime vitā spectant ⁊ in qb⁹ solū viuere pōt. s. dei p̄cept̄ cōpēdio descripserim animāqꝫ nr̄am quāti sit facienda qūo possit sanctificari ⁊ in sanctimonia p̄seuerando vitia fugere: vt tandē ad illā gl̄iaꝫ quā oculus non vi. nec. a. au. nec cor p̄cipit: oñdēs ⁊ si nō ea eloquētia vt vestre expetūt charitates: tñ quātuꝫ ingenij mei paruitas p̄misit magno cū amore ⁊ erga vos dilectōe h̄ tradidi: qua de re etiā atq̄ etiā queso pro mei laboris p̄mio velitis preces pro me dño fūdere: vt sua ineffabili misericordia h̄ admissa donando ad eternā p̄ducat gl̄iam: ad quā ⁊ vos pariter inducat. qui viuit ⁊ regnat in secula sc̄loꝝ. Amen. Laus deo.

¶ Expliciūt sermones quadragesimales de decez preceptis decalogi fratris Michaelis de Mediolano ordinis minoꝝ obseruantie. Impressi Venetijs per Joānē ⁊ Gregoriū frēs de gregorijs. Anno salut̄. M. cccc. xcij.

UVA. BHSC. IyR_229

Registrum huius voluminis.

a
prima alba
Fris michael
primo ꝓbat
Dño voci.
b
de verbis
si non pec.
inobedientes
Trinitatis
c
terioribus
lege ꝛ
esse ꝑncipium
cepta non
d
nium in
ꝙ sicut
tini tꝑibus
id per qđ
e
sabbato post
Ergo dr̄
lex inter
modi
f
est non
peremptio
principium
rabūt de ipso
g
est picture
eiusdem ſm
pti hominē
tū diuinum
h
opponuntur
lis deiectio
virtus corpoꝝ
stringendum
i
bo. in quo
nomen eius
matum: cum
declarationē
k
peccatū non
aliquē iurare
dicio. 22. q.
cesserit
l
vouit r̄ligionē
voui reddam
dicēs. vouete
q. vltima. arti.
m
soli deo
reprobetur
de sunt
ruscationes
n
in terris
precepti
tes videbim⁹
nauit: in quo
o
scripture
bus festis
sibi imediate
proprie ex
p
dic. c. diliges
tribuendus
tiam. cūqꝫ
modum. s.
q
precepti
his qui
non potest
sona aūt
r
magis
notabiliter
ſm terram
O mnis qui
s
vltimus est
go ꝙ vna
de camelo
reuerti cum
t
aliud sacrum
in hoc mūdo
entia remanet
clare Augu.
v
ꝑsuadent
nisi eo mō
tertio in hoc
tertiū rapine
x
dicit tenet
quis mutuū
mihi colibet
pore humano
y
pecora g̃uat
quartū insuꝑ
ꝯfundant
in annos
z
tale est
zant actiue
spūalibus
nihilat. scđo
ꝛ
prout aliquis
meā ꝛē.
turata scđm
tio loco
ꝯ
ratiōe digna
particula scđa
ponēdo regis
grauissime
ꝝ
de cruce
duratione
In sabbato
sub le. e.
A
ꝛ solēnius
seria scđa
scđo ꝓbatur
ne: qꝛ vnius
B
tertio q̄ꝫ
vitiū: sed
tot genera
terrena
cor hominis
tiā ꝓportiōa.

UVA. BHSC. IyR_229

¶Tabula p̄lentis operis de decem p̄ceptis: in qua annotant̄ p ordinem sermones ⁊ eorum partes.
¶Dñica in septuagesima Sermo primus de obediētia diuinor̄ p̄ceptor̄ ad quā inducimur triplici auctoritate. Charta.2.
Prima legis nature car.2.
Scōa legis scripture. car.3.
Tertia legis gratie. car.4.
¶Feria secunda post dominicā in septuagesima Sermo secūdus de obediētia diuinorū p̄ceptor̄ ꝓpter dei potentiaz: ⁊ hoc triplici via declaratur. car.4.
Primo p cōclusiones theologicas car.4.
Scōo per auctoritates sacras. car.5.
Tertio per exemplaritates. car.6.
¶Feria tertia post dominicā in septuagesima Sermo de benignitate dei circa obedientes ⁊ hoc in triplici lege. car.6.
Primo in lege naturali indita. car.6.
Scōo in lege antiquit⁹ scripta car.8.
Tertio in lege affabili ⁊ gratiosa. car.8.
¶Feria quarta post dñicā in septuagesima Sermo quartus de obediētia diuinor̄ p̄ceptorum ꝓpter dei sencritatē ⁊ hoc etiam in triplici lege. car.8.
Primo in lege nature. car.9.
Scōo in lege scripture. car.10.
Tertio in lege gratie. car.10.
¶Feria quinta post dñicā in septuagesima Sermo qntus de obedientia diuinor̄ p̄ceptor̄ per varia exempla nos inducentia ⁊ hec suprema ad eorum obseruationem: ⁊ hec triplicia. car.11.
Prima xp̄i humanati. car.11.
Scōa femineī sexus electi car.11.
Tertia angelici cetus cozonati. car.12.
¶Feria sexta post dñicam in septuagesima Sermo sextus de eadē obedientia p exempla varia nos inducentia: ⁊ hec media ad eor̄ obseruationē: ⁊ hec triplicia. car.12.
Prima patriarchar̄ antiquor̄. car.13.
Scōa sanctor̄ modernor̄. car.14.
Tertia hominū politicor̄. car.14.
¶Sabbato post dñicā in septuagesima Sermo septim⁹ de eadē obedientia per exempla ifima.i.demonū. ⁊ h̄ triplr car.15
Primum est creaturarum ifernaliū ⁊ spiritualium. car.15.
Secundū est creaturarū inanimatarum ⁊ mundialiū. car.16.
Tertiū est creaturarū inanimatarū ⁊ irrationabilium. car.17.
¶Dñica in sexagesima Sermo octauus ō ipsa lege eternali ⁊ hec sub triplici consideratione. car.17.
Prima dicit verificatio. car.17.
Scōa dicit appropinquatio. car.18.
Tertia dicit originatio. car.19.
¶Feria scōa post dñicā in sexagesima Sermo nonus de lege naturali ⁊ hec sub triplici consideratione. car.20.
Prima dicit verificatio. car.20.
Secunda dicitur mutatio car.21.
Tertia dicit contentio. car.22.
¶Feria tertia post dominicā in sexagesima Sermo decim⁹ de lege mosayca: ⁊ hec sub triplici mysterio. car.23.
Primū dicit sua originatio. car.23.
Secundū dicit sua tēperatio. car.24.
Tertiū dr̄ sua causatio car.25.
¶Feria q̄rta post dñicā in sexagesima Sermo vndecim⁹ de lege hūana seu politica: ⁊ hec iterū sub triplici cōsideratiōe. car.25.
Prima dicit causatio car.25.
Scōa dr̄ originatio. car.27.
Tertia dicit defensio. car.27.
¶Feria qnta post dñicā in sexagesima Sermo duodecim⁹ de cōditione legis humane ⁊ hec sub triplici cōsideratione. car.27
Prima dr̄ cōditoris legū additio. car.27
Scōa dr̄ ipsar̄ qualificatio. car.29.
Tertia dr̄ subditor̄ eadē subiectio. car.29
¶Feria sexta post dñicā in sexagesima Sermo.13.de lege euangelica ⁊ hec sub triplici consideratione. car.30
Prima dicitur legis euangelice rationalis additio. car.30.
Secunda dicitur legis euangelice temporalis institutio. car.31.
Tertia dicitur legis euangelice conditionalis profectio. car.32.
¶Sabbato post dñicā in sexagesima Sermo.14.de comparatione legis antique et noue ⁊ hec triplici respectu ānotat. car.33.
Primo respectu radicationis. car.33.
Scōo respectu viuificationis. car.33.
Tertio respectu onerationis. car.34.
¶Dñica in quinquagesima Sermo.15.de magnitudine diuinor̄ p̄ceptor̄: ⁊ h̄ triplici ratione declaratur. car.35.
Primo rōne replicationis. car.35.

UVA. BHSC. IyR_229

Scõ ratione oblationis car.36.
Tertio rõne leuiationis. car.37.
¶Feria scõa post dñicã in quinquagesima de excellentia preceptor dei Sermo.16.r h triplici rõne declaratur. car.38.
Prima dr sufficiẽs numeratio. car.38.
Scõa dr virtuosa radicatio. car.39.
Tertia dr cõpetens ordinatio. car.39.
¶Feria tertia post dominicã in quinquagesima de excellentia diuinor preceptorum per respectum ad humana precepta Sermo.17.r h triplici rõne ãnotat. car.40.
Prima dr rõ concessionis. car.40.
Scõa dr rõ prohibitionis. car.41.
Tertia dr rõ stabilitionis. car.42.
¶Feria quarta cinerũ: de probatione pmi precepti decalogi. Sermo.18.r hoc triplici via. car.42.
Primo via rõnis. car.42.
Scõo via auctoritatis. car.43.
Tertio via exemplaritatis. car.44
¶Feria quinta cineruz: de modo adorandi deũ Sermo.19.r h in triplici actu car.45
Primo actu interiori r spirituali. car.45
Scõo actu exteriori r corporali. car.46.
Tertio actu exteriori r tẽporali. car.47.
¶Feria sexta cinerũ: de ipsa adoratiõe Sermo.20.r h sub triplici respectu. car.48.
Primo respectu rpi r naturar ei9. car.48
Secundo respectu virginis r supernorum angelorum. car.49.
Tertio respectu sanctorum r reliquiarum suarum. car.50.
¶Sabbato cinerũ: de idolatria que cultui diuino contrariatur Sermo.21. de q̃ tria considerantur. car.51.
Primũ dicit quiditas. car.51.
Secundũ dicit causalitas. car.52.
Tertiũ dicitur gravitas. car.53.
¶Dñica prima in quadragesima in mane: de diuinatione Sermo.22.r h sub triplici consideratione ãnotatur. car.53.
Prima dr diuinatiõis diffinitio. car.54
Scõa dr diuinatiõis specificatio. car.54.
Tertia dr diuinatiõis reductio. car.56.
¶Dominica prima in quadragesima post prandiũ: de superstitione r obseruatione Sermo.23.r h quãtũ ad tria. car.57
Primo quãtũ ad obseruationẽ planetar r corporũ celestiũ. car.57.
Secundo quantũ ad incantationũ suspensionẽ r illusionẽ. car.59.
Tertio quantum ad temporum et occurrentium. car.61.
¶Feria scõa post primã dominicã in quadragesima: de superstitionib9 Sermo.24. r h quãtũ ad triplicẽ ꝟsideratiõnẽ. car.61
Prima dr premissiua possessio. car.61.
Scõa dr fructuosa remediatio. car.62
Tertia dr grauissima punitio. car.63.
¶Feria tertia post dñicã in quadragesima: de secundo precepto ꝑme tabule decalogi in generali Sermo.25.r h sub triplici cõsideratione. car.64.
Prima dr causatiua institutio. car.64.
Scõa dr varia expositio. car.65.
Tertia dr diuersa reductio. car.66
¶Feria quarta post dñicã primã in q̃dragesima: de periurio Sermo.26.r h quãtũ ad triplicẽ considerationẽ. car.66.
Prima dr periurij diffinitio. car.66.
Scõa dr periurij culpatio. car.67.
Tertia dr periurij offensio car.67.
¶Feria quinta post pmã dñicã in quadragesima: de detestatiõe periurij Sermo.27. r h triplici modo declarat. car.69.
Primo ratione. car.69.
Scõo auctoritate. car.70.
Tertio exemplaritate. car.71.
¶Feria sexta post primã dominicã in quadragesima: de iuramento Sermo.28.r h quantũ ad tria. car.75.
Primũ dr obligatio. car.75.
Secundũ dicit excusatio. car.76.
Tertiũ dicit dispensatio. car.77
¶Dñica secunda in quadragesima: de voto in cõmuni. Sermo.30.r h sub triplici cõsideratione. car.78.
Prima dr voti diffinitio. car.78.
Scõa dicit voti variatio. car.80.
Tertia dicitur voti obligatio. car.81.
¶Dñica scõa in quadragesima infra dicm de ipso voto Sermo.31.r hoc quantuz ad alia tria: quorum car.82.
Primũ dicit fructificatio. car.82.
Scõm dicitur cõmutatio. car.84.
Tertiũ dicitur excusatio. car.86.
¶Feria scõa post scõam dñicam in quadragesima. De blasphemia i generali. Sermo 31. r h q̃tũ ad triplicẽ ꝟsideratiõẽ. car.87
Prima dr descriptio. car.87.
Scõa dr specificatio. car.88.

UVA. BHSC. IyR_229

Tertia dr̄ variatio. car.89
¶ Feria tertia post scd̄am dñicaz in quadragesima. De reprobatiōe blasphemie. Sermo.33. et h triplici via declarat̄. car.89.
Prima dr̄ via rōnum. car.90.
Scd̄a dr̄ via auc̄tatum. car.90.
Tertia dr̄ via exemplaritatū. car.91.
¶ Feria quarta post scd̄am dñicam in quadragima. De puersitate blasphemie. Sermo.34. ⁊ hoc triplici respectu. car.92.
Primo respectu grauitatis. car.92.
Scd̄o respectu horribilitatis. car.93.
Tertio respectu societatis. car.94.
¶ Feria qnta post scd̄am dñicam in quadragesima. De sanctificatiōe sabbati in gnāli Sermo.35. ⁊ hoc tripl̄r oñdit̄. car.95.
Primo via rōnis. car.95.
Scd̄o via auc̄tis. car.96.
Tertio via exemplaritatis. car.97.
¶ Feria sexta post scd̄am dñicam in quadragesima. De eadem sanctificatiōe sabbati i particulari. Sermo.36. ⁊ hoc quātum ad tria. car.97.
Primū dicit̄ recordatio. car.98.
Scd̄m dr̄ imutatio. car.99
Tertium dicit̄ supadditio. car.100.
¶ Sabbato p⁹ scd̄az dñicā i q̄dragesima. de eadē scificatōe sabbati ꝑmissaꝝ officia. Sermo.37. ⁊ h sub triplici ꝯsideratōe. car.101.
Prima dr̄ misse descriptio. car.101.
Scd̄a dr̄ misse obligatio. car.102
Tertia dr̄ misse dignificatio. car.103.
¶ Dñica tertia in qnadragesima in mane. De qbusdā abstinēdis in festo. Sermo.38. ⁊ hoc a triplici ope. car.104
Primū dr̄ culpe. car.105.
Scd̄m dr̄ fortune. car.106.
Tertium dr̄ nature. car.107.
¶ Dñica tertia in quadragesima infra diez De honore parentū. Sermo.39. ad q̄ triplici via manu ducimur. car.108
Prima dr̄ via rōnis. car.108.
Scd̄a dr̄ via auc̄tatis. car.109.
Tertia dicit̄ via exemplaritatis. car.111.
¶ Feria scd̄a post tertiā dñicam in quadragesima. De honore parentū. s. qs sit pater: ⁊ qualiter honore venerēt̄. Sermo.40. ⁊ h sub triplici cōsideratione. car.111.
Prima dr̄ declaratio. car.111.
Scd̄a dicit̄ acceptio. car.112.
Tertia dicit̄ variatio. car.112.
¶ Feria tertia post tertiam dñicam in quadragesima. De reuerentia ⁊ obligatōe filiorum erga parentes. Sermo.41. ⁊ hoc mō triplici. car.114.
Primo ipsos diligēdo ⁊ timēdo. car.114.
Scd̄o eis obediēdo ⁊ reuerendo. car.115.
Tertio eis ꝯsiliando ⁊ subueniēdo. car.115.
¶ Feria quarta post tertiam dñicam in quadragesima. De remuneratōe parentes honorantiū. Sermo.42. ⁊ hoc sub triplici cōsideratione. car.117.
Prima dr̄ promissio. car.117
Scd̄a dr̄ declaratio. car.117.
Tertia dr̄ remuneratio. car.117.
¶ Feria qnta post tertiam dñicam in q̄dragesima. De causatōe filioꝝ puersoꝝ. Sermo.43. ⁊ h sub triplici ꝯsideratōe. car.119.
Prima dr̄ filioꝝ puersoꝝ cātio. car.119.
Scd̄a dr̄ filioꝝ deliquētiū correctio. car.120
Tertia dr̄ filioꝝ puersoꝝ punitio. car.120.
¶ Feria sexta post tertiā dñicam in quadragesima. De descriptione homicidij ꝓhibitione ⁊ multiplicatōe. Sermo.44. ⁊ h sub triplici ꝯsideratiōe. car.122.
Prima dr̄ homicidij clarificatio. car.122
Scd̄a dr̄ homicidij excusatio. car.123.
Tertia dr̄ homicidij detestatio. car.124.
¶ Sabbato post tertiā dñicā in quadragesima. De casibus occidendi sine peccato. Sermo.45. ⁊ hoc tripl̄r. car.124
Primo iustitia intercedente. car.125.
Scd̄o necessitate cogente car.126
Tertio casu accidente. car.127
¶ Dñica quarta in quadragesima de mane De grauitate ⁊ detestatiōe homicidij. Sermo.46. ⁊ h ꝫ triplicē ꝯsideratōe. car.128.
Prima dr̄ grauatio. car.128.
Scd̄a dr̄ punitio. car.129.
Tertia dr̄ satisfactio. car.129.
¶ Dñica eadē infra diem. De reprobatiōe mechie ⁊ fornicationis. Sermo.47. de q̄ tria videnda sunt. car.130.
Primū huius mādati ꝓbatio ⁊ fornicationis reprobatio. car.130.
Scd̄m gnālis relaxatio ⁊ matrimonij remediatio. car.131.
Tertiuz singularis obseruatio ⁊ corporalis remediatio. car.133.
¶ Feria scd̄a post dñicā in quadragesima. De institutione matrimonij ꝯtra luxuriaz Sermo.48. de q̄ tria vidēda sunt. car.134

UVA. BHSC. IyR_229

Primū dī institutionis matrimonij tem
peratio. car.134.
Scōm dī institutionis matrimonij multi
plicatio. car.135.
Tertium dicit istitutōis mrimonij origina
tio. car.136.
¶Feria tertia post quartā dñicā in q̄dra-
gesima. De diffinitione matrimonij quō dz
esse indiuisibile. Sermo.49.r hoc sub tri-
plici consideratione. car.136.
Primū dī singularitas. car.137
Scōa dī legitimabilitas. car.138.
Tertia dī indissolubilitas. car.139.
¶Feria quarta post quartā dñicā in q̄dra-
gesima. De honestate matrimonij quare ē
licitum r meritoriuz. Sermo.50.r hoc sub
triplici cōditione. car.140.
Prima vocatur gratum faciens. car.140.
Scōa vocat licens. car.141.
Tertia vocatur merens. car.141.
¶Feria qnta post dñicā in quadragesima.
De modo seruando in matrimonio con-
trahendo. Sermo.51.in quo ponunt.7.re-
gule. car.143.
Prima vocatur diuina volūtas. car.143.
Scōa vtriusq; equalitas. car.144.
Tertia parentum bonitas. car.145.
Quarta in vtroq; probitas. car.146
Quinta amboz libera voluntas. car.146.
Sexta manifestabilitas. car.146
Septima ꝯsilij maturitas. car.146
¶Feria sexta post quartā dñicā in q̄dragesi
ma. De matrimonij inhonestate. Sermo
52.qō triplici modo fedatur. car.147.
Primo rōe iozdinate affectōis. car.147.
Scōo rōe nimie frequētatiōis. car.148.
Tertio rōne circūstātis occasiōis. car.148
¶Sabbato post q̄rtā dñicā in q̄dragesima.
De remedijs pticularibus ꝯ luxuriā. Ser-
53.tria duplicata remedia bis qui ē̄ ma-
trimoniū degūt ꝯ luxuriā ponūt. car.149.
Prima duo sunt oro r future corruptiōis
ꝯsideratio. car.150.
Scōa glozie meditatio r corporis r anime
afflictio. car.151.
Tertia a propings occasionib⁹ elongatio r
diuini verbi contemplatio. car.151.
¶Dñica de passione in mane. De furto pro
pe dcō. Sermo.54.i q̄ tria ānotāt. car.152.
Primū dī furti quiditas. car.152.
Scōm dī furti detestabilitas. car.153
Tertiū dī furti excusabilitas. car.155.
¶Dñica eadō infra dic. de rapia scōa furti spē
Ser.55.r h sub triplici ꝯsideratōe. car.155.
Prima dī rapine descriptio. car.156.
Scōa dī rapine absolutio. car.156.
Tertia dī rapine variatio. car.157.
¶Feria scōa post dñicā de passione. De de
testatione r abominatione rapine. Sermo
56.r hoc triplici via declarat. car.158.
Primo via rōnis. car.158.
Scōo via auctis. car.159.
Tertia via exemplaritatis. car.160.
¶Feria tertia post dñicā de passione. De q̄-
ditate r entitate vsure. Sermo.57.r h sub
triplici ꝯsideratione. car.160.
Prima dī vsure descriptio. car.160.
Scōa dī vsure excusatio car.162.
Tertia dicit vsure exclusio car.193
¶Feria q̄rta post dñicā de passione. De re-
probatione r cruminatiōe vsure. Sermo.58
r hoc triplici via. car.163.
Prima rōnibus nālibus. car.163.
Scōa fundatis auctibus. car.164
Tertia diuersis exemplaritatibus. car.166.
¶Feria qnta post dñicā de passiōe. De vsu-
rarum defensione multiplicatōe satisfactōe
Ser.59.r h sub triplici ꝯsideratōe. car.166
Prima dī defensio. car.166.
Scōa dī multiplicatio. car.168.
Tertia dī satisfactio. car.169.
¶Feria sexta p⁹ dñicā de passiōe. De abomi
natione r detestatione vsurax. Sermo.60.
r hoc triplici rōne. car.171.
Prima dī rō auersionis. car.171.
Scōa dī rō ꝓiationis. car.172.
Tertia dī rō precipitationis. car.172.
¶Sabbato post dñicā de passione. De fal-
so testimonio siue mendatio. Sermo.61.et
hoc sub triplici ꝯsideratione. car.173.
Prima dī descriptio. car.174.
Scōa dī criminatio. car.175.
Tertia dī declaratio. car.175.
¶Dñica palmarū in mane. De offensione
mendacij in gnāli. Sermo.62.r hoc sub tri
plici diuisione. car.176.
Prio ō mēdatō pietat r officioso. car.177
Scōo ō mēdatio leuitat r iocoso. car.178.
Tertio de mendatio malignitatis r perni-
cioso. car.178.
¶Dñica eadē infra dicm: de offensione mē
dacij in particulari. Sermo.63.r hoc q̄tuz

UVA. BHSC. IyR_229

ad tria gnā hominū. car.179.
Primum erit accusantium ⁊ testificantium. car.179.
Secundum erit aduocantium et procurantium. car.180
Tertiū erit iniuste iudicātiū. car.181
¶ Feria secūda maioris hebdomade: de abhominatione ⁊ detestatione mēdacij Sermo.64.⁊ hāc triplicē ostendūt. car.182.
Primū euidens rō. car.182.
Scdm grauis punitio. car.183
Tertiū multiplex admonitio. car.183.
¶ Feria tertia maioris hebdomade: de taciturnitate noxia Sermo.65.⁊ h sub triplici consideratione. car.184.
Prima dicit eius conditio car.184.
Scda dicitur eius offensio. car.185.
Tertia dr eius comparatio. car.186.
¶ Feria quarta maioris hebdomade: de ꝓhibitione cōcupiscētie vxoris alterius. Sermo.66.de qua tria declarāda sūt. car.186.
Primū dr ꝯiuncta declaratio. car.187.
Scdm dr ꝑticularꝭ determinatio. car.187
Tertiū dr singularis detestatio. car.189.
¶ Feria qnta in cena dñi. De cōcupiscentia rei aliene. Sermo.67.in quo similiter tria videnda sunt. car.189.
Primū dr ꝯiuncta ꝯsideratio. car.190.
Scdm dr ꝑticularis declaratio. car.190.
Tertiū dr singularis detestatio. car.191.
¶ Feria sexta parasceue. De passione dñi et eius morte. Sermo.68. De qua tria occurrunt ꝯsiderāda. car.192.
Primū dr acerbissima doloratio. car.193
Scdm dr afflictiua modificatio. car.196
Tertiū dr vniuersal exēplificatio. car.200.
¶ Pars pma hz decē ꝑticulas in qbꝰ ꝓbat dolorem xpi fuisse acerbissimum
Particula pma pme ꝑtis in qua ꝓbat dolorem xpi fuisse acerbissimū rōne modificationis. car.193.
Particula scda in qua idem ꝓbat rōne cōplexionis. car.194.
Particula tertia in qua idem probat rōne occasionis. car.194.
Particula quarta in qua idem probat rōe abbreuiationis. car.194.
Particula qnta in qua idem ꝓbat rōne ꝑuationis. car.194.
Particula sexta in qua idem ꝓbat ratione fornicationis. car.194.
Particula septima in qua idem ꝓbat rōe ꝯtritionis. car.195.
Particula octaua in qua idem ꝓbat rōne compassionis. car.195
Particula nona in qua idem ꝓbat ratiōe offensionis. car.195.
Particula decima in qua idem ꝓbat rōe reuerberationis. car.195
¶ Pars scda hz decē ꝑticulas in qbꝰ ꝓbat dolorem xpi fuisse ignominiosum. car.196.
Particula pma in qua ꝓbat dolorem xpi fuisse ignominiosuz respectu ipm crucifigētium. car.196.
Particula scda in qua idem ꝓbat ꝓpter ꝯditiones ipsius. car.196.
Particula tertia in qua idem ꝓbat respcū ipsius iuuētutis car.197.
Particula qrta in qua idez ꝓbat respectu loci. car.197.
Particula qnta in qua idē ꝓbat respectu crucis. car.198.
Particula sexta in qua idez ꝓbat respectu multitudinis derisionum car.198.
Particula septima in qua idem ꝓbatur respectu temporis in q est passus car.198.
Particula octaua in qua idem ꝓbat respectu crudelitatis ꝑsequentium car.199
Particula nona in qua idem ꝓbat respcū blasphemantium car.199.
Particula decima in qua idem ꝓabat rōe societatis latronum car.199
¶ Pars tertia ꝯtinet alias decem ꝑticulas in qbus decem exemplaritates ꝓponuntur in passione dñi. car.200.
Particula pma i qua ponit exemplaritas adoratiōis ⁊ ꝯsecrat pmū ꝑceptū car.200.
Particula scda i qua ponit exemplaritas ꝑuaricatōis ⁊ ꝯsecrat scdz ꝑceptū. car.200
Particula tertia in qua ponit exēplaritas satisfactōis ⁊ ꝯsecrat tertiū ꝑceptū. car.201.
Particula quarta i qua ponit exēplaritas honoratiōis ⁊ ꝯsecrat qrtū ꝑceptū. car.201.
Particula qnta in qua ponitur exemplaritas reseruationis ⁊ consecratur quintū preceptum. car.201.
Particula sexta in qua ponitur exemplaritas afflictionis ⁊ consecratur sextum preceptum. car.201.
Particula septima in qua ponitur exemplaritas probationis: ⁊ consecratur septimū preceptum car.202

UVA. BHSC. IyR_229

¶Particula octaua in qua ponitur exemplaritas verificationis ꝛ consecratur octauū preceptum. car.202.
¶Particula nona in qua ponitur exemplaritas despectionis ꝛ consecratur nonū preceptum. car.202.
¶Particula decima in qua ponit exẽplaritas auersionis ꝛ consecratur decimū preceptum. car.202.
¶Sabbato sancto De annũciatione virginis gloriose Sermo.69.sub triplici consideratione. car.203.
¶Prima dicit missionis tẽporatio car.203
Secũda dicit angeli nũciatio car.204
Tertia dicitur persone ad quam mittitur conditio. car.205.
¶Dominica resurrectionis De apparitionibus a xp̃o factis in sua resurrectiõe Sermo.70.ꝛ h triplici modo. car.206.
¶Primo in generali. car.206.
Scõo in particulari car.207.
Tertio in cõmuni car.208.
¶Feria secunda pasce De esse ipsius anime rationalis Sermo.71.ꝛ hoc sub triplici consideratione car.210.
¶Prima dicitur entitas car.210.
Secũda dicitur dignitas car.211.
Tertia dicitur equalitas car.211.
¶Feria tertia pasce. De diffinitione anime Sermo.72.ꝛ h sub triplici cõpatõe.car.211.
¶Primo p cõpationẽ ad corpus. car.212.
Scõo p cõpationẽ ad aiaꝫ ꝛ corpꝰ. car.213
Tertio p comparationẽ ad vires gbꝰ agit in corpore. car.214.
¶Feria q̃rta pasce. De numerositate aiaꝝ ꝑtra Aucroim.Sermo.73.ꝛ hoc sub triplici ꝯsideratione. car.214.
¶Prima dr̃ vera ꝓbatio. car.214.
Scõa dr̃ iniqua opinio car.215.
Tertia dr̃ catholica rñsio. car.216.
¶Feria qnta pasce de dignitate aie rõnalis Ser.74.ꝛ h sub triplici ꝯsideratõe.car.216
¶Prima dr̃ a q̃ ꝛ dc q̃ ẽ creata. car.217.
Scõa dr̃ qñ ꝛ vbi est creata car.218.
Tertia q̃liter ꝛ ad qd est creata car.218.
¶Feria sexta pasce ucx de dignitate anime rõnalis.Sermo.75.ꝛ hoc sub triplici ꝯsideratione car.219
¶Prima dr̃ singularis extimatio car.219
Scõa dr̃ diligens custoditio car.220.
Tertia dr̃ sublimis glificatio car.220
¶Sabbato in albis de imagine aie rõnalis Ser.76.ꝛ h sub triplici ꝯsideratõe. car.221.
¶Pria si imago dei ẽ nãlr i ipo hoie.car.221.
Scõa si in omni homine ꝛ in vno plus q̃ in alio car.222.
Tertia si magis in hoie q̃ i angelo car.222.
¶Dñica in octaua pasce de ipla aia rõnali quãtum ad eius ornatũ.Sermo.77.ꝛ hoc quãtum ad tria car.223.
¶Primũ dr̃ sanctificatio. car.223.
Scõm dr̃ aggrauatio car.225.
Tertiũ dr̃ ꝓseruatio. car.226.

Finis

UVA. BHSC. IyR_229

UVA. BHSC. IyR_229

UVA. BHSC. TyR_229

UVA. BHSC. IyR_229

UVA. BHSC. IyR_229

MICHAELIS
DE
Mediolano
Sermones
Quadrages.

Biblioteca de Santa Cruz
IyR 229

UNA. BHSC. IyR. 229

SERM·QVADRG·MENI